

UNIVERSITA' CA' FOSCARI
VENEZIA
BIBLIOTECA DI ARCHEOLOGIA

ARKÈ
A
24.3

Kreisleh. er.
SCHWERIN
Bücherei

AT 1730(5)

164

ARCHEOLOGIA
Fonti scritte

Università di Venezia
BIBLIOTECA DI ARCHEOLOGIA
Inv. N. DIP-5013
Collocazione

DIONYSII

HALICARNASSENSIS

OPERVM

VOLVMEN TERTIVM,

ANTIQVITATVM ROMANARVM

LIBROS VII. VIII. ET IX. TENENS,

GRAECE ET LATINE,

CVM ANNOTATIONIBVS DIVERSORVM,

CVRAVIT

IO. IAC. REISKE.

ARCHEOLOGIA
Fonti scritte

GYMNASIUM
FRIDERICIANUM
IN SCHWERIN

LIPSIAE
IMPENSIS GOTTH. THEOPH. GEORGI.
CIↃIↃCCLXXV.

[a]ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM LIBER SEPTIMVS.

Τίτε δὲ Γεγανίε [b]Μακερίνε καὶ Ποπλίε [c]Μινυκίε τὴν ὕπατον ἐξουσίαν παραλαβόντων, σίτε σπάνις ἰσχυρὰ τὴν Ῥώμην κατέσχεν, ἐκ τῆς ἀποστασίας λαβοῦσα τὴν ἀρχήν. ὁ μὲν γὰρ δῆμος ἀπέστη τῶν πατρικίων [d]μετὰ τὴν μετοπωρινὴν ἰσημερίαν, ὑπ' αὐτὴν μά-

Tito Geganio Macerino et Publio Minucio coss. grauis annonae caritas ex secessione orta vrbem inuasit. Plebs enim a patriciis secesserat post autumnale aequinoctium, sub ipsum ferme

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264. *T. Geganio et P. Minucio coss.* annonae caritas.

a Lapus in suo Codice argumentum habuisse visus est, quod sic vertit: *Dionysii Halicarnassei de antiquitatibus Rom. haec habet: Romae annonae caritatem, et eius remedia quaesita; elegantem sane digressionem de Aristodemo Cumarum tyranno; Volscorum ad bellum sed frustra conatum; Sicinii Brutique tribunorum pl. in senatum conciones iniuriosas; legem tribunorum de libertate concionandi latam; Cn. Martii Coriolani expeditionem in Volscos, eiusdemque conciones in plebem coram senatu; tribunorum pl. in eum impetus; conciones Bruti, Appii, et M. Valerii; diem Coriolano dictam, eiusdemque damnationem; denique de ludis Romanis digressionem, quae luculenter ostendit, Romam non a Barbaris primum, sed a Graecis habitatam. Historia totius libri trium omnino annorum.*

b Καμερίε in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* sed Μακερίνε legendum esse docet *Sigonius* ex *Fastis Siculis* et *Cuspinianis.*

c Μινυκίε in *Ed. Steph.*

d Περὶ τὴν *Vat.*

λισα τὴν ἀρχὴν τῆ σπόρᾳ· ἐξέλιπον δὲ τὴν χώραν οἱ γεωργοῦντες ἅμα τῇ κινήσει, [e]καὶ μετέσησαν οἱ μὲν [f]εὐχερέστεροι πρὸς τὰς πατρικίας, τὸ δὲ θητικὸν μέρος ὡς τὰς δημοτικάς· καὶ διέμειναν ἐξ ἐκείνου χωρὶς ἀλλήλων ὄντες, ἕως ἔ κατέση καὶ συνῆλθεν ἡ πόλις εἰς ἑαυτήν, ἀ πολλῷ πρότερον διαλλαγεῖσα τῆς χειμερινῆς τροπῆς. τὸν δὲ μεταξὺ χρόνον, ἐν ᾧ ὁ πᾶς ἐπιτελεῖται σπόρος ὡραῖος, ἔρημος ἡ χώρα τῶν ἐπιμελησομένων ἦν, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλεσεν, ὡς μηδὲ κατελθοῦσι τοῖς γεωργοῖς ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἔτι ῥᾴδιον εἶναι, ὅλων τ' ἀποσάσει καὶ κ]ηνῶν ὀλέθρῳ, μεθ' ὧν αὐτὴν ἔμελλον ἐργάζεσθαι, ᾗ κεκακωμένην, [h]ἀφορμῆς τ' οὐ [i]πολλοῖς εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ὑπαρχούσης, ἅτε σπερμάτων, ἅτε τροφῆς. ταῦτα ἡ βαλὴ μαθοῦσα, πρέσβεις [k]διέπεμπε

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

ferme sementis faciendae initium: coloni vero agrum deseruerunt, simulatque hic motus factus est, ac ii quidem, qui ditiores erant, partes patriciorum sunt sequuti, mercenarium vero vulgus ad plebeios transiit. atque ab eo tempore ita alii ab aliis segregati manserunt, donec ciuitas (quae non multo ante solstitium hybernum gratiae reconciliationem fecerat) componeretur et in vnum coiret. At medio temporis spatio, quod ad omnem sementem faciendam maxime est appositum, agri colonis erant vacui, idque diu durauit, ita vt ne post ipsum quidem agricolarum reditum cultura facile reparari posset, tum ob seruorum fugam, tum ob iumentorum interitum, quibus ad agrum colendum, qui vastatus fuerat, opus erat, tum etiam quia non magna aut seminum, aut alimentorum, copia in sequentem annum parata erat. Senatus his rebus cognitis legatos dimisit in Heturiam

e Καὶ διέσησαν *Vat.*

f Εὐγενέστεροι maluisse videtur *Lapus*, dum vertit *generosiores*. Sed retineri potest haec scriptura, vt εὐχερέστεροι sint οἱ εὐπορώτεροι, qui minori negotio vitam sustentant. *Sylb.*

g Forsan rectius κεκακωμένοις, vt non ad τὴν χώραν referatur, sed ad τὰς γεωργούς. *Sylb.*

h Hic ἀφορμὴν nominat, quae alibi ἐπιτήδεια. quod vocabulum agnoscit etiam *Lapi* versio, *nec occasio magna esset. Sylb.*

i Πολλῆς] Πολλοῖς *Vat.*

k Διεπέμπετο] Διέπεμπε *Vat.*

l Pag.

πρὸς Τυρρηνὲς καὶ Καμπανὲς καὶ τὸ καλέμενον Πωμεντῖνον πεδίον, σῖτον ὅσον ἂν δύναιντο πλεῖστον ὠνησομένους. [l]Πόπλιος δὲ Οὐαλέριος καὶ Λεύκιος Γεγάνιος εἰς Σικελίαν ἀπεστάλησαν. [m]Οὐαλέριος μὲν υἱὸς Ποπλικόλα, Γεγάνιος δὲ θατέρᾳ τῶν ὑπάτων ἀδελφός. [n]τύραννοι δὲ

truriam et Campaniam et in agrum Pomentinum, vt quantam maximam possent frumenti copiam coëmerent. P. autem Valerius et L. Geganius in Siciliam missi sunt: Valerius quidem Poplicolae filius, Geganius vero alterius consulis frater. Tyranni autem

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

l Pag. 336. v. 10. refert *Dionysius*, P. ac M. Valerios, Poplicolae filios, vna cum patruo M. Valerio mortuos. *Glar.*

m Οὐαλέριος μὲν υἱὸς ὢν Ποπλικόλα *Vat.*

n Τύραννοι δὲ τότε κατὰ πόλεις μὲν ἦσαν, ἐπιφανέστατος δὲ Γέλων ὁ Δεινομένους, νεωστὶ τὴν Ἱπποκράτους τοῦ ἀδελφοῦ τυραννίδα παρειληφώς] Magnus *Dionysii* error in his verbis: si verba haec *Dionysii*. Ait, Gelonem Dinomenis filium successisse Hippocrati fratri. Atqui falsum hoc: nam neque fratres fuere Hippocrates et Gelon: et Gelae oppidi, non Syracusarum tyrannidis, fuit ea successio. Sane successisse Hippocrati Gelonem, verum esse fatemur: sed nec fratri successit, nec in tyrannide Syracusarum: quam primus Gelo occupauit, et fratribus suis Hieroni ac Thrasybulo tradidit. Haec ita esse, ex *Herodoto*, *Aristotele*, *Diodoro*, *Iustino*, *Pindarique* Graecis interpretibus, facile cuiuis fuerit colligere. Quare fatendum est, *Dionysium* nostrum lapsum hic non mediocriter: sed lapsum in lubrico admodum loco. Nam quem mihi dabis vel ex veteribus historicis, qui non interdum isto modo peccet? adeo obscura et difficilis res est stemma nobilium, seu Graecarum, seu Romanarum familiarum. Tu vero, lector optime, dabisne mihi veniam, si paululum isto loco exorbitauerim, et regiam hanc apud Syracusanos stirpem, nondum (quod sciam) accurate a quoquam descriptam, paucis tibi explicuero, atque oculis subiecero. Dabis sane, vt spero: quum non parui momenti ea res sit ad historiae lucem, et quidem Romanae aeque ac Graecae. Nam quoties apud *Polybium*, *Liuium*, *Ciceronem*, *Herodotum*, *Pindarum*, occurrunt Hierones, Gelones, Dinomenes? quae ὁμωνυμίαι ne studiosis adolescentibus fraudi sint, minus versatis in veteri historia, ecce familiae eius stemma cum cura a nobis collectum.

τότε κατὰ πόλεις μὲν ἦσαν, ἐπιφανέστατος δὲ Γέλων

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 262. *Var.* 264. *V.C.*

autem tunc oppidatim dominabantur, inter quos nobiliſſimus erat Gelo

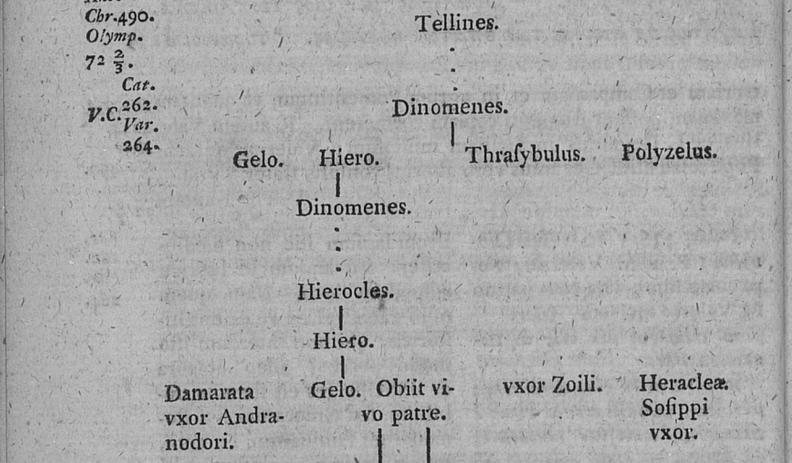

Nunc paucis iſtud ſtemma exponemus: Traxit Gelo ſuum genus ab antiquiſſimo quodam viro, qui ex Telo inſula profugus in Siciliam venit, et in eius oppido Gela ſedes fixit. eum quidam Oecetorem vocant: decepti videlicet *Herodoti* verbis, quae non intelligunt. Ex huius profugi poſteris fuit Tellines quidam, qui ſibi ac poſteris ſuis ſacerdotium deorum inferorum conciliauit, vt *Herodotus* explicat. Fuere igitur ἱεροφάντων χθονίων θεῶν, cum ipſe, tum qui ex eo deſcenderunt omnes, vſque ad Gelonem Dinomenis filium. Hunc Dinomenem filios quatuor reliquiſſe ſuperſtites, ex *Diodoro* liquet: et notatum id a *Scholiaſte Pindari*: apud quem exſtat hoc carmen, quo omnes Dinomenis filii nominantur: φημὶ Γέλων', Ἱέρωνα, Πολύζηλον, Θρασύβυλον, Παῖδας Δεινομένευς, τὲς τρίποδας θέμενον. Hippocratem habuiſſe eum filium, quod vult *Dionyſius*, nemo veterum tradidit: et omnino falſum eſt. Hippocrates enim, cui Gelo ſucceſſit, fuit Gelae tyrannus, Cleandri frater: quo mórtuo cùm Gelenſes liberis eius Euclidi et Cleandro parere recuſarent, Gelo, tanquam illorum

ὁ Δεινομένευς, νεωστὶ τὴν Ἱπποκράτευς τοῦ ἀδελφοῦ τυραννίδα

Gelo Dinomenis filius, qui nuperrime Hippocratis fratris ſui tyranni- *Per. Iul.* 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 262. *Var.* 264. *V.C.*

illorum cauſam defendens, bellum aduerſus Gelenſes mouit, eoſque proelio fudit. Victor vero tyrannidem Gelae ipſe occupauit, liberis Hippocratis ademtam. Non ita multis poſt annis orta Syracuſis ſeditione, pulſiſque vrbe Gamoris, (quorum et *Dionyſius* meminit) Gelo eadem opera et Gamoris patriam reſtituit, et ſibi Syracuſarum tyrannidem parauit. Contigiſſe id videtur circa principium Olympiadis ſeptuageſimae quartae. Nam *Diodorus* auctor eſt, Gelonem, quum annos ſeptem regnaſſet, obiiſſe circa annum tertium Olympiadis ſeptuageſimae quintae. vt falli neceſſe ſit eos, qui potitum Syracuſis tradunt Olympiadis ſeptuageſimae ſecundae anno ſecundo. Atque hinc apparet, quando legati Romani in Siciliam venere, (veniſſe autem ait *Dionyſius* anno ſecundo Olympiadis ſeptuageſimae ſecundae) recens tum potitum *Dionyſium* non Syracuſis, ſed Gela. Neque aliter *Dionyſii* verba accipienda. Regnum porro virtute partum tanta prudentia adminiſtrauit Gelo hic, vt inter exempla rarae virtutis ac felicitatis, vel cum primis cenſeatur. Eximie vero nobilitauit eum celeberrima illa victoria aduerſus Carthaginienſes eodem die parta, quo ad Thermopylas Leonidas cum immortali ſua laude Perſas occidit. Eo proelio deſiderata fuiſſe ait *Dionyſius* Carthaginienſium centum quinquaginta millia. Fuit Gelo Syracuſanis vnice carus: vxorem habuit Demaretam, Theronis Acragantinorum tyranni filiam: qui et ipſe in vxorem duxit filiam Polyzeli, Gelonis fratris. Hominem exuit ſub finem anni tertii (vt diximus) Olympiadis ſeptuageſimae quintae. ita *Diodorus*. Non deſunt tamen, qui ſub ipſum exitum eiuſdem Olympiadis obiiſſe tradant: ita vt ſucceſſum ei ſit initio Olympiadis ſeptuageſimae ſextae. Regnum moriens Hieroni tradidit. is erat fratrum natu maximus. Hic eſt Hiero, quem tot locis atque adeo tot odis laudat *Pindarus*, ſubſcribente etiam *Plutarcho*. Non ita *Diodorus*: qui Hieronem φιλάργυρον καὶ βίαιον appellat, et τῆς ἁπλότητος καὶ καλοκἀγαθίας τἀδελφῷ ἀλλοτριώτατον. Addit etiam, nihil aeque animos ſubditorum, cum ſaepenumero defectionem cogitaſſent, in officio continuiſſe, ac fratris optimi memoriam. Sane fuiſſe eum ciuibus parum gratum, vel ex *Xenophontis* Hierone ſiue Tyrannico liquet. Poëtices tamen ſtudioſus in primis fuit, et erga poëtas egregie liberalis ac munificus, vt

παρειληφὼς, ἀχὶ Διονύσιος ὁ Συρακόσιος, ὡς Λικίννιος

rannidem adeptus fuerat, non Dionyſius Syracuſanus, ſicut ſcripſerunt

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

ex *Pindaro* et *Aeliano* intelligitur. Habuit duas vxores: alteram, Anaxilae filiam, Theronis ἀνεψιάν: alteram, Nicoclis Syracuſani: ex qua Dinomenem filium ſuſtulit, cuius etiam meminit *Pindarus* variis locis. Fato functus eſt, quum regnaſſet annos vndecim: (ita *Diodorus* tradit: *Ariſtoteles* ait decem:) relicto regni haerede Thraſybulo fratre. quanquam et hic vide *Ariſtotelem* libro quinto De republica, vbi tyrannidum καταλύσεως varios modos recenſet. Polyzelus vero videtur ante Hieronem vita exceſſiſſe: et alias parum Hieroni dilectus, vt eſt apud *Diodorum* in vndecimo. Thraſybulus hic Hierone longe deterior, ſuis flagitiis regnum amiſit, quod virtute partum fratres eius obtinuerant. Pulſus igitur, Locros conceſſit, vbi quod ſupererat vitae priuatus egit. Sic libertatem conſecuti ſunt Syracuſani. quam tamen haud longum tempus conſeruare potuerunt: orta eſt enim poſt ſexaginta plus minus annos a morte Thraſybuli, Dionyſiorum tyrannis, et poſtea Agathoclis, deliteſcente interea Gelonis familia: quae vix poſt multa ſecula tandem emerſit: quo tempore Hieron Hieroclis filius virtute ſua maiorum imperium per tot ſecula intermortuum recuperauit. Factum id, teſte *Pauſania*, anno ſecundo Olympiadis centeſimae et vigeſimae. De hoc *Iuſtinus* lib. XXIII. *Poſt profectionem a Sicilia Pyrrhi, magiſtratus Hiero creatur: cuius tanta moderatio fuit, vt conſentiente omnium ciuitatum fauore dux aduerſus Carthaginienſes primum, mox rex crearetur. Huius futurae maieſtatis ipſa infantis educatio quaſi praenuntia fuit: quippe genitus erat patre Hieroclyto*, (legi malim *Hierocle*. ita enim Graeci ſemper) *nobili viro, cuius origo a Gelo* (legendum *Gelone*) *antiquo Siciliae tyranno manabat: ſed maternum illi genus ſordidum atque adeo pudibundum fuit.* Atque hic eſt Hiero amicitia populi Romani ac fide erga eum inſignis: de cuius rebus geſtis *Polybius*, et *Liuius*, qui Hieronem annos vixiſſe XC indicat, *Suidas* πλείως τῶν ἡ. Hic etiam eſt, ad quem idyllium elegantiſſimum Charitas miſit *Theocritus*. *Lucianus* quoque hunc intelligit, quum ita ſcribit: Ἱέρων δὲ ὁ Συρακουσίων τύραννος, δύο καὶ ἐννενήκοντα ἐτῶν γενόμενος, ἐτελεύτα νοσῶν, βασιλεύσας ἑβδομήκοντα ἔτη, (*Suidas* regnaſſe ait annos LIII, vt puto verius) ὥσπερ Δημήτριός τε ὁ Καλλιξιανὸς (ſcribe Καλλακτιανὸς) καὶ ἄλλοι λέγουσι. De vtroque Hierone vide *Pauſaniam* Ἠλιακῶν lib. II. Quae ſequuntur

γέγραφε, καὶ Γέλλιος, καὶ ἄλλοι συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων, ἀθὲν ἐξητακότες τῶν περὶ τὰς χρόνας ο ἀκριβῶς, ὡς αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ, ἀλλ' εἰκῇ τὸ προσυχὸν ἀποφαινόμενοι. ἡ μὲν γὰρ εἰς Σικελίαν ἀποδειχθεῖσα πρεσβεία κατὰ τὸν δεύτερον ἐνιαυτὸν τῆς ἑβδομηκοσῆς καὶ δευτέρας ὀλυμπιάδος ἐξέπλευσεν, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ῥ Ὑβριλίδε, ἑπ]τακαίδεκα διελθόντων ἐτῶν μετὰ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων, ὡς ἔτοί τε καὶ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες συγγραφεῖς ὁμολογοῦσι· Διονύσιος δὲ ὁ πρεσβύτερος, ὀγδοηκοσῷ καὶ πέμπ]ῳ μετὰ ταῦτα q ἐνιαυτῷ Συρακουσίοις ἐπανασὰς, κατέσχε τὴν τυραννίδα κατὰ τὸν τρίτον ἐνιαυτὸν τῆς ἐννενηκοσῆς καὶ τρίτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Καλλίδε, μετ' Ἀντιγένην. ὀλίγοις μὲν οὖν ἔτεσι διαμαρτεῖν τῶν χρόνων δοίη τις ἂν ἱστορικοῖς ἀνδράσιν ἀρχαίας καὶ πολυετεῖς συντατ- r τομένοις πραγματείας· γενεαῖς δὲ δυσὶν ἢ τρισὶν ὅλαις ἀποπλανηθῆναι τῆς ἀληθείας, ἐκ ἂν ἐπιτρέψειεν. ἀλλ'

pſerunt Licinius et Gellius et multi alii Romani ſcriptores, nullo modo temporum rationibus accuratius examinatis, vt res ipſa indicat, ſed temere, quicquid in mentem venit, narrantes. Nam decreta in Siciliam legatio, anno ſecundo olympiadis LXXII. eo nauigauit, archonte Athenis Hybrilide, poſt exactos reges anno XVII. vt et iſti et alii fere omnes hiſtorici communi conſenſu ſcribunt. Dionyſius vero ſenior, octogeſimo quinto poſt anno quum inuaſiſſet Syracuſanos, tyrannidem occupauit, anno tertio olympiadis XCIII. archonte Athenis Callia, qui ſucceſſit Antigeni. Certe ferendum eſſet in hiſtoricis, ſi exiguo annorum numero in ipſa temporum ſupputatione fallerentur, praeſertim quum priſcam et multorum annorum hiſtoriam componunt: ſed totis duabus tribuſue aetatibus a veritate aberrare nullus ipſis

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

quuntur in ſuperiori ſtemmate, omnia ex *Liuio* deſumta ſunt. Andronodorus *Polybio* dicitur Ἀνδρανέδωρος, et Ζωΐππος, qui

Liuio Zoilus. *Caſaub.*

o Ἀκριβῶν] Ἀκριβῶς *Vat.*

p Ὑβριλίδε in *Ed. Steph.*

q Ἔτει *Vat.*

ἔοικεν ὁ πρῶτος ἐν ταῖς χρονογραφίαις τῦτο καταχωρίσας, ᾧ πάντες ἠκολόθησαν οἱ λοιποὶ, τοσῦτον μόνον ἐν ταῖς ἀρχαίαις εὑρὼν ἀναγραφαῖς, ὅτι πρέσβεις ἀπεσάλησαν ἐπὶ τύτων τῶν ὑπάτων εἰς Σικελίαν, σῖτον ὠνησόμενοι, καὶ παρῆσαν ἐκεῖθεν ἄγοντες, ὃν ὁ τύραννος ἔδωκε δωρεάν· ἐκέτι μηδὲν παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἐξετάσας συγγραφέων, ὅσις ἦν τύραννος τότε Σικελίας, ἀβασανίστως δέ πως καὶ κατὰ τὸ προσυχὸν θεῖναι τὸν Διονύσιον.

11. Οἱ μὲν ἦν ἐπὶ Σικελίαν πλέοντες πρέσβεις, χειμῶνι χρησάμενοι κατὰ θάλατ]αν, καὶ κύκλῳ τὴν νῆσον περιπλεῖν ἀναγκασθέντες, χρόνιοί τε κατήχθησαν πρὸς τὸν τύραννον, καὶ τὴν χειμερινὴν ἐκεῖ διατρίψαντες ὥραν, [r]μετὰ τὸ θέρος ἐπανῆλθον εἰς Ἰταλίαν, πολλὰς κομίζοντες ἀγοράς. οἱ δ' εἰς τὸ Πωμεντῖνον ἀποσαλέντες πεδίον, ὀλίγᾳ μὲν ἐδέησαν ὡς κατάσκοποι πρὸς τῶν Οὐολσκων ἀναιρεθῆναι, διαβληθέντες ὑπὸ τῶν ἐκ Ῥώμης Φυγάδων· χαλεπῶς δὲ πάνυ διὰ τὴν προθυμίαν τῶν

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

ipsis permiserit. At qui primus hoc in suos annales retulit, (quem caeteri omnes sunt sequuti) hoc solum in priscis annalibus videtur inuenisse, his consulibus legatos in Siciliam missos, vt frumentum emerent, atque inde, quod tyrannus dono dederat, aduexisse: non tamen videtur vlterius Graecorum scriptorum historias scrutatus esse, quisnam tunc Siciliae tyrannus esset, sed temere et inconsiderate, prout ei in mentem venit, Dionysium posuisse.

Legati igitur, qui in Siciliam nauigabant, tempestatibus in mari iactati, et coacti circumnauigare insulam, sero ad tyrannum peruenerunt, et ibi exacta hyeme, primo vere in Italiam reuersi, magnam commeatuum copiam aduexerunt. Qui vero in agrum Pomentinum missi fuerant, parum abfuit, quin, vt exploratores, a Volscis interficerentur, falso delati ab exsulibus Romanis: nam quum aegre admodum suorum hospitum studio ac

r Μετὰ θέρος *Vat.* Μετὰ agnoscit etiam *Lapi* versio. *Gelenius*, cum temporis spatium videatur iusto longius extrahi, mauult κατά. *Sylb.* atque ita legendum existimat *Portus*. nisi θέρος pro ἔαρ accipiendum sit.

s Καὶ

ἰδίων ξένων, αὐτὰ διασῶσαι τὰ σώματα δυνηθέντες, δίχα τῶν χρημάτων ἀνέστρεψαν εἰς τὴν Ῥώμην ἄπρακ]οι. ὅμοια δὲ τύτοις συνέβη παθεῖν καὶ τοῖς εἰς τὴν Ἰταλιῶτιν ἀφικομένοις Κύμην. [s]καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πολλοὶ Ῥωμαίων διατρίβοντες, οἱ σὺν τῷ βασιλεῖ Ταρκυνίῳ διασωθέντες ἐκ τῆς τελευταίας μάχης Φυγάδες, τὸ μὲν πρῶτον ἐξαιτεῖσθαι παρὰ τῦ τυράννυ τὺς ἄνδρας ἐπεχείρησαν ἐπὶ θανάτῳ· ἀποτυχόντες δὲ τύτυ, [t]ῥύσια κατασχεῖν [u] αὐτὰ τὰ σώματα παρὰ τῆς ἀπεσαλκυίας πόλεως ἠξίσν, ἕως ἀπολάβωσι τὰς ἑαυτῶν ὐσίας, ἃς ἔφασαν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀδίκως δεδημεῦσθαι, καὶ ταύτης ᾠοντο δεῖν τῆς δίκης τὸν τύραννον αὐτοῖς γενέσθαι κριτήν. ὁ δὲ τυραννῶν τότε τῆς Κύμης Ἀριστόδημος ἦν ὁ Ἀριστοκράτυς, ἀνὴρ ἐ τῶν ἐπιτυχόντων ἕνεκα γένυς, ὃς ἐκαλεῖτο Μαλακὸς ὑπὸ τῶν [x]ἀστῶν, καὶ σὺν χρόνῳ γνωριμωτέραν ἔσχε τῦ ὀνόματος [y] τὴν ἐπίκλησιν,

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

ac *fauore* ipsa corpora seruare potuissent, pecunia amissa et re infecta Romam redierunt. Idem accidit iis, qui ad Italicas Cumas iuerant. Quum enim in hac ciuitate multi Romani degerent, qui cum Tarquinio rege euaserant, profugerantque ex vltimo proelio, primum quidem illos a tyranno ad supplicium deposcere conati sunt: sed quum hoc impetrare non potuissent, postularunt, vt saltem sibi liceret eorum corpora pignoris loco detinere, donec a ciuitate, quae eos miserat, sua bona reciperent, quae a populo Romano iniuste publicata dicebant, atque ipsum tyrannum istius suae litis iudicem esse oportere censebant. Tunc autem Cumis tyrannus erat Aristodemus Aristocratis filius, vir non obscuri generis, qui a Cumaeis Malacus vocabatur, et temporis progressu illa nominis appellatio magis innotuit,

s Καὶ γὰρ αὐτόθι πολλοὶ *Vat.*

t Haec videntur perturbata, et in suas sedes ita sunt restituenda, ῥύσια κατασχεῖν αὐτὰ τὰ σώματα ἠξίσν, ἕως παρὰ τῆς ἀποσαλκυίας πόλεως ἀπολάβωσι τὰς ἑαυτῶν ὐσίας. *Port.*

u Ταῦτα τὰ σώμ. *Vat.*

x Ita in *Cod. Vat.* quod pro vulgato αὐτῶν restituit *Sylburgius* ex *Suida* in voce Ἀριστόδημος. Vide *P. Leopardi* Emendationum l. I. c. 18.

y Τὴν κλῆσιν] τὴν ἐπίκλησιν *Vat.*

[z] εἶθ' ὅτι θηλυδρίας ἐγένετο παῖς ὤν, καὶ τὰ γυναιξὶν ἁρμόττοντα ἔπασχεν, ὡς ἱστοροῦσί τινες· εἶθ' ὅτι πρᾶος ἦν φύσει καὶ [a] μαλακὸς εἰς ὀργήν, ὡς ἕτεροι γράφουσιν. ἀφορμαῖς δὲ τῆς τυραννίδος οἵοις ἐχρήσατο, καὶ τίνας ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν ὁδούς, καὶ πῶς διώκησε τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, καταστροφῆς τε οἵοις ἔτυχεν, ἐκ ἀκαίρου εἶναι δοκῶ, μικρὸν [b] ἐπισήσαντας τὴν Ῥωμαϊκὴν διήγησιν, κεφαλαιωδῶς διεξελθεῖν.

III. Ἐπὶ τῆς ἑξηκοστῆς καὶ τετάρτης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Μιλτιάδου, Κύμην τὴν ἐν Ὀπικοῖς Ἑλληνίδα πόλιν, ἣν Ἐρετριεῖς τε καὶ Χαλκιδεῖς ἔκτισαν, [c] Τυῤῥηνῶν δὲ οἱ περὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον κατοικοῦντες, ἐκεῖθέν θ' ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἐξελαθέντες σὺν χρόνῳ, καὶ σὺν αὐτοῖς [d] Ὀμβρικοί τε καὶ Δαύνιοι καὶ συχνοὶ τῶν ἄλ-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

Digreſſio de Ariſtodemo Cumarum tyranno.

innotuit, ſiue quod puer adhuc effoeminatus eſſet, et muliebria pateretur, vt quidam produnt; ſiue (vt alii ſcribunt) quod miti et minime iracundo eſſet ingenio. Quibus autem tyrannidis occupandae occaſionibus ſit vſus, et qua via ad eam peruenerit, et quomodo ſe in ea geſſerit, et quem vitae exitum habuerit, non intempeſtiuum iudico, intermiſſa pauliſper rerum Romanarum narratione, ſummatim percurrere.

Olympiade LXIV. archonte Athenis Miltiade, Cumas, Graecam vrbem, in Opicis, ab Eretrienſibus et Chalcidenſibus conditam, Hetruſci, qui circa Ionium ſinum habitabant, inde a Gallis temporis progreſſu pulſi, et vna cum illis Vmbri et Daunii et

Verum κλῆσιν agnoſcit *Suidas*.

z *Plutarchus* eos grauiter reprehendit, qui putant, Ariſtodemum turpem aliquam ob cauſam mollem fuiſſe vocatum. Nam a barbaris, inquit, Μαλακὸς eſt appellatus, ὅπερ ἐστὶν ἀντίπαις; quia, adoleſcentulus adhuc quum eſſet, virtute et fortitudine celeberrimum nomen apud barbaros ſibi pepererat. *Caſaub.*

a Μαλακὸς πρὸς ὀργήν *Vat.*

b Ἐπισήσας *Vat.*

c Τυῤῥηνῶν οἱ δὲ *Vat.* Τυῤῥηνῶν τε οἱ malit *Sylb.*

d Vmbros *Ptolemaei* tabulae longe diſiungunt a Dauniis. *Sylb.* Verum Vmbros comites ſe adiunxiſſe Etruſcis non mirabimur, ſi meminerimus, tantam fuiſſe tunc temporis aemulationem inter potentiſſimos illos populos, vt, quocunque alter expedi-

λων βαρβάρων, ἐπεχείρησαν ἀνελεῖν, ἀδεμίαν ἔχοντες εἰπεῖν δικαίαν πρόφασιν τῶν μίσους, ὅτι μὴ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως. ἦν γὰρ ἡ Κύμη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους περιβόητος ἀνὰ τὴν ὅλην Ἰταλίαν, πλούτῳ τε καὶ δυνάμεως ἕνεκα [e] καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, γῆν τε κατέχουσα τῆς Καμπανῶν πεδιάδος τὴν πολυκαρποτάτην, καὶ λιμένων κρατοῦσα τῶν περὶ Μισηνὸν ἐπικαιροτάτων. τούτοις ἐπιβουλεύσαντες τοῖς ἀγαθοῖς οἱ βάρβαροι, στρατεύουσιν ἐπ' αὐτὴν, πεζοὶ μὲν οὐκ ἐλάττους πεντήκοντα μυριάδων, ἱππεῖς δὲ δυεῖν χιλιάδων ἀποδέοντες εἶναι δισμύριοι. ἐστρατοπεδευκόσι δ' αὐτοῖς ἡ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως τέρας γίνεται θαυμαστὸν, οἷον ἐν ὀδενὶ χρόνῳ μνημονεύεται γενόμενον, ἔτε Ἑλλάδος, ἔτε βαρβάρου γῆς ἐδαμόθι. οἱ παρὰ τὰ στρατόπεδα ῥέοντες αὐτῶν ποταμοὶ, Οὐολτοῦρνος ὄνομα θατέρῳ, τῷ δὲ ἑτέρῳ Γλάνις, ἀφέντες τὰς κατὰ φύσιν ὁδοὺς, ἀνέστρεψαν τὰ νάματα, καὶ μέχρι πολλοῦ διετέλεσαν [f] ἀπὸ τῶν στομίων ἀναχωροῦντες ἐπὶ τὰς πηγάς. τοῦτο καταμαθόντες οἱ

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

et multi alii barbari, euertere ſunt conati, quum nullam aliam iuſtam odii cauſſam, quam ipſam vrbis felicitatem, afferre poſſent. Cumae enim illis temporibus tota Italia celebres erant, ob diuitias et potentiam et alia bona, quod totius Campani agri fertiliſſimam partem poſſiderent, et opportuniſſimos circa Miſenum portus haberent. Barbari his bonis inſidias ſtruentes, expeditionem contra eam vrbem fecerunt, fere cum quingentis peditum, et decem et octo equitum millibus. Illis autem non procul ab vrbe caſtra habentibus admirandum prodigium apparuit, quale nunquam aut apud Graecos aut barbaros vſpiam accidiſſe memoratur. Nam amnes, qui praeter eorum caſtra fluebant, quorum alter Vulturnus, alter Glanis vocatur, omiſſo naturali curſu aquas retorſerunt, et ab oſtiis ad fontes ſuos recurrerunt, eumque curſum diu tenuerunt. Hac re cognita Cumaei

expeditionem ſuſciperet, eodem alter mox ſequeretur. Docet id nos *Strabonis* locus egregius l. V. p. 216. Ed. Pariſ. *Caſ.*

e Καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἕνεκα *Vat.*

f Ἀπὸ τῶν στομάτων *Vat.*

g Τὰ

Κυμαῖοι, τότε ἐθάρρησαν ὁμόσε τοῖς βαρβάροις χωρεῖν, ὡς τῶ δαιμονίῳ ταπεινὰ μὲν τὰ ἐκείνων μετέωρα θήσοντος, ὑψηλὰ δὲ [g] τὰ δοκοῦντα εἶναι τότε σφῶν ταπεινά. νείμαντες δὲ τὴν ἐν ἀκμῇ δύναμιν ἅπασαν τριχῇ, μιᾷ μὲν τὴν πόλιν ἐφρούρουν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τὰς ναῦς εἶχον ἐν Φυλακῇ· τῇ δὲ τρίτῃ, πρὸ τοῦ τείχους ταξάμενοι, τοὺς ἐπιόντας ἐδέχοντο. τούτων ἱππεῖς μὲν ἦσαν ἑξακόσιοι, πεζοὶ δὲ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι· καίτοι ὄντες τὸν ἀριθμὸν ὀλίγοι, τοσαύτας ὑπέστησαν μυριάδας.

IV. Ὡς δὲ κατέμαθον αὐτοὺς οἱ βάρβαροι μάχεσθαι παρεσκευασμένους, ἀλαλάξαντες ἐχώρουν ὁμόσε τὸν βάρβαρον τρόπον, ἄνευ κόσμου, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς ἀναμίξ, ὡς ἅπαντας ἁρπασόμενοι. ἦν δὲ τὸ πρὸ τῆς πόλεως χωρίον, ἐν ᾧ συνέμισγον ἀλλήλοις, αὐλῶνι στενὸς, ὄρεσι καὶ λίμναις περικλειόμενος, τῇ μὲν ἀρετῇ τῶν Κυμαίων σύμμαχος, τῷ δὲ πλήθει τῶν βαρβάρων πολέμιος. ἀνατρεπόμενοι γὰρ ὑπ' ἀλλήλων καὶ συμπατούμενοι, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, μάλιστα δὲ περὶ τὰ

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

Cumaei tunc demum ausi sunt cum barbaris congredi, quod ex hoc prodigio coniicerent deum res hostium elatas depressurum, et suas, quae videbantur humiles, elaturum. Quare, diuisis trifariam totius iuuentutis viribus, partem vnam ad vrbis praesidium, alteram ad nauium custodiam reliquerunt; tertiam pro moenibus instruxerunt, impetum hostium excepturi. atque horum numerus continebat equites DC. peditum vero quatuor millia et quingentos praeterea: et quamuis tam exiguum militum numerum haberent, tamen tot *hostium* millia sustinuerunt.

Vbi vero barbari cognouerunt, eos ad pugnam paratos esse, clamore sublato, vt fert barbarorum mos, eos inuaserunt, nullo seruato ordine, pedites et equites promiscue, quasi eos omnes *primo impetu* essent deleturi. Locus autem, vbi pugnabatur, erat vallis, angusta ante vrbem, montibus et paludibus vndique clausa, pro Cumaeorum virtute faciens, et iniqua barbarorum multitudini. Quum enim alii alios euerterent, humique deiicerent et conculcarent, cum multis aliis in locis, tum vero praecipue

[g] Τὰ δοκοῦντα εἶναι τότε *Vat.* aduerbium vulgatis deest.

τέλματα τῆς λίμνης, ἀθ' εἰς χεῖρας ἐλθόντες τῇ Φάλαγγι τῶν Ἑλλήνων, αὐτοὶ δι' αὐτῶν οἱ πλείους διεφθάρησαν· καὶ ὁ μὲν πεζὸς αὐτῶν στρατὸς ὁ πολὺς, περὶ ἑαυτῷ σφαλεὶς, ἔργον δ' οὐδὲν γενναῖον ἀποδειξάμενος, ἄλλος ἄλλῃ διασκεδασθεὶς ἔφυγεν. οἱ δὲ ἱππεῖς συνῆλθόν μὲν ὁμόσε, καὶ πολὺν τοῖς Ἕλλησιν ἔτοι παρέσχον πόνον· ἀδύνατοι δ' ὄντες κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους διὰ στενοχωρίαν, [h] καί τι καὶ τῷ δαιμονίῳ κεραυνοῖς καὶ ὕδασι καὶ βρονταῖς συναγωνισαμένῳ τοῖς Ἕλλησι, δείσαντες, εἰς φυγὴν τρέπονται. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ πάντες μὲν οἱ τῶν Κυμαίων ἱππεῖς λαμπρῶς ἠγωνίσαντο, καὶ τῆς νίκης ἔτοι μάλιστα ὡμολογοῦντο αἴτιοι γενέσθαι· ὑπὲρ ἅπαντας δὲ τοὺς ἄλλους, Ἀριστόδημος ὁ Μαλακὸς ἐπικαλούμενος· καὶ γὰρ τὸν ἡγεμόνα τῶν πολεμίων ἔτος ἀπέκτεινε μόνος ὑποστάς, καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἀγαθούς. λυθέντος δὲ τοῦ πολέμου, τὰς χαριστηρίους θυσίας ἀποδόντες οἱ Κυμαῖοι τοῖς θεοῖς, καὶ ταφὰς τῶν

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

praecipue circa coenum paludis, ne congressi quidem cum acie Graecorum plerique eorum a suis obtriti interierunt: atque ingens ille eorum peditatus mutua collisione afflictus, et nullo forti facinore edito, dissipatus est, et alius alio fugit. Equites vero pugnarunt illi quidem, et multum negotii Graecis exhibuerunt: sed quum non possent hostes circumdare ob locorum angustias, quinetiam ipso deo fulminibus et imbribus et tonitruis Graecos adiuuante, territi terga verterunt. In eo proelio omnes Cumaeorum equites egregie pugnarunt, atque hi potissimum vel omnium confessione victoriae auctores fuerunt: sed inter caeteros Aristodemi cognomine Malaci virtus praecipue enituit. etenim ipse solus, impetum sustinens, ducem hostium et alios multos strenuosque viros interfecit. Bello autem confecto, Cumaei, sacrificio diis pro parta victoria facto, et iis, qui in

[h] Pro Καί τοι sensus omnino postulat καὶ δὲ, *atque adeo. Sylb.* Καί τι καὶ (*nonnihil etiam*) in *Cod. Vat.* quo modo legendum esse animaduerterat *Casaubonus*, ex aliis *Dionysii* locis.

ἀποθανόντων ἐν τῇ μάχῃ λαμπρὰς ποιησάμενοι, περὶ τῶν ἀριστείων, ὅτῳ χρὴ τὸν πρῶτον ἀποδῦναι στέφανον, εἰς πολλὴν κατέστησαν ἔριν. οἱ μὲν γὰρ ἀκέραιοι κριταὶ τὸν Ἀριστόδημον ἐβάλοντο τιμῆσαι, [i] καὶ ἦν ὁ δῆμος μετ' ἐκείνου· οἱ δὲ δυνατοὶ, τὸν ἱππάρχην Ἱππομέδοντα, καὶ ἡ βουλὴ πᾶσα τούτῳ συνελάμβανεν· ἦν δ' ἀριστοκρατικὴ τότε παρὰ τοῖς Κυμαίοις ἡ πολιτεία, καὶ ὁ δῆμος ὑπὸ πολλῶν τινων κύριος. στάσεως δὲ διὰ ταύτην τὴν ἔριν ἀνισταμένης, δείσαντες οἱ πρεσβύτεροι, μὴ πρὸς ὅπλα καὶ φόνους χωρήσῃ τὸ φιλότιμον, ἔπεισαν ἀμφοτέρας τὰς τάξεις συγχωρῆσαι τὰς ἴσας τιμὰς λαβεῖν ἑκάτερον τῶν ἀνδρῶν. ἀπὸ ταύτης γίνεται τῆς ἀρχῆς δήμου προστάτης ὁ Μαλακὸς Ἀριστόδημος, καὶ λόγου πολιτικοῦ δύναμιν ἀσκήσας ἐξεδημαγώγει τὸ πλῆθος, πολιτεύμασί τε κεχαρισμένοις [k] ἀναλαμβάνων, καὶ τοὺς στερισκομένους τὰ κοινὰ τῶν δυνατῶν ἐξελέγχων, καὶ ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων [l] πολλοὺς τῶν πενήτων εὖ ποιῶν. καὶ ἦν τοῖς προεστηκόσι τῆς ἀριστοκρατίας διὰ ταῦτα ἐπαχθὴς καὶ φοβερός.

[m] Εἰκοστῷ δὲ ὕστερον ἔτει τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχης, ἦλθον ὡς τοὺς Κυμαίους [n] Ἀρικηνῶν πρέσβεις σὺν ἱκετηρίαις, ἀξιοῦντες αὐτοὺς βοηθῆσαι σφίσιν ὑπὸ Τυρρηνῶν πολεμουμένοις. μετὰ γὰρ τὰς διαλλαγὰς, ἃς ἐποιήσατο πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ὁ βασιλεὺς τῶν Τυρρηνῶν [o] Πορσῖνος, τὸν υἱὸν [p] Ἄρρον, δοὺς τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς, ἔπεμψεν, ἰδίαν ἀρχὴν κτήσασθαι βουλόμενον, ὡς ἐν τοῖς πρὸ τούτου δεδήλωκα λόγοις· ὃς ἐπολιόρκει τότε τοὺς Ἀρικηνοὺς καταπεφευγότας εἰς τὸ τεῖχος, καὶ σὺ διὰ μακροῦ λιμοῦ τὴν πόλιν αἱρήσειν ᾤετο. ταύτης τῆς πρεσβείας ἀφικομένης, οἱ προεστηκότες τῆς ἀριστοκρατίας μισοῦντες τὸν Ἀριστόδημον, καὶ δεδιότες, [q] μή τι κακὸν ἐργάσηται περὶ τὴν πολιτείαν, κάλλιστον ὑπέλαβον εἰληφέναι καιρὸν

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

in pugna ceciderant honorifice sepultis, magna contentione certarunt, cuinam ob rem fortiter gestam prima corona danda esset. Nam sinceri iudices Aristodemum hoc honore dignabantur, et plebs ei fauebat: at potentes ciues Hippomedontem magistrum equitum, et totus senatus huic suffragabatur. Erat autem tunc temporis penes optimates Cumaea respublica, et plebs non multum poterat. Ob hanc igitur contentionem orta seditione, maiores natu, veriti, ne ad arma et caedes ambitio ista progrederetur, persuaserunt vtrique factioni, vt aequos honores capere illis ambobus permitteret. Ob hanc igitur causſam Aristodemus, cognomine Malacus, plebis patronus est factus, qui, quod in ciuili genere dicendi non mediocriter exercitatus esset, concionibus plebem ductabat, eam actionibus popularibus recreans, et proceres, qui publica depeculabantur, arguens, et de suis pecuniis beneficia in multos ciues conferens: quapropter

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

propter primoribus optimatum grauis et formidabilis erat.

Anno autem xx. post pugnam cum barbaris commissam, ad Cumaeos venerunt Aricinorum legati cum supplicum insignibus, opem illorum imploraturi contra Hetruscos, a quibus bello premebantur. Nam Porsena, rex Hetruscorum, post pacem cum populo Romano factam, filium suum Aruntem cum dimidia copiarum parte misit, quia proprium imperium sibi quaerere volebat, sicut supra declaraui: qui Aricinos intra moenia compulsos tunc obsidebat, et se breui vrbem fame expugnaturum sperabat. Quum legatio ista venisset, principes optimatum, Aristodemum odio prosequentes, et veriti, ne quam calamitatem reipublicae afferret, pulcherrimam occasionem se nactos

[i] Καὶ ἦν ὁ δῆμος ἅπας μετ' ἐκείνου *Vat.*

[k] Ἀνελαβὼν] Ἀναλαμβάνων *Vat.*

[l] Πολλοὺς τῶν πολιτῶν] π. τῶν πενήτων *Vat.*

[m] Εἰκοστῷ δὲ ὕστερον ἔτει τῆς πρὸς βαρβάρους μάχης] Pugna aduersus barbaros pugnata est anno primo Olympiadis sexagesimae quartae: Aruns autem infesto exercitu Ariciam inuasit anno quarto ab exactis regibus, qui erat annus quartus Olympiadis sexagesimae octauae. *Cas.*

[n] Imo Romanorum, si *Plutarcho* credimus. *Liuio* conuenit cum *Dionysio*. *Cas.*

[o] Πορσίνας *Vat.*

[p] Alibi Ἄρουτα habemus, vt et Latini *Aruntem. Sylb.* Imo et Ἀρόνταν, atque etiam Ἀβρόντα, vt in *Cod. Vat.*

[q] Μή τι κακὸν ἐξεργάσηται *Vat.*

φέναι καιρὸν, ἐκποδὼν αὐτὸν ποιήσασθαι σὺν εὐσχήμονι προφάσει. πείσαντες δὴ τὸν δῆμον ἀποστεῖλαι Ἀρικηνοῖς δισχιλίους ἄνδρας [r] ἐπὶ συμμαχίᾳ, καὶ στρατηγὸν ἀποδείξαντες τὸν Ἀριστόδημον, ὡς δὴ τὰ πολέμια λαμπρὸν, τὰ μετὰ ταῦτα ἔπραττον, ἐξ ὧν ἡ κατακοπήσεσθαι μαχόμενον ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν αὐτὸν ὑπελάμβανον, ἢ κατὰ τὸ πέλαγος διαφθαρήσεσθαι. γενόμενοι γὰρ ὑπὸ τῆς βουλῆς κύριοι καταλέξαι τοὺς ἐπὶ τὴν συμμαχίαν ἐξελευσομένους, τῶν μὲν ἐπισήμων καὶ λόγου ἀξίων οὐδένα κατέγραψαν· ἐπιλέξαντες δὲ τοὺς ἀπορωτάτους τε καὶ πονηροτάτους τῶν δημοτικῶν, ἐξ ὧν ἀεί τινας ὑπώπτευον νεωτερισμοὺς, ἐκ τούτων συνεπλήρωσαν τὸν ἀπόστολον· καὶ ναῦς δέκα παλαιὰς κάκιστα πλεύσας καθελκύσαντες, ὧν ἐτριήραρχουν οἱ πενέστατοι Κυμαίων, εἰς ταύτας αὐτοὺς ἀνεβίβασαν, θάνατον ἀπειλήσαντες, ἐάν τις ἀπολειφθῇ τῆς [s] στρατείας.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

ctos arbitrabantur, qua illum per ſpeciem honeſtae cauſſae de medio tollerent. Quum igitur populo perſuaſiſſent, vt auxilio Aricinis duo hominum millia mitteret, et ducem eorum creaſſent Ariſtodemum, quod eſſet rebus bellicis clarus, * poſtea pararunt inſidias homini, per quas ipſum vel ab Hetruſcis in pugna conciſum iri, vel in mari periturum arbitrabantur. Nam a ſenatu accepta poteſtate delectus habendi eorum, qui auxilio mittendi eſſent, nullos nobiles aut memoratu dignos conſcripſerunt: ſed delectis ex plebe pauperrimis ac nequiſſimis quibuſque, quos ſemper ſuſpectos habebant, ne quid rerum nouarum molirentur, ex his claſſem compleuerunt; et decem vetuſtis nauibus et parum idoneis ad nauigandum in mare deductis, quarum praefecti erant Cumaeorum pauperrimus quiſque, in his illos poſuerunt, poenam capitalem minati, ſi quis eam militiam deſeruiſſet.

At

[r] Ἐπὶ συμμαχίαν] Eadem loquutio reperitur etiam paullo poſt, v. 8. et p. 1323. v. 2. ſed ſcribi etiam poteſt ἐπὶ συμμαχίᾳ, *opis ferendae gratia*, vt alibi ſaepe. *Sylb.*

* Poſt haec egerunt ea, quibus ipſum etc. *Lapus.*

[s] Στρατιᾶς] Στρατείας *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

[t] Ἔγγισα

Ὁ δ' Ἀριστόδημος τοσοῦτον εἰπὼν μόνον, ὡς ὁ λελήθει αὐτὸν ἡ διάνοια τῶν ἐχθρῶν, ὅτι λόγῳ μὲν ἐπὶ συμμαχίαν αὐτὸν ἀποστέλλουσιν, ἔργῳ δ' εἰς πρᾶπλον ὄλεθρον, δέχεται μὲν τὴν στρατηγίαν, ἀναχθεὶς δὲ ἅμα τοῖς πρέσβεσι τῶν Ἀρικηνῶν διὰ ταχέων, καὶ τὸ μεταξὺ πέλαγος ἐπιπόνως καὶ κινδυνωδῶς διανύσας, ὁρμίζεται κατὰ τὰς [t] ἔγγιστα τῆς Ἀρικείας αἰγιαλούς· καὶ καταλιπὼν ἐν ταῖς ναυσὶ φυλακὴν ἀποχρῶσαν, ἐν τῇ πρώτῃ [u] νυκτὶ τὴν ἀπὸ θαλάσσης ὁδὸν οὐ πολλὴν οὖσαν διανύσας, ἐπιφαίνεται τοῖς Ἀρικηνοῖς περὶ τὸν ὄρθρον ἀπροσδοκήτως. θέμενος δὲ πλησίον αὐτῶν τὸν χάρακα, καὶ τὰς καταπεφευγότας εἰς τὰ τείχη πείσας προελθεῖν εἰς ὕπαιθρον, πρὸς ἀλεῖτο τὰς Τυρρηνὰς εὐθὺς εἰς μάχην. γενομένης δὲ παρατάξεως καὶ ἀγῶνος καρτεροῦ, οἱ μὲν Ἀρικηνοὶ βραχὺν πάνυ διαμείναντες χρόνον, ἐνέκλιναν ἀθρόοι, καὶ γίνεται πάλιν εἰς τὸ τεῖχος αὐτῶν φυγή. ὁ δ' Ἀριστόδημος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν λογάσι Κυμαίων

VI.

At Ariſtodemus haec tantum loquutus, perſpectum ac notum eſſe ſibi inimicorum conſilium, qui verbis quidem ſe ad auxilium *Aricinis* ferendum mitterent, re vero ipſa ad manifeſtum exitium, accepit earum copiarum imperium, et cum Aricinorum legatis celeriter portu ſoluit, et medium illud maris ſpatium laborioſe et periculoſe emenſus, appulit ad littora Ariciae proxima; et praeſidio in nauibus relicto, quantum ſatis erat ad earum cuſtodiam, * illa eadem nocte confecto terreſtri itinere, quod non erat longum, ſub diſluculum in Aricinorum conſpectum ex improuiſo venit: caſtriſque prope illos poſitis, perſuaſit iis, qui intra moenia confugerant, vt in campum apertum prodirent, et ita tunc Hetruſcis pugnandi copiam fecit. Collatis autem ſignis acre proelium commiſſum eſt, in quo Aricini non diu hoſtium impetum ſuſtinuerunt, ſed omnes inclinarunt, atque iterum intra muros fuga ſe receperunt. At Ariſtodemus cum exigua lectorum Cumaeorum manu, qua

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

[t] Ἔγγιστα τῆς Ἀρικείας *Vat.* articulo carent vulgatae.

* *Al.* prima nocte.

[u] Τὴν ἀπὸ θαλάσσης ὁδὸν νυκτὶ ὁ πολλ. in *Ed. Steph.* intricato ſtructurae ordine. *Sylb.*

ὀλίγοις ἔσι, πᾶν τὸ τῆ πολέμε βάρος ὑποσὰς, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν Τυῤῥηνῶν αὐτοχειρία κλείνας, τρέπει τὰς ἀλλοφύλας εἰς φυγὴν, καὶ νίκην ἀναιρεῖται πασῶν λαμπροτάτην. διαπραξάμενος δὲ ταῦτα, καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀρικηνῶν πολλαῖς δωρεαῖς, ἀπέπλει διὰ ταχέων, αὐτὸς ἄγγελος τοῖς Κυμαίοις τῆς αὐτῆ νίκης βελόμενος γενέσθαι. εἵποντο δ' αὐτῷ πολλαὶ πάνυ τῶν Ἀρικηνῶν ὁλκάδες, τὰ λάφυρα καὶ τὰς αἰχμαλώτας τῶν Τυῤῥηνῶν ἄγεσαι. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῆς Κύμης, ὁρμίσας τὰς ναῦς, ἐκκλησίαν τῆ στρατῆ ποιεῖται, καὶ πολλὰ μὲν τῶν προεσηκότων τῆς πόλεως κατηγορήσας, πολλὰς δὲ τῶν ἀνδραγαθησάντων κατὰ τὴν μάχην ἐπαίνες διελθὼν, ἀργύριόν τε [x] διαδοὺς αὐτοῖς κατ' ἄνδρα, καὶ τὰς παρὰ τῶν Ἀρικηνῶν δωρεὰς εἰς κοινὸν [y] πᾶσι προθεὶς, ἠξίε μεμνῆσθαι τῶν εὐεργεσιῶν, [z] ὅταν καταπλεύσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἄν τις αὐτῷ ποτε [a] συμβαίη κίνδυνος ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας, ὡς δύναμις ἑκάστῳ, βοηθεῖν. ἁπάντων δὲ πολλὰς ὁμολογέντων αὐτῷ χάριτας εἰδέναι, τῆς τ' ἀνελπίςου σωτηρίας, ἣν δι' ἐκεῖνον ἔσχον, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἀσὺν κεναῖς χερσὶν ἀφίξεως, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς θᾶτ]ον, ἢ τὴν ἐκείνου, προήσεσθαι τοῖς ἐχθροῖς [b] ἐπαγγελλομένων, ἐπαινέσας αὐτὰς, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. καὶ μετὰ τᾶτο καλῶν εἰς τὴν αὐτῆ σκηνὴν τὰς πονηροτάτας ἐξ αὐτῶν, καὶ κατὰ χεῖρα γενναιοτάτας, δωρεῶν τε δόσει καὶ λόγων φιλανθρωπίᾳ, καὶ ταῖς ἅπαντας ἐξαπατώσαις ἐλπίσι διαφθείρας, ἑτοίμως ἔσχε συγκαταλῦσαι τὴν καθεσῶσαν πολιτείαν.

VII. Οὓς συνέργες καὶ συναγωνισὰς λαβὼν, καὶ ἃ δέησει πρᾶ]ειν ἑκάστοις ὑποθέμενος, τοῖς τ' αἰχμαλώτοις, ἃς [c] ἐπηγάγετο, πρῶτα δὰς τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα καὶ τὴν ἐκείνων εὔνοιαν προσλάβῃ, κατέπλει [d] κεκοσμημένοις

qua ſtipatus erat, totam illius pugnae molem ſuſtinuit, et Hetruſcorum ducem ſua manu interfecit, et gentes exteras ac barbaras in fugam vertit, et maxime inſignem victoriam ex hoſte reportauit. His rebus geſtis, et ab Aricinis multis decoratus muneribus celeriter diſceſſit, quod ipſemet ſuae victoriae nundum Cumaeis afferre vellet. Eum autem ſequebantur permultae Aricinorum onerariae naues, ſpolia et Hetruſcos captiuos vehentes. Quum autem iam ad Cumas acceſſiſſent, claſſe ad littus appulſa exercitum ad concionem vocauit, et longa oratione in ciuitatis principes et gubernatores inuectus, et multis laudibus eos proſequutus, quorum egregia opera in proelio enituerat, diuiſaque viritim pecunia, et muneribus Aricinorum in medio poſitis, vt omnibus eſſent communia, rogauit eos, vt horum beneficiorum eſſent memores, vbi in patriam rediiſſent, et, ſi quod forte periculum ſibi ab optimatibus aliquando immineret, opem pro viribus vnuſquiſque ferret.

Omnibus autem vno ore ſe illi magnam habere gratiam dicentibus, tum ob inſperatam ſalutem, quam eius opera fuerant adepti, tum ob reditum in patriam minime vacuis manibus, et ſuam potius vitam, quam illius ſalutem, hoſtibus ſe prodituros pollicentibus, collaudatis iis, concionem dimiſit. Poſtea in ſuum tentorium vocatos eorum ſceleſtiſſimos quoſque et manu fortiſſimos, largitionibus et humanis alloquiis, et ſpe (quae omnes decipit) corrupit, et paratos habuit ad ſe iuuandum in praeſenti reipublicae ſtatu mutando.

Quibus aſſumtis ad operae et periculi ſocietatem, et monitis, quid cuique agendum, et captiuis, quos adducebat, libertate gratis data, vt illorum quoque beneuolentiam ſibi conciliaret, inſtructis nauibus

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

x Διδὲς] διαδὲς *Vat.*
y Πᾶσι καταθεὶς *Vat.*
z Ἂν καταπλεύσωσιν *Vat.*
a Syntactica norma pro συμβαίη poſtulat ſubiunctiuum συμβᾷ, vel συμβαίνῃ. *Sylb.*
b Ἀπαγγελλομένων in *Ed. Steph.* quod in promittendi ſignificatione vſurpari non ſolet. Eodem errore aliquoties ἀπεκύρωσε pro ἐπεκύρωσε. *Sylb.* Ἐπαγγειλαμένων *Vat.*
c Ὑπηγάγετο.] *Gelenius* maluit ἐπηγάγετο, *ſecum adducebat. Sylb.* Ἐπήγετο in *Cod. Vat.*
d Κεκοσμημένος] Ita etiam legiſſe videtur *Lapus.* Κεκοσμημέναις *Vat.* quo modo ſcribendum eſſe monuit *Sylb.* quod ſolenne erat victrices naues coronare, ſicuti et faſces in triumphis coronari ſolitos ſupra docuit auctor p. 351. v. 20.

ταῖς ναυσὶν εἰς τοὺς τῶν Κυμαίων λιμένας. οἱ δὲ τῶν στρατευομένων πατέρες τε καὶ μητέρες, καὶ πᾶσα ἡ ἄλλη συγγένεια, παιδία τε καὶ γαμεταὶ γυναῖκες, ὑπήντων ἐξιοῦσιν αὐτοῖς, μετὰ δακρύων περιπλεκόμενοι καὶ καταφιλοῦντες, καὶ ταῖς ἡδίσταις ἕκαστον ἀνακαλούμενοι προσηγορίαις. καὶ ἡ ἄλλη δὲ πληθὺς ἡ κατὰ τὴν πόλιν ἅπασα, χαρᾷ καὶ κρότῳ δεξιουμένη τὸν ἡγεμόνα, πρόπεμπεν εἰς τὸν οἶκον ἀπιόντα. ἐφ' οἷς οἱ προεσηκότες τῆς πόλεως ἀνιώμενοι, μάλιστα δὲ οἱ τὴν στρατηγίαν αὐτῷ παραδόντες, καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τὸν ὄλεθρον μηχανησάμενοι, [e] πονηρὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος εἶχον διαλογισμούς. ὁ δὲ διαλιπὼν ὀλίγας τινὰς ἡμέρας, ἐν αἷς τὰς εὐχὰς ἀπεδίδου τοῖς θεοῖς καὶ τὰς ὑστερίζουσας ὁλκάδας [f] ἀνεδέχετο, ἐπειδὴ καιρὸς ἦν, ἔφη βούλεσθαι τὰ πραχθέντα κατὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν βουλὴν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου λάφυρα ἀποδεῖξαι. συνελθόντων δὲ τῶν ἐν τέλει κατὰ πλῆθος εἰς τὸ βουλευτήριον, ὁ μὲν

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

nauibus in portus Cumaeos est delatus. Tunc militum patres et matres, et reliqui omnes cognati et liberi et vxores, obuiam illis exscendentibus iuerunt, cum lacrymis eos amplectentes, et osculantes, et suauissimis vnumquemque appellationibus salutantes. Quinetiam tota reliqua multitudo vrbana, cum gratulatione et plausu ducem salutans, redeuntem domum prosequuta est. Quam rem moleste ferentes ciuitatis primores, praecipue vero illi, qui exercitus imperium ei dederant, et alia in eius perniciem machinati fuerant, male de futuris cogitare coeperunt. Ille vero, intermissis paucis quibusdam diebus, quibus votiua sacrificia diis persoluit, et oneratias naues, quae tardiores erant, exspectauit, postquam tempus opportunum iam venisse existimauit, dixit, se velle in senatu res a se in proelio gestas narrare, et praedam eo bello partam ostendere. Quum autem frequens senatus et magistratus in curiam conuenissent, ipse in medium progres-

[e] Πονηρὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος εἶχον διαλλαγὰς *Vat.*

[f] Ἐδέχετο] ἀνεδέχετο *Vat.*

[g] Ἐπι

ἐδημηγόρει παρελθών, καὶ πάντα τὰ γενόμενα κατὰ τὴν μάχην διεξῄει· οἱ δὲ παρασκευασθέντες ὑπ' αὐτοῦ συνεργοὶ τῆς ἐπιθέσεως, ἔχοντες ὑπὸ τοῖς ἱματίοις ξίφη, κατὰ πλῆθος εἰσδραμόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀποσφάττουσιν ἅπαντας τοὺς ἀριστοκρατικούς. φυγὴ δὲ μετὰ τοῦτο τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν, καὶ δρόμος, τῶν μὲν ἐπὶ τὰς οἰκίας, τῶν δ' ἔξω τῆς πόλεως, πλὴν τῶν συνειδότων τὴν ἐπίθεσιν· ἦσαν δὲ τὴν ἄκραν καὶ τὰ νεώρια, καὶ τὰς ἐρυμνὰς τόπους τῆς πόλεως κατελάμβανον. τῇ δ' ἐπιούσῃ νυκτὶ λύσας ἐκ τῶν δεσμωτηρίων τοὺς [g] ἐπὶ θανάτῳ πολλοὺς ὄντας, καὶ καθοπλίσας ἅμα τοῖς ἄλλοις φίλοις, ἐν οἷς ἦσαν καὶ [h] οἱ τῶν Τυρρηνῶν αἰχμάλωτοι, φυλακὴν ἐκ τούτων καθίσταται περὶ τὸ σῶμα. ἡμέρας δὲ γενομένης, συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὴν κατηγορίαν διαθέμενος τῶν φονευθέντων ὑπ' αὐτοῦ πολιτῶν, [i] ἐκείνους μὲν ἔφη τετιμωρῆσθαι σὺν δίκῃ,

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

progressus coepit concionari, et ordine narrare, quaecunque in proelio gesta fuerant. Interim vero illius conspirationis socii, iam ante ab eo parati, cum sicis sub veste tectis magna manu in curiam irrumpentes, omnes optimates iugularunt. Ac mox omnes e foro diffugere, et currere, alii domum, alii extra vrbem, exceptis iis, qui conspirationis erant conscii. Isti enim et arcem et naualia et munitiones ciuitatis occupauerunt. Sequenti vero nocte solutis ex vinculis, qui capitis rei erant, quorum magnus erat numerus, et armatis illis vna cum suis amicis, inter quos erant et captiui Hetrusci, ex his satellitium ad corporis sui custodiam constituit. Quum autem dies illuxisset, conuocato ad concionem populo, et longa oratione inuectus in ciues a se caesos, illos quidem sibi toties insidiis

ab

[g] Ἐπιθανατίους *Vat.*

[h] Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Pro οἱ in *Ed. Steph.* vioi. quod sequutus *Gelenius* verterat *Etrusci captiui iuuenes. Sylb.*

[i] Si codex mendo caret, haec *Dionysii* verba idem valent, ac si dixisset: ἐκείνους μὲν ἔφη τετιμωρῆσθαι σὺν δίκῃ ὑφ' αὐτοῦ πολλάκις ἐπιβουλευθέντος ὑπ' αὐτῶν. Sed si a vulgata lectione recedere liceret, dicendum potius: ἐκείνους μὲν ἔφη τετιμωρῆσθαι σὺν δίκῃ πολλάκις αὐτῷ ἐπιβουλεύσαντας.

πολλάκις ἐπιβουλευθεὶς ὑπ᾽ αὐτῶν, τοῖς δ᾽ ἄλλοις πολίταις ἐλευθερίαν φέρων παρεῖναι, καὶ ἰσηγορίαν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

VIII. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ θαυμαζῶν ἐμπλήσας ἐλπίδων τὰς δημοτικὰς ἅπαντας, [k] δύο τὰ κάκιστα καθίσαται τῶν ἐν ἀνθρώποις πολιτευμάτων, [l] οἷς πᾶσα χρῆται προοιμίοις τυραννὶς, γῆς ἀναδασμὸν καὶ χρεῶν ἄφεσιν· τάτων δὲ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτὸς ἀμφοτέρων ὑπισχνεῖτο ποιήσεσθαι, στρατηγὸς ἀποδειχθεὶς αὐτοκράτωρ, ἕως ἐν ἀσφαλεῖ τὰ κοινὰ γένηται, καὶ δημοκρατικὴν [m] κατασήσωνται πολιτείαν. ἀσμένως δὲ τῶ δημοτικοῦ καὶ πονηροῦ πλήθους τὴν ἁρπαγὴν τῶν ἀλλοτρίων δεξαμένω, λαβὼν τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν αὐτὸς παρ᾽ ἑαυτῶ, ἕτερον ἐπιφέρει βούλευμα, δι᾽ ὃ παρακρουσάμενος αὐτὸς,

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

ab ipsis appetito meritas luisse poenas, et se caeteris ciuibus iam libertatem et ius aequum et multa alia bona afferre dixit.

Haec loquutus, et omnibus plebeiis mira spe repletis, a duabus longe omnium pulcherrimis actionibus reip. administrationem orsus est, quae solent esse cuiuslibet tyrannidis primordia, ab agrorum *sc.* diuisione et aeris alieni remissione. Pollicitus autem est, se vtriusque huius rei curam in se recepturum, si imperator cum absoluto imperio creatus fuisset, donec respublica in tuto esset, et se popularem reipublicae formam constituturum. Quum autem plebs et improba multitudo libenter alienorum bonorum rapinam accepisset, ipse, accepto summo imperio, aliud a se excogitatum consilium intulit, quo eos decepit, et

Illud vero φέρων bene habet: vtrumque enim apud Graecos receptissimum, et ἔφη αὐτὸς φέρων παρεῖναι, et ἔφη αὐτὸν (siue ἑαυτὸν) φέρειν παρεῖναι. *Port.*

k Δύο τὰ κάκιστα *Var.* vulg. τὰ κάλλιστα.

l Eleganter et vere. Scitum illud quoque: πρῶτος κατέλυσε τὸν δῆμον ὁ πρῶτος ἐτιάσας καὶ δεκάσας. *Cas.*

m Κατασήσων] Forsan rectius κατασήσειν, vt feratur ad verbum ὑπισχνεῖτο et τῷ ποιήσεσθαι respondeat. *Sylb.* et *Port.* Κατασήσονται *Var.* quo modo aut κατασήσωνται legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *donec esset in tuto resp. constituerentque popularem statum.*

ἁπάντων ἀφείλετο τὴν ἐλευθερίαν. σκηψάμενος γὰρ ὑποπτεύειν ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις ἐκ τῶν πλησίων εἰς τὰς δημοτικὰς, διὰ τὸν ἀναδασμὸν τῆς γῆς καὶ τὰς τῶν δανείων ἀφέσεις, ἵνα μὴ γένοιτο πόλεμος ἐμφύλιος, μηδὲ φόνοι πολιτικοὶ, μίαν εὑρίσκειν ἔφη, πρὶν εἰς τὰ δεινὰ ἐλθεῖν, φυλακὴν, εἰ τὰ ὅπλα προενεγκόντες ἐκ τῶν οἰκιῶν ἅπαντες, τοῖς θεοῖς καθιερώσειαν, ἵνα κατὰ τῶν ἔξωθεν ἐπιόντων [n] πολεμίων ἔχοιεν αὐτοῖς, ὅταν ἀνάγκη τις καταλάβῃ, χρῆσθαι, καὶ μὴ καθ᾽ ἑαυτῶν, κεῖσθαι δ᾽ αὐτὰ τέως παρὰ τοῖς θεοῖς ἐν καλῷ. ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἐπείσθησαν, αὐθημερὸν ἁπάντων παρελόμενος Κυμαίων τὰ ὅπλα, καὶ ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἔρευναν ἐποιεῖτο τῶν οἰκιῶν· ἐν αἷς πολλὰς καὶ ἀγαθὰς ἀποκτείνας τῶν πολιτῶν, ὡς ἐχ[o] ἅπαντα τοῖς θεοῖς ἀποδείξαντας τὰ ὅπλα, μετὰ ταῦτα φυλακαῖς τρισὶ κρατύνεται τὴν τυραννίδα· ὧν ἦν μία μὲν, ἐκ τῶν ῥυπαρωτάτων καὶ πονηροτάτων πολιτῶν, μεθ᾽ ὧν κατέλυσε τὴν ἀριστοκρατικὴν

et omnes libertate spoliauit. Simulans enim, se vereri, ne diuites tumultum aliquem excitarent, et in plebem impetum facerent, ob agri diuisionem et aeris alieni remissionem, neue quod ciuile bellum oriretur, aut quae ciuium caedes fierent, vnicam rationem, qua id praecaueri posset, antequam ad ipsa mala esset ventum, se inuenire dixit, si omnes arma ex aedibus prolata diis consecrarent, vt possent illis vti contra externa bella, quae ipsis inferrentur, si qua necessitas vrgeret, non autem contra se ipsos. Interim vero apud ipsos deos recte reponi posse dicebat. Vbi vero hoc quoque illis persuasum est, eodem die omnibus Cumaeis arma abstulit, et sequentibus diebus priuatas aedes scrutabatur, in quibus multos et bonos ciues interfecit, quasi non omnes arma diis indicassent: post haec tribus praesidiis tyrannidem suam firmauit; quorum vnum constabat ex sordidissimis atque scelestissimis ciuibus, quorum ope et auxilio statum reip. quae ab opti-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

n Πολεμίων] Πολεμίων *Var.* quo modo *Gelenium* legisse monuit *Sylb.*

o Ἅπαντας] ἅπαντα *Var.* et *Lapi Codd.* Quod rectius esse existimat *Sylb.* vertendumque: *quasi non omnia arma diis indicassent.*

πολιτείαν· ἑτέρα δ', ἐκ τῶν ἀνοσιωτάτων δήλων, ἃς αὐτὸς ἠλευθέρωσεν, ἀποκ]είναντας τὰς αὐτῶν δεσπότας· τρίτη δὲ, μισθοφόρος ἐκ τῶν ἀγριωτάτων βαρβάρων. ἦτοι δισχιλίων ἐκ ἐλάτ]ας ἦσαν, καὶ τὰ πολέμια [p] μακρῷ τῶν ἄλλων ἀμείνους. ὧν δ' ἀπέκ]τεινεν ἀνδρῶν τὰς εἰκόνας ἀνελὼν ἐκ παντὸς ἱερᾶ [q] καὶ βεβήλα τόπα, φέρων εἰς τὰς αὐτὰς τόπας τὰς ἰδίας ἀντ' ἐκείνων ἀνέσησεν· οἰκίας δ' αὐτῶν καὶ κλήρους καὶ τὴν λοιπὴν ὕπαρξιν ἀναλαβὼν, ἐξελόμενος [r] χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ εἴ τι ἄλλο τυραννίδος ἦν ἄξιον κ]ῆμα, τὰ λοιπὰ τοῖς συγκατασκευάσασι τὴν ἀρχὴν ἐχαρίσατο· πλείσας δὲ καὶ μεγίσας δωρεὰς τοῖς ἀποκ]είνασι τὰς ἑαυτῶν δεσπότας ἐδίδα· οἱ δ' ἠξίουν ἔτι καὶ γυναιξὶ τῶν δεσποτῶν καὶ θυγατράσι συνοικεῖν.

Γενεὰν δὲ τῶν πεφονευμένων τὴν ἄῤῥενα κατ' ἀρχὰς IX. ἐν ὀδενὶ λόγῳ ποιησάμενος, ὕστερον εἴτ' ἐκ θεοπροπίας τινὸς, εἴτε καὶ κατὰ τὸν εἰκότα λογισμὸν, ἀ μικρὸν αὐ-

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

optimatibus regebatur, euertit; alterum ex impiis seruis, quos ipse manumiserat, quòd dominos suos interfecissent; tertium, ex mercenariis immanissimis barbaris. Isti non pauciores erant duobus millibus, et re militari longe caeteris praestantiores: Caesorum autem hominum statuis ex omni templo ablatis, et in loca profana delatis, suas in earum locum substituit et erexit: domos vero eorum et praedia et reliquas fortunas occupauit, et exportato inde auro et argento, et si qua alia res tyrannide digna erat, reliqua largitus est iis, quorum opera et auxilio imperium sibi compararat: plurima vero et maxima dona dedit seruis, qui dominos suos interfecerant. at illi petebant etiam eorum filias et vxores in matrimonium.

Caeterum, quum virilem hominum occisorum progeniem principio contemneret, postea tamen, siue aliquo oraculo monitus, siue etiam verisimili aliqua ratione motus, existimans, eam

p Μακρῷ, πολλῷ τῶν ἄλλων] Μακρῷ τῶν ἄλλων *Vat.* atque vel μακρῷ, vel πολλῷ, redundare visum est *Sylburgio.*

q Καὶ εἰς βεβήλους τόπους φέρων, εἰς τὰς αὐτὰς] Καὶ βεβήλα τόπα *Vat.*

r Χρυσίον καὶ ἀργύριον *Vat.*

* Haud

τῷ δέος [s] ἐπιτρέφεσθαι νομίσας, ἐπεχείρησε μὲν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ πᾶσαν ἀπολέσαι· δεήσει δὲ πολλῇ χρησαμένων ἁπάντων, παρ' οἷς ἔτυχον αἵ τε μητέρες αὐτῶν ἔσαι, καὶ οἱ παῖδες τρεφόμενοι, χαρίσασθαι αὐτοῖς βουλόμενος καὶ ταύτην τὴν δωρεὰν, θανάτῳ μὲν ἀπολύει παρὰ γνώμην· φυλακὴν δὲ ποιήμενος αὐτῶν, μή τι συσάντες μετ' ἀλλήλων βουλεύσωνται κατὰ τῆς τυραννίδος, [t] ἀπιέναι πάντας ἐκέλευσεν ἐκ τῆς πόλεως, ἄλλον ἄλλῃ, καὶ δίαιταν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγροῖς, μηθενὸς τῶν προσηκόντων ἐλευθέροις παισὶ μήτε μαθήματος, μήτ' ἐπιτηδεύματος μεταλαμβάνοντας, ἀλλὰ ποιμαίνοντάς τε καὶ τἄλλα τὰ κατὰ τὰς ἀγρὰς ἔργα πράτ]οντας· θάνατον ἀπειλήσας, εἴ τις ἐξ αὐτῶν εὑρεθείη παρελθὼν εἰς τὴν πόλιν. οἱ δὲ, καταλιπόντες τὰς πατρῴας ἑστίας, ἐν τοῖς ἀγροῖς, ὥσπερ θῆλοι, διετρέφοντο, τοῖς ἀποκ]είνασι τὰς πατέρας αὐτῶν λατρεύοντες. ἵνα δὲ μηδ' τῶν ἄλλων πολιτῶν ἐν μηθενὶ γένηται μήτε γενναῖον, μήτ' ἀνδρῶδες φρόνημα, πᾶσαν ἐκθηλῦναι ταῖς ἀγωγαῖς τὴν

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

eam in magnum suum metum ac periculum *ali, conatus est vno die totam perdere. Sed deprecantibus hoc omnibus, apud quos et matres ipsorum erant, et ipsi pueri alebantur, quum hoc quoque donum illis largiri vellet, illos quidem a mortis periculo praeter suam sententiam liberauit: sed tamen vt sibi caueret, ne qua conspiratione inter se facta aliquid contra tyrannidem molirentur, omnes iussit ex vrbe abire alium alio, et in agris degere, atque nullis disciplinis, aut studiis, pueros ingenuos decentibus, operam dare, sed pastoralia munia exercere, et caetera opera agrestia facere, mortem interminatus, si quis eorum intra moenia deprehensus fuisset. Illi vero, relictis paternis laribus, in agris, vt serui, alebantur, patrum suorum interfectoribus seruientes. Et ne vel in aliorum ciuium quopiam animus aut generosus, aut virilis esset, institutis suis totam vrbanam iuuentu-

* Haud paruum sibi metum nutriri existimans. *Lapus.*

s Ὑποτρέφεσθαι malit *Steph.*

t Ἀπεῖναι pro ἀπιέναι. notatum etiam supra. *Sylb.*

u Ἐξαν-

ἐπιτρεφομένην νεότητα τῆς πόλεως ἐπεβάλετο, ἀνελὼν μὲν τὰ γυμνάσια καὶ τὰς ἐνοπλίους μελέτας, ἀλλάξας δὲ τὴν δίαιταν, ἣ πρότερον οἱ παῖδες ἐχρῶντο. κομᾶν τε γὰρ τὰς ἄῤῥενας, ὥσπερ τὰς παρθένους, ἐκέλευσεν, ὑ ξανθιζομένους καὶ βοστρυχιζομένους, καὶ κεκρυφάλοις τὰς πλοκαμίδας ἀναδοῦντας, ἐνδύεσθαί τε ποικίλους καὶ ποδήρεις χιτωνίσκους, καὶ χλανιδίοις ἀμπέχεσθαι λεπτοῖς καὶ μαλακοῖς, καὶ δίαιταν ἔχειν ὑπὸ σκιαῖς· ἠκολάθησάν τ' αὐτοῖς [x] εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῶν ὀρχηστῶν καὶ αὐλητῶν, καὶ τῶν παραπλησίων τούτοις μισοκολάκων, παραπορευόμεναι παιδαγωγοὶ γυναῖκες σκιάδια καὶ ῥιπίδας κομίζουσαι, καὶ ἔλεγον αὐτοὺς αὐταῖς, κλένας εἰς τὰ βαλανεῖα φέρουσαι, καὶ μύρων ἀλαβάστρους καὶ κάτο-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 262. *V.C. Var.* 264.

iuuentutem, quae alebatur, effoeminare eſt aggreſſus, ſublatis gymnaſiis et armorum exercitationibus, et mutata viuendi ratione, qua pueri prius vtebantur. Iuſſit enim mares more virginum comam alere, eamque colore flauo inficere, cincinnosque facere, et reticulis capillos religare, et pictis atque talaribus togis indui, et palliolis tenuibus ac mollibus amiciri, et in vmbra degere. eos etiam comitabantur, ad ludum ſaltatorum et tibicinum et aliarum huiuſmodi muſicarum illecebrarum, puerorum magiſtrae mulieres, cum vmbellis et flabellis; et ipſae lauabant eos, allatis ad balnea pectinibus, et vnguentorum alabaſtris,

u Ἐξανθιζομένους] Ξανθιζομένους a *Dionyſio* ſcriptum fuiſſe contendit *Steph.* quem videſis *Schediaſmatum* l. V. Sched. 27. Huic coniecturae fauet etiam *Portus*, quod ξανθίζεσθαι (auctore *Heſychio*) τὰς τρίχας κοσμεῖσθαι ἢ βλάπτεσθαι (l. βάπτεσθαι) αὐτάς. Interdum tamen (inquit *Portus*) et ἐξανθίζειν et ξανθίζειν pro eodem poſita reperias, vt conſtat ex *Suida*, v. ἐξανθίζω. Verum cum *Athenaeus* l. XII. tradat, quod Cumaei διετέλεσαν χρυσοφοροῦντες καὶ ἀνθιναῖς ἐσθῆσι χρώμενοι, *Idemque* in deſcribendo luxu Iapygum notet, eos στολὰς ἀνθινὰς φορῆσαι, videndum, num ἐξανθίζεσθαι potius ſit πάτεσθαι ἄνθεσι, *floribus ac ſertis coroniſque exornari.* quod eſt animi mollis indicium, ac conuiuantis habitus. Caue etiam confundas ἀνθίζεσθαι ſiue ἐξανθίζεσθαι cum ξανθίζεσθαι. *Caſ.*

x Εἰς τὰς διδασκαλίας *Vat.*

y Εἶδεν

πρα. τοιαύτῃ ἀγωγῇ διαφθείρων τὰς παῖδας, ἕως ἐκπληρώσασιν εἰκοσὸν ἔτος, τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον εἰς ἄνδρας εἶα τελεῖν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῖς Κυμαίοις ἐνυβρίσας καὶ λωβησάμενος, καὶ ὅτ' ἀσελγείας, ὅτ' ὠμότητος ἀδεμιᾶς ἀποσχόμενος, ὅτε ἀσφαλῶς κατέχειν ὑπελάμβανε τὴν τυραννίδα, γηραιὸς ὢν ἤδη, δίκας ἔτισεν ὑ μεμπτὰς θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, πρόῤῥιζος ἀπολόμενος.

Οἱ δ' ἐπαναστάντες αὐτῷ καὶ τὴν πόλιν ἐλευθερώσαντες ἀπὸ τῆς τυραννίδος, οἱ παῖδες τῶν πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ πολιτῶν ἦσαν, οὓς κατ' ἀρχὰς πάντας ἀποκτεῖναι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ προελόμενος, ἐπέσχεν, ὥσπερ ἔφην, ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων, οἷς ἔδωκε τὰς μητέρας αὐτῶν, ἐκλιπαρηθεὶς, καὶ κατ' ἀγροὺς κελεύσας διατρίβειν. ὀλίγοις δ' ἔτεσιν ὕστερον, ἐπειδὴ τὰς κώμας διεξιὼν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν [y] εἶδε νεότητα, δείσας, μὴ συμφρονήσαντες ἐπανασῶσιν αὐτῷ, φθάσαι διαχειρισάμενος ἅπαντας [z] ἐβουλεύετο, πρὶν αἰσθέσθαι τινά·

x.

alabaſtris, et ſpeculis. Tali educatione corrumpens pueros, donec annum aetatis vigeſimum impleuiſſent ac exegiſſent, ita demum eos poſtea inter viros referri patiebatur. Sed quum his aliiſque multis modis illuſiſſet et inſultaſſet Cumaeis, et a nullo libidinis aut crudelitatis genere ſibi temperaſſet, quum putaret, ſuam tyrannidem tutam eſſe, iam ſenex graues diis hominibuſque poenas dedit, vna cum tota ſtirpe exciſus.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 262. *V.C. Var.* 264.

Qui autem in eum inſurrexerunt, et ciuitatem ab eius tyrannide in libertatem vindicarunt, fuere filii ciuium ab ipſo caeſorum, quos quum olim omnes vno die interficere decreuiſſet, deſtitit incoepto (vt dixi) cohibitus precibus ſuorum ſatellitum, quibus in matrimonium matres eorum dederat: ſed eos in agris vitam degere iuſſerat. Nam aliquot annis poſt, dum per pagos iter faceret, conſpecta iuuentute multa et valida, veritus, ne facta conſpiratione in ſe inſurgerent, eoſque praeuenire volens, ſtatuit omnes interficere, antequam id aliquis praeſentiret: et adhibitis

y Εἶδεν αὐτῶν νεότητα *Vat.*

z Ἐβούλετο *Vat.*

a Λαθόν-

καὶ παραλαβὼν τὰς φίλας, ἐσκόπει μετ' αὐτῶν, δι' ὅ τρόπου ῥᾳδά τε καὶ τάχιστα [a] λάθωσιν ἀναιρούμενοι. τῶν δὲ καταμαθόντες οἱ παῖδες, εἴτε μηνυθὲν ὑπό τῶν συνειδότων τινὸς, εἴτ' αὐτοὶ [b] κατὰ τὸν ἐκ τῶν εἰκότων λογισμὸν ὑποτοπήσαντες, φεύγουσιν εἰς τὰ ὄρη, τὸν γεωργικὸν ἁρπάσαντες σίδηρον. ἦκον δ' αὐτοῖς ἐπίκουροι κατὰ τάχος ἐνδιατρίβοντες ἐν Καπύῃ Κυμαίων φυγάδες, ὧν ἦσαν ἐπιφανέστατοί τε καὶ πλείστους Καμπανῶν ἔχοντες ξένους, οἱ Ἱππομέδοντος παῖδες, τοῦ κατὰ τὸν Τυρρηνικὸν ἱππαρχήσαντος πόλεμον, αὐτοί τε ὡπλισμένοι, κἀκείνους κομίζοντες ὅπλα, Καμπανῶν τε μισθοφόρων καὶ φίλων χεῖρα συγκροτήσαντες ἐκ ὀλίγην. ἐπειδὴ δὲ καθ' ἓν ἅπαντες ἐγένοντο, τὰς ἀγορὰς τῶν ἐχθρῶν καταθέοντες ἐφόδοις ληστρικαῖς, ἐλεηλάτουν, καὶ τὰς δήλους [c] ἀφίσαν ἀπὸ τῶν δεσποτῶν, καὶ τὰς ἐκ τῶν δεσμωτηρίων λύοντες καθώπλιζον, καὶ ὅσα μὴ δύναιντο φέρειν τε καὶ ἄγειν χρήματα καὶ βοσκήματα, [d] τὰ μὲν ἐνε-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

adhibitis in consilium amicis, cum illis consultabat, quanam ratione et facillime et celerrime illi clam de medio tolli possent. Iuuenes, hac re cognita, siue alicuius conscii indicio, siue etiam ipsi per se verisimili aliqua suspicione moti, in montes fugerunt, arreptis armis rusticis. Illisque celeriter auxilio venerunt Cumaei exsules, qui Capuae degebant: inter quos nobilissimi erant, et magnum Campanorum hospitum numerum adducebant, Hippomedontis filii, eius, qui bello Hetrusco magister equitum fuerat, et ipsi armati, et arma illis quoque afferentes, adducentes etiam Campanorum mercede conductorum et amicorum manum non paruam, quam collegerant. Viribus deinde omnibus in vnum collatis, agros hostium incursionibus et latrociniis infestabant ac populabantur, et seruos ad defectionem a dominis faciendam impellebant, eosque abducebant, vinctosque soluebant et armabant, et quascunque pecunias aut pecus agere aut ferre non potuissent, partim cremabant, partim

a Λαθόντες ἀναιρεθήσονται *Vat.*

b Κατὰ τὸν ἑαυτῶν εἰκότα λογισμὸν] Κατὰ τὸν ἐκ τῶν εἰκότων λογισμὸν *Vat.*

c Ἀφίσασαν ἐκ τῶν δεσποτῶν] ἀφ. ἀπὸ τῶν δεσποτῶν *Vat.*

d Τὰ μὲν ἐπίμπρασαν] τὰ μὲν ἐνέπρασαν *Vat.*

e Ὁ μὲν

πίμπρασαν, τὰ δὲ κατέσφαττον. ἀπορουμένῳ δὲ τῷ τυράννῳ, τίνα χρὴ τρόπον αὐτοῖς πολεμεῖν, διὰ τὸ μήτ' ἐκ τοῦ φανεροῦ τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοὺς ποιεῖσθαι, μήτ' ἐν τοῖς αὐτοῖς χρονίζειν τόποις, ἀλλὰ νυκτὶ μὲν εἰς ὄρθρον, ἡμέρᾳ δὲ εἰς νύκτα συμμετρεῖσθαι τὰς ἐφόδους, καὶ πολλάκις ἀποσείλαντι τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῆς χώρας διὰ κενῆς, παραγίνεταί τις ἐξ αὐτῶν, ἠκισμένος τὸ σῶμα μάστιξιν, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν φυγάδων ὡς αὐτόμολος· ὃς ἄδειαν αἰτησάμενος, ὑπέσχετο τῷ τυράννῳ, παραλαβὼν τὴν ἀποσαλησομένην σὺν αὐτῷ δύναμιν, ἄξειν ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὴν ἐπιοῦσαν ἔμελλον αὐλίζεσθαι νύκτα οἱ φυγάδες. ᾧ πιστεύσας παραχθεὶς ὁ τύραννος αἰτοῦντι ἔδωκε, καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ὅμηρον παρεχομένῳ, πέμπει τοὺς πιστοτάτους τῶν ἡγεμόνων, ἄγοντας ἱππεῖς τε πολλοὺς καὶ τὴν μισθοφόρον δύναμιν, οἷς ἐνετείλατο, μάλιστα μὲν ἅπαντας τοὺς φυγάδας, εἰ δὲ μή γε, ὡς πλείστους ἐξ αὐτῶν, δήσαντας πρὸς αὐτὸν ἄγειν. [e] ὁ μὲν οὖν κατασκευάσας ταῦτα

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

partim iugulabant. Tunc quum tyrannus animo perplexo esset, et ignoraret, quanam ratione bellum cum ipsis esset gerendum, quod neque aperte illi rem gererent, neque in iisdem locis diutius morarentur, sed modo a nocte ad crepusculum vsque matutinum, modo a matutinis horis vsque ad noctem grassarentur, et ita iter suum metirentur, quumque saepius milites ad agri praesidium et custodiam frustra misisset, quidam ex illis corpore verberibus lacerato ab exsulibus, vt transfuga missus, ad eum venit, qui petita impunitate et fide publica pollicitus est tyranno, si ab eo accepisset copias, quas erat missurus, se deducturum eas in eum locum, in quo sequentem noctem exsules erant acturi. Cuius oratione adductus tyrannus fide illi habita, quod ideo nullum praemium peteret, et se obsidem offerret, misit cum illo fidelissimos duces cum magna equitum et peditum mercede conductorum manu, quibus mandauit diserissimis verbis, vt omnes exsules, sin minus, quamplurimos eorum vinctos ad se adducerent. Ille igitur transfuga, qui haec

e Ὁ μὲν οὖν κατασκευασὸς αὐτόμολος. *Vatic.* Vulgatam lectionem agnoscit

αὐτόμολος, κατά τ' ἀτριβεῖς ὁδὸς καὶ διὰ δρυμῶν ἐρήμων ἦγε τὴν στρατιὰν ταλαιπωρῆσαν δι' ὅλης νυκτὸς, ἐπὶ τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα τῆς πόλεως μέρη.

XI. Οἱ δ' ἀποσάται καὶ φυγάδες ἐν τῷ περὶ Ἄορνον ὄρει πλησίον ὄντι τῆς πόλεως λοχῶντες, ὡς ἔμαθον ἐξεληλυθυῖαν ἐκ τῆς πόλεως τὴν τοῦ τυράννου στρατιὰν, συνθήμασι μηνυθεῖσαν ὑπὸ τῶν σκοπῶν, πέμπουσιν ἐξ αὐτῶν περὶ ἑξήκοντα μάλιστα τοὺς εὐτολμοτάτους, διφθέρας ἔχοντας, καὶ [f] Φακέλλους φρυγάνων κομίζοντας, οὗτοι περὶ λύχνων ἀφὰς, ἄλλοι κατ' ἄλλας πύλας, ὡς χερνῆται, παρεισπεσόντες ἔλαθον· ὡς δ' ἔνδον ἐγένοντο τοῦ τείχους, ἐξελκύσαντες ἐκ τῶν Φακέλλων ἃ κατέκρυπτον ξίφη, καὶ συνελθόντες εἰς τὸν αὐτὸν ἅπαντες τόπον· ἔπειτα ἐκεῖθεν ὁρμήσαντες ἀθρόοι πρὸς τὰς ἐπὶ τὸν Ἄορνον φερούσας πύλας, τούς τε φύ-

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

haec commentus et machinatus fuerat, per tramites minime tritos ac inuios et saltus desertos tota nocte continuato itinere, exercitum magno cum labore duxit ad partes ab vrbe remotissimas.

Interea vero fugitiui et exsules, circa montem Auernum vrbi propinquum, in insidiis delitescentes, vbi cognouerunt, tyranni copias ex vrbe exisse, signo, vt inter eos conuenerat, a speculatoribus dato, miserunt ex suis circiter sexaginta audacissimos, pellibus indutos et fasces sarmentorum ferentes. Isti circa *vespertinum* crepusculum, alii per alias portas vt operarii clam se in vrbem insinuauerunt: vrbemque ingressi, depromtis sicis, quas in fascibus occultarant, omnes in eundem locum conuenerunt; deinde simul inde conferto agmine cum impetu currentes ad portam, quae ad Auernum montem ducit, et ipsos custodes

agnoscit *Lapus*, dum vertit: *Haec igitur struens transfuga.*

f Σφακέλλους] Φακέλλους *Vat.* quâ voce vtitur *Thucydides* p. 129. v. 2. *Ed. Oxon.* atque etiam *Dionysius* ipse p. 642. iuxta *Ed. Sylb.* Σφάκελος sane (inquit *Sylb.*) vno λ longe diuersas significationes habet, nec de σφάκελλος vlla mentio est apud Graecos Lexicographos. [Paullo post quoque recurrit in vulgatis σφακέλλων, vbi rursus primam literam detraxi, tametsi Hudsonus ibi nihil e Vaticano annotasset.]

g Si

λακας αὐτῶν ἀποκτείνασι κοιμωμένους, καὶ τὰς σφετέρας, ἅπαντας ἤδη τῷ τείχει πλησίον ὄντας, ἀναπεπταμέναις ταῖς πύλαις ὑποδέχονται, καὶ τοῦτο πράξαντες ἔλαθον. ἔτυχε γὰρ ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἑορτή τις ἅσα δημοτελὴς, καὶ δι' αὐτὴν ἅπας ὁ κατὰ πόλιν ὄχλος ἐν πότοις ὢν καὶ ταῖς ἄλλαις εὐπαθείαις. [g] τοῦτο παρέσχεν αὐτοῖς κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἁπάσας διελθεῖν τὰς ἐπὶ τὴν τυραννικὴν [h] ἑστίαν φερούσας ὁδούς· καὶ δὴ περὶ ταῖς θύραις πολλήν τινα καὶ ἐγρηγορυῖαν εὗρον φυλακὴν, ἀλλὰ καὶ ταύτην τοὺς μὲν ἤδη καθεύδοντας, τοὺς δὲ μεθύοντας ἀποσφάξαντες δίχα πόνου, καὶ κατὰ πλῆθος εἰς τὴν οἰκίαν ὡσάμενοι, τοὺς μὲν ἄλλους σύμπαντας, ἔτε τῶν σωμάτων [i] ἔτι κρατοῦντας, ἔτε τῶν φρενῶν, [k] διὰ τὸν οἶνον, προβάτων δίκην κατέσφαξαν· τὸν δ' Ἀριστόδημον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τὴν ἄλλην συγγέ-

Per. Iul. 4224. Ante Chr. 490. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 262. Var. 264.

custodes sopitos interfecerunt, et omnes suos iam muris propinquos apertis portis in vrbem receperunt, idque sentiente nemine. Forte enim illa nocte celebrabatur festum quoddam publicum: et ob id tota vrbana multitudo vacabat potationibus et aliis hilaritatibus; quod praebuit illis facultatem, sine vllo metu ac periculo, omnes vias, quae ad tyranni regiam ferebant, transeundi: et ne circa fores quidem magnam vigilum custodiam inuenerunt, sed hic quoque alios iam sopitos, alios ebrios sine magno negotio trucidarunt, et vno agmine in tyranni aede facta irruptione, reliquos omnes, nec corporis, nec mentis, prae vino amplius compotes, instar pecudum iugularunt. Ipsum vero Aristodemum, eiusque liberos, et reliquos cognatos comprehensos,

g Si τοῦτο in τότε vertas, idque in praecedens comma transferas, structura et sententia constabunt melius. *Sylb.*

h Ἑστίαν non reperio apud Lexicographos. in superioribus aliquoties habuimus ἐφέστιον, quod Glossaria interpretantur *domicilium. Sylb.* οἰκίαν in *Cod. Vat.* nec aliter forsan *Lapus*, dum vertit: *tyranni eam domum.* Adeo vt, cum suspecta sit vox ἑστία, legendum vel οἰκίαν, vel (cum *Sylb.* et *Porto*) ἐφέστιον, aut ἑστίαν.

i Ἔτι κρατεροὺς ὄντας *Vat.*

k Διὰ τὴν οἶνον] διὰ τὸν οἶνον *Vat.*

l Ἀπολα-

νειαν συλλαβόντες, ἄχρι πολλῆς νυκτὸς αἰκιζόμενοί τε καὶ τρεβλῶντες, καὶ πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, λυμαινόμενοι κακοῖς, ἀπέκτειναν. ἀνελόντες δὲ τὴν τυραννικὴν οἰκίαν πρόῤῥιζον, ὡς μήτε παιδία, μήτε γυναῖκας, μήτε συγγένειαν μηθενὸς αὐτῶν καταλιπεῖν, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς ἅπαντας ἐξερευνησάμενοι τὰς συνεργὰς τῆς τυραννίδος, ἡμέρας γενομένης προῆλθον εἰς τὴν ἀγοράν. ἔπειτα συγκαλέσαντες τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, ἀποτίθενται τὰ ὅπλα, καὶ τὴν πάτριον καθίστανται πολιτείαν.

Ἐπὶ τούτου δὴ τὸν Ἀριστόδημον ἔτος ὁμοῦ τεσσαρεσκαιδέκατον ἤδη τυραννοῦντα Κύμης, οἱ σὺν Ταρκυνίῳ φυγάδες καθιζάμενοι, τὴν κατὰ τῆς πατρίδος ἐβούλοντο συντελέσασθαι δίκην. οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων τέως μὲν ἀντέλεγον, ὡς ἔτ' ἐπὶ τοῦτον ἥκοντες τὸν ἀγῶνα, ἔτ' ἐξουσίαν ἔχοντες, ἣν ἐκ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ἡ βουλὴ, περὶ τῆς πόλεως [1] ἀπολογεῖσθαι [δίκην.] ὡς δ' ἀφθὲν ἐπέραινον, ἀλλ' ἐγκεκλικότα τὸν τύραννον ἑώρων ἐπὶ θάτερα μέρη, διὰ τὰς σπουδὰς καὶ παρακλήσεις

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

prehenſos, vſque ad multam noctem verberibus laceratos et tortos, et omnem (vt ita dicam) cruciatuum generibus affectos, interfecerunt. Atque tota tyranni familia ac ſtirpe radicitus exciſa, ita vt neque filios, neque vxores, neque vllos eorum cognatos relinquerent; et per totam noctem ſcrutati omnes, qui eum in tyrannide occupanda adiuuerant, ſimulatque dies illuxit, in forum progreſſi ſunt. Deinde, conuocato ad concionem populo, arma depoſuerunt, et rempublicam in *priſtinum ac* patrium ſtatum reſtituerunt.

Quum igitur ad hunc Ariſtodemum, qui annum iam ferme XIV. tyrannidem Cumis obtinebat, exſules, Tarquinii ſocii, veniſſent, iudicium contra patriam petebant: at Romanorum legati aliquamdiu reſtiterunt, vt qui nec ad hoc iudicium veniſſent, nec poteſtatem agendae cauſſae publicae vllam haberent, quam a ſenatu non accepiſſent. Sed quum nihil proficerent, et viderent, tyrannum in alteram partem propenſiorem eſſe ob ſtudium

[1] Ἀπολογήσασθαι *Vat.*

τῶν φυγάδων, αἰτησάμενοι χρόνον εἰς ἀπολογίαν, καὶ διεγγυήσαντες τὰ σώματα χρημάτων, ἐν τῷ διὰ μέσου τῆς δίκης, ἀθενὸς ἔτι φυλάττοντος αὐτὰς, ἀποδράσαντες ᾤχοντο. θεράποντας δ' αὐτῶν καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ ἐπὶ τῇ σιτωνίᾳ κομισθέντα χρήματα ὁ τύραννος κατέσχε. ταύταις μὲν ἂν ταῖς πρεσβείαις τοιαῦτα παθόσαις, ἀπράκτοις ἀνασρέψαι συνέβη. ἐκ δὲ τῶν ἐν Τυῤῥηνίᾳ πόλεων οἱ πεμφθέντες κέγχρως τε καὶ ζέας συνωνησάμενοι, ταῖς ποταμηγοῖς σκάφαις συγκατεκόμισαν εἰς τὴν πόλιν. αὕτη βραχύν τινα χρόνον ἡ ἀγορὰ Ῥωμαίους διέθρεψεν· ἔπειτα ἐξαναλωθεῖσα, εἰς τὰς αὐτὰς ἀπορίας κατέσησεν αὐτούς. ἦν δ' ἀθὲν εἶδος ἀναγκαίας τροφῆς, ὃ ἐκ ἐπείραζον ἔτι συνέβαινέ τ' ἐκ ὀλίγοις αὐτῶν, τὰ μὲν διὰ τὴν σπάνιν, τὰ δὲ διὰ τὴν ἀτοπίαν τῆς ἐκ εἰωθυίας ἐδωδῆς, τοῖς μὲν ἀῤῥώσως διακεῖσθαι τὰ σώματα, τοῖς δὲ παρημελημένως διὰ τὴν πενίαν, καὶ παντάπασιν ἀδυνάτως. ὡς δὲ τοῦτο ἔγνωσαν οἱ νεωτὶ κεκρατημένοι τῷ πολέμῳ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

ſtudium et preces exſulum, petito temporis ſpatio ad dicendam cauſſam, * et pecuniis pro vadimonio promiſſis, ſi id deſererent, pendente adhuc cauſſa, nullo amplius eos obſeruante aufugerunt. Horum vero famulos et iumenta et pecunias coëmendi frumenti cauſſa allatas tyrannus retinuit. His igitur legationibus contigit, vt tales iniurias paſſae re infecta domum redirent. Sed qui miſſi fuerant in Hetruriam, milium et far, ab eius regionis populis coëmtum, fluuialibus ratibus in vrbem comportarunt. Ille commeatus Romanos exiguum temporis ſpatium ſuſtentauit: ſed poſtea hoc abſumto ad eandem inopiam, qua ante laborabant, redacti ſunt. Nullum autem cibi genus intentatum reliquerunt, ad quod neceſſitas ſolet homines adigere: acciditque multis eorum, tum ob rerum penuriam, tum ob inſolentiam inſueti cibi, vt alii quidem male affectis eſſent corporibus, alii vero ob inopiam neglecti prorſus inualidi eſſent. Qua re cognita, Volſci, nuper bello deuicti, ſe inuicem occultis

* Vadeſque corporum exponentes pecunias. *Lapus.* Et vadatis pecuniis. *Sylb.*

Οὐολῦσκοι, πρεσβειῶν ἀπορρήτων [m] διαποστολαῖς ἐνῆγον ἀλλήλους εἰς τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὡς ἀδυνάτων ἐσομένων, εἴ τις αὐτοῖς ἐπίθοιτο κεκακωμένοις πολέμῳ τε καὶ λιμῷ, ἀντέχειν. Θεῶν δέ τις εὔνοια, οἷς φροντὶς ἦν μὴ περιϊδεῖν ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς Ῥωμαίοις γενομένους, ἐκφανέστατα καὶ τότε τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἀπεδείξατο. τοσοῦτος γάρ τις ἄφνω εἰς τὰς πόλεις τῶν Οὐολύσκων [n] φθόρος λοιμικὸς [o] ἐνέσκηψεν, ὅσος ἐν ὀδενὶ ἄλλῳ τόπῳ μνημονεύεται γενόμενος, ὅτε βαρβάρων γῆς, ὅθ' Ἑλλάδος, πᾶσαν ἡλικίαν καὶ τύχην καὶ φύσιν ἐῤῥωμένων τε καὶ ἀσθενῶν σωμάτων ὁμοίως διεργαζόμενος. ἐδήλωσε δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς [p] πόλις ἐπιφανὴς τῶν Οὐολύσκων, [q] Οὐέλιτρα ὄνομα αὐτῇ, μεγάλη τε καὶ πολυάνθρωπος ἔσα τέως· ἧς ὁ λοιμὸς μίαν ὑπελείπετο

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. occultis legationibus ad bellum contra Romanos solicitabant, rati, si quis eos bello et fame vexatos adoriretur, fore, vt illi hostibus resistere non possent. Sed diuina prouidentia, cui curae erat non pati populum Romanum in hostium potestatem venire, tunc quoque manifestissime vim suam demonstrauit. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263. Tanta enim pestilentia repente Volscorum vrbes inuasit, quantam nusquam, vel apud Graecos, vel apud barbaros, accidisse memoriae proditum est; quippe quod nulli aetati, nulli conditioni, nulli sexui parceret, sed aeque valida atque inualida corpora conficeret. Cuius ingentis cladis magnitudo satis cognosci potest ex insigni Volscorum vrbe, cui nomen erat Velitrae, quae tunc ampla et frequens erat; cuius tantam incolarum multi-

m Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* quod probauit *Sylb.* quia διαποστέλλειν ita dicitur, vt διαφιέναι et consimilia. Δι' ἀποστολῆς in *Ed. Steph.* quam scripturam nequaquam mutandam esse censuit *Port.*

n Φθόρος ὁ λοιμικὸς *Vat.* duo postrema vocabula vulgatis desunt.

o Illa ἐνέσκηψεν et ὅθ' Ἑλλάδος v. 9. et mox τε post ἐῤῥωμένων desunt in *Ed. Steph.* agnoscunt tamen *Ven. Vat. Lapi Codd.* et postulat ipsa sententia.

p desideratur in *Cod. Vat.* articulus ἡ, in vulgatis h. l. redundans.

q Οὐέντρα in *Ed. Steph.* sed Οὐέλιτρα scribendum esse cum *Interpretibus* constat ex iis, quae *Auctor* supra retulit, p. 174. v. 15. et p. 358. v. 42. Βέλιτρα dicitur *Stephano Byzant.*

r Abest

μοῖραν ἐκ τῶν δέκα, τὰς δ' ἄλλας ὑπολαβὼν ἀπήνεγκε. [r] τελευτῶντες ἦν ὅσοι περιῆσαν ἐκ τῆς συμφορᾶς, πρεσβευσάμενοι, Ῥωμαίοις ἔφρασαν τὴν ἐρημίαν, καὶ παρέδοσαν τὴν πόλιν. ἔτυχον δὲ καὶ πρότερον ἐποίκους ἐκ τῆς Ῥώμης εἰληφότες· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ τὸ δεύτερον [τοὺς] κληρούχους παρ' αὐτῶν ἤτουν.

Ταῦτα τοῖς Ῥωμαίοις μαθοῦσι τῆς μὲν συμφορᾶς οἶκτος εἰσῆει· καὶ [s] ὃ δεῖν ᾤοντο τοῖς ἐχθροῖς ἐπὶ τοιαύταις τύχαις μνησικακεῖν, ὡς ἱκανὰς δεδωκόσι τοῖς θεοῖς ὑπὲρ σφῶν δίκας ἀνθ' ὧν ἔμελλον δράσειν. [t] Οὐελίτρας δὲ παραλαμβάνειν ἐδόκει κληρούχων ἀποστολῇ ὀλίγων, πολλὰ τὰ συμφέροντα ἐκ τοῦ πράγματος ἐπιλογιζομένοις. τό τε γὰρ χωρίον ἱκανὸν εἶναι ἐφαίνετο, φυλακῇ ἀξιοχρέῳ καταληφθέν, οἷς ἂν νεωτερίζειν ἢ παρακινεῖν τι βουλομένοις ᾖ, μέγα κώλυμα καὶ ἐμπό- XIII.

multitudinem pestis exhausit, vt de decem partibus vnam tantum reliquerit, caeteras vero corripuerit et absumserit. Qui vero tandem incolumes ex ea clade superfuere, * legatis *in hoc* missis, Romanis suam desolationem indicarunt, et vrbem illis dediderunt. Quia autem etiam ante colonos Roma missos acceperant, ideo nouos colonos sorte delectos ab illis petebant. *Per. Iul.* 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.*

Hac re cognita, Romanos eorum calamitatis miseratio subiit: nec censuerunt in tam afflicta fortuna reminiscendas *et persequendas* hostium iniurias, quasi satis poenarum diis, pro scelere *contra populum Romanum* cogitato, dedissent. Velitras autem ipsis recipere placuit, misso non paruo colonorum numero, quia multa commoda inde prouentura secum ipsi reputabant. Nam et ipse locus idoneus videbatur, si satis firmo praesidio occupatus fuisset, ad magnum impedimentum afferendum illis, qui aliquid rerum nouarum moliri, aut aliquos motus excitare voluis- *V.C.* 261. *Var.* 263. *Coloni emissi.*

r Abest a *Vat.* καὶ, quod h. l. in vulgatis redundat, perperam e fine vocabuli ἀπήνεγκε iteratum.

* Πρεσβευσάμενοι Ῥωμαίοις, ἔφρασαν τὴν ἐρημίαν, καὶ παρέδοσαν τὴν πόλιν. ἔτυχον δὲ καὶ πρότερον ἐποίκους ἐκ τῆς Ῥώμης εἰληφότες· ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ τὸ δεύτερον [τοὺς] κληρούχους παρ' αὐτῶν ἤτουν. *missis ad Romanos legatis, suum* etc. legit et interpretatur *Port.*

s Οὐδὲν ᾤοντο habet *Cod. Ven.*

t Οὐέντρας perperam in *Ed. Steph.*

διον εἶναι· ἢ τ' ἀπορία τῆς τροφῆς ἡ κατέχουσα τὴν πόλιν, ὀλίγον μετριωτέρα γενήσεσθαι ὑπωπτεύετο, εἰ μεταξαίη τις ἐξ αὐτῆς ἀπὸ τῶ πλήθους μοῖρα ἀξιόλογος. μάλιστα δὲ ἡ σάσις ἀναρριπιζομένη, πρὶν ἢ [u] πεπαῦσθαι καλῶς ἔτι τὴν προτέραν, ἐνῆγεν αὐτὰς ψηφίζεσθαι τὸν ἀπόσολον. πάλιν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον, ὁ δῆμος ἠρεθίζετο, καὶ δι' ὀργῆς εἶχε τὰς πατρικίας· πολλοί τε καὶ χαλεποὶ κατ' αὐτῶν [x] ἐγίνοντο λόγοι, τῶν μὲν ὀλιγωρίαν ἐγκαλούντων καὶ ῥαθυμίαν, ὅτι ἐκ πολλῶ προείδοντο τὴν ἐσομένην τῶ σίτω σπάνιν, καὶ προεμηχανήσαντο τὰ πρὸς τὴν συμφορὰν ἀλεξήματα· τῶν δ' ἐξ ἐπιβολῆς ὑπ' αὐτῶν γεγονέναι σιτοδείαν ἀποφαινόντων, δι' ὀργήν τε καὶ ἐπιθυμίαν τῶ κακῶσαι τὸ δημοτικὸν, ἀναμνήσει [y] τῆς ἀποσασίας. διὰ ταύτας μὲν δὴ τὰς αἰτίας [z] ἡ τῶν κληρούχων ἀποσολὴ ταχεῖα ἐγίνετο, τριῶν ἀποδειχθέντων ἀνδρῶν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἡγεμόνων. τῶ δήμω δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν [a] ἄσμενον ἦν τὸ τὰς κληρούχους διαλαγχάνειν, ὡς λιμῶ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

voluiſſent: et ipſam alimentorum penuriam, qua reſpublica premebatur, multo leuiorem fore arbitrabantur, ſi ex vrbe plebis pars aliqua non contemnenda migraret. Praecipue vero ſeditio noua, quae excitabatur, priore nondum ſatis bene exſtincta, impulit eos, vt nouam coloniam mittere decernerent. Iterum enim, vt et ante, plebs concitabatur, et patriciis erat infenſa: multaque in eos et grauia conuicia iactabantur, aliis incuriam eorum et negligentiam incuſantibus, quod non multo ante praeuidiſſent fore annonae inopiam, neque aduerſus eam calamitatem aliqua remedia ante excogitaſſent *ac praeparaſſent;* aliis aperte dicentibus, eos per inſidias et conſulto annonae caritatis auctores eſſe, quod irati eſſent, cuperentque plebem vexare, a qua ſe deſertos recordarentur. Ob has igitur cauſſas ocius colonia decreta eſt, triumuiris ad eam deducendam a ſenatu creatis. Plebi autem principio quidem gratum erat, aliquos ſorte delectos in

[u] Πεπαῦσθαι] Πεπαῦσθαι *Vat.*

[x] Ἐγένοντο] Ἐγίνοντο *Vat.* Ἐλέγοντο malit *Sylb.*

[y] Τῆς ἀποσάσεως *Vat.*

[z] Ἡ τῶν κληρούχων *Vat.* vulgatae carent articulo.

[a] Ἀσμένῳ τὰς *Vat.*

[b] Πόλει]

τε ἀπαλλαχθησομένῳ καὶ χώραν οἰκήσοντι εὐδαίμονα· ἔπειτα ἐνθυμουμένῳ τὸν λοιμὸν, ὃς ἐν τῇ μελλούσῃ αὐτὸν ὑποδέχεσθαι [b] πολὺς γενόμενος, τάς τ' οἰκήτορας διεφθάρκει, καὶ δέος παρεῖχε, μὴ καὶ τὰς ἐποίκους τὸ αὐτὸ ἐργάσηται, μεθίστατο κατὰ μικρὸν εἰς τἀναντία ἡ γνώμη· ὥς τ' ὀλίγοι τινες ἐφάνησαν οἱ μετέχειν βουλόμενοι τῆς ἀποικίας, ἀλλὰ πολὺ ἐλάττους, ὧν ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο. καὶ ἤδη σφῶν αὐτῶν κατεγνωκέσαν, ὡς κακῶς βεβουλευμένων, καὶ ὑπανεδύοντο τὴν ἔξοδον. [c] κατελήφθη μέντοι τοῦτο τὸ μέρος, καὶ τὸ ἄλλο τὸ μὴ ἑκουσίως [d] συναρπάμενον τῆς ἐξόδου, ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐξ ἁπάντων γενέσθαι Ῥωμαίων κλήρῳ τὴν ἔξοδον, κατὰ δὲ τῶν λαχόντων, εἰ μὴ ἐξίοιεν, χαλεπὰς καὶ ἀπαραιτήτους θεμένης ζημίας. ἔτός τε δὴ ὁ στόλος [e] εὐπρεπεῖ ἀνάγκῃ εἰς Οὐελίτρας καταλη-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

in coloniam mitti, quod ſe fame liberatum iri, et regionem fertilem ſe habitaturam ſperaret. Deinde vero conſiderans peſtem, quae in vrbe ſibi deſtinata graſſata fuerat, et quae incolas abſumſerat, nouoſque colonos eodem modo tractatura videbatur, ſententiam paullatim mutare coepit; ita vt non multi eſſent, qui nomina dare, et in numerum nouorum colonorum referri vellent, ſed multo pauciores, quam ipſe ſenatus decreuerat, atque hos ipſos iam ſui conſilii poenitebat, quod male ſibi conſuluiſſent: nec exire volebant, ſed tergiuerſabantur. Haec igitur pars domi relicta eſt, et alii, quotquot in coloniam lubenter non proficiſcebantur: facto poſtea ſenatusconſulto, vt ex omni ciuium Romanorum numero coloni ſorte delecti deducerentur, et grauiſſima atque inexorabili poena propoſita iis, in quos ſors cecidiſſet, ſi eo ire recuſaſſent. ita demum et egregia iſta colonia neceſſitate coacta Velitras eſt

[b] Πόλει] Πολὺς *Vat.*

[c] Κατελείφθη] Κατελήφθη μέντοι *Vat.*

[d] Ita lego: συναρπάμενον τῆς ἐξόδου. ψηφισαμένης δὲ τῆς βουλῆς, et mox: ἔτός τε δὴ ὁ στόλος εὐπρεπὴς ἀνάγκη καταληφθεὶς εἰς Οὐελίτρας ἀπεστάλη etc. alioqui oratio imperfecta videbitur et ἀνακόλουθος. *Port.*

[e] Εὐπρεπὴς agnoſcit etiam *Gelenius*, praeterit *Lapus.* Si quis aptius

φθεὶς ἀπεσάλη· καὶ ἕτερος αὖθις ὑ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον εἰς Νώρβαν πόλιν, ἥ ἐστι τῶ Λατίνων ἔθνους ἀφανής.

XIV. Ἐγένετο δ' ὐδὲν τῶν ἐκ λογισμῶ τοῖς πατρικίοις, κατὰ γῶν τὴν ἐλπίδα τῶ λωφήσειν τὴν σάσιν· [f] ἀλλ' οἱ περιλειφθέντες ἔτι χείρως ταῖς ὀργαῖς ἦσαν, καὶ πολλῇ τῇ καταβοῇ τῶν βελευτῶν ἐχρῶντο, κατά τε συσροφὰς καὶ ἑταιρίας, ὀλίγοι μὲν συνιόντες τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἀθρόοι, συντονωτέρας ἤδη γενομένης τῆς ἀπορίας· καὶ συνδραμόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, τὼς δημάρχως ἐβόων. συναχθείσης δ' ὑπ' αὐτῶν ἐκκλησίας, παρελθὼν [g] Σπόριος Ἰκίλιος, ὃς ἦν τῶ ἀρχείω τότε ἡγεμὼν, αὐτός τε πολὺς ἔρρει κατὰ τῆς βελῆς, αὔξων, ὡς μάλισα ἐνῆν, τὸν κατ' αὐτῆς φθόνον, καὶ τὼς ἄλλως ἠξίω λέγειν, ἃ φρονῶσιν, εἰς τὸ κοινὸν, μάλισα δὲ τὸν Σικίννιον

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

est missa; et alia noua paucis post diebus deducta est Norbam, Latini nominis vrbem non ignobilem.

Intestina seditio recrudescit.

Fefellit tamen sua spes patricios, quod ad seditionem attinet, quam sopitum iri sperabant, nec quidquam eorum, quae cogitarant, ipsis successit: nam reliqui plebeii multo grauius irascebantur, et patres valde incusabant, et per coetus et sodalitia, paucis primum coëuntibus, mox gregatim, inopia grauius eos iam vrgente: concursuque in comitium facto, tribunos plebis vocabant. Coacta deinde ab illis concione, progressus Sp. Icilius, qui tunc tribunorum collegii princeps erat, et ipse vehementer in senatum inuectus est, in quantam maxime fieri poterat inuidiam eum rapiens, et alios iussit coram populo suam mentem aperire, praecipue vero Sicinnium

aptius legi putet εὐτρεπὴς, suo fruatur iudicio. Sed quid si legas εὐτρεπεῖ ἀνάγκη καταληφθείς. *Sylb.* Postremam hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.* probatque *Portus.*

[f] Ἄλλοι περιλειφθέντες *Vat.*

[g] Σικίννιος] Legendum Σπόριος Ἰκίλιος. nam Sicinnius alius est, vt cum e superioribus est manifestum, tum e sequentibus. atque adeo idem iste Sicinnius non tribunus hoc anno fuit, sed aedilis, vt ex v. 13. satis euidenter perspicitur. *Sylb.* Ita quidem, vt visum est *Sylburgio*, vel Γάϊος Ἰκίλιος scribendum censet *Port.*

καὶ τὸν Βρῶτον, ἀγορανόμως τότε ὄντας, ἀνακαλῶν ἑκάτερον ἐξ ὀνόματος, οἳ καὶ τῆς πρώτης ἀποστάσεως τῶ δήμω ἦρξαν, καὶ τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν εἰσηγησάμενοι, πρῶτοι αὐτῆς ἔτυχον. παρελθόντες δὲ ἕτοι, τὼς κακοηθεστάτως τῶν λόγων ἐκ πολλῶ παρεσκευασμένοι, διεξῆεσαν, ἃ τοῖς πολλοῖς ἀκούειν ἦν βουλομένοις, ὡς ἐκ προνοίας τε καὶ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν πλουσίων γένοιτο ἡ περὶ τὸν σῖτον ἀπορία, ἐπειδὴ τὴν ἐλευθερίαν ἀκόντων ἐκείνων ὁ δῆμος ἐκ τῆς ἀποστάσεως εὗρετο. ἰσομοιρεῖν τ' ὠδὲ κατὰ μικρὸν ἀπέφαινον τῆς συμφορᾶς τοῖς πένησι τὼς εὐπόρως· ἐκείνοις μὲν γὰρ εἶναι καὶ τροφὰς ἐν ἀφανεῖ παρακειμένας, καὶ χρήματα, οἷς ὠνούμενοι τὰς ἐπεισάκτως ἀγορὰς, ἐν πολλῇ ὑπεροψίᾳ ἦσαν τῶ κακῶ· τοῖς δὲ δημόταις ἀμφότερα ταῦτα ἀπόρως ἔχειν· τήν τ' ἀποσολὴν τῶν κληρούχων, ἣν ἐποιήσαντο εἰς νοσερὰ χωρία, ἐκβολὴν εἶναι ἀποφαίνοντες εἰς προφανῆ καὶ μακρῶ χείρονα ὄλεθρον, αὔξοντες, ὡς μάλισα δυνατοὶ ἦσαν, τῷ λόγῳ τὰ δεινὰ, καὶ τί πέρας ἕξει τῶν κακῶν ἀξιοῦντες μαθεῖν, ὑπομιμνήσκοντές τε τῶν πα-

et Brutum, qui tunc erant aediles, vtrumque nominatim appellans, qui et primae secessionis plebi auctores fuerant, et introducto in rempublicam tribunatu, primi eum magistratum gesserant. Hi in medium progressi malignissimas conciones, iam multo ante praeparatas, habuerunt, quae plebis auribus admodum erant gratae, quasi data opera et diuitum insidiis praesens annonae caritas et inopia contigisset, quod libertatem illis invitis plebs per secessionem sibi comparasset. Dicebant enim, illa calamitate *et fame* non aeque premi diuites, atque pauperes: imo ne vel minimum quidem *diuites* ea grauari. illis enim esse alimenta occulta, et pecunias, quibus emant commeatus in vrbem importatos, quibus freti hoc malum facile possint contemnere: et plebem vtriusque huius rei inopia laborare. Addebant, coloniam ab illis in loca pesti obnoxia emissam in manifestum et pessimum exitium fuisse pulsam: et mala, quantum potuerant, exaggerabant, et scire volebant, quis tandem malorum finis futurus esset, et in memoriam ipsis reuocabant verbera

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

λαιῶν αὐτὰς αἰκισμῶν, οἷς ὑπὸ τῶν πλεσίων ἔτυχον αἰκισθέντες, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια τέτοις κατὰ πολλὴν ἄδειαν διεξιόντες. τελευτῶν δ' ὁ Βρῦτος, εἰς ἀπειλήν τινα τοιάνδε κατέκλεισε τὸν λόγον, ὡς, εἰ βεληθεῖεν αὐτῷ πείθεσθαι, διὰ ταχέων προσαναγκάσων τὰς ἐκκαύσαντας τὸ δεινὸν κατασβέσαι. ἡ μὲν δὴ ἐκκλησία διελύετο.

XV. Οἱ δὲ ὕπατοι τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ συνεκάλεσαν τὴν βεληήν, περιφοβοι ὄντες ἐπὶ τοῖς καινοτομεμένοις, καὶ τὴν τῶ Βρέτε δημοκοπίαν εἰς μέγα τι κακὸν ἀποσκήψειν οἰόμενοι. πολλοὶ μὲν δὴ καὶ παντοδαποὶ ὑπό τ' αὐτῶν ἐκείνων ἐρρήθησαν [h] ἐν τῷ συνεδρίῳ λόγοι, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων· τῶν μὲν οἰομένων δεῖν θεραπεύειν τὸν δῆμον ἁπάσῃ προσηγορίᾳ λόγων, καὶ ὑποσχέσει ἔργων, καὶ τὰς ἡγεμόνας αὐτῶ μετριωτέρας παρασκευάζειν, τιθέντας εἰς μέσον τὰ πράγματα, καὶ μετὰ σφῶν ὑπὲρ τῶ κοινῶ συμφέροντος [i] παρακαλῶντας σκοπεῖν· τῶν δὲ μηθὲν ἐνδιδόναι καὶ μαλακίζεσθαι συμβεβλευόντων πρὸς τὸν δῆμον, ὄχλον αὐθάδη καὶ ἀμαθῆ, [k] θρασεῖάν τε καὶ ἀνύποιτον δημοκόπων ἀνθρώπων μανίαν, ἀλλ' ἀπολογεῖσθαι μὲν, ὡς ἐδὲν εἴη τῶν παρὰ τῶν πατρικίων τῶν γεγονότων αἴτιον, καὶ ὑπισχνεῖσθαι πρόνοιαν ἔξειν τῶ κακῶ τὴν δυνατήν· τοῖς δὲ ταράτ]ειν τὸν δῆμον ἐπιτιμᾶν, καὶ προαγορεύειν, ὡς, εἰ μὴ παύσονται τὴν σάσιν ἀναῤῥιπίζοντες, ἀξίας τίσεσι δίκας. ταύτης ἡγεῖτο τῆς γνώμης Ἄππιος, καὶ ἦν ἡ νικῶσα αὕτη, πολλῆς ἐμπεσέσης πάνυ τοῖς συνέδροις φιλονεικίας· ὥσε καὶ τὸν δῆμον ὑπὸ τῆς βοῆς αὐτῶν ἐξακεμένης ἐπὶ πολὺ ταραχθέντα, συνδραμεῖν ἐπὶ τὸ βεληευτήριον, καὶ πᾶσαν ὀρθὴν ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ γενέσθαι τὴν πόλιν. μετὰ δὲ τᾶτο οἱ μὲν ὕπατοι παρελθόντες, συνεκάλεσαν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν· ἦν δὲ ὀ πολὺ τῆς ἡμέρας ἔτι τὸ λειπόμενον· καὶ παρελθόντες, ἐπειρῶντο τὰ δόξαντα σφίσιν ἐν τῇ βεληῇ λέγειν. [l] ἐνίσαντο δ' αὐτοῖς οἱ δήμαρχοι, καὶ ὐκ ἦν ἐν μέρει, ἀδ'

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

et contumelias, quibus olim a diuitibus fuerant affecti, et alia his similia liberrime dicebant. Poſtremo Brutus orationem ſuam tali comminatione clauſit, ſi velint ſibi parere, ſe breui effecturum, vt qui hoc malum accendiſſent, iidem coacti hoc reſtinguerent. atque ita concio dimiſſa eſt.

Poſtero die coſſ. ſenatum conuocarunt, hoc nouo motu grauiter perculſi, et illam Bruti popularem concionem in graue aliquod malum erupturam exiſtimantes. Multae autem et variae ſententiae in ſenatu dictae fuerunt, cum ab illis ipſis conſulibus, tum ab aliis natu maioribus; nonnullis cenſentibus, deliniendam plebem omni verborum comitate et operae pollicitatione, et eius duces placandos, propoſita illis rerum difficultate, rogandamque plebem, vt ſecum communi reipublicae vtilitati conſuleret; aliis contra cenſentibus, nullo modo cedendum

h Vel τῷ συνεδρίῳ accipiendum pro ὑπὸ τῦ συνεδρίυ, vel legendum ἐν τῷ συνεδρίῳ. *Sylb.* nam praepoſitio vulgatis deeſt.

i Deſunt in *Cod. Vat.* duo vocabula τὸν δῆμον, quae in vulgatis pone συμφέροντος leguntur.

k Θρασείᾳ

dum, nulla in re indulgendum vulgo arroganti et imperito, et audaci ac intolerabili tribunorum plebi aſſentantium inſaniae, ſed reſpondendum, patricios nullo modo horum malorum auctores eſſe, et ſenatui pro viribus rem curae fore promittendum. caeterum, plebis turbatores obiurgandos, addita interminatione, ni ſeditiones excitare deſinant, eos meritas poenas daturos. *Huius ſententiae auctor fuit Appius, quae etiam euicit magna patrum contentione: ita vt populus, exaudito eorum clamore, vehementer permotus ad curiam concurreret, et tota ciuitas exſpectatione rerum erecta eſſet *et ſuſpenſa*. Poſtea coſſ. egreſſi e curia populum ad concionem conuocarunt, (exiguum autem diei ſpatium reliquum erat) progreſſique ſenatus voluntatem exponere conabantur. ** Sed obſtabat illis tribunus, et nec alternis, nec

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

k Θρασείᾳ τε καὶ ἀνυποίτῳ δημοκόπων ἀνθρώπων μανίᾳ *Vat.*

* *Al.* Huius ſententiae princeps, *vel* praecipuus auctor, *vel* praecipue auctor, *Port.*

l Ἐνίσατο δὲ αὐτοῖς ὁ δήμαρχος] Ἐνίσαντο δὲ αὐτοὶ οἱ δήμαρχοι *Vat.*

** Sed, tribuno plebis intercedente, exorta eſt inter eos importuna et indecora altercatio. *Port.*

m Maior

ἐν κόσμῳ γινόμενος παρ' ἀμφοῖν ὁ λόγος. ἐβόων γὰρ ἅμα, καὶ ἐξέκλειον ἀλλήλους· ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι τοῖς παροῦσι τὰς διανοίας αὐτῶν, ὅ τι βέλονται, συνιδεῖν.

XVI. Ἐδικαίευν δὲ οἱ μὲν ὕπατοι, τὴν κρείττονα ἔχοντες ἐξουσίαν, ἁπάντων ἄρχειν τῶν ἐν τῇ πόλει· οἱ δὲ δήμαρχοι, τὴν ἐκκλησίαν ἑαυτῶν εἶναι χωρίον, ὥσπερ ἐκείνων τὴν βουλήν· καὶ ὁπόσα ἐπὶ τοῖς δημόταις ἦν κρῖναί τε καὶ [m]ψηφίζεσθαι, τούτων αὐτοὶ πᾶν ἔχειν τὸ κράτος. [n]συνηγωνίζοντο δὲ τοῖς μὲν ἡ πληθὺς ἐπιβοῶσα, καὶ ὁμόσε χωρεῖν, εἰ δέοι, τοῖς κωλύσι παρεσκευασμένη· τοῖς δὲ ὑπάτοις οἱ πατρίκιοι συστρέψαντες αὐτούς. ἐγίνετο δὲ πολὺς ἀγὼν περὶ τοῦ μὴ εἶξαι ἑκατέροις, ὡς ἐν μιᾷ τῇ τότε ἡττῃ παραχωρημένης τῆς εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατέρων δικαιώσεως. ἥλιός τε περὶ καταφορὰν ἦν ἤδη, καὶ συνέτρεχεν ἐκ τῶν οἰκιῶν τὸ ἄλλο πλῆθος εἰς τὴν ἀγοράν· καὶ ἔμελλον, εἰ μὴ νὺξ ἐπιλαμβάνοι τὴν ἔριν, εἰς πληγάς τε καὶ λίθων βολὰς

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

nec decenti ordine, verba vtrinque fiebant. nam et simul vociferabantur, et sibi inuicem obstrepebant, ita vt ii, qui aderant, difficulter, quid ipsi sibi vellent, intelligere possent.

Coss. enim aequum esse censebant, se, qui maiorem haberent potestatem, totius etiam vrbis imperium habere: tribuni vero dicebant, concionem suum esse locum, sicut illorum senatum, et in sua esse potestate, quicquid apud populum iudicandum decernendumue esset. Pro his stabat plebs, acclamationibus *addens animos*, et congredi parata (si opus fuisset) cum iis, qui impedimento esse voluissent: a consulum partibus stabant patricii, qui eos conferto agmine stipabant. Atque ingenti contentione certatum est, ne alteri alteris cederent, quasi in vna ista praesenti victoria ius omne, quod in posterum vtrique essent habituri, consisteret. Iamque sol ad occasum vergebat, et reliqua multitudo ex aedibus in forum concurrebat; et nisi noctis interuentu contentio fuisset diremta, illi ad vulnera lapidumque iactus

m Maior temporum similitudo erit, si legas κρῖναί τε καὶ ψηφίσασθαι, vel κρίνειν τε καὶ ψηφίζεσθαι.

n Συνηγωνίζετο δὲ *Vat.*

χωρήσειν. ἵνα δὴ μὴ τοῦτο γένοιτο, προελθὼν ὁ Βροῦτος, τοὺς ὑπάτους ἠξίου δοθῆναι λόγον αὐτῷ, παύσειν ὑπισχνούμενος τὴν στάσιν. κἀκεῖνοι δόξαντες σφίσι παρακεχωρῆσθαι, ὅτι, τῶν δημάρχων παρόντων, ὁ παρ' ἐκείνων ὁ δημαγωγὸς ἠτήσατο τὴν χάριν, ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ λέγειν. σιωπῆς δὲ γενομένης, ἄλλο μὲν οὐδὲν ὁ Βροῦτος εἶπεν, ἠρώτησε δὲ τοὺς ὑπάτους τοιάνδε τινὰ ἐρώτησιν· „Ἆρά γε, ἔφη, μέμνησθε, ὅτι διαλυομένοις ἡμῖν τὴν στάσιν τοῦτο συνεχωρήθη τὸ δίκαιον ὑφ' ὑμῶν, ὅταν οἱ δήμαρχοι συναγάγωσι τὸν δῆμον ὑπὲρ ὁτουδήτινος, μὴ παρεῖναι τῇ συνόδῳ τοὺς πατρικίους, μήτ' ἐνοχλεῖν;" „Μεμνήμεθα," ἔφησεν ὁ Γεγάνιος. καὶ ὁ Βροῦτος [o]ἐπιφέρει· „Τί οὖν παθόντες ἐμποδὼν ἴστασθε ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐᾶτε τοὺς δημάρχους, ἃ βούλονται, λέγειν;" ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Γεγάνιος· „Ὅτι οὐκ αὐτοὶ συνεκάλεσαν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ὕπατοι. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ τούτων ἡ σύνοδος ἐγένετο, ἐνθὲν ἂν ἠξιώμεν ἔστε κωλύειν, ἔστε πολυπραγμονεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς συνηγάγομεν τὴν ἐκκλησίαν, οὐχὶ τούτους

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

iactus veniſſent. Sed, ne hoc fieret, Brutus in medium progressus a coſſ. petiit, vt ſibi dicendi poteſtatem facerent, pollicitus ſe ſeditionem ſedaturum. Illi igitur putantes ſe viciſſe, quod praeſentibus tribunis plebis popularis ille concionator hanc gratiam non ab illis, ſed a ſe petiiſſet, et dicendi poteſtatem fecerunt. Facto autem ſilentio, Brutus nihil aliud dixit, ſed in hunc modum coſſ. interrogauit: „Nonne (inquit) meminiſtis, cum diſſidium componeremus, nobis hoc ius a vobis conceſſum, quoties tribuni quacunque de cauſſa plebem conuocarint, vt minime liceat patriciis ei concioni aut intereſſe, aut eam turbare et impedire?„ „Meminimus," reſpondit Geganius. Tum Brutus infert: „Cur igitur nos impeditis, nec ſinitis tribunos, quae volunt, dicere?„ Ad haec Geganius reſpondit: „Quia plebs ad concionem non ab illis, ſed a nobis coſſ. conuocata fuit. ſi enim illi concionem conuocaſſent, certe neque vobis impedimento eſſe, neque curioſius in eam nos ingerere vellemus. Sed quia nos concionem conuocauimus, non impedimus, quo

o Ὑποφέρει *Vat.*

ἀγορεύειν κωλύομεν, ἀλλ' ὑπὸ τούτων αὐτοὶ κωλύεσθαι δικαίομεν.» καὶ ὁ Βρῦτος ὑποτυχών· «Νικῶμεν, ἔφησεν, ὦ δημόται, καὶ παρακεχώρηται ἡμῖν ὑπὸ τῶν διαφόρων, ὅσα ἠξιώμεν. νῦν μὲν ἴτε, καὶ παύσασθε φιλονεικοῦντες· αὔριον δὲ ὑμῖν ὑπισχνοῦμαι [p] φανερὰν ποιήσειν ὅσην ἔχετε ἰσχύν. καὶ ὑμεῖς γε, ὦ δήμαρχοι, παραχωρήσατε αὐτοῖς τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ παρόντι· ἃ γὰρ εἰς τέλος παραχωρήσετε, [q] μαθόντες δὲ, ὅσον κράτος ὑμῶν ἡ ἀρχὴ ἔχει· (γνώσεσθε δ' ἐκ εἰς μακράν. [r] ἐγὼ τοῦθ' ὑμῖν [s] ὑπισχνοῦμαι ποιήσειν φανερὸν·) [t] μετριωτέραν αὐτῶν [u] ἀποδώσετε τὴν ὑπερηφανίαν. ἐὰν δὲ φενακίζων ὑμᾶς εὑρεθῶ, χρήσασθε, ὅ τι βούλεσθέ μοι.»

XVII. Οὐδενὸς δὲ πρὸς ταῦτα ἀντιλέξαντος, ἀπῆσαν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἃ τὰς ὁμοίας ὑπολήψεις ἔχοντες ἑκάτεροι· ἀλλ' οἱ μὲν ἄποροι, δοκοῦντές τι περιτ]ὸν ἐξευρη-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

quo minus isti concionentur, sed ab his nos impediri iniquum esse ducimus.„ Tunc Brutus eius orationem excipiens: „Vicimus, inquit, Quirites, et ab aduersariis, quaecunque petebamus, nobis sunt concessa. Nunc igitur abite, et contendendi finem facite: cras vero polliceor me vobis demonstraturum, quantam habeatis potentiam. et vos, tribuni, in praesentia foro illis cedetis, vbi, quanta sit vestri magistratus potentia, cognoueritis. breui autem cognoscetis. Ego igitur me vobis hoc demonstraturum polliceor, et istorum superbiam moderatiorem redditurum. Quod si me fucum vobis fecisse constiterit, de me arbitratu vestro statuite.„

Quum autem nullus contra haec dixisset, ex concione discesserunt, non eadem vtrique exspectatione: sed inopes quidem existimantes, egregium aliquid excogitasse Brutum, neque

p Rectius φανερὸν neutro genere, vt mox v. 10. *Sylb.*

q Μαθόντες δὲ *Vat.* vulgatae carent aduersatiua.

r Post ἐγὼ desideratur γῦν, vel δή. *Port.*

s Ὑποδέχομαι ποιήσειν *Vat.*

t Deesse videtur copula καὶ ante μετριωτέραν, et in praecedente commate τε post τοῦτο. *Lapus*, omissis ποιήσειν φανερὸν, sic vertit: *etenim hoc vobis polliceor, me horum superbiam moderatiorem esse redditurum. Sylb.*

u Ἀποδώσειν] Ἀποδώσετε *Vat.*

x Ἐκάλει

κέναι τὸν Βρῦτον, καὶ ἐκ εἰκῆ ὑποσχέσθαι πρᾶγμα τηλικοῦτον· οἱ δὲ πατρίκιοι, περιφρονοῦντες τὴν κακότητα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῶν ὑποσχέσεων τὴν τόλμαν ἕως λόγου χωρήσειν οἰόμενοι. μηθὲν γὰρ ὑπὸ τῆς βουλῆς συγκεχωρῆσθαι τοῖς δημάρχοις, ἔξω τοῦ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις τῶν δημοτικῶν. οὐ μὴν ἅπασί γ' εἰσήει, καὶ μάλιστα τοῖς πρεσβυτέροις, ὀλιγωρία τοῦ πράγματος, ἀλλὰ προσέχειν, μή τι ἀνήκεστον ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἐξεργάσηται μανία. τῇ δ' ἑξῆς νυκ]ὶ κοινωσάμενος τοῖς δημάρχοις ὁ Βρῦτος τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, καὶ παρασκευασάμενος χεῖρα ἐκ ὀλίγην δημοτῶν, κατέβαινε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀγοράν· καὶ πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι καταλαβόμενοι τὸ Ἡφαιστεῖον, ἔνθα ἦν ἔθος αὐτοῖς ἐκκλησιάζειν, [x] ἐκάλει μὲν εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον. πληρωθείσης δὲ τῆς ἀγορᾶς· ὄχλος γὰρ, ὅσος [y] οὐδεπώποτ', ἐκεῖ συνῆλθεν· παρελθὼν [z] Ἰκίλιος ὁ δήμαρχος, πολὺν μὲν ἐποιήσατο κατὰ τῶν πατρικίων λόγον, ἅπαντα ὑπο-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 262. *V.C.* *Var.* 264.

neque temere rem tantam eum pollicitum esse: patricii vero contemnentes hominis leuitatem, et pollicitationum audaciam vltra verba non processuram existimantes. *Sciebant* enim, tribunis nihil aliud concessum a senatu, nisi vt opem ferrent plebeiis iniuriam patientibus. Non tamen omnes (praesertim vero natu maximi) negligebant hoc negotium; sed censebant cauendum, ne hominis istius furor graue aliquod et insanabile malum afferret. Brutus vero, sequenti nocte suo consilio cum tribunis communicato, et praeparata non modica plebeiorum manu, cum illis in forum descendit; et ante claram lucem occupata Vulcani aede, vbi conciones haberi solebant, plebem ad concionem vocauit. ac mox referto foro, (tanta enim turba eo conuenerat, quanta nunquam ante *confluxisse* videbatur) tunc progressus Icilius tribunus, prolixa oratione inuectus est in patricios, commemorans,

x Ἐκάλει mallem, cui praecedens κατέβαινε respondebit. Sed si codex mendo caret, ἐκάλεν ad caeteros Bruti collegas erit referendum. *Port.*

y Οὔπω ἐδόκει, συνῆλθεν] Οὐ πώποτε ἐδόκει *Vat.*

z Σικίννιος] Hic quoque legendum est Ἰκίλιος, vt paullo ante monui ad p. 1344. v. 12. *Sylb.*

a Τίνος

μιμνήσκων, ὅσα κατὰ τῶν δημοτικῶν αὐτοῖς ἐπράχθη· ἔπειτα ὑπὲρ τῆς παρελθούσης ἡμέρας ἐδίδασκεν, ὡς κεκωλυμένος ὑπ' αὐτῶν εἴη λόγου τυχεῖν, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς ἀφῃρημένος. „Τίνος γὰρ ἂν, ἔφη, [a] γενοίμεθα κύριοι τῶν ἄλλων, εἰ μηδὲ τοῦ λέγειν ἐσόμεθα; πῶς δ' ἄν τινι ὑμῶν ἀδικουμένῳ πρὸς αὐτῶν βοηθεῖν δυναίμεθα, εἰ τὴν ἐξουσίαν [b] τοῦ συνάγειν ὑμᾶς ἀφαιρεθείημεν; ἄρχουσι γὰρ δήπου παντὸς ἔργου λόγοι, καὶ οὐκ ἄδηλον, ὅτι, οἷς εἰπεῖν, ἃ φρονοῦσιν, οὐκ ἔξεσιν, οὐδὲ [c] πρᾶξαι ἂν ἐξῇ, ἃ βούλονται. ἢ νομίζεσθε ὦν, ἔφη, τὴν ἐξουσίαν, ἣν δεδώκατε ἡμῖν, [d] εἰ μὴ μέλλετε βεβαιοῦν [e] αὐτῇ τὸ ἀσφαλὲς, ἢ νόμῳ γραφέντι τὰς ἐμποδὼν ἡμῖν τὸ λοιπὸν ἐσομένας κωλύσατε.„ Τοιαῦτα διαλεχθεὶς, ἐπικελεύσαντος αὐτῷ τοῦ δήμου μεγάλῃ βοῇ τὸν νόμον εἰσφέρειν, ἔχων αὐτὸν ἤδη γεγραμμένον, ἀνεγίνωσκε, καὶ ψῆφον ἀναδίδωσι τῷ πλήθει περὶ αὐτοῦ παραχρῆμα ἐπε-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

rans, quaecunque contra plebeios illi fecerant; deinde dixit, se hesterno die ab illis dicere prohibitum, et sui magistratus potestate priuatum. „Cuius enim (*inquiebat*) alius rei potestatem amplius habebimus, si ne loquendi quidem facultas nobis detur? quomodo alicui de vobis vim ab illis patienti opem ferre poterimus, si potestas vos conuocandi nobis erepta fuerit? Verba enim initium sunt omnium operum; et certum illud est, quibus non licet proferre ea, quae sentiunt, multo minus illis licere facere, quae volunt. aut igitur (inquit) recipite potestatem, quam nobis dedistis, si eam confirmare, vt tuta sit, non vultis; aut lege lata vetate, ne quis in posterum nobis sit impedimento.„ Hac oratione habita, quum plebs ingenti acclamatione iussisset eum legem ferre, ipse eam iam scriptam habens recitauit, plebique calculos distribuit; vt ex tempore suffragia de ea

a Τίνος γὰρ ἂν ἔτι γενοίμεθα κύριοι] τίνος γὰρ ἂν γενοίμεθα, ἔφη, κύριοι *Vatic.*

b Τοῦ συναγαγεῖν *Vat.*

c Πρᾶξαι ἂν ἐξεῖναι *Vat.*

d Pro εἰ μὴ in *Ed. Steph.* habemus disiunctiuam ἢ. sed veram lectionem εἰ μὴ agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

e Αὐτῇ τὸ ἀσφαλὲς *Vat.* atque ita legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *nisi ei securitatem firmaturi estis.* Vulgatae sic dant. αὐτὴν, ὅπως ἢ τὸ ἀσφαλὲς.

f Ὁ δὲ

νεγκεῖν. ἐ γὰρ ἐδόκει τὸ πρᾶγμα ἀναβολῆς δεῖσθαι, οὐδὲ μελλησμοῦ, μή τι ἄλλο κώλυμα γένηται πρὸς τῶν ὑπάτων. ἦν δὲ τοιόσδε ὁ νόμος· „Δημάρχου γνώμην ἀγορεύοντος ἐν δήμῳ, μηδεὶς λεγέτω μηδὲν ἐναντίον, μηδὲ μεσολαβείτω τὸν λόγον. ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, διδότω τοῖς δημάρχοις ἐγγυητὰς αἰτηθεὶς εἰς ἔκλισιν ἧς ἂν αὐτῷ ἐπιθῶσι ζημίας. ὁ δὲ μὴ διδοὺς ἐγγυητὴν, θανάτῳ ζημιούσθω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ἱερὰ ἔσω. τῶν δ' ἀμφισβητούντων πρὸς ταύτας τὰς ζημίας, αἱ κρίσεις ἔστωσαν ἐπὶ τοῦ δήμου.„ τοῦτον τὸν νόμον ἐπιψηφίσαντες οἱ δήμαρχοι, διέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν· [f] καὶ ὁ δῆμος ἀπῄει πολλῆς γεγονὼς μετὸς εὐθυμίας, τῷ δὲ Βρούτῳ μεγάλην χάριν εἰδὼς, ἐκείνου δοκῶν εἶναι τὸ ἐνθύμημα τοῦ νόμου.

Μετὰ τοῦτο πολλαὶ καὶ περὶ πολλῶν ἐγίνοντο τοῖς δημάρχοις πρὸς τοὺς ὑπάτους ἀντιλογίαι, καὶ ἔθ' ὁ δῆμος, ὁπόσα ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, κύρια ἠγεῖτο, ἔθ' ὧν ὁ δῆμος γνοίη, τῇ βουλῇ φίλιόν τι ἦν· [g] ἀντιπαρατεταγμέ- XVIII.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

ea ferret. Neque enim res aut dilationem, aut cunctationem pati videbatur, ne forte consulum interuentu impediretur. Legis autem verba haec erant: „Tribuno concionem ad populum habenti nemo contraria oratione aduersator, neue dicentem interpellato. si quis contra fecerit, vades tribunis dato, se, si in iudicium fuerit vocatus, soluturum mulctam, quam ei irrogarint. Qui vades non dederit, morte mulctator, eiusque bona sacra sunto. Si quid controuersiae huiusmodi mulctarum causa inciderit, iudicia penes populum sunto. Tribuni hac lege suffragiis confirmata concionem dimiserunt: et plebs bono animo et optimae spei plena abiit, magnam Bruto habens gratiam, quod hanc legem eius inuentum existimaret.

Deinde multae variisque de rebus inter tribunos et coss. altercationes sunt sequutae, et neque ipsa plebs senatusconsulta rata habebat, neque senatus ipse vlla plebiscita approbabat. Sed magna ponitur, rarum est: quare non absurde forsan aliquis maluerit ἀντιπαρατεταγμένοι, translatione a militaribus agminibus. *Sylb.*

f Ὁ δὲ δῆμος *Vat.*

g Ἀντιπαρατεταμένοι] Ἀντιπαρατείνεσθαι in ea contendendi significatione, qua pro *obsistere*

Semper

νοι δὲ καὶ δι' ὑποψίας ἔχοντες ἀλλήλους διετέλουν. ὃ μὲν τό γε μῖσος αὐτῶν εἰς ἔργον τι ἀνήκεστον ἐχώρησεν, οἷα ἐν ταῖς τοιαύταις φιλεῖ γίνεσθαι ταραχαῖς. ὅτε γὰρ οἱ πένητες ἐπὶ τὰς οἰκίας ὥρμησαν τῶν πλουσίων, ἐνθα ὑπελάμβανόν τινας εὑρήσειν ἀποκειμένας τροφάς, ἢ τὴν ἐν τῷ φανερῷ ἀγορὰν [h] ἁρπάζειν ἐπεβάλοντο, ἀλλ' ὑπομένοντες ὠνεῖσθαι πολλῷ διαφόρῳ μικρὰ, καὶ ὁπότε ἐξαποροῖεν ἀργυρίου, τὰς ἐκ γῆς ῥίζας τε καὶ βοτάνας σιτέμενοι, ἀνείχοντο· ὅθ' οἱ πλούσιοι βιασάμενοι τὰς ἀσθενεστέρας, τῇ τ' οἰκείᾳ δυνάμει, καὶ τῇ παρὰ τῶν πελατῶν πολλῇ ὕσῃ, κατασχεῖν αὐτοὶ τὴν πόλιν ἠξίωσαν, τὰς μὲν ἐξελάσαντες ἐξ αὐτῆς, τὰς δ' ἀποκτείναντες· ἀλλὰ διέμενον, ὥσπερ οἱ σωφρονέστατα πο-

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

magna contentione vtrique alteris aduersabantur, et se inuicem suspectos habebant. Verumtamen eorum illud odium non processit vlterius ad facinus aliquod grauius, vt in istiusmodi tumultibus accidere solet. nam neque pauperes impetum fecerunt in diuitum domos, vbi putarent, se inuenturos aliqua alimenta recondita, aut commeatum propalam venalem exposituri ausi sunt diripere; sed aequo animo res paruas magno precio emebant, et quum pecunia eos deficiebat, radicibus ex terra euulsis, et herbis sese pascentes famem tolerabant: neque diuites vi imbecillioribus allata, freti suis et clientelarum magnis opibus, vrbem soli tenere voluerunt, aliis ex ea expulsis, aliis caesis; sed vt patres, qui se prudentissime ac modera-

Semper hic substituendum ἀντιπαρατεταγμένοι putaui, (quum meminissem παρατάξεως tali de re ab *Aeschine* dictae) sed multo magis postquam ἀντιπαρατάξεις similem vsum habere comperi p. 344. v. 33. adde quod et p. 597. (iuxta *Ed. Sylb.*) ἀντιτεταγμένων ita dicit. *Steph.* Etsi alibi non legerim ἀντιπαρατεταμένος, tamen suspecta esse non debet: nam ἀντιπαρατεταμένοι διστέλων significat *animo obstinato in contraria sententia pertendebant.* Affinis huic vox ἀντιδιατιθέμενοι apud *Paulum Apostolum.* Sane ἀντιδιατεταμένοι magis probarem: at ἀντιδιατεταγμένοι, quod quibusdam placet, ferri non posse mihi videtur. *Casaub.*

h Ἁρπάξειν] Ἁρπάζειν *Vat.* quod rectius esse viderat *Sylb.*

i Ὑπαγό-

λιτευόμενοι πρὸς τὰς υἱὰς πατέρες, εὐνοίᾳ καὶ κηδομένῃ τῇ ὀργῇ πρὸς τὰς ἁμαρτάδας αὐτῶν χρώμενοι. τοιαύτης δὲ καταστάσεως ὕσης περὶ τὴν Ῥώμην, αἱ πλησιόχωροι πόλεις ἐκάλουν τοὺς βουλομένους οἰκεῖν παρὰ σφίσι Ῥωμαίων, πολιτείας τε μεταδόσει, καὶ ἄλλων φιλανθρώπων ἐλπίσιν [i] ὑπαγόμενοι, αἱ μὲν, ἀπὸ τοῦ βελτίστου, δι' εὐνοιάν τε καὶ ἔλεον τῆς συμφορᾶς, αἱ δὲ πλείους, διὰ φθόνον τῆς πάλαι ποτ' εὐτυχίας. καὶ ἦσαν οἱ ἀπαναστάντες πανοικεσίᾳ, καὶ μεταθέμενοι τὰς οἰκήσεις ἑτέρωσε, πολλοὶ πάνυ· ὧν οἱ μὲν ἀνέστησαν αὖθις, ἐπεὶ δὲ κατέστη τὰ πράγματα τῆς πόλεως, οἱ δὲ καὶ διέμειναν.

Ταῦτα δὲ ὁρῶσι τοῖς ὑπάτοις ἐδόκει, τῆς βουλῆς ἐπιτρεπάσης, [k] στρατοπέδου ποιεῖσθαι καταγραφὴν, καὶ ἐξάγειν ἔξω τὴν δύναμιν. εἰλήφεσαν δὲ ἀφορμὴν τῷ ἐγχειρήματι περέπεσαν, [l] ἐπιδρομαῖς τε καὶ λεηλασίαις κακωμένην τὴν χώραν ὑπὸ τῶν πολεμίων θαμινὰ, τά τ'

XIX.

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 262. *Var.* 264.

deratissime erga filios gerunt, eorum peccata beneuolo ac soliciti animo constanter ferebant. Quum igitur respublica Romana in tali esset statu, vicini populi inuitabant Romanos ciues, quotquot apud se habitare vellent, eos ad id allicientes oblato iure ciuitatis, et spe aliorum officiorum atque humanitatis, alii quidem optima mente, ob suam erga populum Romanum beneuolentiam, et ob illius cladis commiserationem, maior vero pars ob pristinae felicitatis inuidiam. Et valde magnus fuit numerus eorum, qui cum totis familiis Roma migrarunt, sedibus suis alio translatis; quorum alii composito reipublicae statu redierunt, alii ibi permanserunt.

Consulibus autem haec videntibus, placuit ex senatusconsulto delectus habere, et exercitum educere. Huius autem consilii sui occasionem honestam arripuerunt, quod crebris incursionibus et depopulationibus ager ab hostibus vastaretur, reputantes

i Ὑπαγόμενοι] Ὑπαγόμενοι *Vat.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.*

k Magis vsitate diceretur στρατιᾶς ποιεῖσθαι καταγραφήν. *Port.*

l Ἐπιδρομάς τε καὶ] λεηλασίας *Vat.*

ἄλλα, ὅσα ἐκ τῶ πράγματος χρησὰ ἦν, ἐπιλογιζόμενοι, ὑπεροίσ στρατιᾶς ἐκπεμφθείσης ὡς [m] εὐπορωτέρα μὲν ἔξσι τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι οἱ ὑπολειφθέντες, ἐλάττ]ες γενόμενοι, ἐν ἀφθονωτέροις δὲ διάξσι τοῖς ἐπιτηδείοις οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, [n] ἐκ τῶν πολεμίων ἐπισιτιζόμενοι, λωφήσει δὲ ἡ στάσις ὅσον ἂν ἡ [o] στρατεία κατέχοι χρόνον· μάλισα δ' ἐφαίνετο ἔργῳ βεβαιώσειν αὐτῶν τὰς διαλλαγὰς, συστρατευόντων ἀλλήλοις πατρικίων καὶ δημοτῶν, ἡ γενησομένη παρὰ τὸς κινδύνς κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἰσομοιρία. ἀλλ' ὀκ ἦν τὸ πλῆθος ὑπήκοον αὐτοῖς, ὀδὲ, ὥσπερ πρότερον, ἑκάσιον ὑπήντα πρὸς τὴν καταγραφήν. ἀνάγκην δὲ προσφέρειν τοῖς μὴ βουλομένοις ἐκ ἐδικαίσν τὴν ἐκ τῶν νόμων οἱ ὕπατοι· ἀλλ' ἐκ τῶν πατρικίων ἐθελονταί τινες κατεγράφησαν ἅμα τοῖς πελάταις· καὶ αὐτοῖς ἐξῖσιν [p] ὀλίγον τι ἀπὸ τῶ δήμυ μέρος συνεστράτευεν. ἡγεμὼν δὲ τῶν ἐξελθόντων ἦν Γάϊος

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264.

tantes etiam cum alia commoda ex hac re sequutura, si exercitus extra agri Romani fines mitteretur; *tum vero ista*, quod *videlicet* qui domi remansissent, ad minorem numerum redacti, maximam annonae copiam habituri essent, et armatis maior commeatuum copia esset futura, ex hostico sese alentibus, tum etiam quod seditio durante militia esset quietura. Praecipue vero communis patriciorum et plebeiorum militia, et in periculis prosperae aduersaeque fortunae ex aequo futura societas, re ipsa eorum reconciliationem confirmatura videbatur. Verum plebs illis non obtemperabat, neque vt ante vltro ad nomina danda veniebat. Eam vero inuitam legibus cogere coss. nolebant; sed voluntarii quidam patricii vna cum clientibus conscripti sunt, quos ad militiam proficiscentes pauci de plebe sunt sequuti. Illius autem exercitus dux erat C. Marcius, qui Coriolos

m Εὐπορώτατα] Εὐπορώτερα *Vat.*

n Sc. γῆς, vel χώρας. *Port.* Legere possis etiam ἐκ πολεμίων, vel ἐκ τῆς πολεμίας. *Sylb.*

o Στρατιὰ] Στρατεία *Vat.* quod magis probat *Sylb.*

p Ὀλίγον τι ἀπὸ *Vat.* vulgatis τι deest.

q Κατα-

Μάρκιος, ὁ τὴν Κοριολάνων πόλιν ἑλὼν, καὶ τῇ πρὸς Ἀντιάτας ἀριστεύσας μάχῃ. καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν συναραμένων τὰ ὅπλα δημοτῶν· τῶτον ἐξιόντα ὁρῶντες, ἐπερρώσθησαν, οἱ μὲν δι' εὔνοιαν, οἱ δὲ τῶ κατορθώσειν ἐλπίδι· περιβόητος γὰρ ἦν ἤδη ὁ ἀνὴρ, καὶ δέος αὐτῶ μέγα παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐγεγόνει. αὕτη προελθοῦσα ἡ στρατιὰ μέχρι πόλεως Ἀντίου, δίχα σίτυ, πολλῶ [q] καταληφθέντος ἐν τοῖς ἀγροῖς, καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων συχνῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο, καὶ [r] ἓν μετ' ὀ πολὺ παρῆν εὐπορωτέρα γεγονυῖα τοῖς κατὰ τὸν βίον· ὥστε τοῖς ὑπομείνασι πολλὴν κατήφειαν καὶ κατάμεμψιν τῶν δημαγωγῶν ἐμπεσεῖν, δι' ὃς [s] ἀποστερεῖσθαι ἐδόκουν τῆς ὁμοίας εὐτυχίας. ὁ μὲν δὴ Γεγάνιος καὶ Μινύκιος, οἱ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὑπατεύοντες, ἐν μεγάλοις καὶ παντοδαποῖς χειμῶσι γενόμενοι, καὶ πολλάκις [t] ἀνατρέψαι κινδυνεύσαντες τὴν πόλιν, ὅθεν δεινὸν εἰργάσαντο, ἀλλὰ

Per. Iul. 4224. *Ante Chr.* 490. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 262. *Var.* 264. *Excursio in Antiates.*

Coriolos ceperat, et in proelio contra Antiates commisso rem fortissime gesserat. Tunc maxima pars plebeiorum, qui se ad illam expeditionem socios addiderant, quum eum ad militiam euntem vidissent, animis sunt confirmati, alii, quod eum amarent, alii, quod bonam spem rei feliciter gerendae conciperent. iam enim illius viri nomen celebre erat, et magno hostibus erat terrori. Iste exercitus Antium vsque progressus, praeter magnam frumenti copiam in agris relictam *ac interceptam*, mancipiis quoque et magna pecoris copia potitus est, neque multo post rebus ad victum pertinentibus ditior factus domum rediit: ita vt qui in vrbe remanserant moesti de tribunis grauiter conquererentur, quorum culpa simili felicitate se fraudatos putabant. Geganius igitur et Minucius, huius anni coss. qui magnis ac variis tempestatibus iactati fuerunt, et qui saepius rempublicam pene subuerterunt, tamen ei nullam grauiorem calamitatem

q Καταληφθέντος malit *Portus.* vulgo legitur καταλειφθέντος.

r Καὶ ἓ μετ' ὀ πολὺ] Redundare videtur prius ἓ. si tamen bene memini, videor mihi apud *Pausaniam* quoque inuenisse hanc ipsam duplicationem ἓ μετ' ὀ πολύ. *Sylb.*

s Si malis praeteritum ἀπεστερῆσθαι, non refragabor. *Sylb.*

t Ἀνατρέψαι *Vat.* quo modo legen-

διέσωσαν τὰ κοινὰ, φρονιμώτερον μᾶλλον, ἢ εὐτυχέστερον, τοῖς συμβαίνουσι χρησάμενοι.

XX. Οἱ δὲ μετὰ τούτους ἀποδειχθέντες ὕπατοι Μάρκος Μινύκιος Αὐγυρῖνος καὶ Αὖλος Σεμπρώνιος [u] Ἀτρατῖνος, δεύτερον καταστάντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, ἄνδρες ἄμφω ὅπλων, ἄμφω λόγων ἄπειροι, προνοίᾳ μὲν ἐχρήσαντο πολλῇ, σίτου τε καὶ τῆς ἄλλης ἀγορᾶς ἐμπλῆσαι τὴν πόλιν, ὡς ἐν τῇ κατ' αὐτὴν εὐετηρίᾳ τῆς ὁμονοίας [x] τῶ πλήθους κειμένης. ἃ μὴν ἐξεγένετό γ' αὐτοῖς ἀμφοτέρων ἅμα τούτων τυχεῖν, ἀλλὰ συνεισῆλθεν ἅμα τῷ κόρῳ τῶν ἀγαθῶν ἡ τῶν χρησομένων αὐτοῖς ὕβρις. καὶ τότε δὴ μέγιστος κατέλαβε τὴν Ῥώμην κίνδυνος ἐξ ἀρχῆς, ὅτε ἥκιστα ἐδόκει. οἵ τε γὰρ ἐπὶ τὴν σιτωνίαν ἀποσταλέντες ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, ἐκ τῶν παραθαλατ]ίων τε καὶ μεσογείων ἐμπορίων σῖτον ὠνησάμενοι κατήγαγον δημοσίᾳ· οἵ τε διαμείβεσθαι τὰς ἀγορὰς εἰωθότες, ἐκ παντὸς τόπου συνῆλθον· παρ' ὧν ἡ πόλις ὠνησαμένη τὸν φόρτον ἐκ τῶν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265. *M. Minucio et A. Sempronio coss. turbae domesticae recrudescunt.*

mitatem attulerunt, sed in ipsis fortunae casibus maiore prudentia, quam felicitate, vsi eam seruarunt.

Hos sequuti sunt coss. M. Minucius Augurinus et A. Sempronius Atratinus iterum eundem magistratum adepti, viri et rei militaris et dicendi periti, qui prouide magnam adhibuerunt diligentiam, vt frumento et alio commeatu vrbem repleret, quod in annonae vilitate populi concordia sita esset. Verumtamen non contigit illis, vt hoc vtrumque simul possent consequi; sed vna cum ipsa bonorum satietate, eorum etiam, qui illis erant vsuri, petulantia in rempublicam est ingressa. *Et quo tempore hoc minime exspectabatur, tunc denuo populus Romanus in maximum periculum incurrit. Nam et legati ad frumentum coëmendum ab ipsis missi, ex maritimis et mediterraneis emporiis coëmtum frumentum in horrea publica aduexerunt: et ipsi frumentarii mercatores, qui commeatus in vrbem ferre solebant, vndique confluxerunt, quorum merces ciuitas

legendum esse coniecerat *Sylb.* vulg. ἀναστέψαι.

[u] Ἀτραντῖνος *Vat.*

[x] Melius cum articulo, τῷ πλήθους. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* Nam vulgatis deest articulus.

* Et tunc Romam periculum

κοινῶν χρημάτων, εἶχεν ἐν φυλακῇ. ἦλθον δὲ καὶ οἱ πρότερον ἀποσταλέντες γ εἰς Σικελίαν πρέσβεις, Γεγάνιος καὶ Οὐαλέριος, πολλὰς ἄγοντες ὁλκάδας· ἐν αἷς ἐκομίζοντο πυρῶν πέντε μυριάδες μεδίμνων Σικελικῶν, ὧν τὸ μὲν ἥμισυ μέρος ὠνητὸν ἦν βραχείας πάνυ τιμῆς, τὸ δὲ λοιπὸν ὁ τύραννος ἀπεστάλκει προῖκα δοὺς, καὶ τέλεσι παρακομίσας τοῖς ἰδίοις. ὡς δ' ἀπηγγέλθη τοῖς ἐν τῇ πόλει ὁ κατάπλους τῶν σιτηγῶν ὁλκάδων τῶν ἀπὸ Σικελίας, πολλὴ ζήτησις ἐνέπιπ]ε τοῖς πατρικίοις ὑπὲρ τῆς διαθέσεως αὐτῶ. οἱ μὲν γὰρ ἐπιεικέστατοι αὐτῶν καὶ φιλοδημότατοι, πρὸς τὰς κατεχούσας τὸ κοινὸν ἀνάγκας ἀποβλέποντες, τήν τε παρὰ τῶ τυράννῳ δωρεὰν παρῄνουν ἅπασι διανεῖμαι τοῖς δημοτικοῖς, καὶ τὸν ὠνηθέντα ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων σῖτον ὀλίγης αὐτοῖς ἀπεμπολῆσαι τιμῆς, διδάσκοντες, ὡς ἐκ τούτων ἂν μάλιστα γένοιντο τῶν χαρίτων ἐπιεικέσεραι πρὸς τὰς εὐπορίας αἱ τῶν πενήτων ὀργαί· οἱ δ' αὐθαδέστεροι καὶ ὀλι-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

tas aere publico emtas accurate reseruabat. Geganius etiam et Valerius, legati in Siciliam antea missi, redierunt cum multis onerariis nauibus, in quibus aduehebantur frumenti quinquagies mille modii Siculi; quorum dimidium vili admodum precio emerant, reliquum vero tyrannus dono miserat, suisque sumtibus aduehendum curarat. Vbi vero nunciatum est in vrbe, naues frumento onustas ex Sicilia redire, diu inter patricios agitatum est, *quonam modo eo vtendum esset. Nam qui inter illos aequissimi plebisque amantissimi erant, considerantes, in quantis necessitatibus respublica versaretur, donum tyranni plebeiis diuidendum censebant, frumentumque aere publico emtum paruo precio illis vendendum, docentes, his potissimum beneficiis pauperes delinitos diuitibus aequiores sese praebituros: at qui arrogantiores et ** dominatus paucorum fautores erant,

lum maximum detinuit ex principio, quando minime apparebat. *Lapus.*

γ Nota ἐν Σικελίᾳ pro εἰς Σικελίαν, vt supra loquutus est p. 402. v. 23. *Sylb.* Εἰς Σικελίαν *Vat.* quod et recta Grammaticorum constructio postulat.

* *Vel potius:* quonam modo dispensandum esset, *aut*, distribuendum esset. *Port.*

** *Vel potius:* et dominatui pauco-

γαρχικώτεροι πάσῃ προθυμίᾳ τε καὶ μηχανῇ κακῶν ὄντο δεῖν τὰς δημοτικάς· [z] καὶ συνεβούλευον, ὡς ἔνι μάλιστα ποιεῖν αὐτοῖς τιμίας τὰς ἀγοράς, ἵνα σωφρονέστεροι διὰ τὴν ἀνάγκην γένοιντο, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς πολιτείας δίκαια νομιμώτεροι.

XXI. Τότων ἦν τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ ὁ Μάρκιος ἐκεῖνος ὁ Κοριολάνος ἐπικληθείς, ἐχ ὥσπερ οἱ λοιποὶ, κρύφα καὶ δι' εὐλαβείας τὴν ἑαυτῶ γνώμην ἀποφαινόμενος, ἀλλ' ἄντικρυς καὶ θρασέως, ὥστε πολλὰς ἀπέσαι καὶ τῶν δημοτικῶν. εἶχε γάρ τινας, ἔξω τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων, καὶ ἰδίας προφάσεις νεωτὶ γενομένας, ἐξ ὧν εἰκότως ἐδόκει μισεῖν τὰς δημοτικάς. ὑπατείαν γὰρ αὐτῶ μετιόντι ταῖς ἔγγιστα γενομέναις ἀρχαιρεσίαις, καὶ τὰς πατρικίας ἔχοντι συναγωνιζομένας, ἐναντιωθεὶς ὁ δῆμος ἐκ εἴασε δοῦναι τὴν ἀρχήν· τήν τε λαμπρότητα τῶ ἀνδρὸς καὶ τὴν τόλμαν δι' εὐλαβείας ἔχων, μή τι διὰ ταῦτα νεωτερίσῃ περὶ τὴν τῶν δημάρχων κατάλυσιν, καὶ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

erant, omni ſtudio et quauis ratione plebem premendam cenſebant; et ſuadebant, vt patricii quam poſſent cariſſime commeatus plebeiis venderent, vt neceſſitate coacti fierent modeſtiores, et iuris ac reliquarum ciuilium legum obſeruantiores.

In numero eorum, qui paucorum dominatui fauebant, erat et ille Marcius, Coriolanus cognomine, qui non (vt reliqui) clam et caute ſuam ſententiam dixit, ſed aperte et audacter, ita vt vel multi de plebe eam audirent. Nam praeter publicas criminationes quandam etiam priuatam ac nouam cauſſam habebat, ob quam plebeios merito odiſſe videbatur, illam videlicet iniuriam recens acceptam. Proximis enim comitiis illi conſulatum petenti, et patricios ſuffragantes habenti, plebs aduerſata magiſtratum illum dari non eſt paſſa, quod illius viri claritatem et audaciam ſuſpectam haberet, ne forte propterea aliquid rerum nouarum moliretur, et tribunitiam poteſtatem euerteret:

paucorum magis fauebant. *ſiue*, dominatus paucorum magis fautores erant. *Eſt enim* ὀλιγαρχικώτεροι, *non* ὀλιγαρχικοί. *Port.*

z Καὶ συνεβούλευον τιμίας τὰς ἀγορὰς ὡς ἔνι μάλιστα, ποιεῖν αὐτοῖς *Var.*

a Clien-

μάλιστα δεδιὼς, ὅτι συνελάμβανεν αὐτῶ πάσῃ προθυμίᾳ τὸ τῶν πατρικίων πλῆθος, ὡς ἀδενὶ τῶν πρότερον. ταύτης τ' οὖν τῆς ὕβρεως ὀργῇ ἐπαρθεὶς ὁ ἀνὴρ, καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον ἀποκαταστῆσαι προθυμούμενος, αὐτός τε, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔφην, ἀναφανδὸν ἐπρατ]ε τὴν τοῦ δήμου κατάλυσιν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐνῆγεν. ἦν δὲ περὶ αὐτὸν ἑταιρία μεγάλη νέων εὐγενῶν, οἷς ἦν τὰ μέγιστα τιμήματα βίων, [a] καὶ πελάται συχνοὶ συνεστηκότες ἐπὶ ταῖς ἐκ τῶν πολέμων ὠφελείαις· οἷς ἐπαιρόμενος ἐφρυάτ]ετο, καὶ λαμπρὸς ἦν, καὶ προῆλθεν ἐπὶ μήκιστον ἐπιφανείας. οὐ μὴν εὐτυχὴς γε διὰ ταῦτα καταστροφῆς ἔτυχε. συναχθείσης γὰρ ὑπὲρ τότων βουλῆς, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ὡς ἔθος ἦν αὐτοῖς, [b] πρώτων ἀποφηναμένων τὰς ἑαυτῶν διανοίας, ἐν οἷς ὀ πολλοί τινες ἦσαν οἱ τὰς κατὰ τὸ δήμα γνώμας ἄντικρυς ἀγορεύσαντες, ἐπειδὴ καθῆκεν εἰς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

teret: praecipue vero quod timeret patriciorum multitudinem, quae nulli candidato tanta animi alacritate vnquam ante fauerat, quantam erga ipſum tunc demonſtrarat. Ille igitur ob hanc contumeliam ira percitus, et mutatam reipublicae formam in priſtinum ſtatum reſtituere cupiens, et ipſe, vt ante dixi, aperte plebem oppugnabat, eiuſque potentiam euertere ſtudebat, alioſque ad idem faciendum impellebat. Iamque circa ſe habebat validam ſodalitatem nobilium iuuenum, quorum maximus erat cenſus; et amplas clientelas, quas militiae commoda *illi conciliarant: quibus elatus ferociebat, et illuſtris erat, et ad maximam claritatem prouectus fuerat. verumtamen non propterea felicem rerum exitum habuit. Nam quum hac de cauſſa ſenatus coactus fuiſſet, et natu maximi, vt fert ipſorum mos, primi ſententias ſuas dixiſſent, inter quos pauci quidam fuerunt, qui aperte contrarias plebi ſententias dicerent, vbi ad iuniores

a Clientum frequentiam minus apte refert *Gelenius* ad Marcii ſodales.

* Sc. vt fortiſſimo et felici-ſimo duci. *Sylb.*

b Et πρώτων, quod vulgatae dant, ferri poteſt, et πρώτων admitti. *Sylb.*

c Κοινὴν

τοὺς νεωτέρους ὁ λόγος, αἰτησάμενος ἐξουσίαν παρὰ τῶν ὑπάτων, εἰπεῖν, ὅσα βούλεται, καὶ τυχὼν ἐπισημασίας τε μεγάλης καὶ προσοχῆς, λόγον διεξῆλθε κατὰ τοῦ δήμου τοιόνδε.

XXII. „Ὅτι μὲν ἐχ ὑπ' ἀνάγκης τε καὶ ἀπορίας βιασθεὶς ὁ δῆμος ἐποιήσατο τὴν ἀπόσασιν, ὦ πατέρες, ἀλλὰ πονηρᾷ ἐλπίδι ἐπαρθείς, ὡς καταλύσων τὴν ἀριστοκρατίαν ὑμῶν, καὶ πάντων αὐτὸς ἐσόμενος τῶν κοινῶν κύριος, σχεδὸν οἶμαι πάντας ὑμᾶς ἠσθῆσθαι, τὰ περὶ τὰς διαλλαγὰς αὐτοῦ πλεονεκ]ήματα ὁρῶντας· ᾧ γε οὐκ ἀπέχρησε διαφθείραντι τὴν περὶ τὰ συμβόλαια πίστιν, καὶ τοὺς ἐπὶ ταύτῃ κειμένους ἀνελόντι νόμους, μηθὲν ἄλλο πολυπραγμονεῖν, [c] καινὴν δὲ κατασησάμενος ἀρχὴν ἐπὶ τῷ καθελεῖν τὴν τῶν ὑπάτων, ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἐποίησεν αὐτὴν νόμῳ, καὶ νῦν τυραννικὴν ἐξουσίαν περιβαλόμενος, ὦ βουλή, τῷ νεωστὶ κυρωθέντι νόμῳ λέληθεν

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

iuniores ordine ventum eſt, ille, petita a coſſ. venia et facultate dicendi, quaecunque vellet, omnibus alacriter annuentibus et attentas aures ei praebentibus, talem concionem contra plebem habuit.

„Non neceſſitate inopiaue coactam plebem, patres conſcripti, ſed praua ſpe elatam ſeceſſiſſe, quod veſtrum optimatum ſtatum a ſe euerſum iri ſperaret, ſeque rerum omnium ad reipublicae gubernacula pertinentium dominam fore putaret, exiſtimo, vos ferme omnes cognouiſſe ex pacis conditionibus, * quas adeo iniquas videtis. Quandoquidem non ſatis illi fuit fidem e contractibus tollere, et leges de his latas abrogare, et in his ſaltem acquieſcere; ſed nouum etiam magiſtratum conſtituit, vt conſulatum tolleret, eumque lege lata ſacroſanctum fecit, et nunc is recenti plebiſcito per veſtram imprudentiam, patres conſcripti, tyrannica poteſtate eſt firmatus. Quum enim

* Quae tanto eius commodo facta eſt. *Gelen.*

c Κοινὴν in *Ed. Steph.* quod ſequutus *Lapus* etiam vertit: *communem conſtituens magiſtratum.* Sed procul dubio cum *Gelenio* legendum eſt καινήν. δημαρχία enim et nouus eſt magiſtratus, et plebi (vt ipſum nomen arguit) peculiaris. *Sylb.*

d Τέτῳ]

ὑμᾶς. ὅταν γὰρ ἐπ' ἐξουσίας πολλῆς οἱ προεσηκότες αὐτοῦ πρόφασιν εὐπρεπῆ προβαλλόμενοι, τὸ δὴ τοῖς ἀδικουμένοις τῶν δημοτῶν βοηθεῖν, διὰ τῆς ἐξουσίας ταύτης ἄγωσι καὶ φέρωσιν, ὅσα ἂν αὐτοῖς δοκῇ, καὶ μηθεὶς ὁ κωλύσων αὐτῶν τὰς παρανομίας ᾖ, μήτ' ἰδιώτης, μήτ' ἄρχων, δεδοικὼς τὸν νόμον, ὃς ἀφαιρεῖται καὶ τὸν λόγον ὑμῶν ἅμα τοῖς ἔργοις, θάνατον ἐπιτιθεὶς ζημίαν τοῖς ἐλευθέραν [τὴν] φωνὴν ἀφιεῖσι, τί προσῆκεν ὄνομα θέσθαι τῇ δυναστείᾳ ταύτῃ τοὺς νοῦν ἔχοντας ἕτερον, ἢ τοῦθ', ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς, καὶ πάντες ἂν ὁμολογήσητε, τυραννίδα; εἰ δ' οὐχ ὑφ' ἑνὸς ἀνδρὸς, ἀλλ' ὑφ' ὅλου τυραννούμεθα δήμου, τί [d] τοῦτο διαφέρει; τὸ γὰρ ἔργον ἐξ ἀμφοῖν τὸ αὐτό. κράτιστον μὲν οὖν ἦν μηδὲ τὸ σπέρμα τῆς ἐξουσίας ταύτης ἐάσαι καταβαλλόμενον, ἀλλὰ πάντα ὑπομεῖναι πρότερον, ὡς Ἄππιος ὁ βέλτιστος ἐκ πολλοῦ τὰ δεινὰ προορώμενος ἠξίου· εἰ δὲ μή, νῦν γε ὁμοθυμαδὸν ἅπαντας ἐξορύξαντας αὐτὴν πρόῤῥι-

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

enim tribuni plebis hac maxima poteſtate praediti ſpecioſam cauſſam praetendant, ſe videlicet hanc poteſtatem adeptos eſſe, vt plebeiis iniuriam patientibus opem ferant, et tamen hac poteſtate abutentes agant et ferant, quicquid ipſis placet, et nullus ſit, qui eorum iniurias prohibeat, non priuatus, non magiſtratus, metu legis, quae vobis et dicendi et faciendi libertatem eripit, et poenam mortis minatur liberam vocem emittentibus, quodnam aliud nomen huic poteſtati decebat imponi ab iis, qui ſanam mentem habent, quam illud tyrannidis, quod verum eſt vel omnium veſtrum confeſſione? quid enim refert, vtrum vnius viri, an totius plebis, tyrannidem feramus? Effectus enim vtriuſque idem eſt. Optimum igitur fuiſſet, ſi ne ſemina quidem huius poteſtatis iaci permiſiſſetis: ſed quiduis potius pertuliſſetis, ſicut praeſtantiſſimus Appius, haec mala multo ante proſpiciens, faciendum cenſebat. Quod quia *ante* non eſt factum, nunc ſaltem oporteret nos omnes vno conſenſu

d Τέτῳ] τῷτο *Vat.* quo modo legendum eſſe viderat *Sylb.*

ζον, ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλεῖν, ἕως ἀσθενὴς [e] ἔτι καὶ προσπολεμηθῆναι ῥᾳδία. καὶ τοῦτο οὐ πρώτοις [f] ὑμῖν, ὦ βουλή, οὐδὲ μόνοις ἐξεγένετο παθεῖν, πολλοῖς [g] δὲ καὶ πολλάκις ἤδη τοῖς εἰς ἀβουλήτους ἀνάγκας [h] κατα-
5 στᾶσι, γνώμης ἁμαρτοῦσι τῆς ἀρίστης περὶ τὰ μέγιστα, ἐπειδὴ τὰς ἀρχὰς οὐκ ἐκώλυσαν τοῦ κακοῦ, τὰς αὐξήσεις πειρᾶσθαι καθαιρεῖν· καὶ ἡ μετάνοια τῶν ὀψὲ ἀρχομένων σωφρονεῖν, ἧττων οὖσα τῆς προνοίας, καθ' ἕτερον αὖ τρόπον οὐ χείρων οὖσα ἀναφαίνεται, τῇ κωλύσει
10 τοῦ τέλους ἀφανίζουσα τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ ἁγνοηθέν.»

XXIII. »Εἰ δέ τισιν ὑμῶν δεινὰ μὲν τὰ τοῦ δήμου ἔργα εἶναι δοκεῖ, καὶ κεκωλῦσθαι αὐτὸν οἴονται δεῖν τὰ λοιπὰ ἐξαμαρτάνοντα, δέος δ' εἰσέρχεται, μὴ δόξωσι λύειν τὰς [i] ὁμολογίας πρότεροι, καὶ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

sensu hanc radicitus euulsam e republica eiicere, donec adhuc est infirma et expugnatu facilis. Neque vero, patres conscripti, hoc nobis primis aut solis contigit; sed et multis aliis, idque iam saepius, vt per inconsiderantiam ad necessitates adacti, in rebus maximi momenti ab optima sententia aberrantes, quod mali principiis non obstitissent, postea eius incrementa *impedire atque ipsum malum penitus* tollere conarentur. Quamuis autem poenitentia eorum, qui sero sapere incipiunt, non sit conferenda cum prouidentia, tamen constat, eam alio modo illa non esse inferiorem, quia deest id, quod initio ignorabatur, dum impedit, ne res ad finem perducatur.

„Quod si qui vestrum molestе ferunt grauem plebis insolentiam, *et compescendam putant, ne peccandi licentia vlterius progrediatur; sed tamen metu *ac religione quadam* tenentur, ne priores a conuentis discedere, et iusiurandum violare videan-

e In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ἐκ καὶ προστολ. illud ἔτι repositum *Sylb.* ex *Cod. Rom.*

f Ita *Lapi Cod.* et *Sylb.* ἡμῖν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

g Deest particula δὲ in *Ed. Steph.* agnoscit tamen *Lapi* versio, atque etiam *Cod. Vat.*

h Κατασήσασι in *Cod. Ven.* contra morem. *Sylb.*

* Coërcerique eam putant oportere peccantem in reliquis. *Lapus.* Et compescendam putant, ne pergat vlterius. *Gelen.*

i In *Rom. Cod.* συμφορᾶς. Sed aptius foret συνθήκας. *Sylb.*

k Optime

γνώτωσαν, ὅτι, ἐὰν [k] ὐκ ἄρχοντες, ἀλλ' ἀμυνόμενοι, ὐδὲ ἀναιρῶντες τὰς ὁμολογίας, ἀλλὰ τοὺς ἀνηρηκότας τιμωρούμενοι, αὐτὸ δρῶσιν, ἀναίτιοί τε πρὸς θεοὺς ἔσονται, καὶ ἐπὶ τῷ σφετέρῳ συμφέροντι τὰ δίκαια πράξουσι. μέγα δὲ ὑμῖν γενέσθω τεκμήριον, ὅτι τοῦ λύειν τὰς ὁμολογίας καὶ παρασπονδεῖν οὐχ ὑμεῖς, ἀλλὰ τὸ δημοτικὸν ἄρχει μέρος, οὐκ ἀξιοῦν ἐμμένειν ἐφ' οἷς εὗρετο τὴν κάθοδον. οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ κακῶς δράσαι τὴν βουλήν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ ὑπ' ἐκείνης κακῶσθαι, τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν ἠτήσατο. χρῆται δ' αὐτῇ ὐκέτι εἰς ἃ δεῖ, ὐδ' ἐφ' οἷς εὗρετο, ἀλλ' ἐπὶ διαφθορᾷ καὶ συγχύσει τῆς πατρίου πολιτείας. μέμνησθε γὰρ δήπου τὴν νεωστὶ γενομένην ἐκκλησίαν, καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν ῥηθέντας ἐν αὐτῇ λόγους, ὅσην ἐπεδείξαντο αὐθάδειάν τε καὶ ἀκοσμίαν, καὶ νῦν ἐφ' οἵου εἰσὶν αὐχήματος οἱ μηδὲν ὑγιὲς φρονοῦντες, ἐπειδὴ ἔγνωσαν, ὡς ἐν τῇ ψήφῳ ἐστὶν ἅπαν τὸ τῆς πόλεως κράτος, ἧς αὐτοὶ κρατήσουσι πλείοις

videantur: sciant isti, se, dum hoc facient, non illaturos iniuriam, sed illatam repulsuros, nec violaturos pacta, sed eorum violatores vlturos, seque apud deos in nulla culpa ideo futuros, et pie ac iuste suis commodis consulturos. Hoc autem magnum sit vobis argumentum, non a vobis prioribus compositionis et foederis conditiones violatas, sed a plebe, quod nolit stare conditionibus, quibus reditum impetrauit. Non enim, vt maleficio senatum afficeret, sed ne ab illo afficeretur, tribunitiam potestatem petiit. Iam vero ea vtitur, non ad quae vti debet, neque ad quae inuenta est: sed ad corruptelam et confusionem patrii reipublicae status. Nam certe meministis concionis nuper habitae, et eorum, quae a tribunis ibi dicta fuerunt, quantam arrogantiam atque petulantiam ostenderint: et nunc *videris*, quam efferantur insani homines, vbi cognouerunt, totam reipublicae potentiam in suffragiis positam esse, quam facile obtinebunt, quod numero

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

nos

k Optime in *Cod. Vat.* ὐκ ἄρχοντες, ἀλλ' ἀμυνόμενοι. cui fere consentit *Gelenii* coniectura, dum legisse visus est ὐκ ἄρχοντες ἀδικεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἄρχοντας ἀμυνόμενοι, quo loquendi genere (vt notauit *Sylb.*) vtitur etiam pag. seq. v. 2.

l Καὶ

ἡμῶν ὄντες. τί οὖν καταλείπεται ποιεῖν ἡμῖν, ἀρξάντων ἐκείνων παρασπονδεῖν καὶ παρανομεῖν, εἰ μὴ τὸ ἀμύνεσθαι τοὺς ἄρξαντας, [l] καὶ ἃ τε τέως ἀδίκως ἔχουσιν, ἀφελέσθαι σὺν δίκῃ, καὶ εἰς τὸ λοιπὸν παῦσαι πλειόνων ἐφιεμένους· χάριν εἰδότας τοῖς θεοῖς, ὅτι οὐκ εἴασαν αὐτοὺς τὰ πρῶτα πλεονεκτήσαντας, εἰς τὰ λοιπὰ σωφρονεῖν, ἀλλὰ ταύτην ἐνέβαλον αὐτοῖς τὴν ἀναισχυντίαν τε καὶ πολυπραγμοσύνην, ὑφ' ἧς ὑμεῖς ἀναγκασθέντες τά τ' ἀπολωλότα πειρᾶσθε ἀναλαβεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ δι' ἧς προσῆκε φυλακῆς λαβεῖν.„

XXIV. „Καιρὸς δὲ ὁ παρὼν, οἷος οὐχ ἕτερος, εἴπερ γε ἄρχεσθαι μέλλετε σωφρονεῖν, ἐν ᾧ κεκάκωται αὐτῶν τὸ πλεῖστον μέρος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἂν ἔτι δύναιτο πολὺν ἀντισχεῖν χρόνον ὑπ' ἀχρηματίας, εἰ [m] σπανίους τε καὶ τιμίας ἔχοι τὰς ἀγοράς· ἀναγκα-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

nos vincant. Quid igitur nobis faciendum reſtat, quando ipſi priores et foedera et iura violarunt, niſi vt iniuriam illatam propulſemus, et quae ad hanc vſque diem iniuſte habent, ea illis iure adimamus, et in poſterum hanc rerum maiorum cupiditatem compeſcamus: diis gratiam habentes, *quod non paſſi fuerint eos maiorem auctoritatem ac potentiam in republica adeptos, in caeteris rebus modeſte ſe gerere; ſed illis iniecerint hanc impudentiam et effrenatam rerum cupiditatem, per quam vos coacti et res amiſſas recuperare enitimini, et reliquas diligenter, vt decet, cuſtodire.„

„Nec alia melior occaſio, quam iſta, vobis ſeſe offeret, (ſi modo nunc tandem ſapere incipitis) quando maxima eorum pars fame eſt confecta, et reliqua ob inopiam *huic malo* diutius reſiſtere non poterit, ſi paucos et caros habuerit commeatus: qui

[l] Καὶ ἃ τέως ἀδίκως] καὶ ἅτε ἀδίκως *Vat.*

* Quod non eos miſerint, adeptos primum ſuperiora, in reliquum modeſte agere. *Lapus.* Qui non eam mentem eis dederint, vt, conuerſa in ſuum emolumentum rep. modeſte ſe in caeteris gerant. *Gelen.*

[m] Nota hic diuerſo flexionis fine σπανίους καὶ τιμίας: quum analogia poſtulet vel σπανίας et τιμίους, vel σπανίας et τιμίας. *Sylb.*

σθήσονται δὲ οἱ μὲν κάκιστοι, καὶ ἀδέποτε [n] ταῖς ἀριστοκρατίαις χαίροντες, ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν, οἱ δ' ἐπιεικέστεροι πολιτεύεσθαι κοσμίως, μηθὲν ἔτι ἐνοχλοῦντες ὑμῖν. τάς τ' οὖν ἀγορὰς διὰ φυλακῆς ἔχετε, καὶ τῆς τιμῆς τῶν ὠνίων μηθὲν ἀνίετε, ἀλλ' ὅσῳ πλείστῳ ἦν ποτε τὰ ὤνια, τοσούτῳ καὶ νῦν πωλεῖν αὐτὰ ψηφίσασθε, δικαίας ἀφορμὰς ἔχοντες καὶ προφάσεις εὐλόγους, τήν τ' ἀχάριστον τῷ δήμῳ καταβοὴν, [o] ὡς ὑφ' ὑμῶν κατασκευασθείσης τῆς σιτοδείας, ἣ διὰ τὴν ἀπόστασιν τὴν ἐκείνων ἐγένετο, καὶ τὴν καταφθορὰν, ἣν ἐποιήσαντο, τῆς γῆς, ἄγοντες αὐτὴν καὶ φέροντες ὥσπερ πολεμίαν, καὶ τὰς ἐξαιρεθείσας ἐκ τοῦ δημοσίου δαπάνας εἰς τὰς ἀποσταλέντας ἐπὶ τὴν σιτωνίαν ἄνδρας, [p] καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ ἠδικήσθε ὑπ' αὐτῶν· ἵνα καὶ γνῶμεν ἤδη, τί ποτ' ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ δεινὸν, [q] ὃ διαθήσουσιν ἡμᾶς, ἂν μὴ ποιῶμεν ἅπαντα τῷ δήμῳ τὰ καθ' ἡδονὰς, ὡς οἱ δημαγωγοὶ αὐτῶν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

qui enim improbiſſimi ſunt, et qui nunquam optimatum dominatu laetantur, illi vrbem deſerere, qui vero ſunt aequiores *ac modeſtiores*, illi ſe modeſte gerere, et nullam moleſtiam vobis amplius exhibere cogentur. Annonam igitur diligenter ſervate, et nihil de rerum venalium precio remittite, ſed quanto maximo precio vnquam ante venditae fuerunt, tanti nunc quoque eas vendi veſtro decreto iubete, iuſtas habentes cauſſas et rationes probabiles, *ſc.* ingratae plebis accuſationem, quaſi haec annonae caritas et inopia a vobis in vrbem fuerit inducta, quae ob illorum ſeceſſionem accidit, et ob agri vaſtationem, quem tanquam hoſtilem ſunt populati, et ob pecunias ex aerario depromtas dataſque iis, qui ad frumentum coëmendum miſſi ſunt, *et multas alias iniurias ab illis accepiſtis, *ob quas hoc facere iure poteſtis*, vt nunc tandem intelligamus, quodnam ſit malum illud, quo nos ſunt affecturi, niſi omnia ad plebis voluntatem et libidinem

[n] Τῇ ἀριστοκρατίᾳ *Vat.*

[o] Ὡς ὑφ' ἡμῶν *Vat.*

[p] Καὶ ἄλλα τινὰ ἠδικῆσθαι *Vat.* Καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ ἠδικήσθε legendum cenſet *Sylb.* ſcil. articulus poſtpoſitiuus vulgatis deeſt.

* Multaque habentes alia, per quae laeſi ab eis eſtis, vt nunc etc. *Lapus.* Quamquam non his ſolis, ſed multis aliis, vos affecerunt iniuriis, vt intelligamus tandem etc. *Gelen.*

[q] Si pro datiuo ᾧ reponas accuſatiuum ὅ, ſtructura erit concinnior.

δεδιτ]όμενοι ἔλεγον. εἰ δ' ἀφήσετε καὶ τῶτον ἐκ τῶν χειρῶν τὸν καιρὸν, πολλάκις εὔξεσθε [r] τοιούτων τυχεῖν ἑτέρων. καὶ εἰ γνοίη τῶτο ὁ δῆμος, ὅτι βελ]ηθέντες καταλύειν αὐτῶ τὴν ἰσχὺν ἀπετράπεσθε, πολὺ μᾶλλον ὑμῖν βαρὺς ἐγκείσεται, πολέμιον μὲν τὸ βελόμενον ὑμῶν ἡγέμενος, δειλὸν δὲ τὸ μὴ δυνάμενον.„

XXV. Τοιαῦτα εἰπόντος τῦ Μαρκίυ, διέσησαν αἱ γνῶμαι τῶν συνέδρων, καὶ θόρυβος ἐν αὐτοῖς ἐγένετο πολύς. οἱ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐναντίοι τοῖς δημοτικοῖς, καὶ τὰς διαλ]λαγὰς παρὰ γνώμην ὑπομείναντες, ἐν οἷς ἥ τε νεότης ὀλίγυ δεῖν πᾶσα ἦν, καὶ τῶν πρεσβυτέρων οἱ πλεσιώτατοί τε καὶ [s] φιλοτιμότατοι, βαρέως φέροντες [t] τὰς ἐκ τοῦ δήμυ ἀναισχυντίας, ἐπῄνουν τὸν ἄνδρα, ὡς γενναῖον καὶ φιλόπολιν, καὶ τὰ κράτιτα τῷ κοινῷ λέγοντα· οἱ δὲ δημοτικὰς ἔχοντες τὰς προαιρέσεις τῶν [u] τρόπων,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

libidinem fecerimus, sicut isti concionatores nos territantes dixerunt. quod si passi fueritis hanc quoque occasionem ex vestris manibus elabi, saepe aliam similem nanciscí optabitis. Et, si plebs hoc resciuerit, vos in animo habuisse suam potestatem euertere, sed incoepto destitisse, multo grauius vobis instabit: quia voluntatem vestram pro hostili habebit, vestramque timiditatem virium imbecillitatem iudicabit.„

Hac concione a Marcio habita, inter patres sententiis variatum est, et ingens tumultus inter eos est exortus. Nam qui ab initio plebi aduersabantur, et pacem inuiti fecerant, in quo numero iuuentus pene tota erat, et e senioribus ditissimi et ambitiosissimi molestе ferentes plebis impudentiam, laudabant hominem, vt generosum, et patriae amantem, et optima reipublicae consilia dantem: at qui propensiores erant in plebem, et

cinnior. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

r Τοιῦτον τυχεῖν ἕτερον] τοιῦτο τυχεῖν ἑτέρυ *Vat.*

s In *Rom.* et *Lapi Codd.* φρονιμώτατοι.

t Illa τὰς ἐκ τῦ δήμυ ἀναισχυντίας desiderantur in *Ed. Steph.* atque e *Cod. Rom.* et *Lapi* versione restituit *Sylb.* Eadem agnoscit *Cod. Vat.* et praeterea adiicit οἱ μὲν ἐπὶ ταῖς περὶ τὰ συμβόλαια βλάβαις, οἱ δ' ἐπὶ τῇ περὶ τὰς τιμὰς ἐλατ]ώσει ἐπῆνυν etc.

u Pro τρόπων aliud legit *Lapus*, dum vertit: *neque sectam, neque*

καὶ τὸν πλῆτον οὐ πέρα τῦ δέοντος ἐκ]ετιμηκότες, τῆς τ' εἰρήνης δὲ ἐν ἀναγκαιότερον ὑπολαμβάνοντες, ἠχθοντο τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτῦ, καὶ τὴν γνώμην ἀ προσίεντο· ἠξίυν τε μὴ τοῖς βιαίοις, ἀλλὰ τοῖς εὐγνώμοσι περιεῖναι τῶν ταπεινοτέρων, μηδ' ἁρπεῖς, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἡγεῖσθαι τὸ ἐπιεικὲς, ἄλλως τε καὶ πρὸς τὰς συμπολιτευομένας ἐπ' εὐνοίᾳ γινόμενον· μανίαν τ' ἀπέφαινον αὐτῦ τὴν συμβλὴν, ἀ παῤῥησίαν, ἀδ' ἐλευθερίαν. βραχὺ μὲν οὖν τῦτο τὸ μέρος [x] καὶ ἀσθενὲς ὂν περιωθεῖτο ὑπὸ τῦ βιαιοτέρυ. ταῦτα δὲ ὁρῶντες οἱ δήμαρχοι· παῆσαν γὰρ τῷ συνεδρίῳ, παρακληθέντες ὑπὸ τῶν ὑπάτων· ἐβόων τε καὶ ἤσπαιρον, καὶ τὸν Μάρκιον λυμεῶνα καὶ ὄλεθρον τῆς πόλεως ἀπεκάλυν, πονηρὸς διεξιόντα κατὰ τὸ δήμυ λόγυς· καὶ εἰ μὴ κωλύσειαν αὐτὸν οἱ πατρίκιοι, πόλεμον ἐμφύλιον εἰς τὴν πόλιν εἰσάγοντα, θανάτῳ ζημιώσαντες, ἢ φυγῇ, αὐτοὶ ποιήσειν τῦτο ἔλεγον. θορύ-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

et qui ea ingenia et diuitias haud vltra, quam par est, aestimabant, quique nihil magis necessarium, quam ipsam pacem, ducebant, illius orationem molestе ferebant, neque eius sententiam probabant: et censebant, non vi, sed mansuetudine, humilioris fortunae homines vincendos, neque indecoram, sed necessariam existimandam esse moderationem, praesertim vero si animo beneuolo ea vtamur erga ciues, qui nobiscum viuunt; eiusque consilium insaniam, non autem dicendi licentiam, aut libertatem esse dicebant. Haec tamen pars, quod parua et debilis esset, cedere cogebatur vi numeroque potentioribus. Haec videntes tribuni (aderant enim in senatu a cons. vocati) vociferabantur et fremebant, et Marcium reipublicae pestem perniciemque appellabant, qui plebi malediceret: et nisi eum, qui ciuile bellum in rempublicam inducebat, patricii cohiberent, eum vel morte, vel exsilio, mulctantes, ipsi se id facturos minabantur.

que diuitias etc. Magis aptum esse videtur κρότου, *plausum*, ex iis *sc.* qui sententiae et factionis sunt eiusdem. *Sylb.* Nos putamus, locum sic legendum: οἱ δὲ δημοτικὰς ἔχοντες τὰς προαιρέσεις κ]ὴ τὸν τρόπον. vt ea verba cum superioribus connectantur. *Cas.*

x Καὶ ἀσθενὲς κ]ὴ περ. *Vat.*

y Καὶ

βᾳ δ' ἔτι πλείονος ἐπὶ τοῖς λόγοις τῶν δημάρχων γενομένης, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν νεωτέρων τὰς ἀπειλὰς δυσανασχετούντων, ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Μάρκιος, αὐθαδέστερον ἤδη καθήπτετο τῶν δημάρχων καὶ θρασύτερον· „Εἰ μὴ παύσεσθε μέντοι, γ λέγων, ὑμεῖς ταράττοντες τὴν πόλιν καὶ ἐκδημαγωγοῦντες τὰς ἀπόρους, οὐκέτι λόγῳ διοίσομαι πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἔργῳ.

XXVI. Ἠγριωμένης δὲ τῆς βουλῆς, ὡς ἔμαθον οἱ δήμαρχοι πλείους ὄντας τοὺς βουλομένους ἀφελέσθαι τὴν δοθεῖσαν ἐξουσίαν τῷ δήμῳ, τῶν ἐμμένειν ταῖς ὁμολογίαις ἀξιούντων, ἐξέδραμον ἐκ τοῦ βουλευτηρίου κεκραγότες, καὶ θεοὺς τοὺς ὁρκίους [z] ἐπικαλούμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο συναγαγόντες εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, ἐδήλωσαν αὐτῷ τοὺς ἐν τῇ βουλῇ ῥηθέντας λόγους ὑπὸ τοῦ Μαρκίου, καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἀπολογίαν ἐκάλουν. ὡς δ' οὐ προσεῖχεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπηρέτας, ὑφ' ὧν ἐκαλεῖτο, προπηλακίζων τοῖς λόγοις ἀνεῖρξεν, ἀγανακτήσαντες ἔτι μᾶλλον οἱ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

bantur. Quum autem ob haec tribunorum verba longe maior tumultus exortus esset, praecipue vero ex iunioribus minas illas indigne ferentibus, Marcius, his fretus et elatus, arrogantius iam et audacius in ipsos tribunos inuehebatur. „Nisi, inquiebat, desieritis rempublicam perturbare, et vestris concionibus inopem turbam concitare, non amplius verbis, sed factis vobiscum contendam.

Exacerbato autem senatu, quum tribuni cognouissent, maiorem esse numerum eorum, qui datam populo potestatem adimere vellent, quam eorum, qui pacis conditionibus standum censerent, sese ex curia vociferantes, et deos foederum testes implorantes, proripuerunt. Postea, plebe ad concionem con-

Marcius arripitur.

vocata, indicarunt ei, quid in senatu Marcius dixisset, eumque ad caussam dicendam arcessiuerunt. quos quum ille contemneret, atque adeo eorum ministros, a quibus citabatur, contumeliosis verbis repelleret, ob eam rem multo magis indignati tribuni,

γ Λέγων, ταράττοντες τὴν πόλιν ὑμεῖς, καὶ δημαγωγοῦντες *Vat.*

z Ἐπικαλούμενοι *Vat.* quod vsitatius esse agnoscit *Sylb.* vulg. dant ἐκκαλ.

a Deest

δήμαρχοι, παραλαβόντες τὰς τ' ἀγοραίους καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν συχνούς, ὥρμησαν ἐπ' αὐτόν· ὁ δ' ἔτυχεν ἔτι διατρίβων πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, τῶν πατρικίων πολλοὺς ἐπαγόμενος, καὶ τὴν ἄλλην ἑταιρίαν [a] τὴν περὶ αὐτὸν ἔχων. ὡς δὲ συνεῖδον αὐτὸν οἱ δήμαρχοι, προσέταξαν τοῖς ἀγοραίοις ἐπιλαβέσθαι τοῦ σώματος, καὶ εἰ μὴ ἑκὼν βάλεται ἀκολουθεῖν, βίᾳ ἄγειν· εἶχον δὲ τότε τὴν ἀγοραίαν ἀρχὴν [b] Τίτος Ἰούνιος Βροῦτος, καὶ Ἰκκίλλιος Ῥόγας. οἱ μὲν δὴ προσῄεσαν ὡς ἐπιληψόμενοι τοῦ ἀνδρός· οἱ δὲ πατρίκιοι [c] δεινὸν ἡγούμενοι [d] τοὔργον, ὑπὸ τῶν δημάρχων πρὸ δίκης ἄγεσθαί τινα σφῶν βίᾳ, πρᾶξησαν τοῦ Μαρκίου, καὶ τύπτοντες τοὺς ὁμόσε χωροῦντας ἀπήλασαν. διαβοηθέντος δὲ τοῦ πάθους ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην, ἐξεπήδων ἅπαντες ἐκ τῶν οἰκιῶν· οἱ μὲν ἐν τοῖς ἀξιώμασιν ὄντες, καὶ χρημάτων ἔχοντες εὖ, τὸν Μάρκιον ὑπερασπιοῦντες ἅμα τοῖς πατρικίοις, καὶ τὴν ἀρ-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

tribuni, assumtis tum ipsis aedilibus, tum multis aliis ciuibus, impetum in eum fecerunt: ille enim adhuc pro curia stabat, multis patriciis stipatus, et reliquam sodalitatem circa se habens. Quem quum conspexissent tribuni, aedilibus imperarunt, vt manibus iniectis eum comprehenderent, et nisi sponte sequi vellet, eum vi adducerent. (erant autem tunc aediles L. Iunius Brutus, et Sp. Icilius Ruga) Hique igitur accedebant, vt eum comprehenderent: at patricii hoc facinus nimium audax ac intolerandum rati, aliquem sui ordinis a tribunis ante caussae dictionem vi abripi, pro Marcio se illis oppossuerunt, vt eum tutarentur, et obuios quosque, qui accessissent, caedentes repulerunt. Cuius facinoris rumore iam per totam vrbem vulgato, omnes ex aedibus prosiliebant: ac ii quidem, qui in aliqua dignitate, et bene nummati erant, vt Marcium, adiuuantibus patriciis, prote-

a Deest *Vat.*

b Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος καὶ Γάϊος (vel, vt alii malint, Σπόριος) Ἰκίλιος Ῥοῦγας ex *Dionysio* ipso legendum esse contendit *Portus.* Λεύκιος habuit *Lapi Cod.* verum pro Ἰκκίλλιος exstat Σικέλλιος in *Cod. Vat.*

c Δεινὸν ἡγησάμενοι *Vat.*

d Perperam distinguitur in *Ed. Steph.* τοὔργον ὑπὸ τῶν δημάρχων, πρὸ δίκης etc.

χαίαν ἀνακ]ησόμενοι πολιτείαν· οἱ δὲ ταπεινοὶ ταῖς τύχαις, καὶ βίᾳ σπανίζοντες, ἀμύνειν παρεσκευασμένοι τοῖς δημάρχοις, καὶ ποιεῖν, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι κελεύσωσιν, ἢ τ' αἰδὼς, ὑφ' ἧς κρατέμενοι τέως ἐδὲν ἐτόλμων εἰς ἀλλήλους παρανομεῖν, τότε ἀνήρητο ὑπ' αὐτῶν. ὁ μὴν ἔδρασάν γ' ἐδὲν ἀνήκεστον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεβάλοντο, γνώμῃ τε καὶ παρακλήσει τῶν ὑπάτων εἴξαντες.

XXVII. Τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ πρῶτοι καταβάντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ δήμαρχοι, συνεκάλεσν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ παριόντες ἐκ διαδοχῆς, πολλὰ μὲν τῶν πατρικίων κατηγόρουν ὡς ἐψευσμένων τὰς συνθήκας, καὶ παραβεβηκότων τὰς ὅρκους, ὃς ἐποιήσαντο πρὸς τὸν δῆμον ὑπὲρ ἀμνηστίας τῶν πάλαι, πίστεις [e] παραφέροντες τῷ μὴ βεβαίως αὐτὰς διηλλάχθαι πρὸς τὸ δημοτικὸν, τήν τε τῶ σίτῳ σπάνιν, ἣν αὐτοὶ κατεσκεύασαν, καὶ τὰς ἀποστολὰς τῶν κληρούχων ἀμφοτέρων, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα ἐμηχανήσαντο μειώσεως τῷ πλήθους ἕνεκα. πολλὰ δὲ

protegerent, et priſtinum reipublicae ſtatum recuperarent: qui vero humili fortuna erant, et victus inopia laborabant, vt tribunos defenderent, parati facere, quicquid illi imperaſſent. omnemque verecundiam, qua hactenus retenti a mutuis iniuriis abſtinuerant, tunc ſuſtulerunt. Verumtamen eo die nihil atrocius commiſerunt, ſed rem in ſequentem diem diſtulerunt, ſententia et precibus conſulum victi.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Poſtero die tribuni in forum primi deſcenderunt, et plebem ad concionem conuocarunt, et per vices progreſſi grauiter patricios accuſarunt, quod fidem pactorum fefelliſſent, et iusurandum foederis violaſſent, quod cum plebe fecerant, *ea conditione*, vt omnis praeteritarum iniuriarum memoria deponeretur: et argumenta attulerunt, quibus eos cum plebe non ſincere reconciliatos eſſe probarunt, tum ipſam frumenti inopiam, cuius ipſi auctores erant, tum vtramque coloniam deductam, tum quicquid praeterea ad minuendam plebis multitudinem moliti fuerant. Et

[e] Παραφέροντες accipiendum hic pro προφέροντες, vt *Lapus* quoque vertit *afferentes*, in qua ſignificatione reperitur infra p. 1381. v. vlt. *Sylb.*

[f] τὰ

τῷ Μαρκίῳ καθήπ]οντο, τὰς ῥηθέντας ὑπ' αὐτῷ ἐν τῇ βουλῇ λόγους διεξιόντες, καὶ ὅτι καλέμενος εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τοῦ δήμου, οὐ μόνον οὐκ ἠξίωσεν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀφικομένους ἐπ' αὐτὸν ἀγορανόμους τύπ]ων ἀπήλασεν. ἐκάλουν δὲ μάρτυρας τῶν ἐν τῇ βουλῇ γενομένων, τοὺς ἐντιμοτάτους τῶν ἐκεῖ· τῆς δὲ περὶ τοὺς ἀγορανόμους ὕβρεως, ἅπαντας τοὺς τότε παρόντας κατὰ τὴν ἀγορὰν δημοτικούς. ταῦτα δ' εἰπόντες, ἐδίδοσαν, εἰ βουλομένοις εἴη, τοῖς πατρικίοις ἀπολογίαν, κατέχοντες ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τὸν δῆμον, ἕως ἡ βουλὴ διαλυθείη. ἔτυχον γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν τούτων συνεδρεύοντες οἱ πατρίκιοι, διαπορῶντες, εἴτ' ἀπολογητέον αὐτοῖς εἴη πρὸς τὸν δῆμον, ὑπὲρ ὧν διεβλήθησαν, εἴτε μενητέον ἐφ' ἡσυχίας. ἐπεὶ δὲ αἱ πλείους γνῶμαι [f] τὰ φιλάνθρωπα τῶν αὐθαδεστέρων προείλοντο, διαλύσαντες οἱ ὕπατοι τὸν σύλλογον, προῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν, τάς τε κοινὰς ἀπολυσόμενοι διαβολὰς, καὶ περὶ τῷ Μαρκίῳ τὸν δῆμον ἀξιώσοντες, μηθὲν βουλεύσασθαι ἀνήκεστον. καὶ παρελθὼν ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν Μινύκιος, ἔλεξε τοιάδε.

Et in ipſum Marcium longa oratione inuecti ſunt, eiuſque verba in ſenatu facta narrarunt: et addiderunt, eum a plebe ad cauſſam dicendam citatum non ſolum noluiſſe venire, ſed etiam aediles ad ipſum miſſos pulſaſſe et abegiſſe. Et citarunt teſtes eorum quidem, quae in ſenatu fuerant dicta, honoratiſſimos quoſque illius ordinis; iniuriae vero aedilibus factae, omnes plebeios, qui tunc in foro aderant. His dictis fecerunt patriciis (ſi vellent) dicendae cauſſae ſuique purgandi copiam, plebem in comitio detinentes, donec ſenatus dimitteretur. nam de his ipſis rebus in curia patres conſultabant, dubitantes, vtrum apud plebem ad crimina ſibi obiecta reſpondendum, an quieſcendum eſſet. Quum autem maior eorum pars in ea eſſet ſententia, vt humanitatem ſuperbiae anteponendam cenſeret, coſſ. dimiſſo ſenatu in comitium proceſſerunt, vt et publica crimina diluerent, et plebem rogarent, ne quid grauius in Marcium ſtatueret. Progreſſuſque ſenior illorum Minucius talem habuit concionem.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

„Quod

[f] τὰ φιλανθρωπότερα *Var.*

XXVIII. „Ἡ μὲν ὑπὲρ τῆς σιτοδείας ἀπολογία βραχεῖά ἐστι πάνυ, ὦ δημόται, καὶ ἐκ ἄλλης τινὰς παρεξόμεθα, ὧν ἂν λέγωμεν, ἢ ὑμᾶς, μάρτυρας. τήν τε γὰρ ἀφορίαν τῶν σιτικῶν καρπῶν ἐπίστασθε δήπου καὶ αὐτοὶ διὰ τὸν ἐκλειφθέντα σπόρον γενομένην· τήν τ' ἄλλην καταφθορὰν τῆς χώρας οὐ παρ' ἑτέρων ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ἀφ' ἧς αἰτίας συνέβη, καὶ ὡς τελευτῶσα ἡ πλείστη γε καὶ ἀρίστη γῆ, πάντων ἐσπάνικε καρπῶν τε καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων διαρπαζομένη, τὰ δὲ ὑμῖν μὴ ἐπιχορηγοῦσα τοσούτοις οὖσι, καὶ μηδεμίαν ἄλλην ἀποτροφὴν ἔχουσιν. ὥσ' οὐκ ἐξ ὧν οἱ δημαγωγοὶ διαβάλλουσιν, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοὶ ἴστε, [h] λιμὸν ἡγούμενοι γεγονέναι, παύσασθε προσάπτοντες ἐπιβουλὴν ἡμετέραν τῷ πάθει, καὶ δι' ὀργῆς ἔχοντες ἡμᾶς ἀδίκως. αἱ δ' ἀποστολαὶ τῶν κληρούχων [i] ἐκ τἀναγκαίου ἐγένοντο, κοινὴν δόξαν ὑμῖν ἅπασιν διὰ φυλακῆς ἔχειν χωρία εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια· καὶ μεγάλα

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

„Quod ad frumenti inopiam attinet, Quirites, paucis verbis nos purgabimus, neque alios noſtrae orationis teſtes, quam vos ipſos, producemus. Nam et frugum ſterilitatem ob interciſſam ſationem accidiſſe vos ipſi ſcitis: nec oportet vos ex aliis cognoſcere, quaenam fuerit caetera agri vaſtatio, et quae eius cauſſa, quoue modo acciderit, vt poſtremo maxima atque optima agri pars laboraret inopia omnium frugum et mancipiorum et pecoris, partim quod hoſtes agrum populati fuerint, partim quod ipſe *ager* tantae veſtrae multitudini, quae nulla alia alimenta aliunde habebat, victum ſuppeditare non poſſet. Quapropter famis cauſſas non eas, quas iſti tribuni per calumniam afferunt, ſed quas vos ipſi ſcitis, exiſtimantes fuiſſe, deſinite hanc calamitatem noſtris inſidiis adſcribere, et nobis innocentibus iraſci. Caeterum, colonias neceſſitas coëgit deduci, idque de communi omnium veſtrum ſententia, vt eſſent praeſidio locis ad bellum oportunis. Hae vero duriſſimis reipublicae temporibus

g Pro γε aptius legeris τε. *Sylb.*

h Τὸν λιμὸν *Vat.*

i Ἀντ' ἀναγκαίης] Ἐκ τῆ ἀναγκαίης ἐγένοντο *Vat.*

ὠνησαν, ἐν καιρῷ [k] σφόδρα ἀναγκαίῳ γενόμεναι, τούς τ' ἐξιόντας καὶ τοὺς ὑπολειπομένους ὑμῶν. οἱ μὲν γὰρ ἀφθονωτέρων εὐπορουῦσιν ἐκεῖ τῶν ἐπιτηδείων· οἱ δ' ἐνθάδε ὑπομείναντες, ἧττον σπανίζουσι τῆς ἀγορᾶς. ἥ τ' ἰσομοιρία τῆς τύχης, ἧς μετέχομεν ὑμῖν τοῖς δημοτικοῖς οἱ πατρίκιοι, κλήρῳ ποιησάμενοι τὴν ἔξοδον, ἃ ψέγεται.„

XXIX. „Τί ἂν παθόντες οἱ δημαγωγοὶ περὶ τούτων ἡμῖν ἐγκαλοῦσιν, ὧν κοινὰς ἔσχομεν τὰς γνώμας καὶ τὰς τύχας, εἴτε δεινῶν ὄντων, ὡς ἔτοί φασιν, εἴτ' ὠφελίμων, [l] ὡς ἡμεῖς οἰόμεθα, ἃ μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ νεωστὶ βουλῇ γενομένῃ διαβεβλήμεθα ὑπ' αὐτῶν, ὡς οὐκ ἀξίως μετριάσαι περὶ τὰς τιμὰς τῆς ἀγορᾶς, ὡς ἐπιβλεύοντες ἀφελέσθαι τὴν ἐξουσίαν τῶν δημάρχων, ὡς μνησικακοῦντες ὑμῖν τῆς ἀποστάσεως, καὶ παντὶ τρόπῳ προθυμούμενοι κακῶσαι τὸ δημοτικὸν, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα, ἔργοις ἀπολυσόμεθα ἐκ εἰς μακρὰν, ἔτε κακὸν ὑμᾶς ἀδίκως ἐργασάμενοι, τήν τ' ἐξουσίαν τῶν δημάρχων, ἐφ' οἷς τότε συνεχωρήσαμεν ὑμῖν ἔχειν, καὶ νῦν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

poribus deductae, tum ipſis, qui in colonias emiſſi ſunt, tum vobis, qui remanſiſtis, valde profuerunt. nam illi rerum ad victum neceſſariarum vberiorem ibi copiam habent: et qui hic remanſerunt, minore annonae penuria laborant. et exaequatio fortunae, cuius nos patricii cum plebeiis participes ſumus, quod forte delectos in colonias emiſerimus, vituperanda non eſt.„

„Cur igitur concionatores iſti nobis dant crimini ea, quorum aeque vobiſcum eandem ſententiam et fortunam habemus, ſiue ea ſint mala, vt iſta aiunt, ſiue bona, vt nos exiſtimamus? Nam et crimina, quae nobis in ſenatu nuper habito obiecerunt, nolle nos moderata ſtatuere rerum venalium precia, conari per inſidias tribunitiam poteſtatem tollere, iniuriam ſeceſſionis veſtrae in memoriam reuocare, et quauis ratione plebem afflictam cupere, et omnia iſtiuſmodi crimina breui re ipſa diluemus, nullo maleficio vos afficientes, et tribunitiam poteſtatem iiſdem conditionibus, quas tunc vobis conceſſimus, nunc quoque confirmantes,

k Σφόδρα ἀναγκαίως *Vat.*

l Ὥσπερ ἡμεῖς *Vat.*

βεβαιῶντες· τῷ δὲ σίτῳ τὴν διάπρασιν, ὡς ἂν ὑμῖν ἅπασι δόξῃ, ποιησόμενοι. περιμείναντες οὖν, ἐάν τι μὴ γένηται τούτων, τότε κατηγορεῖτε ἡμῶν. εἰ δὲ βουληθείητε ἀκριβῶς ἐξετάσαι τὰ διάφορα, δικαιότερον ἂν ἡμεῖς οἱ πατρίκιοι τοῦ δήμου κατηγοροίημεν, ἢ τὴν βουλὴν ὑμεῖς ἔχοιτε δι' αἰτίας. ἀδικεῖτε γὰρ ὑμεῖς, ὦ δημόται, καὶ μηδὲν ἀχθεσθῆτε ἀκούοντες· εἴ γ' ἐκ ἀναμείναντες τῆς γνώμης ἡμῶν μαθεῖν τὸ τέλος, κατηγορεῖν αὐτῆς ἤδη ἀξιῶτε. καίτοι τίς ἐκ οἶδεν, ὅτι παντὶ τῷ βουλομένῳ [m] ῥᾷστον ἔργον ἂν γένοιτο, συγχέαι καὶ ἀνελεῖν ὁμόνοιαν ἐκ πόλεως, τοιαῦτα ἐγκαλοῦντι, [n] ὧν ἡ πίστις

firmantes, et frumentum, prout vobis omnibus visum fuerit, vendentes. Exspectate igitur, et si quid horum non praestetur, tunc demum nos accusate. Quod si velletis accuratius hanc controuersiam examinare, certe nos patricii iustius plebem accusaremus, quam vos senatum criminari possetis. Vos enim, Quirites, iniuriam *nobis* facitis, neque moleste feratis, dum haec auditis, siquidem, non exspectato nostrorum consiliorum exitu, vt quaenam sint cognoscatis, iam ea accusare vultis. Atqui, quis nescit, facillimum fore cuilibet, concordiam turbare et e ciuitate tollere, ea criminanti, quorum fides, quum adhuc pendeat et in

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

m In *Rom. Cod.* ἐᾷον ἂν γένοιτο. *Sylb.*

n Ita restitui e *Codd. Rom.* et *Ven.* et *Lapi* versione: cum antea in *Ed. Steph.* ὡς pro ὧν obtinuerit, et seq. v. ἅσα pro ἐστι. Forsan etiam μὴ in fine huius periodi negatiue accipiendum, vt sensus sit, istiusmodi fidem non tueri ab incommodis, sed tantum speciem quandam iustitiae praetendere, id est, efficere, ne quid iniuste videaris agere. *Sylb.* Loci sententia haec est: Queritur Minucius, quod, non exspectato exitu consiliorum senatus, tantas turbas excitassent tribuni. Sic fore ait, vt omnis tollatur ciuitatis concordia, tribunorum improbitate, qui patriciis ea obiicerent, id est, ea patriciorum consilia reprehenderent, quorum euentus, quia adhuc ignorabatur, ipsis patriciis insontibus et nihil tale cogitantibus non poterat esse innocentiae argumentum, nec φυλακὴ τῷ μὴ παθεῖν τι κακόν: sed e contrario tribunis, qui patricios accusabant, speciem praebebat iustae causae et τῷ μὴ ἀδικεῖν. vulgus enim, ignarum, quo tenderent senatus consilia, omnia in deteriorem partem interpretans, non secus erga patricios erat affectum,

μέλλοσα καὶ ἐν ἀδήλῳ ἔτι ἅσα, ἀ φυλακή ἐστι τῷ μὴ παθεῖν τι κακόν, ἀλλὰ πρόφασις τῷ μὴ ἀδικεῖν; καὶ ἃ τοῖς προεσηκόσιν ὑμῶν μόνον, ὧν διαβάλλουσι τὴν βουλὴν καὶ συκοφαντοῦσιν, ἐπιτιμᾶν ἄξιον, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν ἐχ ἧττον, ὧν πιστεύετε αὐτοῖς, καὶ πρὶν πειραθῆναι ἀγανακτεῖτε. ἐχρῆν γὰρ ὑμᾶς, εἰ τὰ μέλλοντα ἐφοβεῖσθε ἀδικήματα, καὶ τας ἐπ' αὐτοῖς ὀργὰς μελλούσας ἔχειν. νῦν δὲ φαίνεσθε ταχύτερα μᾶλλον, ἢ φρονιμώτερα ἐγνωκέναι, καὶ τὸ ἀσφαλέστερον ἐν τῷ κακοεργοτέρῳ τιθέναι.»

»Περὶ μὲν δὴ τῶν κοινῶν ἀδικημάτων, ἐφ' οἷς τὴν βουλὴν οἱ δήμαρχοι [o] διέβαλλον, ἀποχρῆναί οἶμαι τοσαῦτα εἰρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον ἡμῶν, περὶ ὧν ἂν εἴπωμεν ἐν τῇ βουλῇ, συκοφαντοῦσι, καὶ διιδάναι τὴν πόλιν αἰτιῶνται, καὶ νῦν Γάϊον Μάρκιον ἄνδρα

in incerto sit, non prohibet a nobis maleficium, sed speciem praebet nihil iniusti a vobis agi? Neque vero soli vestri duces et patroni, ob crimina et calumnias, quibus senatum impetunt, obiurgatione sunt digni; sed etiam vos ipsi non minus, quia fidem illis temere habetis, et nondum quidquam experti indignamini. Oportebat enim vos, si quas in posterum timebatis iniurias, iram quoque in illa tempora reseruare. At certe nunc constat, vos celerius, quam prudentius, rebus vestris consuluisse, et vestrae salutis spem in maleficiis collocare.»

»Atque quod attinet ad publicas iniurias, ob quas tribuni totum senatum falso accusarunt, haec, quae a me sunt dicta, sufficere arbitror. Sed quia vnumquemque nostrum calumniantur ob sententias in senatu a nobis dictas, et nos vt reipublicae dissidiorum auctores accusant, et nunc C. Marcium, virum patriae

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

ctum, ac si iam euenissent, quae euentura metuebat. Sic euenisse, quod ait *Dionysius*, vt consiliorum senatus ἡ πίστις μέλλουσα καὶ ἐν ἀδήλῳ ἔτι ἅσα non esset senatoribus a tribunis accusatis φυλακὴ τῷ μὴ παθεῖν τι κακόν, sed ipsis potius tribunis πρόφασις τῷ μὴ ἀδικεῖν, vel τῷ μὴ ἀδικεῖν δοκεῖν. quo modo haud scio an scriptum sit a *Dionysio*, sicut mox περιέσται ἀγαθοῖς εἶναι δοκεῖν: nam affinitas vocum ἀδικεῖν et δοκεῖν facile causa esse potuit, vt altera vox omitteretur. *Cas.*

o Διέβαλον *Var.* quod rectius esse viderat *Sylb.*

φιλόπολιν, ἐλευθέρα φωνῇ χρησάμενον ὑπὲρ τῶν κοινῶν, ἀποκ]τεῖναι ζητῶσιν, ἢ φυγάδα p ποιῆσαι τῆς πατρίδος, βέλομαι καὶ περὶ τούτου τὰ δίκαια εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς· καὶ σκοπεῖτέ, εἰ μετρίους καὶ ἀληθεῖς ἐρῶ τοὺς λόγους. ὑμεῖς, ὦ δημόται, διαλλατ]όμενοι πρὸς τὴν βουλὴν, ἀποχρῆν ὑμῖν ὤεσθε τῶν δανείων ἀφεῖσθαι, καὶ βοηθείας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων πενήτων, ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν ἠτήσασθε ἀποδεικνύναι· καὶ ταῦτα ἀμφότερα, πολλὴν εἰδότες ἡμῖν χάριν, ἐλάβετε· καταλῦσαι δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπάτων, ἢ τὴν βουλὴν ἄκυρον ποιῆσαι τῆς ὑπὲρ τῶν κοινῶν προσασίας, ἢ τὴν τάξιν q ἀνατρέψαι τῆς πατρίδος πολιτείας, οὔτ' ἠτήσασθε, οὔτ' ἐμέλλετε. τί οὖν παθόντες, ἐπιχειρεῖτε πάντα συγχέειν ταῦτα νυνί; καὶ τίνι δικαίῳ πιστεύοντες, τὰς τιμὰς ἡμῶν ζητεῖτε ἀφαιρεῖσθαι; εἰ γὰρ ἐν τοῖς μετέχουσι τῆς βουλῆς φοβερὸν ποιήσετε, τὸ μὴ μετὰ παῤῥησίας, ἃ φρονῶσι, λέγειν, τί δ' ἂν εἰπόντες οἱ προεσηκότες ὑμῶν ἐπιεικὲς, ἢ ποίῳ χρησάμενοι νόμῳ, θανάτῳ ζημιοῦν, ἢ φυγῇ, τῶν πατρικίων τινὰς ἀξιώσουσιν; ἔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ νόμοι ταύτην διδόασιν ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν, ἔτε αἱ νεωστὶ γενόμεναι πρὸς τὴν βουλὴν ὁμολογίαι. τὸ δ' ἐκβαίνειν τοὺς νομίμους ὅρους, καὶ τὴν βίαν κρείττονα ποιεῖν τῆς δίκης, ἀκέτι δημοτικόν ἐστιν, ἀλλ' εἰ τἀληθῆ βούλεσθε ἀκούειν, τυραννικόν. ἐγὼ δὲ παραινέσαιμι ἂν ὑμῖν, ὧν μὲν εὕρεσθε r πρὸς τῆς βουλῆς φιλανθρώπων, μηδενὸς ἀφίστασθαι· ὧν δ' ἂν ἠξιώσατε διαλυόμενοι τὴν ἔχθραν τότε τυχεῖν, μηδὲ νῦν ἀντιποιεῖσθαι.»

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

triae amantem, et libere de republica loquutum, necare, aut patria expulsum exsilio mulctare cupiunt, volo hac quoque de re id, quod aequum est, apud vos dicere. vos vero considerate, an modeste et vere sim loquuturus. Vos, Quirites, quando rediistis in gratiam cum senatu, satis vobis fore putabitis, si vestro aere alieno liberaremini, et in auxilium pauperum, qui vim paterentur, vt magistratus de vestro ordine creare vobis liceret, petiistis: et vtraque haec impetrastis, nobis magnam gratiam habentes. Sed non petiistis, vt vobis consulatum tollere, aut senatui reipublicae administrationem adimere, aut ipsum ordinem patrii reipublicae status peruertere liceret, neque etiam hoc petituri estis. Quid igitur vobis accidit, vt nunc haec omnia confundere conemini? aut quo iure freti honoribus nostris nos priuare cupitis? Si enim vestris minis senatores a sententiis libere, prout sentiunt, dicendis deterrueritis, quid aequi a vestris magistratibus exspectandum est? aut qua lege, vel capitali supplicio, aut exsilio, aliquos patricii ordinis illi mulctare poterunt? Nam nec veteres leges dant vobis hanc potestatem, nec nouae conditiones foederis cum senatu facti. Legum vero praescripta transgredi, et vim iure potiorem facere, certe hoc non est amplius populare, sed (si veritatem audire vultis) tyrannicum. Ego igitur vobis auctor essem, vt beneficia, quae senatus benignitate impetrastis, retineatis: quae vero tunc minime postulastis, quando in gratiam cum senatu rediistis, ne nunc quidem vobis vindicetis.»

p Ποιήσειν] Ποιῆσαι *Vat.* quod maluit et *Sylb.*

q Ἀνατρέψαι] Ἀνατρέψαι *Vat.* Verum ἀνατρέψαι hoc loco ferri posse existimat *Sylb.* quia de ordine, non de statu, sermo est.

r Παρὰ τῆς βουλῆς *Vat.*

xxxi. «Ἵνα δὲ μᾶλλον ὑμῖν γένηται φανερὸν, ὅτι ἤθην ἔτε μέτριον, ἔτε δίκαιον, ἀξιοῦσιν οἱ δημαγωγοὶ, ἀλλὰ παρανόμων τε καὶ ἀδυνάτων ἐφίενται, μετενεγκόντες τὸ πρᾶγμα ἐφ' ἑαυτοὺς, ἔτω σκοπεῖτε, καὶ ὑπολάβετε τοὺς μετέχοντας τῆ συνεδρίου τοῖς ἐν ὑμῖν πολιτευομένοις ἐγκαλεῖν, ὅτι πονηροὺς κατὰ τῆς βουλῆς διατίθενται λόγους ἐν ὑμῖν, καὶ καταλύσι τὴν πάτριον ἀριστοκρατίαν, καὶ διασασιάζουσι τὴν πόλιν· ἅπαντα ταῦτα λέ-

γοντες ἀληθῆ· ποιοῦσι γὰρ ταῦτα· καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι δυνασείαν περιβάλλονται μείζονα τῆς συγκεχωρημένης αὐτοῖς, ἄκριτον ἀποκ]είνειν ἐπιχειρῆντες, ὃν ἂν ἐθέλωσιν ἐξ ἡμῶν· καὶ ὅτι δεῖ τοὺς ταῦτα ποιοῦντας, τεθνάναι νηποινί· πῶς ἂν ὑμεῖς ἐνέγκοιτε τὴν αὐθάδειαν τῆ συνεδρίᾳ; καὶ τί ἂν εἴποιτε; ἆρα ἐκ [s] ἀγανακ]ήσητε, καὶ δεινὰ φαίητε πάσχειν, εἰ τὴν παῤῥησίαν ἀφαιρήσεταί τις ὑμᾶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τὸν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων κίνδυνον ἐπιθεὶς τοῖς ἐλευθέραν φωνὴν ὑπὲρ τῆ δήμου φθεγξαμένοις; ἐκ ἔνες' ἄλλως εἰπεῖν. ἔπειτα ἃ παθεῖν οὐκ ἂν ὑπεμείνατε αὐτοὶ, ταῦτα ἑτέρους πάσχοντας ἀνέχεσθαι δικαιοῦτε; πολιτικά γ', ὦ δημόται, καὶ μέτρια ὑμῶν τὰ βουλεύματα; τοιαῦτα ἀξιοῦντες, οὐκ αὐτοὶ βεβαιοῦτε τὰς καθ' ἑαυτῶν διαβολὰς ἀληθεῖς εἶναι, [t] καὶ τοὺς συμβουλεύοντας τὴν παράνομον ὑμῶν δυνασείαν μὴ περιορᾶν αὐξομένην, τὰ δίκαια τῷ κοινῷ [u] φρονοῦντας ἀποδείκνυτε; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ. ἀλλ' εἴ γε τὰ ἐναντία βούλεσθε, ὧν διαβέβλησθε, ποιεῖν, ἐμοὶ συμβούλῳ χρησάμενοι, μετριάσατε, καὶ τοὺς λόγους, ἐφ' οἷς ἄχθεσθε, πολιτικῶς καὶ μὴ δυσοργήτως ἐνέγκετε. Περιέσται γὰρ ὑμῖν μὲν, εἰ τᾶτο ποιήσετε, ἀγαθοῖς εἶναι δοκεῖν, τοῖς δ' ἀπεχθῶς διακειμένοις πρὸς ὑμᾶς, μετανοεῖν.»

„Δίκαια μὲν δὴ ταῦτα [x] παρεχόμενοι πρὸς ὑμᾶς μεγάλα, ὥς γ' οὖν οἰόμεθα, πείθομεν ὑμᾶς μηδὲν ἐξαμαρτάνειν. χρησὰ δὲ καὶ φιλάνθρωπα ἔργα, οἷς [y] χρησόμεθα, ἐκ ὀνειδίσαι βυλόμενοι [z] ὑμᾶς, ἀλλ' ἐπιεικεστέρους ποιῆσαι, χωρὶς τῶν παλαιῶν, τὰ νεωστὶ γενόμενα περὶ τὴν κάθοδον ὑμῶν, ὧν ἡμεῖς μὲν ἐπιλελῆσθαι βουλόμεθα, ὑμεῖς δὲ δίκαιοί ἐσε [a] μεμνῆσθαι. [b] ἀναγκαζόμενοι δ' αὐτὰ παραφέρομεν νυνὶ, χρήζοντες

XXXII.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

haec enim faciunt) et, quod omnium eſt grauiſſimum, poteſtatem maiorem, quam ſit ipſis conceſſa, ſibi vſurpent, dum quemlibet noſtri ordinis indicta cauſſa interficere conantur: ac *fingite*, *ſenatum dicere*, eos, qui haec faciunt, impune occidendos. Quonam modo hanc ſenatus arrogantiam ferretis? Quidnam diceretis? Nonne indignaremini, et atrocem iniuriam vos pati diceretis, ſi quis et libere loquendi licentiam et ipſam libertatem vobis adimeret, propoſito capitis periculo liberam vocem pro plebe emittere audentibus? Haec negare non poteſtis. Et quae vos ipſi ferre nolletis, aequum eſſe putatis, alios ea ferre? Haeccine ſunt, Quirites, illa ciuilia et moderata veſtra conſilia? Nonne hoc pacto crimina, quae vobis obiiciuntur, vera eſſe confirmatis? Nonne vos ipſi declaratis, eos, qui ſuadent, ne hanc veſtram iniquam potentiam creſcere ſinamus, bene ac iuſte reipublicae conſulere? Hoc certe facere mihi videmini. Quod ſi contra, quam inſimulamini, facere vultis, me auctore modeſti ſitis: et ſi qua in re verbis noſtris offendimini, hoc ciuiliter, non autem iracunde, feratis. Hoc enim modo conſequemini, vt et ipſi boni eſſe videamini, et inimicos veſtros ad poenitentiam adducatis.

Quum igitur reddita ſit vobis ratio (noſtro ſaltem iudicio) iuſtiſſima, ſuademus, ne quid praeter officium faciatis. Licet autem beneficia humaniter in vos collata, praeter vetera, haec quoque in veſtro reditu nuper data (quorum nos quidem obliviſci volumus, ſed tamen aequum eſt, vos eſſe memores) vobis exprobrare nolimus, ſed tantum vos aequiores erga nos reddere velimus; eorum tamen nunc mentionem facere cogimur, illud

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

s Praecedentis interrogationis modus poſtulat ἐκ ἀγανακ]ήσαιτε, καὶ δεινὰ φαίητε πάσχ. *Sylb.* Οὐκ ἀγανακ]ήσετε, καὶ δεινὰ φαίητε *Vat.* Vel φαίητε pro ἀποφαίητε poſitum, vel certe (quod veriſimilius) φαίητε legendum. *Port.*

t Illud καὶ e *Cod. Rom.* addidit *Sylb.* cui conſentit *Vat.* οὐ pro καὶ malit *Portus.*

u Ita *Rom. Vat.* et *Lapi Codd.* Φρονοῦντες parum recte in *Ed. Steph.*

x Προεχόμενοι *Vat.*

y Pro futuro χρησόμεθα (quod habent *Codd. Ven.* et *Vat.*) praeteritum ἐχρησάμεθα aptius reponendum cenſet *Sylb.* praeſertim quod *Lapus* vertit, *quibus vſi ſumus.*

z Ὑμῖν potius dicendum. *Port.*

a Μεμνῆσθαι *Vat.* vulgo legitur ὑπομεμνῆσθαι.

b Ἀναγκαζόμενοι] Verbum ἀναγκαζόμεθα ſtructura poſtulat. nec parum

ἀντὶ πολλῶν καὶ μεγάλων, ὧν ὑμῖν δεομένοις ἐχαρισάμεθα, ταύτην παρ' ὑμῶν ἀντιλαβεῖν τὴν χάριν, μήτε ἀποκτεῖναι, μήτ' ἐκβαλεῖν τῆς πόλεως ἄνδρα φιλόπολιν, καὶ τὰ πολέμια πάντων κράτιστον. ζημιωσόμεθα γὰρ οὐ μικρὰ, εὖ ἴστε, ὦ δημόται, τοιαύτης ἀποστερήσαντες ἀρετῆς τὴν πόλιν. μάλιστα μὲν οὖν δι' αὐτὸν ἐκεῖνον ὑφεῖναι τῆς ὀργῆς δίκαιοί ἐστε, μνησθέντες, ὅσους ὑμῶν ἔσωσεν ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ μὴ λόγων μνησικακεῖν φαύλων, ἀλλ' ἔργων μεμνῆσθαι καλῶν. ὁ μὲν γὰρ λόγος ὑμᾶς τὸν ἀνδρὸς ἀδὲν ἔβλαψεν, αἱ δὲ πράξεις αὐτῷ μεγάλα ὠφέλησαν. εἰ δὲ πρὸς τοῦτον ἀδιαλλάκτως ἔχετε, ἡμῖν γέ τοι καὶ τῇ βουλῇ χαρίσασθε αὐτὸν δεομένοις, καὶ διαλλάγητε ἤδη ποτὲ βεβαίως, τήν τε πόλιν, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε, μίαν εἶναι ποιήσατε. εἰ δὲ πείθσειν ἡμῖν ἃ συγχωρήσετε, εὖ ἴστε, ὅτι ἀδὲ ἡμεῖς βιαζομένοις ὑμῖν εἴξομεν, ἀλλ' [c] εἴτε φιλότητος ἀδόλε καὶ χαρίτων ἔτι

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

illud petentes, vt pro multis et magnis beneficiis, quae vobis rogantibus largiti sumus, hanc vnam gratiam nobis rependatis, vt neque interficiatis, neque vrbe expellatis, virum patriae amantem, et rebus bellicis longe omnium praestantissimum. Nam non paruam iacturam faciemus, persuasum illud habeatis, Quirites, si rempublicam tali virtute fraudauerimus. Aequissimum igitur est, vt illius potissimum caussa, memores, quot de vobis in bellis seruati salutem ei debeant, hanc iram remittatis; neque praua eius verba, sed egregia facinora, in memoriam reuocetis. Illius enim verba nihil vobis obfuerunt, at eius egregia facinora multum vobis profuerunt. Quod si huic ita infensi estis, vt cum eo in gratiam redire nolitis, saltem nostris et senatus precibus eum condonate, et tandem aliquando in firmam et stabilem gratiam nobiscum redite, ac ciuitati pristinam vnitatem reddite. Quod si nobis suadentibus non cesseritis, scitote, nos quoque violentiae vestrae minime cessuros: sed vbi plebis voluntatem experti fuerimus, hanc vel sincerae amicitiae

parum lucis accesserit, si expungatur relatiuum ὧν. *Sylb.* in posteriore falsus. participium autem, quod cum indicatiuo

permutatum iuit, ideo id fecit, quia vulgatae dant παραφέρειν.

[c] Pro εἴτε rectius legemus ἤτοι.

μειζόνων ἤδε ἡ πεῖρα τῷ δήμῳ πᾶσιν αἰτία ἔσται, ἢ πολέμου ἐμφυλίου αὖθις ἄρξει, καὶ κακῶν ἀνηκέστων.»

Τοιαῦτα τοῦ Μινυκίου διεξελθόντος, ὁρῶντες οἱ δήμαρχοι τῇ τε μετριότητι τῶν λόγων, καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν ὑποσχέσεων [d] ὑπαγόμενον τὸ πλῆθος, ἤχθοντο καὶ χαλεπῶς ἔφερον, μάλιστα δὲ Γάϊος Σικίννιος Βελλοῦτος, ὁ πείσας τοὺς πένητας ἀποστῆναι τῶν πατρικίων, καὶ στρατηγὸς ἀποδειχθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἕως ἦσαν ἐν τοῖς ὅπλοις, ἔχθιστος ἀνὴρ ἀριστοκρατίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο προηγμένος ὑπὸ τῶν πολιτῶν εἰς ἐπιφάνειαν, τὴν δὲ δημαρχικὴν ἐξουσίαν δευτέρου ἤδη παρειληφὼς, πάντων ἥκιστα τῶν δημαγωγῶν ἑαυτῷ συμφέρειν ὁμονοοῦσαν οἰόμενος τὴν πόλιν, καὶ τὸν ἀρχαῖον ἀναλαβεῖν κόσμον. ὃ γὰρ ὅσον τὰς τιμὰς καὶ δυνάμεις ἔξειν ἔτι τὰς αὐτὰς ὑπελάμβανεν, ἀριστοκρατίας πολιτευομένης, γεγονώς τε κακὸς, καὶ τεθραμμένος ἀδόξως, καὶ λαμπρὸν ἀδὲν ἀποδειξάμενος, ὅτε κατὰ πολέμους, ὅτ' ἐν εἰρήνῃ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν XXXIII.

amicitiae et multo maioris gratiae causssam omnibus fore, vel denuo belli ciuilis et grauissimorum malorum initium.„

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Quum igitur Minucius in hunc modum differuisset, tribuni, videntes, hac illius modesta oratione et humanis pollicitationibus plebem flecti, id aegre molesteque ferebant, sed praecipue C. Sicinnius Bellutus, qui pauperibus auctor fuerat, vt a patriciis secessionem facerent, et qui dux ab ipsis creatus, quamdiu in armis fuerunt, vir infensissimus optimatibus fuerat, et propterea a ciuibus suis ad claritatem promotus, tribunitiam hanc potestatem iam iterum adeptus fuerat, minime omnium collegarum ciuitatis concordiam et pristini reipublicae status recuperationem sibi expedire ducebat. Tantum enim aberat, vt honores et potestatem eandem se adhuc habiturum speraret, si respublica ab optimatibus gubernaretur, quod ipse esset homo improbus et obscuris natalibus, et qui nullum egregium facinus, aut militiae, aut domi pacis tempore, edidisset, vt etiam se in summum

ἤτοι. *Sylb.* Verum ἢ φιλότητος praefert *Portus.*

[d] Videri possit scribendum ἐπαγόμενοι. *Steph.*

[e] Si

ἐσχάτων κινδυνεύσειν, ὡς ἐσασιακὼς τὴν πόλιν, καὶ πολλῶν αὐτῇ κακῶν γεγονὼς αἴτιος. ἐνθυμηθεὶς [e] δὲ, ὅσα χρὴ λέγειν τε καὶ πράττειν, καὶ [f] μετὰ τῶν συναρχόντων βουλευσάμενος, ἐπειδὴ κἀκείνους ἔσχεν ὁμογνώμονας, ἀνέστη, καὶ μικρὰ περὶ τῆς κατεχούσης τὸν δῆμον ἀτυχίας ἀποδυράμενος, τούς τε ὑπάτους ἐπῄνεσεν, ὅτι λόγον ἠξίωσαν ὑποσχεῖν τοῖς δημόταις, οὐχ ὑπεριδόντες αὐτῶν τῆς ταπεινότητος, καὶ τοῖς πατρικίοις εἰδέναι χάριν ἔφησεν, [g] ὅτι αὐτοῖς ἤδη φρονίς ποτε εἰσέρχεται τῆς σωτηρίας τῶν πενήτων· καὶ ἔτι μᾶλλον ἔφη μετὰ πάντων ἐκμαρτυρήσειν, ἐὰν ὅμοια παράσχωνται τοῖς λόγοις τὰ ἔργα.

XXXIV. Εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ δόξας μέτριος ὀργὴν εἶναι καὶ διαλλακτικὸς, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Μάρκιον παρεστηκότα τοῖς ὑπάτοις, καὶ λέγει· „Σὺ δὲ τί οὐκ ἀπολογῇ πρὸς τοὺς αὐτῆ πολίτας, ὦ γενναῖε, περὶ ὧν εἶπας ἐν τῇ βουλῇ; μᾶλλον δὲ τί οὐκ ἀντιβολεῖς καὶ παραιτῇ τοὺς ὀργὰς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

summum periculum capitis venturum putaret, quod seditionem in ciuitate concitassет, et multarum eius calamitatum auctor fuisset. Hic igitur meditatus, et quid dicendum et quid agendum esset, et consilio cum collegis communicato, vbi eos secum consentire cognouit, surrexit, et pauca quaedam de plebis miseriis cum lamentatione praefatus, consules laudauit, quod dignati essent plebi, eius humilitatem non aspernati, rationem reddere; patriciis quoque magnam se habere gratiam dixit, quod tandem aliquando de inopum salute soliciti esse inciperent: adiecit praeterea, se multo facilius cum caeteris testem futurum, si dictis facta respondерent.

His dictis, quum iam videretur mitior et ad reconciliationem propensior, conuersus ad Marcium consulibus adstantem: „Tu vero, inquit, o generose vir, cur hic apud ciues tuos non purgas te de iis, quae in senatu dixisti? Imo vero cur non suppliciter eos

e Si δὴ malis pro δὲ, per me licet. *Sylb.*

f Ἀρχόντων] συναρχόντων *Vat.*

g Εἴ τις αὐτοῖς ἤδη ποτὲ φρονὶς εἰσέρχεται *Vat.*

αὐτῶν, ἵνα μετριωτέραν ἐπιθῶσί σοι ζημίαν; ἀρνεῖσθαι μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἀξιώσαιμί σε, τοσούτων ἀνδρῶν εἰδότων, οὐδ' εἰς ἀναισχύντως καταφεύγειν ἀπολογίας, Μάρκιον ὄντα, καὶ φρόνημα μεῖζον, ἢ κατ' ἰδιώτην, ἔχοντα· εἰ μὴ ἄρα τοῖς ὑπάτοις καὶ τοῖς πατρικίοις καλῶς ἔχει πείθειν ὑπέρ σε τὸν δῆμον, [h] σοὶ δ' οὐκ ἄρα καλῶς ἔξει τὸ αὐτὸ τοῦτο περὶ σεαυτοῦ ποιήσαντι.„ Ταῦτα δ' ἔλεγεν, οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι μεγαλόφρων ἀνὴρ οὐχ ὑπομενεῖ κατήγορος ἑαυτοῦ γενόμενος, ὡς ἡμαρτηκὼς, ἄφεσιν αἰτεῖσθαι τῆς τιμωρίας, οὐδ' εἰς ὀλοφυρμοὺς καὶ δεήσεις καταφεύξεται παρὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον, ἀλλ' ἤτοι καὶ τὸ παράπαν [i] οὐκ ἀξιώσει τὴν ἀπολογίαν, ἢ τὴν ἔμφυτον αὐθάδειαν φυλάττων, ἀθὲν ὑποθωπεύσει τὸν δῆμον, μετριάσας περὶ τοὺς λόγους· ὅπερ καὶ συνέβη. γενομένης γὰρ ἡσυχίας, καὶ πολλῆς ἐμπεσούσης ὀλίγα δεῖν πᾶσι τοῖς δημοτικοῖς προθυμίας [k] ἀπολύειν αὐτὸν, εἰ τὸν παρόντα θεραπεύσειε καιρὸν, τοιαύτην αὐθάδειαν ἐπεδείξατο

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

eos oras, iramque deprecaris, vt mulctam leuiorem tibi irrogent? Neque enim auctor tibi fuerim, vt inficieris ea, quorum tot viri testes sunt, neque vt ad impudentem defensionem confugias, quum sis Marcius, et maiores geras spiritus, quam priuatum hominem deceat: nisi forte consulibus quidem et patriciis decorum est pro te cum plebe agere et eam exorare, te vero idem tua ipsius causſa facere dedecet.„ Haec autem dicebat, quia persuasum habebat, virum illum magnanimum nunquam adductum iri, vt se ipse accusaret, et, quasi deliquisset, peteret, vt poena liberaretur, neque ad lamentationes, aut preces, praeter morem suum sese conuersurum; sed certe aut omnino causſam dicere recusaturum, aut pro innata arrogantia, quam retinebat, sine omni modestia et blanditiis ad plebem verba facturum: id quod accidit. Facto enim silentio, et fere omnibus plebeiis ad absoluendum hominem propensis, si tempori praesenti inseruire voluisset, sua oratione tantam arrogantiam demon-

h Infra (p. 452. iuxta *Ed. Steph.*) mutato ordine σοὶ δὲ ἄρα οὐ καλ. *Sylb.*

i Οὐκ ἀπαξιώσει *Vat.*

k Ἀπολύσειν] Ἀπολύειν *Vat.*

λόγων, καὶ τοσοῦτον αὐτῶν κατεφρόνησεν, ὥστε παρελθὼν, ἔξαρνος μὲν ὑπὲρ οὐθενὸς ἦν τῶν πρὸς τὴν βουλὴν εἰρημένων κατὰ τοῦ πλήθους, οὐδ' ὡς μεταγινώσκων ἐπ' αὐτοῖς, εἰς οἶκ]ους καὶ παραιτήσεις ἐτρέπετο· ἀρχὴν δ' οὐδὲ δικασταῖς αὐτοῖς ἠξίου χρῆσθαι περὶ ἀδενὸς πράγματος, ὡς οὐδεμίαν ἔχουσι νόμιμον ἐξουσίαν· εἰ δὲ βουλήσεταί τις ἐπὶ τῶν ὑπάτων αὐτῷ κατηγορεῖν, εἴτ' ἔργων εὐθύνας ἀπαιτεῖν, εἴτε λόγων, ἔνθα νόμος ἐστὶν, ἕτοιμος εἶναι δίκην ὑπέχειν. παρελθὼν δὲ πρὸς τοὺς δημότας ἔλεγεν, ἐπειδὴ καλοῦσιν αὐτοὶ, τὰ μὲν, ἐπιτιμήσων ταῖς παρανομίαις αὐτῶν καὶ πλεονεξίαις, αἷς ἐχρήσαντο περί τε τὴν ἀπόστασιν, καὶ μετὰ τὴν κάθοδον· τὰ δὲ, συμβουλεύσων ἐπισχεῖν ἤδη ποτὲ καὶ συστεῖλαι τὰς ἀδίκους ἐπιθυμίας. καὶ μετὰ τοῦτο [1] ἐπισρεφῶς πάνυ καὶ θρασέως αὐτῶν ἁπάντων καθήπ]ετο, καὶ μάλιστα τῶν δημάρχων. προσῆν δ' αὐτοῦ τοῖς λόγοις,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

demonstrauit, et eos adeo contemsit, vt in medium progressus nihil eorum inficiaretur, quae contra plebem in senatu dixerat, nec vllam horum prae se ferens poenitentiam, ad misericordiam et veniam petendam se conuerteret: quinetiam initio ne iudicio quidem eorum se vlla in re submittere volebat, quasi illi legitimam iudicandi potestatem non haberent. Quod si quis apud cos. (apud quos id legitime fieri poterat) se reum agere, et vel factorum, vel dictorum rationes a se exigere vellet, paratum se aiebat ad causam dicendam. Quod vero a plebeiis vocatus fuisset, se ad ipsos prodiisse dicebat; partim vt reprehenderet ipsorum scelera et iniquas pluris habendi cupiditates, in quas eruperant et secessionis tempore et post ipsum reditum; partim vt suaderet illis, vt tandem aliquando cohiberent ac refrenarent suas iniquas cupiditates. Post haec acriter admodum et audacter in omnes inuectus est, et praecipue in ipsos tribunos. Inerat autem in eius verbis non vt alicuius ciuis plebem

l Eodem vocabulo alibi vtitur *Dionysius*. sed saepius reperias ἐπισρεφέως apud *Homerum* et *Herodotum* pro ἐπιμελῶς et ἀπατητικῶς. *Port.*

m Μεθελ-

οὐχ ὡς πολίτου δῆμον ἀναδιδάσκοντος, εὐλόγιστος αἰδὼς, ἀδ' ὡς ἰδιώτᾳ πολλοῖς ἀπεχθομένου, σώφρων εὐλάβεια πρὸς τὰς τῷ κρατοῦντος ὀργὰς, ἀλλ' ὡς ἐχθρᾷ προπηλακίζοντος ἀδεῶς τὰς ὑπὸ χεῖρας, ἄκρατός τις χολὴ, καὶ βαρεῖα τῷ κακῶς πάσχοντος ὑπεροψία.

Τοιγάρτοι λέγοντός τ' αὐτοῦ μεταξὺ πολὺς θόρυβος ἐγένετο, τῇδε καὶ τῇδε θαμινὰ [m] μεθελκόμενος, ὡς ἐν διαφόροις πλήθεσι, καὶ ὁ τὰ αὐτὰ βουλομένοις, τῶν μὲν ἡδομένων ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτῷ, τῶν δὲ πάλιν ἀχθομένων. καὶ ἐπειδὴ ἐπαύσατο λέγων, ἔτι πλείων ἀνέζη βοὴ καὶ θόρυβος. οἱ μὲν γὰρ πατρίκιοι, κράτιστον ἀνδρῶν λέγοντες, ἐπῄνουν αὐτὸν ἐπὶ τῇ παῤῥησίᾳ, καὶ μόνον ἀπέφαινον ἐξ ἁπάντων σφῶν ἐλεύθερον, ὃς ἅτε πολεμίων ἔδεισεν [n] ἐπιόντων ὄχλον, ἅτε πολιτῶν αὐθάδεις καὶ παρανόμως [o] ἐκολάκευσεν ὁρμάς· οἱ δὲ δη-

xxxv.

plebem admonentis reuerentia, probabili ratione nixa, nec vt priuati hominis, plebi odiosi, et verba facientis ad potentiores sibi infensos, modesta cautio; sed, tanquam hostis insultantis intrepide suae potestati obnoxiis, impotens quaedam ira et grauis contemtio hominum iniuria affectorum.

Quapropter, eo adhuc loquente, inter illos ingens tumultus est exortus, aliis in hanc, aliis in illam partem crebro inclinantibus, vt in dissidente nec eadem volente multitudine *solet accidere*, * aliis sermoni eius applaudentibus, aliis vero obstrepentibus. Quum autem finem dicendi fecisset, clamor et tumultus longe maior est exortus. Nam patricii, praestantissimum virum appellantes, eum laudabant, quod tam libere loqueretur, et solum omnium liberum esse affirmabant, qui nec inimicorum impetum in se facientium turbam formidasset, nec ciuium iniquos ac superbos conatus blanditiis delinire voluisset. Plebeii vero,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

m Μεθελκομένοις] Non male genitiuo casu legeris μεθελκομένων. *Sylb.*

* Aliis quidem laetis ex sermonibus eius, aliis vero dolentibus. *Lapus.*

n Forsan rectius ἐπιόντα ὄχλον,

o In *Ed. Stepb.* ἐκόλαϐεν. sed veram lectionem ἐκολάκευσεν cum vtroque interprete [et *Cod. Var.*] agnouit etiam *Camerarius*, et κολακεύειν idem hic est, quod vt in seq. membro αὐθάδεις ὁρμάς. *Sylb.*

μοτικοὶ, δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς, βαρὺν καὶ πικρὸν, καὶ πολεμίων ἁπάντων ἔχθιστον αὐτὸν ἀπεκάλεν. προθυμίαν δὲ πολλὴν εἶχόν τινες ἤδη, οἷς πολὺ [p]προσῆν τὸ εὐχερὲς, ἐν χειρῶν αὐτὸν διαφθεῖραι νόμῳ. [q]συνήργεν δ' αὐτοῖς εἰς τοῦτο καὶ συνελάμβανον οἱ δημαγωγοὶ, καὶ μάλιστα Σικίννιος ἐνεδίδου τοῖς βουλήμασι τὰς ἡνίας. τελευτῶν γοῦν, ἐπειδὴ πολλὴν αὐτοῦ καταδρομὴν ἐποιήσατο, καὶ τὰς θυμὰς ἐξέκαυσε τῶν δημοτῶν, πολὺς ἐμπνεύσας, τῇ κατηγορίᾳ τέλος ἐξήνεγκεν, ὅτι θάνατον αὐτῷ καταψηφίζεται τὸ ἀρχεῖον, τῆς εἰς τὰς ἀγορανόμους ὕβρεως ἕνεκεν, ἃς τῇ προτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἄγειν αὐτὸν κελευσθέντας ὑφ' αὐτῶν, τύπτων ἀπήλασεν· οὐ γὰρ ἑτέρων τινῶν εἶναι τὸν προπηλακισμὸν τὸν εἰς τοὺς ὑπηρέτας σφῶν γενόμενον, ἢ τῶν κελευσάντων. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐπέταξεν ἄγειν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς λόφον· ἔστι δὲ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

vero, aegre ferentes eius conuicia cum exprobratione coniuncta, grauem et acerbum hostiumque omnium sibi infensissimum eum appellabant; et multi iam parati erant, (quibus id factu persacile erat) facto impetu ex tempore, eum, vt iure belli, interficere. Illosque adiuuabant tribuni, praecipue vero Sicinnius *illorum consiliis habenas laxabat. Tandem autem, quum multis in hominem inuectus fuisset, animosque plebeiorum accendisset, grauem iram spirans accusationem suam hac sententia clausit, capitali supplicio a tribunorum collegio eum damnari, ob factam aedilibus iniuriam, quos pridie iussos a se, vt eum ducerent, pulsatos abegisset: nam contumeliosam illam iniuriam suis ministris factam in nullos alios, quam in eos, qui id iusserant, recidere. His dictis, iussit eum ad imminentem fori collem duci: (hic autem locus

pag. 1385. v. 13. ὑποθωπεύειν. *Sylb.*

p Ἦν] προσῆν *Vat.*

q Συνηγόρευν malit *Portus.*

* *Id est:* totis viribus eos instigabat, vt sua consilia ad exitum perducerent.

r Ἔθος

τὸ χωρίον κρημνὸς ἐξαίσιος, ὅθεν αὐτοῖς [r]ἔθος βάλλειν τὰς ἐπιθανατίους. οἱ μὲν οὖν ἀγορανόμοι προσῆσαν ὡς ἐπιληψόμενοι τοῦ σώματος· οἱ δὲ πατρίκιοι μέγα ἐμβοήσαντες, ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόοι· ἔπειτα ὁ δῆμος ἐπὶ τοὺς πατρικίους. καὶ ἦν πολλὴ μὲν ἔργων ἀκοσμία, πολλὴ δὲ λόγων ὕβρις παρ' ἀμφοῖν, ὠθισμοί τε καὶ χειρῶν ἐπιβολαί. [s]κατελήφθη δὲ καὶ σωφρονεῖν ἠναγκάσθη τὰ παρακινοῦντα ὑπὸ τῶν ὑπάτων βιασαμένων εἰς μέσους, καὶ τοῖς ῥαβδούχοις ἀναστέλλειν κελευσάντων τοὺς ὄχλους. τοσαύτη ἄρα τῆς ἀρχῆς ἦν αἰδὼς τοῖς τότε ἀνθρώποις, καὶ ἔτω τίμιον τὸ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τίμημα. ἐφ' οἷς ὁ Σικίννιος ἀδημονῶν καὶ διαταρατόμενος, εὐλαβείας τε μεστὸς ὢν, μὴ προσαναγκάσῃ τοὺς διαφόρους τοῖς βιαίοις τὰ βίαια λῦσαι, ἀποσῆναί τ' ἀπ ἀξιῶν τοῦ ἐγχειρήματος, ἐπειδὴ ἅπαξ ἐπεβάλετο, καὶ μένειν, ἐφ' οἷς ἔκρινεν, ἃ δυνατὸς ὢν, πολὺς ἐν τῷ σκοπεῖν, ὅ τι πρακτέον, ἦν.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

locus est vasta rupe horrendus, vnde capite damnatos deiicere solebant.) Aediles igitur accesserunt, vt eum comprehenderent: at patricii, ingenti clamore sublato, conglobati impetum in eos fecerunt; et postea plebs in patricios. et nulla amplius modestia in factis seruabatur, et vtrique contumeliosissimis verbis se mutuo petebant, seque inuicem pellebant, nec a manibus sibi temperabant. Illi tamen, qui motus istos excitabant, coepto destiterunt, et sapere coacti sunt a coss. qui in medios irruperunt, et lictoribus imperarunt, vt turbam summouerent. Tanta erat huius magistratus apud illius aetatis homines reuerentia, et tantum honoris regiae potestatis dignitati tribuebatur. Quibus rebus Sicinnius anxius et perturbatus, quod valde metueret, ne cogeret aduersarios vim vi repellere, quum coeptis nollet desistere, quando semel rem aggressus erat, nec tamen in sua sententia permanere posset, multum secum ipse cogitabat, quid faciendum esset.

r Ἔθος deerat in *Ed. Steph.* e *Codd. Ven.* et *Rom.* addidit *Sylb.* Ἔθος ἦν βάλλειν in *Vat.* et *Lapi Codd.*

s Κατελείφθη] Κατελήφθη *Vat.* atque ita forsan in *Lapi Cod.* dum vertit *desiere vero.* Κατελήφθη vel κατεπαύθη legendum monuit

Quem

XXXVI. Κατιδὼν δ' αὐτὸν ἀμηχανοῦντα Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος, ἐκεῖνος ὁ δημαγωγὸς, ὁ τεχνησάμενος ἐφ' οἷς ἔσονται δικαίοις αἱ διαλλαγαὶ, δεινὸς ἀνὴρ τά τ' ἄλλα καὶ πόρους εὑρεῖν ἐν ἀπόροις, προσέρχεται μόνος μόνῳ, καὶ ὑποτίθεται μὴ φιλονεικεῖν, ἐγχειρήματι θερμῷ καὶ παρανόμῳ συναγωνιζόμενον, ὁρῶντα [t] τὰς πατρικίους ἅπαντας ἠρεθισμένους, καὶ ἑτοίμους ἅπαντας, εἰ κληθεῖεν ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρεῖν, τῷ τε δήμῳ τὸ καρτερώτατον μέρος ἐνδοιάζον, καὶ οὐκ ἀγαπητῶς δεχόμενον ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου τῶν ἐν τῇ πόλει παράδοσιν ἐπὶ θανάτῳ, καὶ ταῦτα ἀκρίτου. συνεβούλευε δ' αὐτῷ τότε μὲν εἶξαι, καὶ μὴ χωρεῖν ὁμόσε τοῖς ὑπάτοις, μή τι μεῖζον κακὸν ἐργάσηται, προθεῖναι δὲ τῷ ἀνδρὶ δίκην, ὁρίσαντα χρόνον ὅσον δή τινα, καὶ ψῆφον ἀναδῆναι τοῖς πολίταις ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ φυλάς· ὅ τι δ' ἂν

Quem quum conſilii inopem animaduertiſſet L. Iunius Brutus, popularis ille concionator ac tribunus plebis, qui pacis conditiones excogitarat, vir acer, cum aliis in rebus, tum in expediendis difficultatibus, ſolus cum ſolo egit, monuitque, ne pertinacius contenderet, *vtque deſiſteret ab eo feruenti ac iniquo conatu, quum videret omnes patricios irritatos, et omnes paratos, ſi a coſſ. vocarentur, arma capere; plebis vero firmiſſimam partem animo dubio eſſe, nec libenter pati nobiliſſimum ciuem ad ſupplicium rapi, idque indemnatum. itaque ei ſuaſit, vt tunc quidem cederet, neue cum coſſ. pugnaret, ne quod grauius malum patraret; ſed homini diem diceret, tempore, quantumcunque voluiſſet, ſtatuto, quo ad cauſſam dicendam veniret, et de eo ciues tributim mitteret in ſuffragia, et quod plurium

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

monuit *Sylb.* Κατελύθη malit *Portus.*

* Συναγωνίζεσθαι hic loci *patrocinandi et iuuandi* ſignificationem habet: quare ſic etiam locum verteris: *monet, ne contendat, nec calidum ac iniquum incoeptum tueatur et adiuuet.* intelligit autem eorum conatus, qui (p. 1388. v. 3.) πολλὴν προθυμίαν εἶχον ἐν χειρῶν αὐτὸν διαφθεῖραι νόμῳ. quos ibidem et caeteri tribuni et in primis Sicinnius iuuiſſe atque inſtigaſſe dicuntur. *Sylb.*

t Τάς τε πατρικίους *Vat.*

u Ὑπα-

αἱ πλείους ψῆφοι καθαιρῶσι, τοῦτο ποιεῖν· τυραννικὸν μὲν εἶναι λέγων καὶ βίαιον, ὃ νῦν ἐπειρᾶτο διαπράττεσθαι, τὸν αὐτὸν ὑπάρχειν καὶ κατήγορον καὶ δικαστὴν, καὶ τῶ μέτρῳ τῆς τιμωρίας κύριον. πολιτικὸν δὲ, τὸ κατὰ νόμους ἀπολογίας τυχόντα τὸν [u] ὑπατικὸν, ὅ τι ἂν τοῖς πλείοσι δικαστῶν δόξῃ, τοῦτο παθεῖν. πείθεται τούτοις ὁ Σικίννιος, μηδὲν ὁρῶν βούλευμα κρεῖττον, καὶ παρελθὼν, ἔφη· „Τὴν μὲν σπουδὴν ὁρᾶτε τῶν πατρικίων, τὴν εἰς τὰ φονικὰ καὶ βίαια ἔργα, ὦ δημόται, ὡς ἑνὸς ἀνδρὸς αὐθάδους, ὅλην ἀδικοῦντος τὴν πόλιν, ἧττον τίθεται τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον. [x] οὐ μὴν ὁμοίους γε γίγνεσθαι χρὴ αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖσθαι, ἢτ' ἄρχοντας πολέμῳ, ἢτ' ἀμυνομένους· ἀλλ' ἐπειδὴ πρόφασιν εὐπρεπῆ προβάλλονταί τινες τὸν νόμον, ᾧ βοηθοῦντες ἀφαιρεῖσθαι τῆς κολάσεως, ὃς ἂν ἐκ τῶν πολιτῶν ἑνὸς ἀποκτεῖναι ἄκριτον, συγχωρήσωμεν αὐτοῖς τὸ

rium ſuffragiis ſtatutum fuiſſet, id faceret. tyrannicum enim et violentum id eſſe dicebat, quod tunc facere conabatur, quod ſcilicet idem et accuſator et iudex et poenae moderator arbiterque ſummus eſſet: ciuile vero eſſe, vt reus, ex legibus facta ei dicendae cauſſae poteſtate, quod pluribus iudicibus viſum eſſet, id pateretur. His paruit Sicinnius, quod nullum melius conſilium videret, et progreſſus: „Videtis, (inquit) Quirites, ſtudium, quo patricii ad caedes et violentiam feruntur; ſiquidem vnum hominem ſuperbum, et qui toti reipublicae fecit iniuriam, vobis omnibus anteponunt. Sed tamen non decet, nos eſſe eorum ſimiles, nec oportet nos, aut bellum inferentes, aut illatum propulſantes, in noſtram perniciem ruere praecipites. Sed quoniam nonnulli cauſſam ſpecioſam praetendunt, legem, cuius propugnatores *ſontem* ſupplicio eripiunt, quod ea nullum ciuem Romanum indemnatum occidi ſinat, hoc ius illis concedamus, quamuis

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

u Ὑπατικὸν agnoſcit [*Cod. Vat.* atque] etiam *Lapi* verſio, *potientem defenſionis conſularem ſecundum leges.* Sed cum Marcius conſulatum nondum ſit adeptus, non abſurde cum *Gelenio* legemus ὑπόδικον, ὑπαίτιον, ὑπεύθυνον, vel ſimile quid. ἐπίδικον et ὑπαίτιον alibi ſic vſurpat. *Sylb.*

x Οὐ μὴν ὁμοίους γε αὐτοῖς γίνεσθαι χρὴ *Vat.*

δίκαιον τῶτο, καίπερ ἀδὲ νόμιμα πάσχοντες, ἀδὲ δίκαια ὑπ' αὐτῶν· καὶ δείξωμεν, ὅτι τοῖς εὐγνώμοσι μᾶλλον [y]κρείττους, ἢ τοῖς βιαίοις εἶναι τῶν ἀδικούντων ὑμᾶς πολιτῶν βελόμεθα. ὑμεῖς μὲν ἔν ἄπιτε, καὶ τὸν μέλλοντα καιρὸν ἐκδέχεσθε, οὐ πολὺν ἐσόμενον. ἡμεῖς δὲ παρασκευασάμενοι τὰ κατεπείγοντα [z]προθήσομεν χρόνον τῷ ἀνδρὶ εἰς ἀπολογίαν, καὶ τὴν δίκην ἐφ' ὑμῶν συντελέσομεν. ὅταν δὲ γένησθε τῆς ψήφϖ κατὰ τὸν νόμον κύριοι, τιμήσατε αὐτῷ ἧς ἂν ἄξιον εὕρητε ζημίας. καὶ περὶ μὲν τότε τοσαῦτα. τῆς δὲ τῦ σίτϖ διαπράσεώς τε καὶ διαθέσεως, ἵν' ἐκ τῦ δικαιοτάτϖ γένηται, εἰ μή τις ἔσαι τότοις καὶ τῇ βελῇ φροντίς, [a]ἐπιμελησόμεθα. ταῦτα εἰπὼν, διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

XXXVII. Μετὰ τῦτο οἱ μὲν ὕπατοι, συναγαγόντες τὴν βελὴν, ἐσκόπουν ἐφ' ἡσυχίας, τίς ἂν γένηται τῆς παρούσης ταραχῆς λύσις. καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πρῶτον μὲν ἀποθεραπεῦσαι τοὺς δημότας, εὐώνους πάνυ καὶ [b]λυσιτελεῖς ποιήσαντας αὐτοῖς τὰς ἀγοράς· ἔπειτα πείθειν τὲς προεστηκότας αὐτῶν, χάριτι τῆς βουλῆς παύσασθαι, καὶ μὴ παράγειν τὸν Μάρκιον. εἰ δὲ μὴ πείθοιεν, εἰς μακροτάτους ἀναβάλλεσθαι χρόνους, ἕως ἂν μαρανθῶσιν αἱ τῶν πολλῶν ὀργαί. ταῦτα ψηφισάμενοι, τὸ μὲν ὑπὲρ τῆς ἀγορᾶς δόγμα εἰς τὸν δῆμον ἐξήνεγκαν, καὶ πάντων ἐπαινεσάντων, ἐκύρωσαν. ἦν δὲ τοιόνδε· „Τὰς τιμὰς εἶναι τῶν ὠνίων [c]τῶν πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἀναγκαίων, αἵτινες ἐγένοντο ἐλάχισται πρὸ τῆς ἐμφυλίου στάσεως.„ παρὰ δὲ τῶν δημάρχων πολλὰ λιπαρήσαντες, τὴν μὲν ὁλοσχερῆ πάρεσιν ἐχ εὕροντο, τὴν δ' εἰς χρόνον, ὅσον ἠξίουν, ἀναβολὴν ἔλαβον· αὐτοί τε προσεμηχανήσαντο διατριβὴν ἑτέραν, ἀφορμῇ τοιᾷδε χρησάμενοι. τὲς ἐκ Σικελίας ἀποσαλέντας ὑπὸ τῦ τυράννϖ πρέσβεις, καὶ παρακομίσαντας τῷ δήμϖ τὴν τῦ σίτϖ

quamuis ipsi nobiscum neque legibus, neque iure agant. Et ostendamus, nos malle ciues, a quibus iniuria afficimur, clementia, quam violentia, superare. Vos igitur abite, et tempus, quod breui aderit, exspectate. Nos vero interim res vrgentes curabimus, praestitutoque huic viro ad causae dictionem tempore, iudicium vobis committemus, vt vos ipsi hac de re sententiam feratis. Vbi vero ex lege ii suffragia mitti penes vos ea hauerit, tunc illi mulctam, qua eum digni esse comperietis, irrogate. Atque hac quidem de re haec sint satis. Quod autem attinet ad frumenti venditionem et dispensationem, vt hoc quam iustissime fiat, nisi hoc coss. senatuique curae fuerit, nos ipsi huic rei prouidebimus. Haec loquutus concionem demisit.

Post haec coss. coacto senatu, per otium consultabant, quanam ratione

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

y Κρείττους e *Rom. Cod.* [cui consentit *Vat.*] additum. quod si post βιαίοις collocetur, clarior erit sententia. sic certe *Lapus* legisse videtur, dum vertit: *ostendamus, quod generosis potius, quam violentis, volumus meliores esse laedentibus nos ciuibus. Sylb.*

z Προσθήσομεν] *Camerarius* quidem expuncto ς legit προσθήσομεν, vt paullo ante (p. 1390. v. 13.) προσθεῖναι τῷ ἀνδρὶ δίκην etc. *Sylb.*

a Ante ἐπιμελησόμεθα emphaseos caussa inserendum videtur ἡμεῖς: praesertim cum per contemtum paullo ante dixerit τότοις pro τοῖς ὑπάτοις. *Sylb.*

b Conuenientius εὐτελεῖς, i. e. *vili precio parabiles.* rectius etiam ποιήσαντας, quam vulgare ποιήσαντες. *Sylb.*

c Τῶν πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἀναγκαίων *Vat.* postremum vocabulum a vulgatis abest.

ratione praesens tumultus sedari posset. Et placuit ipsis primum quidem magna annonae preciique vilitate plebem delinire; deinde vero eius magistratibus persuadere, vt in senatus gratiam coepto desisterent, neue Marcium *in populi iudicium* adducerent. Quod si hoc illis persuadere non possent, saltem in quam longissimum tempus rem differrent, donec ira vulgi deferueseceret. His decretis senatusconsultum de annona promulgarunt, et omnibus approbantibus ratum id fecerunt. Erat autem in hanc sententiam factum: „Precia rerum venalium ad quotidianum victum pertinentium non maiora esse, quam quae minima ante ciuilem seditionem fuissent. A tribunis vero multis precibus, quum remissionem integram impetrare non potuissent, dilationem iudicii impetrarunt, quantam petierunt; ipsique aliam moram excogitarunt, hac occasione vsi. Legatos ex Sicilia a tyranno missos, et qui frumentum populo Romano dono datum

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

d Πείσα-

δωρεὰν, ἀποπλέοντας οἴκαδε, Ἀντιάτας [d] πειρατήριον στείλαντες, κατήγαγον, ἀποσαλεύοντας οὐ πρόσω τῶν λιμένων, καὶ τά τε χρήματα αὐτῶν, ὡς πολεμίων, δι' ὠφελείας ἔθεντο, καὶ τὰ σώματα κατακλείσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ. ταῦτα μαθόντες οἱ ὕπατοι, ἐξόδου ἐψηφίσαντο ἐπὶ τοὺς Ἀντιάτας, ἐπειδὴ πρεσβευομένοις αὐτοῖς οὐδὲν ἠξίουν τῶν δικαίων ποιεῖν· καὶ ποιησάμενοι τὸν τῶν ἐν ἀκμῇ [e] κατάλογον, ἐξῆσαν ἀμφότεροι, ψήφισμα κυρώσαντες ὑπὲρ ἀναβολῆς τῶν τ' ἰδίων καὶ τῶν δημοσίων δικῶν, ὅσον ἂν χρόνον ὦσιν ἐν τοῖς ὅπλοις. ἐγένετο δὲ οὗτος, οὐχ ὅσον ὑπέλαβον, ἀλλὰ [f] πολὺ ἐλάττων. οἱ γὰρ Ἀντιάται μαθόντες ἐξεστρατευμένους πανδημεὶ Ῥωμαίους, ἐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἀντέσχον χρόνον δεόμενοι δὲ καὶ λιπαροῦντες, τά τε σώματα τῶν ἀλόντων Σικελιωτῶν ἀπέδοσαν, καὶ τὰ χρήματα. ὥς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

datum aduexerant, domum redeuntes, Antiates missa piratarum manu interceperunt, ipsorumque naues in suos portus deduxerunt, a quibus non longe aberant ancoris iactis in salo stantes: et eorum pecunias vt hostium * diripuerunt, et ipsos in carcerem coniectos custodiebant. Coss. his rebus cognitis expeditionem in Antiates decreuerunt, quod, missa ad eos legatione, nihil, quod aequum esset, facere vellent: ** habitoque iuniorum delectu, exierunt vtrique, facto senatusconsulto, vt omnia, tam priuata, quam publica, iudicia suspenderentur, quamdiu in armis forent. Hoc autem tempus non quantum ipsi sperarant, sed multo breuius fuit. Nam vbi Antiates cognouerunt, Romanos totis viribus ex finibus suis egressos, ne vel minimum quidem temporis spatium ipsis restiterunt; sed eos precari et suppliciter orare coeperunt, et ipsa Siculorum corpora et pecunias restituere

d Πειρατήριον, *piratarum manum*, (vt λῃστήριον, *praedonum manum*) non *piraticum nauigium*, (vt volunt alii) interpretandum censet *Portus*.

* In emolumentum suum verterunt. *Lapus*.

** Ita *Lapus* et *Gelen*. Hoc modo *Portus*; habitoque iuniorum delectu ex vtroque ordine, militem eduxerunt.

e Ἐν αὐτῇ] Illa non agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* atque superflua esse monuerunt *Sylb.* et *Port.*

f Πολλῷ ἐλάττων *Vat.*

g Εὕρετο]

ἠναγκάσθησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέψαι.

Διαλυθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς, ὁ μὲν Σικίννιος ὁ δήμαρχος, συναγαγὼν τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, εἶπεν ἡμέραν, ἐν ᾗ συντελεῖν ἤμελλε τὴν περὶ τῷ Μαρκίῳ κρίσιν· καὶ παρεκάλει τούς τε κατὰ πόλιν ὑπάρχοντας ἀθρόως ἥκειν ἐπὶ τὴν διάγνωσιν τῆς δίκης, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν διατρίβοντας, ἀφεμένους τῶν ἔργων, εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἅπαντᾶν, ὡς ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας ὅλης τῆς πόλεως τὴν ψῆφον ἀναληψομένους. παρήγγελλε δὲ καὶ τῷ Μαρκίῳ παρεῖναι πρὸς τὴν ἀπολογίαν, ὡς ἀδενὸς ἀτυχήσοντι τῶν περὶ τὰς κρίσεις νομίμων. τοῖς δὲ ὑπάτοις ἐδόκει βεβουλευσαμένοις μετὰ τοῦ συνεδρίου, μὴ περιοράν τὸν δῆμον ἐξουσίας τηλικαύτης κύριον γινόμενον. [g] εὕρητο δ' αὐτοῖς τῆς κωλύσεως ἀφορμὴ δικαία καὶ νόμιμος, ᾗ χρώμενοι πάντα [h] διαλύσειν ὤοντο τὰ τῶν ἀντιδίκων βεβουλευμένα. καὶ μετὰ τοῦτο παρεκάλεσαν εἰς λόγους ἐλθεῖν τοὺς προεστηκότας τοῦ δήμου,

XXXVIII.

restituerunt: quare Romani vrbem repetere coacti sunt.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

Dimisso autem exercitu, Siçinnius tribunus, plebe ad concionem coacta, Marcio diem dixit, in qua causae eius iudicium faciendum erat: rogabatque non solum eos, qui in vrbe erant, vt frequentes ad illius causae cognitionem ac iudicium venirent; sed etiam illos, qui in agris degebant, vt intermisso opere ad eandem diem praesto essent, quod pro libertate et salute totius reipublicae suffragia ipsis essent ferenda. Denunciauit etiam Marcio, vt ad causam dicendam veniret, pollicitus fore, vt nullius rei legitimae in iudiciis repulsam pateretur. Consulibus vero, post consultationem cum patribus habitam, plebis arbitrio tantam potestatem minime permittere placuit. Iustam autem et legitimam eius inhibendae rationem inuenerunt, qua omnia aduersariorum consilia a se dissipatum iri putabant. Postea tribunos plebis vna cum eorum necessariis ad colloquium vocarunt.

g Εὕρετο] Εὕρητο *Vat.* quo modo legendum esse docuit *Sylburgio.*

h Διαλύσειν] Διαλύσειν *Vat.* quod non displicuit *Sylb.*

συνόντων αὐτοῖς τῶν ἐπιτηδείων. καὶ ἔλεξε Μινύκιος τοιάδε· „[i] Ἡμῖν, ὦ δήμαρχοι, δοκεῖ χρῆναι τὴν σάσιν ἐξελαύνειν ἐκ τῆς πόλεως ἀπάσῃ δυνάμει, καὶ μὴ Φιλονεικεῖν [k] ἐναντία τῷ δήμῳ περὶ μηδενὸς χρήματος μάλιστα δὲ ὅταν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπὸ τῶν βιαίων ἐπὶ τὰ δίκαια καὶ τὰς λόγους ἥκοντας. ταύτης μέντοιγε τῆς γνώμης ἐπαινέσαντες ὑμᾶς, τὴν βουλὴν οἰόμεθα δεῖν ἄρξαι προβουλεύματα ποιησαμένην, ὥσπερ ἐστὶν ἡμῖν πάτριον. δύνασθε δ' ἂν καὶ αὐτοὶ τοῦτο μαρτυρεῖν, ὅτι ἐξ οὗ τήνδε τὴν πόλιν ἔκτισαν [l] ἡμῶν οἱ πρόγονοι, τοῦτο τὸ γέρας ἔχουσα ἡ βουλὴ διατετέλεκε, καὶ ἀφ' οὗ πώποτε ὁ δῆμος, ὅ τι μὴ προβουλεύσειεν ἡ βουλή, ἔτ' ἐπέκρινεν, ἔτ' ἐπεψήφισεν, οὐχ ὅτι νῦν, ἀλλ' ἀφ' ὅτε ἐπὶ τῶν βασιλέων· τὰ δ' ἄλλα, ὅσα τῷ συνεδρίῳ δόξειε, ταῦτα οἱ βασιλεῖς εἰς τὸν δῆμον ἐκφέροντες, ἐπεκύρουν. μὴ δὴ τοῦτο ἀφαιρεῖσθε τὸ δίκαιον ἡμῶν, μηδ' ἀρχαῖον καλὸν ἔθος ἀφανίζετε· διδάξαντες δὲ τὸ συνέδριον, ὅτι δικαίως

δεῖσθε καὶ μετρίως πράγματος, ὃ ἂν ἐκείνῳ δοκῇ, τοῦτο τὸν δῆμον ἀποδείξασθε κύριον.„

Ταῦτα τῶν ὑπάτων λεγόντων, ὁ μὲν Σικίννιος οὐκ ἠνείχετο τῶν λόγων, ἀλλ' ἠξίου τὴν βουλὴν ἀθρόους ποιεῖν κυρίαν. οἱ δὲ τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἐξουσίαν ἐκείνῳ, [m] Λευκίου γνώμῃ χρησάμενοι, συνεχώρουν γενέσθαι τὸ προβούλευμα, δικαίαν τινὰ καὶ αὐτοὶ ποιησάμενοι πρόκλησιν, ἣν οὐχ οἷόν τε μὴ δέξασθαι [n] τοῖς ὑπάτοις. ἠξίουν γὰρ τοὺς βουλευτὰς λόγον ἀποδόντας αὐτοῖς τε τοῖς ὑπὲρ τοῦ δήμου πράττουσι, καὶ τοῖς συναγορεύειν, ἢ τἀναντία λέγειν βουλομένοις, ἐπειδὰν ἀκούσωσι πάντων τῶν βουλευομένων, ὅ τι ἂν αὐτοῖς φανῇ δίκαιόν τε καὶ τῷ κοινῷ συμφέρον, ἀποφήνασθαι· φέρειν δὲ τὴν γνώμην ἅπαντας ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ, τὸν νόμιμον ὅρκον ὀμόσαντας· ὅ τι δ' ἂν αἱ πλείους γνῶμαι καθαιρῶσι, τοῦτο εἶναι κύριον. XXXIX.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

vocarunt. et Minucius in hunc modum eſt loquutus: „Nobis, tribuni, ſeditio ex vrbe totis viribus tollenda, nec cum plebe pertinacius vlla de re contendendum videtur: praeſertim vero quum videamus, vos, omiſſa vi, iure ac verbis agere. Quam veſtram voluntatem licet laudemus, tamen ſenatuſconſulta reipublicae praeire more patrio aequum eſſe cenſemus. Poteſtis autem et vos ipſi eſſe teſtes, ex quo haec vrbs a maioribus noſtris eſt condita, ſemper hunc honorem ſenatui habitum, et nunquam plebem de vlla re abſque praeeunte ſenatuſconſulto iudicaſſe, neque quidquam ſuis ſuffragiis decreuiſſe, non ſolum nunc, ſed ne ſub regibus quidem: quaecunque enim ſenatui placuiſſent, haec ipſa reges ad populum referebant, atque ita rata faciebant. Hoc igitur ius nolite nobis auferre, neue hunc priſcum et praeclarum morem tollite: ſed ſi qua re iuſta ac moderata vobis eſt opus, de ea ſenatum monete, et

[i] Ἡμῖν perperam in *Ed. Steph.*

[k] Et ἐναντίοις retineri poteſt, et ἐναντίως pro eodem ſubſtitui.

[l] Ἡμῶν] Ἡμῶν οἱ πρόγονοι *Vat.*

et quod illi viſum fuerit, id plebis arbitrio ac poteſtati permittite.„

Coſſ. haec dicentibus, Sicinnius eorum verba ferre non poterat, nec vllam rem in ſenatus arbitrio ac poteſtate eſſe volebat. *Collegae vero illius, ex Lucii ſententia ſenatuſconſultum fieri permiſerunt, quum et ipſi iuſtum quiddam ante poſtulaſſent, quod coſſ. ipſis negare non poterant. Petierunt enim, vt patres, facta dicendi copia, et ipſis tribunis cauſſam plebis agentibus, et aliis, qui vel eadem, vel contraria ſuadere vellent, vbi, quae eſſet omnium conſultorum voluntas, audiſſent, tum demum id, quod iuſtum, et e republica illis viſum fuiſſet, pronunciarent: vtque omnes poſt legitimum iusiurandum iuratum, ſicut in iudiciis fieri ſolet, ſententiam ſuam dicerent; **et quod plurium ſententiis comprobatum fuiſſet, id ratum eſſet.

Quum

* Illi enim ſunt οἱ τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἐξουσίαν ἐκείνῳ.

[m] Λευκίου agnoſcit *Cod. Vat.* vt et *Lapi* verſio, quae Brutum ſub hoc praenomine intelligit. Sed vt (inquit *Sylb.*) non improbanda videtur *Gelenii* ſententia, qui mauult Δεκίου, quod eius mentio facta ſit non modo ſupra p. 395. v. 13. verum et infra aliquoties.

[n] Τοῖς ὑπ' αὐτοῖς *Vat.*

** Et quod plures ſententiae deciderent. *Gelen.* Atque καθαιρεῖν

[o]συγχωρησάντων δὲ τῶν ὑπάτων, ὥσπερ ἠξίουν οἱ δήμαρχοι, τὸ προβούλευμα γενέσθαι, τότε μὲν διελύθησαν· τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ παρῆν μὲν εἰς τὸ συνέδριον ἡ βουλή· οἱ δὲ ὕπατοι δηλώσαντες αὐτῇ τὰ συγκείμενα, τοὺς δημάρχους ἐκάλουν, καὶ περὶ ὧν ἤκουσιν ἐκέλευον λέγειν. παρελθὼν δὲ Λεύκιος, ὁ συγχωρήσας τὸ προβούλευμα γενέσθαι, τοιούτοις ἐχρήσατο λόγοις.

XL. „Οὐ λανθάνει μὲν ὑμᾶς, ὦ βουλή, τὸ συμβησόμενον, ὅτι δι' αἰτίας ἐσόμεθα παρὰ τῷ δήμῳ, τῆς εἰς ὑμᾶς ἀφίξεως ἕνεκα, [p] καὶ κατήγορον ἕξομεν τὸ προβουλεύματος ἄνδρα τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἔχοντα ἡμῖν· ὃς ἂν ᾠήθη δεῖν, ἃ δίδωσιν ἡμῖν ὁ νόμος, ταῦτα παρ' ὑμῶν [q] αἰτεῖν, δι' ἐν εὐεργεσίας μέρει τὸ δίκαιον λαμβάνειν, κίνδυνον δ' ἃ τὸν ἐλάχιστον ἀναρρίψομεν εἰς δίκην ὑπαχθέντες, [r] τὰ αἴσχιστα πεισόμεθα. ἀλλὰ καίπερ ἐπισάμενοι ταῦτα, ὅμως ὑπεμείναμεν εἰς ὑμᾶς ἐλθεῖν, τῷ τε δικαίῳ πεποιθότες, καὶ τοῖς ὅρκοις [s] ἐπιτρέψαντες, οὓς ὀμόσαντες οἴσετε τὰς γνώμας. Φαῦλοι μὲν ἂν ἡμεῖς γε, ὡς περὶ τηλικούτων [t] [καὶ] λέγειν, καὶ πολὺ τοῦ προσήκοντος ἐνδεέστεροι· τὰ δὲ πράγματα ἃ Φαῦλα, ὑπὲρ ὧν λέξομεν. τούτοις ἂν προσέχετε τὸν νοῦν, καὶ ἐὰν ὑμῖν δόξῃ δίκαιά τε καὶ συμφέροντα τῷ κοινῷ· προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ ἀναγκαῖα· συγχωρήσατε ἡμῖν αὐτῶν τυχεῖν ἑκόντες.„

„Ἐρῶ δὲ περὶ τοῦ δικαίου πρῶτον. ὑμεῖς δή, ὦ βουλή, ὅτε τοὺς βασιλεῖς [u] ἀπηλλάξατε, συμμάχους ἔχοντες ἡμᾶς, καὶ τὴν πολιτείαν, ἐν ᾗ νῦν ἐσμεν, κατεστήσατε, ἣν ἃ ψέγομεν, μειονεκτοῦντας ἐν ταῖς δίκαις τοὺς δημοτικοὺς ὁρῶντες, ὁπότε συμβαίη τι διάφορον αὐτοῖς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

Quum autem consules senatusconsultum fieri permisissent, vt tribuni postulabant, tunc colloquium est solutum. Postero vero die coactus est senatus. Quum autem consules ei indicassent, quid *inter se ac tribunos* conuenisset, eos in senatum vocarunt, et sui aduentus caussam aperire iusserunt. Tunc progressus Lucius, qui senatusconsultum fieri permiserat, in hunc modum verba fecit.

„Non latet vos, Patres conscripti, quid euenturum sit, nos, ob caussas, quas suspicamur, quod huc ad vos venerimus et senatusconsultum fieri passi fuerimus, ab vno collega nostro apud plebem accusatum iri: is enim putat, a vobis minime petenda ea esse, quae nobis ipsae leges dant; neque hoc ius in beneficiorum acceptorum numero ponendum. nos autem non minimum subituros periculum, si in iudicium adducti fuerimus; sed tanquam transfugas et proditores damnatos, ignominiosissimo supplicio affectum iri. Sed, quamuis haec probe sciremus, non dubitauimus tamen ad vos accedere, iure freti, et iuriiurando fidentes, quo iurati sententias feretis. *Nos quidem viles sumus, et longe inferiores, quam quos de tantis rebus disserere conueniat: res tamen, de quibus verba faciemus, non sunt leves. Quare attente haec audiatis, et si nostra postulata vobis iusta et e republica esse videbuntur, (addam etiam necessaria) vltro nobis ea concedatis.„

„Ac primum de iure dicam. Vos, Patres conscripti, quo tempore nostrae societatis ope reges expuliſtis, eamque reipublicae formam, qua nunc vtimur, constituistis, quam non reprehendimus, quum videretis, plebeios deteriore conditione esse in iudiciis, quoties aliquid controuersiarum inter eos et patricios ortum

o Mutato ordine legendum, συγχωρησάντων δὲ τῶν δημάρχων, ὥσπερ ἠξίουν οἱ ὕπατοι etc. *cum concessissent tribuni S. C. fieri, vt postularant coss.* etc. quam lectionem confirmant tum antecedentia, p. 1397. v. 6. tum sequentia, v. 6. *Sylb.*

p Καὶ κατήγορον *Vat.* vulgatis copula deest.

q Ἔτι pro αἰτεῖν in *Cod. Vat.*

r Τὰ ἔσχατα πεισόμεθα *Vat.*

s Vel ἑαυτοὺς, vel τὰ ἡμέτερα, vel aliquid huiusmodi, ante ἐπιτρέψαντες deesse quis putet: verum et alibi sine vlla huiusmodi adiectione vtitur. *Steph.*

* Leues enim nos sumus, vt de tantis dicentes rebus, et longe magis, quam conueniret, inferiores. *Lapus.*

t Καὶ λέγειν *Vat.* vulgo καὶ λέγοντες.

u Ἀπηλάσατε in *Vat.* et *Lapi Codd.* quod verius esse pronunciauit *Sylb.* Verum nihil mutandum censet *Portus*, quod ἀπαλλάξαι, vt docet *Suidas*, sumatur pro φυγαδεῦσαι.

x Ὡς

πρὸς τὰς πατρικίας· πολλὰ δ' ἦν ταῦτα· νόμον ἐκυρώσατε, Ποπλίῳ Οὐαλερίου θατέρου τῶν ὑπάτων γνώμῃ χρησάμενοι, ἐξεῖναι τοῖς κατισχυομένοις ὑπὸ τῶν πατρικίων δημόταις, προκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ἐπὶ τὸν δῆμον· καὶ παρ' ὀδὲν ἦτως ἕτερον, [x] ὡς τὸν νόμον τόνδε, τήν τε πόλιν ἐν ὁμονοίᾳ διεφυλάξατε, καὶ τὰς βασιλείας ἐπιόντας ἀπώσασθε. τοῦτον δὴ προφερόμενοι τὸν νόμον, ὑπὲρ ὧν ἅπαντας ἀδικεῖσθαί τε καὶ κατισχύεσθαι λέγομεν ὑπὸ Γαΐου Μαρκίου τοδὶ, καλοῦμεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν δῆμον, καὶ τὰ δίκαια παραγγέλλομεν ἐκεῖ λέγειν. καὶ προβουλεύματος ἐνταῦθα [y] ἐκέτι δεῖ. περὶ ὧν γὰρ ἐκεῖσὶ νόμοι, περὶ τούτων ὑμεῖς τῇ προβουλεύσεσθαι κύριοι, καὶ ὁ δῆμος ἐπιψηφίσαι. νόμου δ' ὄντος ἀκινήτου, καὶ μηδὲν ὑμεῖς προβουλεύσητε, τούτῳ δήπου χρηστέον. ἐ γὰρ δὴ τοῦτό γ' ἂν εἴποι τις, [z] ὅτι τῶν μὲν ἰδιωτῶν εἴ τῳ τὸ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

ortum fuisset, (id quod non raro fiebat) legem sanxistis, auctore altero coss. P. Valerio, licere plebeiis, qui vim a patriciis paterentur, ad populum prouocare: et nulla alia re adeo, vt hac lege, ciuitatis concordiam conseruastis, et reges reditum vi tentantes repulistis. Hac igitur lege freti, quam vobis proponimus, ob iniuriam et vim, quam nobis omnibus ab hoc C. Marcio factam affirmamus, eum ad populum citamus, ibique causam dicere iubemus, nec senatusconsulto hic est opus. De quibus enim rebus nullae exstant leges latae, in illis locus est vestris senatusconsultis et populi suffragiis. Quibus vero in rebus praesto est lex inuiolabilis, etiamsi vos nullum senatusconsultum feceritis, hac lege est vtendum. Neque vero dixerit hoc quispiam, priuatos quidem homines, quibus contigerit, vt

x Ὡς τὸν νόμον τόνδε *Vat.* vulg. ὡς τῷ νόμῳ τῷδε.

y Οὐκ ἔδει *Vat.*

z Confusus hic verborum ordo. simplicior et clarior hic est: τῶν μὲν ἰδιωτῶν ὄντων, οἷς τὸ μειονεκτεῖν συμβαίνει περὶ τὰς κρίσεις, κυρίαν εἶναι δεῖ τὴν ἐπὶ τὸν δῆμον πρόκλησιν. quam structuram sequutus est etiam *Lapus*; nisi quod περὶ τὰς κρίσεις transfert in membrum sequens: sic enim vertit: *quod priuatis, si laedi eos accidat, oportet firmam esse de iudiciis ad populum prouocationem. Sylb.*

a Forsan

μειονεκτεῖν συμβαίνει εἰς τὰς κρίσεις, κυρίαν εἶναι δεῖ τὴν ἐπὶ τὸν δῆμον πρόκλησιν, ἡμῖν δὲ τοῖς δημάρχοις ἄκυρον. νόμῳ μὲν δὴ συγχωρήματι τῷδε ἰσχυριζόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο [a] παρακινδυνεύσαντες [b] ἐφ' ὑμῖν γενέσθαι δικασταῖς, ἥκομεν. ἀγράφῳ δὲ καὶ ἀνομοθετήτῳ φύσεως δικαίῳ τῷδε ἀξιοῦμεν, ᾧ βουλὴ, μὴ πλεῖον ἔχειν ὑμῶν τὸν δῆμον, μήτε μεῖον, [c] ἔν γε τῷ δικαίῳ, οἱ πολλοὺς καὶ μεγάλους συνδιενεγκόντες ὑμῖν πολέμους, [d] καὶ περὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολέμων πλείστην ἐπιδειξάμενοι προθυμίαν, καὶ [e] τῷ μηδενὶ τὸ κελευόμενον ποιεῖν τὴν πόλιν, ἀλλ' αὐτὴν ἑτέροις ἐπιτάττειν τὰ δίκαια, οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν παρασχόμενοι. οὕτω δ' ἂν ἡμῖν τὸ μὴ μεῖον ἔχειν τῶν δικαίων ἀποδοίητε, ὦ πατέρες, εἰ τοὺς ἐπιχειροῦντας εἰς τὰ σώματα ἡμῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν παρανομεῖν, [f] κωλύοιτε, τὸν ἐκ τῆς δίκης ἐφιστάντες αὐτοῖς φόβον. ἀρχὰς μὲν δὴ καὶ προεδρίας

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

vt sint deteriore conditione in iudiciis, prouocationem ad populum habere, nobis vero tribunis idem iuris non esse. Huius igitur legis concessione freti, et propterea non sine nostro periculo vestrum iudicium subituri venimus. Quod autem attinet ad illud ius naturae non scriptum, nullisque legibus sancitum, aequum esse censemus, Patres conscripti, vt (in iure saltem) pleiorum conditio, neque melior, neque etiam deterior sit, quam vestra, quia multa atque magna bella vobiscum gesserunt, et maxima animi alacritate in illis conficiendis operam vobis nauarunt, et praecipui auctores fuerunt, ne populus Romanus aliorum imperio pareret, sed ipse aliis id, quod aequum esset, imperaret. Sic autem non deteriore iuris conditione erimus, Patres conscripti, si illis, qui corporibus nostris et libertati iniuriam facere conantur, iudicii terrorem intentetis. Magistratus sane, et princi-

a Forsan rectius παρακινδυνεύσοντες. *Port.* Nec aliter legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *ac praeterea periclitaturi sub vobis iudicibus venimus.*

b Ὑφ' ἡμῖν γενέσθαι *Vat.*

c Ἔν γε ἓν τῷ δικαίῳ, πολλὰς *Vat.*

d Deest *Vat.*

e Datiu. τῷ non praecedentia respicit, sed regitur a seq. participio παρασχόμενοι. *Sylb.*

f Κωλύητε *Vat.*

g Καὶ

καὶ τιμὰς ᵍ τοῖς ἀρετῇ καὶ προὔχουσιν ὑμᾶς οἰόμεθα δεῖν ἀπονέμειν· τὸ δὲ μηδὲν ἀδικεῖσθαι, καὶ τὸ δίκας ὧν ἄν τις πάθῃ προσηκούσας λαμβάνειν, ἴσα καὶ κοινὰ τοῖς ἅμα πολιτευομένοις εἶναι δικαιοῦμεν. ὥσπερ οὖν τῶν λαμπρῶν καὶ μεγάλων ἀφιξάμεθα ὑμῖν, οὕτω τῶν ἴσων καὶ κοινῶν ὑ μεθιέμεθα. ἱκανὰ ταῦτα ʰ εἰρήσθω περὶ τῶ δικαίου, πολλῶν ἐνόντων καὶ ἄλλων λέγεσθαι."

XLII. „Ὡς δὲ καὶ συνοίσει τῷ κοινῷ ταῦτα, ὡς ὁ δῆμος ἀξιοῖ γινόμενα, μικρὰ διεξιόντων ἀνέχεσθε. φέρε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς ἔροιτο, τί μέγιστον οἴεσθε εἶναι τῶν καταλαμβανόντων κακῶν τὰς πόλεις, καὶ τοῦ ταχίστου τῶν ὀλέθρων αἴτιον; ἆρα οὐχὶ τὴν δυσνοσασίαν εἴποιτε ἄν; ἐμοὶ γ' οὖν δοκεῖ. ⁱ τίς ὑμῶν οὕτως ἠλίθιός ἐστιν, ἢ σκαιὸς, ἢ πέρα τῶ μέτρα μισῶν τὴν ἰσηγορίαν, ὃς οὐκ οἶδεν, ὅτι, δοθείσης ἐξουσίας τῷ δήμῳ, κρίνειν, ἃς ἔξεσιν αὐτῷ, δί-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

principem locum in ſedendo, et honores iis, qui et virtute et fortuna inter vos excellunt, tribuendos putamus; verum iniurias non pati, et, ſi quis intulerit, de eo poenas pro meritis ſumere, haec omnibus ciuibus aeque communia eſſe debere cenſemus. ſicut igitur ſplendida illa et magnifica vobis concedimus, ſic iſtam communem iuris aequabilitatem nolumus amittere. Atque de iure haec ſufficiant, licet et alia multa afferri poſſint."

„Quod autem et reipublicae profutura ſint plebis poſtulata, a me paucis differente accipite. Eia igitur, ſi quis ex vobis quaereret, quaenam maxima calamitas ciuitatibus poſſit contingere, et quaenam celerrimi exitii cauſſa vobis videtur eſſe? nonne reſponderetis, diſcordia? Ego certe ita ſentio. Quis igitur veſtrum adeo eſt fatuus, aut ineptus, aut vltra modum iuris aequabilitatis inimicus, qui non videat, data populo poteſtate iudicandi legitime eas cauſſas, quarum cognitio ad

g Καὶ τιμὰς καὶ] Secundum καὶ non agnoſcit *Vat.* atque ſuperfluum eſſe viderat *Sylb.*

h Ἱκανὰ ταῦτα εἰρῆσθαι *Vat.*

i Poſt τίς deeſſe videtur coniunctio δ', δ', vel ſimilis. *Lapus* vertit: *Et quis eſt veſtrum tam fatuus? Sylb.*

κας κατὰ τὸν νόμον, ἐν ὁμονοίᾳ πολιτευσόμεθα; εἰ δὲ τἀναντία γνοίητε, καὶ ᵏ ἀφέλοισθε ἡμῶν τὴν ἐλευθερίαν· ˡ ἐλευθερίαν γὰρ ἀφαιρήσεσθε, δίκην καὶ νόμον ἀφαιρούμενοι· τασιάζειν ἡμᾶς αὖθις ἀναγκάσετε καὶ πολεμεῖν ὑμῖν; ἐξ ἧς γὰρ ἂν ἐξελαθῇ πόλεως δίκη καὶ νόμος, εἰς ταύτην στάσις εἰσπορεύεσθαι φιλεῖ καὶ πόλεμος. καὶ ὅσοι μὲν οὐκ ἦλθον εἰς πεῖραν ἐμφυλίων συμφορῶν, οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ δι' ἀπειρίαν τῶν κακῶν, μήτ' ἄχθονται τοῖς γεγονόσι δεινοῖς, μήτε κωλύσιν ἐκ πολλοῦ τὰ μέλλοντα. ὅσοι δὲ, ὥσπερ ὑμεῖς, εἰς τὰς ἐλαχίστας κινδύνως καταστάντες, ἀγαπητῶς ἀπηλλάγησαν, ἣν ὁ καιρὸς ἀπήτει, ποιησάμενοι τῶν κακῶν λύσιν, τίς εὐπρεπὴς ἢ μετρία πρόφασις ἀπολείπεται τούτοις, ἐὰν ἔτι ταῖς αὐταῖς συμφέρωνται τύχαις; τίς δ' ἂν ἂν ᵐ ὑμῶν καταγνοίη πολλὴν ἄνοιαν καὶ μανίαν, ἐνθυμούμενος, ὅτι μικρῷ μὲν ἔμπροσθεν, ὑπὲρ τῶ μὴ τασιάζειν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

ad eum pertinet, rempublicam fore concordem? quod ſi aliter ſtatueritis, et nobis libertatem eripueritis, (libertatem enim eripietis, ſi ius et legem tollatis) vos iterum diſſidendi et bellum vobis inferendi neceſſitatem nobis impoſituros? Nam ex qua ciuitate iura et leges expelluntur, in eam ſeditio bellumque ingredi ſolet. Et qui nunquam experti ſunt calamitates bellorum ciuilium, mirum non eſt, ſi ob imperitiam malorum, nec praeteritis offendantur incommodis, nec futura multo ante prohibeant. Qui vero, vt vos, leuiſſimis periculis tentati, libenter (prout temporis ratio poſtulabat) ſe malis liberarunt, quamnam honeſtam, aut aequam cauſſam hi poterunt afferre, ſi in eaſdem calamitates iterum inciderint? Quis vero non damnauerit vos magnae amentiae et inſaniae, cogitans, vos paullo ante, ne diſſiderent a vobis plebeii, multa

k Analogia poſtulat ἀφέλοισθε. ſi quis malit ἀφελεῖσθε, mutatur verbi modus. *Sylb.* Ἀφέλεσθε *Vat.* vulgo ἀφελοῖσθε.

l Ἐλευθερίας minus recte in *Ed. Steph.*

m Ὑμῖν *Vat.* et mox ἐνθυμουμένων. Verum ἐνθυμένους malit *Sylb.* vt feratur ad τίς, non ad ὑμῶν. quo modo et *Lapus* legiſſe videtur, dum vertit *cogitans.* Οὐκ ἐνθυμουμένων legendum cenſet *Steph.* vulgatae dant ἐνθυμουμένων ſine particula infitiante.

τὰς δημότας, πολλὰ παρὰ γνώμην ὑπεμείνατε, ὧν ἔνια ἅττε κάλλιςα ἦν ἴσως, ἅττε λυσιτελέςατα· νῦν δ' ἅτ' εἰς χρήματα βλάπτεσθαι μέλλοντες, ἅτ' εἰς εὐδοξίαν, ἅτ' εἰς ἄλλο τῶν κοινῶν ὀδ' ὁτιῦν, ἵνα χαρίζησθε τοῖς μισοδημόταις, τὸ δημοτικὸν αὖθις ἐκπολεμώσετε; ἂκ, ἐάν γε σωφρονῆτε. ἡδέως δ' ἂν ὑμᾶς ἐροίμην, τίνα γνώμην λαβόντες τότε, τὴν κάθοδον ἡμῖν συνεχωρήσατε, ἐφ' οἷς ἠξιοῦμεν· πότερα λογισμῷ προειδόμενοι τὸ κράτιςον, ἢ τῇ ἀνάγκῃ εἴξαντες; εἴπερ γὰρ ταῦτα ὑπελαμβάνετε ὠφελιμώτατα εἶναι τῇ πόλει, τί οὐ μένετε καὶ νῦν [n] ἐν αὐτοῖς; εἶτ' ἀναγκαῖα [o] καὶ'' οὐκ ἐνδεχόμενα ἄλλως γενέσθαι, [p] εἴτε κατὰ λογισμὸν γέγονε ταῦτα ὀρθὸν καὶ τὸ συμφέρον σκοποῦντα τῆς πόλεως, τί χαλεπαίνετε γενομένοις; τὴν ἀρχὴν γὰρ ἔδει μὴ [q] συγχωρεῖν ἴσως, εἰ δύναμις ἦν ὑμῖν· συγχωρήσαντας δὲ, μηκέτι τοῖς πεπραγμένοις ἐγκαλεῖν.»

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

multa praeter animi veſtri ſententiam tuliſſe, quorum nonnulla fortaſſe, neque pulcherrima, neque vtiliſſima erant: nunc vero, quum neque in veſtris facultatibus, neque in bona exiſtimatione, neque in vlla alia re communi damnum ſitis accepturi, in gratiam eorum, qui plebeios oderunt, plebem iterum a vobis vos alienare velle? Nequaquam, ſi ſapitis, hoc facietis. Lubenter autem ex vobis quaererem, quidnam tunc cogitaretis, quum reditum nobis, quibus voluimus conditionibus, conceſſiſtis: vtrum ratione prouidentes id, quod optimum erat, an neceſſitati cedentes? Si enim haec maxime e republica eſſe credebatis, quin in eadem ſententia nunc quoque manetis? ſin neceſſaria, et quae aliter fieri non poſſent, aut ſi recto conſilio haec facta ſunt, quod ex vſu reipublicae futura viderentur, quin aequo fertis animo? Principio enim fortaſſe (ſi poteratis) non oportuerat vos haec nobis concedere: at quum conceſſeritis, ea vobis minime ſunt reprehendenda ac vituperanda.

Mihi

n Illud ἐν (quod deerat in *Ed. Steph.*) ex *Cod. Rom.* (cui conſentit *Vat.*) reſtituit *Sylb.*

o Abeſt *Vat.*

p Εἴτε κατὰ λογ. et quae ſequuntur vſque ad τί χαλ. deſunt in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ea tamen agnoſcit *Lapus*, qui vertit: *ſiue etiam ex ratiocinatione ſint facta, rectum commodumque ſpectante ciuitatis, quid ſuccenſeris iam factis?*

q Rectius συγχωρῆσαι, vel συγχωρεῖν. *Sylb.* vulgo συγχωρήσειν.

»Ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖτε, ὦ βουλὴ, περὶ μὲν τὰς διαλύσεις γνώμῃ τῇ βελτίςῃ κεχρῆσθαι· οἷς ἀνάγκη εἴκειν, τούτων βέβαια τηρεῖν τὰ συγκείμενα. θεὰς γὰρ ἡμῖν ἐγγυητὰς ἐδώκατε τῶν ὁμολογιῶν, πολλὰ καὶ δεινὰ ἐπαρασάμενοι τοῖς παραβᾶσι τὰς συνθήκας, αὐτοῖς τε καὶ ἐγγόνοις εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον. ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ τά τε δίκαια ἀξιῶμεν καὶ τὰ συμφέροντα, [r] καὶ πολλὴ ἀνάγκη ποιεῖν ὑμᾶς ταῦτά ἐςι, μεμνημένους τῶν ὅρκων, ὡς πρὸς εἰδότας ἅπαντας, ἂκ οἶδ', ὅ τι δεῖ πλείω λέγοντα ἐνοχλεῖν. ὡς δ' ὀ μικρὰ τὰ διαφέροντα ἡμῖν ἐςι, τόνδε μὴ ἐκλιπεῖν τὸν ἀγῶνα, μήτε βίᾳ [s] εἴξαντας, μήτ' δεκε-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

Mihi certe videmini, Patres conſcripti, paci publicae optima ratione conſilioque proſpexiſſe, cuius conditionibus neceſſario vobis cedendum, vt ea, quae inter nos pacti ſumus, firma rataque ſeruetis. Deos enim foederum ſponſores nobis dediſtis, multa et atrocia mala imprecati iis, qui foedera violaſſent, tum ipſis, tum in ſempiternum eorum poſteris. Quod igitur noſtra poſtulata ſint iuſta et vtilia, (quae etiam omnino neceſſe eſt vos facere iurisiurandi memores) his demonſtratum eſt: quare non video, cur oporteat me vobis omnibus rei gnaris aures pluribus obtundere. Quod vero noſtra quoque non parum interſit hoc certamen non deſerere, aut vi depulſos, aut fraude

r Ita etiam in *Ed. Steph.* et *Codd. Mſſ.* niſi quod v. 7. ἃ καὶ, quae pone συμφέροντα leguntur, et v. 8. ταῦτά ἐςι omittat *Rom.* et v. eodem προειδότας habeat *Vat.* Vulgatam lectionem planam et expeditam eſſe exiſtimat *Sylb.* modo expungatur ταῦτα. Si quis etiam (inquit) delere velit ὡς πρὸς εἰδότας ἅπαντας, velut ex p. 1406. v. 4. perperam huc pertractum, ſuo fruatur iudicio. *Porto* ſic legendum videtur: ἀλλ' ὅτι etc. ποιεῖν ὑμᾶς μεμνημένους τῶν ὅρκων, ταῦτά ἐςιν, ὥςε πρὸς εἰδότας ἅπαντας ἂκ οἶδ' ὅτι etc. *Lapus* vertit: *ac quod iuſta igitur poſtulemus et vtilia, quae vos valde neceſſe eſt facere, iurisiurandi memores, non video, quid oporteat plura apud ſcientes dicentem moleſtiam vobis afferre.* ac ſi legiſſet: ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ τά τε δίκαια ἀξιῶμεν καὶ τὰ συμφέροντα, ἃ καὶ πολλὴ ἀνάγκη ποιεῖν ὑμᾶς, μεμνημένους τῶν ὅρκων, ἂκ οἶδ', ὅτε δεῖ πλείω πρὸς εἰδότας λέγοντα ἐνοχλεῖν.

s Ita *Codd. Mſſ.* itidemque pag. 1404. v. 9. legitur τῇ ἀνάγκῃ εἴξαντες. εἰρξαντας male in *Ed. Steph.*

ἀπάτῃ παραχθέντας, ἀλλὰ κατὰ πολλὴν ἀνάγκην εἰς αὐτὸν ἀφίγμεθα, δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν πεπονθότες [t] ὑπὸ τότε τῶ ἀνδρὸς, μάθετε, ὦ πατέρες, μᾶλλον δ' ἀναμνήσθητε· οὐδὲν γὰρ ὅ τι ἀ πρὸς εἰδότας ὑμᾶς ἅπαντας ἐρῶ· καὶ ἅμα γνώμῃ χρήσασθε οἰκείᾳ πρὸς τὰ λεγόμενα, ἐνθυμηθέντες, εἰ τῶν δημοτῶν ἡμῶν ἐπεχείρησέ τις ἐν τῷ πλήθει τοιαῦτα λέγειν ἢ πράτ]ειν καθ' ὑμῶν, οἷα Μάρκιος ἐτόλμησεν ἐνθάδε εἰπεῖν, [u] ποῖόν ποτε ἂν ὑμῖν παρέστη πρὸς αὐτὸν πάθος.„

XLIV. „Τὰς γὰρ ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας τῇ βελῇ ἀκινήτως ὁμολογίας, καὶ μόνον οὐκ ἀδαμαντίνοις δεσμοῖς ἠσφαλισμένας, ἃς ἔτε ὑμῖν τοῖς ὁμωμοκόσιν, οὔτε τοῖς ἐξ ὑμῶν ἐσομένοις καταλύειν θέμις, ἕως ἂν ἡ πόλις ἥδε οἰκῆται, πρῶτος ἐπεχείρησε λύειν ἐξ ὑμῶν ἁπάντων Μάρκιος, ἔτι τέταρτον ἔτος ἐξ οὗ γεγενημένας, ἀ σιγῇ πράτ]ων τὴν κατάλυσιν, οὐδ' εἰς ἀφανὲς πω καταδὺς χωρίον, ἀλλ' ἀναφανδὸν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, πάντων παρόντων ὑμῶν, γνώμην ἀποφηνάμενος, ὡς χρὴ τὴν δημαρχικὴν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

deceptos; quod etiam magna neceſſitate coacti in hoc venerimus, grauibus, imo vero grauiſſimis iniuriis ab hoc homine affecti, audite, Patres conſcripti, vel potius in memoriam reuocate, (nihil enim ſum dicturus, quod non ſit vobis omnibus notum) ſimul etiam fingite, nunc veſtram rem agi, hoc cogitantes, ſi quis de noſtro plebeio ordine auſus fuiſſet apud plebem contra vos talia dicere aut facere, qualia Marcius hic auſus eſt dicere, quonam animo in eum eſſetis.

Nam pacis conditiones ſenatui non violandas, et propemodum adamantinis vinculis adſtrictas, quas neque vobis iuratis, neque veſtris poſteris, violare fas eſt, quamdiu haec vrbs habitabitur, primus ex vobis hic Marcius violare eſt conatus, quadriennio nondum exacto, ex quo pax facta, idque non tacite, neque in aliquo obſcuro angulo ſe occultans, ſed palam in hoc loco, vobis omnibus praeſentibus, pronunciata ſententia, tribunitiam poteſta-

[t] Ὑπὸ τῶδε *Vat.*

[u] Τοιόν ποτε ἂν ἡμῖν *Vat.*

x Καὶ

ἐξουσίαν μηκέτι συγχωρεῖν ἡμῖν, ἀλλ' ἀνελεῖν, ἢ πρώτη καὶ μόνη τῆς ἐλευθερίας φυλακὴ πιστεύσαντες, ἐποιησάμεθα τὰς διαλύσεις. [x] καὶ ἐδ' ἐνταῦθα ἔστη τῆς ἀλαζονείας, ἀλλ' ὕβριν τὴν ἐλευθερίαν τῶν πενήτων, καὶ τυραννίδα τὴν ἰσηγορίαν ὀνομάζων, ἀφελέσθαι παρῄνει ταύτην ὑμῖν. ὁ δὲ πάντων ἀνοσιώτατον ἦν τῶν τότε ὑπὸ τότε ἀξιωθέντων, ἀναμνήσθητε, ὦ πατέρες, ὅτε ἀπέφαινε καιρὸν εἶναι καλὸν ἀπομνημονεῦσαι πρὸς τὸ δημοτικὸν ἅπασας τὰς [y] ἐν τοῖς προτέροις ἐγκλήμασιν ὀργάς· καὶ παρῄνει νῦν, ὡς τετρύχωταί τε ὑπ' [z] ἀχρηματίας, καὶ πολὺν ἤδη χρόνον τῆς ἀναγκαίᾳ σπανίζεται τροφῆς, [a] "ὥστε" ἅπαν αὐτῷ ἐπιτρέψαι, διανατασχόντας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀπορίας τῶν ἐπιτηδείων τὴν ἀγοράν. ἀ γὰρ ἀνθέξειν ἡμᾶς ἐπὶ πολὺν χρόνον, ὀλίγα σιτία πολλῷ ὠνημένους ἀργυρίῳ πένητας ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὰς μὲν οἰχήσεσθαι, τὴν πόλιν ἐκλιπόντας, ὅσοι

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

poteſtatem haud amplius nobis concedendam, ſed tollendam; quo primo et ſolo libertatis praeſidio freti pacem fecimus. Neque vero intra hos arrogantiae terminos ſtetit, ſed pauperum libertatem inſolentiae contumelioſae, et iuris aequabilitatem tyrannidis nomine appellans, haec nobis adimenda cenſuit. Et, quod maxime, omnium eorum, quae iſte tunc facienda cenſuit, impium eſt, in memoriam reuocate, Patres conſcripti, quum aperte dixit, opportunum veniſſe tempus promendi omnes iras ſuperioribus plebis criminibus debitas: tuncque vobis ſuaſit, quando plebs incommodis eſſet attenuata, et iam diuturna rerum ad victum neceſſariarum inopia laboraret, vt rem totam ſibi permitteretis, annonam et res ad victum neceſſarias in eadem penuria retinentes. Neque enim nos diutius duraturos, ſi magno precio nos homines pauperes exiguum cibum emeremus: ſed alios abituros relicta vrbe, et quicunque reman-

x Καὶ ἐκ ἐνταῦθα *Vat.*

y Ἐπὶ τοῖς *Vat.* quod placuit *Porto* et *Sylb.*

z Ἀχρηίας] Rectius ἀχρηματίας, vt ſupra in oratione Marcii p. 420. v. 30. vnde haec repetita ſunt. *Sylb.*

a Deeſt *Vat.*

b Ἡμᾶς

δ' ἂν ὑπομείνωσι, τῷ κακοδαιμονεστάτῳ διαφθαρήσεσθαι τῶν μόρων. ὅτως δ' ἄρα παρεφρόνει καὶ θεοβλαβὴς ἦν ταῦτα πείθων [b] ὑμᾶς, ὥς' οὐδ' ἐκεῖνο ἠδυνήθη καταμαθεῖν, χωρὶς τῶν ἄλλων, ὧν προσετρίβετο, τὰς τῆς βελῆς σπονδὰς λύειν ἀξιῶν, ὅτι πένητες ἄνθρωποι τῆς ἀναγκαίας τροφῆς ἀποκλειόμενοι, τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ὄντες, ὁμόσε χωρεῖν ἀναγκασθήσονται τοῖς αἰτίοις τῆς συμφορᾶς, οὐδὲν ἔτι φίλιον ἡγούμενοι. ὥς' εἰ μανέντες ὑμεῖς ἐπεκυρώσατε τὰς γνώμας αὐτῷ, μηθὲν ἂν γενέσθαι τὸ διὰ μέσου, ἀλλ' ἢτοι τὸ δημοτικὸν ἀπολωλέναι πλῆθος ἅπαν, [c] ἢ οὐδὲ τὸ τῶν πατρικίων περιλειφθῆναι γένος. ὁ γὰρ ὅτως ἂν ἀνδραποδωδῶς παρέσχομεν ἑαυτούς, οἱ μὲν ἐκπεσεῖν, οἱ δ' ἀποθανεῖν, ἀλλὰ θεοὺς [d] καὶ δαίμονας μάρτυρας, ὧν ἐπάσχομεν, ἐπικαλεσάμενοι, πολλῶν ἂν ἐξεπληρώσαμεν τὰς [e] ἀγορὰς, εὖ ἴσε, καὶ τὰς στενωπὰς νεκρῶν, καὶ μέγαν αἵματος κρατῆρα πολιτικὸν στήσαντες, ὅτως ἂν ἐδεξάμεθα τὴν ὀφειλομένην μοῖραν. τοιούτων ἡμῖν δυσσεβημάτων, ὦ πατέρες, εἰσηγητὴς ἐγένετο, καὶ τοιαῦτα δημηγορεῖν ὤετο δεῖν."

„Καὶ ἐχὶ λέγειν μὲν ὁ Μάρκιος, ἐξ ὧν [f] διασήσειν ἔμελλε τὴν πόλιν, ἐπεχείρησε, πράττειν δ' ἐχ, οἷα ἔλεγεν, ἐπεβάλετο, ἀλλὰ καὶ σῖφος ἀνθρώπων εἰς ἅπασαν ὑπηρεσίαν ἑτοίμων [g] περὶ ἑαυτὸν ἔχων, καλούμενος ἐπὶ τὴν [h] ἀρχὴν ἡμῶν, οὐκ ἀπαντᾷ, καὶ τοῖς ὑπηρέταις τοῖς ἡμετέροις, ὁπότε κελευσθέντες ἄγειν αὐτὸν [i] ἐπιβάλλοιντο, πληγὰς ἐντρίβεται, καὶ οὐδὲ τῶν ἡμετέρων σωμάτων τῷ χεῖρε τελευτῶν ἀπέχεται. ὥστε περίεστιν ἡμῖν, τό γ' [k] ἐπὶ τοῦτον εἶναι μέρος, ὄνομα εὑπρε-

remansissent, infelicissimo mortis genere perituros. Adeo autem insanus et mente captus erat, quum haec vobis suaderet, vt ne illud quidem incommodum, praeter alia, quae sequuntura erant hoc ipsius consilium, quo suadebat, vt senatus foedus frangeretur, animaduertere potuerit, futurum fuisse, vt paupertas, quorum tantus est numerus, necessario victu priuati cogerentur cum illius calamitatis auctoribus congredi, eosque omnes pro hostibus habere. Quod si vos pari insania eius consilia rata fecissetis, nihil impedimento fuisset, quo minus aut tota plebs funditus deleretur, aut omnis gens patricia exstingueretur. neque enim ita mancipiorum instar praebuissemus nos partim patria pellendos, partim necandos, sed invocatis diis geniisque nostrarum iniuriarum testibus, multis (mihi credite) cadaueribus fora et compita repleuissemus, et magnam ciuilis sanguinis craterem statuissemus, atque ita demum fatalem mortem alacriter subiissemus. Adeo impiorum facinorum, Patres conscripti, hic auctor nobis erat, atque de talibus rebus concionem habendam arbitrabatur."

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

„Neque vero Marcius dictis quidem seditionem in ciuitate conatus est excitare, ab iis vero faciendis, quae dicebat, abstinuit; sed, stipatus hominum globo ad quamuis operam parato, vocatus ad magistratum non venit, et nostris ministris, quum iussu nostro eum ducere vellent, plagas inflixit, et postremo ne a nostris quidem corporibus manus abstinuit. Quapropter, quod ad hunc attinet, speciosum sacrosancti magistratus nomen ad

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

b Ἡμᾶς *Vat.*

c Vel negatiua hic omissa est, vel aliud verbum pro περιλελεῖφθαι substituendum. *Lapus* vertit: *aut perditam iri omnem plebeiam multitudinem aut patriciorum genus. Sylb.* Ἢ τὸ τῶν πατρικίων μηδὲν περιλελεῖφθαι γένος legendum censet *Portus.* Verum displicet *Casaub.* qui malit ἢ τὸ τῶν πατρικίων πᾶν ἀπηλεῖφθαι γένος, vel ἐξηλεῖφθαι.

d Ὧν ἐπάσχομεν κεφ' δαίμονας *Vat.* In vulgatis sic legitur: ἀλλὰ θεοὺς μάρτυρας κεφ' δαίμονας ὧν πάσχομεν (in praesenti) ἐπικαλεσ.

e Nulla ratio, cur quis ἀγυιὰς malit. *Sylb.*

f Vel διασήσει legendum, vel διασήσειε. *Sylb.* Forsan ἔμελλε desideratur. *Port.* ἔμελλε deest vulgatis.

g Παρ' ἑαυτὸν] Forsan περὶ ἑαυτὸν, vt supra p. 421. v. 49. *Sylb.* Παρ' ἑαυτῷ *Vat.*

h Ἀρχὴν ἡμῶν *Vat.* pronomen a vulgatis abest.

i Ἐπιβάλοιντο *Vat.*

k Rectius ἐπὶ τούτῳ, vt supra τό γε ἐφ' ἡμῖν εἶναι μέρος. *Sylb.*

πὲς [l] ἀσύλῳ ἀρχῆς ἐπὶ χλευασμῷ κείμενον ἔχειν, ἔργων δὲ τῶν ἀποδεδομένων τῇ ἀρχῇ μηδ' ὁτιῶν πράττειν. πῶς δ' ἂν ἑτέροις ἀδικεῖσθαι λέγωσι βοηθήσαιμεν, οἷς γε μηδ' αὐτοῖς ὑπάρχει τὸ ἀσφαλές; ταύτας μέντοι τὰς ὕβρεις οἱ πένητες ὑβριζόμενοι πρὸς ἑνὸς ἀνδρὸς ἔπω τυραννῶντος, ἀλλ' ἔτι μέλλοντος, καὶ τὰ μὲν ἤδη πεπονθότες δεινά, ὦ βελτίστη, τὰ δ', εἰ μὴ τὸ πλεῖον ὑμῶν μέρος ἐμποδὼν ἐγένετο, παρὰ σχεδὸν ἐλθόντες παθεῖν, [m] ἄρα εἰκότως ἀγανακτοῦμεν, καὶ βοηθείας τινὸς οἰόμεθα δεῖν [n] ἐκ ἄνευ τῆς [o] ὑμετέρας συναγανακτήσεως τυχεῖν, ἐπὶ δίκην αὐτὸν ἴσην καὶ νόμιμον, ὦ βελτίστη, προκαλέμενοι, περὶ ἣν ἅπασα ἡ πληθὺς μεριστθεῖσα κατὰ φυλὰς, λόγῳ δοθέντος τοῖς δεομένοις, ἔνορκον ἐποίσει τὴν ψῆφον; ἴθι ἐκεῖ, [p] ὦ Μάρκιε, καὶ ταῦτα,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

ad irrisionem impositum habebimus, et tamen ne vel minimam quidem earum rerum, quae huic magistratui attribuuntur, facere poterimus. Quomodo igitur aliis de iniuria sibi illata conquerentibus opitulabimur, si ne ipsi quidem tuti simus? Quum igitur his iniuriis fuerimus affecti nos pauperes, ab vno solo homine nondum tyranno, sed ad tyrannidem adspirante; quumque, Patres conscripti, partim res atroces iam simus perpessi, partim mox essemus perpessuri, nisi maior vestri senatus pars *Marcii conatibus* impedimento fuisset: nonne, Patres conscripti, merito indignamur, et aliquod auxilium non sine vestra indignatione nobis habendum putamus, hunc ad aequum et legitimum iudicium vocantibus, in quo totus populus per tribus diuisus, facta rogantibus dicendi potestate, iuratus suffragia feret? I Marce eo, et

ἃ μέλλεις λέγειν ἐνθάδε, πρὸς ἅπαντας τὺς πολίτας ἀθρόους ἀπολογοῦ, εἴτε ὡς ἀπὸ τῆ βελτίστη τὰ κράτιστα συνεβούλευες τύτοις, εἴτε καὶ [q] συνήνεγκεν ἂν τῇ πόλει ταῦτα γενόμενα, εἴτε ὡς ἐκ ἔστι δίκαιον λόγων εὐθύνας ὑπέχειν τὺς ἀποφαινομένυς ἐνθάδε τὰς γνώμας, [r] εἴτε ὡς ἐκ ἐκ προνοίας, ἀδ' ἐπιβλῆς, ἀλλ' ὀργῇ ἐπιτρέψας, τὰ μιαρὰ ταῦτα παραινεῖν προήχθης, [s] εἴθ' ὅ τι δή ποτε ἄλλο ἀπολόγημα ἔχεις, καταβὰς ἀπὸ τῶν ὑπερηφάνων καὶ τυραννικῶν αὐχημάτων ἐκείνων [t] σεαυτὸν ἐπὶ τὸ [u] δημοτικὸν, [x] ὦ πονηρὲ, καὶ ποίησον ἤδη ποτὲ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὅμοιον, ἡμαρτηκότος λάβε καὶ παραιτεμένυ σχῆμα, ταπεινὸν, ἐλεεινὸν, οἷον ἀπαιτοῦσιν αἱ συμφοραὶ, μὴ βιαζόμενος τὰς κακῶς πεπονθότας, ἀλλ' ὑπερχόμενος, ἀξίᾳ σώζεσθαι. γενέσθω

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

quae hic es dicturus, ea apud omnes tuos cines congregatos tui purgandi caussa dic; siue optimo animo optimum consilium his dedisti; siue iudicasti, haec, si fierent, e republica futura fuisse; siue putasti, minime aequum esse, vt, qui hic sententias dicunt, earum rationes *alibi* reddant; siue non consulto, nec per insidias, sed irae indulgens, eo prouectus es, vt haec impia consilia dares; siue quamcunque aliam defensionem habes: et demitte elatos illos ac tyrannicos spiritus, quos geris, modestiamque ciuilem indue, et te, o miser, tandem aliquando aliis hominibus similem redde, sume rei deprecantis habitum humilem, miserabilem, qualem calamitates postulant, haud vim afferens iniuria affectis,* sed elatos animos demittens pete salutem.

Sint

[l] Lexicographi (citantes *Dionysium*) dicunt ἀσυλάρχης, s. i. e. *inuiolabilis magistratus*. quod si verum, ἀσυλάρχᾳ legendum. Sed ἀσυλαρχίᾳ malim, aut (cum *Sylb.*) ἀσύλῳ ἀρχῆς, vt p. 394. v. 19. *Port.* Ἀσύχῳ ἀρχῆς ἐπιχλεύασμα in *Cod. Vat.*

[m] Sensus postulat ἆρ' ἐκ. *Sylb.*

[n] Rectius abesset ἐκ. *Port.* Fallitur eo, quod συναγανακτεῖν est *causam afflicti suscipere, et illatam iniuriam animo iniquo ferre, non secus, ac si sibi facta esset. Cas.*

[o] Ἡμετέρας perperam in *Ed. Steph.*

[p] Ὦ μακάριε in *Lapi Cod.* nam vertit, *o beate.*

[q] Συνήνεγκαν αὐτῇ πόλει] Malim συνήνεγκε τῇ πόλει. *Sylb.* Συνήνεγκαν ἂν τῇ πόλει *Vat.*

[r] Εἴτε ἐκ ὡς ἐκ] Melius εἴτε ὡς ἐκ, vt in praeced. membro. *Sylb.*

[s] Εἴθ' ὅτι μή ποτε ἄλλο ἀπολόγημα ἔχεις *Vat.*

[t] *Lapus* ante σεαυτὸν inserit verbum τρέψον, *refer te.* Verum σεαυτὸν transfert *Gelenius* in sequens membrum, ποίησον ἤδη ποτὲ σεαυτὸν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὅμοιον. Retineri suo loco posset vocabulum, si pro καταβὰς substitueretur καταβιβάσας. *Sylb.* Melius forsan, si cum *Cod. Vat.* καταβίβασον legamus.

[u] Δημοτικώτατον *Vat.*

[x] Ὦ πόνηρε malit *Port.*

* Sed *eis* te submittens. *Lapus* et *Gelen.*

σοι παράδειγμα τῆς ἐπιεικείας, ᾗ χρώμενος ἂν εἴης πρὸς τὰς ἅμα πολιτευομένας ἀνεπίληπτος, τὰ τῶν ἀγαθῶν τούτων ἔργα, οἱ τοσοῦτοι μὲν ὄντες τὸ πλῆθος, ὑ ὅσους νῦν ὁρᾷς, τοσαύτας δ' ἀρετὰς ἀποδεδειγμένοι καὶ πολεμικὰς καὶ πολιτικάς, ἃς οὐδ' ἐν πολλῷ πάνυ χρόνῳ διελθεῖν ῥᾴδιον, οὐδὲν ὠμὸν, οὐδὲ ὑπερήφανον ἐξήνεγκαν τέλος καθ' ἡμῶν τῶν φαύλων καὶ ταπεινῶν οἱ σεμνοὶ καὶ μεγάλοι, ἀλλὰ καὶ λόγων ἦρξαν συμβατηρίων, αὐτοὶ πρότεροι προτείνοντες διαλλαγάς, ὅτε διεῖλεν ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἡ τύχη, καὶ τὰς συμβάσεις, οὐχ ὡς ἑαυτοῖς ὑπελάμβανον ἄριστα ἔξειν, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς ἠξιοῦμεν, συνεχώρησαν γενέσθαι, καὶ τὰ τελευταῖα ταυτὶ τὰ περὶ τὴν σιτοδοσίαν ἔναγχος τῷ χρόνῳ προσκρούσματα, ἐφ' οἷς δι' αἰτίας εἴχομεν αὐτούς, περὶ πολλοῦ ἐποιήσαντο ἀπολύσασθαι."

XLVI. „Ἐῶ τἆλλα· ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ σου καὶ τῆς σῆς θεοβλαβείας τίνας οὐκ ἐποιήσαντο δεήσεις ἁπάντων κοινῇ τε καὶ καθ' ἕκαστον τῶν δημοτικῶν, παραιτούμενοί σε τῆς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Sint autem tibi exemplo modeſtiae (qua ſi vſus fueris apud omnes tuos ciues, minime reprehenderis) horum virorum bonorum facta, qui licet tot ſint numero, quot nunc vides, et tot virtutibus, tam militaribus, quam ciuilibus, ſpectati, quibus recensendis ne longum quidem tempus ſufficeret, tamen nihil ſaeui, nihil ſuperbi, in nos viles atque abiectos homines ipſi veneranti ac magni viri ſtatuerunt: ſed etiam ipſi priores de pace nobiſcum egerunt, et priores ad pacem nos inuitarunt, quo tempore fortuna nos ab illis ſepararat, paciſque conditiones, non quas ſibi putabant commodiſſimas, ſed quas nos poſcebamus, conceſſerunt: et poſtremas iſtas offenſiones ob frumenti diſtributionem nuper ortas, ob quas ipſos incuſabamus, maxima diligentia diluerunt.„

„Omitto caetera. Sed pro te ipſo, et pro tuo diuinitus immiſſo furore, quas preces non adhibuerunt, et publice apud vniuerſos plebeios, et priuatim apud ſingulos, poenam tuam depre-

y Ὅσους αὐτὸς ὁρᾷς *Vat.*

z Ἐπι-

τιμωρίας; ἔπειτα τοῖς μὲν ὑπάτοις καὶ τῇ βουλῇ τῇ τοσαύτην πόλιν [z] ἐπιτροπεύσῃ καλῶς εἶχεν, ὦ Μάρκιε, δικασὴν τὸν δῆμον, ὑπὲρ ὧν ἐνεκαλοῦντο, ὑπομένειν, σοὶ δ' ἄρα οὐχὶ καλῶς ἔχει; καὶ δεῖσθαι μὲν τῶν δημοτῶν ὑπὲρ ἀφέσεως τῆς σῆς ἅτοί γε ἅπαντες οὐδὲν αἰσχρὸν εἶναι νομίζουσι· σὺ δὲ δι' αἰσχύνης λαμβάνεις τὸ αὐτὸ τοῦτο; καὶ οὐκ ἀπόχρη σοὶ ταῦτα, ὦ γενναῖε, ἀλλ' ὥσπερ τι καλὸν ἐξειργασμένοις, ὑψαυχενῶν καὶ μεγαληγορῶν περιέρχῃ, καὶ μηδὲν ὑφεῖναι τῆς φρονήματος, ἀπομαχόμενος· ἐῶ γάρ, ὅτι καὶ λοιδορούμενος τῷ δήμῳ, καὶ προσεγκαλῶν καὶ ἀπειλῶν. ἔπειτα οὐ νεμεσᾶτε αὐτῷ τῆς ὑπερηφανίας, ὦ πατέρες, εἰ τηλικούτων αὐτὸν ἀξιοῖ μόνος, ἡλίκων οὐδὲ ὑμεῖς ἅπαντες ἑαυτούς; ὃν χρῆν, εἰ καὶ πάντες ὑμεῖς [a] ἀναδέχεσθαι τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πόλεμον ἐψηφίσασθε, τὸ μὲν εὔνουν καὶ πρόθυμον ὑμῶν ἀγαπᾶν, μὴ δέχεσθαι δὲ χάριν ἰδίαν ἐπὶ κοινῇ βλάβῃ,

deprecantes? et coſſ. et ſenatum, tantae vrbis gubernatores, decebat, Marci, ob crimina obiecta populi iudicium ſubire, te vero idem facere non decebit? nec turpe ſibi putant hi omnes, plebem precibus ſolicitare pro te, vt abſoluaris, tu vero hoc ipſum tibi dedecori fore putas? neque his contentus es, vir generoſe, ſed quaſi praeclarum aliquod facinus ederis, elatis ceruicibus et cum magna iactatione obambulas, nec quidquam de priſtina ſuperbia remittere conaris. Omitto enim, te etiam plebi conuicia dicere, quinetiam eam criminari, eique minari. Et tamen, Patres conſcripti, eius ſuperbiae non ſuccenſetis, qui ſolus ſe rebus tantis dignum iudicat, quantis ne vos quidem omnes vos ipſos dignos iudicaretis? quem oporteret (etiam ſi vos omnes pro eo bellum decernere velletis) beneuolentia veſtra ac promta voluntate contentum eſſe, nec accipere priuatum beneficium in

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

z Ἐπιτροπεύσῃ] Ἐπιτροπεύσῃ *Vat.* quo modo legebat *Gelenius.* Sed vulgatam lectionem (inquit *Sylb.*) retinere nihil vetat, *conſules et ſenatum tantae vrbis praeſides.*

a Ἀναδέχεσθαι τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πόλεμον ἐψηφίσασθε maluit *Gelen.* Ἀνεδέχεσθε *Vat.* in vulgatis legitur ἀναδέχεσθε et ψηφίσασθαι.

b Sic

ἀλλ' ὑπομένειν ἀπολογούμενον, καὶ δίκην ὑπέχοντά, εἰ δέοι, καὶ πάντα πάσχοντα. ταῦτα γὰρ ἦν ἔργα ἀγαθῶ πολίτῃ, καὶ τὸ καλὸν ἔργοις ἀσκοῦντος, ὁ λόγοις. [b] ἃ δὲ νῦν ὅτος βιάζεται, τίνος ἐστὶ σημεῖα βίᾳ, ποίων μηνύματα προαιρέσεων; ὅρκους παραβαίνειν, δεξιὰς παρασπονδεῖν, ὁμολογίας ἀναιρεῖν, δήμῳ πολεμεῖν, εἰς ἀρχόντων σώματα ὑβρίζειν, καὶ μηδὲ ἐφ' ἑνὶ τούτων τὸ σῶμα ὑπεύθυνον ποιεῖν, ἀλλ' ἄκριτον, ἀναπολόγητον, [c] μηδενὸς δεηθέντα, μηδένα φοβηθέντα, μηθενὶ τῶν τοσούτων πολιτῶν ἴσον γενόμενον, ἀδεῶς περινοστεῖν· ἆρα ὁ τυραννικὸς τρόπος [d] ταῦτά ἐστιν; ἔμοιγε δοκεῖ. καὶ τοῦτον ὅμως εἰσί τινες οἱ [e] περιψύχοντες καὶ περικρύπτοντες ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, οἷς ἐντέτηκε τὸ πρὸς τὰς δημοτικὰς μῖσος ἀδιάλλακτον, καὶ ὁ δύνανται συνιδεῖν, ὅτι ἐνθὲν μᾶλλον κατὰ τὸ ταπεινότερον μέρος τῶν ἐν τῇ πόλει φύεται τοῦτο τὸ κακόν, [f] ὡς καὶ κατὰ τὸ σεμνότερον· ἀλλ' οἴονται τῇ διαφόρῳ φύσει καταδεδλωθέντος, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἔξειν ἀσφαλῶς. ἐχ ὅτως ἔχει τὸ ἀληθὲς, ὦ γνώμης ἁμαρτάνοντες τῆς ἀρίστης· διδάσκαλον δὲ τὴν πεῖραν, ἣν ὁ Μάρκιος παρέχεται, καὶ [g] χρόνον λαβόντες, ὀθνείοις τε ἅμα καὶ οἰκείοις σωφρονισθέντες παραδείγμασι, γνοίητε ἄν, ὅτι μοσχευομένη κατὰ τὸ δήμῳ τυραννὶς, καθ' ὅλης τῆς πόλεως μοσχεύεται· καὶ νῦν μὲν ἀφ' ἡμῶν ἄρχεται, κρατήσασα δὲ ἐφ' ὑμῶν φείσεται.

Τοιαῦτα διεξιόντος τοῦ [h] Δεκίου, καὶ τῶν ἄλλων δημάρχων, ἃ παραλιπεῖν αὐτοῖς ἐκεῖνος ἐδόκει, συναγορευσάντων, ἐπειδὴ γνώμην ἔδει τὰς συνέδρους ἀποφαίνεσθαι, πρῶτοι μὲν [i] οἱ πρεσβύτατοι τῶν ὑπατικῶν, καλούμενοι κατὰ τὸν εἰωθότα κόσμον ὑπὸ τῶν ὑπάτων,

5 10 XLVII.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

in reipublicae detrimentum: sed potius aequo animo cauſſam dicere, et mulctam ſubire, ſi opus fuerit, et quaeuis perpeti. Haec enim eſſent facinora boni ciuis, et virtutem factis, non dictis, exercentis. At quae illa nunc per vim agitat, cuiuſnam vitae inſtituti, cuius animi indicia ſunt? foederis iusiurandum violare, fidem datam fallere, pacis conditiones tollere, bellum plebi inferre, magiſtratus ipſos inſolenti iniuria afficere, et nullius facti velle rationem reddere; ſed, contemtis iudiciis, indicta cauſſa, nullis vſum deprecationibus, et quaſi nulli ciuium, quorum tantus eſt numerus, ſit aequalis, impauide obambulare? nonne haec ſunt ingenii tyrannici? Mihi ſane ſic videtur. Et tamen ſunt quidam veſtri ordinis, qui ei fauent et applaudunt, in quorum animis odium in plebeios implacabile eſt inſitum, neque intelligere poſſunt, hoc malum in ciuitate ſuccreſcere, non magis in humilioris ciuium partis, quam in honoratioris, perniciem. ſed putant, ſe in tuto fore, ſi aduerſarii, quos naturae impulſu oderunt, ſubigantur. At reuera non ita ſe res habet, o imperiti homines, qui ab optima ſententia aberratis, ſed Marcii iſtius experimento docti, et temporis progreſſu, et externis ſimul et domeſticis exemplis ſapientiores facti, cognoſcetis, tyrannidem, quae contra plebem alitur, contra totam rempublicam ali: atque haec nunc quidem a nobis incipit, ſed, vbi inualuerit, ne vobis quidem parcet.

Quum autem Decius talem habuiſſet orationem, et caeteri tribuni, quae illum praetermiſiſſe exiſtimabant, addidiſſent, quumque iam ſententiae a patribus eſſent dicendae, primi quidem conſulares viri, maximi quique natu, de more a conſulibus vocati ſurrexe-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

b Sic diſtinguunt *Lapus* et *Portus*: ἃ δὲ νῦν ὅτος βιάζεται, τίνος ἐστὶ σημεῖα βίᾳ; ποίων μηνύματα προαιρέσεων, ὅρκους παρ. etc. *At vis, qua iſte nunc vtitur, cuiuſnam vitae inſtituti eſt ſignum? cuius animi ſunt indicia, foederis iusiurandum violare, fidem* etc.

c Plenius in *Cod. Vat.* μηδενὸς δεηθέντα, μηδένα φοβηθέντα, μηδενὶ etc. nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit: *neminem rogantem, neminem timentem, nemini* etc. vocabula tertium et quartum a vulgatis abſunt.

d Σημεῖα ταῦτά ἐστιν *Vat.*

e Vel καταψήχοντες cum *Sylburgio*, vel παραθήγοντες, ſcriptum fuiſſe puto. *Steph.* Animantes *vertit Lapus*, Frigidam ſuffundentes *Gelen.* adeo vt vulgatam lectionem agnouiſſe videantur. vulgo παραψύχ. et παρακρυπ.

f Lego ὡ καὶ κατὰ τὸ σεμνότερον. *Steph.*

g Malim τὸν χρόνον. *Sylb.*

h *Lapus* habet Λευκίου, quod amplectitur et *Portus*. Sed Δεκίου hic et alibi praeferunt *Sylb.* et *Gelen.*

i Οἱ πρεσβύτατοι καὶ ἐντιμότατοι τῶν ὑπατικῶν legit *Gelen.*

k Ἄππιος

ἀνίσαντο· ἔπειτα οἱ τότων ὑποδέστεροι κατ' ἄμφω ταῦτα· τελευταῖοι δὲ οἱ νεώτατοι, λόγον μὲν οὐθένα λέγοντες· ἔτι γὰρ ἦν δι' αἰσχύνης τότε Ῥωμαίοις τοῦτο, καὶ νέος οὐδεὶς ἑαυτὸν σοφώτερον εἶναι ἠξίου πρεσβύτου· ἐπικύρουν δὲ τὰς κειμένας ὑπὸ τῶν ὑπατικῶν γνώμας ἅπασι δὲ προσετάττετο τοῖς παροῦσι, καθάπερ ἐν δικαστηρίῳ, μετ' ὄρκου τὴν ψῆφον ἐπιφέρειν. [k] Ἄππιος δὲ Κλαύδιος, ὑπὲρ οὗ καὶ πρότερον ἔφην, ὅτι μισοδημότατος ἦν τῶν πατρικίων, καὶ οὐδέποτε ταῖς πρὸς τὸ δημοτικὸν ἠρέσκετο διαλλαγαῖς, οὐκ εἴα γενέσθαι τὸ προβούλευμα, τοιούτοις χρώμενος λόγοις.

XLVIII. „Ἐβουλόμην ἂν ἔγωγε, καὶ τοῖς θεοῖς [l] εὐξάμην πολλάκις, ἐμαυτὸν μὲν ἁμαρτεῖν γνώμης, ἣν εἶχον ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸν δῆμον διαλύσεων, [m] ὡς ὕστε καλὴν καὶ δικαίαν, ὕστε συμφέρουσαν [n] ἡμῖν ἔσεσθαι τὴν τῶν φυγάδων κάθοδον· καὶ διὰ παντὸς, ὁσάκις ἂν περὶ τούτ[ο]

surrexerunt: deinde vero illi, qui his vtraque hac in re inferiores erant: at poſtremi fuerunt iuniores, qui nulla illi quidem verba faciebant, (adhuc enim tunc apud Romanos indecorum hoc habebatur, et nullus iuuenis ſe ſapientiorem homine ſeniore exiſtimabat) ſed ſententias a conſularibus iam dictas confirmabant. Omnibus vero, qui aderant, imperatum fuerat, vt non ſecus, ac in iudicio, iurati ſententiam ferrent. Appius igitur Claudius, quem et ante dixi ex omnibus patriciis plebi infenſiſſimum eſſe, nec vnquam pacis conditiones plebi conceſſas approbaſſe, ſenatuſconſultum fieri non ſinebat, hac oratione vtens.

„Vellem equidem, (id quod ſaepe precibus a diis petii) vt me mea fefelliſſet opinio, quam de pace cum plebe facta habebam, cenſens, neque honeſtum, neque iuſtum, neque nobis vtilem fore hunc profugorum reditum; et quotiescunque haec res nobis fuit propoſita, vt de ea conſultaretur,

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

k Ἄππιος μὲν ἦν *Vat.*

l Εὐξαίμην] *Lapus* videtur legiſſe εὐξάμην, vel, vt paullo poſt (p. 1417. v. 6.) ſequitur, ηὐχόμην. *Sylb.*

m Nota hic ὡς ἔσεσθαι τὴν κάθοδον pro ὡς ἔστι ἡ κάθοδος. *Sylb.*

n Ἡμῖν ὑπελαμβάνομεν ἔσεσθαι *Vat.*

o Προ-

o προετέθη σκοπεῖν, πρῶτός τε τῶν ἄλλων καὶ τελευτῶν μόνος, ἐπειδὴ οἱ λοιποὶ ἀπέστησαν, ἠναντιώμην· p ὑμᾶς δ', ὦ βουλὴ, τὰς ἐπὶ τὰ κρείττω τὴν ἐλπίδα λαμβάνοντας, καὶ πάντα τῷ δήμῳ δίκαιά τε καὶ ἄδικα προθύμως χαριζομένους, ἄμεινον ἐμοῦ [q] δόξαι φρονεῖν· [r] ἐπεὶ δ' οὐχ ὡς ἐβουλόμην τε καὶ τοῖς θεοῖς ηὐχόμην, τὰ πράγματα ὑμῖν κεχώρηκεν, ἀλλ' ὡς ᾠόμην, καὶ περιεστήκασιν αἱ χάριτες ὑμῖν εἰς φθόνους καὶ μίση, τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν τοῖς ἡμαρτημένοις [s] ἡμῖν, καὶ λυπεῖν [t] ὑμᾶς διὰ κενῆς, ὃ ῥᾷστόν ἐστι καὶ πᾶσιν ὡς τὰ πολλὰ ποιεῖν σύνηθες, οὐκ ἐν καιρῷ νυνὶ γενησόμενον ὁρῶν ἐάσω. ἐξ ὧν δὲ τά τε παρελθόντα ἐπανορθωσόμεθα, ὅσα μὴ παντάπασιν ἀνιάτως ἔχει, καὶ περὶ τῶν παρόντων ἀμείνονα φρονήσομεν, ταῦτα [u] πειρασόμεθα λέγειν. καίτοι με οὐ λελη-

taretur, ego et primus omnium aliorum, et poſtremus fui, qui ſolus *huic paci* ſemper et conſtanter (quum a caeteris deſtitueretur) ſum aduerſatus, et vos, Patres conſcripti, qui ſpem meliorum rerum concipiebatis, et omnia iuſta et iniuſta in plebis gratiam alacri animo concedebatis, me prudentiores eſſe videremini: verum, quando non vt optabam, neque vt precibus a diis contenderam, ſed vt ſuſpicabar, res vobis ſucceſſerunt, et veſtra beneficia in inuidiam et odium ſunt conuerſa, vos ob veſtra peccata non obiurgabo, neque moleſtiis inanibus afficiam, quod cuilibet eſt facillimum, et quod plerumque fieri ſolet, ſed haec omittam, quod ea in praeſentia non opportuna fore iudicem. Ea vero, quorum ope et praeterita corrigemus, quorum curatio nondum penitus eſt deſperata, et praeſentibus rebus melius conſulemus, dicere conabimur. Quamquam non me

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

o Προσετέθη *Vat.*

p Ὑμᾶς τε] Scribe ὑμᾶς δὲ, modo enim (p. 1416. v. 13.) dixit ἐμαυτὸν μὲν. *Caſ.*

q Δόξαν] *Gelenius* maluit δόξαι, vt dependeat ab initiali orationis verbo ἐβουλόμην. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

r *Lapus* legit ἐπεὶ δὴ, *poſtquam igitur.* Malo ego cum *Gelenio* ἐπεὶ δὲ, vel ἐπειδὴ δέ. *Sylb.* Ἐπεὶ δὲ *Caſ.*

s Ὑμῖν potius legendum, et ad patres referendum, quos alloquitur Appius. *Port.*

t Ὑμᾶς *Vat.*

u Rectius πειράσομαι, quia dixit ὁρῶν ἐάσω, et ſubiicit με οὐ λελη-

θεν, ὅτι μαίνεσθαι καὶ θανατᾶν δόξω τισὶν ὑμῶν, γνώμην περὶ τούτων ἐλευθέραν ἀποφαινόμενος, ἐνθυμουμένοις, ἡλίκους ἔχει κινδύνους ὁ μετὰ παῤῥησίας λόγος, καὶ τὰς Μαρκίᾳ συμφορὰς, ὃς ἀ δι' ἕτερόν τι νυνὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγῶνα τρέχει, λογιζομένοις. ἀλλ' οὐκ οἴομαι δεῖν [x] τῆς οἰκείας ἀσφαλείας πλείω ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἢ τῆς κοινῆς ὠφελείας. δέδοται γὰρ ἤδη τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν κινδύνοις τὸ σῶμα τοὐμὸν, ᾧ βελὴ, καὶ καθωσίωται τοῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγῶσιν. ὥστε ὅ τι ἂν τῷ δαίμονι δοκῇ, μετὰ πάντων τε καὶ σὺν ὀλίγοις, εἰ δ' ἀνάγκη, καὶ μόνος εὐγενῶς πείσομαι. ἕως δ' ἂν ἔχω τὴν ψυχὴν, ἀδείς με ἀφέλξει Φόβος μὴ ἐχ ἃ φρονῶ λέγειν."

XLIX. „Πρῶτον μὲν τᾶθ' ὑμᾶς ἤδη ποτὲ ἀξιῶ βεβαίως μαθεῖν, ὅτι δυσμενῆ καὶ πολέμιον ἔχετε τῇ καθεστώσῃ πολιτείᾳ τὸν δημοτικὸν ὄχλον, καὶ πάντα, ὅσα μαλακισθέντες αὐτῷ συνεχωρήσατε, μάτην τε [y] ὑμῖν ἀνάλωται καὶ καταφρονήσεως αἴτια γέγονεν, ὡς διὰ τὴν ἀνάγκην

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

me latet, fore, vt nonnullis veſtrum inſanire et mortem appetere videar, qui de his rebus libere ſententiam dicere non dubitem, licet animaduertam, quam periculoſa ſit dicendi libertas, licet etiam mecum ipſe reputem miſerum caſum Marcii, qui nunc non ob aliam cauſſam in capitis diſcrimine verſatur. Sed minime arbitror, maiorem priuatae ſalutis, quam publicae vtilitatis, rationem habendam. Nam, Patres conſcripti, periculis veſtra cauſſa ſubeundis meum corpus iam deſtinatum eſt, et pro reipublicae certaminibus deuotum. Itaque quicquid deo viſum fuerit, et cum omnibus, et cum paucis, et, ſi neceſſe fuerit, ſolus generoſe perferam. Caeterum, quamdiu vixero, me nullus metus a ſententia libere dicenda deterrebit.

Ac primum quidem tandem aliquando hoc vos certo ſcire volo, vos infeſtam inimicamque praeſenti reipublicae ſtatui plebeiam turbam habere, et quaecunque nimis indulgenter ei conceſſiſtis, fruſtra a vobis abſumta fuiſſe, voſque eo nomine contemni

x Τῆς ἰδίας *Vat.*

y Ὑμῖν ἀνήλωται *Vat.*

συγχωρηθέντα ὑφ' ὑμῶν, ἀλλ' ἐκ ἀπ' εὐνοίας, ἀδὲ κατὰ κρίσιν. σκοπεῖτε γὰρ [z] ἔτως. ὅτε ἀπέστη λαβὼν τὰ ὅπλα ὁ δῆμος ἀφ' ὑμῶν, [a] καὶ πολέμιος ἐτόλμησεν ἐκ τᾶ φανερᾶ γενέσθαι, [b] ἀδικηθεὶς μὲν ἐδέν, τῷ μὴ δύνασθαι δὲ τὰ χρέα τοῖς συμβεβληκόσι διαλύσασθαι, ἀδικεῖσθαι σκηπτόμενος· καὶ ἐψηφίσασθε ὑμεῖς χρεῶν τ' ἀποκοπὰς, καὶ ἄδειαν, ὧν ἥμαρτε κατὰ τὴν ἀπόστασιν. οὐθενὸς [c] ἔτι δεήσεσθαι ἔφη· [d] ἔγνωσαν [e] οἱ πλεί-

temni, quaſi vi neceſſitatis adducti, non autem animi beneuolentia, et cum iudicio ea conceſſeritis. Conſiderate enim, quomodo plebs, quo tempore captis armis ſeceſſionem a vobis fecit, et ſe palam veſtrum hoſtem profiteri auſa eſt, quum de nulla iniuria conquereretur, ſed ſe ſoluendo non eſſe ſimularet, voſque nouas tabulas, et peccatorum per ſeceſſionem admiſſorum impunitatem veſtro decreto ipſi conceſſiſſetis, ſe nihil praeterea poſtulaturam dixerit, licet plerique veſtrum (neque

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

z Ὡς ἔτως ὅτε *Vat.* vulg. ὅπως.

a Καὶ πολέμιος ἡμῖν ἐτόλμησε *Vat.* Illud καὶ non agnouiſſe videtur *Lapus.*

b Ἀδικεῖσθαι] Ἀδικηθεὶς μὲν ἐδὲν *Vat.*

c Deſideratur in *Vat.* et *Lapi Codd.* δὲ hic in vulgatis redundans ante ἔτι.

d Ita in *Codd. Mſſ.* Καίπερ ἔγνωσάν non abſurde mauult *Gelen.*

e Ἔγνωσαν οἱ πλείους ὑμῶν] Hunc locum parum ab interpretibus intellectum ita cenſeo legendum: ἔγνωσαν οἱ πλείους ὑμῶν, (ἀ γὰρ δὴ πάντες) παρακρουσθέντες ὑπὸ τῶν συμβούλων, (ὡς μή ποτε ὤφελον) ἀκυρῶσαι ἐπὶ τῇ πίστει τεθέντας νόμους. hoc eſt: *Statuerunt plerique veſtrum, (non enim omnes) prauis conſiliis inducti, (quod vtinam nunquam contigiſſet) delendas eſſe leges illas, quibus fides contractuum ſtabat.* Verum vt recte cum ſuperioribus haec connectantur, adiiciendum eſt aliquod orationis vinculum voci ἔγνωσαν. Et ἀκυρῶσαι poſtulat ſenſus, non ἐπικυρῶσαι. niſi aliud grauius mendum ſubeſt. Illa autem verba, ὡς μή ποτε ὤφελον, ita omnino accipi debent, vt ſumus interpretati. Longe enim falluntur, qui locum putant corruptum, et reponunt ὠφέλιμον pro ὤφελον. Eſt enim elegantiae Atticae genus: quod paſſim apud *Demoſthenem, Xenophontem, Euripidem*, atque *Homerum* etiam ipſum, reperitur. Solent enim illi in rei triſtis narratione vti hac formula, ad dolorem animi ſummum indicandum, ὡς μή ποτε ὤφελον. *Homerus:*

ους ὑμῶν, [f] οὐ γὰρ δὴ πάντες, παρακρουσθέντες ὑπὸ τῶν συμβούλων, ὡς μή ποτε [g] ὤφελον! ἀκυρῶσαι τοὺς ἐπὶ τῇ πίσει τεθέντας νόμους, καὶ μηθενὸς τῶν τότε γεγενημένων μνησικακεῖν ἀδικημάτων· οὐκ ἠγάπησε ταύτης τυχὼν τῆς χάριτος, ἧς μόνης μεμνημένος ἔφη πεποιῆσθαι τὴν ἀπόστασιν, ἀλλ' εὐθὺς ἑτέραν ἔτι ταύτης ἤτει μείζω καὶ παρανομωτέραν δωρεάν, ἐξουσίαν αὐτῷ δοθῆναι δημάρχους ἐξ αὐτοῦ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀποδεικνύναι, πρόφασιν μὲν ποιούμενος τὴν ἡμετέραν ἰσχύν, ἵνα δὴ τοῖς ἀδικημένοις καὶ κατισχυομένοις τῶν πενήτων ἐπικουρία τις ὑπάρχῃ καὶ καταφυγή· ὡς δὲ τὸ ἀληθὲς εἶχεν, ἐπιβουλεύων τῷ κόσμῳ τῆς πολιτείας, καὶ εἰς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

(neque enim omnes a consiliariis istis decepti sunt) leges de contractuum fide latas abrogare, et omnium tunc factarum iniuriarum memoriam deponere, nunquam e republica fore iudicarent: non fuit tamen hoc beneficio impetrato contenta, cuius solius desiderio a se secessionem factam dicebat, sed statim aliud donum isto longe maius et iniquius petiit, vt sibi per patricios liceret tribunos de suo ordine quotannis creare, praetexens nostram potentiam, vt *scilicet* pauperes iniuriam et vim patientes aliquod auxilium et refugium haberent, sed reuera reipublicae formae insidians, et hoc reipublicae administrandae genus in

rus: — ἢ μάλα λυγρῆς Πεύσεσθαι ἀγγελίης (ἣ μὴ ὤφελε γενέσθαι) Κεῖται Πάτροκλος. *Demosthenes* in epistola de reditu suo: ἐμοὶ δὲ ταῦτα νῦν πάρεστιν, ὡς μήποτ' ὤφελε, λύπαι καὶ δάκρυα, καὶ τῆς πατρίδος καὶ ὑμῶν πόθος. et alibi multis locis. *Lucianus* Δραπέταις: Οὗτοι ἔπεισαν ὀλίγον ἐπιμετρῆσαι τῆς μονῆς, ὡς μή ποτε ὤφελον. *Dionysius* ipse libro sequenti: καὶ ἦν ἄρα μάντις ἀληθῶς, ὡς μή ποτε ὤφελον, τῶν ἐκβησομένων. *Casaub.*

[f] Οὐ γὰρ δὴ πάντας γε παρακρουσθέντας *Vat.* Propter ἀνακολουθίαν (nisi forte εἰσὶ vel ἦσαν subaudiendum) crediderim potius παρακρουσθῆσαν dicendum. *Port.*

[g] Ὤφελον, si mendo caret, significabit *debuissent.* pro ἐπικυρῶσαι vera sententia requirit ἀποκυρῶσαι, seu ἀκυρῶσαι, vt indicat etiam *Lapi* versio: *quod nunquam vtile futurum esset irritas facere leges* etc. *Sylb.* Lego ὡς μὴ ποτε ὠφέλιμον ἦσαι ἀποκυρῶσαι τοὺς ἐπὶ τῇ πίσει τεθέντας νόμους. *Port.*

[b] Δημο-

[h] δημοκρατίαν περισῆσαι τὰ πράγματα βουλόμενος. καὶ τοῦτο ἔπεισαν ἡμᾶς οἱ σύμβουλοι τὸ ἀρχεῖον ἐάσαι παρελθεῖν εἰς [i] τὴν βουλήν, ἐπὶ τῷ κοινῷ παραγινόμενον κακῷ, καὶ μάλισα [k] ἐπὶ τῷ κατὰ τῆς βουλῆς φθόνῳ, πολλὰ, εἴπερ ἄρα μέμνησθε, κεκραγότος ἐμοῦ, καὶ μαρτυρομένου θεούς τε καὶ ἀνθρώπους, ὅτι πόλεμον ἐμφύλιον ἄπαυστον εἰς τὴν πόλιν εἰσάξετε, καὶ πάντα, ὅσα ὑμῖν [l] προβέβηκε, λέγοντος.»

„Τί οὖν ἐποίησεν ὁ χρηστὸς ἡμῖν δῆμος, ἐπειδὴ καὶ τ. ταύτην αὐτῷ συνεχωρήσατε τὴν ἀρχήν; ἢ οὐκ ἐταμιεύσατο τὴν τοσαύτην χάριν, ἣν' ἔλαβεν αἰσχυνομένως αὐτὴν καὶ σωφρόνως; [m] ἀλλ' ὡς δεδοικόσι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ

in popularem dominatum conuertere volens. Hoc quoque nobis consiliarii isti persuaserunt, vt tribunorum collegium in senatum admitteremus, quod in reipublicae perniciem et maximam patrum inuidiam receptum est, me (si modo meministis) multum reclamante, et deos hominesque obtestante, a vobis perpetuum ciuile bellum in vrbem introductum iri, et omnia, quae vobis euenerunt, praedicente.„

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

„Quid igitur fecit bona ista plebs, postquam hunc quoque magistratum ipsi concessistis? Tanto beneficio non est moderate vsa, nec id cum reuerentia et modestia, *sed a nobis, tanquam ab hominibus potentiam ipsius formidantibus et metu consternatis

[h] Δημοκρατίας in *Ed. Steph.*

[i] Εἰς τὴν πόλιν, *in remp.* cum *Lapo* malit *Portus.*

[k] Ἐπὶ τῷ τῆς βουλῆς φθ.] ἐπὶ τῷ κατὰ τῆς βουλῆς φθόνῳ *Vat.*

[l] Forsan legendum ἐκβέβηκε προλέγοντος, vt *Lapus* quoque vertit: *et quaecunque euenere vobis praedicente:* aut vertendum: *progressu temporis euenerunt.* nam verbo ἐκβαίνειν in hac euenienti signif. vtitur etiam paullo post p. 1422. v. vlt. *Sylb.*

[m] Legitima constructio postulat ἀλλ' ὡς παρὰ δεδοικότων τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ κατεπληχότων ἡμῶν, vt ab illo ἔλαβε pendeant. aut dicendum, ἀντίπλωσιν esse pro ἀλλ' ὡς δεδοικότων, quo loquendi genere vtuntur et alii. *Port.*

* Si cum *Sylburgio* post ἡμῖν adiiciamus προσηνέχθη, vel ἐχρήσατο, vertendum: *sed se nobiscum gessit, vt cum hominibus ipsius potentiam formidantibus. Port.*

κατεπ]ηχόσιν [n] ἡμῖν. ἔπειτα ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἀποδειχθῆναι δεῖν ἔφη τὴν ἀρχὴν, ὅρκοις ἐμπεδωθεῖσαν, κρείτ]ω τιμὴν αἰτούμενος, ἧς δεδώκατε ὑμεῖς τοῖς ὑπάτοις, ὑπεμείνατε καὶ τοῦτο, καὶ [o] σάντες [p] ἐπὶ τῶν τομίων κατ' ἐξωλείας ἑαυτῶν τε καὶ τῶν [q] προγόνων ὠμόσατε. τί οὖν ἐποίησε καὶ τότε τυχών; ἀντὶ τῆ χάριτας [r] ὑμῖν εἰδέναι, καὶ σώζειν τὸν πάτριον κόσμον τῆς πολιτείας, ἀρξάμενος ἀπὸ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, καὶ ταύταις ταῖς παρανομίαις ἀφορμαῖς τῶν ὕστερον χρησάμενος, νόμους τ' ἀπροβουλεύτους εἰσφέρει, καὶ τούτους ἐπιψηφίζει [s] τῆς ὑμετέρας γνώμης δίχα· καὶ οἷς ἂν ὑμεῖς ἐνφέρητε δόγμασιν ἃ προσέχει τὸν νοῦν, καὶ τῶν ὑπάτων ὡς ἐκ ὀρθῶς τὴν πόλιν ἐπιτροπευόντων κατηγορεῖ, [t] καὶ τοῖς ἐκβαί-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

natis extortum, accepit. Poſtea ſacroſanctum et inuiolabilem hunc magiſtratum creandum dixit, iureiurando confirmatum, maiorem honorem poſtulans, quam ipſis coſſ. dederitis. Hoc quoque tuliſtis, et ſtantes ad victimas caeſas in veſtram et veſtrae progeniei perniciem iuraſtis. quid autem fecit hac quoque re impetrata? Quum gratiam vobis habere et conſeruare patrium reipublicae ſtatum deberet, ducto initio ab iſtis fraudibus, atque horum iniquorum facinorum adminiculis vſa, vt ſibi viam ad maiora ſterneret, leges ſine vllo veſtro ſenatuſconſulto fert, *easque ſuis ſuffragiis, vobis inuitis, confirmat, et veſtra ſenatuſconſulta contemnit, et coſſ. vt rempublicam male adminiſtrantes accuſat, et quicquid contra veſtrorum pactorum conditiones

n Ὑμῖν in *Cod. Rom.*

o Πάντες in *Cod. Ven.*

p Ἐπὶ τῶν τιμίων *Vat.* quo modo et alibi in eodem *Cod.*

q Ἀπογόνων, ἐπιγόνων, aut ἐγγόνων (vt ſupra p. 1405. v. 6.) malint *Sylb.* et *Port.*

r Ἡμῖν *Vat.*

s Τῆς ἡμετέρας *Vat.*

* Atque eis, quae vos intuliſtis, ſenatuſconſultis mentem non adhibet. *Lapus.*

t In hac periodo primum ἡμετέρας ſcribendum, non ὑμετέρας, ſequitur enim τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, niſi malis eo loco ἡμετέραν reſcribere, quod fuit in *Lapi Cod.* dein vox συνθήκας non placet: poſtremo videtur facta fortunae mentio; quo enim referes illa, ἃ τὴν τύχην, ὥσπερ ἔφην? Suſpicari licet, ſi non in haec verba, certe in hanc ſententiam, periodum fuiſ-

νασι παρὰ τὰς ὑμετέρας συνθήκας· πολλὰ δ' ἐστὶν, ὧν ἃ δύναται σοχάσασθαι λογισμὸς ἀνθρώπινος· ἃ τὴν τύχην, ὥσπερ ἔφην, ἀλλὰ τὴν ὑμετέραν ἐπιγράφει διάνοιαν· ἐπιβουλεύεσθαί τε ὑφ' ὑμῶν σκηπ]όμενος, καὶ δεδιέναι, μὴ τὴν ἐλευθερίαν ἀφέλησθε, ἢ τῆς πατρίδος ἐκβάλητε, αὐτὸς ἐφ' ὑμῖν ταῦτα μηχανώμενος διατελεῖ· καὶ τὸ μὴ παθεῖν, ὃ δεδοικέναι φησὶν, ἐκ ἄλλῳ τινὶ φυλαττόμενος δῆλός ἐστιν, ἢ τῷ δρᾶσαι φθάσας. ἐδήλωσε δὲ τοῦτο πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, καὶ ἐπὶ πολλῶν, ὧν [u] ἐξείργομαι μεμνῆσθαι [x] κατὰ τὸ παρόν· μάλιστα δὲ Μάρκιον τοῦτον τὸν [y] φιλοπόλεμον ἄνδρα, ὅτε προγόνων ἀφανῶν ὄντα, ἅτ' αὐτὸν ἀρετῇ λειπόμενον οὐθενὸς ἡμῶν, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ, καὶ πονηρὰς ἐνθάδε

ditiones accidit, (multa autem ſunt, quae humana ratiocinatio aſſequi nequit) non fortunae, (vt dixi) ſed animi noſtri malitiae adſcribit; et ſimulans, ſe a nobis appeti inſidiis, et vereri, ne libertatem ſibi eripiatis, aut ſe patria expellatis, ipſa contra vos haec perpetuo molitur: et conſtat, eam exiſtimare, ſe nulla alia ratione ab iniuriis, quas ſe timere dicit, ſibi cauere poſſe, niſi nos anteuertat, et prior eas nobis inferat. Hoc autem et ante ſaepius declarauit in multis rebus, quas perpetrauit, quarum in praeſentia memores eſtis: ſed praecipue, quod Marcium iſtum, bellicoſum virum, et claris natum maioribus, neque vlli noſtri ordinis virtute ſecundum, accuſarit, quod inſidias ipſi ſtruat,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

ſe conceptam: κατὰ τοῖς ἐκβαίνουσι παρὰ τὰς ἡμετέρας ἐλπίδας κατὰ τύχην, vel τυχηροῖς. *Caſ.* Hypallagen eſſe puto pro κατὰ τὰ ἐκβαίνοντα παρὰ τὰς ὑμετέρας συνθήκας ἃ τῇ τύχῃ, ἀλλὰ τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγράφει διανοίᾳ. i. e. *quicquid accidit praeter veſtra pacta, id non fortunae, ſed noſtrae voluntati, noſtraeque malitiae ac inſidiis adſcribit. Port.*

u Ἐξειργασω, μέμνησθε] Ἐξείργομαι μεμνῆσθαι *Vat.*

x Κατὰ τὸ παρὸν ſi hoc loco retineatur, ſignificabit ἔτι. *Gelenius* in ſequens membrum transferre maluit; itidemque *Lapus: et de multis, quae peregit, reminiſcimini, maxime vero in praeſentia Marcium* etc. *Sylb.*

y Verius fortaſſe φιλόπολιν, vt ſupra p. 421. v. 12. et p. 425. v. 34. de hoc ipſo Marcio. *Sylb.*

γνώμας λέγειν, ἄκριτον ἐπεχείρησεν ἀποκ]εῖναι. καὶ εἰ μὴ δεινὸν ἡγησάμενοι τὸ πρᾶγμα οἵ τε ὕπατοι, καὶ ὑμῶν οἱ τὰ κρείτ]ω Φρονοῦντες, συνεσράφητε, καὶ τὴν παρανομίαν ἐπέσχετε αὐτῶν, ἐν μιᾷ τῇ τότε ἡμέρᾳ πάντα ἀΦῃρέθητε, ὅσα οἱ πατέρες τε ὑμῖν σὺν πολλοῖς κ]ησάμενοι πόνοις κατέλιπον, καὶ αὐτοὶ ὑμεῖς, ὀκ ἐλάττους ἀγῶνας ὑποσάντες ἐκείνων, [z] ἔχετε, τὸ ἀξίωμα, τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ἐλευθερίαν· οἱ δὲ γενναιότεροι καὶ ὀκ ἀγαπήσαντες αὐτὸ τὸ ζῆν, εἰ μὴ μετὰ τάτων ἐμέλλετε τῶν ἀγαθῶν βιώσεσθαι, τὰς ψυχὰς ἂν πρότερον, ἢ ταῦτα, ἀΦῃρέθητε, οἱ μὲν εὐθὺς, οἱ δ' ὀκ εἰς μακράν. τί γὰρ ἂν τὸ κωλῦσον ἦν, οὕτως αἰσχρῶς καὶ κακῶς Μαρκίᾳ τῇδε ἀναρπασθέντος ὥσπερ ἐν ἐρημίᾳ, κἀμὲ μετὰ τῆτον ἀπολωλέναι διασπασθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ πάντας, ὅσοι πώποτε ἠναντιώθησαν, καὶ τὸ λοιπὸν ἔμελλον ἐναντιώσεσθαι ταῖς παρανόμοις ἐπιθυμίαις τῇ δήμῳ; ὁ γὰρ ἂν ἠρκέσθη τὰς δύο μόνας ἡμᾶς ἐκποδὼν ποιησάμενος, ὐδὲ μέχρι δεῦρο ἐλθὼν ἀπέστη τῆς παρα-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

στruat, et malignas hic dicat ſententias, et indemnatum occidere conata ſit. Et niſi coſſ. et ii de vobis, quorum melior eſt ſententia, rei indignitatem non ferentes, conglobati eorum ſcelus cohibuiſſetis, vno illo die omnibus ſpoliati fuiſſetis, quae maiores veſtri magnis laboribus parta vobis reliquerunt, et quae vos quoque non minoribus cum periculis tuemini, dignitate, imperio, et libertate. Vos vero, qui generoſiores eſtis, et qui vitam ipſam vobis peracerbam duxiſſetis, ſi ſine his bonis ea vobis traducenda fuiſſet, animas potius, quam haec, vobis eripi paſſi fuiſſetis, *aut mox, aut paullo poſt. Quid enim obſtitiſſet, Marcio iſto adeo turpiter et ignauiter tanquam in ſolitudine *ab ipſis* abrepto, quo minus ego quoque poſt eum ab inimicis diſcerptus interirem, et caeteri, quotquot vnquam aduerſati ſunt, aut qui in poſterum iniquis plebis cupiditatibus aduerſaturi videbantur? neque enim ei ſatis fuiſſet, nos duos tantum de medio ſuſtuliſſe, neque iam eo prouecta ab aliis ſceleſtis facinoribus abſti-

z Si qui malit ἔσχετε, *comparaſtis*, ſuo fruatur iudicio. *Sylb.*

* *Al.* alii ſubito, alii non multo poſt.

νομίας, εἰ δεῖ τὰ μέλλοντα τεκμαίρεσθαι τοῖς γεγονόσιν, ἀλλ' ἀΦ' ἡμῶν ἀρξάμενος, ἅπαν τὸ ἀντίπαλον καὶ μὴ εἶκον, ὥσπερ χειμάῤῥους πολὺς ἐμπεσών, παρέσυρεν ἂν καὶ κατήνεγκεν, ὅτ' εὐγενείας Φειδόμενος, οὔτ' ἀρετῆς, ὅτε ἡλικίας.»

5

„Ταύτας ὑμῖν ὁ δῆμος, ὦ βελὴ, τὰς καλὰς ἀμοιβὰς, ἀνθ' ὧν ἔπαθε πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, τὰς μὲν ἀπέδωκεν ἤδη, τὰς δ' ἀποδώσειν ἔμελλεν, εἰ μὴ τὸ κωλῦσον [a] παρ' ὑμᾶς ἐγένετο. ἄγε δὴ νῦν κἀκεῖνο ἐνθυμήθητε πάλιν, [b] ὃ μετὰ τᾶτο τὸ γενναῖον καὶ σῶΦρον ὑμῶν ἔργον ἔδρασεν, ἵνα γνῶτε, ὅντινα χρὴ τρόπον αὐτῷ προσΦέρεσθαι. ἐκεῖνος τοίνυν ὡς ἔμαθεν ὑμᾶς ὀκέτι Φέροντας αὐτῷ τὴν ὕβριν, ἀλλ' ὁμόσε χωρεῖν παρεσκευασμένους, ἔπ]ηξε, καὶ μικρὸν ἀναλαβὼν ἑαυτὸν, ὥσπερ [c] ἐκ μέθης, ἢ μανίας, ἀπὸ μὲν τᾶ βιάζεσθαι κατέβη, ἐπὶ τὸ δικάζεσθαι δ' ἐτράπετο· καὶ προειπὼν ἡμέραν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

abſtinuiſſet, ſi licet ex praeteritis coniecturam de futuris facere; ſed a nobis ducto initio omnes aduerſarios, et qui ipſi cedere noluiſſent, inſtar torrentis, qui magno impetu fertur, non nobilitati, non virtuti, non aetati parcens, rapuiſſet et abſportaſſet.

Plebs igitur, Patres conſcripti, pro multis ac magnis beneficiis acceptis, hanc praeclaram gratiam nobis iam retulit, et aliam relatura erat, niſi vos eam cohibuiſſetis. Eia igitur, illud quoque nunc conſiderate, quod fecit poſt veſtrum hoc generoſum et modeſtum facinus, vt ſciatis, quonam modo cum ea agendum ſit. Illa igitur, vbi animaduertit, ſuam inſolentiam a nobis amplius ferri non poſſe, voſque ſecum congredi paratos territa eſt, et aliquantulum ſe ipſam, velut e crapula aut inſania colligens, a vi abſtinuit, et ad ius ſe conuertit; diemque certam

a Pro παρ' ὑμᾶς non abſurde cum *Lapo* legerimus παρ' ὑμῶν, *a vobis*. *Sylb.*

b Ἃ μετὰ τᾶτο *Vat.* quod poſtulat κἀκεῖνα verſu praeced. [quid haec ſibi velint, et quid Hudſoni oculis mentiue ſit obverſatum iſtaec exarantis, haud perſpicio. Nam ἐκεῖνο non ſolum in Hudſoniana, ſed etiam in Sylburgica et ipſa Stephanica perſpicue exaratum cernitur.]

c Ἐκ μέθης καὶ μανίας *Vat.*

ῥητὴν, εἰς αὐτὴν ἐκάλει τὸν ἄνδρα, ὡς δίκην ὑφέξοντα, ἧς αὐτὸς ἔμελλε κατήγορός τε καὶ μάρτυς καὶ δικασὴς ἔσεσθαι, καὶ τῶ μεγέθος τῆς τιμωρίας κύριος. ἐπειδὴ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἐνέσητε, νομίσαντες, οὐκ ἐπὶ δίκην, ἀλλ' ἐπὶ τιμωρίαν καλεῖσθαι τὸν ἄνδρα, ὁρῶν, ὡς οὐδενός ἐστιν αὐτοκράτωρ πράγματος, ἀλλ' [d] ὅσ' ἂν ὑμεῖς προβουλεύσητε, ταῦτα ἐπιψηφίσαι κύριος, τῆς τ' αὐθαδείας, ἧς [e] πολὺς ἔπνει τότε, ὑφεῖται νυνὶ, καὶ δεησόμενος ὑμῶν ἥκει συγχωρῆσαι καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν χάριν. ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα, αἴσθεσθέ ἤδη ποτὲ, καὶ μάθετε, ὅτι πάντα, ὅσα μὲν εὐηθέστερα βουλευσάμενοι μᾶλλον, ἢ φρονιμώτερα, ἐχαρίσασθε αὐτῷ, [f] συμφορᾶς [g] ὑμῖν ἐνήνοχε καὶ βλάβας· ὅσα δὲ μετὰ τῆ γενναίου γάντες τοῖς παρανόμοις αὐτῆ καὶ βιαίοις ἠναντιώθητε, [h] ταῦτα ἡμῖν εἰς δέον ἐκβέβηκε. τί οὖν ὑμῖν ἐπισταμένοις ταῦτα παραινῶ πράττειν; καὶ τίνα γνώμην ὑπὲρ τῶν παρόντων ἀποφαί-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

certam homini dixit, ad quam eum adesse iubebat, vt caussam diceret in iudicio, in quo idem et accusator, et testis, et iudex, ac poenae magnitudinis arbiter futurus erat. Sed quum huic quoque conatui obstitissetis, rati, non ad iudicium, sed ad supplicium hominem vocari; illa animaduertens, nullam rem in sua absoluta potestate esse, sed se tantum potestatem habere suis suffragiis rata faciendi, quae vestro senatusconsulto decreta fuerint, nunc remittit de superbia illa, quam tunc multam spirabat, et ad vos venit, vt ipsi hoc quoque beneficium largiamini. Haec igitur cogitantes, tandem aliquando sentite et cognoscite, quidquid hactenus ei simplicius, quam prudentius, gratificati estis, id calamitates et detrimenta vobis attulisse. Quoties vero fortiter iniquis et violentis eius conatibus restitistis, toties rem vobis feliciter et vt decebat successisse. Quid igitur haec vobis scientibus faciendum suadeo? quamnam de re praesenti sententiam dicam?

d Ὅταν] Rectius forsan ὅσα ἂν, vt *Lapus* quoque vertit: *sed quae vos ante consulueritis. Sylb.*

e Málet fortasse aliquis πολὺ ἔπνει. Sed πολὺς retineri posse manifestum est ex p. 427. v. 40. vbi itidem legitur πολὺς ἐμπνευσας. sic alibi πολὺς ἔῤῥει p. 413. v. 10. *Sylb.*

f Deest καὶ ante συμφ. *Vat.*

g Ἡμῖν *Vat.*

h Ταῦθ' ὑμῖν *Vat.*

i Τε

νομαι; ὅσα μὲν ἐχαρίσασθε καὶ συνεχωρήσατε τῷ δήμῳ, τὴν ἔχθραν διαλλαττόμενοι, ὁπωσδήποτε, φυλάττειν κύρια, καὶ μὴ λύειν τῶν [i] τότε συγχωρηθέντων μηθὲν, οὐχὶ ὡς καλῶν καὶ τῆς πόλεως ἀξίων ὄντων· πόθεν γάρ; ἀλλ' ὡς ἀναγκαίων καὶ μηκέτι δεχομένων διόρθωσιν· ὅσα δ' ἂν ἔξω τούτε βιαζόμενος καὶ παρανομῶν ἀκόντων ὑμῶν ἐπιχειρῆ λαμβάνειν, μήτε συγχωρεῖν αὐτῷ, μήτε [k] προτρέπειν, ἀλλ' ἀντιπράττεσθαι λόγοις τε καὶ ἔργοις, καὶ ὁμῶ πάντας, καὶ ἕνα ἕκαστον ἰδία. οὐ γὰρ, ἂν ἅπαξ [l] ἁμάρτοι τις, εἶτ' [m] ἀπατηθεὶς, εἶτ' ἀναγκασθεὶς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅμοια δεῖ πράττειν, ἀλλ' ἐκείνε μεμνημένες, τἄλλα ὅπως μὴ τοιαῦτα γενήσεται σκοπεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ἐστιν, ἃ κοινῆ πάντας ὑμᾶς οἶομαι δεῖν ἐγνωκότας εἶναι, καὶ παρεσκευάσθαι πρὸς τὰς ἀδίκες τῶ δήμε πλεονεξίας παραινῶ.»

cam? Auctor sum vobis, vt, quaecunque pacis caussa gratificati estis et concessistis plebi, ea quomodocunque rata seruetis, et nihil (quod fuerit concessum) irritum faciatis, *non quasi illa sint honesta et ex reipublicae dignitate, (quomodo enim esse possunt?) sed vt necessaria, et quae corrigi amplius nequeunt. Quaecunque vero praeterea per vim et nefas inuitis vobis extorquere conabitur, ea neque ipsi concedatis, neque permittatis: sed dictis factisque, et omnes simul et singuli priuatim ei resistatis. Neque enim eum, qui semel, vel precibus adductus, vel vi coactus, peccauit, in caeteris quoque eodem modo se gerere oportet: sed memorem prioris peccati, cauere, ne in posterum in aliud simile incidat. Haec igitur ea sunt, quae vobis omnibus communiter nota esse arbitror, auctorque vobis sum, vt iniquis plebis cupiditatibus resistere parati sitis.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Quod

i Τε pro τότε in *Ed. Steph.* sed τότε agnoscit etiam *Lapi* versio. *Sylb.*

* Non tanquam quae pulchra sint: nequaquam, *vel* quomodo enim pulchra haberi possunt? sed necessaria. Vide *Iac. Perizonium* in *Aelianum*, p. 794.

k Cum *Camerario* rectius ἐπιτρέπειν, *permittere*, vt *Lapus* etiam vertit. *Sylb.*

l Ἁμάρτῃ malit *Sylb.*

m Ἀπαιτηθεὶς] Ἀπατηθεὶς *Vat.* quo modo legendum esse contendunt *Sylb.* et *Casaub.*

LII. Ὡς δὲ καὶ τοῦτο, περὶ ὃ νυνὶ πρόκειται σκοπεῖν, ὅμοιόν ἐστι τοῖς ἄλλοις ἐγχειρήμασιν αὐτοῦ τοῖς ἀδίκοις καὶ παρανόμοις, καὶ οὐχ, οἷον ὁ δήμαρχος, ἐξαπατῶν ἡμᾶς, ἐπειρᾶτο [n] ἀποφαίνεσθαι, δίκαιον καὶ μέτριον, μάθετε οἱ μήπω σαφῶς εἰδότες. ὁ μὲν οὖν νόμος ὁ περὶ τῶν δικαστηρίων τῶν δημοτικῶν, ὃν Δέκιος ἐκρατύνατο μάλιστα, οὐ καθ' ὑμῶν ἐγράφη τῶν πατρικίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν κατισχυομένων δημοτικῶν, ὡς αὐτός τε δηλοῖ, γραφὰς ἔχων οὐκ ἀμφιβόλους· καὶ ὑμεῖς ἅπαντες ἀεὶ τοῦτο λέγετε καλῶς ἐπισάμενοι. μέγα δὲ τούτῳ σημεῖόν ἐστιν, ὃ καὶ παντὸς ἀμφισβητημένης δικαίας κριτήριον εἶναι δοκεῖ κράτιστον, ὁ χρόνος ἐννεακαιδεκάετης ἤδη γεγονώς, ἐξ οὗ ὁ νόμος οὗτος ἐτέθη· ἐν ᾧ παντὶ δεῖξαι Δέκιος ἂν ἂν ἔχοι δίκην ἀδεμίαν, ὅτε δημοσίαν κατ' ἀδενὸς τῶν πατρικίων ἐν τῷ νόμῳ δεδοκιμασμένην, ὅτ' ἰδίαν· εἰ δὲ φήσει, δειξάτω, καὶ μηθὲν ἔτι δεόμεθα λόγου. αἱ δὲ ὁμολογίαι, καθ' ἃς διελύσασθε πρὸς τὰς δημότας, αἱ νεωστὶ γενόμεναι· χρὴ γὰρ καὶ περὶ τού-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

Quod autem hoc quoque, de quo nunc agitur et conſultatur, ſimile ſit caeteris eius iniuſtis ac iniquis conatibus, non autem iuſtum aut aequum, vt tribunus vobis imponens conatus eſt demonſtrare, iam diſcite vos, qui nondum certo rem ſcitis. Lex enim de populi iudiciis, quam Decius potiſſimum ſtabiliuit, non eſt ſcripta contra vos patricios, ſed in gratiam plebeiorum, vt illis vim patientibus aliquo auxilio caueretur, vt ex ipſius legis verbis nihil ambigui habentibus patet; et vos omnes, qui probe hoc tenetis, perpetuo hoc dicitis. Hoc autem magnum eſt argumentum, quod etiam praeſtantiſſima ratio videtur, qua quoduis ius controuerſum diiudicari poſſit, ipſum tempus decem et nouem annorum iam praeteritorum, ex quo lex iſta lata eſt: quo toto ſpatio nullam actionem, aut publicam contra quemquam ordinis patricii, aut priuatam ex hac lege tentatam, Decius demonſtrare poſſet. quod ſi dixerit, demonſtret: nec verbis amplius nobis erit opus. Nam ipſae conditiones, quibus nuper plebs vobiſcum pacem fecit, (nam de his quoque apud

n Ἀποφαίνειν *Vat.*

o Si

των ὑμᾶς μαθεῖν, ἐπειδὴ πονηρὸς ἐξηγητὴς ὁ δήμαρχος αὐτῶν ἐγένετο· δύο ταῦτα συγχωρήματα περιέχουσι· ἀφεῖσθαι τοὺς δημοτικοὺς τῶν χρεῶν, καὶ τὴν ἀρχὴν τήνδ' ἀποδείκνυσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπικουρίας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων καὶ [o] κωλύσεως, ἄλλο δὲ παρὰ ταῦτα οὐδέν. μέγιστον δὲ ὑμῖν γενέσθω τεκμήριον, ὅτι [p] ὅτε ὁ νόμος, ὅτε αἱ συνθῆκαι κατ' ἀνδρὸς πατρικίου δικάζειν τῷ δήμῳ δεδώκασιν ἐξουσίαν, ὃ ποιεῖ νῦν αὐτὸς ὁ δῆμος. αἰτεῖται γὰρ αὐτὸ [q] παρ' ὑμῶν τήμερον, ὡς πρότερόν γ' οὐκ ἔχων· οὐδεὶς δ' ἂν ἀξιώσειέ τι παρ' ἄλλων λαμβάνειν, ὧν ἐστι νόμῳ κύριος. δίκαιον δὴ φύσεως ἀνομοθέτητον, ὦ βελτί, πῶς ἂν εἴη τοῦτο· καὶ γὰρ τοῦτο Δέκιος ἡμᾶς ᾤετο δεῖν σκοπεῖν· τοῖς μὲν δημόταις, ἃς τ' ἂν φεύγωσι δίκας ὑπὸ τῶν πατρικίων, καὶ ἃς ἂν ἐκείνας διώκωσι, τὸν δῆμον δικάζειν· τοῖς δὲ πατρικίοις, μήτε ὅταν [r] ἐπάγωσί τινι τῶν δημοτικῶν δί-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

apud vos agendum eſt, quando tribunus eas male interpretatur) haec duo conceſſa complectuntur, vt plebi aes alienum remittatur, et magiſtratum hunc quotannis ei creare liceat, vt opem ferat iis, qui vim patiuntur, et iniuriam ab illis prohibeat, nihil vero praeterea. Maximo autem argumento vobis ſit, nec ex lege, nec ex pactis, ius eſſe plebi de quoquam patricii ordinis iudicandi, id ipſum, quod nunc plebs facit. Petit enim a vobis, quod ante non habebat: nullus vero ab aliis id petendum cenſet, quod per ipſas leges ei permittitur. Quomodo igitur, Patres conſcripti, hoc erit ius naturae non ſcriptum, (Decius enim hoc quoque nobis ſpectandum cenſebat) vt, ſiue plebeii a patriciis rei agantur, ſiue illos ipſi rei agant, iudicium ſit populi; patriciorum vero lites, neque quum ipſi aliquem de plebe reum agunt,

o Si poſt κωλύσεως ſequeretur genitiuus τῶν ἀδικούντων, aut ſimilis alius, ſtructura eſſet concinnior. *Sylb.*

p Οὔτε ὁ νόμος *Vat.* [Articulus a vulgatis abeſt, qui articulus reſtricte hanc legem indicat, de qua hic agitur, de tribunitia poteſtate.]

q Παρ' ὑμῶν τήμερον ὡς πρότερον *Vat.* vocabula τήμερον ὡς vulgatis deſunt.

r Ὑπάγωσί τινα *Vat.*

s Αὐτὸ]

κην, μήτε ὅταν [s] αὐτοὶ κινδυνεύωσι, τὰς πατρικίας τὰ νείκη διαιτᾶν, ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀμφότερα ἐξεῖναι [t] πλεονεκ]εῖν, ἡμῖν δ' ἀδετέρᾳ τῶν δικαίων μετέχειν; εἰ δέ τι Μάρκιος ἀδικεῖ τὸν δῆμον, ἢ καὶ ἄλλος τῶν πατρικίων ὁσισῦν, καὶ δίκαιός ἐσιν ἀποθανεῖν, ἢ τῆς πόλεως ἐκπεσεῖν, μὴ παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐνθάδε κριθεὶς, διδότω [u] αὐτῷ δίκας, ὥσπερ ἐσὶ νόμιμον. εἰ μὴ ἄρα, ὦ Δέκιε, ὁ μὲν δῆμος ἴσος ἔσαι δικασὴς, καὶ ἐνθὲν [x] χαρίσαιτο αὑτῷ, [y] πρὸς ἀνδρὸς ἐχθρᾶ ἐπιφέρων τὴν ψῆφον· ἔτοι δ' [z] εἰ γένοιντο τῆς ψήφε κύριοι, τὸν ἀδικῆντα περὶ πλείονος ποιήσονται τῆς ἀδικημένης ὑπ' αὐτῆ πόλεως, μέλλοντες ἀρὰν καὶ ἐπιορκίαν, καὶ μίσος μὲν παρ' ἀνθρώπων, χόλον δὲ παρὰ θεῶν ἐκ τῆς δίκης ἀποίσεσθαι, καὶ μετὰ πονηρῶν ἐλπίδων ζῆν. [a] ἐκ ἀξιῶ ταῦτα περὶ τῆς βελῆς, ὦ δημόται, σκοπεῖν, ἢ τιμὰς καὶ ἀρχὰς,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

agunt, neque quum ipsi periclitantur, a patriciis dirimantur; sed istorum quidem conditio vtroque modo sit melior, nos vero neutrius huius iuris participes simus? Quod si Marcius, aut alius quivis patricius plebi iniuriam aliquam facit, et dignus est, qui morte mulctetur, aut in exsilium pellatur, non apud ipsos, sed hic iudicatus ex legibus poenas ipsis det. Nisi forte, Deci, dicas, ipsam plebem iudicem aequum fore, et nihil sibi ipsi gratificaturam contra inimicum suum, quum suffragium feret: hi vero, si eorum arbitrio suffragia committantur, reum pluris facient, quam laesam ab eo rempublicam, periurium, et exsecrationes, et hominum odia, et iram deorum, ex hoc iudicio relaturi, et mala cum spe vitam acturi. Haud aequum censeo, Quirites, vos de senatu ita sentire, cui honoribus, et magistratibus, et

s Αὐτὸ] Αὐτοὶ *Vat.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.* Nisi (inquit *Sylb.*) malis αὐτὸ τῦτο, subaudita praepositione παρὰ, περὶ, vel simile.

t Πλέον ἔχειν] πλεονεκ]εῖν *Vat.*

u Sc. τῷ δήμῳ. sed malim αὐτοῖς. *Port.* Αὐτῷ non agnoscit *Vat.*

x Si quis malit χαρίσεται αὐτῷ, facile patior. *Sylb.*

y Nota hic πρὸς ἀνδρὸς pro κατ' ἀνδρὸς. *Sylb.*

z Εἰ γένωνται *Vat.*

a Malim ἐκ ἀξιῶν, et mox τοπεῖν vel ὑποτοπεῖν pro σκοπεῖν. *Casf.*

b Ἐν

καὶ τὰ κράτιστα τῶν ἐν τῇ πόλει παραχωρεῖν ὁμολογεῖτε δι' ἀρετὴν, καὶ πολλὰς χάριτας εἰδέναι φατὲ τῆς προθυμίας, ἣν ἐπεδείξατο περὶ τὴν κάθοδον ὑμῶν. μάχεται ταῦτα ἀλλήλοις· καὶ ἐκ ἔχει λόγον, ὃς ἐπαινεῖτε, τούτοις φοβεῖσθαι, καὶ ἅμα τοῖς αὐτοῖς περὶ τῶν μειζόνων μὲν ἐπιτρέπειν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπιστεῖν. τί δὲ ἐχὶ μιᾷ χρώμενοι γνώμῃ, ἢ πάντα πιστεύετε αὐτοῖς, ἢ περὶ πάντων ἀπιστεῖτε, ἀλλὰ προβεβλεῦσαι μὲν αὐτὲς τὰ δίκαια ἱκανὲς εἶναι νομίζετε, δικάσαι δὲ περὶ αὐτῶν τούτων, ὧν προβεβλεύσιν, ἐχ ἱκανές; πολλὰ καὶ ἄλλα περὶ τῶν δικαίων εἶχον, ὦ βελὴ, λέγειν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἱκανά.»

LIII. „Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τῆ συμφέροντος ἐπειρᾶτο λέγειν Δέκιος, ὡς ἀγαθὸν μὲν ὁμόνοια, δεινὸν δὲ στάσις· καὶ θεραπεύοντες μὲν τὸν δῆμον, [b] ἐν ὁμονοίᾳ πολιτευσόμεθα, κωλύσαντες δὲ ἃς βέλονται τῶν πατρικίων ἀνδρηλατεῖν, ἢ μιαιφονεῖν, εἰς πόλεμον ἐμφύλιον [c] καταςησόμεθα, πολλὰ λέγειν ἔχων, ὀλίγοις πάνυ χρήσομαι.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

et caeteris rebus, quae in vrbe sunt praestantissimae, vos cessisse propter virtutem eius fatemini; et vos ei magnam habere gratiam dicitis, ob operam animo promto in vestro reditu nauatam. Haec tamen inter se pugnant, nec vlla ratione hoc stare potest, vt, quos laudatis, hos timeatis; et simul, quibus maiora commisistis, in caeteris diffidatis. cur non ipsis vno consensu, aut in omnibus fidem habetis, aut in omnibus diffiditis; sed ad prospiciendum ea, quae sunt iusta, idoneos esse ipsos existimatis, ad iudicandum vero de illis, de quibus consultarint, minime idoneos? Poteram, Patres conscripti, et multa alia de iure dicere, sed haec ipsa sufficiunt.

Verum, quoniam Decius de vtilitate conatus est dicere, bonam esse concordiam, malam seditionem, et, si plebi obsequamur, concordem fore ciuitatem, sin prohibeamus, ne patricios, quos volunt, aut vrbe pellant, aut occidant, nos belli ciuilis auctores fore, quum multa possim dicere, paucis tamen rem expediam.

b Ἐν ὁμονοίᾳ πολιτεύσονται *Vat.* *c* Καταςησόμεν] Καταςησόμεθα *Vat.*

d Notabis,

πρῶτον μὲν ἂν θαυμάσαι ἔχω Δέκιον τῆς [d] εἰρωνείας· ἐγὼ γὰρ ἠλιθιότητός γ'· εἰ κρεῖττον οἴεται τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ φρονεῖν ἑαυτὸν, ὃς ἄρτι παρελήλυθεν [e] εἰς τὰς πράξεις τὰς πολιτικὰς, ἡμῶν τῶν γεγηρακότων ἐν αὐταῖς, καὶ μεγάλην ἐκ μικρᾶς πεποιηκότων τὴν πόλιν, ἔπειτα εἰ πείσειν ὑπέλαβεν ὑμᾶς, ὡς χρὴ παραδῦναί τινα ἕκδοτον ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ταῦτα πολίτην ὑμέτερον, καὶ ἀχὶ τῶν ἀφανῶν τινα πολιτῶν, ἢ φαύλων, ἀλλὰ ὃν αὐτοὶ καὶ τὰ πολέμια λαμπρότατον ἡγεῖσθε εἶναι, καὶ τὸν βίον σωφρονέστατον, τά τε πολιτικὰ πράττειν ἀθενὸς χείρονα. καὶ ταῦτα ἐτόλμησεν εἰπεῖν, εἰδὼς ὑμᾶς πλείσην αἰδῶ ποιουμένους ἱκετῶν, καὶ μηδὲ πολεμίων τὰς καταφεύγοντας ἐνθάδε ταύτης ἀποκλείοντας τῆς φιλανθρωπίας. εἰ δὲ ταὐτία ἡμᾶς ἐγίγνωσκες ἐπιτηδεύοντας, ὦ Δέκιε, ἀνόσια μὲν φρονοῦντας [f] περὶ θεὸς, ἄδικα δὲ πράττοντας πρὸς ἀνθρώπους, τί ἂν ἡμῖν τότε συνεβούλευες ἔργον ὑπομεῖναι δεινότερον, ἀφ' ὧν πρόῤῥιζοι καὶ πανώλεις, μισηθέντες θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, διαφθαρησόμεθα; ἀ δέομεθά σε συμβούλε, Δέκιε, ὅτε [g] περὶ πολιτῶν ἐκδόσεως, ὅτε περὶ ἄλλου χρήματος, [h] ὧν ἡμῖν πρακτέον, ἀδενός· ἀδ' οἰκεία φρονήσει [i] νέα ἀνδρὸς τὰ οἰκεῖα συμφέροντα κρίνειν οἰόμεθα δεῖν, [k] οἱ μέχρι τῆσδε τῆς ἡλικίας διὰ πολλῆς πείρας κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐληλυθότες. [l] πολέμων δ' ἀπειλὰς, αἷς χρώμενοι φοβεῖτε ἡμᾶς, ἃ νῦν πρῶτον ἐπαγομένας ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ πολλάκις ἤδη καὶ ὑπὸ πολλῶν [m] ἐπαναταθείσας, τῇ συνήθει πραότητι παραδόντες, ἀκαταπλήκτως οἴσομεν.

diam. Ac primum quidem demiror Decii diſſimulationem, (non enim dicam fatuitatem) ſi putat, reipublicae vtilitatem melius a ſe intelligi, qui nuper ad reipublicae adminiſtrationem accelſit, quam a nobis, qui in eius adminiſtratione conſenuimus, et qui ciuitatem ex parua magnam fecimus. Deinde, ſi exiſtimavit, ſe vobis perſuaſurum, vt aliquem ad ſupplicium inimicis dedatis, praeſertim vero ciuem veſtrum, nec obſcuro aut vili natum genere, ſed quem vos ipſi et bellica virtute clariſſimum, et hominem maxime frugi, et in reipublicae adminiſtratione nulli ſecundum ducitis. Atque haec auſus eſt dicere, quum tamen ſciat, vos maxime reuereri ſupplices, et ne hoſtibus quidem huc confugientibus hanc humanitatem intercludere. Quod ſi, Deci, contrariis ſtudiis nos operam dare cognouiſſes, et nos eſſe impios in deos, et iniuſtos in homines, quidnam hoc ipſo atrocius nobis perferendum cenſuiſſes, quo funditus omnes omnino

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

d Notabis, quid appellet εἰρωνείαν, nam ἀλαζονεία ea fuit potius. *Caſ.*

e Εἰς πράξεις πολιτικὰς *Vat.*

f Rectius fortaſſe θεῶν. *Sylb.*

g Πολιτικῶν] Ita in *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* Περὶ πολιτῶν *Vat.* quod maluerunt etiam *Gelen.* *Sylb.* et *Portus.*

h Illud ὧν elliptica brachylogia vſurpatum pro τούτων ἅ, vt alibi ſaepe. *Sylb.*

i Νέων ἀνδρῶν *Vat.*

k Οἱ μέχρι τῆσδε *Vat.* nec aliter legiſſe videtur *Lapus*, qui in ſeq. poſt πολέμων plenioris coli notam figit; hoc nimirum ſenſu: *nec externa prudentia hominis iuuenis decernendum nobis putamus, quid in rem noſtram ſit, qui vſque ad hoc aetatis multa, tum proſpera, tum aduerſa, experti ſumus bella.*

l Ἐληλυθότες πολέμων, ἀδὲ ἀπειλὰς] Ita in *Codd. Mſſ.* Verum πολέμων omiſerat *Gelen.* prorſuſque mendoſum eſſe exiſtimat *Caſaub.* qui legi malit: ἀλλὰ μὴν ἀδὲ ἀπειλὰς δεδοίκαμεν αἷς etc. *Lapus* quidem, illud ἀδὲ ſequens agnoſcens, inſeruiſſe videtur verbum δεδοίκαμεν, vel ſimile: ſic enim locum vertit; *neque minas, quibus vrentes nos terretis, non nunc primum a nobis inductas, ſed iam ſaepius et a multis vibratas, timemus; ſed tradentes eas ſolitae manſuetudini, nequaquam attoniti feremus.* quod vel admittendum, vel alioqui τάς τε ἀπειλὰς legendum eſſe cenſet *Sylb.*

m Ἐπαναταθείσας] Ἐπαναταθείσας praeferunt *Sylb.* *Caſ.* et *Portus.*

n Συμμά-

omnino et diis et hominibus inuiſi perderemur? Non opus eſt nobis te conſultore, Deci, neque in ciuium deditione, neque in vlla alia re, quae nobis ſitfacienda; nec putamus, externa iuuenis hominis prudentia nobis de noſtris vtilitatibus iudicandum, qui ad hanc vſque aetatem longa aduerſorum et ſecundorum bellorum experientia docti peruenimus; et minas, quibus nos territatis, vt non nunc primum a vobis ſolis, ſed ſaepius iam et a multis aliis intentatas, conſueta lenitate intrepide feremus. Et ſi dictis

καὶ εἰ δήπερ δράσετε τὰ ὅμοια, οἷς λέγετε, ἀμυνέμεθα, θεάς τε συναγωνιστὰς ἔχοντες, οἳ νεμεσῶσι τοῖς ἄρχουσι πολέμου ἀδίκου, καὶ ἀνθρώπων ἕξοντες χεῖρα οὐκ ὀλίγην [n] σύμμαχον. Λατῖνοί τε γὰρ ἅπαντες, οἷς νεωστὶ τὴν ἰσοπολιτείαν δεδώκαμεν, σὺν ἡμῖν ἥσονται, ὡς περὶ πατρίδος ἤδη τῆς πόλεως τῆσδ' [o] ἀγωνιζόμενοι, αἵ τ' ἐνθένδε ἀποικισθεῖσαι πόλεις πολλαὶ καὶ ἀγαθαί, περὶ παντὸς ποιούμεναι σώζεσθαι τὴν μητρόπολιν, ἀμυνοῦσιν αὐτῇ. εἰ δ' εἰς ἀνάγκην ἡμᾶς καταπλείσετε τῆς πανταχόθεν ἐπικουρίας [p] περιέχεσθαι, ὑπομενοῦμεν, ὦ Δέκιε, καὶ θεράποντας εἰς ἐλευθερίαν προκαλούμενοι, καὶ πολεμίους εἰς φιλίαν, καὶ πάντας ἀνθρώπους εἰς κοινωνίαν τῶν ἐκ τῆς νίκης ἐλπίδων, ὁμόσε χωρεῖν [q] ἡμῖν. μηδενὸς δὲ τούτων δεήσειεν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες οἱ πόλιν τὴν Ῥωμαίων κατέχοντες, [r] ἀλλ'

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

dictis facta similia addideritis, diis adiuuantibus, qui belli iniusti auctoribus sunt infensi, ab hominibus etiam non paruam auxiliorum manum habituri nos defendemus. Nam et omnes Latini, quos nuper ciuitatis iure donauimus, a nobis stabunt, et pro hac ciuitate iam vt pro patria pugnabunt; et multae ac bonae coloniae hinc deductae salutem suae antiquae patriae totis viribus tueri conabuntur, eique opem ferent. Quod si nos redegeritis ad necessitatem auxilii vndique contrahendi, sustinebimus, Deci, et seruis ad libertatem, et hostibus ad amicitiam vocatis, et omnibus hominibus spe praemiorum ad victoriam communem inuitatis, vobiscum congredi. Quibus praesidiis ne haec vrbs indigeat, faxis, Iupiter, et caeteri dii, qui huius estis custodes: sed hae res

n Συμμάχων] Σύμμαχον *Vat.*

o Mallem ἀγωνισόμενοι. *Port.*

p Μὴ non agnoscit *Lapi* versio. *Portus*, illud retinens, sic locum vertit: *quod si ad eam necessitatem nos redegeritis, vt vndique auxilia contrahere nobis non liceat, sustinebimus* etc. Verum τῆς πανταχόθεν ἐπικουρίας περιέχεσθαι, sine μὴ, omnino scribendum esse contendunt *Sylb.* et *Casaub.*

q Ἡμῖν *Vat.* vulg. ὑμῖν.

r Ἀλλ' ἢ μ.] Rectius leges ἀλλὰ μέχρι, expuncta particula ἢ: nisi forte ἀλλ' ἢ positum velis pro ἀλλὰ μόνον. *Sylb.* Ἀλλ' εἴη μέχρι λόγων τὰ φοβερὰ ταῦτ' ἐλθεῖν minima mutatione legit *Casaub.*

s Ἔλθοι

εἴη μέχρι λόγων τὰ φοβερὰ ταῦτα [s] ἐλθεῖν, ἔργον δὲ μηδὲν ἐξ αὐτῶν γένοιτο ἄχαρι.»

Ταῦτα μὲν Ἄππιος εἶπεν. [t] Μάνιος δὲ Οὐαλέριος ὁ δημοτικώτατος τῶν ἐκ τῆς συνεδρίας, καὶ περὶ τὰς διαλλαγὰς πλείστην ἀποδειξάμενος προθυμίαν, φανερῶς καὶ τότε τῷ δήμῳ συνελάμβανε, καὶ λόγον διεξῆλθε μετὰ πολλῆς συγκειμένου Φροντίδος, ἐπιτιμῶν μὲν τοῖς οὐκ ἐῶσι μίαν εἶναι τὴν πόλιν, ἀλλὰ διαιρῆσι τὸ δημοτικὸν ἀπὸ τῶν πατρικίων, [u] καὶ διὰ μικρὰς προφάσεις πολέμους ἀναζωπυρῆσιν ἐμφυλίους· ἐπαινῶν δὲ τοὺς ἐν τὸ συμφέρον [x] καὶ κοινὸν ἡγεμένους, καὶ πάντα ἐλάττω τῆς ὁμονοίας τιθεμένους, διδάσκων, ὡς, εἰ γένοιτο τῆς δίκης, [y] ὥσπερ ἀξιοῖ, ὁ δῆμος κύριος, καὶ ταύτην LIV.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265. *M. Valerii concionis summa.*

res formidandae ad verba vsque processerint, neue quidquam inde, quod sit molestum, sequatur.

Atque haec Appius dixit. At Manius ille Valerius, qui omnium senatorum maxime popularis erat, et qui in compositione facienda maximum studium demonstrarat, tunc quoque aperte plebi patrocinabatur, et orationem magna cura compositam habuit: obiurgans eos, qui vnam esse ciuitatem non sinerent, sed plebeios a patriciis diuiderent, et leuibus de caussis belli ciuilis materiam rursus accenderent; laudansque eos, qui publicae vtilitati studebant, et concordiam rebus omnibus anteponebant, illas hac longe inferiores esse ducentes, docebat, si plebis arbitrio (vt ipsa postulabat) iudicium permitteretur, et hoc

s Ἔλθοι malit *Sylb.*

t Μαμίλιος δὲ Φαλέριος in *Ed. Steph.* Μάνιος δὲ Φαλέριος *Vat.* Verum Μάρκος δὲ Οὐαλέριος cum *Lapo* et *Gelenio* adprobant *Sylb.* et *Port.*

u Καὶ διὰ μικρὰς αἰτίας πολέμους προφάσεις ἀναζωπυρῆσιν ἐμφυλίους] Καὶ διὰ μικρὰς πολέμους προφάσεις ἀναζωπυρῆσιν ἐμφυλίους· ἐπαινῶν δὲ τοὺς ἐν τὸ συμφέρον *Vat.* nec aliter forsan *Lapus*, dum vertit: *et ob paruas causssas bella excussitarent intestina: laudansque eos, qui putarent, esse idem vtile et commune.* ἓν a vulgatis abest.

x Vel est ἓν διὰ δυοῖν expressum, vel copula καὶ tollenda. *Port.* Verum *Stephanus* scriptum esse suspicatur: τοὺς τὸ ἴδιον συμφέρον καὶ κοινὸν ἡγεμένους, vel potius, τοὺς τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ ἴδιον ἡγεμένους. tales videlicet, vt nolint ἓν ὠκ εὐτυχεῖσι τοῖς κοινοῖς μόνον εὐτυχεῖν, vt alibi loquitur.

y Ὁ δῆμος ὥσπερ ἀξιοῖ, κύριος *Vat.*

παρὰ τῶ συνεδρίω τὴν χάριν ἐκόντος λάβοι, τάχα μὲν οὐδ' ἐπέξεισιν ἄχρι τέλους, ἀλλ' ἀρκεσθεὶς αὐτῷ τῷ κεκρατημένῳ τῶ σώματος, ἐπιεικέστερον μᾶλλον, ἢ χαλεπώτερον, αὐτῷ χρήσεται. [z] εἰ δ' ἄρα ἐκ παντὸς οἰομένων τρόπω τῶν δημάρχων τέλος ἐπιθεῖναι νόμιμον τῇ δίκῃ, τῆς ψήφω γενήσεται κύριος, ἀπολύσει τῆς αἰτίας τὸν ἄνδρα, αἰδόμενος μὲν αὐτὸ τὸ κινδυνεῦον σῶμα, ἃ πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἔχει μεμνῆσθαι, ἀνταποδιδοὺς δὲ [a] τὴν αὐτὴν χάριν τῇ παρασχέσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ βουλῇ, καὶ πρὸς μηδὲν ἐναντιωθείσῃ τῶν μετρίων. παρεῖναι μέντοι τῇ δίκῃ συνεβούλευε, καὶ συναπολογεῖσθαι τῷ ἀνδρὶ, καὶ τὸν δῆμον ἀξιῶν μηδὲν [b] γνῶναι χαλεπὸν περὶ αὐτῶ, τούς τε ὑπάτους καὶ τοὺς ἐκ τῶ συνεδρίου πάντας, καὶ τοὺς ἄλλους πατρικίους κατὰ πλῆθος ἀφικομένους· συνοίσειν γὰρ ὁ [c] μικρὰ τῷ κινδυνεύοντι καὶ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

hoc quoque beneficium a ſenatu volente acciperet, fortaſſe eam ad finem vſque non proceſſuram, *ſed contentam hominis deditione, aequius, quam durius, eum tractaturam. Quod ſi forte tribunis illud iudicium ad finem vſque legitimum quauis ratione perſequendum putantibus, penes eam ſuffragia eſſent, hominem crimine abſoluturam eſſe, partim ipſius periclitantis reuerentia motam, cuius multa et praeclara facinora memoria teneret, partim etiam ſenatui, qui ipſi hanc potentiam dediſſet, et ipſius aequis poſtulatis nullo modo aduerſatus fuiſſet, gratiam referret. Suadebat tamen, vt et conſules et omnes ſenatores et reliqui patricii **frequentes ei iudicio intereſſent, et reum cauſſam dicentem defenderent, et plebem rogarent, ne quid durius in eum ſtatueret: (horum enim praeſentiam non parum allaturam momentum ad rei ſalutem) neque vero ipſi ſoli hoc animo eſſent, ſed etiam ſinguli clientes ſuos aduocarent, et omnes amicos in vnum cogerent, et ſi quos plebeios beneficiis ſibi deuinctos haberent, eos *officiis maioribus ſibi conciliatos eo* ſecum ducerent, et ab ipſis gratiam ante debitam repeterent, quum ad ſuffragia ferenda ventum eſſet. Dicebat etiam, non paruam plebis partem patriae amantem, et improbis ciuibus infenſam, magno vſui hic futuram: ſed longe maiorem fore numerum eorum, qui humanis caſibus commouerentur, et qui viros dignitate praeditos, aduerſa fortuna ad humilem ſtatum redactos, miſerari noſſent. Sed maxima eius orationis pars ad Marcium verſa eſt, quae adhortationem cum admonitione et preces cum neceſſitate mixtas habebat. Rogabat enim eum, quando diſſidii inter plebem et ſenatum auctor eſſe inſimulabatur, et tyrannici ingenii crimine propter morum arrogantiam premebatur*

Vat. quod et *Sylburgio* placuit. Vulgatae dant τῆς δίκης, ὥσπερ ὁ δῆμος ἀξιοῖ, κύριος.

* Sed contenta huius corporis poteſtatem habuiſſe. *Lapus.*

z In ſequentibus deeſt (vt arbitror) vox δεῖν. *Caſ.*

a Ταύτην τὴν χάριν, vt videtur, in *Lapi Cod.*

b Alibi vſurpat διαγνῶναι. *Sylb.*

** Multos ipſos aduenientes. *Lapus.*

c Μικρὰ] Μικρὰν legendum cenſet *Sylb.* aut εἰς praepoſitionem (vt inuenimus in *Cod. Vat.*) ante σωτηρίας ῥοπὴν addendam, quae praepoſitio vulgatis deeſt. *Lapus* plura ſubaudiuit: *collaturos enim non parum periclitanti, neque parui ad ſalutem ipſos momenti fore.*

τούτους εἰς σωτηρίας ῥοπήν· καὶ μὴ μόνον αὐτὸς ἕτως ἔχειν ταῖς γνώμαις, ἀλλὰ καὶ πελάτας ἕκαστον τοὺς αὐτῶ παρακαλεῖν, καὶ φίλους συνάγειν, [d] καὶ εἴ τινας οἰκείους ἔχοιεν τῶν δημοτικῶν δι' εὐεργεσίας, ὑπολαμβάνειν, καὶ τούτους νυνὶ τὴν [e] πρότερον ὀφειλομένην χάριν ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας ἀπαιτεῖν· τό τε φιλόπολι καὶ μισοπόνηρον, [f] καὶ χρηστὸν ἐκ ὀλίγου ἀπέφηνεν ἐκ τῶ δημοτικῶ μέρους ἐσόμενον· καὶ ἔτι πλεῖον τούτου, ὁ πρὸς τὰς τύχας πάσχει τι τὰς ἀνθρωπίνας, καὶ ἐλεεῖν οἴδε τοὺς ἐν τοῖς ἀξιώμασιν, ὅταν εἰς ταπεινὰ πέσωσιν αὐτῶν αἱ τύχαι. ὁ δὲ πλείων λόγος ἐγίνετο αὐτῷ πρὸς τὸν Μάρκιον, παράκλησιν ἔχων νουθετήσει μεμιγμένην, καὶ δέησιν ἀνάγκη. ἠξίου γὰρ αὐτὸν, ἐπειδὴ διῖσάναι τὸν δῆμον ἀπὸ τῆς βουλῆς αἰτίαν ἔχει, καὶ τυραννικὸς εἶναι διαβάλλεται διὰ τὴν αὐθάδειαν τοῦ τρόπου, δέος τε παρέ-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

d Καὶ εἴ τινας ἕξειν σφίσι τῶν δημοτικῶν δι' εὐεργεσίας ὑπολαμβάνουσι. *Sylb.*

e Προτέραν] πρότερον malit *Sylb.*

f *Lapus* ante χρηστὸν repetit coniunctionem καὶ. alioqui poſſem id ipſum ſine copula poſt μέρους collocare, aut ſuo loco relictum vertere in τῶν χρηστῶν. *Sylb.*

σηκεν ἅπασι, μὴ δι' αὐτὸν ἀρχὴ γένηται στάσεως καὶ κακῶν ἀνηκέστων, ἃ φέρουσιν ἐμφύλιοι πόλεμοι, [g] μὴ ποιεῖν ἀληθεῖς καὶ κυρίας τὰς κατ' αὐτῆ διαβολάς, μένοντα ἐν τῷ φθονημένῳ τῆ βίᾳ, ἀλλὰ σχῆμα ταπεινὸν μεταλαβεῖν, καὶ τοῖς ἀδικεῖσθαι λέγουσι τὴν ἐξουσίαν τῆ σώματος παρασχεῖν, καὶ μὴ φεύγειν ἄδικον ἔγκλημα λόγῳ μετὰ δίκης ἀπολυόμενον. ταῦτα γὰρ αὐτῷ πρός τε σωτηρίαν ἀσφαλέστατα εἶναι, καὶ πρὸς εὐδοξίαν, ἧς ὀρέγεται, λαμπρότατα, καὶ τοῖς προϋπηργμένοις ἔργοις ἀκόλουθα. εἰ δ' αὐθαδέστερος ἔσαι μᾶλλον, ἢ μετριώτερος, καὶ τὴν βουλὴν ἀξιώσει πάντα κίνδυνον [h] δι' ἑαυτὸν ὑπομένειν, [i] κακὴν μὲν ἥτταν, αἰσχρὰν δὲ νίκην, τοῖς πεισθεῖσι προσάψειν αὐτὸν ἀπέφαινεν. ἦν τ' ἐνταῦθα πολὺς ὀλοφυρόμενος, καὶ τῶν καταλαμβανόντων κακῶν τὰς πόλεις ἐν ταῖς δυσχερείαις τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα ἐπιλεγόμενος.

premebatur, et omnes metuebant, ne propter eum seditio oriretur, et mala insanabilia inde sequerentur, quae bella ciuilia secum afferunt, ne criminibus sibi obiectis fidem adstrueret, eaque confirmaret in inuidioso vitae genere perseuerans; sed humilem rei habitum priore mutato sumeret, et sui corporis potestatem faceret de iniuria querentibus, neue refugeret iustum crimen sibi obiectum verbis iuste diluere. Hoc enim et ad eius salutem tutissimum, et ad gloriam, cuius desiderio tenebatur, splendidissimum, et rebus ante gestis consentaneum *fore dicebat*. quod si arrogantior, quam modestior, esset, et senatum omne periculum pro se sustinere vellet, dicebat fore, vt afferret grauem cladem victis, et turpem victoriam victoribus, quibus hoc ab ipso persuasum fuisset. Hic vero ad affectus mouendos longa lamentatione est vsus, et maximas ac manifestissimas calamitates, quae ob seditiones vrbibus contingunt, recensuit.

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

Quum

[g] Μηδὲ ποιεῖν] Rectius in *Cod. Vat.* μὴ ποιεῖν. quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.*

[h] Ἑαυτῆ] Δι' ἑαυτῆ *Vat.*

[i] Hic loci sensus, ἀπέφαινεν αὐτὸν προσάψειν κακὴν μὲν ἥτταν τοῖς νενικημένοις (*sc.* plebeiis, quos a patriciis victum iri sperabat) αἰσχρὰν δὲ νίκην τοῖς νενικηκόσι

Διεξιὼν δὲ ταῦτα μετὰ πολλῶν δακρύων ὁ προσ- LV.
ποιητῶν καὶ πεπλασμένων, ἀλλ' ἀληθινῶν, ἀνὴρ ἡλικίας τε καὶ ἀρετῆς ἀξιώσει πρῶτος, ὡς ἔμαθε κινούμενον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τὸ συνέδριον, ἐκ τῆ τεθαρρηκότος [k] ἤδη τὸ λοιπὸν ἐξύφαινε τὸν λόγον· „Εἰ δέ τινες ὑμῶν, ὦ βουλευταὶ, λέγων, ταράττονται, δοκοῦντες ἔθος εἰσάγειν πονηρὸν εἰς τὴν πόλιν, ἐὰν τῷ δήμῳ συγχωρήσητε ψῆφον ἐπιφέρειν κατὰ τῶν πατρικίων, καὶ ἐπ' ἀδενεῖ ἀγαθῷ νομίζουσι τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν πολλὴν ἰσχὺν λαβοῦσαν γενήσεσθαι, μαθέτωσαν ἁμαρτάνοντες δόξης, καὶ [l] τἀναντία ἢ τὰ προσήκοντα ὑπειληφότες. εἰ γάρ τι καὶ ἄλλο σωτηρίας αἴτιον ἔσαι τῇ πόλει τῇδε, καὶ τῆ μηδέποτε τὴν ἐλευθερίαν μήτε τὴν ἰσχὺν ἀφαιρεθῆναι, ὁμονοοῦσαν δὲ ἀεὶ καὶ μιᾷ γνώμῃ περὶ

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 3/4. Cat. V.C. 263. Var. 265.

Quum autem de his fusius ageret cum multis lacrymis non fictis aut simulatis, sed veris, vir et aetate ac dignitate in primis venerandus, vbi cognouit senatum sua oratione commotum, tunc maiore cum confidentia loqui coepit: „Quod si qui vestrum, Patres conscripti, (inquit) perturbantur, existimantes, prauam consuetudinem in rempublicam inuehi, si plebi permiseritis, vt suffragia contra patricios ferat; et tribunitiam potestatem, si vis eius sit magna, nihil boni reipublicae allaturam arbitrantur: sciant illi, se opinione falli, seque contra, quam conuenit, suspicari. Nam si quidquam aliud valere poterit ad huius reipublicae salutem, atque ad libertatem ac potentiam eius tuendam, et ad communem omnium concordiam et animorum

κηκόσι καὶ πεισθεῖσι πόλεμον ὑπὲρ αὐτῆ ἀναδέχεσθαι (*sc.* patriciis, quos a plebe victoriam reportaturos credebat.) Vel omisso πεισθεῖσι melius forsan se res haberet hoc modo: ἀπέφαινεν αὐτὸν τοῖς μὲν ἡττηθεῖσιν ἥτταν κακὴν, τοῖς δὲ νενικηκόσι νίκην αἰσχρὰν προσάψειν. *Port.*

[k] Ἤδη τὸ λοιπὸν ἐξέφαινε τῶν λόγων *Vat.* Secundum et tertium horum vocabulorum abest a vulgatis. Si quis (inquit *Sylb.*) ἐξύφαινε malit, per me licet. Nam in vulgatis est ἐξέφαινε.

[l] Τἀναντία τῶν προσηκόντων vel τοῖς προσήκουσι legisse videtur *Lapus*, dum vertit *contraria conuenientibus*. *Sylb.* Τἀναντία ἢ προσήκει, aut τῷ προσήκοντι, mavult *Portus*. In *Cod. Vat.* τἀναντία ἢ προσήκοντα.

m Τούτων]

[m] πάντων χρωμένην διατελεῖν, [n] καὶ [o] ὁ δῆμος αἰτιώτατος ἔσαι συμπαραληφθεὶς ἐπὶ τὰ πράγματα· καὶ τὸ μὴ μίαν εἶναι τὴν διοικοῦσαν τὰ κοινὰ πολιτείαν, ἄκρατον μήτε ὀλιγαρχίαν, μήτε δημοκρατίαν, ἀλλά τινα μικ[τ]ὴν ἐξ ἁπασῶν τούτων κατάσασιν· τοῦτο ὑπὲρ πάντα ἡμᾶς ὠφελήσει. ῥᾷστα γὰρ εἰς ὕβρεις [p] ἀποσκήπ[τ]ει καὶ παρανομίας τούτων ἕκαστον τῶν πολιτευμάτων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γενόμενον. ὅταν δ' ἀνακερασθῇ πάντα μετρίως, τὸ παρακινοῦν μέρος ἀεὶ καὶ ἐκβαῖνον ἐκ τοῦ συνήθους κόσμου, [p] ὑπὸ τοῦ σωφρονοῦντος καὶ μένοντος ἐν τοῖς ἰδίοις ἔθεσι κατείργεται. μοναρχία μὲν οὖν ὡμὴ καὶ αὐθάδης γενηθεῖσα, καὶ τυραννικὰ διώκειν ἀρξαμένη ζηλώματα, ὑπ' ἀνδρῶν ὀλίγων καὶ ἀγαθῶν καταλύεται. ὀλιγαρχία δ' ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν συνεσηκυῖα, ἢ χρῆσθε καὶ ὑμεῖς νυνί, ὅταν πλάτῳ καὶ ἑταιρίαις ἐπαρθεῖσα, δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς μηθένα ποιῆται λό-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

rum coniunctionem in hisce rebus perpetuo conseruandam, certe ipsa plebs hoc potissimum praestabit, si ad reipublicae administrationem assumta fuerit: et si rerum administrationem ita temperauerimus, vt nec penes solos optimates, nec penes plebeios sit; sed si ex omnibus status sit mixtus, quod nobis maxime proderit. Facillime enim vnaquaeque harum reipublicae formarum, si per se sola sit, ad insolentiam et iniurias prolabitur. Sed si omnia mediocriter misceantur, ea pars, quae semper aliquid innouat, et a consueto disciplinae ciuilis genere recedit, ab altera, quae sapit et constanter pristinas consuetudines seruat, coërcetur. Nam vnius viri dominatus, si fuerit crudelis et insolens, et tyrannica studia sectari coeperit, a paucis iisque bonis viris euertitur. At paucorum dominatus, qui ex optimis quibusque viris constat, (qua reipublicae forma vos quoque nunc vtimini) quum diuitiis et sodalitiis elatus iustitiam caete-

m τούτων] Rectius πάντων. *Sylb.* pro *etiam*.

n Non agnoscunt *Vat.* et *Lapi Codd.* Retinere nihil vetat, (inquit *Sylb.*) si accipiamus pro *etiam*.

o Ἀποτρέπει *Vat.*

p Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Ὑπὲρ τοῦ minus recte in *Ed. Steph.*

q Ἀπο-

γον, ὑπὸ δήμου Φρονίμου καταλύεται. δῆμος δὲ σωφρόνων καὶ κατὰ νόμους πολιτευόμενος, ὅταν ἀκοσμεῖν ἄρξηται καὶ παρανομεῖν, ὑπὸ τοῦ κρατίστου ἀνδρὸς βίᾳ καταληφθεὶς δικαίως. ὑμῖν δ', ὦ βουλή, μοναρχὸς μὲν ἐξουσίας, ἵνα μὴ τυραννὶς γένηται, τὰ δυνατὰ εὗρηται βοηθήματα. δύο γὰρ ἀνθ' ἑνὸς ἀποδείξαντες τῆς πόλεως κυρίους, καὶ τούτοις οὐκ ἀόριστον χρόνον ἐπιτρέψαντες ἔχειν τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἐνιαύσιον, οὐδὲν ἥττ[ο]ν [q] ἀποδείκνυτε φύλακας αὐτῶν τριακοσίους ἄνδρας ἐκ τῶν πατρικίων τοὺς κρατίστους τε καὶ πρεσβυτάτους, ἐξ ὧν ἥδ' ἡ [r] βουλὴ συνέστηκεν· ὑμῶν δ' αὐτῶν, ἵνα μένητε ἐν τῷ προσήκοντι κόσμῳ, φυλακὴν εὐδεμίαν ἄχρι τοῦδε φαίνεσθε πεποιημένοι. καὶ περὶ μὲν ὑμῶν ὅπω ἔδεισα, μὴ διαφθαρῆτε τὰς διανοίας ὑπό τε μεγέθους καὶ πλήθους ἀγαθῶν, οἳ τυραννίδος τε πολυχρονίου ἠλευθερώκατε τὴν πόλιν ἔναγχος, καὶ ὅπω σχολὴν ἐσχήκατε ὑβρίζειν καὶ τρυφᾶν, διὰ τοὺς συνεχεῖς καὶ μακροὺς πο-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 263. *Var.* 265.

caeteraſque virtutes contemnit, a prudenti populo tollitur. Populus vero, qui modeſte et legitime in republica ſe gerit, quum a modeſtia recedere et ad iniuriam tranſire incipit, ab optimo viro ad ſuum officium vi retrahitur. Vos autem, Patres conſcripti, ne regius dominatus in tyrannidem verteretur, pro viribus remedia ſatis bona inueniſtis. Quamuis enim pro vno duos creaſtis, penes quos ſumma rerum ſit, eorumque magiſtratum non perpetuum, ſed annuum eſſe volueritis, nihilominus tamen ipſis addidiſtis trecentos cuſtodes, quos elegiſtis, viros ordinis patricii optimos et natu maximos, ex quibus iam ipſe ſenatus conſtat: vobis vero ipſis, vt conuenientem ac honeſtam diſciplinam ſeruaretis, hactenus nullam adhibuiſtis cuſtodiam, quod manifeſtum eſt. Atque quod ad vos attinet, nondum timui, ne prae nimia felicitate animis peruerteremini, qui nuper rempublicam ex diuturna tyrannide in libertatem vindicaſtis, et quibus nondum per otium licuit inſolenter et petulanter viuere, ob continua et diuturna bella: ſed

q Ἀποδείκνυσθε] Ἀποδείκνυντα *Vat.*

r Ἡ βουλὴ *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

s Sumſit

λέμβς· περὶ δὲ τῶν μεθ' ὑμᾶς ἐσομένων ἐνθυμούμενος, [s] ὅσας ὁ μακρὸς αἰὼν φέρει μεταβολὰς, δέδοικα, μή τι παρακινήσαντες [t] οἱ δυνατοὶ ἐκ τῆ συνεδρίᾳ, λάθωσιν εἰς μοναρχίαν τὸ πολίτευμα περιστήσαντες τυραννικήν.

LVI. Ἐὰν ἓν κοινωνήσητε καὶ τῷ δήμῳ τῶν πολιτευμάτων, ἀθὲν [u] ἐνθένδε φύσεται κακὸν, ἀλλ' ὁ πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων ἀξιῶν, καὶ τῆς βελῆς προσεταιρισάμενος τὸν βελόμενον [x] συννοσεῖν καὶ συναδικεῖν· πάντα γὰρ τὰ εἰκότα χρὴ περὶ πόλεως βελευομένης προνοεῖν· κληθεὶς ὑπὸ τῶν δημάρχων εἰς τὸν δῆμον ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ σεμνὸς, ἀποδώσει τῷ δήμῳ τῷ φαύλῳ καὶ ταπεινῷ λόγον, ὧν πράτ]ει τε καὶ διανοεῖται· [y] κἂν ἀδικῶν φαίνηται, καὶ δίκης, ἧς ἂν ἄξιος ᾖ, τεύξεται. [z] αὐτὸν δὲ δὴ τὸν δῆμον, ἵνα μὴ τρυφᾷ τηλικαύτης ἐξουσίας γενόμενος κύριος, μηδὲ ὑπὸ τῶν κακίστων ἐκδημαγωγέ-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

sed dum posteritatem vestram cogitatione praecipio, et quantas longum aeuum mutationes afferat, vereor, ne tandem potentiores senatores rebus innouatis reipublicae formam per ciuium imprudentiam in vnius viri tyrannicum dominatum artibus clandestinis conuertant.

Si igitur et plebem ad rempublicam vobiscum administrandam admiseritis, nihil hinc nascetur mali: sed qui maiorem potentiam, quam alii, habere voluerit, quique factionem aliquam in senatu sibi pararit, vt habeat, qui suorum consiliorum fautores et scelerum administri esse velint, (iis enim, qui de republica consultant, omnia, quae verisimiliter accidere possunt, prospicienda sunt) die a tribunis dicta, magnus ille et venerandus vir vili ac humili plebi factorum et consiliorum suorum rationem reddet; et, si constiterit, illum aliquod facinus iniustum fecisse, meritas quoque poenas dabit. Ne autem ipsa plebs tantam adepta potestatem petulanter lasciuiat, neue a pessimis homi-

[s] Sumsit haec verba ex isto senario, ὁ μακρὸς αἰὼν μεταβολὰς πολλὰς φέρει. *Steph.*

[t] Scribe οἱ δυνατοὶ οἱ ἐκ τῆ συνεδρίᾳ. *Steph.*

[u] Ἐνθάδε] Possis etiam legere ἐνθένδε. *Sylb.*

[x] Συναινεῖν] Συννοεῖν *Vat.*

[y] Καὶ κἂν ἀδικῶν φαίνηται, δίκης *Vat.*

[z] Αὐτὸν δὲ δὴ τὸν δῆμον *Vat.* δὴ deest vulgatis.

μενος τοῖς κρατίστοις πολεμῇ· καὶ γὰρ ἐν ὄχλῳ φιλεῖ γίνεσθαι ἡ τυραννὶς· φυλάξει τε καὶ ἐδὲν ἐάσει παρανομεῖν ὁ διαφέρων φρονήσει ἀνὴρ, δικ]άτωρ ὑφ' ὑμῶν αἱρεθεὶς, ὃς αὐτοκράτορι καὶ ἀνυπευθύνῳ χρώμενος ἐξουσία, τό τε νοσῶν ἐξελεῖ τῆς πόλεως μέρος, καὶ τὸ μήπω διεφθαρμένον ἐκ ἐάσει κακωθῆναι, [a] ἔθη τε καὶ νόμιμα καὶ ζηλώματα βίων τὰ κράτιστα μεθαρμοσάμενος, ἀρχάς τ' ἀποδείξας, ἃς ἂν ἡγῆται σωφρονέστατα τῶν κοινῶν [b] ἐπιτροπεύσειν· καὶ ταῦτα ἐντὸς ἓξ μηνῶν διοικησάμενος, ἰδιώτης αὖθις ἔσ]αι, τὸ τιμᾶσθαι μόνον ἐκ τούτων λαβών, ἄλλο δ' ἐδέν. ταῦτ' ἂν ἐνθυμηθέντες, καὶ τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας τοῦτο ἡγησάμενοι κράτιστον εἶναι, μηθενὸς ἀπελαύνετε τὸν δῆμον, ἀλλ' ὥσπερ ἀρχὰς [c] ἀποδεικνύναι τὰς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν [d] ἡγησομένας τῆς πόλεως, καὶ νόμως τὰς μὲν ἐπικυρῶν, τὰς δ' ἀναι-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

hominibus ducta viros optimos infestet, (nam in vulgo tyrannis nasci solet) cauebit *hoc*, et illam iniuriae faciendae licentiam comprimet vir aliquis prudentia insignis, dictator a vobis dictus, qui, pro sua potestate libera et nullis rationibus reddendis obnoxia, et vitiosam partem ex ciuitate tollet, et eam, quae nondum fuerit corrupta, non patietur vitiari, *et correctis moribus et vitae legibus, erectisque magistratibus, a quibus prudentissime rempublicam administrari posse duxerit: et his rebus intra semestre tempus administratis ad vitam priuatam redibit, ex his nihil aliud, quam solum honorem, lucratus. Haec igitur cogitantes, et hanc reipublicae formam optimam existimantes, a re nulla arceatis plebem: sed sicut magistratus annuos creat, qui reipublicae praesint, legumque tum sanciendarum, tum abro-

[a] Καὶ νόμιμα καὶ ζηλώματα βίων *Vat.* quo fere modo *Lapus:* nam vertit: *consuetudinesque et legitima ac praeclara vitae instituta congrue disponens, magistratusque designans.* vocabula ἔθη ζηλώματα desunt vulgatis. *Eius prauis vitae moribus correctis, idque legitimorum ac optimorum institutorum ope, creatisque magistratibus etc. *Port.*

[b] Ἐπιτροπεύειν] Ἐπιτροπεύσειν *Vat.* quod maluit et *Sylb.*

[c] Ἀποδεικνύναι] Ex sequentibus ἀποδεικνύναι legendum: nam omnes isti infiniti modi ab illo μεταδεδώκατε reguntur. *Port.*

[d] Ἡγησαμένας *Vat.*

ρεῖν, καὶ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης διαγιγνώσκειν, ἃ μέγιστα καὶ κυριώτατά ἐστι τῶν ἐν τῇ πόλει διαπραττομένων, μεταδεδώκατε αὐτῷ, καὶ ἔθνους τάττων αὐτοκράτορα πεποιήκατε τὴν βουλήν· ἔτω καὶ τῶν δικαστηρίων μεταδίδοτε, καὶ μάλιστα ὑπὲρ ὧν ἄν τις αἰτίαν ἔχῃ τὴν πόλιν ἀδικεῖν, τάσιν εἰσάγων, ἢ τυραννίδα σκευαζόμενος, ἢ περὶ προδοσίας τοῖς πολεμίοις διαλεγόμενος, ἢ [c] τοιοῦτόν τι κακὸν ἐπιχειρῶν πράττειν. ὅσῳ γὰρ ἂν φοβερώτερον κατασκευάσητε τὸ παραβαίνειν τοὺς νόμους, καὶ τὰ ἔθη κινεῖν, τοῖς ὑβρισταῖς καὶ πλεονέκταις, πολλοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ φύλακας αὐτῶν ἀποδείξαντες, τοσούτῳ κρεῖττον ὑμῖν ἕξει τὰ κοινά.„

LVII. Ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις εἰπὼν, ἐπαύσατο. τῶν δὲ βουλευτῶν οἱ μετ' αὐτὸν ἀνισάμενοι, πλὴν ὀλίγων, οἱ λοιποὶ ταύτῃ προσέθεντο τῇ γνώμῃ. καὶ ἐπειδὴ τὸ προβούλευμα ἔδει γράφεσθαι, λόγον αἰτησάμενος ὁ Μάρκιος εἶπεν· „Οἷος μὲν, ὦ βουλὴ, πρὸς τὰ κοινὰ ἐγὼ γέγονα, καὶ ὡς διὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς εὔνοιαν εἰς

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265. abrogandarum, et pacis bellique decernendi, (quae maxima et praecipua sunt omnium rerum, quae in republica geruntur) potestatem ei tradidistis, et nihil horum penes senatum solum esse voluistis; ita etiam ad iudicia eam admittatis, praecipue vero in causis, quae ad rempublicam pertinent, quum quis eius violatae accusatur, quod seditionis auctor sit, aut tyrannidem affectet, aut de proditione cum hostibus agat, aut huiusmodi aliquod scelus patrare conetur. Quanto enim maiorem terrorem proposueritis legum violatoribus et morum corruptoribus, superbis et auaris hominibus multos oculos et custodes adhibentes, tanto melius respublica vestra se habebit.„

Haec et his similia loquutus, finem dicendi fecit. Senatores vero reliqui, qui post eum surrexerunt, omnes, paucis quibusdam exceptis, in hanc sententiam iuerunt. Et quum iam senatusconsultum esset scribendum, Marcius, petita dicendi copia, in hunc modum est loquutus: „Quomodo, Patres conscripti, me in hac republica gesserim, et quomodo propter meam erga

[c] Τοιοῦτόν τι ἄλλο κακὸν *Vat.* ἄλλο vulgatis deest.

[f] Καὶ

τοῦτον τὸν κίνδυνον ἐλήλυθα, καὶ ὅτι παρὰ γνώμην ἀπήντηταί μοι τὰ παρ' ὑμῶν, ἅπαντες ἴστε, καὶ ἔτι μᾶλλον εἴσεσθε, ὅταν τὰ κατ' ἐμὲ σχῇ τέλος. ἐπεὶ δὲ ἡ Οὐαλερίου γνώμη νικᾷ, [f] καὶ συνενέγκῃ μὲν ταῦτα ὑμῖν, καὶ γενοίμην ἐγὼ κακὸς εἰκαστὴς τῶν ἐσομένων. [g] ἵνα δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ τὸ προβούλευμα γράφοντες εἰδῆτε, ἐφ' οἷς παραδιδόναι με τῷ δήμῳ μέλλετε, κἀγὼ μὴ ἀγνοῶ, περὶ τίνος ἀγωνιῶμαι, κελεύσατε δὴ τοὺς δημάρχους εἰπεῖν ἐναντίον ὑμῶν, τί τὸ ἀδίκημά ἐστιν, [h] ἐφ' οὗ μέλλουσί μου κατηγορεῖν, καὶ τὸ ποταπὸν ὄνομα ἐπιγράψωσι τῇ δίκῃ.„

LVIII. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε, δοκῶν ἐπὶ τοῖς λόγοις, οἷς εἶπεν ἐν τῇ βουλῇ, τὴν δίκην ὑφέξειν· καὶ βουλόμενος ὁμολογῆσαι τοὺς δημάρχους, ὅτι ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας μέλλουσιν αὐτοῦ κατηγορεῖν. οἱ δὲ δήμαρχοι, βουλευσάμενοι κατὰ σφᾶς, τυραννίδι ἐπιβουλεύειν αὐτὸν [i] ἠτιά-

erga vos beneuolentiam in hoc discrimen sim adductus, et quomodo praeter omnem spem meam vester fauor mihi desit, omnes scitis, et multo melius scietis, vbi meum negotium ad exitum perductum fuerit. Sed quando sententia Valerii vincit, vtinam haec vobis conducat, et malus ego sim futurorum coniector. Sed vt et vos, qui senatusconsultum scribitis, sciatis, quibus de caussis plebi sitis me dedituri, et ego minime ignorem, qua de re in iudicio sim certaturus, iubete tribunos coram vobis dicere, quodnam sit illud crimen, cuius me sunt accusaturi, et quonam nomine dicam mihi sint scripturi.„ *Per. Iul.* 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Atque ille quidem haec dixit, quia existimabat, se verborum in senatu factorum caussam dicturum; et quia volebat tribunos profiteri, Marcium hac de caussa a se accusatum iri. At tribuni, communicato inter se consilio, crimen affectatae tyrannidis

[f] Καὶ delendum atque συνενέγκοι (vt in *Cod. Vat.*) legendum putat *Sylb.*

[g] Ἵνα τε ὑμεῖς] Ἵνα δὲ ὑμεῖς τε οἱ τὸ πρ. *Gelen.* Rectius et concinnius in *Cod. Vat.* ἵνα δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ τὸ πρ.

[h] Ἐφ' ᾧ malint *Sylb.* et *Port.*

[i] Ita cum *Lapo* et *Camerario.* ἠτήσατο perperam in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

[k] Ἀλλ'

σαντο, καὶ πρὸς ταύτην ἐκέλευον τὴν αἰτίαν ἥκειν ἀπολογησόμενον· ὃ βελόμενοι τὸ ἔγκλημα εἰς μίαν αἰτίαν κατακλεῖσαι, καὶ ταύτην ὅτ' ἰσχυρὰν, ὅτε τῇ βουλῇ κεχαρισμένην, ἀλλ' ἑαυτοῖς τε πράττοντες ἐξουσίαν, ὅσα βούλονται, ἐγκαλεῖν, καὶ βοήθειαν ἀφαιρήσεσθαι τῷ Μαρκίῳ τὴν ἐκ τῶν συνέδρων οἰόμενοι. καὶ ὁ Μάρκιος εἶπεν· „[k] Ἀλλ' εἴ τοι ἐπὶ ταύτῃ γε κριθήσομαι τῇ διαβολῇ, δίδωμι ἐμαυτὸν ἐπίδικον τοῖς δημόταις, καὶ μηδὲν ἔτω τὸ κωλῦον γράφεσθαι τὸ προβούλευμα.„ ἐγένετο δὲ τοῖς πλείστοις τῶν συνέδρων ἀσμένοις ἐπὶ τούτῳ γενέσθαι τῷ ἐγκλήματι τὴν δίκην, κατ' ἀμφότερα, καὶ ὅτι οὐκ ἔσται τὸ λέγειν, ἃ φρονεῖ τις, ἐν τοῖς συνέδροις ὑπαίτιον, καὶ ὅτι ῥᾳδίως ἀπολύσεται τὴν διαβολὴν ὁ ἀνὴρ, βίον ἐζηλωκὼς σώφρονα καὶ ἀνεπίληπτον. γράφεται τὸ προβούλευμα μετὰ ταῦτα ὑπὲρ τῆς δίκης, καὶ χρόνος εἰς παρασκευὴν τῆς ἀπολογίας ὁρίζεται τῷ ἀνδρὶ μέχρι τῆς τρίτης ἀγορᾶς· αἱ δ' ἀγοραὶ Ῥωμαίοις ἐγίνοντο, ὡς καὶ μέχρι τῶν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. nidis ei obiecerunt, iusserunteque eum ad causam de hac re dicendam venire: quia nolebant crimen illud in vna causa, eaque non valida, nec senatui grata, concludere, sed sibi reseruabant potestatem arbitratu suo illum accusandi, et se omne auxilium ac patrocinium senatus Marcio *ita* erepturos putabant. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265. Tunc Marcius: „Si (inquit) mihi ad istud crimen est respondendum, permitto me populi iudicio, et nihil sit impedimento, quo minus senatusconsultum scribatur.„ Maximae autem senatorum parti gratum fuit, quod is huius criminis nomine reus esset agendus, idque duabus de causis: tum quod, si quis in senatu posthac suam sententiam libere diceret, hoc nullis accusationibus *ac reprehensionibus* obnoxium esset futurum; tum etiam quod virum, perpetuo vitae modestae et integrae studiosum, facile crimen obiectum diluere posse sperabant. Post haec igitur factum est senatusconsultum de hoc iudicio, et homini ad parandam defensionem tempus in trinundinum praestitutum est: nundinae autem apud Romanos *tunc* nono quoque die fiebant,

[k] Ἀλλ' ἤτοι εἰ *Vat.*

καθ' ἡμᾶς χρόνων, [l] δι' ἡμέρας ἐννάτης. ἐν δὲ ταύταις συνιόντες ἐκ τῶν ἀγρῶν οἱ δημοτικοὶ εἰς τὴν πόλιν, τάς τ' ἀμείψεις ἐποιοῦντο τῶν ὠνίων, καὶ τὰς δίκας παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον, τά τε κοινὰ, ὅσων ἦσαν κύριοι κατὰ τοὺς νόμους, καὶ ὅσα ἡ βουλὴ ἐπιτρέψειεν αὐτοῖς, ψῆφον ἀναλαμβάνοντες ἐπεκύρουν· τὰς δὲ μεταξὺ τῶν ἀγορῶν [m] ἑπτὰ ἡμέρας, αὐτεργοί τ' ὄντες οἱ πολλοὶ καὶ πένητες, ἐν τοῖς ἀγροῖς διέτριβον. ἐπειδὴ δὲ τὸ προβούλευμα ἔλαβον οἱ δήμαρχοι, προελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν, συνεκάλεσαν εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, καὶ πολλὰ ἐγκώμια τῆς βουλῆς διελθόντες, καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς ἀναγνόντες, προεῖπον ἡμέραν, ἐν ᾗ τὴν δίκην ἔμελλον ἐπιτελεῖν· εἰς ἣν ἅπαντας ἠξίουν ἥκειν τοὺς πολίτας, ὡς ὑπὲρ τῶν μεγίστων διαγνωσομένους.

bant, vt et ad hanc vsque nostram aetatem fiunt. Iis nundinis plebeii ex agris in vrbem conueniebant, et rerum venalium permutationes faciebant, et iure inter se disceptabant, et res publicas, quarumcunque ius ex legibus penes eos erat, et quascunque senatus ipsis permittebat, suis suffragiis ratas faciebant. Septem vero dies, qui inter nundinas intercedebant, quum plerique eorum suis manibus opus facerent et pauperes essent, in agris transigebant. Vbi vero tribuni senatusconsultum acceperunt, progressi in comitium, populum ad concionem conuocarunt: et valde laudato senatu, lectoque eius decreto, diem Marcio dixerunt, qua die finem huic iudicio imposituri erant, omnesque ciues rogarunt, vt ad eam diem adessent, quod de rebus maximis essent cognituri. *Per. Iul.* 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Quae

[l] Δι' ἡμέρας ἐννάτας minus recte in *Ed. Steph.* vt et mox ἐκ τῶν ἀγορῶν.

[m] Putauit *Dionysius*, (si quidem ita scripserit) nundinas ita dictas a Romanis fuisse, vt apud Graecos Olympias appellatur πενταετηρὶς, et febris quaedam, tertiana. sic fuerint ab exactis nundinis ad proximas nundinas septem dies. At octo aiunt Latini scriptores, quibus potius habenda fides: vt necesse sit hoc loco esse vel τῷ ξυγγραφέως peccatum, quod equidem non puto; vel τῷ γραφέως, qui ζ' posuerit pro ἡ. i. e. ἑπτὰ pro ὀκτώ. *Cas.*

[n] Γένοιτο

LIX. Ὡς δὲ διεβοήθη ταῦτα, πολλὴ σπουδὴ καὶ παρασκευὴ ἐγίνετο τῶν τε δημοτικῶν καὶ τῶν πατρικίων· τῶν μὲν, ὡς τιμωρησομένων τὸν αὐθαδέστατον· τῶν δὲ, ἵνα μὴ [n] γένηται ὑποχείριος τοῖς ἐχθροῖς, [o] ὡς ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας ἀγωνιζόμενος. ἐδόκει δὲ πᾶσα κινδυνεύεσθαι ἡ τῶ βίᾳ καὶ τῆς ἐλευθερίας δικαίωσις ἐν τῷ τότε ἀγῶνι ἀμφοτέροις. ἐπισάσης δὲ τῆς τρίτης ἀγορᾶς, ὁ μὲν ἐκ τῶν ἀγρῶν ὄχλος, ὅσος ἅπω πρότερον, συνελήλυθὼς εἰς τὴν πόλιν, ἔωθεν ἔτι κατεῖχε τὴν ἀγορᾶν. οἱ δὲ δήμαρχοι συνεκάλεν τὸ πλῆθος ἐπὶ τὴν φυλέτιν ἐκκλησίαν, χωρία τῆς ἀγορᾶς περισχοινίσαντες, [p] ἐν οἷς ἔμελλον αἱ φυλαὶ ψήσεσθαι [q] καθ' αὑτάς. καὶ τότε πρῶτον ἐγένετο Ῥωμαίοις ἐκκλησία [r] κατ' ἄνδρα ψηφηφόρος, ἡ φυλετική· πολλὰ δ' ἐναντιωμένων τῶν πατρικίων, ἵνα μὴ τῶτο γένηται, καὶ τὴν λοχῖτιν ἀξιούντων συνάγειν ἐκκλησίαν, ὥσπερ αὐτοῖς πάτριον ἦν. ἐν γὰρ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Quae vbi diuulgata ſunt, ingenti ſtudio et concertatione plebeii et patricii ad hoc certamen ferebantur: illi quidem, vt hominem arrogantiſſimum vlciſcerentur, iſti vero, ne ſtatus optimatum propugnator in inimicorum poteſtatem veniret. Vtrique autem omne ſalutis et libertatis ius in illius iudicii euentu poſitum exiſtimabant. Quum autem dies trinundini inſtaret, turba ex agris, quanta nunquam ante, in vrbem confluxit, et ſummo mane forum occupauit. Tribuni vero plebem ad tributa comitia vocarunt; et comitii loca funibus vndique clauſerunt, in quibus ſingulae tribus diſtinctae, et aliae ab aliis ſeparatae erant futurae. Et tunc primum populus Romanus tributis comitiis de hoc viro ſuffragia tulit, multum reclamantibus patriciis, et impedire volentibus, ne hoc fieret, atque centuriata comitia more patrio habenda cenſentibus. Ante enim, quoties

n Γένοιτο *Vat.*

o Pro ὡς non male repoſueris articulum ὁ. *Sylb.*

p Male ἐφ' αἷς in *Ed. Steph.*

q Κατ' αὐτὰς] Rectius κατὰ αὐτὰς, *vnaquaeque ſeorſim. Sylb.*

r Κατ' ἀνδρὸς] Κατ' ἄνδρα, vel κατ' ἄνδρας, *viritim*, legunt *Lapus* et *Geleu.* Κατ' ἀνδρὸς πατρικίε malit *Sylb.* Nihil mutandum cenſet *Portus:* quod ex vtraque lectione commodus ſenſus elici poteſt.

τοῖς πρότερον χρόνοις, ὅτε μέλλοι [s] ψῆφον ἐξενεγκεῖν ὁ δῆμος, ὑπὲρ ὁτῳδήτινος, ὧν [t] ἐπιτρέψειεν ἡ βουλὴ, ἐκάλων μὲν οἱ ὕπατοι τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ἱερὰ πρότερον ἐπιτελέσαντες, ἃ νόμος αὐτοῖς [u] ἐστι, καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔτι γίνεται. συνῄει δὲ τὸ πλῆθος εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως [v] Ἄρειον πεδίον, ὑπό τε λοχαγοῖς καὶ [x] σημείοις τεταγμένον, ὥσπερ ἐν πολέμῳ. ἐπέφερον δὲ τὴν ψῆφον ἐκ ἁπάντες ἀναλαβόντες, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἕκαστοι λόχας, ὁπότε κληθεῖεν ὑπὸ τῶν ὑπάτων. ὄντων δὲ τῶν συμπάντων τριῶν καὶ ἐννενήκοντα καὶ ἑκατὸν λόχων, καὶ τούτων εἰς ἓξ διῃρημένων συμμορίας, πρώτη μὲν ἐκαλεῖτο συμμορία, καὶ τὴν ψῆφον ἐπέφερεν ἡ τῶν ἐχόντων τὸ μέγιστον τίμημα τῆς οὐσίας, καὶ τὴν πρώτην λαμβανόντων τάξιν ἐν πολέμοις· ἐν οἷς ἦσαν ἱππέων μὲν ὀκτωκαίδεκα λόχοι, πεζῶν δ' ὀγδοήκοντα. δευτέρα δ' ἐψηφηφόρει συμμορία τῶν ὑποδεεστέρων τοῖς βίοις, καὶ τὴν ὑποβεβηκυῖαν τάξιν ἐν ταῖς μάχαις

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

quoties populus ſuffragia erat laturus de quauis re ex ſenatuſconſulto ipſi permiſſa, per coſſ. ad centuriata comitia vocabatur, ſolennibus quibuſdam ſacris ante patrio more peractis, quorum nonnulla etiam noſtra aetate fiunt. Conueniebat autem tota multitudo in campum Martium, qui eſt ante vrbem, ſub centurionibus et ſignis non ſecus ac in bello inſtructa. Suffragia vero ferebant non omnes ſimul, ſed ſinguli in ſuis centuriis, quando a conſulibus vocabantur. Quum autem vniuerſae centuriae eſſent centum et nonaginta tres, et hae in ſex claſſes eſſent diuiſae, prima ad ſuffragia *ante caeteras* vocabatur; atque haec conſtabat ex iis, quorum cenſus erat maximus, et qui primum in bellis locum obtinebant: in qua cenſebantur equitum centuriae XVIII. peditum LXXX. Secunda claſſis, quae ſuffragia ferebat, conſtabat ex hominibus, quorum cenſus erat minor, et qui in acie ſecundum locum

s Ψῆφον ἐπιφέρειν δῆμος *Vat.*

t Ἐπιτρέψει *Vat.*

u Vel ἔσῃ accipiendum pro compoſito κατέσῃ, vel ἐσῖ legendum. *Sylb.* Ἐσῖ in *Cod. Vat.*

x Alibi σημαίαις.

y Rectius

[y] [μαχομένων,] καὶ ὁπλισμὸν ὃ τὸν αὐτὸν ἐχόντων τοῖς πρωτοστάταις, ἀλλ' ἐλάττονα· τοῦτο δὲ τὸ πλῆθος εἰς εἴκοσι λόχους συντεταγμένον ἦν· προσέκειντο δ' αὐτοῖς [z] δύο λόχοι τεκτόνων καὶ χαλκοτύπων, καὶ ὅσοι ἄλλοι πολεμικῶν ἔργων ἦσαν χειροτέχναι. οἱ δ' ἐν τῇ τρίτῃ συμμορίᾳ καλόμενοι, λόχους μὲν ἐξεπλήρουν εἴκοσι, τίμημα δ' εἶχον ἔλαττον τῶν δευτέρων, καὶ τάξιν τὴν ἐπ' ἐκείνοις [ἐλάττονα,] καὶ ὅπλα [a] οὐχ ὅμοια τοῖς πρὸ αὐτῶν ἔφερον. οἱ δὲ μετὰ τούτους καλόμενοι, τίμημά τ' οὐσίας ἔλαττον εἶχον, καὶ τάξιν ἐν πολέμῳ τὴν ἀσφαλεστέραν ἐλάμβανον, καὶ ὁπλισμὸν εὐσταλέστερον εἶχον· διῄρηντο δ' εἰς εἴκοσι καὶ ἴσους λόχους· συνετάττοντο δὲ καὶ τούτοις δύο λόχοι βυκανιστῶν καὶ σαλπιγκτῶν. πέμπτη δ' ἐκαλεῖτο συμμορία τῶν ὀλίγου πάνυ τετιμημένων ἀργυρίου· ὅπλα δ' ἦν αὐτῶν σαυνία καὶ σφενδό-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

locum obtinebant, nec eandem armaturam cum prima classe habebant, sed leuiorem: haec autem multitudo in centurias xx distributa erat; quibus additae duae fabrorum lignariorum, et aerariorum centuriae, et alii, quotquot bellicarum machinarum erant opifices. Tertia vero classis, quae tertio loco vocabatur, constabat ex centuriis xx. sed censu erat minor, quam secunda, et proximum ab ea locum in acie tenebat, nec eadem arma ferebat, quae praecedens classis. Qui vero *quarti* deinceps vocabantur, vt censum minorem habebant, ita in bello tutiorem locum obtinebant, et armaturam expeditiorem habebant: hi quoque in centurias xx. diuisi erant; illisque duae cornicinum tubicinumque centuriae addebantur. Quinta classis erat eorum, qui censum minimum habebant; et eorum arma erant tela, quae iaculabantur, et fundae: hi locum certum in

y Rectius forsan τασσομένων ad vitandam tautologiam: vel pro καὶ τὴν legendum καὶ κατὰ τὴν, nisi ellipsin esse dicas praepositionis κατά. *Sylb.* et *Port.*

z Δύο φυλαὶ] Imo δύο λόχοι dicendum, vt ex superioribus *Dionysii* verbis constat; vel vox φυλὴ catachrestice ponitur pro λόχοι. *Port.*

a οὐχ οἷα] Οὐκ ἴσα *Vat.* Οὐχ ὅμοια τοῖς πρὸ αὐτῶν, vel ἐχ οἷα οἱ πρὸ αὐτῶν legi placuit *Sylburgio.*

ναι· ἤτοι τάξιν οὐκ εἶχον ἐν φάλαγγι, ἀλλὰ ψιλοὶ καὶ κοῦφοι συνεστρατεύοντο τοῖς ὁπλίταις, εἰς τριάκοντα λόχους διῃρημένοι. οἱ δ' ἀπορώτατοι τῶν πολιτῶν, οὐκ ἐλάττους τῶν ἄλλων ἁπάντων ὄντες, [b] ἔσχατοι τὴν ψῆφον ἀνελάμβανον, ἕνα μόνον ἔχοντες λόχον· ἤτοι [c] στρατειῶν τ' ἦσαν ἐλεύθεροι τῶν ἐκ καταλόγου, καὶ εἰσφορῶν τῶν κατὰ τιμήματα γινομένων ἀτελεῖς, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα ἐν ταῖς ψηφοφορίαις ἀτιμότατοι. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ [d] τῶν πρώτων λόχων, ἃς οἵ τε ἱππεῖς ἐξεπλήρουν, καὶ τῶν πεζῶν οἱ τὴν πρώτην τάξιν [e] ἐν τῷ πολέμῳ λαμβάνοντες, τὸ αὐτὸ φρονήσαιεν [f] ἑπτὰ καὶ ἐννενήκοντα λόχοι, τέλος εἶχεν ἡ ψηφοφορία, καὶ οὐκέτι

in acie non habebant, sed leuiter armati et expediti, vna cum militibus grauis armaturae militabant, in centurias xxx diuisi. Pauperrimi vero ciues, qui non erant caeteris omnibus numero inferiores, vltimum habebant suffragium, in vnam omnes reiecti centuriam. Hi immunes erant militiae et delectuum militarium, et tributorum, quae ex censu pendebantur, et ob vtramque istam causam in suffragiis ferendis minima erat eorum auctoritas. Si igitur primae classis centuriae xcviii. quae constabant ex equitibus, et peditibus primum locum in acie obtinentibus, consensissent, finis imponebatur suffragiis, nec centuriae

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

b Ἔσχατον *Vat.*

c Οὗτοι στρατιῶται ἦσαν ἐλεύθεροι τοῖς ἐκ καταλόγου] Συντετμημένοις aut aliud huiusmodi post τοῖς ἐκ καταλόγου addendum, vel legendum στρατείας τε ἦσαν ἐλεύθεροι τῆς ἐκ καταλόγου, *liberi erant ab expeditionibus, quae ex delectu fiebant*, i. e. non cogebantur dare nomina in conscriptione militum, sed pro arbitrio vel militabant, vel domi remanebant. De his ipsis supra p. 213. v. 43. quo pertinent etiam, quae ab Appio repetuntur p. 318. v. 6. *Sylb.* Simili fere modo *Portus*: ἤτοι στρατειῶν ἦσαν ἐλεύθεροι τῶν ἐκ καταλόγου.

d Τῶν πρώτων λόχων dicit pro τῆς πρώτης συμμορίας, *primae classis*, vt paullo ante v. 18. *Sylb.*

e Ἐν τοῖς πολέμοις *Vat.*

f Ἑπτὰ καὶ] ἐννενήκοντα reperitur etiam v. 6. sed verior scriptura est ὀκτὼ καὶ ἐννενήκοντα, vt sequitur v. 16. et colligitur ex p. 447. v. 22. vbi primae classi tribuit octuaginta centurias peditum et octodecim equitum, (vt supra quoque p. 213. v. 38.) quae summa est centuriarum 98. quare *Lapus* etiam

τοῖς λοιποῖς [g] ἓξ καὶ ἐννενήκοντα λόχοις ἀνεδίδοτο ἡ ψῆφος· εἰ δὲ [h] μὴ τοῦτο γένοιτο, ἡ δευτέρα συμμορία τῶν δύο καὶ εἴκοσι λόχων ἐκαλεῖτο, καὶ [i] ἡ τρίτη· καὶ τοῦτο συνέβαινεν, ἕως ἓ τὸ αὐτὸ φρονήσωσιν ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα λόχοι. καὶ τὰ μὲν πολλὰ τῶν ἀγωνισμάτων ἐπὶ τῶν πρώτων κλήσεων τέλος ἐλάμβανεν, ὡς μηδὲν ἔτι δεῖν τῶν ἐσχάτων. σπανίως δέ πᾳ πρᾶγμα οὕτως ἐνδοιαζόμενον ἐνέπιπτεν, ὥστε μέχρι τῆς ἐσχάτης ψήφου τῆς τῶν ἀπορωτάτων προελθεῖν· καὶ ἦν ὥσπερ πέρας τοῦτο σχισθέντων τῶν προτέρων δύο καὶ ἐννενήκοντα καὶ ἑκατὸν λόχων, τὴν τελευταίαν ψῆφον ἐπενεχθεῖσαν ἐκείναις, αἰτίαν γενέσθαι τῆς ἐπὶ θάτερα ῥοπῆς. οἱ μὲν ἅμ συναγωνιζόμενοι Μαρκίῳ, ταύτην ἠξίουν καλεῖν τὴν ἀπὸ τῶν τιμημάτων ἐκκλησίαν, ὑπολαμβάνοντες τάχα μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης κλήσεως ὑπὸ τῶν ὀκτὼ καὶ ἐννενήκοντα λόχων ἀπολυθήσεσθαι τὸν ἄνδρα· εἰ δὲ μή γε,

turiae reliquae XCV. ad ſuffragia vocabantur; quod niſi fieret, ſecunda claſſis, quae conſtabat ex centuriis XXII. vocabatur, et tertia deinceps, donec conſentirent centuriae XCVII. et ſaepe iudicia primae claſſis ſuffragiis abſoluebantur, ita vt vltimis non eſſet amplius opus. Raro autem res tantae ambiguitatis occurrebat, vt vſque ad vltimae inopum centuriae ſuffragia venirentur; atque hoc erat tanquam finis, diuiſis bifariam primis centum et nonaginta duabus centuriis: haec enim, poſtremo loco latis ſuffragiis, ad vtram partem acceſſiſſet, ſuo momento efficiebat, vt altera earum praeponderaret. Marcii igitur propugnatores poſcebant haec *centuriata* comitia, quae ex cenſu fiebant; ſperantes fore, vt fortaſſe a primae claſſis nonaginta et octo centuriis, ſin minus, a ſecunda ſaltem, aut tertia

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

etiam vertit *octo et nonaginta ordines*. *Sylb.*

g Pro ἓξ καὶ ἐννενήκοντα interpretes rectius legunt πέντε καὶ ἐννενήκοντα. cum enim ſecunda claſſis conſtet centuriis 22, tertia 20, quarta rurſum 22, quinta 30, et ſexta 1, non poteſt maior ex his numeris elici ſumma, quam 95. qua de re vide *Annott.* ad p. 215. *Sylb.*

h Μετὰ τοῦτο in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

i Articulum ἡ non agnoſcit *Vat.*

k Malim

ὑπὸ τῆς δευτέρας, ἢ τρίτης. οἱ δὲ δήμαρχοι ταῦτα ὑφορώμενοι, καὶ αὐτοὶ τὴν φυλετικὴν ἐκκλησίαν ᾤοντο δεῖν συνάγειν, καὶ τῷ ἀγῶνος ἐκείνην ποιῆσαι κυρίαν· ἵνα μήτε οἱ πένητες τῶν πλουσίων μειονεκτῶσι, μήτε οἱ [k] φυλετικοὶ τῶν ὁπλιτῶν ἀτιμοτέραν ἔχωσι χώραν, μήτε ἀπερρίμμενον εἰς τὰς ἐσχάτας κλήσεις τὸ δημοτικὸν πλῆθος ἀποκλείηται τῶν ἴσων ψήφων· ἰσόψηφοι δὲ καὶ ὁμότιμοι πάντες ἀλλήλοις γενόμενοι, μιᾷ κλήσει τὴν ψῆφον ἐπενέγκωσι κατὰ φυλάς. καὶ ἐδόκουν δικαιότερα αὐτοὶ τῶν ἑτέρων ἀξιοῦν· δημοτικὸν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλ' ἐξ ὀλιγαρχικὸν εἶναι τὸ τοῦ δήμου δικαστήριον, καὶ τὴν περὶ τῶν ἀδικούντων τὸ κοινὸν διάγνωσιν ἁπάντων εἶναι κοινήν.

Συγχωρηθέντος δ' αὐτοῖς καὶ τούτου μόγις ὑπὸ τῶν πατρικίων, ἐπειδὴ τὴν δίκην ἐχρῆν λέγεσθαι, πρῶτος ἀνέβη Μινύκιος, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, καὶ ἔλεξεν, ἃς ἐπέστειλεν αὐτῷ λόγους ἡ βουλή· πρῶτον μὲν ἁπάσας τὰς εὐεργεσίας ὑπομιμνήσκων, ὅσας ἦν εἰληφὼς ὁ δῆ-

tertia abſolueretur. At tribuni hoc ſuſpicati, et ipſi tributa comitia habenda eſſe putarunt, et id iudicium illis committendum, vt neque pauperes deteriore eſſent conditione, quam divites, neque tribules minus honoratum locum, quam milites grauiter armati, haberent; neque plebs in vltimas reiecta claſſes a ſuffragiorum aequalitate excluderetur; ſed aequo et ſuffragiorum et honorum iure omnes inter ſe fruerentur, et pariter vocati ſuffragia tributim ferrent. Et ipſorum poſtulata videbantur aequiora eſſe, quam aliorum, quod cenſerent, populi iudicium potius penes plebem, quam penes paucorum dominatum, eſſe debere, atque laeſae reipublicae crimen aeque ad omnium cognitionem pertinere.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

Quum autem haec quoque res illis aegre a patriciis fuiſſet conceſſa, quum iam cauſſa eſſet dicenda, Minucius, alter conſul, *ſuggeſtum* primus adſcendit, et ſenatus mandata expoſuit, exorſus a commemoratione beneficiorum, quaecunque plebs a patriciis

k Malim ψιλοὶ, cum ad ſequens ὁπλιτῶν magis quadret. *Sylb.*

μος παρὰ τῶν πατρικίων· ἔπειτα ἀξιῶν ἀντὶ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων μίαν ἀποδοθῆναι παρὰ τῆ δήμῳ δεομένοις σφίσιν ἀναγκαίαν χρείαν, ἐπὶ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως ἀγαθῷ. πρὸς δὲ τάυτοις, ἐπαινῶν μὲν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην, καὶ ὅσης εὐδαιμονίας ἑκάτερον τάυτων αἴτιόν ἐστι ταῖς πόλεσιν ἐπιλεγόμενος· κατηγορῶν δὲ διχοστασίας καὶ πολέμων ἐμφυλίων, ἐξ ὧν πόλεις αὐτάνδρας ἀπέφαινεν ἀνηρῆσθαι, καὶ ἔθνη ὅλα διολωλέναι, παρακαλῶν δὲ μὴ τὰ χείρω αἱρεῖσθαι πρὸ τῶν κρειττόνων ὀργῇ ἐπιτρέψαντας, ἀλλ' ἐκ λογισμῷ σώφρονος τὰ μέλλοντα ὁρᾶν, μηδὲ τοῖς κακίστοις τῶν πολιτῶν χρῆσθαι συμβούλοις περὶ τῶν μεγίστων βουλευομένους, ἀλλὰ τοῖς κρατίστοις [l] σφίσιν εἶναι δοκοῦσιν, ὑφ' ὧν ἥδεσαν [m] ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους πολλὰ ὠφελημένην τὴν πατρίδα, οἷς ἂν ἂν δικαιώσωσιν, ὡς μεταβεβλημένοις τὴν φύσιν, ἀπιστεῖν. ἓν δὲ κεφάλαιον ἦν ἁπάντων τῶν λόγων, μηδεμίαν αὐτὸς ἐπενεγκεῖν κατὰ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

triciis acceperat: deinde, pro tot et adeo praeclaris facinoribus, hanc vnam gratiam sibi rogantibus necessariam a plebe in totius reipublicae commodum rependi postulauit: praeterea concordiam et pacem laudauit, et quantam felicitatem hoc vtrumque ciuitatibus afferat, pluribus demonstrauit: et inuectus est in discordiam et bella ciuilia, quibus *multas* ciuitates vna cum suis populis excisas, et gentes integras internecione deletas dicebat: et *plebeios* orauit, ne irae indulgentes deteriora melioribus anteponerent, sed maturo consilio sapienter res futuras prouiderent; neue consultantes de rebus maximi momenti nequissimos quosque ciues in consilium adhiberent, sed eos, quos iudicarent viros esse optimos, et quos scirent pacis bellique temporibus patriae valde profuisse, de quorum fide dubitare non possent, quasi iam naturam *et animum* mutassent. Summa autem orationis totius illa fuit, ne vlla suffragia contra Marcium

l Σφίσι δοκοῦσιν] σφίσιν εἶναι δοκοῦσιν *Vat.*

m Ἐν εἰρήνῃ τε *Vat.* copula τε deest vulgatis.

n Δι'

τῆ Μαρκίῳ ψῆφον, ἀλλὰ μάλιστα μὲν [n] δι' αὐτὸν ἀφεῖναι τὸν ἄνδρα, ἀναμιμνησκομένους, οἷος εἰς τὰ κοινὰ ἐγένετο, καὶ ὅσους κατώρθωσεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας τε καὶ ἡγεμονίας πολέμους, καὶ ὡς ἅττε ὅσια, ἅττε δίκαια, ἅττε προσήκοντα σφίσι ποιήσοντι, λόγων μὲν αὐτῷ μνησικακοῦντες φαύλων, ἔργων δ' ἀχαριστοῦντες καλῶν. [o] εἶναι δὲ καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀφέσεως καλὸν, ὅτε γ' αὐτὸς ἥκει παρέχων τὸ σῶμα τοῖς διαφόροις, καὶ τέρξων, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι περὶ αὐτῆ διαγνῶσιν. εἰ δ' ἀχ οἷοί τέ εἰσι διαλύσασθαι πρὸς ἐκεῖνον, ἀλλὰ χαλεπῶς καὶ ἀπαραιτήτως ἔχουσιν, ἐνθυμηθέντας, ὅτι ἡ βουλὴ δεησομένη περὶ αὐτῆ [p] πάρεισιν, ἄνδρες οἱ κράτιστοι τῆς πόλεως τριακόσιοι, παθεῖν τι καὶ ἐπικλασθῆναι τὰς γνώμας, καὶ μὴ δι' ἑνὸς ἐχθρᾶ τιμωρίαν, τοσούτων δέησιν ἀπώσασθαι φίλων, ἀλλὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

ferrent, sed potissimum absoluerent hominem propter ipsius virtutem, memores, quam bene esset meritus de republica, et quot bella pro communi totius populi Romani libertate imperioque feliciter gessisset: et nec pie, nec iuste, nec ex officio suo facturos dicebat, si inania eius verba in memoriam reuocarent, et ob praeclara eius facinora nullam gratiam ei rependerent. Honestam autem hominis absoluendi occasionem sese offerre dicebat, quod et ipse vltro sui corporis potestatem inimicis faceret, et quicquid illi de se statuissent, in eo acquieturus esset. Quod si cum illo in gratiam redire non possent, sed acerbo et implacabili odio eum prosequerentur, *rogabat eos, vt* saltem id considerantes, senatum pro eo deprecantem adesse, trecentos viros totius ciuitatis optimos, aliqua misericordia moverentur, animisque flecterentur, nec propter vnius inimici poenam, tot amicorum preces repellerent; sed multorum ac proborum

n Δι' αὐτὸν] Δι' αὐτὸν, i. e. *propter ipsum, propter ipsius virtutes*, ex ipso sensu legendum putat *Port.* Δι' αὐτῶν ἀφεῖναι τῆς δίκης τὸν ἄνδρα *Vat.*

o Vt hic, sic etiam infra in illo participio ἐνθυμηθέντας, vel ἔλεγε, vel ἀπέφαινε, subaudiendum ad legitimam constructionem. *Port.*

p Πάρεισιν hic non tantum intellectum respicit, sed etiam sequentia ἄνδρες τριακόσιοι. *Sylb.*

χάριτι δίκην ἑνὸς ἀνδρὸς ὑπεριδεῖν. Ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις εἰπὼν, τελευταῖον ἐκεῖνον [q] ὑπέθηκε τὸν λόγον, ὅτι, ψήφῳ μὲν ἐπαχθείσης, ἐὰν ἀπολύσωσι τὸν ἄνδρα, διὰ τὸ μηδὲν ἀδικεῖσθαι τὸν δῆμον ὑπ' αὐτοῦ, δόξασιν ἀφεικέναι· ἐὰν δὲ κωλύσωσιν ἐπιτελεσθῆναι [r] τὴν δίκην, τοῖς δεομένοις ὑπὲρ αὐτοῦ φανήσονται κεχαρισμένοι.

LXI. Παυσαμένου δὲ τοῦ Μινυκίου, παρελθὼν ὁ δήμαρχος Σικίννιος, ἔτ' αὐτὸς ἔφη προδώσειν τὴν ἐλευθερίαν τῶν δημοτῶν, ἔτε τοῖς προδιδοῦσιν ἐπιτρέψειν ἐκὼν· ἀλλ' εἰ τῷ ὄντι παρέχουσιν οἱ πατρίκιοι τὸν ἄνδρα ἐπὶ δίκην τοῖς δημοτικοῖς, ἀναδώσειν περὶ αὐτοῦ ψῆφον, ἄλλο δὲ ποιήσειν [s] παρὰ ταῦτα οὐδέν. μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Μινύκιος εἶπεν· „Ἐπειδὴ πάντως, ὦ [t] δήμαρχοι, ψῆφον ἐπενεχθῆναι περὶ τοῦ ἀνδρὸς προθυμεῖσθε, μηθὲν ἔξω τοῦ ἐγκλήματος κατηγορεῖτε· ἀλλ' ἐπειδὴ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

borum virorum gratiae vnius hominis poenam condonarent. Haec et his similia loquutus, postremo sic clausit orationem suam; si suffragiis suis hominem absoluerent, fore, vt eum absoluisse viderentur, quod plebi nullam iniuriam feciſſet, sed si hoc iudicium ad finem vsque perduci prohiberent, fore, vt in gratiam eius deprecatorum poenam ei remisisse viderentur.

Quum autem Minucius finem dicendi feciſſet, Sicinnius tribunus progressus dixit, neque se plebis libertatem proditurum, neque sponte ab aliis prodi passurum: sed, si reuera patricii hominem plebis iudicio permitterent, se in suffragia plebem missurum, et nihil aliud praeterea facturum. Post hunc progressus Minucius dixit: „Quandoquidem, tribuni, adeo cupitis de hoc homine omnino suffragia ferri, nihil praeter obiectum crimen contra eum dicite: sed quando affectatae tyrannidis

q In *Vat.* et *Lapi Codd.* ἐπέθηκε *addidit.* Sed possumus etiam (inquit *Sylb.*) ὑπέθηκε retinere pro *subiecit*, seu *suggessit admonitionis loco.*

r Τὴν δίκην *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* Articulus vulgatis deest.

s Παρὰ ταῦτα *Vat.* quod placuit et *Porto.* vulgo περὶ τ.

t Δήμαρχοι *Vat.* vulgo δήμαρχε.

τυραννίδι αὐτὸν ἐπιχειρεῖν εἰσηγγείλατε, τοῦτο διδάσκετε, καὶ περὶ τούτου τὰς πίστεις φέρετε. [u] λόγων δὲ, ὧν αὐτὸν αἰτιᾶσθε κατὰ τοῦ δήμου πρὸς τὴν βουλὴν εἰπεῖν, μήτε μέμνησθε, μήτε κατηγορεῖτε. ἀφεῖσθαι γὰρ αὐτὸν ἐψηφίσατο ταύτης τῆς αἰτίας τὸ συνέδριον, καὶ ἐπὶ ῥητοῖς ἥκειν εἰς τὸν δῆμον [x] ἐδικαίωσε. καὶ μετὰ τοῦτο ἀνέγνω τὸ προβούλευμα.„ ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπών τε καὶ ἐπιμαρτυράμενος, κατέβη. τῶν δὲ δημάρχων πρῶτος μὲν διέθετο τὴν κατηγορίαν Σικίννιος ἐκ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ παρασκευῆς, πάντα, ὅσα πράττων ἢ λέγων ὁ ἀνὴρ κατὰ τὸν δῆμον διετέλεσεν, εἰς κατασκευὴν τυραννίδος ἀναφέρων. ἔπειτα μετ' ἐκεῖνον οἱ δυνατώτατοι τῶν δημάρχων [y] εἰπεῖν.

LXII. Ὡς δὲ παρέλαβεν ὁ Μάρκιος τὸν λόγον, ἀρξάμενος ἄνωθεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, διῆλθεν, ὅσας ἐστρατεύμενος ἦν ὑπὲρ τῆς πόλεως στρατείας, καὶ ὅσοις εἰληφὼς ἐπινικίοις παρὰ τῶν στρατηγῶν στεφάνοις, πολεμίων τε τοὺς ληφθέντας αἰχμαλώτους ὑπ' αὐτοῦ, καὶ πολιτῶν

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *V.C. Var.* 265.

tyrannidis nomine eum detuliſtis, hoc docete, et, quibus potestis, rationibus hoc probate. Verborum vero, quae ab eo in senatu contra plebem dicta criminamini, neque mentionem facite, neque propterea illum accusate. Nam senatus suo decreto eum hoc crimine liberauit, eumque ad plebis iudicium certis conditionibus, quae disertissimis verbis expressae fuerunt, venire aequum esse censuit: ac mox senatusconsultum recitauit. Ille igitur, haec loquutus et obtestatus, descendit. Tum Sicinnius, tribunorum primus, accusationem a se accuratissime praemeditatam est aggressus; et quicquid vnquam reus, aut feciſſet, aut dixisset, id ad tyrannidis affectationem retulit. Post illum tribuni, qui gratia et opibus plurimum valebant, verba fecerunt.

Quorum orationem quum Marcius excepisset, exorsus a primis suae adolescentiae annis, recensuit, quoties pro republica militasset, et quot coronas pro victoriae praemio ab imperatoribus accepisset, quot hostes viuos cepisset, et quot ciues in proeliis

u Λόγων δὲ, ὧν αὐτὸν αἰτιᾶσθε *Vat.* λόγων δὲ αὐτῶν, ὧν αἰτιᾶσθε vulg.

x Ἐπιδικαιῶσαι] Ἐδικαίωσε *Vat.*

y Εἰπεῖν *Vat.* vulgo εἶπον.

τὲς διασωθέντας ἐν τοῖς ἀγῶσι· καὶ παρ' ἕκασον τῶν λεγομένων τά τ' ἀριστεῖα ἐπεδείκνυτο, καὶ τὲς στρατηγὲς μάρτυρας παρείχετο, καὶ τῶν πολιτῶν τὲς διασωθέντας ἐξ ὀνόματος ἐκάλει. οἱ δὲ παρῆσαν ὀλοφυρόμενοι, καὶ δεόμενοι τῶν πολιτῶν, μὴ τὸν αἴτιον σφίσι τῆς σωτηρίας, ὡς πολέμιον ἀπολέσαι [z] καὶ κ]εῖναι", μίαν τ' ἀντὶ πολλῶν ψυχὴν αἰτέμενοι, καὶ παραδιδόντες ἑαυτὲς ἀντ' ἐκείνε χρῆσθαι, ὅ τι βέλονται. ἦσαν δὲ οἱ πλείες αὐτῶν ἐκ τᾶ δημοτικᾶ γένες, καὶ πολλὰ τῷ κοινῷ χρήσιμοι· ὧν τάς τε ὄψεις καὶ τὰς δεήσεις δι' αἰσχύνης ὁ δῆμος λαμβάνων, εἰς οἶκ]ας καὶ δάκρυα ἐτράπετο. ὡς δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα ὁ Μάρκιος περιῤῥηξάμενος, ἐπεδείξατο τὰ στέρνα [a] τραυμάτων μεστά, καὶ πᾶν τὸ ἄλλο μέρος τᾶ σώματος ἀνάπλεων τῶν πληγῶν, [b] καὶ ἐπύθετο, εἰ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ἔργα εἶναι νομίζοσι, σώζειν μὲν [c] ἐκ τῶν πολεμίων τὲς πολλὲς, ἀπολλύναι δὲ τὲς σωθέντας ἐν εἰρήνῃ· καὶ εἰ τυραννίδα κατασκευαζόμενός τις τὸ δημοτικὸν ἐλαύνει μέρος [d] ἐκ πόλεως, ὑφ' ἕ μάλιστα αὔξεταί τε καὶ τρέφεται τυραννίς. ἔτι [e] δὲ αὐτᾶ λέγοντος, ὅσον μὲν ἦν τᾶ δημοτικᾶ μέρες ἐπιεικὲς καὶ φιλόχρηστον, ἀπολύειν ἐβόα τὸν ἄνδρα, καὶ δι' αἰσχύνης ἐλάμβανεν, εἰ καὶ δίκην ὑπεῖχε τὴν ἀρχὴν. περὶ τοιαύτης αἰτίας, ἀνὴρ τοσαυτάκις ὑπεριδὼν τῆς ἑαυτᾶ ψυχῆς ἕνεκα τῆς ἁπάντων φυλακῆς. ὅσοι δ' ἦσαν φύσει βάσκανοι καὶ μισόχρηστοι καὶ πρὸς πᾶσαν εὐκίνητοι σάσιν, ἤχθοντο μὲν ἀπολύειν τὸν ἄνδρα μέλλοντες, ἐκ εἶχον δὲ, ὅ τι ἂν ἄλλο ποιῶσι, διὰ τὸ μηδεμίαν εὑρίσκειν ἀφορμὴν τυραννίδος [f] ἣ ἐπιθέσεως φαινομένην, ὑπὲρ ἧς τὰς ψήφος ἀνειλήφεσαν.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

proeliis seruasset, et ad singula dicta ostendebat dona sibi fortitudinis ergo data, et imperatores testes citabat, et ciues a se seruatos nominatim appellabat. Illi vero aderant lamentantes, et rogantes ciues, ne suae salutis auctorem, tanquam hostem, perderent et interficerent: vnamque pro multis animam reposcentes, et se ipsos pro eo dedentes, vt arbitratu suo de se statuerent. Horum autem plerique erant plebeii, eorumque magnus erat in republica vsus: quorum adspectu et precationum reuerentia plebs mota, ad commiserationem et lacrymas se convertit. Vt vero Marcius discissa etiam veste pectus ostendit cicatricibus oppletum, et caeteras totius corporis partes plagis repletas, *quaesiuit ex illis*, num eiusdem hominis haec facinora esse

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

esse putarent, multos in bello seruare, et seruatos in pace perdere, et qui fieri posset, vt, qui tyrannidem affectaret, idem ex vrbe plebem expelleret, a qua potissimum tyrannis augetur et alitur. Adhuc autem eo loquente, quotquot de plebe erant aequiores *ac mitiores*, et proborum hominum amantiores, absoluendum hominem vociferabantur; eosque pudebat, quod vel ab initio huiusmodi criminis reus actus fuisset, vir, qui toties pro communi omnium salute vitam suam contemsisset. sed qui erant ingenio inuido *et maligno*, quique bonos viros oderant, et ad quamlibet seditionem facillime mouebantur, aegre illi quidem ferebant, quod hominem essent absoluturi: sed tamen, quid aliud facerent, non habebant, quia nullum affectatae tyrannidis (cuius caussa in suffragia fuerant missi) manifestum argumentum reperire poterant.

Quod

z Desiderantur in *Cod. Vat.*

a Non agnoscit *Vat.* τῶν.

b Ante coniunctionem εἰ subaudiendum (cum vtroque Interprete) participium ἐρωτῶν, ἐρόμενος, vel aliud simile. *Sylb.* Si Codex mendo caret, dicendum, hoc loquendi genus concisum et ἐλλειπτικὸν esse, atque adeo bene conuenire orationi patheticae. Verum eo potius propendeo, vt credam, αὐτὲς ἠρώτα, vel αὐτὲς ἤρετο, aut simile quid, Librariorum incuria excidisse. *Port.* Has *Sylburgii Portique* coniecturas a vero non multum aberrasse ostendit *Cod. Vat.* in quo legitur καὶ ἐπύθετο, (quae vulgatis desunt,) εἰ etc.

c Vt hic dicitur σώζειν ἐκ τῶν πολεμίων, sic aliquanto post (v. 41.) τὰ ἐκ τῶν πολεμίων λάφυρα. potest tamen et πολέμων legi, quia mox sequitur ἐν εἰρήνῃ. *Sylb.*

d Malim cum articulo ἐκ τῆς πόλεως. *Sylb.*

e Δὲ in apodosi et epanalepsi obseruaui, etiam apud *Pausaniam.* Sed frequentem ibi vsum habet etiam δή. *Sylb.*

f Expungo vocabulum ἢ ante ἐπιθέσεως. quo modo legisse visus est *Lapus*, dum vertit: nullum

LXIII. Τοῦτο καταμαθὼν ὁ Δέκιος ἐκεῖνος, ὁ καὶ τὰς ἐν τῇ βουλῇ ποιησάμενος λόγους, καὶ τὸ προβούλευμα περὶ τῆς δίκης γραφῆναι παρασκευάσας, ἀνέστη, καὶ σιωπὴν γενέσθαι κελεύσας, ἔλεξεν· „Ἐπειδή, ὦ δημόται, τῶν ἐν τῇ βουλῇ λεχθέντων ὑπὸ Μαρκίου λόγων, καὶ τῶν διὰ τούτων ἀκολουθησάντων ἔργων βιαίων τε καὶ ὑπερηφάνων ἀπολύσιν αὐτὸν οἱ πατρίκιοι, καὶ οὐδὲ ἡμῖν ἐπιτρέπουσι κατηγορεῖν, ἀκούσατε, οἷον ὑμῖν ἔργον ἔξω τῶν λόγων ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ τυγχάνει διαπεπραγμένος, ὡς [g] αὔθαδες καὶ τυραννικὸν, καὶ οἷον ὑμῶν κατέλυσε νόμον αὐτὸς ἰδιώτης ὤν, μάθετε. ἴστε δήπου πάντες, ὅτι τὰ ἐκ τῶν πολεμίων λάφυρα, ὅσων ἂν ἡμῖν ὑπάρχῃ τυχεῖν· δι' ἀρετὴν, [h] δημόσια εἶναι κελεύει ὁ νόμος, καὶ τούτων οὐχ ὅπως τις ἰδιώτης γίνεται κύριος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ τῆς δυνάμεως ἡγεμών· ὁ δὲ ταμίας αὐτὰ παραλαβὼν, ἀπεμπολεῖ, καὶ εἰς τὸ δημόσιον ἀναφέρει τὰ χρήματα. καὶ τοῦτον τὸν νόμον, ἐξ οὗ τήνδε οἰκοῦμεν τὴν πόλιν, οὐχ ὅπως κατέλυσέ τις, ἀλλ' οὐδὲ ἠτιάσατο μὴ οὐχὶ καλῶς ἔχειν· ἀλλ' οὗτος μόνος Μάρκιος ὑπεριδὼν αὐτοῦ κειμένου καὶ κυρίου ὄντος, [i] μόνος ἠξίωσεν ἀφαιρεῖσθαι τὰ κοινὰ ἡμῶν, ὦ δημόται, λάφυρα, πέρυσι καὶ πάλαι. ποιησαμένων γὰρ ὑμῶν καταδρομὴν τῆς Ἀντιατῶν γῆς, καὶ πολλὰ μὲν σώματα, πολλὰ δὲ βοσκήματα, πολὺν δὲ σῖτον, πολλὰ δ' ἄλλα χρήματα περιβαλομένων, ὅτε τῷ ταμίᾳ ταῦτα [k] ἀπέδειξεν, ὅτ' αὐτὸς ἀποδόμενος εἰς τὸ δημόσιον ἀνήνεγκε τὸ ἀργύριον, ἀλλὰ διένειμε καὶ κατεχαρίσατο τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις ἅπασαν τὴν λείαν. τοῦτο δὴ τυραννίδος τεκμήριον εἶναι φημὶ τὸ ἔργον. πῶς γὰρ οὔ; ὃς τοὺς ἑαυτοῦ κόλακάς τε καὶ σωματοφύλακας, καὶ τῆς μελλούσης συνεργοὺς τυραννίδος [l] ἐκ τῶν δημοτικῶν εὐηργέτει χρημάτων

Per. Iul. 4225. Ante Chr. 489. Olymp. 72 ¾. Cat. V.C. 263. Var. 265.

Quod quum animaduertisset Decius ille, qui et in senatu verba faceret, et qui *callidis artibus* auctor fuerat, vt senatusconsultum de hoc iudicio fieret, surrexit, et, indicto silentio, in hunc modum est loquutus: „Quando, Quirites, patricii crimine orationis in senatu habitae, et factorum, quae inde violenta et superba sequuta sunt, Marcium absoluunt, et eum ne accusare quidem nobis permittunt, audite, quodnam facinus praeter illa verba generosus iste vir patrarit, quam superbum, quam tyrannicum; et qualem vestram legem ipse homo priuatus violarit, discite. Omnes profecto scitis, praedam ex hostibus captam, nostraque virtute partam ad rempublicam legis iussu pertinere, et non modo nullum priuatum hominem, sed ne ipsum quidem imperatorem in istam ius habere: sed quaestoris esse hanc acceptam vendere, et pecuniam hinc redactam in aerarium ferre. Hanc legem ab vrbe condita nullus non solum non violauit, sed ne reprehendit quidem vt male latam: at vnus iste Marcius, eius iam latae ac sancitae auctoritate contemta, solus, Quirites, praeda nostram rempublicam proximo superiore anno, nec ita pridem, ausus est fraudare. Quum enim vos irruptionem in agrum Antiatem fecissetis, et multa mancipia, multum pecus, magnam frumenti vim, et magnam rerum aliarum copiam acquisissetis, haec tamen nec quaestori dedit, nec ipsa ex horum venditione pecuniam redactam in aerarium retulit; sed totam praedam amicis suis diuisit et elargitus est. Hoc igitur factum tyrannidis argumentum esse dico. quidni enim? siquidem suos assentatores, et satellites, et futurae tyrannidis assertores de publica pecunia beneficiis affecit:

nullum inuenientes apparens affectatae tyrannidis argumentum. Conuenit autem haec tyrannidis ἐπίθεσις (quae pag. seq. τυραννίδος κατασκευὴ vocatur) cum hisce in pag. praeced. ἀλλ' ἐπειδὴ τυραννίδι αὐτὸν ἐπιχειρεῖν εἰσηγγείλατο. Male ideo *Gelenius* a *Lapo* discessit, quod vocula ἢ deceptus ita locum reddiderit: *quum nihil in eo inuenirent, quod in tyrannum vel insidiatorem competeret. Steph.*

g Perperam in *Ed. Steph.* αὐθάδες legebatur. *Port.*

h Hoc nomen ad λάφυρα refertur. Mendose in *Ed. Steph.* δημοσία. *Port.*

i Μόνος ἠξίωσεν σφετερίσασθαι τὰ κοινὰ *Var.* et *Lapi Codd.*

k Gelenius videtur legisse ἀπέδωκεν. quae lectio mihi quoque placet. Sed si vulgatam retineas, vertes: *ne ostendit quidem praetori.* nisi forte ab antecedente consequens intelligendum. *Port.* In *Cod. Vat.* ὅτε τῷ ταμίᾳ ταῦθ' ὑπέδειξεν.

l Rectius forsan τῶν δημοσίων, subaudita praepos. ἀπὸ vel ἐκ. *Sylb.*

των· καὶ νόμῳ κατάλυσιν εἶναι φανερὰν ταύτην λέγω. δυοῖν δὴ θάτερον ἀποφηνάτω παρελθὼν Μάρκιος, ἢ ὡς ἀ διένειμε τὰ λάφυρα τοῖς ἑαυτῷ φίλοις, ἃ ἔλαβεν ἐκ τῆς πολεμίας, ἢ ὡς ταῦτα ποιῶν ἀ καταλύει τὰς νόμους· ὧν ἀδέτερον ἔξει πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. αὐτοὶ γὰρ ἀμφότερα ἴστε, καὶ τὸν νόμον, καὶ τὸ ἔργον, καὶ ἐκ ἐνεστιν ὑμῖν ἀποψηφισαμένοις αὐτῷ τὰ δίκαια καὶ τὰ εὔορκα δοκεῖν ἐγνωκέναι. ἐάσας δὴ τὰς σεφάνους, καὶ τὰ ἀριστεῖα, καὶ τὰ τραύματα, καὶ τὴν ἄλλην τερατείαν, πρὸς ταῦτα λέγε, ὦ Μάρκιε· παραδίδωμι γὰρ ἤδη σοὶ τὸν λόγον.„

LXIV. Τοῦτο τὸ κατηγόρημα πολλὴν ἐποίησε τὴν ἐπὶ θάτερα μεταβολήν. οἱ μὲν γὰρ ἐπιεικέστεροί τε καὶ σπεύδοντες ὑπὲρ ἀφέσεως τοῦ ἀνδρὸς, μαλακώτεροι τότων ἀκόσαντες ἐγένοντο· τὸ δὲ κακόηθες ἅπαν, ὃ τῷ δήμῳ πλεῖσον μέρος ἦν, ἐκ παντὸς ἀπολέσαι τὸν ἄνδρα δήπω προθυμούμενον, ἔτι μᾶλλον εἰς ταῦτα ἐπερρώσθη,

affecit: atque hoc legis manifestam abrogationem esse dico. Marcius igitur prodeat, et e duobus alterum demonstret, aut se minime praedam ex hostibus captam amicis suis diuisisse, aut factum quidem, sed saluis legibus: quorum neutrum dicere vobis praesentibus poterit. Vos enim ipsi vtrumque nostis, et legem et factum: *quare non est, quod putetis, hunc a vobis absolui posse, nisi contra leges et iurisiurandi sanctitatem. Omissis igitur coronis et fortitudinis tuae praemiis, et cicatricibus, caeterisque praestigiis, ad haec responde, Marci. Iam enim tibi hanc dicendi potestatem facio.„

Huius criminis obiectio fecit magnam mutationem *et inclinationem* in alteram partem. Nam qui prius aequiores ei erant, et qui studebant eius absolutioni, his auditis, ei fauebant remissius. At omnes maligni, quorum maxima pars erat ex plebeiis, qui quauis ratione hominem perdere cupiebant, magna et manifesta criminis huius occasione, quam arripuerunt, confirmati,

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 263. *Var.* 265.

Sylb. In *Cod. Vat.* ἐκ τῶν δημοτικῶν. atque ita (vt videtur) in *Lapi Cod.* nam vertit: *de publicis beneficus est pecuniis.*

* Nec est opus vobis suffragia reddentibus de eo iusta et iniusta cognoscere. *Lapus.*

m Δόξῃ

μεγάλης ἀφορμῆς καὶ φανερᾶς λαβόμενον. ἦν γὰρ ἀληθὴς ἡ τῶν λαφύρων διάδοσις· ἀ μὴν ἐκ προαιρέσεώς γε πονηρᾶς, καὶ ἐπὶ κατασκευῇ τυραννίδος, ὡς ὁ Δέκιος ἠτιᾶτο, γενομένη, ἀλλ' ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου, καὶ ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν κατεχόντων τὰ κοινὰ κακῶν. σασιάζοντος γὰρ ἔτι καὶ διεσηκότος ἀπὸ τῶν πατρικίων τοῦ πλήθους τότε, καταφρονήσαντες οἱ πολέμιοι, καταδρομὰς τῆς χώρας ἐποιοῦντο, καὶ λεηλασίας συνεχεῖς· καὶ ὁπότε [m] δόξειε τῇ βουλῇ τὴν κωλύουσαν ταῦτα δύναμιν ἐξελθεῖν, ἀδεὶς ἐξήει τῶν δημοτῶν, ἀλλ' ἐπέχαιρόν τε καὶ [n] περιεώρων τὰ γινόμενα· ἡ δὲ τῶν πατρικίων χεὶρ ἐκ ἦν καθ' αὑτὴν ἀξιόμαχος. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Μάρκιος, ὑπέσχετο τοῖς ὑπάτοις, ἐὰν ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, στρατιὰν ἄξειν ἐκάσιον ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ δίκην λήψεσθαι παρ' αὐτῶν ἐν τάχει. λαβὼν δὲ τὴν ἐξουσίαν ὁ Μάρκιος, συνεκάλει τούς τε πελάτας καὶ τοὺς φίλους, καὶ τῶν ἄλλων

firmati, multo magis in hanc partem inclinarunt. Verum enim erat, praedam ab eo fuisse diuisam, non tamen malo animo; nec ad struendam tyrannidem, vt Decius criminabatur: sed optimo consilio, et publicae calamitatis leuandae caussa. Nam quum adhuc plebs seditione laboraret, et a patriciis dissideret, tunc hostes ideo audaciores facti agrum incursionibus et continuis populationibus infestabant: et quoties senatus volebat aliquas copias ad haec hostium maleficia arcenda mittere, nullus plebeius exibat; sed alienis malis vehementer gaudebant, eaque negligebant: patriciorum vero manus per se ad hostibus resistendum non erat satis valida. Hac re animaduersa, Marcius promisit consulibus, si summam imperii bellique sibi permississent, se voluntariorum exercitum in hostes educturum, et breui poenas de illis sumturum. Qua potestate impetrata, Marcius conuocauit et clientes, et amicos, et alios ciues, quotquot

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

m Δόξῃ] Δόξειε in *Cod. Vat.*

n Reddiderunt hic omnes Interpretes περιεώρων, *negligebant.* Sed fortasse eo vsus est, quo Thucydides non semel vtitur, modo, de iis, qui circumspectant, quae fiunt, euentum exspectantes. *Sylb.*

o Pro

πολιτῶν, οἷς ἦν βελομένοις ἀπολαῦσαί ° τε τῆς τῦ στρατηγῦ τύχης κατὰ τὰ πολέμια, καὶ ἀρετῆς. ὡς δ' αὐτῷ χεὶρ ἀξιόμαχος ἐδόκει συνεληλυθέναι, προῆγεν ἐπὶ τὰς πολεμίας ἀθέν πω προειδότας. ἐμβαλὼν δ' εἰς χώραν πολλῶν ἀγαθῶν μεστὴν, καὶ γενόμενος ἀφθόνε λείας κύριος, ἐφῆκε τοῖς στρατιώταις ἅπαντα τὰ ληφθέντα διανείμασθαι, ἵνα οἱ μὲν συναράμενοι τῦ ἔργυ, τὸν τῶν πόνων καρπὸν κομισάμενοι, προθύμως ἐπὶ τὰς ἄλλας [p] στρατείας ἅπαντῶσιν· οἱ δ' ἀποκνήσαντες, ἐνθυμηθέντες, ὅσων ἀγαθῶν αὐτοῖς ἐξὸν μεταλαβεῖν, διὰ τὸ σασιάζον ἀπεκωλύθησαν, εἰς τὰς λοιπὰς ἐξόδυς γένωνται [q] φρονιμώτεροι. διάνοια μὲν τῦ ἀνδρὸς ἥδε ἐγένετο περὶ τὸ ἔργον. ὄχλῳ δὲ ὑπάλῳ [r] καὶ φθονερῷ δυσμενῶς αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἡ πρᾶξις ἐξεταζομένη, δημαγωγία τις ἐφαίνετο εἶναι, καὶ δεκασμὸς τυραννι-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

quotquot cum duce eiusdem felicitatis et virtutis in bello participes esse cupiebant: vbi vero existimauit, iam satis validam manum conuenisse, eam in hostes adhuc rei ignaros duxit. Facta autem irruptione in agrum multis bonis refertum, et ingenti praeda potitus, suis militibus permisit, vt omnia, quae ceperant, inter se diuiderent; vt qui sibi in ea expeditione fuerant socii, percepto suorum laborum fructu, promto alacrique animo ad alias expeditiones venirent; et qui per pigritiam domi remanserant, cogitantes, quantis commodis (quorum participes esse potuissent, si voluissent) seipsos propter seditionem fraudassent, in reliquis expeditionibus prudentiores essent. Hoc igitur fuit illius viri ea in re consilium. Sed turba subdola et inuita hoc factum per se, et nudum, animo inimico perpendens, plebis assentationem quandam et largitionem tyrannicam inter-

° Pro τε rectius legeris τι, *aliquid. Sylb.*

p Στρατιὰς] Magis proprie στρατείας, *expeditiones:* quas mox ἐξόδυς appellat v. 13. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

q Malet forsan aliquis προθυμότεροι. Sed ei cogitandum est, Marcium hoc suo facto prius ciuium genus προθυμότερον reddere voluisse; posterius vero, φρονιμώτερον. *Sylb.*

r Καὶ φθόνῳ δυσμενῶν *Vat.*

s Τῦ

κός. ὥστε βοῆς καὶ θορύβυ πᾶσα ἦν ἀνάπλεως ἡ ἀγορὰ, καὶ ἅτε ὁ Μάρκιος πρὸς ταῦτα εἶχεν, ὅ τι ἀπολογήσαιτο, ἅτε ὁ ὕπατος, ἅτ' ἄλλος ἐδεὶς, οἷα δὴ παραδόξυ καὶ ἀπροσδοκήτυ φανείσης ἐπὶ σφίσι τῆς αἰτίας. ἐπειδὴ δ' ἐδεὶς ἐκέτι ἀπελογεῖτο, ἀνέδωκαν οἱ δήμαρχοι τὴν ψῆφον ταῖς φυλαῖς, τίμημα ἐπιγράψαντες τῇ δίκῃ φυγὴν ἀΐδιον, κατὰ δέος, οἶμαι, [s] τῦ μὴ ἂν ἀλῶναι τὸν ἄνδρα, θανάτυ αὐτῷ τιμησάντων. ὡς δ' ἐπεψήφισαν ἅπαντες, διαριθμεμένων τῶν ψήφων, ἐ μέγα τὸ διάλλαγμα ἐφάνη. [t] μιᾶς γὰρ καὶ εἴκο-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265. *Marcius damnatus, et iudicium plebi concessum in patricios.*

interpretabatur. Quapropter clamoribus et tumultu totum forum perstrepebat, nec Marcius, quid ad haec responderet, habebat, neque consul, neque alius quispiam; quod praeter omnem exspectationem et spem hoc crimen ipsis obiectum fuisset. Quare, quum nullus amplius ad crimen illud responderet, tribuni litem exsilio perpetuo aestimarunt, et tribus in suffragia miserunt, quia (vt existimo) verebantur, ne is absolueretur, si poenam capitalem in eum statuissent. Deinde, quum omnes suffragia tulissent, numeratis suffragiis non magnum discrimen apparuit. nam quum eo tempore xxi. tribus ea nullum inuenerim, nullam omnino, neque ab ipso *Dionysio*, neque a *Plutarcho*, *sum* mentionem esse factam; nec satis aequo animo laturam fuisse eam populi partem crediderim, quae iudicandi potestate priuaretur. *P. Manutius* de *Comitiis Rom.* c. 2. — Verum alii (vt *Sigonius* de *Ciuitate Rom.* c. 2. et *Onuphrius Panuinius* c. 8.) persuasum habent, non plures, quam xxi. tribus tunc temporis Romae exstitisse: atque *Gruchius* (de *Comitiis Rom.* l. II. c. 1.) ad locum *Dionysii*, (p. 211. v. 11.) cuius auctoritate nititur *Manutii* opinio, hoc

s Τῦ μὴ ἂν ἁλῶναι τὸν ἄνδρα θανάτυ, αὐτῷ τιμήσαντες *Vat.* vulgo θανάτῳ αὐτὸν τιμήσαντες.

t Μιᾶς καὶ εἴκοσι τότε φυλῶν ὐσῶν] Ego, quo tempore Coriolanus est accusatus, tribus xxxi. Romae fuisse puto; si quis vero solas xxi. tribus in eo iudicio suffragium tulisse dixerit, (non quia plures tribus Romae tum non fuerint; sed quia non vniuersus populus, verum maior populi pars ad iudicium illud citata sit) cum hoc non magnopere pugnabo: mirabor tamen, hoc de genere iudicii, quod ita rarum fuit, vt exemplum ego quidem praeter-

σι τότε φυλῶν ἐσῶν, αἷς ἡ ψῆφος ἀνεδόθη, [u] τὰς ἀπολυσάσας ἔσχεν ὁ Μάρκιος ἐννέα· [x] ὥς εἰ δύο προσῆλθον αὐτῷ φυλαὶ, διὰ τὴν ἰσοψηφίαν ἀπελύετο ἂν, ὥσπερ ὁ νόμος ἠξίου.

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

xxi. tribus essent, quae in suffragia fuerant missae, Marcius a nouem absoluebatur: itaque si duae tribus *praeterea* se ipsi adiunxissent, ob suffragiorum aequalitatem legitime absolutus fuisset.

Haec prima fuit de viro patricio ad populi iudicium prouocatio: postea ab illo tempore hoc in consuetudinem venit, vt tribuni plebis, quibuscunque ciuibus libuisset, diem dicerent, qua ad causam dicendam ad populum venirent. atque inde primum plebis potestas magnum habuit incrementum: at status optimatum multum pristinae dignitatis amisit, quod homines

hoc modo respondet. Si locum hunc non esse corruptum censeamus, necesse est, vt dicamus, *Dionysium* non eo citasse *Fabium* et *Venonium* auctores, quod cum iis consentiret: quandoquidem hic tribus xxxi. sub Seruio fuisse dicit, ille xxx. aut sane in numeris hic loci mendum esse. Vt legatur, *Fabium* scribere, agrum diuisum esse in partes xvi. vbi legitur xxvi. quae sedecim partes adiectae quatuor Vrbanis tribus efficiunt xx. non xxx. vt illic legitur: *Venonium* autem memoriae mandasse, sub hoc Rege tribus fuisse xxi. vbi legitur xxxi. Sane locus hic integer non est, nec sensum perfectum vllum habet: id quod mihi eum magis suspectum reddit, vt etiam in numeris mendum esse suspicer. *Gruchius* de *Comitiis Rom.* l. II. c. 1. Vide *Sigonium* ad *Liuii* l. II. c. 21. p. 152. *Ed. Amstelod.* 1679.

u Τὰς ἀπολυσάσας φυλὰς ἔσχεν *Vat.*

x Ὥσπερ εἰ δύο προσῆλθον αὐτῷ φυλαὶ, διὰ τὴν ἰσοψηφίαν ἀπελύετο ἂν, ὥσπερ ὁ νόμος ἠξίου] Legem intelligit, quae iubebat, vt reus, si paria essent damnantium et absoluentium suffragia, liberaretur. qua de lege vide in primis *Aristotelis* disputationem in Problem. sect. xxx. quaest. xiii. Quod autem ait, potuisse Coriolanum seruari, si duae adhuc tribus fuissent, quae absoluerent: id dextre et ex mente *Dionysii* est intelligendum. Is enim existimauit, duabus tantum plures fuisse tribus, quae condemnarent, quam quae absoluerent. Quod si verum fuit, verum etiam illud, si duae tribus adhuc fuissent adiectae tribubus Romanis, easque Coriolanus tulisset, futurum omnino, vt beneficio eius legis, quae erat de aequalitate suffragiorum, absolueretur Coriolanus. Id existimasse *Dionysium*, quod diximus, apparet ex aliis eiusdem locis, vbi ait, Coriolanum δυσὶ μόνον ἑαλῶναι ψήφοις. quae verba non vno loco posita reperies. Putauit videlicet, tribus omnino vndecim fuisse, quae condemnarent: falso sane et absurde. nam duodecim eas fuisse πᾶσα ἀνάγκη: si quidem verum est, quod ipse ait, et certum est, tribus Romae tum fuisse vnam et viginti. Quare etiam *Plutarchus* non δυσὶ, vt *Dionysius*, sed περισὶ ψήφοις victum Coriolanum scribit. Τέλος δ' αὖ, ait, ταῖς φυλαῖς τῆς ψήφου δοθείσης, αἱ καθαιρεῦσαι τρεῖς ἐγένοντο. Hanc ἀτοπίαν quum recte quidem animaduertisset *Portus*, rursus in eo grauiter

θου αὐτῷ φυλαὶ, [y] διὰ τὴν ἰσοψηφίαν ἀπελύετο ἂν, ὥσπερ ὁ νόμος ἠξίου.

[z] Αὕτη πρώτη κατ' ἀνδρὸς πατρικίου πρόσκλησις εἰς τὸν δῆμον ἐγένετο ἐπὶ δίκῃ. [a] καὶ ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου τοῖς ὕστερον λαμβάνουσι τὴν τοῦ δήμου προστασίαν, ἔθος κατέστη, καλεῖν ἐς δόξειε τῶν πολιτῶν δίκην ὑφέξοντας ὑπὸ τοῦ δήμου. καὶ ἐνθένδε ἀρξάμενος ὁ δῆμος ἦρθη μέγας· ἡ δ' ἀριστοκρατία πολλὰ τῶν ἀρχαίων ἀξιώματος ἀπέβαλε, βουλῆς τε μετέχειν ἐπιτρέπουσα τοῖς δημοτι-

LXV.

grauiter est lapsus, quod tolli posse difficultatem omnem, ac pulchre locum restitui arbitratus est, si sic legeretur, διὰ τὴν ἐκ ἰσοψηφίαν. de quo loquendi genere dicemus ad librum decimum. Mihi vero videtur ille nihil aliud quam τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰᾶσθαι, dum sic emendat. Quis enim non videt, quantum sit futurum sententiae frigus, aut gelu potius, ea lectione admissa? vt taceam, aliis *Dionysii* locis repugnare hanc emendationem: quod iam docuimus. *Casaub.*

y Vide *Annott.*

z Αὕτη πρώτη πρόκλησις πρὸς τὸν δῆμον] Marcius a Patriciis non fuerat damnatus, vt prouocatione ad populum indigeret: sed a Tribunis ad populi iudicium fuerat vocatus. Quare πρόκλησιν, non *prouocationem*, sed *vocationem*, verti debet. Hic autem est huius loci sensus: Tunc primum contra virum patricium Romae populi iudicium est constitutum, et tunc primum vir patricius ad populi iudicium vocatus causam dixit, et de eo suffragia a populo tributim diuiso sunt lata: hanc nostram coniecturam confirmant verba ista *Dionysii*: Τοῦτο μέντοι τὸ ἔθος, τὸ καλεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει δυναστεύοντας ἐπὶ δίκην, ἧς ὁ δῆμος ἐγένετο κύριος, πολλὰς ἂν παράσχοι λόγων ἀφορμὰς etc. *Port.*

a Καὶ ἀπ' ἐκείνου *Vat.* vulgatae copula carent.

b Τοῦτο

κοῖς, καὶ ἀρχὰς μετιέναι συγχωρῆσα, ἱερῶν τε προσασίας λαμβάνειν ἐκώλυσα, καὶ ὅσα ἄλλα τιμιώτατα ἦν καὶ ἴδια τῶν πατρικίων μόνων, ἅπασι κοινωσαμένη, τὰ μὲν ὑπ' ἀνάγκης τε καὶ ἄκουσα, τὰ δ' ἐκ προνοίας τε καὶ σοφίας, ὑπὲρ ὧν κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἐρῶ. [b] τοῦτο μέντοι τὸ ἔθος, τὸ καλεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει δυνασεύοντας ἐπὶ δίκην, ἧς ὁ δῆμος ἐγίνετο κύριος, πολλὰς ἂν παράσχοι λόγων ἀφορμὰς [c] τοῖς ἐπαινεῖν βουλομένοις, ἢ ψέγειν. πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες ἐκ ἄξια τῆς ἀρετῆς ἔπαθον, αἰσχρῶς καὶ κακῶς ὑπὸ τῶν δημάρχων τὰς ψυχὰς ἀφαιρεθέντες πολλοὶ δ' αὖ αὐθάδεις καὶ τυραννικοὶ τοῖς τρόποις, λόγον ἀναγκασθέντες ὑποσχεῖν τῷ βίῳ καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, δίκας τὰς προσηκούσας ἔδοσαν. ὁπότε μὲν οὖν ἀπὸ τῷ κρατίστῳ γένοιντο αἱ διαγνώσεις, καὶ καθαιρεθείη τὰ τῶν μεγάλων αὐχήματα σὺν δίκῃ, [d] μέγα τι καὶ θαυμαστὸν ἐφαίνετο εἶναι χρῆμα, καὶ ὑπὸ πάντων ἐπηνεῖτο· ὁπότε δ' ἀρετὴ φθονηθεῖσα ἀνδρὸς τὰ κοινὰ εὖ διοικοῦντος ἀδίκως ἀναιρεθείη, δεινόν τέ τι τοῖς ἄλλοις κατεφαίνετο, καὶ οἱ τῷ ἔθει ἄρξαντες κατηγορῶντο. πολλάκις τε βουλευσάμενοι Ῥωμαῖοι, πότερα χρὴ καταλῦσαι αὐτό, ἢ φυλάττειν, οἷον παρὰ τῶν προγόνων παρέλαβον, ἐδόκει ἐπέθηκαν τῇ βουλῇ πέρας. εἰ δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν ἐμὲ ἀποφήνασθαι περὶ τηλικούτων πραγμάτων γνώμην, ἐμοὶ δοκεῖ, [e] τὸ μὲν ἔθος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον χρήσιμον εἶναι, καὶ πόλει τῇ Ῥωμαίων ἀναγκαιότατον, κρεῖττον δὲ καὶ χεῖρον γίνεσθαι παρὰ τὰς τῶν δημάρχων τρόπους. ὅταν μὲν γὰρ τύχωσι τῆς ἐξουσίας ταύτης ἄνδρες δίκαιοι καὶ σώφρονες, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων ἀναγκαιότερα τιθέμενοι, ὁ μὲν ἀδικῶν τὰ κοινὰ τιμωρίαν δώσει, ἣν προσῆκε, πολὺ δέος τοῖς ὁμοια παρεσκευασμένοις δρᾶν ἐνεργάσατο· ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ ἀπὸ τῷ κρατίστῳ πρὸς τὰ κοινὰ [f] προσιὼν, ἅτε δίκην ἀσχήμονα ὑπέσχεν, ἅτ' εἰς αἰτίας ἀλλοτρίας τῶν ἐπιτη-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

nes plebeios in ſenatum admiſiſſet, et magiſtratus ambire illis permiſiſſet, nec a ſacerdotiis eos repuliſſet, et alios maximos quoſque honores, ac ſolis patriciis peculiares, partim neceſſitate coactus et inuitus, partim prouide ac ſapienter, cum omnibus communicaſſet: de quibus ſuo tempore dicetur. Caeterum, mos iſte vocandi principes ciuitatis ad cauſam dicendam in iudicio, cuius arbitrium penes populum, multam materiam praebere poteſt, eum laudare aut vituperare volentibus. Iam enim multi boni et honeſti viri, haudquaquam pro dignitate tractati, turpiter ac inique a tribunis vita ſpoliati fuerunt; multi etiam ſuperbi atque tyrannici ingenii homines, coacti vitae et ſtudiorum ſuorum rationem reddere, meritas poenas dederunt. Quoties igitur optimo ac integerrimo animo de cauſis cognoſcebatur, et magnatum elati ſpiritus iure deprimebantur, haec res valde magna et admiranda videbatur, et ab omnibus lauda-

b Τοῦτο μέντοι τὸ ἔθος, λέγω δὲ τὸ καλεῖσθαι *Vat.*

c Τοῖς ἐπαινεῖν αὐτὸ βουλομένοις *Vat.*

d Rectius μέγα τι καὶ θαυμαστὸν ἐφαίνετο. *Sylb.* Atque ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo copula deeſt.

e Τὸ

laudabatur. quoties vero vir aliquis virtute praeditus et rempublicam bene adminiſtrans per inuidiam iniuſte tollebatur, hoc aliis atrox et indignum videbatur, et huius moris auctores damnabantur. Et quum ſaepe populus Romanus conſultaſſet, vtrum iſte mos tollendus, an ita, vt a maioribus acceptus fuerat, conſeruandus eſſet, ad nullum finem id ſuum conſilium perduxit. Quod ſi mihi quoque de rebus tantis meam ſententiam interponere licet, mihi videtur mos iſte, ſi per ſe conſideretur, vtilis eſſe, et reipublicae Romanae maxime neceſſarius, ſed magis et minus commodus eſſe pro tribunorum ingeniis. Quoties enim homines iuſti et moderati, et publicae vtilitatis, quam ſui priuati commodi, amantiores, hanc poteſtatem habebant, is, qui rempublicam laeſiſſet, meritis poenis perſolutis, aliis, qui idem facere fuiſſent parati, metum ingentem incutiebat: at bonus vir, et qui optimo animo ad rempublicam acceſſerat, neque iudicium turpe ſubibat, in criminationes a ſuis ſtudiis

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

e Τὸ μὲν ἔθος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ *Vat.* vulgo deeſt αὐτὸ.

f Προϊὼν] Non male legeris προσιὼν, vt Latini quoque dicunt, *ad remp. accedere:* et *Dionyſ.* noſter παρελθεῖν p. 441. v. 34.

δευμάτων κατέση. ὅταν δὲ πονηροὶ, καὶ ἀκόλαστοι, καὶ φιλοκερδεῖς ἄνθρωποι τηλικαύτης ἐξσίας τύχωσι, τἀναντία τότων γίνεται. ὥς᾽ ἐ τὸ ἔθος ἐπανορθῶσθαι προσῆκεν ὡς ἡμαρτημένον, ἀλλὰ σκοπεῖν, ὅπως ἄνδρες καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γενήσονται τῇ δήμῳ προστάται, καὶ μὴ τοῖς τυχοῦσι τὰ μέγιστα εἰκῇ ἐπιτραπήσεται.

LXVI. Ἡ μὲν δὴ πρώτη Ῥωμαίοις ἐμπεσοῦσα μετὰ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων στάσις ἔσχε τοιαύτας αἰτίας, καὶ εἰς τοῦτο κατέσκηψε τὸ τέλος. ἐμήκυνα δὲ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν λόγον, τῇ μή τινα θαυμάσαι, πῶς ὑπέμειναν οἱ πατρίκιοι τηλικαύτης ἐξσίας ποιῆσαι τὸν δῆμον κύριον, ἔτε σφαγῆς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν γενομένης, ἔτε φυγῆς, οἷον ἐν ἄλλαις πολλαῖς ἐγένετο πόλεσι. πολλὴ γὰρ ἕκαστος ἐπὶ τοῖς παραδόξοις ἀπόσμασι τὴν αἰτίαν μαθεῖν, καὶ τὸ πιστὸν ἐν ταύτῃ τίθεται μόνῃ. ἐλογιζόμην οὖν, ὅτι μοι πολλῷ καὶ τῷ παντὸς δεήσει πιστὸς εἶναι ὁ λόγος, [h] εἰ τοσοῦτον ἔφην μόνον, ὅτι παρῆκαν οἱ πατρίκιοι τοῖς δημοτικοῖς τὴν ἑαυτῶν δυναστείαν, καὶ ἐξὸν αὐτοῖς ἐν ἀριστοκρατίᾳ πολιτεύεσθαι, τὸν δῆμον ἐποίησαν τῶν μεγίστων κύριον, δι᾽ ἃς δὲ συνεχωρήθη ταῦτα αἰτίας, παρέλιπον· διὰ τοῦτο ἐπεξῆλθον ἁπάσας. καὶ ἐπειδὴ ἐχ ὅπλοις ἀλλήλοις βιασάμενοι καὶ προσαναγκάσαντες, ἀλλὰ λόγοις πείσαντες μεθήρμοσαν, παντὸς μάλιστα ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἶναι, τοὺς λόγους αὐτῶν διεξελθεῖν, οἷς τότε [i] οἱ δυναστεύοντες ἐν ἑκατέροις ἐχρήσαντο. θαυμάσαιμι δ᾽ ἂν, εἴ τινες τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πράξεις ἀκριβῶς οἴονται δεῖν ἀναγράφειν, καὶ περὶ μίαν ἔξιν ὅτε μάχην πολλοὺς ἀναλίσκουσι λόγους, τόπων τε φύσεις, καὶ ὁπλισμῶν ἰδιότητας, καὶ τάξεων τρόπους, καὶ στρατηγῶν παρακλήσεις, καὶ τἄλλα διεξιόντες, καὶ σφαγὰς καὶ φυγὰς ἐμφυλίους ἐπιτρέχοντες, ὅσα τῆς νίκης αἴτια τοῖς ἑτέροις ἐγένετο· πολιτικὰς δὲ κινήσεις καὶ στάσεις ἀναγράφοντες, ἐκ οἴονται δεῖν [k] ἀπαγγέλλειν τοὺς λόγους, δι᾽ ὧν αἱ παράδοξοι καὶ

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

studiis alienas incidebat: quoties vero improbi et intemperantes et auari homines tantam potestatem adipiscebantur, tunc his contraria fiebant. Quare hic mos non erat corrigendus, vt vitiosus: sed in creandis tribunis plebis danda erat opera, vt viri honesti et boni ad id deligerentur, neue temere quibuslibet res tanti momenti committerentur.

Prima igitur seditio, qua post reges exactos Roma laborauit, ob has causas est exorta, et hunc habuit exitum. Prolixior autem in hac rerum narratione fui, ne quis forte miretur, quomodo patricii tantam potestatem plebi permittere voluerint, neque caesis, neque pulsis optimatibus, vt in multis aliis ciuitatibus accidit. Vnus enim quisque, dum audit res nouas et inauditas, causam scire cupit, et in hac sola fidem suam collocat. Cogitabam igitur, paruam, aut certe nullam prorsus, meae orationi fidem habitum iri, si hoc tantum dixissem, patricios plebeiis

beiis suam potestatem *ac principatum* tradidisse, et quum possent per optimates rempublicam administrare, rerum summam plebis arbitrio commisisse, et, si quibus de caussis haec concessa fuissent, omisissem: ideo igitur omnes recensui. Et quoniam hanc mutationem non armis, non mutua vi, nec mutua necessitate coacti, sed oratione adducti, fecerunt, maxime necessarium esse duxi, ipsas orationes, quas tunc vtriusque factionis principes habuerunt, fusius explicare. Demiror autem illos, qui res bello gestas accurate scribendas putant, et nonnunquam in vnico proelio plurimum verborum consumunt, dum locorum naturam et armaturae proprietates, et modum, quo acies instructae fuerint, et imperatorum adhortationes, et res alias, quae alterutris victoriam pepererint, oratione persequuntur: dum vero ciuiles motus et seditiones describunt, eas orationes, quibus res incredibiles atque admiran-

Περοῖων tamen agnoscit etiam *Lapi* versio: *recto animo in rep. procedens. Sylb.*

g Αὐτῶν excusari potest. Si quis tamen αὐτῆς malit, vt feratur ad foem. antecedens στάσις, fruatur suo iudicio. *Sylb.*

h οὗ τοσοῦτον ἔφην μόνον *Vat.*

i οἱ δυναστεύσαντες ἐν ἑκατέροις *Vat.*

k Ἐπαγγέλλειν in denunciandi ac deferendi significatione legitur etiam alibi. Malet tamen fortassis aliquis ἀπαγγέλλειν, vt infra p. 455. v. 27. ἐκ ἀπήγγειλε πρὸς τὴν βουλὴν τὰ κελευσθέντα. *Sylb.* Ἀπαγγέλλειν in *Cod. Vat.*

θαυμασταὶ πράξεις ἐπετελέσθησαν. εἰ γάρ τι καὶ ἄλλο [l] τῆς Ῥωμαίων πολιτείας μέγα ἐγκώμιόν ἐστι, καὶ ζηλῶσθαι ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἄξιον, κἀκεῖνο ἐγένετο κατ' ἐμὴν δόξαν τὸ ἔργον, μᾶλλον δὲ [m] ὑπὲρ ἅπαντα, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ὄντα, λαμπρότατον, τὸ μήτε τὰς δημοτικὰς καταφρονήσαντας τῶν πατρικίων, ἐπιχειρῆσαι αὐτοῖς, καὶ πολὺν ἐργασαμένας τῶν κρατίστων φόνον, ἅπαντα τἀκείνων παραλαβεῖν, μήτε τὰς ἐν τοῖς ἀξιώμασιν, ἢ διὰ σφῶν αὐτῶν, ἢ ξενικαῖς ἐπικουρίαις χρησαμένας, διαφθεῖραι τὸ δημοτικὸν ἅπαν, καὶ τὸ λοιπὸν οἰκεῖν ἀδεῶς τὴν πόλιν· ἀλλ' ὥσπερ ἀδελφὰς ἀδελφοῖς, ἢ παῖδας γονεῦσιν ἐν οἰκίᾳ σώφρονι περὶ τῶν ἴσων δικαίων διαλεγομένας, πειθοῖ καὶ λόγῳ διαλύεσθαι τὰ νείκη, ἀνήκεστον δὲ ἢ ἀνόσιον ἔργον μηθὲν ὑπομεῖναι δρᾶσαι κατ' ἀλλήλων· οἷα Κερκυραῖοί τε κατὰ τὴν φάσιν εἰργάσαντο, καὶ Ἀργεῖοι, καὶ Μιλήσιοι, καὶ Σικελία πᾶσα, καὶ συχναὶ ἄλλαι πόλεις. ἐγὼ μὲν οὖν διὰ ταῦτα προειλόμην ἀκριβεστέραν μᾶλλον, ἢ βραχυτέραν, ποιήσασθαι τὴν διήγησιν· κρινέτω δὲ ἕκαστος, ὡς βούλεται.

Τότε δ' οὖν τῆς δίκης τέλος λαβούσης τὸ τέλος, ὁ μὲν δῆμος ἀπελύετο προσειληφὼς [n] ἀνόητον αὔχημα, καὶ καθηρημένην τὴν ἀριστοκρατίαν [o] νομίσας· οἱ δὲ πατρίκιοι, κατηφεῖς τε καὶ ταπεινοί, [p] καὶ δι' αἰτίας ἔχοντες τὸν Οὐαλέριον, ὑφ' ὃν πεισθέντες ἐπέτρεψαν τῷ δήμῳ τὴν δίκην· ἦν τ' οἰμωγὴ καὶ δάκρυα τῶν οἰκειρόντων τε καὶ προπεμπόντων τὸν Μάρκιον. αὐτὸς δὲ ὁ Μάρκιος οὔτ' ἀνακλαυσάμενος ὤφθη τὰς αὑτοῦ τύχας, οὔτ' ἀποιμώξας, οὔτ' ἄλλο εἰπὼν ἢ δράσας ἀνάξιον [q] τῆς αὐτῷ μεγαλοφροσύνης οὐδ' ὁτιοῦν· ἔτι δὲ μᾶλλον ἐδήλωσε τὴν γενναιότητα καὶ καρτερίαν τῆς γνώμης, ἐπειδὴ οἴκαδε ἀφικόμενος γυναῖκά τ' [r] εἶδε καὶ μητέρα καταῤῥηγνυμένας τοὺς πέπλους, καὶ τὰ στέρνα

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

admirandae peractae sunt, memoriae prodendas non arbitrantur. Si quid enim aliud in Romana republica valde laudabile ac dignum, quod omnes homines imitentur, hoc quoque (meo iudicio) fuit: imo vero hoc caeteras omnes res, easque admirandas, longe suo splendore superauit, quod neque plebeii, contemtis patriciis, eos aggressi fuerint, aut magna caede optimatum facta, res omnes illorum occuparint, neque viri dignitate praediti, aut domesticis opibus, aut auxiliis externis, totam plebem oppressérint, vt in posterum sine metu in vrbe viuerent; sed inter se non aliter se gesserint, quam fratres cum fratribus, aut liberi cum parentibus in bene instituta familia, de iuris aequabilitate disceptantes, et mutua oratione adducti controversias diremerint, et nullum insanabile, aut impium facinus, alii in alios patrare ausi fuerint: vt Corcyraei, et Argiui, et Milesii, et tota Sicilia, et multae aliae ciuitates in seditione fecerunt. Ob has igitur causas ego accuratius *ac fusius*, quam compendio

pendiosius haec, narrare malui: iudicium tamen vnicuique sit liberum.

Ergo, quum illius iudicii hic fuisset exitus, plebs dimissa stolidos spiritus assumsit, et optimatum potentiam a se euersam existimauit. At patricii, prae moerore vultu demisso animisque deiectis *discedentes* incusabant Valerium, quo suasore ac auctore plebi iudicium permiserant. Marcius autem, cum gemitibus et lacrymis hominum, qui eius fortunae miserebantur, domum est deductus. At ipse, nec suos casus deflens, nec vllos propterea gemitus edens, nec quidquam sua magnanimitate indignum, aut dicens, aut faciens, a quoquam conspectus est: sed multo maiorem animi generositatem et constantiam demonstrauit, quando, domum reuersus, conspexit vxorem et matrem peplis dilaceratis pectora plangentes, et (vt verisimile est

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

l Τῆς Ῥωμαίων πόλεως *Vat.*

m Ὑπὲρ ἅπαντα πολλὰ καὶ *Vat.* vulg. deest πολλὰ.

n Ἀνόητον agnoscit etiam *Lapus*, dum vertit *stolida gloriatione*. *Sylb.*

o Οἰόμενος pro νομίσας habet *Cod. Vat.*

p Καὶ δι' αἰτίας *Vat.* et *Lapi Cod.* copula vulgatis deest.

q Τῆς ἑαυτῷ μεγαλοφροσύνης *Vat.* atque ita *Suidas* in voce Μάρκιος, *Dionysium* fere ad verbum exscribens.

r Concinnior erit structura, si pro

τυπτούσας, καὶ, οἷα εἰκὸς ἐστιν ἐπὶ τοιαύταις συμφοραῖς λέγειν τὰς ἀποζευγνυμένας ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτάτων σφίσι, θανάτοις, ἢ φυγαῖς, ἀναβοώσας, οὐδὲν πρὸς τὰ δάκρυα καὶ τοὺς θρήνους τῶν γυναικῶν ἔπαθεν· ἀσπασάμενος δ' αὐτὰς μόνον, καὶ παρακαλέσας γενναίως φέρειν τὰς συμφορὰς, τούς τε παῖδας αὐταῖς παρακαταθέμενος· ὁ γὰρ πρεσβύτερος τῶν παίδων ἦν δέκα γεγονὼς ἔτη, ὁ δὲ νεώτερος [s] ὑπάγκαλος ἔτι· ἄλλο δ' [t] οὐθὲν οὔτε φιλοφρονησάμενος, οἷς εἰς τὴν φυγὴν χρήσεσθαι ἔμελλεν, ἐξῆει κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὰς πύλας, οὐδενὶ δηλώσας, ὅποι τὴν ἀπαλλαγὴν ποιήσοιτο.

LXVIII. Ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις καθῆκε μὲν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρὸς, ὕπατοι δ' ἀπεδείχθησαν ὑπὸ τῆ δή-

Per. Iul. 4225. *Ante Chr.* 489. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 263. *Var.* 265.

est in huiusmodi calamitatibus eas facere, quae ab hominibus sibi necessitudine coniunctissimis, vel morte, vel exsilio, separantur) vociferantes: nec tamen lacrymis, aut lamentis mulierum commotus est, sed ipsas tantummodo salutauit, hortatusque est, vt forti animo calamitates ferrent: et filios illis commendauit, (nam eorum natu maior annos decem natus erat, minor vero in vlnis adhuc gestabatur) nec vllis aliis sermonum blanditiis vsus, *nec vllis rebus secum allatis*, quibus in exsilio vti posset, domo egressus, properauit ad portas, et nulli, quonam proficisceretur, declarauit.

Q. Sulpicio et Sp. Largio Coss. varia prodigia.

Paucis post diebus venit comitiorum tempus, et consules a popu-

si pro εἶδεν ponatur participium ἰδών. *Sylb.*

s Τπέρκαλος edidit *Steph.* Verum [cum non de forma, sed de aetate hic agatur] genuinam lectionem ὑπάγκαλος animaduertit post vtrumque Interpretem etiam *Cuiacius* et *Paulus Leopardus* Emend. l. I. c. 13. Infra [p. 513. iuxta *Ed. Sylb.*] sine compositione dicit: τὸν νεώτερον εἶχεν ἐπὶ τῆς ἀγκάλης. *Sylb.* Τπαγκάλιος *Vat.* recte, vt arbitror; cum eadem voce vtatur *Suidas*, exscriptor *Dionysii*, vt supra indicauimus.

t Post οὐθὲν distinguit *Lapus.* Sic enim vertit: *aliud vero nihil, neque curae habens, quibus vtendum esset in auxilio.* Sed cum id loquendi genus sit paullo insolentius, verior mihi videtur *Gelenii* sententia, retenta vulgata distinctione, post ὕστε φιλοφρονησάμενος deesse commation

μὰ Κόϊντος Σελπίκιος Καμερῖνος, καὶ [u] Σέργιος Λάρκιος Φλαύϊος τὸ δεύτερον. ταραχαὶ δέ τινες ἐνέπιπτον ἐκ [x] δειγμάτων δαιμονίων τῇ πόλει συχναί· ὄψεις τε γὰρ ἐκ εἰωθυίας ἐφαίνοντο πολλοῖς, καὶ φωναὶ ἠκούοντο ἀδενὸς ὄντος τῶ φθεγγομένω, γοναί τ' ἀνθρώπων ἢ βοσκημάτων πολὺ ἐκ τῶ κατὰ φύσιν ἐκβεβηκυῖαι εἰς τὸ ἄπιστόν τε καὶ τερατῶδες ἐφέροντο, χρησμοί τ' ἤδοντο ἐν πολλοῖς χωρίοις, καὶ θειασμοῖς κάτοχοι γυναῖκες οἰκτρὰς ἐμαντεύοντο καὶ δεινὰς τῇ πόλει τύχας. ἥψατο δέ τις καὶ νόσος τῶ πλήθους λοιμικὴ, καὶ πολλὴν ἐποίησε βοσκημάτων φθοράν· ἀνθρώπων μέντοι θάνατος ὐ πολὺς ἐγένετο, ἀλλ' ἄχρι νόσων τὸ δεινὸν ἐχώρησεν· τοῖς μὲν δὴ [y] ταῦτα ἐδόκει κατὰ θεῶ γενέσθαι γνώμην, νεμεσῶντος, ὅτι τὸν ἄριστον τῶν πολιτῶν ἐξήλασαν τῆς πατρί-

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

a populo creati Q. Sulpicius Camerinus et Sp. Largius Flauus iterum. *Eo anno* multis coelestibus prodigiis respublica aliquantulum turbata est: nam et spectrorum nouae facies multis apparuerunt, et exauditae voces a nullo certo auctore emissae, et (vt aiunt) hominum pecudumque partus admodum alieni a natura et vix credendi ac monstrosi edebantur, et multis in locis oracula reddebantur, et mulieres furore diuino correptae miserandas et graues reipublicae calamitates praedicebant. quidam etiam pestilens morbus multitudinem tentauit, et magnam pecoris stragem fecit: hominum tamen mortes crebrae non erant, nec vltra morbos procedebat calamitas. Alii igitur haec dei voluntate accidere, quod indignaretur, optimum ciuem ab illis patria

mation hoc, ὅτε λαβών, vel aliud simile. *Sylb.*

u Pro Σέργιος *Lapi* versio habet *Seruius*. Sed verum praenomen esse Σπόριος, et cognomen Φλαῦος, non Φλαύϊος, agnovit ante *Gelenium* et *Sigonium* etiam *Glareanus*. Sp. Largius cum Tito Herminio primum consul fuit supra p. 292. v. 7. *Sylb.*

x Δειγμάτων excusari aliquo modo potest, vt exprimere videatur Latinam vocem *ostenta*. Sed assentior potius *Camerario*, qui mauult δειμάτων, vt *Lapus* etiam vertit: *ex metu a numinibus*. at mox infra v. 33. itidem dicit ὀτλείας καὶ δειμάτων μεσά. *Sylb.*

y Ἐδόκει post ταῦτα habet *Cod. Vat.* quod desiderari vide-

δος, τοῖς δ' ἐνθὲν τῶν γινομένων θεῦ ἔργον, [z] ἀλλὰ τυχηρὰ καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα ἅπαντα ἀνθρώπεια εἶναι πάθη. ἔπειτα ἥκέ τις ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, ἀῤῥωστος, ἐπὶ κλινιδίου κομιζόμενος, Τίτος [a] Λατίνιος ὄνομα, πρεσβύτερός τ' ἀνὴρ, καὶ οὐσίας ἱκανῆς κύριος, αὐτουργὸς δὲ καὶ τὸν πλείω χρόνον τοῦ βίου ζῶν ἐν ἀγρῷ. ἕτος εἰς τὴν βουλὴν ἐνεχθεὶς, ἔφη δόξαι καθ' ὕπνον ἐπιστάντα τὸν Καπιτώλιον Δία λέγειν αὐτῷ· „Ἴθι, Λατῖνε, καὶ λέγε τοῖς πολίταις, ὅτι μοι τῇ νεωστὶ πομπῇ τὸν ἡγούμενον ὀρχηστὴν οὐ καλὸν ἔδωκαν· ἵν' ἀνάθωνται τὰς ἑορτὰς, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἑτέρας ἐπιτελέσωσιν· οὐ γὰρ δέδεγμαι ταύτας.„ αὐτὸς δ' ἐκ τῶν ὕπνων ἔφη ἀνασὰς παρ' ἑαυτὸν ἡγήσασθαι τὸ ὄναρ, ἀλλ' ἔν τι τῶν πολλῶν καὶ ἀπατηλῶν ὑπολαβεῖν. ἔπειτα αὐτῷ πάλιν κατὰ τοὺς ὕπνους ἐπιφανὲν τὸ αὐτὸ εἴδωλον τοῦ

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266. *Praesultator haud belluſ.*

patria pulſum; alii nihil horum diuina indignatione fieri, ſed hos et omnes alios humanos caſus fortuitos eſſe iudicabant. Tandem venit in ſenatum quidam, nomine T. Latinus, aegrotus, lectica eo delatus, vir ſenior, et ſatis amplarum facultatum dominus; caeterum, ruri plerumque vitam degere, et opus ruſticum exercere ſolitus. Hic in ſenatum delatus dicebat, viſum ſibi in ſomniis Iouem Capitolinum adſtantem dicere: „I, Latine, dic tuis ciuibus, eos mihi nuper in ludis non egregium praeſultorem dediſſe, *et iube* eos iterum dies feſtos et ludos inſtaurare: neque enim hi fuerunt mihi grati.„ Se autem experrectum dicebat ſurrexiſſe, et id inſomnium contemſiſſe, et id vnum de vulgaribus et fallacibus inſomniis eſſe exiſtimaſſe. Deinde denuo ſibi in ſomniis eandem dei ſpeciem apparuiſſe, iratam

bat *Port.* et v. 15. poſt πάθη inferendum eſſe placuit *Sylb.*

z Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνθρώπεια *Vat.*

a Super hominis huius nomine inter auctores diſſenſus eſt. *Lactantio* et *Valerio Maximo* T. Atinius dicitur, atque ita efferunt recentiores *Liuii* editiones: in aliis autem eiuſdem exemplaribus Latinius occurrit, quo modo et in vno *Cod. Mſ. Bodl.* cum in altero et in *Plutarchi* vulgatis Latinus reperitur.

b Ἰδὼν

θεῦ χαλεπαίνειν τε καὶ ἀγαναικτεῖν, ὅτι ἐκ ἀπήγγειλε πρὸς τὴν βουλὴν τὰ κελευσθέντα, καὶ ἀπειλεῖν, εἰ μὴ τοῦτο δράσει διὰ ταχέων, ὅτι σὺν μεγάλῳ μαθήσεται κακῷ μὴ ὀλιγωρεῖν τῶν δαιμονίων· [b] ἰδὼν δὲ τὸ δεύτερον ὄναρ, τὴν αὐτὴν ἔφη ποιήσασθαι περὶ αὐτοῦ δόξαν, καὶ ἅμα δι' αἰσχύνης ἔχειν τὸ πρᾶγμα [c] λαβεῖν, ἀνὴρ αὐτουργὸς καὶ γέρων ὀνείρατα πρὸς τὴν βουλὴν ἐκφέρειν, ὀτρεῖας καὶ δειμάτων μεστὰ, μὴ καὶ γέλωτα ὄφλῃ. ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις τὸν υἱὸν αὐτοῦ νέον καὶ καλὸν, ἔτε ὑπὸ νόσων, ἔτε ὑπ' ἄλλης τινὸς αἰτίας φανερᾶς συναρπασθέντα αἰφνιδίως ἀποθανεῖν· καὶ αὖθις τὴν τοῦ θεοῦ ὄψιν φανεῖσαν ἐν τοῖς ὕπνοις δηλῶν, ὅτι τῆς ὑπεροψίας καὶ τῆς καταφρονήσεως τῶν αὐτοῦ λόγων τὴν μὲν ἤδη δέδωκε δίκην, τὸν υἱὸν ἀφαιρεθείς,

iratam et indignabundam, quod ſenatui non renunciaſſet, quae renunciare iuſſus fuerat, et minitantem (niſi hoc ocius feciſſet) fore, vt magno ſuo damno numina minime negligere diſceret. Quum autem et ſecundum ſomnum vidiſſet, ſe eandem de illo opinionem habuiſſe dicebat; * et ſimul ſe, qui opus ruſticum exerceret et ſenex eſſet, verecundia impeditum, auſum non fuiſſe ſenatui renunciare ſomnia religionis et terriculamentorum plena, ne riſum ei moueret. Sed paucis poſt diebus filium iuuenem et formoſum, neque morbo correptum, neque vlla alia mortis manifeſta cauſſa repente obiiſſe, et rurſus dei ſpeciem ſibi in ſomniis apparuiſſe, et declaraſſe, ſe ob neglecta et contemta ſua verba iam iſtas poenas amiſſo filio dediſſe, et

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

b Ἰδὼν δὲ καὶ δεύτερον *Vat.*

* Simul verecundiae duxiſſe, ſe hoc opus ſuſcipere, hominem ſenem et ruſticanum, vt ad ſenatum afferret ſomnia etc. *Lapi.* Simulque viſam ſibi rem pudendam, vt homo ruſticus et ſenex apud ſenatum denarraret ſomnia etc. *Gelen.*

c Niſi λαβεῖν pro *coepiſſe* accipiamus, ſuperfluum eſt vel hoc ipſum verbum, vel praecedens ἔχειν. *Sylb.* Hoc non probatum *Porto:* qui dicit, locum, modo codex non ſit mendoſus, ita intelligi poſſe: ἔφη λαβεῖν τὸ πρᾶγμα, ὥστε δι' αἰσχύνης ἔχειν, *dixit, ſe accepiſſe ita, vt pudore impediretur, ne eam ſenatui patefaceret.*

d Κατα-

τὰς δ' ὀλίγον ὕστερον δώσει. ταῦτα δ' ἀκέσας, ἔφη καθ' ἡδονὴν δέξασθαι τὸν λόγον, εἰ μέλλοι θάνατος ἐλεύσεσθαι αὐτῷ παρημεληκότι τὸν βίον· τὸν δὲ θεὸν ἀ ταύτην αὐτῷ προσθεῖναι τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀφορήτους καὶ δεινὰς ἐμβαλεῖν ἀλγηδόνας, ὥστε μηδὲν ἄρθρον ἄνευ [d] κατατάσεως τῆς ἐσχάτης δύνασθαι κινεῖν. τότε δὴ τοῖς φίλοις κοινωσάμενος τὰ συμβεβηκότα, κελευσθεὶς ὑπ' ἐκείνων, ἧκεν ἐπὶ τὴν βουλήν. διεξιὼν δὲ ταῦτα, κατὰ μικρὸν ἐδόκει τῶν ἀλγηδόνων ἀπαλλάττεσθαι· καὶ ἐπειδὴ πάντα διεξῆλθεν, ἀναστὰς ἐκ τοῦ κλινιδίου, καὶ τὸν θεὸν ἀναβοήσας, ἀπῆει τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶ διὰ τῆς πόλεως οἴκαδε ὑγιής.

LXIX. Ἡ δὲ βουλὴ δέους ἀνάπλεως ἐγένετο, καὶ ἀχανὴς ἦν ἕκαστος, οὐκ ἔχων [e] συμβαλεῖν, ὅ τι τὸ δηλούμενον ἦν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ποτε ὁ πρὸ τῆς πομπῆς [f] ὀρχησὴς

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

et mox alias daturum. Se autem his auditis dixisse, ea verba sibi grata esse, si sibi moriendum esset, qui nullo amplius vitae desiderio teneretur: at deum non hanc poenam sibi inflixisse, sed in omnia corporis membra dolores intolerabiles et acerbos immisisse, ita vt nullos artus absque grauissimo cruciatu mouere posset. ac tunc demum, casu suo cum amicis communicato, suasu eorum venisse ad senatum. Dum autem haec narraret, videbatur paullatim doloribus liberari: et rebus omnibus enarratis, quum ex lectica surrexisset, et deum inuocasset, suis pedibus per vrbem domum sanus est reuersus.

Sed ingens timor patres corripuit, et vnusquisque attonitus tacebat, quoniam non poterat coniectare, quidnam id sibi vellet, quod a deo declarabatur, et quis esset ille praesultor,

d Κατατάσεως] Aptius forsan κατατάσεως, *contentionis*. Nescio, quid secutus est *Lapus*, dum vertit *sine vltima exterminatione*. *Sylb.* Huc pertinent ista *Suidae*: κατάτασις (non κατάτασις) ἡ ἔπειξις, ἡ σφοδρότης. ὁ δὲ τύτης συλλαβὼν αἰκίζεται λύμῃ πάσῃ καὶ κατατάσει. Notum est quid sit κατατείνεσθαι ὑπὸ τῆς ποδάγρας. ab ea igitur huius verbi notione est κατάτασις pro *tormento*. *Casaub.*

e Συμβαλεῖν] Mallem οὐκ ἔχων συμβαλεῖν, i. e. εἰκάζειν. *Port.*

f Ὀρχησὴς προαγόμενος] Miraculum,

ε προαγόμενος ὑ καλὸς αὐτῷ ἐφάνη. ἔπειτα λέγει τις ἐξ αὐτῶν ἀναμνησθεὶς τὸ γενόμενον, καὶ πάντες ἐμαρτύρησαν. ἦν δὲ τοιόνδε. ἀνὴρ Ῥωμαῖος ἐκ ἀφανοῦς θεράποντα ἴδιον ἐπὶ τιμωρίᾳ θανάτου παραδοὺς τοῖς ὁμοδούλοις ἄγειν, ἵνα δὴ περιφανὴς ἡ τιμωρία τοῦ ἀνθρώπου γένηται, δι' ἀγορᾶς αὐτὸν μαστιγόμενον ἐκέλευσεν ἕλκειν, καὶ εἴ τις ἄλλος ἦν τῆς πόλεως τόπος ἐπιφανὴς, ἡγέμενον τῆς πομπῆς, ἣν ἔστελλε τῷ θεῷ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἡ πόλις. οἱ δ' ἄγοντες τὸν θεράποντα ἐπὶ τὴν τιμωρίαν, τὰς χεῖρας ἀποτείναντες ἀμφοτέρας, [h] καὶ ξύλῳ προσδήσαντες [i] παρὰ τὰ σέρνα τε καὶ τὰς ὦμους, μέχρι τῶν καρπῶν διήκοντι, παρηκολούθουν ξαίνοντες

sultor, qui ei displicuisset. Tandem quidam ex illis facti memor id dixit, et caeteri suo testimonio id confirmarunt. id autem erat huiusmodi. Quidam ciuis Romanus non ignobilis, seruum suum, damnatum morte, conseruis, vt eum ad supplicium ducerent, tradiderat: et, quo magis illius poena esset conspicua, per medium forum, et, si quis alius conspicuus vrbis locus esset, per eum trahi et virgis caedi iusserat: qui pompam ludorum, quos illo tempore populus Romanus in dei honorem faciebat, praecessit. Porro, qui seruum ad supplicium duxerant, ambas illius manus extenderant, eumque ligno alligarant, quod pectori et humeris impositum, ad extremas brachiorum partes, quae cum manibus iunguntur, transuersum exporrigebatur, eumque nudum

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

culum hoc narrat non modo *Liuius*, sed etiam *Cicero* l. I. de *Diuinatione*. Imo *Macrobius* (*Saturnalium* l. I. c. 11.) eandem recenset historiam, sed in *Vrbis* anno et *Rustici* nomine dissentit. *Sylb.*

g Rectius προηγέμενος, vt paullo post v. 16. et p. 455. v. 21. et rursum in fine huius narrationis. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* Τίς ποτε ὁ πρὸ τῆς πομπῆς ὀρχησὴς προαγόμενος. Nam vulgatis πρὸ deest.

h Καὶ ξύλῳ] Hoc *Cicero* et *Liuius* speciali vocabulo *Furcam* appellant. *Plutarchus* in *Quaest. Rom.* n. 70. *Furcam* dicit esse διπλοῦν ξύλον, ὃ ταῖς ἀμάξαις ὑφιστᾶσιν, alio nomine σήριγμα dictum. *Macrobius* patibulum vocat. *Sylb.* Vide etiam *Plutarchum* in Coriolano.

i παρὰ] Melius, vt existimo, in *Cod. Vat.* προσδήσαντες παρὰ τὰ σέρνα.

k Ἐκινεῖτο

μάστιξι γυμνὸν ὄντα. ὁ δ' ἐν τοιᾷδε ἀνάγκῃ κρατούμενος, ἐβόα τε, καὶ φωνὰς δυσφήμους, ἃς ἡ ἀλγηδὼν ἐβάλετο, καὶ κινήσεις διὰ τὴν αἰτίαν ἀσχήμονας [k] ἐποιεῖτο. τοῦτον δὴ πάντες ἐνόμισαν εἶναι τὸν ὑπὸ τῆ θεῷ μηνυόμενον ὀρχηστὴν ἀ καλόν.

LXX. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τοῦτο γέγονα τῆς ἱστορίας τὸ μέρος, ἐκ οἵομαι δεῖν τὰ περὶ τὴν ἑορτὴν [l] ἐπιτελούμενα ὑπ' αὐτῶν παρελθεῖν, [m] ἐχ ἵνα μοι χαριεστέρα γένηται προσθήκας λαβοῦσα θεατρικὰς καὶ λόγους ἀνθηροτέρους ἡ δήγησις, ἀλλ' ἵνα τῶν ἀναγκαίων τι πιστώσηται πραγμάτων, ὅτι τὰ συνοικίσαντα ἔθνη τὴν Ῥωμαίων πόλιν Ἑλληνικὰ ἦν, ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀποικισθέντα τόπων, ἀλλ' ἐχ, ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι, βάρβαρα καὶ ἀνέξια. ὑπεσχόμην γὰρ ἐπὶ τῷ [n] τέλει τῆς πρώτης γραφῆς, ἣν περὶ τοῦ γένους αὐτῶν ἐξέδωκα συνταξάμενος,

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1.

dum virgis lacerantes sequebantur. Is vero ad tales angustias redactus vociferabatur, et voces infandas emittebat, quas dolor ei extorquebat, et ob verbera gestus indecoros edebat. Hunc igitur omnes existimarunt esse eum saltatorem non egregium, qui a deo significabatur.

Cat. *V.C.* 264. *Var.* 266.

Quoniam autem ad hanc historiae partem veni, existimo, silentio non praetereunda, quae in ludis a populo Romano fiunt, non vt iucundis et theatricis et speciosis digressionibus vtar, sed vt cuiusdam rei necessariae fidem faciam, nimirum, *Ludi; quibus et ipsis liquet, Romanorum progenitores non fuisse barbaros.*

gentes, quae primum ad condendam Romam conuenerunt, Graecas fuisse, easque ex locis illustrissimis deductas, non autem, vt nonnulli putant, barbaras et extorres. Sum enim pollicitus in fine primi libri, quem de earum origine compositum in lucem edidi, me

k Ἐκινεῖτο *Vat.*

l Ἐπιτελούμενα *Vat.* vulgo τελούμενα simplex.

m Οὐχ ἵνα μοι χαριεστέρα γένηται προσθήκαις θεατρικαῖς καὶ λόγοις ἀνθηροτέροις ἡ διήγησις legendum censet *Steph.* οὐχ ἵνα μοι χαριεστέρα γένηται προσθήκας λαβοῦσα θεατρικὰς *Vat.* nec aliter legisse videtur *Lapus*, qui vertit: *non vt mihi gratiosior fiat, appositiones assumens theatricas* etc. vulgatae sic dant: ἐχ ἵνα μοι πρὸς χαριεστέρας. et tum deest ipsis voc. λαβοῦσα.

n Vide p. 74. v. 30.

o Pro

μυρίοις βεβαιώσειν τεκμηρίοις τὴν πρόθεσιν, ἔθη καὶ νόμιμα καὶ ἐπιτηδεύματα παλαιὰ παρεχόμενος αὐτῶν, ἃ μέχρι τοῦ κατ' ἐμὲ φυλάττεσθαι χρόνου, οἷα παρὰ τῶν προγόνων ἐδέξαντο· ἐχ ἡγούμενος ἀποχρῆν τοῖς ἀναγράφουσι τὰς ἀρχαίας καὶ τοπικὰς ἱστορίας, ὡς παρὰ τῶν ἐπιχωρίων αὐτὰς παρέλαβον ἀξιοπίστως διελθεῖν, ἀλλὰ καὶ μαρτυριῶν οἰόμενος αὐταῖς δεῖν πολλῶν καὶ δυσαντιλέκτων, εἰ μέλλουσι πιστὰ φανήσεσθαι. ἐν αἷς πρῶτα καὶ κυριώτατα πάντων εἶναι πείθομαι, τὰ γινόμενα καθ' ἑκάστην πόλιν [o] περὶ θεῶν καὶ δαιμόνων πατρίους σεβασμούς. ταῦτα γὰρ ἐπὶ μήκιστον χρόνου διὰ φυλακῆς ἔχει Ἑλλάς τε καὶ βάρβαρος χώρα, καὶ ἀθὲν ἀξιοῖ καινοτομεῖν εἰς αὐτὰ, ὑπὸ δείματος κρατουμένη [p] μνημάτων δαιμονίων. μάλιστα δὲ τοῦτο πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι διὰ πολλὰς αἰτίας, ἃς ὁ καιρὸς ἐν τῷ παρόντι λέγειν, καὶ χρόνος ὁδεὶς μέχρι τοῦ παρόντος

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

me saecentis argumentis rem propositam confirmaturum, in medium productis priscis earum moribus, institutis, et studiis, quae ad mea vsque tempora ita seruant, vt a maioribus acceperunt: quia existimo, non satis esse iis, qui antiquitates regionum describunt, si eas, prout ab ipsis indigenis acceperunt, oratione probabili enarrent; sed etiam arbitror, illis esse opus multis testimoniis, quae non facile refelli possint, si modo fidem iis haberi volunt. Inter quae primum ac praecipuum tenere locum credo ipsos patrios cultus deorum et geniorum apud singulos populos. nam haec diutissime custodiunt, tum Graeci, tum barbari, et nihil in his immutare audent irae diuinae metu retenti. Hoc vero praecipue faciunt barbari ob multas causas, quas in praesentia recensere tempus non patitur, nec potuit longa seculorum series ad hanc vsque diem efficere, vt

o Pro περὶ rectius forsan substitueris articulum τῶν. *Sylb.* Verum non opus est hac emendatione, si cum *Cod. Vat.* legamus: τὰ γινόμενα καθ' ἑκάστην πόλιν περὶ θεῶν καὶ δαιμονίων πατρίους σεβασμοῦ. vulgo legitur τοὺς γινομένους.

p In *Ed. Steph.* μνημάτων. sed veram lectionem μνημάτων agnouit etiam *Lapi* versio, *metu iracundiae numinum. Sylb.*

q Ὀργια-

ἀπομαθεῖν ἢ παρανομῆσαί τι περὶ τὰς [q] ὀργιασμὰς τῶν θεῶν ἔπεισεν, ἤτ' Αἰγυπτίους, ἤτε Λίβυας, ἤτε Κελτὰς, ἤτε Σκύθας, ἤτ' Ἰνδὰς, ἤτ' ἄλλο βάρβαρον ἔθνος ἀθὲν ἁπλῶς· εἰ μή τινες ὑφ' ἑτέρων ἐξουσίᾳ ποτὲ γενόμενοι, τὰ τῶν κρατησάντων ἠναγκάσθησαν ἐπιτηδεύματα μεταλαβεῖν. τῇ δὲ Ῥωμαίων πόλει τοιαύτης ἀδέποτε πειραθῆναι συνέβη τύχης, ἀλλ' αὐτὴ τὰ δίκαια [r] προστάττει διὰ παντὸς ἑτέροις. [s] εἰ δὴ βάρβαρον αὐτῶν τὸ γένος ἦν, τοσάτε ἂν ἐδέησαν αὐτοὶ τὰ πρῶτα ἱερὰ καὶ τὰς ἐπιχωρίας ἐθισμὰς ἀπομαθεῖν, δι' ἃς εἰς τοσαύτην προῆλθον εὐδαιμονίαν, ὥστε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὧν ἦρχον, ἐν καλῷ κατέστησαν τὰς θεὰς τοῖς σφετέροις τιμᾶν νομίμοις· καὶ ἀθὲν ἂν ἐκώλυσεν ἅπαν ἐκβεβαρβαρῶσθαι τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἑβδόμην ἤδη κρατέμενον [t] ὑπ' αὐτῶν γενεὰν, εἴπερ ἦσαν βάρβαροι.

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

vt patrios deorum cultus dediſcerent, aut impie tranſgrederentur, vel Aegyptii, vel Afri, vel Galli, vel Scythae, vel Indi, vel denique (vt paucis rem expediam) vlla alia gens barbara, praeter quoſdam, qui, in aliorum poteſtatem quondam redacti, coacti ſunt victorum ritus recipere. At populo Romano nunquam contigit, vt talem fortunae iniquitatem experiretur, ſed ipſe perpetuo aliis iura reddidit. Si igitur barbari fuiſſent genetis, tantum abfuiſſet, vt mutaſſent prima ſacra et ritus vernaculos, ob quos ad tantam felicitatem prouecti ſunt, vt potius aliis omnibus, quibus imperabant, praeclarum fore exiſtimaſſent, deos ſuis ritibus ab ipſis coli, et nihil vetuiſſet, quo minus tota Graecia (ſi modo barbari fuiſſent) eorum opera in barbariem eſſet verſa, quum aetatem iam ſeptimam ſub illorum imperio degat.

Alius

q Ὠργιασμένας] Ὀργιασμὰς *Vat.* quod ſi quis (inquit *Sylb.*) ſubſtitui malit, ſuo fruatur iudicio. Verum ὠργιασμένας (vt obſervant *Sylb.* et *Port.*) infra legimus p. 510. iuxta *Ed. Sylb.*

r Προστάττειν pro ἐπιτάττειν ſeu κωλύειν vſurpatum etiam ab *Ariſtotele* Magn. Moral. I. 1. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τάττειν diſertim habemus, qua phraſi et infra vtitur *Dionyſ.* p. 504. iuxta *Ed. Sylb.*

s Scribendum εἰ δὲ βάρβαρον, vel εἰ δὲ δὴ βάρβαρον. *Sylb.*

t Αὐτῷ in *Ed. Steph.* ſed plurale

Ἕτερος μὲν ἂν ἀποχρῆν ἂν ὑπέλαβε, καὶ αὐτὰ τὰ νῦν πραττόμενα ἐπὶ τῇ πόλει μηνύματα ὀ μικρὰ τῶν παλαιῶν ἐπιτηδευμάτων ὑπολαβεῖν· ἐγὼ δὲ, ἵνα μή τις ἀσθενῆ τὴν πίστιν εἶναι ταύτην ὑπολάβῃ, [u εἴτε] κατ' ἐκείνην τὴν ἀπίθανον ὑπόληψιν, ὅτι παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κρατήσαντες, ἀσμένως ἂν τὰ κρείττω μετέμαθον ἔθη, τῶν ἐπιχωρίων ὑπεριδόντες, ἐξ ἐκείνου ποιήσομαι τὸ χρόνου τὴν τεκμαρσιν, [x] ὅτε ἅπω τὴν τῆς Ἑλλάδος εἶχον ἡγεμονίαν, ὀδ' ἄλλην διαπόντιον ἀδεμίαν ἀρχὴν, Κοΐντῳ Φαβίῳ βεβαιωτῇ χρώμενος, καὶ ἀδεμιᾶς ἔτι δεόμενος πίστεως ἑτέρας· παλαιότατος γὰρ ἀνὴρ τῶν τὰ Ῥωμαϊκὰ συνταξαμένων, καὶ πίστιν ἀκ ἐξ ὧν ἤκουσε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγνω, παρεχόμενος. ταύτην δὴ τὴν ἑορτὴν ἐψηφίσατο μὲν ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων ἄγειν, ὡς καὶ πρότερον ἔφην, κατὰ τὰς γενομένας εὐχὰς ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Αὔλου Ποστμίου, ὅτ' ἐμελ-

Alius igitur fortaſſe ſatis eſſe putaret, vel ex iis ipſis, quae nunc Romae fiunt, veterum inſtitutorum non leuia argumenta ſumere: ſed ego, ne quis, abſurda illa opinione motus, hoc argumentum inualidum putet, Romanos videlicet, tota Graecia deuicta, lubenter, patriis ritibus neglectis, alios meliores didiciſſe, ex illo tempore coniecturam ducam, quo nondum Graeciae principatum, neque vllam aliam tranſmarinam prouinciam habebant; et Q. Fabium auctorem ſequar, cuius vnius fides *ac auctoritas* mihi ſufficiet, nec vlla alia praeterea opus eſt mihi: nam Romanorum ſcriptorum antiquiſſimus eſt, qui, vt ſuae hiſtoriae fidem faciat, non ſolum affert res, quas *ex aliis* audiuit, ſed illas etiam, quas ipſemet *vidit et* cognouit. Hos igitur ludos ſenatus Romanus decreuit, (vt et ante dixi) a dictatore A. Poſtumio votos, quum eſſet

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

rale αὐτῶν agnoſcit *Lapi* verſio. *Sylb.*

u Vel alterum εἴτε cum altera ſententia deſideratur, vel certe hoc quoque tollendum; niſi dicamus, (et forſan rectius) diſtinctionem, quae εἴτε praecedit, et ipſum εἴτε tolli debere. *Lapus* tamen pro εἴτε videtur ἔτι legiſſe, quod mihi quoque placet. *Port.*

x Minus recte in *Ed. Steph.* ὅτι ἅπω.

λεν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὰς ἀποστάσας Λατίνων πόλεις, κατάγειν ἐπιχειρήσας Ταρκύνιον ἐπὶ τὴν ἀρχήν· ἀναλῶσθαι δ' ἔταξε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τε τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀγῶνας, ἀργυρίᾳ πεντακοσίας μνᾶς· καὶ μέχρι τῆς Φοινικικῆς πολέμου τοῦτο ἐδαπάνων εἰς τὴν ἑορτήν. ἐν δὲ ταῖς ἱεραῖς ἡμέραις ταύταις πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἐγίνετο νόμοις Ἑλληνικοῖς, κατά τε πανηγυρισμοὺς, καὶ ξένων ὑποδοχὰς καὶ ἐκεχειρίας, ἃ πολὺ ἔργον ἂν εἴη λέγειν. τὰ δὲ περὶ πομπήν τε καὶ θυσίαν, καὶ τὰ κατὰ τὰς ἀγῶνας· ἀπόχρη γὰρ ἐκ τούτων καὶ τὰ μὴ λεχθέντα ἐξετάζειν· τοιάδε.

LXXII. Πρὶν ἄρξασθαι τῶν ἀγώνων, πομπὴν ἔστελλον τοῖς θεοῖς οἱ τὴν μεγίστην ἔχοντες ἐξουσίαν, ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου τε καὶ δι' ἀγορᾶς ἄγοντες ἐπὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον. ἠγοῦντο δὲ τῆς πομπῆς, πρῶτον μὲν οἱ παῖδες αὐτῶν πρόσηβοί τε καὶ τοῦ πομπεύειν ἔχοντες ἡλικίαν, ἱππεῖς μὲν, ὧν οἱ πατέρες τιμήματα ἱππέων εἶχον, πεζοὶ δὲ, οἱ μέλλοντες ἐν τοῖς πεζοῖς στρατεύεσθαι· οἱ μὲν, κατ

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

esset pugnaturus cum Latinis populis, qui a populo Romano defecerant, et Tarquinium in regnum reducere conabantur. In haec autem sacrificia et ludos quingentas argenti minas quotannis impendi statuit; et ad bellum vsque Punicum eam pecuniae summam populus Romanus in hos dies festos *ac ludos* impendit. Per istos autem dies sacros, cum multa alia more Graeco fiebant, et in celebritatibus, et in hospitibus excipiendis, et in induciis, quae commemorare valde difficile esset, tum vero praecipue ea, quae in solenni pompa et ludorum sacrificiis fiebant, quae (nam et ex his de iis, quae dicta non sunt, facile iudicare poterimus) huiusmodi erant.

Antequam ludi committerentur, viri, quorum maxima erat potestas, pompam diis a Capitolio per forum in circum maximum ducebant: et in ea pompa primi erant eorum filii pubertati proximi, qui per aetatem pompae interesse poterant, equis inuecti, quorum patres erant ordinis equestris, caeteri pedibus, qui in pedestri militia erant militaturi, illi distincti in alas et centurias,

ἴλας τε καὶ κατὰ λόχους, οἱ δὲ κατὰ συμμορίας τε καὶ τάξεις, ὡς εἰς διδασκαλεῖον πορευόμενοι· ἵνα φανερὰ γένοιτο τοῖς ξένοις ἡ μέλλουσα ἀνδρῶσθαι τῆς πόλεως ἀκμὴ, πλῆθός τε καὶ κάλλος οἷα τις ἦν. τούτοις ἠκολούθουν ἡνίοχοι τέθριππά τε καὶ συνωρίδας καὶ τοὺς ἀζεύκτους ἵππους ἐλαύνοντες· μεθ' οὓς οἱ τῶν ἀθλημάτων ἀγωνισταὶ τῶν τε πύξων καὶ τῶν παλαιστῶν, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα γυμνοὶ, τὰ δὲ περὶ τὴν αἰδὼ καλυπτόμενοι. τοῦτο καὶ εἰς ἐμὲ τὸ ἔθος ἐν Ῥώμῃ διέμενεν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο παρ' Ἕλλησιν. ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καταλέλυται, ὑπὸ Λακεδαιμονίων αὐτὸ καταλυσάντων. ὁ γὰρ πρῶτος ἐπιχειρήσας ἀποδυθῆναι τὸ σῶμα, καὶ γυμνὸς ὀλυμπιάσι δραμὼν ἐπὶ τῆς πεντεκαιδεκάτης ὀλυμπιάδος, Ἄκανθος ὁ Λακεδαιμόνιος ἦν. τὰ δὲ πρὸ τούτων δι' αἰσχύνης εἶχον ἅπαντες Ἕλληνες, ὅλα γυμνὰ φαίνειν ἐν ταῖς ἀγωνίαις τὰ σώματα, ὡς Ὅμηρος τεκμηριοῖ,

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

centurias, hi in classes et ordines distributi, quasi ludum literarium peterent, vt appareret hospitibus vrbana iuuentus, quae ad virilem aetatem erat peruentura, vtque illi viderent, quam numerosa et formosa esset. Hos sequebantur quadrigarii, et bigarii, et * equorum singularium agitatores: post quos ibant leuiorum grauiorumque certaminum athletae, reliquo corpore nudi, pudendis tantum tecti. Hic mos et mea aetate, sicut olim apud Graecos fuit, durabat. Sed in Graecia a Lacedaemoniis antiquatus et sublatus fuit. Primus autem, qui corpus nudare coepit, et qui in olympiaco stadio olympiade decima quinta nudus cucurrit, fuit Acanthus Lacedaemonius. Antea enim apud omnes Graecos turpe habebatur, totum corpus in certaminibus nudum ostendere, sicut Homerus, omnium testium

* *Al.* iniugum equarum.

y Adi *Thucydidem* l. I. p. 4. *Ed. Oxon.*

z Perperam in *Ed. Steph.* ἀποδοθῆναι.

a In *Lapi Cod.* Νέανθος male pro Ἄκανθος, quem Olympiade xv. victorem agnoscit *Pausanias*, l. V. c. 8. Vide *Annott.* in Scholia ad *Thucydidis* p. 4.

μαρτύρων [b] ἀξιοπιστότατός τε καὶ ἀρχαιότατος ὢν, ζωννυμένους τὰς ἥρωας ποιῶν. τὴν γᾶν Αἴαντος καὶ Ὀδυσσέως πάλην ἐπὶ τῇ Πατρόκλε ταφῇ γινομένην ἀφηγούμενός φησι·

[c] Τὼ δὲ ζωσαμένω βήτην ἐς μέσσον ἀγῶνα·

καὶ ἔτι σαφέστερον ἐν Ὀδυσσείᾳ τᾶτο ποιεῖ φανερόν, ἐπὶ τῆς Ἴρε καὶ Ὀδυσσέως πυγμῆς, ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

[d] Ὡς ἔφαθ'· οἱ δ' ἄρα πάντες ἐπήνεον· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς

Ζώσατο μὲν ῥάκεσιν περὶ μήδεα, φαῖνε δὲ μηρὸς Καλός τε μεγάλος τε. φάνεν δὲ οἱ εὐρέες ὦμοι, Στήθεά τε, σιβαροί τε βραχίονες.

τὸν δὲ πῶλον ἑκέτι βλώμενον μάχεσθαι, ἀλλ' [e] ἀποδειλιῶντα εἰσάγων, τάδε εἴρηκεν·

[f] Ὡς ἄρ ἔφαν· Ἴρῳ δὲ κακῶς ὠρίνετο θυμός·
Ἀλλὰ καὶ ὡς [g] μνηστῆρες ἄγον ζώσαντες ἀνάγκῃ
Δειδιότα.

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. testium grauissimus et antiquissimus, fidem facit, dum succinctos inducit heroas. Nam Aiacis et Vlyssis luctam in ludis funebribus in Patrocli honorem factis describens, his verbis vtitur:

Illi autem succincti iuerunt in medium certamen.

et multo manifestius hoc in Odyssea declarat, vbi Iri et Vlyssis pugilatum describit, his verbis:

V.C. 264. *Var.* 266. *Sic est loquutus, omnes autem laudarunt: sed Vlysses*
Succinxit parmis genitalia, ostenditque crura
Et pulchra et magna; apparuerunt autem ei lati humeri,
Et pectus, et robusta brachia.

Dum autem mendicum illum inducit, certamen detrectantem et formidantem, haec dicit:

Sic loquuti sunt, Iro autem malus motus est animus:
Verum et sic Proci illum cinctum adduxerunt inuitum,
Timentem.

Constat

[b] Ἀξιοπιστότερος] ἀξιοπιστότατός τε *Vat.* quod placuit *Porto* et *Sylb.*
[c] Il. ψ. v. 685.
[d] Odyss. σ. v. 65.
[e] Ἀποδειμῶντα in *Ed. Steph.*
[f] Odyss. σ. v. 74.
[g] Δρηστῆρες in vulgatis *Homeri* libris.

b. Articu-

τᾶτο δὴ τὸ ἔθος ἀρχαῖον ἐν τοῖς Ἕλλησιν ὂν [h] οἱ Φυλάττοντες μέχρι τᾶδε Ῥωμαῖοι δῆλοί εἰσιν ἀπροσμαθόντες παρ' ἡμῶν ὕστερον, ἀλλ' ἀδὲ μεταθέμενοι σὺν χρόνῳ, καθάπερ ἡμεῖς. ἠκολάθων δὲ τοῖς ἀγωνισταῖς ὀρχηστῶν [i] χοροὶ τριχῇ νενεμημένοι, πρῶτοι μὲν ἀνδρῶν· δεύτεροι δ' ἀγενείων· τελευταῖοι δὲ παίδων· οἷς παρηκολάθων αὐληταὶ ἀρχαϊκοῖς ἐμφυσῶντες αὐλίσκοις βραχέσιν, ὡς καὶ εἰς τόδε χρόνε γίνεται, καὶ κιθαρισταὶ λύρας ἑπταχόρδους ἐλεφαντίνας, καὶ [k] τὰ λεγόμενα βάρβιτα [l] κρέκοντες. ὧν παρὰ μὲν Ἕλλησιν ἐκλέλοιπεν ἡ χρῆσις ἐπ' ἐμᾶ, πάτριος ἂσα· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἐν ἁπάσαις φυλάττεται ταῖς ἀρχαίαις θυηπολίαις. σκευαὶ δὲ τῶν ὀρχηστῶν ἦσαν χιτῶνες φοινίκεοι, ζωστῆρσι χαλκέοις ἐσφιγμένοι, καὶ ξίφη παρηρτημένα, καὶ λογχαὶ βραχύτεραι τῶν μετρίων· τοῖς δ' ἀνδράσι καὶ κράνη χάλκεα, λόφοις ἐπισήμοις κεκοσμημένα καὶ πτεροῖς.

Constat igitur, Romanos, qui ad hanc vsque aetatem hunc priscum Graecorum morem seruant, eum non a nobis postea didicisse; sed ne progressu quidem temporis eum mutasse, vt nos fecimus. Athletas autem sequebantur saltatorum chori trifariam diuisi, primi erant viri, secundi imberbes, postremi pueri; quos sequebantur tibicines, qui priscas et paruas ac breues tibias inflabant, sicut et hoc quoque tempore fit; et citharistae, qui eburneas lyras septem fidium, et barbita, quae ita vocantur, pulsabant: quorum vsus apud Graecos mea aetate obsoleuit, licet esset patrius. Romani vero ad omnes antiquas sacrorum ceremonias haec adhibent. Apparatus autem saltatorum erant tunicae puniceae balteis aeneis adstrictae, enses de latere pendentes, et lanceae mediocribus breuiores. At *reliqui* viri galeas etiam aereas cristis insignes pennisque ornatas gestabant:

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

vnum-

[h] Articulus οἱ vel tollendus videtur, vel cum Ῥωμαῖοι coniungendus. *Sylb.*
[i] Χοροὶ πολλοὶ τριχῇ νενεμημένοι. *Vat.*
[k] Τὰ καλούμενα *Vat.*
[l] Κέρκοντες] Κρέκοντες *Vat.* quo modo, longe equidem vsitatiori, legendum esse coniecerunt *Camerarius* et *Portus.*

ἡγεῖτο δὲ [m] καθ' ἕκαστον χορὸν εἷς ἀνήρ, ὃς [n] ἐνεδίδου τοῖς ἄλλοις τὰ τῆς ὀρχήσεως σχήματα πρῶτος, [o] εἰδοφορῶν τὰς πολεμικὰς καὶ συντόνους κινήσεις [p] ἐν τοῖς προκελευσματικοῖς ὡς τὰ πολλὰ ῥυθμοῖς. Ἑλληνικὸν δ' ἄρα καὶ τοῦτο ἦν ἐν τοῖς πάνυ παλαιὸν ἐπιτήδευμα, [q] ἐν ὅπλοις ὄρχησις ἡ καλουμένη Πυῤῥίχη, εἴτ' Ἀθηνᾶς πρώτης ἐπὶ Τιτάνων ἀφανισμῷ χορεύειν καὶ ὀρχεῖσθαι [r] σὺν ὅπλοις τἀπινίκια ὑπὸ χαρᾶς ἀρξαμένης, εἴτε [s] παλαίτερον ἔτι Κρήτων [t] αὐτὴν κατασησαμένων, ὅτε τὸν Δία [u] τιθηνούμενοι θέλγειν ἐβούλοντο κτύπῳ τε ὅπλων καὶ [x] κινήσει μελῶν, καὶ ῥυθμῷ, καθάπερ ὁ μῦθος ἔχει. δηλοῖ δὲ καὶ τοῦτο τὴν ἀρχαιότητα, ὡς ἐπιχωρίᾳ τοῖς Ἕλλησιν, Ὅμηρος πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, μάλιστα δ' ἐν ἀσπίδος κατασκευῇ, [y] ἣν Ἀχιλλεῖ δωρήσασθαί φησιν Ἥφαιστον. ὑποθέμενος γὰρ ἐν αὐτῇ δύο πόλεις, τὴν μὲν εἰρήνῃ κοσμουμένην, τὴν δὲ πολέμῳ κακοπαθοῦσαν, ἐν ᾗ τὴν ἀμείνω [z] καθίσησι τύχην, ἑορτὰς ποιῶν [a] καὶ γάμους καὶ θαλίας, ὥσπερ εἰκός, [b] καὶ ταῦτα λέγει·

[c] Κῆροι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον· ἐν δ' ἄρα τοῖσιν
Αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον· αἱ δὲ γυναῖκες
Ἱστάμεναι θαύμαζον ἐπὶ προθύροισιν ἑκάστη.

καὶ αὖθις ἕτερον [d] ἐν αὐτῇ λέγων διακεκοσμῆσθαι Κρητικὸν ἡϊθέων τε καὶ παρθένων χορόν, ὧδ' εἰρηκεν·

[e] Ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις,

cinnis gesticulationibus mulcere volebant, vt fabulis proditur. Hunc autem morem et vetustum et Graecis patrium ac vulgarem fuisse Homerus declarat, cum multis aliis in locis, tum praecipue in structura clypei, quem Achilli a Vulcano dono datum dicit. Nam fingens in eo duas ciuitates, alteram pace florentem, alteram bello vexatam, in qua fortunam feliciorem esse statuebat, in ea dies festos et nuptias et conuiuia (quem admodum verisimile est) inducit, et haec dicit:

Iuuenes autem saltatores saltabant: inter quos
Tibiae et citharae resonabant: et mulieres
Stantes admirabantur in aedium vestibulis vnaquaeque.

et rursus, aliam choream Creticam, ex iuuenibus et virginibus constantem, in eodem clypeo *pari* elegantia caelatam indicans, sic dixit:

In eo clypeo chorum insculpserat inclytus Vulcanus

Ei

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

vnumquemque chorum vnus vir praecedebat, qui aliis saltationis formulas et modos praeibat: repraesentans bellicos ac concitatos motus rhythmis plerumque proceleusmaticis. Hoc quoque exercitationis genus Graecanicum et peruetustum erat, armata *inquam* saltatio, quae Pyrrhiche vocatur; siue id Mineruae est inuentum, quae post deletos Titanas prima choreas duxisse, et armata saltasse, carmenque victoriae prae laetitia ceciniſſe fertur: siue etiam id multo ante a Curetibus institutum fuit, quo tempore Iouem infantem armorum sonitu et concinnis

m Male καθ' ἕκασον χωρίον in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

n Ἀνεδίδου minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* vt liquet ex p. 459. v. 32.

o Εἷς δὲ ὁ φορῶν perperam in *Ed. Steph.* vt constat ex versu 43.

p Ἐν τοῖς προσκελεύμασιν ὡς τὰ πολλὰ *Vat.*

q Pro ἐν ὅπλοις *Lapi codex* habuisse videtur ἐνόπλιος, (vt mox infra v. 42.) nam vertit *enoplia saltatio*. Huic loco *Glareanus* hoc apponit Scholion. *Plin.* l. VII. c. 56. *Saltationem* (inquit) *armatam Curetes docuere, Pyrrhichen Pyrrhus; vtramque in Creta.* vbi videtur separare, quas hic auctor eadem facit, ἐνόπλιον ὄρχησιν et πυῤῥίχην. *Sylb.* Hac de re vide *Meursii* Orchestram, p. 63. et *Schottum* in *Procli* Chrestomathiam, p. 47. et *Perizonii* notas acutissimas ad *Aeliani* Var. Hist. l. I. c. 8.

r Σὺν τοῖς ὅπλοις *Vat.*

s Παλαίτατον] παλαίτερον malit *Sylb.*

t Αὐτῇ in *Ed. Steph.* manifesto errore.

u Τιθηνούμενοι *Vat.* [vulgo τιθηνόμενον in accusat. sing. Sed τιθηνεῖσθαι actiuam habet, non passiuam significationem: altorem, nutricem agere, alere, educare, non ali.]

x Κινήσει μελῶν ἐν ῥυθμῷ *Vat.*

y Si *codex* mendo caret, erit Graecismus. *Port.* Plane ἣν pro ἧς in *Cod. Vat.*

z Forsan rectius καθίσησι. *Sylb.* vulgo καθίσῃ.

a Non agnoscit *Vat.*

b Illud καὶ hoc loco superfluum est. *Sylb.*

c *Il.* σ. v. 494.

d Αὐτῇ λέγων διακεκοσμῆσθαι *Vat.* et *Lapi Cod.* λέγων vulgo deest.

e *Il.* σ. v. 590.

Τῷ ἴκελον οἷόν ποτ' ἐνὶ Κνωσσῷ εὐρείῃ
Δαίδαλος ἤσκησεν καλλιπλοκάμῳ Ἀριάδνῃ.
Ἔνθα μὲν ἠίθεοι καὶ παρθένοι ἀλφεσίβοιαν
Ὠρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ [f] χεῖρας ἔχοντες.

κόσμον τ' αὐτῷ ἀφηγούμενος, ἵνα δῆλον ἡμῖν ποιήσειεν, ὅτι ἡ τῶν ἀρρένων κίνησις ἐνόπλιος ἦν, τάδε λέγει·

[g] Καί ῥ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνας ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας
Εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων.

ἡγεμόνας τε τῆς ὀρχήσεως αὐτῶν τὰς ἐνδιδόντας τοῖς ἄλλοις καὶ προκαταρχομένους [h] λέγων, τοιάδε γράφει·

[i] Πολλὸς δ' ἱμερόεντα χορὸν περίστα' ὅμιλος
Τερπόμενοι· δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτὰς
Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσσας.

ὁ μόνον δ' ἐκ τῆς ἐναγωνίου τε καὶ κατεσπασμένης ὀρχήσεως τῶν χορῶν, ἣ παρὰ τὰς θυηπολίας τε καὶ πομπὰς ἐχρῶντο Ῥωμαῖοι, τὸ συγγενὲς ἄν τις αὐτῶν τὸ

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72/73. 4. Cat. V.C. 264. Var. 266.

Ei ſimilem, quem quondam in Gnoſſo ampla
Daedalus inſtruxit pulchricomae Ariadnae.
Hic et iuuenes et virgines eleganti forma praeditae
Saltabant, manus ſibi inuicem tenentes.

et ornatum eius enarrans, vt nobis declaret, mares armatos ſaltaſſe, haec dicit:

Atque illae pulchras coronas habebant: illi vero gladios
Geſtabant aureos ex argenteis balteis [pendentes.]

et praeſultores eorum, qui modulos aliis praeibant, et motus primi dabant, inducens, haec ſcribit:

Ingens iucundam choream circumſtabat multitudo
Oblectantes ſeſe: duo autem ſaltatores inter ipſos
Carmen praecibant, et in gyrum ſaltabant inter medios.

Nec ſolum ex iſto ſaltationis concertatorio genere, quod chori exercebant, et quo Romani in ſacrificiis et pompis vtebantur, eorum cum Graecis cognationem cognoſcere quis poſſit, verum

f Χεῖρας ἔχσα *Vat.*
g Il. σ. v. 597.
h Ἄγων] Malim εἰσάγων, vt infra dicit χερνιπτομένους εἰσάγει τὰς ἥρωας. *Sylb.*
i Il. σ. v. 603.
k Σικίννην]

πρὸς τὰς Ἕλληνας ἴδοι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κερτόμου καὶ τωθαστικῆς. μετὰ γὰρ τὰς ἐνοπλίους χορὰς οἱ τῶν Σατυριστῶν ἐπόμπευον χοροί, τὴν Ἑλληνικὴν εἰδοφορουῦντες [k] σικίννην. σκευαὶ δ' αὐτοῖς ἦσαν, τοῖς μὲν εἰς Σιληνοὺς εἰκασθεῖσι, μαλλωτοὶ χιτῶνες, οὓς ἔνιοι [l] χορταίους καλοῦσι, καὶ περιβόλαια ἐκ παντὸς ἄνθους· τοῖς δ' εἰς Σατύρους, περιζώματα καὶ δοραὶ τράγων, καὶ ὀρθότριχες ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φόβαι, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. ἔστι κατέσκωπτόν τε καὶ κατεμιμοῦντο τὰς σπαδαίας κινήσεις, ἐπὶ τὰ γελοιότερα μεταφέροντες. δηλοῦσι δ' αἱ τῶν θριάμβων εἰσοδοι παλαιὰν καὶ ἐπιχώριον οὖσαν Ῥωμαίοις τὴν κέρτομον καὶ σατυρικὴν παιδιάν. ἐφεῖται γὰρ τοῖς κατάγουσι τὰς νίκας, ἰαμβίζειν τε καὶ κατασκώ-

verum etiam ex illo cauillatorio et mordaci ſaltandi genere. Nam poſt armatos ſaltatorum choros in pompa ſequebantur ſatyriſtarum chori, qui Graecam ſicinnem referebant. Apparatus autem erant illis quidem, qui Silenos repraeſentabant, tunicae villoſae, quas nonnulli χορταίους vocant, et amicula ex variis floribus contexta; illis vero, qui ſatyros repraeſentabant, erant ſubligacula, et hircinae pelles, et ſetae in capite horrentes et erectae, aliaque his ſimilia. Hi ſerias ſaltationes ridicule ſuis geſtibus imitabantur, eas per ludibrium deprauantes, vt ſpectantibus riſum mouerent. Ex triumphis autem, qui aguntur, ſatis liquet, hos luſus cauillatorios et ſatyricos apud Romanos iam inde a priſcis ſeculis receptos fuiſſe. Licet enim iis, qui triumphum proſequuntur, iambos et dicteria iacere in illuſtriſſimos

Per. Iul. 4226. Ante Chr. 488. Olymp. 72/73. 4. Cat. V.C. 264. Var. 266.

k Σικίννην] Σίκιννιν hic loci et mox p. 460. v. 14. in *Cod. Vat.* quod maluit etiam *Caſaub.* De notatione vocis vide *Etymolog. Magn.* de re ipſa *Meurſ.* in *Orcheſtra*, p. 78. etc.

l Apud *Suidam* quoque et *Pollucem* legitur χορταῖος: ſed apud *Heſych.* oxytonως χορταιός: vtrumque pro δασὺς καὶ μαλλωτὸς χιτών, οἷος τῶν σειληνῶν. atque inde apud eundem *Heſychium* Sileni epitheton eſt χορταιοβάμος et χορταιοβάμων, quod hiſpida et villoſa tunica amictus incederet. χορταιὸς ſubſtantiue, χορταῖος adiectiue poteſt accipi: vtrumque a χόρτος. vt proprie ſit veſtis graminea: quemadmodum e foliis quoque arborum, muſco, ſtuppa, et huiusmodi aliis, confici ſolent vela-

 menta

πλειν τὰς ἐπιφανεστάτας ἄνδρας [m] αὐτοῖς στρατηλάταις, ὡς Ἀθήνησι τοῖς πομπευταῖς τοῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν πρότερον ἅμα [τοῖς] σκώμμασι [n] παρεχομένοις· νῦν δὲ ποιήματα ᾄδουσιν αὐτοσχέδια. [o] εἶδον δὲ καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐπισήμων ταφαῖς ἅμα ταῖς ἄλλαις πομπαῖς προηγουμένας τῆς κλίνης τὰς [p] σατυριστὰς χορὰς κινουμένας τὴν [q] σικίννην ὄρχησιν, μάλιστα δ' ἐν τοῖς τῶν εὐδαιμόνων κήδεσιν. ὅτι δ' ἄτε Λιγύων, ἔτ' Ὀμβρικῶν, ἔτ' ἄλλων τινῶν βαρβάρων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ κατοικούντων εὕρημα ἡ σατυρικὴ παιδιὰ καὶ ὄρχησις ἦν, ἀλλ' Ἑλλήνων, δέ-

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4 / 73. 1. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

mos quoſque viros, atque adeo in ipſos imperatores; ſicut Athenis olim iis, qui plauſtris vecti pompam proſequebantur, obuios quoſque ſcommatibus impetere licebat: nunc vero carmina ex tempore compoſita canunt. Quinetiam in illuſtrium virorum funeribus, praeter alias pompas, vidi et ſatyricos choros, qui lectulum praecedebant, et ſicinnem ſaltationem ſaltabant, praecipue vero in fortunatorum virorum funeribus. Quod autem ſatyricus ludus et ſaltatio, nec Ligurum, nec Vmbrorum, nec aliorum barbarorum Italiam incolentium, ſed Graecorum fuerit inuen-

menta bacchanalia. *Scortea* in *gloſſariis vett.* exponitur δερματοχιτών: id eſt δερματινὸς χιτών, tunica pellicea, tunica e pellibus. *Sylb.* Σχορταίας pro χορταίας legendum cenſet *Lindebrog.* quod ſcortea operimenta occurrant apud *Ammianum Marcellinum* l. XXIV. et ſcorteas veſtes memoret *Tertull.* ad *Marcion.* c. II.

m Senſus ipſe et legitima conſtructio flagitat huiuſmodi lectionem, σὺν αὐτοῖς τοῖς στρατηλάταις, vel potius καὶ αὐτὰς τὰς στρατηλάτας. *Port.*

n Παρορχεμένοις agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *praeter ſaltantes.* Malim παροχεμένοις, *praeterue-*

hentibus. Nam in curribus eos ſaltaſſe non eſt veriſimile. Eandem lectionem expreſſit *Gelenius:* et confirmant, quae *Eraſmus* tradit in Prouerb. *De plauſtro loqui. Sylb.* Fortaſſe etiam παρεχομένοις, *praetercuntibus* commode legi poteſt. *Port.*

o In *Ed. Steph.* ἦδον. ſed aptiorem lectionem εἶδον agnoſcit *Lapi* verſio. Si quis malit ἦγον, *ducebant,* ſuo fruatur iudicio. *Sylb.*

p Σατυριστῶν χορὰς legit *Salmaſ.* quem vide in notis ad *Vopiſcum,* p. 504.

q Σίκιννιν *Vat.* De hac ſaltatione plura videſis in *Voſſii* Inſtit. Poët. l. 2. c. 19.

r ἐφ'

δοικα, μὴ καὶ ὀχληρὸς εἶναί τισι δόξω, λόγοις πλείοσι πιστῶσθαι ὁμολογούμενον πρᾶγμα βουλόμενος. μετὰ δὲ τὰς χορὰς τούτας κιθαριστάι τ' ἀθρόοι καὶ αὐληταὶ πολλοὶ παρεξῄεσαν· καὶ μετ' αὐτὰς οἵ τε τὰ θυμιατήρια κομίζοντες, [r] ἐφ' ὧν ἀρώματα καὶ λιβανωτὸς παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἐθυμιᾶτο, καὶ οἱ τὰ πομπεῖα παραφέροντες ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ πεποιημένα, τά τε ἱερὰ καὶ τὰ δημόσια. τελευταῖαι δὲ πάντων αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες ἐπόμπευον, ὤμοις ὑπ' ἀνδρῶν φερόμεναι, μορφάς τε ὁμοίας παρέχουσαι ταῖς παρ' [s] Ἕλλησι πλατομέναις, καὶ σκεύας καὶ σύμβολα, καὶ δωρεάς, ὧν εὑρεταὶ καὶ δοτῆρες ἀνθρώποις ἕκαστοι παραδίδονται, ἃ μόνον Διὸς, καὶ Ἥρας, καὶ Ἀθηνᾶς, καὶ Ποσειδῶνος, καὶ τῶν ἄλλων, οὓς [s] Ἕλληνες ἐν τοῖς δώδεκα θεοῖς ἀριθμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4 / 73. 1. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

inuentum, vereor, ne cui moleſtus eſſe videar, ſi velim rei confeſſae fidem prolixiore oratione facere. Poſt iſtos choros multi cithariſtae et multi tibicines tranſibant: poſt eos incedebant alii, qui thuribula, et argentea, et aurea, et ſacra, et publica, ferebant. Poſtremum in pompa locum obtinebant deorum ſimulacra, quae hominum humeris portabantur, quae tales habebant formas, quales apud Graecos finguntur, et eundem habitum, eadem inſignia et munera, quae ab eorum vnoquoque inuenta et hominibus data traduntur: nec ſolum Iouis, Iunonis, Mineruae, Neptuni, et aliorum, quos Graeci duodecim deos recenſent; ſed etiam anti-

r ἐφ' ὧν ἀρώματα καὶ λιβανωτὸς παρ' ὅλην ὁδὸν ἐθυμιᾶτο, καὶ οἱ τὰ πομπεῖα παραφέροντες etc. *Vat.* Haec quantiuis pretii, quae deſunt vulgatis, in ſuo codice habuit etiam *Lapus:* nam vertit: *poſtque illos ibant ferentes thuribula, ex quibus aromata et thus per omnem viam adolebant; et qui pompalia praeferebant ex auro* etc.

s Ἕλληνες ἐν τοῖς δώδεκα] *Herodotus* (lib. II.) refert, hos Deos ab Aegyptiis accepiſſe Graecos. *Apollonii* interpres eos eſſe ait: Iouem, Apollinem, Mercurium, Neptunum, Martem, Vulcanum, Iunonem, Dianam, Palladem, Cererem, Venerem, et Veſtam. Heroas, et ex hominibus Semideos, non oportet huic miſceri numero, neque horum deorum parentes, vt ſatis eleganter hic auctor docet. *Glarean.*

προγενεστέρων, ἐξ ὧν οἱ δώδεκα θεοὶ μυθολογῆνται γενέσθαι, [t] (Κρόνε καὶ Ῥέας, καὶ Θέμιδος καὶ Λητῦς, καὶ Μοιρῶν καὶ Μνημοσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσων ἐστὶν ἱερὰ καὶ τεμένη παρ' Ἕλλησι· καὶ τῶν ὕστερον, [u] ἀφ' ἧς τὴν ἀρχὴν Ζεὺς παρέλαβε, μυθολογουμένων γενέσθαι,) Περσεφόνης, Εἰλειθυίας, Νυμφῶν, Μουσῶν, Ὡρῶν, Χαρίτων, Διονύσε, καὶ ὅσων ἡμιθέων γενομένων αἱ ψυχαὶ, τὰ θνητὰ ἀπολιπῦσαι σώματα, εἰς οὐρανὸν ἀνελθεῖν λέγονται, καὶ τιμὰς λαχεῖν ὁμοίας θεοῖς, Ἡρακλέες, Ἀσκληπιῦ, Διοσκόρων, Ἑλένης, Πανὸς, ἄλλων μυρίων. καίτοι εἰ βάρβαροι ἦσαν οἱ τὴν Ῥώμην οἰκίσαντες, καὶ τὴν ἑορτὴν ταύτην καταςησάμενοι, τί προσῆκεν αὐτοῖς τὺς μὲν Ἑλληνικὺς πάντας σέβειν θεύς τε καὶ δαίμονας, τῶν δὲ πατρίων ὑπερορᾶν; ἢ δειξάτω τις ἡμῖν ἔξω τῦ Ἑλληνικῦ φύλε ἕτερον, ᾧ πάτριά ἐςι ταῦτα τὰ ἱερά· καὶ τότε διαβαλλέτω ταύτην τὴν ἀπόδειξιν, ὡς οὐχ ὑγιῆ. συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς, ἐβοῦτυν εὐθὺς οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων, οἷς ὅσιον, καὶ

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

antiquorum, ex quibus duodecim illos deos genitos fabulae tradunt, Proserpinae, Lucinae, Nympharum, Musarum, Horarum, Gratiarum, Liberi, et aliorum semideorum, quorum animae humano corporis mortalis solutae vinculis coelos adscendisse, et pari cum diis honore frui feruntur, Herculis, Aesculapii, Castoris et Pollucis, Helenae, et Panis, et sexcentorum aliorum. Atqui, si barbari fuissent Romae conditores, et qui hunc diem festum instituerunt, quomodo ipsis decorum fuisset omnes deos et genios Graecos colere, et patrios negligere? Aut ostendat nobis aliquis, praeter Graecam nationem, aliam, cui sacra haec sint domestica, et tum demum hanc probationem, vt minime sanam, reprehendat. Peracta autem pompa, confestim et consules et sacerdotes, quibus fas erat, et aruspices victimas immolabant:

t Inclusa e *Codd. Rom.* et *Ven.* [quibus consentit *Vat.*] *Lapus* etiam agnoscit in sua versione. *Sylb.*

u Ἀφ' ὧν τὴν ἀρχὴν *Vat.*

x Ita

τῶν θυηπόλων τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν τῷ παρ' ἡμῖν. χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοὶ, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ Δήμητρος καρπὸς ἐπιῤῥάναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. τῶν δὲ οἱ μὲν, ἑστῶτος ἔτι τῦ θύματος, σκυτάλῃ τὰς κροτάφυς ἔπαιον· οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς [x] σφαγίδας· καὶ μετὰ τῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες, ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστε σπλάγχνε καὶ παντὸς ἄλλε μέλες· ἃς ἀλφίτοις ζέας ἀναδεύσαντες, προσέφερον τοῖς θύσιν ἐπὶ κανῶν· οἱ δ', ἐπὶ τὰς βωμὺς ἐπιτιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν [y] ἁγιαζομένων. ἕκαστον δ' ὅτι κατὰ νόμυς ἐγίνετο τὰ ἀμφὶ θυσίαν ὑφ' Ἑλλήνων καταδεθέντας, ἐκ τῆς Ὁμήρε ποιήσεως γνῶναι ῥᾴδιον.

labant: idque eodem modo, quo nos vtimur. Ipsi enim, lotis manibus, et victimis aqua pura lustratis, molaque adsperfis earum capitibus, deinde precibus factis, eas a ministris mactari iubebant. quorum alii tempora victimae adhuc stantis vecte percutiebant, alii vero ei cadenti cultros supponebant, ac detracta pelle membratim eam concidebant, et primitias ex singulis extis et omnibus aliis membris capiebant, quas, farris farina adspersas, ad sacrificantes in canistris afferebant: hi vero eas aris impositas succendebant, et in eas, dum sancte et rite cremarentur, vinum infundebant. Quod autem haec singula ex more in sacrificiis a Graecis constituto fierent, ex Homeri poësi quiuis

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72/73. 4/1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

x Ita *Vat.* et *Lapi Cod.* Male σφραγίδας in *Ed. Steph.* Sunt autem (inquit *Sylb.*) σφαγίδες cultri mactandis pecudibus apti, παρὰ τὸ σφάζειν, seu σφάττειν, vt κοπίδες, παρὰ τὸ κόπτειν. Iam vero vt *Dionysius* dicit, ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας, ita *Virg.* Georg. 3. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.*

y Pro ἁγιαζομένων malim ἁγιζομένων (quod firmatur ex v. 25.) vel etiam ἀγνιζομένων. nam et ἁγίζειν, et ἁγνίζειν pro *adolere* reperimus. *Lapus* vertit *aduersum purificata. Sylb.* Vide *Cl. Perizonii* notas doctissimas ad *Aeliani* Var. Hist. l. III. c. 1. p. 168.

καὶ γὰρ χερνιπ]ομένας εἰσάγει τὰς ἥρωας, καὶ [z] ἄλλας χρωμένας, ἐν οἷς φησι·

[a] Χερνίψαντο δ' ἔπειτα, καὶ ἁλοχύτας ἀνέλοντο.
τριχοτομῦντάς τ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας, καὶ τι-
θέντας ἐπὶ τὸ πῦρ, ὧδε γεάφων·

[b] Ἀλλ' ὅ γ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν.

σκυτάλαις τε παίοντας τὰ μέτωπα τῶν ἱερείων, καὶ τὰ πεσόντα θύοντας, [c] ὡς ἐπὶ τῆς Εὐμαίου ποιεῖ θυσίας·

Κόψε δ' [d] ἀπαρχόμενος σχίζῃ δρυὸς, ἣν λίπε κείων.
Τὸν δ' ἔλιπε ψυχή· τοὶ δὲ σφάξαν τε καὶ εὖσαν.
ἀπαρχάς τ' ἀπὸ τῶν σπλάγχνων λαμβάνοντας, καὶ
ἀπὸ τῶν ἄλλων μελῶν, καὶ ταύτας ἀλφίτοις δεύοντας
καὶ καθαγίζοντας ἐπὶ τῶν βωμῶν, ὡς ἐπὶ τῆς αὐτῆς
ποιεῖ θυσίας·

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

quiuis facile cognoscat. Nam inducit heroas manus lauantes, et molis vtentes, vbi sic loquitur:

Postea manus lauarunt, et molas susceperunt.

pilos quoque de capite sectos, et ab illis in ignem coniectos, docet his verbis:

At ille sacra auspicatus, capitis pilos in ignem iecit.

vectibus etiam victimarum frontem *ab illis* percuti, et collapsas mactari *dicit*, sicut in Eumaei sacrificio facit:

Percussit sublato querno stipite, quem liquit profectus:
Illum vero reliquit anima; at illi eum iugularunt et assarunt.

Inducit etiam eos primitias extorum et aliorum membrorum capientes, easque farina adspergentes, et adolentes supra aras, sicut in eodem sacrificio facit:

— *Crudas*

z οὐλαῖς malit *Port.*

a Il. *α.* v. 449.

b *Odyss.* ξ. v. 421.

c Ante ὡς (sicut etiam paullo post v. 26. post τῶν βωμῶν) repetendum est verbum εἰσάγει ex praeced. v. 14. *Sylb.*

d Pro ἀπαρχόμενος vulgata *Homeri* exemplaria (*Odyss.* ξ. v. 425.) habent ἀνασχόμενος, quod participium agnoscit etiam *Eustath.* et interpretatur ἀνατείνας. *Sylb.*

e Ὁμοίως

— ὁ δ' ὠμοθετεῖτο συβώτης,
Πάντοθεν ἀρχόμενος μελέων ἐς πίονα δημόν·
Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε παλύνας ἀλφίτῳ ἀκτῇ.

Ταῦτα δὲ Ῥωμαίους ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ πράττοντας ἐπὶ ταῖς θυσίαις ἰδὼν ἐπίσαμαι· καὶ μιᾷ πίστει τῇδε ἀρκούμενος, ὁ βαρβάρους ἐπείσθην εἶναι τοὺς οἰκιστὰς τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἐκ πολλῶν τόπων συνεληλυθότας Ἕλληνας. ὀλίγα μὲν γὰρ ἐπιτηδεύματα περὶ θυσίας τε καὶ ἑορτὰς [e] ὁμοίως Ἕλλησι [f] καὶ βαρβάρους τινὰς ἐπιτελεῖν ἐνδέχεται· ἅπαντα δὲ ταὐτὰ πράττειν, ἀπίθανον.

Λοιπὸν δέ ἐστί μοι καὶ περὶ τῶν ἀγώνων, οὓς μετὰ LXXIII.
τὴν πομπὴν ἐπετέλουν, ὀλίγα διελθεῖν. πρῶτος ὁ τῶν τεθρίππων τε καὶ συνωρίδων καὶ τῶν ἀζεύκτων ἵππων ἐγίνετο δρόμος, [g] ὥσπερ Ἕλληνες τὸ ἀρχαῖον ὀλυμπιάσι τε καὶ μέχρι τοῦ παρόντος. ἐν δὲ ταῖς ἱππικαῖς ἀμίλ-

— *Crudas autem imposuit subulcus,* *Per. Iul.*
Ex omnibus carpens membris primitias inuolutas pingui 4226.
adipe: *Ante*
Atque haec quidem in ignem iecit adsperſa farinae flore. *Chr.* 488. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

Haec autem a Romanis etiam aetate mea in sacrificiis obseruari perspectum habeo: et hoc vno argumento contentus, adducor, vt credam, Romae conditores minime barbaros fuisse, sed Graecos, qui ex variis locis in vnum conuenerint. Fieri enim potest, vt etiam barbari aliqui in paucis sacrorum et festorum ritibus cum Graecis consentiant: sed vt haec omnia faciant, vix est credendum.

Reliquum est mihi, vt paucis etiam agam de ludis, quos peracta pompa faciebant. Primus erat quadrigarum et bigarum et singularium equorum cursus, sicut olim apud Graecos, et ad hanc vsque aetatem in ludis olympiacis fit. In equestribus autem

e Ὁμοίως Ἕλλησι τὸ ἀρχαῖον *Vat.*

f Malim vsitatiori ordine καὶ βαρβάρους τινάς. *Sylb.* Nam in vulgatis inuerse legitur βαρβάρους καὶ τινας.

g Quia membrum hoc verbo suo caret, forsan legendum est ὡς παρ' Ἕλλησι. *Sylb.* Forsan verbum ἐπετέλουν vel ἐποίουν supplendum. *Port.*

b Male

λαις ἐπιτηδεύματα δύο τῶν παλαιῶν πάνυ, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθετήθη, φυλατ]όμενα ὑπὸ Ῥωμαίων μέχρι τῶν κατ' ἐμὲ διάκειται χρόνων, τό τε περὶ τὰ [h] τρίπωλα τῶν ἁρμάτων· ὃ παρ' Ἕλλησι μὲν ἐκλέλοιπεν, ἀρχαῖον ἐπιτήδευμα καὶ ἡρωϊκόν, ᾧ ποιεῖ τοὺς Ἕλληνας Ὅμηρος ἐν ταῖς μάχαις χρωμένους. δυσὶ γὰρ ἵπποις ἐζευγμένοις, ὃν τρόπον ζεύγνυνται συνωρίς, [i] τρίτος παρείπετο [k] σειραῖος ἵππος ῥυτῆρσι συνεχόμενος· ὃν ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι καὶ [l] μὴ συνεζεῦχθαι [m] παρήορον [n] ἐκάλουν οἱ

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

tem certaminibus duo peruetusta ſtudia, vt olim fuerant inſtituta, a Romanis ad meam vſque aetatem obſeruantur: vnum eſt trigarum, quod in Graecia quidem obſoleuit, vetuſtum et heroicum inſtitutum, quo Graecos in proeliis vſos Homerus teſtatur. nam duobus equis iunctis, quo modo bigae iunguntur, addebatur tertius equus funalis, qui loris adiunctus erat, quem priſci vocabant παρήορον, quod aliis eſſet adiunctus et adnexus.

b Male in *Ed. Steph.* τρίπολα.

i Τρίτος παρείπετο σειραῖος ἵππος, ῥυτῆρσι συνεχόμενος] Equi funalis, ſiue παρήορα ac σειραίᾳ vſus hic fuit apud veteres, vt ſi forte alter τῶν ζυγίων occideretur in proelio, eſſet ad manum, qui in eius locum ſubſtitueretur. Similes fuere imperatorum equi, qui συρτοὶ vocabantur, quorum vſus eſt hodieque. Συρτὰς autem equos appellabant, qui manu ducebantur, quotieſcunque imperator equitaret, qui mos coepit temporibus Theophili imperatoris, Michaelis Balbi filii: nam is primus τὴν τῶν συρτῶν ἵππων ἀκολουθησιν inſtituit. Auctor *Curopalates*, nuper a doctiſſimo viro *Franciſco Iunio* editus. cuius librum nos quoque habemus manuſcriptum, cum aliis eiuſdem generis nonnullis: quos Deo dante publici aliquando iuris faciemus. *Caſaub.*

k Vide *Annott.*

l Si quis pro συνεζεῦχθαι reponere velit παρεζεῦχθαι, ſuo fruatur iudicio. *Sylb.* Καὶ μὴ συνεζεῦχθαι legit *Valeſius* ad *Harpocrat.* in notis ad Notas *Mauſſaci*, p. 94. *Ed. Lugd. Bat.* Videſis *Bulengerum* de Circis Rom. c. 57. et *Feithii* Antiquitates Homericas l. IV. c. 11.

m Παρήορος in *Cod. Vat.* quo modo et aliquoties apud *Homerum.*

n Παρήορον] *Euſtathius* in *Homerum* παρήορον deducit ἀπὸ τοῦ παραείρω, τὸ παραζευγνύω. vt ſit ὁ παρεζευγμένος, ἤγουν ὁ ἐγγὺς τῶν ζευγιτῶν, ſeu (vt *Comicus* loquitur) τῶν ζυγίων. eundemque a poſterioribus appellatum ait παράσειρον, et a *Sophocle* σηραῖον. Idem (p. 1319.) tradit, hos παρήορας equos non ſtricte nec firmiter ad currum alligari ſolitos, ſicut ζυγίους, ſed ἀφέτους παρείρεσθαι, ἤτοι παραζεύγνυσθαι. E quibus duobus locis ſi quis pro συνεζεῦχθαι (v. eod.) reponere velit παρεζεῦχθαι, per me licet. παραιωρεῖσθαι vero et παραείρεσθαι eiuſdem hoc loco ſignificationis ſunt. Sunt, qui eundem eſſe putant σειραφόρον. *Helciarius* vero appellatur, qui, applicato ad pectus Helcio, currum onuſtae trahit, vel ſolus, vel cum aliis. *Sylb.*

παλαιοί. ἕτερόν τε, παρ' ὀλίγαις ἔτι φυλατ]όμενον πόλεσιν Ἑλληνίσιν ἐν ἱερουργίαις τισὶν ἀρχαϊκαῖς, ὁ τῶν [o] παρεμβεβηκότων τοῖς ἅρμασι δρόμος. ὅταν γὰρ τέλος [p] αἱ [q] τῶν ἵππων ἅμιλλαι λάβωνται, ἀποπηδῶντες ἀπὸ τῶν ἁρμάτων οἱ παροχήμενοι τοῖς ἡνιόχοις, ἃς οἱ ποιηταὶ μὲν παραβάτας, [r] Ἀθηναῖοι δὲ καλοῦσιν ἀποβάτας, τὸν σαδιαῖον ἁμιλλῶνται δρόμον αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους. τελεσθέντων δὲ τῶν ἱππικῶν δρόμων, οἱ τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν ἀγωνιζόμενοι τότ' εἰσήεσαν, δρομεῖς

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat.* *V.C.* 264. *Var.* 266.

nexus. Alterum vero eſt, quod adhuc apud quoſdam Graeciae populos obſeruatur in vetuſtis quibuſdam ſacrificiis, eorum videlicet curſus, qui curru vehuntur. Finito enim equeſtri certamine, ii, qui prius iuxta aurigas eodem curru vehebantur, quos poëtae παραβάτας, Athenienſes ἀποβάτας vocant, de curru deſilientes in ſtadio ipſi inter ſe curſu certant. Peractis curſibus equeſtribus, qui ſuis ipſorum corporibus decertarent, curſores,

o Παρεμβεβληκότων in *Ed. Steph.* ſed veram lectionem παρεμβεβηκότων agnoſcit *Lapus*, dum vertit *vectorum in curribus*. Proprie παρεμβεβηκότες ſunt (vt paulo poſt loquitur) οἱ παροχήμενοι τοῖς ἡνιόχοις, qui aurigis aſſidentes iiſdem vehuntur curribus. *Sylb.*

p Deeſt *Vat.*

q Ἱππέων] Ἵππων maluit *Gelenius.*

r Ἀθηναῖοι δὲ καλοῦσιν ἀποβ. rectius in *Cod. Vat.* verbum καλοῦσιν a vulgatis abeſt. Quia παραβάται (et metri cauſa apud Poëtas παραιβάται) ſub finem equeſtris curſus e curribus deſiliebant et pedeſtri curſu inter ſe certabant, vocati ſunt etiam ἀποβάται. Idem ferme τῶν ἀναβατῶν genus eſt apud *Pauſan.* niſi quod hic ἀποβάται deſiliunt e curribus, ἀναβάται vero apud *Pauſaniam* ex equis. *Sylb.* Quis putet, ἀποβάτης et παραβάτης voces eſſe ἰσοδυναμούσας? lego Ἀθηναῖοι

τε καὶ πύκ]ας καὶ παλαισ[ά]ς. [s] τρία γὰρ ἀθλήματα [t] παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ταῦτα ἦν [u] Ἕλλησιν, ὡς [v] Ὅμηρος ἐπὶ τῇ Πατρόκλε δηλοῖ ταφῇ. ἐν δὲ τοῖς διὰ μέσου τῶν ἀθλημάτων χρόνοις Ἑλληνικώτατον καὶ κράτιστον ἁπάντων [u] ἐθῶν [x] ἀπεδείκνυντο, στεφανώσεις καὶ [y] ἀναῤῥήσεις ποιούμενοι τιμῶν, αἷς ἐτίμων τοὺς ἑαυτῶν εὐεργέτας· ὡς Ἀθήνησιν ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς ἐγίνετο θυσίαις· καὶ σκύλων, ὅσων λάβοιεν ἐκ πολέμων, ἐπιδείξεις τοῖς εἰς θέαν συνελθοῦσιν. ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ μὲν τούτων ἔτε μηθένα ποιήσασθαι λόγον, ἀπαιτούσης τῆς ὑποθέσεως, καλῶς εἶχεν, ἔτε μηκύνειν πέρα τοῦ δέοντος ἥρμοττε.

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

sores, pugiles, et luctatores *ſtadium* ingrediuntur. Haec enim tria certaminum genera apud priſcos Graecos erant, vt Homerus in Patrocli funere declarat. Caeterum, medio temporis ſpatio, quod inter certamina intercedebat, ex more, qui Graecis maxime erat peculiaris, et longe omnium optimus, homines bene de ſe meritos coronis coronabant et honorabant, et voce praeconis laudabant, (ſicut Athenis in Bacchanalibus fiebat) et omnia ſpolia hoſtibus erepta illis, qui ad ſpectacula conuenerant, oſtendebant. Sed enim nec res praeclare ſe habuiſſet, ſi de his nullam prorſus feciſſem mentionem, ipſa argumenti ratione hoc poſtulante, nec, ſi prolixiore oratione, quam par erat, vſus fuiſſem, commodum hoc fuiſſet. Tempus vero

ναῖοι δὲ ἀναβάτας καλοῦσι. firmatque *Pollux*, cum dicit: Ἐπιβεβήκασι τῷ ἁρματίῳ δίφρῳ ἡνίοχος καὶ παραβάτης, ὃν ὁ Πλάτων ἀναβάτην μικράσπιδα ἐκάλεσεν. Nonnulli forſan legerent: ὃς οἱ ποιηταὶ μὲν παραιβάτας, Ἀθηναῖοι δὲ παραβάτας. Verum non placet. *Caſaub.* Si verum ſit, quod ſupra attulimus ex *Sylburgio*, parum refert, vtrum legamus παραβάτης, ἀποβάτης, aut ἀναβάτης.

s Primum certamen apud *Homerum* in *Il.* ψ. eſt equitum; nihil ad Athletas. Secundum autem πυγμαχίας, *caeſtuum pugnae*. Tertium παλαισμοσύνης, *luctae*. Quartum ταχύτητος, *velocitatis*. *Glarean.*

t Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ταῦτα ἦν *Vat.*

u Ἐθνῶν manifeſto errore in *Ed. Steph.*

x Ἀπεδείκνυτο in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Sed ἀπεδείκνυντο legiſſe videtur *Lapus.*

y Ἀναῤῥήσας τινὰς *Vat.*

z Ἀπο-

καιρὸς δ' ἐπὶ τὴν [z] ὑπολειπομένην διήγησιν ἐπανάγειν. ὡς γὰρ δὴ τὰ περὶ τὸν ἀπαχθέντα ἐπὶ τιμωρίαν ὑπὸ τοῦ δεσπότου, καὶ προηγησάμενον τῆς πομπῆς, ἔμαθεν ἡ βουλὴ [a] παρὰ τοῦ τὸ πραχθὲν ἀνανεωσαμένου, τοῦτον ὑπολαβοῦσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγεσθαι τὸν δ' [b] καλῶς ἀπάρχοντα τῶν ὀρχηστῶν, ὥσπερ ἔφην, ἀναζητήσασα τὸν τῷ θεράποντι λωβησάμενον, καὶ ζημίαν ἐπιβαλοῦσα, ἧς ἄξιος ἦν, ἑτέραν ἐψηφίσατο τῷ θεῷ πομπὴν ἐπιτελεσθῆναι, καὶ ἀγῶνας ἐξ ἀρχῆς ἑτέρους ἀπὸ διπλασίων χρημάτων, ἢ πρότερον ἐγένοντο. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τούτων συντελεσθέντα τῶν ὑπάτων τοιάδε ἦν.

vero eſt, vt ad intermiſſam narrationem redeamus. Vbi igitur ſenatus ex illo, qui rem geſtam ipſi in memoriam reuocarat, cognouit ea, quae acciderant illi ſeruo ad ſupplicium iuſſu domini abducto, et audiſſet, quiſnam eſſet ille, qui pompae praeiuerat, hunc exiſtimans eſſe praeſultorem illum, qui deo diſplicuerat, et qui ab eo (vt dixi) indicabatur, diligenter quaeſiuit dominum, qui ſeruum ſuum adeo crudeliter ac foede tractarat, multaque illi pro meritis irrogata, deo pompam ludosque, duplo maiore ſumtu, quam ante, inſtaurari ſuo decreto iuſſit. Atque haec quidem his conſulibus ſunt geſta.

Per. Iul. 4226. *Ante Chr.* 488. *Olymp.* 72. 4. 73. 1. *Cat.* 264. *V.C. Var.* 266.

z Ἀπολειπομένην *Vat.*

a Παρὰ τοῦτο] Optime in *Cod. Rom.* (quo vſus eſt *Sylb.*) et *Vat.* παρὰ τοῦ τὸ πραχθὲν ἀνανεωσαμένου, *ab illo, qui rem in memoriam revocarat.* Dicimus (inquit *Port.*) ἀνανεῶσθαί τι. i. e. *in memoriam aliquid reuocare*: quod firmat *Suidas*, inquiens: ἀνανεωσάμενος, ἀνακαινίσας, ἢ ἀναμνησθείς. ὁ δὲ Μάρκιος προσανανεωσάμενος τὴν τοῦ τείχους ταπεινότητα etc.

b Καλὸν] Forſan rectius καλῶς. *Sylb.*

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM

LIBER OCTAVVS.

Οἱ δὲ μετὰ τούτους ἀποδειχθέντες ὕπατοι κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν καὶ τρίτην ὀλυμπιάδα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἄστυλος Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀγχίσου, Γάϊος Ἰάλιος [b] Ἴάλλος, καὶ Πόπλιος Πινάριος Ῥοῦφος, ἄνδρες ἥκιστα πολεμικοὶ, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα τῆς

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 ½.

Sequenti anno, Olympiade LXXIII. qua vicit in stadio Astylus Crotoniates, archonte Athenis Anchise, creati consules C. Iulius Iulus et P. Pinarius Rufus, viri minime bellicosi, et ob hoc ipsum

Cat. V.C. 265. Var. 267.

C. Iulio et P. Pinario Coss. bellum e Volscis duce Marcio Coriolano.

[a] In *Lapi* versione huiusmodi habemus argumentum: *Dionysii Halicarnassei de Antiquitatibus Romanis liber* VIII. *praecipue Coriolani bellum contra Romanos continet: cuius damnatio in priore fuit libro. Narrat autem, vt inceptum, vt gestum, vt sedatum. Orationes sunt variae: ipsius quidem Marcii et ad Volscos et ad Romanos; deinde Romanorum et matris Veturiae. Quae vero post id bellum acta, haec sunt: Coriolani mors; bellum cum Hernicis, Aequis, Volscisque; Agrariae legis prima apud Romanos mentio per Sp. Cassium, propter quam is accusatus et damnatus interiit; postremo rursus bellum cum Volscis et Veientibus. Historia duarum omnino Olympiadum, i. e. annorum octo.*

[b] Ἴάλλος omittit *Lapi* versio. *Gelenius* pro eo posuerat Tullus: quod et *Camerario* placuit. *Sigonius* e *Cuspinianis Fastis* Iulum, e *Siculis* Sulum affert. Iulum cum ipse probet, ego quoque amplecti non dubitaui; praesertim cum in alio loco doceat, Iulum esse cognomen Iuliorum. *Sylb.*

[c] Ὀλίγα

ἀρχῆς ταύτης παρὰ τῷ δήμῳ τυχόντες, εἰς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἠναγκάσθησαν κινδύνους καταστῆναι, πολέμου καταῤῥαγέντος ἐκ τῆς ἐκείνων ἀρχῆς, δι' ὃν ἡ πόλις [c] ὀλίγου ἐδέησεν ἐκ βάθρων ἀναιρεθῆναι. ὁ γὰρ Μάρκιος ἐκεῖνος ὁ Κοριολάνος, ὁ τὴν ἐπὶ τῇ τυραννίδι αἰτίαν ἔχων, καὶ φυγῇ ἀϊδίῳ ἑλαθεὶς, ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ τιμωρίαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν βουλόμενος λαβεῖν, δι' ὃ δ' ἂν αὐτὴ γένοιτο τρόπου, καὶ δι' οἵας δυνάμεως ἀνασκοπῶν, μίαν εὗρισκε Ῥωμαίοις τότε ἀντίπαλον ἰσχὺν τὴν Οὐολούσκων, εἰ κοινῇ χρησάμενοι γνώμῃ, καὶ τυχόντες ἔμφρονος ἡγεμόνος, ἐπῄεσαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πόλεμον. ἐλογίζετο γᾶν, ὡς, εἰ πείσειε τοὺς Οὐολούσκους, δέξασθαί τ' αὐτὸν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτρέψαι τῷ πολέμῳ, ῥᾳδίως αὐτῷ διαπεπράξεται τὸ ἔργον. ἐτάραττε δ' αὐτὸν ἡ συνείδησις, ὅτι πλειστάκις κατὰ τὰς μάχας δεινὰ δεδρακὼς ἦν, καὶ πόλεις συμμαχίδας ἀφῃρημένος. ὃ μὴν ἀπέστη γε τῆς πείρας διὰ τὸ τὸν κινδύνου μέγεθος, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ δεινὰ χωρεῖν ἐβουλεύσα-

ipsum potissimum a populo creati, multa et magna pericula coacti sunt subire, bello ipsis consulatum gerentibus repente exorto, quo parum abfuit quin vrbs funditus euerteretur. Nam Marcius ille Coriolanus, qui ob suspicionem affectatae tyrannidis accusatus, et in perpetuum exsilium pulsus fuerat, suum casum indigne ferens, et poenas de inimicis sumere cupiens, sed quonam modo quibusue viribus id posset facere considerans, vnam Volscorum potentiam Romanis tunc parem comperiebat, si de communi sententia, et nacti prudentem ducem, bellum ipsis inferrent. Cogitabat igitur, si Volscis persuadere potuisset, vt se reciperent, sibique imperii bellique summam permitterent, facile se rem confecturum. Sed enim conscientia terrebat, quod toties in proeliis graues clades illis attulisset, vrbesque socias ademisset. Non tamen ab hoc conatu periculi magnitudine territus destitit, sed in ipsa pericula ruere, et

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 ½. Cat. V.C. 265. Var. 267.

[c] ὀλίγα δεῖν ἐδέησεν] Δεῖν otiosum hic est, ideoque rectius expungetur. *Sylb.*

το, καὶ πάσχειν ὑπ' αὐτῶν ὁτιῶν. Φυλάξας δὲ νύκτα, καὶ ταύτην σκοταίαν, ἦκεν εἰς [d] Ἄντιον, τὴν ἐπιφανεστάτην τῶν ἐν Οὐολόσκοις πόλεων, ἡνίκα περὶ δεῖπνον ἦσαν οἱ κατὰ τὴν πόλιν· καὶ παρελθὼν εἰς οἰκίαν ἀνδρὸς δυνατοῦ, διὰ εὐγένειάν τε καὶ πλῆτον, καὶ [e] τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πράξεις μέγα ἐφ' ἑαυτῷ φρονοῦντος, καὶ τὸ ἔθνος ὅλον ἄγοντος ὡς τὰ πολλὰ, ᾧ Τύλλος [f] Ἀτλιος ὄνομα ἦν, ἱκέτης τοῦ ἀνδρὸς γίνεται [h] καθεζόμενος ἐπὶ τῆς ἑστίας. διηγησάμενος δ' αὐτῷ τὰς κατασχέσας αὐτὸν ἀνάγκας, δι' ἃς ὑπέμεινεν ἐπὶ τὰς ἐχθρὰς καταφυγεῖν,

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

et quiduis ab illis perpeti ſtatuit. Itaque obſeruata nocte, eaque obſcura, venit Antium, nobiliſſimam Volſcorum vrbem, eo tempore, quo vrbis incolae coenam ſumebant: ingreſſuſque in aedes viri et nobilitate et opibus potentis, et ob res bellicas magnifice de ſe ſentientis, et ſummae in ea gente vt plurimum auctoritatis, cui Attio Tullo nomen erat, ad genua ipſius ſedentis ad focum ſupplex accidit. Quum autem ei neceſſitates narraſſet, ad quas redactus erat, et quibus impulſus ad hoſtes confugere

d De Antio vide *Monumenta Veteris Antii* per *Philippum a Turre*.

e Repetenda hic praepoſitio διὰ, vel diſtinctio collocanda poſt δυνατοῦ, non poſt πλῆτον. *Sylb.*

f In *Ed. Steph.* Ἄτιος. Ego cum vett. *Liuii* codd. et *Dionyſii* alibi Ἄτλιος malui. Nomen hoc varie efferri annotavit *Sigon.* cuius ſententia non improbanda videtur, ſc. praenomen eſſe *Tullum*, nomen gentis *Attium*, vt in Tullo Hoſtilio. *Sylb.* Ἄκλιος maluit *Portus*: quod in quibuſdam *Liuii* codd. *Accius* repererat.

g Ἱκέτης τοῦ ἀνδρὸς γίνεται καθεζομένου ἐπὶ τῆς ἑστίας] Legendum καθεζόμενος: quod et praecedentia probant, et ſequentia confirmant: ſi quis non nimis negligenter ea legat. Fuit enim apud veteres ſupplicum mos, vt ad focum aſſiderent. Notus *Homeri* locus de Vlyſſe in aedibus Alcinoi. *Thucydides* lib. primo, de Themiſtocle: ὁ δὲ, τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος, διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς, τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. addit deinde *Thucydides*, fuiſſe μέγιστον ἱκέτευμα τοῦτο, hoc eſt, *maximam vim hoc ſupplicium habuiſſe*. Adſcribam *Plutarchi* locum de hoc ipſo Coriolano, ex eius vita: Ἐβάδιζεν ὧν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Τύλλου. καὶ παρεισελθὼν ἄφνω πρὸς τὴν ἑστίαν, ἐκάθιζε σιωπῇ, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐγκαλυψάμενος ἡσυχίαν ἦγεν. quae poſteriora verba valde ſunt notanda: nam ſolemne id quoque erat, vt, qui in foco ſupplices ſederent, ſilentio vterentur. *Apollonius* lib. IV. τὼ δ' ἄνεω καὶ ἀναυδοὶ ἐφ' ἑστίῃ ἁλίξαντες Ἰάσονα, ἤτε δίκῃ λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται. *Caſaub.*

μέτρια ἠξίου φρονῆσαι καὶ ἀνθρώπινα περὶ ἀνδρὸς ἱκέτου, καὶ μηκέτι πολέμιον ἡγεῖσθαι τὸν ὑποχείριον, μηδ' εἰς τὰς ἀτυχοῦντας καὶ τεταπεινωμένους ἀποδείκνυσθαι τὴν ἰσχύν, ἐνθυμούμενον, ὡς ὀ μένουσιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν αἱ τῶν ἀνθρώπων τύχαι. „Δύναιο δ' ἄν, ἔφη, τοῦτο ἐξ αὐτοῦ μάλιστα μαθεῖν ἐμοῦ, ὃς ἐν τῇ μεγίστῃ πόλει κράτιστός ποτε εἶναι τῶν ἄλλων δοκῶν, νῦν ἔρημος καὶ ἄπολις καὶ ταπεινὸς ἐρριμμένος, τοῦτο πείσομαι, ὅ τι ἂν ἐχθρῷ ὄντι σοι δοκῇ. ὑπισχνοῦμαι δέ σοι τοσαῦτα ἀγαθὰ ποιήσειν Οὐολόσκους, φίλος τῷ ἔθνει γενόμενος, ὅσα κακὰ εἰργασάμην ἐχθρὸς ὤν. [i] εἰ δέ τι ἄλλο γινώσκεις περὶ ἐμοῦ, χρῆσαι τῇ ὀργῇ παραχρῆμα, καὶ θάνατον χάρισαί μοι τὸν τάχιστον, αὐτοχειρίᾳ τε καὶ ἐπὶ τῆς ἑστίας τῆς ἑαυτοῦ καθιερεύσας τὸν ἱκέτην.„

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

fugere non dubitarat, orabat, vt moderate et humaniter de ſupplice ſentiret, neue hoſtem duceret eum, quem in ſua poteſtate haberet, neue in calamitoſos et afflictos ſuas vires exſereret, conſiderans humanae fortunae viciſſitudines et inconſtantiam. „Poteris autem, inquit, hoc potiſſimum vel meo exemplo diſcere, qui modo in maxima vrbe omnium praeſtantiſſimus viſus, nunc ab omnibus deſtitutus, et exſul, et humilis, atque abiectus, id patiar, quod tibi hoſti libuerit. Polliceor vero tibi, me tantum boni Volſcis allaturum, ſi in huius gentis amicitiam recipiar, quantum mali attuli, dum hoſtis eſſem. *Quod ſi aliter de me ſentis, ex tempore iram tuam in me effunde, et mortem quam citiſſimam mihi largire, tua manu tuiſque in aedibus me ſupplicem mactans.„

Dum

h Καθιζομένου] Καθεζόμενος *Vat.* qua locutione vtitur et *Thucydides* (p. 75. *Ed. Oxon.*) de Themiſtocle opem ſimiliter implorante ab Admeto Moloſſorum rege.

i Εἰ δέ τι ἄλλο γινώσκεις legit *Portus*. vulgatis deeſt v. ἄλλο.

* Si vero aliter cognoſcis de me. *Lapus*. Quod ſi malis in me animaduertere. *Gelen.*

11. Ἔτι δ' αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος, ἐμβαλὼν τὴν δεξιὰν ὁ Τύλλος, καὶ ἀπὸ τῆς ἑστίας ἀναστήσας, θαῤῥεῖν τ' αὐτὸν ἐκέλευσεν, ὡς μηδὲν ἀνάξιον τῆς ἰδίας ἀρετῆς πεισόμενον· καὶ πολλὰς αὐτῷ χάριτας εἰδέναι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφίξεως ἔφη, τιμήν τινα ἡ μικρὰν εἶναι καὶ ταύτην ἀποφαινόμενος· Οὐολούσκους τ' αὐτῷ πάντας ὑπισχνεῖτο ποιήσειν φίλους, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ἑαυτῆ πατρίδος· καὶ ἀδεμίαν ἐψεύσατο τῶν ὑποσχέσεων. χρόνου δέ τινος ἡ πολλῆ [k] διελθόντος βελευομένοις τοῖς ἀνδράσι κατὰ σφᾶς, Μαρκίῳ τε καὶ Τύλλῳ, κινεῖν ἐδόκει τὸν πόλεμον. ὁ μὲν οὖν Τύλλος αὐτίκα μάλα ἐβούλετο, πᾶσαν τὴν Οὐολούσκων δύναμιν παραλαβὼν, ἐπὶ τὴν Ῥώμην χωρεῖν, ἕως ἐσασίαζε, καὶ ἡγεμόνας ἀπολέμους εἶχεν. ὁ δὲ Μάρκιος αἰτίαν πρῶτον ᾤετο δεῖν εὐσεβῆ καὶ δικαίαν ἐνστήσασθαι τῷ πολέμῳ· διδάσκων, ὡς ἁπάσαις μὲν πράξεσι θεοὶ συλλαμβάνουσι, μάλιστα δὲ ταῖς κατὰ πολέμους, ὅσῳ μείζους τέ εἰσι τῶν ἄλλων, καὶ εἰς ἀδήλους φιλοῦσι κατασκήπτειν τύχας. [l] ἐτύγχανον δὲ

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

Dum autem haec diceret, Tullus porrecta dextra eum a foco ſubleuauit, bonoque animo eſſe iuſſit, quod nihil ſua virtute indignum eſſet paſſurus; ſeque ipſi, quod ad ſe veniſſet, magnam gratiam habere dixit, hunc quoque honorem non parvum eſſe interpretans: promiſitque, ſe omnium Volſcorum amicitiam ei conciliaturum, facto a ſuis ciuibus initio. et quicquid promiſit, id etiam praeſtitit. Nec ita multo poſt, quum Marcius et Tullus remotis arbitris inter ſe conſultaſſent, bellum populo Romano inferendum cenſuerunt. Ac Tullus quidem cum omnibus Volſcorum viribus Romam conſeſtim petendam cenſebat, dum populus ſeditione laboraret, et duces imbelles haberet. ſed Marcius arbitrabatur, prius iuſtam piamque belli cauſam quaerendam: docens, deos omnibus rebus adeſſe, praecipue vero bellicis, idque tanto magis, quanto hae rebus aliis ſunt maiores, et quanto harum alea incertior eſſe ſolet. Tunc autem

k Παρελθόντος] διελθόντος *Vat.*

l Ἐτύγχανον δὲ τότε *Var.* quo modo et *Lapus*: nam vertit: *erat enim eo tempore.* atque ita legendum eſſe placuit *Sylburgio.* vulgatis deeſt δὲ.

m Hoc

τότε Ῥωμαίοις καὶ Οὐολούσκοις ἐκεχειρίαν τῷ πολέμῳ καὶ ἀνοχὰς πρὸς ἀλλήλους ἔσας, σπονδάς τε διετεῖς ὀλίγῳ πρότερον χρόνῳ γενόμενας. „Ἐὰν μὲν οὖν ἀτερισκέπτως, ἔφη, καὶ διὰ τάχους τὸν πόλεμον ἐπιφέρῃς, τῷ λελῦσθαι τὰς σπονδὰς αἴτιος ἔσῃ, καὶ τὸ δαιμόνιον ἀχ ἕξεις εὐμενές· ἐὰν δὲ περιμείνῃς, ἕως ἐκεῖνοι τοῦτο ποιήσωσιν, ἀμύνεσθαι δόξεις, καὶ λελυμέναις σπονδαῖς βοηθεῖν. ὅπως δ' ἂν τοῦτο γένοιτο, καὶ ὅπως ἂν ἐκεῖνοι μὲν ἄρξειαν παρασπονδεῖν, ἡμεῖς δὲ δόξαιμεν ὅσιον καὶ δίκαιον ἐπιφέρειν τὸν πόλεμον, ἐγὼ σὺν πολλῇ φροντίδι ἐξεύρηκα. δεῖ δὲ ὑφ' ἡμῶν αὐτὸς ἐξαπατηθέντας ἄρξαι τῆς παρανομίας. [m] ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐξαπάτης, ὃν ἐγὼ τέως μὲν ἀπόῤῥητον ἐφύλαττον, ἀναμένων τὸν οἰκεῖον αὐτῷ καιρόν, νῦν δέ σε σπεύδοντος ἔργῳ ἔχεσθαι, θᾶττον ἐκφέρειν ἐπὶ μέσον ἀναγκάζομαι, τοιόσδε ἐστίν· θυσίας ἐπιτελεῖν Ῥωμαῖοι μέλλουσι, καὶ ἀγῶνας ἄγειν ἀπὸ πολλῶν χρημάτων σφόδρα λαμπρούς· ἀφίξονται δὲ κατὰ θέαν ἐπὶ τούτους πολλοὶ τῶν ξένων. τοῦτον ἀναμείνας τὸν χρό-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

tem Romani Volſcique arma ſuſpenderant, et inducias foedusque in biennium paulo ante fecerant. „Si igitur, inquit, inconſiderate et praepropere bellum intuleris, tu foedus prior violabis, nec numen diuinum propitium habebis: quod ſi exſpectaris, donec ipſi hoc faciant, bellum illatum propulſare, foederaque violata vindicare videberis. Quomodo autem hoc fieri poſſit, et quomodo illi priores foedera frangere, nos vero pium iuſtumque bellum inferre videamur, ego poſt longam cogitationem tandem inueni. Oportet autem illos a nobis deceptos iura priores violare. Modus autem eos decipiendi (quem ego hactenus occultaui, opportunam eius occaſionem exſpectans, iam vero, quum te animo admodum propenſo ad rem aggrediendam videam, ocius in medium proferre cogor) hic eſt: Populus Romanus ſacrificia ludoſque ſumtuoſiſſimos magnificentiſſimoſque eſt facturus: ad horum autem ſpectaculum multi peregrini confluent. Hoc tempore exſpectato, i tu

m Hoc Marcii conſilium e *Dionyſio* noſtro citat *Plutarchus* in Coriolano. *Sylb.*

νον, ἴθι καὶ σὺ, καὶ Οὐολσκῶν ὅσους δύνασαι πλείστους παρασκεύασον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θέαν. ὅταν δ' ἐν τῇ πόλει γένῃ, τῶν ἀναγκαιοτάτων τινά σοι φίλων κέλευσον ἐλθεῖν ὡς τὰς ὑπάτους, καὶ δι' ἀπορρήτων εἰπεῖν, ὅτι μέλλουσιν ἐπιτίθεσθαι τῇ πόλει Οὐολσκοὶ νύκτωρ, καὶ ἐπὶ τοῦτο ἥκουσι τὸ ἔργον ἀθρόοι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὡς, εἰ τοῦτο ἀκούσειαν, οὐδὲν ἔτι ἐνδοιάσαντες ἐκβαλοῦσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ παρέξουσιν ἀφορμὴν δικαίας ὀργῆς.»

III. Ὡς δ' ἤκουσε ταῦτα ὁ Τύλλος, ὑπερηγάσθη τε, καὶ τὸν παρόντα καιρὸν τῆς στρατείας ἀναβαλόμενος, περὶ τὴν παρασκευὴν ἐγίνετο τοῦ πολέμου. ἐπεὶ δὲ καθῆκεν ὁ τῆς [n] ἑορτῆς καιρὸς, Ἰούλιός τε καὶ Πινάριος τὴν ὑπατείαν ἤδη παρειληφότων, ἡ κρατίστη τῶν Οὐολσκῶν νεότης ἐξ ἁπάσης πόλεως, ὡς ὁ Τύλλος ἠξίου, παρῆν ἐπὶ τὴν τῶν ἀγώνων θέαν· καὶ κατεσκήνουν οἱ πλείους ἐν ἱεροῖς τε καὶ δημοσίοις τόποις, οὐκ ἔχοντες καταγωγὰς ἐν οἰκίαις τε καὶ παρὰ ξένοις·

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

i tu quoque, et da operam pro viribus, vt quam plurimi Volſci ad id ſpectaculum veniant. Vbi vero in vrbe fueris, amicum aliquem tibi coniunctiſſimum conſules adire iube, et ſecreto dicere: Volſcos noctu vrbem aggreſſuros et ideo tantum eorum numerum in vrbem conuenire. Certo enim ſcias, ſi hoc audierint, fore, vt ſine vlla cunctatione vos ex vrbe pellant, atque ita irae iuſtae materiam praebeant.,,

Tullus, his auditis, mirum in modum laetatus eſt, atque hac expeditione in illud tempus dilata, in belli apparatum incumbebat. Deinde quum tempus ludorum committendorum veniſſet, et Iulius ac Pinarius conſulatum iam iniiſſent, lectiſſima Volſcorum iuuentus ex omnibus ciuitatibus, auctore Tullo, ad ludorum ſpectaculum venit; eorumque maior pars diuertit in loca ſacra et publica, quod hoſpitia priuata non ſufficerent ad omnes recipiendum; et

n Pro ἀρχῆς [vt vulg. dant] aptius legemus ἑορτῆς, vt *Lapus* quoque, dum vertit *ludorum* tempus. *Sylb.* Ego nihil mutandum cenſeo: quod ſubaudiendum ſit τῶν ἀγώνων; ita vt vertatur: *quum autem tempus principii ludorum veniſſet. Port.*

o Πρὸς

καὶ ὁπότε διὰ τῶν στενωπῶν πορεύοιντο, κατὰ συστροφὰς καὶ ἑταιρίας ἀθρόοι διεξήεσαν· ὥστε καὶ λόγον ἤδη γίνεσθαι περὶ αὐτῶν ἀνὰ τὴν πόλιν, καὶ ὑποψίας ἀτόπους. ἐν δὲ τούτῳ προσέρχεται τοῖς ὑπάτοις ὁ κατασκευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Τύλλου μηνυτὴς, ὡς Μάρκιος ὑπέθετο· καὶ ὡς δὴ ἀπόρρητον πρᾶξιν κατὰ τῶν αὐτοῦ φίλων ἐχθροῖς μέλλων ἐκφέρειν, ὅρκοις καταλαμβάνεται τοὺς ὑπάτους ὑπὲρ ἀσφαλείας τ' αὐτοῦ τῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦ μηδένα Οὐολσκῶν μαθεῖν, ὅστις ἦν ὁ τὴν μήνυσιν κατ' αὐτῶν πεποιημένος· καὶ μετὰ τοῦτο ἐπιφέρει τὴν περὶ τῆς ἐπιθέσεως τῆς κατεψευσμένης μήνυσιν. ἐδόκει τοῖς ἀνδράσιν ἀληθὴς εἶναι ὁ λόγος, καὶ αὐτίκα ἡ βουλὴ κατ' ἄνδρα ὑπὸ τῶν ὑπάτων κληθεῖσα συνῆλθο, καὶ παραχθεὶς ὁ μηνυτὴς τοὺς αὐτοὺς εἶπε, καὶ [o] πρὸς ἐκείνων τὰ πιστὰ λαβὼν, λόγους. τοῖς δὲ καὶ πάλαι μὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐδόκει μεσὸν ὑποψίας, τοσαύτην νεότητα ἐξ ἑνὸς ἔθνους διαφόρου σφίσιν ἐπὶ τὴν θέαν [p] συνελθεῖν· προσελθούσης δὲ μηνύσεως, ἧς τὴν ἀπάτην ἠγνόουν, ἰσχὺν βεβαίαν

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

et quoties per vias ibant, cateruatim et magnis ſodalium globis ambulabant, ita vt ideo tota vrbe iam ingens eſſet murmur, nec graues abeſſent ſuſpiciones. Interea index a Tullo ſubornatus adit conſules, vt Marcius monuerat; et, quaſi rem aliquam ſecretam contra ſuos amicos hoſtibus eſſet declaraturus, conſules iureiurando obſtringit, tum vt ſuae ſaluti conſuleret, tum etiam ne quis Volſcorum reſciſceret, quiſnam fuiſſet, qui indicia contra ipſos detuliſſet: et tum demum fictas illas inſidias declarat. Sermo iſte illis verus videbatur, ac mox viritim a conſulibus coactus eſt ſenatus, et index in medium productus, acceptaque ab illis fide, dixit idem. Illis vero et iampridem res ſuſpicionis plena videbatur, quod tanta multitudo iuuentutis ex vna gente ſibi inimica ad ſpectaculum veniſſet; ſed accedente hoc indicio, cuius fraudem ignorabant, opinio illa valde confirmata

o πρὸς ἐκείνων *Vat.*

p προσελθεῖν] Forſan legendum παρελθεῖν, (vt alibi dicit, παρέρχεται πρῶτος εἰς τὴν πόλιν) vel συνελθεῖν, vt *Lapus* vertit, *ad ſpectaculum conuenire. Sylb.* Προσελθεῖν in *Cod. Vat.* quo modo ſcribendum eſſe coniecerat *Portus.*

q Ἀπεῖναι

ἡ δόξα ἔλαβεν. ἐδόκει τε ἅπασιν ἀπαλλάττειν τὰς ἀνδρας ἐκ τῆς πόλεως, πρὶν ἥλιον δῦναι, τοῖς δὲ μὴ πεισθεῖσιν ἐπικηρύξαι θάνατον· ἐπιμεληθῆναι δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν, ἵνα χωρὶς ὕβρεως καὶ μετ' ἀσφαλείας γένοιτο, τοὺς ὑπάτους.

IV. Ταῦτα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, οἱ μὲν ἐκήρυττον διὰ τῶν σκηνῶν διεξιόντες [q] ἀπιέναι Οὐολόσκους ἐκ τῆς πόλεως αὐτίκα μάλα, κατὰ μίαν ἅπαντας ἐξιόντας πύλην τὴν καλουμένην [r] Καπυΐνην· ἕτεροι δὲ παρέπεμπον τοὺς ἀπαλλαττομένους ἅμα τοῖς ὑπάτοις· ἔνθα μάλιστα ὤφθη ὅσον αὐτῶν τὸ πλῆθος ἦν, καὶ ὡς ἀνθρώπων ἅπαν, ὑφ' ἕνα καιρὸν καὶ κατὰ μίαν ἐξιόντων πύλην. [s] πρῶτος μὲν αὐτῶν ὁ Τύλλος ἐξῆλθε διὰ ταχέων, καὶ καταλαβὼν ἀπρόσω τῆς πόλεως τόπον ἐπιτήδειον, ἐν τούτῳ τοὺς ὑστεροῦντας ἀνελάμβανεν. ἐπειδὴ δὲ πάντες συνήχθησαν, ἐκκλησίαν ποιησάμενος, πολλῇ

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

firmata est. Placuitque omnibus, vt ex vrbe excederent Volsci ante solis occasum, et iis, qui parere nollent, poena capitalis per praeconem denunciaretur: vt autem sine vlla contumelia, et tuto illi discederent, consules hoc curarent.

Hoc senatusconsulto facto, praecones per omnia compita dimissi, qui edicerent, vt Volsci e vestigio ex vrbe discederent, atque omnes per vnam portam Capenam egrederentur: alii vero cum consulibus eos abeuntes deducebant. Tunc maxime apparuit, quantus esset eorum numerus, et quantum esset omnium robur, vno eodemque tempore et per vnam portam illis exeuntibus. Primusque Tullus exiuit propere, et occupato non procul ab vrbe loco opportuno, ibi eos, qui serius veniebant, excipiebat. Quum autem omnes conueniissent, concione habita grauiter

q Ἀπεῖναι [vt vulg. habent] pro ἀπιέναι, supra quoque notatum aliquoties. Simplici paullo inferius vtitur p. 466. v. 7. εἰς μίαν ἀγορὰν πάντες ἴέναι. *Sylb.*

r Pro Καπυΐνην vterque interpres, cum *Lapus*, tum *Gelenius* et *Portus* habent *Capenam*. a Capy, Capuae, an Capenis lucis, (quorum *Virgilius* meminit *Aeneid.* 7) an aliunde deductum sit nomen, non satis certum est. *Sylb.*

s Πρῶτος δὲ αὐτῶν *Vat.*

t Πάντες

καταβοῆ τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐχρήσατο, δεινὴν καὶ ἀπόρρητον ἀποφαίνων τὴν ὕβριν, ἣν ὑβρισμένοι πρὸς αὐτῶν ἦσαν Οὐολῦσκοι, μόνοι τῶν ἄλλων ξένων ἐξελαθέντες ἐκ τῆς πόλεως· καὶ λέγειν ἠξίου ταῦτα πρὸς τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἕκαστον, καὶ πράττειν, ὅπως παύσωνται τῆς ὕβρεως Ῥωμαῖοι, δίκας παρασχόντες τῆς παρανομίας. ταῦτα εἰπὼν καὶ παραθήξας ἀνθρώπους ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τῷ πάθει, διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. ὡς δ' ἀπαλλαγέντες εἰς τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας, ἐδήλωσαν τοῖς ἄλλοις τὸν προπηλακισμόν, ἐπὶ μεῖζον ἐξαίροντες τὰ γενόμενα, ἠγανάκτει τε πᾶσα πόλις καὶ κατέχειν τὴν ὀργὴν οὐκ ἠδύνατο· διαπρεσβευομένη τ' ἄλλη πρὸς ἄλλην, εἰς μίαν ἀγορὰν [t] πάντας ἐξίσυ Οὐολόσκους ἰέναι, ὅπως ἂν κοινῇ χρήσαιντο γνώμῃ περὶ τοῦ πολέμου. ἐγίνετο δὲ ταῦτα, τοῦ Τύλλου μάλιστα ἐνάγοντος· καὶ συνήεσαν ἐξ ἁπάσης πόλεως οἵ τ' ἐν τοῖς τέλεσι, καὶ πολὺς ἄλλος ὄχλος εἰς τὴν [u] Ἑκετραν-

grauiter in populum Romanum est inuectus, graui et infanda contumelia Volscos affectos ab eo dicens, quod ipsi soli omnium hospitum vrbe pulsi fuissent; et vnumquemque rogabat, vt haec suae patriae renunciaret, daretque operam, vt haec Romanorum superbia poenis ob hoc iuris violati scelus datis compesceretur. His dictis, et accensis hominum animis, qui ob eam iniuriam indignabantur, concionem dimisit. Vbi vero singuli, in suas patrias reuersi, aliis acceptam contumeliam, rem exaggerantes, declararunt, vnaquaeque ciuitas indignabatur, nec iram continere poterat: missisque vltro citroque ad populos legationibus, totius Volsci nominis concilium indictum est, vt communi sententia de bello consultaretur. Haec autem facta sunt Tullo potissimum instigante: et ex singulis populis tam ipsi magistratus, quam alia ingens turba, in vrbem Ecetram conuenerunt.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

t Πάντες in *Ed. Steph.* Verum πάντας agnoscit etiam *Lapus*, dum vertit: *vt in vnum forum irent Volsci omnes. Sylb.*

u Ἑκετραν] Ἑκετρανῶν πόλιν ex *Sylburgii* coniectura, et *Cod. Vat.*

νῶν πόλιν· αὕτη γὰρ ἐδόκει ἐν καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ ταῖς ἄλλαις ἡ πόλις. ῥηθέντων δὲ πολλῶν λόγων, ἃς εἶπον οἱ δυναστεύοντες ἐν ἑκάστῃ πόλει, ψῆφος ἀνεδόθη τοῖς παροῦσι· καὶ ἦν ἡ νικῶσα γνώμη, κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς Ῥωμαίων ἀρξάντων τῆς [x] περὶ τὰς σπονδὰς παρανομίας.

v. Ὑπὲρ δὲ τῶ τίνα χρὴ πολεμεῖν αὐτοῖς τρόπον προθέντων σκοπεῖν τῶν ἐν τοῖς τέλεσι, παρελθὼν ὁ Τύλλος, συνεβούλευσεν αὐτοῖς καλεῖν τὸν Μάρκιον, καὶ παρ' ἐκείνῳ πυνθάνεσθαι, πῶς ἂν ἡ Ῥωμαίων καταλυθείη δύναμις· κράτιστα γὰρ ἁπάντων ἀνθρώπων εἰδέναι, ἥ τε κάμνει τὰ τῆς πόλεως πράγματα, καὶ ᾗ μάλιστα ἔρρωται. ἐδόκει ταῦτα, καὶ αὐτίκα πάντες ἐβόων καλεῖν τὸν ἄνδρα. καὶ ὁ Μάρκιος, ἧς ἐβούλετο, ἀφορμῆς λαβόμενος, ἀνέστη κατηφὴς καὶ δεδακρυμένος, καὶ μικρὸν ἐπισχὼν χρόνον, τοιάδε διέθετο λόγους· „Εἰ μὲν ἡγούμην ὑμᾶς ἅπαντας ὁμοία γινώσκειν περὶ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οὐκ ἂν ὑπελάμβανον ἀναγκαῖον εἶναι περὶ αὐτῆς ἀπολογεῖσθαι·

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. runt. haec enim loco maxime opportuno ad concilium reliquorum populorum sita videbatur. Ibi post multa verba a primoribus cuiusque ciuitatis dicta, ii, qui aderant, missi sunt in suffragia; et sententia obtinuit, bellum mouendum, quod Romani priores foederis iura violassent.

Cat. *V.C.* 265. *Var.* 267. Quum autem magistratus de modo belli gerendi consultandum dixissent, Tullus in medium progressus iis suasit, vt Marcium accerserent, et ex eo quaererent, quomodo Romanorum potentia euerti posset. hunc enim omnium optime scire, et qua laborarent res Romanorum, et qua maxime valerent. Placuit hoc consilium, et statim omnes acclamarunt vocandum hominem. Tunc Marcius, nactus, quam cupiebat, occasionem, surrexit moestus et lacrymabundus; et post modicum silentium hanc habuit orationem: „Si existimarem, vos omnes idem de mea calamitate sentire, de ea me apud vos purgare non necessarium crede-

x Παρὰ τὰς σπονδὰς *Vat.*

y οὔτε

ἐνθυμούμενος δὲ, ὡς ἐν πολλοῖς καὶ διαφόροις ἤθεσιν εἰκὸς, εἶναί τινας, οἷς παρασήσεται δόξα ἔτ' ἀληθὴς, [y] ἅτε προσήκουσα, ὡς οὐκ ἂν ἄτερ αἰτίας ἀληθοῦς καὶ δικαίας ἐξήλασέ με ὁ δῆμος ἐκ τῆς πατρίδος, [z] παντὸς μάλιστα οἴομαι δεῖν πρῶτον ὑπὲρ τῆς ἐμῆς Φυγῆς ἐν κοινῷ πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς ἀπολογήσασθαι. ἀλλ' ἀνάσχεσθέ μοι, πρὸς θεῶν, καὶ οἱ κράτιστα ἐγνωκότες, ἃ πέπονθα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ὡς ἃ προσῆκόν μοι ταύτης πεπείραμαι τῆς τύχης, διεξιόντος, καὶ μὴ πρότερον ποθεῖτε, ὅ τι χρὴ πράττειν, ἀκοῦσαι, πρὶν ὁποῖός τις εἰμὶ ὁ τὴν γνώμην [a] ἀποδειξόμενος, ἐξετάσαι. ἔσομαι δὲ βραχὺς ὁ περὶ αὐτῶν, καὶ πρόσωθεν ἀρξόμενος, λόγος. Ῥωμαίοις τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς [b] πολίτευμα ἦν μικτὸν ἔκ τε βασιλείας καὶ ἀριστοκρατίας· ἔπειτα ὁ τελευταῖος βασιλεὺς Ταρκύνιος τυραννίδα τὴν ἀρχὴν ἠξίωσε ποιεῖν. συσάντες ἂν ἐπ' αὐτὸν οἱ τῆς ἀριστοκρατίας ἡγεμόνες,

crederem: sed cogitans, in tanta ingeniorum varietate verisimile esse non defore aliquos, qui falso atque immerito opinabuntur, me non sine vera et iusta caussa a populo Romano patria pulsum, primum et ante omnia mei exsilii rationem in hoc publico vestro concilio mihi reddendam arbitror. Verum illud a vobis per deos peto; vt vos, qui optime scitis iniurias, quas ab inimicis accepi, quamque immerito ac praeter ius in hoc infortunium, quod nunc experior, inciderim, me loquentem aequis auribus audiatis, nec prius meum consilium desideretis, quam me eius auctorem, qualis sim, examinaritis. Quamvis autem rem altius sim repetiturus, tamen in his prolixiore oratione non vtar. Populus Romanus principio formam reipublicae habuit mixtam ex potestate regia et optimatum dominatu, postea vltimus rex Tarquinius regnum in tyrannidem vertere voluit. Quare optimatum principes, facta in eum conspi-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

y Οὔτε προσήκουσα περὶ ἐμοῦ, ὡς etc. in *Cod. Vat.* existimarunt *Sylb.* et *Port.*

z Πάντα] Παντὸς μάλιστα *Vat.* Πάντων μάλιστα ex *Dionysio* esse

a Ἀποδειξάμενος *Vat.*

b Πολίτευμα ἦν μικτὸν ἔκ τε *Vat.* vulgatis deest voc. μικτὸν.

ἐκεῖνον μὲν ἐξέβαλον ἐκ τῆς πόλεως, αὐτοὶ δὲ τὰ κοινὰ κατέσχον, ἀρίστην καὶ σωφρονεστάτην, ὡς ἅπαντες ὁμολογῶσι, [c] κατασησάμενοι πολιτείαν. χρόνοις [d] δ' ὀλίγοις τῶν νῦν πρότερον, ἀλλὰ τρίτον ἢ τέταρτον τοῦτο ἔτος, οἱ πενέστατοί τε καὶ ἀργότατοι τῶν πολιτῶν, πονηροῖς χρησάμενοι προστάταις, ἄλλα τε πολλὰ ἐξύβρισαν, καὶ τελευτῶντες καταλύειν τὴν ἀριστοκρατίαν ἐπεχείρησαν. ἐφ' οἷς ἅπαντες μὲν οἱ τῆς βουλῆς προεστηκότες ἠχθοντο, καὶ ὅπως παύσονται τῆς ὕβρεως οἱ κινοῦντες τὴν πολιτείαν, σκοπεῖν ἠξίουν. ὑπὲρ ἅπαντας δὲ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς, ἐκ μὲν τῶν πρεσβυτάτων Ἄππιος, ἀνὴρ [e] πολλῶν ἄξιος ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, ἐγώ· καὶ λόγους ἐποιούμεθα διὰ παντὸς ἐπὶ τῆς βουλῆς ἐλευθέρους, οὐ δήμῳ πολεμοῦντες, ἀλλὰ πονηροκρατίαν ὑφορώμενοι· ὠδὲ [f] καταδουλώσασθαί τινα βουλόμενοι Ῥωμαίων, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐλεύθερον [g] ἅπασιν

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

conspiratione, illum ex vrbe expulerunt, et ipsi rempublicam administrarunt, optima et moderatissima, vel omnium confessione, reipublicae forma constituta. nec multis ante seculis, sed tertius tantum, aut quartus hic est annus, ex quo pauperrimi et inertissimi quique ciues, malos duces sequuti, cum alia multa insolenter fecerunt, tum postremo dominatum optimatum euertere sunt conati. Quamobrem omnes senatus principes id iniquo animo ferebant; et quomodo reipublicae perturbatorum insolentia compesci posset, consultandum censebant. Atque inter seniores optimates Appius Claudius multis nominibus laudem meruit, inter iuniores autem ego: verbaque in senatu perpetuo libere faciebamus, non plebem impugnantes, sed malorum nimiam potentiam suspectam habentes; nec quempiam ciuem Romanum in seruitutem redigere, sed communem omnium

c Κατασησάμενοι *Vat.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo κατασησόμενοι.

d Δὲ pro τε legisse videtur *Lapus.*

e Simplicior ordo est, ἄξιος πολλῶν ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι, vel πολλῶν ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι ἄξιος. *Sylb.*

f Καταδουλώσασθαί τινα βουλόμενοι Ῥωμαίων *Vat.* et *Lapi Cod.* voc. βουλόμ. vulgatis deest.

g Pro ἅπασι malim ἅπαντας, nisi

ἀξιοῦντες ἔχειν, τὴν δὲ προστασίαν τῶν κοινῶν ἀποδεδόσθαι τοῖς κρείττοσι.

VI. Ταῦτα ὁρῶντες οἱ πονηρότατοι τῶν πλήθους ἐκεῖνοι προστάται, πρῶτοι ἔγνωσαν ἡμᾶς τοὺς φανερώτατα ἐναντιουμένους σφίσιν ἐκποδὼν ποιήσασθαι, οὐχ ἅμα [h] ἀμφοτέροις ἐπιχειρήσαντες, ἵνα μὴ ἐπίφθονόν τε καὶ βαρὺ τὸ πρᾶγμα γένηται, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ τοῦ νεωτέρου τε καὶ [i] εὐμεταχειριστοτέρου ἀρξάμενοι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἄκριτόν με ἐπεχείρησαν ἀπολέσαι, ἔπειτα ἔκδοτον παρὰ τῆς βουλῆς ἠξίουν ἐπὶ θανάτῳ λαβεῖν· ἀποτυχόντες δ' ἀμφοτέρων, προὐκαλέσαντο ἐπὶ δίκην, ἣν αὐτοὶ δικάσειν ἔμελλον, τυραννίδος ἐπιβαλόντες αἰτίαν. καὶ ὠδὲ τοῦτο ἔμαθον, ὅτι δήμῳ τύραννος οὐδεὶς πολεμεῖ μετὰ τῶν ἀρίστων συσὰς, ἀλλὰ τοὐναντίον μετὰ τοῦ δήμου [k] τὸ κράτιστον τῆς πόλεως ἀναιρεῖ μέρος· δικαστήριόν τε, οὐχ ὅπερ ἦν πάτριον, ἀπέδωκάν μοι, τὴν λοχῖτιν καλέ-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

omnium libertatem tueri volentes, et reipublicae gubernacula praestantissimis viris reddenda censentes.

„Haec videntes nequissimi illi tribuni plebis, nos primos, qui ipsis apertissime aduersabamur, de medio tollere statuerunt, non ambos simul aggressi, ad facinoris inuidiam et atrocitatem vitandam: sed a me iuniore, et qui facile opprimi poteram, initio facto. Ac primum quidem me indicta causa perdere sunt conati, deinde me a senatu sibi ad supplicium dedi petierunt. Sed quum neutrum consequi potuissent, diem mihi dixerunt ipsi futuri iudices, mihi affectatae tyrannidis crimen obiicientes. nec illud viderunt, a nullo tyranno plebem oppugnari cum optimatibus in eam conspiratione facta, quin potius contra plebis ope auxilioque praestantissimos quosque ciues ab eo tolli: nec mihi iudicium centuriatis comitiis more patrio dederunt; sed

nisi pro ἔχειν reponatur φυλάττειν, vel aliud simile. *Sylb.* Ἔχειν saepe pro *tueri* accipi debere existimat *Port.* Verum hoc verbum desideratur in *Cod. Vat.* et saluo sensu abesse potest.

h Ἀμφοτέροις *Vat.* vulgatae dant accusatiuum.

i Εὐμεταχειριστοτέρου *Vat.* vulg. εὐμεταχειρίστου.

k Τὸ κράτιστον ἐκ τῆς πόλεως ὁ τύραννος ἀναιρεῖ *Vat.*

σαντες ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὃ πάντες ὁμολογῶσι πονηρότατον εἶναι δικαστήριον, καὶ ἐπ' ἐμοῖ πρώτῳ καὶ μόνῳ γενόμενον, ἐν ᾧ πλέον ἔμελλον ἔχειν οἱ θῆτες καὶ ἀνέστιοι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβλεύοντες βίοις, τῶν ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ τὰ κοινὰ σώζεσθαι βλομένων. τοσοῦτον δ' ἄρα μοι περιῆν τοῦ μηδὲν ἀδικεῖν, ὥστ' ἐν ὄχλῳ κρινόμενος, ὃ τὸ πλέον μισόχρηστον ἦν, καὶ [l] διὰ τοῦτο ἐχθρόν μοι, [m] δυσὶ μόνον ἑάλων ψήφοις, ἀποτιθεμένων τὴν ἐξουσίαν τῶν δημάρχων, εἰ μὴ καταδικασθείην ἐγώ, καὶ τὰ ἔσχατα πείσεσθαι πρὸς ἐμοῦ λεγόντων, καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ παρὰ τὸν ἀγῶνα κατ' ἐμοῦ χρησαμένων. τοιαῦτα δὴ πεπονθὼς ἐγὼ πρὸς τῶν ἐμαυτοῦ πολιτῶν, ἀβίωτον ἡγησάμην τὸν λοιπὸν ἔσεσθαί μοι βίον, εἰ μὴ λάβοιμι παρ' αὐτῶν δίκας. καὶ διὰ τοῦτο ἐξόν μοι ζῆν ἀπραγμόνως, εἴτ' ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσιν ἠβλόμην κατὰ τὸ συγγενὲς, εἴτ' ἐν ταῖς νεοκτίστοις, ἃς οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπῴκισαν, ἐκ ἠβλήθην· ἐφ' ὑμᾶς δὲ κατέφυγον, ἃς ἠπιστάμην πλεῖστά τε ὑπὸ Ῥωμαίων ἠδικημένους, καὶ μάλιστ' αὐτοῖς ἀπεχθομένους, ἵνα κοινῇ μεθ' ὑμῶν τιμωρησαίμην αὐτούς, ὅση μοι δύναμις, λόγοις τε ἔνθα δεῖ λόγων, καὶ ἔργοις, ὅταν ἔργων δέῃ. χάριν τε [n] τὴν μεγάλην οἶδα τῆς τε ὑποδοχῆς μοι, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς τιμῆς, ἣ με τετιμήκατε, ἐνθένδε ὅτε μνησικακήσαντες, ὅτε ὑπολογισάμενοι, [o] ὧν ὑπ' ἐμοῦ ποτε ἐχθροὶ ὄντες ἐπάθετε κατὰ τοὺς πολέμους.„

„Φέρε δή, τίς ἂν εἴην ἀνὴρ, εἰ δόξης καὶ τιμῶν, ὧν προσῆκέ μοι παρὰ τοῖς ἐμαυτοῦ πολίταις τυγχάνειν, παρὰ τῶν εὖ παθόντων ἀποστερηθεὶς, πρὸς δὲ τούτοις, πατρίδος τε καὶ οἴκου, καὶ φίλων, καὶ θεῶν πατρῴων, καὶ τάφων προγονικῶν, καὶ παντὸς ἄλλου ἀπελαθεὶς ἀγαθοῦ, παρ' ὑμῖν δὲ ἅπαντα ταῦτα εὑρὼν, οἷς ἐκείνων χάριν ἐπολέμουν, μὴ γενοίμην χαλεπὸς μὲν, οἷς ἀντὶ πολιτῶν ἐχθροῖς κέχρημαι, χρηστὸς δὲ, οἷς ἀντὶ πολεμίων φίλοις; ἀλλ' ἔγωγε οὐδ' ἐν ἀνδρὸς μοίρᾳ θείην ἄν, ὅστις μήτε τοῖς

VII.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

sed id iudicium, quod omnes peſſimum fatentur, et quod in me primum et ſolum conſtitutum eſt, in quo plus valitura erant ſuffragia mercenariorum et vagorum et alienis fortunis inſidiantium, quam virorum bonorum et iuſtorum et reipublicae ſalutis ſtudioſorum. Tanta autem innocentia in me apparuit, vt, a plebe iudicatus, (cuius maior pars viros bonos odio perſequebatur, et ideo mihi infenſa erat) duobus tantum ſuffragiis fuerim damnatus, tribunis poteſtatem ſe depoſituros minantibus, niſi condemnarer, et ſe grauiſſima quaeque a me perpeſſuros dicentibus, et omni ſtudio et animi contentione in eo certamine me oppugnantibus. Haec igitur paſſus a meis ciuibus, reliquam vitam mihi non viuendam duxi, niſi poenas de illis ſumerem. Quapropter, quum liceret mihi tranquillam vitam degere, vel apud aliquos Latinos populos ob cognationis iura, vel in coloniis recens conditis, quas maiores noſtri deduxerunt, hoc tamen nolui: ſed ad vos confugi, quos ſcio plurimis iniuriis a populo Romano affectos, eique infeſtiſſimos, vt vobiſcum pro viribus communes iniurias vlciſcar, et verbis et factis, prout res poſtularit. Et vobis magnam habeo gratiam, quod me receperitis, et multo maiorem pro honore, quo me honoratis, omnium malorum et iniuriarum in bellis a me acceptarum memoria depoſita.„

„Eia igitur, qualis vir eſſem, ſi gloria et honoribus, mihi a meis ciuibus debitis, ab illis priuatus, de quibus optime eram meritus, praeterea ſimul patria, domo, amicis, diis patriis, maiorum ſepulcris, et omnibus aliis bonis ſpoliatus, atque his omnibus apud vos inuentis, cum quibus bellum in illorum gratiam geſſi, eos non infeſtarem, quos pro ciuibus hoſtes ſum expertus; nec benefacerem iis, quos pro hoſtibus amicos habui? Equidem pro viro eum non habuerim, qui nec hoſtibus

l Διὰ τοῦτο ἐχθρὸν ἐμοὶ *Vat.*

m *Xylander*, in notis ad *Plutarchi* Coriolanum, pro δυσὶ mauult τρισί. Verum lectionem vulgatam ſanam eſſe conſtat ex p. 452. v. 28. *Sylb.*

n Rectius ſine articulo χάριν μεγάλην: vel, retento articulo, pro μεγάλην ſubſtituendum μεγίσην. *Sylb.*

o Ὧν ὑπ' ἐμοῦ ποτε ὄντες ἐπάθετε *Vat.* vulgo legitur ὑπ' ἐμοῦ ἐπιόντος ἐπάθετε.

p Σῶζον

πολεμᾶν δι' ὀργῆς ἔχῃ, μήτε τὸ [p]σῶζον αὐτὸν δι' εὐνοίας. πατρίδα δὲ ἡγεῖμαι ἃ τὴν ἀπαρνησαμένην με πόλιν, ἀλλ' ἧς ἀλλότριος ὢν, πολίτης γέγονα· γῆν τε, ἐκ ἣν ἡδίκημαι, φίλην, ἀλλ' ἐν ᾗ τὸ ἀσφαλὲς ἔχω. καὶ ἂν θεός τε συλλαμβάνῃ, καὶ τὰ [q]ὑμέτερα, ὡς εἰκός, πρόθυμα ᾖ, μεγάλην καὶ ταχεῖαν ἐλπίζω γενήσεσθαι μεταβολήν. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι πολλῶν ἤδη [r]πολεμίων πειραθέντες Ῥωμαῖοι, ἀθένας μᾶλλον ἔδεισαν ὑμῶν, ἀδ' ἐστὶν, ἐφ' ᾧ μᾶλλον σπεδάζοντες διατελεῖν, ἢ ὅπως τοῦτο ὑμέτερον ἔθνος ἀσθενὲς ἀποδείξωσι. καὶ διὰ τοῦτο τὰς μὲν πολέμῳ λαβόντες [s]ὑμῶν ἔχουσι πόλεις, τὰς δὲ φιλίας ἐλπίδι παρακρουσάμενοι, ἵνα μὴ καθ' ἕνα πάντες γενόμενοι, κοινὸν ἐξενέγκητε κατ' αὐτῶν πόλεμον. ἐὰν οὖν τἀναντία ὑμεῖς ἀντιφιλοτιμούμενοι διατελῆτε, καὶ

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ¼. *Cat.* *V. C.* 265. *Var.* 267.

bus est infensus, nec suae salutis auctores beneuolentia prosequitur. Patriam vero existimo, non eam ciuitatem, quae me in ciuem abnegauit, sed eam, a qua ciuis sum factus, licet sim peregrinus; et regionem amicam puto, non eam, in qua affectus sum iniuria, sed in qua tuto manere possum. Et si deus nos iuuerit, et vos (vt par est) alacriter operam nauaueritis, spero, breui magnam fore mutationem. Illud enim probe scitis, populo Romano iam multis bellis exercito nullum hostem magis metuendum esse, quam vos, nec eum in vllam aliam rem maiore studio semper incumbere, quam vt vestrae gentis vires debilitet. et propterea vestras vrbes, partim bello captas, partim amicitiae spe acceptas, tenere; ne omnes coniunctis copiis commune bellum ipsi inferatis. Si igitur vos quoque vicissim perpetuo illi obnitamini,

p Σῶζον αὐτὸν *Vat.* Quamquam Hudsonus e Vaticano hanc lectionem, quae item in vulgatis cernitur, retulit, necesse tamen est, ibi aliam a vulgata diuersam fuisse; quae qualis fuerit, opinatu difficile est assequi, nisi si pro *αὐτὸν* ibi fuerit simplex *αὖ*.

q Haud ita recte ἡμέτερα in *Ed. Steph.*

r Πολέμων] Conuenientius fortasse πολεμίων. *Sylb.*

s Ὑμῶν ἀποδείξωσι πόλεις *Vat.* quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *bello captas vestras ostentant vrbes.*

t Λυπρὰ] Aptius legemus λυπρὰ, vt supra p. 45. v. 4. *Sylb.* Idem placuit *Porto*, quod λυπρόγεως et τὸ λυπρόγεων sit *terra sterilis.* Expresse in *Cod. Vat.* λυπρά.

u Post ἀφελόμενοι deest κατέ-

μίαν ἅπαντες ἔχητε τῷ πολέμῳ γνώμην, ὃ ποιεῖτε νῦν, ῥᾳδίως αὐτῶν τὸ κράτος παύσετε.„

„Ὁν δὲ τρόπον ἀγωνιεῖσθε, καὶ πῶς χρήσεσθε τοῖς πράγμασιν, ἐπειδὴ γνώμην ἀξιᾶτέ με ἀποφήνασθαι, εἴτ' ἐμπειρίαν μοι μαρτυρῆντες, εἴτ' εὔνοιαν, εἴτε καὶ ἀμφότερα, φράσω καὶ ἐκ ἀποκρύψομαι. πρῶτον μὲν ἓν ὑμῖν παραινῶ σκοπεῖν, ὅπως εὐσεβῆ καὶ δικαίαν πορίσησθε τῷ πολέμῳ πρόφασιν. εὐσεβὴς δὲ καὶ δικαία τῷ πολέμῳ πρόφασις ἥτις ἂν γένοιτο, καὶ ἅμα συμφέρουσα ὑμῖν, ἀκήκατέ μου. Ῥωμαίοις ἡ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξασα γῆ βραχεῖά ἐστι καὶ [t]λυπρά· ἡ δ' ἐπίκτητος, ἣν τοῖς περιοίκοις [u]ἀφελόμενοι, πολλὴ καὶ ἀγαθή· καὶ εἰ τῶν [x]ἠδικημένων ἕκαστος τὴν ἑαυτῷ ἀξιοῖ λαβεῖν, οὐδὲν ἔτω μικρὸν, οὐδ' ἀσθενὲς, οὐδ' ἄπορον, ὡς τὸ Ῥωμαίων ἄτυ γενήσεται. τάττε δ' οἶομαι δεῖν ὑμᾶς ἀρξαι.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ¼. *Cat.* *V. C.* 265. *Var.* 267.

tamini, et in bellum omnes consentiatis, quod iam facitis, facile eius potentiam euertetis.„

„Quoniam autem de modo et ratione belli gerendi vultis me meam sententiam aperire, siue hoc meae peritiae, siue benevolentiae, siue etiam vtriusque est testimonium, dicam, et nihil vos celabo. Primum igitur sum vobis auctor, vt detis operam, vt piam et iustam belli causam quaeratis. Quaenam autem et pia et iusta et simul e re vestra sit futura, ex me audite. Ager, quem populus Romanus principio habebat, est exiguus et sterilis: sed quem armis sibi quaesiuit et finitimis ademit, est et amplus et fertilis: et si vnusquisque populus partem suam, sibi per vim contra ius et fas ereptam, velit *repetere ac* recipere, nihil erit tam paruum, tam debile, tam egenum, quam respublica Romana. Hinc igitur nobis initium ducendum arbitror. Mittite

χωσι, καρπῶνται, vel aliud verbum simile. *Sylb.* Forsan ἀφείλοντο reponendum; nam *Dionysius* paullo post dicit, καὶ εἴ τι ἄλλο σφετερισάμενοι ἔχωσι. *Port.*

x Ἠδικημένων ἕκαστοι τὴν ἑαυτῶν ἀξιοῖεν ἀπολαβεῖν *Vat.*

πέμπετε ἢν πρέσβεις ὡς αὐτὲς, ἀπαιτοῦντες ἃς κατέχεσιν ὑμῶν πόλεις, καὶ ὅσα τείχη ἐν τῇ ὑμετέρᾳ γῇ ἐνετειχίσαντο, ἀξιοῦντες ἐκλιπεῖν, καὶ εἴ τι ἄλλο βία σφετερισάμενοι τῶν ὑμετέρων ἔχεσι, πείθοντες ἀποδιδόναι. πολέμε δὲ μήπω ἄρχετε, πρὶν ἢ λαβεῖν τὰς παρ' αὐτῶν ἀποκρίσεις. ἐὰν γὰρ ταῦτα ποιήσητε, δυοῖν, ὧν βέλεσθε, ὑπάρξει θάτερον ὑμῖν· ἢ τὰ ἑαυτῶν ἀπολήψεσθε ἄνευ κινδύνων καὶ δαπάνης, ἢ καλὴν καὶ δικαίαν πρόφασιν εἰληφότες ἔσεσθε τῶ πολέμε. τὸ γὰρ μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν ἀπαιτεῖν, καὶ μὴ τυγχάνοντας τότε πολεμεῖν, [y] ἅπαντες ἂν ὁμολογήσεσιν εἶναι καλόν. Φέρε δή, τί ποιήσειν οἴεσθε Ῥωμαίες, ταῦτα ὑμῶν προελομένων; πότερον ἀποδώσειν τὰ χωρία ὑμῖν; καὶ τί κωλύσει πάντων αὐτὲς ἀποσῆναι τῶν ἀλλοτρίων; ἥξεσι γὰρ Αἰκανοί τε καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Τυρρηνοὶ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, [z] τὴν ἑαυτῶν ἕκαστοι γῆν ἀπολῃψόμενοι. ἢ καθέξειν τὰ

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

Mittite igitur legatos ad populum Romanum, qui repetant veſtras vrbes, quas occupat, et qui poſtulent, vt ex munitionibus omnibus, quas in noſtro agro muniuit, excedat: et ſuadeant, vt, ſi quid aliud de veſtro per vim vſurparit, id vobis reddat. Nec prius ipſi bellum inferatis, quam reſponſum ab eo acceperitis. Si enim haec feceritis, alterutrum eorum, quae vultis, conſequemini: aut res veſtras ſine periculo et ſumtu recipietis, aut praeclaram et iuſtam belli cauſam habebitis. Nam quum quis res alienas non appetit, ſed ſuas tantum repoſcit, et paſſus repulſam armis ius ſuum perſequitur, hoc omnium confeſſione honeſtum eſt. Eia igitur, quid putatis Romanos facturos, ſi vos haec petere volueritis? vtrum veſtrum agrum redditurus? et quid vetabit, quo minus rebus alienis cedant? Venient enim Aequi, Albani, Hetruſci, et multi alii, vt agrum ſuum recuperent. An reten-turos

y Omnino legendum ἅπαντες ἀνομολογήσεσιν εἶναι καλόν: praeſertim cum particula ἂν locum hic non habeat. *Steph.*

z Plenius in *Cod. Vat.* τὴν ἑαυτῶν ἕκαστοι γῆν etc, vulgo deeſt v. ἕκαστοι.

a Πολε-

χωρία, καὶ μηθὲν τῶν δικαίων ποιήσειν; ὅπερ ἐγὼ νομίζω. ἐκὲν ἀδικεῖσθαι πρότεροι λέγοντες ὑπ' αὐτῶν, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρήσετε, καὶ σύμμαχες ἕξετε, ὅσοι τὰ ἑαυτῶν ἀφαιρεθέντες, ἀπεγνώκασιν ἄλλως ἂν ἔτι αὐτά, ἢ [a] πολεμοῦντες, ἀπολήψεσθαι. κράτιςος δὲ ὁ καιρὸς, καὶ οἷος ἐχ ἕτερος ἐπιθέσθαι Ῥωμαίοις, ὃν ἡ τύχη τοῖς ἀδικεμένοις ἐδ' ἂν ἐλπισθέντα παρεσκεύασεν, ἐν ᾧ σασιάζεσι, καὶ ὑποπτεύεσιν ἀλλήλες, καὶ ἡγεμόνας ἔχεσιν ἀπείρες πολέμε. ἃ μὲν ἦν ὑποτίθεσθαι ἔδει λόγοις, καὶ [b] παραινεῖν φίλοις, μετὰ πάσης εὐνοίας καὶ πίςεως εἰρημένα ὑπ' ἐμοῦ, ταῦτά ἐςιν. ἃ δὲ [c] παρ' αὐτὰ τὰ ἔργα ἑκάστοτε προορᾶσθαί τε καὶ μηχανᾶσθαι δεήσει, τοῖς ἡγεμόσι τῆς δυνάμεως [d] ἐπιτρέψετε διανοεῖσθαι. [e] πρόθυμον γὰρ τὸμὸν ἔσαι, ἐν

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

turos loca occupata, et nihil, quod ſit iuſtum, facturos? Ego certe ita opinor. Ergo vos iniuria ab illis laceſſitos teſtati, arma ipſa neceſſitate coacti capietis, et ſocios habebitis omnes, quotquot rebus ſuis ſpoliati ſe eas aliter, quam armis, recuperare poſſe deſperarunt. Haec autem occaſio eſt peropportuna, et qualis nulla alia ſe vobis poſthac offeret, ad Romanos inuadendum, quam ne ſperatam quidem fortuna vobis iniuriam paſſis obtulit, dum illi ſeditione laborant, et ſibi inuicem ſunt ſuſpecti, duceſque militiae imperitos habent. Haec igitur ſunt, de quibus amicos ſumma beneuolentia ac fide monendos, et quae illis ſuadenda verbis putaui. Quae vero et conſilio prouidenda et arte excogitanda erunt, ea copiarum imperatoribus cogitanda permittetis. Ego enim, quemcunque locum

a Πολεμοῦντες ἐκ ἀπολήψεσθαι *Vat.*

b Rectius in *Cod. Vat.* παραινεῖν φίλοις. quod et Graecae linguae conſuetudinem poſtulare notavit *Steph.* nam vulg. dant φίλες.

c Ἃ δὲ τὰ ἔργα] Forſan legendum τῷ ἔργῳ, vt praecedit ὑποτίθεσθαι λόγοις. *Sylb.* Vel τῷ ἔργῳ, vel τοῖς ἔργοις, ſcriptum fuiſſe conſtat. *Steph.* τὰ δὲ ἔργα ἃ ἑκάστοτε malit *Port.* Optime in *Cod. Vat.* ἃ δὲ παρ' αὐτὰ τὰ ἔργα, quod forſan in ſuo codice habuit *Lapus:* nam vertit: *quae vero ad opera ipſa* etc.

d Male ἐπιτρέψαιτε in *Ed. Steph.* Ἐπιτρέψατε *Vat.* atque in *Lapi* verſione, *permittite.*

e Melius in *Cod. Vat.* πρόθυμον γὰρ καὶ τὸμόν.

ᾧ ἄν με τάξητε τόπῳ, καὶ πειράσομαι μηδενὸς εἶναι χείρων, μήτε στρατιώτης, μήτε λοχαγῶν, μήτε ἡγεμόνος· [f] ἀλλὰ καταχρῆσθέ μοι λαβόντες, ὅπῃ ἂν μέλλω τι ὑμᾶς ὠφελήσειν, καὶ εὖ ἴστε, [g] ὅτι, ὃς πολεμῶν ὑμῖν μεγάλα βλάπτειν δυνατὸς ἦν, καὶ σὺν ὑμῖν ἀγωνιζόμενος, μεγάλα δυνήσομαι ὠφελεῖν.„

IX. Τοιαῦτα μὲν ὁ Μάρκιος εἶπεν. οἱ δὲ Οὐολῶσκοι, λέγοντός τε τῶν ἀνδρὸς ἔτι, δῆλοι ἦσαν ἀγάμενοι τὰς λόγους· καὶ ἐπειδὴ ἐπαύσατο, μεγάλῃ βοῇ πάντες ἐπεσημήναντο, ὡς τὰ κράτιστα [h] ὑποτιθεμένῳ· λόγον τ' ἀθεὶ προθέντες, ἐπικυροῦσι τὴν γνώμην. γραφέντος δὲ τοῦ δόγματος, εὐθὺς ἐξ ἑκάστης πόλεως τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας ἑλόμενοι, πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλαν· τῷ δὲ Μαρκίῳ ψηφίζονται βουλῆς μετουσίαν ἐν [i] ἁπάσῃ πόλει, καὶ ἀρχὰς ἐξεῖναι [k] πανταχόσε μετιέναι, καὶ τῶν ἄλλων, ὁπόσα τιμιώτατα ἦν παρ' αὐτοῖς, μετέχειν.

locum mihi assignaueritis, in eo me nullo vel milite, vel centurione, vel duce, deteriorem praestare omni studio conabor: quare mea opera abutamini, in quibuscunque rebus vobis prodesse possum, atque persuasum habeatis, me, qui hostis magna detrimenta vobis afferre potui, nunc quoque vestrum socium magna commoda vobis afferre posse.„

Haec dixit Marcius. Dum autem adhuc ille loqueretur, Volscos eius verba lubenter audire constabat: et quum ille finem dicendi fecisset, ingenti clamore eum optime monere significarunt: et, nulli amplius facta dicendi copia, eius sententiam ratam fecerunt. Quare, scripto decreto, confestim ex singulis ciuitatibus nobilissimos quosque viros delegerunt, Romamque legarunt. caeterum, Marcio in omni ciuitate ius senatoriae dignitatis et gerendorum vbique magistratuum, et caeterorum honorum, quotquot apud ipsos maximi, decreuerunt. Nec exspectatis

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 1/2. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

f Ἀλλὰ καταχρῆσθέ μοι *Vat.*

g Ὅτι εἰ πολεμῶν in *Vat.* et *Lapi Cod.*

b Ὑποτιθεμένῃ *Vat.* quod forsan rectius.

i Ἁπάσῃ πόλει *Vat.* et *Lapi Cod.* quod placuit etiam *Sylburgio.*

k Πανταχόσε vsurpatum pro πανταχῆ. *Sylb.*

l Sic

καὶ πρὶν ἢ τὰς Ῥωμαίων ἀποκρίσεις ἀναμεῖναι, πάντες ἔργα εἶχοντο, παρασκευαζόμενοι τὰ πολέμια. ὅσοι τ' αὐτῶν ἦσαν ἄθυμοι τέως, κακωθέντες ἐν ταῖς προτέραις μάχαις, τότε πάντες [l] ἐῤῥώσθησαν ὡς τὴν Ῥωμαίων [m] καταλύσοντες ἰσχύν. οἱ δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντες ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλήν, ἔλεγον· „Ὅτι Οὐολύσκοις περὶ πολλοῦ ἐστι καταλύσασθαι τὰ πρὸς Ῥωμαίους ἐγκλήματα, καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον εἶναι φίλοις καὶ συμμάχοις ἄνευ δόλου καὶ ἀπάτης. ἐσεσθαι δὲ τὸ πιστὸν αὐτοῖς τῆς φιλίας βέβαιον ἀπέφαινον, εἰ κομίσαιντο γῆν τε τὴν ἑαυτῶν, καὶ πόλεις, ἃς ὑπὸ Ῥωμαίων ἀφῃρέθησαν· ἄλλως δὲ οὔτ' εἰρήνην, οὔτε φιλότητα [n] βέβαιον ὑπάρξειν αὐτοῖς. τὸ γὰρ ἀδικούμενον ἀεὶ πολέμιον εἶναι τῷ πλημμελοῦντι, φύσει. ἠξίουν τε μὴ καταστῆσαι σφᾶς εἰς ἀνάγκην πολέμου τῶν δικαίων ἀποτυγχάνοντας.„

Ὡς δὲ ταῦτα εἶπον οἱ πρέσβεις, ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς οἱ σύνεδροι, μεταστησάμενοι τοὺς ἄνδρας. καὶ

spectatis populi Romani responsis, rem aggressi, bellum parabant: et quotquot ex illis, ad eam vsque diem proeliis superioribus fracti, demissiore erant animo, tunc omnes, velut Romani imperii potentiam euersuri, vires collegerunt. Legati autem ab ipsis Romam missi, postquam in curiam introducti sunt: „Volsci (inquiebant) magnopere cupiunt omnes controuersias tollere, et in posterum populi Romani amici et socii sine dolo et fraude esse. firmam autem amicitiae fidem inter vtrosque fore demonstrabant, si agrum suum et oppida sibi a Romanis erepta reciperent: aliter vero nec pacem, nec amicitiam cum ipsis firmam fore. natura enim ita comparatum *dicebant*, vt, qui iniuriam patitur, iniuriam facienti sit semper hostis: Rogabantque eos, ne sibi belli necessitatem imponerent, rerum iustarum repulsam ferentibus.„

Quum legati haec dixissent, patres, illis curia submotis, inter se consultarunt. Postea, quum, quid respondendum esset, decre-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 1/2. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

l Sic *Thucydides* verbo ἐῤῥῶσθαι saepe vtitur. *Steph.*

m Καθαιρήσοντες *Vat.*

n Βεβαίαν *Vat.*

ἐπειδὴ ἔκριναν, ἃς χρὴ ἀποκρίσεις ποιήσασθαι, καλέσαντες αὐτὰς πάλιν ἐπὶ τὸν σύλλογον, ταύτην ἔδοσαν τὴν ἀπόφασιν· „Οὐ λανθάνετε ἡμᾶς, ὦ Οὐολῦσκοι, φιλίας μὲν ἀδὲν δεόμενοι, πρόφασιν δ' εὐπρεπῆ λαβεῖν βουλόμενοι τῷ πολέμῳ. ἃ γὰρ ἥκετε παρ' ἡμῶν ἀπαιτοῦντες, καλῶς ἐπίσασθε ἀδέποτε ληψόμενοι· χρήζετε γὰρ ἀδίκων καὶ ἀδυνάτων. εἰ μὲν οὖν δόντες ἡμῖν τὰ χωρία, ἔπειτα [o] μεταδόξαν ὑμῖν, νῦν [p] ἀπαιτεῖτε, ἀδικεῖσθε μὴ κομιζόμενοι· εἰ δὲ πολέμῳ ἀφαιρεθέντες, ἀκέτι αὐτῶν ὄντες κύριοι, ἀδικεῖτε τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμενοι. ἡμεῖς δὲ κρατήσας ἡγέμεθα κ]ήσεις, ἃς ἂν πολέμῳ κρατήσαντες λάβωμεν· ἔστε πρῶτοι κατασησάμενοι νόμον τόνδε, ἔστ' [q] αὐτὸν ἀνθρώπων ἡγέμενοι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐχὶ θεῶν· ἅπαντας δὲ καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους εἰδότες αὐτῷ χρωμένους, ἐκ ἂν ἐνδοίημεν ὑμῖν μαλακὸν ἀδὲν, ἐδ' ἂν ἀποσαίημεν ἔτι τῶν δορυκ]ήτων. πολλὴ γὰρ ἂν εἴη κακότης, εἴ τις, ἃ μετ' ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ἐκ]ήσατο, ταῦτα ὑπὸ δειλίας τε καὶ μωρίας

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 $\frac{1}{2}$. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

decreuissent, illis in senatum reuocatis hoc dederunt responsum: „Non latet nos, Volsci, amicitiam quidem a vobis non peti, sed speciosam belli occasionem quaeri. nam quae a nobis petituri huc venistis, probe scitis vos nunquam impetraturos. Postulatis enim iniqua et quae fieri non possunt. Si enim nobis oppida dedissetis, postea poenitentia ducti nunc ea repeteretis, certe iniuria vobis fieret, nisi ea reciperetis. si vero iure belli iis spoliati fuistis, quum nullum amplius in ea dominium habeatis, iniuriam facitis, qui res alienas appetatis. Nos enim iustissimas possessiones ducimus, quas armis victores quaesiimus; nec eam hominum potius, quam deorum, existimamus: sed quum omnes, tam Graecos, quam barbaros, hac vti sciamus, nihil molliter vobis remittemus, nec rebus bello quaesitis cedemus. Magnum enim esset vitium, si quis res, virtute et fortitudine partas, per ignauiam et stultitiam amitteret. Nullam autem bellandi vobis inuitis necessitatem imponimus, nec si *in id* propensi estis, deprecamur: sed si priores bellum intuleritis, illatum propulsabimus. Haec Volscis renunciate, et dicite, illos priores arma sumturos, nos vero posteriores deposituros.„

Legati haec responsa accepta ad Volscorum rempublicam retulerunt. Rursus igitur conuocato concilio, postea de communi gentis sententia decretum est, populo Romano bellum indicere. Deinde Tullum et Marcium duces elegerunt, ad quos totius belli summam detulerunt; et decreuerunt, vt copiae conscriberentur, et pecuniae conferrentur, et res caeterae pararentur, quascunque ad vsus bellicos necessarias fore existimabant. Quum autem iam dimittendus esset conuentus, assurgens Marcius sic loquutus est: „Quae in isto concilio a vestra republica decreta

o Δόξαν] Optime, vt arbitror, in *Cod. Vat.* ἔπειτα μεταδόξαν ὑμῖν.

p Antichronismus hic est.

q αὐτῶν *Vat.*

r In *Ed. Steph.* ἀκολυθήσομεν. quod interpretes nonnullos decepit. Veram lectionem agnouit etiam *Lapi* versio; *nos posterius deponemus. Sylb.* Θήσομεν δὲ *Vat.* De phrasi hac τίθεσθαι τὰ ὅπλα, vide, quae annotauimus ad *Thucyd.* p. 85. v. 2.

s Τῷ κοινῷ πλήθει] Illud κοινῷ non agnouit *Cod. Vat.*

t In *Ed. Steph.* τὰς θεὰς, praemissa hypodiastole. Sed verio-

rem

ἀφαιρεθείη. πολεμεῖν δ' ἔστε μὴ βουλομένους ὑμᾶς ἀναγκάζομεν, ἔστε προθυμουμένους παραιτούμεθα· ἂν δ' ἄρξησθε, ἀμυνούμεθα. ταῦτα Οὐολούσκοις ἀπαγγέλλετε, καὶ λέγετε, ὅτι λήψονται μὲν τὰ ὅπλα πρότεροι ἐκεῖνοι, [r] ἀποθήσομεν δὲ ἡμεῖς ὕστεροι.„

. Ταύτας οἱ πρέσβεις τὰς ἀποκρίσεις λαβόντες, ἀπήγγειλαν τῷ [s] κοινῷ" [πλήθει] τῶν Οὐολούσκων. συναχθείσης οὖν αὖθις ἐκκλησίας, μετὰ τοῦτο κυροῦται δόγμα κοινὸν [t] τοῖς ἔθνεσι προεισπεῖν Ῥωμαίοις τὸν πόλεμον. ἔπειτα αἱροῦνται στρατηγοὺς αὐτοκράτορας τοῦ πολέμου, Τύλλον τε καὶ Μάρκιον, δυνάμεις τε ψηφίζονται καταγράφειν, καὶ χρήματα εἰσφέρειν, καὶ τὰ ἄλλα παρασκευάσασθαι, ὅσων ὑπελάμβανον δεήσειν τῷ πολέμῳ. μελλούσης δὲ διαλύεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἀναστὰς ὁ Μάρκιος, ἔφη· „Ἃ μὲν ἐψήφισται τὸ κοινὸν ὑμῶν, XI.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 $\frac{1}{2}$. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

In *Plutarcho* simile responsum habemus, πρότερους μὲν ἀναλήψεσθαι τὰ ὅπλα τοὺς Οὐολούσκους, ὑστέρους δὲ καταθήσεσθαι Ῥωμαίους.

ἔχει καλῶς, καὶ γινέσθω κατὰ τὸν οἰκεῖον ἕκαστα καιρόν. ἐν ὅσῳ δὲ στρατεύματα μέλλετε καταγράφειν, καὶ τὰ ἄλλα εὐτρεπίζειν ἔξοντά τινας, ὥσπερ εἰκός, ἀσχολίας καὶ διατριβάς, [u] ἐγὼ καὶ Τύλλος ἔργα ἐχόμεθα. ὅσοις οὖν ὑμῶν βουλομένοις ἐστὶ προνομεῦσαι τὴν τῶν πολεμίων, καὶ πολλὴν [x] ἀπονέμεσθαι λείαν, ἴτε σὺν ἡμῖν. [y] ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἐὰν θεὸς συλλάβῃ, πολλὰς καὶ καλὰς δώσειν ὠφελείας. ἔτι γὰρ ἀπαράσκευοί εἰσι Ῥωμαῖοι, δύναμιν οὔπω συνεσκευῖαν ὁρῶντες [z] ἡμετέραν, ὡς' ἀδεῶς ἡμῖν ὑπάρξει πᾶσαν ὅσην ἂν βουλώμεθα τῆς ἐκείνων χώρας καταδραμεῖν."

XII. Ἀποδεξαμένων δὲ καὶ ταύτην τὴν γνώμην τῶν Οὐολούσκων, ἐξῆσαν οἱ στρατηγοὶ διὰ ταχέων, [a] πρὶν ἔκπυστα γενέσθαι Ῥωμαίοις τὰ βουλεύματα, πολλὴν ἐπαγόμενοι στρατιὰν ἐκ τοῦ. ἧς μέρος μὲν ὁ Τύλλος

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

decreta sunt, bene se habent, et suo quaeque fiant tempore. Sed interim, dum exercitus conscribentur, et alia parabuntur, quae (vt verisimile est) sine aliquo negotio et mora parari non poterunt, ego et Tullus abibimus. Qui igitur agrum hostilem depopulari, praedamque ingentem inde reportare cupiunt, nobiscum veniant. Polliceor enim vobis, (deo fauente) me magnam et opimam praedam vobis daturum; adhuc enim Romani sunt imparati, quod nullas dum nostras copias in vnum contractas videant. Itaque eorum agri quantum voluerimus, sine vllo metu *et periculo* percurrere licebit."

Hac quoque sententia a Volscis probata, duces, antequam singula ipsorum consilia Romanis innotescerent, cum ingenti voluntariorum manu ocius egressi sunt: cum quorum parte Tullus

rem lectionem τῇ ἔθνει confirmat *Lapi* versio, atque etiam *Cod. Vat.*

u Τύλλος ἐρχόμεθα] Optime in *Cod. Vat.* ἐγὼ καὶ Τύλλος ἔργα ἐχόμεθα. quo modo et *Lapus*: nam vertit: *ego et Tullus opus exsequemur.*

x Ἀποτέμεσθαι *Vat.*

y Ὑποδέχομαι δὲ *Vat.*

z Ὑμετέραν *Vat.*

a Πρὶν ἔκπυστα γενέσθαι Ῥωμαίοις τὰ βουλεύματα, πολλὴν *Vat.* quod a *Dionysii* manu esse arbitror. vulgo legitur πρὶν ἕκαστα γ. p. τὰ β. ᾐλα, πολλὴν.

b Μηδὲν

ἔχων, εἰς τὴν Λατίνων χώραν ἐνέβαλεν, ἵνα περισπάσειε τῶν πολεμίων τὴν ἐκεῖθεν ἐπικουρίαν· τὸ δὲ λοιπὸν ὁ Μάρκιος ἄγων, ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἤλασεν. οἷα δ' ἀπροσδοκήτῳ κακῷ τοῖς κατὰ τὴν χώραν διατρίβουσιν ἐπιπεσόντος, πολλὰ μὲν ἑάλω σώματα Ῥωμαίων ἐλεύθερα, πολλὰ δ' ἀνδράποδα, βοῶν τε καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων χρῆμα οὐκ ὀλίγον· σῖτός τε, ὅσος ἐγκατελήφθη, καὶ σίδηρος, καὶ ὅσοις ἄλλοις τὰ χωρία γεωργεῖται, τὰ μὲν ἥρπασθη, τὰ δὲ διεφθάρη. τελευτῶντες γὰρ καὶ πῦρ εἰς τὰς αὐλὰς φέροντες ἐνέβαλον Οὐολῦσκοι· ὥστε πολλῷ χρόνῳ [b] μηδ' ἀναλαβεῖν [c] αὐτὰς δύνασθαι τὰς ἀποβαλόντας. μάλιστα δὲ τοῦτο ἔπασχον αἱ τῶν δημοτῶν κλῆσεις, αἱ δὲ τῶν πατρικίων ἔμειναν ἀσινεῖς· εἰ δέ τινες ἐβλάβησαν, εἰς ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα ἔδοξαν βλαβῆναι. τοῦτο γὰρ ὑπὸ τοῦ Μαρκίου παρήγγελτο τοῖς Οὐολούσκοις, ἵνα [d] δι' ὑπο-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat.* *V.C.* 265. *Var.* 267.

lus in Latinorum agrum irrupit, vt impediret, ne qua inde auxilia hostium Romanis *subsidio* venirent: reliquas copias Marcius in agrum Romanum duxit. Quum autem id malum vtpote inopinatum agrestes inuasissent, multi ciues Romani ingenui, multi serui, boum et iumentorum et alius pecoris magna vis capta: et frumentum, quod *in agris* relictum erat, et ferramenta, aliaque instrumenta rustica, partim direpta, partim corrupta sunt. Quinetiam postremo Volsci in villas ignem intulerunt ac iniecerunt: vt nonnisi longo post tempore a dominis, qui eas amisissent, reparari possent. Praecipue vero in plebeiorum praedia saeuitum est: sed villis, quae patriciorum erant, temperatum. Quod si qui eorum damnum acceperunt, id in mancipiis et pecore accepisse visi sunt. Hoc enim Volscis mandarat Marcius, vt patricii

b Μηδὲν ἀναλαβεῖν] Optime in *Cod. Vat.* μηδ' ἀναλαβεῖν.

c Αὐτὰς] Si quis ibidem generalius malit αὐτὰ, per me licet. vt scilicet non ad villas tantummodo feratur ea vox, sed etiam ad reliquum instrumentum rusticum. *Sylb.*

d Δι' ὑποψίαν *Vat.* et mox infra v. 23. δι' ὑποψίας τε ἀλλήλων καὶ δέος προδοσίας.

e Legen-

ψίας ἔτι μᾶλλον οἱ πατρίκιοι γένωνται τοῖς δημοτικοῖς, καὶ μὴ ἐξαιρεθείη τὸ σασιάζον ἐκ τῆς πόλεως. ὅπερ καὶ συνέβη. ὡς γὰρ ἠγγέλθη τοῖς Ῥωμαίοις ἡ καταδρομὴ τῆς χώρας, καὶ ἔγνωσαν ἀκ ἐξ ἴσα γεγονυῖαν ἅπασι τὴν συμφοράν, κατεβόων μὲν τῶν πλουσίων οἱ πένητες, ὡς ἐπαγόντων σφίσι τὸν Μάρκιον· ἀπελογοῦντο δὲ οἱ πατρίκιοι, καὶ κακουργίαν τινὰ τῶ στρατηγῶ ταύτην ἀπέφαινον. βοηθεῖν δὲ τοῖς ἀπολλυμένοις, ἢ σώζειν τὰ περιόντα, δι' ὑποψίας τ' ἀλλήλων καὶ δέος προδοσίας, ἐδόκει ἠξίει. ὥστε κατὰ πολλὴν ἄδειαν ὁ Μάρκιος ἀπῆγε τὴν στρατιάν, καὶ κατέσησεν ἅπαντας ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, παθόντας μὲν ἀδὲν δεινὸν, δράσαντας δὲ, ὅσα ἠξίουν, καὶ πολλῶν εὐπορήσαντας χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ ὁ Τύλλος ὀλίγον ὕστερον ἐκ τῆς Λατίνων χώρας, πολλὰς ἐπαγόμενος ὠφελείας· ἀδὲ γὰρ ἐκεῖ δύναμιν ἔσχον ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις μαχησόμενοι, ἀπαράσκευοί τ' ὄντες, καὶ παρ' ἐλπίδα τῶ δεινῶ σφίσιν ἐπιπεσόντος. ἐκ δὲ τότε πᾶσα πόλις ἐπῆρτο ταῖς ἐλπίσι, [c] καὶ θᾶτ-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

tricii plebeiis magis essent suspecti, neue seditio ex vrbe tolleretur: quod etiam accidit. Vt enim Romam renunciata est agrorum vastatio, et ciues cognouerunt, eam calamitatem non aeque omnibus accidisse, pauperes accusabant diuites, quod Marcium contra se duxissent. Sed patricii se purgabant, atque hanc esse malitiosam ducis versutiam demonstrabant. Nullus tamen, aut rebus pereuntibus succurrere, aut reliquas seruare, ob suspiciones mutuas et proditionis metum, volebat. Itaque Marcius liberrime et impune copias abduxit, omnesque domum nulla clade affectos, et rebus, quascunque volebant, confectis, et valde ditatos reduxit. Tullus etiam paullo post ex agro Latino cum ingenti praeda rediit: nam ne illi quidem copias habebant, quibus cum hoste congrederentur, quia erant imparati, et repentino malo praeter spem oppressi. Hinc factum est, vt omnes Volscorum populi ingentes spes conciperent, et opinione

[c] Legendum puto καὶ θᾶττον, ἤ τις ἂν ὑπέλαβεν. *Port.* Vulgatae dant θᾶττον ὡς.

[f] Ὅσων

τον, ἢ ὡς ἄν τις ὑπέλαβεν, ἥ τε καταγραφὴ τῶν στρατιωτῶν ἐγίνετο, καὶ τἄλλα ὑπηρετεῖτο, [f] ὅσων τοῖς στρατηγοῖς ἔδει.

Ἐπειδὴ δὲ [g] συνῆλθο πᾶσα ἡ δύναμις, ἐβουλεύετο μετὰ τῶ συνάρχοντος ὁ Μάρκιος, ὅπως [h] χρήσονται τοῖς λοιποῖς πράγμασιν. [i] ἔφη δ' ἕν λέγων· „Ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Τύλλε, κράτιστον εἶναι, νείμασθαι τὰς δυνάμεις ἡμᾶς διχῆ· ἔπειτα τὸν μὲν ἕτερον ἡμῶν ἄγοντα τὸς ἀκμαιοτάτους καὶ προθυμοτάτους, ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις μαχησόμενον· καὶ εἰ μὲν ὑπομενοῦσιν ἡμῖν εἰς χεῖρας ἰέναι, μιᾶ κρῖναι τὸν ἀγῶνα μάχῃ· εἰ δ' ἀποκνήσουσιν, ὡς ἐγὼ πείθομαι, [k] στρατιᾶ νεοσυλλέκτῳ, καὶ ἡγεμόσιν ἀπείροις πολέμου, τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον ἐπιτρέπειν, τήν τε χώραν αὐτῶν ἐπιόντα πορθεῖν, καὶ τὰς συμμαχίας περισπᾶν, καὶ τὰς ἀποικίας ἀναιρεῖν, καὶ πᾶν ἄλλο

XIII.

nione citius exercitus conscriberetur, et res aliae ad bellum necessariae imperatoribus suppeditarentur.

Coactis autem omnibus copiis, Marcius cum collega de modo ac ratione belli in posterum gerendi consultare coepit. „Mihi, inquit, Tulle, videtur optimum esse, vt, copiis inter nos bifariam diuisis, alter nostrum cum robustissimis quibusque militibus obuiam hostibus eat, eosque aggrediatur; et, si nobiscum congredi ausi fuerint, vno proelio de summa rerum decernat; sin (quod ego futurum credo) exercitui tyronum et ducibus militiae imperitis summam rerum committere non audeant, agros eorum incursionibus populetur, et sociorum auxilia distrahat, et colonias euertat; nulloque sibi a ma-

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

[f] Ὅσων *Vat.* ὅσα vulgatae.

[g] Συνῆλθο ἤδη πᾶσα *Vat.*

[h] χρήσωνται] Vt hic subiunctiui modi verbum tributum est particulae ὅπως, ita supra p. 465. v. 49. Vide et quae notauimus ad p. 258. v. 23. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὅπως χρηστέον τοῖς.

[i] Ἔφη δ' ἕν λέγων· Ἐμοὶ etc. in *Cod. Vat.* vulg. ἔφη δὲ· Ἐμοὶ.

[k] Malim στρατιᾷ νεοσυλλέκτῳ: vt scilicet mox sequitur ἡγεμόσιν ἀπείροις πολέμου. atque ita et *Lapus* vertit, *exercitu nuper collecto. Sylb.* Huc facit et *Cod. Vat.* in quo στρατιᾷ pro στρατείᾳ. vulgo legitur στρατείᾳ νεοσυλλέκτῳ.

[l] Ἀφυ-

κακὸν, ὅ τι δύναιτο, ποιεῖν· τὸν δὲ ἕτερον ἐνθάδε ὑπομένοντα, φυλακὴν ποιεῖσθαι τῆς τε χώρας καὶ τῶν πόλεων, μὴ λάθωσιν [l] ἀφυλάκ]ῳ αὐτῇ ἐπιπεσόντες οἱ πολέμιοι, καὶ πρᾶγμα αἴσχιστον πάθωμεν, ἐν ᾧ τῶν ἀπόντων ἐφιέμεθα, τὰ παρόντα ἀφαιρεθέντες. ἀλλὰ χρὴ τὸν ἐνθάδε ὑπομένοντα ἤδη [m] τείχη τ' ἀνορθῶν, ὅσα πέπ]ωκεν, καὶ τάφρας ἀνακαθαίρειν, καὶ φρούρια ὀχυροῦν, ἵνα τοῖς γεωργοῦσι τὴν χώραν ὑπάρχωσι καταφυγαί· [n] στρατιάν τ' ἄλλην προσκαταγράφειν, καὶ τροφὰς τοῖς ἔξω ὄσιν ἐπιχορηγεῖν, καὶ ὅπλα χαλκεύειν, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀναγκαῖόν ἐστι πρᾶγμα, ὀξέως ὑπηρετεῖν. δίδωμι δέ σοι τὴν αἵρεσιν, εἴτε τῆς ὑπερορίας στρατιᾶς, εἴτε τῆς ἐνθάδε ὑπομενούσης ἐθέλεις στρατηγεῖν." ταῦτα λέγοντος αὐτῷ, σφόδρα ἠγάσθη τὴν γνώμην ὁ Τύλλος· καὶ τὸ δραστήριον τῷ ἀνδρὸς εἰδὼς καὶ ἐπιτυχὲς, ἐπέτρεψεν ἐκείνῳ τῆς ἔξω στρατιᾶς ἄρχειν.

a maleficio temperet, quo eos vexare possit. alter vero hic remaneat ad regionis et oppidorum praesidium, ne forte hostes clam nostros incautos inuadant, et maximam accipiamus ignominiam; et, dum res absentes appetimus, praesentibus spoliemur. Sed oportet eum, qui hic est remansurus, moenia, sicubi collapsa sunt, iam erigere, et fossas purgare, et castella munire, vt agricolae habeant refugia; nouas praeterea copias conscribere, et commeatus iis, qui ad militiam fuerint profecti, suppeditare, et arma fabricare, et, si quid aliud est necessarium, ocius ministrare. Tibi autem optionem do, vtrum copiis, quae extra Volscorum fines bellum sunt gesturae, an iis, quae hic sunt mansurae, praeesse malis. Haec eo dicente, Tullus eam sententiam vehementer est admiratus: et quum perspectum haberet hominis industriam et felicitatem, ipsi exercitus educendi imperium permisit.

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 1/2. Cat. V.C. 265. Var. 267.

Marcius,

l Ἀφυλάκ]ως αὐτοῖς] Rectius in *Cod. Vat.* ἀφυλάκ]οις αὐτοῖς, sc. πολίταις. vel enim αὐτοῖς ad significatum referendum, vel αὐταῖς scribendum, vt censet *Portus.*

m Τείχη τε ὀρθῶν *Vat.* vulgatis deest copula.

n Στρατείαν] Magis proprie στρατιὰν, vt mox v. 6. et v. 10. *Sylb.*

XIV. Καὶ ὁ Μάρκιος ἐθὲν ἔτι διαμελλήσας, ἦκεν ἄγων τὴν δύναμιν ἐπὶ Κιρκαίαν πόλιν, ἐν ᾗ κληροῦχοι Ῥωμαίων ἦσαν ἅμα τοῖς ἐπιχωρίοις πολιτευόμενοι, καὶ παραλαμβάνει τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου. ὡς γὰρ ἔγνωσαν οἱ Κιρκαῖοι κρατουμένην σφῶν τὴν χώραν, καὶ προσάγουσαν τῷ τείχει τὴν στρατιὰν, ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐξήεσαν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις ἄνοπλοι, παραλαβεῖν τὴν πόλιν ἀξιοῦντες· ὅπερ αὐτοῖς αἴτιον τοῦ μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον ἐγένετο. ὅτε γὰρ αὐτῶν ἀπέκ]τεινεν ὁ στρατηγὸς οὐδένα, ὅτ' ἐξήλασεν ἐκ τῆς πόλεως· ἐσθῆτα δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ τροφὰς εἰς μῆνα ἱκανὰς, καὶ ἀργύριόν τι μέτριον λαβὼν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν, ὀλίγην μοῖραν ἐν τῇ πόλει καταλιπὼν, τῆς τ' ἀσφαλείας τῶν ἐνοικούντων ἕνεκα, μή τι ὑπὸ Ῥωμαίων πάθωσι κακὸν, καὶ τοῦ μηδὲν ὕστερον νεωτερίσαι. εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ὡς ἠγγέλθη τὰ γενόμενα, πολὺ πλείων ταραχὴ καὶ θόρυβος ἦν· τῶν μὲν πατρικίων τὸν δῆμον ἐχόντων δι' αἰτίας, ὅτι πολεμιστὴν ἄνδρα, καὶ δραστήριον, καὶ φρονήματος εὐγενοῦς μεστὸν, ψευδεῖ περιβαλόντες αἰτίᾳ, τῆς πόλεως ἀπήλασαν, καὶ παρεσκευάσαν ἡγεμόνα Οὐολούσκοις γενέσθαι. τῶν δὲ προεστηκό-

Marcius, non amplius cunctatus, cum exercitu Circeios petiit, vrbem, in qua coloni Romanorum vna cum ipsis ciuibus habitabant, eamque obiter recepit. Nam oppidani, vbi cognouerunt, agrum suum esse in hostium potestate, et copias ad muros adduci, apertis portis obuiam hostibus inermes venerunt, rogantes, vt vrbem in deditionem acciperent. quo factum est, vt nihil grauius paterentur. Imperator enim nullum eorum interfecit, neque ex vrbe quemquam expulit: sed vestes ad vsus militum, et frumenti in mensem vnum pecuniaeque modicam summam accepit, exercitumque abduxit, parua manu in vrbe relicta, tum ad ipsorum ciuium praesidium, ne quid mali a Romanis acciperent, tum etiam, ne quid in posterum innouarent. His Romam nunciatis multo maior perturbatio, et tumultus est exortus: quia patricii plebem incusabant, quod virum belli cosum et industrium, et valde magnanimum, falsi criminis accusatum expulissent, et, vt Volscis dux esset, effecissent. Tribuni vero

Per. Iul. 4227. Ante Chr. 487. Olymp. 73 1/2. Cat. V.C. 265. Var. 267.

των τῆ δήμῳ, κατηγορίας τῆ συνεδρίῳ ποιεμένων, καὶ τὸ πρᾶγμα ὅλον ἐξ ἐπιβελῆς ὑπ' ἐκείνων κατεσκευάσθαι λεγόντων, τόν τε πόλεμον ἰδ κοινὸν ἅπασιν, ἀλλὰ σφίσι μόνοις ἐπάγεσθαι σκηπτομένων· καὶ ἦν τὸ κακοηθέστατον τῆ δήμῳ μέρος ἅμα τούτοις. ο στρατιὰς δὲ καταγράφειν, ἢ καλεῖν τὰς συμμάχους, ἢ κατασκευάσασθαι τὰ κατεπείγοντα, διὰ τὰ πρὸς ἀλλήλους ἔχθη, καὶ τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κατηγορίας, ἰδ' εἰς νῦν ἐλάμβανον.

XV. Τοῦτο καταμαθόντες οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ῥωμαίων, συσταφέντες ἔπειθον ἰδίᾳ τε καὶ ἐν κοινῷ τοὺς σασιωδεστάτους τῶν δημοτικῶν παύσασθαι τῶν εἰς τοὺς πατρικίους ὑποψιῶν τε καὶ κατηγοριῶν· διδάσκοντες, p ὡς, εἰ δι' ἑνὸς ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς φυγὴν τοσοῦτος κίνδυνος κατέσχε τὴν πόλιν, τί χρὴ προσδοκᾶν, ἐὰν ἀναγκασθῶσιν οἱ πολλοὶ τῶν πατρικίων προπηλακισθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου τὸ αὐτὸ φρονῆσαι. καὶ κατέσχον ἤτοι τὴν ἀκοσμίαν τοῦ πλήθους, παυσαμένου δὲ τοῦ πολλοῦ θορύβου, συνελθοῦσα ἡ βουλὴ,

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

plebis patres accusabant, et dedita opera insidiose rem totam ab illis compositam dicebant, et bellum non aeque vniuersis, sed sibi solis inferri simulate criminabantur: et malignissimi quique de plebe ab illis stabant. Caeterum, ob mutuas simultates, et accusationes, quibus in concionibus vtebantur, ne in mentem quidem illis venit, vt exercitum conscriberent, aut sociorum auxilia accerserent, aut res vrgentes et necessarias pararent. Quod quum animaduertissent Romanorum natu maximi, in vnum conuenerunt, et, communicato inter se consilio, suadebant et priuatim et publice seditiosissimis quibusque de plebe, vt desinerent patricios suspectos habere et accusare: docentes, si ob vnius viri nobilis exsilium in tanto periculo respublica versaretur, quid exspectandum esset, si maior patriciorum pars a plebe contumeliis affecta idem sentire cogeretur. Atque ista plebis tumultum et confusionem sedarunt. Quum autem ingens ille tumultus sedatus fuisset, senatus coactus legatis, a Lati-

ο Στρατείας] Hic quoque magis proprie legemus στρατιὰς, vt mox v. 49. et p. 473. v. 11.

p Illud ὡς hic loci videtur redundare. *Sylb.*

Sylb. Ita etiam in *Cod. Vat.*

τοῖς μὲν ἀπὸ κοινῆ τῶν Λατίνων παρῆσι πρεσβευταῖς ἐπὶ συμμαχίας αἴτησιν, ἀπεκρίνατο, μὴ ῥᾴδιον εἶναι σφίσι, βοήθειαν ἀποστέλλειν κατὰ τὸ παρόν· αὐτοῖς δ' ἐκείνοις ἐπιτρέπειν τὴν ἑαυτῶν στρατιὰν καταγράφειν, καὶ ἡγεμόνας τῆς δυνάμεως ἰδίους, ἐκπέμπειν τε, ὅσην ἂν αὐτοὶ ἐκπέμψωσι δύναμιν. ἐν γὰρ ταῖς συνθήκαις, αἷς ἐποιήσαντο πρὸς αὐτὸς περὶ φιλίας, ἀπόῤῥητον ἦν τούτων ἑκάτερον. τοῖς δὲ ὑπάτοις ἐφῆκαν στρατόν τε συναγαγεῖν q ἐκ καταλόγου, καὶ τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἔχειν, καὶ τὰς συμμάχους παρακαλεῖν· εἰς ὕπαιθρον δὲ μήπω τὰς δυνάμεις ἐξάγειν, ἕως ἂν ἅπαντα εὐτρεπῆ γένηται. καὶ ὁ δῆμος ταῦτα ἐπεκύρωσεν. ἦν δὲ βραχὺς ὁ λειπόμενος τῆς ἀρχῆς τοῖς ὑπάτοις χρόνος. ὥστ' οὐδὲν ἐφθασαν τῶν ἐψηφισμένων ἐπὶ τέλος ἄγειν, ἀλλὰ παρέδοσαν ἡμιτελῆ ἅπαντα τοῖς μεθ' ἑαυτοὺς ὑπάτοις.

Οἱ δὲ παρὰ τούτων τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, Σπό- XVI.

Per. Iul. 4227. *Ante Chr.* 487. *Olymp.* 73 ½. *Cat. V.C.* 265. *Var.* 267.

a Latinorum republica ad belli societatem petendam missis, respondit, se non facile illis auxilium in praesentia mittere posse: sed se illis permittere, vt de suis militibus exercitum conscriberent, eique duces suos praeficerent, et tantas copias ad bellum mitterent, quantas ipse populus Romanus esset missurus. Nam in amicitiae foederibus, quae cum illis fecerant, hoc vtrumque vetabatur. Consulibus vero mandauit, vt delectus haberent, exercitumque conscriberent, et vrbem praesidiis custodirent, et sociorum auxilia accerserent; copias tamen ex vrbe non educerent, antequam res omnes paratae essent. atque populus haec rata fecit. Consulibus autem exiguum annui magistratus tempus supererat. quapropter nihil eorum, quae fuerant decreta, ipsi conficere potuerunt: sed rem omnem semiperfectam suis successoribus reliquerunt.

Qui vero illis successerunt, fuerunt Sp. Nautius, et Sex.

q Ἐν καταλόγῳ] ἐκ καταλόγου nam vertit: *exercitum conducere ex descriptione.* *Vat.* nec aliter in *Lapi* Cod.

r Male

ριος Ναύτιος καὶ Σέξτος [r] Φούριος, στρατιάν τε ὅσην ἐδύναντο πλείστην ἐκ τῆ πολιτικῆ [s] κατεστήσαντο συλλόγῳ, καὶ [t] φρυκ]ωρίας καὶ σκοποὺς ἐν τοῖς ἐπικαιροτάτοις φρουρίοις ἔταξαν, ἵνα μηδὲν ἀγνοήσωσι τῶν ἐπὶ τῆς χώρας πρατ]ομένων· χρήματά τε καὶ σῖτον καὶ ὅπλα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ ἡτοιμάσαντο. τὰ μὲν οὖν οἰκεῖα παρεσκεύαζο αὐτοῖς ὡς ἐνῆν ἄριστα, καὶ οὐδὲν [u] αὐτῶν ἔτι δεῖν ἐδόκει· τὰ δὲ συμμαχικὰ οὐχ ἅπαντα ὑπήκουε προθύμως, [x] ἐκούσιά τ' οὐκ ἦν οἷα συνάρασθαι τῆ πολέμῳ. ὥς' οὐδὲ προσαναγκάζειν αὐτὰ ἠξίουν, φοβούμενοι πρόδοσίαν. ἤδη δέ τινα καὶ ἀφίστατο αὐτῶν ἐκ τῆ φανερῆ, καὶ τοῖς Οὐολούσκοις συνελάμβανε. πρῶτοι δ' ἦρξαν Αἰκανοὶ τῆς ἀποστάσεως, ἅμα τῷ συσῆναι τὸν πόλεμον εὐθὺς ἐλθόντες ὡς τὰς Οὐολούσκους, καὶ συμμαχίαν μεθ' ὅρκων συνθέμενοι· στρατιάν τ' ἀπέστειλαν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268. *Sp. Nautio, et Sex. Furio Coss. Volsci duce Marcio denuo Rom. infestant.*

Sex. Furius, qui copias quantas maximas potuerunt ex vrbana multitudine conscripserunt, et ignes et speculatores in castellis opportunissimis collocarunt, vt nihil eorum, quae fierent in agris, ignorarent: et magnam vim pecuniarum, frumenti, armorumque breui compararunt. Domi igitur, quam optime fieri potuit, res omnes ab illis sunt paratae; ita vt nihil amplius desiderari posse videretur. sed non omnes socii alacriter parebant, *et si qui vltro ad huius belli societatem sese offerebant, hoc etiam re ipsa praestare non poterant: quare ne illos quidem cogere volebant, quod proditionem metuerent. Et iam eorum nonnulli ab ipsis aperte defecerant, et Volscos iuuabant. Aequi vero primi, simul atque bellum exortum est, ad Volscos profecti, et interposito iureiurando societate facta, copias maximas et

r Male in *Ed. Steph.* Φρύριος.

s Κατεστήσαντο καταλόγῳ *Vat.* verum συλλόγῳ agnoscit *Lapus.*

t De voce φρυκλοὶ (vnde φρυκλωρία) vide *Schol.* ad *Thucyd.* p. 159. *Ed. Oxon.*

u Αὐτῶν ferri potest, si referatur ad τὰ οἰκεῖα. alioqui si ad consules referre velis, legendum fuerit αὐτοῖς, vt p. 471. v. 33. *Sylb.*

* Neque sponte suscipiebant vna bellum etc. *Port.* Cumque sponte ad belli societatem adduci non possent, ne cogendos quidem senatus censuit etc. *Gelen.*

x Sensus est: καὶ ἐκ ἦν οἷα ἑκάστα συνάρασθαι τῆ πολέμῳ. *Sylb.*

y Ἀπο-

ἕτοι τῷ Μαρκίῳ πλείστην τε καὶ προθυμοτάτην. ἀρξαμένων δὲ τούτων, πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων κρύφα συνελάμβανον τοῖς Οὐολούσκοις, ἐκ ἀπὸ ψηφισμάτων, ἀλ' ἀπὸ κοινῆ δόγματος ἀποστέλλοντες αὐτοῖς τὰς συμμαχίας· εἰ δέ τισιν ἦν βουλομένοις μετέχειν τῆς στρατείας τῶν σφετέρων, οὐχ ὅπως [y] ἀποτρέποντες, ἀλλὰ καὶ παρορμῶντες· ἐγεγόνει τ' ἐ πολλῷ χρόνῳ τοσαύτη δύναμις περὶ τὰς Οὐολούσκους, ὅσην ἐ πώποτε ἔσχον, ὅτε μάλιστα [z] ἤκμαζον ἐν ταῖς πόλεσιν. ἦν ἐπαγόμενος ὁ Μάρκιος, ἐνέβαλεν αὖθις εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν· καὶ καθεζόμενος ἡμέρας συχνὰς, ἐδῄου τὴν γῆν, ὅσην ἐν τῇ πρότερον εἰσβολῇ παρέλιπεν. σωμάτων μὲν ἓν ἐλευθέρων ἐκέτι πολλῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο κατὰ ταύτην τὴν [a] στρατείαν· οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰ πλείστα ἄξια συσκευασάμενοι, [b] πάλαι πρότερον ἔτι κατεπεφεύγεσαν, οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν, οἱ δ' εἰς τὰ πλησίον φρούρια, ἅτινα ἦν ὀχυρώ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

et animis paratissimas ad Marcium miserunt. Horum autem exemplum sequuti et multi alii socii clam Volscis fauebant; non tamen ex decreto, aut de communi sententia, illis auxilia mittebant: sed si qui de suis eam militiam sequi volebant, non solum eos ab ea non deterrebant, verum etiam ad eam eos adhortabantur. breuique temporis spatio tantum virium Volscis accessit, quantum nunquam ante, ne rebus quidem in sua gente maxime florentibus, habuerant. Cum quibus Marcius iterum in agrum Romanorum irruptionem fecit: moratusque ibi per multos dies, agrum *vastauit, quem superiore irruptione intactum reliquerat. paucis tamen hominum ingenuorum corporibus in hac expeditione est potitus. (iam enim illi multo ante cariissimis quibusque rebus collectis confugerant, alii in vrbem, alii in proxima castella, quae munitissima erant) sed

y Ἀποτρέποντες agnoscit etiam *Lapi* versio, *non auertentes.* alioqui admitti etiam posset ἐπιτρέποντες, quanquam minori emphasi. *Sylb.*

z Minus recte ἤκμαζεν in *Ed. Steph.* Ἤκμαζον ταῖς πόλεσιν *Vat.*

* *Vel potius*, vastauit quicquid agri in sup. *Port.*

a Στρατιᾶν] Magis proprie στρατείαν. *Sylb.*

b Παλαίτερον ἔτι *Vat.*

ταται· τὰ δὲ βοσκήματα αὐτῶν, ὅσα ἐχ οἷοί τ' ἦσαν ἀπελάσαι, καὶ τὰς νέμοντας θεράποντας λαμβάνει, τόν τε σῖτον τὸν ἐπὶ ταῖς ἅλωσιν ἔτι κείμενον, καὶ τὰς ἄλλας καρπὰς, [c] τὰς μὲν ἐν χερσὶ, τὰς δὲ καὶ συγκεκομισμένας ἀναιρεῖται. προνομεύσας δὲ καὶ διαπορθήσας ἅπαντα, ἀθενὸς ὁμόσε χωρῆσαι τολμήσαντος, ἐπ' οἴκου τὴν στρατιὰν ἀπῆγε, βαρεῖαν ἔσαν ἤδη τῷ πλήθει τῶν ὠφελειῶν, καὶ σχολῇ πορευομένην.

XVII. Οἱ δὲ Οὐολῦσκοι τὸ μέγεθος τῆς κομιζομένης λείας ὁρῶντες, καὶ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἀτολμίας ἀκόοντες, οἵα δὴ τέως τὴν ἀλλοτρίαν λεηλατοῦντες, ἀδεῶς τότε τὴν αὐτῶν γῆν ἠνείχοντο δῃωμένην ὁρῶντες, αὐχήματός τε μεγάλου ἐνεπίμπλαντο, καὶ ἐν ἐλπίδι ἦσαν ἡγεμονίας, ὡς δὴ ῥᾴδιον καὶ ἐν ἑτοίμῳ σφίσιν ὂν καταλῦσαι τὴν τῶν ἀντιπάλων ἰσχύν. θυσίας τε χαριστηρίους τοῖς θεοῖς ἐποιοῦντο, καὶ σκύλων ἀναθέσει τὰς νεὼς καὶ τὰς ἀγορὰς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

sed eorum pecus, quod mature abigere non potuerant, seruosque id pascentes cepit, frumentumque, quod adhuc in areis iacebat, aliasque fruges, quae vel adhuc in manibus *messorum* erant, vel iam collectae fuerant, absportauit. Quum igitur omnia vastasset diripuisseque, nullo secum congredi ausu, copias ingenti praeda onustas, atque ideo lente iter facientes, domum reduxit.

Volsci autem, quum tantam praedam afferri viderent, et Romanorum timiditatem audirent, quod, quum ante aliorum agros ipsi popularentur, nunc suos in conspectu suo impune vastari paterentur, magnos sumserunt spiritus, et imperii spem conceperunt, quasi iam facile et minimo negotio aduersariorum potentiam possent euertere. iamque supplicationes diis decreuerunt, dicatisque spoliis templa et fora ornarunt; et

c Τὰς ἐν χερσὶ *Gelenius* vertit *demessas*. ego τὰς ἐν χερσὶ καρπὰς intelligo fruges, in quibus demetendis, colligendis, et terendis agricolae adhuc essent occupati: quibus opponit τὰς συγκεκομισμένας, fruges iam comportatas in granaria. Sic infra περιτειχισμὸν ἐν χερσὶν ὄντα dicit, qui militum manibus strenue vrgeretur. *Sylb.*

d Expressius in *Cod. Vat.* ἐπὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις, ὅσαι etc. vulgatis deest v. πόλεις.

ἐκόσμεν· καὶ ἦσαν ἅπαντες ἐν ἑορταῖς καὶ εὐπαθείαις, τόν τε Μάρκιον ἀγάμενοι καὶ ὑμνοῦντες διετέλουν, ὡς εἴη τά τε πολέμια δεινότατος ἀνθρώπων, καὶ στρατηγὸς, οἷος οὔτε Ῥωμαῖος, οὔτ' ἄλλος στρατηγὸς Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων ὐδείς. μάλιστα δὲ τῆς τύχης αὐτὸν ἐμακάριζον, ἅπαντα, ὅσοις ἐπιχειρήσειε, κατὰ γνώμην αὐτῷ προχωροῦντα ὁρῶντες δίχα πόνου. ὥστ' ὐδεὶς ἦν τῶν ἐχόντων τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν, ὃς ἀπολείπεσθαι τοῦ ἀνδρὸς ἠξίου· ἀλλὰ πάντες ὥρμηντο μετέχειν τῶν πράξεων, καὶ συνῆεσαν ὡς αὐτὸν ἐξ ἁπάσης πόλεως. ὁ δὲ στρατηγὸς, ἐπεὶ δὴ τὴν προθυμίαν τῶν Οὐολούσκων ἐπέῤῥωσε, καὶ τὸ τῶν πολεμίων ἀνδρεῖον εἰς ταπεινὴν καὶ ἄνανδρον κατέκλεισεν ἀμηχανίαν, [d] ἐπὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις, ὅσαι τὸ πιστὸν διεφύλαττον, ἦγε τὴν δύναμιν· καὶ αὐτίκα ἑτοιμασάμενος, ὅσα εἰς πολιορκίαν χρήσιμα ἦν, ἐπὶ Τολερίνους ἐλαύνει τοῦ Λατίνων ὄντας ἔθνους. οἱ δὲ Τολερῖνοι πρὸ πολλοῦ παρασκευασάμενοι τὰ [e] εἰς πόλεμον, καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268. *Socios populi Romani adoritur.*

et omnes in epulationibus et laetitia versabantur, Marciumque cum admiratione assidue celebrabant, tum quod rei militaris peritia caeteros mortales superaret, tum quod imperator esset, qualis nullus alius aut Romanorum, aut Graecorum, aut barbarorum fuisset: sed praecipue eius felicitatem praedicabant, quod omnia, quae aggressus fuisset, ex animi sententia sine vllo labore ipsi succedere viderent. Quapropter nullus erat militaris aetatis, qui eius ducis auspicia sequi recusaret: sed omnes rerum ab eo gestarum participes esse cupiebant; et ex omnibus populis ad eum confluebant. At imperator, postquam Volscorum alacritatem confirmauit, et hostium fortitudinem ad humilem et ignauam consilii inopiam redegit, contra socias eorum ciuitates, quae in fide manebant, exercitum duxit, rebusque ad oppugnationem necessariis confestim paratis, in Tolerinos, Latini nominis populum, impetum fecit. At illi, iam multo ante paratis rebus ad bellum necessariis, et rebus, quae in

e Rectius cum articulo εἰς τὸν πόλεμον, vt p. 475. v. 5. πρὸς τὸν ἀγῶνα. *Sylb.*

τὰ ἐκ τῆς χώρας εἰς τὴν πόλιν συγκεκομικότες, ἐδέχοντο αὐτὸν ἐπιόντα· καὶ χρόνον μέν τινα ἀντεῖχον, ἀπὸ τῶν τειχῶν μαχόμενοι, καὶ πολλὰς τῶν πολεμίων κατέτρωσαν· ἔπειτα ὑπὸ τῶν σφενδονητῶν ἀνασελλόμενοι, καὶ μέχρι δείλης ὀψίας ταλαιπωρῆσαντες, πολλὰ μέρη τῆ τείχους ἐξέλιπον. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Μάρκιος, τοῖς μὲν ἄλλοις στρατιώταις παρήγγειλε κλίμακας προσφέρειν κατὰ τὰ γυμνούμενα μέρη τῆ περιβόλω· αὐτὸς δὲ τὰς κρατίστας τῆς στρατιᾶς ἀναλαβὼν, [f] ἐπὶ τὰς πύλας [g] ἴεται βαλλόμενος ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ διαῤῥήξας τὰς μοχλὰς, παρέρχεται πρῶτος εἰς τὴν πόλιν. ἦν δὲ [h] ὑφεστηκὸς ταῖς πύλαις πολὺ καὶ καρτερὸν εἶφος τῶν πολεμίων· οἳ δέχονταί τ' αὐτὸν ἐῤῥωμένως, καὶ μέχρι πολλῆ διεκαρτέρουν ἀγωνιζόμενοι· πολλῶν δ' ἀναιρεθέντων, τρέπονται οἱ [i] λοιποὶ, καὶ σκεδασθέντες ἔφευγον ἀνὰ τὰς στενωπάς. ὁ δ' ἠκολούθει κτείνων τὰς [k] καταλαμβανομένους, ὅσοι μὴ τὰ ὅπλα ῥίψαντες εἰς ἱκεσίας ἐτράποντο. ἐν δὲ τούτῳ καὶ οἱ διὰ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνοντες ἐκράτουν τῆ τείχους. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλώσης τῆς πόλεως, ἐξελόμενος ὁ Μάρκιος ἐκ τῶν λαφύρων, ὅσα θεοῖς τ' ἀναθήματα, καὶ κόσμος ταῖς Οὐολούσκων πόλεσιν ἔμελλε γενέσθαι, τὰ λοιπὰ τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε διαρπάσαι. ἦν δὲ πολλὰ μὲν αὐτόθι σώματα, πολλὰ δὲ χρήματα, πολὺς δὲ σῖτος· ὥστε μὴ ῥάδιον εἶναι μιᾷ [l] πάντα ἐκκομίσαι τὰς κρατήσαντας ἡμέρᾳ· ἀλλ' ἐκ διαδοχῆς ἄγοντες καὶ φέροντες τὰ μὲν αὐτοὶ, τὰ δὲ [m] ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων, πολὺν ἠναγκάσθησαν διατρῖψαι χρόνον.

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

in agris erant, in vrbem comportatis, eius impetum excipiebant: et aliquamdiu ex muris ipsi restiterunt, multosque de hostibus vulnerarunt; deinde a funditoribus depulsi, atque ad vespertinum vsque crepusculum fatigati, multis locis moenia nudarunt. Qua re cognita, Marcius caeteros milites ad nudatas murorum partes scalas admouere iussit, ipse vero cum lectissimis totius exercitus militibus ad portas contendit, licet telis de turribus peteretur: fractisque repagulis, primus vrbem ingreditur. Ad illas autem portas ingens et valida hostium manus substiterat, qui eius impetum fortiter exceperunt, et diu strenue pugnantes ipsi restiterunt: sed multis eorum caesis, reliqui terga verterunt, et dispersi per vias fugere coeperunt. Ille vero a tergo instabat, caedens hostes, quoscunque assequebatur;

Ὁ δὲ στρατηγὸς, ἐπειδὴ τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα πάντα ἐξεκεκόμιστο, τὴν πόλιν ἔρημον καταλιπὼν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν ἐπὶ Βωλανῶν ἑτέραν πόλιν. ἔτυχον δὲ καὶ οἱ Βωλανοὶ προεγνωκότες αὐτὸ τὴν ἔφοδον, καὶ παρεσκευασμένοι ἐκ πολλοῦ πρὸς τὸν πόλεμον. ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο τὸν στρατηγὸν ἐπὶ τὰς πύλας ἐλαύνοντα, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς πόλεως ἐν τούτοις ἔσεσθαι, ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὰς πύλας τοὺς ἀρίστους τῶν ἐν ἡλικίᾳ, καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν ἐπὶ τὰ τείχη. οἱ δὲ ἐπὶ τῶν πυλῶν ἐρρωμένως ἐδέξαντο τὸν ἀγῶνα· καὶ πολλοὺς μὲν τῶν ἐναντίων ἔβαλλον ἀπὸ τῶν πύργων, πολλοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπάλξεων· ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένοντο, καὶ τοῖς ξίφεσι καὶ τοῖς δόρασιν ἐμάχοντο. ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐπιβάντες, ἐπειδὴ τὰ ὅπλα ἀφέντες ἐπὶ τὰς ἱκεσίας ἐτράποντο, καὶ οἱ διὰ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνοντες ἐκράτουν τῆς τείχους. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλούσης τῆς πόλεως, ἐξελόμενος ὁ Μάρκιος ἐκ τῶν λαφύρων, ὅσα θεοῖς τ' ἀναθήματα, καὶ κόσμος ταῖς Οὐολούσκων πόλεσιν ἔμελλε γενέσθαι, τὰ λοιπὰ τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε διαρπάσαι. ἦν δὲ πολλὰ μὲν αὐτόθι σώματα, πολλὰ δὲ χρήματα, πολὺς δὲ σῖτος· ὥστε μὴ ῥάδιον εἶναι μιᾷ [l] πάντα ἐκκομίσαι τὰς κρατήσαντας ἡμέρᾳ· ἀλλ' ἐκ διαδοχῆς ἄγοντες καὶ φέροντες τὰ μὲν αὐτοὶ, τὰ δὲ [m] ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων, πολὺν ἠναγκάσθησαν διατρῖψαι χρόνον.

XVIII.

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

tur, et quotquot abiectis armis ad preces minime se conuertebant. Interea vero et qui scalis adscendebant, moenia ceperunt. Hoc igitur modo capta vrbe, Marcius, selectis a praeda spoliis, quae diis dicaturus, et quibus Volscorum oppida ornaturus erat, reliqua militibus in praedam concessit. Ibi autem multa erant hominum capita, magna pecuniae copia, et magna vis frumenti: adeo vt victores non facile vno die omnia exportare potuerint; sed alia ipsi, alia iumentis imposita per vices agentes et ferentes, multum temporis consumere coacti sunt.

Imperator autem, quum mancipia abduxisset, et res omnes absportasset; vrbemque desolatam reliquisset, exercitum inde ad Bolam duxit. Sed et ipsi Bolani eius aduentum iam praesenserant,

f Commation istud, ἐπὶ τὰς πύλας, in exemplari [et in *Cod. Vat.*] positum est ante participium παραλαβών, intricato verborum ordine ac sensu. *Sylb.* Exemplar appellat Sylburgius editionem Stephani.

g Malim ἴεται. *Port.*

h Ὑφεστηκὸς agnoscit *Lapi* versio [et *Cod. Vat.*] tu si ἐφεστηκὸς reponas, non refragabor. *Sylb.*

i Πολλοὶ] Optime in *Cod. Vat.* λοιποί. quo modo cum *Lapo* legendum esse placuit *Porto* et *Sylb.*

k Τὰς πολεμίους καταλαμβ.] Vocem πολεμίους non agnoscit *Vat.*

l Πάντας] Rectius in *Cod. Vat.* πάντα: vt non ad homines referatur, sed ad res exportatas. quod etiam probatum *Porto* et *Sylb.*

m Melius ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων: nisi forte ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων accipere velis pro *per iumenta plaustris adiuncta. Sylb.* Ἐπὶ τῶν ὑποζ. in *Cod. Vat.* nec aliter *Lapus* legebat, qui vertit: *super iumentis.*

δον, καὶ [n] παρεσκευασμένοι πάντα τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐπιτήδεια. ὁ μὲν δὴ Μάρκιος, ὡς ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν αἱρήσων, κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ τείχους ἐποιεῖτο τὰς προσβολάς. οἱ δὲ Βωλανοὶ περιμείναντες καιρὸν ἐπιτήδειον, ἀνοίγουσι τὰς πύλας, καὶ φερόμενοι κατὰ πλῆθος ἐν τάξει τε καὶ κόσμῳ, συρράττουσι τοῖς κατὰ μέτωπον· καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες, ἔτι δὲ πλείους τούτων κατατραυματίσαντες, τρέπουσι τοὺς λοιποὺς αἰσχρῶς ἀναγκάσαντες φυγεῖν, ἀνέκρεψαν εἰς τὴν πόλιν. ὡς δ' ἔγνω τὴν τροπὴν τῶν Οὐολούσκων ὁ Μάρκιος· ἐ γὰρ ἔτυχε παρὼν, ἐν ᾧ τὸ πάθος ἐγένετο· παρῆν σὺν ὀλίγοις κατὰ σπουδὴν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς τροπῆς σκεδασθέντας ἀναλαβών, [p] συνίσα τε καὶ παρεθάῤῥυνε· καὶ ἐπειδὴ κατέστησεν εἰς τάξεις, ὑποδείξας, ἃ δεῖ πράττειν, ἐκέλευσε προσβάλλειν τῇ πόλει κατὰ τὰς αὐτὰς πύλας. χρησαμένων δὲ πάλιν τῶν Βωλανῶν τῇ αὐτῇ πείρᾳ, καὶ κατὰ πλῆθος ἐκδραμόντων, ἐ δέχονται αὐτοὺς Οὐολού-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

ferant, et res omnes ad bellum neceſſarias praepararant. Marcius igitur, quum ſe primo impetu vrbem capturum ſperaret, multis murorum partibus oppugnationem inſtituit. Sed Bolani, obſeruata opportuna occaſione, portas aperiunt, et valida militum manu egregie inſtructa erumpunt, et in hoſtes ſibi a fronte oppoſitos impetum faciunt; multiſque eorum caeſis, et longe pluribus vulneratis, et reliquis turpiter terga fugae dare coactis, in vrbem redierunt. At Marcius, cognita Volſcorum fuga, (nam forte tunc non aderat, quum clades ea accepta eſt) cum paucis propere aduolauit, et eos collegit, qui fuga fuerant diſperſi, eoſque in ordinem reſtituit, animoſque eorum confirmauit: atque iis in ordinem reſtitutis, monitiſque, quid faciendum eſſet, iuſſit ab iiſdem portis vrbem oppugnare. Quum autem Bolani idem iterum tentaſſent, et magno numero eruptionem feciſſent, Volſci eorum impetum non exceperunt, ſed cedentes

n Pro actiuo παρασκευασάμενοι habet paſſiuum παρεσκευασμένοι. *Sylb.*

o Illud τούτων non agnoſcit *Vat.*

p Συνίσατο καὶ παρεθάῤῥυνε *Vat.*

q Ἐγκλί-

σκοι, ἀλλ' [q] ἐγκλίναντες ἔφευγον κατὰ τὴν πρανῆ, ὡς ὁ στρατηγὸς αὐτοῖς ὑπέθετο· καὶ οἱ Βωλανοὶ τὴν ἀπάτην οὐκ εἰδότες, ἐδίωκον ἄχρι πολλοῦ. ἐπεὶ δὲ πρόσω τῆς πόλεως ἐγένοντο, ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους τῶν νέων ὁ Μάρκιος, ὁμόσε τοῖς Βωλανοῖς ἐχώρει. καὶ γίνεται πολὺς αὐτῶν ἐνταῦθα φόνος, τῶν μὲν ἀμυνομένων, τῶν δὲ φευγόντων. ὁ δ' ἀκολουθῶν τοῖς ἐπὶ τὴν πόλιν ὠθουμένοις, φθάνει, πρὶν ἐπιῤῥαχθῆναι τὰς πύλας, ἐκβιασάμενος εἰς τὸ τεῖχος. ὡς δὲ ὁ στρατηγὸς ἅπαξ τῶν πυλῶν ἐγκρατὴς ἐγένετο, ἠκολούθει καὶ τὸ ἄλλο τῶν Οὐολούσκων πλῆθος. οἱ δὲ Βωλανοὶ, τὸ τεῖχος ἐκλιπόντες, ἔφευγον ἐπὶ τὰς οἰκίας. γενόμενος δὲ καὶ ταύτης κύριος τῆς πόλεως, ἐπέτρεψε τοῖς στρατιώταις τά τε σώματα ἐξανδραποδίσασθαι, καὶ τὰ χρήματα διαρπάσαι· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἅπασαν ἐκκομίσας τὴν λείαν σὺν χρόνῳ τε καὶ κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν, μετὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐνέπρησεν.

Ἐντεῦθεν δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν ἦγεν ἐπὶ τοὺς [r] XIX.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

cedentes per loca decliuia fugere coeperunt, quemadmodum imperator illos monuerat: et Bolani fraudis ignari longius eos perſequebantur. ſed eos, iam longius a moenibus diſtractos, Marcius cum lecta iuuenum manu inuaſit. Tunc magna eorum, partim reſiſtentium, partim fugientium, caedes eſt facta. ipſe vero a tergo hoſtibus in vrbem irrumpentibus inſtans, antequam portae clauderentur, intra moenia vi eſt ingreſſus. Vbi autem porta ſemel in imperatoris poteſtatem redacta eſt, reliqua etiam Volſcorum multitudo ſequuta eſt: at Bolani deſertis moenibus in domos confugerunt. Hac quoque vrbe potitus, militibus oppidanos in ſeruitutem abducere, et pecunias diripere permiſit: et eodem modo, quo et ante, omni praeda per otium et ſine vllo impedimento exportata, poſtea oppidum incendit.

Inde cum exercitu in Labicanos eſt profectus. Haec autem

q Ἐγκλίναντες *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* cum haec vox alibi vſurpata fuerit, praecipue p. 398. v. 3. vulgo legitur ἐκκλίν.

r Nec

καλεμένης [r] Λαβικανές. ἦν δὲ καὶ [s] αὕτη τότε Λατίνων ἡ πόλις, Ἀλβανῶν, ὥσπερ [t] καὶ ἄλλαι, ἄποικος. καταπλήξασθαι δὲ βουλόμενος τὰς ἔνδον, ἔκαιεν αὐτῶν τὴν χώραν εὐθὺς ἐπιών, ὅθεν μάλιστα ἔμελλον ὄψεσθαι τὴν φλόγα. οἱ δὲ Λαβικανοὶ τὸ τεῖχος [u] εὖ κατεσκευασμένον ἔχοντες, ἔτε κατεπλάγησαν αὐτῷ τὴν ἔφοδον, ἔτε μαλακὸν ἐνέδοσαν ἀδὲν, ἀλλ' ἀντεῖχον ἀπομαχόμενοι γενναίως, καὶ πολλάκις ἐπιβαίνοντας τῷ τείχες τὰς πολεμίας [x] ἀπέρραξαν. ἐ μὴν [y] εἰς τέλος γ' ἀντεῖχον, ὀλίγοι πρὸς πολλὰς ἀγωνιζόμενοι, καὶ χρόνον [z] ἀδὲ τὸν ἐλάχιστον ἀναπαυόμενοι. πολλαὶ γὰρ προσβολαὶ καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐγίνοντο ὑπὸ τῶν Οὐολέσκων ἐκ διαδοχῆς, ὑποχωρέντων μὲν ἀεὶ τῶν κεκμηκότων, ἑτέρων δὲ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

autem ciuitas tunc Latinae gentis et ipsa, vt altera, Albanorum erat colonia. Quum autem oppidanos terrere vellet, vbi primum in eorum agros est ingressus, villas incendit, qua parte flammam maxime conspicuam fore putauit. At Labicani, quum moenia bene firma et munita haberent, nec eius aduentu sunt consternati, nec vllo modo ei ignauiter cesserunt; sed strenue pugnantes restiterunt, et saepius hostes moenia conscendentes repulerunt. non ita tamen ad finem vsque restiterunt, quod pauci cum multis sine vlla vel minima temporis intermissione pugnarent. Nam Volsci crebro ab omni parte vrbem oppugnabant per vices, et qui defessi erant, semper se recipiebant, et alii recen-

r Nec Graeci, nec Latini libri sibi constant in hoc oppido nominando: modo enim *Labicos* et *Labicanos*, modo *Lauicos* et *Lauicanos*; modo Λαβίκες et Λαβικανὲς, modo Λαυίκης et Λαυϊκανὲς edunt. *Sigon.*

s Αὕτη etc.] Forsan conuenientius legemus: ἦν δὲ καὶ αὕτη τῶν Λατίνων ἡ πόλις. *Sylb.*

t Ὥσπερ καὶ ἄλλαι] Rectius omnino αἱ ἄλλαι. nam aliquoties supra dixit, Albam triginta Latinorum oppidorum fuisse matrem. *Sylb.*

u Εὖ κατεσκευασμένον maluit *Gelen.* nam vulgo legitur ἐγκατεσκ.

x Vel ἀπήραξαν legendum, vel ἀπέῤῥαξαν. illud ab ἀπαίρω, hoc ab ἀπεῤῥάττω, cui cognatum est συνεῤῥάττειν v. 9. et ἐπιεῤῥάττειν v. 26. Vulgo legitur ἀπηῤῥαξαν.

y Εἰς τέλος γε ἀντέσχον *Vat.*

z Optime in *Cod. Vat.* ἀδὲ τὸν ἐλάχιστον. quod maluit etiam *Sylb.* vulgo ἀ τὸν ἐλ.

a Καὶ

προσιόντων νεαρῶν· πρὸς ἃς ἀγωνιζόμενοι δι' ὅλης ἡμέρας, [a] καὶ ἀδὲ τὸν τῆς νυκτὸς ἀναπαυσάμενοι χρόνον, ἐκλιπεῖν ἠναγκάσθησαν τὸ τεῖχος ὑπὸ κόπε. παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτην ὁ Μάρκιος τὴν πόλιν ἐξηνδραποδίσατο, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐφῆκε μερίσασθαι τὰς ὠφελείας. ἀναςήσας δὲ τὴν δύναμιν ἐκεῖθεν, ἐπὶ τὴν [b] Πεδανῶν πόλιν· ἦν δὲ καὶ αὐτὴ τῷ Λατίνων γένες· [c] συντεταγμένην τὴν στρατιὰν ἔχων ἀφικνεῖται, καὶ αὐτὴν ἅμα τῷ πλησιάσαι τοῖς τείχεσιν αἱρεῖ κατὰ κράτος. καὶ τὰ αὐτὰ διαθεὶς, ὅσα τὰς πρότερον ἁλόσας, ἕωθεν εὐθὺς ἀναςήσας τὴν δύναμιν, ἦγεν ἐπὶ Κορβιῶνα. ὄντι δ' αὐτῷ πλησίον τῷ τείχες, τὰς πύλας ἀνοίξαντες οἱ ἔνδον, ἀπαντῶσιν ἀντιπροτείνοντες ἱκετηρίας, καὶ παραδιδόντες ἀμαχητὶ τὸ τεῖχος. ὃς ἐπαινέσας ὡς τὰ κράτιςα περὶ σφῶν βεβουλευμένης, ἐκέλευσεν ὧν ἔδει τῇ στρατιᾷ φέροντας ἥκειν, ἀργύριον καὶ σῖτον. καὶ λαβὼν, ὅσα προσ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

recentes in ipsorum locum succedebant; cum quibus oppidani totum diem dimicantes, et ne noctis quidem intermissione data, defatigati tandem muros deserere sunt coacti. Marcius, hac quoque vrbe capta, oppidanos in seruitutem abstraxit, militibusque praedam inter se diuidere permisit. Et motis inde castris, Pedum vrbem (erat autem et ipsa nominis Latini) instructa acie petiit; eamque, simulatque ad muros appropinquauit, vi cepit. Et quum eam eodem modo, quo et alias ante captas tractasset, postero die, mane statim inde motis castris, copias Corbionem duxit. Sed ei, ad muros appropinquanti, oppidani, apertis portis effusi, supplices obuiam venerunt, vrbemque sine vllo proelio ei dediderunt. Quum autem eos laudasset, quod rebus suis optime consuluissent, ipsis imperauit, vt res exercitui necessarias, pecuniam et frumentum, afferrent. Atque vbi, quaecunque

a Καὶ ἀδὲ τὸν τῆς νυκτὸς *Vat.* vulgatis deest τὸν.

b Male in *Ed. Steph.* Πελανῶν, vt constat ex aliis *Dionysii* locis, *Liuio*, et *Steph. Byzant.*

c Post συντεταγμένην desideratur participium ἔχων, vt indicat etiam *Lapi* versio, *instructum habens exercitum. Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* συντεταγμένην τὴν στρατιὰν ἔχων ἀφικνεῖται.

d Κατεσκα-

ἔταξεν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν Κοριολανῶν πόλιν. παραδόντων δὲ κἀκείνην τῶν ἔνδον ἀμαχητὶ, καὶ ὡς μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀγορᾶς τε παρασχόντων τῇ δυνάμει, καὶ χρήματα, καὶ ὅσα ἄλλα ἐπετέτακτο αὐτοῖς, ἀπῆγε τὴν στρατιὰν, ὡς διὰ φιλίας γῆς. πάνυ γὰρ καὶ τοῦτο ἐσπούδαζεν, ὡς μηδὲν οἱ παραδιδόντες αὐτοῖς τὰς πόλεις πάθοιεν, ὧν φιλεῖ δρᾶν ὁ πόλεμος, ἀλλὰ καὶ γῆν ἀδήωτον ἀπολαμβάνοιεν, καὶ βοσκήματα, καὶ ἀνδράποδα, ὅσα κατέλιπον ἐπὶ τῶν κλήσεων, κομίζοιντο. αὐλίζεσθαί τ' ἐκ εἶα τὴν δύναμιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἵνα μή τι γένηται δι' ἁρπαγῆς πρὸς αὐτῶν ἢ κλοπῆς κακὸν· ἀλλὰ παρὰ τοῖς τείχεσι [d] κατεστρατοπέδευεν.

XX. Ἀπὸ δὲ ταύτης ἀναστήσας τῆς πόλεως, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ἐπὶ [e] Βολάς, ἐπιφανῆ τε τότε ὄσαν, καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

cunque imperarat, accepit, inde copias Coriolos duxit. Quum autem oppidani illam quoque vrbem sine pugna dedidissent, et ingenti alacritate commeatus exercitui praebuissent, et pecunias, et quicquid aliud fuerat ipsis imperatum, exercitum abduxit, tanquam per amicorum agrum. Hoc enim ei magnae curae erat, vt nullum eorum malorum, quae bellum afferre solet, populi, qui vrbes sibi dedebant, paterentur; sed et agrum intactum, et pecus, et mancipia, quae in agris reliquerant, reciperent. nec sinebat copias suas in eorum oppidis stationem habere; nè quid mali, vel ob earum rapinas, vel furta, accideret; sed ad muros castra ponebant.

Inde autem motis castris exercitum duxit ad Bolas, vrbem tunc nobilem, * et rei militaris peritia nulli Latinae

d Κατεστρατοπέδευον] Rectius, vt arbitror, in *Cod. Vat.* κατεστρατοπέδευεν. quod verbo εἶα commode respondet, et ad Marcium satis apte referri potest; vt obseruauit *Portus*.

* Et inter paucissimas Latini generis exquisitam. *Lapus*. Et vnam e primariis Latini generis ciuitatibus numero perexiguis. *Gelen*.

e Βολὰς seu Βωλὰς (vt *Rom. Cod.* habet) agnoscit etiam *Lapi* versio. Sed (cum *Gelenio*, *Glareano*, et *Sigonio*) malim Βοΐλλας: praesertim quum a *Stephano* quoque Βοΐλλαι, cum gentili Βοΐλλανος, citetur e *Dionysii* nostri

[f] ἐν ὀλίγαις πάνυ ταῖς ἡγεμέναις [g] τῶ Λατίνων γένως πόλεσιν ἐξεταζομένην. ὁ προσδεξαμένων δ' αὐτὸν τῶν ἔνδον, ἀλλὰ [h] τῷ τ' ἐρύματι πιστευόντων ἐχυρῷ γε σφόδρα ὄντι, καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀπ' αὐτῆ μαχησομένων, παρακαλέσας τὴν δύναμιν ἀγωνίζεσθαι προθύμως, καὶ τοῖς πρώτοις [i] ἐπιβᾶσι τῆ τείχως μεγάλας δωρεὰς ὑποσχόμενος, ἔργω εἴχετο· καὶ γίνεται περὶ ταύτη τῇ πόλει μάχη καρτερά. ὁ γὰρ μόνον ἀπὸ τῆ τείχως ἠμύνοντο

tinae gentis populo secundam. Quum autem oppidani eum non recepissent, sed firmis munitionibus et propugnatorum numero freti essent, is suos milites ad alacriter dimicandum cohortatus, et iis, qui primi euasissent, in moenia ampla praemia pollicitus, rem est aggressus: atque ad hanc vrbem acriter pugnatum est. Bolanis enim non satis fuit hostes accedentes a muris

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

nostri lib. VIII. et Βοϊλλανῶν mentio fuerit supra in Latinorum oppidorum catalogo, p. 312. v. 29. Hanc sententiam firmat, quod apud *Plutarchum* exstat paullo integrius, vna tantum litera mutilatum, Βόλλαι. *Sylb.* Ac sane quis dubitare poterat, legendum esse Βοΐλλαι, quum iam antea *Dionysius* narrauerit, Marcium a Circaeis cepisse Τολερίνως καὶ Βωλανούς: post quae oppida Labicos deinceps, Pedum, Corbionem, Coriolos, et tandem hasce Βοΐλλας petiit. Hoc tamen scrupulum mihi inijcit, priore, an posteriore loco id scripserit *Dionysius*, quod istud κατὰ τὸ πρανὲς p. 475. v. 20. et p. 476. v. 37. in Bouillas non conuenit, vt quae plano loco in via Appia sitae fuerint. *Cluuer.* Ital. Antiq. l. III. c. 4. p. 919.

f Ita in *Cod. Rom.* [et *Var.*] quum antea editum fuerit ἐν ὀλίγῳ πάνυ ταῖς ἡγεμονίαις τῶ Λατίνων γένως πόλεμον ἐξεταζομένην. vnde legendum coniecerat *Portus*: ἐν ὀλίγαις πάνυ ταῖς ἡγεμονίαις τῶ Λατίνων γένως κατὰ πόλεμον ἐξεταζομένην, vel πρὸς ὀλίγας πάνυ ταῖς ἡγεμονίαις etc.

g Τῶν Λατίνων ἐθνως in *Cod. Rom.* exiguo sensus discrimine. *Sylb.*

h Τῷ ἐρύματι πιστευόντων ἐχυρῷ τε ὄντι] Malim τῷ τε ἐρύματι πιστευόντων ἐχυρῷ ὄντι, καὶ τῷ πλ. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τῷ τε ἐρύματι πιστευόντων ἐχυρῷ γε σφόδρα ὄντι.

i Ἐπιβαλῶσι] Rectius ἐπιβαίνωσι, vt p. 475. v. 43. vel ὑπερβαλῶσι. *Sylb.* Ἐπιλαβῶσι malit *Port.* Verum *Sylburgii* coniecturam feliciorem esse ostendit *Cod. Vat.* qui habet ἐπιβᾶσι τῆ τείχως. quo modo legisse visus est *Lapus*, dum vertit: *qui primi muros inuaderent.*

k Malim

τὰς προσιόντας οἱ [k] Βωλανοὶ, ἀλλὰ καὶ [l] τὰς πύλας ἀνοίξαντες ἐξέθεον ἀθρόοι, καὶ κατὰ τὰ πρανῆ ἐώθων βία τοὺς [m] ἐφισαμένους· φόνος τε πλεῖστος αὐτόθι τῶν Οὐολσκων ἐγένετο, καὶ χρόνος τῆς τειχομαχίας πολὺς, τό τε κρατήσειν τῆς πόλεως ἄπορος ἅπασιν ἡ ἐλπίς, ἀλλὰ τῶν ἀπολλυμένων ἄδηλον ἐποίει τὴν ἀπουσίαν ὁ στρατηγὸς, ἀντικαθιστὰς ἑτέρους· τῶν δὲ καμνόντων παρεθάρρυνε τὴν προθυμίαν, ἐπὶ τὸ πονοῦν μέρος τῆς στρατιᾶς αὐτὸς ὠθέμενος. ἦν τ' ἐχ ὁ λόγος αὐτὸς μόνον ἐπαγωγὸς ἐπὶ τὸ εὔψυχον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα. πάντα γὰρ ὑφίστατο κίνδυνον, καὶ ἀδεμιᾶς πείρας ἀπελείφθη, ἕως ἑάλω τὸ τεῖχος. κρατήσας δὲ καὶ ταύτης σὺν χρόνῳ τῆς πόλεως, καὶ τῶν ἁλόντων τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διαφθείρας, τοὺς δ' αἰχμαλώτους λαβὼν, ἀπῆγε τὴν δύναμιν, ἐπιφανεστάτην νίκην ἐξενεγκάμενος, καὶ λάφυρα κάλλιστα καὶ πλεῖστα ἄγων, χρήμασί τε παμπόλλοις,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

a muris repellere; sed etiam apertis portis conferto agmine eruptionem fecerunt, aduersosque per decliuia loca vi depulerunt: ibique maxima Volscorum caedes facta, et oppugnatio diuturna fuit, vrbisque expugnandae tenuem spem omnes habebant. Sed imperator, in cadentium locum alios substituens, efficiebat, ne militum caesorum *absentia cognosceretur: alacritatem autem eorum, qui ab hoste premebantur, ipsemet, partem exercitus laborantem adeundo, confirmabat: nec verbis tantum, sed etiam factis, exemploque suo ad fortitudinem eos impellebat. Nam quoduis periculum subibat, et nihil intentatum reliquit, donec vrbs expugnata esset. Hoc quoque oppido tandem potitus, postquam oppidanos expugnatos partim iure belli interfecit, partim viuos cepit, victoria maxime insigni relata, exercitum, pulcherrimis plurimisque spoliis onustum, permultisque pecuniis,

k Malim Βοϊλλανοί. quo modo, vel Ἀβολανοὶ, ex *Plinio* legendum censuit *Glareanus*. *Sylb.*

l Τὰς πύλας ἐξέθεον ἀνοίγοντες] Planiore verborum ordine lege, τὰς πύλας ἀνοίγοντες, ἐξέθεον ἀθρ. *Sylb.*

m Rectius forsan ὑφισαμένους, vt p. 477. v. 3. *Sylb.*

* i. e. numeri diminutio.

n Melius

ὧν ἐγκρατὴς ἐγένετο· ἦν δ' αὐτόθι, ὅσα ἐν ἑδενὶ τῶν ἁλόντων χωρίων· πλουτίσας τὴν στρατιάν.

Μετὰ τοῦτο χώρα τε, ὅσην διαπορεύοιτο, ὑποχείριος ἦν, καὶ πόλις ἑδεμία ἠναντιοῦτο ἔξω Λαβϊνίου, ἣν πρώτην τε πόλιν οἱ σὺν Αἰνείᾳ κατάραντες εἰς Ἰταλίαν Τρῶες ἔκτισαν, καὶ ἀφ' ἧς τὸ Ῥωμαίων ἦν γένος, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται. οἱ δ' ἐν ταύτῃ κατοικοῦντες, [n] πάντα πρότερον ᾤοντο δεῖν ὑπομένειν, ἢ τὸ πρὸς τοὺς ἀπογόνους σφῶν πιστὸν ἐγκαταλιπεῖν. ἐγένοντο μὲν οὖν καὶ τειχομαχίαι τινὲς αὐτόθι καρτεραὶ, καὶ πρὸ τῶν ἐρυμάτων ὀξεῖαι μάχαι. ἃ μὴν ἑάλω γε τὸ τεῖχος [o] κατὰ κράτος τῇ πρώτῃ ἐφόδῳ, ἀλλ' ἐδόκει χρόνου δεῖν τῇ πολιορκίᾳ καὶ τριβῆς. ἀποσὰς ἔν τῆς πολιορκίας ὁ Μάρκιος, [p] περιετάφρευσε κύκλῳ τὴν πόλιν καὶ ἀπεσαύρωσε, τὰς ὁδοὺς φυλάττων, ἵνα μήτ' ἀγορὰ, μήτ' ἐπικουρία

cuniis, quas adeptus fuerat, (ibi enim, quanta in nulla alia captarum vrbium, copia inuenta est) ditatum abduxit.

Postea quacunque iter fecisset, ager erat in eius potestate; nec oppidum vllum ei resistebat praeter Lauinium, quam vrbem primam Troiani Aeneae socii, quum ad Italiam appulissent, condiderunt, vnde Romani originem ducebant, vt ante declaraui. Eius igitur incolae quiduis potius sibi perferendum, quam fidem erga suos nepotes deserendam putabant. Ibi igitur aliquoties in oppugnationibus acriter pugnatum est, proeliaque atrocia pro munitionibus facta. Verumtamen haud primo impetu vrbs expugnata est: sed obsidio et mora indigere ac diuturna fore videbatur. Marcius igitur, obsidione omissa, vrbem fossa valloque circumdedit, vias obseruans, ne quis commeatus, aut auxilia externa

n Melius in *Cod. Vat.* πάντα πρότερον ᾤοντο δεῖν ὑπομένειν, ἢ τὸ πρὸς τοὺς προγόνους σφῶν Ῥωμαίους πιστὸν ἐγκαταλιπεῖν. atque eodem plane modo *Lapus*, qui vertit: *esse potius omnia omnino gravia sustinenda, quam in nepotes suos Romanos fidem relinquendam:* nisi quod forsan ἀπογόνους pro προγόνους legerit, vt existimant *Sylb.* et *Port.* Loco v. πρότερον est in vulgatis τρόπον.

o Ἀπὸ κράτους *Vat.*

p Rectius περιετάφρευσε: eodem scilicet tempore, quo sequitur ἀπεσαύρωσε. *Sylb.*

τις [q] αὐτοῖς ἔξωθεν προσγένηται. Ῥωμαῖοι δὲ τῶν τε [r] κεκρατημένων ἤδη πόλεων τὸν ὄλεθρον ἀκούοντες, καὶ τῶν [s] προσεθειμένων τῷ Μαρκίῳ τὴν ἀνάγκην, ταῖς τε πρεσβείαις ἐνοχλέμενοι ταῖς ἀφικνεμέναις ὡς αὐτὲς ὑσημέραι παρὰ τῶν μενεσῶν ἐν τῇ Φιλίᾳ, καὶ δεομένων βοηθείας, τῇ τε Λαϊνίᾳ τὸν περιτειχισμὸν ὀρρωδέντες ἐν χερσὶν ὄντα, καὶ εἰ τόδε τὸ Φρέριον ἁλώσεται, τὸν πόλεμον ἐπὶ σφᾶς ἥξειν εὐθὺς οἰόμενοι, μίαν ὑπέλαβον ἔσεσθαι ἀπάντων τῶν κακῶν λύσιν, εἰ ψηφίσαιντο τῷ Μαρκίῳ τὴν κάθοδον. καὶ ὅ τε δῆμος [t] ἅπας ἐβόα τᾶτο, καὶ οἱ δήμαρχοι νόμον εἰσφέρειν ὑπὲρ ἀκυρώσεως τῆς καταδίκης ἐβάλοντο· ἀλλ' οἱ πατρίκιοι ἠναντιώθησαν αὐτοῖς, ἀκ ἀξιῶντες τῶν δεδικασμένων λύειν ἀθέμις. μὴ γενομένε δὲ προβελεύματος ὑπὸ τῆς βελῆς, ἀδὲ τοῖς δημάρχοις ἔτι [u] προθεῖναι γνώμην εἰς τὸν δῆμον ἐδόκει. ὃ καὶ θαυμάζειν ἄξιον, ἀφ' ἧς δήποτ' αἰτίας ἡ βελὴ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

externa ad illos venirent. Romani vero, quum tot vrbium iam captarum excidium audirent, aliarumque necessitatem, qua compulsae Marcio se adiunxerant, fatigati quotidianis legationibus ad se missis a ciuitatibus in amicitia permanentibus et auxilia implorantibus, ad haec praesenti Lauinii circumullatione territi, et, si hoc oppidum caperetur, arma statim in se conuersum iri existimantes, vnum omnium malorum remedium fore credebant, si Marcio reditus in patriam decerneretur. et tota plebs vociferabatur, tribunique legem de abroganda eius damnatione ferri cupiebant: sed patricii illis aduersabantur, quia nihil, quod semel fuisset iudicatum, irritum fieri volebant. Quum autem nullum senatusconsultum factum fuisset, ne tribuni quidem rem amplius ad populum referendam existimarunt. quod sane mirandum est, curnam senatus, qui antea

Marcii

q Pro αὐτῶν legendum potius αὐτῇ, vel αὐτοῖς. *Sylb.*

r Κεκρατημένων ἤδη πόλεων *Vat.* vulgo κεκρ. πόλεων ἤδη.

s Προσθεμένων *Vat.*

t Ἅπας ἐβόα τᾶτο, καὶ οἱ *Vat.* Pronomen abest a vulgatis.

u Προσθεῖναι supra quoque in simili loquendi genere legitur p. 429. v. 4. Sed alibi frequentius προθεῖναι. *Sylb.* Προθεῖναι in *Cod. Vat.*

x Non

σπεδάζσα τὸν [x] ἔμπροσθεν χρόνον ὑπὲρ τᾶ Μαρκίε τότε βελομένῳ τῷ δήμῳ κατάγειν αὐτὸν, ἠναντιώθη· πότερα πεῖραν αὐτᾶ ποιεμένη τῆς γνώμης, ἢ τῷ μὴ συγχωρεῖν [y] ἑκάστῳ ἑτοίμως, ἐπὶ τὸ μᾶλλον αὐτὸν σπεδάζειν παρορμῶσα, ἢ [z] τὰς καθ' ἑαυτῆς ἀπολύσασθαι βελομένη διαβολὰς ὑπὲρ τᾶ μηδενὸς, ὧν ἔπρατ]εν ὁ ἀνὴρ, μήτε αἰτία, μήτε συνεργὸς εἶναι. χαλεπὸν γὰρ ἦν ἀπόῤῥητον αὐτῆς γενόμενον τὸ βέλευμα συμβαλεῖν.

Ἀκέσας δὲ ταῦτα παρ' αὐτομόλων τινῶν ὁ Μάρκιος, ὡς εἶχεν ὀργῆς, εὐθὺς ἀναςήσας τὴν δύναμιν, ἦγεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, Φυλακὴν τᾷ Λαϊνίᾳ τὴν ἀρκέσαν καταλιπών· καὶ αὐτίκα τῆς πόλεως [a] ςαδίας τετ]ακόντα ἀποσχών, κατεςρατοπέδευσε περὶ τὰς καλεμένας [b] Κλοιλίας τάφρας. μαθόσι δὲ τὴν παρεσίαν αὐτᾶ [c] τοῖς κατὰ τὴν πόλιν τοσᾶτος ἐνέπεσε θόρυβος,

XXII.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

Marcii adeo studiosus erat, tunc tamen plebi eum reducere volenti aduersatus fuerit: vtrum *id fecerit*, vt animos eius exploraret; an vt magis eius desiderium accenderet, si se facilem quibuslibet eius postulatis non praeberet; an quod vellet crimina sibi falso obiecta diluere, vt ita se nullius facinoris ab illo patrati aut auctorem, aut socium fuisse fidem faceret, *incertum est.* difficile enim erat secretum eius consilium assequi coniectura.

Marcius autem, his per quosdam transfugas cognitis, vt erat iratus, statim motis inde castris, Romam cum copiis contendit, exercitus parte, quanta opus erat, ad Lauinii custodiam relicta; et mox ad fossas Cluilias, circiter stadia quadraginta ab vrbe distantes, castra posuit. Cuius aduentu in vrbe cognito, maximus

x Non agnoscit *Vat.* τε, illudque vel redundare, vel in γε mutandum esse censuit *Sylb.*

y Pro ἑκάστῳ aptius legas αὐτῷ, vel αὐτό. *Sylb.* Vocabulum hoc plane omittit *Vat.*

z Τὰς ἴσας καθ' ἑαυτῆς *Vat.*

a Pro ταδίας τετ]αράκοντα *Livius* habet *quinque millia passuum.* recte. nam mille vnum facit octo stadia, vt testatur *Plutarchus* in Gracchis. *Sylb.*

b Κλυίας *Vat.*

c Τοῖς κατὰ τὴν πόλιν *Vat.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.* articulo τοῖς carent vulgatae.

ὡς αὐτίκα [d] τοῖς τείχεσι τῷ πολέμῳ προσάξοντος. ὥστε οἱ μὲν ἐπὶ τὰ τείχη, τὰ ὅπλα λαβόντες, ἔθεον ἄνευ παραγγέλματος· οἱ δ' ἐπὶ τὰς πύλας κατὰ πλῆθος ἐφέροντο χωρὶς ἡγεμόνος· οἱ δὲ, τὰς δύλας καθοπλίσαντες, ἐπὶ τοῖς [c] τέγεσι τῶν οἰκιῶν [f] ἔστησαν· οἱ δὲ τήν τ' ἄκραν καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ τὰς ἄλλας ἐρυμνὰς τόπους τῆς πόλεως κατελαμβάνοντο· γυναῖκές τε λελυμέναι τὰς κόμας, ἐπὶ τὰ τεμένη καὶ τὰς νεὼς ἔθεον, ὀλοφυρόμεναί τε καὶ δεόμεναι τῶν θεῶν, ἀποστρέψαι τῆς πόλεως τὸν ἐπιόντα [g] φόβον. ὡς δὲ ἥ τε νὺξ παρῆλθε, καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας τὸ πλεῖστον, καὶ ὧν ἐδεδοίκεσαν ἀδὲν ἐγίνετο, ἀλλ' ἔμενεν ὁ Μάρκιος ἐφ' ἡσυχίας, συνέδραμον ἅπαντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ δημοτικοὶ, καὶ τὰς πατρικίας ἐκάλων εἰς τὸ βουλευτήριον· καὶ εἰ μὴ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

maximus exortus est tumultus, quasi iamiam moenia essent oppugnanda. quare alii ad muros correptis armis nullius iussu currebant; alii ad portas conglobati sine duce ferebantur; alii seruis armatis ad parietes domesticos stabant; alii * arcem Capitolinam et caetera loca vrbis munita occupabant: et mulieres solutis crinibus ad delubra templaque currebant, lugentes, et suppliciter a diis petentes, vt imminens periculum ab vrbe auerterent. Sed quum nox illa praeteriisset, et diei sequentis maxima pars, et eorum, quae timuerant, nihil accidisset, sed Marcius quiesceret, nec quidquam moueret, omnes plebeii in forum concurrerunt, et patricios in curiam vocarunt; et nisi reditum

d Malim τὸν πόλεμον προσάξοντος, sc. Μαρκίυ. sic enim *Dionysius*, de eodem Marcio verba faciens, alibi loquitur, εἰ τολμήσειε προσάγειν τοῖς τείχεσι τὸν πόλεμον. *Port.*

e Τείχεσι] Quod τείχη priuatis aedibus tribui non soleant, *Lapus* legit ἐπὶ τοίχοις, *super parietes aedium.* Sed procul dubio legendum ἐπὶ τέγεσι, *super tectis*, vt alibi loquitur *Dionysius* noster. *Sylb.*

f In *Cod. Vat.* ἵστασαν.

* Rectius *Lapus*, qui vertit *arcem et Capitolium.* quum non vnicam fuisse ἄκραν ostendat hic locus *Dionysii*; τὰς ἄκρας καὶ τὰς ἐρυμνὰς τόπους τῆς πόλεως καταλαβέσθαι. Sed hic post τήν τε ἄκραν fortasse nomen eius addiderat. *Steph.*

g Φόβον appellat periculum terroris plenum. *Port.*

h Προ-

[h] προβουλεύσωσι τῷ ἀνδρὶ τὴν κάθοδον, αὐτοὶ [i] βουλεύσεσθαι περὶ σφῶν αὐτῶν ἔφασαν ὡς προδεδομένοι. τότε δὴ συνελθόντες εἰς τὴν βουλὴν οἱ πατρίκιοι, ψηφίζονται πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Μάρκιον ἀποστεῖλαι πέντε ἄνδρας ἐκ τῶν πρεσβυτάτων, οὓς μάλιστα ἐκεῖνος ἠσπάζετο, περὶ διαλύσεώς τε καὶ φιλίας διαλεξομένους. ἦσαν δὲ οἱ προχειρισθέντες ὑπ' αὐτῶν ἄνδρες οἵδε, [k] Μάρκος Μινύκιος, καὶ [l] Πόστμος Κομίνιος, καὶ Σπόριος Λάρκιος, καὶ Πόπλιος Πινάριος, καὶ Κόϊντος Σολπίκιος, ἅπαντες ὑπατικοί. ὡς δ' ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ ἔγνω τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὁ Μάρκιος, καθεζόμενος ἅμα τοῖς ἐπιφανεστάτοις Οὐολούσκων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ἔνθα πλεῖστοι ἔμελλον [m] ἀκούσεσθαι τῶν λεγομένων, ἐκέλευσε καλεῖν τοὺς ἄνδρας. εἰσελθόντων δ' αὐτῶν, ἤρξατο τῷ λόγῳ Μινύκιος, ὁ πλεῖστα κατὰ τὸν τῆς ὑπατείας χρόνον σπουδάσας ὑπὲρ αὐτῷ, καὶ μάλιστα τοῖς δημοτικοῖς ἐναντιωθεὶς, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

reditum homini senatusconsulto decreuissent, se sibi ipsis, vtpote proditis, consulturos dixerunt. Tunc igitur patricii, quum in curiam conuenissent, decreuerunt legatos ad Marcium mittere, quinque viros ex maximis natu, illi carissimos, vt de pace et amicitia agerent. Legatorum autem ab illis delectorum haec fuere nomina, Marcus Minucius, Postumus Cominius, Spurius Largius, Publius Pinarius, et Quintus Sulpicius, omnes viri consulares. Qui vbi ad castra venerunt, et Marcius eorum aduentum cognouit, sedens cum nobilissimis Volscorum et seniorum in eo loco, vnde maxime exaudiri possent ea, quae dicerentur, eos ad se vocari iussit. Qui quum ingressi fuissent, Minucius, qui plurimum in suo consulatu eius caussa laborarat, et plebi vehementissime aduersatus fuerat, exorsus huiusmodi habuit orationem.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268. *Legatio ad Marcium.*

„Omnes

h Προβουλεύσωσι *Var.*

i Βουλεύεσθαι] Si βουλεύσεσθαι malis, per me licet. *Sylb.*

k Μάρκιος male in *Ed. Steph.*

l Ποστμιος *Var.*

m Ἀκούεσθαι] Optime in *Cod. Var.* πλεῖστοι ἔμελλον ἀκούσεσθαι, nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit: *vnde multi audituri erant, quae dicerentur.*

n Lectio-

XXIII. „Ὅτι μὲν ὲ δίκαια πέπονθας ὑπὸ τῦ δήμυ, ὦ Μάρκιε, μετ' αἰσχρᾶς αἰτίας ἐξελαθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος, ἅπαντες ἴσμεν· καὶ ἐδὲν οἰόμεθά σε ποιεῖν θαυμαστὸν, εἰ χαλεπαίνεις καὶ ἀγανακ]εῖς ἐπὶ ταῖς τύχαις. κοινὸς γὰρ δὴ τῆς ἁπάντων Φύσεως ἔτος ὁ νόμος, ἐχθρὸν εἶναι τῷ δράσαντι τὸ πεπονθὸς κακῶς. ὅτι δ' ὲ μετὰ λογισμῦ σώφρονος ἐξετάζεις, ὃς ἀμύνεσθαί τε καὶ τιμωρεῖσθαί σοι προσήκει, ἐδὲ μετριάζεις περὶ τὴν ἀνάπραξιν τῆς δίκης, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ τίθεσαι τά τ' ἀναίτια τοῖς αἰτίοις, καὶ τὰ Φίλια τοῖς πολεμίοις, νόμυς τε κινεῖς Φύσεως ἀκινήτυς, καὶ τὰ πρὸς τὲς θεὲς συνταράτ]εις ὅσια, καὶ ἐδὲ σεαυτὸν, ἐξ ὧν τε καὶ ὅσις ἔΦυς, ἔτι μέμνησαι, τᾶτο τεθαυμάκαμεν. ἥκομέν τε ἀποσαλέντες ὑπὸ τῦ κοινῦ πρέσβεις οἱ πρᾶχοντες ἡλικία τῶν πατρικίων, καὶ περί σε προθυμότατοι, μεμιγμένην Φέροντες δικαιολογίαν παραιτήσει, [n] καὶ Φ' οἷς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

„Omnes ſcimus, Marci, te iniuria a plebe affectum, qui turpis criminis reus peractus patria pulſus fueris; nec putamus, mirandum eſſe, quod indigneris, et hanc aduerſam fortunam iniquo animo feras. Hoc enim communi naturae lege apud omnes eſt receptum; vt, qui iniuriam eſt paſſus, ei ſit infenſus, a quo eam accepit. Verum illud miramur, quod non recta ratione, nec prudenter inquiras, quos vlciſci et quos vindicare tibi conueniat, nec modum vllum in exigendis poenis ſerues: ſed eodem modo inſontes, quo ſontes, et amicos, quo inimicos tractes, immobileſque naturae leges violes, et iura diuina confundas, atque adeo ne recorderis quidem amplius tui ipſius, quibuſnam ortus, et quiſnam ſis. et nos e patriciis natu maximi, tuique ſtudioſiſſimi, legati a republica venimus, vt defenſionem cum deprecatione mixtam afferamus, et nunciemus, quibus

n Lectionem hanc agnoſcit etiam *Lapus*, dum vertit: *et renunciantes, quibus conditionibus poſtulemus te cum plebe inimicitiam deponere.* Locum hunc *Genius* per hypallagen verterat: *acceperitque viciſſim conditiones pacis, quas velis renunciari populo. Sylb.*

o Ἀπαγ-

ἀξιῶμέν σε διαλύσασθαι τὴν ἔχθραν πρὸς τὸν δῆμον, [o] ἀπαγγελῶντες· πρὸς δὲ τύτοις, ἃ νομίζομεν εἶναι κάλλιστα καὶ συμΦορώτατά σοι, ταῦτα παραινέσοντες.„

„Ἀρχέτω δὲ ὁ περὶ τῶν δικαίων λόγος. συνέστη τὸ δημοτικὸν ἐπί σοι παροξυνθὲν ὑπὸ τῶν δημάρχων, καὶ ἦκον ὡς ἀποκ]ενῶντές σε ἄκριτον, οἷς Φοβερὸς ἦσθα. τοῦτο τὸ ἔργον ἐκωλύσαμεν ἡμεῖς οἱ ἐκ τοῦ συνεδρίυ, καὶ παρέσχομέν σοι μηθὲν, ὃ μὴ δίκαιον ἦν τότε παθεῖν. μετὰ τᾶτο προὐκαλοῦντό σε οἱ κωλυθέντες ἀνελεῖν [p] ἐπὶ δίκην, αἰτιασάμενοι πονηροὺς εἰπεῖν κατ' αὐτῶν ἐν τῇ βελῇ λόγυς. ἐνέσημεν καὶ πρὸς τοῦτο, ὡς οἶσθα, καὶ ὐκ ἐπετρέψαμεν, ἔτε γνώμης, ἔτε λόγων ὑποσχεῖν σε δίκας. [q] ἀποτυχόντες καὶ τούτου, τελευτῶντες ἦκον ἐΦ' ἡμᾶς, [r] αἰτιώμενοί σε τυραννίδι ἐπιτίθεσθαι. πρὸς ταύτην αὐτὸς ὑπέμεινας ἀπολογήσασθαι τὴν αἰτίαν, ἐπεὶ πάμπολυ ἀπεῖχες αὐτῆς, καὶ παρέσχες τοῖς δημοτικοῖς περὶ σεαυτοῦ τὴν ψῆΦον ἀναλαβεῖν. ἡ βουλὴ δὲ

quibus conditionibus poſtulemus, vt cum plebe in gratiam redeas; praeterea vt iis de rebus te admoneamus, quas et pulcherrimas eſſe, tibique maxime conducere putamus.„

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

„Ac primum quidem de iure verba faciamus. Conſpiravit in te plebs a tribunis concitata, teque indemnatum occidere ſunt conati, quibus eras formidabilis. Hoc ne fieret, nos ſenatores prohibuimus, effecimuſque, ne quid contra ius tunc patereris. Poſtea qui te interficere prohibiti ſunt, criminantes te in ſenatu ſibi maledixiſſe, diem tibi dixerunt, qua ad cauſſam dicendam apud populum venires. Hic quoque, vt ſcis, reſtitimus, nec te vel ſententiae dictae, vel orationis habitae, poenas luere paſſi ſumus. Quum hoc quoque fruſtrati fuiſſent, tandem nos adierunt, tibi tyrannidis affectatae crimen obiicientes. ad hoc crimen refellendum ipſe venire non dubitaſti, quod ab eius culpa plurimum aberas, et te plebis iudicio permiſiſti. at tunc

o Ἀπαγγέλλοντες] Ἀπαγγελῶντες *Vat.*

p Ἐπὶ δίκης *Vat.*

q Coniunctio δὲ poſt ἀποτυχόντες videtur deſiderari. *Sylb.*

r Αἰτιώμενοι τυραννίδα. ἐπὶ ταύτην] Αἰτιώμενοί σε τυραννίδι *Vat.*

καὶ τότε παρῆν, καὶ πολλὰς ἐποιεῖτο δεήσεις περί σε. τίνος οὖν ἡμεῖς οἱ πατρίκιοι τῶν συμβεβηκότων κακῶν γεγόναμεν αἴτιοι; καὶ διὰ τί πολεμεῖς ἡμῖν τοσαύτην εὔνοιαν ἀποδειξαμένοις περί σε κατὰ τὸν τότε ἀγῶνα; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ δημοτικὸν ἅπαν ἐξελαθῆναί σε βουλόμενον εὑρέθη. [s] δυσὶ γὰρ ἑάλως ψήφοις μόναις. ὥς' οὐδὲ τούτοις ἂν εἷς σὺν δίκῃ πολέμιος, οἵ σε ὡς οὐδὲν ἀδικοῦντα ἀπέλυσαν. τίθημι δ', εἰ βούλει, πᾶσι μὲν τοῖς δημόταις δόξαν, ὅλῃ δὲ τῇ βουλῇ φανὲν, ταύτῃ χρήσασθαί σε τῇ συμφορᾷ, καὶ δίκαιον εἶναί σε τὸ πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς μῖσος· ἀλλ' αἱ γυναῖκές σε, ὦ Μάρκιε, τί δεινὸν εἰργάσαντο, ἀνθ' ὅτου πολεμεῖς αὐταῖς; ποίαν ἐπενέγκασαι περὶ φυγῆς ψῆφον; ἢ τίνας εἰποῦσαι πονηροὺς λόγους; τί δὲ οἱ παῖδες ἡμῶν δράσαντες ἢ [t] διανοηθέντες ἄδικον περί σου, κινδυνεύουσιν ὑπὲρ αἰχμαλωσίας καὶ τῶν ἄλλων, ἃ παθεῖν αὐτοὺς εἰκὸς, ἐὰν ἡ πόλις ἁλῷ; ἀ τὰ δίκαια διαιτᾷς, ὦ Μάρκιε, [u] καὶ,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

tunc quoque ſenatus adfuit, et tua cauſſa multas preces adhibuit. Cuiuſnam igitur mali, quod tibi acciderit, nos patricii auctores fuimus? et cur nos bello petis, qui tantam erga te beneuolentiam in tua cauſſa periculoque tunc demonſtrauimus? imo ne plebem quidem totam te expulſum voluiſſe ſatis conſtat. duobus enim tantum ſuffragiis damnatus fuiſti. Quare ne his quidem iure hoſtis eſſe potes, qui te vt inſontem abſolverunt. Sed faciamus, ſi libet, te totius plebis et totius ſenatus communi ſententia in hoc infortunium incidiſſe, et tuum in nos omnes odium iuſtum eſſe; quid tamen damni mulieres, Marci, tibi dederunt, vt bellum illis inferres? quod ſuffragium tulerunt, vt in exſilium pellereris? quam malam concionem aduerſus te habuerunt? quod vero facinus iniuſtum noſtri liberi, aut fecerunt, aut cogitarunt contra te, vt nunc illis immineat periculum ſeruitutis, et aliorum malorum, quae, ſi per vim vrbs capiatur, eos paſſuros veriſimile eſt? Non recte ſentis, nec iuſte facis, Marci, qui

s Δυσὶ γὰρ ἑάλως *Vat.*

t Διανοηθέντες ἀδικεῖν περί σε *Vat.*

u *Lapus* pro καὶ non abſurde legit εἰ: *non recte iudicas, ſi eodem modo odiſſe oportere putas.*

εἰ τοῦτον οἴει δεῖν τὸν τρόπον τὰ ὑπαίτια καὶ ἐχθρὰ μισεῖν, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναιτίων φείδεσθαι καὶ φίλων, [x] ἐκ ἄρα τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ ἀγαθῷ φρονεῖς. ἵνα δὲ ἅπαντα ταῦτα ἀφῶ, τί ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὦ πρὸς Διὸς, εἴ τις ἔροιτό σε, τὰς δὲ δὴ τάφους τῶν προγόνων, τί παθὼν ὑπ' αὐτῶν, ἀνασκάπτεις, καὶ τιμὰς, ἃς νομίζονται παρ' ἀνθρώπων, ἀφαιρῇ; θεῶν δὲ βωμὰς καὶ τεμένη καὶ νεὼς, τίνος ἀδικήματος ὀργῇ συλᾷς καὶ κατακαίεις, καὶ ἀνατρέπεις, καὶ σεβασμῶν ἐκ ἐᾷς τυγχάνειν τῶν νομίμων; τί πρὸς ταῦτα φαίης ἄν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐρῶ. [y] ταῦτά σοι περί τε ἡμῶν, ὦ Μάρκιε, καὶ τῶν ἐκ τῆς συνεδρίας, καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν, ἃς ἀπολέσαι προθυμῇ, κακὸν οὐδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπονθώς, τάφων τε καὶ ἱερῶν καὶ πόλεως τῆς γειναμένης τε καὶ θρεψαμένης, τὰ δίκαια εἰρήσθω.„

[z] „Ἀφαιρέσει δὲ δὴ πάντας μὲν ἀνθρώπους καὶ τὰς xxv.

qui putas, ita ſontes et inimicos odio perſequendos, vt ne inſontibus quidem et amicis parcatur. Non igitur cogitas, quod virum bonum decet. Sed vt haec omnia omittam, quid, per Iouem, reſpondere poſſes, ſi quis te interrogaret: quanam iniuria a maioribus laceſſitus eorum monumenta euertis, et honores illis ab hominibus delatos eripis? deorum vero aras, delubra, et templa, qua iniuria ab illis accepta offenſus diripis, incendis, ſubuertis, deoſque cultu ſolenni et legitimo priuas? quid ad haec reſpondere poſſes? Equidem nihil video. Atque, quod attinet ad ius, haec et pro nobis, Marci, et pro ſenatu, et pro caeteris ciuibus, quos perdere cupis, nulla iniuria ab illis affectus, et pro ſepulcris, et templis, et vrbe, quae te genuit et educauit, dicta ſint.„

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

„An igitur decebat, omnes homines, et eos, qui nullam tibi

putas. Sylb. Legitima conſtructio poſtulat, vt legamus, ὃς τοῦτον οἴει δεῖν etc. *Lapi* tamen lectio non diſplicet. *Port.*

x Οὐκ ἄρα τὰ προσήκοντα *Vat.* articulus deeſt vulgatis.

y Ταῦτά σοι περί τε ἡμῶν αὐτῶν, ὦ Μάρκιε, etc. *Vat.*

z *Lapus* pro ἀφαιρέσει legit ἀναιρέσει, *euerſione*, quaſi ἀναιρέσεις δίκας δώναι ſit euerti atque deleri ad perſoluendas poenas. Verius forſan ἀμέλει, *nempe, nimirum, ſcilicet. Sylb.*

μηδὲν ἀδικοῦντάς σε, γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ τέκνοις δίκας σοι δῶναι προσῆκεν, πάντας δὲ θεούς τε καὶ ἥρωας καὶ δαίμονας, πόλιν τε καὶ χώραν ἀπολαῦσαι τῆς τῶν δημάρχων ἀνοίας, καὶ μηδὲν ἐξαίρετον, μηδὲ ἀτιμώρητον ἀφεῖσθαι μέρος ὑπό σε, ἐχ ἱκανὰς ἤδη παρὰ πάντων εἰσπέπραξαι δίκας, τοσοῦτον μὲν φόνον [a] ἐργασάμενος ἀνθρώπων, τοσαύτην δὲ χώραν πυρὶ καὶ σιδήρῳ λωβησάμενος, τοσαύτας δὲ πόλεις ἐκ βάθρων ἀνασήσας, [b] ἑορτὰς δὲ καὶ θυσίας καὶ σεβασμοὺς [c] θεῶν ἢ δαιμόνων, ὡς ἐν πολλοῖς τόποις ἀνεόρτους ἀναγκάσας γενέσθαι καὶ ἀθύτους, καὶ τιμῶν νομίμων ἀμοίρους; ἐγὼ μὲν [d οὖν"] ἐκ ἠξίουν ἄνδρα, ὅτῳ Φροντὶς ὁποσηοῦν ἀρετῆς ἐστιν, ἅτε [e] συναναιρεῖν τοῖς ἐχθροῖς τὰ φίλια, ἅτε χαλεπὸν ὀργὴν εἶναι καὶ ἀπαραίτητον εἰς τοὺς ἐξαμαρτάνον-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tibi iniuriam fecerunt, vna cum ipsis coniugibus et liberis tibi poenas dare, ita vt funditus euerterentur, omnesque deos et heroas et genios, ipsamque rempublicam et agros tribunorum dementiam luere, ita vt nihil exciperetur, et nihil inultum a te relinqueretur? Annon satis poenarum ab omnibus iam exegisti, tanta caede facta, tot agris igne ferroque vastatis, tot vrbibus funditus euersis, tot festis et sacrificiis et deorum gẽniorumque cultibus sublatis, ita vt multis in locis, nec dies festi celebrentur, nec sacrificia fiant, nec diis honores legitimi tribuantur? Equidem existimo indignum viro, cui virtus quantulaecunque curae est, si sine vllo discrimine inimicos et amicos occidat, et grauem atque implacabilem iram gerat in eos, a quibus

a Ἐργασάμενος ἀνθρώπων, τοσαύτην etc. in *Cod. Vat.* vulgo deest vocabulum medium.

b Sensus et legitima verborum sententiarumque connexio lectionem huiusmodi videtur flagitare, ἑορτὰς δὲ ἀνελών, καὶ θυσίας, καὶ σεβασμοὺς θεῶν, ἢ δαιμόνων, ὡς ἐν πολλοῖς τόποις ἀνεόρτους ἠνάγκασας γενέσθαι, καὶ ἀθύτους etc. i. e. *Et sublatis solennitatibus, et sacrificiis, et cultibus Deorum et Geniorum, quos multis in locis sine solennitatibus et sine sacrificiis esse coëgisti, et quos legitimis ac debitis honoribus fraudasti. Port.*

c Θεᾶ καὶ δαιμονίων *Vat.*

d Non agnoscit *Vat.*

e Συναιρεῖν] Συναναιρεῖν optime in *Cod. Vat.* quo modo legendum esse docuit *Sylb.*

f Vox

τάς τι περὶ αὐτὸν, ἄλλως τε καὶ δίκας παρ' αὐτῶν εἰληφότα πολλὰς καὶ μεγάλας. ἃ μὲν ἔν ἀπολογεῖσθαί τε περὶ ἡμῶν αὐτῶν εἴχομεν, καὶ παραιτεῖσθαί σε περὶ τῶν δημοτικῶν, ταῦτά ἐστιν. ἃ δὲ [f] ὑποτίθεσθαί σοι δι' εὔνοιαν οἱ τιμιώτατοι [g] φίλων ἥκοντες καὶ ὑπισχνεῖσθαι διαλλατ]ομένῳ πρὸς τὴν πατρίδα, ταυτί· [h] ἐν ᾧ τὸ δύνασθαί σοι μάλιστα ὑπάρχει, καὶ [i] τὸ θεῖον ἔτι συλλαμβάνει, μετριάσαι, καὶ ταμιεύσασθαι τὴν τύχην, ἐνθυμηθέντα, ὅτι μεταβολῆς ἔχεται πάντα τὰ πράγματα, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τῶν αὐτῶν φιλεῖ διαμένειν· νεμεσᾶταί τε ἅπαντα ὑπὸ θεῶν τὰ ὑπερέχοντα, ὅταν εἰς ἄκρον ἐπιφανείας ἀφίκηται, καὶ τρέπεται πάλιν εἰς τὸ μηδέν· μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχει τὰ σκληρὰ καὶ μεγάλαυχα φρονήματα καὶ τοὺς ὅρους ἐκβαίνοντα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. ὑπάρχει δέ σοι νῦν πάντων κράτιστα καταλύ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

bus aliqua iniuria fuerit affectus, praesertim vero, si saepius poenas de illis easque acerbas sumserit. Haec igitur sunt, quae attulimus, tum vt nos ipsos purgemus, tum vt pro plebe te deprecemur. De quibus vero honoratissimi quique te beneuolentiae caussa summo studio monent, et quae tibi in gratiam cum patria redeunti pollicentur, haec sunt. Qua in re maxime potes, et in qua numen diuinum tibi fauet, in ea moderate te geras, et fortunae beneficia prudenter dispenses, cogitans, res omnes esse mutabiles, et nihil vnquam in eodem statu permanere solere: quidquid enim excellit, quando ad summum claritatis fastigium euasit, indignationem deorum effugere nequit, et rursus ad nihilum redigitur. Hoc autem potissimum accidit saeuis ac superbis ingeniis, quae humanae naturae terminos transgrediuntur. Nunc autem tibi honestissimis conditionibus

f Vox ὑποτίθεσθαι, vt et mox ὑπισχνεῖσθαι, pendet ab ἔχουσι subintellecto. *Port.*

g *Lapis* pro φιλονεικοῦντες videtur legisse φιλονεικοῦμεν. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τιμιώτατοι φίλων ἥκοντες.

h Illud ἐν ᾧ accipiendum videtur pro ἐν ὅσῳ χρόνῳ. *Sylb.*

i Τὸ θεῖον ἔτι συλλ. *Vat.* quo modo et *Sylb.* hoc sensu: *dum maximae tibi vires suppetunt, et deus adhuc fauet, suademus iram moderari et fortuna parcius vti.* vulgo legitur τὸ θεῖον ὅ, τι συλλ.

k Τῶν

σασθαι τὸν πόλεμον. ἥ τε γὰρ βουλὴ πᾶσα ὥρμηται τὴν κάθοδον ψηφίσασθαί σοι, καὶ ὁ δῆμος ἕτοιμός ἐστι νόμῳ κυρωθέντι λῦσαι τὴν ἀειφυγίαν. τί οὖν ἔτι κωλύει σε τὰς ἡδίστας καὶ τιμιωτάτας ὄψεις [k] τῶν ἀναγκαιοτάτων σωμάτων ἀπολαβεῖν, καὶ κεκομίσθαι τὴν περιμάχητον πατρίδα, ἄρχειν τε, ὥσπερ σοι προσῆκεν, ἀρχόντων, καὶ ἡγεῖσθαι ἡγεμόνων, παισί τε καὶ ἐγγόνοις μέγιστον αὔχημα καταλιπεῖν; τούτων μέντοι τῶν ὑποσχέσεων ἡμεῖς ἐγγυηταὶ πασῶν ἐσμεν, ὡς [l] αὐτίκα μάλα γενησομένων. νῦν μὲν γὰρ οὐχὶ καλῶς εἶχε ψηφίσασθαί σοι τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ὑφὲν ἐπιεικὲς ἢ μέτριον, ἕως ἀντιπαρεσκευασμένους ἡμῖν, καὶ τὰ πολεμίων ἔδρας ἔργα; εἰ δ' ἀποσαίης τῶν ὅπλων, ἥξει σοι τὸ περὶ τῆς καθόδου ψήφισμα φερόμενον ὑφ' ἡμῶν ἐκ εἰς μακράν.„

„Ἀγαθὰ μὲν δὴ ταῦτα ὑπάρξει σοι διαλλαττομένῳ· μένοντι δ' ἐπὶ τῆς ὀργῆς, καὶ μὴ διαλυομένῳ τὸ μῖσος πρὸς ἡμᾶς, πολλὰ καὶ χαλεπὰ, ἐξ ὧν ἐγὼ δύο

tionibus bellum deponere licet. Nam et totus ſenatus ad decernendum tibi reditum, et populus ad perpetui exſilii multam lege ſancita abrogandam eſt paratus. Quid igitur vetat te ſuauiſſimo cariſſimoque neceſſariorum tuorum conſpectu iterum frui, et patriam exoptandam recuperare, et imperare, vt te decet, imperantibus, et duces ducere, et liberis nepotibuſque maximam gloriam relinquere? Atque horum omnium promiſſorum, mox mox praeſtandorum, nos tibi ſponſores ſumus. Nunc enim non deceret ex ſenatuſconſulto, aut plebiſcito, tibi quidquam aequi, aut moderati decerni, dum caſtra contra nos poſita habes, et te hoſtiliter geris. quod ſi ab armis diſceſſeris, decretum de reditu tibi a nobis breui afferetur.„

„Atque haec ſunt bona, quae habiturus es, ſi cum patria in gratiam redieris. Quod ſi iraſci pergas, nec odium contra nos conceptum deponas, in multa et grauia incides mala, quorum

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

k τῶν ἀναγκαιοτάτων σωμάτων *Vat.* vulgo τῶν ἀναγκαίων σ.

l Vſitatius αὐτίκα μάλα. *Sylb.*

τὰ μέγιστα νῦν καὶ φανερώτατα ἐρῶ. πρῶτον μὲν, ὅτι δυσκόλως γενέσθαι, μᾶλλον δὲ ἀδυνάτως πράγματος πονηρὸν ἔρωτα ἔχεις, πόλεως τῆς Ῥωμαίων καθελεῖν τὴν ἰσχὺν, καὶ ταῦτα τῶν Οὐολούσκων ὅπλοις· ἔπειθ', ὅτι σοι κατορθώσαντί τε καὶ ἐπιτυχόντι, πάντων ἀνθρώπων [m] ὑπάρξει δυσυχεστάτῳ νομίζεσθαι. ἐξ ὧν δὲ ταῦτα παρίσταταί μοι φρονεῖν περί σε, ἄκουσον, ὦ Μάρκιε, μηδὲν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν μου τῶν λόγων τραχυνόμενος. σκόπει δὲ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου. Ῥωμαίοις, ὡς οἶσθα καὶ σὺ, πολλὴ μέν ἐστι νεότης ἐπιχώριος· ἧς εἰ τὸ σασιάζον ἐξαιρεθείη· γενήσεται δὲ τοῦτο κατὰ πολλὴν ἀνάγκην νῦν, διὰ τόνδε τὸν πόλεμον· πάντα γὰρ ὑπὸ δέους κοινοῦ [n] συνίσασθαι φιλεῖ τὰ διάφορα· οὐχ ὅτι Οὐολῦσκοι κρατήσουσιν, ἀλλ' ὑφ' ἄλλο τῶν κατὰ

rum duo, quae maxima et certiſſima ſunt, nunc dicam. Primum, qui rem factu difficilem, imo vero, quae nullo modo fieri poteſt, improbe concupiſti, populi Romani potentiam, idque Volſcorum armis, euertere: deinde, quia, ſi res ſucceſſerit et voti compos fueris, id conſequeris, vt omnium hominum miſerrimus habearis. Cur autem haec mihi in mentem veniunt, vt ita de te ſentiam, audi me, Marci, nec mea dicendi libertate exaſperare. Ac primum conſidera, te rem, quae fieri nequit, aggredi. *Nam* populus Romanus, vt tu ipſe ſcis, multa iuuentute domeſtica abundat, quam (ſi ſeditio ſublata fuerit, quod fiet ob grauem huius belli neceſſitatem; omnes enim, qui inter ſe diſſident, communis periculi metus conciliare ſolet) non ſolum Volſci non vincent, ſed ne vlla quidem alia gens, quae Italiam

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

m Τπάρξει σοι δυσυχέσατον] Illud σοι poſt ὑπάρξει ſuperfluum viſum eſt *Sylburgio*. Attico more in eadem ſententia geminari exiſtimauit *Caſaub.* Omittitur autem in *Cod. Vat.* vbi legitur ὑπάρξει δυσυχεστάτῳ.

n Magis hic mihi placeret καθίσασθαι, vt alibi dicit κατέση τὰ πράγματα, et καταστάντος τῶ θορύβε. Manente tamen vulgata lectione, non abſurde vertit *Lapus* ad hunc modum: *nam ob communem metum ſtudent diſſidentia omnia conſpirare. Steph.*

o Ἐθνῶν

τὴν Ἰταλίαν [o] ἔθνος ἀθέν. [p] πολλὴ καὶ ἡ Λατίνων καὶ ἡ τῶν ἄλλων [q] συμμάχων ἀποίκων τῆς πόλεως ἰσχύς, ἣν [r] ὀλίγα πᾶσαν ἐπίκαιρον ἦξειν προσδέχα· στρατηγοί τε, οἷος σὺ, καὶ πρεσβύτεροι καὶ νέοι, τοσοῦτοι τὸ πλῆθος, ὅσοι παρὰ πάσαις ἂν εἰσὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι. μεγίστη δὲ πασῶν βοήθεια, καὶ τὰς ἐν τοῖς δεινοῖς ἐλπίδας ἀδέποτε ἡμῶν ψευσαμένη, συμπάσης τ' ἀμείνων ἀνθρωπίνης ἰσχύος, ἡ παρὰ τῶν θεῶν εὔνοια, [s] δι' ἃς ἀ μόνον ἐλευθέραν εἰς τόδε χρόνα τὴν πόλιν ταύτην οἰκοῦμεν, ὀγδόην ἤδη τὴν νῦν γενεάν, ἀλλὰ καὶ εὐδαίμονα, καὶ πολλῶν ἐθνῶν ἄρχουσαν. μὴ δὴ Πεδανοῖς ἡμᾶς εἰκάσῃς, μηδὲ Τολερίνοις, μηδὲ τοῖς ἄλλοις μικροπολίταις, ὧν κατέσχες τὰ πολίχνια· καὶ γὰρ ἥττων ἄν τις σα στρατηγὸς, καὶ ἀπ' ἐλάττονος, ἢ τοσαύτης στρατιᾶς, ὀλιγανθρωπίαν καὶ φαυλότητα

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

Italiam incolit. Magna quoque est Latinorum et aliorum sociorum nostrae vrbis colonorum potentia, quam totam propemodum nobis auxilio venturam exspecta. Duces vero tui similes, tam seniores, quam iuniores, tot nobis sunt, quot vix in vniuersis aliis populis. Sed longe omnium maximum auxilium, quod nunquam in aduersis spem nostram fefellit, et, quod omnibus humanis viribus est praestantius, est deorum beneuolentia, quorum beneficio ad hoc vsque tempus hanc vrbem, octauam iam aetatem, non solum liberam, sed etiam fortunatam, et multis gentibus imperantem incolimus. Nec nos cum Pedanis, aut Tolerinis, aliisque paruis populis, quorum oppidula occupasti, conferas: nam et alius imperator, te minor, et minoribus instructus copiis, munitiones a paucis defensas et infirmas

o Ἐθνῶν *Vat.*

p Πολλὴ καὶ ἡ Λατίνων ἡ καὶ τῶν ἄλλων *Vat.* [non sic videtur in Vatic. fuisse, sed πολλὴ καὶ ἡ Λατίνων, καὶ ἡ τῶν ἄλλων. posterior articulus a vulgatis abest.]

q Συμμάχων τε καὶ ἀποίκων malit *Gelenius.*

r Cum ὀλίγα vel χρόνα subaudiendum, vel verbum δεῖν. *Sylb.*

s Δι' ἃς agnoscit etiam *Lapi* versio, *per quos.* Sed non minus apte legas δι' ἣν, vt paullo infra v. 26. potest tamen et illa retineri lectio, quia similiter infra legitur διὰ τὰς θεούς. *Sylb.*

t Οἱ

ἐρυμάτων ἐβιάσατο· ἀλλ' ἐνθυμοῦ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις πράξεων, καὶ τὴν ἐκ τοῦ θείου παροῦσαν αὐτῇ τύχην, δι' ἣν ἐκ μικρᾶς τοσαύτη γέγονεν· καὶ τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἣν ἐπάγων ἔργῳ τοσῷδε ἐπιχειρεῖς, μὴ νόμιζε ἠλάχθαι· ἀλλὰ μέμνησο ἀκριβῶς, ὅτι Οὐολόσκων τε καὶ Αἰκανῶν στρατιὰν ἐπάγῃ, ἃς ἡμεῖς οἵδε οἱ νῦν ὄντες ἐν πολλαῖς ἐνικῶμεν μάχαις, ὁσάκις ἡμῖν ἐτόλμησαν εἰς πόλεμον καταστῆναι. ὥστε σὺν τοῖς χείροσιν ἀγωνίζεσθαι μέλλων ἴσθι πρὸς τοὺς κρείττονας, καὶ σὺν τοῖς ἡττωμένοις διὰ παντὸς πρὸς τοὺς νικῶντας ἀεί. εἰ δὲ δὴ τἀναντία τούτων ἦν, ἐκεῖνό γέ τοι θαυμάζειν ἄξιον, πῶς λέληθέ σε πολεμικῶν ὄντα πραγμάτων ἔμπειρον, ὅτι τὸ παρὰ τὰ δεινὰ εὔτολμον οὐκ ἐξ ἴσου παραγίνεσθαι φιλεῖ τοῖς τε ὑπὲρ οἰκείων ἀγαθῶν ἀγωνιζομένοις, καὶ τοῖς ἐπὶ τὰ ἀλλότρια πορευομένοις· [t] οἱ μέν γε ἀδὲν, ἐὰν μὴ κατορθώσωσι, βλάπτονται· τοῖς δ' ἀδὲν, [u] ἐὰν πταίσωσι, καταλείπεται. καὶ τοῦ σφάλλεσθαι τὰς μεγάλας

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

firmas expugnare potuisset: sed considera vrbis amplitudinem, et rerum bello gestarum splendorem, et numinis diuini fauorem, quo ex parua ad tantam magnitudinem excreuit: tuasque copias, quibus fretus rem tantam aggrederis, ne putes, nunc alias esse factas; sed bene memento, te Volscorum et Aequorum copias ducere, quos nos ipsi, qui nunc viuimus, toties proelio vicimus, quoties in bello nobiscum congredi sunt ausi. Quapropter cum deterioribus aduersus praestantiores, et cum iis, qui perpetuo vincuntur, aduersus eos, qui semper vincere sunt soliti, te certaturum scito. Quod si contra se res haberet, illud tamen mirandum esset, quo modo tu, rei militaris peritus, ignores, in periculis non parem audaciam solere esse in iis, qui pro suis fortunis dimicant, et iis, qui alienas invadunt. nisi enim istis res succedat, leuem cladem accipiunt: illis vero, si rem male gerant, nihil sit reliqui. Atque hinc potissimum

t Οἱ μέν γε, ἐὰν ἀδὲν κατορθώσωσιν, βλάπτονται] Optime in *Cod. Vat.* οἱ μέν γε ἀδὲν, ἐὰν μὴ κατορθώσωσιν, βλάπτονται.

u Ἐὰν πέσωσιν *Vat.*

x Pro

δυνάμεις ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων, καὶ τὰς κρείττους ὑπὸ τῶν φαυλοτέρων, τοῦτο ἐν τοῖς μάλιστα αἴτιον ἦν. δεινὴ γὰρ ἡ ἀνάγκη, καὶ ὁ περὶ τῶν ἐσχάτων κίνδυνος ἱκανὸς θάρσος ἐνθεῖναί τινι καὶ μὴ προϋπάρχον φύσει. εἶχον [x] ἔτι πλείω λέγειν ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἱκανά.

XXVII. „Εἰς ἔτι μοι καταλείπεται λόγος, ὃν εἰ μὴ μετ' ὀργῆς, ἀλλ' ἐκ λογισμοῦ κρινεῖς, ὀρθῶς τ' εἰρῆσθαι δόξει, καὶ παραστήσεταί σοι μεταμέλεια τῶν πραττομένων. τίς δ' ἐστιν οὗτος ὁ λόγος; [y] ἀδενὶ θνητῷ φύντι θεοὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι βεβαίαν ἐπιστήμην ἔδωκαν ἔχειν, [z] ἀδ' ἂν εὕροις ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος, ὅτῳ πάντα κατὰ νοῦν ἐχώρησε τὰ πράγματα, μηδὲν ἐναντιωθείσης τῆς τύχης. καὶ διὰ τοῦτο οἱ φρονήσει πρόσχοντες ἑτέρων, ἣν ὁ μακρὸς βίος καὶ τὰ πολλὰ μαθήματα φέρει, πρὶν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tissimum fit, vt saepe maiores a minoribus, et praestantiores a deterioribus clade afficiantur. Vehemens enim est necessitas, et extremum periculum etiam ei potest audaciam inserere, cui non sit innata. Plura habui, quae de impossibili dicerem: sed haec dixisse sufficiat.„

„Vnum adhuc mihi dicendum restat, quod, si non cum ira, sed ratione iudicaris, recte dictum putabis, et ad poenitentiam factorum adduceris. quidnam autem illud est? Nulli mortalium dii certam futurorum scientiam dederunt; nec post homines natos inuenias quempiam, cui omnia ex animi sententia successerint, ita vt nulla in re fortuna ei sit aduersata. Propterea homines, qui aliis antecellunt prudentia, quam longa aetas et magna experientia adfert, antequam rem aggrediantur,

x Pro ἔτι in *Ed. Steph.* ὅτι. quod parum huc facit, nisi pro πλείω legas πλεῖστα. *Lapus* praeterita particula vertit, *habui plura. Sylb.*

y Pro καὶ, quod in vulgatis ante ἀδενὶ legitur, aptius legas ὡς, vel ὅτι. quae commutatio apud *Pausaniam* quoque a me annotata est ad p. 410. vt error natus sit e scripturae compendio. *Sylb.*

z Alludere videtur ad *Euripidis* illud, ὡς ὅ τις ἀνδρῶν εἰς ἅπαντ' εὐδαιμονεῖ. quod iisdem fere verbis *Nicostratus* dixit οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. *Sylb.*

a Ἅπαντες

ἐγχειρεῖν ὁτῳδήποτε ἔργῳ, τὸ τέλος αὐτῷ πρῶτον οἰόνται δεῖν σκοπεῖν, ἃ θάτερον μόνον, ὃ βέλονται γενέσθαι σφίσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ παρὰ γνώμην ἐκβησόμενον· μάλιστα δὲ οἱ τῶν πολέμων ἡγεμόνες, ὅσῳ μειζόνων τε γίνονται πραγμάτων κύριοι, καὶ τὰς αἰτίας τῶν κατορθωμάτων ἢ σφαλμάτων [a] ἅπαντες εἰς αὐτὰς ἀναφέρουσιν. ἔπειτα ἂν μὲν εὕρωσι μηδεμίαν ἐνοῦσαν, ἢ μικρὰς καὶ ὀλίγας ἐν τῷ μὴ κατορθῶσαι βλάβας, ἄπτονται τῶν ἔργων· ἐὰν δὲ πολλὰς καὶ μεγάλας, ἀφίστανται. τοῦτο δὴ καὶ σὺ ποίησον, καὶ σκόπει πρὸ τῶν ἔργων, ἐὰν σφαλῇς κατὰ τὸν πόλεμον, καὶ μὴ πάντα ὑπάρξῃ, τί συμβήσεταί σοι παθεῖν. δι' αἰτίας μὲν ἔσῃ παρὰ τοῖς ὑποδεξαμένοις σαυτὸν, ὡς μείζοσιν ἐπιχειρήσας [b] πράγμασιν, ἢ δυνατοῖς· στρατιᾶς δὲ ἡμετέρας πάλιν ἐκεῖσε ἀφικομένης, καὶ φθειρούσης τὴν ἐκείνων γῆν· ἃ γὰρ ἀνεξόμεθα μὴ ἀντιτιμωρούμενοι τοὺς ἄρξαντας ἡμᾶς κακοποιεῖν· δυοῖν δὲ κἂν ἁμάρτοις θατέρου, ἢ πρὸς αὐτῶν

tur, euentum eius spectandum putant; non alterum tantum, quem sibi ipsi optant, sed eum etiam, qui praeter exspectationem accidere potest: praecipue vero duces bellorum, in quos, quo res maiores eorum potestati permittuntur, *eo magis* felicium, aut infelicium euentuum caussae ab omnibus conferuntur. deinde si nulla, aut leuia, aut pauca damna bellum parum feliciter gestum sequutura videant, tunc demum rem aggrediuntur; sin multa et magna, ab incoepto desistunt. Hoc tu quoque fac, et, antequam rem aggrediaris, considera, si in bello res tibi male successerit, nec omnia, quae speras, consequutus fueris, quid tibi sit euenturum. Accusaberis a tuis hospitibus, quod res aggressus fueris multo maiores, quam quae a te fieri possent: et quum noster exercitus rursus eo veniet, illorumque agrum vastabit, (neque enim illos inultos manere patiemur, qui nos iniuria priores affecerunt) horum alterutrum vitare non poteris, quo minus vel ab illis ipsis, quibus calamitatum

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

a Ἅπαντες ἐπὶ τούτους ἀναφέρουσιν *Vat.* Vulgatam lectionem sequitur *Lapus.*

b Πράγμασιν ἢ ἀδυνάτοις *Vat.*

ἐκείνων, οἷς αἴτιος ἔσῃ συμφορῶν μεγάλων, αἰσχρῶς ἀναιρεθῆναι, ἢ πρὸς ἡμῶν, ὃς ἀποκτενῶν τε καὶ δηλώσομενος ἦλθες· τάχα δ' ἂν ἐκεῖνοι, πρὶν ἐν τῷ παθεῖν τι κακὸν γενέσθαι, διαλύσεις ποιεῖσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐπιχειρῆσαντες, ἔνδοτον ἀξιώσειαν ἐπὶ τιμωρίᾳ σε παραδόναι· ὃ πολλοὶ βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες, εἰς τοιαύτας κατασάντες τύχας, ἠναγκάσθησαν ὑπομεῖναι· ἄρά γε μικρὰ καὶ οὐκ ἄξια λόγου ταῦτα εἶναί σοι δοκεῖ, καὶ δέον αὐτῶν ὑπερίδειν, ἢ κακῶν συμπάντων ἔσχατα παθεῖν;»

XXVIII. »Φέρε· ἂν δὲ δὴ κατορθώσῃς, τί ποτε θαυμαστὸν ἔσται σοι καὶ περιμάχητον ἀγαθόν; ἢ τίνας ἐξοίσῃ δόξας; καὶ γὰρ τοῦτο ἐξέτασον. πρῶτον μὲν τῶν φιλτάτων καὶ ἀναγκαιοτάτων ὑπάρξει σοι στερεῖσθαι σωμάτων, μητρὸς ἀθλίας, ἧς γενέσεως καὶ τροφῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἔσχεν ἐπί σοι πόνων, ὁ καλὰς ἀμοι-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tatum magnarum auctor fueris, turpiter interficiaris, vel a nobis, quos interfecturus et in seruitutem redacturus huc venisti. Sed fortasse etiam illi, antequam aliquid mali a nobis patiantur, pacis nobiscum faciendae desiderio, te ad supplicium dedere non dubitabunt: id quod multi, tam barbari, quam Graeci, in talem fortunae statum compulsi, facere coacti fuerunt. Haecine igitur parua et nullius momenti tibi videntur? haeccine adeo contemnenda, vt quaeuis extrema mala perpeti malis?

Age, si res tibi ex voto succesſerit, quodnam admirandum et adeo exoptandum bonum consequeris? quam gloriam inde referes? Nam et hoc considera. Primum quidem carissimis et tibi coniunctissimis priuaberis; matre misera, cui pro partu et educatione, aliisque laboribus, quos tua causſa pertulit, haud praecla-

c Παθεῖν agnoscit etiam *Lapi* versio: *aut esse vltima malorum omnium patienda.* sed sententia videtur aliud verbum requirere, δοκεῖν, νομίζειν, vel simile: nisi forte hunc sensum esse velis: *et spretis illis, extrema subeunda sunt mala. Sylb.*

d Pro ἔτι non absurde legeris ἔσται. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τί τὸ θαυμαστόν ἐστί σοι.

e Καὶ

βὰς ἀποδίδως· ἔπειτα γαμετῆς σώφρονος, ἣ διὰ σὸν πόθον ἐν ἐρημίᾳ καὶ χηρείᾳ κάθηται, πᾶσαν ἡμέραν [e] καὶ νύκτα τὰς σὰς ὀδυρομένη φυγάς· πρὸς δὲ τούτοις, τέκνων δυοῖν, οὓς ἐχρῆν ἀγαθῶν προγόνων ὄντας ἀπογόνους, καρπᾶσθαι τὰς ἐκείνων τιμάς, εὐδοξοῦντας ἐν εὐτυχούσῃ τῇ πατρίδι. ὧν ἁπάντων οἰκτρὰς καὶ ἀτυχεῖς ἀναγκασθήσῃ θεωρεῖν καταστροφάς, εἰ τολμήσεις προσάγειν τοῖς τείχεσι τὸν πόλεμον· ὁ γὰρ δὴ φείσονταί τῶν σῶν ἀθενὸς οἱ περὶ τῶν σφετέρων κινδυνεύοντες, καὶ εἰς τὰ ὅμοια κακῶς ὑπό σε πάσχοντες. [f] ἀλλ' εἰς αἰκισμὸς αὐτῶν δεινὲς, καὶ ὕβρεις ἀνηλεεῖς, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν προπηλακισμοῦ χωρήσασιν, ὑπὸ τῶν συμφορῶν βιαζόμενοι· καὶ τούτων οὐχ οἱ δρῶντες, ἀλλ' ὁ τὴν ἀνάγκην αὐτοῖς ἐπιθεὶς αἴτιος ἔσῃ. [g] ἡδονὰς μὲν δὴ τοιαύτας καρπώσῃ, κατὰ γνώμην χωρήσαντός σοι [h] τὸ ἔργου· ἔπαινον δὲ καὶ ζῆλον καὶ τιμὰς, ὧν ὀρέγεσθαι χρὴ τὸς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

praeclaram refers gratiam; deinde pudica coniuge, quae tui desiderio in solitudine et viduitate totum diem noctemque tuum deplorat exsilium; praeterea duobus filiis, quos ex bonis natos maioribus, illorum etiam honoribus glorioſe in fortunata patria frui oportebat. Quorum omnium miserum et infelicem vitae exitum spectare cogeris, si copias ad muros ausus fueris admouere. nulli enim tuorum parcent ii, qui suis timent, et qui eodem saeuitiae genere a te tractantur: sed a nullis tormentis, a nullis crudelibus facinoribus, a nullo denique contumeliae genere in eos sibi temperabunt, a suis calamitatibus *ad id* adacti; horumque malorum non ipsi, qui haec facient, sed tu, qui illis hanc necessitatem impones, auctor eris. Atque, si res tibi ex voto succesſerit, has voluptates percipies: laudem vero et aemulationem et honores, qui viris bonis sunt expetendi,

e Καὶ νύκτα σὰς φυγὰς ὀδυρομένη *Vat.*

f Ἀλλ' εἰς αἰκισμὸς αὐτῶν δεινὲς καὶ ὕβρεις in *Cod. Vat.* Vulgatis voc. δεινὲς deest.

g Ἡδονὰς μὲν δὴ τοιαύτας *Vat.* vulgatis δὴ deest.

h Τὸ δὲ ἔργου· ἔπαινον δὲ δὴ καὶ ζῆλον *Vat.*

ἀγαθὰς ἄνδρας, [i] σκόπει ποίας καὶ τίνας· μητροκτόνος κεκλήσῃ καὶ παιδοφόνος, καὶ γυναικὸς ἀλιτήριος· καὶ πατρίδος ἀλάστωρ· καὶ ἔτε θυσιῶν, ἔτε σπονδῶν, ἔτε ἑστίας, ὅπῃ ποτ' ἂν ἀφίκῃ, κοινωνεῖν ἐθελήσει σοι τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων [k] ἀδεές· αὐτοῖς τ' ἐκ ἔσῃ τίμιος, οἷς εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ταῦτα δρᾷς, ἀλλὰ καρπωσάμενοί τινα [l] ἕκαστος ἐκ τῶν σῶν ἀσεβημάτων ὠφέλειαν, μισήσουσι τὴν αὐθάδειαν τῷ τρόπῳ. ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι χωρὶς τοῦ μίσους, ὃ παρὰ τῶν ἐπιεικεστάτων ἕξεις, καὶ φθόνος ἀπαντήσεταί σοι πολὺς ἐκ τῶν ἴσων, καὶ φόβος ἐκ τῶν ἡσσόνων, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα ἐπιβουλαί, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ χαλεπά, ὅσα εἰκὸς συμπεσεῖν ἀνδρὶ ἐρήμῳ φίλων, καὶ ἐν ξένῃ ὄντι γῇ. τὰς γὰρ δὴ παρὰ θεῶν τε καὶ δαιμόνων ἐπιπεμπομένας τοῖς ἀνόσια καὶ δεινὰ διαπραξαμένοις ἐριννύας ἐῶ, ὑφ' ὧν αἰκιζόμενοι ψυχάς τε καὶ σώματα, κακὸς μὲν διαντλοῦσι βίους, [m] πικρὰς δὲ ὑπομένουσι τελευτάς. ταῦτα ἐνθυμηθείς, ὦ Μάρκιε, μετάγνωθι, καὶ παῦσαι μνησικακῶν τῇ [n] σεαυτοῦ πατρίδι· τύχην τε πάντων αἰτίαν ἡγησάμενος, ὧν πέπονθας πρὸς ἡμῶν, ἢ δέδρακας ἡμᾶς κακῶν, ἄπιθι χαίρων ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, [o] καὶ κόμισαι μητρός τε περιβολὰς προσηνεστάτας, καὶ γυναικὸς φιλοφροσύνας ἡδίστας, καὶ τέκνων ἀσπασμοὺς γλυκυτάτους· καὶ σεαυτὸν ἀπόδος ὀφείλημα κάλλιστον τῇ [p] γεννησαμένῃ τε καὶ τηλικοῦτον ἄνδρα παιδευσαμένῃ πατρίδι.„

Τοιαῦτα διεξελθόντος τοῦ Μινυκίου, μικρὸν ἐπισχὼν ὁ Μάρκιος εἶπε· „Σοὶ μὲν, ὦ Μινύκιε, καὶ [q] ὑμῖν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἅμα τούτῳ πεμφθεῖσιν ὑπὸ τῆς βουλῆς, φίλος εἰμὶ καὶ πρόθυμος, εἴ τι δύναμαι ποιεῖν ἀγαθὸν, ὅτι μοι καὶ πρότερον, ὅτε πολίτης ὑμέτερος ἦν, καὶ τὰ κοινὰ ἔπραττον, [r] ἐν πολλοῖς· καὶ ἀναγκαίοις ἐγίνεσθε καιροῖς χρήσιμοι, καὶ μετὰ τὴν φυγὴν ἐκ ἀπεστράφητέ με

XXIX.

finem exspectant. Haec igitur considerans, Marci, resipiscas, et iniuriarum a patria acceptarum memoriam deponas; omniumque malorum, quibus a nobis affectus fuisti, aut quibus a te affecti fuimus, culpam in ipsam fortunam reiiciens, laetus domum reuertaris, ad gratissimos matris amplexus, ad vxoris suauissima comitatis officia, ad liberorum dulcissimos amplexus *et salutationes:* et te ipsum pulcherrimum ornamentum patriae debitum, quae te genuit et tantum virum educauit, restituas.„

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

Quum Minucius in hunc modum loquutus fuisset, Marcius post paruam moram sic respondit: „Tibi quidem, Minuci, caeterisque vobis vna cum isto a senatu legatis ego amicus sum, paratus, si qua in re possum vobis benefacere; quia et ante, quum ciues vester essem, et rempublicam administrarem, saepius atque opportune mihi profuistis, et post meum exsilium non estis me

tendi, quos et quales sis consequuturus, vide. matricida diceris, filiorum interfector, vxoris nefarius percussor, et patriae malus genius; nec ad sacra, nec ad epulas, nec ad domesticos lares, quocunque veneris, te quisquam pius ac iustus volet admittere; ac ne ipsis quidem carus eris, in quorum gratiam demerendam haec facis: sed singuli, percepta aliqua vtilitate ex tuis impiis facinoribus, ingenii tui arrogantiam odio habebunt. Omitto enim dicere, te, praeter aequissimi cuiusque odium, quod tibi conciliabis, magnae etiam aequalium inuidiae, et inferiorum metui, et ob horum vtrumque insidiis, et multis aliis iisque grauibus molestiis, in quas verisimile est hominem amicis destitutum et peregre degentem incurrere, obnoxium futurum. Taceo etiam furias, quae a diis geniisque immittuntur impiis et facinorosis hominibus; a quibus et anima et corpore excruciati, vitam miseram perpetuo tolerant, et tristem vitae finem

i Σκόπει ποίας δή τινας *Vat.*

k Οὐθεὶς *Vat.*

l Ἕκαστος τούτων ἐκ τῶν σῶν *Vat.*

m Οἰκτρὰς δὲ ὑπομ. *Vat.* Οἰκτρὰς δὲ καὶ πικρὰς legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *et amaros miserabilesque fines sustinent.*

n Rectius cum *Camerario* legemus τῇ σεαυτοῦ πατρίδι. *Sylb.* atque ita plane in *Cod. Vat.*

o Optime in *Cod. Vat.* Καὶ κόμισαι μητρός τε. duo vocabula καὶ κόμισαι (non καὶ κόμισε, vt operae Hudsoni perperam dederant) absunt a vulgatis.

p Γεννησαμένῃ σε καὶ *Vat.*

q Ἡμῖν perperam in *Ed. Steph.* Ὑμῖν ἅμα τοῖς *Vat.*

r Ἐν πολλοῖς ἀναγκαίοις ἐγένε-

καταφρονήσει τῆς τότε τύχης, ὡς ὅτε φίλως εὖ ποιεῖν δυνάμενον ἔτι, ὅτ' ἐχθρὸς κακῶς, ἀλλὰ χρηστοὶ καὶ βέβαιοι διεμείνατε φίλοι, μητρός τε τῆς ἐμῆς κηδόμενοι, καὶ γυναικὸς, καὶ τέκνων, καὶ τὰς συμφορὰς αὐτοῖς κουφοτέρας ποιοῦντες ταῖς ἰδίαις ἐπιμελείαις. τοῖς δ' ἄλλοις Ῥωμαίοις ἀπέχθομαί τε, ὡς δύναμαι μάλιστα, καὶ πολεμῶ, καὶ ἀδέποτε μισῶν αὐτὸς παύσομαι· οἵ με ἀντὶ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων, ἐφ' οἷς τιμᾶσθαι προσῆκεν, ὡς τὰ μέγιστα ἐξημαρτηκότα περὶ τὸ κοινὸν, αἰσχρῶς ἐξήλασαν ἐκ τῆς πατρίδος, [s] ὅτε μητέρα αἰδεσθέντες ἐμὴν, ὅτε παῖδας ἐλεήσαντες, ὅτ' ἄλλο πάθος ἥμερον ἀδὲν ἐπὶ ταῖς ἐμαῖς λαβόντες τύχαις. μαθόντες δὲ τοῦτο, εἰ μὲν αὐτοὶ δεῖσθέ τι παρ' ἡμῶν, [t] μηδὲν ὀκνοῦντες λέγετε, ὡς ἀθενὸς ἀτυχήσοντες τῶν δυνατῶν. περὶ δὲ φιλίας καὶ διαλλαγῶν, ἃς ἀξιοῦτέ με ποιήσασθαι πρὸς τὸν δῆμον ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι τῆς καθόδου, παύσασθε διαλεγόμενοι. πάνυ γὰρ ἀγαπητῶς δεξαί-

me auersati, fortunae statum, in quo tunc versabar, despicientes, quasi nec amicis amplius prodesse, nec inimicis obesse possem: sed boni et constantes amici perpetuo fuistis, matris meae atque vxoris et liberorum curam gerentes, eorumque calamitates vestra diligentia et cura leuiores reddentes. Verum reliquis Romanis sum inimicus, et cum illis bellum totis viribus gero, nec vnquam eos odio prosequi desinam, qui me pro multis et praeclaris facinoribus, ob quae meritis honoribus affici-endus eram, quasi grauissime rempublicam violassem, turpiter patria expulerunt, nec matris meae reuerentia, nec liberorum misericordia moti, nec vllo alio humano affectu in aduersa mea fortuna tacti. Quum igitur hoc sciatis, si quid vos ipsi a me impetrare vultis, libere mihi dicite; quia nullius rei, quae fieri possit, repulsam feretis. Caeterum de amicitia et pace, quam, spe reditus mihi proposita, cum populo Romano faciendam me hortamini, agere desinatis. Scilicet enim vehementer mihi

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

σθε *Vat.* Pro ἀναγκαίοις vulgatae dant καὶ ἀγαθοῖς. Ἐν πολλοῖς καὶ ἀναγκαίοις maluit *Gelen.*

s Οὔτε μητέρα αἰδεσθέντες τὴν ἐμὴν, ὅτε παιδία ἐλεήσαντες *Vat.*

t Λέγετε μηδὲν ὀκνοῦντες *Vat.*

μην ἂν εἰς τοιαύτην κατελθεῖν πόλιν, ἐν ᾗ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς ἆθλα ἡ κακία φέρεται· τὰς δὲ τῶν κακούργων τιμωρίας οἱ μηδὲν ἡμαρτηκότες ὑπομένουσιν; ἐπεὶ, φέρε πρὸς θεῶν, [u] εἰπέ μοι, τίνος ἀδικήματος αἰτία ταύτης ἐγὼ πεπείραμαι τῆς τύχης; ἢ ποῖον ἐπιτηδεύσας ἔργον ἀνάξιον τῶν ἐμαυτοῦ προγόνων; πρώτην ἐστρατευσάμην ἔξοδον κομιδῇ νέος ὤν, ὅτε πρὸς τοὺς βασιλεῖς βία κατιόντας ἠγωνιζόμεθα. ἐκ ταύτης τῆς μάχης [x] ἀριστείας ἀνεδούμην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ στεφάνους, πολίτην ὑπερασπίσας καὶ πολέμιον ἀποκτείνας. [y] ἔπειτα ὅσας ἄλλας ἱππικὰς καὶ πεζικὰς ἠγωνισάμην μάχας, ἐπιφανὴς ἐν ἁπάσαις ἐγενόμην, καὶ τἀριστεῖα ἐξ ἁπασῶν ἔλαβον· καὶ ὅτε πόλις ἐκ τειχομαχίας ἑάλω τις, ἧς ἐκ ἐγὼ

mihi optandus est reditus in eam vrbem, vbi vitium fert praemia virtutis, et fontium poenae insontibus infliguntur? Siquidem, eia per deos, dic mihi, cuius iniuriae caussa ego hanc fortunam experior? aut ob cuius rei studium meis maioribus indignum? Prima enim militia, ad quam iuuenis admodum sum profectus, ea fuit, quum contra reges vi reditum tentantes dimicauimus. Ex eo proelio ob ciuem seruatum et hostem interfectum ciuicam coronam mihi pro praemio ab imperatore donatam retuli. deinde in aliis, tam equestribus, quam pedestribus proeliis, in quibus pugnaui, insignem nauaui operam, et ex omnibus fortitudinis praemia retuli: nec vrbs vlla expugnata est, quin eius moenia ego primus aut certe cum paucis adscen-

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

u Εἶπατέ μοι *Vat.*

x Vt hic in vulgatis legitur ἀριστείοις ἀνεδούμην στεφάνοις, ita supra p. 399. v. 22. de hoc ipso Marcio, στεφάνοις αὐτὸν ἀριστείοις ἀνέδησεν. quae scriptura cum ibi quoque esset suspecta, existimabam, rectius legi posse ἀριστείας, vt p. 200. v. 1. quo modo et *Lapus* vtrobique vertit, *corona fortitudinis.* Sed cum hic sequatur, πολίτην ὑπερασπίσας καὶ πολέμιον ἀποκτείνας, ἀστείοις hic maluit *Gelen.* vt intelligatur corona ciuica. *Sylb.* Perperam ἀνεδούμην in *Ed. Steph.* ego malim ἀνεδεόμην, quod magis receptum, quam ἀνεδούμην: quum verbum ex iis sit, quae contractionem in primis personis admittere non solet. *Port.*

y Ἔπειθ' ὅσας *Vat.*

πρῶτος ἐπέβην, ἢ [z] σὺν ὀλίγοις· ἅτε φυγὴ πολεμίων ἐκ παρατάξεως ἐγένετο, ἧς ἂν ἐμὲ αἰτιώτατον γενέσθαι πάντες οἱ παρόντες ὡμολόγουν· ἄτ' ἄλλο τῶν λαμπρῶν ἢ γενναίων ἐν πολέμοις ἔργων ἀθὲν ἄνευ τῆς ἐμῆς, εἴτ' εὐτολμίας, εἴτ' εὐτυχίας, ἐπράχθη.»

XXX. »Καὶ ταυτὶ μὲν ἴσως ἂν ἐχοι τις καὶ ἕτερος ὑπὲρ αὑτοῦ γενναῖος ἀνὴρ, [a] εἰ καὶ μὴ τοσαῦτα, λέγειν· ἀλλὰ [b] πόλιν τίς δύναιτ' ἂν καυχήσασθαι [c] στρατηγὸς ἢ λοχαγὸς ἑλὼν, ὥσπερ ἐγὼ τὴν [d] Κοριολανῶν; καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ αὐτὸς ἀνὴρ στρατιὰν πολεμίων τρεψάμενος, ὥσπερ ἐγὼ τὴν Ἀντιατῶν, ἐπίκαιρον τοῖς πολιορκημένοις ἀφικομένην; ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι τοιαύτας ἀρετὰς [e] ἐπιδειξάμενος, ἐξὸν μοι λαβεῖν ἐκ τῶν λαφύρων πολὺν μὲν χρυσὸν, πολὺν δ' ἄργυρον, ἀνδράποδά τε καὶ ὑποζύγια καὶ βοσκήματα, καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν,

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

adscenderim; nec hostes in acie fugati sunt, quin mihi potissimum omnes, qui proeliis interfuerunt, propria confessione victoriam acceptam retulerint: nec vllum aliud insigne, aut forte facinus in bello, sine mea, siue audacia, siue felicitate, editum est.„

Verum, fortasse et alius vir fortis haec quoque, licet non tam multa, de se iactare posset. Sed quis imperator, aut quis centurio, vrbem a se captam gloriari posset, sicut ego Coriolos cepi? aut quis idem a se eodem die hostium etiam copias fusas ac fugatas, sicut ego *fugaui* Antiatum exercitum, qui obsessis auxilio veniebat? Non dicam enim, me, tot egregiis facinoribus editis, ex praeda multum auri, multum argenti, mancipia, iumenta, et pecus, et amplum ac fertilem agrum accipere noluisse, quamuis

z Σὺν πρώτοις maluit *Gelen.* sed cum vulgatam lectionem firmat *Lapi Cod.* [et *Vat.*] eam retinendam censemus; praesertim quod *Dionysius* simili phrasi alibi vtatur. *Sylb.*

a Εἰ μὴ καὶ] Malim transposito vocum ordine, εἰ καὶ μὴ τοσ. *Sylb.*

b Πόλιν ὅλην *Vat.* et *Lapi Cod.*

c Στρατιώτης maluit *Gelen.* quia, quae hic dicuntur a Marcio, in gnauum militem potius, quam in ducem, competere videntur; et Marcius in eo bello στρατιώτης potius, seu λοχαγὸς fuit, quam στρατηγός. *Sylb.*

d Κοριολάνων *Vat.*

e Ἀποδειξάμενος *Vat.*

f Καὶ

ἐκ ἠξίωσα· ἀλλ' ἀνεπίφθονον ὡς μάλιστα βουληθεὶς ἐμαυτὸν παρασχεῖν, πολεμιστὴν ἵππον ἕνα μόνον ἐκ τῶν λαφύρων ἔλαβον, καὶ τὸν ἐμαυτῷ ξένον ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τὸν δ' ἄλλον πλῆθος εἰς τὸ κοινὸν ἔθηκα φέρων. πότερον οὖν τιμωρίας ἄξιος ἦν ἐπὶ τούτοις ὑπέχειν, ἢ τιμὰς λαμβάνειν; καὶ πότερον ὑπὸ τοῖς κακίστοις γενέσθαι τῶν πολιτῶν, ἢ τὰ δίκαια τάττειν αὐτὸς τοῖς ἥττοσι; ἀλλ' ὃ διὰ ταῦτά με ἀπήλασεν ὁ δῆμος, ἀλλ' ὅτι περὶ τὸν ἄλλον βίον ἀκόλαστος καὶ πολυτελὴς καὶ παράνομος ἦν. καὶ τίς ἂν ἔχοι δεῖξαί τινα διὰ τὰς ἐμὰς παρανομίας ἡδονὰς ἢ τὴν πατρίδα φεύγοντα, ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἀπολωλεκότα, ἢ χρημάτων στερέμενον, ἢ ἄλλῃ τινὶ συμφορᾷ χρησάμενον; ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν με οὐδεὶς πώποτε ἠτιάσατο, οὐδὲ διέβαλεν ἐπ' οὐδενὶ τούτων, ἀλλ' ὑπὸ πάντων ἐμαρτυρεῖτό μοι καὶ ὁ καθ' ἡμέραν ἀνεπίληπτος εἶναι βίος. ἡ προαίρεσις, νὴ Δία, φαίη τις ἄν, ἡ τῶν πολιτευμάτων σοῦ μισηθεῖσα, ταύτην ἐξειργάσατό σοι τὴν συμφοράν. ἐξὸν γὰρ ἑλέσθαι τὴν κρείττω μερίδα, τὴν χείρονα εἵλου· [f] καὶ διετέλεις ἅπαντα καὶ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

quamuis hoc mihi liceret: sed, ad inuidiam maxime vitandam, me vnum tantum bellatorem equum ex praeda, et meum hospitem ex captiuorum numero cepisse, reliquas vero diuitias in commune delatas deposuisse. Ob haec igitur facta vtrum poenas, an honores merui? et vtrum nequissimis ciuium subiici, an inferioribus iura reddere? Verum non ob haec me plebs expulit; sed quod in reliqua vita intemperans, luxuriosus, et flagitiosus fuissem. At quis ostendere posset aliquem ob meas flagitiosas voluptates, aut patria exsulare, aut libertatem amisisse, aut bonis spoliatum esse, aut in aliam calamitatem incidisse? Imo ne inimicorum quidem vllus me vnquam accusauit, nec me ob quampiam harum rerum est criminatus: sed quotidianae frugalitatis et vitae inculpatae omnes mihi testimonium dixerunt. At certe dixerit quis, tua illa ratio exosa, quam in republica administranda sequi voluisti, te in hanc calamitatem coniecit. quum enim liceret tibi meliorem partem eligere, tamen deteriorem praetulisti; et quidquid perpetuo aut dicebas,

f Καὶ διατελεῖς *Vat.*

λέγων καὶ πράττων, ἐξ ὧν καταλυθήσεταί μὲν ἡ πάτριος ἀριστοκρατία, κύριος δ' ἔσται [g] τῶν κοινῶν ὁ ἀμαθὴς ὄχλος καὶ πονηρός. ἀλλ' ἔγωγε τἀναντία ἔπραττον, ὦ Μινύκιε, καὶ ὅπως ἡ βουλὴ τῶν κοινῶν διὰ παντὸς ἐπιμελήσεται, καὶ ὁ πάτριος [h] διαμενεῖ κόσμος τῆς πολιτείας πρόνοούμην. ἀντὶ τούτων [i] μέντοι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἃ τοῖς προγόνοις ἡμῶν ζηλωτὰ εἶναι ἐδόκει, τὰς εὐτυχεῖς ταύτας καὶ μακαρίας κεκόμισμαι παρὰ τῆς πατρίδος ἀμοιβάς, ἐχ ὑπὸ τοῦ δήμου μόνον ἐξελαθεὶς, ὦ Μινύκιε, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἣ κατ' ἀρχὰς ἐπαίρουσά με κεναῖς ἐλπίσιν, ἡνίκα τοῖς δημάρχοις τυραννίδα περιβαλλομένοις ἠναντιούμην, ὡς αὐτὴ παρέξουσα τὸ ἀσφαλὲς, ἐπειδὴ κίνδυνόν τινα ἐκ τῶν δημοτικῶν ὑπείδετο, ἀπέστη, καὶ παρέδωκέ με τοῖς ἐχθροῖς. σὺ μέντοι τότε αὐτὸς ὕπατος ἦσθα, ὦ Μινύκιε, ὅτε τὸ προβούλευμα τὸ περὶ τῆς δίκης ἐγένετο, καὶ ἡνίκα Οὐαλέριος, ὁ παραδιδόναι με τῷ δήμῳ παραινῶν, σφόδρα ἐπὶ τοῖς λόγοις εὐδοκίμει κἀγὼ, δε-

bas, aut faciebas, eo ſpectabat, vt patrium reipublicae per optimates regimen euerteretur, reique publicae gubernacula penes imperitum et improbum vulgus eſſent. Imo vero, Minuci, contraria ſtudia ſum ſequutus, et ſemper prouide operam dedi, vt reipublicae cura penes ſenatum perpetuo eſſet, eiuſque patrius ſtatus et diſciplina ſemper conſeruaretur. atque pro his meis praeclaris ſtudiis, quae maioribus noſtris aemulatione digna videbantur, felicem hanc et beatam gratiam patria mihi retulit; non a plebe ſola, Minuci, verum multo ante a ſenatu expulſo: qui principio me inani ſpe erexit, quando tribunis tyrannidem ſibi adſtruentibus aduerſabar, promiſitque, ſe omnem mihi ſecuritatem praeſtiturum eſſe; ſed vbi neſcio quid periculi a plebe ſuſpicatus eſt, me deſeruit, inimiciſque prodidit. Tu, Minuci, conſul tunc eras, quum ſenatuſconſultum de meo iudicio eſt factum; et quum Valerius ille, qui ſuadebat, vt plebi dederer, vehementer ob ſuam orationem eſt laudatus;

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

[g] Τῶν κοινῶν ὄχλος ἀμαθὴς *Vat.*
[h] Διαμένει κόσμος *Vat.*
[i] Μὲν] Μέντοι *Vat.*

διὼς, μὴ ψήφου δοθείσης ὑπὸ τῶν συνέδρων ἀλῶ, συνέγνων, καὶ παρέξειν ἐμαυτὸν ὑπεσχόμην ἥξοντα ἐπὶ τὴν δίκην."

„[k] Ἴθι δή μοι, Μινύκιε, ἀπόκρινον· πότερα καὶ τῇ βουλῇ τῆς τιμωρίας ἄξιος ἐφάνην εἶναι, ὅτι τὰ κράτιστα [l] ἐπολιτευόμην τε καὶ ἔπρατ]ον, ἢ τῷ δήμῳ μόνῳ; εἰ μὲν γὰρ ἅπασι ταῦτα ἐδόκει τότε, καὶ πάντες με ἀπηλάσατε, φανερὸν, ὅτι πάντες οἱ ταῦτα βουληθέντες ἀρετὴν μισεῖτε, καὶ τόπος ἐδείς ἐστιν ἐν τῇ πόλει δεχόμενος καλοκἀγαθίαν· εἰ δὲ βιασθεῖσα ἡ βουλὴ συνεχώρησε τῷ δήμῳ, καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς ἀνάγκης ἦν, ἃ γνώμης, [m] πονηροκρατεῖσθαι δῆπου ὁμολογεῖτε, καὶ μηδενὸς εἶναι τὴν βουλὴν, ὧν ἂν προέληται, κυρίαν. ἔπειτα εἰς τοιαύτην ἀξιοῦτέ με πόλιν κατελθεῖν, ἐν ᾗ τὸ κρεῖττ]ον μέρος ὑπὸ τοῦ χείρονος ἄρχεται; [n] πολλὴν ἄρα μοι κατεγνώκατε μανίαν. Φέρε, καὶ δὴ πέπεισμαι, καὶ διαλυ-

XXXI.

datus; et quum ego, veritus, ne ſenatus ſuffragiis damnarer, aſſenſi, et dicta mihi die vadimonium memet obiturum ſpopondi.

Eia igitur, Minuci, reſponde, vtrum etiam ſenatui dignus poena ſum viſus ob optimas res a me in reipublicae adminiſtratione geſtas, an plebi ſoli? Si enim omnes tunc de communi ſententia me expuliſtis, patet, vobis omnibus, quorum voluntate haec facta ſunt, virtutem eſſe inuiſam; nec vllum eſſe in vrbe locum, qui honeſtatem ac probitatem capiat. Quod ſi ſenatus coactus id plebi conceſſit, eiuſque factum neceſſitatis, non voluntatis fuit, certe eum ab improbis vinci ac regi, nullaque eius decreta auctoritatem habere fatemini. et tamen vultis, vt in talem ciuitatem reuertar, vbi meliores parent deterioribus? profecto me magnae inſaniae damnatis. Age, finge hoc mihi perſua-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

[k] Ἴθι δή μοι, Μινύκιε, ἀπόκρινον *Vat.* vulgatis deeſt μοι.
[l] Ἐπολιτευόμην τε καὶ ἔπρατ]ον *Vat.* vulg. deeſt τε.
[m] Ὁμολογεῖτε δῆπου πονηροκρατεῖσθαι *Vat.* et mox v. 14. κατελθεῖν πόλιν.
[n] Legendum πολλήν μοι ἄρα κατ. μαν. *Sylb.* μοι vulgatis deeſt.

[o] Ἔσται

σάμενος τὸν πόλεμον, ὥσπερ ἀξιοῦτε, κατελήλυθα, τίς ἡ μετὰ ταῦτα [o] ἔσαι μοι διάνοια; καὶ τίνα βίον ζήσομαι; [p] πότερα τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀκίνδυνον αἱρούμενος, ἀρχάς τε καὶ τιμὰς καὶ τἄλλα ἀγαθὰ, ὧν ἄξιον ἡγοῦμαι ἐμαυτὸν, μετιὼν, θεραπεύειν ὑπομενῶ τὸν ἔχοντα τὴν τούτων ἐξουσίαν ὄχλον; πονηρὸς ἄρα ἐξ ἀγαθὸς γενήσομαι, καὶ οὐδὲν ἔσαι μοι τῆς προτέρας ἀρετῆς ὄφελος. [q] ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι μένων, καὶ τὴν αὐτὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας φυλάττων, ἐναντιώσομαι τοῖς μὴ ταὐτὰ προαιρουμένοις; εἶτα ὁ πρόδηλον, ὅτι πολεμήσει μοι πάλιν ὁ δῆμος, καὶ δίκας ἑτέρας πάλιν ἀξιώσει λαμβάνειν, τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἔγκλημα ποιούμενος, ὅτι τῆς καθόδου [r] δι' ἐκεῖνα τυχὼν, ὁ τὰ πρὸς ἡδονὴν αὐτῷ [s] πολιτεύομαι; ὁκ ἔνεστιν ἄλλως εἰπεῖν. ἔπειτ' ἀναφανήσεταί τις ἕτερος Ἰκιλίῳ παραπλήσιος, ἢ [t] Δεκίῳ,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

perſuaſum, meque, facta pace, vt petitis, reuerſum, quis poſtea erit meus animus? quam vitam viuam? Vtrum tuta conſilia et omni periculo carentia ſequutus, et magiſtratus et honores, et alia bona (quibus me dignum iudico) ambiens, fauorem vulgi, penes quod eſt horum dandorum poteſtas, aſſentationibus captare ſuſtinebo? malus igitur ex bono fiam, et priſtina virtus nihil vtilitatis mihi afferet. an, eoſdem mores retinens, idemque inſtitutum in republica ſeruans, aduerſabor iis, quorum ſtudia erunt contraria? At nonne illud manifeſtum eſt, fore, vt iterum plebs mihi bellum inferat, et alias poenas de me ſumere velit, hoc ipſum crimen primum obiiciens, me, ſuo beneficio in patriam reſtitutum, ſuis voluptatibus non inſeruire? non poteſt hoc negari. Exorietur deinde aliquis alius, Icilio, vel Decio

o Ἔσαι μὴ διάνοια *Vat.*

p Πότερα τὰσφαλὲς *Vat.* et mox v. 4. καὶ τἄλλα v. 5. ἐμαυτὸν ἡγεῖμαι. et v. 12. τοῦτ' αὐτό.

q Ἀλλὰ interrogatiue poſitum, idemque valet ac ἦ. in fine periodi collocanda interrogationis nota. *Port.*

r Δι' ἐκεῖνον hic dicit, vt ſupra p. 481. v. 17. δι' ὅς: pro δι' ἐκεῖνα et δι' ὧν. ſimiliter διὰ τὰς θεὰς infra p. 478. v. 27. *Sylb.* Expreſſe in *Cod. Vat.* δι' ἐκεῖνα.

s Θεραπεύομαι] πολιτεύομαι; ὐκ ἔνες' ἄλλως εἰπεῖν. ἔπειτ' ἀναφ. *Vat.*

t Λευκίῳ malit *Portus.*

u Τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν in *Cod. Vat.* Vocabula duo τὴν πόλιν deſunt vulgatis.

θρασὺς δημαγωγὸς, ὃς αἰτιάσεταί με διϊστάναι τὰς πολίτας ἀπ' ἀλλήλων, ἢ κατὰ τῆς δήμου πράττειν ἐπιβουλὴν, ἢ προδιδόναι [u] τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν, ἢ τυραννίδι, ὥσπερ καὶ Δέκιος ἠτιάσατο, ἐπιχειρεῖν, ἢ ἄλλο ἀδικεῖν, ὅ τι δή ποτ' ἂν αὐτῷ φανῇ· ὁ γὰρ ἀπορήσει τὸ μισῶν αἰτίας. ἥξει τε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγκλήμασι καὶ ταυτὶ φερόμενα ὁκ εἰς μακρὰν, ὅσα ἐν τῷ πολέμῳ πέπραχταί μοι τοῦτο, ὅτι χώραν ὑμῶν τέτμηκα, καὶ λείαν ἀπελήλακα, καὶ πόλεις ἀφῄρημαι, καὶ τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀμυνομένους τοὺς μὲν πεφόνευκα, τοὺς δὲ τοῖς πολεμίοις [x] παραδέδωκα. ταῦτα ἐὰν οἱ κατήγοροι λέγωσι, τί φήσω πρὸς αὐτοὺς ἀπολογούμενος; ἢ τίνι βοηθείᾳ χρήσομαι;"

XXXII. "[y] Ἆρα ὁ φανερὸν, ὅτι καλλιλογεῖτε, καὶ εἰρωνεύεσθε, ὦ Μινύκιε, ὄνομα καλὸν ἔργῳ περιθέντες ἀνοσίῳ; ὁ γὰρ δὴ κάθοδόν μοι δίδοτε, ἀλλὰ σφάγιόν με τῷ δήμῳ κατάγετε· τάχα μὲν καὶ βεβουλευμένοι τοῦτο

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

Decio ſimilis, tribunus audax, qui accuſabit me, quod diſſidia inter ciues ſeram, aut plebi inſidias ſtruam, aut *rempublicam* hoſtibus prodam, aut tyrannidem affectem, (vt fecit Decius, qui me eius criminis inſimulauit) aut aliam iniuriam faciam. quaecunque ipſi viſa fuerit. inimico enim crimina non deerunt. Et praeter alia crimina haec quoque breui obiicientur, quaecunque durante hoc bello a me facta ſunt, agros veſtros a me caeſos, praedam abactam, vrbes ereptas, et harum propugnatores partim interfectos, partim in hoſtium poteſtatem redactos. Accuſatoribus, haec obiicientibus, quidnam, vt me purgem, reſpondebo? aut quo vtar auxilio?"

"Nonne igitur manifeſtum eſt, Minuci, vos ſpecioſa et ſimulata oratione vti, honeſto nomine nefarium facinus velantes? neque enim reditum mihi datis, ſed hoſtiam me plebi reducitis, fortaſſe etiam inito hoc conſilio: (nam nihil

x Παρέδωκα. ταῦτ' ἐὰν *Vat.*

y In *Cod. Vat.* ἆρ' ὁ φανερόν.

z Ἐπέρ-

πράττειν· ἐθὲν γὰρ ἔτι μοι χρηστὸν ὑπὲρ ὑμῶν [z] ἐπέρχεται φρονεῖν· εἰ δὲ βάλεσθε, τίθημι γὰρ, ἐθὲν, ὧν πείσομαι, προορώμενοι· τί οὖν ἔσται μοι τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας ἢ μωρίας ὄφελος, [a] κωλύειν μὲν οὐδὲν, οὐδ', ἂν βάλησθε, ὑμῶν δυνησομένων, χαρίζεσθαι δὲ καὶ τοῦτο τῷ δήμῳ σὺν τοῖς ἄλλοις [b] ἀναγκασθησομένων; ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν οὐ συνοίσει μοι πρὸς ἀσφάλειαν ἥδε, ἣν [c] ὑμεῖς μὲν κάθοδον καλεῖτε, ἐγὼ δὲ ταχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν ὄλεθρον, ὀ πολλῶν οἶομαι δεῖν ἔτι λόγων. ὅτι δὲ οὐδὲ πρὸς εὐδοξίαν, ἢ τιμὴν, ἢ πρὸς εὐσέβειαν, ἐπειδὴ καὶ σὺ τούτων, ὦ Μινύκιε, πρόνοιαν ἔχειν με ἠξίους, εὖ ποιῶν, [d] ἀλλ' αἴσχιστα καὶ ἀνοσιώτατά μοι πραχθήσεται πεισθέντι ὑμῖν, ἄκουσον ἐν τῷ μέρει. ἐγὼ πολέμιος [e] ἐγενόμην τούτοις τοῖς Οὐολούσκοις, καὶ πολλὰ ἠδίκησα αὐτοὺς ἐν τῷ πολέμῳ, τῇ πατρίδι πράττων ἡγεμονίαν καὶ ἰσχὺν καὶ κλέος. οὔκουν προσῆκέ μοι τιμᾶσθαι μὲν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

nihil boni amplius de vobis ſentire poſſum) aut, ſi mauultis, (faciamus enim, hoc ita ſe habere) ignari eorum, quae ſum paſſurus. Sed quid veſtra ignorantia, aut ſtultitia mihi prodeſt: quia hoc, ne ſi velitis quidem, impedire poteritis; ſed hoc quoque praeter caetera in plebis gratiam concedere cogemini? Sed enim non pluribus opus eſſe arbitror, vt oſtendam, hunc, quem vos reditum vocatis, et quem ego celerem viam ad exitium, nihil mihi ad ſecuritatem collaturum. Quod autem nec ad bonam exiſtimationem, aut honorem, aut pietatem, *mihi ſit profuturus*, (quando tu quoque horum, Minuci, mihi rationem habendam recte faciens monuiſti) ſed turpiſſime, et maxime impie ſim facturus, ſi veſtram auctoritatem ſequar, audi viciſſim. Ego Volſcorum hoſtis fui, et illos, patriae imperium et potentiam et gloriam parans, multis iniuriis in bello affeci. Nonne igitur aequum erat, me coli ab hominibus, de

[z] Ἐπέρχεται *Vat.* vulgo ὑπέρχ.

[a] Κωλύειν μὲν ἐδ' ἂν οἷοί τε δυνησομένων *Vat.*

[b] Ἀναγκαζομένων *Vat.*

[c] Ὑμεῖς μὲν κάθοδον *Vat.* vulgatis deeſt μὲν.

[d] Ἀλλ' αἴσχιστά μοι καὶ ἀνοσιώτατα *Vat.*

[e] Ἐγενόμην τότε Οὐολούσκοις *Vat.* τούτοις deeſt vulgatis.

[f] Ἀνέ-

ὑπὸ τῶν εὖ πεπονθότων, μισεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ἠδικημένων; εἰ γοῦν τι τῶν εἰκότων ἐγίνετο. [f] ἀνέστρεψε ταῦτα ἡ τύχη ἀμφότερα, καὶ εἰς τἀναντία μετέθηκε τὰς ἀξιώσεις. ὑμεῖς μὲν γὰρ, [g] ὑπὲρ ὧν τούτοις ἐχθρὸς ἦν, ἀφείλεσθέ με πάντα τἀμὰ, καὶ τὸ μηδὲν ποιήσαντες ἐβρίψατε· οὗτοι δὲ οἱ τὰ δεινὰ ὑπ' ἐμοῦ παθόντες, τὸν ἄπορον καὶ ἀνέστιον καὶ ταπεινὸν καὶ ἄπολιν ὑπεδέξαντό με ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι. καὶ οὐκ ἀπέχρη αὐτοῖς τοῦτο ποιήσασι μόνον ἄτω λαμπρὸν καὶ μεγαλόψυχον ἔργον, ἀλλὰ καὶ πολιτείαν ἔδοσάν μοι ἐν ἁπάσαις ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς, αἳ μέγισαι παρ' αὐτοῖς εἰσιν. ἐῶ τἄλλα· ἀλλὰ νυνὶ στρατηγὸν ἀποδεδείχασί με αὐτοκράτορα τῆς ὑπερορίᾳ στρατιᾶς, καὶ πάντα τὰ κοινὰ ἐπ' ἐμοὶ πεποιήκασι μόνῳ. φέρε δὴ, τίνα λαβὼν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

de quibus bene eram meritus: et iis, qui iniuria affecti fuerant, odioſum eſſe? Imo certe, ſi quid eorum, quod fieri debuit, factum fuiſſet. Sed fortuna hoc vtrumque inuertit, et voluntates in contrarium mutauit. Vos enim, in quorum gratiam illis eram inimicus, me meis bonis omnibus exuiſtis, et *in nihilum redactum abieciſtis. Hi vero, tot cladibus a me affecti, me inopem, extorrem, et abiectum, atque exſulem, in ſuis ciuitatibus exceperunt. nec contenti fuerunt hoc adeo inſigni et magnanimo facinore: ſed etiam mihi apud omnes ſuos populos ius ciuitatis, et magiſtratus, et honores, qui apud illos ſunt maximi, dederunt. Caetera omitto; ſed nunc me cum ſumma libera poteſtate crearunt imperatorem copiarum, quas extra fines patriae emiſerunt, totiuſque reipublicae gubernacula mihi ſoli commiſerunt. Age igitur, quonam animo hos

[f] Ἀνέτρεψεν ἀμφότερα ταῦτα ἡ τύχη, καὶ εἰς *Vat.* vulgatis deeſt copula καὶ.

[g] Attica brachylogia vſurpatum putat *Gelenius*, pro ὑπὲρ τούτων, οἷς ἐχθρὸς ἦν. ſed accipiendum potius ſimpliciter, atque ita vertendus locus: *vos enim, in quorum gratiam his (Volſcis) inimicus eram* etc. mox μὲν in με vertendum. *Sylburg.* Recte omnino in *Cod. Vat.* ὑπὲρ ὧν τούτοις ἐχθρὸς ἦν ἀφείλεσθέ με πάντα etc. quo fere modo et infra, vbi breuis eſt huius orationis repetitio. vulgatis deeſt τούτοις, eaedem pro με dant μὲν.

* Ita cum *Gelenio*. Paullo liberius

καρδίαν προδοίην ἂν ἔτι τάτας, ὑφ' ὧν τηλικαύταις κεκόσμημαι τιμαῖς, ἐθὲν ἧττε μεῖζον, ἢ τ' ἐλαττον ἀδικηθείς; εἰ μὴ ἄρα αἱ χάριτες αὐτῶν ἀδικοῦσί με, ὥσπερ ὑμᾶς αἱ ἐμαί. καλήν γε δόξαν οἴσει μοι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις γνωσθεῖσα ἡ [h] παλιμπροδοσία. τίς δ' [i] ἐκ ἂν ἐπαινέσειέ με ἀκούσας, ὅτι τὰς μὲν φίλας, ὑφ' ὧν εὖ πάσχειν μοι προσῆκε, πολεμίας εὑρὼν, τὰς δ' ἐχθρὰς, ὑφ' ὧν ἐχρῆν με ἀπολωλέναι, φίλας, [k] ἀντὶ τοῦ μισεῖν μὲν τὰς μισοῦντας, φιλεῖν δὲ τὰς φιλοῦντας, τὴν ἐναντίαν γνώμην ἔσχον;"

XXXIII. "Ἴθι δὴ, σκόπει καὶ τὰ παρὰ θεῶν, Μινύκιε, οἷά μοι νῦν τ' ἀπήντηται, καὶ ἐὰν ἄρα πεισθεὶς ὑμῖν προδῶ τὴν τάτων πίστιν, οἷα τὸν λοιπὸν ὑπάρξει μοι βίον. νῦν μέν γε πάσης πράξεως, ἧς ἂν ἅψωμαι καθ' ὑμῶν, συλλαμβάνσί μοι, καὶ οὐδεμιᾶς πείρας ἀποτυγχάνω. καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

hos poſſem prodere, qui me tantis honoribus ornarunt, nullaque vel grauiore, vel leuiore iniuria me affecerunt? niſi forte eorum beneficiis laedor, ſicut vos meis. Egregiam vero laudem mihi apud omnes mortales iterata proditio cognita afferret. Quis vero me laudarit, ſi audierit, me, quum amicos, quos in me beneficia conferre conueniebat, hoſtes comperiſſem, inimicos vero, a quibus me perdi oportebat, amicos, quum deberem odio proſequi eos, qui me oderant, et amare eos, qui me amant, contrario fuiſſe amico?

Eia igitur, Minuci, conſidera, quales nunc erga me ſint dii, et quales reliquo vitae ſpatio futuri ſint, ſi veſtrum conſiliam ſequutus fidem his datam prodidero. Siquidem nunc, quicquid contra vos aggredior, illi in eo me iuuant, nulloque conatu fruſtror.

berius *Portus: et maxima cum contemtione in nihilum redegiſtis atque abieciſtis.*

h In *Ed. Steph.* (et *Cod. Vat.*) diuiſe ſcriptum πάλιν προδοσία. ſed noſtra ſcriptura eſt vſitatior et conuenientior, vt in παλιμπροδότης, et ſimilibus. *Sylb.*

i Οὐκ ἂν ἐπαινέσειέ με ἀκούσας *Vat.* quo modo et *Lapus*, qui vertit: *quis non vtique me laudaret.* Particulam negatiuam ἐκ expungendam cenſet *Sylb.*

k Ἀντὶ τοῦ μισεῖν μὲν τὰ μισοῦντα, φιλεῖν δὲ τὰ φιλοῦντα *Vat.* pro μὲν dant vulgatae με.

l Εἰ

τοῦτο πηλίκον οἴεσθε τεκμήριον εἶναι εὐσεβείας τῆς ἐμῆς; [l] εἰ γὰρ ἂν κατὰ τῆς πατρίδος ἐχ ὅσιον ἐγὼ πόλεμον ἐνεσησάμην, ἅπαντα ἐχρῆν ἐναντία μοι [m] γίνεσθαι τὰ παρὰ θεῶν· ὁπότε δ' ἀρίῳ πνεύσῃ κέχρημαι τῇ περὶ τὰς πολέμας τύχῃ, καὶ ὁπόσοις ἂν ἐπιβάλωμαι πράγμασι, κατ' ὀρθὸν ἅπαντά μοι χωρεῖ, δῆλον, ὅτι εὐσεβής εἰμι ἀνὴρ, καὶ πράξεις προήρημαι καλάς. τί οὖν, ἐὰν μεταβάλλωμαι, καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα αὔξειν, τὰ δὲ τάτων ταπεινὰ ποιεῖν ζητῶ, γενήσεταί μοι; [n] ἆρα ἐχὶ τἀναντία, καὶ πονηρὰν νέμεσιν ἕξω παρὰ τοῦ δαιμονίου τοῖς ἠδικημένοις τιμωρόν; καὶ ὥσπερ ἐκ ταπεινᾶ [o] διὰ τὰς θεὰς ἐγενόμην, ἅτως αὖθις ἐκ μεγάλα ταπεινὸς γενήσομαι, καὶ τἀμὰ παθήματα παιδεύματα γενήσεται τοῖς ἄλλοις; ἐμοὶ μὲν ταῦτα παρίσταται περὶ τοῦ δαιμονίου φρονεῖν, καὶ πειθομαί γε τὰς ἐριννύας ἐκείνας τὰς φοβερὰς καὶ ἀπαραιτήτους τοῖς ἀνοσίοις τι διαπραξαμένοις, ὧν καὶ σὺ ἐμνήσθης, ὦ Μινύκιε, τότε μοι παρ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

ſtror. quod quantum putatis eſſe meae pietatis argumentum? Si enim ego bellum nefarium patriae intuliſſem, oporteret, vt in omnibus aduerſa haberem numina. Sed quoniam ſecunda fortuna in bellis mihi adſpirat, et quicquid aggredior, id feliciter mihi ſuccedit; patet, me eſſe virum pium, et me honeſta conſilia ſequutum. Quid igitur, ſi ſententiam mutem, et res veſtras augere, horum vero affligere coner, mihi continget? nonne omnia his contraria? nonne numinis indignationem, eorum, qui niuria ſunt affecti, vindicem experiar? et ſicuti ex humili deorum beneficio magnus ſum factus; ſic contra, ex magno paruus fiam, et meis calamitatibus alii docebuntur? Atque haec quidem mihi in mentem veniunt, quae de diis ſentiam; et perſuaſum habeo, Furias iſtas facinoroſis formidabiles et inexorabiles, quarum tu quoque, Minuci, mentionem feciſti, tunc

l Εἰ γὰρ αὖ κατὰ *Vat.*

m Γίνεσθαι τὰ παρὰ θεῶν *Vat.* vulgo deeſt τὰ.

n In *Cod. Vat.* ἆρ' ἐχί.

o Διὰ τὰς θεὰς dicit, vt ſupra δι' ἃς p. 478. v. 17. cum frequentius in hac ſignificatione praepoſitio iſta regat genitiuum. *Sylb.*

p Ἐγκα-

ακολουθήσειν ψυχήν τε καὶ σῶμα αἰκιζομένας, ὅταν
p ἐγκαταλίπω καὶ προδῶ τοὺς σώσαντάς με ἀπολωλό-
τα ὑφ' ὑμῶν, καὶ μετὰ τῦ σῶσαι πολλὰς καὶ καλὰς
q προσθέντας εὐεργεσίας, οἷς ἐγγυητὰς ἔδωκα θεὸς,
ὡς ἐπ' ἀδεῖ κακῷ τὴν ἄφιξιν ποιησάμενος, καὶ τὴν εἰς
τόδε χρόνε καθαρὰν καὶ ἀμίαντον r συνῦσάν μοι πίστιν.„

XXXIV. „Ὅταν δὲ φίλας ἔτι καλῆς, ὦ Μινύκιε, τὰς ἐξελά-
σαντάς με, καὶ πατρίδα τὴν ἀπαρνησαμένην, Φύσεώς
τε νόμως ἀνακαλῆ, καὶ περὶ τῶν ὁσίων διαλέγῃ, φαίνῃ
μοι τὰ κοινότατα καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἀγνοήμενα γένος
ἀγνοεῖν· ὅτι τὸ s φίλιον ἢ πολέμιον ἅτ' ὄψεως ὁρίζει χα-
ρακτὴς, ἅτ' ὀνόματος θέσις, ἀλλὰ ταῖς χρείαις καὶ
τοῖς ἔργοις δηλῦται τάτων ἑκάτερον. t φιλῦμέν γε ἅπαν-
τες τὰ ὠφελῦντα, καὶ μισῦμεν τὰ βλάπτοντα, u ἀκ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

tunc meam animam corpusque sequuturas et cruciatibus vexaturas, quum ego deseram prodamque eos, qui me a vobis perditum seruarunt, et qui post datam salutem multis praeclarisque beneficiis cohonestarunt, quibus deos sponsores dedi, me non venisse, vt vllo malo ipsos afficerem, meamque fidem, quam hactenus puram et impollutam seruaui.„

„Dum autem, Minuci, eos adhuc amicos appellas, qui me expulerunt, et patriam, quae me abnegauit; et leges naturae imploras, et de pietate disseris: id, quod tritissimum est, et quod a nullo alio ignoratur, tu solus ignorare mihi videris; amicum ab hoste, neque ipsis faciei notis, neque nominis impositione discerni, sed vsu et factis hoc vtrumque cognosci. Omnes enim amamus eos, qui nobis prosunt, eosque odio prosequimur, qui

p Ἐγκαταλίπω legendum esse pro ἐγκαταλείπω (quod in *Ed. Steph.* obtinuit) monstrat sequens aoristum προδῶ. et infra itidem haec copulantur. *Sylb.*

q Προσθέντας *Vat.* quo modo legendum esse monuit *Casaub.* vulgatae dant προθέντας, sine σ in prima syllaba.

r Συνῦσάν μοι πίστιν *Vat.* vulgatis deest μοι.

s Φίλιον *Vat.* vulgo φίλον.

t Φιλῦμέν τε ἅπαντες *Vat.*

u Οὐκ ἀνθρώπων ἡμῖν τινων τόνδε θεμένων τὸν νόμον] Est non absimilis loco huic *Ciceronis* iste in oratione pro Milone: *Est enim haec non scripta, sed nata lex; quam*

x ἀνθρώπων ἡμῖν τινων τόνδε θεμένων τὸν νόμον, ἀδ'
y ἀνελόντων ποτὲ z αὐτὸν, ἐὰν τἀναντία αὐτοῖς δοκῇ·
ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινῆς Φύσεως a ἐξ ἅπαντος τῦ χρόνε πᾶ-
σι τοῖς αἰσθήσεως μετειληΦόσι κείμενον, καὶ εἰς ἀεὶ δια-
μενῦντα, παραλαβόντες· καὶ διὰ τῦτο φίλας τ' ἀπαρ-
νύμεθα, ὅταν ἀδικήσωσι, καὶ ἐχθρὰς b φιλοποιύμεθα,
ὅταν τις ἡμῖν παρ' αὐτῶν ὑπάρξῃ χάρις· πόλιν τε τὴν
γειναμένην ἡμᾶς, ὅταν μὲν ὠΦελῇ, c σέργομεν· ὅταν δὲ
βλάπτῃ, καταλείπομεν, ὐ διὰ τὸν τόπον ἀγαπῶντες
αὐτὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ συμΦέρον. καὶ ἐχὶ τοῖς μὲν ἰδιώ-
ταις d ὅτως ἐπέρχεται καθ' ἕνα Φρονεῖν, ἐχὶ δὲ καὶ πό-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

qui nos laedunt; quam legem non ab aliquibus hominibus datam, nec ab illis vnquam abrogandam, si contrarium illis visum fuerit, sed a sempiterno communis naturae iure omnibus sensum habentibus datam, et in perpetuum duraturam accepimus: ideoque amicis ob acceptam iniuriam renunciamus, et inimicos amicos facimus, si quod beneficium ab illis in nos collatum fuerit; et patriam nostram, quum nobis prodest, colimus, quum obest, deserimus, quia non ob ipsum locum, sed propter vtilitatem, eam amamus. *neque vero soli priuati homines, sed etiam integri populi et gentes hac in re consen-

quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus. Sylb.

x Male in *Ed. Steph.* ἀνθρώπων ὑμῖν τινων. In *Cod. Vat.* ἀνθρώπων τινῶν ἡμῖν.

y Ἀνελόντων] Ἀνελώντων *Vat.* quod maluerunt *Steph.* et *Port.*

z Αὐτῶν] Rectius αὐτὸν, *sc.* τὸν νόμον. et mox αὐτοῖς, *sc.* νομοθετῦσι. *Sylb.* Expresse αὐτοῖς pro αὐτῷ habet *Cod. Vat.*

a Ἐξ ἅπαντος τῦ χρόνε *Vat.* vulgo τῦ deest.

b Non minus libenter φίλας ποιύμεθα legerem. *Steph.*

c Perperam in *Ed. Steph.* σέργωμεν, et mox καταλείπωμεν.

* Nec priuatis quidem contigit solis sentire horum vnumquodque, sed et gentibus etc. *Lapus.* Nec priuati solum homines id pro se quisque intelligunt, sed et ciuitates etc. *Gelen.*

d Post ἐπέρχεται desideratur ταῦτα, ὅτως, vel tale quid. *Sylb.* Vulgatam lectionem retinendam esse suadet *Port.*

λεσιν ὅλαις καὶ ἔθνεσιν. ὥστε ὁ ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρώμενος, ἀδὲν ἔξω τῶν θείων ἀξιοῖ νομίμων, ἀδὲ παρὰ τὴν κοινὴν ἁπάντων ἀνθρώπων ποιεῖ δικαίωσιν. [e] ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα πράττοντα ἐμαυτὸν τά τε δίκαια ἡγεμαι πράττειν, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ ἅμα ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὰς θεοὺς ὁσιώτατα· καὶ ἀ δέομαι δικαστὰς ὑπὲρ αὐτῶν λαβεῖν τὰς εἰκασμῷ καὶ δόξῃ τεκμαιρομένας τὴν ἀλήθειαν ἀνθρώπας, ἐπειδὴ θεοῖς ἀρέσκοντα πράττω. ἀ γὰρ ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν ὑπολαμβάνω πράγμασι, θεὰς ἔχων αὐτῶν ἡγεμόνας· εἴγε δεῖ τεκμαίρεσθαι τοῖς γεγονόσιν ἤδη τὰ μέλλοντα.»

XXXV. «Περὶ δὲ τῆς μετριότητος, ἐφ' ἣν παρακαλεῖτέ με, καὶ τὸ μὴ πρόρριζον ἀνελεῖν τὸ Ῥωμαίων γένος, μηδ' ἐκ βάθρων ὅλην ἀνασῆσαι τὴν πόλιν, εἶχον [f] μὲν, ὦ Μινύκιε, λέγειν, ὅτι ἐκ ἐγὼ τότε κύριος, ἀδὲ [g] πρὸς ἐμὲ ὁ περὶ τότων ἐστὶ λόγος, ἀλλ' ἐγὼ μὲν στρατηγὸς εἰμι τῆς δυνάμεως, [h] πολέμε δὲ καὶ εἰρήνης ἄτοι κύριοι ὧστε

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

consentiunt. Quare, qui talem opinionem habet, nihil a iure diuino alienum sentit, nec quicquam facit contra commune omnium gentium ius. Ego igitur, dum meas ipsius res ago, me et res iustas et vtiles et honestas, simulque a maxima in deos pietate minime alienas, agere arbitror: nec opus est mihi homines sumere iudices, qui veritatem coniecturis et opinione coniectant, si quidem res diis gratas facio. Nam non existimo, me res, quae fieri nequeant, aggredi, quum in illis deos duces sequar, si licet ex praeteritis argumentum de futuris sumere.»

«Quod autem attinet ad moderationem, ad quam me adhortamini rogantes me, ne gentem Romanam radicitus euellam, neue funditus vrbem totam euertam, possem, Minuci, dicere, non esse hoc in potestate mea, neque hanc orationem ad me esse dirigendam, sed me quidem esse copiarum imperatorem, istos vero belli et pacis arbitros: quare ab istis petite,

e Ἐγὼ μὲν δὴ πράττων τὰ ἐμαυτῦ] Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα πράττοντα ἐμαυτὸν, δίκαια etc. *Vat.*

f Pro ἦν rectius legendum ἄν. *Sylb.* Verum μὲν pro ἦν habet *Cod. Vat.*

g Πρὸς ἐμὲ περὶ *Vat.*

h Πολέμε δὲ κοὴ εἰρήνης *Vat.* vulgatis deest aduersatiua.

i Αἰτεῖσθέ

παρὰ τότων [i] αἰτεῖσθε εἴτε ἀνοχὰς, εἴτε διαλλαγὰς, ἀλλὰ μὴ παρ' ἐμοῦ. ἀ μὴν [ταύτην γε δίδωμι τὴν ἀπόκρισιν,] ἀλλὰ, καὶ θεὰς σέβων τὰς πατρῴας, καὶ τάφους αἰδέμενος προγόνων, καὶ γῆν, ἐξ ἧς ἔφυν, γυναῖκάς τε καὶ παῖδας ὑμῶν ἐλεῶν, [k] οἷς ἀκ [l] ἐπιτηδείοις ἔσται τὰ πατέρων καὶ ἀνδρῶν ἥξει σφάλματα, καὶ ἀχ ἥκιστα τῶν ἄλλων καὶ δι' ὑμᾶς, ὦ Μινύκιε, τὰς προχειρισθέντας ὑπὸ

petite, siue inducias, siue pacem, non autem a me. Haud tamen hoc responsum vobis do: sed quia deos patrios veneror, et maiorum sepulcra reuereor, et patriae meae et coniugum liberorumque vestrorum commiseratione moueor, in quos immeritos parentum ac maritorum peccata recident; atque in primis, Minuci, in vestram gratiam, quos legatos misit populus, haec

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

i Αἰτεῖσθέ γε ἀνοχὰς ἐπὶ διαλλαγαῖς *Vat.*

k Οἷς ἀκ ἐπιτηδείοις ἔσι] Demosthenes in epistolis: Ἐπ' ἀδενὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἠδικηκότα με εὑρήσετε, ἀδ' ἐπιτήδειον ἄτιμον εἶναι, ἀδ' ἀπολωλένοι. Idem: ἀ γὰρ ἀήπω τοῖς αὐτοῖς γε λόγοις ὑπὸ τῆς αὐτῆς ῥητῆς ἀποφανθέντα ἐκεῖνον μὲν ἀφεῖσθαι δίκαιον εἶναι φήσετε, ἐμὲ δὲ ἀπολωλένοι. ἀχ ὅτως ὑμεῖς ἀλογίσως ἔχετε. ὅτε γὰρ ἄξιος, ὅτε ἐπιτήδειος, ὅτε χείρων. Et *Plutarchus*, in lib. Περὶ σαρκοφαγίας. refert, Athenarum tyrannos, quo facilius possent in optimos quosque saeuire, caedis initium duxisse ab improbo quodam sycophanta, quem omnes erant fassuri quouis supplicio dignum: eumque ab ea re Ἐπιτήδειον fuisse appellatum. Sic quoque *Dionysius* lib. XI. ait, tribunos, constituta post sublatos decemuiros republica, quum ab iis vellent poenas exigere, optimum factu iudicasse, vltionis initium ducere ab Appio, ὡς ἐπιτηδειοτάτε. et addit rationem: ῥᾷον γὰρ ὅτως ὑπελάμβανον εὐμεταχειρίσως ἔσεσθαι. *Liuius* eodem plane sensu *opportunum* dicere solet: vt lib. primo de Sexto Tarquinio: *Primores ciuitatis, criminando alios apud populum, alios sua ipsos inuidia opportunos, interemit.* Sic fere lib. II. *Eam aetatem potissimum liberari ab hoste, quae maxime opportuna iniuriae esset.* Accipitur et in bonam partem ἀντὶ τῦ ἄξιος: vt in loco *Dionys.* lib. VI. ἀνδρὶ παρ' ὁντινανῦν ἄλλον ἐπιτηδείῳ ταύτης τυχεῖν τῆς τιμῆς. *Casaub.*

l Pro ἐπιτηδείοις aptius leges ἐπαιτίοις. *Sylb.* Atticorum est, ἐπιτήδειον pro ἄξιον vsurpare, cum dicitur de eo, qui poenas meritas luit. *Cas.* Vide *Annot.* proxime praecedentem.

m Αὐτοῖς]

τῆς πόλεως, τάδε ἀποκρίνομαι· ἐὰν ἀποδιδῶσι Ῥωμαῖοι Οὐολόσκοις χώραν τε, ὅσην [m] αὐτὸς ἀφῆρηνται, καὶ πόλεις, ὅσας κατέχουσιν, ἀνακαλεσάμενοι τὰς [n] ἐποίκους, Φιλίαν τε [o] ποιήσονται πρὸς αὐτὸς εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ ἰσοπολιτείας μεταδώσουσιν ὡς Λατίνοις, ὅρκους καὶ ἀρὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τὰ συγκείμενα ποιησάμενοι, διαλύσομαι πρὸς αὐτὸς τὸν πόλεμον. πρότερον δὲ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτοῖς, [p] καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν πρὸς ἐμὲ, καὶ πρὸς ἐκείνους περὶ τῶ δικαίω πάνυ ἐπιεικῶς [q] ταῦτα διαλογίζεσθε· καλόν τοι τὰς ἰδίας ἕκαστον ἔχοντα [r] κ]ήσεις, ἐν εἰρήνῃ ζῆν, καὶ πολλῶ ἄξιον τὸ μηθένα δεδοικέναι, μήτ' ἐχθρὸν, μήτε καιρόν· αἰσχρὸν δὲ, τῶν ἀλλοτρίων περιεχομένους, ὐκ [s] ἀνάγκη πόλεμον ὑπομένειν, ἐν ᾧ [t] δὴ καὶ περὶ τῶν ἰδίων ἁπάντων

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

haec reſpondeo: Si populus Romanus Volſcis omnem agrum, quem illis ademit, et vrbes, quas occupat, reuocatis colonis reddat, et amicitiam perpetuam cum illis faciat, et in parem iuris libertatiſque conditionem, ſicut Latinos, iureiurando interpoſito, et diris in foederum violatores adhibitis, recipiat, pacem illi dabo. Sed primum haec illi renunciate, et eodem modo, quo apud me, apud illum etiam de iure accuratiſſime diſſerite; praeclarum eſſe, vt vnuſquiſque ſua bona poſſideat, et in pace viuat; et magni aeſtimandum eſſe, nullum inimicum, vel tempus metuere: turpe vero eſſe alicui, ob rerum alienarum cupiditatem bellum non neceſſarium ſuſtinere, in quo et omnes ſuas

m Αὐτοῖς] Rectius, vt opinor, in *Cod. Vat.* αὐτὸς ἀφῄρηνται.

n Ἀποίκους *Vat.*

o Nota hic indicatiua, ποιήσονται et μεταδώσουσιν, cum praecedat ſubiunctiuum ἀποδιδῶσι. *Sylburg.* Verum illa in ποιήσωνται et μεταδιδῶσι mutanda cenſet *Port.* Optime in *Cod. Vat.* μεταδιδῶσιν ὥσπερ Λατίνοις.

p Ita ex *Cod. Ven.* perperam in *Ed. Steph.* κατὰ τὸν τρόπον. *Sylb.* Αὐτὸν τὸν τρόπον ὅνπερ *Vat.*

q Ταῦτα διαλέγεσθε *Vat.*

r *Ven. Cod.* κρίσεις. nihil ad rem. *Sylb.*

s Plane rectius ἀναγκαῖον, vt in *Codd. Rom. Ven.* et *Vat.*

t Illud δὴ pro vulg. δὲ repoſitum ex *Cod. Rom. Sylb.* Non agnoſcit *Vat.*

u Κινδυ-

[u] κινδυνεύσουσιν ἀγαθῶν, [x] τά τ' ἄθλα ἐπεδείκνυτε αὐτοῖς ὐκ ἴσα κατορθοῦσί τε καὶ μὴ τυχοῦσι γενόμενα τοῖς ἀλλοτρίας γλιχομένοις. εἰ δὲ βούλεσθε, [y] προσίθετε καὶ τὰς πόλεις τῶν ἠδικημένων προσλαβεῖν [z] βουλόμενος, ἐὰν μὴ κρατῶσι, καὶ τὴν ἑαυτῶν γῆν τε καὶ πόλιν ἀφαιρεθῆναι, καὶ ἔτι [a] πρὸς τούτοις γυναῖκας ἐπιδεῖν [b] αἰσχιστα πρατ]ούσας, καὶ παῖδας εἰς ὕβριν ἀγομένους, καὶ γονεῖς δούλους ἀντ' ἐλευθέρων ἐπὶ γήρως ὁδῶ γινομένους. καὶ ἅμα διδάσκετε τὴν βουλὴν, ὅτι τούτων τῶν κα-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

ſuas fortunas in periculum ſit adducturus: * eique praemia oſtendite, quae rebus tam feliciter, quam infeliciter, geſtis eos manent, qui agros alienos appetunt. Hoc etiam, ſi vultis, addite, fore, vt, dum vrbes eorum, qui iniuria afficiuntur, capere vult, niſi vincat, ſuo etiam agro et vrbe ſpolietur, et praeterea vxores ſuas foediſſime tractari, liberoſque ad contumeliam rapi, et parentes extrema ſenectute ex liberis ſeruos fieri videat: ſimul etiam ſenatum docete, eum horum malorum cauſſam culpam-

u Κινδυνεύσι in *Cod. Rom.*

x Finita periodo poſt ἀγαθῶν, locus contra exemplarium conſenſum, ſtructura et ſenſu paullo expeditiore, ſic legendus videtur: τά τε ἄθλα ἐπιδείκνυτε αὐτοῖς τὰ γῆς ἀλλοτρίας γλιχομένοις γινόμενα, ἐὰν μὴ κατορθῶσι καὶ μὴ ἐπιτύχωσι. *Sylb.* Lego καὶ εἰς ἃ κατορθοῦσι, et ſententiam ſic conſtruo: καὶ ἐπιδείκνυτε αὐτοῖς τὰ ἄθλα γινόμενα τοῖς γλιχομένοις τῆς γῆς ἀλλοτρίας, καὶ εἰς ἃ κατορθοῦσι καὶ μὴ τυχοῦσι, i. e. ἐν οἷς κατορθοῦσι καὶ ἐν οἷς ἀτυχοῦσι. *Port.* In *Cod. Vat.* ὐκ εἰς ἃ κατορθοῦσί τε καὶ μὴ τυχοῦσι γινόμενα. Si coniecturis indulgere vellem, leui mutatione legerem ὐκ ἴσα pro ὐκ εἰς ἅ. [Egregiam hanc Hudſoni emendationem in textum intuli, item τε e Vaticano, quae copula vulgatis deeſt.]

* Diſcriminaque eis oſtendite, non feliciter quidem, ſed infeliciter agentibus euenientia, alieni agri cupidis. *Lapus.* Et oſtendite illis praemia, quae alieni agri cupidos manent, ſi reflante fortuna rem gerant infeliciter. *Gelen.*

y In *Vat.* et *Lapi Cod.* προτίθετε, *addite.* loco vulgaris προτίθεσθε. Retineri poteſt προτίθετε, *proponite, ob oculos ponite,* vt cenſent *Sylb.* et *Port.*

z Βουλόμενος malint *Idem.* vulgg. dant datiuum.

a Poſſis etiam legere πρὸς τούτῳ, vt alibi paſſim πρὸς τούτοις. *Sylb.*

b Rectius in *Codd. Rom.* et *Vat.* αἴσχιστα πασχούσας.

κῶν ἂν ἔχοιεν αἰτιάσασθαι Μάρκιον, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν ἀφροσύνην. παρὸν [c] γὰρ" αὐτοῖς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ μηδενὶ δεινῷ περιπεσεῖν, τὸν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων κίνδυνον [d] ἀναιρήσονται, μέχρι παντὸς φιλοχωρῶντες ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις. ἔχετε τὰς ἀποκρίσεις· τούτων ἐνθὲν ἂν εὑροισθε παρ' ἐμοῦ πλέον· ἀλλ' ἄπιτε, καὶ σκοπεῖτε, ὅ τι πρακτέον ὑμῖν. ἕως δὲ βουλεύσησθε, δίδωμι χρόνον ὑμῖν ἡμερῶν τριάκοντα. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χρόνῳ, σήν τε χάριν, ὦ Μινύκιε, καὶ τῶν ἄλλων ἕνεκα, τὴν στρατιὰν ἐκ τῆς χώρας ἀπάξω· μεγάλα γὰρ ἂν βλάπτοισθε μενούσης αὐτῆς ἐνθάδε. τῇ δὲ τριακοστῇ προσδέχεσθέ με ἡμέρᾳ τὰς ἀποκρίσεις ληψόμενον."

XXXVI. Ταῦτα εἰπὼν, ἀνέστη, καὶ διέλυσε τὸν σύλλογον. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ περὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν ἀναστήσας τὴν στρατιὰν, ἦγεν ἐπὶ τὰς λοιπὰς τῶν Λατίνων πόλεις, εἴτε κατ' ἀλήθειαν [e] πεπυσμένος, ὅτι μέλλει τις

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

culpamque, non in Marcium, sed in suam ipsius dementiam conferre debere: qui, quum ipsi liceat iustitiam exercere, et in nullam calamitatem incidere, malit tamen de summa rerum aleam iacere, dum perpetuo alienae ditioni nimium inhiat. Habetis responsa a me, nihil aliud praeterea exspectate: sed abite, et, quid vobis agendum sit, considerate. Vobis autem ad deliberandum dies triginta concedo. Interea vero in tuam aliorumque gratiam, Minuci, ex hoc agro copias abducam. Si enim hic maneant, magnum damnum accipietis. Caeterum ad diem trigesimum me ad accipienda responsa venturum exspectate."

Haec loquutus surrexit, conuentumque dimisit. Sequenti vero nocte circiter vltimam vigiliam motis castris, in reliquas Latinorum vrbes exercitum duxit; siue quod reuera audisset, aliqua

c Ita in *Cod. Rom.* [et *Vat.*] In *Ed. Steph.* omittitur γὰρ. *Sylb.*

d Ἀναιρήσονται repositum pro vulg. ἀναιρήσειν. *Lapus* videtur legisse ἀναιρῆσαι, dum vertit: *periculum de vltimis suscipiunt.*

e *Lapus* legit πεπεισμένος, *credens:* et seq. v. ὡς ὁ Μινύκιος δημηγορῶν ἔφησεν. *Sylb.* Αἰρήσοιντο *Vat.* quo modo verisimiliter in *Lapi Cod.*

ἐκεῖθεν ἐπικουρία Ῥωμαίοις ἀφικέσθαι, ὡς τότε δημηγορῶν ἔφησεν· εἴτ' αὐτὸς πλασάμενος τὸν λόγον· [f] ἢ ἵνα μὴ δόξειε χαριζόμενος τοῖς ἐχθροῖς καταλελοιπέναι τὸν πόλεμον· ἐπιβαλὼν δὲ τῇ καλουμένῃ [g] Λογγόλᾳ, καὶ δίχα πόνου γενόμενος αὐτῆς ἐγκρατὴς, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ τὰς ἑτέρας, [h] ἐξανδραποδισάμενος, καὶ διαρπάσας, ἐπὶ τὴν Σατρικανῶν ἤλαυνε πόλιν. ἑλὼν δὲ καὶ ταύτην, ὀλίγον ἀντισχόντων τῶν ἐν αὐτῇ χρόνον, [i] καὶ τὰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ὠφελείας, μέρει τῆς στρατιᾶς κελεύσας ἀπάγειν εἰς Ἐχέτραν, τὴν λοιπὴν ἀναλαβὼν δύναμιν, ἦγεν ἐπὶ πόλιν ἄλλην τὴν καλουμένην [k] Κετίαν. γενόμενος δὲ καὶ ταύτης ἐγκρατὴς, καὶ

aliqua inde auxilia Romanis ventura, vt tunc *Minucius* in concione dixerat; siue quod eum rumorem ipse finxisset; siue etiam ne in hostium gratiam a bello cessare videretur. Aggressus autem Longulam, eam sine negotio in suam potestatem redegit, et eodem modo, quo caeteras *vrbes*, tractauit, ciuibus in seruitutem abstractis, rebusque omnibus direptis, atque ita demum copias in Satricanos duxit. Et quum huius vrbis incolae non diu ipsi restitissent, hanc quoque expugnauit, praedamque vtriusque vrbis a parte exercitus Ecetram absportari iussit, et ipse cum reliquis copiis ad aliam vrbem nomine Setiam contendit. Hac quoque in suam potestatem redacta, et direpta,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

f Disiunctiuam ἢ rectius omittit *Vat.* et *Lapi Cod.*

g Λογγάδι in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* sed Λογγόλᾳ agnoscit etiam *Lapus*, et facta eiusdem Longolae mentio non tantum supra p. 396. v. 40. sed etiam a *Liuio* in hoc ipso captarum vrbium catalogo. *Sylb.*

h Ἐξανδραποδισάμενός τε *Vat.*

i Ἐξ αὐτῶν ἀμφοτέρων et μέρει τε τῆς στρ.] Malim hoc modo, καὶ τὰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἐκκομίσας ὠφελείας. *Sylb.* Si expungatur αὐτῶν, et illud τε omittatur [quorum neutrum agnoscit *Cod. Vat.*] et deleatur distinctio post ὠφελείας, nihil plane deerit, vt censet *Portus.*

k Κοτίαν habet *Lapus.* Σητίαν maluit *Gelen.* quia Σητίων supra meminit p. 312. v. 32. *Liuius* habet Trebiam. *Sylb.* An satis sanum sit hoc vocabulum, haud facile quis dixerit: neque enim placet Σητία, quod longius hinc dissitum fuerit hoc oppidum. *Cluuer.* in Ital. Antiq. lib. III. p. 1028.

διαρπάσας, εἰς τὴν [l] Πολυσκανῶν χώραν ἐνέβαλεν. ὁ δυνηθέντων δ' ἀντισχεῖν τῶν Πολυσκανῶν, κατὰ κράτος ἑλὼν [m] καὶ αὐτὸς, ἐπὶ τὰς ἐξῆς ἐχώρει. [n] Ἀλβιήτας μὲν ἔν καὶ [o] Μογιλαινὸς ἐκ τειχομαχίας αἱρεῖ· Κοριολανὸς δὲ καθ' ὁμολογίας [p] λαμβάνει. γενόμενος δ' ἐν ἡμέραις τριάκοντα πόλεων ἐπ]ὰ κύριος, ἦκεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην, ἄγων πολὺ πλείω στρατιὰν τῆς προτέρας· καὶ σαδίοις ἀποσχὼν τῆς πόλεως ὀλίγῳ πλείοις τῶν τριάκοντα, παρὰ τὴν ἐπὶ [q] Τυσκλανὸς φέρουσαν ὁδὸν κατεστρατοπέδευσεν. ἐν ᾧ δὲ τὰς Λατίνων ἐξῄρει τε καὶ προσήγετο πόλεις, Ῥωμαίοις πρὸς τὰς ἐπιταγὰς αὐτῶν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

direpta, in agrum Poluſcanorum irruptionem fecit. Quum autem Poluſcani ipſi reſiſtere non potuiſſent, eorum quoque oppido vi expugnato ad alias vrbes iuit. Albietas igitur et Mugillanos expugnauit; at Coriolanos facta deditione in fidem recepit. Quum autem intra triginta dies ſeptem oppida in ſuam poteſtatem redegiſſet, Romam cum multo maiore, quam ante, exercitu petiit; et paullo longius, quam trigeſimo ab vrbe ſtadio, in via, quae Tuſculum ducit, caſtra poſuit. Interea autem, dum ille Latinorum vrbes expugnabat, atque ſibi adiungebat, Romani, poſt longam de Marcii poſtulatis conſultationem,

l Τυσκλανῶν legiſſe videtur *Lapus.*

m Καὶ τότε *Vat.*

n Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Verum *Albiolanos* repoſuit *Gelenius.* Sed quid ſi Λαβινιάτας legamus, vt ſignificet, *Lauinium* hac expeditione captum eſſe, cuius oppugnatio omiſſa fuerat p. 477. v. 21. *Sylb.*

o Haud ſcio, an cum *Glareano* legendum ſit Οὐετιλιανὸς, an Οὐετιλλάνιος ex *Liuio. Sylb.* Non audio *Sylburgium*, etſi idem bis adſtruat *Cluuerius* in *Ital. Antiq.* p. 702. et 1021. Ipſe ordo captarum vrbium eos refutat. Et *Mugillam* vrbem fuiſſe probat ſatis cognomen Lucii Papirii *Mugilanus* ſeu *Mugillanus.* Iac. *Gronou.* In *Cod. Vat.* Μογιλαίνης, et mox Κοριελανὸς pro vulgato Κοριολανός. Verum *Gelenio, Sylburgio,* et *Cluuerio* non diſplicet, ſi legatur Κοραινὸς, tum quod Κοριολανὸς iam ſupra in deditionem acceptos docuerit *Dionyſ.* p. 476. v. 16. tum praeſertim, quod ſuperius (p. 312. v. 29.) facta ſit *Coranorum* mentio, vna vocis litera mutilata.

p Παραλαμβάνει *Vat.*

q In *Ed. Steph.* Τυσκανὸς. Τυσκλά-

πολλὰ βουλευσαμένοις ἔδοξε μηδὲν ἀνάξιον ποιεῖν τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐὰν μὲν [r] αὐτῶν ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς χώρας Οὐολῦσκοι, καὶ τῆς τῶν συμμάχων τε καὶ ὑπηκόων γῆς, [s] καὶ καταλυσάμενοι τὸν πόλεμον, πρέσβεις ἀποστείλωσι τὰς διαλεξομένας περὶ φιλίας, προβουλεῦσαι τὸ συνέδριον, ἐφ' οἷς ἔσονται δικαίοις φίλοι, καὶ τὰ βουλευθέντα εἰς τὸν δῆμον ἐξενεγκεῖν· ἕως δ' ἂν ἐν τῇ χώρᾳ μένοντες αὐτῶν καὶ τῶν σύμμαχων, ἔργα πράτ]ωσι πολεμίων, μηθὲν αὐτοῖς ψηφίζεσθαι φιλάνθρωπον. πολὺς γὰρ δὴ Ῥωμαίοις ἀεὶ λόγος τὸ μηθὲν δρᾶσαί ποτε ἐξ ἐπιτάγματος, μηδὲ φόβῳ πολεμίων εἴξαντας, [t] σπεισαμένους δὲ τοῖς διαφόροις, καὶ παρασχοῦσιν ἑαυτὸς ὑπηκόους, χαρίζεσθαί τε καὶ ἐπιτρέπειν, ὅτε δέοιντο τῶν μετρίων. καὶ τοῦτο τὸ φρόνημα ἐν [u] "τοῖς" πολλοῖς καὶ μεγάλοις κινδύνοις φυλάτ]ασα ἡ πόλις, κατά τε τὰς ὀθνείας καὶ τὰς ἐμφυλίους πολέμους, μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου διατετέλεκε.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

tionem, tandem decreuerunt, nihil indignum populi Romani maieſtate facere, ſed ſi Volſci ex ſuo ſociorumque et ſubditorum agro copias deducerent, et bello depoſito legatos mitterent, qui de amicitia agerent, ſenatus de foederis conditionibus conſultaret, ac ſuum decretum ad populum referret: tantiſper vero dum in ſuo et ſociorum agro manerent, et hoſtiliter ſe gererent, nihil mite aut humanum de illis ſtatueretur. Semper enim populus Romanus diligenter cauit, ne vnquam vlla imperata faceret, neue hoſti prae metu cederet: ſed aduerſariis, foedere cum ipſis facto, et ſeſe ſuo imperio ſubmittentibus, concederet et largiretur, quicquid aequi peterent. Atque hanc magnanimitatem in multis et magnis periculis, tam in externis, quam in ciuilibus bellis, ad noſtram vſque aetatem populus Romanus conſtanter ſeruauit.

Quum

Τυσκλάνες *Vat.* Non dubito, quin vera ſcriptura ſit Τυσκλανός.

r Ἀπέλθωσιν αὐτῶν *Vat.*

s Γῆς, καταλυσάμενοι] Copula καὶ deſideratur, et diſtinctio poſt πόλεμον tollenda. *Port.*

t Conuenientius σπεισαμένοις: eo ſcilicet caſu, quo mox ſequitur παρασχοῦσι. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* vulgo legitur σπεισαμένους.

u Omittit *Vat.*

XXXVII. [x] Ταῦτα ψηφισαμένης τῆς βυλῆς, καὶ πρεσβευτὰς ἑτέρους ἑλομένης δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν· τοὺς ἀξιώσοντας τὸν ἄνδρα μηθὲν ἐκφέρειν ἐπίταγμα βαρὺ, μηδ' ἀνάξιον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καταλύσαντα τὴν ἔχθραν, καὶ ἀναστήσαντα τὴν δύναμιν ἐκ τῆς χώρας, πειθοῖ καὶ διὰ λόγων συμβατηρίων ταῦτα πειρᾶσθαι πράττειν, εἰ βούλεται βεβαίως τε καὶ εἰς ἀεὶ διαμενούσας ποιήσασθαι τὰς ὁμολογίας τῶν πόλεων, ὡς τῶν γε ὑπ' ἀνάγκης τινὸς, ἢ καιρῷ συγχωρηθέντων καὶ ἰδιώταις καὶ πόλεσιν, ἅμα τῷ μεταπεσεῖν τοὺς καιροὺς, ἢ τὰς ἀνάγκας, εὐθὺς διαλυομένων· οἱ μὲν ἀποδειχθέντες ὑπ' αὐτῆς πρέσβεις, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὴν παρρησίαν τῷ Μαρκίῳ, πορευθέντες ὡς αὐτὸν, πολλὰ ἐπαγωγὰ διελέγον-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268. *Legatio ad Marcium altera.*

Quum igitur ſenatus haec decreuiſſet, et decem alios legatos e viris conſularibus elegiſſet, (qui vt Marcium rogarent, ne quid graue aut indignum populi Romani maieſtate imperaret, ſed, depoſitis inimicitiis, et copiis ex agro Romano abductis, oratione et verbis amicis haec impetrare conaretur, ſi firma et perpetua inter hos duos populos foedera facere vellet: quae vel neceſſitate aliqua vel occaſione, ſiue a priuatis hominibus, ſiue a rebuſpublicis extorquentur, ſimulatque occaſio, aut neceſſitas ſublata eſt, ſtatim diſſoluuntur) hi quidem a ſenatu deſignati, ſimul atque Marcii aduentum audierunt, ad eum profecti, longa ac blanda oratione eum in ſuam ſententiam

[x] Legitima conſtructio aliquam huiuſmodi lectionem flagitat: Ταῦτα ψηφισαμένη ἡ βυλὴ, καὶ πρεσβευτὰς τοὺς ἑτέρους ἑλομένη δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν, αὐτοὺς ἔπεμψεν ἀξιώσαντας etc. niſi mauis: ἡ δὲ βυλὴ ταῦτα ψηφισαμένη πρεσβευτὰς ἑτέρους δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν εἵλετο, καὶ ἔπεμψεν αὐτοὺς ἀξιώσαντας etc. *Port.* Nihil hic omnino mutandum, eſt enim longiuſculum hyperbatum, qualia ſunt apud *Thucyd.* et *Demoſthenem* ipſum multa. Sic ergo locum accipe: ταῦτα ψηφισαμένης τῆς βυλῆς, καὶ πρεσβευτὰς ἑτέρους ἑλομένης δέκα ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν (τοὺς ἀξιώσαντας τὸν ἄνδρα etc. vſque ad εὐθὺς διαλυομένων) οἱ μὲν ἀποδειχθέντες etc. *Caſ.* cuius ſententiam etiam in verſione emendanda ſequutus ſum.

[y] οὐδὲν

το, φυλάττοντες καὶ ἐν τοῖς λόγοις τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως. ὁ δὲ Μάρκιος ἄλλο μὲν [y] οὐδὲν ἀπεκρίνατο, συνεβούλευσε δὲ κρεῖττόν τι βουλευσαμένους ἥκειν τριῶν ἐντὸς ἡμερῶν· ταύτας γὰρ αὐτοῖς ἔσεσθαι μόνας ἀνοχὰς τοῦ πολέμου. βουλομένων δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν τῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἐπέτρεψεν, ἀλλ' ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ χάρακος, ἀπειλήσας, ὡς, εἰ μὴ [z] ποιήσουσιν, ὡς κατασκόποις χρήσεται. κἀκεῖνοι σιωπῇ ἀπιόντες, εὐθὺς ὤχοντο. μαθόντες δὲ οἱ βουλευταὶ [a] παρὰ τῶν πρεσβευτῶν τὰς αὐθάδεις ἀποκρίσεις τε καὶ ἀπειλὰς τοῦ Μαρκίου, στρατιὰν μὲν ὑπερόριον ἐξάγειν οὐδὲ τότε ἐψηφίσαντο, εἴτε τὸ ἀπειροπόλεμον τῶν σφετέρων στρατιωτῶν· νεοσύλλεκτοι γὰρ οἱ πλείους ἦσαν αὐτῶν· εὐλαβηθέντες· εἴτε τῶν ὑπάτων τὴν ἀτολμίαν· ἥκιστα γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ δραστήριον ἦν· σφαλερὰν ἡγησάμενοι τηλικοῦτον ἀναιρεῖσθαι ἀγῶνα· εἴτ' ἄρα καὶ τοῖς δαιμονίοις σφίσιν [b] ἐναντιωμένοις πρὸς τὴν ἔξοδον,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tiam trahere conabantur, ita tamen, vt populo Romano dignitatem ſeruarent. At Marcius nullum aliud reſponſum ipſis dedit, ſed ipſis ſuaſit, vt ſibi melius conſulerent, et intra triduum ad ſe redirent: has enim ſolas belli inducias eos habituros. Quum autem illi ad haec neſcio quid reſpondere vellent, non permiſit: ſed ocius eos ex caſtris excedere iuſſit, minatus, ni ita feciſſent, eos a ſe vt exploratores tractatum iri. Illi vero cum ſilentio confeſtim ſe dederunt in viam. Vbi autem ſenatus ſuperba Marcii reſponſa et minas ex legatis audiſſet, ne tunc quidem copias extra fines agri Romani mittere decreuit; ſiue quod militum ſuorum (nam eorum plerique erant tirones) in bello imperitiam timeret; ſiue quod conſulum ignauiam (nam fere nihil in iis erat induſtriae) periculoſum arbitraretur ad tantum certamen ſubeundum; ſiue etiam quod numen diuinum ab educendis copiis ipſum deterreret, aut auſpicia,

[y] οὐδὲν αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, συνεβούλευε δὲ *Vat.*

[z] Ποιήσωσιν] Vſitatius εἰ μὴ ποιήσουσιν. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

[a] Παρὰ τῶν πρέσβεων *Vat.*

[b] In *Ed. Steph.* ἐξαντιωμένοις. cuius cum nulla proferantur exempla, non dubitaui cum *Camera-*

[c] δι' οἰωνῶν, ἢ χρησμῶν Σιβυλλείων, ἢ τινος ὀτ]είας πατρίδ· ὧν ἐκ ἠξίουν οἱ τότε ἄνθρωποι, καθάπερ οἱ νῦν, ὑπεροράν· φυλάτ]ειν δὲ τὴν πόλιν ἐπιμελεστέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων τὰς ἐπιόντας ἀμύνεσθαι διέγνωσαν.

XXXVIII [d] Ταῦτα πράτ]οντες καὶ παρασκευαζόμενοι, τῆς τ' ἐλπίδος ἔπω ἀφισάμενοι, ὡς δυνατὸν ὑπάρχον ἔτι μεταπεισθῆναι τὸν Μάρκιον, εἰ μείζονι καὶ τιμιωτέρᾳ πρεσβείᾳ δεηθεῖεν αὐτῶ, ψηφίζονται τάς τε ἱεροφάντας, καὶ τὰς οἰωνοσκόπους, καὶ τὰς ἄλλας ἅπαντας, ὅσοι τιμήν τινα ἱερὰν ἢ λειτουργίαν περὶ τὰ θεῖα δημοτελῆ λαβόντες εἶχον· εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς ἱερεῖς καὶ θεραπευταὶ θεῶν πάνυ πολλοί, καὶ αὐτοὶ ἅτοι τῶν ἄλλων διαφανέστατοι, κατά τε οἴκους πατέρων καὶ [e] ἀρετῆς οἰκείας

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268. *Legatio ad Marcium tertia, e sacri ordinis hominibus.*

spicia, aut Sibyllina oracula, aut patria aliqua religio: (quorum aetas ea erat longe obseruantior, quam nostri seculi homines) sed vrbem praesidiis diligentius firmare, et ex ipsis munitionibus impetum hostium propulsare statuit.

Interim dum haec geruntur et parantur, nondum abiecta omni spe Marcii flectendi, si per maiorem et honoratiorem legationem eum orasset, decreuit, vt pontifices et augures et caeteri sacerdotes omnes, quotquot sacros honores atque rerum diuinarum curam publicam gerebant, (permulti autem apud illos sunt sacerdotes et deorum ministri, atque hi ipsi sunt omnium nobilissimi, tum ob claros natales, tum ob suas virtutes digni-

Camerario reponere ἐναντιωμένης. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

c Τὴν ἔξοδον, οἰωνῶν *Vat.* quo modo et in *Ed. Steph.* sed disiunctiuam ἢ agnoscit *Lapus.*

d Ταῦτα δὲ πράτ]οντες *Vat.*

e Ἀρετὰς] Καὶ ἀρετῆς οἰκείας in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] sed veram lectionem ἀρετὰς οἰκείας agnoscit etiam *Lapi* versio, *per virtutes proprias dignitatem habentes. Sylb.* Sic lego et distinguo: καὶ ἀρετῆς οἰκείας ἀξίωσιν· ἔχοντας ἅμα αὐτοῖς etc. vt participium ἔχοντας pendeat a praecedentibus καὶ τὰς ἄλλας ἅπαντας. nisi quis malit participium φέροντας subintelligi; aut demum verba sic mutari: ἅμα αὐτοῖς τῶν ὀργιαζομένων τε καὶ θεραπευμένων θεῶν τοῖς συμβόλοις. *Port.*

In

ἀξίωσιν· ἔχοντας ἅμα αὐτοῖς τῶν ὀργιαζομένων τε καὶ θεραπευομένων θεῶν τὰ σύμβολα, καὶ τὰς ἱερὰς ἀμπεχομένους ἐσθῆτας, ἀθρόους ἐπὶ [f] τὸν χάρακα τῶν πολεμίων πορεύεσθαι, τὰς αὐτὰς φέροντας τοῖς προτέροις λόγους. ὡς δ' ἀφίκοντο οἱ ἄνδρες, καὶ ἔλεξαν, ὅσα ἡ βουλὴ [g] αὐτοῖς ἐπέστειλεν, ἀδὲ τάτοις [h] ἔδωκεν ὁ Μάρκιος ἀπόκρισιν, ὑπὲρ ὧν ἠξίουν, ἀλλ' ἢ τὰ κελευόμενα ποιεῖν [i] συνεβούλευεν ἀπιόντας, εἰ θέλοιεν εἰρήνην ἄγειν, ἢ προσδέχεσθαι τὸν πόλεμον ἥξοντα πρὸς τὴν πόλιν· καὶ τὸ λοιπὸν ἀπεῖπε μὴ διαλέγεσθαι πρὸς [k] αὐτόν. ὡς δὲ καὶ ταύτης ἀπέτυχον τῆς πείρας οἱ Ῥωμαῖοι, πᾶσαν ἐλπίδα διαλλαγῆς ἀπογνόντες, ὡς πολιορκησόμενοι παρεσκευάζοντο, τὰς μὲν ἀκμαιοτάτας ὑπὸ τῇ τάφρῳ καὶ παρὰ ταῖς πύλαις τάξαντες· τὰς δὲ ἀφειμένας ἤδη [l] στρα-

dignitatem *eam* obtinentes) vna cum ipsis insignibus deorum, quorum sacra celebrabantur, et qui *a populo Romano* colebantur, et sacris velati vestibus, vno agmine hostium castra peterent, cum iisdem mandatis, quae priores legati tulerant. Qui vbi eo peruenerunt, et omnes senatus mandata expossuerunt, Marcius ne ipsis quidem, quae petebant, concessit; sed suasit, vt aut reuersi imperata facerent, si pacem habere vellent, aut bellum ad ipsa vrbis moenia venturum exspectarent; edixitque, ne qui in posterum ad se colloquendi gratia mitterentur. At Romani, hoc quoque conatu frustrati, et omni spe pacis depossita, se ad obsidionem tolerandam parabant; ac validissimos quosque iuuenes ad fossas et ad portas, veteranos vero iam emeritos,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

In *Cod. Vat.* ἅμα αὐτοῖς τῶν ὀργιζομένων τε etc.

f Τὰς χάρακας] Optime in *Cod. Vat.* τὸν χάρακα singulariter, vt p. 492. v. 12. quo modo legendum esse monuit *Sylb.*

g Αὐτὰς] Rectius αὐτοῖς, quod maluit *Sylb.* aut repetendum esse ex antecedentibus verbum λέγειν.

h Ἔδωκεν ὁ Μάρκιος ἀπόκρισιν ὑπὲρ etc. in *Vat.* et *Lapi Cod.* accusatiuus deest vulgatis.

i Συνεβούλευσεν] Συνεβούλευεν *Vat.*

k Πρὸς αὐτὸν in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod plurali αὐτὰς praetulerunt *Sylb.* et *Port.*

l Στρατιᾶς] Magis proprie στρατείας, *expeditionis, militiae. Sylb.*

m οἷς

τείας, [m] οἷς ἔτι τὰ σώματα ἱκανὰ ἦν κακοπαθεῖν, ἐπὶ τοῖς τείχεσιν.

XXXIX. Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, ὡς ἐγγὺς ὄντος ἤδη τοῦ δεινοῦ, καταλιποῦσαι τῆς οἰκοι μονῆς τὸ εὐπρεπὲς, ἔθεον ἐπὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν, ὀλοφυρόμεναί τε καὶ προκυλιόμεναι τῶν ξοάνων. καὶ ἦν ἅπας μὲν ἱερὸς τόπος οἰμωγῆς τε καὶ ἱκετείας γυναικῶν ἀνάπλεως, μάλιστα δὲ τὸ τοῦ [n] Καπιτωλίου Διὸς ἱερόν. ἔνθα δή τις αὐτῶν γένει τε καὶ ἀξιώματι πρέσχουσα, καὶ ἡλικίας ἐν τῷ κρατίστῳ τότε οὔσα, καὶ φρονήσαι τὰ δέοντα ἱκανωτάτη, Οὐαλερία μὲν ὄνομα, Ποπλικόλα δὲ τοῦ συνελευθερώσαντος [o] τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν βασιλέων ἀδελφὴ, θείῳ τινὶ παραστήματι κινηθεῖσα, ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω κρηπίδος ἔστη τοῦ νεῶ, καὶ προσκαλεσαμένη τὰς ἄλλας γυναῖκας, πρῶτον μὲν παρεμυθήσατο, [p] καὶ παρεθάρρυνεν, ἀξιοῦσα μὴ καταπεπλῆχθαι τὸ δεινόν· ἔπειτα ὑπέσχετο μίαν εἶναι σωτηρίας ἐλπίδα τῇ πόλει, ταύτην δ' ἐν αὐταῖς εἶναι μό-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

emeritos, qui adhuc ad labores ferendos idonei erant, ad moenia disposuerunt.

Eorum vero coniuges, vt imminente iam vrbi periculo, ex priuatarum aedium penetralibus, neglecto decoro, egressae ad deorum templa currebant, et cum lamentis se ante simulacra volutabant. atque omnis sacer locus eiulatus et mulierum supplicantium plenus erat, praecipue vero Iouis Capitolini templum. Tunc quaedam earum et genere et dignitate caeteris antecellens, et tunc aetate iam matura, summaeque prudentiae foemina, nomine Valeria, soror illius Publicolae, qui cum sociis suis rempublicam a regum tyrannide liberarat, diuino quodam instinctu impulsa in summa templi crepidine constitit, et caeteras matronas aduocatas primum est consolata, animosque earum confirmauit, orans eas, ne periculi magnitudine consternarentur: deinde declarauit, vnam esse reliquam salutis publicae spem, hanc vero in ipsis solis esse positam, si, quae

[m] Οἷς ἔτι τὰ σώματα *Vat.* vulgatis deest τὰ.

[n] Καπετωλίῳ *Var.*

[o] Ἀπὸ τῶν βασιλέων τὴν πόλιν *Vat.*

[p] Καὶ παρεθάῤῥυνεν ἐξιοῦσα *Vat.*

[q] Οὐχὶ] Οὐχ *Vat.*

ναις καταλειπομένην, ἐὰν θελήσωσι πράττειν, ἃ δεῖ. καί τις εἶπεν ἐξ αὐτῶν· „Καὶ τί πράττουσαι ἂν ἡμεῖς αἱ γυναῖκες διασῶσαι δυνηθείημεν τὴν πατρίδα, τῶν ἀνδρῶν ἀπειρηκότων; τίς ἡ τοσαύτη περὶ ἡμᾶς τὰς ἀσθενεῖς καὶ ταλαιπώρους ἐστὶν ἰσχύς;" „[q] Οὐχ ὅπλων, ἔφησεν ἡ Οὐαλερία, καὶ χειρῶν δεόμεναι· τούτων μὲν γὰρ ἀπολέλυκεν ἡμᾶς ἡ Φύσις· ἀλλ' εὐνοίας καὶ λόγου βοῆς δὲ μετὰ τοῦτο γενομένης, καὶ δεομένων πασῶν φανερὰν ποιεῖν, εἴ τις ἐστὶν ἡ ἐπικουρία, λέγει πρὸς αὐτάς· „Ταύτην ἔχουσαν τὴν πιναρὰν τε καὶ ἄκοσμον ἐσθῆτα, καὶ τὰς ἄλλας παραλαβοῦσαν γυναῖκας, καὶ τὰ τέκνα ἐπαγόμενοι, βαδίζωμεν ἐπὶ τὴν Οὐετουρίας, τῆς Μαρκίου μητρὸς, οἰκίαν· καὶ, πρὸ τῶν γονάτων αὐτῆς τὰ τέκνα θεῖσαι, δεώμεθα μετὰ δακρύων, ἡμᾶς τ' οἰκτείρασαν τὰς μηθενὸς κακοῦ αἰτίας, καὶ τὴν ἐν ἐσχάτοις κινδύνοις οὖσαν πατρίδα, προελθεῖν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων, ἄγουσαν τούς τε υἱωνοὺς, καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν, καὶ ἡμᾶς ἁπάσας· ἀκολουθῶμεν γὰρ αὐτῇ, τὰ παιδία ἐπαγόμεναι· ἔπειτα ἱκέτιν γενομένην τοῦ τέκνου, ἀξιοῦν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

si, quae essent facienda, facere vellent. Tunc vna ex earum numero respondit: „Et quomodo nos mulieres, quum ipsi viri hoc praestare nequeant, patriam seruare poterimus? quas tantas vires nos inualidae et miserae habemus?" „Non opus est (inquit Valeria) armis, non manibus; (naturae enim priuilegio horum immunes sumus) sed beneuolentia et verbis." Postea sublato clamore, et omnibus rogantibus, vt declararet, quodnam esset illud auxilium, dixit illis: „Cum hac sordida et inculta veste, assumtis quoque caeteris matronis Romanis, et allatis nostris filiolis, eamus ad aedes Veturiae, matris Marcii: et, depositis ante ipsius genua pueris, eam rogemus cum lacrymis, vt nos nullius mali auctores, patriamque in extremis periculis versantem miserata, ad hostium castra progrediatur, nepotesque suos et eorum matrem et nos omnes secum ducat: (sequamur enim eam cum filiolis nostris.) deinde filium suum suppliciter oret,

καὶ δεῖσθαι μηδὲν ἀνήκεστον κατὰ τῆς πατρίδος ἐξεργάσασθαι. ὀλοφυρομένης γὰρ αὐτῆς καὶ ἀντιβολούσης, οἰκτός τις εἰσελεύσεται τὸν ἄνδρα, καὶ λογισμὸς ἥμερος. ἐχ ἕτω [r] σερρὰν καὶ ἄτρωτον ἔχει καρδίαν, ὥς' ἀνασχέσθαι μητέρα πρὸς τοῖς ἑαυτῆ γόνασι κυλιομένην.„

XL. Ὡς δ' ἐπήνεσαν αἱ παρεῖσαι τὸν λόγον, εὐξαμένη τοῖς θεοῖς πειθὼ καὶ χάριν αὐτῶν [s] ἐπιθεῖναι τῇ δεήσει, [t] προῆλθεν ἐκ τοῦ τεμένους· αἱ δ' ἠκολούθουν. καὶ μετὰ τοῦτο παραλαβοῦσα τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἐπορεύοντο ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῆς Μαρκίᾳ μητρὸς ἀθρόαι. [u] ἰδοῦσα δ' αὐτὰς ἡ τοῦ Μαρκίου γυνὴ Οὐολεμνία πλησίον καθημένη τῆς ἑκυρᾶς, ἐθαύμασέ τε, καὶ εἶπε· „Τίνος δέομεναι, γυναῖκες, ἐληλύθατε κατὰ πλῆθος εἰς οἰκίαν δύσηνον καὶ ταπεινήν;„ καὶ ἡ Οὐαλερία ἔλεξεν· „Ἐν ἐσχάτοις ὄσαι κινδύνοις καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ νήπια ταῦτα, [x] κατα-πεφεύγαμεν ἱκέτιδες ἐπί σε, ὦ Οὐετερία, τὴν μόνην καὶ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

oret, precibusque ab eo contendat, ne quam grauiorem calamitatem patriae inferat. Nam ob eius lamenta et preces aliqua misericordia hominem subibit, atque humanitas tanget. nam non adeo durum et crudelem animum habet, vt matrem ad sua genua prostratam volutari patiatur.„

Hoc consilio ab omnibus, quae aderant, probato, deos precata, vt vim persuadendi et gratiam suis precibus adderent, ex templo processit; caeterae vero eam sequebantur. ac mox cum aliis matronis omnes magna frequentia domum matris Marcii adierunt. Quibus conspectis, Volumnia, Marcii vxor, prope socrum sedens, admirata est, dixitque: „Quid vultis, mulieres? et cur tanta frequentia ad domum miseram et afflictam venistis?„ Valeria respondit: „In extremis versantes periculis, tum ipsae, tum filioli ipsarum, supplices ad te, Veturia, confugerunt, solum

r Στερεὰν] Optime in *Cod. Vat.* σερρὰν. qua voce alicubi infra vtitur *Dionysius*.

s Περιθεῖναι *Vat.*

t Προῆλθον *Vat.*

u Ἰδοῦσα δὲ αὐτὰς προσιούσας etc. in *Cod. Vat.* quo modo legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *videns autem aduenientes eas Volumnia* etc.

x Καταπεφεύγασιν] Καταπεφεύγαμεν ἱκετίδες *Vat.*

y Καὶ

μίαν βοήθειαν, ἀξιῶσαί σε, πρῶτον μὲν οἰκτεῖραι τὴν κοινὴν πατρίδα, ἣν ἀθενὶ πώποτε γενομένην ὑποχείριον, μὴ περιΐδῃς ἀφαιρεθεῖσαν ὑπὸ Οὐολούσκων τὴν ἐλευθερίαν· εἰ δὲ καὶ φείσονται αὐτῆς κρατήσαντες, ἀλλ' ἀπόρριζον ἐπιχειρήσουσιν ἀνελεῖν· ἔπειτα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἀντιβολῆσαι, καὶ τῶν δυσήνων παιδίων τούτων, ἵνα μὴ πέσωμεν εἰς ἐχθρῶν ὕβριν, ἀθενοῦς ὄσαι τῶν συμβεβηκότων ὑμῖν κακῶν αἰτίαι. εἴ τις ἐστὶν ἐν σοι ψυχῆς ἡμέρα καὶ φιλανθρώπου καταλειπομένη μερὶς, ἐλέησον, ὦ Οὐετερία, γυνὴ γυναῖκας κοινωνησάσας ἱερῶν ποτε καὶ ὁσίων· καὶ παραλαβοῦσα μετὰ σεαυτῆς Οὐολουμνίαν τε, τὴν ἀγαθὴν γυναῖκα, καὶ τὰς παῖδας αὐτῆς, καὶ τὰς ἱκέτιδας ἡμᾶς φερέσας τὰ νήπια [y] καὶ ταυτασὶ τὰς γενεὰς, ἴθι πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ πεῖθε, καὶ λιπάρει, καὶ μὴ ἀνῇς δεομένη, μίαν ἀντὶ πολλῶν χάριν αἰτοῦσα παρ' αὐτοῦ, [z] σπείσασθαι πρὸς τὰς ἑαυτοῦ πολίτας, καὶ κατελθεῖν εἰς τὴν δεομένην αὐτὸν ἀπολαβεῖν πατρίδα· πείσεις γὰρ, εὖ ἴσθι, καὶ ἀ περιόψεταί σε ἐρριμμένην παρὰ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

solum et vnicum auxilium, te imploraturae: primum, vt communis patriae misericordia mouearis, nec ei, quum in nullius vnquam potestate fuerit, libertatem a Volscis eripi patiaris, si modo victores ei parcent, nec funditus eam euertere conabuntur: deinde pro nobis ipsis et pro infelicibus his pueris te rogaturae, ne in hostium contumelias incidamus, nos, quae nullius vestri infortunii causa sumus. Si qua igitur mansuetudinis et humanitatis particula in animo tuo est reliqua, miserare, Veturia, mulier mulieres, quae quondam eorundem sacrorum ac eiusdem religionis tecum participes fuerunt: assumtaque tecum Volumnia, bona muliere, eiusque liberis, nobisque supplicibus, quae hos infantes atque progeniem istam portamus, ito ad filium, ora, obsecra, nec desine precari, vt tibi hanc vnam gratiam pro tot beneficiis reposcenti referat, *sc.* vt pacem cum suis ciuibus faciat, vtque in patriam, a qua desideratur, redeat. Rem enim ei (certo scias) persuadebis, nec te ad suos pedes manere prostratam

y Καὶ ταυτὶ τὰς γενεὰς *Vat.*

z Σπείσασθαι *Vat.*

τοῖς ἑαυτῆ ποσὶν ἀνὴρ εὐσεβής. καταγαγῆσα δὲ τὸν υἱὸν εἰς τὴν πόλιν, αὐτή τ' ἀθάνατον ἕξεις κλέος, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ τηλικούτου κινδύνου καὶ φόβου ῥυσαμένη τὴν πατρίδα, καὶ ἡμῖν [a] τιμῆς αἰτία παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἔσῃ, ὅτι τὸν ὑ δυνηθέντα ὑπ' ἐκείνων διασκεδασθῆναι πόλεμον αὐταὶ διελύσαμεν· [b] ἐκείνων τ' ἀληθῶς ἔγγονοι τῶν γυναικῶν φανησόμεθα, αἳ τὸν συστάντα [c] Ῥωμύλῳ πρὸς Σαβίνους πόλεμον [d] αὐταὶ πρεσβευσάμεναι διελύσαντο, καὶ συναγαγῆσαι τοὺς τε ἡγεμόνας καὶ τὰ ἔθνη, μεγάλην ἐκ μικρᾶς [e] ἐποιήσαντο πόλιν. καλὸς ὁ κίνδυνος, ὦ Οὐετουρία, τὸν υἱὸν κομίσασθαι, ἐλευθερῶσαι τὴν πατρίδα, σῶσαι τὰς [f] ἑαυτῆς πολίτιδας, κλέος ἀρετῆς ἀθάνατον [g] ἐγγόνοις τοῖς ἐσομένοις καταλιπεῖν. δὸς ἡμῖν ἑκοῦσα καὶ μετὰ προθυμίας τὴν χάριν, καὶ σπεῦσον, ὦ Οὐετουρία. βουλὴν γὰρ, ἢ χρόνον, ὁ κίνδυνος οὐκ ὢν ἐκ ἐπιδέχεται.»

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

ſtratam vir pius patietur. Quod ſi filium in patriam reduxeris, et ipſa (vt veriſimile eſt) immortalem gloriam conſequeris, quippe quae tanto periculo et formidine patriam liberaueris; et nos honoratiores apud maritos facies, quod quam belli nubem ipſi disiicere non potuerint, nos diſpulerimus; et progenies illarum mulierum videbimur, quae, quum bellum inter Romulum et Sabinos coortum ipſae ſua legatione ſedaſſent, et duces ac populos conciliaſſent, vrbem ex parua magnam fecerunt. Praeclarum eſt periculum, Veturia, filium recipere, patriam liberare, ſuos ciues ſeruare, et immortalem gloriam poſteritati relinquere. Largire nobis lubens et alacriter hoc beneficium, atque propera, Veturia. iſtud enim periculum iam imminens, nec conſultationem, nec moras patitur.

Illa

a Τιμῆς τινος *Vat.*

b Plenius in *Cod. Vat.* ἐκείνων τε ἀληθῶς ἔγγονοι. Aduerbium vulgatis deeſt.

c Optime in *Cod. Vat.* Ῥωμύλῳ. quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulgo legitur Ῥωμύλου.

d Αὗται] Rectius αὐτοί. Hiſtoria vero, quae hic attingitur, prolixius ſupra expoſita eſt p. 100. v. 30. *Sylb.*

e Ἐποίησαν τὴν πόλιν *Vat.*

f Ἑαυτῶν] Ἑαυτῆς *Vat.*

g Non agnoſcit *Vat.*

h Ἐπι-

Ἡ μὲν δὴ ταῦτα εἰπῆσα, καὶ πολλὰ προεμένη δάκρυα, ἐσίγησεν. ὀδυρομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν, καὶ πολλὰς δεήσεις ποιουμένων, μικρὸν [h] ἐπισχῆσα ἡ Οὐετουρία καὶ δακρύσασα, εἶπεν· „Εἰς ἀσθενῆ καὶ λεπτὴν ἐλπίδα καταπεφεύγατε, ὦ Οὐαλερία, τὴν ἐξ ἡμῶν τῶν ἀθλίων γυναικῶν βοήθειαν, αἷς ἡ μὲν εὔνοια ἡ πρὸς τὴν πατρίδα πάρεστι, καὶ τὸ θέλειν σώζεσθαι τοὺς πολίτας, οἷοί ποτ' εἰσὶν· ἡ δ' ἰσχὺς καὶ τὸ δύνασθαι [i] ποιεῖν, ἃ θέλομεν, ἄπεστιν. ἀπέστραπται γὰρ ἡμᾶς, ὦ Οὐαλερία, Μάρκιος, ἐξ οὗ τὴν πικρὰν ἐκείνην ὁ δῆμος αὐτῷ κατέγνω δίκην, καὶ μεμίσηκε τὴν οἰκίαν ὅλην ἅμα τῇ πατρίδι· [k] τοῦτο δὲ ὑμῖν ἐ παρ' ἄλλου τινὸς, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ [l] Μαρκίου μαθοῦσαι λέγειν ἔχομεν. ὅτε γὰρ ἀλοὺς τῇ δίκῃ ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προπεμπόμενος ὑπὸ τῶν ἑταίρων, [m] καταλαβὼν ἡμᾶς καθημένας ἐν πενθίμοις τρύχεσι, ταπεινὰς, κρατήσας ἐν

Illa igitur, his dictis et multis lacrymis effuſis, conticuit. Lamentantibus autem et aliis mulieribus et multas preces adhibentibus, Veturia, poſt paruam moram et lacrymas emiſſas, reſpondit: „Ad infirmam et exilem ſpem confugiſtis, Valeria, ſcilicet ad noſtram opem, quae ſumus miſerae mulieres, quibus caritas quidem erga patriam adeſt, et voluntas ſeruandi ciues, qualeſcunque illi ſunt; ſed vires et rei peragendae facultas deeſt. Marcius enim, Valeria, nos auerſatur, ex quo plebs eum acerbo illo iudicio damnauit, et vna cum patria totam familiam odio proſequitur. hoc autem, non ab alio, quam ipſo Marcio, acceptum, dicere vobis poſſumus. Quum enim damnatus iudicio domum ab amicis deductus rediiſſet, et nactus fuiſſet, nos lugentes et ſordidatas et miſeros filios ſuos in gremio tenentes,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

b Ἐπισχοῦσα Οὐετουρία *Vat.*

i Ποιεῖν, ἃ θέλομεν, ἄπεστιν *Vat.* quo modo et *Lapus*, nam vertit: *ſed vis abeſt faciendi, quae vellemus.* A vulgatis abſunt vocabula ἃ θέλομεν.

k Τοῦτο δ' ὑμῖν *Vat.*

l Μαρκίου μαθοῦσαι λέγειν *Vat.* Participium deeſt vulgatis.

m Καταλαβὼν ἡμᾶς καθημένας ἐν πενθίμοις τρύχεσι ταπεινὰς *Vat.* Vulgatae ſic dant: καταλαβὼν [ſine ἡμᾶς καθημένας] ἐν π. τρ. ταπεινὰ (in neutro) κρατ.

τοῖς γόνασι τὰ τέκνα αὐτῆ, σενάσας τε, οἷα εἰκὸς, καὶ [n] ἀνακλαομένας τὴν καθέξασαν ἡμᾶς τύχην, [o] σεσιμένας ἐκείνου, σὰς μικρὸν ἄποθεν ἡμῶν ἄδακρυς, ὥσπερ λίθος, [p] καὶ ἀτενὴς· Οἴχεται, φησὶν, Μάρκιος ὑμῖν, ὦ μῆτερ, ἅμα καὶ σὺ, ὦ Οὐολσμνία, κρατίση γυναικῶν, ἐξελαθεὶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὅτι γενναῖος ἦν καὶ φιλόπολις, καὶ πολλὰς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας. [q] ἀλλ' ὥσπερ πρέπει γυναιξὶν ἀγαθαῖς, ἄτω φέρετε τὰς συμφορὰς, μηδὲν ἄσχημον ποιοῦσαι, [r] μηδ' ἀγεννὲς, καὶ τὰ παιδία ταῦτα παραμύθια τῆς ἐμῆς ἐρημίας ἔχουσαι, τρέφετε ἀξίως [s] ἡμῶν τε καὶ τοῦ γένους· [t] οἷς θεοὶ δοῖεν εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσι τύχην μὲν κρείττονα τῆ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tenentes, et gementes, et (vt par erat) deplorantes fortunam, in qua vitam transacturae essemus, illo orbatae, quumque aliquantulum a nobis semotus sine lacrymis, instar lapidis, et immotis oculis stetisset: Periit, inquit, vobis Marcius, o mater! et tu quoque, Volumnia, mulierum optima, a ciuibus expulsus, quod esset vir generosus et patriae amans, quodque pro ea multa certamina subiisset. quare, vt decet bonas mulieres, ita calamitates ferte, nihil indecorum, nihil illiberale facientes, atque hos pueros meae absentiae solatium habentes educate, prout vestra vestraeque familiae dignitas postulat; quibus, vbi iam ad aetatem virilem peruenerint, dii dent fortunam meliorem, quam patri,

n Scriptum fuisse puto ἀνακλαιύσας. Fateor quidem, vocem illam ἀνακαλημένας melius vocis ἀνακλαιομένας, [quod maluit *Portus*] vel ἀνακλωμένας [quod placet *Sylburgio*] seruare vestigia: sed an *Dionysius* passiua hic terminatione loco actiuae vti potuerit, dubitare me dico. *Steph.* Nihil mutandum censet *Fronto Ducaeus* (in notis ad *Chrysost.* Vol. I. p. 110.) quod haec ἀνάκλησις non nudam hic loci appellationem sonet, sed luctum et lamentationem.

o Στερομένας *Vat.*

p Ἀτενίσας] Καὶ ἀτενὴς, οἴχεται, φησὶν, ὑμῖν Μάρκιος *Vat.*

q Ἀλλ' ὡς πρέπει *Vat.*

r Μηδ' ἀγεννὲς *Vat.*

s Τιμῶν maluit *Gelen.*

t Οἷς θεοὶ δοῖεν εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσι τύχην μὲν κρείττονα τῆ πατρὸς, ἀρετὴν δὲ μὴ χείρονα] Omnino imitatione *Sophoclis* dictum hoc videtur. Nam ita Aiax apud *Sophoclem*: Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς

πατρὸς, ἀρετὴν δὲ μὴ χείρονα· καὶ χαίρετε. ἀπέρχομαι γὰρ ἤδη καταλιπὼν τὴν ἐκέτι χωρῆσαν ἄνδρας ἀγαθοὺς πόλιν. καὶ ὑμεῖς, ὦ [u] θεοὶ κλήσιοι, καὶ ἑστία πατρῴα, καὶ δαίμονες οἱ κατέχοντες τῆτον τὸν τόπον, χαίρετε. ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν, ἡμεῖς μὲν αἱ δυσυχεῖς, ἃς τὸ πάθος ἀπήτει, φωνὰς ἀναβοῶσαι, καὶ παίσασαι τὰ σήθη, περιεχύθημεν αὐτῷ τὰς ἐσχάτους ἀσπασμοὺς κομιούμεναι· [x] τῶν δὲ παιδίων τούτων ἐγὼ μὲν τὸν πρεσβύτερον ἦγον, ἡ δὲ μήτης τὸν νεώτερον εἶχεν ἐπὶ τῆς ἀγκάλης· [y] ὁ δ' ἀποσραφεὶς καὶ παρωσάμενος ἡμᾶς, εἶπεν· Οὔτε σὸς υἱὸς ἔτι, μῆτερ, ἔσαι τὸν ἀπὸ τῆδε χρόνον Μάρκιος, ἀλλ' ἀφήρηταί σε τὸν γηροβοσκὸν ἡ πατρίς· ἔτε σὸς ἀνὴρ ἀπὸ ταύτης, ὦ Οὐολσμνία, τῆς ἡμέ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

patri, virtutem non deteriorem: et valete. Iam enim discedo, relicta vrbe, quae bonos viros amplius non capit. Vos quoque, dii penates, et lares patrii, geniique huius loci praesides, valete. Quae quum ille dixisset, nos infelices voces, quas dolor extorquebat, edentes, et pectora plangentes in eius amplexus ruebamus, vt postremam salutationem acciperemus: atque horum puerorum ego maiorem natu ducebam, mater vero minorem in vlnis gestabat. At ille auersus, et nobis repulsis, inquit: Nec tibi, mater, posthac Marcius erit filius: sed patria abstulit tibi senectutis nutritorem; nec tibi ab hoc die in posterum, Volumnia, maritus

πατρὸς εὐτυχέστερος, Τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος· κεἰ γένοι' ἂν ὁ κακός. *Cas.*

u Θεοὶ κλήσιοι καὶ Ἑστία πατρῴα] Θεοὶ κλήσιοι sunt Dii possessionum praesides, atque θεοὶ πατρῷοι vocantur illi, qui a longa progenitorum serie sunt relicti, quales fuere *Penates*, quos vna cum *Vesta* (inter *deos Penates* recenseri solita) credebatur Aeneas aduexisse Troia. Vnde factum, vt κλήσιοι dii (qui a Graecis in penetralibus aedium, vbi *penus* seu ταμεῖον, colebantur, ac inde *Penates* a Romanis dicti) cum *Vesta Patroa* opportune hic coniungantur. Vide p. 53. v. 34. vt et *Lipsii* et *Spanhemii* diatribas *de Vesta* etc.

x Τῶν δὲ παιδίων τούτων ἐγὼ μὲν τὸ πρεσβύτερον etc. vt et mox τὸ νεώτερον, in *Cod. Vat.* vulgo deest δὲ.

y Perperam in *Ed. Steph.* ἐπισραφεὶς. Contrarium ἀποσραφεὶς agnoscit *Lapi* versio. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὁ δ' ἀποσραφεὶς.

ρας, ἀλλ' εὐτυχοίης ἕτερον ἄνδρα λαβῆσα εὐδαιμονέστερον ἐμοῦ. ἴθ' ὑμῶν, ὦ τέκνα φίλτατα, πατήρ, ἀλλ' ὀρφανοὶ καὶ ἔρημοι παρὰ ταύταις, ἕως εἰς ἄνδρας ἔλθητε, τραφήσεσθε. ταῦτα εἰπὼν, [z] ἄλλο δ' ἀδὲν ἅτε διοικησάμενος, ἅτ' ἐπισείλας, ἴθ' ὅποι πορεύεται φράσας, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας μόνος, ὦ γυναῖκες, ἄδωλος, ἄπορος, ἀδὲ τὴν ἐφήμερον ὁ δύστηνος ἐκ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων τροφὴν ἐπαγόμενος. καὶ τέταρτον ἐνιαυτὸν ἤδη τοῦτον, ἐξ οὗ φεύγει τὴν πατρίδα, πάντας ἡμᾶς [a] ἀλλοτρίους αὑτοῦ νενόμικεν, ἀ γράφων ἀδὲν, ἀκ ἐπιστέλλων, ἀ τὰ περὶ ἡμᾶς εἰδέναι βουλόμενος. πρὸς δὴ τοιαύτην ψυχὴν ἅτω σκληρὰν καὶ ἄτρωτον, ὦ Οὐαλερία, τίνα ἰσχὺν ἕξουσιν αἱ παρ' ἡμῶν δεήσεις, αἷς ἅτ' ἀσπασμῶν μετέδωκεν, ἅτε φιλημάτων, ἅτ' ἄλλης φιλοφροσύνης ἀδεμιᾶς, τὴν τελευταίαν πορευόμενος ἐκ τῆς οἰκίας ὁδόν;

XLII. „Ἀλλ' εἰ καὶ τάτε δεῖσθε ὑμεῖς, ὦ γυναῖκες, καὶ πάντως θέλετε ἀσχημονούσας ἡμᾶς ἰδεῖν, ὑπολάβετε παρεῖναι πρὸς αὐτὸν κἀμὲ καὶ Οὐολερμνίαν, ἀγούσας τὰ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

maritus erit; sed felix esto alium maritum me fortunatiorem nacta; neque vobis, o carissimi filii! pater ero, sed orbi et ab omnibus destituti apud has vsque ad virilem aetatem educabimini. Haec loquutus, quum nec vllo modo rebus domesticis prospexisset, nec vlla mandata dedisset, nec, quo iret, dixisset, solus (matronae) sine seruo, egenus, et ne vnius quidem diei viatico de suis pecuniis assumto, miser ille domo discessit. et iam hic est quartus annus, ex quo, agens in exsilio, nos omnes a se alienas ducit; nihil scribens, nihil per nuncios nobis mittens, nec, quid agamus, scire curans. Apud talem igitur animum, tam durum et inhumanum, quam vim, Valeria, habebunt preces nostrae, quum nobis nec salutem dixerit, nec oscula dederit, nec vllum aliud comitatis genus exhibuerit, ex aedibus extremum digrediens?

Verumtamen, si hoc quoque petitis, vos matronae, et omnino vultis nos rem indecoram facientes videre, fingite, me et Volumniam

z Ἄλλο δ' ἀδὲν *Vat.*

a Ἀλλοτρίους ἑαυτοῦ νενόμικεν, ἀ γράφων ἀδὲν *Vat.*

b Τίνας

παιδία· [b] τίνας ἐγὼ πρῶτον ἡ μήτηρ ἐρῶ πρὸς αὐτὸν λόγους, καὶ τίνα δέησιν ποιήσομαι τοῦ υἱοῦ; λέγετε καὶ διδάσκετέ με. Φείσασθαι παρακαλῶ τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ὑφ' ὧν ἐκ τῆς πατρίδος ἐξελήλαται καὶ μηδὲν ἀδικῶν; οἰκτίρμονα δὲ καὶ συμπαθῆ πρὸς τοὺς δημοτικοὺς γενέσθαι, παρ' ὧν ἅτ' ἐλέους μετέσχεν, ἅτε συμπαθείας; ἐγκαταλιπεῖν δ' ἄρα καὶ προδῶναι τοὺς ὑποδεξαμένους αὐτοῦ τὴν φυγὴν, οἳ πολλὰ καὶ δεινὰ πεπονθότες ὑπ' αὐτοῦ πρότερον, ἀ πολεμίων μῖσος, ἀλλὰ φίλων καὶ συγγενῶν [c] εὔνοιαν εἰς αὐτὸν ἀπεδείξαντο; τίνα ψυχὴν λαβῆσα ἀξιώσω τὸν υἱὸν τὰ μὲν ἀπολέσαντα φιλεῖν, τὰ δὲ σώσαντα ἀδικεῖν; [d] ἀκ εἰσὶν ἅτοι λόγοι ὑγιαινόσης μητρὸς πρὸς υἱὸν, ἀδὲ γυναικὸς, ἃ δεῖ, λογιζομένης πρὸς ἄνδρα. [e] μηδὲ ὑμεῖς βιάζεσθε, γυναῖκες, ἃ μήτε πρὸς ἀνθρώπους δίκαιά ἐστι, μήτε πρὸς θεὸς ὅσια, ταῦτα ἡμᾶς αἰτεῖσθαι παρ' αὐτοῦ· ἀλλ'

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

mniam vna cum *his* pueris apud eum esse, quid primum ego mater illi dicam? quibus precibus filium precabor? dicite et docete me. An hortabor eum, vt suis ciuibus parcat, a quibus patria expulsus fuit, idque nullam ob iniuriam? an vt misericordia et commiseratione plebeiorum commoueatur, a quibus nullam misericordiam, aut commiserationem impetrare potuit? an vt deserat et prodat eos, a quibus exsul humaniter est exceptus, qui, multis et grauibus cladibus ante ab illo affecti, haud tamen hostile odium, sed amicorum et cognatorum beneuolentiam erga eum ostenderunt? quo animo filium rogabo, vt eos, a quibus perditus est, amet; illis vero, a quibus salutem accepit, iniuriam faciat? Non sunt haec verba matris sana mente praeditae ad filium; nec vxoris, ea, quae oportet, considerantis, ad maritum. nec vos, matronae, cogatis nos haec ab eo petere, quae nec apud homines iusta sunt, nec apud deos pia. Sed nos

b Τίνας ἐρῶ πρῶτον ἡ μήτης ἐγὼ *Vat.*

c Εὔνοιαν εἰς αὐτὸν ἀπεδείξαντο *Vat.* Duo vocabula εἰς αὐτὸν desunt vulgatis.

d Οὐκ εἰσὶν ἅτοι μητρὸς ὑγιαινούσης λόγοι *Vat.*

e Μηδ' ὑμεῖς *Vat.*

ἄφετε τὰς ἐλεεινὰς, ὡς πεπλώκαμεν ὑπὸ τῆς τύχης, κεῖσθαι ταπεινὰς, μηδὲν ἔτι [f] πλεῖον ἀσχημονέσας.„

XLIII. [g] Παυσαμένης δ' αὐτῆς, τοσοῦτος ὀδυρμὸς ἐκ τῶν παρεσῶν γυναικῶν ἐγένετο, καὶ τηλικαύτη κατέσχε τὸν οἶκον οἰμωγὴ, ὥσ' ἐπὶ πολὺ μέρος ἐξακουσθῆναι τῆς πόλεως τὴν βοὴν, καὶ μεστὰς γενέσθαι τὰς ἐγγὺς τῆς οἰκίας στενωπούς ὄχλου. ἔπειτα ἥ τε Οὐαλερία πάλιν ἑτέρας ἐξέτεινε μακρὰς καὶ συμπαθεῖς δεήσεις, αἵ τ' ἄλλαι γυναῖκες αἱ κατὰ Φιλίαν ἢ συγγένειαν ἑκατέρα τῶν γυναικῶν προσήκουσαι, καὶ παρέμενον λιπαροῦσά τε καὶ γονάτων ἁπτόμεναι. ὥσ' ἐκ ἔχουσα, ὅ τι πάθῃ πρὸς τὰς ὀδυρμοὺς αὐτῶν καὶ τὰς πολλὰς δεήσεις, εἶξεν ἡ Οὐετουρία, [h] καὶ τελέσειν τὴν πρεσβείαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος [i] ὑπέσχετο, τήν τε γυναῖκα τῷ Μαρκίῳ παραλαβοῦσα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τῶν ἄλλων πολιτίδων τὰς βουλομένας. αἱ μὲν δὴ περιχαρεῖς γενόμεναι, καὶ τὰς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

nos miseras, in ea fortuna, in quam incidimus, afflictas iacere finatis, nihil aliud praeter decorum facientes.„

Quum autem illa finem dicendi fecisset, tantus eiulatus mulierum est coortus, tantisque gemitibus aedes personuerunt, vt longe per vrbem clamor manaret ac exaudiretur, et turbae concursu vici aedibus proximi complerentur. Postea et Valeria denuo maiore contentione prolixis et affectuum plenis precibus est vsa: et aliae matronae, quae vtrique harum mulierum, vel amicitia, vel cognatione, coniunctae erant, earum genua tangentes eas suppliciter orare non desinebant. Itaque Veturia, quum illarum luctus ferre non posset, et multis precibus victa esset, dedit manus, et tandem pro patria legationem obiuit, vt ipsis promiserat, ducta secum vxore Marcii, eiusque filiis, et aliis ciuibus, quotquot sequi voluerant. Illae igitur mirum in modum laetae, diisque inuocatis,

f Πλέον *Vat.*

g Παυσαμένης δ' αὐτῆς τοσοῦτος ὀδυρμὸς ἐκ τῶν παρεσῶν γυναικῶν *Vat.* Vulgatis deest παρεσῶν.

h Καὶ τελέσειν τὴν πρεσβείαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὑπέσχετο *Vat.* vulgatae locum hunc sic exhibent: καὶ τέλος ἀπῄει τὴν πρ. ὑ. τ. πατρίδος ποιησομένη, ἣν ὑπέσχετο.

i Verbum sonat *promisit*, aut *pollicebatur*. Sed si maior sensus, quam verborum, habenda sit ratio, vertendum: *affirmauit ipsis*; vel scribendum ἔλεξε, aut ἀπέδειξε. *Port.*

θεὰς ἐπικαλεσάμεναι συλλαβέσθαι σφίσι τῆς ἐλπίδος, ἀπῆσαν ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ προσήγγειλαν τὰ γενόμενα τοῖς ὑπάτοις. οἱ δὲ τὴν προθυμίαν αὐτῶν ἐπαινέσαντες συνεκάλεσαν τὴν βουλὴν, καὶ περὶ τῆς ἐξόδου τῶν γυναικῶν, εἰ συγχωρητέον αὐταῖς, γνωμηδὸν ἐπυνθάνοντο. [k] πολλοὶ μὲν ἦν καὶ παρὰ πολλῶν ἐλέχθησαν λόγοι, καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας [l] διετέλεσαν ἀποροῦντες, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. οἱ μὲν γὰρ ὑ μικρὸν ἀπέφαινον τῇ πόλει κίνδυνον εἶναι, γυναῖκας [m] μετὰ τέκνων εἰς πολεμίων στρατόπεδον πορευομένας ἐᾶσαι. εἰ γὰρ αὐτοῖς, ὑπεριδοῦσι τῶν νενομισμένων ὁσίων περί τε πρεσβείας καὶ ἱκεσίας, δόξειε μηκέτι προΐεσθαι τὰς γυναῖκας, ἀμαχητὶ σφῶν ἁλώσεσθαι τὴν πόλιν. ἠξίουν τ' αὐτὰς μόνον ἐᾶσαι τὰς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tis, vt suae spei fauerent, ex eius aedibus discessерunt, et, quid egissent, consulibus nunciarunt. Illi, laudata harum egregia voluntate, senatum conuocarunt, et eum retulerunt de mulierum profectione; et, an permittenda esset, sententias virilem rogarunt. Multa igitur verba et a multis *ea de re* dicta sunt, et ad vesperam vsque, quidnam esset faciendum, consultatum est. Alii enim vrbi periculum non paruum imminere demonstrabant, si mulieribus permitteretur, vt vna cum liberis ad hostium castra irent. nam si illis, contemto legationis et supplicum iure, ac neglecta pietate, mulieres non amplius dimittere placuisset, suam vrbem sine vllo certamine captum iri dicebant. censebantque, ipsis solis Marcii cognatis permittendum,

k Πολλοὶ μὲν ἦν ἐλέχθησαν καὶ παρὰ πολλῶν λόγοι *Vat.*

l Cum διετέλεσαν participium λεχθέντες e praecedenti commate subaudiendum esse censet *Sylburgius*. Sed parum commode. Malim ego: καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, σκοπεῖντες διετέλεσαν. *Port.* Huic coniecturae fauet *Lapus*, qui vertit: *perstiteruntque vsque ad vesperam, consultantes, quid agendum esset.* Non dubito tamen legere cum *Cod. Vat.* διετέλεσαν ἀπορῆντες, ὅ τι etc.

m Omnino legendum μετὰ. nam paullo ante dicit ἐπαγόμενοι τὰ παιδία. *Sylb.* Rectissime in *Cod. Vat.* Ἀπέφαινον εἶναι τῇ πόλει κινδύνευμα γυναῖκας ἅμα τέκνοις εἰς πολεμίων στρατόπεδα etc. nec multo quidem post ἅμα τοῖς τέκνοις αὐτῶν, p. 1606. v. 1.

προσηκέσας τῷ Μαρκίῳ γυναῖκας ἅμα τοῖς τέκνοις [n] αὐτῆ πορευομένας. ἕτεροι δ' ἀδὲ ταύταις ᾠοντο δεῖν ἐπιτρέπειν τὴν ἔξοδον, ἐπιμελῶς δὲ καὶ ταύτας παρήνεν φυλάττειν, ὁμηρα νομίσαντας ἔχειν παρὰ τῶν πολεμίων [o] ἐχέγγυα, τῆ μηδὲν τὴν πόλιν ἀνήκεστον ὑπ' αὐτῶν παθεῖν. οἱ δὲ πάσαις συνεβούλευον συγχωρῆσαι ταῖς βουλομέναις γυναιξὶ τὴν ἔξοδον, ἵνα σὺν μείζονι ἀξιώματι αἱ τῷ Μαρκίῳ προσήκουσαι ποιήσωνται τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος δεησιν. τῆ δὲ μηδὲν αὐταῖς συμβήσεσθαι δεινὸν ἐγγυητὰς ἀπέφαινον ἐσομένους, θεὰς μὲν πρῶτον, οἷς καθοσιωθεῖσαι τὰς ἱκεσίας ποιήσονται· ἔπειτα τὸν ἄνδρα αὐτὸν, πρὸς ὃν ἔμελλον πορεύεσθαι, πάσης ἀδίκου τε καὶ ἀνοσίου πράξεως καθαρὸν καὶ ἀμίαντον ἐσχηκότα τὸν βίον. ἐνίκα δὲ ὅμως ἡ συγχωρῆσα γνώμη ταῖς γυναιξὶ τὴν ἔξοδον, μέγιστον ἀμφοῖν ἐγκώμιον ἔχουσα, τῆς μὲν βουλῆς τῆ φρονίμως, ὅτι τὰ [p] κράτιστα καὶ γενησόμενα προείδετο, ἀδὲν ὑπὸ τῆ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

dum, vt vna cum eius liberis eo proficiscerentur. Alii vero, ne iustis quidem exeundi potestatem permittendam censebant, quinimo suadebant, vt diligenter hae quoque pro obsidibus asseruarentur; et existimandum dicebant, has tanquam sponsores sibi ab hostibus datas, ne quam grauiorem calamitatem respublica ab illis acciperet. Alii vero suadebant, vt omnibus mulieribus, quae *exire* vellent, exeundi potestas daretur; vt maiore cum auctoritate Marcii cognatae pro patria deprecarentur. Quo minus autem quidquam mali ipsis accideret, sponsores futuros dicebant, primum quidem ipsos deos, quibus consecratae supplicaturae erant; deinde vero ipsum virum, ad quem iturae erant, cuius vita omnis iniusti et impii facinoris pura exstitisset. Haec tamen sententia, qua mulieribus exeundi potestas fiebat, cum maxima vtriusque laude vicit; senatus, propter prudentiam, quod optime res futuras, nihil periculi magnitudine de-

n Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Plurale tamen αὐτῶν admitti posse existimat *Sylb.*

o Ἔγγυα] Ἐχέγγυα *Vat.*

p Lectionem hanc agnoscit *Lapi* versio [et *Cod. Vat.*] rectius tamen cum *Gelenio* legemus, si καὶ post κράτιστα expungatur. *Sylb.*

κινδύνε [q] τηλικότε ὄντος ἐπιταραχθεῖσα· τῆ δὲ Μαρκίε τῆς εὐσεβείας, ὅτι, πολέμιος ὢν, ἐπιστεύετο μηδὲν ἀσεβήσειν εἰς τὸ ἀσθενὲς τῆς πόλεως μέρος, κύριος αὐτῆ κατασάς. ὡς δὲ τὸ προβούλευμα ἐγράφη, προελθόντες οἱ ὕπατοι εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ συναγαγόντες ἐκκλησίαν, σκότε ὄντος ἤδη, τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ διεσάφησαν, καὶ προεῖπον ἥκειν ἅπαντας ἕωθεν ἐπὶ τὰς πύλας, προπέμψοντας ἐξιέσας τὰς γυναῖκας· αὐτοὶ δὲ τῶν κατεπειγόντων ἔλεγον [r] ἐπιμελήσεσθαι.

Ὅτε δ' ἤδη περὶ τὸν ὄρθρον ἦν, αἱ μὲν γυναῖκες ἄγουσαι τὰ παιδία μετὰ λαμπάδων ἦκον ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ παραλαβοῦσαι τὴν Οὐετουρίαν, προῆγον ἐπὶ τὰς πύλας· οἱ δὲ ὕπατοι [s] ζεύγη τε ὀρικὰ, καὶ ἁμάξας, καὶ τὰ ἄλλα φορεῖα ὡς πλεῖστα παρασκευασάμενοι, καθεζομένας αὐτὰς περιέπεμπον ἄχρι πολλοῦ. παρηκολούθουν [t] δ' αὐταῖς οἵ τ' ἐκ τῆ συνεδρίε καὶ τῶν ἄλλων

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

territus, praeuidisset; Marcii, propter pietatem, de quo, quamvis hostis esset, certa tamen erat opinio, eum in infirmam ciuitatis partem, si in ipsius potestatem veniisset, nihil impie paraturum. Facto autem senatusconsulto, consules in forum progressi, et conuocata concione, quum iam essent tenebrae, senatusconsultum exposuerunt, et edicto cauerunt, vt omnes mane praesto essent ad portas, vt mulieres exeuntes prosequerentur: se vero interim res necessarias curaturos dixerunt.

Quum autem iam instaret crepusculum matutinum, mulieres filiolos secum ducentes ad Veturiae aedes cum facibus venerunt, et cum ea ad portas processerunt. At consules, quum mulas iugales, et plaustra, et alia vehiculorum quamplurima genera parassent, eas illis impositas, illisque vectas longe sunt prosequuti. Eas autem comitabantur cum senatores, tum multi alii

Legatio ad Marcium quarta mulieribris, duce Veturia Marcii matre.

q Τηλικῶδε *Vat.*

r Ἐπιμελεῖσθαι] Ἐπιμελήσεσθαι *Vat.*

s Ζεύγη τε ἡμιόνων ὀρικὰ] Optime in *Cod. Vat.* ζεύγη τε ὀρικὰ καὶ ἁμάξας καὶ τἄλλα. Nec dubito, quin vox ἡμιόνων ad marginem (vt censuit *Port.*) ἐπεξηγήσεως gratia addita in textum postea irrepserit.

t Δ' αὐταῖς *Vat.* vulg. δὲ sine apostropho.

πολιτῶν [u] συχνοὶ σὺν εὐχαῖς, καὶ ἐπαίνοις, καὶ δεήσεσι ἔξοδον ἐπιφανεστέραν αὐταῖς ποιοῦντες. [x] ὡς δ' εὐσύνοπτοι πόρρωθεν ἔτι προϊοῦσαι τοῖς ἐκ τοῦ χάρακος αἱ γυναῖκες ἐγένοντο, πέμπει τῶν ἱππέων τινὰς ὁ Μάρκιος, κελεύσας μαθεῖν, τίς ἐστιν ὁ προϊὼν ὄχλος ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τί [y] παρεγένοντο. μαθὼν δὲ παρ' αὐτῶν, ὅτι Ῥωμαίων αἱ γυναῖκες ἥκουσιν ἐπαγόμεναι παιδία, [z] προηγεῖται δ' αὐτῶν ἥ τε μήτης καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, πρῶτον μὲν ἐθαύμασε τῆς τόλμης τὰς γυναῖκας, εἰ γνώμην ἔσχον εἰς χάρακα πολεμίων ἄτερ ἀνδρῶν Φυλακῆς ἐλθεῖν, ἄγουσαι τὰ τέκνα, ὅτ' αἰδοῦς ἔτι τῆς ἁρμοττούσης γυναιξὶν ἐλευθέραις καὶ σώφροσι προνοούμεναι, [a] τὸ μὴ ἐν ἀνδράσιν ἀσυνήθεσιν ὁρᾶσθαι, ἅτε κινδύνων λαβοῦσαι δέος, ὃς ἀναρριπτεῖν ἔμελλον, εἰ τὰ συμφέροντα πρὸ τῶν δικαίων ἑλομένοις σφίσι δόξειε

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

alii ciues, qui et laudibus et precibus earum profectionem illustriorem reddebant. Quum autem mulieres eo processissent, vnde vel eminus ex castris facile conspici poterant, Marcius quosdam equites misit, quibus imperauit, vt cognoscerent, quaenam esset illa turba ex vrbe egressa, et quae esset eius aduentus causa. Quum autem ex illis cognouisset, mulieres esse Romanas, quae cum suis filiolis veniebant, et matrem suam, et vxorem, atque liberos illis praeire: primum quidem mulierum audaciam est admiratus, quae hostium castra sine virorum praesidio ausae fuissent petere, filios adducentes; nec vllam pudoris, qui ingenuas et pudicas mulieres decet, rationem amplius habentes, quo minus in hominum insuetorum conspectum se darent; nec metu periculorum territae, in quae incurrere poterant, si sibi vtilitatem iustitiae anteponentibus, eas lucri facere, et

[u] Συχνοὶ συνεχεῖς, καὶ ἐπαίνοις καὶ δεήσει] Rectius forsan συχνοὶ, καὶ συνεχεῖς ἐπαίνοις, vel συνεχέσι τ' ἐπαίνοις. *Sylb.* Melius longe in *Cod. Vat.* συχνοὶ σὺν εὐχαῖς. quo modo et *Lapus* legebat, dum vertit: *aliique ciues multi simul cum votis, et laudationibus, et precatione* etc.

[x] Ὡς δ' εὐσύνοπτοι *Vat.*

[y] Παραγένοιντο *Vat.*

[z] Προηγεῖται δ' αὐτῶν *Vat.*

[a] Conuenientius τῷ μὴ ἐν ἀνδράσιν. *Sylb.*

[b] Γένος

κέρδος αὐτὰς ποιήσασθαι καὶ ὠφέλειαν. ἐπεὶ δ' ἀγχοῦ ἦσαν, ὑπαντᾷν τῇ μητρὶ προελθὼν ἐκ τοῦ χάρακος ἔγνω σὺν ὀλίγοις, τάς τε πελέκεις, ἃς προηγεῖσθαι τῶν στρατηγῶν ἔθος ἦν, ἀποθέσθαι κελεύσας τοῖς ὑπηρέταις, καὶ τὰς ῥάβδους, ὅταν ἐγγὺς γένηται τῆς μητρὸς, καταστεῖλαι. ταῦτα δὲ Ῥωμαίοις ἐστὶ ποιεῖν ἔθος, ὅταν ὑπαντῶσι ταῖς μείζοσιν ἀρχαῖς οἱ τὰς ἐλάττους ἀρχὰς ἔχοντες, ὡς μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου γίνεται, ἣν δὴ τότε συνήθειαν Φυλάττων ὁ Μάρκιος, ὡς ἐξουσίᾳ μείζονι μέλλων εἰς ταὐτὸ ἥξειν, πάντα ἀπέθετο τὰ τῆς ἰδίας παράσημα ἀρχῆς. τοσαύτη περὶ αὐτὸν ἦν αἰδὼς καὶ πρόνοια τῆς πρὸς τὸ [b] γένος εὐσεβείας.

XLV. Ἐπεὶ δὲ σύνεγγυς ἀλλήλων ἐγένοντο, πρώτη μὲν αὐτῷ δεξιωσομένη προσῆλθεν ἡ μήτηρ, πένθιμά τε ἠμφιεσμένη τρύχη, καὶ τὰς ὁράσεις ἐκτετηκυῖα ὑπὸ τῶν δακρύων, ἐλεεινή σφόδρα. ἣν ὁ Μάρκιος ἰδὼν, ἄτεγκτος τέως καὶ σκληρὸς, οἷος ἅπασι τοῖς ἀνιαροῖς ἀντέχειν,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

et in suum commodum conuertere placuisset. Quum autem iam prope essent, ex castris prodire, et cum paucis matri obviam venire decreuit, iussis lictoribus secures, quae imperatoribus praeferri de more solebant, deponere, et fasces, vbi ad matrem accessisset, demittere. Hoc autem Romani facere solent, quoties minores magistratus maioribus obuiam eunt, vt ad nostram vsque aetatem fit. Quam consuetudinem Marcius tunc seruans, quasi maiorem potestatem conuenturus esset, omnia sui imperii insignia deposuit: tanta in eo viro reuerentia, et pietatis erga parentem cura fuit.

Quum autem iam propius alii ad alios accessissent, mater prior ad eum salutandum processit, more lugentium sordidata, oculos prae lacrymis tabefactos habens, miserabilis admodum. Qua conspecta, Marcius, qui hactenus fuerat rigidus, et adeo durus, vt omnibus molestiis resisteret, non

[b] Γένος hic a *Gelenio* pro matrem intelligi. quod *Dionysius* ipse innuere videtur, quum pietatis mentionem facit. sexu accipitur, potest tamen significare *sexum et cognationem. Sylb.* Ego puto Marcii *Porr.*

[c] Περι-

ἀθὲν ἔτι τῶν λελογισμένων φυλάττειν ἱκανὸς ἦν, ἀλλ' ὤχετο φερόμενος ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ [c] περιβαλὼν αὐτὴν ἠσπάζετο, καὶ ταῖς ἡδίσταις φωναῖς ἀνεκάλει, καὶ μέχρι πολλοῦ κλαίων τε καὶ περιέπων κατεῖχεν ἐκλελυμένην καὶ ῥέουσαν ἐπὶ τὴν γῆν. ὡς δὲ τῶν ἀσπασμῶν τῆς μητρὸς ἄλις εἶχε, [d] τὴν γυναῖκα προσελθοῦσαν δεξιωσάμενος ἅμα τοῖς τέκνοις, εἶπεν· „Ἀγαθῆς γυναικὸς ἔργον ἐποίησας, ὦ Οὐολσμνία, μείνασα παρὰ τῇ μητρί μου. καὶ σὺ ἐγκαταλιποῦσα τὴν ἐρημίαν αὐτῆς, ἔμοιγε πασῶν ἡδίστην κεχάρισαι δωρεάν.„ μετὰ ταῦτα τῶν [e] παίδων ἑκάτερον προσαγόμενος, καὶ τοὺς προσήκοντας ἀσπασμοὺς ἀποδούς, ἐπέστρεψεν αὖθις πρὸς τὴν μητέρα, καὶ λέγειν ἐκέλευσε, τίνος δεομένη πάρεσιν. ἡ δὲ πάντων ἀκουόντων ἔφησεν ἐρεῖν, [f] ἄθενος γὰρ ἀνοσίᾳ δεήσεσθαι· παρεκάλει τ' αὐτὸν, ἐν ᾧ καθεζόμενος εἰώθει χωρίῳ [g] δικάζειν τοῖς ὄχλοις, ἐν τούτῳ καθίσαι. καὶ ὁ Μάρκιος ἀσμένως τὸ ῥηθὲν ἐδέξατο, ὡς δὴ [h] περιουσία τε πολλῇ τῶν δικαίων πρὸς τὴν ἐντευξιν αὐτῆς χρησόμενος, καὶ [i] ἐν καλῷ ποιούμενος τοῖς ὄχλοις τὴν ἀποκρισιν. ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὸ στρατηγικὸν βῆμα, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις καθελεῖν ἀπ' αὐτοῦ τὸν δίφρον, καὶ θεῖναι χαμαί· μητρὸς οὐκ οἰόμενος ὑψηλότερον δεῖν τόπον ἔχειν, οὐδ' ἐξουσίᾳ χρῆσθαι κατ' ἐκείνης οὐδεμιᾷ. ἔπειτα παρακαθισάμενός τε τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν τε ἡγεμόνων καὶ λοχαγῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐάσας παρεῖναι τὸν βουλόμενον, τὴν μητέρα ἐκέλευσε λέγειν.

Καὶ ἡ Οὐετουρία παραιτησαμένη τὴν τε γυναῖκα τοῦ Μαρκίου, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν ἐν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. non potuit amplius vllo modo in proposito manere; sed humanis affectibus abreptus est, et eam amplexus salutauit, et iucundissimis vocibus eam saepius appellauit, et diu flens, exanimatam labantemque in terram fouens sustinuit. Postquam vero matris amplexibus satis indulsit, vxore liberisque salutatis, *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268. inquit: „Bonae mulieris officium fecisti, Volumnia, quod apud matrem meam manseris; et quod eius solitudinem non deseruisti, mihi certe donum longe omnium iucundissimum es largita. Quum vtrumque filium exosculatus fuisset, salutemque conuenientem illis reddidisset, rursus se ad matrem vertit, iussitque dicere, quodnam petitura aduenerit. Illa vero omnibus audientibus se id dicturam, et nihil impii petituram respondit; eumque hortabatur, vt, in quo loco sedens turbae ius dicere

cere solebant, in eo sederet. Id responsum Marcio gratum fuit, quod *hoc modo* iustas rationes, quibus eius precibus occurreret, sibi non defuturas putabat, coramque multitudine se honestius responsum matri daturum esse. Ergo ad imperatorium tribunal progressus, primum iussit lictores sellam inde auferre, et humi ponere, existimans, non oportere se in sublimiori loco, quam mater esset, sedere, nec cum ea pro potestate vllo modo agere. deinde, nobilissimis quibusque ducibus et centurionibus sibi assidere iussis, et admissis, quotquot adesse voluerunt, matri copiam dicendi fecit.

Tum Veturia, quum Marcii vxorem et liberos et nobilissimas quasque Romanas matronas *ante tribunal* stitisset, primum

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

c Περιλαβὼν] Περιβαλὼν *Vat.*

d Τὴν γυναῖκα προσελθοῦσαν δεξιωσάμενος *Vat.* participium prius deest vulgatis.

e Παιδίων *Vat.*

f Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* ἄθενος γὰρ ἀνοσίᾳ δεήσεσθαι, *nihil enim petituram impium.* quo modo legendum esse placuit *Porto.* vulgatis deest γάρ.

g Δικάζειν τοῖς ὄχλοις *Vat.* atque ita scribendum esse monuit *Steph.* vulgo τὰς ὄχλας.

h Περιουσίᾳ τε πολλῇ τῶν *Vat.* πολλῇ deest vulg.

i Sensus est, τὴν ἀπόκρισιν τοῖς ὄχλοις ἐν καλῷ ἔσεσθαι ἡγούμενος. *Sylb.* Sententia haud plena est, atque ita fortasse supplenda: καὶ ἐν καλῷ ποιούμενος ἐν τοῖς ὄχλοις δοῦναι τὴν ἀπόκρισιν. *Steph.* Lege hic loci ποιησόμενος, et ἐν καλῷ accipe pro ἐν καλῷ τοῦ ἀκούεσθαι. nam id est supplendum, vt sit plena locutio. Sensus est: Feciſſe Marcium libenter, vt in tribunali sedens cum matre colloqueretur; quod existimaret, id ipsum sibi pro argumento fore, quo aduersus matrem vteretur, petentem, vt Volscorum causſam proderet, a quibus tantis honoribus esſet affectus. deinde quod ita putaret facilius a circumstante turba suos matrisque sermones posse exaudiri. *Casaub.*

Ῥώμῃ γυναικῶν, πρῶτον μὲν ἔκλαιεν εἰς τὴν γῆν ὁρῶσα μέχρι πολλοῦ, καὶ πολὺν ἐκίνησεν ἐκ τῶν παρόντων ἔλεον. ἔπειτ' ἀναλαβοῦσα αὐτὴν, ἔλεξεν· „Αἱ γυναῖκες, ὦ τέκνον Μάρκιε, τὰς ὕβρεις ἐνθυμούμεναι, καὶ τὰς ἄλλας συμφορὰς τὰς συμβησομένας αὐταῖς, ἐὰν ἡ πόλις ἡμῶν ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γένηται, πᾶσαν ἄλλην ἀπογνοῦσαι βοήθειαν, ἐπειδὴ τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν, ἀξιοῦσι διαλύσασθαι τὸν πόλεμον, αὐθάδεις καὶ σκληρὰς ἔδωκας ἀποκρίσεις, ἄγουσαι τὰ τέκνα, καὶ τοῖς πενθίμοις τούτοις ἡμφιεσμέναι τρύχεσι, κατέφυγον ἐπ' ἐμὲ τὴν σὴν μητέρα, καὶ Οὐολεμνίαν τὴν σὴν γυναῖκα, δεόμεναι, μὴ περιιδεῖν αὐτὰς τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις κακῶν ὑπό σε παθούσας, ὁδὲν μὲν ὅτε μεῖζον, ὅτ' ἔλαττον, εἰς ἡμᾶς [k] ἐξαμαρτοῦσαν, πολλὴν δὲ, καὶ ὅτε εὐτυχοῦμεν ἔτι, εὔνοιαν παρασχόμεναι, καὶ ὅτ' ἐπαίσαμεν, συμπάθειαν. ἔχομεν γὰρ αὐταῖς μαρτυρεῖν, ἐξ ὧν σὺ ἀπῆρας ἐκ τῆς πατρίδος, ἡμεῖς δ' ἔρημοι καὶ τὸ μηδὲν ἔτι

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

mum oculis in terram diu defixis fleuit, et illis, qui aderant, magnam miſericordiam commouit. deinde, quum ſe collegiſſet, ſic loquuta eſt: „Mulieres, fili Marci, cogitantes contumelias et alias calamitates, in quas incident, ſi vrbs noſtra in hoſtium poteſtatem veniat, omni alio auxilio deſperato, quandoquidem earum maritis pacem petentibus ſuperba et dura deciſti reſponſa, adductis ſecum liberis, atque hiſce lugubribus amictae veſtibus, ad me matrem tuam et Volumniam vxorem tuam confugerunt, rogaturae, ne pateremur, ſe grauiſſimis calamitatibus a te affici, quae nullam aut grauiorem, aut leuiorem iniuriam nobis feciſſent, nec vllo modo in nos deliquiſſent; ſed magnam etiam, quum ſecunda fortuna vteremur, beneuolentiam nobis praeſtitiſſent, et, quum in haec infortunia incidiſſemus, noſtrum commiſeratione commotae fuiſſent. Poſſumus enim illis hoc teſtimonium dicere, eas, ex quo tu ex patria diſceſſiſti, et nos deſolatae et ad nihilum redactae relictae

k Illud ἐξαμαρτοῦσαν (vt et παρασχόμεναι) referendum erit ad δεόμεναι. Forſan tamen ἐξαμαρτύσας et παρασχούσας legendum, vt ad παθούσας referantur. *Port.*

l Συνεχῶς

ἔσαι κατελιπόμεθα, [l] συνεχῶς τε παραγινομέναις πρὸς ἡμᾶς, καὶ παραμυθουμέναις τὰς συμφορὰς ἡμῶν, καὶ συναλγούσαις. τούτων δὴ λαμβάνουσαι μνήμην ἐγώ τε καὶ ἡ σὴ γυνὴ συνοικοῦσα μετ' ἐμοῦ, τὰς ἱκεσίας αὐτῶν οὐκ ἀπεσοφήμεν, ἀλλ' [m] ὑπεμείναμεν, ὡς ἠξίουν ἡμᾶς, ἐλθεῖν ἐπί σε, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ποιήσασθαι δεήσεις.„

Ἔτι δ' αὐτῆς λεγούσης, ὑπολαβὼν ὁ Μάρκιος εἶπεν· „Ἀδυνάτων δεομένη, μῆτερ, ἐλήλυθας, ἀξιοῦσα προδοῦναί με τοῖς ἐκβαλοῦσι τοὺς ὑποδεξαμένους, καὶ τοῖς ἅπαντά με ἀφελομένοις τὰ ἐμαυτοῦ, τοὺς χαρισαμένους τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν· οἷς ἐγὼ, τὴν ἀρχὴν τήνδε παραλαμβάνων, θεούς τε καὶ δαίμονας ἐγγυητὰς ἔδωκα, μήτε προδώσειν τὸ κοινὸν αὐτῶν, μήτε [n] προκαταλύσεσθαι τὸν πόλεμον, ἐὰν μὴ Οὐολούσκοις ἅπασι δοκῇ. θεούς τε δὴ σεβόμενος, οὓς ὤμοσα, [o] καὶ XLVII.

relictae fuimus, continenter ad nos veniſſe, tam noſtras calamitates conſolantes, quam vicem noſtram dolentes. Horum igitur memores et ego, et tua vxor, quae mecum habitat, earum ſupplices preces auerſatae non ſumus; ſed auſae ſumus, vt nos rogabant, ad te venire, et pro patria deprecari.„

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

Dum autem adhuc ea loqueretur, Marcius, eius verba excipiens, dixit: „Rem impoſſibilem huc petitura veniſti, mater: poſtulans, vt hoſpites meos iis prodam, qui me expulerunt; et iis, qui me omnibus meis bonis ſpoliarunt, eos, qui bona inter homines maxima mihi largiti ſunt: quibus ego, cum hoc imperium ab illis acciperem, et deos et genios ſponſores dedi, fore, vt neque eorum rempublicam proderem, nec bellum deponerem, niſi de communi omnium Volſcorum ſententia. Quapropter, tum metu deorum, quos colo, et per quos iuraui, tum

l Συνεχῶς τε παραγινομέναις ταῖς συμφοραῖς ἡμῶν καὶ συναλγούσαις *Vat.*

m Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* ἐπεμείναμεν perperam in *Ed. Steph.*

n Προκαταλύσεσθαι *Vat.* vulgo προκαταλύσασθαι.

o Optime in *Cod. Vat.* καὶ ἀνθρώπους, vulgatis enim copula deeſt, et mox Ῥωμαίοις ἄχρι τέλους. quo fere modo legendum

ἀνθρώπας αἰδέμενος, οἷς τὰς πίστεις ἔδωκα, πολεμήσω Ῥωμαίοις ἄχρι τέλας. ἐὰν δ' ἀποδιδῶσι τὴν χώραν Οὐολάσκιος, ἣν κατέχασιν αὐτῶν βίᾳ, [p] καὶ φίλας ποιήσωνται, πάντων αὐτοῖς μεταδιδόντες τῶν ἴσων, ὥσπερ Λατίνοις, διαλύσομαι τὸν πρὸς αὐτὰς πόλεμον· ἄλλως δ' οὔ. ὑμεῖς μὲν ἴσν, ὦ γυναῖκες, ἄπιτε, καὶ λέγετε τοῖς ἀνδράσι ταῦτα, καὶ πείθετε αὐτὰς μὴ [q] φιλοχωρεῖν τοῖς ἀλλοτρίοις ἀδίκως, ἀλλ' ἀγαπᾶν, ἐὰν τὰ ἑαυτῶν [r] ἔχειν τις αὐτὰς ἐᾷ· μηδ' [s] ὅτι πολέμῳ λαβόντες [t] ἔχασι τὰ Οὐολάσκων, περιμένειν, ἕως πολέμῳ πάλιν αὐτὰ ὑπὸ τάτων ἀφαιρεθῶσιν. ὁ γὰρ ἀπεχρήσει τοῖς κρατῆσι, τὰ ἑαυτῶν μόνον ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν κρατηθέντων ἴδια ἀξιώσασιν ἔχειν. ἐὰν δὲ περιεχόμενοι [u] τῶν μηδὲν προσηκόντων αὐτοῖς, πᾶν ὁτιῶν πά-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

tum hominum reuerentia, quibus fidem dedi, bellum cum Romanis ad finem vsque geram. Quod si restituerint Volscis agrum eorum, quem inuitis illis occupant, eosque in amicitiam et parem iuris libertatisque conditionem, vt Latinos, recepe-rint, pacem illis dabo: aliter vero non. Vos igitur, matronae, abite, atque haec maritis vestris dicite, et illis suadete, ne res aliénas, nimia earum cupiditate capti, per iniuriam retineant; sed satis ipsis sit, si detur frui propriis, neue exspectent, donec Volsci res armis sibi ereptas eodem belli iure illis extorqueant. Victoribus enim non erit satis, res suas tantum recepisse: sed fortunas etiam eorum, qui victi fuerint, habere volent. quod si solita arrogantiae pertinacia, res, quae nihil ad se pertinent, retinen-

esse monuit *Sylb.* vulgatae dant Ῥωμαίοις τε ἄχρι τέλας. [Facile cuique constat, hoc τε hinc tollendum esse, et aliis in libris καὶ ἀνθρώπας exaratum olim fuisse, in aliis ἀνθρώπας τε, et e versu superiori τε hoc ad hunc inferiorem decidisse.]

p Καὶ φίλας αὐτὰς ποιήσωνται *Vat.*

q Supra cum praepositione dicit φιλοχωρῶντες ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις, p. 489. v. 13. *Sylb.*

r Ἔχειν τις αὐτὰς ἐᾷ *Vat.* vulgatis deest αὐτὰς.

s Illud ὅτι licet agnoscat *Lapi* versio, [vt et *Cod. Vat.*] *Gelenius* maluit ὅσα πολέμῳ λαβόντες ἔχασιν Οὐολάσκων. *Sylb.*

t In *Cod. Vat.* ἔχασι. quod placuit etiam *Sylburgio.* vulgo legitur ἔχωσι.

u Τῶν μηδὲν αὐτοῖς προσηκόντων *Vat.*

x Ἑαυτῶ

σχειν ὑπομένωσι, φυλάττοντες τὸ αὔθαδες, ἐκείνας αἰτιᾶσθε τῶν καταληψομένων κακῶν, ὦ Μάρκιον, ὦδὲ Οὐολάσκας, ὦδ' ἄλλον ἀνθρώπων ὦδένα. σὺ δ', ὦ μῆτερ, ἐν μέρει πάλιν υἱὸς ὢν ἐγὼ δέομαι μὴ παρακαλεῖν εἰς ἀνοσίας πράξεις καὶ ἀδίκας, μηδὲ μετὰ τῶν ἐχθίστων ἐμοί τε καὶ σεαυτῇ τεταγμένην, πολεμίας [x] ἑαυτῆς ἡγεῖσθαι τὰς ἀναγκαιοτάτας· ἀλλὰ παρ' ἐμοὶ γενομένην, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον, πατρίδα τε νέμειν, ἣν ἐγὼ νέμω, καὶ οἶκον, ὃν ἐγὼ κέκτημαι, τιμάς τε καρπᾶσθαι τὰς ἐμὰς, καὶ δόξης ἀπολαύειν τῆς ἐμῆς, τὰς αὐτὰς ἡγεμένην φίλας τε [y] καὶ συγγενεῖς", καὶ πολεμίας, ἅσπερ ἐγώ· ἀποθέσθαι τ' ἤδη τὸ πένθος, ὃ διὰ τὰς ἐμὰς ὑπέμεινας, ὦ ταλαίπωρε, φυγὰς, καὶ παύσασθαι [z] τιμωρεμένην με τῷ σχήματι τάτῳ. ἐμοὶ γὰρ τὰ μὲν ἄλλα, ὦ μῆτερ, ἀγαθὰ, κρείττονα ἐλπίδων καὶ μείζονα

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

retinentes, quiduis perpeti malint, illis venturas calamitates adscribite, eosque accusate, non Marcium, non Volscos, non alium quempiam mortalium. Te vero, o mater! vicissim ego tuus filius oro, ne sis mihi auctor facinorum impiorum et iniustorum, neue ab hominibus et mihi et tibi infensissimis stans, pro hostibus ducas eos, qui necessitudine tibi sunt coniunctissimi: sed apud me remanens, vt aequum est, eandem, quam ego, patriam incolas, et domum, quam mihi paraui, meisque honoribus fruaris, meaeque gloriae sis particeps, eosdem tu quoque, quos ego, pro amicis, et cognatis, et hostibus habens; iamque istum luctum deponas, quem *propter istum exsilium, misera, pertulisti; et te squalore isto vexare desinas. Mihi enim, mater, caetera quidem bona, multo praestantiora, quam sperare, et maiora,

x Ἑαυτῆ in *Ed. Steph.* quod pro ἐμαυτῇ positum existimauit *Portus.* Simplicius in *Cod. Vat.* πολεμίας ἡγεῖσθαι, absque ἑαυτῆς; quod commode satis abesse potest.

y Desiderantur in *Cod. Vat.*

* Propter mea (me miserum) sustinuisti exsilia; sicque desinas cruciare me habitu isto tuo. *Lapus.* Quem ob meum exsilium pertulisti, misera; et habitum istum, seu poenam, gestare desine. *Gelen.*

z Τιμωρεμένην με τῷ σχήματι *Vat.* Pronomen vulgatis deest.

εὐχῆς παρὰ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀπήντηται· ἡ δὲ περί σε Φροντὶς, ἣ τὰς γηροβοσκὰς ἀπέδωκα χάριτας, ἐντετηκυῖα τοῖς σπλάγχνοις, πικρὸν [a] ἐποίει καὶ ἀνόνητον ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν τὸν βίον. εἰ δὲ σὺν ἐμοὶ τάξεις σεαυτὴν, καὶ τῶν ἐμῶν κοινωνεῖν ἐθελήσεις ἁπάντων, ἀθενὸς ἔτι μοι δεήσει τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν.„

XLVIII. Παυσαμένῳ δ' αὐτῷ, μικρὸν ἡ Οὐετουρία ἐπισχοῦσα χρόνον, ἕως ὁ τῶν [b] περιεστηκότων ἔπαινος ἐπαύσατο, πολύς τε καὶ μέχρι πολλοῦ γενόμενος, λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἀλλ' ἔγωγέ σε, ὦ Μάρκιε τέκνον, ἔτε προδότην Οὐολόσκων γενέσθαι ἀξιῶ, οἵ σε φεύγοντα ὑποδεξάμενοι, τοῖς τ' ἄλλοις ἐτίμησαν, καὶ τὴν ἑαυτῶν ἡγεμονίαν ἐπίστευσαν· ἔτε παρὰ τὰς ὁμολογίας καὶ τοὺς ὅρκους, οὓς ἔδωκας αὐτοῖς, ὅτε τὰς δυνάμεις παρελάμβανες, ἄνευ κοινῆς γνώμης ἰδίᾳ [c] καταλύσασθαι τὴν ἔχθραν βέλομαι· [d] μηδὲ ὑπολάβῃς τὴν σεαυτῆς μητέρα τοσαύτης ἀναπεπλῆσθαι θεοβλαβείας, ὥστε τὸν ἀγαπητὸν καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

iora, quam optare potuiſſem, deorum atque hominum beneuolentia contigerunt. Tui vero cura, cui in ſenectute nutricandi gratiam non retuli, in ipſis meis viſceribus inhaerens, facit, vt mihi vita ſit acerba, nullumque ex ea fructum capiam. Quod ſi a meis partibus ſteteris, et rerum mearum omnium particeps eſſe volueris, nihil mihi amplius ad ſummam humanam felicitatem deerit.„

Quum autem finem dicendi feciſſet, Veturia, parua mora interpoſita, dum circumſtantium ingens et multa laudatio ceſſaret, ſic eum eſt alloquuta: „At ego, fili Marci, nec, vt Volſcos prodas, poſtulo, qui te exſulem humaniter exceperunt, et cum aliis honoribus affecerunt, tum etiam ſuum imperium tibi commiſerunt: nec volo, vt contra conditiones, et iusiurandum, quo te illis obſtrinxiſti, quando imperium copiarum accepiſti, ſine communi conſenſu priuatim inimicitias deponas: neque exiſtimes, matri tuae deos ſic omnem mentem ademiſſe, vt dilectum et

a Ποιεῖ maluit *Gelen.*
b Rectius περιεστηκότων. *Sylb.* Verum optime in *Vat.* et *Lapi Cod.*
c Καταλύεσθαι *Vat.*
d Μηδ' ὑπολάβῃς *Vat.*

μόνον υἱὸν εἰς αἰσχρὰς καὶ ἀνοσίους πράξεις παρακαλεῖν· ἀλλὰ μετὰ κοινῆς γνώμης ἀποσῆναί σε ἀξιῶ τῶν πολέμων, πείσαντα τοὺς Οὐολόσκους μετριάσαι περὶ τὰς διαλλαγὰς, καὶ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην ἀμφοτέροις τοῖς ἔθνεσι καλὴν καὶ πρέπουσαν. τοῦτο δὲ γένοιτ' ἄν, εἰ νῦν μὲν ἀναστήσας τὴν στρατιὰν ἀπαγάγοις, ἐνιαυσίους [e] ποιησάμενος ἀνοχάς· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ [f] χρόνῳ πρέσβεις ἀποστέλλων τε καὶ δεχόμενος, ἀληθῆ φιλίαν πράττοις καὶ διαλλαγὰς βεβαίας. καὶ εὖ ἴσθι· Ῥωμαῖοι μὲν, ὅσα μήτε τὸ ἀδύνατον, μήτ' ἄλλη τις ἀδοξία [g] προσοῦσα κωλύσει, πάντα ὑπομενοῦσι πράττειν λόγῳ καὶ παρακλήσει πειθόμενοι· ἀναγκαζόμενοι δὲ, ὥσπερ σὺ νῦν ἀξιοῖς, [h] ἀθὲν ἄν ποτε χαρίσαιντο ὑμῖν ἔτε μεῖζον, ἔτ' ἔλαττον, ὡς ἐξ ἄλλων τε πολλῶν πάρεστί σοι καταμαθεῖν, καὶ τὰ τελευταῖα, ἐξ ὧν Λατίνοις συνεχώρησαν ἀποστῆσαι ἀπὸ τῶν ὅπλων. Οὐολοῦσκοι δὲ πολὺ τὸ αὔθαδες

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

et vnicum filium ad turpia et impia facinora adhortari velit. Sed a te peto, vt de communi ſententia ab armis recedas, auctoritate tua inductis Volſcis, vt ad aequas conditiones deſcendant, et pacem vtrique genti honeſtam et conuenientem faciant. Hoc autem fieri poterit, ſi nunc motis caſtris copias abduxeris, inductiis in annum factis. interea vero per legatos, vltro citroque commeantes, de vera amicitia ineunda, et firma pace facienda agere poteris. Et certo illud ſcias, populum Romanum, quaecunque ſalua ſua maieſtate ac honore facere poterit, omnia verbis et precibus adductum, non grauate facturum: ſed ſi cogatur, vt tu nunc vis, nihil vnquam vobis, aut maius, aut minus largiturum; quod cum ex multis aliis potes cognoſcere, tum ex iis, quae nouiſſime Latinis conceſſit, quum ab armis receſſiſſent. Volſci vero (vt iis ſolet accidere, qui nimia felicitate

e Ποιησάμενος *Vat.* quod maluit etiam *Sylburg.* vulgo ποιησόμενος.
f Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ] Rectius forſan τούτων. *Sylb.*
g Προσοῦσα *Vat.* vulgo προσεοῦσα.
h Οὐθὲν ἂν πώποτε *Vat.*

ἔχωσιν, [i] ὡς συμβαίνει τοῖς μεγάλα εὐτυχήσασιν. [k] ἐὰν δὲ διδάσκῃς αὐτὰς, ὅτι πᾶσα μὲν εἰρήνη παντὸς ἐστὶ πολέμου κρείττων· σύμβασις δὲ φίλων, κατὰ τὸν ἐκάστου γινομένη τρόπον, τῶν ὑπ' ἀνάγκης συγχωρηθέντων βεβαιοτέρα· καὶ ὅτι σωφρόνων ἐστὶν ἀνθρώπων, ὅταν μὲν εὖ πράττειν δοκῶσι, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας· [l] ὅταν δ' εἰς ταπεινὰς καὶ φαύλας ἔλθωσι, μηθὲν ὑπομένειν ἀγεννές· καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα εἰς ἡμερότητα καὶ ἐπιείκειαν ἐπαγωγὰ παιδεύματα εὕρηται λόγων, ἃς ὑμεῖς οἱ τὰ πολιτικὰ πράττοντες μάλιστα [m] ἴστε, τῶ τ' αὐχήματος, ἐφ' ᾧ νῦν εἰσιν, ἐκόντες ὑποβήσονται, καὶ ποιήσουσιν ἐξουσίαν σοι τῶ πράττειν, ὅ τι ἂν αὐτοῖς ὑπολαμβάνῃς συνοίσειν. ἐὰν δ' ἀντιπράττωσί σοι, καὶ τὰς λόγους μὴ προσδέχωνται, [n] ταῖς διά σε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τὴν σὴν γενομέναις περὶ αὐτὰς τύχαις, ὡς ἀεὶ διαμενούσαις, ἐπαιρόμενοι, τῆς στρατηγίας αὐτοῖς ἀφίστασο φανερῶς, καὶ

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

felicitate vtuntur) valde ſunt inſolentes. quod ſi eos doceas, qualemcunque pacem quouis bello potiorem eſſe, et amicorum reconciliationem (ſi ſponte fiat) ea firmiorem eſſe, quae ipſa neceſſitate extorquetur: et virorum eſſe prudentia praeditorum, quum res ipſis proſpere ſuccedere videntur, fortuna moderate vti; in rebus vero aduerſis et afflictis ad nullum inhoneſtum facinus ſe dimittere: denique, ſi addideris caetera documenta, quae ſunt inuenta, vt iſtis homines ad manſuetudinem et aequitatem alliciantur, (quae vobis res ciuiles tractantibus optime ſunt nota) ſponte de ſuperbia illa remittent, qua nunc efferuntur, et tibi poteſtatem dabunt faciendi arbitratu tuo, quicquid e re ipſorum fore iudicaris. Quod ſi tibi aduerſentur, nec tuam orationem admittant, elati rebus tuo ductu auſpiciiſque feliciter geſtis, quaſi perpetuo fortunam propitiam ſint habituri, eorum imperium palam deponas, nec ſis proditor

i In *Vat.* et *Lapi Cod.* ὃ συμβαίνει.

k Poſt ἐὰν deſideratur in vulgatis coniunctio δὲ, vt indicat etiam *Lapi* verſio: *ſi vero eos ne doceas. Sylb.*

l Ὅταν δ' εἰς ταπ. et mox καὶ τἄλλα in *Cod. Vat.* vulgo ὅταν δὲ εἰς.

m Ἴστε, ὅτι τῶ τε *Vat.*

n Ταῖς, διά σε καὶ διὰ τὴν *Vat.*

o Μεγέθει

μήτε προδότης γίνῃ τῶν πεπιστευκότων, μήτε πολέμιος τῶν ἀναγκαιοτάτων· ἀσεβὲς γὰρ ἑκάτερον. ταῦτα ἥκω δεομένη σε γενέσθαι μοι παρά σε, Μάρκιε τέκνον, ἅτ' ἀδύνατα, ὡς σύ φῃς, πάσης τ' ἀδίκου καὶ ἀνοσίου συνειδήσεως καθαρά.»

»Φέρε, ἀλλὰ δόξαν αἰσχρὰν οἴεσθαι δέδοικας, ἐὰν, ἃ παρακαλῶ σε, πράττῃς, ὡς ἀχάριστος εἰς τὰς εὐεργέτας ἐξελεγχθησόμενος, οἵ σε πολέμιον ὄντα ὑποδεξάμενοι, πάντων μετέδωκαν, ὧν τοῖς Φύσει πολίταις μέτεστιν ἀγαθῶν. ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ μεγάλα ποιεῖς τοῖς λόγοις ἀεί. οὐκ ἀποδέδωκας οὖν αὐτοῖς πολλὰς καὶ καλὰς ἀμοιβὰς, καὶ νενίκηκας ἀπείρω δή τινι [o] μεγέθει καὶ πλήθει χαρίτων τὰς ἐξ ἐκείνων εὐεργεσίας; οὓς ἀγαπητὸν ἡγεμένῃς καὶ πάντων μέγιστον ἀγαθὸν, ἐὰν ἐλευθέρας οἰκῶσι τὰς πατρίδας, ἃ μόνον ἑαυτῶν κυρίας εἶναι βεβαίως [p] παρεσκεύασας, ἀλλὰ καὶ πεποίηκας ἤδη σκοπεῖν, πότερα καταλῦσαι [q] τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν αὐτοῖς

XLIX.

5 10 15

tor eorum, qui fide tua nituntur, nec hoſtis eorum, qui tibi ſunt coniunctiſſimi: vtrumque enim eſt impium. Haec igitur ea ſunt, fili Marci, quorum cauſſa veni, et quae peto, vt mihi concedas: quae non habent vllas difficultates, quas tu memoras; et quae ab omni iniuſto ac impio facinore adeo ſunt aliena, vt ea ſalua conſcientia facere poſſis.

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

Age vero, infamiamne times, ſi ea, quae tibi ſuadeo, feceris, ne ingrati animi in bene de te meritos redarguaris, qui te ſuum hoſtem hoſpitio exceptum in partem omnium bonorum, quorum ciues nati ſunt participes, receperunt. haec enim ſunt, quae ſemper verbis tantopere exaggeras. Nonne igitur illis magnam et praeclaram gratiam retuliſti, et infinita quadam beneficiorum magnitudine illorum beneficia ſuperaſti? Quibus, quum hactenus ſecum praeclare actum iri, ſeque ſummum bonum adepturos exiſtimarent, ſi ſibi in patria libere viuere licuiſſet, non ſolum hanc ipſorum libertatem conſtabiliſti, ſed etiam effeciſti, vt iam conſultent, vtrum populi Romani imperium

o Μεγέθει καὶ πλήθει χαρίτων *Vat.* vulgatis deſunt duo vocabula καὶ πλήθει.

p Παρεσκεύακας *Vat.*

q Τὴν Ῥωμαίων αὐτῆς ἀρχὴν *Vat.*

r Κατα-

ἄμεινον, ἢ μετέχειν αὐτῆς ἐξ ἴσου κοινὴν [r] κατασησαμένοις πολιτείαν. ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅσοις κεκόσμηκας ἐκ τοῦ πολέμου [s] λαφύροις τὰς πόλεις αὐτῶν, καὶ πηλίκους κεχάρισαι τοῖς συστρατευσαμένοις πλούτους. τοὺς δὲ τοσούτους διά σε γενομένους, [t] καὶ ἐπὶ τηλικαύτης βεβηκότας εὐτυχίας, οὐ δοκεῖς ἀγαπήσειν, οἷς ἔχουσιν, ἀγαθοῖς, ἀλλ' ὀργιεῖσθαί σοι καὶ ἀγανακτήσειν, ἐὰν μὴ καὶ τὸ τῆς πατρίδος [u] αἷμα ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἐπισπείσῃς; ἐγὼ μὲν [x] οὐκ οἶδα. ἔτι μοι καταλείπεται λόγος ἰσχυρὸς μέν, ἐὰν λογισμῷ κρίνῃς αὐτόν, ἀσθενὴς δέ, ἐὰν μετ' ὀργῆς, [y] ὁ περὶ τῆς σὲ δικαίως μισουμένης ὑπὸ σου πατρίδος. ὅτε γὰρ ὑγιαίνουσα καὶ τῷ πατρίῳ κόσμῳ πολιτευομένη, τὴν σὲ δικαίαν κατὰ σοῦ κρίσιν ἐξήνεγκεν, ἀλλὰ νοσοῦσα, καὶ ἐν πολλῷ κλύδωνι σαλευομένη, ὅτε ἅπασα τότε τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχεν, ἀλλὰ τὸ [z] κάκιον

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

perium euertere sit satius, an, constituta republica, in iuris eius aequabilitatem recipi. Omitto enim dicere, quot spoliis ex bello relatis milites tuos ornaris, et quantas diuitias illis sis largitus. Eos igitur, qui tua opera adeo creuerunt, et ad tantam felicitatem euecti sunt, non putas contentos fore praesentibus bonis, sed tibi fore infensos, et iniquo animo laturos, nisi etiam patriae sanguinem ipsorum manibus libaris ac effuderis? Ego certe non puto. Vnum adhuc supereſt dicendum (quod, si rationem in iudicium adhibeas, multum apud te valebit, sin iram, parum) de iniusto odio, quo patriam prosequeris. *neque enim sana erat, nec patriis institutis regebatur, quando te iniuste damnauit: sed morbo laborabat, magnaque tempestate iactabatur, neque totius tunc eadem fuit sententia, sed malae partis,

r Κατασησάμενος *Vat.*

s Λαφύροις τὰς πόλεις αὐτῶν, καὶ *Vat.* tria ista vocabula τ. π. α. vulgatis desunt.

t Καὶ ἐπὶ τηλικαύτης *Vat.* vulgo κ. ε. τηλικαύτας in accus. plur.

u Perperam in *Ed. Steph.* ἄμμα. Vide *Leopardi* Emendat. l. I. cap. 16.

x Ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ] Deest *Vat.* οὖν.

y In *Cod. Vat.* ὁ περὶ etc. vulgatis deest articulus.

* Quae neque sana erat etc. *Gelen.*

z Κακὸν] Κάκιον in *Vat.* et *Lapi Cod.*

ἐν αὐτῇ μέρος πονηροῖς προστάταις [a] χρησάμενον. εἰ δὲ δὴ μὴ τοῖς κακίστοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐδόκει ταὐτὰ, καὶ ὡς ὁ τὰ κράτιστα πολιτευόμενος ἀπηλάθης ὑπ' αὐτῶν, οὐδ' [b] οὕτω σοι προσῆκε μνησικακεῖν πρὸς [c] τὴν σεαυτῆς πατρίδα. πολλοῖς γὰρ δὴ καὶ ἄλλοις τῶν ἀπὸ τῆς βελτίστης πολιτευομένων τὰ παραπλήσια συνέβη παθεῖν· καὶ σπάνιοι δή τινές εἰσιν, οἷς οὐκ ἀντέπνευσε πρὸς τὴν δοκοῦσαν ἀρετὴν φθόνος ἐκ τῶν συμπολιτευομένων [d] ἄδικος. ἀλλ' ἀνθρωπίνως, ὦ Μάρκιε, φέρουσι καὶ μετρίως ἅπαντες οἱ γενναῖοι τὰς συμφορὰς, καὶ πόλεις μεταλαμβάνουσιν, ἐν αἷς οἰκήσαντες [e] οὐδὲν λυπήσουσι τὰς πατρίδας· ὥσπερ καὶ Ταρκύνιος ἐποίησεν, ὁ Κολλατῖνος ἐπικαλούμενος· [f] ἱκανὸν ἐν παράδειγμα, καὶ οἰκεῖον· ὃς συνελευθερώσας ἀπὸ τῶν τυράννων τοὺς πολίτας, ἔπειτα διαβληθεὶς πρὸς αὐτοὺς, ὡς συμπράττ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

partis, quae prauos duces sequuta fuerat. Si vero non solum pessimis, sed caeteris etiam, ita visum fuisset, et ab illis, vt ciuis, qui rempublicam male administraret, expulsus fuisses, tamen ne sic quidem te iniuriarum a patria acceptarum memorem esse decebat. Nam et multis aliis optime rempublicam administrantibus idem accidit: rarique sunt illi, quorum virtuti ciuium aemulorum inuidia iniuste aduersata non fuerit. Sed omnes viri fortes, Marci, calamitates humanitus et aequo animo ferunt; suasque sedes in alias vrbes transferunt, vbi degentes patriae nullas molestias afferant: sicut etiam fecit Tarquinius cognomine Collatinus, (quod exemplum, idque domesticum, sufficit) ille, qui ciues suos ex tyrannide in libertatem suorum sociorum opera vsus vindicauit, et qui deinde apud eos traductus fuit,

a Post χρησάμενον subaudiendum e praecedentibus ταύτην τὴν γνώμην ἔσχεν: vel desideratur ἐπεκράτησεν, aut aliud verbum simile. *Sylb.*

b Οὕτως] οὕτω *Vat.*

c Τὴν σεαυτῆς πατρίδα in *Vat.* et *Lapi Cod.* quo modo legendum esse monuerunt *Sylb.* et *Port.* Voc. πατρίδα vulgatis deest.

d "Αδικος in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo legitur ἀδίκως.

e Οὐθὲν λυπήσουσι *Vat.*

f Ἱκανὸν ἐνπαράδειγμα οἰκεῖον,

g Καὶ

των πάλιν τοῖς τυράννοις τὴν κάθοδον, [g] καὶ διὰ ταῦτα ἐξελαθεὶς καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς πατρίδος, ὀκ ἐμνησικάκει πρὸς τὰς ἐκβαλόντας αὐτὸν, ὀδ' ἐπεστράτευε τῇ πόλει τὰς τυράννυς ἐπαγόμενος, ὀδ' ἐποίει τεκμήρια τῶν διαβολῶν τὰ ἔργα, ἀλλ' εἰς τὴν μητρόπολιν ἡμῶν Λαυίνιον ἀπελθὼν, ἐκεῖ πάντα τὸν λοιπὸν ἐβίω χρόνον, εὔνους ὢν τῇ πατρίδι καὶ Φίλος.„

L. „[h] Ἔγω δ' ἂν ὅμως, καὶ διδόσθω τοῖς τὰ δεινὰ παθῶσι μὴ διακρίνειν, εἴτε Φίλιον εἴη τὸ κακῶς δεδρακὸς, εἴτ' ἀλλότριον, ἀλλ' ἴσην πρὸς ἅπαντας ὀργὴν ἔχειν· ἔπειτα ὀχ ἱκανὰς εἰσπέπραξαι παρὰ τῶν [i] ὑβρισάντων τὰς δίκας, μηλόβοτον πεποιηκὼς γῆν αὐτῶν τὴν ἀρίστην, καὶ πόλεις διαπεπορθηκὼς συμμαχίδας, ἃς πολλοῖς πόνοις [k] κ]τησάμενοι κατέσχον, καὶ τρίτον ἤδη τοῦτο ἔτος εἰς πολλὴν τῶν ἀναγκαίων κατακεκλεικὼς ἀπορίαν; ἀλλὰ καὶ μέχρις ἀνδραποδισμοῦ τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

fuit, quasi tyrannis fauens eos in patriam reducere conaretur; quique propterea in exsilium pulsus fuit, et tamen iniuriarum memoriam, ab iis acceptarum, a quibus fuerat expulsus, deposuit, nec cum tyrannis arma reipublicae intulit, nec factis suis aduersariorum calumnias confirmauit; sed quum in veterem nostram patriam Lauinium se contulisset, ibi totum reliquum vitae spatium beneuolus et amicus patriae exegit.„

Faciamus tamen et concedamus, eos, qui iniuriam acceperunt, non diiudicare, vtrum is, qui fecit iniuriam, sit amicus, an inimicus, sed aeque omnibus esse iratos; an non satis poenarum exegisti ab iis, qui te contumelia affecerunt, qui fertilissimum eorum agrum pecori pascuum feceris, et socias vrbes diripueris, quas multis laboribus quaesitas in suam ditionem redegerant, et tertium iam annum ad magnam commeatuum inopiam eos compuleris? sed etiam, immani et insano furore impulsus,

g Καὶ διὰ τοῦτο *Vat.*

h Optime in *Cod. Vat.* ἔγω δ' ἂν ὅμως καὶ διδόσθω τοῖς τὰ δεινὰ παθοῦσι. Nam vulgatae sic dant verba conturbata: καὶ διδόσθω τὰ δεινὰ τοῖς παθοῦσι.

i Ὑβρισάντων σε δίκας, γῆν τε αὐτῶν τὴν ἀρίστην πεποιηκὼς μηλόβοτον, καὶ πόλεις *Vat.*

k Κτησαμένη κατέσχον] Vel κτησάμενοι legendum, (vt voluerunt *Sylb.* et *Port.*) vel vt in *Vat.*

κατασκαφῆς τὴν ἀγριαίνουσαν καὶ μαινομένην ὀργὴν προσάγεις· καὶ ὀδὲ τὰς πεμφθέντας ὑπὸ τῆς βουλῆς πρέσβεις Φέροντάς σοι τῶν τ' ἐγκλημάτων ἄφεσιν, καὶ κάθοδον ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, Φίλους καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐλθόντας ἐνετράπης· ὀδὲ τοὺς ἱερεῖς, οὓς τὸ τελευταῖον ἔπεμψεν ἡ πόλις, ἱερὰ στέμματα θεῶν ἔχοντας, γηραιοὺς ἄνδρας [l] τοὺς τῶν θεῶν σεβασμοὺς] προτείνοντας, [ὀδέξω·] ἀλλὰ καὶ τούτους ἀπήλασας, αὐθάδεις καὶ δεσποτικὰς ὡς κεκρατημένοις ἀποκρίσεις δούς. ἐγὼ μὲν ὀκ ἔχω, [m] πῶς ἐπαινέσω ταῦτα τὰ σκληρὰ καὶ ὑπέραυχα, καὶ τὴν θνητὴν Φύσιν ἐκβεβηκότα δικαιώματα, ὁρῶσα καταφυγὰς εὑρημένας ἅπασιν ἀνθρώποις καὶ παραιτήσεις, [n] ὧν

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

pulsus, ad illos in seruitutem abducendos, vrbemque euertendam venis: et ne legatos quidem a senatu missos, tibi criminum absolutionem et reditum in patriam afferentes, amicos atque bonos viros es reueritus; neque sacerdotes postremo ab vniuerso populo missos, viros senes, qui sacras deorum coronas *ac insignia* praetendebant; sed istos etiam repulisti, superbo et imperioso responso non aliter, ac victis, dato. Equidem nullo modo laudare possum haec dura, et supra modum superba, et mortalis naturae terminos transeuntia postulata, quod videam, omnibus hominibus refugia inuenta esse et deprecationes mutuarum offen-

Vat. et *Lapi Cod.* κτησαμένη κατέσχεν, καὶ τρίτον ἤδη τοῦτ' ἔτος.

l Inclusa, e *Cod. Rom.* addita, agnoscit etiam *Lapi* versio: *serta deum sacra habentes, viros senes, et eos deorum cultiones praetendentes.* vbi στέμματα ἔχοντας idem est, quod alibi ἱκετηρίας προτείνοντας, *praeferentes ramos oleaginos laneo filamento obuolutos.* Sic enim *Sophoclis* Scholiastes στέμμα interpretatur τὸ προσειλημένον ἔριον τῷ θαλλῷ. Huiusmodi autem ramum supplices gestare solitos, cum aliunde patet, tum ex *Iliad.* α. quo *Dionysius* noster hic videtur alludere. Στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν etc. Supra (pag. 491. v. 17.) sine στεμμάτων mentione dixerat: θεῶν τὰ σύμβολα Φέροντας, καὶ τὰς ἱερὰς ἀμπεχομένους ἐσθῆτας. *Sylb.* In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ἱερὰ στέμ. θ. ἔχ. γηρ. ἄνδρας προτείνοντας· ἀλλὰ etc. quae sic in suam sedem restituenda censet *Port.* γηραιοὺς ἄνδρας, ἱερὰ στέμματα θεῶν ἔχοντας καὶ προτείνοντας.

m Πῶς αἰνέσω *Vat.*

n Ὧν ἂν ἐξαμαρτάνωσι *Vat.*

o Legitima

ἐξαμαρτάνωσι περὶ ἀλλήλως, ἱκετηρίας, καὶ λιτὰς, καὶ τὸ καταφυγεῖν ἐπὶ τὰς ἠδικημένως τὸ ἀδικεῖν ταπεινόν, θεῶν ἡμῖν ταῦτα τὰ ἔθη κατασησαμένων· [o] ὑφ' ὧν μαραίνεται πᾶσα ὀργὴ, καὶ ἀντὶ τοῦ μισεῖν τὸν ἐχθρὸν, ἐλεεῖ· τὰς δ' αὐθαδείᾳ χρησαμένως καὶ λιτὰς ἱκετῶν ὑβρίσαντας, ἅπαντας νεμεσωμένως ὑπὸ θεῶν, καὶ εἰς συμφορὰς καταστρέφοντας οὐκ εὐτυχεῖς. αὐτοὶ γὰρ δὴ πρῶτον οἱ ταῦτα [p] κατασησάμενοι καὶ παραδόντες ἡμῖν θεοὶ, συγγνώμονες τοῖς ἀνθρωπίνοις εἰσὶν ἁμαρτήμασι, καὶ εὐδιάλλακτοι, καὶ πολλοὶ ἤδη μεγάλα εἰς αὐτοὺς [q] ἐξαμαρτόντες, εὐχαῖς καὶ θυσίαις τὸν χόλον ἐξιλάσαντο· εἰ μὴ σὺ, ὦ Μάρκιε, ἀξιοῖς τὰς μὲν τῶν θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους. δίκαια μὲν ἂν ποιήσεις καὶ σεαυτῷ πρέποντα, καὶ τῇ πατρίδι

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

offenſarum, preces ſupplices et precationes, et vt is, qui fecit iniuriam, ad eos, qui eam ſunt paſſi, humiliter confugiat: qui mos nobis a diis eſt conſtitutus, quo omnis ira mollitur, et odium, quod eſſet exercendum in inimicum, in miſericordiam conuertitur: contra vero, omnes, qui ſuperbi ſunt, et ſupplicum preces cum contumelia repellunt, in deorum indignationem incurrere, et tandem in miſeras calamitates incidere animaduertam. Nam ipſi dii, qui primi hunc morem conſtituerunt et nobis tradiderunt, facile humana peccata condonant, et hominibus reconciliantur: et iam multi, quum grauiter in eos deliquiſſent, precibus tamen et ſacrificiis iram *eorum* placarunt. niſi forte, tu Marci, aequum eſſe cenſes, vt deorum ira ſit mortalis; hominum vero, immortalis. Recte igitur et ex dignitate tua feceris, ſi tu quoque ipſi patriae, ſaltem poeni-

o Legitima conſtructio poſtulat, vt legamus: κῆ ἀντὶ τοῦ μισεῖσθαι τὸν ἐχθρὸν, ἐλεεῖται, vel potius ἀντὶ τοῦ μισεῖν τὸν ἐχθρὸν, ἐλεῶμεν. Si tamen vulgata lectio, vtcunque dura et figurata, retineatur, ſic vertes: *a quo omnis ira lenitur, et qui eſt iratus cum inimicum odio proſequi deberet, eum miſeratur:* vel hoc modo: *qui mos omnem iram ſedat, et facit, vt inimicum, quem odio proſequi deberemus, miſeremur. Port.*

p Παρασησάμενοι] Forſan κατασησάμενοι. *Port.*

q Ἐξαμαρτάνοντες] Omnino legendum ἐξαμαρτόντες. *Port.*

r Non

[r] αὐτῇ ἀφεὶς τὰ ἐγκλήματα, μετανοήσῃ γε καὶ διαλλαττομένῃ, καὶ ὅσα πρότερον [s] ἀφείλετό σε, νῦν ἀποδιδόσῃ.„

„Εἰ δ' ἄρα πρὸς ἐκείνην ἀδιαλλάκτως ἔχεις, ἐμοὶ ταύτην δὸς, ὦ τέκνον, τὴν τιμὴν καὶ χάριν, παρ' ἧς ὀ τὰ ἐλαχίστα ἄξια ἔχεις, [t] ὀδ' ὧν ἀντιποιήσαιτ' ἄν τις καὶ ἕτερος, ἀλλὰ τὰ μέγιστα καὶ τιμιώτατα, καὶ οἷς ἅπαντα τὰ λοιπὰ κέκτησαι, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. δανείσματα γὰρ ἔχεις ταῦτα ἐμὰ, καὶ οὐκ ἀφαιρήσεταί με ταῦτα οὐδεὶς [u] ὁ τόπος, ὁ καιρὸς, οὐδέ γε αἱ Οὐολούσκων, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εὐεργεσίαι συμπάντων καὶ χάριτες τοσοῦτον [x] ἰσχύσουσιν, οὐδ' ἂν οὐρανομήκεις γένωνται, ὥστε τὰ τῆς φύσεως ἐξαλεῖψαι καὶ παρελθεῖν δίκαια· ἀλλ' ἐμὸς ἅπαντα τὸν χρόνον ἔσῃ, καὶ πρώτῃ πάντων τὰς τοῦ βίου χάριτας ὀφειλήσεις μοι, καὶ ὧν ἂν δέωμαι, δίχα προφάσεως ὑπεργήσεις.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

poenitenti et tecum in gratiam redeunti, et omnia, quae ante tibi abſtulerat, nunc reſtituenti, crimina remiſeris.„

„Quod ſi in illam es implacabilis, at mihi, fili, hunc honorem et gratiam concede, a qua beneficia non parui pendenda accepiſti, et quae nec aliùs quiſpiam ſibi vendicabit; ſed maxima et pretioſiſſima, et quorum ope caeteras res omnes paraſti, corpus et animam. Haec enim a me es mutuatus, nec vllus locus, nec vllum tempus haec mihi auferet; nec ipſorum Volſcorum, nec caeterorum omnium hominum beneficia et merita tantum valebunt, licet ſua magnitudine coelum attingerent, vt iura naturae a te obliterentur et negligantur: ſed meus eris omni tempore, mihique omnium primae gratiam acceptae vitae debebis; et quae petam, mihi ſine vlla cauſſatione concedes.

Lex

r Non abſurde poſt αὐτῇ diſtinxeris, hoc ſenſu: *recte igitur feceris, et e tua pariter ac patriae ipſius dignitate, ſi culpam ei remiſeris poenit. Sylb.*

s Ἀφείλετό σοι *Vat.*

t Οὐδ' ὧν ἀντιποιήσαιτ' ἄν τις *Vat.* pro optatiuo eſt in vulgatis ſubiunctiuus ἀντιποιήσηται.

u Οὔτε τόπος, οὔτε καιρὸς, οὐδέ γε αἱ Οὐολούσκων *Vat.* Articulus αἱ deeſt vulgatis.

x Ἰσχύσειν *Vat.*

y Κφγὼ

τοῦτο γὰρ ὁ τῆς φύσεως νόμος ὥρισεν ἅπασι τοῖς αἰσθήσεως καὶ λόγου μετειληφόσι τὸ δίκαιον· ᾧ πιστεύσασα, Μάρκιε τέκνον, ᵧ ἐγὼ δέομαί σε μὴ ἐπαγαγεῖν πόλεμον τῇ πατρίδι, καὶ ἐμποδὼν ἵσταμαί σοι βιαζομένῳ. ἢ προτέραν ἂν ἐμὲ τὴν ἐναντιωμένην σοι μητέρα ταῖς ἐρινύσι προθυσάμενος αὐτοχειρίᾳ, τότε τὸ κατὰ τῆς πατρίδος ᶻ ἄρχου πολέμου· ἢ τὸ μητροκτόνον ἄγος ἀναδέμενος, εἶξον τῇ σεαυτοῦ μητρὶ, καὶ δός, ὦ τέκνον, τὴν χάριν ἑκών· νόμον μὲν τόνδε, ὃν ᵃ οὐδεὶς πώποτε ἀνεῖλε χρόνος, τιμωρὸν καὶ σύμμαχον ἔχουσα, οὐκ ἀξιῶ, Μάρκιε, μόνη τιμῶν, ἃς ἅπαντες ἔχουσιν, ἄμοιρος ἐκ σοῦ γενέσθαι. ἔργων δὲ χρηστῶν ᵇ ὑπομνήσεις, ἵνα ἀφῶ τὸν νόμον, σκόπει πάλιν, ὡς πολλὰς καὶ μεγάλας· ἧτις ὀφανὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ᶜ καταλειφθέντα σε παραλαβοῦσα νήπιον, διέμεινα ἐπί σοι χήρα, καὶ τὰς ἐπὶ τῆς

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

Lex enim naturae omnibus, qui ſunt ſenſus et rationis participes, hoc ius ſtatuit; quo freta, fili Marci, te oro, ne bellum patriae inferas, et tuae violentiae obſiſto. Aut certe, vbi prius me matrem tuam tibi aduerſantem furiis propria manu mactatam obtuleris, tunc bellum contra patriam incipe mouere, aut parricidii piaculum reformidans matri tuae cede, eique, o fili! hoc beneficium da vltro ac libenter. Quum igitur hanc legem, quam nullum vnquam tempus ſuſtulit, auxiliatricem ſociamque habeam, indignum eſſe cenſeo, Marci, me ſolam honoribus mihi ab hac conceſſis per te fraudari. Sed, vt hanc legem omittam, conſidera etiam, quot et quanta ſint mea in te beneficia, quae commemorare poſſum: ſiquidem, quum te pupillum a patre relictum accepiſſem infantem, tua cauſſa vidua permanſi, et educa-

ᵧ Κἀγὼ δέομαί σε μὴ ἐπάγειν πόλεμον in *Vat.* et *Lapi Cod.*

ᶻ Ἄπλα *Vat.*

ᵃ Οὐθεὶς *Vat.*

ᵇ *Lapus* vertit *recordare*: quare ὑπομνήσει ſeu ὑπομνήσῃ videtur legiſſe. Ὑπομνησθεὶς *recordatus* malit *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὑπομνήσεις, et dein ὡς πολλὰς καὶ μεγάλας. Vulgatam lectionem tuetur *Portus*; cenſetque, πολλὰ καὶ μεγάλα ad ἔργων, non ad ὑπομνήσεις, eſſe referenda.

ᶜ Καταλειφθέντα σε παραλαβοῦσα νήπιον, διέμεινα *Vat.* Pronomen σε vulgatis deeſt, eadem διέμενον dant.

παιδοτροφίας ἀνήντλησα πόνους, οὐ μήτηρ μόνον, ἀλλὰ καὶ πατὴρ, ᵈ καὶ τροφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ πάντα τὰ φίλτατά σοι γενομένη. ἐπειδὴ δ' εἰς ἄνδρας ἦλθες, ἐξὸν μοι τότε ἀπηλλάχθαι τῶν φροντίδων ἑτέρῳ γημαμένην, καὶ ἕτερα τέκνα ἐπιθρέψαι, καὶ πολλὰς ᵉ γηροβοσκὰς ἐλπίδας ἐμαυτῇ καταλιπεῖν, οὐκ ἠβουλήθην, ἀλλ' ἔμεινα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑστίας, καὶ τὸν αὐτὸν ἔτερξα βίον, ἐν σοὶ μόνῳ πάσας τιθεῖσα τὰς ἐμαυτῆς ἡδονάς τε καὶ ὠφελείας· ὧν ἔψευσάς με, τὰ μὲν ἄκων, τὰ δὲ ἑκὼν, καὶ πασῶν ἀτυχεστάτην ἐποίησας μητέρων. ποῖον γὰρ χρόνον, ἀφ' οὗ σε εἰς ἄνδρας ἤγαγον, ἄνευ λύπης ἢ φόβου διετέλεσα; ἢ πότε ἱλαρὰν ἔσχον ἐπί σοι τὴν ᶠ ψυχὴν, πολέμους ἐπὶ πολέμοις σέλλοντα ὁρῶσά σε, καὶ μάχας ἐπὶ μάχαις ἀναιρούμενον, καὶ τραύματα ἐπὶ τραύμασι λαμβάνοντα;„

„Ἀλλ' ᵍ ἐξ ὧν ἐπολιτεύου καὶ τὰ κοινὰ ἔπρατ- LII.

educationis labores pertuli; nec matris tantum, ſed patris, fratris, nutricis, ſororis, et cariſſimarum neceſſitudinum loco tibi fui. Deinde vero, vbi ad aetatem virilem euaſiſti, quum mihi tunc liceret his curis liberatae alteri nubere, alioſque liberos educare, et multa praeſidia mihi parare, quibus ſenectutem meam nutritum iri ſperare potuiſſem, hoc tamen facere nolui: ſed in eadem domo manſi, et eodem vitae genere contenta fui, in te vno collocatis meis voluptatibus et commodis; quibus me partim inuitus, partim ſponte fruſtratus es, et omnium matrum miſerrimam feciſti. quando enim vnquam, ex quo te ad virilem aetatem perduxi, ſine dolore aut metu vixi? aut quando animum hilarem propter te habui, quum te viderem ſemper bella poſt bella parare, et proelia poſt proelia ſuſcipere, et vulnera poſt vulnera accipere?„

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* 266. *V.C. Var.* 268.

„At fortaſſe ego, mater tua, ex quo ad rempublicam eiuſque

ᵈ Καὶ ἀδελφὸς, quae in vulgatis pone πατὴρ leguntur, deſiderantur in *Cod. Vat.*

ᵉ Male γηροβόσκους in *Ed. Steph.*

ᶠ Τὴν ψυχὴν *Vat.* vulgatis articulus deeſt.

ᵍ *Gelenius* legit ἐξ οὗ. cui reſpondere videtur ſequens τότε. *Sylb.*

b Optime

τες, ἡδονήν τινα ἐκαρπωσάμην ἡ μήτης ἐγὼ διά σε; τότε μὲν ἦν τὰ μάλιστα ἠτύχην, [h] στάσεως πολιτικῆς μέσον ὁρῶσά σε κείμενον. ἐν οἷς γὰρ ἀνθεῖν ἐδόκεις πολιτεύμασι, καὶ πολὺς ἔπνεις ἐναντιώμενος ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας τοῖς δημοτικοῖς, [i] ταῦτα ἐμοὶ φόβος μετὰ ἦν, ἐνθυμουμένη τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡς ἐπὶ μικρᾶς αἰωρεῖται ῥοπῆς, καὶ ἐκ πολλῶν ἀκουσμάτων τε καὶ παθημάτων μαθόσῃ, ὅτι τοῖς ἐπισήμοις ἀνδράσι θεία τις ἐναντίωται νέμεσις, ἢ φθόνος τις ἀνθρώπινος πολεμεῖ· καὶ ἦν ἄρα [k] μάντις ἀληθὴς, ὡς μήποτ' ὤφελον, τῶν ἐκβησομένων. κατηγωνίσατό γ' ἔν σε πολὺς ἐπιῤῥάξας ὁ πολιτικὸς φθόνος, καὶ ἀνήρπασεν ἐκ τῆς πατρίδος· ὁ δὲ μετὰ ταῦτά μοι βίος, [l] εἰ δεῖ καὶ βίον αὐτὸν καλεῖν, ἀφ' ὅ με καταλιπὼν ἔρημον ἐπὶ τοῖς παιδίοις τούτοις ἀπῆλθες, ἐν τούτῳ δεδαπάνηται τῷ ῥύπῳ, καὶ ἐν τοῖς πενθίμοις τρύχεσι τούτοις. ἀνθ' ὧν ἁπάντων ταύτην ἀπαιτῶ σε χά-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

eiusque administrationem accessisti, voluptatem aliquam propter te percepi. imo vero tunc potissimum infelix fui, quum te in mediis ciuium seditionibus iactari viderem. nam in quibus actis florere videbaris, et plebi pro optimatum factione vehemens odium spirans aduersabaris, haec me terrebant plurimum; quia cogitabam, paruo momento vitae humanae vicem mutari, multisque rebus variisque casibus auditis, sciebam, diuinam quandam indignationem viris illustribus aduersari, aut quandam hominum inuidiam illis bellum facere. Rerum igitur, quae tibi euenturae erant, vera vates eram, atque vtinam nunquam fuissem. Ingens igitur ciuium inuidia ingruens te oppressit, et ex patria expulit. Vita autem mea post haec (si modo vita est appellanda, ex quo me desolatam cum hisce pueris relinquens abiisti) in his sordibus traducta est, et in his vestibus lugubribus. Pro quibus omnibus beneficiis hanc vnam gratiam

h Optime in *Cod. Vat.* στάσεως πολιτικῆς μέσον ὁρῶσά σε κείμενον, *te intuens in media seditione ciuili positum*, prout vertit *Lapus.* Ἐν μεταξὺ deesse coniecerat *Sylb.* Ἐν μέσῳ *Portus.* Voc. μέσον deest vulgatis.

i Ταῦτ' ἐμοὶ *Vat.*

k Μάντις ἀληθὴς *Vat.* vulgo μάντις ἀληθῶς.

l Εἰ δὴ καὶ βίον αὐτὸν δεῖ καλεῖν *Vat.*

m Μηδ'

ριν, μηδέποτέ σοι βαρεῖα γενομένη, [m] μηδ' εἰς τὸν λοιπὸν ἐσομένη χρόνον, ἕως ἂν ζῶ, διαλλαγῆναι πρὸς τὰς σαυτῆ πολίτας ἤδη ποτὲ, καὶ παύσασθαι τὸν ἀμείλικτον χόλον φυλάσσοντα κατὰ τῆς πατρίδος· κοινὸν ἀγαθὸν ἀμφοτέροις ἡμῖν ἀξιῶσα λαβεῖν, καὶ ἐκ ἐμαυτῆς ἴδιον μόνης. σοί τε γὰρ, ἐὰν πεισθῇς, καὶ μηθὲν ἀνήκεστον ἐξεργάσῃ, καθαρὰν καὶ ἀμίαντον ἔχειν συμβήσεται τὴν ψυχὴν ἀπὸ παντὸς χόλου καὶ ταράγματος δαιμονίου· ἐμοί τε ἡ παρὰ τῶν πολιτῶν τε καὶ πολιτίδων τιμὴ ζώσῃ τε παρακολουθοῦσα, βίον εὐδαίμονα ποιήσει, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ἀποδιδομένη, καθάπερ εἰκὸς εὔκλειαν ἀθάνατον οἴσει. καὶ εἴ τις ἄρα [n] τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀπολυθείσας τῶ σώματος ὑποδέξεται τόπος, ἆρ' ὁ καταχθόνιος καὶ ἀφεγγὴς ὑποδέξεται τὴν ἐμὴν, ἐν ᾧ φασι τὰς κακοδαίμονας οἰκεῖν, ἀλλ' ὁ μετέωρος καὶ καθαρὸς αἰθὴρ, ἐν ᾧ τὰς ἐκ θεῶν φύντας οἰκεῖν λόγος, εὐδαίμονα καὶ μακάριον ἔχοντας βίον· οἷς διαγ-

gratiam reposco, ego, quae tibi nunquam fui molesta, nec in posterum, donec viuam, sum futura, vt cum tuis ciuibus in gratiam redeas, et tandem aliquando tuam implacabilem iram contra patriam seruare desinas, postulans, vt rem vtrique nostrum, non autem mihi soli commodam concedas. Nam si me audieris, et nihil grauius admiseris, tibi continget, vt conscientiam puram, et ab omni ira ac terrore diuino liberam habeas: ac mihi viuenti ab omnibus meis ciuibus, tum maribus, tum foeminis, habitus honor vitam beatam faciet, et mihi defunctae delatus, (vt est verisimile) gloriam immortalem afferet. Et si quis est locus, qui humanas animas corpore solutas recipiat, non infernus ille et luce carens *locus* animam meam excipiet, vbi sceleratorum sedes esse ferunt, nec campi, quos Lethaeos vocant; sed sublimis et purus aether, in quo diis genitos felicem et beatam vitam degere fama est. Quibus annunciata

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

m Μηδ' εἰς τὸν *Vat.* vulg. μηδὲ, sine apostropho.

n Τὰς ἀνθρωπίνας *Vat.*

γέλλασα τὸ σὸν εὐσεβὲς καὶ τὰς σὰς χάριτας, αἷς αὐτὴν ἐκόσμησας, ἀεί τινας αἰτήσεταί σοι παρὰ θεῶν ἀμοιβὰς καλάς.»

LIII. »Ἐὰν δὲ προπηλακίσῃς τὴν σεαυτῆ μητέρα καὶ ἄτιμον ἀπολύσῃς, ὅ τι μὲν αὐτῷ σοι συμβήσεται διὰ ταῦτα παθεῖν, οὐκ ἔχω λέγειν, μαντεύομαι δ' οὐδὲν εὐτυχές. ὅτι δ', [o] ἐὰν καὶ τἄλλα πάντα εὐδαιμονῇς, ἔσῳ γὰρ, ἡ δι' ἐμὲ καὶ τὰς ἐμὰς συμφορὰς παρακολουθήσασά σοι, καὶ οὐδέποτ' ἀνήσασα τὴν ψυχὴν ὀδύνῃ, πάντων ἀγαθῶν σοι ἀνόνητον ποιήσει τὸν βίον, εὖ οἶδα. ὁ γὰρ ἀνέξεται Οὐετυρία, τὴν δεινὴν καὶ ἀνήκεστον ὕβριν ἐν τοσούτοις μάρτυσιν ὑβρισθεῖσα, τὸν ἐλάχιστον βιῶναι χρόνον· ἀλλ' ἐν τοῖς ἁπάντων ὑμῶν φίλων τε καὶ ἐχθρῶν ὄμμασιν ἐμαυτὴν [p] διαχρήσομαι, βαρεῖαν ἀρὰν, καὶ δεινὰς ἐρινύας ἀντ' ἐμαυτῆς καταλιποῦσά σοι τιμωρούς. ὧν μὴ δεήσειεν, ὦ θεοὶ τῆς Ῥωμαίων φύλακες ἡγεμονίας· ἀλλ' εὐσεβεῖς καὶ καλὰς δοίητε Μαρκίῳ λογισμούς· καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

ciata tua pietate, tuisque beneficiis, quibus a te ornata fuerit, semper tibi praeclaram aliquam remunerationem a diis petet.„

„Sed, si matrem tuam contemseris, et cum ignominia dimiseris, equidem, quid tibi propterea sit euenturum, dicere non possum; veruntamen tibi nihil fausti praedico. Illud sat scio, etiam si caeteris in rebus felix fueris, (fingamus enim hoc quoque) fore tamen, vt dolor, qui mei mearumque calamitatum caussa te prosequetur, animam tuam nunquam dimissurus, nullis bonis vitam tuam frui patiatur. neque enim Veturia graui et atroci contumelia, praesentibus tot testibus affecta, vel minimum temporis spatium viuere poterit: sed in conspectu omnium vestrum, tum amicorum, tum inimicorum, mihi ipsi manus violentas afferam, graues imprecationes, diraſque Furias, quae meas iniurias vlciscantur, tibi relinquens. Quam necessitatem, dii imperii Romani custodes, auertite, et piam bonamque mentem Marcio date: et sicut

o Ἐὰν καὶ τἄλλα *Var.* vulgo legitur ἐὰν κατὰ τὰ ἄλλα.

p Διαχρησόμενος *Var.* vulgo διαχειρίσομαι.

q Καὶ

ὥσπερ ἄρτι προσιόντι μοι τούς τε πελέκεις ἀπέθετο, καὶ τὰς ῥάβδους ἔκλινε, καὶ τὸν δίφρον ἀπὸ τοῦ βήματος ἔθηκε χαμαὶ, [q] καὶ πάντα τὰ ἄλλα, οἷς κοσμεῖσθαι τὰς αὐτοκράτορας ἀρχὰς νόμος, τὰ μὲν ἐμείωσε, τὰ δ' ἐκποδὼν εἰς τέλος ἐποίησε· δῆλον ἅπασι βουλόμενος ποιῆσαι, ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ἄρχειν αὐτῷ προσήκει, ὑπὸ δὲ τῆς μητρὸς ἄρχεσθαι· ἴστω καὶ νῦν τιμίαν καὶ περίβλεπτόν με ποιήσειε, καὶ χαρισάμενος τὴν κοινὴν πατρίδα, ἀντὶ κακοδαιμονεστάτης εὐδαιμονεστάτην ἀποδείξειέ με πασῶν γυναικῶν. εἰ δὲ [r] ὅσιόν ἐστι καὶ θεμιτὸν υἱῷ γόνασι [s] προκυλίεσθαι μητέρα, καὶ τοῦτο καὶ πᾶν ἄλλο ταπεινὸν σχῆμα καὶ λειτούργημα ὑπομενῶ σωτηρίας ἕνεκα τῆς πατρίδος.»

LIV. Ταῦτα εἰποῦσα, ἔῤῥιψεν ἑαυτὴν χαμαὶ, καὶ περιπλέξασα ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις τὼ πόδε τοῦ Μαρκίου, κατεφίλησε. πεσούσης δ' αὐτῆς, αἱ μὲν γυναῖκες ἀνεβόησαν ἅμα πᾶσαι κωκυτὸν ὀξὺν καὶ μακρόν. οἱ δ'

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

sicut modo me aduentante secures deposuit, fascesque demisit, sellamque de tribunali in terram transtulit, caeteraque insignia, quibus summi magistratus ornari solent, partim minuit, partim penitus amouit, (quod omnibus notum facere vellet, ipsum decere in alios habere imperium, at matrem in ipsum) ita etiam nunc honoratam et conspicuam me faciat, et, communi patria mihi donata, me ex infelicissima felicissimam omnium mulierum reddat. Et, si decet, et, si fas est, matrem ad filii genua procumbere, nec alium quemuis humilem habitum ministeriumue pro patriae salute subire grauabor.„

Quum haec dixisset, se humi proiecit, et manibus ambabus Marcii pedes amplexa deosculata est. Quum autem illa se prostrauisset, omnes mulieres simul sublato clamore gemitum et longum eiulatum ediderunt. Volsci vero, qui in consessu

q Καὶ πάντα τἄλλα *Var.*

r Pro αἴσιον aptius legemus ὅσιον. *Lapus* vertit: *aequum licitumque est. Sylb.*

s Rectius fortasse προσκυλίεσθαι; vt supra dicit πρὸς τοῖς ἑαυτῆ γόνασι κυλιομένην. *Sylb.*

ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντες Οὐολόσκων ἐκ ἀνέσχοντο τὴν [t] ἀήθειαν τῆς ὄψεως, ἀλλ' ἀπεστράφησαν. αὐτὸς δὲ ὁ Μάρκιος [u] ἀναλόμενος ἐκ τῶ δίφρω, καὶ περιπεσὼν τῇ μητρὶ, ἀνίστησιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς γῆς ὀλίγον ἐμπνέουσαν· καὶ [x] περιβαλὼν, καὶ πολλὰ ἐκχέας δάκρυα, εἶπε· „Νικᾶς, ὦ μῆτερ, ἐκ εὐτυχῆ νίκην, ἔτε σεαυτῇ, ἔτ' ἐμοί· [y] τὴν μὲν γὰρ πατρίδα σέσωκας, ἐμὲ δὲ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόστοργον υἱὸν ἀπολώλεκας.„ ταῦτα εἰπὼν, ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἀπῆει, κελεύσας ἀκολουθεῖν [z] τήν τε γυναῖκα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ παιδία· ἔνθα τὸν λοιπὸν τῆς ἡμέρας χρόνον, σκοπέμενος σὺν αὐταῖς, ὅ τι χρὴ πράττειν, διετέλεσεν. [a] ἦν δὲ τὰ δόξαντα αὐτοῖς τοιάδε. περὶ μὲν τῆς καθόδω, μήτε τὴν βουλὴν τέλος μηδὲν ἐνφέρειν εἰς τὸν δῆμον, μήτ' ἐκεῖνον ἐπιψηφίζειν, πρὶν ἂν τοῖς Οὐολόσκοις εὐτρεπῆ γένηται [b] τὰ περὶ Φιλίας καὶ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

confessu aderant, eius spectaculi nouitatem ferre non potuerunt, sed oculos auerterunt. Ipse vero Marcius, quum ex sella prosiluisset, matrique incubuisset, eam exanimatam erexit, amplexusque eam, et multis lacrymis effusis, ita est loquutus: „Vicisti, mater; sed victoriam, nec tibi, nec mihi felicem reportasti: patriam enim seruasti, sed me filium pium atque tibi nimium indulgentem perdidisti.„ Haec effatus tentorium petit, vxore et matre atque filiis se sequi iussis: ibi reliquum diei spatium, cum illis consultando, quod faciendum esset, absumsit. Quae autem illis visa sunt, haec fuerunt. Vt de reditu, nec senatus quidquam ad populum referret, nec ille quidquam statueret, priusquam foedus et pax, quae cum Volscis fieret, parata

t In *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* ἀλήθειαν, nullo plane sensu. *Sylb.*

u Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* ἀνελόμενος.

x Περιλαβὼν] περιβαλὼν *Vat.*

y Τὴν μὲν γὰρ πατρίδα *Vat.* vulgatis deest μὲν.

z Τήν τε μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα *Vat.*

a Τέλος δὲ τὰ δόξαντα αὐτοῖς ἦν τοιάδε legisse videtur *Gelenius.* Quod si rectum, τέλος mox sequens v. 13. transpositum fuisse verisimile est.

b Non agnoscit *Vat.*

c Εἰ

καταλύσεως τῶ πολέμω· αὐτὸν δὲ τὴν στρατιὰν ἀναστήσαντα, ὡς διὰ Φιλίας γῆς ἀπάγειν· ὑποσχόντα δὲ τῆς ἀρχῆς λόγον, καὶ τὰς εὐεργεσίας ἀποδειξάμενον, ἀξιῶν τὰς ἐπιτρέψαντας αὐτῷ τὴν στρατιὰν, μάλιστα μὲν Φιλίᾳ δέχεσθαι τὰς πολεμίας, καὶ συνθήκας ποιήσασθαι δικαίας, αὐτῷ τὴν ἰσότητα, καὶ τὸ μὴ σφαλῆναι περὶ τὰς ὁμολογίας, ἐπιτρέψαντας. [c] εἰ δ', ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις σφίσιν αὐθαδείας ἀναπιμπλάμενοι, μὴ δέχοιντο τὰς διαλλαγὰς, ἀφίστασθαι τῆς ἀρχῆς [d] αὐτοῖς. ἢ γὰρ ἐχ [e] ὑπομενεῖν αὐτὸς ἄλλον τινὰ αἱρεῖσθαι στρατηγὸν δι' ἀπορίαν ἀγαθῶ ἡγεμόνος, ἢ παρακινδυνεύσαντας ὅτω δή τινι παραδῶναι τὰς δυνάμεις, σὺν μεγάλῃ διδαχθήσεσθαι βλάβῃ τὴν τῶ συμφέροντος αἵρεσιν. τὰ μὲν δὴ βουλευθέντα αὐτοῖς, καὶ δόξαντα δίκαιά τε καὶ ὅσια εἶναι, φήμης τ' ἀγαθῆς, ἐφ' ᾗ μάλιστα ὁ ἀνὴρ ἐσπέδαζε, παρὰ πᾶσι τευξόμενα, τοιάδε ἦν. ἐτάρατ]ε δέ τις αὐτὸς ὑποψία, δέος ἔχουσα, μή ποτε ἀλόγιστος ὄχλος ἐν ἐλπίδι τῶ καταπεπολεμηκέναι τὸ ἀντί-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

parata esset; ipse vero motis inde castris exercitum, vt per amicum agrum, abduceret: redditaque ratione rerum in imperio a se gestarum, suisque beneficiis commemoratis, rogaret eos, qui exercitum sibi commiserant, vt hostes in amicitiam potissimum reciperent, et foedera aequis conditionibus facerent, commissa suae fidei cura prospiciendi, vt pax aequis conditionibus et sine vlla fraude fieret. Sed si ob res feliciter a se gestas superbia inflati pacem recusarent, ipse imperium deponeret. Aut enim ob inopiam boni ducis eos alium imperatorem creare non ausuros *putabant;* aut, si temere alii cuipiam copias committere ausi fuissent, magno suo malo cognituros, quidnam esset e re sua eligere. Haec igitur sunt, de quibus illi inter se consultarunt, et quae iusta et pia esse iudicarunt; et de quibus omnes bene sensuros (cuius rei vir ille maxime erat studiosus) existimarunt. Sed turbabat eos quaedam suspicio cum metu coniuncta, ne forte inconsultum vulgus, spe aduersariorum debellandorum

c Εἰ δ' ἐπὶ *Vat.* vulg. εἰ δὲ ἐπὶ, sine apostropho.

d Αὐτὸν] Αὐτοῖς *Vat.*

e Ὑμομένειν *Vat.*

f Καὶ

παλον ἤδη ὤν, δι' ὀργῆς ἀκράτε λάβῃ τὴν ἀποτυχίαν, κἄπειτα ὡς προδότην αὐτὸν, ἀδὲ λόγε μεταδὲς, αὐτοχειρίᾳ φθάσῃ διολέσας. ἐδόκει ἓν αὐτοῖς καὶ τῶτο, [f] καὶ εἴ τι ἄλλο δεινότερον εἴη κινδύνευμα, σὺν ἀρετῇ σώζεσι τὴν πίσιν ὑπομένειν. ἐπεὶ δὲ περὶ δύσιν ἡλίε [g] ἦν" ἤδη, ἀσπασάμενοι ἀλλήλες, ἐξῄεσαν ἐκ τῆς σκηνῆς· [h] ἔπειτα αἱ μὲν γυναῖκες εἰς τὴν πόλιν ἀπῄεσαν. ὁ δὲ Μάρκιος ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς αἰτίας ἀποδὺς τοῖς παρῶσι, δι' ἃς ἔμελλε λύειν τὸν πόλεμον, καὶ πολλὰ τῶν στρατιωτῶν δεηθεὶς συγγνώμ τ' αὐτῷ, καὶ ἐπειδὰν οἴκαδε ἀφίκωνται, μεμνημένες, [i] ὧν ἔπαθον εὖ, τὲ μηδὲν ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνήκεςον παθεῖν συναγωνισὰς γενέσθαι· καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἐπαγωγὰ διαλεχθεὶς, παρασκευάζεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς τῇ ἐπιόσῃ νυκτὶ ἀναστρατοπεδεύσοντας.

LV. Ῥωμαῖοι δὲ ὡς ἔμαθον, ὅτι λέλυται σφῶν ὁ κίνδυνος· ἔφθασε γὰρ τῶν γυναικῶν τὴν παρεσίαν προλα-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

rum iam concepta, se ea re frustratum irae impotens iniquo animo ferret; deinde ipsum, vt proditorem, vel ante causam dictam manu sua perderet. Hoc tamen, et si quod aliud gravius periculum esset, illis fidem cum virtute seruantibus subeundum videbatur. Et iam sole ad occasum vergente, post mutuos amplexus, ex tentorio egressi sunt: ac mox mulieres in vrbem redierunt. At Marcius, pro concione causa reddita, cur ab armis esset discessurus, militibusque multum rogatis, vt sibi veniam darent, et domum reuersi beneficiorum memores sibi adessent, ne quid grauius ab aliis perpeteretur, et multis aliis verbis, quae eorum animos allicere poterant, dictis, imperauit, vt proxima nocte castra moturi se ad profectionem parārent.

Romani vero, vbi cognouerunt, se periculo liberatos, (rumor enim huius rei aduentum mulierum praeuerterat) cum

f Καὶ εἴ τι ἄλλο δεινότερον *Vat.* vulgatis deest ἄλλο.

g Deest *Vat.*

h Ἔπειθ' αἱ μὲν *Vat.*

i Ὧν ἔπαθον εὖ, τὲ μηδὲν *Vat.* vulgatis deest εὖ.

βᾶσα ἡ Φήμη· σὺν πολλῇ χαρᾷ καταλιπόντες τὴν πόλιν, ἔθεον ἔξω, καὶ ὑπήντων ταῖς γυναιξὶν, ἀσπασμὸς, καὶ παιᾶνας, [k] καὶ πάντα, ὅσα ἐκ μεγάλων κινδύνων εἰς ἀδόκητον εὐτυχίαν ἄνθρωποι καταστάντες πράττεσί τε καὶ λέγεσιν ὑπὸ χαρᾶς, τὰ μὲν ἀθρόοι, τὰ δὲ καθ' ἕνα ἕκαστον ἀποδεικνύμενοι. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκτα ἐν θαλείαις τε καὶ εὐπαθείαις διετέλεσαν· [l] τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ συναχθεῖσα ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἡ βελὴ περὶ μὲν τῆ Μαρκίε γνώμην [m] ἀπεδείξατο, εἰς ἑτέρες ἀναβάλλεσθαι καιρὸς ἐπιτηδειοτέρες τὰς δοθησομένας αὐτῷ τιμάς· ταῖς δὲ γυναιξὶν ἐπαινόν τ' [n] ἀποδεδόσθαι τῆς προθυμίας, πάλαι δημοσίᾳ γραφῇ μνήμην οἴσοντα [o] ἐκ τῶν ἐπιγινομένων αἰώνιον, καὶ γέρας, ὅ τι ἂν αὐταῖς λαβόσαις ἥδισόν τε καὶ τιμιώτατον ἔσεσθαι μέλλει·

cum ingenti laetitia relicta vrbe, extra currebant, et mulieribus obuiam ibant, eas salutantes, et canentes paeana, et quaecunque prae gaudio, aut faciunt, aut dicunt homines, qui magnis periculis liberati insperatam felicitatem sunt consequuti: horum partim omnes simul, partim singuli separatim significationem dabant. Illam igitur noctem in conuiuiis et oblectationibus totam transegerunt: sequenti vero die coactus a consulibus senatus, vt de honoribus Marcio decernendis ageret, rem eam in aliud tempus magis opportunum differendam esse censuit. Sed matronis, ob egregiam operam reipublicae alacri animo navatam, quamprimum debitas laudes reddendas, et, ad perpetuam posteritatis memoriam, in publicas tabulas referendas; et quodvis aliud praemium, quod ipsis foret gratissimum et carissimum, dandum

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

k Καὶ πάνθ', ὅσα *Vat.*

l Τῇ δ' ἑξῆς *Vat.*

m Ἀπεδείξαντο *Vat.*

n *Portus* legit et distinguit ad hunc modum: ἀποδεδόσθαι τῆς προθυμίας πάλαι, δημοσίᾳ etc. atque ita distinxisse videtur *Lapus*, dum vertit: *matronis autem quam primum laudes promtitudinis redderentur, scriptura publica memoriam aeternam apud posteros perlatura.*

o Εἰς τὰς ἐπιγινομένας vel παρὰ τοῖς ἐπιγινομένοις malit *Sylb.* ἐπὶ τῶν ἐπιγινομένων *Port.* Non tamen dubito, quin sana sit vulgata lectio.

[p] καὶ ὁ δῆμος ἐπεκύρωσε ταῦτα". ταῖς δὲ γυναιξὶ βουλευσαμέναις εἰσῆλθεν, [q] ἐπιφθόνῳ μὲν δωρεᾶς μηδεμιᾶς δεῖσθαι, ἀξιῶν δ' ἐπιτρέψαι σφίσι τὴν βουλὴν ἐπὶ τύχης γυναικῶν ἱδρύσασθαι ἱερὸν, [r] ἐν ᾧ τὰς περὶ τῆς πόλεως [s] ἐποιήσαντο λιτὰς [t] χωρίῳ, θυσίας τε καθ' ἕκαστον ἔτος αὐτῇ συνιόσας ἐπιτελεῖν, ἐν ᾗ τὸν πόλεμον ἔλυσαν ἡμέρᾳ. ἡ μέντοι βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἀπὸ τῶν κοινῶν [u] ἐψηφίσατο χρημάτων [x] τέμενός τε ὠνηθὲν καθ-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

dandum cenſuit. quod ſenatuſconſultum plebiſcito confirmatum eſt. Illis autem, poſtquam inter ſe conſultaſſent, viſum eſt, nullum donum inuidioſum petere, ſed a ſenatu poſtulare, vt ſibi eius permiſſu liceret templum Fortunae muliebri exſtruere, in quo pro reipublicae ſalute ipſae ſeorſum preces facerent, et quotannis, eo ipſo die, quo bellum diſpuliſſent, eo conuenientes ſacrificia peragerent. Ipſe autem ſenatus populuſque Romanus ſuo decreto curauit aream publica pecunia emtam deae

p Illa καὶ ὁ δῆμος etc. non agnoſcit *Vat.*

q Ἐπιφθόνῳ μὲν δωρεᾶς in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgatis deeſt μὲν.

r Ἐν ᾧ ἐποιήσαντο λιτὰς χωρὶς] *Gelenii* [et *Cod. Vat.*] lectioni patrocinatur, quod apud *Valer. Max.* legimus, lib. I. c. 8. *Fortunae etiam muliebris ſimulacrum; quod eſt via Latina ad quartum miliarium, eo tempore cum aede ſua conſecratum, quo Coriolanum ab excidio vrbis maternae preces repulerunt.* vt intelligamus, Coriolanum primo acceſſu caſtra poſuiſſe ad foſſas Cluilias, quinque ab vrbe millibus: ſecundo, propius admouiſſe copias; et eo in loco poſtea matronas Fortunae muliebri templum et aram aedificare voluiſſe; quae poſteritati teſtarentur, victum ibi matronarum interceſſione Marcium. *Sylb.*

s De futuro, non de praeterito agitur; quare ποιήσαιντο potius dicendum videtur. *Port.*

t χωρὶς] Optime in *Cod. Vat.* χωρίῳ. Nec aliter *Gelenius*, qui recte vertit: *vt ſibi ſenatus permiſſu liceret templum Fortunae muliebri aedificare, quo loco preces pro rep. fudiſſent, et annuo conuentu ſacrificia ibi peragere, eo die* etc.

u Ἐψηφίσαντο *Vat.*

x Τέμενός τε] Clare hic docet, quid ſit τέμενος, nimirum area ſacra, a profano agro reciſa, muroque aut alio ſepimento incluſa, cum aede, ara, et aliis ad cultum diuinum pertinentibus. In *ver. Gloſſ.* exponitur *templum, fanum*, non abſurde fortaſſis; cum auguresque quoque templum vocarint locum conceptis verbis definitum, e quo auium geſtus ſpecularentur. et *Cicero* pro domo ſua dicit, *curiam eſſe ſedem ac templum publici conſilii.* Sic non diſplicet, quod in iiſdem gloſſis *Fanum* exponitur ἱερόν. nam *Feſtus* quoque *fanum* a fando denominatum tradit, quod fando conſecretur; ſeu, quia pontifex in eius dedicatione certa verba fatur. Praeterea vt *Feſtus* idem *delubrum* eſſe dicit fuſtem delibratum, hoc eſt decorticatum, quem pro deo venerata ſit antiquitas: ita in eiſdem gloſſis *delubrum* Graece redditur ξόανον, καθίδρυμα, ἀνάθημα: ξόανον inquam, quod a ξέω deductum, ſignificat proprie ligneum ſimulacrum, radendo poliendoque factum, vt *Pauſanias* multis in locis indicat. et vt hic in gloſſis iſtis ξόανον et καθίδρυμα pro eodem ponuntur, ſic *Dionyſius* noſter hoc Fortunae muliebris delubrum primo ξόανον vocat, p. 1640. 9. deinde mox v. 13. ἀφίδρυμα, *ſtatuam*: παρὰ τὸ ἱδρύνεσθαι, a ſtatuendo. Denique, vt *Feſtus* tradit, veteres fuſtem delibratum pro deo veneratos eſſe, ſic apud *Pauſan.* 257. 2. legimus: τὰ δὲ ἀγάλματά ἐστι τανανῦ ξύλα, *ſimulacra ſunt e ligno pro-*

ἱερωθῆναι τῇ θεῷ, καὶ ἐν αὐτῷ νεὼν καὶ βωμὸν, ὡς ἂν οἱ ἱερομνήμονες ἐξηγῶνται, συντελεσθῆναι, θυσίας τε

deae conſecrandam, et in ea templum et aram ex praeſcripto pontificum exſtruendam, ſumtuque publico ſacrificia

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 ⅔. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

cero: et rurſum: πρόσωπα δὲ σφισι καὶ χεῖρες ἄκρα καὶ πόδες εἰσὶ παρίῳ λίθῳ. Si ergo gloſſarum iſtarum et *Feſti* auctoritatem ſequi volumus, vt fortaſſe debemus, τέμενος erit *templum*, ſeu *tempulum*: ναὸς, *aedes*, a νάω ſeu ναίω, *habito*: ἱερὸν, *fanum*: ξόανον, *delubrum*: ἀφίδρυμα, καθίδρυμα, ſeu ἵδρυμα, *ſtatua*: εἰκὼν, *ſimulacrum, effigies*: et ſic accipi poteſt *delubri* vocabulum in hoc *Virgilii* Aen. 2. *Nos delubra deum velamus fronde per vrbem.* at quum idem Aen. 4. dicit: *Principio delubra adeunt, pacemque per aras Exquirunt*: et Georg. 3. *iam nunc ſolennes ducere pompas Ad delubra iuuat, caeſoſque videre iuuencos*, non tam pro ligneis ſimulacris, quam pro ſacris aedibus et areis, accipere poſſumus. Simili ambiguitate legimus Georg. 4. *Quatuor his aras alta ad delubra dearum Conſtitue, et ſacrum iugulis demitte cruorem.* In fine 8. Aen. *delubrum* a *templo* diverſum facit, vbi canit: *votum immortale ſacrabat, Maxima tercentum totam delubra per vrbem, Laetitia ludiſque viae plauſuque fremebant: Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aris: Ante aras terram caeſi ſtrauere iuuenci.* Quo in loco *delubra* pro ſacris aedibus, *templa*

προσάγεσθαι δημοτελεῖς, καταρχομένης τῶν ἱερῶν γυναικὸς, [y] ἣν ἂν ἀποδείξωσιν [z] αὗται λειτουργὸν τῶν ἱερῶν. ταῦτα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, [a] ἱέρεια μὲν ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀπεδείχθη τότε πρῶτον ἡ τὴν γνώμην αὐταῖς εἰσηγησαμένη περὶ τῆς πρεσβείας, Οὐαλερία, καὶ τὴν μητέρα τὴν Μαρκίαν πείσασα συλλαβέσθαι σφίσι τῆς ἐξόδου. θυσίαν δὲ πρώτην αἱ γυναῖκες ἔθυσαν ὑπὲρ τῆς δήμου, καταρχομένης τῶν ἱερῶν τῆς Οὐαλερίας ἐπὶ τῷ κατασκευασθέντος ἐν τῷ τεμένει βωμῷ, πρὶν ἢ τὸν νεὼν καὶ τὸ ξόανον ἀναθῆναι, μηνὶ Δεκεμβρίῳ τῇ κατόπιν ἐνιαυτῷ, τῇ νέᾳ σελήνῃ, ἣν [c] Ἕλληνες μὲν νουμηνίαν, Ῥωμαῖοι δὲ καλάνδας καλοῦσιν· αὕτη γὰρ ἦν ἡ λύσασα τὸν πόλεμον ἡμέρα. [b] ἐνιαυτῷ δὲ ὕστερον ἑτέρῳ μετὰ τὴν πρώτην θυσίαν ὁ κατασκευασθεὶς ἐκ τῶν [c] δημοσίων χρημάτων νεὼς συνετελέσθη τε καὶ καθιερώθη, [d] Κοϊντιλίου μηνὸς [e] ἑβδόμῃ μάλιστα κατὰ σελήνην. [f] αὕτη δὲ κατὰ Ῥωμαίους ἐστὶν ἡ προηγουμένη τῶν Κοϊντιλίων νωνῶν ἡμέρα. ὁ δὲ καθιερώσας αὐτὸν ἦν Πρόκλος Οὐεργίνιος ἄτερος τῶν ὑπάτων.

Εἴη δ' ἂν ἁρμότον ἱστορίας σχήματι, καὶ ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν οἰομένων [g] μήτ' ἐπὶ ταῖς τιμαῖς ταῖς παρ' ἀνθρώπων χαίρειν τοὺς θεοὺς, μήτ' ἐπὶ ταῖς ἀνοσίοις καὶ ἀδίκοις πράξεσιν ἀγανακτεῖν, τὸ δηλῶσαι τὴν γενομένην ἐπιφάνειαν τῆς θεοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, [h] οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δὶς, ὡς αἱ τῶν ἱεροφαντῶν περιέχουσι γραφαὶ, ἵνα τοῖς μὲν εὐλαβεστέροις περὶ τὸ συν-

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

ficia facienda, sacra auspicante matrona, quam ipsae ad id sacrorum ministerium delegissent. Itaque, ex hoc senatusconsulto Valeria, quae ipsis legationis auctor fuerat, et quae Marcii matri persuaserat, vt se in illa profectione adiuuare vellet, tunc prima sacerdos creata fuit. Primum autem sacrificium mulieres pro populo fecerunt, Valeria auspicante sacra supra aram in illo loco consecrato factam, antequam templum conditum et simulacrum erectum esset, mense Decembri sequentis anni, * noua luna, quam Graeci νουμηνίαν, Romani vero Calendas vocant: hoc enim die bellum finitum fuerat. Anno deinde altero post primum sacrificium id templum publica pecunia aedificatum, absolutum, consecratumque fuit, Quintilis mensis circiter sextum diem, ex ipso lunae cursu: hic autem dies apud Romanos est prid. non. Quint. Qui vero ipsum consecrauit, fuit alter consul Proculus Virginius.

Per. Iul. 4228. Ante Chr. 486. Olymp. 73 2/3. Cat. V.C. 266. Var. 268.

Non alienum autem fuerit a legibus historiae, sed maxime necessarium ad corrigendam eorum opinionem, qui putant, deos nec honoribus sibi ab hominibus delatis gaudere, nec impiis et iniustis facinoribus indignari, declarare manifestatam eo tempore numinis praesentiam, idque non semel, sed bis, sicut in pontificiis libris est scriptum, vt illos quidem, qui sunt cautiores in

pla pro sacris areis et lucis accipere, non video, quid vetet: praesertim cum lib. II. dicat: *Hic primum ex alto delubri culmine telis Nostrorum obruimur.* ibi enim aperte hoc nomine significatur *aedes sacra*. Attamen τέμενος quoque *delubri* appellatione apud Latinos interdum significatur; vt perspicuum est non tantum e *Virgilianis* testimoniis, sed etiam ex *Plinii* loco, libro XXVII. c. 7. *in Tarpeio fodientes delubro fundamenta,* ἐν τῷ Ταρπείῳ τεμένει θεμελίους ὀρύττοντες. Sed de his fortasse nimis multa. *Sylb.*

y [y] Ἣν ἀποδείξωσιν] [y] Ἣν ἂν ἀποδείξωσιν *Vat.*

z Αὗται] Si quis malit αὐταὶ, per me licebit. Sed similem tamen pronominis ἕτος vsurpationem video apud *Pausan.* atque mox p. 1640. v. 11. iteratur haec ipsa commutatio. *Sylb.*

a [a] Ἱέρεια μὲν ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀπεδείχθη in *Vat.* et *Lapi Cod.* tria vocabula ὑπὸ τῶν γυναικῶν desunt vulgatis.

* Id est, *tempore Nouilunii.*

b [b] Ἐνιαυτῷ δ' ὕστερον *Vat.*

c Δημοτικῶν] Melius in *Cod. Vat.* δημοσίων.

d Κυντιλλίου μηνὸς *Vat.*

e Quintilis septimus dies nonae sunt, non pridie nonas. quare ἕκτῃ pro ἑβδόμῃ legendum suspicor. *Glarean.* Hanc sententiam in versione sequutus est *Portus.*

f Αὕτη δὲ κατὰ Ῥωμαίους] Αὕτη δὲ κατὰ Ῥωμαίους ἐστὶν ἡ προηγουμένη τῶν Κυντιλλίων νόννων ἡμέρα *Vat.* vulgatae carent articulo τῶν.

g Μήτ' ἐπὶ *Vat.* atque etiam v. 9. vulg. vtroque in loco μήτε sine apostropho exhibent.

h Οὐχ ἅπαξ καὶ δὶς] Rectissime (prout legendum esse coniecerat *Sylb.*) scriptum reperimus in *Cod. Vat.* οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δὶς: vt non tantum e sequentibus est manifestum, sed etiam ex *Plutarchi* verbis, ταύτην καὶ δὶς γενέσθαι τὴν φανὴν μυθολογοῦσι. nec non ex *Valerio Maximo* l. I. c. 8. *non semel, sed bis loquutum constitit.*

ἔχειν, ἃς [i] παρὰ τῶν προγόνων δόξας ὑπὲρ τῆ δαιμονίᾳ παρέλαβον, ἀμεταμέλητος ἡ τοιαύτη προαίρεσις καὶ βεβαία διαμένῃ· τοῖς δὲ ὑπερορῶσι τῶν πατρίων ἐθισμῶν, καὶ μηθενὸς ποιῶσι τὸ δαιμόνιον κύριον τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, μάλιστα μὲν ἀναθέσθαι ἢ ταύτην τὴν δόξαν· εἰ δ' ἀνιάτως ἔχουσιν, ἔτι μᾶλλον αὐτοῖς ἀπεχθάνεσθαι, καὶ κακοδαιμονεστέροις εἶναι. ἱστορεῖται τοίνυν, ὅτι, τῆς βαλῆς ψηφισαμένης ἐκ τῆ δημοσίᾳ πάσας ἐπιχορηγηθῆναι τὰς εἰς τὸν νεών τε καὶ τὸ ξόανον δαπάνας, ἕτερον δ' ἄγαλμα κατασκευασαμένων τῶν γυναικῶν, ἀφ' ὧν [k] αὐταὶ συνήνεγκαν χρημάτων, ἀνατεθέντων τ' αὐτῶν ἀμφοτέρων ἅμα ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἀνιερώσεως ἡμέρᾳ, θάτερον τῶν ἀφιδρυμάτων, ὃ κατεσκεύασαν αἱ γυναῖκες, ἐφθέγξατο, πολλῶν παρόντων, γλώττῃ Λατίνῃ φωνὴν εὐσύνετόν τε [l] καὶ γεγωνόν· ἧς ἐστι φωνῆς ἐξερμηνευόμενος ὁ νεὼς εἰς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον τοιόσδε· [m] „Ὁσίῳ πόλεως νόμῳ γυναῖκες γαμεταὶ δεδώκατέ με. οἷα δὲ φιλεῖ γίνεσθαι περὶ τὰς παραδόξους φωνάς τε καὶ ὄψεις, πολλὴ ταῖς παρούσαις ἐνέπιπτεν ἀπιστία, [n] μή ποτ' ἐ τὸ ξόανον εἴη τὸ φθεγξάμενον, ἀνθρωπίνη δέ τις φωνή· [o] μάλιστα δὲ, ὅσαι πρὸς ἄλλῳ τινὶ τὸν νεὼν ἔχουσαι τηνικαῦτα ἔτυχον, ἐκ ἰδοῦσαι τὸ φθεγγόμενον ὅ τι ποτ' ἦν, ταύτην εἶχον τὴν πρὸς τὰς ἰδούσας ἀπιστίαν. [p] ἔπειτα αὖθις πληθύνοντος τῆ νεὼ, καὶ σιωπῆς πλείσης κατὰ δαίμονα γενομένης, ἐν μείζονι φωνῇ τὸ αὐτὸ ξόανον ἐφθέγξατο τὴν αὐτὴν λέξιν· ὥστε μηδὲν ἔτι εἶναι τὸ ἀμφίλογον. ἡ μὲν βαλὴ ὡς ταῦτα ἔμαθεν, ἐψηφίσατο θυσίας [q] ἄλλας, καὶ σεβασμὸς, ἃς ἂν οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ παραδῶσι,

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

in retinendis opinionibus, quas ab hominibus de numine diuino acceperunt, iſtiuſmodi propoſiti non poeniteat, ſed in eo conſtanter permaneant: illi vero, qui patrios mores negligunt, et qui res humanas diuina prouidentia regi negant, hanc opinionem potiſſimum mutent: at ſi morbo inſanabili laborant, multo magis ſint ipſis diis odioſi, et multo magis infelices. Ferunt igitur, quum ſenatus ſuo decreto iuſſiſſet, omnes impenſas in templum et ſimulacrum ex aerario ſuppeditari, et mulieres feciſſent alterum ſimulacrum de pecuniis, quas ipſae contulerant, et vtrumque ſimul primo dedicationis die conſecratum fuiſſet, alterum ſimulacrum, quod mulieres faciendum curarant, multis praeſentibus, Latino ſermone, voce, quae facile intelligi poterat, et clara, loquutum eſſe. Cuius vocis iſte eſt ſenſus, ſi Graeco ſermone *rem* interpreteris: *„Ὁσίῳ πόλεως νόμῳ γυναῖκες γαμεταὶ δεδώκατέ με. Quemadmodum autem accidere ſolet in novis et inopinatis, vel vocibus, vel viſionibus, mulieres, quae aderant, valde dubitarunt, ne forte non ſimulacrum eſſet, quod vocem humanam edidiſſet. Praecipue vero illae, quae tunc in aliquam aliam rem animis intentae erant, quod non vidiſſent, quidnam eſſet id, quod vocem emiſerat, iis, quae viderant, fidem non habebant. Poſtea iterum, quum templum magna frequentia refertum eſſet, quumque forte fortuna maximum eſſet ſilentium, maiore voce idem ſimulacrum eadem verba protuliſſe ferunt, ita vt nullo modo amplius *ea de re* dubitaretur. Senatus, his rebus cognitis, alia annua ſacra et cultus ex pontificum praeſcripto inſtituenda cenſuiſſe. *Sylb.*

i Παρὰ τῶν ἀνθρώπων δ.] Παρὰ τῶν προγόνων δόξας *Vat.*

k Αὗται rurſum hic vſurpatur pro αὐτοὶ, vt paullo ante monui ad p. 1638. v. 2.

l Καὶ γεγωνὸς *Vat.*

* Id eſt, RITE ME MATRONAE DEDICASTIS.

m Latina huius vocis verba refert *Valerius* loco iam ante citato: RITE ME MATRONAE VIDISTIS, RITEQVE DEDICASTIS. Vbi nota VIDISTIS, quod nec *Dionyſius* habet, nec Plutarchus: praeterea nota ſingula huius vocis interpretamenta: RITE, ὁσίῳ πόλεως νόμῳ: MATRONAE, γυναῖκες γαμεταί: DEDICASTIS, δεδώκατε. *Sylb.*

n Ἀνθρωπίνη τῇ φωνῇ] Μή ποτε ἐ τὸ ξόανον εἴη τὸ φθεγξάμενον, ἀνθρωπίνη δέ τις φωνὴ *Vat.* quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *ne non ſimulacrum forſan eſſet inſonans, ſed vox aliqua humana.*

o Μάλιστα δ' ὅσαι *Vat.*

p Ἔπειτ' αὖθις πληθύοντος, atque mox v. pen. ταῦτ' ἔμαθεν in *Cod. Vat.*

q Ἄλλας agnoſcit *Lapi* verſio, *Gelenius* praetermittit. Sed docere vult auctor, ſenatum, praeter ea, quae ante iſtam ἐπιφάνειαν decreuerat, poſt auditam deae vocem noua et ſplendidiora ex pontificum praeſcripto inſtituenda cenſuiſſe. *Sylb.*

καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπιτελεῖν. αἱ δὲ γυναῖκες ἐν ἕθει κατέστησαντο, [r] τῇ τῆς ἱερείας χρησάμεναι γνώμῃ, τῷ ξοάνῳ τούτῳ [s] μήτε στεφάνους ἐπιτιθέναι, μήτε χεῖρας προσφέρειν γυναῖκας, ὅσαι δευτέρων ἐπειράθησαν γάμων, τὴν δὲ τιμὴν καὶ θεραπείαν αὐτῇ πᾶσαν ἀποδεδόσθαι ταῖς νεογάμοις. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἔτε παρελθεῖν τὴν ἐπιχώριον ἱστορίαν καλῶς εἶχεν, ἔτε πλείονα περὶ αὐτῆς ποιεῖσθαι λόγον. ἐπάνειμι δ' ὅθεν εἰς τοῦτον ἐξέβην τὸν λόγον.

LVII. Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ χάρακος ἀπαλλαγὴν τῶν γυναικῶν, ὁ Μάρκιος περὶ τὸν ὄρθρον ἀναστήσας τὴν στρατιὰν, ἀπῆγεν ὡς διὰ φιλίας. καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ Οὐολσκῶν ἐγένετο, πάντα, ὅσα ἐκ τῶν λαφύρων ἔλαβε, δωρησάμενος τοῖς στρατιώταις, ἑαυτῷ δ' ὁδ' ὁτιοῦν [t] ὑπολιπόμενος, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. ἡ μὲν οὖν κοινωνήσασα τῶν ἀγώνων αὐτῷ στρατιὰ, [u] πλούτῳ βαρεῖα ἀφικομένη, τήν τ' ἀνάπαυλαν ἐκ ἀηδῶς ἐδέξατο τοῦ πολέμου, καὶ βὶ εὐνοίας εἶχε τὸν ἄνδρα, συγγνώμης τ' ἄξιον ἡγεῖτο, εἰ μὴ τέλος ἐπέθηκε τῷ πολέμῳ, μητρὸς οἴκτους καὶ λιτὰς ἐντραπείς. ἡ δ' ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπομείνασα νεότης, φθονοῦσα μὲν τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου γενομένοις τῶν πολλῶν ὠφελειῶν, διημαρτηκυῖα δὲ, ὧν ἤλπισεν, εἰ καθαιρεθείη τὸ Ῥωμαίων φρόνημα τῆς πόλεως ἀλόσης, ἐτραχύνετο πρὸς τὸν ἡγεμόνα, καὶ πικρὰ σφόδρα ἦν· καὶ τελευτῶσα, ἐπειδὴ τοῦ μούσου ἡγεμόνος ἔλαβε τὰς πλείους ἐν τῷ ἔθνει δυναμένους, ἐξηγριώθη τε καὶ ἔργον ἔδρασεν ἀνόσιον. ἦν δὲ Τύλλος Ἀττίος ὁ τὰς ὀργὰς [x] αὐτῶν παραθήξας, ἔχων περὶ αὐτὸν ἑταιρίαν ἐξ ἁπάσης πόλεως ἐκ ὀλίγην. τότῳ δ' ἄρα ἐδέδοκτο παλαίτερον ἔτι, τὸν φθόνον ἐ δυναμένῳ κατέχειν, εἰ μὲν εὖ πρά-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

praescripto decreuit. Mulieres vero ex *suae* sacerdotis sententia morem constituerunt, vt neque coronas huic simulacro imponerent, neque manus ei admouerent mulieres secundas nuptias expertae; sed recens nuptis honor iste deferretur, et huius cultus cura omnis iis committeretur. Verum de his quidem rebus, nec ea praeteriri, quae ab eius gentis domesticis scriptoribus produntur, nec de iis prolixiore oratione agi praeclarum fuisset. Sed redeo, vnde ad hanc narrationem sum digressus.

Post discessum mulierum ex castris, Marcius, sub diluculum motis castris, exercitum, vt per amicum agrum, abduxit. Et quum in Volscorum fines ingressus fuisset, totamque praedam, quam ceperat, militibus dono dedisset, et ne vel minimam quidem rem sibi ipsi reseruasset, copias domum dimisit. Exercitus igitur, qui ad eandem militiam cum eo profectus fuerat, diuitiis grauis domum reuersus, lubenter datam sibi belli quietem accepit, animoque in eum beneuolo erat, eumque venia dignum esse censebat, quod materni luctus et precum reuerentia motus finem bello non imposuisset. at iuuentus, quae domi remanserat, militibus ob ingentem praedam inuidens, et sua spe fustrata, quam conceperat, si vrbe capta spiritus Romanorum contusi fuissent, contra ducem exasperabatur, et valde acerbo in eum erat animo: et tandem, assumtis in odii societatem iis, quorum maxima erat auctoritas in ea gente, efferata est, facinusque impium patrauit. Sed praecipue Attius Tullus, non paruam ex singulis populis suae factionis manum circa se habens, iram in eum concitauit. Is iam multo ante, quum inuidiam continere non posset, si Marcius, re feliciter gesta, et malis, non refragabor.

r τῇ τῆς ἱερείας *Vat.* prior articulus vulgatis deest.

s Forsan rectius hoc modo: μήτε χήρας προσφέρειν γυναῖκας, μήτε στεφάνους ἐπιθεῖναι, ὅσαι δευτέρων ἐπειράθησαν γάμων. vt significet, nec viduis licuisse sacra deae offerre; nec eas, quae secundas expertae essent nuptias, ad imponendas deae coronas fuisse admissas. *Gelenio* sane placuit haec lectio. *Sylb.* Nos, *Lapum* quidem sequuti, retento commatum ordine, legimus ad hunc modum: μήτε στεφάνους ἐπιτιθέναι, μήτε χεῖρας προσφέρειν γυναῖκας, ὅσαι δευτέρων ἐπειράθησαν γάμων. Vide *Festum* lib. XIV. et *Dacerii* Annott. pag. 393. col. 2. vulgatae sic dant: ἐπιτεθῆναι, μήτε χήρας.

t Ὑπολιπόμενος] Si ὑπολιπόμενος

u Πλούτῳ βαρεῖ ἀφικομένη *Vat.*

x *Lapus* genitiuo casu legit αὐτῶν, vel αὐτῆς, *sc.* τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπομεινάσης νεότητος. nam vertit *iras eius*. Si retineas datiuum αὐτῷ, significabit idem, quod κατ' αὐτὸν, *sc.* Μαρκίῳ. *Sylb.*

y Διὰ-

ξας ὁ Μάρκιος, καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν [y] διαΦθείρας, καὶ τοῖς Οὐολούσκοις ὑποτάξας ἔλθοι, κρύφα καὶ συνδόλῳ αὐτὸν ἀνελεῖν· εἰ δὲ διαμαρτὼν τῆς πείρας, ἀτελὴς τὰ ἔργα ἀναστρέψειεν, ὡς προδότην, [z] παραδόντα τῇ περὶ αὐτὸν ἑταιρίᾳ, ἀποκτεῖναι· ὅπερ ἐποίει τότε, καὶ συναγαγὼν χεῖρα οὐκ ὀλίγην, κατηγόρει τὰ ἀνδρὸς, [a] τεκμαιρόμενος ἀληθέσι ψευδῆ, καὶ ἃ γενησόμενα εἰκάζων γενησομένοις· ἐκέλευέ τ' ἀποθέμενον αὐτὸν τὴν ἀρχὴν, λόγον ὑπέχειν τῆς στρατηγίας. ἣν δὲ τῆς ὑπομενούσης στρατιᾶς [b] ἐν ταῖς πόλεσιν ἡγεμὼν, ὡς καὶ [c] πρό-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

et Roma expugnata, atque Volſcorum imperio ſubiecta, reuerſus fuiſſet, clam et per inſidias eum interficere decreuerat: ſi vero conatu ſuo fruſtratus rediiſſet, eum vt proditorem ſuae factioni interficiendum tradere *ſtatuerat:* quod tunc fecit. ac contracta non exigua manu, accuſauit hominem, ex veris falſa coniectans, et non futura e futuris colligens: iuſſitque depoſito imperio belli a ſe adminiſtrati rationes reddere. Copiis autem, quae ad vrbium praeſidium remanſerant, (vt ante dixi) praeerat; et conuo-

[y] ΔιαΦθείρας κ.τ.λ. εἰς Οὐολούσκους ὑποτάξας ἔλθοι] ΔιαΦθείρας εἰς Οὐολούσκους ἔλθοι *Vat.*

[z] Παραδόντα τὴν περὶ αὐτὸν ἑταιρίαν] Optime in *Cod. Vat.* παραδόντα τῇ περὶ αὐτὸν ἑταιρίᾳ. In *Cod. Rom.* (quo vſus eſt *Sylb.*) παράγοντα τὴν περὶ αὐτὸν ἑταιρίαν, *ſeducentem ſuae factionis homines.*

a Ita reſtituit *Sylb.* e *Rom. Cod.* Prius in *Ed. Steph.* omiſſo ψευδῆ, poſterioris commatis verba hoc ordine collocata ſunt, κρύφα καὶ ἃ γενησόμενα εἰκάζων γενησόμενα. In *Cod. Vat.* ψευδῆ τεκμαιρόμενος ἀληθέσι, et ſic deinceps, vt in *Cod. Rom.* Lectionem huiuſmodi ſequutus eſt etiam *Lapus*, dum vertit: *arguenſque ex veris falſa, ac coniectans non facienda faciendis.* Sed forſan rectius (vt inquit *Sylb.*) retenta *Stephanica* poſterioris commatis ſcriptura, ſic verteris: *et e non futuris futura vafris coniecturis colligens.* haec enim ſententia melius calumniatorum mores exprimit. Verum κρύφα ἃ γενησόμενα εἰκάζων γενομένοις vel γεγενημένοις malint *Steph.* et *Caſaub.* quod alibi dicatur τὰ μέλλοντα τεκμαίρεσθαι τοῖς γεγονόσι; atque ſoleamus τοῖς γεγονόσιν εἰκάζειν τὰ μέλλοντα, non autem τοῖς γενησομένοις.

b Ἐν ταῖς πόλεσιν ἡγεμὼν *Vat.* poſtremum voc. deeſt vulgatis.

c Vide

τερον εἴρηταί μοι, κύριος, τὴ τε συναγαγεῖν ἐκκλησίαν, καὶ τῇ καλεῖν, [d] ὃν βούλοιτο, ἐπὶ δίκην.

Ὁ δὲ Μάρκιος ἀντιλέγειν μὲν πρὸς ἑτέρου τάτων ἐδικαίᾳ, περὶ δὲ τῆς τάξεως αὐτῶν διεΦέρετο, λόγον ἀξιῶν ἀποδοῦναι πρότερον τῶν πεπραγμένων [e] αὐτῷ κατὰ τὸν πόλεμον, ἔπειτ', ἐὰν ἅπασι δόξῃ Οὐολούσκοις, ἀποθήσεσθαι τὴν ἀρχήν. [f] τάτων δ' ἑ μίαν ᾤετο πόλιν δεῖν, ἐν ᾗ τὸ πλεῖον ὑπὸ τῆ Τύλλε διέΦθαρτο μέρος, γενέσθαι κυρίαν, ἀλλὰ τὸ ἔθνος ἅπαν εἰς τὴν ἔννομον ἀγορὰν συναχθὲν, εἰς ἣν ἔθος ἦν αὐτοῖς, ὅτε περὶ τῶν μεγίστων βουλεύεσθαι μέλλοιεν, ἐξ ἁπάσης πόλεως προβούλους ἀποστέλλειν. ὁ δὲ Τύλλος ἀντέλεγε πρὸς ταῦτα, καλῶς εἰδὼς, ὅτι δεινὸς εἰπεῖν ἀνὴρ, πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων λόγον ἀποδιδὺς, ἐν ἡγεμονικῷ ἀξιώματι μένων, πείσει τὸ πλῆθος· καὶ τοσάτε δεήσει τιμωρίαν [g] προδοτῶν ὑποσχεῖν, ὥστε καὶ [h] λαμπρότερος ἔτι καὶ

LVIII.

conuocandae concionis, et diem, ſi libuiſſet, dicendi, et in iudicium vocandi ius habebat.

Marcius vero contra neutrum horum dicendum eſſe cenſebat, ſed de horum ordine contendebat: quia prius rerum in bello a ſe geſtarum rationem reddere; deinde, ſi omnibus Volſcis ita viſum fuiſſet, imperium deponere volebat. Horum autem iudicium et arbitrium nulli ciuitati (cuius maior pars a Tullo corrupta eſſet) committendum cenſebat, ſed vniuerſae gentis legitimis comitiis, ad quae illi, quoties de rebus maximi momenti conſultandum eſſet, e ſingulis populis conſiliarios mittere ſolebant. At Tullus his repugnabat, quia probe ſciebat, virum diſertum, multarum et praeclararum rerum a ſe geſtarum rationem reddentem, ſi in imperatoria dignitate manſiſſet, multitudini rem facile perſuaſurum: et non ſolum nullas proditionis poenas daturum, ſed etiam multo illuſtriorem et honoratiorem

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

c Vide p. 472. v. 9.

d Ὃν βούλοιτο] Concinnius ὃν βούλοιτο in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.*

e In *Rom. Cod.* αὐτῷ. *Sylb.*

f Τάτων δὲ ἑ μίαν] τάτων δὲ ἑ μίαν *Vat.*

g Aptius προδότε. *Sylb.*

h Λαμπρότερος ἔτι καὶ τιμιώτερος ὑπ' αὐτῶν *Vat.* Aduerbium in vulgatis vulgo legitur ponetimiώτερος.

τιμιώτερος ὑπ' αὐτῶν ἔσαι, τόν τε πόλεμον, ὅπως ἂν βάλητα, καταλύσασθαι συγχωρησάντων, ἁπάντων γενήσεται κύριος. καὶ ἦν μέχρι πολλῶ λόγων τε καὶ ἀντιμαχήσεων τῶν [i] ἐπ' ἀλλήλοις γινομένων καθ' ἑκάσην ἡμέραν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν πολὺς ἀγών· ἔργῳ γὰρ οὐχ οἷόν τ' ἦν ἑτέρῳ βιάσασθαι τὸν ἕτερον τῆς ἰσοτίμου ἀρχῆς ἀξιώσει κρατυνόμενον. ὡς δ' ἐδὲν τῆς Φιλονεικίας [k] ἐγίνετο πέρας, ἡμέραν προειπὼν ὁ Τύλλος, ἐν ᾗ τὸν Μάρκιον [l] ἐκέλευεν ἥκειν τὴν ἀρχὴν ἀποθησόμενον, καὶ δίκην ὑφέξοντα τῆς προδοσίας, [m] θρασυτάτης δ' ἄνδρας εὐεργεσιῶν ἐλπίσιν ἐπάρας ἀρχηγὸς ἀνοσίου ἔργου γενέσθαι, παρῆν εἰς τὴν ἀποδειχθεῖσαν ἀγοράν· καὶ [n] προελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, πολλῆ κατηγορίᾳ ἐχρήσατο τῶ Μαρκίῳ, καὶ εἰ μὴ βάλοιτο ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἑκών, τῷ δήμῳ παρεκελεύσατο [o] παύειν αὐτὸν ἁπάσῃ δυνάμει.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268.

ratiorem apud eos futurum, et pacis arbitrio ſuo faciendae poteſtatem omnium conſenſu habiturum. Et quotidianis rixis et mutuis altercationibus in concionibus et in comitiis ingenti contentione multum temporis conſumſerunt: nam ipſis factis neuter alteri vim afferre poterat, quod vterque pari imperii dignitate eſſet munitus. Sed quum nullus contentionis fieret finis, Tullus, die dicta Marcio, ad quam eum venire iubebat, vt imperium deponeret, et proditionis cauſſam ſuſtineret, et audaciſſimis quibuſdam viris ſpe praemiorum impulſis, vt facinoris impii duces eſſent, ad indicta comitia venit: et in medium progreſſus tribunal adſcendit, et longa oratione Marcium accuſauit; et, niſi imperium vellet vltro deponere, populum eſt hortatus, vt totis viribus id ei eriperet.

Quum

i Τῶν ἐπαλλήλων] Excuſari poteſt, vt apud *Alciphron.* χιὼν πυκνὴ καὶ ἐπάλληλος φερομένη: alias legeretur κατ' ἀλλήλων. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* ἐπ' ἀλλήλοις.

k Male ἐγένετο, quod eſt in vulg. pro ἐγίνετο. *Steph.*

l Ἐκέλευσεν *Vat.*

m Θρασυτάτης τε *Vat.*

n Rectius παρελθών, i. e. ἀναβάς. *Gelenius*, retento προελθών, vertit: *progreſſuſque ad tribunal. Sylb.*

o Παύσειν ἁπάσῃ] Rectius παύειν, vel παῦσαι. *Sylb.* In *Cod. Vat.* παρεκελεύετο παύσειν αὐτὸν πάσῃ δυνάμει.

p Structura potius poſtulat φωνέντων. *Sylb.*

q Αὐτῶ χαμαὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν, οἵ τε παραγενόμενοι *Vat.* vulgatis deeſt χαμαὶ. eaedem dant παραγινόμενοι in praeſ.

r Στρατιαῖς] Magis proprie στρατείαις. *Sylb.*

Ἀναβάντος δὲ τῶ ἀνδρὸς ἐπὶ τὴν ἀπολογίαν, βοή τε πολλὴ κωλύσασα τὰς λόγους ἐκ τῆς ἑταιρίας τῆς περὶ τὸν Τύλλον ἐγένετο· καὶ μετὰ ταῦτα Παῖε καὶ Βάλλε [p] φωνῆντες, περιῖσανται αὐτὸν οἱ θρασύτατοι, καὶ συναράτ]οντες τοῖς λίθοις, ἀποκ]ιννύασιν. ἐρριμμένῳ δ' [q] αὐτῶ χαμαὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν, οἵ τε παραγενόμενοι τῷ πάθει, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, ἤδη νεκρῶ ὄντος, ἀφικόμενοι, τόν τ' ἄνδρα τῆς τύχης ὠδύροντο, ὡς ἀ καλὰς εἰ]ηφότα παρὰ σφῶν ἀμοιβὰς, ἐπιλεγόμενοι πάντα, ὅσα τὸ κοινὸν ὠφέλησε, καὶ τὰς δράσαντας τὸν φόνον ἐπόθην λαβεῖν, ὡς ἀνόμω ἔργω καὶ ἀσυμφόρω ταῖς πόλεσιν ἄρξαντας, ἄνευ δίκης ἐν χειρῶν νόμῳ τινὰ ἀποκ]εῖναι, καὶ ταῦτα ἡγεμόνα. μάλισα δ' ἠγανάκ]ων οἱ ταῖς [r] ςρατείαις αὐτῶ παραγενόμενοι· καὶ ἐπειδὴ ζῶντι αὐτῷ ἐχ ἱκανοὶ ἐγένοντο κωλυταὶ τῆς σὺμφορᾶς, τὰς μετὰ τὸν θάνατον ὀφειλομένας ἔγνωσαν ἀποδιδόναι χάριτας,

LIX.

Quum autem Marcius ad cauſſam dicendam *ſuggeſtum* conſcendiſſet, ingens clamor a Tulli factione ſublatus eſt, qui eum loqui prohibebat: et poſtea audaciſſimi quique, CAEDE, FERI, vociferantes, eum circumſiſtunt, et lapidibus tundentes ac obruentes interficiunt. Quum autem is in foro proſtratus iaceret, tam ii, qui illum caſum viderant, quam ii, qui eo iam mortuo poſtea venerant, eius infortunium lugebant, vtpote cui haud egregia gratia a ſe fuiſſet relata, recenſentes omnia eius beneficia, quae in rempublicam contulerat: et eos, qui caedem patrarant, comprehendere cupiebant, quod ciuitatibus impii et perniciosi facinoris, hominem, praeſertim vero ducem, indicta cauſſa per vim interficiendi, auctores ſuo exemplo fuiſſent. Sed illi potiſſimum, qui eius ductu auſpiciiſque militarant, id iniquo animo ferebant, et quoniam ei viuo ſuccurrere, eamque calamitatem ab eo propulſare non potuerant, defuncto debitam gratiam

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat. V.C.* 266. *Var.* 268. *Marcii caedes et funus.*

συμφέροντες εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅσων ἔδει τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν εἰς τὴν ἀναγκαίαν τιμήν. ἐπειδὴ δὲ πάντα [s] ηὐτρέπισο, θέντες ἐπὶ τρωμνῆς εὐπρεπεστάτῳ ἠσκημένης κόσμῳ, τὴν αὐτοκρατορικὴν ἔχοντα ἐσθῆτα, καὶ πρὸ τῆς κλίνης αὐτῆ φέρεσθαι κελεύσαντες λάφυρά τε καὶ σκῦλα, καὶ στεφάνους, καὶ μνήμας, ὧν εἷλε, πόλεων, ἤραντο τὴν κλίνην οἱ λαμπρότατοι τῶν νέων ἐν τοῖς κατὰ πολέμους ἔργοις· καὶ κομίσαντες εἰς τὸ προάστειον, ὃ μάλιστα ἦν ἐπιφανὲς, ἔθεσαν ἐπὶ τὴν παρεσκευασμένην πυρὰν, συμπροπεμπόσης τὸ σῶμα τῆς πόλεως ὅλης μετ' οἰμωγῆς τε καὶ δακρύων. ἔπειτα κατασφάξαντές τ' [t] αὐτῷ βοσκήματα, καὶ τῶν ἄλλων ἀπαρξάμενοι πάντων, ὅσων ἄνθρωποι βασιλεῦσιν, ἢ στρατιᾶς ἡγεμόσιν, [u] ἐπὶ πυρᾶς ἀπάρχονται, παρέμειναν οἱ μάλιστα τὸν ἄνδρα ἀσπαζόμενοι μέχρι τῦ μαρανθῆναι τὴν φλόγα· κἄπειτα συναγαγόντες τὰ λείψανα, ἔθαψαν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, χώματι ὑψηλῷ διὰ [x] πολυχειρίαν ἐργασθέντι, μνῆμα ἐπίσημον ἐργασάμενοι.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

gratiam referre ſtatuerunt, collatis in forum rebus, quibuſcunque opus erat ad honorem viris bonis neceſſarium. Iamque rebus omnibus paratis, quum eum in lecto ſplendidiſſime ornato cum imperatoria veſte collocaſſent, lectoque eius praeferri iuſſiſſent manubias, et ſpolia, et coronas, et imagines vrbium ab eo captarum, iuuenes fortitudinis in bello ſpectatiſſimae lectum humeris extulerunt: et quum eum detuliſſent ad ſuburbium, quod maxime erat inſigne, rogo iam conſtructo impoſuerunt, toto populo cum gemitu et lacrymis funus proſequente. caeteris deinde mactatis ei victimis, oblatiſque omnibus primitiis, quas homines in regum vel imperatorum exſequiis ſuper rogo offerre ſolent, ii, quibus erat cariſſimus, ibi remanſerunt, donec flamma langueſcens ſubſideret: et deinde collectas reliquias in eodem loco humarunt, tumulo excelſo ſupra eas multorum manu congeſto, monumentoque inſigni exſtructo.

Marcius

[s] Εὐτρέπιστο *Vat.* et mox εὐπρεπεστάτης, vt in *Cod. Steph.* ſtructura minus concinna.

[t] Αὐτῷ πολλὰ βοσκήματα *Vat.*

[u] Ἐπὶ πυρᾶς] Ἐπὶ πυραῖς *Vat.*

[x] Πολυχειρίας] Πολυχειρίαν *Vat.* Infra autem διὰ πολυχειρίας occurrit, p. 1657. v. 7.

[y] τὰ

Μάρκιος μὲν δὴ τοιαύτης καταστροφῆς ἔτυχεν, ἀνὴρ [y] τὰ πολεμικὰ ἄριστος τῶν [z] καθ' ἡλικίαν, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἡδονὰς, ὅσαι ἄρχουσι νέων, ἐγκρατὴς, τά τε δίκαια ἐκ τοῦ νόμου μᾶλλον ἀνάγκης διὰ τιμωρίων δέος ἀκούσιος ἀποδιδοὺς, ἀλλ' ἑκών τε καὶ πεφυκὼς πρὸς αὐτὰ εὖ, καὶ οὐδ' ἐν ἀρετῆς μοίρᾳ τὸ μηθὲν ἀδικεῖν τιθέμενος, ὃ μόνον τ' αὐτὸς ἀγνεύειν ἀπὸ πάσης κακίας προθυμούμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους προσαναγκάζειν δικαιῶν· μεγαλόφρων τε καὶ δωρηματικὸς, καὶ εἰς ἐπανόρθωσιν, ὧν ἑκάστῳ δέοι τῶν φίλων, ὁπότε γνοίη, προχειρότατος· [a] τά τε πολιτικὰ πράττειν ἀθενὸς χείρων τῶν ἀριστοκρατικῶν· καὶ εἰ μὴ τὸ σασιάζον τῆς πόλεως ἐμποδὼν αὐτῷ τοῖς πολιτεύμασιν ἐγένετο, μεγίστην ἂν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἐπίδοσιν εἰς ἡγεμονίαν ἐκ τῶν ἐκείνου πολιτευμάτων ἔλαβεν. ἀλλ' ὁ γὰρ ἐν δυνατῷ ἦν ἄρα πάσας τὰς ἀρετὰς ἐν ἀνθρώπῳ γενέσθαι φύσει· οὐδὲ φύσεταί τις ἀπὸ θνητῶν καὶ ἐπικήρων σπερμάτων, περὶ πάντα ἀγαθός.

LX.

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268. *Marcii laudes.*

Marcius igitur hunc habuit vitae exitum, vir, qui omnes aetatis ſuae homines virtute bellica ſuperauit, et qui omnibus voluptatibus, quae iuuentuti imperant, ſuperior fuit, et qui iuſtitiam coluit, non legum potius neceſſitate ob poenae formidinem, quam ſponte ſua, quia ad hanc aptus natus erat, et ne inter ipſas quidem virtutis partes innocentiam ponendam eſſe cenſebat, nec ſolum ipſe ab omni improbitate vehementer alienus erat, verum etiam alios *ad idem faciendum* cogi aequum eſſe iudicabat: eratque magnanimus ac munificus, et ad ſingulorum amicorum inopiam (quoties eam cognouiſſet) ſubleuandam promtiſſimus, rebuſque bellicis nulli optimatum ſecundus; et niſi ciuilis ſeditio eius ſtudiis actiſque impedimento fuiſſet, reſpublica Romana ex eius adminiſtratione maxima ad imperium incrementa cepiſſet. Sed fieri non poterat, vt omnes virtutes in humana natura eſſent: nec vllus vnquam e mortali et caduco ſemine vir abſolute bonus naſcetur.

Quum

[y] Τὰ πολέμια *Vat.*

[z] Obſerua hic τῶν καθ' ἡλικίαν pro τῶν καθ' αὑτὸν, ſeu τῶν κατὰ τὴν αὐτῆ ἡλικίαν. *Sylb.*

[a] Τά τε πολιτικὰ πράττειν ἀδενὸς *Vat.* vulgo πολεμικά.

[b] οὐδὲ

LXI. Ἐκείνῳ γε οὖν ταύτας ὁ δαίμων τὰς ἀρετὰς χαρισάμενος, ἑτέρας ἀκ εὐτυχεῖς κῆράς τε καὶ ἄτας προσῆψε. τὸ γὰρ πραὺ καὶ Φαιδρὸν ἀκ ἐπῆν αὐτῷ τοῖς τρόποις, [b] ἄτε τὸ θεραπευτικὸν τῶν πέλας ἔν τε ἀσπασμοῖς καὶ [c] προσαγορεύσεσιν, ἀδὲ δὴ τὸ εὐδιάλλακτον καὶ μετριοπαθὲς, ὁπότε δι' ὀργῆς τῳ γένοιτο, ἀδὲ ἡ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἐπικοσμοῦσα χάρις· ἀλλ' ἀεὶ πικρὸς καὶ χαλεπὸς ἦν. ταῦτά τε δὴ αὐτὸν ἐν πολλοῖς [d] ἔβλαψε, καὶ πάντων μάλιστα ἡ περὶ τὰ δίκαια [e] καὶ τὴν φυλακὴν τῶν νόμων ἀκρατός τε καὶ ἀπαράπειστος, καὶ ἀθὲν τῷ ἐπιεικεῖ διδοῦσα ἀποτομία· ἔοικέ τε ἀληθὲς εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγόμενον Φιλοσόφων, ὅτι μεσότητές εἰσιν, ἀλλ' ἀκ ἀκρότητες αἱ τῶν ἠθῶν ἀρεταὶ, μάλιστα δὲ ἡ δικαιοσύνη. ἀ γὰρ μόνον ἐλλείπουσα τῆ μετρίᾳ πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλουσα, [f] αὐτοῖς τ' ἀνθρώποις συμφέρειν οὐκ εἴωθεν, ἀλλ' ἔστιν ὅτε αἰτία μεγάλων συμφορῶν, καὶ εἰς θανάτους οἰκτροὺς καὶ λύμας ἀνηκέστους καταφέρουσα. [g] Μάρκιόν γ' ἀδὲν ἦν ἕτερον ἄρα ὁ τῆς πατρίδος ἐξήλασεν, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἀνόνητον ἐποίησεν, ἢ τὸ ἀκριβὲς καὶ ἄκρον δίκαιον. [h] τοῖς τε γὰρ δημόταις εἴκειν τὰ μέτρια δέον, καὶ [i] ἀφιέναί τι ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ τὰ πρῶτα φέρεσθαι παρ' αὐτοῖς, [k] ἐκ ἐβουλήθη, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα τὰ μὴ δίκαια ἀντιλέγων, μῖσος ἤγειρε, καὶ ἐξηλάθη πρὸς αὐτῶν· τῆς τ' Οὐολούσκων στρατηγίας, εὐθὺς ἅμα τῷ διαλῦσαι τὸν πόλεμον, ἀπαλλαγῆναι παρὸν, καὶ μετενέγκασθαι τὴν οἴκησιν [l] ἑτέρωσέ ποι, ἕως ἂν ἡ κάθοδος αὐτῷ δοθείη ὑπὸ τῆς πατρίδος, καὶ μὴ παρασχεῖν αὐτὸν ἐχθρῶν ἐπιβουλαῖς καὶ ὄχλων ἀμαθίαις σκοπὸν, οὐκ ἠξίωσεν· ἀλλ' ὑπεύθυνον οἰόμενος δεῖν τὸ σῶμα παρασχεῖν τοῖς πεπιστευκόσι τὴν ἀρχὴν, καὶ λόγον ἀποδοὺς, ὧν ἔπραξε

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

Quum igitur deus has virtutes illi largitus fuiſſet, alias infelices peſtes et morbos pernicioſos adiunxit. Non inerat enim eius moribus manſuetudo et hilaritas, nec in ſalutationibus et colloquiis aliorum comitas, nec ingenium facile placabile, aut in affectibus moderatio, quoties alicui iratus eſſet, nec illa, quae omnes actiones humanas ornat, gratia: ſed acerbus ſemper et aſper erat. Atque haec ei ſaepe in bellis obfuerunt, praecipue vero illa immodica et nimium rigida iuris legumque obſeruantia, et nulla lenitate temperata ſeueritas. videturque id verum eſſe, quod ab antiquis philoſophis eſt dictum, mediocritates, non extremitates, eſſe morales virtutes, praecipue vero iuſtitiam. Nam non ſolum, ſi infra modum ſit, verum etiam, ſi modum excedat, ipſis hominibus conducere non ſolet: et interdum magnas illis calamitates affert, et eos in mortes miſerabiles et lues inſanabiles coniicit. Marcio ſane nihil aliud exſilium attulit, caeterorumque bonorum fructum abſtulit, quam nimis accurata et ſeuera iuris obſeruantia. Quum enim plebeiis mediocriter cedere debuiſſet, eorumque cupiditatibus aliquid remittere, et inter eos principatum obtinere, id facere noluit: ſed quod contra res omnes iniuſtas diceret, odium ſibi contraxit, et ab iis eſt expulſus. Quum etiam Volſcorum imperium, ſtatim ſimulatque bellum finitum eſt, deponere ei licuiſſet, et alio migrare, donec ei reditus a patria concederetur, neque ſe inimicorum inſidiis et imperitae multitudini obiicere, quamuis haec videret, facere tamen noluit: ſed quum exiſtimaret, oportere ſe ſui corporis copiam facere, ſeque reddendis rationibus obnoxium reddere iis, qui ſibi imperium commiſerant, rerumque in imperio

b οὐδὲ τὸ *Vat.*

c Προσαγορεύσει *Vat.*

d Illud πολέμοις non agnoſcit *Vat.* quod in vulgatis pone πολλοῖς legitur.

e Optime in *Cod. Vat.* καὶ τὴν φυλακὴν τῶν νόμων ἄκρατός τε καὶ ἀπαράπειστος. Nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit: *circa cuſtodiam legum vehemens et indiſſuaſibilis.* Atque eodem plane modo legendum eſſe voluerunt *Sylb. Port. et Caſaub.* vulgatae dant τοῖς νόμοις et ἀπαράπειστος.

f Cum αὐτοῖς ſubaudiendum τοῖς ἀσκοῦσι, *cultoribus.* Senſus et ſimplicior ſtructura eſt: ἃ γὰρ μόνον ἐλλείπουσα τῆ μετρίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλουσα, τοῖς ἀσκοῦσι πέφυκεν ἃ ὠφελεῖν. *Sylb.*

g Μάρκιόν γε *Vat.* vulgo Μ. δὲ.

h Τοῖς γὰρ] Τοῖς τε γὰρ *Vat.*

i Ἐφιέναι *Vat.*

k Οὐκ ἠβουλήθη *Vat.*

l Ἑτέρωσέ που] ἑ. ποι *Vat.*

κατὰ τὴν ἡγεμονίαν, [m] εἴ τι φαίνοιτο ἀδικῶν, τὴν κατὰ νόμους ὑποσχεῖν δίκην, τῆς ἄκρας δικαιοσύνης οὐ καλὰς ἀπέλαβε μισθάς.

LXII. [n] Εἰ μὲν οὖν ἅμα τοῖς σώμασι διαλυομένοις καὶ τὸ τῆς ψυχῆς, [o] ὅ τι δή ποτέ ἐστιν ἐκεῖνο, συνδιαλύεται, καὶ ἀδαμῆ ἀθέν ἐστιν ἔτι, ἐκ οἷδ', ὅπως μακαρίσῃ ὑπολάβω τὰς [p] μηθὲν μὲν ἀπολαύσαντας τῆς ἀρετῆς ἀγαθὸν, δι' αὐτὴν δὲ ταύτην ἀπολομένας. εἰ δ' ἄφθαρτοι μέχρι τῶ παντὸς [q] τυγχάνουσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἔσαι, καθάπερ οἴονταί τινες, ἢ χρόνον μετὰ τὴν ἀπαλλαγήν [r] τινα τῶν σωμάτων ἐνδιαμένουσι, μήκιστον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάχιστον δὲ αἱ τῶν κακῶν, ἀποχρῶσα τιμὴ φαίνοιτ' ἂν τοῖς ἀρετὴν ἀσκῆσι, καὶ εἰ ἠναντιώθη τὰ ἐκ τῆς τύχης, ἡ παρὰ τῶν ζώντων εὐλογία, καὶ μνήμη

μέχρι πλείστα παραμείνασα χρόνου· ὃ καὶ τῶ ἀνδρὶ ἐκείνῳ συνέβη. οἱ γὰρ μόνον Οὐολῦσκοι τὸν θάνατον ἐπένθησαν αὐτῦ, καὶ ὡς τῶν ἀρίστων γενόμενον ἐν τιμῇ ἔχουσιν· ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγνώσθη, μεγάλην συμφορὰν ὑπολαβόντες εἶναι τῆς πόλεως πένθος ἐποιήσαντο ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, ἃ νόμος ἐστὶν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις τε καὶ ἀναγκαίοις ποιεῖν κήδεσιν, ἀποθέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν, καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα κόσμον, [s] μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι, τὸν ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον. ἐτῶν δὲ μετὰ τὸ πάθος ὁμῦ τι πεντακοσίων ἤδη διαγεγονότων εἰς τόνδε τὸν χρόνον, ἃ γέγονεν ἐξίτηλος ἡ τῦ ἀνδρὸς μνήμη, ἀλλ' ἄδεται καὶ ὑμνεῖται [t] πρὸς ἁπάντων, ὡς εὐσεβὴς καὶ δίκαιος ἀνήρ. ὁ μὲν δὴ κατασχὼν Ῥωμαίοις κίνδυνος [u] ἐκ τῆς Οὐολῦσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἐπιστρατείας Μάρκιον λαβῦσης ἡγεμόνα, μέγιστος τῶν πρὸ αὐτῦ γενόμενος, [x] καὶ μικρὸν ἀποσχὼν τῦ

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

imperio a se gestarum rationibus redditis, si maleficii conuictus esset, poenas legibus statutas subire, suae illius nimis accuratae iuris obseruantiae haud praeclaram mercedem cepit.

Si igitur vna cum corporibus dissolutis et ipsa quoque anima (quaecunque tandem illa sit) dissoluitur et penitus interit, nescio, quomodo beatos ducere debeam eos, qui, nullo virtutis fructu percepto, ob eam ipsam tamen perierunt. Sed si animae nostrae sint plane immortales, vt quidam opinantur; aut si, postquam corporibus sint liberatae, ad aliquod tempus durant, virorum quidem bonorum ad longissimum, malorum vero ad breuissimum: satis magnus honor virtutis studiosos (quamuis fortuna his fuerit aduersata) sequi videtur, *nimirum* quod a viuentibus laudentur, eorumque memoria diutissime permaneat. quod et illi viro contigit. Non solum enim Volsci mortem eius luxerunt, et vt virum optimum colunt: sed et Romani, vbi eius casum cognouerunt, magnam calamitatem a republica acceptam putantes, eum priuatim et publice luxerunt: et eorum matronae, vt mos est illis in luctu domestico et necessario-rum funeribus, depósito auro et purpura caeteroque ornatu, atratae ipsum per annum integrum luxerunt. Quinetiam quum ab illius casu ad hoc vsque tempus iam quingenti ferme anni intercesserint, eius tamen memoria non euanuit: sed ab omnibus, vt vir pius et iustus, canitur et celebratur. Periculum igitur, in quo Romani versati fuerant, ob arma ipsis a Volscis et Aequis, Marcii ductu auspiciisque, illata, quum fuisset omnium superiorum maximum, quumque parum abfuisset, quin

[m] Εἰ φαίνοιτο] Rectius in *Cod. Vat.* εἴ τι φαίνοιτο ἀδικῶν.

[n] Εἰ μὲν οὖν ἅμα τοῖς σώμασι] Ex hoc loco ostendit *Vossius* (in l. I. *de Idololatr.* c. 10.) *Dionysium* credidisse, proborum animas post mortem superesse, non tamen in aeternum duraturas: ideoque *Dionysium* in Stoicorum haeresim delapsum esse existimat.

[o] In *Cod. Vat.* ὅ τι δή ποτ' ἐστὶν, et versu sequ. ἀθὲν ἔτι ἐστίν.

[p] Μηθὲν μὲν ἀπολαύσαντας *Vat.*

[q] Αἱ ψυχαὶ τυγχάνουσιν *Vat.*

[r] Mira traiectio. nam τινὰ non ad proximum ἀπαλλαγήν, sed remotius χρόνον referendum est. *Sylb.*

[s] Μέλασιν ἀμφιεσμοῖς *Vat.*

[t] Πρὸς πάντων *Vat.*

[u] Ἐκ τῶν Οὐολῦσκων *Vat.*

[x] Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* καὶ μικρὸν ἀποσχὼν τῦ πᾶσαν etc. vulgatis deest τῦ.

[y] Ἡμέραις

καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἀνελεῖν ἐκ βάθρων, τοιάδε τέλος ἔτυχεν.

LXIII. [y] Ἡμέραις δὲ ὕστερον ὀλίγαις ἐξελθόντες εἰς τὴν ὕπαιθρον Ῥωμαῖοι πολλῇ στρατιᾷ, τῶν ὑπάτων ἀγόντων ἀμφοτέρων, καὶ προελθόντες ἄχρι τῶν ὅρων τῆς σφετέρας, κατεστρατοπέδευσαν ἐπὶ λόφοις δυσίν, [z] ὧν ἴδιον ἑκατέρᾳ τῶν ὑπάτων στρατόπεδον ἐπὶ τοῖς ἐρυμνοτάτοις. ὃ μὴν ἔδρασάν [a] γ' ὀδὲν μεῖζον, ἀλλ' [b] ἀνέστρεψαν ἄπρακτοι, καίτοι καλὰς ἀφορμὰς δόντων αὐτοῖς τῶν πολεμίων δρᾶσαί τι γενναῖον. πρότεροι γὰρ ἔτι τότων Οὐολῦσκοί τε καὶ Αἰκανοὶ στρατὸν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων γῆν ἤγαγον, γνώμην ποιησάμενοι μὴ ἀνεῖναι τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἕως ἔτι καταπεπλῆχθαι τὸ ἀντίπαλον ἐδόκουν, χωρεῖν ἐπ' αὐτὸ, ὡς καὶ ἐκέσιον [c] διὰ δέος

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268. *Expeditio consulum inanis.*

quin eo vel tota vrbs funditus euerteretur, hunc habuit exitum.

Paucis autem post diebus Romani cum ingentibus copiis, amborum consulum ductu, vrbe egressi, et vsque ad fines suae ditionis progressi, castra in duobus collibus posuerunt, vbi vterque consul in munitissimis locis seorsum consedit. nihil tamen memorabile gesserunt, sed re infecta redierunt, licet hostes rei bene gerendae occasionem egregiam illis praebuissent. nam et ante Volsci et Aequi cum exercitu Romanum agrum inuaserant, in animo habentes, hanc occasionem non praetermittere, sed aduersarios aggredi, donec eos adhuc perterritos esse existimabant, quasi prae metu deditionem essent facturi.

[y] Ἡμέραις δὲ ὀλίγον ὕστερον *Vat.*

[z] Pro ὧν sensus requirit aliud, ἃ ἦν, vel ἦν τε, aut tale quidpiam. *Sylb.* Illud ὧν, quod commode satis abesse potest, omittit *Cod. Vat.* nec agnouisse videtur *Lapus*, qui vertit: *castra super duobus collibus posuerant vterque consulum seorsum, in munitissimis locis considentes.*

[a] Pro γε minus apte in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] est τε. Forsan etiam plenius legendum, ὃ μὴν ἔδρασάν γε ὀδὲν ὅτε μεῖζον ὅτε ἔλαττον. quo loquendi genere tum alibi vtitur, tum supra, p. 487. v. 4. *Sylb.*

[b] Ἀντέστρεψαν] Ἀνέστρεψαν *Vat.* quod, tanquam vsitatius, maluerunt etiam *Sylb.* et *Port.*

[c] Διὰ δέος *Vat.* [Atqui vulgatae

παρασησόμενον. στασιάσαντες δὲ περὶ τῆς ἡγεμονίας κατ' ἀλλήλων, τὰ ὅπλα ἥρπασαν, καὶ συμπεσόντες ἐμάχοντο, οὔτε κατὰ τάξιν, ὅτ' ἐκ [d] παραγγέλματος, ἀλλὰ φύρδην καὶ ἀναμίξ· ὥστε πολὺν ἐξ ἀμφοῖν γενέσθαι φόνον. καὶ εἰ μὴ δὺς ὁ ἥλιος ἔφθασεν, [e] ἅπασαν ἂν αὐτῶν αἱ δυνάμεις διεφθάρησαν. τῇ δὲ νυκτὶ λυόσῃ τὸ νεῖκος ἀκόσιοι εἴξαντες, διεκρίθησάν τ' ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐπὶ τὰς ἰδίας χάρακας ἀπηλλάγησαν. ἕωθεν δ' ἀναστήσαντες τὰς δυνάμεις, ἀπήεσαν ἑκάτεροι ἐπὶ τὰ σφέτερα. οἱ δὲ ὕπατοι παρά τε αὐτομόλων καὶ αἰχμαλώτων, οἳ παρ' αὐτὸ τὸ ἔργον ἀπέδρασαν, ἀκόσαντες, οἷα κατέσχε λύσσα καὶ θεοβλάβεια τὰ πολέμια, ἅτε συνεπέθεντο τῷ κατ' εὐχὴν δοθέντι καιρῷ, τριάκοντα σταδίων οὐ πλεῖον ἀπέχοντες, ἅτ' ἀπιόντας ἐδίωξαν, ἐν ᾧ πεκμηκότας καὶ τραυματίας, καὶ ὀλίγους ἐκ πολλῶν καὶ [f] ἀτάκτως χωροῦντας, ἀπραι-

Per. Iul. 4228. *Ante Chr.* 486. *Olymp.* 73 2/3. *Cat.* *V.C.* 266. *Var.* 268.

facturi. Sed orta inter illos seditione de imperio, arma corripuerunt, et alii in alios facto impetu conflixerunt, nullis seruatis ordinibus, nec exspectato signo, sed confuse et promiscue; ita vt magna hinc inde strages edita fuerit. Et nisi solis occasus eos anteuertisset, tunc vno illo certamine omnes copiae internecione deletae fuissent. sed quum nocti proelium dirimenti inuiti cessissent, diremti sunt alii ab aliis, et in sua quique castra se receperunt. Mane vero motis castris vtrique domum redierunt. Caeterum, consules, quum ex transfugis et captiuis, qui ex ipso proelio aufugerant, audissent, quanta rabies et furor diuinitus immissus hostes inuasisset, nec vsi sunt oblata optatissima occasione, quum triginta stadia non amplius ab illis abessent, nec discedentes sunt persequuti, quo tempore illos iam defessos et saucios, et paucos e multis reliquos, incomposito agmine

tae idem dant. videntur itaque operae Hudsoni in referenda Vaticani lectione erasse, in eoque fuisse exaratum διὰ δέος in accusatiuo.]

[d] οὔτε κατὰ παραγγέλματος] Legendum videtur κατὰ παράγγελμα, vel μετὰ παραγγέλματος. *Sylb.* Melius in *Cod. Vat.* οὔτε κατὰ τάξιν, ὅτ' ἐκ παραγγέλματος.

[e] Ἅπαξ] ἅπασαι *Vat.*

[f] Et ἀτάκτως retinere possumus,

φνεῖς αὐτοὶ καὶ σὺν κόσμῳ ἑπόμενοι, ῥᾳδίως ἂν διέφθειραν πασσυδί. λύσαντες δὲ καὶ αὐτοὶ τὰς χάρακας, [g]ἀπῆεσαν ἐπὶ τὴν πόλιν· εἴτ' ἀρκέμενοι τῷ παρὰ τῆς τύχης δοθέντι ἀγαθῷ, εἴτ' ἀ πιστεύοντες ἀνασκήτῳ στρατιᾷ τῇ σφετέρᾳ, εἴτε περὶ πολλοῦ ποιέμενοι τὸ μηδὲ ὀλίγας τῶν σφετέρων ἀποβαλεῖν. ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν πόλιν, ἐν αἰσχύνῃ πολλῇ ἦσαν, δειλίας δόξαν ἐπὶ τῷ ἔργῳ φερόμενοι· καὶ ἀδεμίαν ἔξοδον ἔτι ποιησάμενοι, παρέδοσαν τοῖς μεθ' ἑαυτοὺς ὑπάτοις τὴν ἀρχήν.

LXIV. Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Γάϊος μὲν [h]Ἀκύλλιος καὶ Τίτος [i]Σίκκιος, ἄνδρες ἔμπειροι πολέμων, τὴν ὑπατείαν [k]παρειλήφασιν. ἡ δὲ βουλὴ, προθέντων λόγον περὶ τοῦ πολέμου τῶν ὑπάτων, πρῶτον [l]ἐψηφίσατο πρεσβείαν πέμψαι πρὸς Ἕρνικας, αἰτήσασαν, ὡς παρὰ φίλων τε καὶ ἐνσπόνδων, δίκας νομίμους· ἠδίκητο γὰρ ἡ πόλις

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269. *Coss. C. Aquilio et T. Siccio, bellum cum Hernicis et Volscis.*

agmine abeuntes, ipsi recentes, et instructa acie sequentes, facili occidione omnes delere potuissent. Sed ipsi quoque motis castris in vrbem redierunt; siue quod praesenti fortunae beneficio contenti essent; siue quod suo tironum exercitui non fiderent; siue quod magni illud facerent, ne paucos quidem suorum amittere. Reuersi autem in vrbem valde ignominiose sunt accepti, et ob suum illud facinus ignauiae notati: nec vlla amplius expeditione facta, sequentibus consulibus magistratum tradiderunt.

Anno insequenti C. Aquilius et T. Siccius, viri rei militaris periti, consules fuerunt creati. Senatus autem, consulibus ad eum de bello referentibus, primum decreuit, vt ad Hernicos mitterentur legati, qui, vt ab amicis et foederatis, poenas legitimas repeterent; (nam populus Romanus Volscorum

mus, et ἀτάκτως admittere, vt alicubi infra. *Sylb.*

g Ἀπῆεσαν εἰς τὴν πόλιν *Vat.*

h Iuxta Latinos cum simplici λ scribi debet.

i *Siccius* legitur etiam apud *Cassiodorum.* verum *Gelenio* et *Lapo* magis placuit *Sicinius*, vt est apud *Liuium.* Cognominaborum, ex *Fastis Siculis* et *Cuspinianis*, sunt *Fuscus* et *Sabinus*, vt *Sigonius* prodidit. *Sylb.*

k Παρειλήφεσαν] Conuenientius παρειλήφασι. *Vat.*

l In *Ed. Steph.* ἐψηφίσαντο, sed singulare et magis analogum

ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν Οὐολόσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἐπιστρατείαν, ληϊσίαις τε καὶ καταδρομαῖς τῆς ὁμορόσης αὐτοῖς γῆς· ἕως δ' ἂν τὰς παρ' ἐκείνων λάβωσιν ἀποκρίσεις, στρατιὰν ὅσην δύνωνται πλείστην καταγράφειν τὰς ὑπάτους, καὶ τὰς συμμάχους πρεσβειῶν ἀποστολαῖς παρακαλεῖν, σῖτόν τε καὶ ὅπλα καὶ χρήματα, [m]καὶ τὰ ἄλλα, ὅσων ἔδει τῷ πολέμῳ, διὰ πολυχειρίας παρασκευάσασθαι, καὶ ἐν τάχει. ὡς δ' ἀπήγγειλαν αὐτοῖς ἀναστρέψαντες οἱ πρέσβεις, ἃς παρὰ τῶν Ἑρνίκων ἔλαβον ἀποκρίσεις, ὅτι συνθήκας μὲν ἃ φασὶν αὐτοῖς εἶναι πρὸς Ῥωμαίους κοινῇ γενομένας ἀδέποτε, τὰς δὲ πρὸς βασιλέα Ταρκύνιον ὁμολογίας [n]αἰτιῶνται λελύσθαι, τήν τ' ἀρχὴν ἀφαιρεθέντος ἐκείνου, καὶ τεθνηκότος ἐπὶ τῆς ξένης· εἰ δέ τινες ἁρπαγαὶ καὶ καταδρομαὶ τῆς χώρας ἐγένοντο διὰ ληϊσιῶν, οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης γεγονέναι λέγουσιν, ἀλλ' ἰδιωτῶν ἀδικήματα μετιόντων τὰ

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

Volscorum et Aequorum bello, quod illi suis latrociniis et excursionibus agros finitimos infestassent, iniuriam acceperat) interim vero, dum ab illis acciperent responsum, consules *iusserunt* quantum maximum possent exercitum conscribere, et sociorum auxilia missis legationibus accersere, frumentum, arma, pecuniasque, et res alias ad vsus bellicos necessarias, magna hominum manu et celeriter parare. Quum autem legati reversi responsa ab Hernicis accepta ipsis renunciassent; eos negare, foedus vnquam publico consensu factum sibi cum populo Romano intercessisse, et foedus cum rege Tarquinio ictum solutum esse criminari, tum quod ille regno fuisset spoliatus, tum etiam quod in peregrino solo obiisset: quod si quae rapinae et excursiones in agris a praedonibus fuissent factae, de communi sententia negare factas; sed haec iniusta facinora esse priuatorum hominum suis quaestibus inseruientium; ac ne illos quidem,

gum est, et paullo post repetitur p. 1658. v. 4. *Sylb.*

m Καὶ τἄλλα. et p. 1658. v. 1. οἷοί τ' εἰσὶν. at mox v. vlt. ἀλλὰ ἰδιωτῶν in *Cod. Vat.*

n *Geleniut* videtur maluisse οἴονται. *Sylb.*

ἴδια· καὶ ἐδὲ τὰς ταῦτα δράσαντας παρέχειν οἵοί τέ εἰσιν ἐπὶ δίκην, ἕτερα καὶ αὐτοὶ τοιαῦτα πεπονθέναι λέγοντες καὶ ἀντεγκαλοῦντες, ἄσμενοί τε εἶσι δέχεσθαι τὸν πόλεμον. ταῦτα ἡ βουλὴ μαθοῦσα, ἐψηφίσατο νεί-
5 μασθαι τὴν καταγραφεῖσαν ἐκ τῶν νεωτέρων στρατιὰν τριχῇ· τούτων δὲ τὴν μὲν μίαν τὸν ὕπατον [o] ἄγοντα Γάϊον Ἀκύλλιον ὁμόσε τῇ Ἐρνίκων στρατιᾷ χωρεῖν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἤδη ἦσαν ἐν τοῖς ὅπλοις· τὴν δὲ ἑτέραν Τίτον Σίκκιον ἐπὶ Οὐολύσκους ἄγειν, τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων.
10 τὴν δὲ λοιπὴν τρίτην μερίδα [p] παραλαβόντα Λάρκιον Σπόριον, ὃς ἦν ἀποδεδειγμένος ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἔπαρχος, τὴν ἔγγιστα τῆς πόλεως χώραν φυλάττειν· τοὺς δὲ ὑπὲρ τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον, ὅσοι δύναμιν εἶχον ἔτι βαστάζειν ὅπλα, ταχθέντας ὑπὸ [q] σημείαις, τάς τ'
15 ἄκρας φρουρεῖν τῆς πόλεως, καὶ τὰ τείχη, μή τις [r] αἰφνίδιος πολεμίων γένηται ἔφοδος, ἐξεστρατευμένης τῆς

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269.

quidem, qui haec patrassent, a se ad supplicium posse dedi, et sibi quoque alias eiusmodi iniurias illatas dicere, et de iis vicissim conqueri, et se paratos esse ad bellum lubenter excipiendum. Senatus his rebus cognitis copias ex iunioribus conscriptas trifariam diuidi iussit: et C. Aquilium cum vna harum parte Hernicorum exercitui obuiam ire; (nam illi quoque in armis iam erant) secundam ab altero consule T. Siccio contra Volscos duci: cum tertia vero parte reliqua, Sp. Largium, qui a coss. praefectus *vrbis* fuerat creatus, agros vrbi proximos custodire: veteranos vero milites, qui ob aetatem militiae erant immunes, quotquot adhuc arma ferre possent, sub signis dispositos, vrbis arces et moenia custodire; ne qua vis hostium repentina ingrueret, tota iuuentute ad militiam profecta.

o Τούτων τὴν μίαν ἄγοντα] τῶν δὲ τὴν μὲν μίαν τὸν ὕπατον *Vat.*

p Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* παραλαβόντα Σπόριον Λάρκιον, ὃς ἦν ἀποδεδειγμένος ὑπὸ τῶν ὑπάτων. pro ὑπὸ dant vulgatae ἀπὸ.

q Rectius vel σημαίαις legemus, vel σημείοις, vt supra, p. 447. v. 14. *Sylb.*

r Αἰφνίδιον aduerbialiter hic accipiendum, vel legendum αἰφνιδίως. *Sylb.* In *Cod. Vat.* expresse αἰφνιδίως.

s Ἀτρή-

νεότητος ἀθρόας. ἡγεῖσθαι δὲ τῆς δυνάμεως ταύτης Αὖλον Σεμπρώνιον [s] Ἀτρατῖνον, ἄνδρα τῶν ὑπατικῶν. ἐγένετο δὲ ταῦτα ἐν διὰ μακροῦ.

LXV. Ἀκύλλιος μὲν [t] οὖν, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ἐν τῇ Πραινεστηνῶν χώρᾳ τὸν Ἐρνίκων στρατὸν ὑπομένοντα καταλαβὼν, ἀντικατεστρατοπέδευσεν ὡς ἐδύνατο μάλιστα ἀγχοτάτω, σταδίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀποσχὼν ὀλίγῳ πλείους διακοσίων· τρίτῃ δ', ἀφ' ἧς κατεστρατοπέδευσεν, ἡμέρᾳ, προελθόντων ἐκ τοῦ χάρακος τῶν Ἐρνίκων εἰς τὸ πεδίον ἐν τάξει, καὶ τὰ σημεῖα ἀράντων τῆς μάχης, ἀντεξῆγε καὶ αὐτὸς τὴν δύναμιν ἐν κόσμῳ τε καὶ κατὰ τέλη. ἐπεὶ δ' ἀγχοῦ ἐγένοντο ἀλλήλων, ἔθεον ἀλαλάξαντες ὁμόσε, [u] πρῶτον μὲν οἱ ψιλοὶ, σαυνίων τε βολαῖς καὶ τοξεύμασι, καὶ λίθοις ἀπὸ σφενδόνης μαχόμενοι, [x] καὶ πολλὰ τραύματα ἔδοσαν ἀλλήλοις· ἔπειτα ἱππεῖς ἱππεῦσι συῤῥάτ]ουσι κατ' ἴλας ἐλαύνοντες, καὶ τὸ

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269.

repentina ingrueret, tota iuuentute ad militiam profecta. his autem copiis praeesse A. Sempronium Atratinum, virum consularem. Haec autem omnia breui temporis spatio peracta sunt.

Aquilius igitur, alter consul, in agro Praenestino copias Hernicorum se exspectantes nactus, castra sua posuit ex aduerso, quam proxime illos potuit, ita vt paullo plura, quam ducenta stadia, ab vrbe abesset. Tertio vero die, ex quo castra posuerat, quum Hernici ex castris copias acie instructa in planitiem produxissent, et pugnae signum dedissent, ipse quoque suas copias ordine et acie instructa contra eos eduxit. Quum autem alii ad alios propius accessissent, sublato clamore concurrerunt: ac primum leuis armaturae milites, missilium iactu et sagittis et lapidibus funda emissis pugnantes, et multa vulnera alteri alteris intulerunt: deinde vero equites in equites facto turmatim impetu conflixerunt, et peditatus cum

s Ἀτράτιον *Vat.*

t Οὖν ἄτερος τῶν ὑπάτων *Vat.*

u Πρῶτον μὲν οἱ ψιλοὶ *Vat.* Perperam πρῶτον ὑψηλαῖς in *Ed. Steph.* vulgatis deest μὲν.

x Si coniunctio καὶ in tertium abhinc comma transferatur, ante πρῶτον, structura erit concinnior. *Sylb.*

πεζὸν τῷ πεζῷ κατὰ σπείρας μαχόμενον. ἔνθα δὴ καλὸς ἀγὼν ἦν, [y] ἐκθύμως ἀμφοτέρων ἀγωνιζομένων, καὶ μέχρι πολλοῦ διέμενον ἀδέτεροι τοῖς ἑτέροις τῶ χωρίῳ ἐν ᾧ ἐτάχθησαν εἴκοντες. ἔπειτα ἡ Ῥωμαίων ἤρξατο κάμνειν φάλαγξ, οἷα διὰ πολλοῦ τὸ μεταξὺ χρόνου τότε πρῶτον ἠναγκασμένη ὁμιλεῖν πολέμῳ. τοῦτο συνιδὼν Ἀκύλλιος ἐκέλευσε τοὺς ἀκμῆτας ἔτι καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο φυλαττομένους, ὑπὸ τὰ κάμνοντα τῆς φάλαγγος ὑπελθεῖν μέρη, τοὺς δὲ τραυματίας, καὶ τοὺς ἀπειρηκότας, ὀπίσω τῆς φάλαγγος [z] ἀπιέναι. οἱ δὲ Ἕρνικες, ὡς ἔμαθον κινουμένους αὐτῶν τοὺς λόχους, φυγῆς τ' ἄρχειν τοὺς Ῥωμαίους ὑπέλαβον, καὶ παρακελευσάμενοι [a] ἀλλήλοις, ἐμβάλλουσι πυκνοῖς τοῖς λόχοις εἰς τὰ κινούμενα τῶν πολεμίων μέρη, καὶ οἱ ἀκραιφνεῖς τῶν Ῥωμαίων ἐπιόντας αὐτοὺς δέχονται· καὶ ἦν αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἀμφοτέρων ἐκθύμως ἀγωνιζομένων μάχη καρτερά· καὶ γὰρ καὶ οἱ τῶν Ἑρνίκων ἐξεπληροῦντο λόχοι τοῖς ἀκμῆσιν ὑποπεμπομένοις

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* 267. *V.C. Var.* 269.

cum peditatu cateruatim pugnans. Tunc acriter pugnatum est, vtrisque fortiter dimicantibus. diuque ita manserunt, quod neutri alteris loco, in quo collocati fuerant, cederent. Deinde Romana acies laborare coepit, quod post longum temporis interuallum tunc primum ad bellum proficisci ac proeliari coacta fuisset. Aquilius, hac re animaduersa, iussit eos, qui adhuc erant recentes, et qui ad hoc ipsum reseruabantur, partibus aciei laborantibus succedere: eos vero, qui saucii et defessi erant, in vltimam aciem se recipere. At Hernici, vbi cognouerunt, eorum cohortes moueri, existimarunt, Romanos fugae initium facere: et, cohortati se inuicem, denso agmine in hostium fluctuantem aciem impressionem fecerunt. Romani vero, qui recentes erant, eorum impetum exceperunt: vtrisque autem strenue pugnantibus proelium atrox redintegratum est. nam et ipsorum Hernicorum cohortes explebantur recentibus, quos

y Ἐκθύμως *Var.* quod, a *Dionysio* etiam paulo infra vsurpatum, maluerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἐνθύμως.

z Ἀπειῆναι *Var.*

a Ἀλλήλοις *Var.* vulgo ἀλλήλους.

b Forsan

εἰς τὰ κάμνοντα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων. ἐπειδὴ δὲ περὶ δείλην ὀψίαν ἦν ἤδη, παρακαλέσας τοὺς ἱππεῖς ὁ ὕπατος, [b] νυνὶ δὲ ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι, ἐμβάλλει τοῖς πολεμίοις κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, αὐτὸς ἡγούμενος τῆς ἴλης. οἱ δὲ, ὀλίγον τινὰ δεξάμενοι χρόνον αὐτοὺς, ἐγκλίνουσι, καὶ γίνεται φόνος ἐνταῦθα πολύς. τὸ μὲν δεξιὸν τῶν Ἑρνίκων κέρας ἐπόνει τε ἤδη, καὶ ἐξέλειπε τὴν τάξιν· τὸ δ' εὐώνυμον ἔτι ἀντεῖχε, καὶ περιῆν τοῖς [c] Ῥωμαίοις δεξιοῖς· μετ' ὀλίγον μέντοι καὶ τοῦτο ἐνέδωκεν. ὁ γὰρ Ἀκύλλιος τοὺς ἀρίστους τῶν νέων ἐπαγόμενος, παρεβοήθει κἀκεῖ, παραθαῤῥύνων τε καὶ ἐξ ὀνόματος [d] ἀνακαλῶν τοὺς εἰωθότας ἐν ταῖς πρὶν ἀριστεύειν μάχαις· τά τε σημεῖα τῶν λόχων, ὅσοι μὴ ἐῤῥωμένως ἐδόκουν ἀμύνεσθαι, παρὰ τῶν σημειοφόρων ἁρπάζων, εἰς μέσους ἐῤῥίπτει τοὺς πολεμίους, ἵνα τὸ δέος αὐτοὺς τῆς ἐννόμου τιμωρίας, εἰ μὴ ἀνασώσαιντο τὰς σημαίας, ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι ἀναγκάσῃ· τῷ τε κάμνοντι αὐτὸς παρεβοήθει: μέ-

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* 267. *V.C. Var.* 269.

quos duces in defessorum locum submittebant. Quum autem iam vespertinum crepusculum instaret, consul, cohortatus equites, vt tunc viri fortes essent, ipse cum equitum ala, cui praerat, in dextrum hostium cornu impetum fecit. Illi vero, quum aliquantulum eorum impetum sustinuissent, inclinarunt, atque ibi magna caedes facta. Itaque dextrum Hernicorum cornu iam laborabat, et loco cedebat, in quo fuerat collocatum: sed laeuum adhuc resistebat, et dextrum Romanorum premebat. verumtamen hoc quoque non multo post loco cessit. Nam Aquilius cum fortissimorum iuuenum manu eo quoque subsidio venit, et animos eorum confirmabat, nominatim appellans eos, quorum virtus in superioribus proeliis spectata erat; et signa cohortium, quae segnius pugnare videbantur, ipsis signiferis abrepta in mediam hostium aciem coniiciebat, vt metus poenae legibus statutae, nisi signa recepissent, eos rem fortiter gerere cogeret: et ipse semper, si qua pars ab hoste premeretur, opem

b Forsan rectius νυνί γε, vel νυνὶ δή. *Sylb.* Δὲ pro δὴ positum existimat *Port.* illud autem plane omittit *Var.*

c Malim Ῥωμαίων, vt praecedit τὸ δεξιὸν τῶν Ἑρνίκων κέρας. *Sylb.*

d Ἀνακαλῶν *Var.* vulg. ἀποκαλῶν.

e Μέρος

ρει ἀεὶ, ἕως ἐξέωσε τῆς στάσεως καὶ θάτερον [c] κέρας. ψιλωθέντων δὲ τῶν ἄκρων, ὠθὲ τὰ μέσα παρεμενε. Φυγὴ [f] δὲ τῶν Ἑρνίκων μετὰ τοῦτο ἐγίνετο ἐπὶ τὸν χάρακα τεταραγμένη τε καὶ ἄκοσμος· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοῖς κ]είνοντες ἠκολούθουν. τοσαύτη δ' ἄρα προθυμία παρὰ τὸν τότε ἀγῶνα τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ ἐνέπεσεν, ὥστε καὶ τοῦ χάρακος τῶν πολεμίων πειρᾶσθαί τινας ἐπιβαίνειν, ὡς ἐξ ἐφόδου χειρωσομένους· ὧν ὡς ἀσφαλῆ τὴν προθυμίαν, ὠθ' ἐν τῷ συμφέροντι γινομένην ἑρῶν ὁ ὕπατος, σημαίνειν κελεύσας τὸ ἀνακλητικὸν, κατεβίβασε τοὺς ὁμόσε χωρῶντας, ἄκοντας [g] ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, δείσας, μὴ ἐξ [h] ὑπερδεξιῶν [i] βαλλόμενοι, σὺν αἰσχύνῃ τε καὶ μετὰ μεγάλης βλάβης ἀναγκασθῶσιν ὑποχωρεῖν, ἔπειτα καὶ τὴν ἐκ τῆς προτέρας νίκης εὐκλειαν ἀφανίσωσι. τότε μὲν οὖν· ἤδη γὰρ ἦν περὶ δύσιν ἡλίου· χαίροντές τε καὶ παιανίζοντες οἱ Ῥωμαῖοι κατεστρατοπέδευσαν.

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

opem ei ferebat, donec et alteram partem loco pepulit. Denudatis autem lateribus, ne ipsa quidem media acies locum tenuit: sed post haec Hernici, perturbatis ordinibus, effusa fuga vallum petere coeperunt; et Romani illos caedentes insequebantur. Tantaque animi alacritas exercitum Romanum in illo proelio tunc inuasit, vt nonnulli vel ipsum vallum hostium adscendere conarentur, id a se primo impetu captum iri sperantes. Quorum alacritatem nec tutam nec vtilem cernens consul, suos receptui canere iussit, et eos inuitos a munitionum oppugnatione reuocauit; veritus, ne de superiore loco telis petiti cum ignominia et magna clade pedem referre cogerentur, et gloriam ex superiore victoria partam delerent. Tunc igitur (iam enim sol ad occasum vergebat) Romani laeti et canentes paeana in castra sunt reuersi.

Sequendum esse viderant *Sylb.* et *Port.*

b Hic retinet accentum simplicis δεξιὸς, alibi ὑπερδεξίων legimus.

i Βαλόμενοι. simplici λ.] Rectius βαλλόμενοι. *Sylb.* βαλόμενοι αἰσχύνῃ *Vat.*

k Σέλατα] Σέλα *Vat.*

l Ὡς γὰρ εἶχον ἕκαστοι δυνάμεως, καὶ κατὰ τάχος ἔφευγον] Vel tollenda καὶ, vel distinguendum post τάχος. *Sylb.* Omnem plane scrupulum eximit *Cod. Vat.* qui legit hoc modo: ὡς γὰρ ἕκαστοι δυνάμεως εἶχον καὶ τάχως ἔφευγον ἐπιβοῶντες ἀλλήλους καὶ ἐπιβοώμενοι. nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit: *vt erat cuique virium plus, aut minus, siue velocitatis, fugiebant, vocantes alii alios et vocati.*

m Καὶ τὴν βοὴν τε καὶ ταραχὴν *Vat.* vulgatis deest τε.

n Opti-

Τῇ δ' ἐπιούσῃ νυκτὶ ψόφος τ' ἠκούετο πολὺς ἐκ τῶν LXVI. χάρακος τῶν Ἑρνίκων καὶ βοὴ, καὶ πολλαὶ ἐφαίνετο k σέλα λαμπάδων. ἀπογνόντες γὰρ ἔτι ἀνθέξειν ἑτέρᾳ μάχῃ, καταλιπεῖν τὸν χάρακα ἔγνωσαν αὐτοκέλευστοι· καὶ τὸ ποιῆσαν αὐτῶν τὴν ἀταξίαν καὶ βοὴν, τοῦτο ἦν. § ὡς γὰρ εἶχον ἕκαστοι δυνάμεως l καὶ τάχους, ἔφευγον ἐπιβοῶντές τε καὶ ἐπιβοώμενοι, τῶν δὲ ὑπολειπομένων διὰ τραύματα, ἢ νόσους, οἰμωγὰς καὶ λιτανείας ἐν ὀδενὶ λόγῳ τιθέμενοι. τοῦτ' ἀγνοοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, πεπυσμένοι δὲ παρὰ τῶν αἰχμαλώτων πρότερον, ὅτι δύναμις Ἑρνίκων ἑτέρα μέλλει βοηθὸς ἥξειν τοῖς σφετέροις, m καὶ τὴν βοήν τε καὶ ταραχὴν ἐπὶ τῇ ἐκείνων ἀφίξει γεγονέναι νομίζοντες, τά τε ὅπλα ἀνέλαβον, καὶ τὸν χάρακα περιεφανώσαντες, μή τις ἔφοδος αὐτοῖς γένοιτο νύκτωρ, τοτὲ μὲν ὅπλων κ]ύπον ἐποίουν ἀθρόοι, τοτὲ δὲ, ὥσπερ

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

Sequenti vero nocte ingens strepitus et clamor ex castris Hernicorum exaudiebantur, et faces multae collucentes cernebantur. desperantes enim, se ad iterandum proelium posse sufficere, castra deserere iniussu ducum decreuerant: atque haec fuerat confusionis et clamoris eorum caussa. Nam omnes pro viribus et celeriter fugiebant, et alteri alterorum auxilium implorabant; gemitus ac preces eorum, qui vel ob vulnera, vel ob morbos relinquebantur, negligentes. Quum Romani id ignorarent, et ex captiuis ante audissent, nouas Hernicorum copias suis subsidio venturas, et clamorem et tumultum ob illorum aduentum excitatum existimarent, arma corripuerunt, valloque corona militum cincto, ne qua vis repentina noctu sibi afferretur, modo collisis armis omnes strepitum edebant, modo, quasi

in

εἰς μάχην ὁρμώμενοι, θάμινα ἐπηλάλαζον. τοῖς δὲ Ἕρνιξι καὶ ταῦτα δέος μέγα παρεῖχε, καὶ ὡς διωκόμενοι πρὸς τῶν πολεμίων, σποράδες ἄλλοι κατ' [u] ἄλλας ὁδὰς ἔθεον. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἐπειδὴ ἀπήγγειλαν αὐτοῖς [o] οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὴν κατασκοπὴν ἱππεῖς, ὡς ἔστε δύναμις ἑτέρα παρῄει σύμμαχος τοῖς πολεμίοις, οἵ τε τῇ προτέρᾳ παραταξάμενοι μάχῃ πεφεύγασιν, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν ὁ Ἀκύλλιος, τόν τε χάρακα τῶν πολεμίων αἱρεῖ μεσὸν ὄντα [p] ὑποζυγίων τε καὶ ἀγορᾶς καὶ ὅπλων· καὶ τὰς τραυματίας αὐτῶν ἐκ ἐλάττας ὄντας τῶν πεφευγότων λαμβάνει· τήν τε ἵππον ἐκπέμψας ἐπὶ τὰς ἐσκεδασμένας ἀνὰ τὰς ὁδάς τε καὶ τὰς ὕλας, πολλῶν γίνεται σωμάτων ἐγκρατής· καὶ τὸ λοιπὸν ἤδη τὴν Ἑρνίκων γῆν ἐπῄει, λεηλατῶν ἀδεῶς, ἀδενὸς ἔτι ὑπομένοντος εἰς χεῖρας ἰέναι. ταῦτα μὲν Ἀκύλλιος ἔδρασε.

in proelium ruerent, crebros clamores tollebant. At haec quoque Hernicis ingentem terrorem incusserunt; et, quasi iam insequente hoste premerentur, dispersi alii alias in partes fuga ferebantur. Quum autem dies illuxisset, et equites, qui exploratum missi fuerant, ipsis renunciassent, nec vllas nouas copias hostibus auxilio venisse, eosque fugisse, qui pridie acie instructa pugnarant, Aquilius, educto exercitu, hostium castra, iumentis et commeatibus atque armis referta, in suam redegit potestatem; et milites eorum vulneratos cepit, non pauciores iis, qui fugerant; et emisso equitatu in eos, qui per vias et sylvas dispersi erant, multos viuos cepit; atque postea Hernicorum agros, factis in eos excursionibus, populatus est impune, quod nullus amplius cum eo manus conferre auderet. Atque haec quidem ab Aquilio gesta sunt.

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

Alter

[u] Optime in *Cod. Vat.* ἄλλας ἄλλὰς ἔθεον. quod verbum *Sylburgio* non occurrebat, qui διέφυγον, διέδραν, διεσκεδάσθησαν, vel simile quodpiam aliud, deesse viderat. vulgatis nempe deest h. l. imperfectum.

[o] οἱ πεμφθέντες *Vat.* οἱ ἐκπεμφθέντες legendum esse placuit *Sylburgio*. vulgatae dant οἵ τε πεμφθέντες.

[p] ὑποζυγίων τε καὶ *Vat.* vulgatis deest τε.

[q] Ante

Ὁ δὲ ἕτερος τῶν ὑπάτων, Τῖτος Σίκκιος, ὁ πεμφθεὶς ἐπὶ Οὐολύσκους, ὅσον ἦν κράτιστον τῆς δυνάμεως [q] μέρος, εἰς τὴν Οὐελιτρανῶν χώραν [r] εἰσέβαλλεν. ἐνταῦθα γὰρ ἦν Τύλλος [s] Ἄτ]ιος ὁ τῶν Οὐολύσκων ἡγεμὼν, τὴν ἀκμαιοτάτην συσκευασάμενος στρατιάν, γνώμην ἔχων τὰ συμμαχικὰ Ῥωμαίων κακῶσαι πρῶτον, ὥσπερ ὁ Μάρκιος ἔδρασεν, ὅτε ἤρχετο τῷ πολέμῳ, δόξας ἐν τῷ αὐτῷ φόβῳ Ῥωμαίους ἔτι διαμένειν, καὶ μηδεμίαν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν κινδυνεύσι πέμψειν ἐπικουρίαν. ὡς δ' ὤφθησάν τε καὶ εἶδον ἀλλήλας αἱ δυνάμεις, ἐδέησεν ἔτι [t] ἀναβαλλόμεναι συνῆσαν εἰς τὸ αὐτό. ἦν δὲ ὁ χῶρος ὁ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων, ἐν ᾧ τὴν μάχην ἔδει γενέσθαι, λόφος πετρώδης πολλαχῇ περικατεαγώς· ἔνθα ἑδετέροις ἡ ἵππος ἔμελλεν ἔσεσθαι χρησίμη. μαθόντες δὲ τᾶτο οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, καὶ ἐν αἰσχύνῃ θέμενοι, εἰ παρόντες τῷ ἀγῶνι μηδὲν προσωφελήσουσιν, ἐδέοντο

Alter vero consul, T. Siccius, qui in Volscos cum totius exercitus robore fuerat missus, in Veliternum agrum irruptionem fecit. Nam ibi erat Accius Tullus, Volscorum dux, qui florentissimum exercitum comparauerat, in animo habens, Romanorum socios primum vexare, vt fecerat Marcius belli initio; ratus, in eadem formidine Romanos adhuc versari, nec vlla auxilia *sociis* eorum caussa periclitantibus missuros. Vbi vero copiae apparuerunt, et in mutuum conspectum venerunt, sine vlla mora conflixerunt. Locus autem, qui inter vtraque castra intercedebat, in quo pugnandum erat, tumulus erat saxosus et variis in partibus salebrosus; vbi equitatus neutris vsui erat futurus. Quum autem Romani equites id animaduertissent, sibique turpe duxissent, si certamini interessent, et nihil suis prodessent, vno agmine consulem adierunt, eumque rogarunt,

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

[q] Ante vel post μέρος desideratur participium ἀναλαβών, vel aliud simile. *Sylb.* Tale quidpiam habuisse videtur *Lapi Cod.* nam vertit: *robur omne copiarum sumens.*

[r] Εἰσέβαλλεν *Vat.* geminato λ, quod in vulgatis simplex est.

[s] In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* tam hic loci, quam alibi, scriptum Ἀτλίδιος.

[t] Ἀναβαλόμενοι *Vat.*

τῇ ὑπάτῳ προσελθόντες ἀθρόοι, ἐᾶσαι σφᾶς καταβάντας ἀπὸ τῶν ἵππων, μάχεσθαι πεζῇ, εἰ τᾶτο δοκεῖ αὐτῷ κράτιστον εἶναι. κἀκεῖνος πολλὰ ἐπαινέσας, καταβιβάζει τ' ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ σὺν ἑαυτῷ τεταγμένους εἶχεν ἐπισκόπους τε καὶ ἐπανορθωτὰς τῇ κάμνοντος ἐσομένους. καὶ ἐγένοντο τῆς τότε νίκης λαμπρᾶς σφόδρα ἐσομένης ἕτοι Ῥωμαίοις αἴτιοι. τὸ μὲν γὰρ πεζὸν ἀμφοτέρων, [u] πλήθει τε ὡς μάλιστα ἦν ἀνθρώπων καὶ ὁπλισμοῖς ὁμοιότροπον, τάξεώς τε κόσμῳ καὶ μάχης ἐμπειρίᾳ, κατά τ' ἐπαγωγὰς καὶ ὑποχωρήσεις, πληγάς τ' αὖ καὶ φυλακὰς παραπλήσιον. [x] μετέμαθον γὰρ Οὐολῦσκοι πάντα τὰ πολέμια, ἐξ οὗ Μάρκιον ἔσχον ἡγεμόνα, καὶ εἰς τὰ Ῥωμαίων προσεχώρησαν ἤθη. διέμενον οὖν ἐπὶ πλεῖστον χρόνον τῆς ἡμέρας ἀγχωμάλως αἱ φάλαγγες ἀγωνιζόμεναι, καὶ ἡ τῇ χωρίᾳ φύσις ἀνώμαλος ἅσα, ἑκατέροις πολλὰ εἰς τὸ πλεονεκτεῖν κατ' ἀλλήλων

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

runt, vt (si hoc illi optimum videretur) sibi ex equis descendere, et pedestrem pugnam committere permitteret. Ille vero quum eos valde laudasset, ex equis descendere iussit, et instructos circa se habebat; vt inspicerent, quid faciendum esset, et laboranti aciei parti succurrerent. istique illius valde insignis victoriae a Romanis partae auctores fuerunt. Nam tunc vtrorumque copiae pedestres, et hominum numero ferme pares et armaturae genere similes, et aciei instruendae ratione, et pugnandi peritia, et in inuadendo hoste, et pede referendo, et in infligendis vitandisque ictibus pariter exercitatae erant. Volsci enim omnem suam militandi rationem mutarant, ex quo Marcium ducem habuerant, et ad Romanos mores se accommodarant. Itaque ad multum diem acies aequo marte pugnarunt, * atque loci natura inaequalis multa vtrinque aduersus se inuicem praebebat commoda, adeo vt nunc horum, nunc illorum, melior

[u] Πλήθει τέως μάλιστα] Non dubito, quin scribi debeat, πλήθει τε ὡς μάλιστα. praesertim quod in *Cod. Vat.* mutato paululum verborum ordine, habeamus πλήθει τε ἀνθρώπων ὡς μάλιστα ἦν καὶ ὁπλισμοῖς.

[x] Κατέμαθον γὰρ οἱ Οὐολῦσκοι *Vat.*

* Paulo liberius *Portus:* et loci inaequalis natura vtrosque multum iuuabat, vt nunc horum,

παρείχετο. οἱ δὲ ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων διχῇ νείμαντες ἑαυτούς, οἱ μὲν κατὰ τὰ πλάγια τῶν πολεμίων ἀπὸ τῆ δεξιᾶ κέρως ἐμβάλλουσιν· οἱ δὲ περιελθόντες διὰ τῆ λόφα τοῖς κατόπιν ἐπιῤῥάτ]ουσιν. [y] ἔπειτα οἱ μὲν εἰσακοντίζουσι τὰς λόγχας· οἱ δὲ τὰς ὁμόσε χωρᾶντας τοῖς ἱππικοῖς ξίφεσι μακροτέροις ὄσιν κατὰ βραχιόνων παίοντες, καὶ παρὰ τὰς [z] ἀγκύλας καταφέροντες, πολλῶν μὲν τὰς [ἀμυνομένας, ἢ σκεπάσας τὰ σώματα] χεῖρας αὐτοῖς σκεπάσμασί τε καὶ ἀμυντηρίοις [a] ἀπέκοπ]ον, πολλὰς δὲ γονάτων τε καὶ ἀσφαγάλων πληγαῖς βαθείαις ἀπὸ [b] κρατίστης βάσεως ἐῤῥίπ]ειν ἠμιθανεῖς. περιεισήκει τε [c] πάντοθεν Οὐολῦσκοις τὸ δεινόν· ἐκ μὲν τῶν κατὰ πρόσωπον οἱ πεζοὶ αὐτοῖς ἐνέκειντο, ἐκ δὲ τῶν πλαγίων τε καὶ τῶν κατόπιν, οἱ ἱππεῖς. ὥστε ὑπὲρ δύναμιν ἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ πολλὰ ἔργα τόλμης τε καὶ

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 ¾. *Cat.* *V.C.* 267. *Var.* 269.

melior esset conditio. At equites Romani bifariam diuisi, pars in hostium latus a dextro cornu impressionem fecerunt, pars vero superato collis ambitu * in eorum terga cum impetu irruerunt. ac mox alii lanceas eiaculati sunt, alii vero equestribus gladiis longioribus congredientium brachia ferientes, et ictus ad ipsos vsque cubitos infligentes, multorum manus repugnantes, aut corpora protegentes vna cum ipsis armis, quibus se protegebant ac defendebant, amputarunt: multorum etiam genua et talos profundis vulneribus consauciantes, de firmissimo gradu semineces deiecerunt. Iamque Volsci vndique premebantur: nam a fronte pedites, a latere et a tergo equites illis instabant. Quamobrem quum supra vires fortiter se gessissent, et multa audaciae et peritiae facinora edidissent, omnes

rum, nunc illorum, melior esset conditio.

* In extremum hostis agmen fecerunt impetum. *Gelen.*

[y] Ἔπειθ' οἱ μὲν *Vat.*

[z] Crurum ἀγκύλας hic intelligi nil vetat, *poplites* scilicet: vt ἀγκύλη ποδὸς in *Glossario* exponitur *poples.* Sin brachii ἀγκῶνα malis, vertes *brachia et cubitos. Sylb.*

[a] Ἀπέκοπον] Rectius ἀπέκοπλον (vt mox v. 11. ἐῤῥίπλην) in *Cod. Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

[b] Malim κρατίστης: vt saepe nomine κρατερὸς et aduerbio κρατερῶς vtitur. *Steph.*

[c] Πάντοθεν τοῖς Οὐολῦσκοις *Vat.*

[d] Melius

ἐμπειρίας ἀποδειξάμενοι, μικρᾷ δεῖν πάντες οἱ τὸ δεξιὸν κέρας ἔχοντες κατεκόπησαν. οἱ δ' ἐν μέσῃ τε τῇ Φάλαγγι τεταγμένοι καὶ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ κέρως, ἐπειδὴ τὸ δεξιόν τε παρερρηγμένον εἶδον, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιόντας σφίσι τὰς τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς, ἐξελίξαντες τὰς λόχας, βάδην ἀπεχώρουν ἐπὶ τὸν χάρακα, καὶ οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς [d] ἐν τάξει ἠκολούθουν. ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ ἐρύματι ἦσαν, ἑτέρα γίνεται μάχη, τῶν ἱππέων ἐπιβαινόντων τοῖς περιστυρώμασι κατὰ πολλὰ μέρη τῷ χάρακος, ὀξεῖα καὶ παλίντροπος. πονουμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, ὁ ὕπατος, κελεύσας τοῖς πεζοῖς ὕλην προσενέγκαντας ἀποχῶσαι τὰς τάφρους, πρῶτος ἐχώρει κατὰ τὸ ἐπίβατον, ἔχων τὰς ἀρίστας τῶν ἱππέων, ἐπὶ τὰς ἐχυρωτάτας τῆ χάρακος πύλας· ἀναστείλας δὲ τὰς πρὸ αὐτῶν μαχομένας, καὶ τὰς καταῤῥάκτας τῶν πυλῶν διακόψας, ἐντὸς ἐγεγόνει τῶν ἐρυμάτων, καὶ τὰς ἐπιόντας τῶν σφετέρων πεζῶν ἐδέχετο. Τύλλος δ' Ἄτλιος, ἔχων τὰς ἐῤῥωμενεστάτας καὶ εὐτολμοτάτας Οὐολόσκων, ὁμόσε αὐτῷ χωρεῖ· καὶ πολλὰ ἔργα γενναῖα ἀποδειξάμε-

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269.

omnes fere, qui in dextro cornu erant, conciſi fuerunt. Qui vero in media acie, atque in altero cornu collocati fuerant, vbi dextrum viderunt perruptum, et eodem modo Romanos equites contra ſe tendentes, explicatis ordinibus pedetentim vallum repetebant, et equites Romani eos inſtructa acie ſequebantur. Vbi autem ad munitiones ventum eſt, equitibus vallum variis in partibus caſtrorum adſcendentibus, acriter ancipitique proelio iterum pugnatum eſt. laborantibus vero Romanis, conſul, iuſſis peditibus allata materia foſſas replere, primus iuit cum fortiſſimis equitibus ad firmiſſimam caſtrorum portam, qua parte aditus dabatur: reiectiſque eius propugnatoribus, exciſiſque portae cataractis, vallum eſt ingreſſus, peditesque ſuos venientes recepit. At Accius Tullus cum robuſtiſſimis et audaciſſimis quibuſque Volſcis cum eo congreſſus eſt, multiſque fortibus facinori-

d Melius ἐν τάξει, quo modo et infra aliquoties. *Steph.* vulg. deeſt ἐν.

e Omittit

γος· ἦν [e] γὰρ ἀγωνιστὴς μὲν πολέμων σφόδρα ἄλκιμος, στρατηγῆσαι δ' οὐχ ἱκανός· ὑπὸ κόπου τε καὶ πλήθους τραυμάτων καταπονηθεὶς ἀπόθνήσκει. τῶν δ' ἄλλων Οὐολόσκων, ἐπειδὴ ὁ χάραξ ἡλίσκετο, οἱ μὲν ἀγωνιζόμενοι κατεκόπησαν, οἱ δὲ τὰ ὅπλα ῥίψαντες, [f] πρὸς ἱκεσίαν τῶν κεκρατηκότων ἐτράποντο· ὀλίγοι δέ τινες ἐπὶ τὰ οἰκεῖα φεύγοντες ἀπεσώθησαν. ἀφικομένων δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀγγέλων, ἃς ἀπέστειλαν οἱ ὕπατοι, μεγίστη χαρὰ τὸν δῆμον κατέσχε, καὶ αὐτίκα μὲν τοῖς θεοῖς χαριστηρίας ἐψηφίσαντο θυσίας, τοῖς δὲ ὑπάτοις τὴν τῶν θριάμβων τιμὴν προσέθεσαν· ὁ μέντοι τὴν αὐτήν γε ἀμφοτέροις· ἀλλὰ Σικκίῳ μὲν, ἐπειδὴ φόβῳ μείζονος ἠλευθερωκέναι ἐδόκει τὴν πόλιν, τὸν Οὐολόσκων ὑβριστὴν καθελὼν στρατὸν, καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν ἀποκτείνας, τὴν μείζονα πομπὴν ἐψηφίσαντο· καὶ εἰσήλασεν ὁ ἀνὴρ, [g] ὃ ἔχων τὰ λάφυρα καὶ τὰς αἰχμαλώτους καὶ τὴν συναγωνισαμένην δύναμιν, ἅρματι παρεμβεβηκὼς χρυσοχαλίνων ἵππων, τὴν βασιλικὴν ἡμφιεσμένος ἐσθῆτα, [h] ὡς

facinoribus editis, (erat enim ille quidem valde ſtrenuus bellator, ſed ad imperium parum idoneus) labore feſſus et multis vulneribus fatigatus cecidit. Caſtris autem captis, caeterorum Volſcorum alii pugnantes conciſi ſunt, alii abiectis armis ſe ad victorum ſupplices preces verterunt. pauciſſimi vero fuga ſervati domum redierunt incolumes. His autem Romae cognitis per nuncios a conſulibus miſſos, maximo gaudio populus eſt affectus; moxque ad agendas diis gratias adornata ſacrificia, atque decreti conſulibus triumphales honores, non tamen pares ambobus: ſed Siccio quidem, quia maiore terrore rempublicam liberaſſe videbatur, inſolenti Volſcorum exercitu deleto, et eorum duce caeſo, maiorem triumphum conceſſit; atque ille, praelatis ſpoliis et ductis captiuis, atque militibus victoriae ſociis proſequentibus, vrbem eſt ingreſſus curru inuectus, quem equi aureis frenis ornati trahebant, regia indutus veſte, vt in maioribus

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat. V.C.* 267. *Var.* 269. *Triumphus de Volſcis et Hernicis.*

e Omittit *Vat.* μὲν, quod h. l. in vulgatis poſt ἦν legitur.

f Πρὸς ἱκεσίας *Vat.*

g Ἄγων τὰ λάφυρα *Vat.*

h Ὥσπερ

περὶ τὰς μείζονας [h] θριάμβους νόμος. Ἀκυλλίῳ δὲ τὸν ἐλάττονα θρίαμβον [i] ἀπέδοσαν, ὃν αὐτοὶ καλοῦσιν [k] ὤαν. [l] δεδήλωταί μοι διὰ τῶν [m] προτέρων, ἣν ἔχει διαφορὰν ἔτος πρὸς τὸν μείζονα. καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἀνὴρ πεζὸς, τὰ λοιπὰ τῆς πομπῆς ἐπαγόμενος. καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἐτελεύτα.

LXVIII. Οἱ δὲ παρὰ τούτων τὴν ὑπατείαν παραλαβόντες [n] Πόπλιος Οὐεργίνιος, καὶ Σπόριος Κάσσιος [o] τὸ τρίτον τότε ἀποδειχθεὶς ὕπατος, τάς τε πολιτικὰς καὶ τὰς συμμαχικὰς ἀναλαβόντες δυνάμεις, ἐξῆγον εἰς τὸν ὑπαιθρον. Οὐεργίνιος μὲν ἐπὶ τὰς Αἰκανῶν πόλεις, [p] Κάσσιος δ' ἐπὶ τὰς Ἑρνίκων τε καὶ Οὐολούσκων, κλήρῳ διαλαχόντες τὰς ἐξόδους. Αἰκανοὶ μὲν ἓν ὀχυρώσαντες τὰς πόλεις, καὶ τὰ πλείστα ἄξια ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀνασκευασάμενοι, τήν τε γῆν περιεώρων δηωμένην, καὶ τὰς αὐλὰς [q] ἐμπιπραμένας· ὥστε κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν Οὐεργίνιος, ὅσην ἐδύνατο πλείστην αὐτῶν γῆν κείρας τε καὶ λωβησάμενος, [r] ἐπεὶ ἠθέλησ ὑπὲρ αὐτῆς ἐξῆει μαχούμενος, ἀπῆγε τὴν στρατιάν. Οὐολοῦσκοι δὲ καὶ Ἑρνικες, ἐφ' οἷς ὁ Κάσσιος ἐστράτευσε, γνώμην μὲν ἐποιήσαντο δηωμένης τῆς χώρας περιορᾶν, καὶ συνέφυγον [s] εἰς τὰς πόλεις· ἃ μὴν ἔμειναν γ' ἐν τοῖς ἐγνωσμένοις, χώρας τ' ἀγαθῆς κειρομένης, ἣν ἀ ῥᾳδίως [t] ἀνακ]ήσασθαι ἔτι ἤλπισαν, οἴκῳ ὑπαχθέντες, καὶ τοῖς ἐρύμασιν, [u] ἃ σφόδρα ὀχυροῖς ἦσιν, εἰς ἃ καταπεφεύγεσαν, ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ πρεσβείας ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ὕπατον, ὑπὲρ καταλύσεως τοῦ πολέμου [x] δεησόμενοι· Οὐολοῦσκοι μὲν,

Per. Iul. 4229. *Ante Chr.* 485. *Olymp.* 73 3/4. *Cat.* 267. *V.C. Var.* 269. *Coss. Proculo Virginio et Sp. Cassio III. Aequi, Volsci, et Hernici debellati.*

maioribus triumphis fieri solet. Aquilio minorem triumphum, quem ipsi ouationem vocant, decreuerunt. Declaratum est autem a me et ante, quod esset discrimen inter hunc et maiorem triumphum. Hic autem ingressus est vrbem pedibus cum reliqua sua pompa. Atque hic annus ita finitus est.

Sequentes Coss. Proculus Virginius, et Sp. Cassius tertium, cum vrbanis sociorumque copiis ad bellum sunt profecti: et sortiti inter se prouincias, Virginio Aequi, Cassio Hernici et Volsci obtigerunt. Aequi autem, munitis oppidis, et carissimis quibusque rebus ex agris in oppida comportatis, agrum vastari et villas in suo conspectu incendi patiebantur; ita vt Virginius facillime quantam maximam potuit eorum agri partem cecederit et vastarit, et, quum nemo ad eum defendendum exiret, copias *domum* reduxerit. Quinetiam Volsci et Hernici, contra quos Cassius erat profectus, agri vastationem pati statuerant, atque in vrbes confugiebant. haud tamen in ea sententia permanserunt; tum quia aequo animo ferre non poterant, fertilem agrum vastari, quem non facile amplius a se reparari posse sperabant; tum etiam, quia suis munitionibus parum firmis, in quas confugerant, minime fidebant: sed legatos ad coss. miserunt, pacem petituros; primum quidem Volsci:

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73/74. 4. *Cat.* 268. *V.C. Var.* 270.

[h] Ὥσπερ τὸς μ. θρ.] Post θριάμβους deest verbum κατάγειν. *Sylb.* Ad sententiam absoluendam κατὰ videtur desiderari. Forsan tamen legendum: ὥσπερ τῷ μείζονος θριάμβου νόμος, vel ὥσπερ τοῖς μείζονας θριάμβους ἄγεσι νόμος, vt alibi loquitur. *Port.*

[i] Pro ἀπέδωσαν legendum vel ἀπέδοσαν, vel ἀπέδωκαν. *Sylb.* et *Port.*

[k] Supra (p. 300. v. 44) εὐάσην habuimus: et vtrobique ὤασιν legendum esse suspicor, quod ad Latinum *ouationis* nomen propius accedat. *Sylb.* Verum οὐάσην malit *Casaub.* atque ὠ pro ὠ scriptum esse existimat.

[l] Post δεδήλωται deest coniunctio δὲ. *Sylb.*

[m] Lib. V. p. 301.

[n] Πόπλιος legendum esse viderunt *Interpretes*; et *Sigonius* tum ex alio auctoris loco (p. 505. v. 17.) tum e *Cod. Mss. Diodori* confirmat. *Sylb.*

[o] Cassii consulatus primus incidit in annum vrbis CCLII, p. 302. v. 25. secundus in annum vrbis CCLXI. p. 364. v. 18. *Sylb.*

[p] Κάσσιος δ' ἐπὶ τὰς Ἑρνίκων τε καὶ Οὐολούσκων κλήρῳ διαλαχόντες τὰς ἐξόδους *Vat.* vulgatis deest κλήρῳ.

[q] Ἐμπιμπραμένας *Vat.*

[r] Ἐπειδὴ ἠθέλησ ὑπὲρ αὐτῆς ἐξῆει μαχούμενος *Vat.* vulgatae dant μαχόμενος in praes.

[s] Εἰς τὴν πόλιν] Quum nullius vrbis vlla mentio facta sit, malim εἰς τὰς πόλεις. *Port.*

[t] Conuenientius ἀνακλήσεσθαι: et mox (v. 13.) κατεπεφεύγασιν retinendum censet.

[u] Ἃ σφόδρα ἐχυροῖς *Vat.*

[x] Δεησομένους legit *Portus*; vt participium hoc ad legatos referatur, non ad eos, qui legatos miserunt.

[y] Ἑρνικες

πρότεροι· καὶ θᾶττον ἢ τοι τῆς εἰρήνης ἔτυχον, ἀργύριόν τε δόντες, ὅσον αὐτοῖς ὁ ὕπατος ἔταξε, καὶ τἄλλα, ὅσων ἔδει τῇ στρατιᾷ, πάντα ὑπηρετήσαντες· καὶ ἢ τοι μὲν ὑπήκοοι Ῥωμαίοις ἔσεσθαι ὡμολόγησαν, ἀθενὸς ἔτι μεταποιούμενοι τῶν ἴσων. [y] Ἕρνικες δὲ ὕστεροι, ἐπειδὴ μεμωνωμένως ἑαυτὰς εἶδον, ὑπὲρ εἰρήνης τε καὶ φιλίας διελέγοντο πρὸς τὸν ὕπατον. ὁ δὲ Κάσσιος, πολλὴν κατηγορίαν πρὸς τὰς πρέσβεις κατ' αὐτῶν διαθέμενος, πρῶτον ἔφη δεῖν αὐτὰς τὰ τῶν κεκρατημένων τε καὶ ὑπηκόων ποιήσαντας, τότε διαλέγεσθαι περὶ φιλίας· τῶν δὲ πρεσβευτῶν ποιήσειν τὰ δυνατὰ καὶ μέτρια λεγόντων, ἐκέλευσεν αὐτοῖς, ἀργύριόν τε, ὃ κατ' ἄνδρα τοῖς στρατιώταις εἰς ὀψωνιασμὸν ἔθος ἦν [z] ἐξ μηνῶν δεδόσθαι, καὶ διὰ μηνὸς τροφὰς ἀποφέρειν. ἕως δ' ἂν

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

Volsci: et facilius isti pacem impetrarunt, pecunia consuli persoluta, quanta imperata fuerat, et suppeditatis caeteris rebus, quae exercitui erant necessariae. atque hi promiserunt, fore, vt populi Romani imperio parerent, de nulla iuris aequabilitate cum eo amplius contendentes. Deinde Hernici, vbi se a caeteris destitutos viderunt, de pace et amicitia cum consule egerunt. At Cassius, longa oratione apud legatos accusata eorum gente, respondit: prius illis facienda, quae populos victos et subactos facere decet, ac ita demum de amicitia agendum. Quum autem legati dicerent, se facturos, quod fieri posset et moderatum esset, illis aliquot mensium pecuniam, quae militibus viritim pro stipendio numerari solet, et commeatus in vnum mensem impera-

y Ἕρνικες δ' ὕστεροι *Vat.*

z Ἢν μηνῶν δ. fine nota numeri certi] Hanc lectionem in *Lapi* etiam codice fuisse, ostendit versio: *pecuniam militibus viritim ad emenda obsonia mensium, et cibaria in mensem afferre.* Vbi si μηνῶν mendo caret, cum *Lapo* accipiendum erit pro μηνὸς ἑκάστου, seu κατὰ μῆνα: quod et μηνιαῖον vocant, seu menstruum stipendium. *Gelenius* indefinite verterat: *in stipendium aliquot mensium.* Sed fieri potest, vt nomen numerale sit omissum. Infra certe Veientibus imperantur χρήματα εἰς ὀψωνιασμὸν ἓξ μηνῶν, et rursum, ἀργύριον εἰς ὀψωνιασμὸν ἐνιαυτοῦ, itidemque ἀργύριον εἰς ὀψωνιασμὸν ἑξαμήνου.

ταῦτα [a] εὐπορήσωσι, τάξας τινὰ χρόνον ἡμερῶν, ἀνοχὰς αὐτοῖς ἐδίδου τοῦ πολέμου. ὑπηρετησάντων δ' αὐτοῖς ἅπαντα τῶν Ἑρνίκων διὰ τάχους καὶ μετὰ προθυμίας, καὶ τοὺς [b] περὶ φιλίας διαλεξομένους ἀποστειλάντων αὖθις, ἐπαινέσας αὐτοὺς ὁ Κάσσιος, ἀνέπεμψεν ἐπὶ τὴν βουλήν. [c] τοῖς δὲ ἐκ τοῦ συνεδρίου πολλὰ βουλευσαμένοις ἔδοξε δέχεσθαι μὲν τοὺς ἄνδρας εἰς φιλίαν. ἐφ' οἷς δὲ γενήσονται δικαίοις αἱ πρὸς αὐτοὺς συνθῆκαι, Κάσσιον τὸν ὕπατον γνῶναί τε καὶ σῆσαι· ὅ τι δ' ἂν ἐκείνῳ δόξῃ, τοῦτο εἶναι σφίσι κύριον.

Ταῦτα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ἀναστρέψας εἰς LXIX. τὴν πόλιν ὁ Κάσσιος θρίαμβον κατάγειν ἠξίου [d] δεύτερον, ὡς τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν κεχειρωμένος, χάριτι

imperauit. ad quae facilius paranda aliquot dierum praestituto tempore, illis inducias concessit. Quum autem Hernici omnia celeriter et alacriter illis ministrassent, et legatos de amicitia acturos iterum misissent, Cassius eos a se laudatos ad senatum remisit. Patribus autem post longam consultationem placuit, eos in amicitiam recipi. verum de conditionibus et legibus foederum Cassium consulem cognoscere, easque constituere; et quicquid illi placuisset, id a se ratum haberi.

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

Facto hoc senatusconsulto, Cassius in vrbem reuersus triumphum maximum agere volebat, quod maximas gentes subegisset, gratia

ἑξαμήνου. *Sylb.* Totam sententiam hoc modo legit *Portus*: ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀργύριόν τε, ὃ κατ' ἄνδρα τοῖς στρατιώταις εἰς ὀψωνιασμὸν ἔθος ἦν δεδόσθαι, μηνῶν τινων διδόναι.

a Vel ellipsis est τοῦ κατὰ ante ταῦτα, vel legendum εὐπορίσωσι, *facile pararent. Port.*

b Περὶ τῆς φιλίας *Vat.* supra tamen (p. 1672. v. 10.) περὶ φιλίας.

c Τοῖς δ' ἐκ, et mox (v. 10.) τοῦτ' εἶναι in *Cod. Vat.*

d Δεύτερον in *Vat.* et *Lapi Cod.* Μέγιστον, quod est in Steph. et reliquis vulgatis, retineri posse censet *Sylb.* praesertim cum haec maximi triumphi postulatio inuidiam ei conflauerit: qui si minori vel mediocri contentus fuisset, minori se inuidia grauauisset. Imo μέγιστον veram esse lectionem persuasum habet *Portus*: quod huic superlatiuo respondere videatur, quod sequitur, ὡς τὰ μέγιστα τῶν ἐθνῶν κεχειρωμένος.

e Οὔτε

μᾶλλον ἁρπάζων τὸ τίμιον, ἢ τῷ δικαίῳ λαμβάνων, ὃς [e] ἔτε πόλεις ἑλὼν ἐκ τειχομαχίας, ἔτ' ἐν ὑπαίθρῳ μάχῃ στρατιὰν πολεμίαν τρεψάμενος, αἰχμάλωτα καὶ σκῦλα, οἷς κοσμεῖται θρίαμβος, ἔμελλε κατάγειν. τοιγάρτοι δόξαν αὐθαδείας καὶ τῦ μηδὲν ἔτι τῶν ὁμοίων τοῖς ἄλλοις φρονεῖν, [f] τῆτο τὸ ἔργον αὐτῷ πρῶτον φθόνον ἤνεγκε. διαπραξάμενος δὲ τὸν θρίαμβον αὐτῷ δοθῆναι, τὰς πρὸς Ἕρνικας ἐξήνεγκεν ὁμολογίας. [g] αὗται δὲ ἦσαν ἀντίγραφοι τῶν πρὸς Λατίνυς γενομένων, ἐφ' αἷς πάνυ ἤχθοντο οἱ πρεσβύτατοί τε καὶ τιμιώτατοι, καὶ δι' ὑποψίας αὐτὸν ἐλάμβανον, ἐκ ἀξιῦντες τῆς ἴσης τιμῆς τοῖς συγγενέσι Λατίνοις τὸς ἀλλοεθνεῖς Ἕρνικας τυγχάνειν· ἀδὲ τοῖς πολλὰ εὐνοίας ἔργα ἐπιδειξαμένοις τὸς [h] μηδ' ὁτιῦν ἀγαθὸν δεδρακότας, τῶν αὐτῶν φιλανθρώπων μετέχειν· τῇ τε ὑπεροψίᾳ τῦ ἀνδρὸς ἀχθόμενοι, ὃς ὑπὸ τῆς βελῆς τιμηθεὶς, ἐκ ἀντε-

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73 4 74 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

gratia potius hunc honorem vsurpans, quam iure capiens: siquidem quum nec vllas vrbes expugnasset, nec vllas hostium copias acie foris fudisset, nullos captiuos, aut spolia, quibus triumphus ornari solet, in pompa traducturus erat. Itaque hoc primum arrogantiae opinionem ei conciliauit; et, quod praeter alios ciues se ita extolleret, inuidiam ei conflauit. Impetrato autem triumpho, pacis Hernicis datae conditiones protulit. hae autem transscriptae erant ex Latinorum foedere. quas iniquo animo ferebant maximi natu et honoratissimi quique, eumque suspectum habebant, quia indignum censebant, Latinis cognatis suis Hernicos alienigenas honore aequari; atque eos, quorum ne vel minima quidem merita erga populum Romanum exstarent, eiusdem humanitatis esse participes, cuius homines spectatissimae beneuolentiae: eius etiam superbiam molestе ferebant, quod, quum senatus hunc honorem ei habuisset,

[e] Οὔτε πόλεις κατὰ κράτος ἑλὼν ἐκ τειχομαχίας, ἔτ' ἐν *Vat.*

[f] Τῆτο τὸ ἔργον *Vat.* vulgatis deest articulus.

[g] Αὗται δ' ἦσαν *Vat.*

[h] Μηδ' ὁτιῶν ἀγαθὸν δεδρακότας in *Vat.* et *Lapi Cod.*

i Fallitur

τίμησεν αὐτὴν τοῖς ἴσοις, ἀδὲ μετὰ κοινῆς γνώμης τῶν συνέδρων, ἀλλ' ὡς αὐτῷ ἐδόκει γράψας ἐξήνεγκε τὰς ὁμολογίας. [i] ἦν τ' ἄρα τὸ ἐν [k] πολλοῖς εὐτυχεῖν, σφαλερὸν ἀνθρώπῳ χρῆμα καὶ ἀσύμφορον· αὐχήματός τε γὰρ ἀνοήτε πολλοῖς αἴτιον γινόμενον, λανθάνει καὶ ἐπιθυμιῶν [l] ἀρχηγὸν ἐκβαινυσῶν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· ὃ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐκείνῳ συνέβη. τρισὶ γὰρ ὑπατείαις, καὶ δυσὶ θριάμβοις [m] μόνος τῶν τότε ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς πόλεως τετιμημένος, σεμνότερον [n] αὐτὸν ἦγε, καὶ μοναρχικῆς ἐξυσίας ἐλάμβανε πόθον, [o] ἐνθυμέμενος δὲ, ὅτι τοῖς βασιλείας ἢ τυραννίδος ἐφιεμένοις ῥάστη τε καὶ ἀσφαλεστάτη ἐστὶ πασῶν ὁδὸς, ἡ τὸ πλῆθος εὐεργεσίαις τισὶν ὑπαγομένη, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τῦ διδόντος τὰ κοινὰ σιτεῖσθαι ἐθίζυσα, ταύτην ἐτράπετο·

habuisset, vicissim patribus eundem honorem non detulisset, nec de communi patrum sententia, sed arbitratu suo scriptas pacis conditiones protulisset. Ita nimia felicitas homini res est periculosa et detrimentosa. Haec enim multis insanae superbiae *clam est caussa, et cupiditatum humanam naturam exceden-tium illis est auctor: quod et illi viro accidit. Nam tribus consulatibus et duobus triumphis ipse solus hominum aetatis suae a populo Romano honoratus, elatius se gerebat, et tyrannidem affectabat. Cogitans autem, regnum vel tyrannidem affectantibus longe omnium facillimam et tutissimam esse viam, quae multitudinis fauorem aliquibus beneficiis conciliaret, eamque ex manibus eius, qui publica largitur, res ad victum necessarias accipere assuefaceret, ad hanc se conuertit: et

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73 4 74 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270. *Cassius ad principatum adspirat.*

i Fallitur *Portus*, qui sequens ἀνθρώπῳ de Cassio accipi posse existimat: nam de toto hominum genere intelligendum. Sane vel particula ἄρα, cuius elegans est et frequens in huiusmodi καθόλε ἀποφάνσεσι vsus, id euincit. *Casaub.*

k Deest *Vat.* τοῖς, quod ante πολλοῖς in vulg. legitur.

l Cum ἀρχηγὸν subaudiendum e praecedentibus γινόμενον, vel legendum ἀρχηγῶν. *Sylb.*

m Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* μόνος τῶν τότε. vulgatis deest μόνος.

n Ἑαυτὸν *Vat.*

o Ἐνθυμέμενος δὲ ὅτι *Vat.*

καὶ αὐτίκα ἀθενὶ [p] προειπών· ἦν γάρ τις χώρα δημοσία πολλὴ παρημελημένη τε καὶ ὑπὸ τῶν εὐπορωτάτων κατεχομένη, ταύτην ἔγνω τῷ δήμῳ διανέμειν. καὶ εἰ μὲν ἄχρι τῆδε ἐλθὼν ἠρκέσθη, τάχ' ἂν αὐτῷ κατὰ νῶν τὸ ἔργον ἐχώρησε· νῦν δὲ πλειόνων ὀρεγόμενος σάσιν ἀ μικρὰν ἤγειρεν, ἐξ ἧς ἀκ εὐτυχὲς τὸ τέλος αὐτῷ συνέβη. Λατίνας τε γὰρ ἠξίᾳ τῇ καταγραφῇ τῆς χώρας συμπεριλαμβάνειν, καὶ τὰς νεωστὶ προσληφθέντας εἰς τὴν πολιτείαν Ἕρνικας.

[q] Οἰκεῖα ἑαυτῷ παρασκευάσας τὰ ἔθνη ταῦτα διανοηθεὶς, τῇ μετὰ τὸν θρίαμβον ἡμέρᾳ συνεκάλεσε τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· καὶ παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, ὡς ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς τεθριαμβευκόσι, πρῶτον μὲν ἀπέδωκε τὸν ὑπὲρ τῶν πραχθέντων αὐτῷ λόγον· ἔ κεφάλαια ἦν ταῦτα· ὅτι τῆς μὲν πρώτης ὑπατείας τυχὼν

LXX.

quod placuit etiam *Porto*. ἐνθυμένός τε legisse visus est *Lapus*: nam vertit: *cogitansque*.

p Προσειπὼν] Προείπων *Vat.* quo modo, vel προειπὼν, legisse videtur *Lapus*, dum vertit *nemini praedicens*. Si vero (inquit *Sylb.*) προσειπὼν retinere velis, significabit *nemine compellato, re cum nemine communicata*.

q Vel (cum *Porto*) legendum οἰκεῖά τε ἑαυτῷ, vt haec pendeant ab illo ἠξίᾳ: vel (cum *Sylburgio*) dicendum, post τὰ ἔθνη desiderari participium βουλόμενος. quod quidem agnouisse videtur *Lapus*, dum vertit: *has sibi gentes proprias parare cogitans*.

r Ὑπήκοον

τὸ Σαβίνων ἔθνος ἀντιποιούμενον τῆς ἡγεμονίας μάχῃ νικήσας, [r] ἠνάγκασεν ὑπήκοον Ῥωμαίοις γενέσθαι· ἀποδειχθεὶς δὲ τὸ δεύτερον ὕπατος, τὴν ἐμφύλιον ἔπαυσε τῆς πόλεως στάσιν, καὶ κατήγαγε τὸν δῆμον εἰς τὴν πατρίδα· Λατίνας δὲ [s] συγγενεῖς μὲν ὄντας τῆς Ῥωμαίων πόλεως, ἀεὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας καὶ τῆς δόξης αὐτῇ φθονοῦντας, εἰς φιλότητα συνήγαγε, τῆς ἰσοπολιτείας μεταδοὺς, ὥστε μηκέτι ἀντίπαλον, ἀλλὰ πατρίδα τὴν Ῥώμην [t] νομίζειν. τρίτον δὲ κατασὰς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν, Οὐολούσκους τ' ἠνάγκασε φίλους ἀντὶ πολεμίων γενέσθαι, καὶ τὸ Ἑρνίκων ἔθνος, μέγα τε καὶ ἄλκιμον, καὶ πλησίον σφῶν κείμενον, βλάπτειν τε καὶ ὠφελεῖν τὰ μέγιστα ἱκανώτατον, ἑκάσιον ὑπηγάγετο. ταῦτα δὲ δὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις διεξελθὼν, ἠξίᾳ τὸν δῆμον ἑαυτῷ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους πρόνοιαν ἔχοντι τοῦ κοινοῦ, καὶ εἰς τὸν λοιπὸν ἔξοντι χρόνον. τελευτῶν δὲ τοῦ λόγου, τοσαῦτα ἔφη καὶ τηλικαῦτα ἀγαθὰ ποιήσειν τὸν δῆμον, ὥστε ἅπαντας ὑπερβάλλεσθαι τοὺς

Per. Iul. 4230. Ante Chr. 484. Olymp. 73. 4. 74. 1. Cat. 268. V.C. Var. 270.

Sabinos de principatu contendentes proelio a se victos, populique Romani imperio parere coactos: secundo, ciuilem seditionem sedatam, plebemque in patriam a se reductam; et Latinos populi Romani cognatos, sed semper eius imperii et gloriae aemulos, aequo ciuitatis iure illis impertito, a se patriae conciliatos, ita vt Romam non amplius aduersariam, sed patriam vocarent: hoc autem tertio consulatu, Volscos ex hostibus amicos fieri a se coactos; et Hernicos, gentem magnam et potentem, et populo Romano vicinam, ita vt ei plurimum et obesse et prodesse posset, se auctore vltro deditionem fecisse. Quum igitur haec atque his similia recensuisset, rogauit plebem, vt animum ad se aduerteret, quod sibi prae caeteris respublica maximae curae esset, et in posterum futura esset. In fine autem orationis pollicebatur, se tot tantaque beneficia in plebem collaturum, vt superaturus esset omnes, qui ob suum amorem in plebem

r Ὑπήκοον ἠνάγκασεν *Vat.*

s Συγγενεῖς μὲν ὄντας *Vat.* vulgatis deest μὲν.

t Νομίζειν *Vat.* vulgo ὀνομάζειν.

u For-

ἐπαινεμένης ἐπὶ τῷ Φιλεῖν καὶ σώζειν τὸ δημοτικόν, καὶ ταῦτα ἔφη ποιήσειν οὐκ εἰς μακράν. διαλύσας δὲ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ χρόνον οὐδ' ἀκριαῖον διαλιπὼν, [u] τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ συνεκάλει τὴν βουλὴν εἰς τὸ συνέδριον, ὀρθὴν καὶ περίφοβον ἔσαν ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ λόγοις· καὶ πρὶν ἑτέρᾳ τινὸς ἄρξασθαι λόγου, τὴν ἀπόῤῥητον ἐν τῷ δήμῳ φυλαχθεῖσαν γνώμην εἰς μέσον ἤνεγκεν, ἀξιῶν τὴν βουλὴν, ἐπειδὴ πολλὰ ὁ δῆμος τῇ πόλει χρήσιμος γέγονε, τὰ μὲν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, [x] τὰ δὲ εἰς τὸ ἑτέρων ἄρχειν συλλαβόμενος, πρόνοιαν αὐτοῦ ποιήσασθαι, τήν τε χώραν αὐτῷ νείμαντας, ὅση πολέμῳ κρατηθεῖσα λόγῳ μὲν ἦν δημοσία, ἔργῳ δὲ τῶν ἀναιδεστάτων τε καὶ σὺν οὐδενὶ δικαίῳ κατεσχηκότων πατρικίων· καὶ τῆς ὑπὸ Γέλωνος τοῦ Σικελίας τυράννου πεμφθείσης σφίσι δωρεᾶς σιτικῆς, ἣν πρώϊκα δέον πάντας διανείμασθαι τοὺς πολίτας, ὠνητὴν ἐλάμβανον οἱ πένητες, ἀποδοθῆναι τὰς τιμὰς τοῖς ὠνησαμένοις ἐξ ὧν εἶχε τὸ κοινὸν χρημάτων.

LXXI. Εὐθὺς μὲν οὖν ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, θόρυβος ἦν πολὺς, plebem et eius salutis studium laudabantur. idque breui se facturum dicebat. Dimissa concione, et ne minimo quidem temporis spatio intermisso, sequenti die senatum in curiam conuocauit, *rerum exspectatione* erectum, et metu perculsum ob *proximam* ab illo habitam orationem: et antequam aliud quidpiam diceret, suum consilium, quod apud plebem celauerat, in medium protulit, rogans patres, vt, quando plebs tum in asserenda libertate, tum etiam ope sua in parando in alios imperio, reipublicae adeo vtilis fuisset, eius rationem haberent, diuiso agro, qui bello partus verbis quidem publicus erat, sed re ipsa patriciorum impudentissimorum, et qui eum nullo iure occuparant; et frumenti a Gelone, Siciliae tyranno, sibi dono missi (quod, quum gratis debuisset omnibus ciuibus diuidi, pauperes emerant) pretia emtoribus ex aerario redderent.

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 5. *Cat.* 268. *V.C. Var.* 270.

Adhuc autem eo loquente, ingens tumultus est excitatus,

[u] Fortasse εἰς τὴν κατόπιν ἡμέραν. *Steph.*

[x] Τὰ δ' εἰς *Vat.*

[y] Ἀχθομένων πάντων καὶ ἐχ ὑπομενόντων τὸν λόγον. ἐπειδὴ δ' ἐπαύσατο, ὅ τε συνύπατος αὐτοῦ Οὐεργίνιος πολλὴν ἐποιήσατο κατηγορίαν, ὡς φάσιν εἰσάγοντος, καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν οἱ πρεσβύτατοί τε καὶ τιμιώτατοι, μάλιστα δ' Ἄππιος Κλαύδιος· καὶ μέχρι πολλῆς ὥρας ἠγριωμένοι τε καὶ τὰ [z] ἔσχατα κατ' ἀλλήλων ὀνείδη λέγοντες ἔτοι διετέλεσαν. ταῖς δὲ κατόπιν ἡμέραις ὁ μὲν Κάσσιος ἐκκλησίας συνεχεῖς ποιούμενος, ἐξεδημαγώγει τὸ πλῆθος, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς κληρουχίας λόγους συνέφερε, καὶ πολὺς ἦν ἐν ταῖς κατηγορίαις τῶν ἀντιπρατ]όντων. ὁ δ' Οὐεργίνιος τὴν βουλὴν ὁσημέραι [a] συνάγων, μετὰ κοινῆς γνώμης τῶν πατρικίων ἀντιπαρεσκευάζετο φυλακάς τε καὶ κωλύσεις νομίμους. καὶ ἦν ζῆφος [b] ἑκατέρῳ τῶν παρακολουθούντων τε καὶ φυλακὴν τῷ σώματι παρεχόντων πολύ· τὸ μὲν ἄπορόν τε καὶ [c] ῥυπαρὸν καὶ πάντα τολμᾶν πρόχειρον, ὑπὸ τῷ Κασσίῳ

tus, omnibus indignantibus atque eius orationem iniquo animo ferentibus. Vbi vero desiit, Virginius, eius collega, longa oratione in eum est inuectus, quod seditionem in rempublicam introduceret, et ex aliis senatoribus maximi natu et honoratissimi quique, sed praecipue Appius Claudius; et ad multas horas inter eos exacerbatos, non sine amarulentissimis conuiciis, altercatio durauit. Diebus, qui sequuti sunt, Cassius continuatis concionibus plebis fauorem sibi conciliabat, et de diuidendis agris agebat, et prolixiore oratione in aduersarios inuehebatur. At Virginius, quotidie coacto senatu, de communi patrum sententia vicissim contra eum praesidia legitimaque impedimenta parabat. et vterque ingentem asseclarum globum ad corporis sui custodiam habebat: inopes quidem sordidi et ad quoduis facinus audendum promti Cassium

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 5. *Cat.* 268. *V.C. Var.* 270. *Lex agraria.*

[y] Ἀχθομένων ἁπάντων *Vat.*

[z] Si quis αἴσχιστα malit, per me licet. *Sylb.* Τὰ ἔσχατα, *quae summa essent.* i. e. *talia, vt vlterius progredi non possent. Steph.*

[a] Συναγαγῶν] Συνάγων *Vat.*

[b] Ita in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam ἑκατέρων in *Ed. Steph.*

[c] ῥυπαρὸν καὶ πάντα *Vat.* omittens τε, quod in vulgatis pone ῥυπαρὸν legitur.

τεταγμένον· [d] τὸ δ' εὐγενές τε καὶ καθαρὸν, ὑπὸ τῷ Οὐεργινίῳ τιθέμενον. τέως μὲν ἦν τὸ χεῖρον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, [e] κατεκράτει, μακρῷ θατέρᾳ προέχον· [f] ἔπειτα δ' ἰσόρροπον ἐγένετο, προσνειμάντων ἑαυτὰς τῶν δημάρχων τῇ κρείττονι μοίρᾳ· τάχα μὲν [g] καὶ διὰ τὸ μηδ' ἐκείνοις δοκεῖν ἄμεινον εἶναι τῇ πόλει, δεκασμοῖς τ' ἀργυρίᾳ καὶ διανομαῖς τῶν δημοσίων διαφθειρόμενον τὸ πλῆθος, ἀργὸν καὶ πονηρὸν εἶναι· τάχα δὲ καὶ διὰ τὸν φθόνον, ὅτι τῆς φιλανθρωπίας ταύτης ἐκ αὐτοὶ ἦρξαν οἱ τὸ δῆμα προεξηκότες, ἀλλ' ἕτερος· ἀφ' ὧν δὲ κωλύει καὶ διὰ τὸ δέος, ὁ πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἀνδρὸς ἐλάμβανον, μείζονα γινομένην, ἢ τῇ πόλει συνέφερεν. ἀντέλεγον ἔν ἤδη κατὰ κράτος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὅτοι πρὸς τὰς εἰσφερομένας ὑπὸ τοῦ Κασσίου νόμους· διδάσκοντες τὸν δῆμον, ὡς ἐκ εἴη δίκαιον, ἃ διὰ πολλῶν [h] ἐκτήσαντο

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73/74. 4. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

sequebantur, eiusque latera stipabant: nobilissimi vero quique et puri *ac honesti viri* Virginii partibus adhaerebant. Itaque aliquamdiu pars deterior in concionibus alteram superauit, quod altera numero longe maior esset: tandem vero aequatae sunt, quum tribuni se meliori parti adiunxissent; fortasse quod e republica esse non videretur, plebem, largitionibus et agrorum publicorum diuisionibus corruptam, otiosam et improbam esse: fortasse etiam inuidia moti, quod huius beneficii ipsi, qui erant tribuni plebis, auctores non fuissent, sed alius. *Nihil tamen vetat, quo minus *id fecerint*; quod eius viri incrementum, maius, quam reipublicae expediret, formidarent. Isti igitur iam totis viribus in concionibus aduersabantur legibus, quas Cassius ferebat, docentes plebem, minime aequum esse, res, multis quas

d Τὸ δ' εὐγενέστατόν τε καὶ καθαρώτατον *Vat.*

e Ἐπεκράτει *Vat.*

f Ἐπὶ male in *Ed. Steph.*

g Καὶ διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἄμεινον *Vat.* Vulgatae dant μηδὲ ἐκεῖνο ἄμεινον.

* Nihil autem prohibet, etiam per hunc metum id factum esse, quod augmentum huius viri maius fieri contingebat, quam ciuitati expediret. *Lapus.*

h Ἐκτήσατο ferri potest, et ad τὸν δῆμον referri. verum in *Rom.* et *Lapi Cod.* pluraliter ἐκτήσαντο. *Sylb.*

i Ῥωμαίοις

πολέμων, ταῦτα μὴ [i] Ῥωμαίοις νείμασθαι μόνοις, ἀλλὰ καὶ Λατίνοις [k] αὐτοῖς ἰσομοιρεῖν, τοὺς μὴ παραγενομένους τοῖς πολέμοις, καὶ τοὺς νεωστὶ προσελθόντας πρὸς τὴν φιλίαν Ἕρνικας, οἷς ἀγαπητὸν ἦν πολέμῳ προσαχθεῖσι, τὸ μὴ τὴν ἑαυτῶν ἀφαιρεθῆναι χώραν. ὁ δὲ δῆμος ἀκόων τοτὲ μὲν τοῖς τῶν δημάρχων προσετίθετο λόγοις, ἐνθυμούμενος, ὅτι μικρόν τι καὶ ἐκ ἄξιον ἔσαι λόγου τὸ ἐκ τῆς δημοσίας γῆς ἐσόμενον ἑκάτῳ λάχος, εἰ μετὰ Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων αὐτὴν νεμήσονται· τοτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ Κασσίου μετεπείθετο δημαγωγοῦντος, ὡς προδιδόντων [l] αὐτὸν τοῖς πατρικίοις τῶν δημάρχων, καὶ πρόφασιν ποιουμένων τῆς κωλύσεως εὐπρεπῆ, τὴν Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων ἰσομοιρίαν, ἣν αὐτὸς ἔφη νόμῳ περιλαβεῖν

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73/74. 4. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

quas ipsa bellis quaesisset, non solum populo Romano diuidi, sed Latinos quoque ex aequo participes earum fieri, qui bellis non interfuissent; et Hernicos recens in amicitiam receptos, qui armis subacti praeclare secum agi putare deberent, quod agro suo priuati non fuissent. At plebs haec audiens, modo tribunorum verbis assentiebatur: (quia videbat, fore, vt parua quaedam et nullius pretii portio agri publici vnicuique obtingeret, si Latini quoque et Hernici in eius partem secum admissi fuissent) modo vero popularibus Cassii concionibus inducta, sententiam mutabat, quasi patriciis ipsam tribuni proderent, et causam intercedendi honestam praetexerent, hanc Hernicorum et Latinorum *in agri diuisione* portionis aequabilitatem, *quam ille pauperum potentiae causa se lege confirmaturum dicebat,

i Ῥωμαίοις malit *Port.* In *Cod. Vat.* Ῥωμαίοις νείμασθαι μόνοις, *non solos Romanos haec inter se dividere.* vulgo legitur μόνον.

k Forsan αὐτῶν legendum, vt ad πραγμάτων, siue κλημάτων referatur. *Port.*

l In *Codd. Rom.* et *Vat.* pluraliter αὐτούς.

* *Mihi hoc videtur Cassius dicere:* Se sua lege Latinos et Hernicos in agri consortium propterea admisisse, vt pauperes illorum societate munirentur, et si qui iam concessa olim eis eripere vellent, inopes haberent, quorum ope suum ius tuerentur: atque ita et praesenti plebis inopiae adhibitum a se remedium, et futurae adversariorum iniuriae obiectum impedimentum. *Sylb.*

ἰσχύος τῶν πενήτων [m] ἕνεκα· καὶ, εἴ τις ἀφαιρεῖσθαί ποτ' αὐτὰς ἀξιώσαι τὰ δοθέντα, κωλύσεως· κρεῖττον ἡγάμενος εἶναι καὶ ἀσφαλέστερον τοῖς πολλοῖς, μηδὰ λαβοῦσιν ὁμοίως ἔχειν, ἢ πολλὰ ἐλπίσασιν ἁπάντων ἀποτυχεῖν.

LXXII. Τούτοις δὴ τοῖς λόγοις τοῦ Κασσίου θαμινὰ μεταπειθόντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ὄχλον, παρελθὼν εἷς τῶν δημάρχων, Γάϊος Ῥαβολήϊος, ἀνὴρ οὐκ ἄφρων, [n] τήν τε δικοστασίαν τῶν ὑπάτων ὑπέσχετο παύσειν οὐκ εἰς μακρὰν, καὶ τῷ δήμῳ ποιήσειν φανερὸν, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. ἐπισημασίας δὲ γενομένης αὐτῷ μεγάλης, καὶ μετὰ τοῦτο σιωπῆς· „Οὐχὶ ταῦτα, εἶπεν, ὦ Κάσσιε, καὶ σὺ Οὐεργίνιε, τὰ κεφάλαιά ἐστι τοῦ νόμου; ἓν μὲν, εἰ χρὴ τὴν δημοσίαν γῆν κατ' ἄνδρα διανεμηθῆναι· ἕτερον δ', εἰ χρὴ καὶ Λατίνους καὶ Ἕρνικας μέρος αὐτῆς [o] λαβόντας.» ὁμολογησάντων δ' αὐτῶν· „Εἶεν δή·" „Σὺ μὲν,

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73 4 / 74 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

dicebat; et si quis vnquam res datas auferre voluisset, prohibiturum: satius ac tutius existimans, si multi exiguam portionem acciperent et aeque possiderent, quam si multa sperarent et omnibus frustrarentur.

Quum igitur his Cassii concionibus saepe vulgus flecteretur, progressus vnus tribunorum, C. Rabuleius, vir minime stolidus, se consulum dissidium breui sedaturum, et, plebi, quid esset faciendum, demonstraturum, promisit. Quum autem ingenti voce ei acclamatum fuisset, factumque postea silentium: „Nonne, inquit, Cassi, atque tu, Virgini, haec legis sunt capita: vnum, an ager publicus viritim sit diuidendus; alterum, an Latini et Hernici in partem eius sint admittendi?„ Quum autem illi assensi fuissent: „Sint igitur haec:„ ille porro, inquit: „Tu,

m Vox ἕνεκα, quae desideratur in *Ed. Steph.* occurrit in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.*

n Τήν τε δικοστασίαν *Vat.* a vulg. abest τε.

o Pro participio λαβόντας structurae lex hic postulat infinitum verbum λαβεῖν, vt in praecedenti membro διανεμηθῆναι. vel periphrastice legendum λαβόντας ἔχειν. *Sylb.*

p Ταῦτα

εἶπεν, ὦ Κάσσιε, ἀμφότερα [p] ταῦτα ἀξιοῖς τὸν δῆμον ἐπιψηφίζειν· σὺ δὲ δὴ πρὸς θεῶν, ὦ Οὐεργίνιε, λέξον ἡμῖν, πότερα θάτερον ἀκυροῖς τῆς Κασσίου γνώμης μέρος τὸ κατὰ τὰς συμμάχους, ἐκ οἰόμενος δεῖν ἰσομοίρους ἡμῖν Ἕρνικάς τε καὶ Λατίνους ποιεῖν· ἢ καὶ θάτερον ἀκυροῖς, ἀξιῶν ἐξ' ἡμῖν αὐτοῖς διανέμειν τὰ κοινά; [q] ταυτὶ γὰρ ἀπόκριναί μοι μηθὲν ἀποκρυψάμενος.» εἰπόντος δὲ τοῦ Οὐεργινίου· „Τῇ Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ἀντιλέγειν ἰσομοιρίᾳ, τὸ δὲ κατὰ τὰς πολίτας, εἰ πᾶσι δόξειε, νέμεσθαι συγχωρεῖν,» ἐπιστρέψας ὁ δήμαρχος εἰς τὸν ὄχλον, εἶπεν· „Ἐπεὶ τοίνυν τὸ μὲν ἕτερον τῆς γνώμης μέρος ἀμφοτέροις τοῖς ὑπάτοις συνδοκεῖ, τὸ δὲ ἕτερον ἀντιλέγεται πρὸς θατέρῳ, ἰσότιμοι δ' ἀμφότεροι, καὶ ἐκ οἷόν τε βιάσασθαι θατέρῳ τὸν ἕτερον, ὃ μὲν δίδοται παρ' ἀμφοτέρων, ἤδη λάβωμεν· ὑπὲρ οὗ δ' ἀμφισβητοῦσιν, ἀναβαλώμεθα.» ἐπισημήναντος δὲ τοῦ πλήθους ὡς τὰ κράτιστα ὑποθεμένῳ, καὶ καταλύειν ἐκ τοῦ νόμου τὸ ποιεῖν δικοστασίαν μέρος ἀξιοῦντος, ἀπορῶν, ὅ τι χρὴ

„Tu, Cassi, vis hoc vtrumque populi suffragiis sanciri: tu vero, Virgini, per deos obsecro, dic nobis, vtrum alteram tantum Cassii sententiae partem, quae ad socios attinet, abrogas, existimans, Hernicos et Latinos in partibus capiendis nobis non esse aequandos? an etiam alteram improbas, censens, ne nobis quidem diuidenda ea, quae sunt publica? ad hoc enim mihi responde, nil dissimulans.„ Quum autem Virginius respondisset: „Se illi Latinorum Hernicorumque portionis aequabilitati contradicere, sed ciuibus (si ita omnibus videretur) agros diuidi permittere," tribunus, ad turbam conuersus, inquit: „Quoniam igitur altera sententiae pars coss. ambobus placet, atque contra alteram ab altero dicitur, quum vterque sit pari honore, nec alter alterum possit per vim cogere, quod ab vtroque nobis conceditur, iam accipiamus, id vero, de quo ambigunt, in aliud tempus differamus." Plebe autem ei, vt optime monenti, acclamante, et postulante, vt tolleretur ex lege pars ea, quae pareret

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73 4 / 74 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

p Ταῦτα ἐπιψηφίζειν ἀξιοῖς τὸν δῆμον *Vat.*

q Ταυτὶ *Vat.*

πράττειν, ὁ Κάσσιος, καὶ ἔτ' ἀναθέσθαι τὴν γνώμην προαιρούμενος, ἔτε μένειν ἐπ' αὐτῆς, ἀντιπρατ[τ]όντων τῶν δημάρχων, δυνάμενος, τότε μὲν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν, [r] ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις ἀῤῥωστίαν σκηπτόμενος, ἐκέτι κατέβαινεν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλ' ὑπομένων ἔνδον ἐπραγματεύετο βίᾳ καὶ [s] χειροκρατίᾳ κυρῶσαι τὸν νόμον· καὶ μετεπέμπετο Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ὅσους ἐδύνατο πλείστους ἐπὶ τὴν [t] ψηφοφορίαν. οἱ δὲ συνήεσαν ἀθρόοι. καὶ δι' ὀλίγου μεσὴ ξένων ἦν ἡ πόλις. ταῦτα μαθὼν Οὐεργίνιος, κηρύττειν ἐκέλευσε κατὰ τὰς γενομένας, ἀπιέναι τοὺς μὴ κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει· χρόνον ὁρίσας ὀλίγον. ὁ δὲ Κάσσιος τἀναντία ἐκέλευε κηρύττειν, παραμένειν τοὺς μετέχοντας τῆς ἰσοπολιτείας, ἕως ἂν ἐπικυρωθῇ ὁ νόμος.

LXXIII. Ὡς δ' ὧδε ἐγίνετο πέρας, δείσαντες οἱ πατρίκιοι, μὴ [u] ξιφῶν τε ἁρπαγαὶ καὶ χειρῶν ἐπιβολαὶ γένωνται, καὶ ἄλλα, ὅσα φιλεῖ [x] βίαια συμβαίνειν ἐν ταῖς στασιάζουσαις ἐκκλησίαις, εἰσφερομένου τοῦ νόμου, συνῆλθον εἰς τὸ συνέδριον, ὡς ὑπὲρ ἁπάντων ἅπαξ βουλευσόμενοι. Ἄππιος μὲν οὖν πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην, οὐκ εἴα συγχωρεῖν τῷ δήμῳ τὴν διανομὴν, διδάσκων, ὡς χαλεπὸς ἔσται καὶ ἀλυσιτελὴς σύνοικος ὄχλος ἀργὸς, ἐθισθεὶς τὰ δημόσια λιχνεύειν, καὶ ὁθὲν ἐάσαι ποτὲ τῶν κοινῶν, ἔτε κλημάτων, οὔτε χρημάτων, ἔτι κοινὸν μένειν· αἰσχύνης τ' ἄξιον πρᾶγμα εἶναι λέγων, εἰ, Κασσίῳ κατηγοροῦντες, ὡς πονηρὰ καὶ ἀσύμφορα πολιτευομένῳ, καὶ τὸν δῆμον διαφθείροντος, [y] ἔπειτα αὐτοὶ κοινῇ γνώμῃ ταὐτὰ ἐπικυρώσουσιν, ὡς δίκαια καὶ συμφέροντα· ἐνθυμεῖσθαί τε αὐτοὺς ἀξιῶν, ὡς οὐδ' ἡ χάρις ἡ παρὰ τῶν πενήτων, εἰ τὰ κοινὰ διανείμαιντο, τοῖς συγχωρήσασι καὶ ἐπιψηφισαμένοις [z] ὑπάρχει, ἀλλ' ἐνὶ τῷ προθέντι τὴν γνώμην Κασσίῳ, καὶ δόξαντι ἠναγκακέναι τὴν βουλὴν ἄκουσαν ἐπικυρῶσαι. προεἰπὼν δὴ ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις ἕτερα, τελευτῶν τάδε συνεβούλευσεν· ἄνδρας ἐκ τῶν ἐντιμοτάτων βουλευτῶν ἑλέσθαι, οἵτινες ἐπελθόντες

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

pareret diſſidium, Caſſius, conſilii inops, quum nec ſententiam mutare vellet, nec in ea, tribunis intercedentibus, permanere poſſet, tunc quidem concionem dimiſit: diebus vero inſequentibus infirmitatem ſimulans, non amplius veniebat in forum, ſed domi ſe continens id agebat, vt per vim legem perferret; et Latinos et Hernicos, quamplurimos poterat, ad ſuffragia accerſebat. Illi vero frequentes conuenerunt, et breui tota vrbs hoſpitibus eſt repleta. Virginius, his cognitis, voce praeconis per compita edici iuſſit, vt omnes, quibus in vrbe non eſſet domicilium, excederent: non magno temporis ſpatio praeſtituto. Caſſius vero contrarium edici iuſſit, vt, qui haberent ius ciuitatis, permanerent, donec lex eſſet perlata.

Sed quum *contentionis* nullus finis fieret, veriti patres, ne res ad arma et manus veniret, neue caetera fierent, quae in ſeditioſis

[r] Ταῖς δ' ἑξῆς *Vat.*

[s] Χειροκρασίᾳ *Vat.*

[t] Rectius in *Cod. Vat.* ψηφοφορίαν.

[u] Ψήφων ἁρπαγαὶ καὶ χειρῶν ἐπιβολαὶ legiſſe videtur *Lapus*: nam vertit: *calculorum raptus et manuum inſidiae.*

[x] βίᾳ] Optime in *Cod. Vat.* βίαια, *violenta.*

[y] Ἔπειτ' αὐτοὶ κοινῇ γνώμῃ ταῦτ' ἐπικυρώσουσιν *Vat.*

ſeditioſis comitiis, dum lex per vim fertur, accidere ſolent, conuenerunt in curiam, de omnibus hiſce rebus ſemel decreturi. Appius, primus rogatus ſententiam, non patiebatur agrum plebi diuidi, docens, moleſtum et inutile fore, vulgus inquilinum otio et abliguriendo publico aſſuefactum, et nihil vnquam ex publicis, vel praediis, vel pecuniis, commune eſſe amplius paſſurum: et rem valde pudendam eſſe dicens, ſi Caſſium, vt mali et detrimentoſi inſtituti auctorem et plebis corruptorem, accuſarent, et tamen ipſi haec, vt res iuſtas et vtiles, communi conſenſu ſancirent: roganſque eos, vt cogitarent, pauperes (ſi publica diuiderentur) gratiam habituros, non iis, qui id conceſſerint atque ſuis ſuffragiis confirmarint, ſed Caſſio, qui eius ſententiae auctor fuerit, et ſenatum inuitum ad id decernendum coëgiſſe videbitur. Haec igitur et alia his ſimilia praefatus, poſtremo haec ſuaſit: vt ex ſenatoribus honoratiſſimi quique eligerentur, qui agrum publicum viſerent et ter-

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

[z] Senſus requirit potius ὑπάρξει, vt p. 1689. v. 11. *Sylb.*

τὴν δημοσίαν γῆν ἀφορίζουσι, καὶ εἴ τινα ἐξ αὐτῆς κλέπτοντες, ἢ βιαζόμενοί τινες ἰδιῶται κατανέμουσιν, ἢ ἐπεργάζονται, διαγνόντες, ἀποδώσουσι τῷ δημοσίῳ· τὴν δὲ ὁρισθεῖσαν ὑπ' ἐκείνων γῆν, διαιρεθεῖσαν εἰς κλήρους ὅσους δή τινας, καὶ σήλαις εὐκόσμοις διαγραφεῖσαν, τὴν μὲν ἀπεμποληθῆναι παρήνει, καὶ μάλιστα περὶ ἧς ἀμφίλογόν τι πρὸς ἰδιώτας ἦν, [a] ὥστε τοῖς συνωνησαμένοις εἶναι πρὸς τὰς ἀντιποιησομένους ὑπὲρ αὐτῶν κρίσεις, [b] καὶ πενταετῆ μισθοῦν χρόνον· τὸ δὲ προσιὸν ἐκ τῶν μισθώσεων ἀργύριον εἰς τὰς ὀψωνιασμὸς τῶν στρατευομένων ἀναλῶσθαι, καὶ εἰς τὰς μισθώσεις, ὧν οἱ πόλεμοι χορηγιῶν δέονται· „Νῦν μὲν γὰρ, ἔφη, ὁ φθόνος τῶν πενήτων ὁ πρὸς τὰς πλουσίους, ὅσοι σφετερισάμενοι τὰ κοινὰ διακατέχουσι, δίκαιός ἐστι· καὶ ἀφ' ὧν θαυμαστὸν, [c] εἰ τὰ

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

et terminarent; et si quam eius partem furtim, aut per vim, aliqui homines priuati depascerent aut colerent, ea de re cognoscerent, ac *res suas* reipublicae redderent. suasit etiam, vt agrum ab illis terminatum diuiderent in fundos, quotcunque illi essent futuri, et columnis decentibus distinguerent, atque huius partem venderent, praecipue vero eam, de qua cum priuatis aliqua erat controuersia, ita vt emtores actionem ipsorum *fundorum* haberent contra eos, qui sibi illos vendicare vellent; partem vero reliquam in quinquennium locarent; quicquid autem pecuniae ex istis locationibus redactum fuisset, id impenderetur in militum stipendia et sumtus, qui ad bellicos vsus sunt necessarii. „Nunc enim, inquiebat, pauperes iure optimo diuitibus inuident, qui sibi vsurparunt, detinentque ea, quae sunt publica: nec mirum est, si res publicas diuidi,

[a] Ὥστε συνωνησαμένοις εἶναι πρ. τ. ἀντ. τὴν ὑπὲρ αὐτῶν κρίσιν] Ὥστε τοῖς ὠνησαμένοις εἶναι πρὸς τὰς ἀντιποιησομένους ὑπὲρ αὐτῶν κρίσεις *Vat.*

[b] Pro καὶ structura et sensus postulat τὴν δὲ, seu τὴν δὲ λοιπὴν, quod maluit *Gelen.* In *Lapi* versione, *partemque aliquam in quinquennium locari. Sylb.* Nec καὶ, nec τὴν δὲ agnoscit *Cod. Vat.*

[c] Εἰ τὰ κοινὰ πάντας διανείμασθαι μᾶλλον ἀξιοῦσιν *Vat.* quo modo fortasse in *Lapi Cod.* nam vertit: *si potius publica diuidere inter se omnes aequum censent.* vulgatis deest v. πάντας.

* Possis

κοινὰ πάντας μᾶλλον διανείμασθαι ἀξιοῦσιν, ἢ τὰς ἀναιδεστάτας τε καὶ ὀλίγας κατέχειν. ἐὰν δ' ἀφισαμένους αὐτῆς ὁρῶσι τὰς νῦν καρπουμένους, καὶ τὰ κοινὰ ὄντως κοινὰ γινόμενα, παύσονται φθονοῦντες ἡμῖν, τήν τ' ἐπιθυμίαν τῆς κατ' ἄνδρα διανομῆς τῶν ἀγρῶν ἐπανήσουσι μαθόντες, ὅτι λυσιτελεστέρα τῆς μικρᾶς ἑκάστῳ μερίδος, ἡ κοινὴ μετὰ πάντων ἔσται κτῆσις. διδάσκωμεν γὰρ αὐτὸς, ἔλεγεν, ὅσον τὸ διάφορον, καὶ ὡς εἷς μὲν ἕκαστος τῶν πενήτων γήδιον ὀλίγον μέγα λαβὼν, καὶ εἰ τύχοι γείτονας ὀχληρὸς [d] ἔχων· ὅτε γὰρ αὐτὸς ἱκανὸς ἔσται τοῦτο γεωργεῖν δι' ἀπορίαν, οὔτε τὸν μισθωσόμενον, ὅτι μὴ γείτονα, εὑρήσει· εἰ δὲ μεγάλοι κλῆροι, ποικίλας τε καὶ ἀξιολόγους ἔχοντες γεωργοῖς ἐργασίας, ὑπὸ τῶν κοινῶν μισθοῦντο, πολλὰς οἴσουσι προσόδους· καὶ ὅτι κρεῖττον αὐτοῖς ἐστιν, ὅταν ἐξίωσιν ἐπὶ τοὺς πολέμους, ἐκ τῶν δημοσίων [e] ταμιείων τὸν ἐπισιτισμόν τε καὶ ὀψωνιασμὸν λαμβά-

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

diuidi, quam ab impudentissimis hominibus, iisque paucis, detineri malint. Quod si viderint, ipso agro cedere eos, qui nunc eius fructum percipiunt, et quae publica sunt, vere publica esse, inuidere nobis desinent, et illa cupiditas agri viritim diuidendi refrigescet; vbi cognouerint, maiorem esse vtilitatem publicae possessionis, quam agellorum viritim diuisorum. Eos enim doceamus, (inquiebat) * quantum interfit, et si singuli pauperes exiguum agellum acceperint, et in turbulentos vicinos inciderint, fore, vt nec ipsi ob paupertatem eum colere possint, nec nisi vicinum, qui eum conducere velit, reperiant: sin vero latifundia, varias et non contemnendas agricolis culturas habentia, publice locentur, magni prouentus inde ad rempublicam redeant. et satius ipsis esse, quoties ad militiam proficiscuntur, ex horreis publicis frumentum et ex aerario stipendia accipere, quam

* Possis etiam ὅσον τὸ διάφορον accipere pro *quantum sit* agri publici *pretium. Sylb.*

[d] Ἔχειν· ὅτε γὰρ αὐτὸς] Optime in *Cod. Vat.* ἔχων· ὅτε αὐτὸς etc. quo plane modo legendum esse coniiciebat *Portus.*

[e] Ταμείῳ] Ταμιείῳ *Vat.* vt mox vers. sequ.

f Omis-

νειν, ἢ ἐκ τῶν ἰδίων οἴκων εἰς [f] τὸ ταμιεῖον, ἑκάστῳ τε-
θλιμμένων [g] ἔστιν ὅτε τῶν βίων, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ συμ-
πορίζειν τὸ ἀργύριον ἐπιβαρησομένων.„

LXXIV. Ταύτην εἰσηγησαμένῳ τὴν γνώμην [h] Ἀππίῳ", καὶ
σφόδρα δόξαντος εὐδοκιμεῖν, δεύτερος ἐρωτηθεὶς Αὖ-
λος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος ἔλεξεν· „Ἄππιον μὲν οὖν
ἔχω πρῶτον ἐπαινεῖν, ὡς φρονῆσαί τε ἱκανώτατον πρὸ
πολλοῦ τὰ μέλλοντα, καὶ γνώμας τὰς καλλίστας τε καὶ
ὠφελιμωτάτας ἀποδεικνύμενον, βέβαιόν τε καὶ ἀμετα-
κίνητον [i] ὄντα ἐν τοῖς κριθεῖσι, καὶ ὅτε φόβῳ εἴκοντα,
ὅτε χάρισιν [k] ὑποκατακλινόμενον. ἀεὶ γὰρ ἐπαινῶν [l] αὐ-
τὸν καὶ θαυμάζων διατελῶ, τῇ τε φρονίμου καὶ τῆς γεν-
ναιότητος, ἣν [m] παρὰ τὰ δεινὰ ἔχει· γνώμην τ' οὐχ ἑτέ-
ραν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ταύτην ἀποδείκνυμαι, μικρὰ ἔτι
προσθεὶς αὐτῇ, ἃ μοι παραλιπεῖν Ἄππιος [n] ἐδόκει.

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

quam in aerarium de suis fortunis *conferre*, singulis interdum victus penuria laborantibus, eosque multo magis in pecuniae collatione grauatum iri dicebat.„

Quum Appius hanc sententiam dixisset, et optime sentire visus fuisset, secundo loco rogatus A. Sempronius Atratinus, haec dixit: Primum laudandus est mihi Appius, vt vir prudentissimus in praeuidendis rebus futuris multo antequam eueniant, et vt sententiarum honestissimarum vtilissimarumque auctor, et vt qui constanter in proposito manet, nec ab eo dimouetur, et nec metu cedit, nec gratia flectitur. Semper enim illum laudo et admiror, tum ob eius prudentiam, tum etiam ob fortitudinem in periculis: nec aliam sententiam dicam, sed et ipse hanc sequar, paucis quibusdam ei additis, quae Appius omisisse

f Omissum hic εἰσφέρειν, vt *Lapi* quoque versio indicat: *quam in aerarium ex propriis domibus inferre.* etc. *Sylb.*

g Ἔστιν ὅτε et καὶ ὅτι μᾶλλον] In *Cod. Vat.* ἔστιν ὅτε, et mox καὶ ἔτι μᾶλλον. quo modo (vt etiam in *Cod. Rom.*) legendum esse docuit *Sylb.*

h Deest *Vat.*

i Non agnouit *Vat.*

k Ὑποκλινομενον] Rectius in *Cod. Vat.* ὑποκατακλινόμενον. quo saepe vtitur *Dionysius*, vt nos monuit *Steph.*

l Καὶ θαυμάζων αὐτὸν *Vat.*

m Περὶ] παρὰ *Vat.*

n Δοκεῖ *Vat.*

o Ὅσης] Ὅσων *Vat.* quod necessarium est, ob insequens τότων.

p Malim εὐπρεπεστέρων. *Sylb.*

q Ἀλλὰ

Ἕρνικας μὲν γὰρ καὶ Λατίνους, οἷς νεωστὶ δεδώκαμεν τὴν
ἰσοπολιτείαν, αὐτὸς, οἶμαι δεῖν κληρουχεῖν τὰ ἡμέτε-
ρα. ἃ γὰρ, ἐξ ὧν προσῆλθον εἰς τὴν φιλίαν ἡμῖν, ταύτην
τὴν γῆν κ]ησάμενοι ἔχομεν, ἀλλὰ παλαίτερον ἔτι, τοῖς
ἑαυτῶν κινδύνοις, ἄθενὸς ἄλλῳ προσωφελήσαντος, ἀφε-
λόμενοι τοὺς ἐχθρούς. ἀποκρινώμεθά τ' αὐτοῖς, ὅτι
τὰς μὲν πρότερον ὑπαρχούσας ἡμῖν κ]ήσεις, ὅσας ἕκα-
στοι εἴχομεν, ὅτε τὴν φιλίαν συνετιθέμεθα, ἰδίας τε καὶ
ἀναφαιρέτους ἑκάστοις δεῖ μένειν· ὁ ὅσων δ' ἂν, ἀφ' ἧς
τὰς συνθήκας ἐποιησάμεθα, κοινῇ στρατεύσαντες ἐκ πο-
λέμῳ κύριοι γενώμεθα, τότων ὑπάρξει τὸ ἐπιβάλλον
ἑκάστοις λάχος. ταῦτα γὰρ ὅτε τοῖς συμμάχοις, ὡς
ἀδικημένοις, ὀργῆς παρέξει δικαίας προφάσεις, ὅτε τῷ
δήμῳ δέος, μὴ δόξῃ τὰ κερδαλεώτερα πρὸ τῶν [p] εὐ-
πρεπεστάτων αἱρεῖσθαι. τῇ τε αἱρέσει τῶν ἀνδρῶν, ὃς
Ἄππιος ἠξίωσε ὁρισὰς γενέσθαι τῆς δημοσίας γῆς, πάνυ
εὐδοκῶ. πολλὴν γὰρ ἡμῖν τῶτ' οἴσει παῤῥησίαν πρὸς

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

fisse mihi videtur. Nam Hernicis et Latinis, iure ciuitatis a nobis recens donatis, ne ipse quidem agros nostros diuidendos censeo. nec enim, ex quo illi in amicitiam nostram recepti sunt, hunc agrum nobis parauimus: sed multo ante, nostroque marte, nullis externis auxiliis nos adiuuantibus, hostibus ademtum possidemus. Ipsisque respondeamus, possessiones eas, quas antea vnusquisque nostrum habebat, quo tempore amicitiam iniimus, oportere suis dominis proprias ac perpetuas manere; ita vt illis non adimantur: quicquid vero agri, post foedus ictum, in communi militia armis parauerimus, ex hoc vnumquemque partem, quae sorte ei obtigerit, habiturum. Haec enim nec sociis, velut iniuria affectis, iustae irae materiam praebebunt; nec efficient, vt populus Romanus metuat, ne vtilitatem honestati antepositum videatur. Caeterum, electionem virorum, quos Appius agri publici finitores esse censebat, valde approbo. Hac enim re fiet, vt multo liberius cum plebe agere

τὰς δημοτικάς· ἐπεὶ νῦν γ' ἄχθονται κατ' ἀμφότερα, καὶ ὅτι αὐτοὶ τῶν δημοσίων ἐθὲν ἀπολαύσι κ]ημάτων, καὶ ὅτι ἐξ ἡμῶν τινες ὀ δικαίως αὐτὰ καρπᾶνται. ἐὰν δὲ δημοσιωθέντα ἴδωσι, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν προσόδας εἰς τὰ κοινὰ καὶ ἀναγκαῖα δαπανωμένας, ὀδὲν ὑπολήψονται σφίσι διαφέρειν, τῆς γῆς, ἢ τῶν ἐξ αὐτῆς καρπῶν μετέχειν. ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι τῶν ἀπόρων ἐνίας μᾶλλον εὐφραίνουσιν αἱ ἀλλότριαι βλάβαι τῶν ἰδίων ὠφελειῶν. ὀ μὴν ἀπόχρη γ', οἶομαι, τούτων ἑκάτερον ἐν τῷ ψηφίσματι γραφέν, [q] ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλης τινὸς οἶομαι δεῖν [r] θεραπείας μετρίας τὸν δῆμον οἰκειώσασθαί τε καὶ ἀναλαβεῖν· ἣν μετὰ μικρὸν ἐρῶ, τὴν αἰτίαν πρῶτον ὑμῖν ἀποδειξάμενος, μᾶλλον δὲ τὴν ἀνάγκην, δι' ἣν καὶ τοῦτο πρακτέον ἡμῖν.„

„Ἴσε δήπου τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ῥηθέντας ὑπὸ τοῦ δημάρχου λόγους, [s] ὅτι ἤρετο τῶν ὑπάτων τὸν ἕτερον τοῦτον Οὐεργίνιον, ἥντινα γνώμην ἔχει περὶ τῆς κληρουχίας, LXXV.

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* 268. *V.C. Var.* 270.

agere possimus: siquidem nunc vtroque nomine indignatur, tum quia ipsa ex publicis possessionibus nullum fructum percipit, dum etiam, quia nonnulli de nobis nullo iure iis fruuntur. Sed si has publicas esse viderit, earumque prouentus in publicos et necessarios vsus impendi; non putabit, sua referre, vtrum agris, an eorum prouentibus fruatur. Non dicam enim, nonnullos inopes ex aliorum detrimentis maiorem voluptatem capere, quam ex suis commodis. Non tamen (vt opinor,) satis est, si hoc vtrumque in senatusconsulto scribatur, sed et alio officio plebem demerendam reficiendamque arbitror, de quo paullo post dicam; vbi prius caussam vobis ostendero, imo potius necessitatem, cur hoc quoque nobis sit faciendum.„

Scitis sane verba in concione a tribuno facta, quum ex altero consule isto Virginio quaesiuit, quidnam sentiret de illa agrorum diuisione,

q Ἀλλὰ δι' ἄλλης] ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλης *Vat.*

r Θεραπείας μετρίας *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit *moderata cultione.* Adiectiuum deest vulgatis.

s Ὅτε ἤρετο *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

πότερα τοῖς μὲν πολίταις συγχωρεῖ διανέμειν τὰ δημόσια, τοῖς δὲ συμμάχοις ὀκ ἐᾷ· ἢ τῶν κοινῶν τῶν ἡμετέρων [t] ὀδὲν ὀδ' ἡμῖν συγχωρεῖ μέρος λαγχάνειν; καὶ ὅτος ὡμολόγησε [u] τὸ καθ' ἡμᾶς μέρος ὀ κωλύειν τῆς κληρουχίας, ἐὰν πᾶσι ταῦτα κράτιστα εἶναι δοκῇ· καὶ ἡ συγχώρησις ἥδε τάς τε δημάρχους ἐποίησεν ἡμῖν συναγωνιστὰς, καὶ τὸν δῆμον ἐπιεικέστερον. [x] τί ἂν μαθόντες, ἃ τότε συνεχωρήσαμεν, νῦν ἀναθησόμεθα; ἢ τί πλέον ἡμῖν ἔσαι τὰ γενναῖα καὶ τὰ καλὰ πολιτεύματα καὶ ἄξια τῆς ἡγεμονίας πολιτευομένοις, ἐὰν μὴ πείθωμεν τοὺς χρησομένους; ὀ πείσομεν δέ. καὶ τοῦτο ὀδεὶς ὑμῶν ἀγνοεῖ. [y] χαλεπώτεροι γὰρ ἂν τῶν μὴ τυγχανόντων

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* 268. *V.C. Var.* 270.

diuisione, vtrum ciuibus quidem *Romanis* agrum publicum diuidi permitteret, sociis vero non pateretur; an ne nobis quidem nostrorum communium agrorum partem sorte datam accipere permitteret? istumque respondisse, se non impedire, quo minus ager nobis diuideretur, si hoc optime factum omnibus videretur: atque hac permissione et tribunos nobis adiunctos, et plebem mitiorem redditam. Quamnam igitur ob caussam ea, quae tunc concessimus, nunc denegabimus? aut quam maiorem vtilitatem generosa et praeclara, imperioque digna instituta nostra nobis afferent, nisi eorum vsum persuaserimus? non persuadebimus autem. et hoc nemo vestrum ignorat. Qui enim spe sua fuerint frustrati, nec res sibi promissas

t Οὐδὲν ἡμῖν] Rectius ὀδ' ἡμῖν in [*Vat.* et] *Lapi Cod.* vt supra in tribuni oratione, p. 1683. v. 6. ἀξιῶν ὀδ' ἡμῖν αὐτοῖς διανέμειν τὰ κοινά. *Rom. Cod.* habet ἢ τῶν κοινῶν καὶ ἡμετέρων ὀδὲν ἡμῖν συγχωρεῖ μέρος λαμβάνειν, *de communibus et nostris nullam nobis portionem accipere concederet. Sylb.*

u Lapus vertit: *sortitionem se inter nos non prohibere.* vbi si τὸ καθ' ἡμᾶς μέρος absolute accipere velis pro *quod ad nos attineat*, accus. casu legendum erit τὴν κληρουχίαν. at si periphrastice accipiamus pro τοὺς ἡμῶν δημότας, vt p. 1692. v. 12. loquitur, nulla mutatione opus erit. *Sylb.*

x Τί ἂν μαθόντες *Vat.* vulg. τί ἂν παθόντες.

y Lapi versio hanc lectionem agnoscit. Sed possis genitiuum τῶν μὴ τυγχανόντων etiam partitiue accipere, vt sensus sit: inter eos, qui cupitis frustrantur, grauius commoueri eos, qui et spe sua et promissis

ἀπαντήσειαν οἱ ψευσθέντες τῆς ἐλπίδος, καὶ τὰ ὁμολογηθέντα μὴ νομιζόμενοι. οἰχήσεται δὴ πάλιν Φέρων [z] αὐτὸς ὁ τὰ πρὸς ἡδονὴν πολιτευόμενος, καὶ οὐδὲ τῶν δημάρχων τις ἔτι μεθ' ἡμῶν ἥσεται. τί ἔν' ὑμῖν πράττειν παραινῶ, καὶ τί προσίθημι τῇ Ἀππίᾳ γνώμῃ, μάθετε· ἀλλὰ μὴ προεξαναστῆτε, μηδὲ θορυβήσητε, πρὶν πάντα ἀκοῦσητε, ἃ λέγω. τοῖς αἱρεθησομένοις ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς χώρας, καὶ περιορισμὸν, εἴτε δέκα ἀνδράσιν, [a] εἴτε ὅσοις δή ποτε, ἐπιτρέψατε διαγνῶναι, τίνα τ' αὐτῆς δεῖ, καὶ ὁπόσην κοινὴν εἶναι πάντων, καὶ κατὰ πενταετίαν μισθωμένην αὔξειν [b] τὰς τῶ δημοσίᾳ προσόδους· ὁπόσην τ' αὖ καὶ ἥντινα τοῖς δημόταις ἡμῶν διαιρεθῆναι· ἣν δ' ἂν ἐκεῖνοι κληρῶσχον ἀποδείξωσι γῆν, ὑμᾶς διαγνόντας, εἴτε ἅπασιν, [c] εἴτε οἷς δὴ ἂν ἔτι κλῆρος, εἴτε τοῖς ἐλάχιστον ἔχουσι τίμημα, εἴτε ὅπως ἂν βούλησθε, [d] κατανεῖμαι· τὰς δὲ ὁρισὰς αὐτῆς ἄνδρας, καὶ τὸ ὑμέτερον ψήφισμα, ὃ περὶ τῆς κληρουχίας ἐξοίσετε, [e] καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα δεῖ γενέσθαι, ἐπειδὴ βραχὺς ὁ λειπόμενός ἐστι τῆς ἀρχῆς τοῖς ὑπάτοις χρόνος, τὰς [f] εἰσιόντας ὑπάτους, ὡς ἂν αὐτοῖς κράτιστα δοκῇ ἔξειν, ἐπιτελέσαι. ὅτε γὰρ ὀλίγων τηλικαῦτα πράγματα δεῖται χρόνων, ὅτε ἡ νῦν σασιάζουσα ἀρχὴ φρονιμώτερον ἂν καταμάθοι τὰ συμφέροντα τῆς μετὰ ταύτην ἀποδειχθησομένης, ἐὰν ἐκείνη γε, ὥσπερ ἐλπίζομεν, ὁμονοῇ. χρήσιμον δὲ πρᾶγμα ἐν πολλοῖς καὶ ἥκιστα σφαλερὸν ἀναβολή· καὶ πολλὰ ὁ χρόνος ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μετατίθησι· καὶ τὸ μὴ [g] σασιάζον ἐν τοῖς πρόσθεν χρόνοις ἀπάντων ἀγαθῶν ἐν ταῖς πόλεσιν αἴτιον. ἐγὼ μὲν δὴ ταύτην ἀποφαίνομαι τὴν γνώμην· εἰ δέ τις ἄλλο κρεῖττον εἰσηγεῖται, λεγέτω.„

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4. 74. 1. *Cat.* *V.C.* 268. *Var.* 270.

sas acceperint, multo infensiores nobis erunt, quam illi, qui nihil impetrare possunt. Iterum igitur veniet aliquis, qui, rempublicam ad eorum voluntatem administrans, *leges* ipsis gratas ferret, nec vllus tribunus plebis amplius a nobis stabit. Quid igitur vobis faciendum censeam, et quid Appii sententiae addam, audite: sed ne surgatis, neue tumultum excitetis, antequam omnia, quae dicam, audieritis. Illis, qui ad agrum inspiciendum et metandum eligentur, siue decemuiri, siue quotcunque sint futuri, permittite, vt discernant, quaenam eius pars, et quanta ad rempublicam pertinere debeat, vt in quinquennium locata publicos reditus augeat; item quantum agri, et quem plebi nostrae diuidere oporteat. Quem vero agrum illi diuidendum plebi assignarint, *suadeo, vt*, vbi de eo cognoueritis, siue omnibus, siue iis tantum, qui nullam agri portionem habent, habent, siue iis, quorum census est minimus, siue etiam, quomodocunque vobis placuerit, eum diuidatis; atque finitorum creationem, et vestrum senatusconsultum, quod de agris diuidendis estis facturi, et alia, quaecunque sunt facienda, (quoniam tempus, quod horum consulum magistratui superest, breue est) sequentibus coss. committenda censeo, vt isti, quod maxime e republica videbitur, faciant. neque enim tanta negotia breui temporis spatio indigent, neque coss. isti inter se dissidentes prudentius prospicient, quid sit vtile, quam qui post eos creabuntur, si modo illi (vti speramus) concordes fuerint. Multis autem in rebus dilatio est vtilis, et minime periculosa; et tempus multa vnius diei spatio mutat; et magistratuum rempublicam administrantium concordia omnium bonorum ciuitatibus caussa esse solet. Atque haec est mea sententia: sed si quis aliam meliorem habet, eam dicat.„

Quum

sibi factis eluduntur. *Gelenius* hoc modo legisse videtur: χαλεπώτεροι γὰρ ἂν τῶν μὴ τυγχανόντων νῦν τῆς ἐλπίδος ψευσθέντων, ἀπαντήσειαν οἱ τὰ ὁμολογηθέντα μὴ νομιζόμενοι. *Sylb.* In *Cod. Vat.* Χαλεπώτερα γὰρ ἂν τῶν μὴ τυγχανόντων ἀποτίσειαν οἱ ψευσθέντες etc.

z Αὐτοῖς] Νόμους desiderari existimat *Portus*. In *Cod. Vat.* φέρων αὐτές. ita plane in *Lapi Cod.* nam vertit: *ferens eos* etc.

a Εἴθ' ὅσοις *Vat.*

b Τὰς τῶ ταμείᾳ προσόδους· ὁπόσην τ' αὖ *Vat.*

c Εἴθ' ὅσοις *Vat.*

d In *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* nulla distinctio post κατανεῖμαι. errore plane manifesto. Rectius in *Cod. Vat.* κατανεῖμαι· τὰς δὲ ὁρισάς. vulgatae, hoc est Sylburgiana et Hudsoniana, sic dant: κατανεῖμαι. τάς τε ὁρισὰς.

e Καὶ τἄλλα *Vat.*

f Vsitatius ἐπιόντας.

g Στασιάζον ἐν τοῖς *Vat.* praepositio abest a vulgatis.

LXXVI. Παυσαμένῳ δ' αὐτῷ, πολὺς ἔπαινος ἐκ τῶν παρόντων ἐγένετο, [h] καὶ ἀδὲ εἷς τῶν μετ' ἐκεῖνον ἐρωτηθέντων ἑτέραν γνώμην ἀποφαίνεται· γράφεται δὴ μετὰ ταῦτα τὸ τῆς βελῆς δόγμα τοιόνδε· ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατικῶν [i] ἀποδειχθῆναι δέκα τοὺς πρεσβυτάτους, οἵτινες ὁρίσαντες τὴν δημοσίαν χώραν, ἀποδείξουσιν, ὅσην τε δεῖ μισθοῦσθαι, καὶ ὅσην τῷ δήμῳ διαιρεθῆναι· τοῖς δ' ἰσοπολίταις τε καὶ συμμάχοις, ἐάν τινα ὕστερον ἐπικτήσωνται κοινῇ στρατευσάμενοι, τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις κατὰ τὰς ὁμολογίας ὑπάρχειν μέρος· τὴν δὲ αἵρεσιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν διανομὴν τῶν κλήρων, καὶ τἆλλα, ὅσα δεῖ γενέσθαι, τοὺς εἰσιόντας ἐπιτελέσαι ὑπάτους. τοῦτο τὸ δόγμα εἰς τὸν δῆμον εἰσενεχθὲν τόν τε Κάσσιον ἔπαυσε τῆς δημαγωγίας, καὶ τὴν ἀναρριπιζομένην ἐκ τῶν πενήτων στάσιν ἐκ εἴασε περαιτέρω προελθεῖν.

LXXVII. Τῷ δὲ ἑξῆς ἐνιαυτῷ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ τετάρτης ὀλυμπιάδος ἐνεστώσης, ἣν ἐνίκα στάδιον Ἄστυλλος Συρακόσιος, Ἀθήνησι δ' ἄρχων ἦν Λεώστρατος, Κοΐντῳ

Quum autem is finem dicendi feciſſet, ab omnibus, qui aderant, magnis laudibus eſt exceptus: omneſque, qui poſt eum rogati fuerunt, in eandem ſententiam iuerunt. Poſt haec igitur tale ſenatuſconſultum factum eſt: vt decemuiri ex conſularibus natu maximi crearentur, qui agro publico terminato pronunciarent, quantum eius locandum eſſet, et quantum plebi diuidendum: caeterum et iis, qui ius ciuitatis eſſent adepti, et ſociis, ſi quis ager communi militia poſtea partus fuiſſet, ſingulis portio, quae ſorte illis obtigiſſet, ex foedere daretur: decemuirorum vero creatio, et agrorum diuiſio, et alia, quaecunque eſſent agenda, ſequentibus conſſ. curae eſſent. Hoc ſenatuſconſultum ad populum relatum Caſſii conciones cohibuit, et inopum gliſcentem ſeditionem vlterius progredi non ſiuit.

Anno ſequenti, ſeptuageſimae quartae olympiadis initio, qua vicit in ſtadio Aſtyllus Syracuſanus, archonte Athenis Leoſtrato,

Per. Iul. 4230. *Ante Chr.* 484. *Olymp.* 73. 4 74. 1. *Cat. V.C.* 268. *Var.* 270.

[h] Καὶ ἄθεὶς τῶν *Vat.*

[i] Δέκα ἀποδειχθῆναι. et mox v. 16. τῷ δ' ἑξῆς in *Cod. Vat.*

[k] Scribo

Φαβίᾳ, καὶ Σερβίᾳ Κορνηλίᾳ τὴν ὑπατείαν παρειληφότων, ἄνδρες ἐκ τῶν πατρικίων, νέοι μὲν ἔτι τὴν ἡλικίαν, [k] ἐπιφανέστατοι δὲ τῶν ἄλλων, κατά τ' ἀξιώσεις προγόνων [l] καὶ κατὰ τὰς ἑταιρίας τε καὶ πλήθους μέγα δυνάμενοι, καὶ ὡς νέοι τὰ πολιτικὰ πράττειν ἀδενὸς τῶν ἐν ἀκμῇ χείρας, Καίσων Φάβιος, ἀδελφὸς τῷ τότε ὑπάτῳ ὄντος, καὶ Λεύκιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας, [m] ἀδελφὸς τῷ καταλύσαντος τὰς βασιλεῖς, τὴν ταμιευτικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ διὰ τοῦτο ἐκκλησίαν συνάγειν ὄντες κύριοι, τὸν ὑπατεύσαντα [n] τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ Σπόριον Κάσσιον, καὶ τολμήσαντα [o] τὰς περὶ τῆς διανομῆς εἰσηγήσασθαι νόμους, εἰσήγγειλαν εἰς τὸν δῆμον ἐπὶ τυραννίδος αἰτίᾳ· καὶ προειπόντες ἡμέραν ῥητὴν, ἐκάλουν αὐτὸν ὡς ἐπὶ τῷ δήμῳ τὴν δίκην ἀπο-

strato, Quinto Fabio et Seruio Cornelio conſſ. *duo* patricii iuuenes omnium nobiliſſimi, qui tum maiorum dignitate, tum ſodalitiis *et clientelis*, ac opibus ſuis multum poterant, et qui vt iuuenes nemini iuniorum in publicis negotiis tractandis erant ſecundi, Caeſo Fabius, frater eius, qui tunc conſul erat, et Lucius Valerius Poplicola, frater eius, qui reges expulerat, eodem tempore quaeſtores, ac ideo conuocandae concionis ius habentes, Sp. Caſſii, qui ſuperiore anno conſulatum geſſerat, et qui legis agrariae auctor eſſe auſus fuerat, nomen ad populum detulerunt, tyrannidis affectatae eum accuſantes, diemque ei dixerunt, qua apud populum cauſſam dicere iuſſerunt. Quum

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74. 1. *Cat. V.C.* 269. *Var.* 271. *O. Fabio et Ser. Cornelio Sp. coſſ. Caſſius in iudicium vocatus et condemnatus tyrannidis.*

[k] Scribo ἐπιφανέστατοι δὲ τῶν ἄλλων κατά γε ἀξιώσεις προγόνων. vt poſt hunc genitiuum ὑποστιγμὴ ponatur, et ſequentia καὶ κατὰ τὰς ἑταιρίας τε καὶ πλήθους cum μέγα δυνάμενοι iungantur. Pro hac mea lectione facit omnino locus alter *Dionyſii*, γένους τε ἀξιώσει λαμπρότατοι, καὶ ἑταιρίαις μεγάλαι δυνάμενοι. *Steph.*

[l] Καὶ διὰ τὰς ἑταιρίας *Vat.*

[m] Ita etiam in [*Vat.* et] *Lapi Cod.* Sed *Glareanus* mavult, *ex fratre* (*ſc.* Marco Valerio) *nepos*, ἀδελφιδοῦς, ſeu ἀδελφόπαις. itidemque *Gelenius*. Atque hoc ipſum (inquit *Sylb.*) manifeſtum eſſe videtur ex iis, quae ſequuntur infra p. 553. [iuxta *Ed. Sylb.*]

[n] τῷ πρόσθ' ἐνιαυτῷ *Vat.*

[o] Τὰς περὶ τῆς διανομῆς *Vat.* poſterior articulus deeſt vulgatis.

λογησόμενον. ὄχλε δὲ πλείσε συναχθέντος εἰς τὴν ἀποδειχθεῖσαν ἡμέραν, συγκαλέσαντες εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, τά τ' ἐμφανῆ τῶ ἀνδρὸς [p] ἔργα, ὡς ἐπ' ὠδενὶ χρηςῷ γενόμενα, διεξῆεσαν· ὅτι Λατίνοις μὲν πρῶτον, οἷς [q] ἀπέχρη πολιτείας κοινῆς ἀξιωθῆναι, μέγα εὐτύχημα ἡγεμένοις, εἰ καὶ ταύτης τύχοιεν, ἃ μόνον ἦν ἤτην [r] ἰσοπολιτείαν ὕπατος ὧν ἐχαρίσατο, ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν ἐκ τῶ πολέμε λαφύρων, ἐὰν κοινὴ γένηται [s] ςρατεία, τὴν τρίτην ἐψηφίσατο δίδοσθαι· ἔπειτα Ἕρνικας, ἃς πολέμῳ χειρωθέντας ἀγαπᾶν [t] ἔχρην, εἰ μὴ καὶ τῆς αὐτῶν χώρας ἀφαιρέσει τινὶ ζημιωθεῖεν, φίλες μὲν ἀντὶ ὑπηκόων ἐποίησε, [u] πολίτας δὲ ἀντὶ ὑποτελῶν, γῆς τε καὶ λείας, [x] ἣν ἐὰν ἐκ παντὸς κ]ήσωνται, τὴν ἑτέραν ἔταξε λαμβάνειν τρίτην μερίδα. ὥςε μεριζομένων εἰς τρεῖς κλήρες τῶν λαφύρων, τὰς μὲν ὑπηκόες τε καὶ ἐπή-

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 1/2. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

Quum autem ad diem dictam plurima turba confluxisset, conuocata ad concionem multitudine, hominis manifesta acta nihil boni in se habuisse prolixa oratione demonstrarunt. Ac primum quidem, quod Latinis, qui se iure ciuitatis donari satis habebant, et magnae suae felicitati tribuebant, si modo hoc quoque impetrarent, non solum ius ciuitatis, quod petebant, in suo consulatu largitus fuisset, sed etiam tertiam praedae partem, si communis esset militia, dari decreuisset: deinde, quod Hernicos (quibus bello subactis satis esse debebat, si et agri sui parte aliqua mulctati non fuissent) amicos pro subditis, et ciues pro stipendiariis fecisset, et agri ac praedae, quaecunque parta *in posterum* esset, aliam tertiam partem accipere statuisset. ita vt, praeda trifariam diuisa, subditi et aduenae duas partes acciperent, ipsi

p Ἔργα ὡς ἐπ' ὠδενὶ *Vat.* vulgatis deest ὡς.

q Perperam in *Ed. Steph.* ἀπόχρη.

r In *Ed. Steph.* ὑπατείαν. Πολιτείαν *Vat.* atque ita legisse videtur *Laetus*, qui male vertit, *ciuilitatem*. Suam lectionem tuetur *Sylburgius* ex p. 1677. v. 7. et p. 1684. v. 13. Verum πολιτείαν malim, si vox κοινὴν (quae supra v. 5. exprimitur) cum ea subaudiatur.

s ςρατιὰ] Rectius forsan ἐὰν κοινὴ γένηται ςρατεία. *Sylb.*

t Ἔχρῆν vsitatius. *Sylb.*

u Πολίτας τε] π. δὲ *Vat.*

x *Portus* malit ἢν ἄν.

y Πρὸς

λυδας διμοιρίας λαμβάνειν, τὰς δ' αὐθιγενεῖς καὶ ἡγεμόνας τρίτην μερίδα. ἐκ δὲ τέτε δυοῖν τῶν ἀποτωτάτων θάτερον ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς συμβησόμενον, ἐάν τινας ἑτέρας διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας προέλωνται ταῖς αὐταῖς τιμῆσαι δωρεαῖς, αἷς Λατίνας τε ἐτίμησαν, καὶ τὰς μηδ' ὁτιῶν ἀγαθὸν ἀποδειξαμένας Ἕρνικας. μιᾶς γὰρ καταλειπομένης αὐτοῖς τρίτης μερίδος, ἢ τὰ ὅμοια ψηφισαμένας, μηδὲν ἑαυτοῖς καταλείψειν.

[y] Πρὸς δὲ τέτοις διεξῆεσαν, ὅτι δημεῦσαι τὰ κοινὰ τῆς πόλεως ἐπιβαλόμενος, ἔτε τῆς βελῆς ψηφισαμένης, ἔτε τῶ συνυπάτω δοκοῦν, βίᾳ κυροῦν ἐμέλλησε τὸν νόμον, ὃς ἀ καθ' ἓν τοῦτο μόνον ἦν ἀσύμφορός τε καὶ ἄδικος, ὅτι, προβουλεῦσαι δέον τὸ συνέδριον, καὶ εἰ δόξειεν ἐκείνῳ, κοινὴν ἁπάντων εἶναι τῶν ἐν τέλει τὴν φιλανθρωπίαν, ἑνὸς ἀνδρὸς ἐποίει τὴν χάριν· ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκεῖνο, τὸ πάντων σχετλιώτατον, ὅτι λόγῳ μὲν δόσις ἦν τοῖς πολίταις τῆς δημοσίας χώρας, ἔργῳ δὲ ἀφαι-

LXXVIII.

ipsi vero indigenae et domini tertiam. Hinc autem e duobus absurdissimis alterutrum ipsis euenturum demonstrabant, si quos alios ob multa et magna in se merita iisdem donis honorare vellent, quibus Latinos honorarant, et Hernicos, quorum ne vel minima quidem in populum Romanum merita exstarent. Quum enim ipsis vna tantum tertia esset reliqua, aut non habituros, quam illis partem darent, aut, si eadem eis decernant, nihil sibi ipsis relicturos.

Praeterea dixerunt, eum, quum sibi proposuisset bona ciuitatis publicare, nec ex senatusconsulto, nec ex collegae consensu, vi legem perferre conatum fuisse: quae non isto tantum nomine pernicioſa et iniusta erat, quod, quum debuisset senatusconsultum praecedere, et, si patribus placuisset, ita demum istud beneficium omnium magistratuum commune esse, ipse tamen illud ad vnum hominem transtulisset: sed etiam eo, quod omnium erat grauissimum, quia verbis quidem ager publicus gratis diuidebatur ciuibus, sed re ipsa Romanis,

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 1/2. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

y Πρὸς δὴ τέτοις minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

ρεσις, Ῥωμαίων μὲν τῶν κ]ησαμένων αὐτὴν, μίαν μοῖ-
ραν ληψομένων, Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων, ἧς ἀφ᾽ ἑαυ-
τοῖς μετῆν, τὰς δύο· καὶ ὡς οὐδὲ τοῖς δημάρχοις ἐναν-
τιωθεῖσι, καὶ παραλύειν [z] θάτερον ἐκ τοῦ νόμου ἀξιοῦσι
μέρος, τὸ κατὰ τὴν ἰσομοιρίαν τῶν ἐπηλύδων, ἐπείσθη,
ἀλλὰ καὶ δημάρχοις, καὶ συνυπάτῳ, καὶ βουλῇ, καὶ
πᾶσι τοῖς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τὰ κράτιστα βουλευομένοις,
τἀναντία πράττων διετέλεσε. διεξελθόντες δὲ ταῦτα,
καὶ μάρτυρας αὐτῶν ἅπαντας τοὺς πολίτας ποιησάμε-
νοι, μετὰ τοῦτο ἤδη καὶ τὰς ἀπορρήτους τῆς τυραννίδος
παρείχοντο πίστεις, ὡς [a] χρήματά τε συνενέγκαιεν αὐτῷ
Λατῖνοι καὶ [b] Ἑρνίκες, καὶ ὅπλα παρασκευάσαιντο, καὶ
συμπορεύοιντο ὡς αὐτὸν οἱ θρασύτατοι τῶν ἐν ταῖς πό-
λεσι νέων, ἀπόῤῥητά τε ποιούμενοι βουλευτήρια, καὶ πολλὰ
πρὸς τούτοις ἕτερα ὑπηρετοῦντες, καὶ παρείχοντο [b] τοὺς
τούτων μάρτυρας πολλοὺς μὲν αὐτούς, [c] πολλοὺς δὲ ἐκ τῶν
ἄλλων συμμαχίδων πόλεων, ὅτε φαύλους, ὅτε ἀφανεῖς.

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

Romanis, qui eum quaesierant, auferebatur: quod vnam tantum partem accepturi essent, Hernici vero et Latini, ad quos is ager nihil pertinebat, duas; et quod ne tribunis quidem intercedentibus, et alterum legis caput, in quo agebatur de aequalitate partium aduenis concedenda, tolli postulantibus, paruisset, sed et tribunis et collegae et senatui omnibusque optime reipublicae consulentibus pertinaciter aduersatus esset. His autem enarratis, atque omnium ciuium testimonio confirmatis, postea arcana etiam tyrannidis argumenta protulerunt, Latinos et Hernicos ei pecunias facta collatione dedisse, et arma comparasse, et audacissimos quosque illorum populorum iuuenes eum sectari, et consilia occulta inire, multarumque aliarum rerum praeterea illi ministros esse. Harum quoque rerum testes producebant multos ciues, multosque aliarum foederatarum ciuitatum viros, nec contemnendos, nec ignobiles.

Quibus

[z] Ἐκ τοῦ νόμου θάτερον *Vat.*
[a] Χρήματά τε οὖν ἐνέγκαιεν manifesto errore in *Cod. Vat.*
[b] Τοὺς αὐτῶν μάρτυρας *Vat.*
[c] Πολλοὺς δ᾽ ἐκ *Vat.* et mox ὅτ᾽ ἀφανεῖς, et p. 1699. v. 9. οὐδ᾽ ἐν τῷ,
[d] Πολλὴν

οἷς ἐπίστευσεν ὁ δῆμος, καὶ ὅτε λόγοις ἔτι ὑπαχθεὶς,
ὃς ὁ ἀνὴρ ἐκ πολλῆς παρασκευῆς συγκειμένους διέθετο,
ὅτ᾽ οἴκτῳ ἐνδοὺς, τριῶν μὲν αὐτῷ παίδων μεγάλην παρ-
εχόντων εἰς ἔλεον ἐπικουρίαν, [d] πολλῶν δ᾽ ἄλλων συγ-
γενῶν τε καὶ ἑταίρων συνολοφυρομένων, ὅτε τῶν κατὰ
πολέμους ἔργων, δι᾽ ὃς ἐπὶ μήκιστον ἦλθε τιμῆς, φειδώ
τινα [e] ποιησάμενος", καταψηφίζεται τὴν δίκην. ὅτως
τ᾽ ἄρα ἦν πικρὸς πρὸς τὸ τῆς τυραννίδος ὄνομα, ὥσ᾽
οὐδὲ ἐν τῷ τιμήματι τῆς δίκης μετρίᾳ ὀργῇ ἐχρήσατο
πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ θανάτῳ ἐτίμησεν. εἰσήει γὰρ αὐ-
τὸν δέος, μὴ φυγὰς ἐλαθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος, ἀνὴρ
στρατηγήσας πολέμους τῶν τότε δεινότατος, ὅμοια δράσῃ
Μαρκίῳ, τά τε φίλια [f] διαβάλλων, καὶ τὰ ἐχθρὰ συνι-
σὰς, καὶ πόλεμον ἄσπειστον [g] ἐπαγάγῃ τῇ πατρίδι.
τοῦτο τὸ τέλος τῆς δίκης λαβόντες, ἀγαγόντες οἱ ταμίαι τὸν
ἄνδρα ἐπὶ τὸν ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς κρημνὸν, ἁπάν-
των ὁρώντων, ἔῤῥιψαν κατὰ τῆς πέτρας. αὕτη γὰρ ἦν

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

Quibus fidem habuit populus, nec amplius oratione motus, quam ille composuerat et valde accurate praemeditatus fuerat, nec misericordia flexus, quamuis trium eius liberorum magnum esset momentum adiumentumque ad misericordiam ei conciliandam, quamuis etiam multi alii, tam cognati, quam amici, lugentes ei adessent, nec rerum in bellis gestarum, ob quas ad maximos honores fuerat prouectus, vlla ratione habita, vt ei veniam daret, eum damnauit. Adeo autem infensus erat tyrannidis nomini, vt ne in aestimanda quidem poena modum irae seruarit in eum, sed eum capite damnarit. Verebatur enim, ne, si ex patria in exsilium pulsus fuisset, vir artibus imperatoriis omnium aetatis suae praestantissimus, idem faceret, quod Marcius, et amicos criminaretur, et hostes concitaret, atque ita patriae bellum grauissimum inferret. Quare, quum hoc iudicium hunc habuisset exitum, quaestores hominem ductum ad rupem foro imminentem, omnibus inspectantibus, de saxo praeci-

[d] Πολλὴν δὲ ἄλλων *Vat.*
[e] Deest *Vat.*
[f] Διαβαλὼν] Forsan rectius διαβάλλων praes. temp. vt mox sequitur συνισάς. *Sylb.*
[g] Ἐπάγοι *Vat.*

[h] Παρα-

τοῖς τότε Ῥωμαίοις ἐπιχώριος τῶν ἐπὶ θανάτῳ ἁλόντων ἡ κόλασις.

LXXIX. Ὁ μὲν δὴ πιθανώτερος τῶν [h] παραδεδομένων ὑπὲρ τῶν ἀνδρὸς λόγων, [i] τοιόσδε ἦν· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἧσσον πιθανὸν, ἐπειδὴ κἀκεῖνος πεπίστευται ὑπὸ πολλῶν, καὶ ἐν γραφαῖς ἀξιοχρέοις φέρεται, μὴ παρελθεῖν. [k] λέγεται δέ τισιν, ὡς, ἀδήλῳ πᾶσιν ἔσῃς ἔτι τῆς ὑπ' αὐτῶ συσκευαζομένης τυραννίδος, πρῶτος ὑποπτεύσας ὁ πατὴρ τῶ Κασσίῳ, καὶ διὰ τῆς ἀκριβεστάτης βασάνου τὸ πρᾶγμα ἐξετάσας, ἦκεν ἐπὶ τὴν βουλήν· ἔπειτα κελεύσας ἐλθεῖν τὸν υἱὸν, μηνυτής τε καὶ κατήγορος αὐτῶ ἐγένετο· καταγνόσης δὲ καὶ τῆς βουλῆς, ἀγαγὼν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπέκτεινε. τὸ μὲν δὴ πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον τῆς τῶν πατέρων ὀργῆς εἰς [l] τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς τότε Ῥωμαίοις, οὐδὲ ταύτην ἀπωθεῖται τὴν πρόφασιν· ἐπεὶ καὶ πρότερον Βροῦτος, ὁ τοὺς βασιλεῖς ἐκβαλὼν, ἀμφοτέρους τοὺς υἱοὺς ἐδικαίωσε κατὰ τὸν

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

praecipitem dederunt. Hoc enim ſupplicium capite damnatorum tunc Romanis erat vulgare.

Quae igitur de hoc homine traduntur, et ad fidem proprius accedunt, haec ſunt. Verumtamen et id, quod minus eſt probabile, (quando hoc quoque a multis creditur, et ſcriptis fide dignis proditur) ſilentio minime praetereundum eſt. Sunt igitur, qui dicunt, quum adhuc conſilia tyrannidis, quae ab eo affectabatur, omnibus eſſent incognita, primum patrem Caſſii ſuſpicione motum, cum rem accuratiſſime perquiſiſſet, ſenatum adiiſſe: deinde, quum filium eo venire iuſſiſſet, eius conſilia indicaſſe, eumque accuſaſſe, et ab ipſo quoque ſenatu damnatum domum duxiſſe, eumque interfeciſſe. Morum igitur aſperitas et inclementia patrum in filios fontes, praecipue vero in eius ſeculi Romanis, facit, vt ne haec quidem opinio videatur reiicienda: quoniam et ante Brutus, qui reges expulerat, ambos filios ex

b Παραδιδομένων *Vat.*

i Τοιόσδε ἐστί. *Vat.*

k Λέγεται δή τισιν *Vat.* quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *dicitur itaque a quibuſdam.*

l Poſt τοὺς ἀδικοῦντας deſideratur υἱούς. *Lapus* vertit: *in laedentes remp. filios:* vt legiſſe videatur: εἰς ἀδικοῦντας τὴν πόλιν υἱούς. *Sylb.*

* Ita

τῶν κακούργων νόμον ἀποθανεῖν, καὶ πελέκεσι τὰς αὐχένας ἀπεκόπησαν, ὅτι συμπράττειν τοῖς βασιλεῦσιν ἐδόκουν τὴν κάθοδον. καὶ μετὰ ταῦτα Μάλλιος, ὁ τῷ [m] Γαλατικῷ πολέμῳ στρατηγῶν, τὸν υἱὸν ἀριστεύοντα κατὰ πόλεμον, τῆς μὲν ἀνδρίας ἕνεκα τοῖς [n] ἀριστείοις στεφάνοις ἐκόσμησεν· ἀπείθειαν δ' [o] ἐπικαλῶν, ὅτι οὐκ ἐν ᾧ ἐτάχθη φρουρίῳ ἔμεινεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐπιταγὴν τῶ ἡγεμόνος ἐξῆλθεν ἀγωνιούμενος, ὡς λειποτάκτην ἀπέκτεινε. καὶ ἄλλοι πολλοὶ πατέρες, [p] οἱ μὲν ἐπὶ μείζοσιν, οἱ δ' ἐπ' ἐλάττοσιν αἰτίαις, ὅτε φειδὼ τῶν παίδων, ἅτ' ἔλεον ἔσχον. κατὰ μὲν δὴ τοῦτο οὐκ ἀξιῶ, ὥσπερ ἔφην, προβεβλῆσθαι τὸν λόγον, [q] ὡς ἀπίθανον· ἐκεῖνα δέ με ἀνθέλκει [r] τεκμήρια

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

ex lege in maleficos lata capitali ſupplicio dignos iudicauit, eoſque fecuri *percuſſit, quod viderentur regum reditui fauere. Et poſt illum Manlius, bello Gallico imperator, filium egregiam operam in pugna nauantem, fortitudinis quidem ergo coronis pro praemio fortitudini debitis ornauit: ſed contumaciae crimen illi obiiciens, quod in eo caſtello, vbi collocatus fuerat, non manſiſſet, ſed contra ducis imperium ad pugnam exiiſſet, vt ſtationis deſertorem necauit. Et multi alii patres, partim maioribus, partim minoribus de cauſſis, nec filiis pepercerunt, nec eos ſunt miſerati. Propterea igitur (vt dixi) hanc opinionem, quaſi parum probabilem, reiiciendam eſſe non cenſeo: ſed alia argumenta non minimi momenti me

* Ita vertit, ac ſi legeretur ἀπεκόπησεν.

m Cum *Salluſtio* errare videtur, qui tradit, *Manlium bello Gallico filium ſuum, quod is contra imperium in hoſtem pugnauerat, necari iuſſiſſe.* nam hoc ipſum *bello Latino* acciditſſe, ex aliorum auctoritate certiſſimum eſt. Verum, cum verba *Dionyſii*, κατὰ πόλεμον, indefinita ſint; non neceſſe eſt, vt de *bello Gallico* intelligantur.

n Tertium nunc occurrunt hi datiui, τοῖς ἀριστείοις στεφάνοις, non ſine mendi ſuſpicione: nam legendum videtur vel ἀριστείας, vel ἀσείοις, ſiue ἀσικοῖς, vt intelligatur vel corona fortitudinis, vel corona ciuica. *Sylb.*

o Legendum fortaſſis ἐγκαλῶν. *Sylb.*

p Οἱ μὲν ἐπὶ μείζοσιν αἰτίαις, οἱ δ' ἐπ' ἐλάττοσιν, ὅτε etc. in *Cod. Vat.*

q Ὡς ἀπίθανον *Vat.*

r Τεκμηρίων ὄντα ἐλάχιστα *Vat.*

s Ὕστερον]

ὄντα ἐκ ἐλάχιστα, καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν ἄγει συγκατάθεσιν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῷ Κασσίᾳ ἥ τ' οἰκία κατεσκάφη, καὶ μέχρι τῆσδε ἀνεῖται ὁ τόπος αὐτῆς αἴθριος, ἔξω τῆ νεὼ τῆς Γῆς, ὃν [s] ὑστέροις ἡ πόλις κατεσκευακε χρόνοις ἐν μέρει τινὶ αὐτῆς, κατὰ τὴν ἐπὶ [t] Καρίνας φέρουσαν ὁδόν, καὶ τὰ χρήματα αὐτῆ τὸ κοινὸν [u] ἀπέλαβεν· ἐξ ὧν ἀπαρχὰς ἐν ἄλλοις τε ἱεροῖς ἀνέθηκε, καὶ δὴ καὶ τῇ Δήμητρι τὰς χαλκέας ἀνδριάντας, ἐπιγραφὰς δηλοῦντας, ἀφ' ὧν εἰσι χρημάτων ἀπαρχαί. [x] εἰ δὲ γε ὁ πατὴρ [y] μηνυτής τε, καὶ κατήγορος, καὶ κολασὴς

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

me retrahunt inde, et in alteram ſententiam traducunt; tum quia poſt Caſſii mortem et aedes ſolo aequatae, et ad hanc vſque diem earum area vacua ſub dio relicta eſt extra Telluris aedem, quam poſtea populus Romanus in quadam eius parte exſtruxit, in via, quae ad Carinas fert; *tum quia* eiuſque bona publicata ſunt, vnde et in aliis templis primitiae *diis* dicatae, atque etiam Cereri aeneae ſtatuae, cum inſcriptione, quae declarat, quorum bonorum ſint illae primitiae. Quod ſi pater eius index ſimul et accuſator et punitor fuiſſet, nec eius

[s] Ὕστερον] ὑστέροις *Vat.*

[t] Καρήνας in *Ed. Steph.* [Καρίνας *Vat.*] perperam; vt tum ex aliis aliorum ſcriptis perſpicitur, tum ex *Virgilio*, Aeneid. 8. v. 361. *Sylb.*

[u] Ἀνέλαβεν *Vat.*

[x] Εἰ δέ γε ὁ πατὴρ] Ad hoc *Dionyſii* argumentum reſponderi poſſet, quod eſt apud *Livium: patrem cum cognita domi cauſſa verberaſſe ac necaſſe, peculiumque filii Cereri conſecrauiſſe: ſignum inde factum eſſe, et inſcriptum, ex Caſſia familia datum.* Sed libet alteram quoque narrationem, breviter a *Liuio* contextam, hic ſubiungere: *Inuenio apud quoſdam, (idque propius fidem eſt) a quaeſtoribus Caeſone Fabio et L. Valerio diem dictam perduellionis; damnatumque populi iudicio, diruras publice aedes. ea eſt area ante Telluris aedem. Caeterum ſiue illud domeſticum, ſiue publicum fuit iudicium, damnatur Ser. Cornelio, Q. Fabio conſulibus.* Eam narrationem ſequitur et *Val. Max.* lib. VI. cap. 3. vbi etiam addit: *interemto domum ſuperiecit, vt penatium quoque ſtrage puniretur.* item: *In ſolo autem aedem Telluris fecit.* Sic *Cic.* pro domo ſua: *Sp. Caſſii domus ob eandem cauſſam euerſa; atque in eodem loco aedes poſita Telluris. Sylb.*

[y] Μηνυτής γε καὶ *Vat.*

[z] Αὐτῆ

[z] ἐγένετο αὐτῆ, ἔτ' ἂν ἡ οἰκία αὐτῆ κατεσκάφη, ἔτε ἡ ἑστία ἐδημεύθη. Ῥωμαίοις γὰρ ἐσθὲν ἴδιόν ἐστι κτῆμα ζώντων ἔτι τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα τῶν παίδων, ὅ τι βάλονται διατιθέναι, τοῖς πατράσιν ἀποδέδοται. ὥς τ' ἂν ἂν δήπε τὴν τῆ πατρὸς ἑστίαν τῆ μηνύσαντος τὴν τυραννίδα, ἐπὶ τοῖς τῆ παιδὸς ἀδικήμασιν ἀφαιρεῖσθαι καὶ δημεύειν ἡ πόλις ἠξίε. διὰ μὲν δὴ ταῦτα τῷ πρότερῳ [a] συγκατατίθεμαι τῶν λόγων μᾶλλον. ἔθηκα δ' ἀμφοτέρες, ἵν' ἐξῇ τοῖς ἀναγνωσομένοις, ὁποτέρῳ βάλονται τῶν λόγων προσέχειν.

Ἐπιβαλλομένων δέ τινων καὶ τὰς παῖδας ἀποκτεῖναι τῆ Κασσίᾳ, δεινὸν τὸ ἔθος ἔδοξεν εἶναι τῇ βουλῇ, καὶ ἀσύμφορον. καὶ συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο ἀφεῖσθαι τὰ μειράκια τῆς τιμωρίας, καὶ ἐπὶ πάσῃ ἀδείᾳ ζῆν, μήτε φυγῇ, μήτ' ἀτιμίᾳ, μήτ' ἄλλῃ συμφορᾷ ζημιωθέντα. καὶ ἐξ ἐκείνε τὸ ἔθος τοῦτο Ῥωμαίοις ἐπιχώριον γέγονεν ἕως τῆς

LXXX.

eius domus fuiſſet diruta, nec bona publicata. Apud Romanos enim filii patribus adhuc viuentibus nihil proprium poſſident, ſed et ipſis pecuniis et corporibus filiorum patribus arbitratu ſuo vti permiſſum eſt. quare populus Romanus ob filii delicta patri, qui tyrannidis ab eo affectatae indicia detuliſſet, bona auferre, eaque publicare noluiſſet. Propterea igitur priorem opinionem ſequi malo. vtramque tamen afferre volui, vt lectoribus, vtri earum velint, adhaerere liceat.

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

Quum autem nonnulli ipſos etiam Caſſii liberos interficere conarentur, hoc atrox et perniciosum exemplum patribus eſt viſum. Itaque, quum in curiam conueniſſent, factum eſt ſenatuſconſultum, quo adoleſcentulis poena eſt remiſſa; illisque, nec exſilio mulctatis, nec ignominia affectis, nec alia calamitate accepta, tutiſſime viuere conceſſum eſt. Et ab eo tempore vſque ad hanc noſtram aetatem hic mos Romae perpetuo ſeruatus

[z] Αὐτῆ ἐγένετο, ἔτ' ἂν οἰκία αὐτῆ *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* Vide p. 1702. v. 1.

[a] Κατατίθεμαι] Συγκατατίθεμαι

[b] Ἀφεῖ-

καθ' ἡμᾶς διατηρέμενον ἡλικίας, ἀφεῖσθαι [b] τιμωρίας ἁπάσης τὰς παῖδας, ὧν ἂν οἱ πατέρες ἀδικήσωσιν, ἐάν τε τυράννων ὄντες υἱοὶ τύχωσιν, ἐάν τε πατροκτόνων, ἐάν τε προδοτῶν· ὃ μέγιστόν ἐστι παρ' ἐκείνοις ἀδίκημα. οἵ τε καταλῦσαι τὸ ἔθος τοῦτο ἐπιβαλόμενοι κατὰ τὰς ἡμετέρας χρόνους, μετὰ [c] τὴν συντέλειαν τοῦ Μαρσικοῦ τε καὶ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ τὰς παῖδας τῶν ἐπικηρυχθέντων ἐπὶ Σύλλα πατέρων ἀφελόμενοι τὸ [d] μετιέναι τὰς πατρίους ἀρχὰς καὶ βουλῆς μετέχειν, καθ' ὃν ἐδυνάστευον αὐτοὶ χρόνον, ἐπίφθονόν τ' ἀνθρώποις, καὶ νεμεσητὸν θεοῖς ἔργον ἔδοξαν ἀποδείξασθαι. τοιγάρτοι δίκην μὲν ἐκείνοις σὺν χρόνῳ τιμωρὸς ἀμπλὴ παρηκολούθησε, δι' ἣν ἐκ μεγίστου τ' αὐχήματος εἰς ταπεινότατον πῶμα ἤχθησαν, καὶ ἀδὲ γένος τὸ ἐξ αὐτῶν, [e] ὅτι μὴ κατὰ γυναῖκας, ἔτι λείπεται. τὸ δ' ἔθνος εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον ὁ τότε καθελὼν ἀνὴρ ἀποκατέστησεν. [f] παρ' Ἕλλησι [g] δὲ ἔχ ἔστω ἐνίοις ὁ νόμος ἔχει, ἀλλὰ τὰς ἐκ τυράννων γενομένας οἱ μὲν συναποκτίννυσθαι τοῖς πατράσι δικαίως, οἱ δ' ἀειφυγίᾳ κολάζεσιν· ὥσπερ οὐκ ἐνδεχομένης τῆς φύσεως χρηστὰς παῖδας ἐκ πονηρῶν πατέρων, ἢ κακὰς ἐξ ἀγαθῶν γενέσθαι. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων, εἴτε ὁ παρ' Ἑλλήνων ἀμείνων νόμος, εἴτε τὸ Ῥωμαίων ἔθος κρεῖττον, ἀφίημι τῷ βουλομένῳ σκοπεῖν· ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

Μετὰ γὰρ τὸν τοῦ Κασσίου θάνατον οἱ μὲν αὐξάνοντες LXXXI. τὴν ἀριστοκρατίαν θρασύτεροί τε καὶ ὑπεροπτικώτεροι τῶν δημοτικῶν ἐγεγόνεσαν· [h] οἱ δὲ, ἀφανεῖ τε δόξῃ φερόμενοι καὶ βίῳ, εἰς ταπεινὰ συνεσάλησαν, καὶ ὡς ἄριστον ἀπολωλεκότες φύλακα τῆς δημοτικῆς μερίδος, πολλὴν ἄνοιαν ἑαυτῶν ἐπὶ τῇ καταδίκῃ κατηγόρουν. τότε δ' αἴτιον ἦν, ὅτι τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ περὶ τῆς κληρουχίας ἐκ

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* 269. *V.C. Var.* 271.

seruatus est, vt nulla parentum delicta liberi suo supplicio luant; siue illi sint tyrannorum filii, siue parricidarum, siue etiam proditorum: quod apud illos crimen est grauissimum. Et qui hunc morem nostris temporibus antiquare aggressi sunt circa finem Marsici et ciuilis belli, quique liberis patrum Syllae tempore proscriptorum a paternis honoribus atque senatu prohibuerunt, quamdiu ipsi rerum potiebantur, facinus et hominum inuidia et deorum indignatione dignum patrare visi sunt. Quapropter, temporis progressu poena *scelerum* vindex non contemnenda eos est secuta, qua factum est, vt ex altissimo gloriae fastigio in infimam fortunae abiectae conditionem deciderint, et ne eorum quidem genus, nisi per foeminas deductum, amplius sit reliquum. Ille autem, qui hos sustulit, hunc morem ad pristinum vsum reuocauit. Caeterum apud nonnullos Graecos hoc haud ita moribus est receptum; sed alii quidem, vt liberi tyrannorum vna cum ipsis patribus necentur, aequum censent; alii vero eos perpetuo exsilio mulctant: quasi natura non ferat, vt boni filii ex malis patribus, aut mali ex bonis nascantur. Sed vtrum Graecorum mos sit melior, an Romanorum consuetudo sit praestantior, haec cuiuis relinquo dispicienda. Redeo autem ad historiae seriem.

Post Cassii mortem dominatus optimatum fautores ac amplificatores euaserunt audaciores, et plebeios despicere coeperunt: obscuri vero nominis et infimae conditionis homines animos demiserunt, et, vt optimo plebis propugnatore amisso, magnae dementiae iudicium suum damnabant. Cuius rei haec erat caussa, quod consules senatusconsultum de agro diuidendo

b Ἀφεῖσθαι δὲ τιμωρίας] Fortasse rectius δή, *scilicet*. *Sylb.* Illud δὲ non agnoscit *Vat.* atque expungendum esse viderat *Port.*

c Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* μετὰ τὴν συντέλειαν. vulgatis deest μετὰ.

d Μετεῖναι positum pro μετιέναι. incertum, librariorumne incuria, an auctoris voluntate. *Sylb.*

e Recte in *Cod. Vat.* ὅτι μὴ κατὰ γυναῖκας, quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *praeterquam per foeminas.* idemque video placuisse *Sylburgio et Porto.* vulgatis deest μή.

f Et hic, et infra v. 6. rectius παρ' Ἕλλησιν in *Cod. Vat.* vulgatae dant παρ' Ἑλλήνων.

g Παρ' Ἑλλήνων] *Aristot. Rhet.* lib. I. et II. docet, inimicorum liberos, etiam insontes, apud Graecos occidi solitos: et pro ea consuetudine citat illud: Νήπιος ὃς πατέρα κλείνας παῖδας καταλείποι. Sic et Achilles *Homericus* Il. σ. Δώδεκα δὲ προπάροιθε πυρῆς ἀποδειροτομήσω Τρώων ἀγλαὰ τέκνα, σέθεν κλαμένοιο χολωθείς. *Sylb.*

h Οἱ δ' ἐν ἀφανεῖ τε δόξῃ φερόμενοι καὶ βίῳ εἰς ταπ. *Vat.*

ἐπρατ]ον οἱ ὕπατοι, δέον αὐτὸς ἄνδρας τ' ἀποδεῖξαι δέκα τοὺς ὁρίσοντας τὴν γῆν, [i] γνώμην τ' εἰσηγήσασθαι, πόσην τ' αὐτῆς καὶ τίσι δοθήσει νεμηθῆναι. συνήεσάν τε πολλοὶ κατὰ συστροφὰς περὶ τῆς ἀπάτης ἑκάστοτε διαλεγόμενοι, καὶ ἐν αἰτίᾳ τοὺς πρότερος εἶχον δημάρχους, ὡς προδεδωκότας τὸ κοινόν· ἐκκλησίαν τε συνεχεῖς ὑπὸ τῶν τότε δημάρχων ἐγίνοντο, καὶ ἀπαιτήσεις τῆς ὑποσχέσεως. ταῦτα [k] συνιδόντες οἱ ὕπατοι γνώμην ἐποιήσαντο πολέμων προφάσει τὸ παρακινδυνεῖν ἐν τῇ πόλει μέρος καὶ ταρατ]όμενον· ἔτυχε γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ λῃστηρίοις τε ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων πόλεων καὶ καταδρομαῖς τισιν ἡ γῆ βλαπ]ομένη· [l] τιμωρίας δὴ τῶν ἀδικούντων ἕνεκα πρῶθεσαν τὰ τῶ πολέμω σημεῖα, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως κατέγραφον. ὰ προσιόντων δὲ τῇ καταγραφῇ τῶν ἀπόρων, ἀδύνατοι ὄντες τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκην τοῖς ἀπειθοῦσι προσφέρειν· προεισήκεισαν γὰρ τῷ πλήθει οἱ

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 1/2. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

dendo non exsequebantur, quum tamen deberent decemuiros agris finiendis creare, et ad senatum referre, quantum agri, et quibus esset diuidendum. iamque multi coetus fiebant hominum de fraude illa assidue conquerentium, et superiores tribuni, vt reipublicae proditores, accusabantur: et ab illis, qui tunc erant tribuni, crebrae conciones habebantur, et promissa reposcebantur. Quibus rebus cognitis, coss. decreuerunt belli praetextu seditiosam et tumultuantem populi partem *ablegare*: forte enim eodem illo tempore ager Romanus finitimorum populorum latrociniis, et quibusdam excursionibus infestabatur. vt igitur has iniurias vlciscerentur, belli signa proposuerunt, et copias vrbanas conscribere coeperunt. Sed quum pauperes nomina non darent, nec ipsi contumaces possent legibus cogere; (tribuni enim pro multitudine

Turbae domi.

pugnabant,

[i] Καὶ γνώμην εἰσηγήσασθαι *Vat.*

[k] Συνειδότες] Συνιδόντες *Vat.*

[l] Nota hic in epanalepsi factam structurae mutationem, non pertexta structura inchoata. cuius generis exempla notata etiam apud *Pausan.* vel potius (v. 10.) post ταρατόμενον desideratur verbum ἐξάγειν, ἐξατοςέλλειν, vel aliud quodpiam simile. *Sylb.*

[m] Στρα-

δήμαρχοι, καὶ κωλύσειν ἔμελλον, εἴ τις ἐπιχειρήσειεν, ἢ τὰ σώματα τῶν ἐκλιπόντων τὴν [m] στρατείαν ἄγειν, ἢ τὰ χρήματα φέρειν· ἀπειλαῖς χρησάμενοι πολλαῖς, ὡς ἂν ἐπιτρέψοντες τοῖς ἀνασείσι τὸ πλῆθος, λεληθυῖαν ὑποψίαν κατέλιπον, ὡς δικ]άτωρα ἀποδείξοντες, ὃς ἔμελλε, καταλύσας τὰς ἄλλας ἀρχὰς, τὴν τυραννικὴν καὶ ἀνυπεύθυνον μόνος ἔξειν ἐξουσίαν. ὡς δὲ ταύτην ἔλαβον τὴν ὑπόνοιαν οἱ δημοτικοὶ, δείσαντες, μὴ τὸν [n] Ἄππιον ἀποδείξωσι, πικρὸν ὄντα καὶ χαλεπὸν, πάντα πρὸ τότε πάσχειν ὑπέμενον.

LXXXII. Ἐπεὶ δὲ κατεγράφη τὰ στρατεύματα, παραλαβόντες οἱ ὕπατοι τὰς δυνάμεις, [n] ἐξῆγον ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Κορνήλιος μὲν ἦν εἰς τὴν [o] Οὐιεντανῶν χώραν ἐμβαλὼν, τὴν [p] ἐγκαταληφθεῖσαν λείαν ἐν αὐτῇ ἀπήλασε. καὶ μετὰ ταῦτα πρεσβευσαμένων τῶν Οὐιεντανῶν, τάς τ' αἰχμαλώτους [q] αὐτοῖς ἀπέλυσε χρημάτων, καὶ ἀνοχὰς τῷ πολέμω συνέθετο ἐνιαυσίους. Φάβιος δὲ τὴν ἑτέραν

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 1/2. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

pugnabant, paratique ad intercedendum erant, si quis vel corporibus militiam detrectantium vim afferre, vel pignora auferre conatus fuisset) post multas minas intentatas, se non passuros plebem ab vllis concitari, tacitam suspicionem reliquerunt, fore, vt dictatorem crearent, qui, caeteris magistratibus abrogatis, solus potestatem tyrannicam et nullis rationibus reddendis obnoxiam esset habiturus. Quae opinio quum plebeiorum animos peruasisset, veriti, ne Appium crearent, virum asperum et grauem, quiduis aliud perpeti maluerunt.

Res foris gestae.

Exercitibus igitur conscriptis, consules copias in hostes eduxerunt. Cornelius autem, irruptione in Veientanum agrum facta, praedam in eo relictam abegit. Ac mox quum Veientes legationem misissent, captiuos pecunia redemptos illis reddidit, et inducias in annum concessit. Fabius vero cum altero

exercitu

[m] Στρατιὰν] Magis proprie στρατείαν. *Sylb.*

[n] Ἐξήγαγον *Vat.*

[o] Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* Οὐεντανῶν.

[p] Ἐγκαταλειφθεῖσαν] Legi etiam potest ἐγκαταληφθεῖσαν. *Port.*

[q] Minus recte αὐτῆς in *Ed. Steph.*

δύναμιν ἔχων, εἰς τὴν Αἰκανῶν γῆν ἐνέβαλεν· [r] ἔπειτα ἐκεῖθεν εἰς τὴν Οὐολσκῶν. χρόνον μὲν ἔν τινα ἀ πολὺν [s] ἀνέσχοντο Οὐολσκοι, διαρπαζομένων αὐτοῖς καὶ κειρομένων τῶν ἀγρῶν· ἔπειτα καταφρονήσαντες τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἀ πολλῇ δυνάμει παρόντων, ἐξεβοήθησαν ἐκ τῆς Ἀντιατῶν χώρας, τὰ ὅπλα ἁρπάσαντες ἀθρόοι ταχύτερα μᾶλλον, ἢ ἀσφαλέστερα βουλευσάμενοι. εἰ μὲν ἂν ἔφθασαν ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις [t] ἐπιφανέντες ἐκ τῆ ἀπροσδοκήτε, μεγάλην ἂν αὐτῶν εἰργάσαντο τροπήν. τῶν δὲ προαισθόμενος τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὁ ὕπατος διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἐπὶ τὰς [u] κατασκοπὰς, ἀνακλήσει ταχείᾳ τὲς ἐν ταῖς προνομαῖς ἐσκεδασμένες ἀναλαβὼν, [x] τάξιν αὐτοῖς ἀπέδωκε τὴν εἰς πόλεμον ἁρμόττουσαν. τοῖς δ' Οὐολσκοις, σὺν καταφρονήσει καὶ θάρσει χωρῆσαι, ὡς [y] παρὰ δόξαν ἐφάνη συνεσῶσα ἐν κόσμῳ πᾶσα ἡ τῶν πολεμίων δύναμις, δέος ἐμπίπτει πρὸς τὴν ἀδόκητον ὄψιν· καὶ τῆ μὲν κοινῆ τῆς ἀσφαλείας ἀδεμία φρο-

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

exercitu in Aequorum agrum irrupit, inde in Volscorum. Aliquamdiu igitur, sed non diu tamen, Volsci agros suos diripi et vastari sunt passi. tandem vero, contemta Romanorum praesentium paucitate, correptis armis conferti ex agro Antiate, inito praecipiti potius, quam tuto consilio, hosti obuiam iuerunt. Si igitur palantes Romanos inopinato aduentu oppressissent, eos foede in fugam vertissent. Iam vero, quum consul aduentum eorum per exploratores a se missos praesensisset, reuocatis celeriter iis, qui in pabulationibus erant dispersi, aciem, prout rei militaris disciplina postulat, instruxit. Volsci vero, qui contemtim et audacter veniebant, quum praeter exspectationem omnes hostium copias vidissent instructas, ob rei inopinatae adspectum timor inuasit; neglectaque incolumitate publica,

r Ἔπειτ' ἐκεῖθεν *Vat.*

s Ἀνέσχον] ἀνέσχοντο οἱ Οὐολσκοι *Vat.*

t Φανέντες] ἐπιφανέντες *Vat.*

u Σκοπὰς] κατασκοπὰς in *Cod. Vat.*

x Τάξιν αὐτοῖς ἐπέδωκε *Vat.* vulgatis deest αὐτοῖς.

y Παράδοξον ἐφάνη *Vat.*

τὶς, τῆς δ' ἰδίας ἑκάστῳ σωτηρίας πρόνοια. ὑποστρέψαντες δὴ ὡς εἶχον ἕκαστοι τάχες, ἔφευγον ἄλλοι κατ' ἄλλας ὁδός· καὶ οἱ μὲν πλείες ἀπεσώθησαν εἰς τὴν πόλιν· [z] ὀλίγον δὲ τῖφος, ὃ μάλιστα ἦν συντεταγμένον, εἰς ὄρος τινὰ κορυφὴν ἀναδραμὸν, καὶ θέμενον ἐνταῦθα τὰ ὅπλα, τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα διέμενε· ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις φρυρὰν περιστήσαντος τῷ ὑπάτῳ τῷ λόφῳ, καὶ πάσας διακλείσαντος ὅπλοις τὰς ἐξόδες, λιμῷ βιασθὲν ὑποχείριον γίνεται, καὶ παραδίδωσι τὰ ὅπλα. ὁ δὲ ὕπατος τήν τε λείαν, ὅση ἐπέτυχε, καὶ τὰ λάφυρα καὶ τὲς αἰχμαλώτες ἀποδόσθαι κελεύσας τοῖς ταμίαις, εἰς τὴν πόλιν ἀπήνεγκε τὸ ἀργύριον. καὶ μετ' ὀ πολὺν χρόνον ἀναστήσας τὴν δύναμιν ἐκ τῆς πολεμίας, ἀπῆγεν ἐπ' οἴκε, τελευτῶντος ἤδη τοῦ ἔτες. ἐπιστάντων δὲ τῶν [a] ἀρχαιρεσίων, ἔδοξε τοῖς πατρικίοις ἠρεθισμένον ὁρῶσι τὸν δῆμον, καὶ μεταμελόμενον ἐπὶ τῇ Κασσίᾳ καταδίκῃ, διὰ φυλακῆς αὐτὸν ἔχειν, μή τι παρακινήσειε

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 ½. *Cat.* *V.C.* 269. *Var.* 271.

publica, suae quisque saluti consulit. Conuerso igitur itinere, vnusquisque fugiebat, quanta maxima celeritate poterat, alii per alias vias; ac maior pars incolumis in vrbem rediit. sed paruus globus, qui erat instructissimus, quum in montis cuiusdam verticem confugisset, ibique castra posuisset, noctem sequentem permansit: diebus vero sequentibus, quum consul praesidio militum collem cinxisset, omnesque exitus armis intercluisset, fame compulsus, traditis armis in eius potestatem venit. Consul vero omnem praedam, qua potitus fuerat, et spolia et captiuos per quaestores vendi iussit, pecuniamque in vrbem detulit. Nec multo post castris ex hostico motis, copias in ipso anni exitu domum reduxit. *Instantibus vero comitiis, placuit patribus, irritatam plebem videntibus et damnationis Cassii poenitentem, cauere diligenter, ne quid noui iterum

z Ὀλίγον δέ τι τῖφος *Vat.* atque ita legisse videtur *Lapus*, qui vertit: *caterua autem parua quaedam.*

* *Vel potius:* quum comitia

a Minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ἀρχαιρεσιῶν, foeminino genere.

b Μετεῖναι

aduenissent. *Port.*

πάλιν εἰς δεκασμῶν ἐλπίδα καὶ κλήρων διανομὴν ὑπαχθεὶς ὑπ' ἀνδρὸς δημαγωγῆσαι δυνατῶ τὸ τῆς ὑπατείας λαβόντος ἀξίωμα. ἐφαίνετο δ' αὐτοῖς ῥᾷστα κωλυθήσεσθαι τούτων τινὸς ὀρεγόμενος, εἰ γένοιτο ὕπατος ἀνὴρ ἥκιστα δημοτικός. βουλευσάμενοι δὴ τοῦτο, κελεύουσι [b] μετιέναι τὴν ὑπατείαν τὸν ἕτερον τῶν κατηγορησάντων τῶ Κασσίω, Καίσωνα Φάβιον, ἀδελφὸν ὄντα τῶ τότε ὑπατεύοντος Κοίντω, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πατρικίων Λεύκιον Αἰμίλιον, ἄνδρα ἀριστοκρατικόν. τούτων δὲ μετιόντων τὴν ἀρχὴν κωλύειν μὲν [c] ἀχ οἷοί τε ἦσαν οἱ δημοτικοί· καταλιπόντες δὲ τὰς ἀρχαιρεσίας, ᾤχοντο ἐκ τοῦ πεδίου. τὸ γὰρ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας κῦρος ἐν ταῖς ψηφοφορίαις παρὰ τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἦν [d] καὶ τὰ πρῶτα τιμήματα ἔχουσι· [e] καὶ σπάνιόν τι ἦν, ὃ ἐπεκύρουν οἱ διὰ μέσου. ὁ δὲ τελευταῖος λόχος, ἐν ᾧ τὸ πλεῖστόν τε καὶ ἀπορώτατον τοῦ

Per. Iul. 4231. *Ante Chr.* 483. *Olymp.* 74 1/2. *Cat. V.C.* 269. *Var.* 271.

rum in republica moliretur, in spem largitionum et legis agrariae inducta ab aliquo facundo et popularibus concionibus idoneo, ad consularem dignitatem euecto. Existimabant autem, si quid horum concupisset, facillime cohiberi posse, si consul a plebe alienissimus creatus fuisset. Itaque inito hoc consilio, alteri ex accusatoribus Cassii, Caesoni Fabio, fratri Quinti, qui tunc consul erat, et ex aliis patriciis, L. Aemilio, dominatus optimatum fautori, petendi consulatus auctores fuerunt. Hos autem magistratum petentes plebs impedire non potuit: sed, relictis comitiis, e campo discessit. nam in centuriatis comitiis suffragiorum omnis vis et auctoritas penes nobilissimos quosque primae classis homines erant: raroque ad mediarum classium suffragia deueniebatur, vt aliquid ratum ab illis fieret. Vltima vero centuria, in qua maxima et egentissima plebis

b Μετεῖναι *Vat.* quo modo etiam alicubi supra.

c Τὴν ἀρχὴν ἀχ οἷοί τε ἦσαν κωλύειν οἱ δημ.] Κωλύειν μὲν ἀχ οἷοί τ' ἦσαν οἱ δημοτικοὶ *Vat.*

d Καὶ τὰ πρῶτα *Vat.* articulus vulgatis deest.

e Καὶ σπάνιόν τι ἦν *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *eratque rarum quiddam, quod* etc. vulgatis deest τι.

f Μέρος

δημοτικῶ [f] μέρος ἐψηφοφόρει, μιᾶς, ὡς καὶ πρότερον εἰρηταί μοι, τῆς ἐσχάτης ψήφου [g] κύριος ἦν.

Παραλαμβάνουσι δὴ τὴν ὑπατείαν [h] κατὰ τὸ ἑβδομηκοστὸν καὶ διακοσιοστὸν ἔτος ἀπὸ τῆς συνοικισμοῦ τῆς Ῥώμης, Λεύκιος Αἰμίλιος, Μαμέρκου υἱὸς, καὶ Καίσων Φάβιος, Καίσωνος υἱὸς, ἄρχοντος Ἀθήνησι Νικοδήμου. οἷς κατ' εὐχὴν συνέβη μηθὲν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐπιταραχθῆναι δυσκασίας, πολέμων τὴν πόλιν περισάντων ἀλλοεθνῶν· ἐν ἅπασι μὲν ἦν ἔθνεσι καὶ τόποις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων φιλῆσιν αἱ τῶν ἔξωθεν κακῶν ἀνάπαυλαι ἐμφυλίους τε καὶ ἐνδήμους ἐγείρειν πολέμους. μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχουσιν, ὅσοι πολεμιστὴν καὶ κακόπαθον αἱροῦνται βίον, ἐλευθερίας τε καὶ ἡγεμονίας πόθῳ. χαλεπαὶ γὰρ αἱ μαθοῦσαι τὸ πλέονος ἐφίεσθαι φύσεις, ἐξειργόμεναι τῶν συνήθων ἔργων, καρτερεῖν· καὶ διὰ τοῦτο οἱ φρονιμώτατοι τῶν ἡγεμόνων ἀεί τινας ἐκ τῶν ἀλλοεθνῶν ἀναζωπυροῦσιν ἔχθρας, κρείττονας ἡγούμενοι τῶν ἐντοπίων πολέμων

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat. V.C.* 270. *Var.* 272. *L. Aemilio et Caes. Fabio, coss. bellum Volscum.*

plebis pars suffragia ferebat, vnius postremi suffragii (vt ante dictum est a me) ius habebat.

Anno igitur ab vrbe condita ducentesimo septuagesimo consules facti sunt L. Aemilius, Mamerci F. et Caeso Fabius, Caesonis F. archonte Athenis Nicodemo. Quibus ex voto contigit, vt nulla ciuili seditione turbarentur, bellis externis vrbem infestantibus. In omnibus certe, tam Graecarum, quam barbararum gentium, locis vsu solet venire, vt, cessantibus externis malis, domi seditiones et bella ciuilia excitentur. Hoc autem potissimum accidit iis, qui, libertatis et principatus desiderio, bellicum et aerumnosum vitae genus sequuntur. Ingenia enim, pluris habendi cupiditati dedita, si a consuetis exercitiis prohibeantur, difficile tolerari possunt: et propterea prudentissimi duces semper aliquas inimicitias alunt, vt externorum bellorum materiam facilius accendant, nouaque bella semper suscipiant, quia in alienis finibus, quam in suis, bellum gerere satius

f Μέρος *Vat.* quod maluit etiam *Gelenius.*

g Κύριον ἦν *Vat.*

h Κατὰ τὸ ἑβδομηκοστόν τε καὶ *Vat.*

τὰς ἀλλοδαπάς. τότε δ' ἦν, ὥσπερ ἔφην, κατὰ δαίμονα τοῖς ὑπάτοις συγέπεσον αἱ τῶν ὑπηκόων ἐπαναστάσεις. Οὐολῦσκοι γὰρ, εἴτε τῇ πολιτικῇ Ῥωμαίων κινήσει πιστεύσαντες, [i] ὡς ἐκπολεμωμένῃ τῇ δημοτικῇ πρὸς τοὺς ἐν τέλει· εἴτε τῆς προτέρας ἥττης ἀμαχητὶ γενομένης αἰσχύνῃ παροξυνθέντες· [k] εἴτε ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσι πολλαῖς ἄσαις [l] μεγαλοφρονήσαντες· εἴτε διὰ ταῦτα πάντα, πολεμεῖν Ῥωμαίοις διέγνωσαν. καὶ συναγαγόντες ἐξ ἁπάσης πόλεως τὴν νεότητα, μέρει μέν τινι τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὰς Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων πόλεις ἐστράτευσαν· τῇ δὲ λοιπῇ, ἥ πλείστη τ' ἦν καὶ κρατίστη, τοὺς ἐπὶ τὰς πόλεις σφῶν ἥξοντας δέχεσθαι ἤμελλον. ταῦτα μαθόσι Ῥωμαίοις ἔδοξε διχῇ νέμειν τὰς δυνάμεις, καὶ τῇ μὲν ἑτέρᾳ τὴν Ἑρνίκων τε καὶ Λατίνων διὰ Φυλακῆς ἔχειν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τὴν Οὐολῦσκων λεηλατεῖν.

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

ſatius eſſe putant. Tunc igitur (vt dixi) forte accidit conſulibus, vt populi ſubditi defectionem facerent. Nam Volſci ſiue domeſtico Romanorum motu freti, * vtpote alienata a magiſtratibus plebe, ſiue ſuperioris cladis ſine proelio acceptae ignominia impulſi, ſiue copiarum ſuarum multitudine valde elati, ſiue etiam ob haſce omnes cauſſas bellum populo Romano inferre decreuerunt. atque, contracta ex omnibus oppidis iuuentute, cum parte copiarum contra Hernicos et Latinos ſunt profecti: cum reliqua (quae et maxima et validiſſima erat) hoſtium contra vrbes ſuas aduenientium impetum excepturi. Romanis, his rebus cognitis, placuit copias bifariam diuidere, et alteram partem Hernicis et Latinis praeſidio mittere, cum altera vero agrum Volſcorum populari.

Quum

i Ὡς ἐκπολεμωμένῃ *Vat.*

* Tanquam plebe cum principibus pugnante. *Lapus.*

k Tertium hoc εἴτε in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] omiſſum eſt. ſed et membrorum ratio id poſtulat, et clauſula iſta, εἴτε διὰ ταῦτα πάντα. atque *Lapi* verſio illud agnoſcit. Forſan etiam omiſſa eſt particula ἐπὶ, vt plena ſtructura ſit, εἴτ' ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν, vt *Lapus* quoque vertit: *ſiue ex ſuis viribus. Sylb.*

l Μεγαφρονήσαντες *Vat.*

Διακληρωσαμένων δὲ τῶν ὑπάτων τὰς δυνάμεις, ὡς ἔτυχε, αὐτοῖς ἔθος, τὸ μὲν ἐπικληρεῖν μέλλον τοῖς συμμάχοις στράτευμα Καίσων Φάβιος παρέλαβε· θάτερον δὲ Λεύκιος ἔχων, ἐπὶ τὴν Ἀντιατῶν ἦγε πόλιν. γενόμενος δὲ πλησίον τῶν ὀρέων, καὶ κατιδὼν τὰς τῶν πολεμίων δυνάμεις, τότε μὲν ἀντικατεστρατοπέδευσεν ἐπὶ λόφῳ· ταῖς δὲ ἑξῆς ἡμέραις ἐξιόντων εἰς τὸ πεδίον τῶν πολεμίων θαμινὰ, καὶ [m] προκαλεμένων εἰς μάχην, ἡνίκα τὸν οἰκεῖον ἔχειν καιρὸν ὑπελάμβανεν, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις· καὶ πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, παρακλήσει τε πολλῇ καὶ ἐπικελεύσει χρησάμενος, ἐκέλευσε σημαίνειν τὸ πολεμικόν· καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σύνηθες ἀλαλάξαντες, ἀθρόοι κατὰ σπείρας τε καὶ κατὰ λόχους συνέβαλον. ὡς δὲ τὰς λόγχας καὶ τὰ σαυνία, καὶ ὅσα εἶχον ἐκηβόλα, ἐξανάλωσαν, σπασάμενοι τὰ ξίφη συῤῥάτ]σσιν ἀλλήλοις, ἴσῃ τόλμῃ τε καὶ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀγῶνος ἑκάτεροι χρώμενοι· ἦν τε, ὡς καὶ πρότερον ἔφην, παραπλήσιος αὐτοῖς ὁ τοῦ ἀγῶνος

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

Quum autem conſules inter ſe copias ſortiti fuiſſent, vt mos eſt illis, Caeſoni Fabio obuenit exercitus, qui ſociis ſuppetias erat laturus; Lucius vero alterum ad Antium duxit. Quum autem iam ad montes acceſſiſſet, et hoſtium copias conſpexiſſet, tunc quidem in tumulo caſtra ex aduerſo poſuit: ſequentibus vero diebus, quum hoſtes ſuas copias ſubinde in campum producerent, et ad pugnam prouocarent, vbi ſe tempus opportunum nactum eſſe duxit, copias eduxit; et priuſquam manus conſererentur, longa monitione et adhortatione vſus, bellicum cani iuſſit: atque milites, conſueto clamore ſublato, confertis ordinibus et cohortibus conflixerunt. lanceis vero et iaculis, reliquiſque miſſilibus conſumtis, vtrique, pari audacia atque ſtudio pugnandi, ſtrictis gladiis alteri in alteros irruerunt. Simili etiam (vt ante dixi) pugnae genere illi vtebantur, nec

m Perperam in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] προσκαλεμένων. vt indicat etiam *Lapi* verſio: *prouocantibus ad pugnam.* Forſan etiam θαμινὰ ex praecedente commate transferendum eſt, et ante hoc ipſum participium collocandum.

n Ἀταλαῖ-

τρόπος, καὶ ὅτε ἡ σοφία καὶ ἡ ἐμπειρία Ῥωμαίων περὶ τὰς μάχας, ᾗ χρώμενοι τὰ πολλὰ ἐπεκράτουν, ὅτε τὸ καρτερικὸν καὶ [n] εὐταλαίπωρον ἐν τοῖς πόνοις [o] διὰ πολλῶν ἠσκημένον ἀγώνων, ἐπεκράτει· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ περὶ τὰς πολεμίους ἦν, ἐξ ὧν Μάρκιον ἡγεμόνα Ῥωμαίων [p] ἐπιφανέστατον στρατηλάτην ἔσχον· ἀλλ' ἀντεῖχον ἑκάτεροι, τῆς χώρας, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον ἔστησαν, οὐχ ὑφιέμενοι. ἔπειτα κατὰ μικρὸν [q] Οὐολῦσκοι ὑπεχώρουν ἐν κόσμῳ τε καὶ τάξει δεχόμενοι τοὺς Ῥωμαίους. στρατήγημα δὲ [r] τοῦτο ἦν, ἵνα διασπάσωσί τε αὐτῶν τὰς τάξεις, καὶ ἐξ [s] ὑπερδεξίων [t] γένωνται χωρίων.

LXXXV. Οἱ δὲ δὴ, ὑπολαβόντες αὐτοὺς ἄρχειν φυγῆς, ἠκο-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat. V.C.* 270. *Var.* 272.

nec Romanorum prudentia, nec rei militaris peritia, qua plerumque vincere ſolebant, nec laborum tolerantia indefeſſa et longa exercitatione parta ſuperior erat: (nam iiſdem virtutibus et hoſtes praediti erant, ex quo Marcii, clariſſimi Romanorum ducis, auſpiciis ductuque militarant) ſed vtrique reſiſtebant, nec de loco, in quo primum ſteterant, dimouebantur. Deinde paullatim Volſci pedem referebant, ſeruatis ordinibus et acie inſtructa Romanorum impetum excipientes. Hoc autem erat ſtratagema, vt eorum ordines diuellerent, eoſque de ſuperiori loco telis peterent.

Illi vero rati, eos fugae initium facere, pedetentim et

[n] Ἀταλαίπωρον] Optime in *Vat.* et *Lapi Cod.* κῃ ταλαίπωρον. quo ſignificat Romanorum animum ad tolerandos quoſuis labores aſſuetum. Sic etiam lib. V. ἔπειτα ὑπὸ τῆ ταλαιπώρε τῶν Ῥωμαίων, ᾗ διὰ τὴν πολλὴν ἄσκησιν αὐτοῖς παρῆν, ἐκβιασθέντες οἱ Φιδηναῖοι etc. qui loci (inquit *Caſ.*) ita ſimiles ſunt, vt, quicquid de altero ſtatueris, id neceſſario tibi de altero ſit ſtatuendum. Vide *Var. Lect.* ad p. 225. 35.

[o] Διὰ πολλᾶ, ſc. χρόνῳ, malit *Sylb.* Verum rectius in *Cod. Vat.* διὰ πολλῶν ἠσκημένον ἀγώνων. quo modo etiam in *Lapi Cod.* nam vertit: *per multa exercitum certamina.* Vulgatis deeſt ἀγώνων.

[p] In *Cod. Vat.* ὃ τὸν ἀφανέστατον, *ducem non obſcuriſſimum*, vt vertit *Lapus.*

[q] Οἱ Οὐολῦσκοι *Vat.*

[r] Τοῦτ' ἦν *Vat.*

[s] Ὑπερδεξίῳ *Vat.* Vide p. 512. v. 24. [ſecundum edit. Hudſon.]

[t] Fortaſſe legendum ἐπιγένωνται, aut ἀγωνίσωνται. *Sylb.*

[u] Ὀπισθο-

λόθεν βάδην μὲν ἀπιῶσι καὶ αὐτοὶ σὺν κόσμῳ ἑπόμενοι· ἐπειδὴ δὲ δρόμῳ χωρῆσαι ἐπὶ τὸν χάρακα ἐθεάσαντο, ταχείᾳ καὶ αὐτοὶ διώξει καὶ ἀσυντάκτῳ χρώμενοι. οἱ δὲ δὴ τελευταῖοί τε καὶ [u] ὀπισθοφύλακες λόχοι, νεκρὰς τ' ἐσκύλευον, ὡς νενικηκότες ἤδη τῶν πολεμίων. καὶ ἐφ' ἁρπαγὴν τῆς χώρας ἐτράποντο. μαθόντες δ' Οὐολῦσκοι ταῦτα, οἵ τε δόξαν παρασχόντες φυγῆς, ἐπειδὴ τοῖς ἐρύμασι τῶ χάρακος ἐπλησίασαν, ὑποσταφέντες ἔστησαν· καὶ οἱ καταλειφθέντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, ἐξέδραμον ἀθρόοι κατὰ πολλὰ μέρη· γίνεταί τ' αὐτῶν παλίντροπος ἡ μάχη· οἱ μὲν γὰρ διώκοντες ἔφευγον, οἱ δὲ φεύγοντες ἐδίωκον. ἔνθα πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ Ῥωμαίων θνήσκουσιν, οἷα εἰκὸς, ὠθέμενοι κατὰ πρανῆς χωρίᾳ, καὶ ὑπὸ πολλῶν ὀλίγοι κυκλωθέντες. ἀδελφὰ δὲ τούτοις ἔπασχον, ὅσοι, [x] πρὸς σκῦλά τε καὶ ἁρπαγὰς τραπόμενοι, τὸ ἐν κόσμῳ τε καὶ τάξει [y] ἀποχωρεῖν ἀφῆρέθησαν· [z] καὶ γὰρ ἔτοι καταληφθέν-

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat. V.C.* 270. *Var.* 272.

et ipſi ſeruatis ordinibus eos cedentes ſequebantur. vbi vero eos curſu caſtra petere viderunt, ipſi quoque celeriter et incompoſite eos perſequebantur. Vltimae vero centuriae, et nouiſſimi agminis cuſtodes cadauera ſpoliabant, vt iam parta de hoſtibus victoria, et ſe ad agrum populandum verterant. Volſci, his animaduerſis, et qui fugae opinionem *hoſtibus* praebuerant, quum ad valli munitiones appropinquaſſent, aduerſi ſteterunt, et qui in caſtris fuerant relicti, apertis portis, conferto agmine variis ex partibus eruptionem fecerunt: proeliique fortuna eſt mutata. qui enim perſequebantur, fugiebant, et qui fugiebant, perſequebantur. Ibi multi et fortes Romani (vt veriſimile eſt) per loca decliuia pulſi, et pauci a multis circumventi ceciderunt. Eodem modo tractati fuerunt ii, quibus, ad ſpolia et rapinas conuerſis, facultas ſeſe ſeruatis ordinibus et acie inſtructa recipiendi erepta eſt. nam hi quoque ab hoſtibus

[u] Ὀπισθοφυλακοῦντες *Vat.*

[x] Περὶ] Pro περὶ conuenientius legeris ἐπὶ, vel πρὸς. *Sylb.*

[y] Ὑποχωρεῖν] Ἀποχωρεῖν *Vat.*

[z] Rectius κῃ γὰρ κῃ ἔτοι, vel κῃ ἔτοι γὰρ: vt et *Lapus* vertit: *nam et hi quoque. Sylb.*

[a] Ὅσοι

τες ὑπὸ τῶν πολεμίων, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δ' αἰχμάλωτοι ἐλήφθησαν. [a] ὅσοι δὲ τάτων τε καὶ τῶν ἀπὸ τῆ ὄρυς [b] ἀπαῤῥαχθέντων διεσώθησαν, ὀψὲ τῆς ὥρας τῶν ἱππέων αὐτοῖς ἐπιβοηθησάντων, ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν χάρακα. ἐδόκει τ' αὐτοῖς συλλαβέσθαι τῆ μὴ [c] πασσυδεὶ διαφθαρῆναι χειμὼν πολὺς ἐξ ἀέρανῆ καταῤῥαγεὶς, καὶ σκότος, οἷον ἐν ταῖς βαθείαις ὁμίχλαις γίνεται· ὃ τοῖς πολεμίοις ὄκνον τῆς ἐπὶ πλέον διώξεως παρέσχεν, ὁ δυναμένοις τὰ πόῤῥω καθορᾶν. τῆ δ' ἐπιόσῃ νυκ]ὶ ἀναστήσας τὴν στρατιὰν ὁ ὕπατος, ἀπῆγε σιγῆ καὶ ἐν κόσμῳ, λαθεῖν τὲς πολεμίες προνοάμενος· καὶ κατεστρατοπέδευσε [d] παρὰ πόλει λεγομένῃ Λογγόλᾳ, περὶ δείλην ὀψίαν, γήλοφον ἱκανὸν ἐρύκειν τὲς ἐπιόντας ἐκλεξάμενος. ἔνθα ὑπομένων, τές τε ὑπὸ τραυμάτων κάμνοντας ἀνεκ]ᾶτο θεραπείαις, καὶ τὲς ἀδημονῦντας ἐπὶ τῆ παραδόξῳ τῆ πάθες αἰσχύνῃ παραμυθάμενος, ἀνελάμβανε.

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

bus oppressi, partim caesi, partim capti fuerunt. Quotquot autem, vel horum, vel illorum, qui de monte depulsi fuerant, incolumes euaserunt, quum sero suppetias equitatus illis tulisset, in castra redierunt. Ne autem internecione delerentur, ingens imber cum grandine coelitus cum impetu delatus, et caligo, qualis esse solet in densissimis nebulis, eos adiuuisse videbatur: quae res reddidit hostes segniores ad vlterius eos persequendum, quia prospicere non poterant, quae remota erant. Insequenti nocte consul motis castris cum silentio et acie instructa abiit, eo consilio, vt hostem lateret: et sub vespertinum crepusculum castra ad oppidum Longulam posuit, tumulo idoneo ad vim hostium arcendam delecto. Ibi subsistens, et laborantes ex vulneribus curando reficiebat, et moestos ob acceptam inopinatae cladis ignominiam consolando recreabat.

Hic

a Ὅσοι δὲ τάτων τε καὶ *Vat.* vulgatis deest τε.

b Vel ἀποῤῥαχθέντων legendum, vt mox κατεῤῥαγεὶς v. 6. vel ἀπαραχθέντων, vt infra p. 1721. v. 11. ἀπαράτ]οντοι habemus. *Sylb.* ibidem tamen ἀπεῤῥάτ]οντοι in *Cod. Vat.* Vide p. 475. v. 43. [secundum edit. Hudson.]

c Πασσυδεὶ *Vat.*

d Παρὰ πόλιν λεγομένην Λογγόλαν] Optime in *Cod. Vat.* παρὰ πόλει λεγομένῃ Λογγόλᾳ.

e Ἐπειδὴ

Ῥωμαῖοι μὲν ἦν ἐν τάτοις ἦσαν· Οὐολῦσκοι δὲ, LXXXVII. [e] ἐπειδὴ ἡμέρα τε ἐγένετο, καὶ ἔγνωσαν τὲς πολεμίες ἐκλελοιπότας τὸν χάρακα, προσελθόντες κατεστρατοπέδευσαν. σκυλεύσαντες δὲ τὲς τῶν πολεμίων νεκρὲς, καὶ τὲς ἡμιθνῆτας, [f] ἓς σωθήσεσθαι ἐλπὶς ἦν, ἀνελόμενοι, ταφάς τε ποιησάμενοι τῶν σφετέρων νεκρῶν, εἰς τὴν ἐγγυτάτω πόλιν [g] Ἀντίαν ἀνέζευξαν· ἔνθα παιανίζοντες ἐπὶ τῆ νίκῃ, καὶ θύοντες ἐν ἅπασιν ἱεροῖς, εἰς εὐπαθείας καὶ ἡδονὰς ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἐτράποντο. εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τῆς τότε νίκης διέμειναν, καὶ μηδὲν ἐπεξεργάσαντο, καλὸν ἂν αὐτοῖς εἰλήφει τέλος ὁ ἀγών. Ῥωμαῖοι γὰρ ἂν οὐκ ἂν ὑπέμειναν ἔτι προελθεῖν ἐκ τῆ χάρακος ἐπὶ πολέμῳ· [h] ἀγαπητὸν δ' ἂν, εἰ ἀπῆλθον ἐκ τῆς πολεμίας, κρείττονα τῆ προδήλῳ θανάτῳ τὴν ἄδοξον ἡγησάμενοι φυγήν. [i] νῦν δὲ τῆ πλείονος ὀρεγόμενοι, καὶ τὴν ἐκ τῆς προτέρας

Hic igitur erat rerum Romanarum status: at Volsci, quum dies illuxissent, et castra ab hostibus deserta cognouissent, castra promouerunt. Spoliatis autem hostium cadaueribus, sublatisque seminecibus, de quorum salute spes erat, suisque sepulturae mandatis, se in proximam vrbem Antium receperunt. vbi canentes paeana ob partam victoriam, et in omnibus templis sacrificia facientes, per continuos aliquot dies epulationibus et voluptatibus se dederunt. Si igitur tunc ea victoria contenti fuissent, et nihil praeterea tentassent, praeclarum huic bello finem imposuissent. Romani enim haud amplius ausi fuissent ex castris ad proelium prodire: sed praeclare secum agi putassent, si sibi ex hostico decedere licuisset, ignominiosam fugam manifesta morte potiorem ducentibus. Iam vero dum plura appeterent, gloriam etiam ex superiore victoria

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

e Ἐπειδὴ ἡμέρα τε ἐγένετο *Vat.* vulgatis deest copula.

f In *Cod. Vat.* οἷς σωθήσεσθαι ἐλπίς.

g Ἄντιον *Vat.* Vide *Cluuerii* Ital. Antiq. et *Berkelii* notas ad *Stephanum Byzant.* v. Ἄντεια.

h Vel scribendum ἀγαπητὸν δ' ἂν ἦν, vel ἀγαπητὸν δ' ἦν. quo modo supra dixit, οἷς ἀγαπητὸν ἦν etc.

i Νῦν δὲ τῆ πλείονος] Notandum, hic *Dionysium*, sicut et in aliis huiusmodi locis, particulis

νῦν

νίκης δόξαν ἀπέβαλον. ἀκόντες γὰρ παρά τε κατασκόπων [k] καὶ τῶν ἐκ τῆ χάρακος ἀποδιδρασκόντων, ὅτι κομιδῇ τέ εἰσιν οἱ σωθέντες Ῥωμαίων ὀλίγοι, καὶ τούτων οἱ πλείους τραυματίαι, πολλὴν αὐτῶν ἐποιήσαντο καταφρόνησιν, [l] καὶ αὐτίκα τὰ ὅπλα ἁρπάσαντες, ἔθεον ἐπ' αὐτούς. πολὺ δὲ καὶ τὸ ἄνοπλον αὐτοῖς ἐκ τῆς πόλεως εἵπετο κατὰ θέαν τῆ ἀγῶνος, καὶ ἅμα ἐφ' ἁρπαγήν τε καὶ ὠφέλειαν. ἐπεὶ δὲ προσβαλόντες τῷ λόφῳ, τόν τε χάρακα περιέσησαν, καὶ [m] τὰ περισαυρώματα διασπᾶν ἐπεχείρων, πρῶτοι μὲν οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς πεζοὶ μαχόμενοι διὰ τὴν τῆ χωρίου φύσιν, ἐξέδραμον

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

ria partam amiserunt. nam quum audissent ex ipsis exploratoribus et transfugis, Romanos, qui euasissent, perpaucos esse, et horum plerosque vulneratos, valde eos contemserunt, et subito correptis armis in eos procurrerunt. multi etiam inermes ex vrbe ad certaminis spectaculum, et simul ad rapinas et praedam, eos sunt sequuti. Quum autem ad tumulum accessissent, et ipsa castra corona cinxissent, et vallum diuellere coepissent, primi Romani equites, pedibus ob loci naturam pugnantes, in eos eruptionem fecerunt: deinde

νῦν δὲ vti ἐν ἄρσει, vt quidam loqui amant. Ideoque ipse νῦν δὲ in talibus locis reddendum censeo, *at contra*. Verum cum suspensa ante νῦν δὲ oratio maneat, perperam ante νῦν habetur συμμὴ τελεία, proinde ac si praecedentia sententiam omnino clauderent. quare integram periochen hoc modo distinguendam esse ac vertendam puto: εἰ μὲν ἦν ἐπὶ τῆς τότε νίκης — εἰλήφει τέλος ὁ ἀγών· Ῥωμαῖοι γὰρ — τὴν ἄδοξον ἡγησάμενοι φυγήν· νῦν δὲ τῆ πλείονος ὀργόμενοι etc. *Si igitur huic victoriae acquieuissent, nihilque praeterea tentassent: (nam Romani non aussi fuissent e castris ad proeliandum progredi* etc.) *at contra dum aliquid amplius appetunt, eam etiam gloriam, quam ex priori victoria consequuti erant, amiserunt. Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionys.* cap. 8. pag. 16.

k Καὶ τῶν ἐκ τῆ χάρακος in ora *Cod. Vat.* vocabula duo τῶν ἐκ desunt vulgatis.

l Καὶ αὐτίκα τὰ ὅπλα ἁρπάσαντες *Vat.* vulgatis deest articulus.

m Τὰ περισαυρώματα ferri potest: quod alibi occurrat apud *Dionysium*. Malet tamen fortasse quispiam τὰ πέριξ σαυρώματα, quia p. 1721. v. 4. dicit πονεῖν περὶ τῷ σαυρώματι. *Sylb.*

n Κυκλώσαντες] Πυκνώσαντες *Vat.* quo modo omnino legendum esse voluerunt *Sylb.* et *Gel.*

ἐπ' αὐτάς· ἔπειτα τούτων κατόπιν οἱ καλούμενοι τριάριοι [n] πυκνώσαντες τὰς λόχας· ἔστοι δέ εἰσιν οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατευομένων, οἷς τὰ στρατόπεδα ἐπιτρέπουσι φυλάττειν, ὅταν ἐξίωσιν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἐφ' οὓς τελευταίους, ὅταν ἀθρόα γένηται τῶν ἐν ἀκμῇ φθορά, σπανίζοντες ἑτέρας ἐπικουρίας, καταφεύγουσι διὰ τὴν ἀνάγκην. οἱ δ' Οὐολῦσκοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδέξαντο τὴν ἔφοδον αὐτῶν, καὶ μέχρι πολλῆ διέμενον ἐνθύμως ἀγωνιζόμενοι· ἔπειτα διὰ τὴν τῆ χωρίου φύσιν μειονεκτοῦντες ὑπεχώρουν, καὶ τέλος ὀλίγα μὲν τοὺς πολεμίους καὶ οὐκ ἄξια λόγου ἐργασάμενοι, πλέω δ' αὐτοὶ παθόντες κακά, ὑπεχώρησαν εἰς τὸ πεδίον. ἔνθα καταστρατοπεδευσάμενοι ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἐξέτασιν τὴν δύναμιν, καὶ προὐκαλοῦντο τοὺς Ῥωμαίους εἰς μάχην· [o] οἱ δὲ οὐκ ἀντεξέησαν. ὡς δὲ τοῦτο εἶδον, καταφρονήσαντες αὐτῶν Οὐολῦσκοι, συνεκάλεσαν ἐκ τῶν πόλεων δυνάμεις, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς ἐξελοῦντες πολυχειρίᾳ τὸ φρούριον· ῥᾳδίως τ' ἂν ἐξειργάσαντο μέγα ἔργον, ὑπάτου τε καὶ

deinde post hos ii, qui vocantur triarii, densatis cohortibus. isti autem sunt veterani spectatae virtutis, quibus castrorum custodiam committunt, quoties ad proelium egrediuntur, et ad quos postremos, si ingens iuniorum strages fuerit edita, caeteris auxiliis destituti, ipsa necessitate coacti confugiunt. Volsci autem principio quidem eorum impetum sustinuerunt, et diu fortiter pugnarunt. deinde vero, quum ob loci naturam deteriore conditione rem gererent, pedem referebant; et tandem, quum paucis iisque leuibus incommodis hostes affecissent, ipsi vero pluribus affecti fuissent, in planiciem se receperunt. Ibi positis castris diebus insequentibus aciem instruebant, et Romanos ad proelium prouocabant: at illi contra eos non prodibant. Quod quum animaduertissent Volsci, contemtis illis, copias ex oppidis conuocabant, et se parabant, vt militum multitudine eorum munitionem expugnarent; et praeclarum facinus nullo negotio edidis-

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

o Οἱ δ' ἐκ ἀντεξέησαν *Vat.*

Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἢ βίᾳ κρατήσαντες, [p] ἢ καθ' ὁμολογίας· [q] ὁ γὰρ τῶν ἐπιτηδείων ἔτι εὐπόρει τὸ χωρίον· [r] ἔφθη δὲ πρότερον ἐπικουρία [s] Ῥωμαίοις ἐπελθοῦσα, ὑφ' ἧς ἐκωλύθησαν Οὐολῦσκοι τὸ κάλλιστον ἐπιθεῖναι τῷ πολέμῳ τέλος. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων, Καίσων Φάβιος, μαθὼν, ἐν αἷς ἦν τύχαις ἡ παραταξαμένη Οὐολῦσκοις δύναμις, ἐβάλετο μὲν, ὡς εἶχε τάχους πᾶσαν ἄγων τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐπιέναι τοῖς πολιορκοῦσι τὸ Φρούριον. ὡς δ' ἐκ [t] ἐγίνετο αὐτῷ θυομένῳ τε καὶ οἰωνοῖς χρωμένῳ τὰ ἱερὰ καλὰ, ἀλλ' ἠναντιοῦτο πρὸς τὰς ἐξόδους αὐτῷ τὸ δαιμόνιον, αὐτὸς μὲν ὑπέμεινε, τὰς δὲ κρατίστας ἐπιλεξάμενος σπείρας ἀπέστειλε τῷ συνάρχοντι. αἱ δὲ διά τε ὁδῶν ἀφανῶν καὶ νυκτὸς τὰ πολλὰ ποιησάμεναι τὰς ὁδοὺς, εἰσῆλθον εἰς τὸν χάρακα τῶν πολεμίων λαθοῦσαι. ὁ μὲν δὴ Αἰμίλιος θρασύτερος ἐγεγόνει τῇ παρουσίᾳ τῶν συμμάχων. οἱ δὲ πολέμιοι [u] τῷ τε

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 ⅔. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

edidiſſent, conſule et Romano exercitu, aut vi, aut facta deditione, in ſuam poteſtatem redacto; (iam enim victus inopia locus ille laborabat) ſed ſuppetiae Romanis celeriter latae eos anteverterunt, quibus Volſci pulcherrimum bello finem imponere ſunt prohibiti. Nam alter conſul, Caeſo Fabius, quum cognoviſſet, in qua fortuna eſſent copiae, quae cum Volſcis acie dimicarant, voluit ipſe quidem, quanta maxima celeritate poſſet, cum toto exercitu, confeſtim hoſtes, qui munitiones obſidebant, petere. Sed quum ei victimas mactanti, auguriaque captanti, ſacra nihil fauſti portenderent, deuſque eius profectioni aduerſaretur, ipſe quidem remanſit, ſed lectiſſimas cohortes collegae miſit. Illae vero per occultas vias, noctuque bona itineris parte confecta, in caſtra clam hoſtibus ſunt ingreſſae. Aemilius igitur ſociorum aduentu audacior eſt factus. At hoſtes ſuorum multi-

p In *Cod. Vat.* ἢ καὶ ὁμολογίαις.

q οὐ δὲ γὰρ *Vat.*

r Perperam in *Ed. Steph.* ἔφθη τε.

s Ῥωμαίοις ἐλθοῦσα, ὑφ' ἧς ἐκωλύθησαν οἱ Οὐολῦσκοι *Vat.*

t Ἐγένετο] ἐγίνετο *Vat.*

u Τῷ τότε πλ.] τῷ τε πλήθει *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

x Rectius

πλήθει τῶν σφετέρων ἐκεῖ πίσυνοι, καὶ, διὰ τὸ μὴ ἐπεξιέναι τὰς Ῥωμαίους εἰς μάχην, ἐπαρθέντες, ἀνέβαινον ἐπὶ τὸ ὄρος, πυκνώσαντες τὰς λόχας· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι [x] παρέντες αὐτοῖς ἀναβῆναι καθ' ἡσυχίαν, καὶ πολλὰ πονεῖν περὶ τῷ ϛαυρώματι ἐάσαντες, ἐπειδὴ [y] τὰ σημεῖα ἤρθη τῆς μάχης, διασπάσαντες κατὰ πολλὰ μέρη τὸν χάρακα, ἐμπίπτουσιν αὐτοῖς· καὶ οἱ μὲν εἰς χεῖρας κατασάντες, τοῖς ξίφεσιν ἐμάχοντο· οἱ δ' ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων λίθοις τε καὶ σαυνίοις καὶ λόγχαις τοὺς ἐπιόντας ἔβαλλον, [z] βέλος δὲ οὐδὲν ἄσκοπον ἦν· πεπιλημένων γε ἐν βραχεῖ χωρίῳ πολλῶν. [a] ἀπαράτουν δὴ τῷ λόφῳ πολλοὺς σφῶν ἀποβαλόντες Οὐολῦσκοι, καὶ εἰς Φυγὴν ὁρμήσαντες, μόγις εἰς τὸν ἴδιον ἀποσώζονται χάρακα· [b] Ῥωμαῖοι δὲ ὡς ἐν ἀσφαλείᾳ τέως ὄντες ἤδη, κατέβαινον ἐπὶ τὰς ἀγρὰς αὐτῶν· ἐξ ὧν ἐπισιτισμὸς [c] καὶ τἆλλα, ὅσων σπάνις ἦν, ἐν τῷ χάρακι ἐλάμβανον.

multitudine, quae tunc ibi aderat, ſreti, et, quod Romani in aciem non prodirent, elati, montem denſatis ordinibus adſcenderunt. et Romani paſſi eos per otium adſcendere, paſſi etiam eos multum laboris circa vallum perferre, quum pugnae ſignum fuiſſet datum, vallo variis in partibus diſiecto, in eos impreſſionem fecerunt: atque alii gladiis cominus pugnabant, alii e munitionibus *hoſtem* lapidibus et miſſilibus et lanceis feriebant, nullumque telum fruſtra cadebat, multis in exiguo loco ſtipatis. Volſci igitur, amiſſo magno ſuorum numero, reiecti ſunt a tumulo, et in fugam verſi aegre in ſua caſtra ſe receperunt: at Romani, vt qui tunc tandem in tuto eſſent, in eorum agros deſcenderunt; vnde et cibaria, et alia, quorum penuria erat in caſtris, ceperunt. Quum

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 ⅔. *Cat.* *V.C.* 270. *Var.* 272.

x Rectius forſan παρέντες αὐτὸς ἀναβῆναι. *Sylb.*

y τὰ σημεῖα ἐνήρθη *Vat.*

z In *Ed. Steph.* μέλος pro βέλος: errore nato e ſimilitudine literarum initialium. Moxque ſublata τε, rectius commaticam diſtinctionem ponemus ante πεπιλημένων. ſic certe *Lapus: neque miſſile vllum incaſſum prorſus ferebatur, compreſſis arctiori loco multis* etc. *Sylb.*

a Ἀπαρράτουν *Vat.* Vide *Var. Lect.* ad p. 475. 43. [iuxta edit. Hudſon.] et p. 1716. v. 3.

b Ῥωμαῖοι δὲ *Vat.* Ῥ. τε vulgo.

c Optime in *Cod. Vat.* καὶ τἆλλα

LXXXVII. Ἐπειδὴ δὲ καθῆκεν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρὸς, ὁ μὲν Αἰμίλιος ἔμεινεν ἐπὶ στρατοπέδῳ, δι' αἰσχύνης ἔχων ἐπὶ συμφοραῖς ἐκ εὐσχήμοσιν εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν, τὸ κράτιστον ἀπολωλεκὼς τῆς στρατιᾶς. ὁ δὲ συνύπατος αὐτῷ, τὰς ὑφ' ἑαυτὸν ἄρχοντας ἐπὶ στρατοπέδῳ καταλιπὼν, [d] εἰς τὴν πόλιν ᾤχετο· καὶ συγκαλέσας τὸν ὄχλον ἐπὶ τὰς ἀρχαιρεσίας, οἷς μὲν ὁ δῆμος ἐβούλετο δοθῆναι τὴν ὑπατείαν ἀνδράσιν ἐκ τῶν ὑπατευκότων, ἃ πρόθηκε τὴν ψηφηφορίαν, ἐπειδὴ [e] ἐκ αὐτοὶ μετήεσαν τὴν ἀρχὴν ἑκόντες, ὑπὲρ δὲ τῶν μετιόντων τάς τε λόχας ἐκάλεσε, καὶ τὰς ψήφους ἀνέδωκεν. ἦτοι δ' ἦσαν, ἃς ἡ βουλὴ προείλετο, καὶ οἷς παραγγέλλειν τὴν ἀρχὴν ἐκέλευσεν, ἃ σφόδρα τῷ δήμῳ κεχαρισμένοις. καὶ ἀπεδείχθησαν εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ὕπατοι ὅ τε νεώτερος ἀδελφὸς τῶ προθέντος τὰς ἀρχαιρεσίας ὑπάτῳ, [f] Μάρκος Φάβιος, Καίσωνος υἱὸς,

Per. Iul. 4232. *Ante Chr.* 482. *Olymp.* 74 2/3. *Cat.* 270. *V.C.* *Var.* 272.

Quum autem comitiorum * tempus inſtaret, Aemilius in caſtris remanſit, prae pudore cladium ignominioſarum in vrbem redire non auſus, quod lectiſſimam exercitus partem amiſiſſet. at eius collega, caſtrorum cura tribunis commiſſa, in vrbem eſt profectus: conuocatoque ad comitia populo, de conſularibus viris, quibus conſulatum dari plebs cupiebat, nullam ſuffragii ferendi fecit mentionem, quia ipſi haud ſponte ſua magiſtratum eum petebant: ſed pro iis, qui petebant, centurias vocauit, eaſque miſit in ſuffragia. Iſti autem, quos ſenatus deſignarat, et quos magiſtratum ** petere iuſſerat, plebi non admodum erant grati. Deſignatique ſunt conſules in ſequentem annum iunior frater eius conſulis, qui praeerat comitiis, M. Fabius, Caeſonis F. et

τἄλλα, ὅσων σπάνις ἦν ἐν τῷ χάρακι, ἐλάμβανον. quod placuit etiam *Porto*. vulgo ſic legitur: ὅσων σπάνις ἦν, ἐλάμβανον ἐν τῷ χάρακι.

* *Vel potius:* tempus aduenisſet. *Port.*

d Εἰς τὴν Ῥώμην ᾤχετο *Vat.*

e Rectius forſan ἐδ' αὐτοί. *Lapus* vertit: *quando nec volentes imperium ipſi petierant. Sylb.*

* Recte *petere*. nam παραγγέλλειν (vt ex *Suida* conſtat) ſignificat *ambire*: vnde οἱ παραγγέλλοντες, *competitores*, infra p. 681. iuxta *Ed. Sylb.*

f Perperam in *Ed. Steph.* Μάρκιος.

καὶ [g] Λεύκιος Οὐαλέριος, Μάρκου υἱὸς, ὁ τὸν τρὶς ὑπατεύσαντα Κάσσιον [h] κρίνας ἐπὶ τῇ τυραννίδι, καὶ ἀποκτείνας. ἦτοι τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων ἐν τῷ πρὸς Ἀντιάτας πολέμῳ στρατιωτῶν ἠξίουν ἑτέρους καταγράφειν, ἵνα τὸ ἐλλιπὲς ἀναπληρωθῇ τῶν λόχων. καὶ δόγμα ποιησάμενοι βουλῆς, προέγραψαν ἡμέραν, [i] ἐν ᾗ παρεῖναι τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν στρατεύσιμον ἔδει. μετὰ τοῦτο θόρυβος ἦν πολὺς [k] κατὰ τὴν πόλιν, καὶ λόγοι τῶν πενεστάτων στασιώδεις, ἐκ ἀξιούντων ἅτε βουλῆς δόγμασιν ὑπηρετεῖν, ἅτε ὑπάτων ἐξουσίᾳ πειθαρχεῖν, [l] ὅτι τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ὑφεύσαντο πρὸς αὐτοὺς συνθήκας· συνιόντες τε κατὰ πλῆθος ἐπὶ τὰς δημάρχους, ὠνείδιζον αὐτοῖς προδοσίαν, καὶ κατεβόων ἐπικαλέμενοι τὴν ἐξ ἐκείνων συμμαχίαν. τοῖς μὲν ἓν ἄλλοις ἐκ ἐδόκει καιρὸς ἁρμότ-

et L. Valerius, M. F. qui Caſſium tertium conſulem, ob affectatam tyrannidem, damnauit, et capitali ſupplicio affecit. Hi, magiſtratu inito, petierunt, vt in eorum militum locum, qui in bello contra Antiates ceciderant, alii conſcriberentur, vt, quod deerat cohortibus, ſupplereturr. Factoque ſenatuſconſulto, diem dixerunt, ad quam militaris aetatis homines praeſto adeſſe oportebat. Poſtea ingens tumultus in vrbe eſt ortus, et pauperrimi quique ſeditioſe loquebantur, nec ſenatuſconſulto parere, nec conſulum poteſtati obtemperare volebant, quod illi promiſſa de agris diuidendis fefelliſſent: confluenteſque caterua-tim ad tribunos, proditionem ipſis exprobrabant, et magnis clamoribus illorum auxilium implorabant. Aliis igitur non videbatur tempe-

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 3/4. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273. *M. Fabio et L. Valerio coſſ. turbae domi.*

g Hic *Valerius* (inquit *Glareanus*) p. 1695. v. 7. *Poplicolae* frater dicebatur. hic vero *Marci* filius: haud dubie eius *Marci*, qui fuit frater *Poplicolae*, ac conſul anno quinto poſt eiectos reges. *Poplicolae* autem pater *Voleſus* erat, auctore *Liuio*, non *Marcus*. *Sylb.*

h Pro ὁ κρίνεσθαι καὶ ἀποκτεί-νεσθαι ποιήσας τὸν τρὶς etc. *Port.*

i Ἐν ᾗ παρεῖναι ἔχοντας optime in *Cod. Vat.* nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus*, qui vertit: *qua adeſſe oportebat.* vulgatis deeſt infinitiuus.

k Κατὰ τὴν πόλιν ὅλην *Vat.*

l Ὅτι τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ὑποσχέσεις ἐψεύσαντο πρὸς αὐτοὺς συνιόντες *Vat.*

των εἶναι, πολέμῳ συνεχῶντος ὑπεροψίᾳ, τὰς πολιτικὰς ἔχθρας [m] ἀναζωπυρεῖν· εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Γάϊος [n] Μάνιος οὐκ ἔφη προδώσειν τὸν δημοτικὸν, ἀδ' ἐπιτρέψειν τοῖς ὑπάτοις στρατιὰν καταγράφειν, ἐὰν μὴ πρότερον ἀποδείξωσι τὰς ὁρίστας τῆς δημοσίας γῆς, καὶ τὸ περὶ τῆς κληρουχίας ψήφισμα γράψαντες εἰς τὸν δῆμον ἐξενέγκωσιν. ἀντιλεγόντων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν ὑπάτων, καὶ πρόφασιν ποιουμένων τὸ μηθὲν αὐτῷ συγχωρεῖν, ὧν ἠξίου, τὸν ἐν χερσὶν ὄντα πόλεμον, οὐκ ἔφη προσέξειν αὐτοῖς τὸν νοῦν, ἀλλὰ κωλύσειν ἁπάσῃ δυνάμει τὴν καταγραφήν. καὶ ἐποίει ταῦτα· ὁ μὲν ἰσχυσέ γε μέχρι τέλους. οἱ γὰρ ὕπατοι προελθόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ τὰς στρατηγικὰς δίφρους [o] ἔθηκαν, ἔνθα καὶ τὸν στρατιωτικὸν [p] ἐποιοῦντο κατάλογον, καὶ τοὺς οὐχ ὑπακούοντας τοῖς νόμοις, ἐπειδὴ αὐτοὺς ἄγειν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, εἰς χρήματα ἐζημίουν· ὅσοις μὲν [q] χωρία ὑπῆρχον,

tempestiuum esse, externo bello iam conflato, domesticas inimicitias susciare: quidam vero ex illis, C. Manius, dicebat, se minime proditurum plebem, nec exercitum conscribere consulibus permissurum, nisi prius publici finitores creassent, et senatusconsultum de agris diuidendis factum promulgassent. Consulibus vero contra haec dicentibus, et praesens bellum causantibus, per quod staret, quo minus ea, quae petebat, ei concederent, negabat, se moraturum eorum verba, sed totis viribus delectum prohibiturum. atque haec facere conabatur: nihil tamen efficere potuit. Consules enim extra vrbem in proximum campum progressi, ibi sellas imperatorias posuerunt, et milites conscribebant, et qui legibus non parebant, quia eos ducere non poterant, pecuniis mulctabant: eorum, qui agros habebant,

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 3/4. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

m Ζωπυρεῖν *Vat.*

n *Lapi* versio habet *Manilius*. Magis *Gelenio* placuit *Maenius*.

o Ἔθηκαν ἐνταῦθα, κ.τ.λ.] Rectius forsan hoc modo: προελθόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ τὰς στρατηγικὰς δίφρους ἔθηκαν, κ.τ.λ. τὸν στρατιωτικὸν ἐποιοῦν κατάλογον ἐνταῦθα. *Sylb.* Vel minori cum mutatione, Ἔθηκαν, ἐνταῦθα κ.τ.λ. etc.

p Ἐποίουν] Ἐποιοῦντο *Vat.*

q Χωρία ὑπῆρχεν *Vat.*

r Ἐξεργάζετο *Vat.*

s Οὐδὲν ἔτι *Vat.*

t Περιγέγραπται γὰρ αὐτῶν *Vat.* vulgatis deest γὰρ.

ἐκκόπτοντες ταῦτα, καὶ τὰς αὐλὰς καθαιροῦντες· ὅσων δὲ γεωργικὸς ὁ βίος ἦν ἐν ἀλλοτρίοις κτήμασι, τούτων ἄγοντές τε καὶ φέροντες τὰ παρεσκευασμένα πρὸς τὴν ἐργασίαν, ζεύγη τε βοϊκὰ καὶ βοσκήματα καὶ ὑποζύγια ἀχθοφόρα, καὶ σκεύη παντοῖα, οἷς γῆ τ' [r] ἐργάζεται, καὶ καρποὶ συγκομίζονται. ὁ δὲ κωλύων τὴν καταγραφὴν δήμαρχος [s] οὐδὲν ἔτι ποιεῖν ἦν δυνατός. οὐδενὸς γάρ εἰσι τῶν ἔξω τῆς πόλεως οἱ τὴν δημαρχικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν κύριοι· [t] περιγέγραπται γὰρ αὐτῶν τὸ κράτος τοῖς τείχεσι, καὶ οὐδ' ἀπαυλισθῆναι τῆς πόλεως αὐτοῖς θέμις, ὅτι μὴ πρὸς ἕνα καιρὸν, ἐν ᾧ πᾶσαι θύουσιν αἱ τῆς πόλεως ἀρχαὶ κοινὴν ὑπὲρ τῶν Λατίνων ἔθνους τῷ Διὶ θυσίαν ἐπὶ τὸ Ἀλβανῶν ὄρος ἀναβαίνουσαι. τοῦτο διαμένει μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τὸ ἔθος, τὸ μηθενὸς εἶναι τῶν ἔξω τῆς πόλεως τοὺς δημάρχους κυρίους. καὶ δὴ καὶ τὸν ἐμφύλιον Ῥωμαίων πόλεμον [u] ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἡλικίας, ὃς μέγι-

habebant, agros caedendo, villasque demoliendo; qui vero alienos fundos conductos colebant, horum agendo et ferendo instrumenta rustica, et iuga boum, et pecus, et iumenta sarcinaria, et omnis generis instrumenta, quibus vel terra colitur, vel fructus comportantur. Tribunus vero, qui militum conscriptioni *delectuique* intercedebat, nihil amplius contra haec facere poterat. nam tribuni in ea, quae sunt extra vrbem, nullam habent potestatem: sed eorum potentia moenibus est circumscripta: immo ne pernoctare quidem extra vrbem ipsis fas est, nisi quodam statuto tempore, quo omnes populi Romani magistratus in Albano monte pro Latinorum gente Ioui commune sacrificium faciunt. *atque* hic mos ad nostram vsque aetatem permanet, vt tribuni plebis in ea, quae sunt extra vrbem, nullum ius ac potestatem habeant. Quinetiam caussa, quae, praeter multas alias, bellum ciuile Romanorum, mea aetate gestum, (quod

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 3/4. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

u Malim τὸν ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἡλικίας: et mox cum illo πολέμων subaudiri puto ἐμφυλίων. *Steph.*

ϛος τῶν πρὸ αὐτῆ πολέμων ἐγένετο, ἡ κινήσασα πρόφασις ἐπὶ πολλαῖς ἄλλαις [x] δόξασα εἶναι καὶ ἀποχρῶσα διασῆσαι τὴν πόλιν, ἦδ' ἣν, ὅτι τῶν δημάρχων τινὲς, ἐξελαθέντες τῆς πόλεως αἰτιώμενοι βία πρὸς τῆ τότε [y] κατέχοντος κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἡγεμόνος, ἵνα μηδενὸς εἶεν ἔτι κύριοι, ἐπὶ τὸν ἐν [z] Γαλατίᾳ τὰ ϛρατόπεδα κατέχοντα, ὡς ἐκ ἐχόντες, ὅποι τράπωνται, κατέφυγον. ὁ δὲ τῇ προφάσει ταύτῃ χρησάμενος, ὡς [a] ἀρχῇ δήμῳ παναγεῖ, τὸ κράτος ἀφαιρεθείσῃ παρὰ τὰς [b] ἱερὰς ὅρκους τῶν προγόνων, αὐτὸς ὁσίως καὶ σὺν δίκῃ βοηθῶν, αὐτός τε σὺν τοῖς ὅπλοις ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὰς ἄνδρας ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατήγαγε.

LXXXVIII. Τότε δ' ἦν οἱ δημόται τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας ἀδὲν ἀπολαύοντες, ὑφεῖντο τῷ θράσει, καὶ προσιόντες [c] ἐπὶ τὴν ϛρατολογίαν τοῖς τεταγμένοις τὸν ἱερὸν ὅρκον ὤμνυσαν, καὶ [d] ὑπὸ τὰς σημαίας κατεγράφοντο. ἐπεὶ δὲ τὸ ἐλλειπὲς τῶν λόχων ἐξεπληρώθη, διεκληρώσαντο τὰς ἡγεμονίας τῶν ϛρατοπέδων οἱ ὕπατοι· καὶ ὁ μὲν Φάβιος τὴν ἐπὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν συμμάχων ἀποσταλεῖσαν δύναμιν παρελάμβανεν, ὁ δ' Οὐαλέριος τὴν ἐν Οὐολϛίσκοις ϛρατοπεδεύσασαν, ἄγων τὰς νεωϛὶ καταγραφέντας. μαθὼν δὲ τὴν παρουσίαν αὐτῆ τοῖς πολεμίοις ἐδόκει ϛρατιάν τε ἑτέραν μεταπέμπεσθαι, καὶ ἐν ἰσχυροτέρῳ τὸ ϛρατόπεδον ποιήσασθαι χωρίῳ, καὶ μηδὲν ἐκ τῆ καταφρονεῖν αὐτῶν ἔτι προπετὲς κινδύνευμα, ὡς πρότερον, ὑπομένειν. ἐγεγόνει ταῦτα διὰ ταχέων, ἀμφοτέροις τε παρέϛη τοῖς ἡγεμόϛι τῶν δυνάμεων ὁμοία περὶ τῆ πολέμῳ γνώμη, τὰ ἑαυτῶν φυλάττειν ἐρύματα, ἐάν τις ἐπίῃ, τοῖς δὲ τῶν πολεμίων ὡς βίᾳ κρατηθησομένοις μὴ ἐπιχειρεῖν. καὶ ὁ διὰ μέϛου χρόνος ἐκ ὀλίγος ἐγένετο, [e] φόβῳ τῶν ἐπιχειρήϛεων τριβόμενος· ἐ μέντοι καὶ εἰς τέλος γε διαμένειν ἐν τοῖς ἐγνωϛμένοις ἐδυνήθησαν.

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 3/4. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

(quod fuit omnium ſuperiorum bellorum maximum) mouiſſe, et quae ſola ciuitatem diuidere potuiſſe viſa eſt, haec fuit; quod aliquot tribuni plebis, queſti, ſe ab eo imperatore, qui tunc Italiam tenebat, vrbe per vim pulſos, ne quam amplius poteſtatem haberent, ad imperatorem, qui in Gallia exercitus habebat, quaſi non haberent, quo ſe verterent, confugiſſent. Ille vero hac occaſione vſus, tanquam magiſtratui plebis potentiſſimo, ſua poteſtate contra ſacratum maiorum iusiurandum priuato, pie et iuſte ſuccurrens, et ipſe cum exercitu in vrbem venit, et tribunos in ſuum magiſtratum armis reduxit.

Tunc igitur plebeii homines, quum tribunitia poteſtate nullo modo iuuarentur, de ſua audacia remiſerunt; et euntes ad eos, qui delectibus habendis praeerant, militari ſacramento ſe obſtrinxerunt, et ſub ſignis nomina dederunt. Supplemento autem legionum conſcripto, conſules prouincias inter ſe ſunt ſortiti: ac Fabius quidem exercitum, qui ſociis auxilio miſſus fuerat, accepit; Valerius vero eum, qui in Volſcis caſtra habebat, cui datum ſupplementum recens conſcriptum. Cuius aduentu cognito, hoſtibus placuit nouas copias accerſere, et in loco munitiore caſtra metari, et cauere, ne amplius ob ſuam hoſtium contemtionem in aliquod temerarium periculum (vt ante) inciderent. Haec celeriter facta ſunt, et vtriuſque ducis de belli gerendi ratione eadem fuit ſententia: vt ſuas munitiones tuerentur, ſi quis eas inuaderet; at hoſtium *munitiones*, quaſi eas per vim eſſent expugnaturi, minime aggrederentur. quo factum eſt, vt, dum *alteri alteros* aggredi metuunt, interea non parum temporis tereretur. verumtamen in ea ſententia vſque ad belli finem permanere non potuerunt. Quoties

Bellum cum Volſcis conti-nuatum.

x *Lapi* codex hic videtur habuiſſe *μείζων τε δόξασα εἶναι*: nam vertit: *maiorque viſa eſt* etc. *Sylb.*

y Optime in *Cod. Vat.* *κατέχοντος τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν.* quo modo legendum eſſe coniiciebat *Caſ.* qui monet, Pompeium hic intelligi, atque ita *Dionyſium* loqui, quod quemquam nollet offendere.

z Ἐν τῇ Γαλατίᾳ *Vat.*

a Ὡς ἀρχῇ δήμῳ, ᾗ πᾶν ἄγει] Ita in *Codd.* tam editis, quam *Mſſ.* et ego affirmare auſim, *Dionyſium* ſcripſiſſe ἀρχῇ δήμῳ παναγεῖ. quod epithetum magiſtratui huic tribuit p. 396. v. 3. [iuxta edit. Hudſ.] atque tribunos ſacroſanctos habitos eſſe omnibus notum eſt. *Sylb.*

b Deeſt *Vat.*

c Ἐπὶ τὴν ϛρατολογίαν. *Sylb.*

d Ὑπὸ τὰς σημείας *Vat.*

e Forſan ἐν φόβῳ. *Steph.*

ὁπότε γὰρ ἐπισιτισμὸν χάριν, ἢ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων τινὸς, ὧν ἀμφοτέροις ἔδει, μοῖρά τις ἀποσαλείη τῆς στρατιᾶς, συμβολαί τ' αὐτῶν ἐγίνοντο, καὶ πληγαὶ, [f] καὶ τὸ νικᾶν οὐκ ἀεὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς ἔμενε· πολλάκις τε συμπλεκομένων ἀλλήλοις, ἀπέθνησκόν τ' οὐκ ὀλίγοι, καὶ τραυματίαι πλείους ἐγίνοντο. τοῖς μὲν οὖν Ῥωμαίοις τὸ ἀπαναλῶμενον τῆς στρατιᾶς ἀδεμία ποθὲν ἐπιοῦσα ἐξεπλήρου. τὸ δὲ τῶν Οὐολούσκων στρατόπεδον, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἡκόντων, πολλὴν αὔξησιν ἐλάμβανε· καὶ τότῳ ἐπαρθέντες οἱ ἡγεμόνες, ἐξῆγον ἐκ τοῦ χάρακος [g] τὴν δύναμιν εἰς μάχην.

LXXXIX. Ἐξελθόντων δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ παραταξαμένων, ἰσχυρὰ μάχη γίνεται καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ψιλῶν, ἴση πάντων χρωμένων προθυμίᾳ τε καὶ ἐμπειρίᾳ, καὶ τὸ νικᾶν ἑκάστοις [h] παρ' ἑαυτὸν μόνον τιθεμένοις· ὡς δὲ νεκροί τ' αὐτῶν πολλοὶ ἑκατέρωθεν, ἐν ᾧ ἐτάχθησαν χωρίῳ, πεσόντες ἔκειντο, καὶ ἡμιθνῆτες ἔτι πλείους τῶν

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

ties enim aut frumentatum, aut ad aliquas alias res parandas, quae vtrisque necessariae viderentur, aliqua exercitus pars mittebatur, conflictus et vulnera sequebantur, nec iidem semper victoriam reportabant; et quum saepius congrederentur, non pauci cadebant, et plures sauciabantur. Sed Romani nullis nouis copiis aliunde missis suorum iacturam supplere poterant; at Volscorum exercitus, aliis post alios venientibus, valde augebatur; atque hac re elati duces, copias ex castris in aciem produxerunt.

Quum autem et ipsi Romani prodiissent, aciemque instruxissent, commissum est acre proelium inter equites et pedites atque velites, omnibus pari studio et peritia pugnantibus, et vnoquoque victoriae spem in se ipso solo collocante. Quum autem multa vtrinque in eo ipso loco, in quo collocati fuerant, cadauera prostrata, et semineces multo plures, quam ipsa

f Τὸ νικᾶν οὐκ ἀεὶ περὶ τοῖς αὐτοῖς ἔμεινε *Vat.* quod vt verisimilius etiam in sua versione secutus est *Portus.* vulgatis deest οὐκ.

g Τὴν δύναμιν ὡς εἰς μάχην *Vat.*

h Παρ' ἑαυτῷ μόνῳ] παρ' ἑαυτὸν μόνον *Vat.*

i Περὶ]

νεκρῶν, οἱ δὲ [i] πρὸς τὸν ἀγῶνα καὶ δεινὰ ἔτι διαμένοντες ὀλίγοι ἦσαν, καὶ οὐδὲ ἕτοι δρᾶν τὰ πολέμια ἔργα δυνάμενοι, βαρυνόντων μὲν αὐτοῖς τῶν σκεπαστηρίων τὰς εὐωνύμους χεῖρας, διὰ πλῆθος τῶν ἐμπεπηγότων βελῶν, καὶ οὐκ ἐώντων μένειν τὰς προβολὰς, [k] τετραμμένων δὲ τῶν ἐγχειριδίων τὰς ἀκμὰς, [l] ἔστι δ' ὧν καὶ κατεαγότων ὅλων, οἷς οὐδὲν ἔτι ἦν χρῆσθαι, [m] τῶ τε κόπῳ, ὃς δι' ὅλης ἡμέρας ἀγωνιζομένοις αὐτοῖς πολὺς ἐγεγόνει, παραλύοντος τὰ νεῦρα, καὶ τὰς πληγὰς ἀσθενεῖς ποιοῦντος, ἰδρῶτός τε καὶ δίψης καὶ ἄσθματος, [n] οἷα ἐν πνίγει ὥρᾳ ἔτους τοῖς πολὺν χρόνον ἀγωνιζομένοις συμπίπτειν φιλεῖ, παρ' ἀμφοτέροις γινομένων, οὐδὲν ἔλαβε τέλος ἀξιόλογον ἡ μάχη, ἀλλ' ἀγαπητῶς ἀμφότεροι, τῶν στρατηγῶν ἀνακαλεσμένων, ἀπῆλθον ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν χάρακας· [o] καὶ οὐκέτι ἐξ-

ipsa cadauera, iacerent, et ii, qui in certamine et malis adhuc perseuerabant, pauci essent, et ne isti quidem rem bellicam gerere possent, scutis, quibus corpus protegebant, ob telorum infixorum multitudinem sinistras manus grauantibus, et impedientibus, quo minus hostium impetum sustinerent, et retusa gladiatorum acie, nonnullis etiam totis fractis, ita vt nullus amplius esset eorum vsus, *et* ingenti labore, quem per totum diem pugnantes tulerant, neruos dissoluente, et vulnerum ictus debilitante; et sudore, siti, anhelitu, (vt in summo aestatis feruore in longo certamine hominibus solet accidere) vtrosque vexantibus, nullum memorabilem exitum id proelium habuit: sed ambo exercitus, a ducibus suis reuocati, lubenter in castra redierunt. Et neutri

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

i Περὶ] Παρὰ τὸν ἀγῶνα *Vat.*

k Repono τετριμμένων. *Steph.*

l Ἔστι δὲ ὧν, et mox οἷς οὐδὲν in *Cod. Vat.*

m Τῶ κόπῳ] τῶ κόπῳ τε *Vat.*

n Οἷα ἐν πνιγηρᾷ ὥρᾳ ἔτους *Vat.* atque ita legisse visus est *Lapus*, dum vertit: *qualia suffocante anni tempore* etc. Vnde aliquis forsan pro ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους apud *Thucyd.* (p. 113. v. 21. *Ed. Oxon.*) legendum esse suspicaretur ἐν καλύβαις πνιγηρᾷ ὥρᾳ ἔτους.

o Καὶ οὐκέτι μετὰ τοῦτ' ἐξῆεσαν εἰς μάχην οὐδέτεροι, ἀλλὰ καθήμενοι παρεφυλάττον ἀλλήλων τὰς etc. quo modo in *Lapi Cod.* nisi quod ἀντικαθήμενοι agnoscat. vulgatis deest ἀλλήλων.

ἡέσαν εἰς μάχην ἀδέτεροι, ἀλλ' ἀντικαθήμενοι παρεφύλαττον ἀλλήλων τὰς ἕνεκα τῶν ἐπιτηδείων γινομένας ἐξόδους. ἔδοξε μέντοι, καὶ λόγος ἦν τῇ Ῥώμῃ πολύς, ὡς δυναμένη τότε νικᾶν ἡ Ῥωμαίων δύναμις, ἑκασία μηδὲν [p] ἐργάσασθαι λαμπρὸν, διὰ μῖσός τε τὸ ὑπάτου, καὶ ὀργὴν, ἣν εἶχε πρὸς τὰς πατρικίους ἐπὶ τῷ φενακισμῷ τῆς κληρουχίας. αὐτοὶ δὲ οἱ στρατιῶται τὸν ὕπατον, ὡς οὐχ ἱκανὸν στρατηγεῖν, ἠτιῶντο, γράμματα πέμποντες ὡς τὰς ἐπιτηδείους ἑαυτῶν ἕκαστοι. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ στρατοπέδου γινόμενα, τοιαῦτα ἦν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ πολλὰ δαιμόνια σημεῖα ἐφαίνετο, δηλωτικὰ θείας χόλου, κατά τε φωνὰς καὶ ὄψεις ἀῤῥήτους. πάντα δ' εἰς τοῦτο συνέτεινεν, ὡς οἵ τε μάντεις καὶ οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ συνενέγκαντες τὰς ἐμπειρίας ἀπεφαίνοντο, θεῶν [q] χολοῦσθαί τινας, οἳ

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat. V.C.* 271. *Var.* 273.

amplius in aciem prodierunt: ſed, vbi caſtra caſtris oppoſuiſſent, obſeruabant eos, qui ad res neceſſarias comparandas exibant. Romae tamen multi opinabantur et vulgo iactabant, exercitum Romanorum, quum tunc poſſet vincere, dedita opera nullum egregium facinus edidiſſe, odio conſulis, et ira in patres, quod agri diuiſione per dolum fuiſſet fraudatus. Sed ipſi milites conſulem, vt parum idoneum ad imperandum, accuſabant, literis priuatim ad neceſſarios ſuos miſſis. Atque hic erat ſtatus rerum, quae foris gerebantur. *In ipſa vero vrbe multa prodigia iram diuinam ſignificantia obſeruata ſunt, exauditaeque voces ominoſae, et nouae ſpectrorum facies viſae. quae omnia eo ſpectabant, (vt et vates et ſacrorum interpretes **pro ſua peritia, re inter ſe communicata, declarabant) deos aliquos iratos

Portentis ſignificatum Veſtalis virginis ſtuprum.

[p] Nota hic ὡς ἐργάσασθαι pro ὡς εἰργάσατο, vt ſupra p. 436. v. 47. [edit. Hudſ.] ὡς ἔσεσθαι pro ὡς ἔσαι. vel legendum μηδὲν ἠθέλησαν ἐργάσασθαι. vt alicubi infra. *Sylb.* Poſteriorem coniecturam magis probo: quod p. 436. non ὡς ἔσεσθαι habeat *Vat.* ſed ὡς ὑπολαμβάνομεν ἔσεσθαι.

* Magis ad verbum *Lapus* vertit: *In vrbe vero multa ſigna apparebant irae numinum demonſtratiua, per voces viſaque inſueta.*

** *Lapus* verbatim: *conferentes in vnum peritias.*

[q] χολοῦσθαι, e *Rom. Cod.* additum, agnoſcit etiam *Lapus*, ſed ὡ ante κομίζονται omittit. ſic enim locum vertit: *deorum quoſdam, qui legitimos honores ferunt, iratos eſſe. Sylb.* In *Cod. Vat.* θεῶν τινες ὡ κομίζονται etc. *reſpondebant: Deorum aliqui legitimis fraudantur honoribus* etc.

[r] Ἐγένετο] Ἐγίνετο *Vat.*

[s] Ita etiam in *Cod. Vat.* In *Lapi* verſione *Propinia.* in *Rom. Cod.* (teſte *Sylb.*) Προπιμία. *Glareanus* ex *Liuio* reponit *Oppia.*

[t] Ἐκ τε βασάνων *Vat.*

[u] Πομπεύοντες] Πεμπεύσαντες *Vat.*

* Rectius forſan *Lapus*: *Poſtque hoc eis ſacrificia et diuinationes, tanquam deorum ira liberatis, pulchre apparuere.*

ὡ κομίζονται τὰς νομίμους τιμὰς, ὡ καθαρῶς, ὡδὲ ὁσίως ἐπιτελεσμένων αὐτοῖς τῶν ἱερῶν. ζήτησις δὴ μετὰ τοῦτο πολλὴ ἐκ πάντων [r] ἐγίνετο, καὶ σὺν χρόνῳ μήνυσις ἀποδίδοται τοῖς ἱεροφάνταις, ὅτι τῶν παρθένων μία τῶν φυλαττουσῶν τὸ ἱερὸν πῦρ, [s] Ὀπιμία ὄνομα αὐτῇ, τὴν παρθενίαν ἀφαιρεθεῖσα, μιαίνει τὰ ἱερά. οἱ δ' [t] ἐκ βασάνων τε καὶ τῶν ἄλλων ἀποδείξεων μαθόντες, ὅτι τὸ μηνυόμενον ἦν ἀδίκημα ἀληθὲς, αὐτὴν μὲν, τῆς κορυφῆς ἀφελόμενοι τὰ στέμματα, καὶ [u] πομπεύσαντες δι' ἀγορᾶς, ἐντὸς τείχους ζῶσαν κατώρυξαν· δύο δὲ τοὺς ἐξελεγχθέντας διαπράξασθαι τὴν φθοράν, μαστιγώσαντες ἐν φανερῷ, ἀπέκτειναν. καὶ παραχρῆμα μετὰ τοῦτο καλὰ τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ μαντεύματα, ὡς ἀφειμένων αὐτοῖς τῶν θεῶν τὸν χόλον, ἐγίνετο.

Ὡς δὲ καθῆκεν ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν χρόνος, ἐλθόντων

x c.

tos eſſe, quod legitimis honoribus fraudarentur, nec pure, nec pie ſacra ipſis fierent. Poſtea igitur, magna ab omnibus inquiſitione facta, tandem indicium ad pontifices delatum eſt, vnam Veſtalium ignis ſacri cuſtodum, nomine Opimiam, amiſſa virginitate ſacra polluere. Illi vero, quum ex quaeſtionibus aliisque manifeſtis argumentis cognouiſſent, crimen delatum verum eſſe, eius capiti coronas, quas geſtabat, *et infulas* abſtulerunt, eamque per medium forum ductam intra muros *in foſſa ſubterranea* viuam defoderunt: duos vero, a quibus eam corruptam fuiſſe conſtabat, in omnium conſpectu virgis caeſos confeſtim necarunt. *Quo facto laetiora ſe obtulerunt ſacra, et vates reſponderunt, iram deorum placatam eſſe.

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat. V.C.* 271. *Var.* 273.

Quum autem comitiorum tempus veniſſet, et ipſi conſules

Contentio de futuris coſſ.

[r] Ἐγένετο] Ἐγίνετο *Vat.*

[s] Ita etiam in *Cod. Vat.* In *Lapi* verſione *Propinia.* in *Rom. Cod.* (teſte *Sylb.*) Προπιμία. *Glareanus* ex *Liuio* reponit *Oppia.*

[t] Ἐκ τε βασάνων *Vat.*

[u] Πομπεύοντες] Πεμπεύσαντες *Vat.*

* Rectius forſan *Lapus*: *Poſtque hoc eis ſacrificia et diuinationes, tanquam deorum ira liberatis, pulchre apparuere.*

τῶν ὑπάτων, πολλὴ σπουδὴ καὶ παράταξις ἐγένετο τῷ δήμῳ πρὸς τὰς πατρικίους, περὶ τῶν παραληψομένων τὴν ἡγεμονίαν ἀνδρῶν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐβάλοντο τὰς δραστηρίους τε καὶ ἥκιστα δημοτικὰς ἐπὶ τὴν ὑπατείαν προαγαγεῖν· καὶ μετῆει τὴν ἀρχὴν κελευσθεὶς ὑπ' αὐτῶν ὁ υἱος [x] Κλαυδίᾳ Ἀππίῳ, τῷ πολεμιωτάτῳ τῷ δήμῳ δοκοῦντος εἶναι, μετὰς αὐθαδείας ἀνὴρ καὶ θράσους, ἑταίροις τε καὶ πελάταις ἁπάντων πλεῖστον τῶν καθ' ἡλικίαν δυνάμενος. ὁ δὲ δῆμος, ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τε καὶ τῶν πεῖραν ἤδη δεδωκότων τῆς ἐπιεικείας τὰς προνοησομένας τῆ κοινῆ συμφέροντος ὀνομάζων, ἠξίᾳ ποιεῖν ὑπάτους. αἵ τ' ἀρχαὶ [y] διεστήκεσαν, καὶ τὰς ἀλλήλων ἀνέλυον ἐξουσίας. ὁπότε μὲν γὰρ οἱ ὕπατοι καλοῖεν τὸ πλῆθος, ὡς [z] ἀποδείξοντες τὰς μετιόντας τὴν ἀρχὴν ὑπάτους, οἱ δήμαρχοι τῷ κωλύειν ὄντες κύριοι, διέλυον τὰ ἀρχαιρέσια· ὁπότε δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνοι καλοῖεν ὡς ἀρχαιρεσιάσοντα τὸν δῆμον, ἐκ ἐπέτρεπον οἱ ὕπατοι, τὴν ἐξ-

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

les ad ea iuissent, ingenti studio et contentione inter plebem et patricios certatum est, de viris, quibus rerum summa esset committenda. Illi enim e iunioribus impigros aliquos et minime populares ad consulatum promouere cupiebant: et eorum iussu filius *istius* Appii Claudii, qui acerrimus plebis hostis existimabatur, vir, qui arrogantiae et audaciae plenus erat, et sodalitiis clientelisque omnium suae aetatis hominum plurimum poterat, magistratum petebat. at plebs, e senioribus et probatis iam spectatae viris nominans, qui reipublicae commodis studerent, consules illos facere volebat. Atque ipsi magistratus inter se dissidebant, et alii aliorum potestatem irritam faciebant. nam quoties coss. plebem conuocassent, vt magistratum petentes crearent consules, tribuni pro sua potestate intercedebant, et comitia dissoluebant: et contra, quoties illi plebem ad comitia conuocassent, consules, conuocandae multitudinis eiusque

x Ἀππίῳ Κλαυδίῳ *Vat.*
y Διεστήκεσαν *Vat.* aliquoties tamen apud *Dionysium* in istiusmodi vocibus ι ad ε praeteriti perfecti augmentum assumitur.
z Ἀποδείξαντες *Vat.*

a Τὰς

ουσίαν ἔχοντες τῷ συγκαλεῖν [a] τὰς λόχους, καὶ τὰς ψήφους ἀναδιδόναι. κατηγορίαι τ' ἀλλήλων ἐγίνοντο, καὶ συνεχεῖς ἀψιμαχίαι καθ' ἑταιρίας συνισαμένων, ὥστε καὶ πληγὰς ἀλλήλοις διδόναι τινὰς ὑπ' ὀργῆς, καὶ ὑ μακρὰν ἀποσχεῖν τὴν σάσιν τῶν ὅπλων. ταῦτα μαθοῦσα ἡ βουλὴ πολὺν ἐσκόπει χρόνον, ὅ τι χρήσεται τοῖς πράγμασιν, ὅτε βιάσασθαι δυναμένη τὸν δῆμον, ὅτ' εἶχε βουλόμενη. ἦν δὲ ἡ μὲν αὐθαδεστέρα γνώμη, δικαιότατα ἐλέσθαι τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, οὓς ἂν ἡγῶνται κρατίστους εἶναι· τὸν δὲ λαβόντα τὴν ἐξουσίαν, τάς τε νοσοποιοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐξελεῖν, καὶ εἴ τι ἡμάρτηται ταῖς πρότερον ἀρχαῖς, ἐπανορθώσασθαι, τόν τε κόσμον τοῦ πολιτεύματος, οὗ βούλεται, καταστησάμενον, ἀνδράσι τοῖς κρατίστοις ἀποδοῦναι τὰς ἀρχάς. ἡ δ' ἐπιεικεστέρα, μεσοβασιλεῖς ἐλέσθαι [b] τοὺς πρεσβυτάτους τε καὶ τιμιωτάτους ἀνδρας, οἷς ἐπιμελὲς ἔσαι τὰ περὶ τὰς ἀρχάς, ὅπως [c] κράτιστα γενήσονται, προνοηθῆναι, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ἐπὶ τῶν βασιλέων τῶν ἐκλιπόντων [d] ἐγίνετο. ταύτῃ προσθεμένων

Per. Iul. 4233. *Ante Chr.* 481. *Olymp.* 74 ¾. *Cat.* *V.C.* 271. *Var.* 273.

eiusque in suffragia mittendae ius habentes, ipsis intercedebant. atque se mutuo accusabant, et stipati seditiosis ciuibus assidue concertabant; ita vt nonnulli etiam prae ira a mutuis vulneribus non abstinerent, et seditio ab armis non multum abesset. Senatus, his cognitis, diu consultauit, quidnam esset agendum: nec plebem vi coërcere valens, nec ei cedere volens. Sententia igitur asperior haec erat, vt comitiorum caussa dictator crearetur, qui vir optimus iudicatus fuisset: ille vero, accepta potestate, seditiosos ex vrbe pelleret; et si quid a superioribus magistratibus esset peccatum, corrigeret; atque, arbitratu suo forma reipublicae constituta, viris optimis magistratus mandaret. mitior vero, vt interreges crearentur maximi natu et honoratissimi quique viri, quibus curae esset magistratuum creatio, et qui prouiderent, vt optime id fieret, eodem modo, quo regibus expulsis factum est. Quum autem maior eorum

a Τὰς ὄχλας] τὰς λόχους *Vat.*
b Τὰς πρεσβυτάτους ἄνδρας *Vat.*
c Κράτισοι *Vat.*
d Ἐγίνοντο *Vat.*

e Ἀπο-

τῇ γνώμῃ τῶν πλειόνων, [c] ἀποδείκνυται πρὸς αὐτῶν μεσοβασιλεὺς, Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος· αἱ δ' ἄλλαι κατελύθησαν ἀρχαί. ἔτος ἐπιτροπεύσας τὴν πόλιν ἀσταίαστον, ὅσας ἐξῆν ἡμέρας, ἕτερον ἀποδείκνυσιν, ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος ἦν, Σπόριον Λάρκιον. κἀκεῖνος συγκαλέσας τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς ψήφους [f] κατὰ τὰ τιμήματα ἀναδὺς, ἐκ τῆς ἀμφοτέρων εὐδοκήσεως [g] ἀποδείκνυσιν ὑπάτους, [h] Γάϊον Ἰάλιον ἐκ τῶν φιλοδημοτικῶν, καὶ Κόϊντον Φάβιον, Καίσωνος υἱὸν, τὸ δεύτερον, ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν. καὶ ὁ δῆμος, οὐδὲν ἐκ τῆς προτέρας ὑπατείας αὐτῷ πεπονθὼς, εἴασε τυχεῖν ταύτης [i] τῆς ἐξουσίας τὸ δεύτερον, μισῶν τὸν Ἄππιον, καὶ, ὅτι ἐκεῖνος

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74. 4 73. 1. *Cat.* *V.C.* 272. *Var.* 274.

eorum pars in hanc ſententiam iuiſſet, ab illis creatus eſt interrex A. Sempronius Atratinus; et caeteri magiſtratus abrogati. Iſte, ad certos dies ſibi praeſtitutos republica ſine ſeditione adminiſtrata, alium (prout eorum eſt mos) Sp. Largium creauit interregem. Ille vero comitiis centuriatis, ex claſſium cenſu miſſo in ſuffragia populo, ex vtriuſque partis conſenſu conſules creauit C. Iulium e plebis fautoribus, et Q. Fabium, Caeſonis Filium, optimatum fautorem. et plebs, ob priorem eius conſulatum nullis affecta malis, paſſa eſt, eum iterum hanc poteſtatem adipiſci, odio Appium proſequens, eiuſque ignominioſa repulſa valde gaudens; et ipſis etiam primoribus, *qui* virum impigrum, et nihil molliter plebi conceſſurum, conſulem creari *cupiebant*, ex animi ſententia ſeditio exitum habuiſſe videbatur.

C. Iulio, Q. Fabio iterum coſſ. nec domi, nec foris quies.

His conſulibus Aequi, in agrum Latinum facta irruptione, multa mancipia et multum pecus repentino latrocinio abegerunt: ex Hetruſcis vero ii, qui vocantur Veientes, magnam agri Romani partem excurſionibus infeſtarunt. Quum autem ſenatus bellum contra Aequos in aliud tempus diſtuliſſet, et a Veientibus res repetere decreuiſſet, Aequi, quum primus conatus ipſis ex voto ſucceſſiſſet, nec vllus in poſterum eos prohibiturus videretur, temeraria audacia elati, non amplius latronum more bellum gerere decreuerunt, ſed cum valido exercitu Ortonam adorti,

[c] Ἀποδείκνυνται et μεσοβασιλεῖς] Tam *Gelenius*, quam *Lapus*, ſingulariter legit ἀποδείκνυται πρὸς αὐτῶν μεσοβασιλεύς: et ſequentia (ἔτος ἐπιτροπεύσας etc.) hanc lectionem confirmant. Sed excuſari tamen (vt ait *Sylb.*) altera ſcriptura poteſt: quia ſupra dicit auctor μεσοβασιλεῖς ἐλέσθαι τὰς πρεσβυτάτας etc. et breui poſt hunc interregem creatur alius, ſi non a ſenatu, tamen non ſine ſenatus conſenſu. ita vt ſtructura ſit ſylleptica. et ſimilis locus infra p. 570. iuxta *Ed. Sylb.*

[f] In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] mendoſe κἀ pro κατὰ, vt indicat *Lapi* verſio: *tradenſque ſecundum cenſus calculos.* Supra p. 448. v. 14. [edit. Hudſ.] dicit τὴν ἀπὸ τῶν τιμημάτων ἐκκλησίαν. *Sylb.*

[g] Ἀποδεικύσιν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

[h] Γάϊον Ἰάλιον τὸν ἐπικαλούμενον Ἰάλλον ἐκ τῶν *Vat.* In *Lapi* verſione *C. Iulium cognomine Tullum.* Vide p. 463. v. 4. [edit. Hudſ.]

[i] Omittit *Vat.*

[k] Διατεταγμένοις] In *Cod. Vat.* διαπεπραγμένοις. Verum διατεταμένοις malit *Sylb.* vt apud *Ariſtot.* διατεινομένοις (*enitentibus*) τὰ πάλιστα πράττειν.

[l] In *Cod. Vat.* δίκας αἰτεῖν. quod placuit etiam *Sylburgio. Lapus* vertit *poſcere rationem.* Vulgatis deeſt δίκας.

[m] Vt temporum ſit ſimilitudo, ψηφιζομένης legendum, vel praecedente verſu ἀναβαλομένης. *Sylb.* Nam vulgatae dant ἀναβαλλομένης.

[n] Pro corrupto Ὀρὺς placuit *Lapo* et *Gelenio* e vulgatis *Liuii* editionibus reponere *Artonam.* Ego cum *Sigonio* et vett. *Liuii* exem-

ἀτιμασθῆναι ἐδόκει, σφόδρα ἡδόμενος· τοῖς δ' ἐν τέλει [k] διαπεπραγμένοις δραστήριον ἄνδρα, καὶ ἐθὲν ἐνδώσοντα τῷ δήμῳ μαλακὸν, ἐπὶ τὴν ὑπατείαν παρελθεῖν, κατὰ γνώμην ἐδόκει κεχωρηκέναι τὰ τῆς δίκης ἀσίας.

Ἐπὶ τῆς τότων ἀρχῆς Αἰκανοὶ μὲν, εἰς τὴν Λατίνων χώραν ἐμβαλόντες, ἀπήλασαν ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα πολλὰ, λῃστρικῇ ἐφόδῳ χρησάμενοι· Τυῤῥηνῶν δὲ οἱ καλέμενοι Οὐϊεντανοὶ τῆς Ῥωμαίων γῆς πολλὴν ἠδίκησαν προνομαῖς. τῆς δὲ βελῆς τὸν μὲν πρὸς Αἰκανοὺς πόλεμον εἰς ἕτερον ἀναβαλομένης χρόνον, παρὰ δὲ Οὐϊεντανῶν [l] δίκας αἰτεῖν [m] ψηφισαμένης, Αἰκανοὶ μὲν, ἐπειδὴ τὰ πρῶτα αὐτοῖς κατὰ νῶν ἐχώρησε, καὶ ἐθὲις ὁ κωλύσων τὰ λοιπὰ ἐφαίνετο, θράσει ἐπαρθέντες ἀλογίστῳ, ληστρικὴν μὲν ἐκέτι στρατείαν ἔγνωσαν ποιεῖσθαι, δυνάμει δὲ βαρείᾳ ἐλάσαντες ἐπὶ πόλιν [n] Ὀρὺς κατὰ κράτος αἱ-

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74. 4 73. 1. *Cat.* *V.C.* 272. *Var.* 274.

minioſa repulſa valde gaudens; et ipſis etiam primoribus, *qui* virum impigrum, et nihil molliter plebi conceſſurum, conſulem creari *cupiebant*, ex animi ſententia ſeditio exitum habuiſſe videbatur.

His conſulibus Aequi, in agrum Latinum facta irruptione, multa mancipia et multum pecus repentino latrocinio abegerunt: ex Hetruſcis vero ii, qui vocantur Veientes, magnam agri Romani partem excurſionibus infeſtarunt. Quum autem ſenatus bellum contra Aequos in aliud tempus diſtuliſſet, et a Veientibus res repetere decreuiſſet, Aequi, quum primus conatus ipſis ex voto ſucceſſiſſet, nec vllus in poſterum eos prohibiturus videretur, temeraria audacia elati, non amplius latronum more bellum gerere decreuerunt, ſed cum valido exercitu Ortonam adorti,

ῥᾶσι· καὶ διαρπάσαντες τά τ' ἐκ τῆς χώρας καὶ τὰ τῆς πόλεως, ἀπῆσαν εὐπορίαν πολλὴν ἀγόμενοι. Οὐϊεντανοὶ δὲ πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἥκοντας ἀποκρινάμενοι, ὅτι οὐκ ἐξ αὐτῶν [o] ἦσαν οἱ προνομεύοντες τὴν χώραν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄλλων Τυῤῥηνῶν, ἀπέλυσαν τὰς ἄνδρας, ἀθῷους τῶν δικαίων ποιήσαντες· καὶ οἱ πρέσβεις ἐπιτυγχάνουσι τοῖς Οὐϊεντανοῖς λείαν ἐκ τῆς αὐτῶν χώρας ἄγουσι. ταῦτα παρ' αὐτῶν ἡ βουλὴ μαθοῦσα, [p] πολεμεῖν τ' ἐψηφίσατο Οὐϊεντανοῖς, καὶ τὰς ὑπάτους ἀμφοτέρους [q] ἐξάγειν τὴν στρατιάν. ἐγένετο μὲν οὖν περὶ τοῦ δόγματος ἀμφιλογία, καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ τὸν πόλεμον οὐκ ἐῶντες ἐκφέρειν, [r] τῆς τε κληρουχίας ὑπομιμνήσκοντες τοὺς δημοτικούς, ἧς γε πέμπ]ον ἔτος ἐψηφισμένης ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, [s] κενῇ πιστεύσαντες ἐλπίδι ἐξηπάτηντο, καὶ κοινὸν ἀποφαίνοντες [t] πόλεμον, εἰ κοινῇ χρήσεται γνώμῃ πᾶσα Τυῤῥηνία τοῖς

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74 4 / 75 1. *Cat.* *V.C.* 272. *Var.* 274.

adorti, vi ceperunt: direptisque villis simul cum vrbe, ingenti praeda ditati abierunt. At Veientes, quum legatis Roma missis respondissent, praedones illos non a se, sed ab aliis Hetruscis missos, eos re infecta dimiserunt, nihil aequi facientes: atque legati in Veientes, praedam ex agro suo agentes, inciderunt. Senatus, hac re ex illis cognita, bellum Veientibus inferre, et ambos coss. cum exercitu in eos mittere decreuit. Reclamatum tamen est huic senatusconsulto, et multi erant, qui bellum illis inferri non patiebantur, reuocantes plebi in memoriam agri diuisionem, qua quinto ante anno a senatu decreta, publicae fidei credentes, per dolum fraudati fuerant: atque bellum fore commune iactantes, si tota Hetruria communi consensu

exemplaribus, atque etiam *Plinio*, mallem *Ortonam*. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὁρῶνα, vnde vel ὁρτῶνα, aut cum *Ptolemaeo* et *Catonis Originibus*, quas citat *Sigonius*, ὁρτῶνα legendum suspicor.

o ἦσαν *Vat.*

p Πολεμεῖν ἐψηφίσατο *Vat.*

q Ἄγειν] Ἐξάγειν *Vat.*

r Τῆς κληρ.] Τῆς τε κληρουχίας *Vat.*

s Κοινῇ] Κενῇ *Vat.*

t Post πόλεμον deest ἔσεσθαι, vel aliud verbum simile. *Sylb.*

u Cum

ὁμοεθνέσι βοηθῆσα. ὁ μὲν ἴσχυσάν γε οἱ τῶν [u] στρατιωτῶν λόγοι, ἀλλ' ἐκύρωσε καὶ ὁ δῆμος τὸ τῆς βουλῆς δόγμα, τῇ Σποριᾳ Λαρκίᾳ γνώμῃ τε καὶ παρακλήσει χρησάμενος. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆγον τὰς δυνάμεις οἱ ὕπατοι, [x] οἱ στρατοπεδευσάμενοι χωρὶς ἀλλήλων ὁ μακρὰν τῆς πόλεως· καὶ μείναντες ἡμέρας συχνὰς, ἐπειδὴ οὐκ ἀντεξῆγον οἱ πολέμιοι τὰς δυνάμεις, προνομεύσαντες αὐτῶν τῆς γῆς ὅσην ἐδύναντο πλείστην, ἀπῆγον ἐπ' οἴκους τὴν στρατιάν. ἄλλο δ' ἐπὶ τῆς τότων ὑπατείας λόγου ἄξιον οὐδὲν ἐπράχθη.

sensu populis eiusdem gentis opem ferret. Haud tamen militum verba vllum pondus habuerunt: sed senatusconsultum plebiscito etiam confirmatum est, Sp. Largii suasu et hortatu. Post haec consules copias eduxerunt, castris non longe a Veiis sorsum positis; et per multos dies ibi morati, quum hostes non prodirent, cum suis copiis agri eorum partem, quantam maximam potuerunt, depopulati, copias domum reduxerunt. Et nihil aliud memoratu dignum hisce consulibus est gestum.

Per. Iul. 4234. *Ante Chr.* 480. *Olymp.* 74 4 / 75 1. *Cat.* *V.C.* 272. *Var.* 274.

u Cum *Sylb.* et *Porto* malim στασιωτῶν, vel στασιατῶν: vt intelligamus *Tribunos*; quorum erat, non militum, senatusconsulto intercedere.

x Στρατοπεδευσάμενοι δὲ χωρὶς ἀλλήλων ὁ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως *Vat.* In *Lapi* versione, *haud procul a Veiis*; vt legisse videatur τῆς Οὐϊεντανῶν πόλεως, vt infra alicubi: alterum tamen loquendi genus etiam infra reperitur, subaudito scilicet gentili Οὐϊεντανῶν. *Sylb.*

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM

LIBER NONVS.

Τῷ δὲ μετὰ τέτες ἔτει διαφορᾶς γενομένης τῷ δήμῳ πρὸς τὴν βελὴν περὶ τῶν ἀποδειχθησομένων ὑπάτων· οἱ μὲν γὰρ ἠξίεν ἀμφοτέρες ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν προαγαγεῖν, ὁ δὲ δῆμος ἐκ τῶν ἑαυτῷ κεχαρισμένων· γνωσιμαχήσαντες πρὸς ἀλλήλες ἡ βελὴ καὶ ὁ δῆμος, [b] ἕως συνέπεισαν ἀλλήλες ἀφ' ἑκάσης μερίδος ὕπατον αἱρεθῆναι· καὶ ἐπιδείκνυται Καίσων μὲν

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat. V.C.* 273. *Var.* 275.

Sequenti anno discordia inter plebem et senatum de coss. creandis orta, (patricii enim vtrumque consulem ex optimatibus fieri volebant; plebs vero ex popularibus et sui studiosis) post mutuas concertationes tandem mutua suasione inter eos conuenit, vt ex vtraque parte consul crearetur: creatique sunt, a senatu

a In *Lapi* versione sequens argumentum habemus: *Liber Antiquitatis nonus, quem scripsit Dionysius, Alexandri f. Halicarnassęus, comprehendit gesta per Romanos a primo anno Olympiadis* LXXV. *et a Coss. Caesone Fabio iterum et Sp. Furio, quo tempore Xerxes, Darii f. in Graeciam duxit exercitum. Bellum habet cum Veientibus, Fabiorum fatum, Seruilii egregiam defensionem, contentiones vrbanas, Appii filii fatum, bellum rursus cum Aequis et Volscis, actiones senatus. Anni sunt* XX.

Caes. Fabio II, *et Sp. Furio coss. turbae domi ac foris.*

b Nisi τέλος legamus pro ἕως structura pendebit. *Lapus* hoc modo: *postremo alteri alteri persuasere.* τέλος autem pro τὸ τελευταῖον, *tandem*, tum hic nostrum

Φάβιος τὸ δεύτερον ὑπὸ τῆς βελῆς, ὁ τὸν Κάσσιον ἐπὶ τῇ τυραννίδι κρίνας, Σπόριος δὲ [c] Φούριος ὑπὸ τῶν δημοτικῶν, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ πέμπ]ης ὀλυμπιάδος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Καλλιάδε, καθ' ὃν χρόνον [d] ἐστράτευσε Ξέρξης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ἅμα δὲ παρειληφότων αὐτῶν τὴν ἀρχὴν, Λατίνων τε πρέσβεις ἦκον ἐπὶ τὴν βελὴν, δεόμενοι πέμψαι σφίσι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων μετὰ δυνάμεως, ὃς ἂν ἐάσει προσωτέρω χωρεῖν τὴν Αἰκανῶν καταφρόνησιν· καὶ Τυρρηνία πᾶσα ἠγγέλλετο κεκινημένη, καὶ ὁ διὰ μακρᾶ χωρήσασα εἰς πόλεμον. συνήχθη γὰρ εἰς κοινὴν ἐκκλησίαν τὸ ἔθνος· καὶ πολλὰ Οὐϊεντανῶν δεηθέντων [f] συναίρεσθαι σφίσι τὰ κατὰ Ῥωμαίων πολέμε, τέλος [g] ἐξήνεγκαν ἐξεῖναι τοῖς βελομένοις Τυρρηνῶν μετέχειν τῆς [h] στρατείας· καὶ ἐγένετο χεὶρ ἀξιόμαχος ἡ τοῖς Οὐϊεντανοῖς [i] ἐκσίως τὰ πολέμε συναιρομένη. ταῦτα μαθόντι τοῖς ἐν τέλει Ῥωμαίων ἔδοξε

a senatu quidem Caeso Fabius iterum, qui Cassium tyrannidis reum peregerat; a plebe vero Sp. Furius, septuagesima quinta olympiade, archonte Athenis Calliade, quo tempore Xerxes expeditionem in Graeciam fecit. Simulatque autem hi magistratum inierunt, legati Latini ad senatum venerunt, petentes, vt alter consul cum exercitu ad se mitteretur, qui nimiam Aequorum insolentiam compesceret: et tota Hetruria commota, et breui ad arma ventura nunciabatur. Eius enim gentis commune concilium conuocatum fuerat: et quum Veientes multis precibus petiissent, vt se ad belli societatem contra Romanos adderent, tandem decretum est, licere Hetruscis, qui vellent, ire ad eam militiam. itaque Veientes ad eam belli societatem manum non contemnendam contraxerunt. His rebus cognitis, placuit magistratibus Romanorum, vt exer-

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat. V.C.* 273. *Var.* 275.

ster vsurpat p. 1719. v. 10. tum *Aristoteles* frequentissime. Si ἕως retineamus, ἐγνωσιμάχησαν erit reponendum. *Port.*

c Φούριος *Vat.*

d Ἐστρατοπέδευσε] ἐστράτευσε malit *Portus.*

e Omittit *Vat.*

f Συναίρασθαι *Vat.*

g Ἐξήνεγκεν *Vat.*

h Στρατιᾶς] Magis proprie στρατείας. *Sylb.*

i Ἐκσίως τὰ πολέμε συναραμένη *Vat.* vulgatis deest aduerbium.

στρατιάς τε καταγράφειν, καὶ τὲς ὑπάτας ἀμφοτέρας ἐξιέναι· τὸν μὲν Αἰκανοῖς τε πολεμήσοντα, καὶ Λατίνοις τιμωρὸν ἐσόμενον· τὸν δ' [k] ἐπὶ Τυρρηνίας ἄξοντα τὰς δυνάμεις. ἀντέπραττε δὲ πρὸς ταῦτα Σπόριος [l] Σικίλιος τῶν δημάρχων εἷς· καὶ συνάγων εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον ὀσημέραι, τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ὑποσχέσεις ἀπήτει παρὰ τῆς βουλῆς, καὶ ἀδὲν ἔφη συγχωρήσειν [m] ἐπὶ τῶν πολεμίων, ἕτε τῶν κατὰ πόλιν ὑπ' αὐτῆς ψηφιζομένων ἐπιτελεσθῆναι, ἐὰν μὴ τὲς δέκα ἄνδρας ἀποδείξωσι πρῶτον ὁρισὰς τῆς δημοσίας χώρας, καὶ διέλωσι τὴν γῆν, ὡς ὑπέσχοντο, τῷ δήμῳ. ἀπορεμένη δὲ τῇ βουλῇ καὶ ἀμηχανώσῃ, τί χρὴ ποιεῖν, Ἄππιος Κλαύδιος ὑποτίθεται σκοπεῖν, ὅπως διαφήσεται τὰ τῶν ἄλλων [n] δημάρχων πρὸς αὐτὸν, διδάσκων, [o] ὅτι τὸν κω-

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 1/2. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

exercitus conſcriberentur, et ambo conſules exirent: alter quidem bellum cum Aequis geſturus, et Latinis opem laturus; alter vero in Hetruriam copias ducturus. His vero intercedebat Sp. Icilius, vnus e tribunorum collegio: et, plebem ad concionem quotidie conuocans, promiſſam agrorum diuiſionem a ſenatu repetebat; et dicebat, ſe non paſſurum fieri, quidquam eorum, quae ipſe vel contra hoſtes, vel in vrbe facere decreviſſet, niſi prius decemuiros agri publici finitores creaſſet, agrumque promiſſum plebi diuiſiſſet. Hic haerentem ſenatum et conſilii inopem App. Claudius ſubmonuit, daret operam, vt, *diſſidio inter tribunos excitato*, alios ab ipſo alienaret; docens, eum,

k Sic in fine praeced. libri ἀπῆγεν ἐπ' οἶκα. iterum p. 1743. v. 6. cum accuſ. dicit ἐξήει ἐπὶ Τυρρηνούς. vtrumque ſtructurae genus alibi habemus. *Sylb.*

l Σικίνιος in *Cod. Rom.* In *Lapi* verſione et vulgatis *Liuii* editionibus *Licinius*. cum *Gelenio* et *Sigonio* malim Ἰκίλιος. *Sylb.*

m Οὔτε τῶν ἐπὶ πολεμίων legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit: *aut ex iis, quae aduerſus hoſtes*. Sed rectius fortaſſe: οὐδὲν συγχωρήσειν ἔτι ἕτε τῶν πολεμίων, ἕτε τῶν κατὰ πόλιν. frequentiſſime ſupra πολέμια pro πολεμικὰ vſurpatum. *Sylb.*

n Vox δημάρχων deſideratur in *Ed. Steph.* eam tamen agnoſcunt *Codd. Rom.* et *Vat.*

o Illud ὅτι ſuperfluum eſt, aut per enallagen infinitum ei verbum

λύοντα καὶ ἐμποδὼν γινόμενον τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς, ἱερὸν ὄντα, καὶ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν [p] ἔχοντα, ταύτην ἄλλως οὐκ ἔστι παῦσαι τῆς δυναστείας, ἐὰν μή τις ἕτερος τῶν ἀπὸ τῆς ἴσης τιμῆς, καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἐχόντων, τἀναντία πράττῃ, καὶ οἷς ἂν ἐκεῖνος ἐμποδὼν γένηται, ταῦτα μὴ κωλύῃ. συνεβούλευέ τε τοῖς αὖθις παραληψομένοις τὴν ἀρχὴν ὑπάτοις τοῦτο πράττειν, καὶ σκοπεῖν, ὅπως ἕξουσί τινας ἀεὶ τῶν δημάρχων οἰκείους σφίσι καὶ φίλους· μίαν εἶναι λέγων τῆς ἐξουσίας τὸ ἀρχεῖν κατάλυσιν, ἐὰν σασιάζωσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνδρες. 10

Ταύτην εἰσηγησαμένου τὴν γνώμην Ἄππιου, δόξαν- 11.
τες αὐτὸν ὀρθῶς παραινεῖν οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἄλλων

eum, qui ſenatuſconſulto intercedebat, eſſe ſacroſanctum, et ex ipſis legibus hanc intercedendi poteſtatem habere, eumque pro ſui magiſtratus poteſtate res impedire poſſe, quibuſcunque ipſe interceſſerit. Itaque ſuadebat conſulibus, qui in poſterum magiſtratum eum eſſent accepturi, hoc agerent, darentque operam, vt ſemper aliquos de tribunis ſibi conciliarent, amicoſque haberent: dicebatque, hanc vnam eſſe rationem huius magiſtratus poteſtatis euertendae, ſi tribuni inter ſe diſſiderent.

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 1/2. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

Ea ſententia ab Appio dicta, conſules et alii primores, rati, placet, ita ſcripſiſſe *Dionyſium*: διδάσκων, ὅτι τὸν κωλύοντα καὶ ἐμποδὼν γινόμενον τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς ἱερὸν ὄντα καὶ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντα [οὐκ ἄλλος τις ἐπισχεῖν δύναται, ἀλλ' ἢ ἕτερος δήμαρχος. ὧ μόνῳ ἔξεστι] τἀναντία πράττειν. *Caſaub.*

verbum tributum eſt pro finito, quod de ὡς quoque paullo ante monui ad p. 1730. v. 5. *Sylb.* Si retineatur ὅτι, dicendum eſt, ὅτι ὁ κωλύων καὶ ἐμποδὼν γινόμενος τοῖς δόγμασι τῆς βουλῆς ἱερὸς ἐστι καὶ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν ἔχει τἀναντία πράττειν. *Port.* Sententia huiuſmodi eſſe debet: docuiſſe Appium collegas, nullam aliam eſſe rationem, qua infringi poſſint conatus tribunorum plebis, qui eſſet ſacroſanctus magiſtratus, quam ſi tribuno tribunus ſe opponeret. Igitur, donec alia certior lectio alicunde prodeat, fingamus, ſi

p Plenius in *Cod. Vat.* ἔχοντες ταύτην ἄλλως οὐκ ἔξεστι παῦσαι τῆς δυναστείας, ἐὰν μή τις ἕτερος τῶν ἀπὸ τῆς ἴσης τιμῆς καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τἀναντία πράττει, καὶ οἷς ἂν ἐκεῖνος ἐμποδὼν γίνῃ, ταῦτα κωλύειν. Vulgatae ſic dant: νόμῳ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντα τἀναντία πράττειν, καὶ οἷς ἂν ἐκεῖνος ἐμποδὼν

οἱ δυνατώτατοι, [q] πολλῇ θεραπείᾳ διεπράξαντο τὰς τέτ]αρας ἐκ τῶν δημάρχων οἰκείας τῇ βουλῇ [r] γίνεσθαι, οἱ δὲ τέως μὲν λόγῳ μεταπείθειν τὸν [s] Σικίλιον ἐπεχείρουν ἀποσῆναι τῶν περὶ τῆς κληρουχίας πολιτευμάτων, ἕως οἱ πόλεμοι λάβωσι τέλος· ὡς δ' ἠναντιοῦτο, καὶ διώμνυτο, λόγον τε τὸν [t] αὐθαδέστερον εἰπεῖν ἐτόλμησε, τῷ δήμῳ παρόντος, ὅτι μᾶλλον ἂν [u] βούλοιτο Τυῤῥηνοὺς καὶ τοὺς ἄλλους πολεμίους κρατήσαντας τῆς πόλεως ἐπιδεῖν, ἢ τοὺς κατέχοντας τὴν χώραν τὴν δημοσίαν ἀφεῖναι, δόξαντες ἀφορμὴν εἰληφέναι καλὴν πρὸς αὐθάδειαν τοσαύτην [x] τῷ ἐναντία λέγειν τε καὶ πράττειν, ἀδὲ τῷ δήμῳ τὸν λόγον ἡδέως δεξαμένῳ, κωλύσειν αὐτὸν ἔφησαν· καὶ φανερῶς ἔπραττον, ὅσα [y] τῇ βουλῇ τε καὶ τοῖς ὑπάτοις [z] δοκοίη. μονωθεὶς δὲ Σικίλιος ὀλίγους ἔτι κύριος ἦν.

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

rati, eum recte monere, ſumma contentione effecerunt, vt quatuor e tribunis ſenatui fauerent, qui aliquamdiu variis rationibus Icilium ab actionibus agrariis auertere conati ſunt, donec finis bellis impoſitus eſſet. Sed quum ille ipſis aduerſaretur, et deieraret, et praeſente populo ſuperbiſſimam vocem edere auſus fuiſſet, malle ſe Hetruſcos caeteroſque hoſtes vrbe potitos videre, quam eos, qui agrum publicum occuparent, dimittere, exiſtimarunt, ſe praeclaram nactos occaſionem tantae arrogantiae, tum dictis, tum factis, aduerſandi, et, quum vel ipſa plebs eo dicto fuiſſet offenſa, ſe ei intercedere dixerunt: et aperte, quidquid ſenatui et conſulibus viſum fuerat, faciebant. Icilius vero, ab omnibus deſtitutus, nullam amplius poteſtatem habebat.

Poſt

δῶν γένηται, ταῦτα κωλύειν. συνεβούλευέ τε —

q Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* πολλῇ θερατείᾳ διεπράξαντο. vulgatae dant π. δυνατείᾳ διεπ.

r Γενέσθαι *Vat.*

s In *Cod. Rom.* Σικίνιον. verum Σικίλλιον habet *Vat.* mendoſe procul dubio pro Ἰκίλλιον. Vide p. 1740. v. 5.

t Malim αὐθαδέστατον. *Sylb.*

u Perperam in *Ed. Steph.* βούλοιντο.

x Vel τἐναντίον legendum, vel τἀναντία. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τῷ ἐναντία λέγειν. vulgatae dant τἐναντία λέγειν.

y Τῇ βουλῇ τε καὶ τοῖς *Vat.* vulg. τῇ βουλῇ ἢ τοῖς ὑπ.

z In *Ed. Steph.* mendoſe δοκεῖν. noſtrum δοκοίη eam ſyntaxeos habet rationem, qua ὅσα δέοι

μετὰ τοῦτο ἡ στρατιὰ κατεγράφετο, καὶ ὅσων ἐδεῖτο τῷ πολέμῳ, πάντα ὑπηρετεῖτο, τὰ μὲν ἐκ τῶν δημοσίων, τὰ δ' ἐκ τῶν ἰδίων, ἁπάσῃ προθυμίᾳ· καὶ διὰ τάχους οἱ ὕπατοι, διακληρωσάμενοι τὰ στρατεύματα, ἐξῆεσαν· Σπόριος μὲν [a] Φούριος ἐπὶ τοὺς Αἰκανῶν πόλεις· Καίσων δὲ Φάβιος ἐπὶ Τυῤῥηνούς. Σποῤῥίῳ μὲν ἓν ἅπαντα κατὰ νοῦν ἐχώρησεν, ἀχ ὑπομεινάντων εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τῶν πολεμίων, καὶ πολλὰ ἐκ τῆς [b] στρατείας ἐξεγένετο χρήματά τε καὶ σώματα λαβεῖν. ἐπῆλθε γὰρ ὀλίγῳ δεῖν πᾶσαν, ὅσην οἱ πολέμιοι [c] γῆν κατεῖχον, ἄγων καὶ φέρων· καὶ τὰ λάφυρα τοῖς στρατιώταις ἅπαντα ἐχαρίσατο. δοκῶν [d] δὲ καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον εἶναι φιλόδημος, ἔτι μᾶλλον ἐκ ταύτης τῆς στρατηγίας ἐθεράπευσε τὸ πλῆθος. καὶ [e] ἐπειδὴ παρῆλθεν ὁ χρόνος τῆς στρατείας, ἄγων τὴν δύναμιν ὁλόκληρόν τε καὶ ἀπαθῆ, χρήμασιν εὔπορον κατέστησε [f] τὴν πατρίδα.

Poſt haec exercitus conſcriptus, et quidquid ad bellicos vſus erat neceſſarium, partim ex publico, partim a priuatis, omni alacritate ſuppeditabatur: et conſules, celeriter inter ſe ſortiti exercitus, ad bellum iuerunt; Sp. Furius in Aequos, Caeſo Fabius in Hetruſcos. Spurio autem omnia ex animi ſententia ſucceſſerunt, hoſtibus cum eo congredi non auſis; eique contigit, vt in hac expeditione multas pecunias mancipiaque caperet. nam ferę totum hoſtium agrum peruagatus eſt, res agens ferenſque, omnemque praedam militibus conceſſit. et quum ante plebis ſtudioſus haberetur, multo magis in hac expeditione multitudinis fauorem ſibi conciliauit: exactoque militiae tempore, copias integras, et nulla clade affectas, et pecuniis ditatas in patriam reduxit.

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

At

δέοι p. 1744. v. 5. quae ſi minus placeat, indicatiue legendum δοκεῖ. *Sylb.*

a Φούριος et ſupra p. 1739. v. 2.

b Magis proprie στρατείας. *Sylb.* vulgatae dant στρατιᾶς.

c Χώραν κατεῖχον *Vat.*

d Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* in *Ed. Steph.* δοκῶν καὶ etc.

e Male in *Ed. Steph.* ἐπειδήπερ ἦλθεν.

f ἐπὶ [quod in vulg. ante τὴν legitur] ex *Cod. Rom.* additum. *Sylb.* deſideratur in *Cod. Vat.*

111. Καίσων δὲ Φάβιος, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ἐδενὸς χεῖρον στρατηγήσας, ἀφῃρέθη τὸν ἐκ τῶν ἔργων ἔπαινον, παρ' ἐδὲν ἁμάρτημα ἴδιον, ἀλλ' ὅτι τὸ δημοτικὸν [g] ἐκ εἶχεν εὐμενὲς, ἐξ οὗ τὸν ὕπατον Κάσσιον ἐπὶ τυραννίδι κρίνας ἀπέκτεινεν. οὔτε γὰρ, ὅσα δέοι σὺν τάχει στρατηγῶ κελεύσαντι τοὺς ὑπηκόους πειθαρχεῖν, [h] οὐδ' ὅσα τῷ προθύμῳ, καὶ ἐν πρέποντι χρησαμένους βίᾳ, κατασχεῖν, οὐδ' ὅσα λάθρα τῶν ἀντιπολεμίων χωρία εἰς πλεονεξίαν εὔθετα σφετερίσασθαι, οὔτ' ἄλλο πράττειν οὐδὲν ἕτοιμοι ἦσαν, ἐξ οὗ [i] τιμήν τινα, ὧν ἐστρατήγει, καὶ δόξαν ἀγαθὴν ἐξοίσεσθαι ἔμελλε. [k] καὶ τὰ ἄλλα μὲν αὐτῶν, οἷα ὑβρίζοντες τῷ ἡγεμόνι διετέλουν, [l] ἐκείνῳ τε ἧττον λυπηρὰ ἦν, καὶ τῇ πόλει [m] βλάβης οὐ μεγάλης ἄξια· [n] οἷον δὲ τελευτῶντες ἐξειργάσαντο, κίνδυνον οὐ μικρὸν ἤνεγκε, καὶ πολλὴν αἰσχύνην ἀμφοῖν. γενομένης γὰρ παρατάξεως ἐν τῷ μεταξὺ τῶν λόφων, ἐφ' οἷς ἦσαν ἐστρατοπεδευκότες ἀμφότεροι, πάσῃ τῇ παρ' ἑκατέρων δυνάμει, πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἀποδειξάμενοι, καὶ τοὺς πολεμίους ἀναγκάσαντες [o] ἄρξαι φυγῆς, οὔτ' ἠκολούθησαν ἀπιοῦσι, τοῦ στρατηγοῦ πολλὰ κελεύοντος, οὔτε παραμείναντες ἐκπολιορκῆσαι τὸν χάρακα ἠθέλησαν, ἀλλ' ἐάσαντες ἀτελὲς ἔργον καλὸν, ἀπῆσαν εἰς τὴν αὑτῶν [p] στρατοπεδείαν. [q] ἐπιχειρησάντων δ' αὐτοκράτορα τὸν ὕπατον ἀναγορεῦσαί τινων, μέγα ἐμβοήσαντες [r] ἀθρόοι κακίζουσι τῇ τε φωνῇ τὸν ἡγεμόνα, καὶ ἐλοιδόρουν ὡς πολλοὺς σφῶν καὶ ἀγαθοὺς

Per. Iul. 4235. Ante Chr. 479. Olymp. 75 ½. Cat. V.C. 273. Var. 275.

At Caeſo Fabius, alter conſul, licet egregie omnibus muneribus imperatoriis fuiſſet perfunctus, tamen rerum geſtarum laude fraudatus fuit, ob nullum ſuum peccatum, ſed quod exercitui exoſus eſſet, ex quo Caſſium conſulem, tyrannidis affectatae damnatum, ſupplicio extremo affecerat. Nam neque ad imperatoris imperia celeriter exſequenda, quibus milites morigeros eſſe oportet, neque ad eas res per vim occupandas, in quibus *militum* alacritas et officium honeſtum requiritur, neque ad loca, quae opportuna eſſent, et quae ad belli commoda facerent, clam hoſtibus in poteſtatem redigenda, neque ad aliud quidpiam agendum parati erant, vnde ille aliquem honorem et bonam exiſtimationem ob res a ſe in ſua praetura geſtas relaturus eſſet. reliqua tamen eorum perpetua inſolentia in imperatorem ſuum illi minus moleſta erat, et reipublicae non admodum noxia: ſed poſtremum eorum facinus vtriſque ingentem ignominiam cum non mediocri periculo coniunctam attulit. Quum enim vtrique totis viribus proelium acie inſtructa commiſiſſent, in eo ſpatio, quod erat medium inter *duos* colles, vbi vtrique caſtra habebant, quumque iſti multa et egregia facinora edidiſſent, et hoſtes initium fugae facere coëgiſſent, nec eos abeuntes perſequuti ſunt, quamuis imperator vehementer ipſis inſtaret, nec remanere et caſtra expugnare voluerunt, ſed relicto imperfecto opere praeclaro in ſua caſtra rediérunt. Quum autem nonnulli eum ſummum imperatorem appellare coepiſſent, magnis clamoribus caeteri omnes conuicia in ducem iactabant, et contumelioſis verbis in eum inuehebantur, quaſi ob

[g] Οὐκ εἶχεν μένον *Vat.*

[h] οὐδ' ὅσα τῷ προθύμῳ *Vat.* vulgatis deeſt τῷ.

[i] Τιμήν τινα ὁ στρατηγὸς καὶ δόξαν, etc. in *Cod. Vat.*

[k] Καὶ τἄλλα αὐτῶν ὅσα ὑβρίζοντες *Vat.* illud ὅσα pro οἷα maluit etiam *Sylb.*

[l] Ἐκείνῳ δὲ ἧττον *Vat.* vulgatae particulam omittunt.

[m] Nota βλάβης ἄξια, pro, *in clade reputanda*; vel βλάβης αἰτια, vt alibi paullo infra. *Sylb.* Si codex mendo caret, ἄξιον βλάβης pro βλαβερὸν, et ἄξιον μεγάλης βλάβης pro μεγάλως βλαβερόν. *Port.*

[n] Οἱ τελευτῶντες *Vat.*

[o] Ἄρξαι φυγῆς *Vat.* vulg. ἄρξασθαι φ.

[p] Στρατοπεδίαν [quod vulgatae dant] ferri poteſt, ii a στρατόπεδον deriuetur. infra habemus στρατοπεδείαν a verbo στρατοπεδεύεσθαι: itidemque ſupra aliquoties. *Sylb.*

[q] In *Rom. Cod.* ἐπιχειρήσαντες δὲ αὐτοκράτορα ἀναγορεῦσαι, τινῶν μέγα ἐμβοησάντων. Sed melius vulgata ſcriptura retenta legemus μέγα ἐμβοήσαντες. *Lapus* hoc modo legiſſe videtur: ἐπιχειρήσαντος δὲ αὐτοκράτορος ἀναγορεῦσαί τι, μέγα ἐμβοήσαντες etc. nam vertit: *aggreſſo autem imperatore quaedam pronunciare, exclamantes alte multi* etc. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἐπιχειρησάντων δὲ αὐτοκράτορα τὸν ὕπατον ἀναγορεῦσαί τινων etc. [vulgatae dant ἐμβοησάντων. eaedem vocabula τὸν ὕπατον omittunt.]

[r] Ἀθρόοι κακιζώσῃ τε φωνῇ τὸν ἡγεμόνα ἐλοιδόρων *Vat.*

ἀπολωλεκότα δι' ἀπειρίαν τοῦ στρατηγεῖν· καὶ ἄλλη πολλῇ βλασφημίᾳ καὶ ἀγανακ]ήσει χρησάμενοι, λύειν τὸν χάρακα, καὶ ἀπάγειν σφᾶς εἰς τὴν πάλιν ἠξίουν, ὡς οὐχ ἱκανοὺς ἐσομένους, ἐὰν ἐπίωσιν οἱ πολέμιοι, δευτέραν ὑπομεῖναι μάχην. καὶ ἅτε μεταδιδάσκοντος ἐπειθοντο τοῦ ἡγεμόνος, ἅτ' ὀλοφυρομένου καὶ ἱκετεύοντος ἔπασχόν τι πρὸς τὰς δεήσεις, οὔτ' ἀπειλὰς καὶ [s] ἀνατάσεις, ὁπότε καὶ ταύταις χρήσαιτο, δι' εὐλαβείας ἐλάμβανον, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα τραχυνόμενοι ταῦτα, διέμενον. τοσαύτη δ' ἀναρχία καὶ καταφρόνησις τοῦ ἡγεμόνος πᾶσιν ἐξ αὐτῶν παρέστη, ὥστε περὶ μέσας νύκ]τας ἐξαναστάντες, τάς τε σκηνὰς ἔλυον, καὶ τὰ ὅπλα ἀνελάμβανον, καὶ τοὺς τραυματίας ἐβάσταζον, οὐδενὸς κελεύσαντος.

Ταῦτα ὁ στρατηγὸς μαθὼν, ἠναγκάσθη πᾶσι δῆναι τὸ παράγγελμα τῆς ἐξόδου, δείσας τὴν ἀναρχίαν αὐτῶν καὶ τὸ θράσος. οἱ δ', ὥσπερ ἐκ φυγῆς ἀνασωζόμενοι, τάχει πολλῷ συνάπ]τουσι τῇ πόλει περὶ τὸν

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

ob imperatoriae artis imperitiam multos et fortes viros de ſuis amiſiſſet; poſt alia multa maledicta, et verba indignationis plena, poſtulabant, vt, ſolutis caſtris, ſe in vrbem reduceret, quod dicerent, ſe ad proelium redintegrandum idoneos non fore, ſi hoſtis contra ſe veniſſet, neque ducis admonitionibus mouebantur, neque eius luctu ſupplicibuſque precibus vllo modo tangebantur, neque grauibus minis, quas ipſis intentabat, ſi quando et his vſus fuiſſet, terrebantur; ſed his omnibus magis ac magis exacerbati in ſua pertinacia perſeuerabant. Tanta autem fuit eorum omnium contumacia, et ducis contemtio, vt circa mediam noctem ſurgentes tentoria refigerent, et arma corriperent, et ſaucios nullo iubente abſportarent.

His cognitis, imperator coactus fuit omnibus profectionis ſignum dare, metuens eorum contumaciam et audaciam. illi vero, quaſi ex fuga ſeruati, ingenti celeritate ſub diluculum ad vrbem proxime

s Nota hic ἀνατάσεις pro *minarum intentationes*, ſeu (vt *Lapus* vertit) *ingentes commi-nationes*. *Sylb.* Ἀπειλὰς καὶ ἀνατάσεις pro ἀπειλὰς ἀνατεινομένας. *Port.*

t In

ὄρθρου. καὶ οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀγνοήσαντες, ὅτι φίλιον ἦν στράτευμα, ὅπλα τ' ἐνεδύοντο, καὶ ἀλλήλους ἀνεκάλουν, ἥ τ' ἄλλη πόλις, ὡς ἐπὶ συμφορᾷ μεγάλῃ, ταραχῆς ἐγεγόνει μεστὴ καὶ θορύβου· καὶ ὑ πρότερον ἀνέῳξαν αὐτοῖς τὰς πύλας οἱ φύλακες, [t] ἢ ἕως ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, καὶ γνωσθῆναι τὸ οἰκεῖον στράτευμα. ὥστε πρὸς τῇ αἰσχύνῃ, ἣν ἐκ τῆ καταλιπεῖν τὸν χάρακα ἠνέγκαντο, καὶ κίνδυνον ὑ τὸν ἐλάχιστον αὐτὺς ἀναῤῥίψαι, σκότους ἀπιόντας διὰ τῆς πολεμίας ἀτάκ]τως. εἰ γ' ἔν τοῦτο καταμαθόντες οἱ πολέμιοι [u] ἐκ παντὸς ἀπιῶσιν αὐτοῖς ἠκολούθησαν, ὁδὲν ἂν ἐκώλυσεν ἅπασαν ἀπολωλέναι τὴν στρατιάν. τῆς δ' ἀλόγε ταύτης ἀπάρσεως ἡ φυγῆς, τὸ πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐκ τῆ δήμε μῖσος, ὥσπερ ἔφην, αἴτιον ἦν, καὶ ὁ φθόνος τῆς ἐκείνε τιμῆς, ἵνα μὴ θριάμβε καταγωγῇ κοσμηθεὶς ἐπιφανέστατος γένηται. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ μαθόντες οἱ Τυῤῥηνοὶ τὴν ἄπαρσιν τῶν Ῥωμαίων, νεκρές τ' αὐτῶν ἐσκύλευσαν, καὶ τὰς τραυ-

Per. Iul. 4235. *Ante Chr.* 479. *Olymp.* 75 ½. *Cat.* *V.C.* 273. *Var.* 275.

proxime acceſſerunt. Cuſtodes vero, qui ſtabant ad moenia, quum ignorarent, amicum eſſe exercitum, arma induebant, et alii alios vocabant, et reliqua ciuitas, quaſi magna clade accepta, pauoris et tumultus plena erat: nec prius ipſis portas aperuerunt cuſtodes, quam lux clara iam eſſet, et domeſticae legiones agnoſcerentur. Itaque, praeter ignominiam deſertorum caſtrorum, in periculum etiam non minimum ſe ipſi coniecerunt, qui nullo ordine ſeruato noctu per hoſticum abiiſſent. Si enim hoſtes, hac re cognita, eos quauis ratione abeuntes inſequuti fuiſſent, nihil vetuiſſet, quin totus exercitus internecione deletus eſſet. Huius autem temerarii diſceſſus, ſiue fugae cauſſa fuit (vt dixi) odium, quo plebs proſequebatur ducem, et quod ei honorem inuideret, ne, triumpho decoratus, illuſtriſſimus fieret. Poſtridie vero Hetruſci, cognito Romanorum diſceſſu, et eorum cadauera ſpoliarunt, et ſaucios ſuſtulerunt ac abſpor-

t In *Cod. Vat.* ἢ λαμπράν τε ἡμέραν γενέσθαι. a vulgatis abeſt ἢ.

u Ἐκ παντὸς omiſerunt *Lapus* et *Gelenius*, vt ſuſpectum. quod, ſi mendo caret, ſignificabit, *omnibus modis, totis viribus*. Sed verius fortaſſe ἐκ ποδὸς, *e veſtigio*. *Sylb.*

* Πολλαὶ

ματίας ἀράμενοι ἀπήνεγκαν, τάς τε καταλειφθείσας ἐν τῷ χάρακι κατασκευάς· [x] πολλαὶ δ' ἦσαν, ὡς εἰς χρόνιον παρεσκευασμέναι πόλεμον· διεφόρησαν· καὶ [y] ὡς δὴ κρατοῦντες, τῆς χώρας τῶν πολεμίων τὴν ἐγγυτάτω λεηλατήσαντες, ἀπῆγον τὴν στρατιάν.

5 v. Οἱ δὲ μετὰ τούτους ἀποδειχθέντες ὕπατοι, [z] Γάϊος Μάλλιος καὶ Μάρκος Φάβιος τὸ δεύτερον ἄρχειν αἱρεθεὶς, ψήφισμα τῆς βουλῆς ποιησαμένης στρατὸν ἐξάγειν ἐπὶ τὴν Οὐϊεντανῶν πόλιν, [a] ὅσον ἂν πλεῖστον δυνηθῶσι, 10 πρῴθησαν ἡμέραν, ἐν ᾗ τὸν κατάλογον ποιήσεσθαι ἔμελλον τῆς στρατιᾶς. γενομένης δ' αὐτοῖς ἐμποδὼν ἐπὶ κωλύσει τῆς καταγραφῆς ἑνὸς τῶν δημάρχων, Τιβερίου Ποντοφικίου, τὸ περὶ τῆς κληρουχίας ψήφισμα ἀνακαλεμένου, θεραπεύσαντες τῶν συναρχόντων αὐτοῦ [b] τινας, ὥσπερ

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276. *Cn. Manlio et Marco Fabio* II. *coss. bellum Veientanum.*

abſportarunt, et impedimenta in caſtris relicta (multa autem erant, vt in diuturni belli vſum parata) diripuerunt; et quaſi victores, finitimum ac proximum agrum hoſtium populari, copias abduxerunt.

Anni ſequentis conſules, C. Manlius et M. Fabius iterum, facto ſenatuſconſulto, vt copias, quantas maximas poſſent, contra Veientes educerent, diem dixerunt, qua exercitum eſſent conſcripturi. ſed quum Tib. Pontificius, vnus e tribunis, illi militum conſcriptioni intercederet, et ſenatuſconſulti de agro diuidendo facti mentionem denuo faceret, conſules, nonnullis eius collegis benigne appellatis et ſibi conciliatis, vt a ſuperioribus

x Πολλαὶ δ' ἦσαν ἐσκευασμέναι ὡς *Vat.*

y In *Ed. Steph.* ὡς δημοκρατοῦντες: nihil ad rem. In *Rom. Cod.* ὡς δὴ κρατοῦντες τῆς χώρας τῶν πολεμίων. Sed verius fortaſſe ὡς ἤδη κρατοῦντες, retenta in caeteris vulgata lectione. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὡς δημοκρατοῦντες τῆς χώρας. vulgatae dant τὴν χώραν.

z Iuxta *Lapi* et *Gelenii* verſiones [et *Cod. Vat.*] Γναῖος Μάλλιος. vt eſt apud *Liuium*, *Diodorum*, et *Caſſiodorum*. *Sylb.*

a Πλεῖστον (mox ſequens) redundare exiſtimat *Sylb.* Verum rectius in *Vat.* et *Lapi Cod.* ὅσον ἂν πλεῖστον δυνηθῶσι, *copias quantas maximas poſſent.* vulgatae dant βουληθῶσιν.

b In *Ed. Steph.* τινες, mendoſe; vt arguit etiam *Lapi* verſio: *colentes collegarum eius quoſdam.*

c Τάγματα

ἐποίησαν οἱ πρὸ αὐτῶν ὕπατοι, διέσησαν τὸ ἀρχεῖον· καὶ μετὰ τοῦτο ἐπράτ]ον ἐπὶ πολλῆς ἐξουσίας τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. γενομένης δὲ τῆς καταγραφῆς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἐξήεσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, δύο μὲν ἑκάτερος ἄγων Ῥωμαίων [c] τάγματα τῶν ἐξ αὐτῆς καταγραφέντα τῆς πόλεως, ἐκ ἐλάτ]ω δὲ ταύτης χεῖρα τὴν ὑπὸ τῶν ἀποίκων τε καὶ ὑπηκόων ἀποσαλεῖσαν. ἀφίκετο δ' αὐτοῖς παρὰ τῶν Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων ἔθνους διπλάσιον τοῦ κληθέντος ἐπικουρικοῦ. ὃ μὲν ἐχρήσαντό γε παντὶ πολλὴν δὲ χάριν αὐτοῖς εἰδέναι φήσαντες τῆς προθυμίας, ἀπέλυσαν τῆς ἀποσαλείσης δυνάμεως τὴν ἡμίσειαν. ἔταξαν δὲ καὶ πρὸ τῆς πόλεως τρίτον ἐκ δυοῖν ταγμάτων τὸν ἐν ἀκμῇ στρατὸν, φύλακα τῆς χώρας ἐσόμενον, εἴ τις ἑτέρα δύναμις πολεμίων ἐκ τοῦ ἀδοκήτου φανείη· τοὺς δ' ὑπὲρ τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον, οἷς ἔτι δύναμις ἦν ὅπλων χρήσεως, ἐν τῇ πόλει κατέλιπον, ἄκρας τε καὶ τείχη φυλάξοντας. ἀγαγόντες δὲ πλησίον τῆς Οὐϊεντανῶν πόλεως τὰς δυνάμεις, κατεστρατοπέδευσαν ἐπὶ λόφοις δυσὶν ὀλίγον ἀφεστηκόσιν ἀπ' ἀλλήλων. ἦν δὲ

ribus conſulibus factum fuerat, diſſidium in tribunorum collegio fecerunt: poſtea liberrime ſenatuſconſultum exſequebantur. Exercitu autem intra paucos dies conſcripto, contra hoſtes ſunt profecti, vterque cum duabus vrbanis legionibus, et cum non minore manu a colonis et populis ſubditis miſſa. Latini autem et Hernici populi duplo maiora auxilia, quam petita fuerant, ipſis miſerunt. Haud tamen omnibus illis copiis ſunt vſi; ſed gratias maximas illis egerunt et dimidiam copiarum miſſarum partem remiſerunt. Tertium quoque exercitum, ex duabus iuniorum legionibus, pro muris vrbis ſtatuerunt, vt agri cuſtos eſſet, ſi quae nouae hoſtium copiae ex improuiſo apparuiſſent. Eos vero, qui militarem aetatem excedebant, quorum vires ad vſum armorum adhuc erant idoneae, in vrbe ad arcium et murorum cuſtodiam reliquerunt. Copiis autem ad Veios vrbem admotis, caſtra in duobus collibus non multum inter ſe diſtantibus poſuerunt.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

c Τάγματα τῶν ἐξ αὐτῆς καταγραφέντων *Vat.* vulgatis deeſt τῶν.

d In

καὶ ἡ τῶν πολεμίων δύναμις ἐξεστρατευμένη πρὸ τῆς πόλεως, πολλή τε καὶ ἀγαθή. συνεληλύθεσαν γὰρ ἐξ ἁπάσης Τυρρηνίας οἱ δυνατώτατοι τὰς ἑαυτῶν [d] πενέστας ἐπαγόμενοι, καὶ ἐγένετο τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατῷ μεῖζον τὸ Τυρρηνικὸν ἐπ᾽ ὀλίγῳ. τοῖς δ᾽ ὑπάτοις, τό τε πλῆθος ὁρῶσι τῶν πολεμίων καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ὅπλων, πολὺ δέος ἐνέπεσε, μή ποτ᾽ ἀχ ἱκανοὶ γένωνται, σασιαζόσῃ δυνάμει τῇ σφετέρᾳ πρὸς ὁμονοοῦσαν τὴν τῶν πολεμίων ἀντιταξάμενοι, ὑπερβαλέσθαι. ἐδόκει τ᾽ αὐτοῖς ὀχυρώσαμένοις τὰ στρατόπεδα τρίβειν τὸν πόλεμον, ἐκδεχομένοις, εἴ τινα δώσει πλεονεξίας ἀφορμὴν αὐτοῖς τὸ τῶν πολεμίων θράσος ἀλογίστως καταφρονήσει ἐπαρθέν. ἀκροβολισμοὶ [e] δὴ μετὰ τοῦτο συνεχεῖς [f] ἐγίνοντο, καὶ ψιλῶν συμπλοκαὶ βραχεῖαι, μέγα δὲ ἢ λαμπρὸν ἔργον οὐδέν.

VI. Οἱ δὲ Τυρρηνοὶ ἀχθόμενοι τῇ τριβῇ τοῦ πολέμου, δει-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

runt. Hostium quoque exercitus magnus et validus castra ante vrbem habebat. nam ex tota Hetruria potentissimi quique cum suis seruis eo conuenerant, ita vt Hetruscorum copiae Romanas numero longe superarent. Consules, conspecta hostium multitudine et armorum splendore, valde timere coeperunt, ne forte, suo discordi exercitu concordibus hostium copiis opposito, victoriam minime reportare possent. Visum itaque est ipsis bellum munitis castris trahere, et exspectare, si quam rei bene gerendae occasionem hostium audacia, temeraria contemtione elata ac impulsa, sibi praeberet. Postea velitationes crebrae fiebant, et proelia leuia inter Ferentarios committebantur: sed nullum magnum aut illustre facinus edebatur.

At Hetrusci, moras belli aegre ferentes, ignauiam Romanis

d In *Ed. Steph.* πενεστὰς, oxytonως. rectius supra (p. 82. v. 3. edit. Hudſ.) πενέσται. quo accentu tum alibi quoque, tum apud *Heſychium* legitur. dicuntur autem διὰ τὸ πένεσθαι, vt ἐργάται et πελάται παρὰ τὸ ἐργάζεσθαι καὶ πελάζειν: quorum opere in rure colendo vel aliis laboribus vterentur. *Sylb.*

e Δὴ pro δὲ, quod eſt in vulgatis, habet *Vat.*

f Ἐγίνοντο *Vat.* vulg. ἐγένοντο.

g Γναίῳ Μαλλίῳ *Vat.* quo modo et ſupra, p. 1748. v. 6.

h Ἀνέστρεψε] Forſan rectius ἀνέτρεψε, vt ſupra p. 479. v. 42. [edit. Hudſ.] *Sylb.*

i Τὴν ἀπανάστασιν *Vat.* vulgo τὴν ἀπόστασιν.

λίαν τ᾽ ὠνείδιζον τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπειδὴ ἐκ ἐξήεσαν εἰς μάχην, καὶ ὡς παρακεχωρηκότων αὐτῶν σφίσι τῆς ὑπαίθρου, μέγα ἐφρόνουν. καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπήρθησαν εἰς ὑπεροψίαν τῇ ἀντιπάλῳ στρατῷ, καὶ καταφρόνησιν τῶν ὑπάτων, δόξαντες καὶ τὸ θεῖον αὐτοῖς συμμαχεῖν. τῇ γὰρ ἑτέρᾳ τῶν ὑπάτων [g] Γαΐῳ Μαλλίῳ κεραυνὸς εἰς τὸ στρατήγιον ἐμπεσὼν, τήν τε σκηνὴν διέσπασε, καὶ τὴν ἑστίαν [h] ἀνέτρεψε, καὶ τῶν πολεμιστηρίων ὅπλων τὰ μὲν ἐσπίλωσε, τὰ δὲ περιέκαυσε, τὰ δ᾽ εἰς τέλος ἠφάνισεν· ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὸν λαμπρότατον αὐτῷ τῶν ἵππων, ᾧ παρὰ τὰς ἀγῶνας ἐχρῆτο, καὶ τῶν θεραπόντων τινάς. λεγόντων δὲ τῶν μάντεων τῷ τε χάρακος ἄλωσιν προσημαίνειν τὰς θεὰς, καὶ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν ἀπώλειαν, ἀναζήσας τὴν δύναμιν ὁ Μάλλιος, ἀπῆγε περὶ μέσας νύκτας ἐπὶ τὸν ἕτερον χάρακα, καὶ μετὰ τοῦ συνάρχοντος κατεστρατοπέδευσε. μαθόντες δ᾽ ἂν οἱ Τυρρηνοὶ [i] τὴν ἀπανάστασιν τοῦ στρατηγοῦ, καὶ δι᾽ ἃς αἰτίας ἐγένετο,

manis exprobrabant, quod non prodirent in aciem; et, quasi illi campis apertis sibi cessissent, magnifice de se sentiebant. et multo magis hostium copias despicere, et consules contemnere coeperunt, elati opinione, qua et ipsum diuinum numen sibi adesse credebant. nam fulmen, delatum in alterius consulis Manlii praetorium, et ipsum tentorium discerpsit, et focum euertit, et bellica arma partim foedauit, partim ambussit, partim omnino consumsit; interfecit etiam eius equum maxime insignem, quo in proeliis vtebatur, et nonnullos famulos. Quum autem vates castrorum expugnationem, et clarissimorum virorum interitus a diis portendi dicerent, Manlius motis castris circa mediam noctem in altera castra est profectus, et copias cum collega coniunxit. Quum autem Hetrusci discessum consulis cognouissent, eiusque causas ex quibusdam captiuis

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

k Non

παρά τινων αἰχμαλώτων ἀκέσαντες, ἐπήρθησάν τε ταῖς γνώμαις ἔτι μᾶλλον, ὡς πολεμῶντος [k] τοῖς Ῥωμαίοις τῷ δαιμονίᾳ, καὶ πολλὴν εἶχον ἐλπίδα κρατήσειν αὐτῶν· οἵ τε μάντεις ἀκριβέστερον τῶν ἄλλοθί πᾳ δοκούντων ἐξητακέναι τὰ μετάρσια, πόθεν τε αἱ τῶν κεραυνῶν γίνονται βολαὶ, καὶ τίνες αὐτὰς ὑποδέχονται μετὰ τὰς πληγὰς ἀπιόντας [l] τόποι, θεῶν τε οἷς ἕκαστοι ἀποδίδονται, καὶ τίνων ἀγαθῶν ἢ κακῶν μηνυταὶ, χωρεῖν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις παρῆνων, διαιρέμενοι τὸ γενόμενον τοῖς Ῥωμαίοις σημεῖον κατὰ τάδε. ἐπειδὴ τὸ βέλος εἰς ὑπάτου σκηνὴν κατέσκηψεν, ἐν ᾗ τὸ στρατήγιον ἐνῆν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἄχρι τῆς ἑστίας ἠφάνισεν· [m] ὅλῃ προσημαίνειν τὸ δαιμόνιον τῇ στρατιᾷ τῶ χάρακος ἔκλειψιν βίᾳ κρατηθέντος, καὶ τῶν ἐπιφανεστάτων ὄλεθρον. εἰ μὲν δὴ, ἔφασαν, ἔμειναν ἐν ᾧ κατέσκηψε χωρίῳ τὸ βέλος, οἱ κατέχοντες αὐτὸ,

captiuis audiſſent, animis multo magis ſunt elati, quaſi deus Romanis bellum faceret, et magnam ſpem victoriae ab ipſis reportandae conceperunt. Et vates *Herruſci*, qui res coeleſtes longe accuratius, quam vllae aliae nationes, ſcrutari videntur, et vnde fulminum ictus proficiſcantur, et a quibus locis ea poſt ictum abeuntia excipiantur, et quibus diis ſingula attribuantur, et quid boni, aut mali portendant, ſuos ad confligendum cum hoſte hortabantur, ſic de illo prodigio Romanis oblato diſſerentes. Fulmine delato in conſulis tentorium, vbi erat praetorium, eoque toto ad focum vſque deleto, *dicebant*, hoc a numine diuino exercitui portendi, fore, vt caſtra per vim capta deſererentur, et clariſſimi viri perirent. Si igitur, inquiebant, in loco, qui a fulmine fuerat tactus, ii, qui in eo erant, manſiſſent, neque

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

k Non agnoſcit *Vat.*

l Senſus poſtulat, vt legamus, τόποι, καὶ θεῶν οἷς ἕκασοι. *Portus.* In *Cod. Vat.* τόποι θεῶν τε, οἷς etc. vnde aliquis forſan cum *Porto* (qui legit τόποι, καὶ θεῶν οἷς) locum hoc modo diſtinguendum eſſe ſuſpicaretur, τόποι, θεῶν τε οἷς etc.

m Illa ὅ δὴ [quae in vulgatis pro ὅλῃ leguntur] otioſa hic ſunt et ſuperflua. *Sylb.* Neque agnoviſſe videtur *Lapus*, qui vertit: *vſque ad aram deleuit, praeſignat numen exercitui* etc. In *Cod. Vat.* ἠφάνισεν ὅλῃ. *Portus* malit τοῦτο δὴ, vt haec cum ſuperioribus melius connectantur.

n Μετεσρα-

καὶ μὴ μετηνέγκαντο τὰ σημεῖα ὡς τὰς ἑτέρας, μιᾶς τε παρεμβολῆς ἁλώσει, καὶ ἑνὸς ὁλέθρῳ στρατῷ, τὸ νεμεσῶν αὐτοῖς δαιμόνιον ἀπεπλήρωσεν ἂν τὸν χόλον· ἐπειδὴ δὲ, σοφώτεροι τῶν θεῶν εἶναι ζητοῦντες, εἰς τὸν ἕτερον χάρακα [n] μετεστρατοπεδεύσαντο, καταλιπόντες ἔρημον τὸν τόπον, ὡς [o] ὰ τοῖς ἀνθρώποις τῷ θεῷ προδηλοῦντος τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ τοῖς τόποις, κοινὸς [p] ἅπασιν αὐτοῖς ὁ παρὰ τῷ δαίμονος ἦξει χόλος, τοῖς τ' ἀπαναισάσι καὶ τοῖς ὑποδεξαμένοις. καὶ ἐπειδὴ ἁλῶναι σφῶν τὸν ἕτερον χάρακα βίᾳ θείας ἐπιθεσπιζούσης ἀνάγκης, ὰ περιέμειναν τὸ [q] χρεὼν, ἀλλ' αὐτοὶ παρέδοσαν τοῖς ἐχθροῖς, ἐκεῖνος ὁ χάραξ ὁ [r] τὸν ἐκλειφθέντα ὑποδεξάμενος, ἀντὶ τῷ καταλειφθέντος ἁλώσεται βίᾳ κρατηθείς.

VII. Ταῦτα παρὰ τῶν μάντεων οἱ Τυῤῥηνοὶ ἀκέσαντες, μέρει τινὶ τῆς ἑαυτῶν στρατιᾶς τὴν ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ Ῥωμαίων καταλαμβάνονται στρατοπεδείαν, ὡς ἐπιτείχισμα

neque prodigia ſecum ad alios tranſtuliſſent, vnorum caſtrorum expugnatione, et vnius exercitus internecione, numen, quod illis erat inſenſum, iram ſuam ſatiaſſet. Nunc vero, quoniam, dum volunt ipſis diis ſapientiores eſſe, ſe in altera caſtra transtulerunt, loco eo deſerto, quaſi deus non hominibus, ſed locis, calamitates portenderet, tota diuina ira eos ex aequo perſequetur, tam qui diſceſſerunt, quam qui ipſos exceperunt. Et quia, diuina neceſſitate denunciante, fore, vt altera eorum caſtra expugnarentur, fatum non exſpectarunt, ſed ipſimet hoſtibus *ea* dediderunt, illa caſtra, quae alterorum caſtrorum deſertores exceperunt, pro deſertis expugnatum iri dicebant.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

Quum iſta ex vatibus audiſſent Hetruſci, parte quadam ſui exercitus caſtra a Romanis deſerta occuparunt, vt hoc vteren-

n Μετεστρατοπεδεύσαντο *Vat.* vulgatae dant actiuum, μετεστρατόπεδευσαν.

o Sic *Ouidius* Metamorph. lib. IV. de Cadmo: „*exit Conditor vrbe ſua, tanquam fortuna locorum, Non ſua ſe premeret.*„ *Sylb.*

p In *Cod. Vat.* κοινὸς ἅπασιν αὐτοῖς ὁ παρὰ etc. vulgo legitur κοινὸς ἅπας ὁ ὑπὸ τῷ δ.

q χρεὼν vſitatius. *Sylb.* vulg. χρεών.

r Μετωνυμικῶς caſtra deſerta pro ipſis caſtrorum deſertoribus ponuntur. *Port.*

s Alibi

ποιησόμενοι τῆς ἑτέρας. ἦν δὲ πάνυ ἐχυρὸν τὸ χωρίον, καὶ τοῖς ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἰοῦσι κωλύσεως ἐν καλῷ κείμενον. πραγματευσάμενοι δὲ καὶ τἆλλα, ἐξ ὧν [s] πλεονεκτήσειν τὰς πολεμίας ἔμελλον, ἐξῆγον εἰς τὸ πεδίον τὰς δυνάμεις. μενόντων δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐφ' ἡσυχίας, προσιππεύοντες [t] ἐξ αὐτῶν οἱ τολμηρότατοι, καὶ πλησίον τῷ χάρακος ἱσάμενοι, γυναῖκάς τ' ἀπεκάλεν ἅπαντας, καὶ τὰς ἡγεμόνας αὐτῶν, τοῖς δειλοτάτοις τῶν ζώων ἐοικέναι λέγοντες, ἐκάκιζον, [u] καὶ δυοῖν θάτερον ἠξίουν· εἰ μὲν ἀντιποιοῦνται τῆς περὶ τὰ πολέμια ἀρετῆς, καταβάντας εἰς τὸ πεδίον μιᾷ τὸν ἀγῶνα κρῖναι μάχῃ· εἰ δ' ὁμολογοῦσιν εἶναι κακοὶ, παραδόντας τὰ ὅπλα τοῖς κρείττοσι, καὶ δίκας ὑποσχόντας, ὧν ἔδρασαν, μηδενὸς ἔτι τῶν μεγάλων αὐτὰς ἀξιοῦν. τοῦτ' ἐποίουν ὁσημέραι· καὶ ἐπεὶ ἀδὲν ἐπέραινον, ἀποτειχίζειν αὐτὰς ἔγνωσαν, ὡς λιμῷ

Per. Iul. vterentur munimento aduersus altera castra: locus enim ille
4236. natura sua valde munitus erat, et valde opportunus ad prohi-
Ante bendos eos, qui Roma in castra venirent. Tum aliis rebus
Chr. 478. accurate comparatis, quarum ope superiores hostibus esse pos-
Olymp. sent, copias in planiciem eduxerunt. quiescentibus vero Ro-
75 2/3. manis, audacissimi quique eorum adequitantes, et propius ad
Cat. castra accedentes, eos omnes mulieres appellabant, ducesque
V.C. 274. eorum, timidissimis brutis similes esse dicentes, conuiciis pete-
Var. bant: et e duobus alterum postulabant, vel vt, si virtutem bel-
276. licam sibi vendicarent, descenderent in planiciem, et vno proe-
lio de summa rerum decernerent; vel, si faterentur, se esse ignauos, traderent arma praestantioribus, et, poenis maleficiorum persolutis, nihil praeclari amplius sibi arrogarent. Hoc quotidie faciebant: et quum nihil proficerent, eos circumuallare decre-

[s] Alibi πλεονεκτεῖν et μειονεκτεῖν cum genitiuo construit, ratione comparationis. *Sylb.*

[t] Πρὸς αὐτῶν pro παρ' αὐτῶν, *ex eorum castris.* vel legendum πρὸς αὐτὰς, *ad Romanorum castra,* nisi quis omissa praepositione genitiuum αὐτῶν cum sequente superlatiuo coniungere malit. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* ἐξ αὐτῶν.

[u] Καὶ δυεῖν θάτερον *Vat.*

* Neglexeruntque diu consules, quae fiebant. *Lapus.*

[x] Τιμῆς agnoscit etiam *Lapi* versio: *honori consulis aduersantes.* Sed aptius forsan ὀργῆς. *Sylb.*

[y] Δὴ in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod maluit etiam *Sylb.* vulg. δὲ.

προσαναγκάσοντες παρασῆναι. οἱ δ' ὕπατοι περιεώρων τὰ γινόμενα μέχρι πολλοῦ, δι' ἀνανδρίαν μὲν, ἢ μαλακίαν ἀθεμίαν· ἀμφότεροι γὰρ εὔψυχοί τε καὶ φιλοπόλεμοι ἦσαν· τὸ δὲ τῶν στρατιωτῶν ἐθελοκακόν τε καὶ ἀπρόθυμον, διαμένον ἐν τοῖς δημοτικοῖς, ἐξ ὧν περὶ τῆς κληρουχίας διεστασίασαν, ὑφορώμενοι· ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἕνανλα καὶ πρὸ ὀμμάτων ἦν, ἃ τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ κατὰ τὸ ἔγκοτον τῆς πρὸς τὸν ὕπατον [x] τιμῆς, αἰσχρὰ καὶ ἀνάξια τῆς πόλεως εἰργάσαντο, παραχωρήσαντες τῆς νίκης τοῖς ἡττηθεῖσι, καὶ φυγῆς ὄνειδος ἐκ ἀληθὲς ὑπομείναντες, ἵνα μὴ καταγάγῃ τὸν ἐπινίκιον θρίαμβον ὁ ἀνήρ.

Βαλόμενοι [y] δὴ τὸ στασιάζον ἐκ τῆς στρατιᾶς ἐξελεῖν VIII. εἰς τέλος, καὶ κατασῆσαι πάλιν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ὁμόνοιαν ἅπαν τὸ πλῆθος, καὶ εἰς ἓν τοῦτο πᾶσαν εἰσφερόμενοι βουλήν τε καὶ πρόνοιαν, ἐπειδὴ ὅτε κολάσει μέρος τινὸς σωφρονέστερον ἀποδῶναι τὸ λοιπὸν ἦν, πολὺ καὶ αὖ-

decreuerunt, vt fame ad deditionem compellerent. *Consu- *Per. Iul.*
les vero haec, quae fiebant, diu tulerunt, non ob ignauiam mol- 4236.
litiemue aliquam; (ambo enim et animosi et bellicosi erant) *Ante*
sed suspectam habentes militum voluntariam ignauiam et segni- *Chr.* 478.
tiem, quae in plebeiorum animis ob seditiones agrarias inhae- *Olymp.*
rebat. nam ante ipsorum aures et oculos adhuc obuersabantur, quae anno superiore, consuli honorem inuidentes, turpiter et praeter populi Romani maiestatem fecerant, qui victoriam victis concessissent, et fugae simulatae falsam exprobrationem vltro subiissent, ne vir ille, parta de hostibus victoria, triumpharet. 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

Quum igitur vellent omnem seditionem penitus e castris tollere, et vniuersam multitudinem in pristinam concordiam reducere, et in hoc vnum omni consilio et prouidentia incumberent; quia neque animaduersione in aliquam partem caeteros sapientiores ac modestiores reddere poterant, ob magnam contumaciam in

θαδες ὑπάρχον, καὶ τὰ ὅπλα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχον, ἅτε πειθοῦ προσαγαγέσθαι λόγων τὰς ἐδὲ πεισθῆναι βουλομένους, δύο ταύτας [z] ὑπέλαβον ἔσεσθαι τῶν σασιαζόντων αἰτίας τῆς διαλλαγῆς, τοῖς μὲν [a] ἐπιεικεστέρας λαχοῦσι φύσεως. ἐνῆν γάρ τι καὶ τοιοῦτον ἐν τῷ πολλῷ· τὴν ἐπὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς τῶν πολεμίων αἰσχύνην· τοῖς δὲ δυσαγώγοις ἐπὶ τὸ καλὸν, ἣν ἅπασα δέδοικεν [b] ἀνθρώπων φύσις, ἀνάγκην. ἵνα δὴ ταῦτα γένοιτο ἀμφότερα, ἐφῆκαν τοῖς πολεμίοις λόγῳ τ' αἰσχύνειν, κακίζοντας ὡς ἄνανδρον σφῶν τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἔργοις, ὑπεροψίας τε καὶ καταφρονήσεως πολλῆς γέμουσιν, ἀναγκάζειν ἀγαθὰς γενέσθαι τὰς ἐκουσίως εἶναι μὴ βουλομένους. γινομένων γὰρ τούτων, πολλὰς ἐλπίδας εἶχον ἥξειν ἐπὶ τὸ στρατήγιον ἅπαντας ἀναγκασθέντας καὶ καταβοῶντας καὶ κελεύοντας ἡγεῖσθαι σφῶν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· ὅπερ καὶ συνέβη. ὡς γὰρ ἤρξαντο τὰς ἐξόδους τῶ χάρακος ἀποταφρεύειν τε καὶ ἀποσαυροῦν οἱ πολέμιοι, δυσανασχετήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι [c] ἐπὶ τῷ ἔργῳ, τέως μὲν κατ' ὀλίγους, ἔπειτ' ἀθρόοι συντρέχοντες ἐπὶ τὰς σκηνὰς τῶν ὑπάτων, ἐνεκράγεσάν τε καὶ προδοσίαν [d] αὐτῶν ἐνεκάλεσαν, καὶ, εἰ μή τις ἡγήσεται σφίσι τῆς ἐξόδου, δίχα ἐκείνων αὐτοὶ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔλεγον ἐξελεύσεσθαι. ὡς δ' ἐξ ἁπάντων ἐγίνετο τοῦτο, παρεῖναι τὸν χρόνον, ὃν περιέμενον, οἱ στρατηγοὶ νομίσαντες, ἐκέλευον τοῖς ὑπηρέταις συγκαλεῖν τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· καὶ προελθὼν Φάβιος τοιάδε εἶπε·

„Βραδεῖα μὲν ἡ ἀγανάκτησις ὑμῶν γίνεται περὶ ὧν ὑβρίζεσθε ὑπὸ τῶν πολεμίων, [e] ἄνδρες συστρατιῶται καὶ ἡγεμόνες· καὶ τὸ βουλόμενον ἑκάστου χωρεῖν ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις, πολὺ τοῦ δέοντος ὕστερον φαινόμενον, [f] ἀώρου ἐστί. παλαίτερον γὰρ ἔτι τοῦθ' ὑμᾶς ἔδει πράττειν, ὅτε πρῶτον αὐτοὺς εἴδετε καταβαίνοντας ἐκ τῶν ἐρυμάτων, καὶ μάχης ἄρχειν βουλομένους. τότε γὰρ δῆπου καλὸς ὁ περὶ τῆς ἡγεμονίας ἦν ἀγών, καὶ τοῦ Ῥωμαίων φρονήματος ἄξιος.

in ipsorum animis insitam, quia etiam illi arma in manibus habebant; nec verbis, nec rationibus, *ad officium* adduci poterant ii, qui obstinato erant animo: existimarunt, his duobus modis seditiosos in gratiam redituros; ingenii quidem mansuetioris homines (erant enim et tales nonnulli multitudini admixti) opprobriorum hostilium pudore; eos vero, qui ad honestatem difficile compelli poterant, ipsa necessitate, quam vniuersum genus humanum metuit. Vt igitur hoc vtrumque fieret, permiserunt, vt hostes contumeliosis verbis sibi insultarent, suam quietem ignauiae adscribentes; et factis, vt, post multam contemtionem et despectum, iis, qui nollent sponte rem fortiter gerere, fortitudinis necessitatem imponerent: si enim haec fierent, magnam spem habebant, fore, vt omnes ad praetorium venirent prae indignatione vociferantes et se contra hostes duci poscentes; id quod etiam accidit. Vbi enim hostes coeperunt castrorum exitus fossa valloque cingere, Romani, rem indignam ac minime ferendam rati, pauci primum, mox cateruatim concurrentes ad consulum tentoria, clamorem fustulerunt, et proditionis eos insimulabant, et, nisi quis egressus ducem se praebuisset, se iniussu illorum correptis armis eruptionem in hostem facturos dicebant. Et quum id ab omnibus fieret, praetores, adesse tempus exspectatum existimantes, lictoribus mandarunt, vt multitudinem ad concionem conuocarent. Tunc Fabius progressus in hunc modum est loquutus:

„Tarda est haec indignatio ob contumelias, quibus affecti estis ab hostibus, commilitones et duces; et vestra cupiditas cum hoste pugnandi, quae multo serius, quam oportebat, vos subiit, est intempestiua. Iam pridem enim hoc vobis erat faciendum, quum primum eos e munitionibus descendere, et ad proelium vos prouocare vidistis. tunc enim certamen de imperio praeclarum, ac populi Romani maiestate dignum fuisset: iam

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

z Ὑπέλαβον ἔσεσθαι τῶν *Vat.* vulg. deest ἔσεσθαι.

a Ἐπιεικεστέρας μετειληφόσι φύσεως *Vat.*

b Ἀνθρώπω φύσις *Vat.*

c οἱ ἐπὶ τῷ ἔργῳ in *Ed. Steph.*

d Αὐτοῖς *Vat.*

e Ἄνδρες στρατιῶται τε καὶ *Vat.*

f Ἄωρόν ἐστιν. ἔτι τοῦθ' ὑμᾶς in *Cod. Vat.* quod tamen hic deest, a manu recentiori additum.

νῦν δ' ἀναγκαῖος ἤδη γίνεται, καὶ ἀδ', ἂν τὸ κράτιστον λάβῃ τέλος, ὁμοίως καλός. εὖ δὲ καὶ νῦν ποιεῖτε ὅμως ἐπανορθώσασθαι τὴν βραδυτῆτα βελόμενοι, καὶ τὰ [g] παραλειφθέντα ἀναλαβεῖν· καὶ πολλὴ χάρις ὑμῖν τῆς ἐπὶ τὰ κράτιστα ὁρμῆς, [h] εἴτ' ἐπ' ἀρετῇ γίνεται· κρεῖττον γάρ ἐστιν ἄρξασθαι ὀψὲ τὰ δέοντα πράττειν, ἢ μηδέποτε. [i] εἴτ' ἂν ἅπαντες ὁμοίως ἔχετε περὶ τῶν συμφερόντων λογισμὸς, καὶ ἡ προθυμία τῆς ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ὁρμῆς ἅπαντας ἡ αὐτὴ κατείληφε. νῦν [k] δὲ φοβέμεθα, μὴ τὰ περὶ τῆς κληρεχίας προσκρέσματα τῶν δημοτικῶν πρὸς τὰς ἐν τέλει μεγάλης [l] αἴτια τῷ κοινῷ γένηται βλάβης· ὑποψία τε ἡμᾶς κατείληφεν, ὡς ἡ περὶ τῆς ἐξόδου καταβοὴ καὶ ἀγανάκτησις ἐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως παρὰ πάντων γίνεται· ἀλλ' οἱ μὲν, ὡς τιμωρησόμενοι τὰς

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

iam vero ab ipsa necessitate ad id cogimur, et licet eius exitus futurus sit felicissimus, tamen par decus non erit. Attamen recte facitis, qui saltem nunc tarditatem *pristinam* corrigere, et quod reliquum est virium ac animorum recolligere velitis; et ob hunc ardorem honestissimum, si quidem ab amore virtutis manat, magna gratia vobis habetur: praestat enim sero incipere officium facere, quam nunquam. Atque vtinam omnes idem de communi vtilitate sentiretis, et eadem animi alacritas idemque impetus ad certamen in omnibus vobis esset. iam vero veremur, ne plebeii, ob leges agrarias magistratibus infensi, magnam cladem reipublicae afferant: et suspicamur, istos, qui magnis clamoribus se educi poscunt et indignantur, non eodem consilio omnes ad hoc impelli; sed alios quidem, vt hostes vlciscantur, alios vero, vt effugiant, cupere ex castris exire. Caussam autem huius suspicionis non vates praebuerunt, nec coniecturae, sed manifesta facta, eaque non vetusta, sed quae superiore anno acciderunt, vt omnes scitis, quando, contra hos ipsos hostes ingenti ac valido exercitu misso, et primo proelio a nobis felicissime facto, quum consul et dux vester, Caeso iste, frater meus, potuisset et castra hostium vi expugnare, et clarissimam victoriam in patriam referre, nonnulli gloriam ei invidentes, quod plebis studiosus non esset, nec rempublicam ad voluntatem pauperum administraret, nocte proelium secuta, revulsis tentoriis, iniussi e castris aufugerunt; nec considerato periculo, cui se obiiciebant, qui, nullo ordine seruato et sine duce, ex hostico,

g Περιλειφθέντα [quod vulg. exhibent] agnoscit etiam *Lapi* versio: *relicta recuperare.* at si παραλειφθέντα legas, sensus erit: *praetermissa et neglecta compensare. Sylb.*

h Εἴ γε ὑπ' ἀρετῆς γίνεται· κρεῖττον γὰρ ὀψὲ ἄρξασθαι τὰ δέοντα πράττειν *Vat.*

i Maluit quidem *Gelenius* εἰ δ' ἂν εἴχετε, *atque vtinam haberetis.* Nostram scripturam sequutus *Lapus*, vertit: *sique parem haberetis omnes de vtilibus cogitationem.* minus apte legeris, εἰ γ' ἂν, *si modo. Sylb.*

k In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] δὴ pro δὲ. nobiscum facit *Lapi* versio: *sed timemus. Sylb.*

l Αἴτια (in neutro plurali) malit *Sylb.* vulg. dant αἰτίαι.

m Ad

πολεμίας, προθυμεῖσθε τὴ χάρακος ἐξελθεῖν· οἱ δὲ, ὡς ἀποδρασόμενοι, ἐξ ὧν δὲ παρέσχηκεν ἡμῖν ταῦτα ὑποπτεύειν, ὃ [m] μάντεις εἰσὶν, ἀδὲ σοχασμοὶ, ἀλλ' ἔργα ἐμφανῆ, καὶ ἀδὲ ταῦτα παλαιὰ, ἀλλ' ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ γενόμενα, ὡς ἅπαντες ἴστε, ὅτ' ἐπὶ τὰς αὐτὰς πολεμίας τότας πολλῆς καὶ ἀγαθῆς ἐξελθάσης στρατιᾶς, καὶ τῆς πρώτης μάχης τὸ κράτιστον [n] ἡμῖν λαβάσης τέλος, δυνηθέντος ἂν τὴ τότ' ἄγοντος ὑμᾶς ὑπάτη Καίσωνος, ἀδελφῷ δ' ἐμῷ, [o] τῷ δὴ καὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων ἐξελεῖν, καὶ νίκην τῇ πατρίδι καταγαγεῖν λαμπροτάτην, φθονήσαντες αὐτῷ δόξης τινὲς, [p] ὅτι ὁ δημοτικὸς ἦν, ἀδὲ τὰ κεχαρισμένα τοῖς πένησι διετέλει πολιτευόμενος, τῇ πρώτῃ νυκτὶ μετὰ τὴν μάχην ἀναστάσαντες τὰς σκηνὰς, ἄνευ παραγγέλματος ἀπέδρασαν ἐκ τῷ χάρακος, ἅτε τὸν κίνδυνον ἐνθυμηθέντες τὸν καταληψόμενον αὐτὰς ἀτάκτως καὶ χωρὶς ἡγεμόνος ἀπιόντας ἐκ πολε-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

hostico,

m Ad sequens σοχασμοὶ melius quadrat μαντεῖαι, quam μάντεις. *Sylb.*

n Et ἡμῖν retineri potest, et ὑμῖν substitui. *Sylb.*

o Illa τῷ δὴ praeteriit *Lapi* versio. Forsan legendum ἀδελφῷ δὲ ἐμῷ τῷδι, *fratre meo, qui hic coram adstat.* nam ei proelio Caesonem interfuisse, gentilique suo prostrato cum fratre succurrisse, patet ex sequentibus. minus apte legas κῷ δὴ καί. *Sylb.* In *Cod. Vat.* κῷ τῷ δὴ κῷ τὸν etc.

p Ὅτι δημοτικὸς ἐκ ἦν *Vat.*

μίας γῆς, καὶ ταῦτ' ἐν νυκτί, ἅτε τὴν αἰσχύνην ὅση καθ-
έξειν αὐτὰς ἔμελλεν, ὑπολογισάμενοι, ὅτι παρεχώρουν
τοῖς πολεμίοις τῆς ἡγεμονίας, τὸ γᾶν ἐφ' ἑαυτοῖς μέρος,
καὶ ταῦτα οἱ νικήσαντες τοῖς κεκρατημένοις. τότε δὴ
τοὺς ἄνδρας ὀρρωδοῦντες, ὧ ταξίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ καὶ
στρατιῶται, τοὺς ἔτ' ἄρχειν δυναμένους, ἔτ' ἄρχεσθαι βουλο-
μένους, πολλοὺς καὶ αὐθάδεις ὄντας, καὶ τὰ ὅπλα ἔχον-
τας ἐν χερσὶν, ἅτε πρότερον ἐβουλόμεθα μάχην συν-
άπτειν, ἅτε νῦν ἔτι θαρσοῦμεν ἐπὶ τοιούτοις συμμάχοις
τὸν ὑπὲρ τῶν μεγίστων ἀγῶνα ἄρασθαι, μὴ κωλύματα
καὶ βλάβας γένωνται τοῖς ἅπαντα τὰ καθ' ἑαυτοὺς πρό-
θυμα παρεχομένοις. εἰ μέντοι κἀκείνων ὁ θεὸς ἐπὶ τὰ
κρείττω ἄγοι τὸν νοῦν, [q] καὶ" νυνὶ καταβαλόντες τὸ σα-
σιάζον, ὑφ' ὃ [νῦν] πολλὰ καὶ μεγάλα βλάπτεται τὸ
κοινὸν, [r] εἰς τοὺς εἰρήνης τ' ἀναβαλόμενοι καιροὺς, ἤδη ἐπ-
ανορθώσασθαι βούλονται τὰ παρελθόντα ὀνείδη τῇ νῦν
ἀρετῇ, μηδὲν ἔτι τὸ κωλῦσον [s] ἔσῃ χωρεῖν ἡμᾶς [t] ἐπὶ
τοὺς πολεμίους, τὰς ἀγαθὰς προβαλλομένους ἐλπίδας.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

hostico, idque noctu, abirent; nec ignominia, quam subituri essent, secum reputata, qui hostibus (quantum in se esset) imperio cederent, praesertim victores victis. Horum igitur hominum metu (tribuni, et vos centuriones ac milites) qui neque aliis imperare sciunt, nec ipsi parere volunt, quum multi sint et contumaces atque arma in manibus habeant, nec ante cum hoste congredi voluimus, et ne nunc quidem audemus cum talibus propugnatoribus de summa rerum decernere, ne aliis omni animi alacritate operam *reipublicae in proelio* nauantibus impedimento sint, damnumque afferant. Si tamen, *inquiebat*, illorum quoque mentem deus in meliorem conuertit, et iam omissis dissidiis, ob quae respublica multa et magna damna accepit, et in pacis tempus dilatis, nunc praeteritam ignominiam praesenti virtute abolere volunt, nihil amplius est, quod nos bona spe fretos cum hoste congredi vetet,

Multas

q Deest *Vat.*

r Εἴ γε δὴ εἰς τὰς τῆς εἰρήνης ἀναβαλόμενοι καιροὺς ἐπανορθώσασθαι *Vat.*

s Ἔτω *Vat.*

t Ἐπὶ τοὺς πολεμίους *Vat.* vulg. εἰς πολεμίους.

u Non

ἔχομεν δὲ πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας ἀφορμὰς εἰς τὸ νικᾶν,
μεγίστας δὲ καὶ κυριωτάτας, ἃς τὸ τῶν πολεμίων ἀνόητον
[u] ἡμῖν" παρέχει· οἵ γε πλήθει στρατιᾶς μακρῷ πρέσχον-
τες ἡμῶν, καὶ τούτῳ μόνῳ δυνηθέντες ἂν πρὸς τὰς ἡμετέ-
ρας τόλμας τε καὶ ἐμπειρίας ἀντέχειν, ἀπεστερήκασι τῆς
μόνης ὠφελείας ἑαυτούς, [x] ἀπαναλώσαντες τὸ πλεῖον τῆς
δυνάμεως μέρος εἰς τὰς τῶν φρουρίων φυλακάς. ἔπειτα
[y] δέον αὐτοῖς σὺν εὐλαβείᾳ καὶ λογισμῷ σώφρονι πράττειν
ἕκαστα, ἐνθυμουμένους, πρὸς οἵους ἄνδρας καὶ [z] πολὺ ἀλκι-
μωτέρους αὐτῶν ὁ κίνδυνος ἔσται, θρασέως καὶ ἀπερισκέ-
πτως ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωροῦσιν, ὡς [a] ἄμαχοι δή τινες, καὶ
ὡς ἡμῶν καταπεπληγότων αὐτούς. αἱ γὰρ ἀποταφρεύ-
σεις, καὶ αἱ μέχρι τοῦ χάρακος ἡμῶν καθιππεύσεις, καὶ
τὰ πολλὰ ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις ὑβρίσματα τοῦτο δύνα-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

Multas autem et alias facultates victoriae parandae habemus, sed maximas ac potissimas eas, quas hostium amentia nobis praebet; qui quum copiarum multitudine longe nos superent, et hac re sola nostrae audaciae et peritiae possint resistere, tamen hoc solo auxilio se ipsi priuarint, consumta exercitus parte in munitionum praesidiis. Deinde, quum deberent caute et prudenter omnia agere, reputantes, cum talibus viris et se fortioribus rem sibi fore, tamen audacter et inconsiderate in proelium ruant, quasi ipsi sint inuicti, nos vero eorum audacia fimus consternati. illae enim circumuallationes, et castrorum nostrorum obequitationes, et multae illorum tum verbis, tum factis, contumeliae

u Non agnoscit *Vat.*

x Ἀπαναλώσαντες τὸ πλεῖον τῆς δυνάμεως μέρος *Vat.* Πλεῖσον forsan pro πλεῖον in suo *Codice* habuit *Lapus*, qui vertit: *consumentes maximam copiarum partem.* vulgatis vtrumque deest, et τὸ πλεῖον, et τὸ πλεῖστον.

y Rectius in *Cod. Vat.* δέον αὐτούς. quod placuit etiam *Sylburgio* et *Porto*, propter sequens participium ἐνθυμουμένους.

z Scribo καὶ ὅσῳ ἀλκιμωτέρους. *Steph.* Καὶ πολὺ ἀλκιμωτέρους *Vat.* [deest vulgatis et ὅσῳ et πολύ, quorum hoc illi est praelatum, vt libri vetusti auctoritate munitum, tametsi coniectura Sylburgiana vtique est probabilior.]

a Ἄμαχοί τινες *Vat.*

ται. [b] ταῦτά τε δὴ ἐνθυμούμενοι, καὶ τῶν προτέρων ἀγώνων μεμνημένοι πολλῶν ὄντων καὶ καλῶν, ἐν οἷς αὐτοὺς ἐνεκάτε, χωρεῖτε μετὰ προθυμίας καὶ ἐπὶ τόνδε τὸν ἀγῶνα· καὶ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν ἕκαστος χωρίῳ ταχθῇ, τοῦτον ὑπολαμβέτω καὶ οἶκον εἶναι καὶ κλῆρον καὶ πατρίδα· [c] καὶ ὅ τε σώζων τὴν παρασάτην, ἑαυτῷ πράττειν τὴν σωτηρίαν ὑπολαβέτω· [d] καὶ ὁ ἐγκαταλιπὼν τὸν πέλας ἑαυτὸν ἡγείσθω τοῖς πολεμίοις προδιδόναι. μάλιστα δ' ἐκεῖνο μέμνησθε, ὅτι μενόντων μὲν [e] ἀνδρῶν καὶ μαχομένων ὀλίγον τὸ ἀπολλύμενόν ἐστιν, ἐγκλινάντων δὲ καὶ [f] φευγόντων κομιδῇ βραχὺ τὸ σωζόμενον.»

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

tumeliae hoc demonſtrant. Haec igitur cogitantes, et ſuperiorum proeliorum multorum ac praeclarorum memores, in quibus eos viciſtis, alacriter ad hoc quoque proelium ite: et in quo loco vnuſquiſque veſtrum fuerit collocatus, eum ſibi domum et agrum atque patriam ducat; et qui ſuum ſocium ſibi in acie proximum ſeruarit, ſuae ſaluti ſe conſuluiſſe putet, et qui eum deſeruerit, ſe hoſtibus proditum a ſe ipſo arbitretur. Sed illud praecipue memineritis, virorum fortium ac pugnantium exiguum numerum cadere; inclinantium vero ac fugientium perexiguum euadere.„

Haec

b Ταῦτα δὴ *Vat.*

c Καὶ ὅ τε σώζων *Vat.* vulg. καὶ ὅ γε σώζων.

d Καὶ ὁ ἐγκαταλιπὼν τὸν πέλας, ἑαυτὸν etc. *Vat.* quo modo et *Lapus*, dum vertit: *et qui proximum deſeruerit.* τὸν πέλας deſunt vulgatis.

e Ἀνδρῶν καὶ μαχομένων dicit pro ἀνδρείως μαχομένων. *Sylb.* Vel ita ſcriptum fuiſſe puto: τῶν μὲν ἀνδρῶν καὶ γενναίως μαχομένων: vel ſic: τῶν μὲν ἀνδρείως καὶ γενναίως μαχομένων. *Steph.* Putabam olim legendum, τῶν μὲν αἰδομένων, ductus *Homeri* carmine, quod videtur *Dionyſius* voluiſſe exprimere: Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται. *Caſ.* Quam vanae ſint hae coniecturae, oſtendit *Cod. Vat.* qui legit: μάλιστα δ' ἐκεῖνο μέμνησθε, ὅτι μενόντων μὲν ἀνδρῶν etc. atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *illudque maxime memeniote, quod permanentium hominum et pugnantium exiguum eſt quod perditur* etc. vulgatae dant ὅτι τῶν μὴ ἀνδρῶν.

f Φευγόντων *Vat.* vulgo φυγόντων.

g Deeſt

Ἔτι δ' αὐτῶ λέγοντος τὰ εἰς τὸ γενναῖον ἐπαγωγὰ, καὶ πολλὰ μεταξὺ τῶν λόγων ἐκχέοντος δάκρυα, λοχαγῶν τε καὶ ταξιάρχων καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕνα-X. στον, ᾧ συνήδει τι λαμπρὸν ἔργον [g] ἐν μάχαις ἀποδειξαμένῳ, κατ' ὄνομα ἀνακαλοῦντος, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα τοῖς ἀριστεύσασι κατὰ τὴν μάχην, [h] φιλάνθρωπα δώσειν ὑπισχνουμένου πρὸς τὸ τῶν πράξεων μέγεθος, τιμάς τε καὶ πλούτους καὶ τὰς ἄλλας βοηθείας, ἀναβοήσεις ἐξ ἁπάντων ἐγίνοντο θαρρεῖν τε παρακελευομένων καὶ ἄγειν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἀξιούντων. ἐπειδὴ δ' ἐπαύσαντο, [i] προέρχεταί τις ἐκ τῆς πλήθης, Μάρκος Φλαβολήϊος ὄνομα, [k] ἀνὴρ δημοτικὸς μὲν καὶ αὐτουργὸς, ἀμὴν τῶν ἀπερριμμένων τις, ἀλλὰ τῶν ἐπαινουμένων δι' ἀρετὴν, καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα ἑνὸς τῶν

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

Haec autem eo adhuc ad accendendam *militum* fortitudinem dicente, et multas lacrymas inter dicendum effundente, et centurionum et tribunorum atque aliorum militum vnumquemque, quem illuſtre aliquod facinus in proeliis edidiſſe ſciebat, nominatim appellante, et multa ac magna praemia eximiae operae in pugna nauatae pro rerum geſtarum magnitudine ſe daturum pollicente, atque honores et diuitias atque alia commoda: conclamatum eſt ab omnibus eum bono eſſe animo iubentibus, et ad proelium ſe duci poſtulantibus. Quum autem finem dicendi feciſſet, progreditur quidam ex multitudine, M. Flauoleius, vir totus quidem plebeius et opifex, non vilis tamen, ſed laudatae virtutis, et in rebus bellicis ſtrenuus, *et ob ambo haec in vna legionum illuſtri

g Deeſt *Vat.*

h Fortaſſe φιλανθρώπως. *Steph.*

i Ita in *Lapi* verſione. minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* προσέρχεταί τις.

k Ὅλος ἀνὴρ δημ.] Rectius cum *Lapo*, ἀνὴρ δημοτικὸς μὲν ὅλος, *vir plebeius quidem totus.* vel ὅλως plane cum *Gelenio* omittendum. *Sylb.* Malim ὅλως. *Steph.* In *Cod. Vat.* Φλαβολήϊος ὄνομα δημοτικὸς etc.

* Aliter ſic: *qui vtroque hoc nomine ſplendidiſſimo honore decoratus fuerat, et praefectus vni legioni, in qua ſunt LX. centuriones, qui ducem ſuum ſequuntur, eiuſque imperata ex legis militaris praeſcripto faciunt. Hos duces* etc.

l Στὰς

ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κεκοσμημένος, ἢ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ἔπεσθαί τε καὶ τὸ κελευόμενον ὑπηρετεῖν κελεύει νόμος. τάττας Ῥωμαῖοι τὰς ἡγεμόνας τῇ πατρίᾳ γλώττῃ Πριμοπίλας καλοῦσιν. ἔτος ὁ ἀνὴρ ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις μέγας τε καὶ καλὸς ἰδεῖν· [l] σὰς, ὅθεν πᾶσιν ἔμελλεν ἔσεσθαι φανερὸς, ἐπὶ τούτοις ἔφησεν· „Ὦ ὕπατοι, δεδοίκατε, μὴ τὰ ἔργα ἡμῶν ἀχ ὅμοια γένηται τοῖς λόγοις; ἐγὼ πρῶτος ὑμῖν ὑπὲρ ἐμαυτοῦ τὸ βέβαιον τῆς ὑποσχέσεως ἐκ τῆς μεγίστης πίστεως παρέξομαι· καὶ ὑμεῖς δ', ὦ πολῖται τε καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνοὶ τύχης, ὅσοι διεγνώκατε εἰς ἴσον καταστῆσαι τὰ ἔργα τοῖς λόγοις, ἐκ ἂν ἁμαρτάνοιτε τὸ αὐτὸ ποιοῦντες ἐμοί.„ Ταῦτ' εἰπὼν καὶ τὸ ξίφος ἀνατείνας, ὤμοσε τὸν ἐπιχώριόν τε Ῥωμαίοις καὶ κράτιστον ὅρκον, τὴν ἀγαθὴν ἑαυτοῦ πίστιν, νικήσας τοὺς πολεμίους ἥξειν εἰς τὴν πόλιν, ἄλλως δ' ἄ. τοῦτον ὀμόσαντος τοῦ Φλαβολήϊου τὸν ὅρκον, πολὺς ἐξ ἁπάντων ἔπαινος ἐγένετο· καὶ αὐτίκα οἵ τε ὕπατοι ἀμφότεροι τὸ αὐτὸ ἔδρων, καὶ οἱ τὰς ἐλάττους ἔχοντες στρατηγίας, χιλίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ, τελευτῶσα δ' ἡ πληθύς. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐγένετο, πολλὴ μὲν εὐθυμία πᾶσιν ἐνέπεσε, πολλὴ δὲ φιλότης ἀλλήλων, [m] θάρσος τ' αὖ καὶ μένος· καὶ ἀπελθόντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, [n] οἱ μὲν ἵπποις χαλινὸς ἐνέβαλον, οἱ δὲ ξίφη καὶ λόγχας ἔθηγον, [o] οἱ δὲ τὰ σκεπαστήρια τῶν ὅπλων ἐξέματτον· καὶ ὀλίγου πᾶσα ἦν ἕτοιμος εἰς τὸν ἀγῶνα ἡ στρατιά. οἱ δ' ὕπατοι τοὺς θεοὺς εὐχαῖς τε καὶ θυσίαις καὶ λιταῖς ἐπικαλεσάμενοι τῆς ἐξόδου σφίσι γενέσθαι ἡγεμόνας, ἐξῆγον ἐκ τοῦ χάρακος ἐν τάξει καὶ κόσμῳ τὸν στρατόν. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ κατιόντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐρυμάτων ἰδόντες, ἐθαύμασάν τε καὶ ἀντεπεξῆσαν [p] ἁπάσῃ τῇ δυνάμει.

Ὡς δ' εἰς τὸ πεδίον ἀμφότεροι κατέστησαν, καὶ τὸ πολεμικὸν ἐσήμηναν αἱ σάλπιγγες, ἔθεον ἀλαλάξαντες ὁμόσε· καὶ συμπεσόντες ἀλλήλοις ἱππεῖς τε ἱππεῦσι, καὶ πεζοὶ πεζοῖς, ἐμάχοντο, καὶ πολὺς ἐξ ἀμφοτέρων ἐγίνετο φόνος. οἱ μὲν ἓν τὸ δεξιὸν ἔχοντες τῶν Ῥω-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 ⅔. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

illustri ornatus imperio, cuius ductum et iussa LX centuriones *cum suis manipulis* sequi lex iubet: quos duces Romani patrio sermone Primipilos vocant. Iste igitur (erat autem prae caeteris magnus et egregia forma) stans in loco, vnde omnibus conspicuus esset futurus, postea sic dixit: „Propterea ne, consules, timetis, ne facta nostra dictis non respondeant? Ego primus pro me ipso vobis promissum confirmabo, fidemque certissimam maximamque dabo, et vos, o ciues, eiusdemque fortunae socii, quotquot decreuistis facta verbis aequare, haud peccaueritis, si idem, quod ego, feceritis.„ Haec locutus, gladioque sublato, iurauit iusiurandum, quod apud Romanos est maximum, per bonam suam fidem, se non nisi victis hostibus in vrbem reuersurum. Quum Flavoleius in hunc modum iurasset, multis laudibus exceptus est ab omnibus; et mox ambo consules idem fecerunt, et qui minores praetu-

l Στὰς, ὅθεν ἅπασιν ἔμελλεν ἔσεσθαι φανερὸς, ἐπὶ τούτῳ ἔφησεν *Vat.* In *Lapi* versione: *postea sic dixit.*

m Scribe θάρσος, non θράσος. *Casaub.*

n Legendum οἱ μὲν ἵπποις χαλινὸς ἐνέβαλον. *Cas.* vulg. ἱππεῖς.

o οἱ δὲ τὰ σκεπαστήρια *Vat.* vulgatis deest articulus, vt et in proximo (nota *p.*)

p Ἁπάσῃ τῇ δυνάμει *Vat.*

q καθ'

praeturas habebant, et tribuni, et centuriones, et postremo reliqua militum multitudo. Hoc facto, ingens animi alacritas, et ingens ac mutua beneuolentia, et audacia, et robur omnes subiit. digressique e concione, equites equos frenabant, alii gladios lanceasque acuebant, alii scuta abstergebant: breuique temporis spatio totus exercitus ad pugnam paratus fuit. Consules autem, votis, sacrificiis, et precibus deos precati, vt sibi in educendis copiis duces esse vellent, ita demum copias egregie instructas et ordinem seruantes ex castris eduxerunt. Quum vero Hetrusci eos ex munitionibus descendere vidissent, admirati sunt, et ipsi quoque totis viribus contra eos prodierunt.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 ⅔. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

Vbi vero vtrique in aequo loco constiterunt, bellique signum tubae dederunt, sublato clamore concurrerunt; factoque impetu alii in alios, equites cum equitibus, pedites cum peditibus pugnabant, et magna vtrinque caedes facta: Romani autem,

μαίων κέρας, οὗ τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μάλλιος, ἐξέωσαν τὸ [q] καθ' ἑαυτὰς μέρος, καὶ καταβάντες ἀπὸ τῶν ἵππων, ἐμάχοντο πεζοί. οἱ δ' ἐν τῷ εὐωνύμῳ κέρατι ταχθέντες, ὑπὸ τὰ δεξιοῦ τῶν πολεμίων ἐκυκλοῦντο. ἦν γὰρ ἡ Τυῤῥηνῶν φάλαγξ κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον [r] ὑπερπετής τε καὶ ἐκ ὀλίγῳ μείζων τῆς ἑτέρας. παρερῥήγνυτο δὴ [s] ταύτῃ τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα, καὶ πολλὰς πληγὰς ἐλάμβανεν. ἡγεῖτο δὲ τότε τῶ κέρως Κόϊντος Φάβιος, [t] πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος ὤν, [u] δὶς ὑπατεύσας· καὶ μέχρι πολλῶ ἀντεῖχε τραύματα λαμβάνων παντοδαπά. ἔπειτα λόγχῃ βληθεὶς εἰς τὰ στέρνα, μέχρι τῶν σπλάγχνων ἐλθούσης τῆς αἰχμῆς, ἔξαιμος γενόμενος πίπτει. ὡς δὲ τότ' ἤκουσεν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, Μάρκος Φάβιος· ἦν δὲ κατὰ μέσην τὴν Φάλαγγα τεταγμένος· τὰς κρατίστας τῶν λόχων ἀναλαβών, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ἀδελφῶν, Καίσωνα Φά-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

autem, qui in dextro cornu erant, cui alter consul Manlius praeerat, hostes sibi oppositos repulerunt, et descendentes ex equis pedestrem pugnam committebant. qui vero in sinistro cornu collocati fuerant, a dextro hostium circumdabantur: nam Hetrusca acies ab ea parte longius protendebatur, alteraque non paullo maior erat. Ab hac igitur parte exercitus Romanus perrumpebatur, multaque vulnera accipiebat. hoc autem cornu ducebat Q. Fabius, consulis legatus et propraetor, qui bis consulatum gesserat; diuque restitit, varia vulnera accipiens: postremo, pectore lancea percusso, et cuspide ad viscera vsque penetrante, exsanguis cecidit. M. Fabius, alter consul, hoc audito, (erat autem in media acie collocatus) lectissimis cohortibus assumtis, et altero fratre Caesone Fabio accito,

q Καθ' ἑαυτὲς *Vat.* vulgo καθ' ἑαυτῶν.

r Nota ὑπερπετὴς pro ὑπερτενής. *Sylb.*

s Procliui errore in *Ed. Steph.* ταυτί.

t Πρεσβευτὴς *Vat.* vt p. 1770. v. 14. similiter πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος. atque ita legendum esse placuit *Sylburgio.* vulgant πρεσβύτης.

u In *Cod. Vat.* ὁ δὶς ὑπατεύσας.

βιον, ἀνακαλεσάμενος, παρήλαυνεν [x] ἐπὶ τὴν ἑαυτῦ φάλαγγα· καὶ μέχρι πολλῦ προελθὼν, ἐπειδὴ [y] παρήλαξαν τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων κέρας. ἤλαυνεν ἐπὶ τὲς κυκλεμένες. ἐμπεσὼν δ' αὐτοῖς, φόνον τε [z] τῶν ἐν χερσὶ ποιεῖ πολὺν, καὶ φυγὴν τῶν πρόσω· τόν τ' ἀδελφὸν ἔτι ἐμπνέοντα καταλαβὼν, αἴρεται. ἐκεῖνος μὲν δὴ ὁ πολὺν ἔτι χρόνον ἐπιβιὲς, ἀποθνήσκει. τοῖς δὲ τιμωρῶσιν αὐτῷ [a] θυμὸς ἔτι πλείων παρέση καὶ μείζων πρὸς τὸ ἀντίπαλον· καὶ ῥᾴθὲν ἔτι τῆς ἰδίας ψυχῆς προνοέμενοι, σὺν ὀλίγοις εἰς μέσες ἐμπεσόντες τὲς μάλιστα συνεσηκότας τῶν πολεμίων, σωρὲς ἐξεπλήρων νεκρῶν. κατὰ μὲν δὴ τῦτο τὸ μέρος ἔκαμνεν ἡ Τυῤῥηνῶν φάλαγξ, καὶ οἱ [b] πρότεροι ὡσάμενοι τὲς πολεμίες, ὑπὸ τῶν κεκρατημένων ἀνεκόπησαν. οἱ δὲ τὸ εὐώνυμον ἔχοντες κέρας, κάμνοντες ἤδη καὶ φυγῆς ἄρχοντες, ἔνθα ὁ Μάλλιος ἦν,

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

accito, suam aciem praeteriit; et longius progressus, quum dextrum hostium cornu transisset, venit ad eos, a quibus sui circumdabantur. Facto autem in eos impetu, ingentem edidit stragem eorum, qui in manus incidissent, et eos, qui remotiores erant, in fugam vertit; fratremque nactus adhuc spirantem sustulit. Ille vero, quum non diu superuixisset, obiit. At eius vltoribus animus multo magis creuit, et in aduersarios est incitatus; et, nulla amplius ratione propriae salutis habita, cum exigua manu in mediam confertissimamque hostium aciem facto impetu, altos cadauerum aceruos faciebant. Ab hac igitur parte acies Hetrusca laborabat; et qui ante hostes reiecerant, a victis fuerunt repulsi. At qui in sinistro cornu erant, iam laborantes et fugae initium facientes, vbi erat Manlius, hostes

x Ἐπὶ agnoscit *Lapi* versio: *contendit ad eam aciem:* quasi legendum sit ἐπὶ τὴν αὐτῦ φάλαγγα. Ego cum *Gelenio* ἐπὶ expungendum arbitror, vel reponendum παρὰ. *Sylb.*

y Παρήλλαξεν malit *Porius:* vt ad eundem haec duo παρήλαξεν et παρήλαυνε referantur.

z Τῶν ἐν χερσὶ praefert *Porius.* vulgatae τοῖς ἐν χ.

a Ita legisse videtur *Lapus.* Verum in *Cod. Vat.* θυμὸς ἔτι μείζων παρέση πρὸς τὸ ἀντίπαλον· καὶ ῥᾴθὲν ἔτι etc.

b Rectius πρότερον. *Sylb.*

c Non

ἐτρέψαντο τὰς καθ' ἑαυτούς. παλτῷ γάρ τις βαλὼν τὸν Μάλλιον, διὰ τῶν γόνατος ἄχρι τῆς ἰγνύος διήρεισε τὴν λόγχην· καὶ τὸν μὲν οἱ πέριξ ἄραντες, ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν ἀπεκόμιζον· οἱ δὲ πολέμιοι τὸν ἡγεμόνα τῶν Ῥωμαίων τεθνηκέναι δόξαντες, ἐπερρώσθησαν, καὶ παραβοηθησάντων αὐτοῖς τῶν ἑτέρων, ἐνέκειντο τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ ἔχουσιν ἡγεμόνα. ἠναγκάσθησαν [c] δὲ πάλιν οἱ Φάβιοι καταλιπόντες τὸ εὐώνυμον [d] κέρας, τῷ δεξιῷ βοηθεῖν. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ, προσιόντας αὐτοὺς σίφει καρτερῷ μαθόντες, τῆς μὲν ἐπὶ πλέον διώξεως ἀποτρέποντας· πυκνώσαντες [e] δὲ τὰς λόχας, ἐμάχοντο ἐν τάξει· καὶ πολλοὺς μὲν τῶν σφετέρων ἀπέβαλον, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέκτειναν.

XII. [f] Ὡς δὲ ταῦτ' ἐγίνετο, οἱ τὸν χάρακα τὸν ἐκλειφθέντα ὑπὸ τῆ Μαλλίᾳ καταλαβόμενοι Τυῤῥηνοὶ, συνθήματος ἀρθέντος [g] ἀπὸ τῆ στρατηγῆ, σὺν τάχει πολλῷ καὶ προθυμίᾳ μεγάλῃ χωρῆντες, ἐπὶ τὸν ἕτερον ἠπείγοντο τῶν Ῥωμαίων χάρακα, ὡς ἐκ ἀξιοχρέῳ δυνάμει φυλατ]όμενον. καὶ ἦν ἡ δόξα αὐτῶν ἀληθής. ἔξω γὰρ τῶν τριαρίων καὶ ὀλίγων ἄλλων τῶν ἐν ἀκμῇ, τὸ λοιπὸν πλῆθος ἐμπόρων τε καὶ θεραπόντων καὶ χειροτεχνῶν ἦν ἐν αὐτῷ. γίνεταί τε πολλῶν εἰς ὀλίγον συνελαθέντων χωρίον· περὶ γὰρ ταῖς πύλαις ὁ ἀγὼν ἦν· ὀξεῖα καὶ χαλεπὴ μαχη, καὶ νεκροὶ παῤ ἀμφοτέρων πολλοί. ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ ὅ τε Μάλλιος ὕπατος ἐκβοηθῶν ἅμα τοῖς ἱππεῦσιν, ἐπειδὴ ὁ ἵππος ἔπεσε, συγκατενεχθεὶς, καὶ ἀδύνατος ὢν ἀναῖξαι ὑπὸ πλήθους τραυμάτων, ἀποθνήσκει, καὶ πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ περὶ αὐτὸν ἄλλοι νέοι. μετὰ δὲ τὸ πάθος τοῦτο εὐθὺς ὁ χάραξ ἡλίσκετο· καὶ τέλος εἶχε τοῖς Τυῤῥηνοῖς τὰ μαντεύματα. εἰ μὲν ἔν ἐταμιεύσαντο τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν, καὶ [h] διὰ φυλακῆς εἶχον τὸν χάρακα, τὰς τ' ἀποσκευὰς τῶν Ῥωμαίων κατ-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

hoſtes ſibi oppoſitos fugarunt. Quidam enim telum iaculatus Manlium per genu ad poplitem vſque lancea transfixit: et qui circumſtabant eum, ſublatum in caſtra abſportarunt. Hoſtes vero, Romanorum ducem occubuiſſe rati, corroborati ſunt; et quum alii opem ipſis tuliſſent, Romanos duce orbatos premebant. Itaque rurſus Fabii coacti ſunt, relicto ſiniſtro cornu, dextro ſuppetias ferre. Hetruſci vero, quum eos cum valido globo aduentantes vidiſſent, ab hoſte longius inſequendo deſtiterunt; ſed denſatis ordinibus acie inſtructa pugnarunt: et multos de ſuis amiſerunt, multoſque Romanos interfecerunt.

Dum haec geruntur, Hetruſci, qui caſtra a Manlio deſerta occuparant, ſigno ab imperatore dato, magna celeritate magnaque animi

c Non minus apte cum *Gelenio* legeris δή. *Sylb.*

d Μέρος *Vat.*

e Illud δὲ repoſuit *Sylb.* conſentiente *Cod. Vat.*

f Ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίνετο *Vat.*

g Illud ἀπὸ hic ponitur pro ὑπό. cuius generis commutatio ſupra etiam aliquoties obſervata eſt; incertum, ab auctore, an a librariis profecta. *Sylb.*

h Διὰ

mi alacritate ad altera Romanorum caſtra, vt praeſidio non ſatis firmo cuſtodita, contendebant. Nec eos fefellit opinio. Nam praeter triarios, et paucos alios homines iuniores et militari robore praeditos, reliqua multitudo erat mercatorum, famulorum, et artificum, qui in illis erant. Ibi multis in anguſtum locum contractis, (nam ad ipſas portas dimicabatur) acre et atrox proelium cum magna vtrorumque caede committitur. In hac pugna Manlius conſul, qui cum equitatu opem ſuis tulerat, quum vna cum equo ſuo prolapſus prae vulnerum multitudine ſurgere non poſſet, moritur, et circa alii multi forteſque iuuenes. Confeſtim autem poſt cladem iſtam caſtra capta ſunt, atque ita vaticinia Hetruſcorum irrita non fuerunt. Si igitur praeſenti felicitate moderate vti ſciuiſſent, et capta caſtra cuſtodiuiſſent, Roma-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat.* *V.C.* 274. *Var.* 276.

h Διὰ φυλακῆς εἶχον] Legendum potius ἔσχον, cum praecedat ἐταμιεύσαντο. et mox p. 1770. v. 3. fortaſſe ἀναψύχοντες ἑαυτούς. Verum verſu praecedenti poſt voculas νῦν δὲ placet interpungere, vt ferantur ad ἀφῃρέθησαν, non ad τραπόμενοι. νῦν δὲ, πρὸς ἁρπαγὴν etc. *at contra ad rerum relictarum direptionem verſi* etc. *Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionyſ.* c. 8. p. 16.

ἔσχον, καὶ αὐτὰς αἰσχρῶς ἀπελθεῖν [i] ἠνάγκαζον· νῦν δὲ πρὸς ἁρπαγὴν τῶν ἀπολειφθέντων τραπόμενοι, [k] καὶ ἀναψύχοντες οἱ πλείους, καλὴν ἄγραν ἐκ τῶν χειρῶν ἀφῃρέθησαν. ὡς γὰρ ἀπηγγέλθη θατέρῳ τῶν ὑπάτων τὸ χάρακος ἡ ἅλωσις, ἠπείγετο σὺν τοῖς ἀρίστοις ἱππέων τε καὶ πεζῶν. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ μαθόντες αὐτὸν ἐπιόντα, περιεσεφάνωσαν τὸν χάρακα, μάχη τε αὐτῶν γίνεται καρτερὰ, τῶν μὲν ἀνασώσασθαι βουλομένων τὰ σφέτερα, τῶν δὲ, μὴ πασσυδεὶ διαφθαρῶσιν, ἀλόντος τὸ χάρακος, δεδοικότων. χρόνου δὲ γινομένου πλείονος, [l] καὶ τῶν Τυῤῥηνῶν πολλὰ πλεονεκτούντων· ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐξ ὑπερδεξίων τε χωρίων, καὶ πρὸς ἀνθρώπους δι' ἡμέρας ὅλης κεκμηκότας, [m] ἡ μάχη· [n] Τῖτος Σίκκιος ὁ πρέσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος, κοινωσάμενος τῷ ὑπάτῳ τὴν αὐτὸς διάνοιαν, τὸ ἀνακλητικὸν [o] ἐκέλευσε σημαί-

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

Romanorum impedimentis potiti fuiſſent, eoſque turpiter abire coëgiſſent. Iam vero ad rerum relictarum direptionem, et plerique ad curam corporis verſi egregiam praedam, quam in manibus habebant, amiſerunt. Vt enim alteri conſuli caſtra expugnata nunciatum eſt, eo cum lectiſſimis equitibus ac peditibus accurrit. Hetruſci vero, cognito eius aduentu, caſtra militum corona cinxerunt: ibique inter eos acre proelium committitur, his res ſuas recuperare volentibus, illis vero, ne captis caſtris occidione delerentur, timentibus. Quod proelium quum diutius protraheretur, et Hetruſcorum melior eſſet conditio, (nam de ſuperiore loco pugnabant, idque contra homines proelii labore per totum diem feſſos) T. Siccius legatus et propraetor, cum coſſ. communicato ſuo conſilio, iuſſit receptui

i Ad praecedens κατέσχον magis quadrat aoriſtum ἠνάγκασαν, *Sylb.*

k Καὶ ἀναψύχοντες τὸ λοιπὸν οἱ πλείους *Vat.*

l Καὶ τῶν Τυῤῥηνῶν πολλὰ πλεονεκτούντων *Vat.* deeſt vulgatis πολλὰ.

m Datiuum τῇ μάχῃ [qui in vulg. eſt] agnoſcit etiam *Lapi* verſio: ſententia tamen et ſtructura potius nominatiuum poſtulant ἡ μάχη. *Sylb.*

n Τῖτος Σικίλιος *Vat.* Τῖτος Σικίνιος legebant *Lapus* et *Gelenius.* Vide p. 510. v. 29. [edit. Hudſ.]

o Ἐκέλευε *Vat.*

νειν, καὶ καθ' ἓν ἅπαντας [p] γενομένης μιᾶ προσβάλλειν πλευρᾷ τῷ χάρακος, καθ' ὃ μάλιστα τὸ χωρίον ἦν ἐπιμαχώτατον· τὰ δὲ κατὰ τὰς πύλας εἴασε μέρη, κατά τινα εἰκότα λογισμὸν, ὃς ἂν ἐψεύσατο αὐτόν· ὅτι σωθήσεσθαι μὲν [q] ἐλπίσαντες οἱ Τυῤῥηνοὶ μεθήσονται τῷ χάρακος· ἐν ἀπογνώσει δὲ τότε γενόμενοι, κυκλώσεώς τε πάντοθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων γενομένης, καὶ ἐδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἐξόδου, ἀναγκαῖον ἔξεσι τὸ εὔτολμον. γενομένης δὲ καθ' ἓν χωρίον τῆς προσβολῆς, ἐκέτι πρὸς ἀλκὴν οἱ Τυῤῥηνοὶ ἐτράποντο, ἀλλ' ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐπὶ τὸν ἑαυτῶν ἀνεσώζοντο χάρακα.

Ὁ δ' ὕπατος, ἐπειδὴ τὸ δεινὸν [r] ἀπεώσατο, παρεβοήθει πάλιν τοῖς ἐν τῷ πεδίῳ. αὕτη μεγίστη λέγεται τῶν πρὸ αὐτῆς γενέσθαι [s] Ῥωμαίοις μάχη, πλήθει τ' ἀνθρώπων, καὶ μήκει χρόνου, καὶ τῷ ἀγχιτρόφῳ τῆς τύ- XIII.

ceptui cani, et ab omnibus in vnum coactis vnum tantum caſtrorum latus oppugnari, qua parte potiſſimum locus facile oppugnari poterat. partes vero, quae erant ad portas, veriſimili quadam ratione omiſit; quae eum minime feſellit: eos *enim* ſpe ſalutis caſtra deſerturos *exiſtimabat.* quod ſi de ea deſperaſſent, et ab hoſtibus vndique circumdati fuiſſent, nullumque exitum habuiſſent, eos neceſſitate coactos extrema auſuros *ſciebat.* Quum igitur ab vna parte inſtituta eſſet oppugnatio, Hetruſci haud amplius ſe ad reſiſtendum conuerterunt; ſed, apertis portis, in ſua caſtra ſe receperunt.

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

Conſul vero, hac clade depulſa, rurſus ſubſidio venit iis, qui in planicie erant. Haec Romanorum pugna fertur omnium ſuperiorum fuiſſe maxima, tum hominum multitudine, tum diuturnitate, tum fortunae nunc his, nunc illis fauentis viciſſitudine.

p Γενομένης *Vat.* vt et γενόμενοι v. 6. γενομένης v. 7. et v. 8. quibus in locis omnibus vulgatae dant praeſentia.

q Ἐλπίσαντες οἱ Τυῤῥηνοὶ μεθήσονται *Vat.* vulg. deſunt οἱ Τυῤῥηνοὶ.

r Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* ἐπεσώσατο, vt conſtat ex p. 579. et 583. iuxta *Ed. Sylb.*

s Ῥωμαίοις *Vat.* vulgo Ῥωμαίων.

χης. [t] αὐτῶν μὲν γὰρ τῶν ἐκ τῆς πόλεως Ῥωμαίων ἡ κρατίστη τε καὶ ἐπίλεκτος ἀκμὴ δισμυρίων μάλιστα πεζῶν ἐγένετο, καὶ τῶν συντεταγμένων τοῖς τέτταρσι τάγμασιν ἱππέων ὁμοῦ τι [u] χιλίων καὶ διακοσίων, ἀποίκων δὲ καὶ συμμάχων ἑτέρα τοσαύτη. [x] χρόνος δ' ἐμηκύνθη τῷ ἀγῶνος ὀλίγῳ πρότερον τῆς μεσημβρίας ἀρξάμενος μέχρι δύσεως ἡλίου. τὰ δὲ τῆς τύχης μέχρι πολλοῦ τῆδε καὶ τῆδε νίκαις τε καὶ ἥτταις ταλαντευόμενα διέμεινεν. ὑπάτου δὲ θάνατος ἐγένετο, καὶ [y] στρατηγοῦ δὶς ὑπατεύσαντος, καὶ ἄλλων πολλῶν ἡγεμόνων καὶ [z] ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν, ὅσων ἐδέπω πρότερον. τὸ μέντοι κράτος ἐδόκει τῷ ἀγῶνος περὶ τὰς Ῥωμαίους γεγονέναι, [a] κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὅτι δὲ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ καταλιπόντες τὸν χάρακα οἱ Τυρρηνοὶ ἀνέζευξαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ πρὸς ἁρπαγὰς τῆς ἐκλειφθείσης ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν παρεμβολῆς οἱ Ῥωμαῖοι τραπόμενοι, καὶ ταφὰς ποιησάμενοι τῶν

tudine. ipsius enim validissimae lectissimaeque iuuentutis virbanae erant circiter peditum viginti millia, et cum his equites quatuor legionum MCC. et colonorum sociorumque par numerus. Pugnae autem initium factum est paullo ante meridiem, et proelium vsque ad solis occasum productum est. fortuna vero diu nutauit, nunc huc, nunc illuc, sese inclinante victoria. alterque consul et propraetor, qui bis consulatum gesserat, et alii multi duces, tribuni, atque centuriones, quot nunquam antea, ceciderunt. Victoria tamen penes Romanos videbatur fuisse, non ob aliam caussam, quam quod sequenti nocte Hetrusci desertis castris abiissent. Postero die Romani ad direptionem rerum ab Hetruscis in castris relictarum versi, suorumque

Per. Iul. 4236. *Ante Chr.* 478. *Olymp.* 75 2/3. *Cat. V.C.* 274. *Var.* 276.

[t] Αὐτῶν μὲν γὰρ *Vat.* vulgatis μὲν deest.

[u] Illa χιλίων καὶ διακοσίων referenda ad praecedens ἀκμή, vel nom. casu legendum χίλιοι καὶ διακόσιοι. *Sylb.*

[x] Χρόνος ἐμηκύσθη *Vat.*

[y] Ἀντιστρατήγου (vt supra p. 1776. v. 9.) malit *Sylb.* Πρεσβευτοῦ *Vat.* quo modo etiam *Lapus* vertit: *bis consulis legati.*

[z] Ταξιαρχῶν *Vat.*

[a] Κατ' ἄλλο *Vat.* vulg. κατὰ ἄλλο, sine apostropho.

[b] Μάρκῳ

σθετέρων νεκρῶν, ἀπῆλθον εἰς τὸν ἑαυτῶν χάρακα. ἐκεῖ δ' ἐκκλησίαν ποιησάμενοι, τοῖς ἀγωνισαμένοις λαμπρῶς τὰς ἀριστείας ἀπέδοσαν τιμάς, πρώτῳ μὲν Καίσωνι Φαβίῳ, τῷ τοῦ ὑπάτου ἀδελφῷ, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα ἀποδειξαμένῳ· δευτέρῳ δὲ τῷ Σικκίῳ, τῷ διαπραξαμένῳ τὸν χάρακα ἀνασώσασθαι· τρίτῳ δὲ [b] Μάρκῳ Φλαβοληίῳ, τῷ ἡγεμόνι τοῦ τάγματος, τοῦ τε ὄρκου χάριν, καὶ τῆς παρὰ τὰ δεινὰ ῥώμης. διαπραξάμενοι [c] δὲ ταῦτα, καὶ μείναντες ὀλίγας ἡμέρας ἐπὶ τοῦ χάρακος, ὡς οὐδεὶς ἀντεπεξήει τῶν πολεμίων μαχησόμενος, ἀπῆεσαν ἐπ' οἴκου. πάντων δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ὡς ἐπὶ μεγίστῳ ἀγῶνι κάλλιστον τέλος εἰληφότι, τὴν ἐπινίκιον τιμὴν τοῦ θριάμβου τῷ περιόντι ὑπάτῳ προσθεῖναι βουλομένων, ἠρνήσατο τὴν χάριν [d] αὐτὸς ὁ ὕπατος, οὔτε ὅσιον εἶναι λέγων, οὔτε [e] θεμιτὸν, ἐπ' ἀδελφοῦ θανάτῳ καὶ συνάρχοντος ἀποβολῇ πομπεύειν καὶ στεφανηφορεῖν. ἀποθεὶς δὲ τὰς [f] σημαίας, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπολύσας ἐπὶ τὰ

que cadaueribus sepulturae mandatis, se in sua castra recepe- *Per. Iul.*
runt. Ibi conuocata concione, iis, qui egregiam operam in 4236.
pugna nauarant, honores fortitudinis ergo reddiderunt: pri- *Ante*
mum Caesoni Fabio, consulis fratri, quod magna et admiranda *Chr.* 478.
facinora ediderat; deinde T. Siccio, cuius consilio castra rece- *Olymp.*
pta fuerant; postremo M. Flauoleio primipilo, tum ob eius 75 2/3.
iusiurandum, tum ob eius fortitudinem in periculis. His per- *Cat.*
actis, et aliquot dies in castris morati, quum nulli amplius ho- *V.C.* 274.
stes ad pugnam prodirent, domum redierunt. Quum autem *Var.*
totus populus, vt bello felicissime confecto, ob partam victo- 276.
riam triumphi honorem consuli superstiti deferre vellet, ipse consul gratiam recusauit; dicens, nec pium, nec fas esse, in fratris et collegae funeribus triumphare et coronam gestare. Itaque, repositis signis, militibusque domum dimissis, consulatu

[b] Μάρκῳ τῷ Φλαβοληίῳ *Vat.*

[c] In *Cod. Vat.* illa δὲ ταῦτα addita apparent a manu recentiori.

[d] Αὐτῶν *Vat.*

[e] Θεμιτὸν] Optime in *Cod. Vat.* Θεμιτὸν, vt legendum esse censuit *Camerarius.*

[f] Σημείας aliquoties in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* non adeo recte, vt monuit *Sylb.*

οἰκεῖα, τὴν ὑπατείαν ἀπωμόσατο, δυοῖν ἔτι μηνῶν εἰς τὸν ἐνιαύσιον χρόνον λειπομένων, ἀδύνατος ὢν τὰ τῆς ἀρχῆς πράττειν· ἐταλαιπώρει γὰρ [g] ὑπὸ τραύματος ἐξαισίου, καὶ ἦν κλινοπετής.

XIV. Ἑλομένης δὲ τῆς βουλῆς μεσοβασιλεῖς τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, καὶ τῷ δευτέρῳ μεσοβασιλέως συγκαλέσαντος εἰς τὸ πεδίον τὸν ὄχλον, ἀποδείκνυται Καίσων Φάβιος, ὁ τὰ ἀριστεῖα λαβὼν ἐκ τῆς μάχης, ἀδελφὸς δὲ [h] τοῦ τὴν ἀρχὴν ἀποθεμένου, τὸ τρίτον ὕπατος· καὶ σὺν αὐτῷ Τίτος Οὐεργίνιος. ἔτοι διαλαχόντες τὰς δυνάμεις, ἐξῆεσαν εἰς τὴν ὕπαιθρον· Φάβιος μὲν, Αἰκανοῖς [i] πολεμήσων προνομεύουσι τὰς Λατίνων ἀγρούς, Οὐεργίνιος δὲ Οὐϊεντανοῖς. Αἰκανοὶ μὲν δὴ, ἐπειδὴ στρατὸν ἐλευσόμενον ἐπ' αὐτοὺς ἔγνωσαν, ἀναστάντες ἐκ τῆς πολεμίας διὰ τάχους, ἀπῆλθον εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις· καὶ μετὰ ταῦτα λεηλατουμένης τῆς σφετέρας γῆς ἀνείχοντο, ὥστε πολλῶν κρα-

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

consulatu se abdicauit, quum duo menses de annuo magistratu supereſſent; quia conſularia munia obire non poterat: immani enim vulnere grauiter laborabat, ita vt in lecto iaceret.

Quum autem ſenatus interreges comitiorum cauſſa creaſſet, et ſecundus interrex populum in campum *Martium* conuocaſſet, Caeſo Fabius, ille, qui ob fortitudinem ſuam praemia ex proelio reportarat, quique erat frater eius, qui conſulatu ſe abdicarat, tertium conſul eſt creatus, et cum eo T. Virginius. Iſti ſortiti inter ſe copias, ad militiam ſunt profecti. *Caeſ. Fabio III et T. Virginio coſſ. bellum cum Aequis et Veientibus.* obtigitque Fabio bellum contra Aequos, qui Latinorum agros populabantur: Virginio, contra Veientes. Aequi igitur, quum copias contra ſe venire cognouiſſent, propere caſtris ex hoſtico motis, ſe in ſua oppida receperunt: deinde paſſi ſunt agros ſuos diripi, ita vt

[g] Ὑπὸ τραύματος ἐξαισίου *Vat.* vulgo ὑπὸ τραύματι ἐξαισίῳ. e quo etiam ὑπὸ τραυμάτων ἐξαισίων effici poterat.

[h] Rectius in *Cod. Vat.* τῷ τὴν ἀρχὴν ἀποθεμένῳ. quod maluit etiam *Sylb.* nam in vulgatis legitur τῷ ταύτην ἀποθεμένῳ.

[i] Πολεμήσων *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio*, propter illa ἀντεπεξήει μαχησόμενος, ſupra p. 1773. v. 10. vulg. πολεμήσειν.

[k] Ἐπειδὴ

τῆσαι χρημάτων τὸν ὕπατον καὶ σωμάτων καὶ τῆς λείας ἐξ ἐφόδου. Οὐϊεντανοὶ δὲ, κατ' ἀρχὰς ἐντὸς τείχους μένοντες, [k] ἐπειδὴ καιρὸν ἔδοξαν ἐπιτήδειον ἔχειν, ἐπέθεντο τοῖς πολεμίοις ἐσκεδασμένοις ἀνὰ τὰ πεδία, καὶ πρὸς ἁρπαγὴν τετραμμένοις τῆς λείας. ἔχοντες δὲ πολλὴν καὶ συντεταγμένην δύναμιν, ἐμβάλλουσιν εἰς αὐτοὺς, καὶ τήν τε λείαν ἀφαιροῦνται, καὶ τοὺς ὁμόσε χωροῦντας, οὓς μὲν ἀποκτείνουσιν, οὓς δ' εἰς φυγὴν τρέπουσι· καὶ εἰ μὴ Τίτος Σίκκιος, πρεσβευτὴς τότε ὤν, σὺν συντεταγμένῳ πεζῶν τε καὶ ἱππέων παραβοηθήσας ἐπέσχεν αὐτούς, ὃ δὴν ἂν τὸ κωλῦσον ἦν πᾶσαν ἀπολέσθαι τὴν στρατιάν. ἐκείνου δ' ἐμποδὼν γενομένου, συνελθεῖν ἔφθασαν οἱ λοιποὶ οἱ καθ' ἕνα διεσκεδασμένοι· πάντες δ' ἐν ταὐτῷ γενόμενοι, λόφον τινὰ καταλαμβάνονται περὶ δείλην ὀψίαν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐν τούτῳ ἔμειναν. [l] ἐπαρθέντες δ' οἱ Οὐϊεντανοὶ τῷ κατορθώματι, πλησίον τοῦ λόφου τιθέντες τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐκάλουν, ὡς κατακεκλεικό-

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

vt conſul multis pecuniis, multis captiuis, praedaque ingenti ſuo repentino aduentu potitus fuerit. Veientes autem, quum a principio moenibus ſe continuiſſent, vbi ſe opportunam occaſionem nactos exiſtimarunt, hoſtes per campos diſperſos et in praedae direptionem intentos aggreſſi ſunt. Cum ingentibus autem et bene inſtructis copiis impetum in eos fecerunt, praedamque eripuerunt; atque eos, qui ſecum congredi auſi fuerant, partim occiderunt, partim in fugam verterunt: et niſi T. Siccius, qui tunc legatus erat, cum inſtructa peditum equitumque manu ſuis celeriter ſuccurrens, eos repreſſiſſet, nihil vetare potuiſſet, quin totus exercitus deleretur. Sed illius interuentu reliquis, qui diſperſi erant, ſe in vnum celeriter colligendi facultas eſt data: atque omnes in vnum coacti tumulum quendam ſub crepuſculum veſpertinum occuparunt, et in eo ſequutam noctem manſerunt. At Veientes, victoria elati, prope tumulum caſtra poſuerunt, alioſque ex vrbe acciuerunt,

[k] Ἐπειδὴ καιρὸν ἔχειν ἔδοξαν ἐπιτήδειον *Vat.*

[l] Ἐπαρθέντες δὲ οἱ Οὐϊεντανοὶ *Vat.* vulgatis articulus deeſt.

[m] Alte-

τες τὰς Ῥωμαίας εἰς χωρίον, ἔνθα ἀδὲν τῶν ἐπιτηδείων ἔμελλον ἕξειν, καὶ προσαναγκάσοντες ἐκ εἰς μακρὰν παραδῶναι σφίσι τὰ ὅπλα. γίνεταί τ' αὐτῶν, συχνῆ ἐλθόντος ὄχλε, δύο στρατεύματα περὶ τὰς ἐπιμάχας λαγόνας τῆ λόφε. πολλὰ δ' ἄλλα φερέρια βαχύτερα κατὰ τὰς ἥτ]ον ἐπικαίρας τόπας· καὶ πάντα ἦν μεστὰ ὅπλων. ὁ δ' ἕτερος τῶν ὑπάτων Φάβιος, γραμμάτων παρὰ τῆ συνάρχοντος ἀφικομένων, ἐπιγνὰς, [m] ὡς ὅτι ἐν ἐσχάτοις εἰσὶν οἱ κατακλεισθέντες ἐν τῷ λόφῳ, καὶ [n] κινδυνεύσεσιν, εἰ μή τις αὐτοῖς βοηθήσει, λιμῷ ἁλῶναι ἀναστήσας τὸν στρατὸν, ἦγεν ἐπὶ τὰς Οὐϊεντανὰς σὺν τάχει· καὶ εἰ μιᾷ βραδύτερον ἡμέρᾳ διήνυσε τὴν ὁδὸν, ἀδὲν ἂν ὤνησεν, ἀλλὰ διεφθαρμένην τὴν ἐκεῖ στρατιὰν κατέλαβε. πιεζόμενοι γὰρ τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων οἱ κατέχοντες τὸν λόφον, ἐξῆλθον ὡς τὴν εὐπρεπέστατον αἱρησόμενοι τῶν θανάτων· καὶ συμβαλόντες τοῖς πολεμίοις, ἐμάχοντο κεκμηκότες [o] οἱ πλεῖοι τὰ σώματα λιμῷ τε καὶ δίψει

runt, quasi Romanos in loco concluſiſſent, in quo nullos commeatus eſſent habituri, et quasi eos breui arma tradere coacturi eſſent. Itaque, quum ingens turba eo confluxiſſet, bina caſtra fecerunt ad tumuli latera, quae expugnari poterant, et in locis parum opportunis multa alia minora praeſidia collocarunt: omniaque armatis militibus replerunt. Sed alter conſul Fabius, acceptis a collega literis, vbi cognouit, eos, qui in tumulo obſidebantur, in extremo periculo verſari, et verendum eſſe, (niſi quis ocius ipſis auxilium ferret) ne fame expugnarentur, motis caſtris, contra Veientes celeriter copias duxit: et, ſi vna die tardius itinere confecto eo veniſſet, nihil ſuis profuiſſet, ſed illum exercitum deletum reperiſſet. quum enim ii, qui in tumulo erant, inopia rerum ad victum neceſſariarum premerentur, prodierunt ad pugnam, vt honeſtiſſimo mortis genere morerentur; et maxima eorum pars cum hoſtibus congreſſa pugnabat, corporibus defatigatis fame, ſiti, vigiliis,

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

m Alterutrum redundat, ὡς, vel ὅτι. *Sylb.* Forſan ἔτι pro ὅτι reponendum. *Port.*

n Si quis malit κινδυνεύσειν praeſenti tempore, per me licet. *Sylb.*

o οἱ πλείες *Vat.*

p Ἀκμῆτα

καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ τῇ ἄλλῃ κακώσει. μετ' ὀ πολὺ δ' ὡς τὸ τῦ Φαβίε στράτευμα προσιὸν ὤφθη πολύ τε καὶ συντεταγμένον, θάρσος μὲν ἔφερε τοῖς σφετέροις, δέος δὲ τοῖς πολεμίοις. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ ἐκέτι ἀξιόμαχοι εἶναι νομίζοντες, πρὸς ἀγαθήν τε καὶ [p] ἀκμῆτα δύναμιν εἰς ἀγῶνα χωρεῖν, ᾤχοντο ἐκλιπόντες τὰς χάρακας. ὡς δ' εἰς ταὐτὸ συνῆλθον αἱ τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις ἀμφότεραι, στρατόπεδόν τε ποιῦνται μέγα πλησίον [q] τῆς πόλεως ἐν ἐχυρῷ· καὶ πολλὰς ἡμέρας αὐτόθι διατρίψαντες, καὶ τὴν ἀρίστην τῶν Οὐϊεντανῶν χώραν λεηλατήσαντες, ἀπῆγον ἐπ' οἴκε τὴν στρατιάν. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ Οὐϊεντανοὶ τὰς δυνάμεις τῶν Ῥωμαίων ἀφειμένας ἀπὸ τῶν σημείων, τὴν εὐζωνον ἀναλαβόντες νεότητα, ἣν τ' αὐτοὶ συντεταγμένην εἶχον, καὶ τὴν παρὰ τῶν πλησιοχώρων παρῦσαν, ἐμβάλλυσιν εἰς τὰ προσκείμενα τῇ σφετέρᾳ χώρᾳ πεδία, καὶ διαρπάζυσι, καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνθρώπων ὄντα μεσά. κατέβησαν γὰρ ἐκ τῶν ἐρυμάτων οἱ γεωργοὶ, χιλῆ τε τῶν βοσκημάτων ἕνεκα, καὶ ἐργασίας τῶν ἀγρῶν,

liis, aliiſque incommodis. Sed quum non multo poſt Fabii exercitus ingens, et acie inſtructa aduentans, conſpectus fuiſſet, hoc Romanis audaciam, hoſtibus vero timorem attulit. Itaque Hetruſci, haud amplius ſe pares eſſe rati, qui cum validis ac recentibus copiis confligerent, caſtris deſertis abierunt. At Romani, poſtquam vterque exercitus in vnum conuenit, ampla caſtra prope *Veientanum* in loco munito poſuerunt: ibique multis diebus conſumtis, et praeſtantiſſimam agri Veientani partem populati, copias domum reduxerunt. Veientes vero, vbi cognouerunt Romanorum copias dimiſſas, cum expedita iuuentute, tum ſua, quam inſtructam ducebant, tum ea, quae a finitimis populis miſſa aderat, in campos ſuo agro finitimos irruptionem fecerunt, eoſque, refertos frugibus et pecore et hominibus, diripuerunt. coloni enim ex caſtellis ob pecoris pabulum et agriculturam deſcenderant; quod

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

p Ἀκμῆτα *Vat.* vulgo ἀκμήτην. audiendum. vt ſupra p. 1737. v. 6. *Sylb.*

q Genitiuum Οὐϊεντανῶν ſub-

r In

πιστεύοντες τῇ σφετέρᾳ στρατιᾷ προκαθημένῃ· [r] καὶ ἐκ ἔφθασαν ἀπελθόσης ἀνασκευάσασθαι πάλιν, ἐκ ἐλπίσαντες τοσαῦτα κεκακωμένους τοὺς Οὐϊεντανοὺς ταχεῖαν ὅτως ἀντεπεχείρησιν κατὰ τῶν ἀντιπάλων [s] ποιήσεσθαι, αὖτη χρόνῳ μὲν μήκει βραχεῖα ἐγένετο ἡ τῶν Οὐϊεντανῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐμβολή· πλήθει δὲ χώρας, ἣν ἐπῆλθον, ἐν ταῖς πάνυ μεγάλη, καὶ ἀχθηδόνα σὺν αἰσχύνῃ Ῥωμαίοις ἀήθη παρέσχεν, ἄχρι Τιβέρεώς τε ποταμοῦ, καὶ ὄρους [t] Ἰανίκλου στάδια τῆς Ῥώμης ὀδ' εἴκοσιν ἀφεστηκότος, [u] ἀφικομένη· ἡ δὲ κωλύσουσα δύναμις ἐπὶ πλεῖον χωρεῖν τὰ πολέμια, ἐκ ἦν ὑπὸ [x] σημείαις. [y] ἔφθασεν

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

quod ſuis copiis caſtra in hoſtico habentibus freti eſſent: nec poſt earum diſceſſum ocius ſe iterum cum ſuis rebus in tutum recepe-rant, quod nunquam putaſſent, Veientes tot malis afflictos tam ce-leriter hoſtes adoriri auſuros. Haec irruptio, quam Veientes in agrum Romanum fecerunt, temporis ſpatio breuis illa quidem fuit: ſed tamen maxima, (ob amplitudinem agri, quem vſque ad Tiberim flumen et montem Ianiculum, ne viginti quidem ſtadia ab vrbe diſtantem, percurrebant) atque dolorem cum ignominia inſueta populo Romano attulit. quae excurſiones, ne vlterius progre-derentur, prohiberi non poterant, quod nullus exercitus ſub ſignis

r In *Ed. Steph.* ἐ φθάσαντες etc. contra ſtructurae ratio-nem. Noſtram lectionem, ἐκ ἔφθασαν, ſequuta etiam *Lapi* verſio: *nec praeuenerant, diſce-dente eo iterum reuertentes. Sylburg.* Καὶ ἐ φθάσαντες ἀπελθόσης ἀνασκευάσθαι πάλιν *Vat.*

s Ποιήσασθαι *Vat.*

t Ἰανύκλου *Vat.*

u ἣν ἀφικομένην κωλύσουσα etc.] Haec idem valent ac ſi *Dio-nyſius* dixiſſet: ἣν τῶν πολεμίων ἀφικομένην ἐμβολὴν καὶ καταδρο-μὴν ὐδεμία δύναμις κωλύειν ἐδύ-νατο, ὐδεμία γὰρ δύναμις ἦν ὑπὸ σημαίαις. *Port.* Sic legiſſe et di-ſtinxiſſe viſus eſt *Lapus*: ἄχρι Τιβέρεώς τε ποταμοῦ, καὶ ὄρους Ἰανίκλου, στάδια τῆς Ῥώμης ὀδ' εἴκοσιν ἀφεστηκότος, ἀφικομένη. ἡ δὲ κωλύσουσα etc. nam vertit: *vſque ad amnem Tiberim et Ianiculum montem ſtadiis XX. diſtantem Roma adueniens. Prohibiturae autem vires* etc. Nec multo aliter in *Cod. Vat.* qui habet ἀφεστῶτος· ἀφικομένη κωλύ-σουσα δύναμις etc.

x Ἐπὶ σημ.] Rectius ὑπὸ σημαίαις, vt alibi. *Sylb.* Verum p. 1727. v. 2. habemus ὑπὸ τὰς σημαίας.

y Ἔφασε γῆν *Vat.*

z Ἐπελθὸν]

ἓν τὸ τῶν Οὐϊεντανῶν στράτευμα, πρὶν συνελθεῖν τε καὶ λοχισθῆναι τοὺς Ῥωμαίους, [z] ἀπελθόν.

Συναχθείσης δὲ μετὰ τοῦτο [a] βουλῆς ὑπὸ τῶν ὑπά- XV.
των, καὶ σκέψεως γενομένης, τίνα χρὴ πολεμεῖν [b] τοῖς Οὐϊεντανοῖς τρόπον, ἡ νικῶσα ἦν γνώμη, στράτευμα συ-νεσκὸς ἔχειν ἐπὶ τοῖς ὁρίοις, ὃ διὰ φυλακῆς ἕξει τὴν χώ- 5
ραν θυραυλοῦν, καὶ ἀεὶ [c] μένον ἐν τοῖς ὅπλοις. ἐλύπει δ' αὐτοὺς ἥ τ' εἰς τοὺς φροῦδος δαπάνη πολλὴ σφόδρα ἐσο-μένη, τό τε κοινὸ ταμιεῖον διὰ τὰς συνεχεῖς [d] στρατείας ἐξαναλισκόμενον, καὶ τῶν ἰδίων βίων ἀπειρηκότων ταῖς εἰσ-φοραῖς· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἡ τῶν ἀποσαλησομένων φροῦρῶν 10
καταγραφὴ τίνα τρόπον ἂν γένοιτο, ὡς ἐκ ἂν [e] ἑκουσίων

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

ſignis eſſet. Veientium enim exercitus prius irruptionem fe-cerant, quam Romani conuenirent et centuriarentur.

Poſtea ſenatu a coſſ. coacto, et habita conſultatione de modo belli cum Veientibus gerendi, ea ſententia vicit, vt prae-ſidia in agri Romani finibus diſponerentur, quae foris mane-rent, et agrum tutarentur, ſemperque in armis eſſent. Sed eos angebant ſumtus maximi, qui in praeſidiarios milites fa-ciendi erant, tum quod aerarium continuis expeditionibus eſſet exhauſtum, tum quod priuati cenſus tributis non amplius ſuffi-cerent: et multo magis *hoc eos torquebat*, quonam modo prae-ſidiarii milites, qui mittendi erant, eſſent conſcribendi; quod nulli eſſent, qui ſponte ſe pro omnibus *ad eam militiam* offer-rent,

z Ἐπελθὸν] Forſan rectius ἀπελθὸν, hoc ſenſu: *itaque Ve-ientanus miles, priuſquam co-piae coirent et centuriarentur, in ſua ſe recepit. Sylb.*

a Τῆς βουλῆς malit *Sylb.*

b Τοὺς Οὐϊεντανοὺς] Τοῖς Οὐϊεν-τανοῖς *Cod. Vat.* ſupra tamen πολεμεῖν cum accuſatiuo habe-mus, ſtructura minus viſitata. Verum πολεμεῖν (vt ait *Port.*) datiuo iunctum ſignificat, *bel-lum alicui facere*; accuſatiuo, *bello aliquem premere.*

c μένον *Vat.* vulgo μένειν.

d Magis proprie στρατείας, vt in *Cod. Vat.* vulgo στρατιὰς.

e Ἑκουσίων ferri poteſt, vt in ſequentibus dicit ἑκόντες ὑπομέ-νειν. Si quis tamen ἑκουσίως ma-lit, per me licet. *Lapus* vertit: *quaſi non volentibus vtique ali-quibus excubare pro omnibus.* Nota ibidem προκεῖσθαι ἁπάντων, *pro omnibus ſe opponere peri-culo. Sylb.*

f Προκει-

γέ τινων [f] προκειμένων ἁπάντων, καὶ μὴ ἐκ διαδοχῆς, ἀλλὰ συνεχῶς ταλαιπωρεῖν ὑποσησομένων. [g] ἀδημονήσης δ' αὐτῆς ἐπ' ἀμφοτέροις τούτοις, συγκαλέσαντες οἱ δύο Φάβιοι τὰς μετέχοντας τῆ σφετέρᾳ γένους, καὶ βουλευσάμενοι μετ' αὐτῶν, ὑπέσχοντο τῇ βουλῇ τοῦτο τὸ κινδύνευμα αὐτοὶ περὶ πάντων ἐκόντες ὑπομενεῖν, πελάτας τε τοὺς ἑαυτῶν ἐπαγόμενοι καὶ φίλους, καὶ τέλεσι τοῖς ἰδίοις, ὅσον ἂν χρόνον ὁ πόλεμος διαμένῃ, στρατευόμενοι. ἀγασθέντων δ' αὐτοὺς ἁπάντων τῆ γενναίᾳ τῆς προθυμίας, καὶ τὸ νικᾶν παρ' ἓν τοῦτο τὸ ἔργον τιθεμένων, κλεινοὶ καὶ περιβόητοι καθ' ὅλην τὴν πόλιν ὄντες, ἐξῆσαν ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα σὺν εὐχαῖς καὶ θυσίαις. ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Μάρκος Φάβιος, ὁ τῷ παρελθόντι ὑπατεύσας ἔτει, καὶ [h] ἐνίκησε τοὺς Τυρρηνοὺς τῇ μάχῃ, τετρακισχιλίους μάλιστα ἐπαγόμενος· ὧν τὸ μὲν πλεῖον, πελατῶν τε καὶ ἑταίρων ἦν· ἐκ δὲ τοῦ Φαβίων γένους, ἓξ καὶ [i] τριακόσιοι ἄνδρες. εἵποτο

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

rent, in qua non per vices, ſed continenter aerumnas eſſent perpeſſuri. Quum igitur ob hanc vtramque cauſſam moeror ſenatum detineret, Fabii totam ſuam gentem conuocarunt; et poſtquam hac de re cum ea conſultarunt, ſenatui polliciti ſunt, ſe vltro hoc periculum pro ſalute publica ſubituros, et ſe cum clientibus amiciſque ſuis toto belli tempore ſuis ſumtibus militaturos. Quum autem omnes generoſam eorum promtitudinem admirati fuiſſent, totamque victoriae ſpem in hoc vno collocarent, illi tota vrbe clari et celebres, ſumtis armis, et votis ſacrificiiſque factis, ex vrbe ſunt egreſſi. Praeerat autem ipſis M. Fabius, qui ſuperiore anno conſul fuerat, et Hetruſcos proelio vicerat, ſecum ad ſummum quatuor hominum millia adducens; quorum maxima pars erant clientes et ſodales: ex ipſa vero Fabia gente erant trecenti et ſex viri. Eos autem non multo

f Προκείμενον *Vat.*

g Ἀδημονούσης δ' αὐτῆς ἐπ' ἀμφοτέροις τούτοις, συγκαλέσαντες οἱ δύο φάβιοι *Vat.* vulgatae, vt δύο omittunt, ita poſt αὐτῆς addunt τῆς βουλῆς. quod eſt ſcholium vocabuli αὐτῆς.

h Structurae lex pro ἐνίκησε poſtulat νικήσας, vt *Lapum* etiam legiſſe indicat verſio: *et qui vicit Etruſcos proelio. Sylb.*

i Perperam in *Ed. Steph.* τετρακόσιοι, vt conſtat ex *Liuio* et *Dionyſio* ipſo p. 580. noſtrae Editionis. *Sylb.*

k Illud ἧς in *Cod. Vat.* a manu recentiori.

l Τοσαύτῃ στρατιᾷ *Vat.* vulgo τοσαύτην στρατιὰν.

m Πυκνὰς *Vat.*

n Ἐπὶ pro ἀπὸ aliquoties habuimus. *Sylb.*

o *Portus* malit ἐπὶ τῷ ποταμῷ Κρεμέρας. quo genitiuo alibi vtitur *Dionyſius.*

δ' αὐτοῖς μετ' ὀλίγου καὶ ἡ Ῥωμαίων δύναμις, [k] ἧς ἡγεῖτο Καίσων Φάβιος, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων. γενόμενοι δὲ ποταμῷ Κρεμέρᾳ πλησίον, ὃς ὀλίγον ἀπέχει τῶν Οὐϊεντανῶν πόλεως, ὑπὲρ ὄχθης τινὸς ἀποτόμου καὶ περιῤῥῶγος ἐπετείχιζον αὐτοῖς φρούριον ἱκανὸν φυλάττεσθαι [l] τοσαύτῃ στρατιᾷ, τάφρους τ' ὀρυξάμενοι περὶ αὐτὸ διπλᾶς, καὶ πύργους ἐγείραντες [m] συχνούς. καὶ ὠνομάσθη τὸ φρούριον [n] ἐπὶ τοῦ [o] ποταμοῦ, Κρεμέρα· οἷα δὲ πολυχειρίας τ' ἐργαζομένης, καὶ ὑπάτου συλλαμβάνοντος, θᾶττον ἢ κατὰ δόξαν ἐτελέσθη τὸ ἔργον. καὶ μετὰ τοῦτ' ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν, παρήλασεν ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν Οὐϊεντανῶν χώρας τὰ πρὸς τὴν ἄλλην ἐσταλμένα Τυρρηνίαν, ἔνθα ἦν τοῖς Οὐϊεντάνοις τὰ βοσκήματα, ἀδέποτε στρατὸν ἥξειν Ῥωμαίων ἐκεῖ προσδεχομένοις. περιβαλόμενος δὲ πολλὴν λείαν, ἀπῆγεν ἐπὶ τὸ νεόκτιστον φρούριον, χαίρων ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ κατ' ἀμφότερα, τῆς τ' ἀδιὰ μα-

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 ¾. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

multo poſt ſequutus eſt et Romanorum exercitus, Caeſonis Fabii alterius conſulis ductu. Quum autem ad fluuium Cremeram appropinquaſſent, quae non procul a Veiis abeſt, in quodam tumulo praecipiti ac praerupto caſtellum, quod tantum exercitum tutari poſſet, communiuerunt, duplicique foſſa id circumdederunt, crebraſque turres in eo erexerunt; cui ab ipſo fluuio inditum nomen Cremerae: quod opus, quum a multis operis et ipſo conſule adiuuante fieret, opinione citius eſt abſolutum. Poſtea eductis copiis profectus eſt ad alteram agri Veientani partem, quae ad reliquam Hetruriam eſt conuerſa, vbi erat Veientium pecus, quod illi nunquam eo exercitum Romanum venturum putaſſent. Ingenti autem praeda potitus, eam in caſtellum recens conditum abegit, laetus ob eam praedam duabus de cauſſis, tum quod cito hoſtes

p Καὶ

κρᾶ τῶν πολεμίων τιμωρίας ἕνεκα, καὶ ὅτι τοῖς φρουροῦσι τὴ χωρίᾳ πολλὴν ἔμελλε παρέξειν εὐπορίαν. ὡδὲν γὰ ἅτ' εἰς τὸ δημόσιον ἀπήνεγκεν, ἅτε τοῖς στρατευομένοις ἰδιώταις ἀπενείμεν, ἀλλὰ καὶ πρόβατα καὶ ὑποζύγια [p] καὶ ζεύγη βοϊκὰ, καὶ σίδηρον, καὶ τἆλλα, ὅσα εἰς γεωργίαν ἐπιτήδεια ἦν, τοῖς [q] περιπόλοις τῆς χώρας ἐχαρίσατο. ταῦτα διαπραξάμενος, ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου τὴν στρατιάν. τοῖς δὲ Οὐϊεντανοῖς μετὰ τὸν ἐπιτειχισμὸν τῶ χωρίω κακῶς πάνυ τὰ πράγματα εἶχεν, ἅτε τὴν γῆν ἔτι δυναμένοις ἀσφαλῶς γεωργεῖν, ἅτε τὰς ἔξωθεν [r] εἰσαγομένοις ἀγοράς. νείμαντες γὰρ εἰς τέτταρα μέρη τὴν στρατιὰν οἱ Φάβιοι, τῷ μὲν ἑνὶ διεφύλαττον τὸ χωρίον τοῖς δὲ τρισὶ τὴν χώραν τῶν πολεμίων ἄγοντές τε καὶ φέροντες ἀεὶ διετέλεν· καὶ πολλάκις τῶν Οὐϊεντανῶν ἐκ τῶ φανερᾶ τ' αὐτοῖς ἐπιτιθεμένων χειρὶ ὀκ ὀλίγῃ, καὶ εἰς χωρία ἐνέδραις κατεχόμενα ὑπαγομένων, περιῆσαν ἀμφοτέρως, καὶ πολλὰς νεκρὰς ποιήσαντες, ἀσφαλῶς ἀπήεσαν

Per. Iul. 4237. *Ante Chr.* 477. *Olymp.* 75 3/4. *Cat.* *V.C.* 275. *Var.* 277.

hoſtes eſſet vltus, tum etiam quod praeſidiariis caſtelli militibus magnam rerum copiam eſſet daturus. nihil enim in publicum retulit, nec priuatis militibus diuiſit: ſed et pecus, et iumenta, et boum iuga, et ferramenta, et reliqua inſtrumenta ad opus ruſticum idonea, regionis circuitoribus *ac propugnatoribus* eſt largitus. His peractis, copias domum duxit. Caeterum cum Veientibus poſt eum locum communitum valde male agebatur, quod nec agros tuto colere, nec commeatus extrinſecus *in agrum ſuum* importatos recipere poſſent. Nam Fabii, copiis quadrifariam diuiſis, vna parte caſtellum cuſtodiebant; reliquis tribus hoſtium agrum perpetuo populabantur. Et, quum ſaepe Veientes eos aperte non parua manu adorti fuiſſent, eoſque in loca inſidiis obſeſſa attraxiſſent, vtroque modo ſuperiores euaſerunt, multiſque caeſis ſe tuto in ſuum caſtellum receperunt. Itaque

p Καὶ ζεύγη βοϊκὰ καὶ σίδηρον καὶ τἆλλα *Vat.*

q Vide p. 135. et p. 618. iuxta *Ed. Sylb.*

r Optime in *Cod. Vat.* (licet a recenti manu) εἰσαγομένας ἀγορὰς δέχεσθαι. quo modo et *Lapus*, qui vertit: *nec venales res allatas extrinſecus recipere.*

s Σεργίε

εἰς τὸ χωρίον. ὥς' ὐδὲ ὁμόσε χωρεῖν αὐτοῖς ἔτι οἱ πολέμιοι ἐτόλμων, ἀλλὰ τειχήρεις μένοντες τὰ πολλὰ, καὶ κλέπτοντες τὰς ἐξόδους διετέλεν, καὶ ὁ μὲν χειμὼν ἐκεῖνος ἐτελεύτα.

Τῷ δὲ κατόπιν ἔτει Λευκίῳ τ' Αἰμιλίῳ καὶ Γαΐῳ [s] Σερουιλίῳ τὴν ὑπατείαν παρειληφότων, ἀπηγγέλη Ῥωμαίοις, ὅτι Οὐολῦσκοι καὶ [t] Αἰκανοὶ συνθήκας πεποίηνται, στρατιὰς κατ' αὐτῶν ἅμα ἐξάγειν· καὶ ὁ διὰ μακρᾶ εἰς τὴν χώραν [u] ἐμβαλῶσι· καὶ ἦν ἀληθῆ τὰ λεγόμενα. θᾶττον γᾶρ ἢ προσεδόκα τις, ἀμφότεροι τὰς δυνάμεις ἔχοντες, ἐδῄων τὴν κατὰ σφᾶς ἕκαστοι χώραν, ὡς ὐχ ἱκανῶν ἐσομένων Ῥωμαίων τῷ τε Τυῤῥηνικῷ πολέμῳ ἀντέχειν, καὶ σφᾶς ἐπιόντας δέχεσθαι. καὶ ἕτεροι αὖθις ἦκοντες, [x] ἐκπεπολεμῶσθαι πρὸς αὐτὰς Τυῤῥηνίαν ἀπήγγελλον ὅλην, καὶ παρεσκευάσθαι Οὐϊεντανοῖς κοινὴν ἀποστέλλειν συμμαχίαν. κατέφυγον γὰρ ὡς αὐτὰς

XVI.

Itaque hoſtes ne congredi quidem cum ipſis amplius audebant: ſed plerumque ſe intra moenia continebant, et non niſi furtim prodibant. atque ita hyems illa exacta eſt.

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75 4. 76 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278. *L. Aemilio et C. Seruilio coſſ. bellum cum Aequis, Volſcis, Veientibus.*

Anno ſequenti L. Aemilio atque C. Seruilio coſſ. nunciatum eſt Romanis, Volſcos et Aequos feciſſe foedus, et vno eodemque tempore copias contra eos educere decreuiſſe, et breui in agrum facturos irruptionem; atque verus erat nuncius. Omnium igitur opinione citius vtrique cum ſuis copiis finitimos agros vaſtabant, exiſtimantes, fore, vt Romani et bello Hetruſco reſiſtere, et ſuum impetum ſuſtinere non poſſent. Rurſus alii nunciabant, totam Hetruriam in bellum contra ipſos conſpiraſſe, et paratam eſſe commune auxilium Veientibus mittere. Veientes enim, quum domeſticis viribus caſtellum illud

s Σεργίε (et hic loci et infra) mendoſe in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Σερουιλίε legiſſe videntur *Lapus* et *Gelenius*. quo modo legendum eſſe ex *Liuio* et *Caſſiodoro* et *Fragmentis Capitolinis* euincit *Sigonius*.

t Perperam in *Ed. Steph.* Λευκανοί.

u Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* minus recte ἐμβάλλωσι in *Ed. Steph.*

x Ex ſequentibus *Dionyſii* verbis ἐκπολεμῶσθαι legendum eſſe contendit *Portus*.

y Ἀδύνατοι

ʸ ἀ δυνατοὶ ὄντες ἐξελεῖν δι' ἑαυτῶν τὸ φρούριον Οὐϊεντανοὶ, συγγενείας τε ὑπομιμνήσκοντες καὶ φιλίας, καὶ ὅσας μετ' αὐτῶν ἤραντο πολέμους διεξιόντες· ἀντὶ πάντων δὲ τούτων ἀξιοῦντες συναράσθαι σφίσι τῶ κατὰ Ῥωμαίων πολέμω, ὡς σφῶν τε προκαθημένων Τυρρηνίας ὅλης, καὶ τὸν πόλεμον ἀνακωχευόντων τὸν ἀπὸ Ῥώμης ῥέοντα ᶻ κατὰ πάντων τῶν ὁμοεθνῶν. καὶ οἱ Τυρρηνοὶ πεισθέντες, ὑπέσχοντο πέμψειν αὐτοῖς, ὅσην ἠξίουν, συμμαχίαν. ταῦτα ἡ βουλὴ μαθοῦσα, ἐψηφίσατο τρισὶ μὲν στρατιὰς ἐκπέμψειν στρατιὰς, καὶ γενομένων ἐν τάχει τῶν καταλόγων, Λεύκιος μὲν Αἰμίλιος ἐπὶ Τυρρηνοὺς ἐπέμφθη· συνήρατο δ' αὐτῷ τῆς ἐξόδου Καίσων Φάβιος, ὁ νεωστὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέμενος, δεηθεὶς τῆς βουλῆς ἐπιτρέψαι αὐτῷ, τοῖς ἐν Κρεμέρᾳ συγγενέσιν, οἷς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φρουρήσοντας τὸ χωρίον ἐξήγαγε, συνεῖναί τε καὶ τῶν αὐτῶν ἀγώνων μετέχειν· καὶ ἐξῆλθε σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἐξουσίᾳ κοσμηθεὶς ἀνθυπάτῳ. Γάϊος δὲ Σερούιλιος,

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75. 4. 76. 1. illud exscindere non possent, ad eorum opem confugerunt, cognationem et amicitiam illis commemorantes, et quaecunque bella communibus auspiciis essent gesta recensentes: et pro his omnibus hoc postulantes, vt se in bello contra populum Romanum adiuuarent, quod ipsi Hetruriae oppositi essent, et *Cat.* bellum a populo Romano illatum ab omnibus eius gentis po- *V.C.* 276. *Var.* pulis auerterent. Hetrusci vero, eorum oratione adducti, copias, quantas petebant, ipsis subsidio se missuros promiserunt. 278. His cognitis, senatus tres exercitus emittere decreuit. et, copiis celeriter conscriptis, L. Aemilius in Hetruscos est missus: et cum eo profectus est Caeso Fabius, qui nuper se magistratu abdicarat, impetrata a senatu venia, vt sibi liceret esse cum suis gentilibus, qui erant Cremerae, quos frater suus ad illius castelli praesidium eduxisset, atque eorundem certaminum aleam subire; atque cum suis sociis, proconsulari potestate ornatus, exiuit. Alter

ʸ Ἀδύνατοι *Vat.*

ᶻ Παρὰ πάντων] Rectius in *Cod. Vat.* κατὰ πάντων, *a Roma contra totam Etruscam gentem manans.* atque hoc etiam *Sylburgio* placuisse video. Vulgatam lectionem παρὰ πάντων sanam esse existimat *Portus.*

ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ἐπὶ Οὐολούσκους ἐστράτευσε· Σερούιος δὲ Φούριος ἀνθύπατος, ἐπὶ τὸ Αἰκανῶν ἔθνος. ἑκάτῳ δ' αὐτῶν δύο μὲν τάγματα Ῥωμαίων εἵπετο, Λατίνων [a] τε καὶ Ἑρνίκων, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων οὐκ ἐλάττω τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως. τῷ μὲν οὖν ἀνθυπάτῳ Σερουίῳ κατὰ νῶν ὁ πόλεμος ἐχώρησε, καὶ σὺν τάχει. μιᾷ γὰρ ἐτρέψατο τοὺς Αἰκανοὺς μάχῃ, καὶ ταύτῃ δίχα πόνου, τῇ πρώτῃ τοὺς πολεμίους ἐκπλήξας ἐφόδῳ· καὶ τὸ λοιπὸν ἐδῄου τὴν γῆν αὐτῶν καταπεφευγότων εἰς τὰ ἐρύματα. Σερουιλίῳ δὲ, θατέρῳ τῶν ὑπάτων, ὑπὸ σπουδῆς τε καὶ αὐθαδείας ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωρήσαντι, πολὺ τὸ παρὰ γνώμην ἀπήντησε, καρτερῶς πάνυ τῶν Οὐολούσκων ἀντιταξαμένων. ὥσ' ἠναγκάσθη, πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀπολέσας, μηκέτι χωρεῖν ὁμόσε τοῖς πολεμίοις· ἀλλ' ἐν τῷ χάρακι ὑπομένων, ἀκροβολισμοῖς καὶ ψιλῶν συμπλοκαῖς διαφέρειν ἔγνω τὸν πόλεμον. Λεύκιος δ' Αἰμίλιος, ὁ πεμφθεὶς [b] ἐπὶ Τυρρηνίας, εὑρὼν ἐξεστρατευ-

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75. 4. 76. 1. Alter consul, C. Seruilius in Volscos duxit exercitum: at Seru. Furius proconsul in Aequos. Vnumquemque eorum duae legiones vrbanae, et Latinorum ac Hernicorum atque aliorum sociorum copiae, Romanis non minores, sequebantur. Seruius autem proconsul bellum ex animi sententia ac celeriter confecit. Vno enim proelio Aequos fudit fugauitque, idque sine vllo negotio, hostibus suo primo aduentu perterritis. Deinde, quum illi in munitiones suas confugissent, eorum agrum vastauit At Seruilio, alteri consuli, praepropere ac temere cum hostibus congresso, res valde praeter exspectationem successit, quia Volsci valde strenue ei restiterunt. Itaque coactus est, multis et fortibus viris amissis, cum hostibus amplius non congredi: sed in castris se continere, et velitationibus ac leuibus ferentariorum proeliis bellum trahere statuit. At L. Aemilius, contra Hetruscos missus, exercitum Veientium ante *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278. ipsam

[a] Δὲ pro τε malit *Sylb.* p. 1784. v. 11. ita et supra

[b] Vt hic ἐπὶ Τυρρηνίας habemus, et paullo ante ἐπὶ Τυρρηνοὺς p. 1740. v. 3. *Sylb.*

μένως πρὸ τῆς πόλεως τοὺς Οὐϊεντανούς, καὶ σὺν αὐτοῖς πολὺ τὸ παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν ἐπικούρικον, ἀδὲν ἔτι μελλήσας ἔργε εἶχετο· ἡμέραν δ', ἀφ' ἧς τὸν χάρακα ἔθετο, διαλιπών, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις εἰς μάχην, θρασέως πάνυ τῶν Οὐϊεντανῶν ὁμόσε χωρούντων. ἰσορρόπε δὲ τῆ ἀγῶνος γενομένου, τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβών, ἐνσείει τοῖς πολεμίοις κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας. καὶ ἐπειδὴ τῆτο διεσάλευσεν, ἐπὶ θάτερον ἐχώρει, ὅπε μὲν ἱππάσιμον εἴη χωρίον, ἀπὸ τῶν ἵππων μαχόμενος· ὅπε δ' ἀκ, [c] ἀποκαταβαίνων τε καὶ πεζὸς ἀγωνιζόμενος. πονέντων δὲ τῶν κεράτων ἀμφοτέρων, ἀδ' οἱ κατὰ μέσον ἔτ' ἀντεῖχον, ἀλλ' ἐξεώσθησαν ὑπὸ τῶν πεζῶν. καὶ μετὰ τῆτο πάντες ἔφυγον ἐπὶ τὸν χάρακα. ὁ δ' Αἰμίλιος ἠκολέθει [d] τοῖς φεύγεσι, συντεταγμένην τὴν δύναμιν ἔχων, καὶ πολλὰς διέφθειρε. γενόμενος δὲ πλησίον τῆ χάρακος, καὶ προσβαλὼν ἐκ διαδοχῆς, ἐκείνην τε παρέμεινε τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐπιῆσαν νύκ]α. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ κάπω τε καὶ τραύμασι τῶν πολεμίων καὶ ἀγρυπνίᾳ ἀπειρη-

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75. 4. 76. 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278.

ipſam vrbem nactus, et cum ipſis multas auxiliares copias ab eiuſdem gentis populis miſſas, nihil amplius cunctatus, rem eſt aggreſſus: vniuſque diei ſpatio, ex quo caſtra metatus fuerat, intermiſſo, copias in proelium eduxit, Veientibus audaciſſime manus conferentibus. Quum autem aequo mare certaretur, equitatum in dextrum cornu immiſit. quo perturbato, in alterum contendit, et ex equo pugnabat, vbi loci natura id patiebatur: vbi vero non ferebat, deſiliens equo pugnam pedeſtrem committebat. Laborante autem vtroque cornu, ne media quidem acies amplius hoſti potuit reſiſtere; ſed a peditatu loco eſt pulſa. ac mox omnes in caſtra fugerunt. Aemilius vero fugientes inſequebatur, inſtructa acie; multoſque interfecit. Quum autem ad caſtra acceſſiſſet, inſtituta eorum per vices oppugnatione, totum illum diem et noctem ſequentem ibi manſit. Poſtero die, hoſtibus labore et vulneribus atque vigiliis

c In *Cod. Vat.* ἵππον ἀποκαταβαίνων.

d Τοῖς φυγῆσι *Vat.*

e Ἔφευ-

κότων, ἐγκρατὴς γίνεται τῆ χάρακος. οἱ δὲ Τυρρηνοὶ, ὡς εἶδον ἐπιβαίνοντας ἤδη τὰς Ῥωμαίας τοῖς περισαυρώμασιν, ἐκλιπόντες τὸ στρατόπεδον, [e] ἔφυγον, οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν, οἱ δ' εἰς τὰ πλησίον ὄρη. ταύτην μὲν ἓν τὴν ἡμέραν ἐν τῷ χάρακι τῶν πολεμίων ἔμεινεν ὁ ὕπατος· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ [f] στεφανώσας τὰς ἀρισεύσαντας ἐν ταῖς μάχαις ἐκπρεπεστάταις δωρεαῖς, πάντα τὰ ἐγκαταληφθέντα ἐν τῷ χάρακι ὑποζύγιά τε καὶ ἀνδράποδα, καὶ σκηνὰς πολλῶν ἀγαθῶν γεμέσας, τοῖς στρατιώταις ἐχαρίσατο. καὶ ἐγένετο ἐν πολλῇ εὐπορίᾳ τὸ τῶν Ῥωμαίων στράτευμα, ὡς ἐξ ἀδεμιᾶς ἑτέρας πώποτε μάχης. ἀβροδίαιτον [g] γὰρ δὴ καὶ πολυτελὲς τὸ τῶν Τυρρηνῶν ἔθνος ἦν, οἵκοι τε καὶ ἐπὶ στρατοπέδε, [h] ὑπεραγόμενον

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75. 4. 76. 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278.

vigiliis defatigatis, caſtris potitur. Hetruſci enim, vbi viderunt, vallum iam a Romanis transſcendi, deſertis caſtris, partim in vrbem, partim in proximos montes fugerunt. Eo igitur die conſul in hoſtium caſtris manſit. Poſtridie vero *eos, qui egregiam operam in proeliis nauarant, coronis doniſque ſplendidiſſimis donauit, omniaque iumenta et mancipia in caſtris relicta, et tentoria multis bonis referta militibus in praedam conceſſit: atque exercitus Romanus tunc *tantis* diuitiis, quantis nunquam alias in vllo proelio eſt ditatus. nam gens Hetruſca vitae genus delicatum ac ſumtuoſum et domi et militiae de-

e Ἔφευγον *Vat.*

f Ego, etiamſi coronas minime fuiſſe datas putem, non tamen eſſe mendoſe ſcriptum στεφανώσας credo. hoc enim ſignificare voluit *Dionyſius, eum coronarum loco donis excellentiſſimis illos ornauiſſe.* Quidni vero ſicut στέφειν alicubi κοσμεῖν exponitur, ita στεφανώσας *Dionyſio* pro κοσμήσας dicere licuerit? *Steph.* Schediaſm. l. V. Sched. 29.

* Sic et *Gelenius* interpretatur. Sed fortaſſe, quum dicit,

g Γὰρ ἤδη καὶ *Vat.*

h Ὑπεραγόμενον] Vel cum *Gelenio* legendum περιαγόμενον, vel cum *Lipo* ἐπαγόμενον, *ſecum ducens*, vt infra alicubi ὀλίγες ἐπαγόμενοι πελάτας ἐπὶ τὰ ἱερά. *Sylb.* Ὑπεραγόμενον in actiua ſignificatione potius, quam περιαγόμενον malit *Steph.*

ἔξω τῶν ἀναγκαίων πλύτῳ τε καὶ τέχνης ἔργα παντοῖα πρὸς ἡδονὰς μεμηχανημένα καὶ τρυφάς.

XVII. Ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ἀπειρηκότες ἤδη τοῖς κακοῖς οἱ Οὐϊεντανοὶ, τὰς πρεσβυτάτας τῶν πολιτῶν ἱκετηρίας φέροντας ἀπέστειλαν ὡς τὸν ὕπατον, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης διαλεξομένας. καὶ οἱ ἄνδρες ὀλοφυρόμενοί τε καὶ ἀντιβολοῦντες, καὶ τἆλλα, ὅσα ἐπαγωγὰ ἦν εἰς ἔλεον, μετὰ πολλῶν δακρύων διεξιόντες, πείθουσι τὸν ὕπατον ἐπιτρέψαι σφίσι πρεσβευτὰς εἰς Ῥώμην τὰς ὑπὲρ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου [i] ἀποστεῖλαι πρὸς τὴν βουλὴν διαλεξομένας· ἕως δ' ἂν οἱ πρέσβεις ἀφίκωνται φέροντες τὰς ἀποκρίσεις, μηδὲν αὐτῶν κακουργεῖν τὴν χώραν. ἵνα δ' αὐτοῖς ἐγγένηται ταῦτα πράττειν, σῖτόν τε ὡμολόγησαν τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ [k] δυσὶν μησὶ παρέξειν, καὶ χρήματα εἰς ὀψωνιασμὸν ἐξ μηνῶν, ὡς ὁ στρατὸς ἔταξε. καὶ ὁ μὲν ὕπατος λαβὼν τὰ κομισθέντα, καὶ [l] διαδοὺς τῇ στρατιᾷ, ποιεῖται τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀνοχάς. ἡ δὲ βουλὴ

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75 4 76 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278.

gere consueuerat: quippe quae, praeter res necessarias, luxus etiam et artificii variam supellectilem, ad voluptates et delicias elaboratam, circumferret.

Sequentibus diebus Veientes, iam fracti malis, ciuium maximos quosque natu ad consulem more supplicum ornatos legarunt, vt cum eo de pace agerent. Hi lugentes, et supplices orantes, et alia, quaecunque vim conciliandae misericordiae habent, cum multis lacrymis commemorantes, impetrarunt a consule, vt sibi liceret legatos Romam ad senatum de pace acturos mittere: interim vero, dum legati responsum referrent, ab omni maleficio et agri sui vastatione *milites* abstinerent. Quae vt sibi concederentur, frumentum duorum mensium, et stipendium sex mensium, prout victor imperarat, se Romano exercitui daturos sunt polliciti. Consul, iis allatis et acceptis et inter milites diuisis, inducias cum illis fecit. Senatus vero, audita

Steph. qui caeteris ἐπαγόμενον praefert.

i Verbum ἀποστεῖλαι rectius collocabimus vel ante τὰς ὑπὲρ, vel in fine membri post διαλεξομένας. *Sylb.*

k Δυσὶν μησὶ *Var.* vulg. δύμηνον.

l Διαδοὺς *Var.* vulg. διδοὺς.

m In

τῆς πρεσβείας ἀκούσασα, καὶ τὰ τῶν ὑπάτων γράμματα δεξαμένη, πολλὴν ποιουμένων παράκλησιν, καὶ παραινούντων ὡς τάχιστα [m] καταθέσθαι τὸν πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς πόλεμον, δόγμα ἐξήνεγκε, διδόναι τὴν εἰρήνην, ὡς ἠτοῦντο οἱ πολέμιοι· ἐφ' οἷς δὲ δικαίοις αὖτη γένηται, τὸν ὕπατον κατασήσασθαι Λεύκιον Αἰμίλιον, ὡς ἂν αὐτῷ φανῇ κράτιστα ἔχειν. ταύτας λαβὼν τὰς ἀποκρίσεις ὁ ὕπατος σπένδεται πρὸς τοὺς Οὐϊεντανοὺς, ἐπιεικεστέραν μᾶλλον, ἢ συμφορωτέραν τοῖς κεκρατηκόσι ποιησάμενος εἰρήνην, ὅτε χώραν αὐτῶν ἀποτεμόμενος, ὅτε χρημάτων ἄλλων ἐπιθεὶς ζημίαν, ὅτε ὁμήρων δόσει τὸ πιστὸν τοῖς συγκειμένοις βεβαιωσάμενος. τοῦτ' αὐτῷ μέγαν ἤνεγκε φθόνον, καὶ τὸ μὴ λαβεῖν παρὰ τῆς βουλῆς τὰς ἐπὶ τοῖς κατορθωμένοις χάριτας αἴτιον ἐγένετο. ἐνέστησαν γὰρ αὐτῷ τὸν θρίαμβον αἰτουμένῳ, τὴν αὐθάδειαν αἰτιώμενοι τῶν συνθηκῶν, ὅτι ἀ μετὰ κοινῆς [n] γνώμης καὶ ταύτας ἔπραξεν. ἵνα δὲ μὴ πρὸς ὀργὴν, ἢ πρὸς ὕβριν λάβῃ τὸ πρᾶγμα, ἐπὶ Οὐολούσκους αὐτὸν ἐψηφίσαντο

audita legatione, et acceptis a consule literis, multum rogante et suadente, vt quam celerrime bellum, quod gerebatur cum Hetruscis, deponeretur, hostibus pacem, quam petebant, dare decreuit: sed quibus conditionibus haec fieret, L. Aemilium consulem, prout ei optimum esset visum, statuere iussit. Consul, hoc responso accepto, foedus cum Veientibus fecit, data illis pace, in qua maiorem rationem lenitatis, quam vtilitatis populi victoris, habuit, quod nec partem agri illis ademisset, nec vllam aliam pecuniarum mulctam irrogasset, nec acceptis obsidibus fidem pactorum confirmasset. Hoc ei magnam conciliauit inuidiam, effecitque, vt gratia *ac honore debito* ob rem feliciter gestam a senatu fraudaretur. Ei enim triumphum petenti ciues aduersati sunt, obiicientes arrogantiam, quod leges foederis non de communi sententia *victis* imposuisset. Sed ne eam rem iniquo animo ferret, neue id in suam contumeliam factum putaret, decreuerunt, vt copias in Volscos duceret, vt

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75 4 76 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278.

m In *Cod. Var.* praepositio κατὰ addita est manu recenti.

n Γνώμης αὐτὰς ἔπραξεν. ἵνα δὲ μὴ πρὸς ὕβριν ἢ πρὸς ὀργὴν *Var.*

τὴν δύναμιν [o] ἄγειν, ἐπικυρίας τῷ συνάρχοντος ἕνεκα, εἰ δύναιτο κατορθώσας τὸν ἐκεῖ πόλεμον· ἦν γὰρ ἐν αὐτῷ πολὺ τὸ ἀνδρεῖον· ἀφανίσαι τὰς ἐπὶ τοῖς προτέροις ἁμαρτήμασιν ὀργάς. ὁ δ' ἀνὴρ ἀγανακ]ῶν ἐπὶ τῇ ἀτιμίᾳ, πολλὴν ἐποιήσατο τῆς βελῆς ἐν τῷ δήμῳ κατηγορίαν, [p] ἀχθομένης ἐπὶ τῷ λελύσθαι τὸν πρὸς τὰς Τυῤῥηνὰς πόλεμον. ἔφη δὲ, τοῦτ' αὐτὰς ἐξ ἐπιβελῆς καὶ ὑπεροψίας τῶν πενήτων ποιεῖν, ἵνα μὴ, τῶν ὑπερορίων ἀπαλλαγέντες πολέμων, [q] καὶ ἀπαιτῶσι τὰς περὶ τῆς κληρουχίας ὑποσχέσεις, [r] ποσὸν ἤδη ἔτος φενακιζόμενοι πρὸς αὐτῶν. Ταῦτα καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια, [s] καὶ δι' ὀργῆς ἀκράτε τῶν πατρικίων ὀνείδη κατασκεδάσας, τήν τε συστρατευσαμένην αὐτῷ δύναμιν ἀπέλυσε τῶν σημείων, καὶ τὴν μετὰ [t] Φουρίε τῷ ἀνθυπάτῳ διατρίβουσαν ἐν Αἰκανοῖς μεταπεμψάμενος ἀφῆκεν ἐπὶ τὰ σφέτερα· ἐξ ὧν πολλὴν πάλιν [u] ἐποίησεν ἐξουσίαν τοῖς δημάρχοις

Per. Iul. 4238. *Ante Chr.* 476. *Olymp.* 75. 4. 76. 1. *Cat.* *V.C.* 276. *Var.* 278.

vt collegae auxilium ferret, si posset, illo bello feliciter confecto, (erat enim vir admodum fortis) indignationem ob priora peccata meritam abolere. At ille, hanc ignominiam iniquo animo ferens, apud populum vehementer in patres est inuectus, qui bello Hetrusco finem impositum molestè ferrent. Hoc autem multos insidiosè et in contemtionem pauperum facere dicebat, ne bellis externis liberati agros promissos reposcerent, toties iam eorum fallaciis decepti. Quum autem, ira impotenti actus, his et multis huiusmodi probris patricios adspersisset, dimisit exercitum, qui secum ad militiam venerat, et Furii proconsulis copias, quae in Aequis erant, accersitas, domum suam dimisit: quo facto tribunis magnam senatus in concionibus accusandi, et

o In *Ed. Steph.* αὐτῶν, manifesto errore. *Lapus* videtur legisse ἐξάγειν. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἀπάγειν.

p Ὡς ἀχθομένης *Vat.*

q Καὶ redundare visum est *Sylburgio.* illudque plane omittit *Vat.*

r Πολλοστὸν ἔτος ἤδη *Vat.* quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *multos ipsi iam annos ab eis decepti.*

s Hic quoque καὶ vim habet exiguam. *Sylb.*

t Φουρίῳ *Vat.*

u Ἐποίησεν *Vat.* vulg. ἐποιήσατο.

x Καὶ

κατηγορεῖν τῶν βελευτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, [x] καὶ διϊσάναι τὰς πένητας ἀπὸ τῶν εὐπόρων.

Μετὰ δὲ τούτους παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατείαν Γάϊος [y] Ὁράτιος καὶ Τίτος Μενήνιος, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ ἕκ]της ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Σκάμανδρος Μιτυληναῖος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Φαίδωνος. τότοις κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ πολιτικὸς θόρυβος ἐμποδὼν [z] ἐγίνετο πράττειν τὰ κοινὰ, ἠρεθισμένοις τῷ δήμῳ, καὶ ἀδὲν ἐῶντος ἕτερον ἐπιτελεῖσθαι τῶν κοινῶν, [a] ἕως ἂν μερίσηται τὴν δημοσίαν γῆν· χρόνῳ δ' ὕστερον εἶξε τὰ παρακινδυνεύοντα καὶ ταρατ]όμενα τῇ ἀνάγκῃ συγχωρήσαντα, καὶ ἐπὶ τὰς [b] στρατείας [c] ἑκουσίως ἦλθε. Τυῤῥηνῶν γὰρ αἱ μὴ μετασχοῦσαι τῆς εἰρήνης ἕνδεκα πόλεις, ἀγορὰν ποιησάμεναι κοινὴν, κατηγόρουν τῷ Οὐϊεντανῶν ἔθνους, ὅτι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον οὐ μετὰ κοινῆς γνώμης κατελύσαντο, καὶ δυοῖν θάτερον αὐτοὺς ἠξίουν πράττειν, ἢ λύειν τὰ

et dissidia inter pauperes et diuites libere ferendi materiem praebuit. *Per. Iul.* 4239.

Anno sequenti consules creati C. Horatius et T. Menenius, septuagesima sexta olympiade, qua vicit in stadio Scamander Mitylenaeus, archonte Athenis Phaedone. Hi principio ciuili tumultu impediti fuerunt, quo minus rempublicam gererent, quia plebs irritata erat, nec quidquam aliud, quod ad rempublicam pertineret, fieri sinebat, priusquam ager publicus diuideretur: sed tandem postea illi, qui motus ciebant et tumultus excitabant, necessitati cesserunt, et sponte ad militiam sunt profecti. Nam Hetruscorum vndecim populi pacis expertes, habito communi totius gentis concilio, Veientes accusabant, quod non de communi sententia pacem cum populo Romano fecissent, et alterutrum eos facere postulabant, vel foedus *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279. *C. Horatio et Tito Menenio coss.* *bellum Hetruscum.*

x Καὶ διϊσάναι *Vat.* vulgo διϊσᾶν, quasi ἀ διϊσάω. quod vtique etiam vsurpatur.

y Ὡράτιος apud *Diodorum*, et mox v. 5. Σκαμάνδριος. *Sylb.*

z Ἐγένετο *Vat.*

a Vel βουλὴ subaudiendum, vel legendum ἕως ἂν μερίσηται ἡ δημοσία γῆ. *Port.*

b Στρατιὰς] Magis proprie στρατείας.

c Ἑκουσία *Vat.*

πρὸς Ῥωμαίους ὁμολογηθέντα, ἢ πολεμεῖν σφίσι μετ' ἐκείνων. οἱ δ' Οὐϊεντανοὶ τῆς μὲν εἰρήνης τὴν ἀνάγκην ἠτιῶντο, ὅπως δ' ἂν αὐτὴν καταλύσαιντο εὐπρεπῶς, εἰς κοινὸν ἐτίθεσαν σκοπεῖν. ἔπειτα ὑποτίθεταί τις αὐτοῖς, ἔγκλημα ποιησαμένοις τὸν ἐπιτειχισμὸν τῆς Κρεμέρας, καὶ τὸ μὴ ἀπανίστασθαι τοὺς Φαβίους ἀπ' αὐτῆς· [d] λόγῳ μὲν πρῶτον ἀξιοῦν αὐτοὺς ἐκλιπεῖν τὸ χωρίον· ἐὰν δὲ μὴ πείθωσι, πολιορκεῖν τὸ Φρούριον, καὶ ταύτην ἀρχὴν ποιήσασθαι τοῦ πολέμου. ταῦτα συνθέμενοι ἀπηλλάττοντο ἐκ τοῦ συλλόγου· καὶ μετ' ὀλίγον Οὐϊεντανοὶ μὲν ἀποστείλαντες πρεσβείαν ὡς τοὺς Φαβίους, ἀπήτουν παρ' αὐτῶν τὸ Φρούριον, Τυρρηνία δὲ πᾶσα ἐν τοῖς ὅπλοις [e] ἦν". ταῦτα Ῥωμαῖοι αἰσθόμενοι, Φαβίων [f] αὐτῶν ἐπιστειλάντων, ἔγνωσαν ἀμφοτέρους ἐκπορεύεσθαι τοὺς ὑπάτους ἐπὶ τὸν πόλεμον, τόν τ' ἀπὸ Τυρρηνίας ἐπαγόμενον σφίσι, καὶ τὸν ἔτι πρὸς Οὐολούσκους συνεστῶτα. Ὁράτιος

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

foedus cum Romanis ictum frangere, vel cum illis contra se bellum gerere. At Veientes pacis necessitatem excusabant, remque in publicum proponebant, vt concilium discederet et consultaret, quonam modo pacem honeste possent frangere. Tunc quidam subiiciens, monuit, *posse eos hoc facere*, si de Cremera castello contra se communito, et de praesidio ex eo non abducto quererentur. *Suasit* igitur, vt verbis orarent illos, vt castellum relinquerent, quod nisi ipsis persuasissent, castellum obsiderent, atque inde bellum auspicarentur. Quum autem omnes de communi sententia hoc decreuissent, ex concilio discesserunt, nec multo post Veientes, missa legatione ad Fabios, castellum ab illis reposcebant, et tota Hetruria in armis erat. Haec vbi ex ipsorum Fabiorum literis Romani cognouerunt, decreuerunt, vt ambo coss. ad bellum proficiscerentur: tum ad hoc *nouum* Hetruscum, quod sibi inferebatur; tum ad illud, quod iam cum Volscis gerebatur. Horatius igitur cum

d Λόγῳ μὲν πρῶτον ἀξιοῦν *Vat.* pro voce penultima dant vulgatae ἕν.

e Deest *Vat.*

f In *Cod. Vat.* Φαβίων αὐτοῖς ἀποστειλάντων. quo modo legendum esse monuit *Sylb.*

μὲν ἕν, [g] ἔχων δύο τάγματα, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων συμμάχων τὰς ἱκανὰς, ἐξήγαγε τὴν δύναμιν ἐπὶ Οὐολούσκους. Μενήνιος δὲ τοσαύτην στρατιὰν ἑτέραν ἄγων ἐπὶ Τυρρηνοὺς, ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν ἔξοδον. παρασκευαζομένῳ δ' αὐτῷ καὶ τρίβοντος τὸν χρόνον, ἔφθη τὸ ἐν Κρεμέρᾳ Φρούριον ἐξαιρεθὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ τὸ Φαβίων [h] γένος ἅπαν ἀπολόμενον. περὶ δὲ τῆς καταστροφῆς τοὺς ἄνδρας συμφορᾶς [i] διττὸς φέρεται ὁ λόγος, ὁ μὲν ἧττον πιθανὸς, ὁ δὲ μᾶλλον τῆς ἀληθείας ἁπτόμενος. θήσω δ' αὐτοὺς ἀμφοτέρους, ὡς παρέλαβον.

XIX. Τινὲς μέν φασιν, ὅτι, θυσίας ἐπισκήψης πατρίου, ἣν ἔδει τὸ Φαβίων ἐπιτελέσαι γένος, οἱ μὲν ἄνδρες ἐξῆλθον ὀλίγους ἐπαγόμενοι πελάτας ἐπὶ τὰ ἱερὰ, καὶ προήεσαν, ἅτε διερευνώμενοι τὰς ὁδούς· ἅτε [k] ὑπὸ σημείαις τεταγμένοι κατὰ λόχους, ῥᾳθύμως [l] δὲ καὶ ἀφυλάκτως, ὡς ἐν εἰρήνῃ τε καὶ διὰ φιλίας γῆς πορευόμενοι. οἱ δὲ Τυρ-

cum duabus legionibus, et satis firmis aliorum sociorum auxiliis, contra Volscos profectus est. At Menenius cum pari copiarum numero in Hetruscos erat iturus: sed dum se parat, et tempus terit, interim praesidium, quod Cremerae erat, ab hostibus celeriter est expugnatum, et Fabia gens deleta. De illorum autem clade duplex est opinio, vna quidem minus probabilis; altera, quae ad veritatem propius accedit. vtramque tamen, ita vt accepi, afferam.

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

Quidam dicunt, instante patrio sacrificio, quod a gente Fabia faciendum erat, eos cum paucis clientibus ad sacra exiisse, et eo iuisse, nec itineribus ante exploratis, nec sub signis acie instructa, sed segniter et incaute, vt pacis tempore et per amicum agrum iter facientes. Hetruscos vero, quum

Fabii deleti; Cremera capta.

g In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] ἄγων. Sed, cum sequatur ἐξήγαγε, aptius visum est ἔχων: praesertim cum id *Lapi* etiam versio agnoscat: *duas habens legiones Horatius. Sylb.*

h γένος ἅπαν ἀπολόμενον in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulg. deest ἅπαν.

i Διττὸς φέρεται λόγος *Vat.*

k Ὑπὸ σημείᾳ *Vat.*

l Δὲ pro τε [quod vulg. dant] in *Cod. Vat.* quod etiam maluit *Sylb.*

ῥηνοὶ προεγνωκότες αὐτῶν τὴν ἔξοδον, ἐλόχησαν τῆς ὁδῦ χωρίον μέρει τῆς στρατιᾶς· τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν συντεταγμένην ἔχοντες, ὀ πολλῷ ὕστερον ἠκολόθησν. ὡς δ' ἐπλησίασαν οἱ Φάβιοι ταῖς ἐνέδραις, ἐξαναστάντες τῦ λόχυ οἱ Τυῤῥηνοὶ, [m] προσέπεσον αὐτοῖς, οἱ μὲν κατὰ μέτωπον, οἱ δ' ἐκ τῶν πλαγίων. καὶ μετ' ὀ πολὺ ἡ τῶν ἄλλων Τυῤῥηνῶν δύναμις προσέβαλεν ἐκ τῶν κατόπιν· καὶ περισάντες αὐτὸς πανταχόθεν, οἱ μὲν σφενδόναις, οἱ δὲ τόξοις, οἱ δὲ σαυνίοις τε καὶ λόγχαις [n] σοχαζόμενοι, τῷ πλήθει τῶν βελῶν ἅπαντας κατειργάσαντο. ὅτος μὲν ὃν ἦν λόγος ἐμοιγε πιθανὸς φαίνεται εἶναι λόγος. ὅτε γὰρ εἰκὸς, ἀπὸ στρατοπέδυ θυσίας ἕνεκα τὸς ὑπὸ ταῖς σημαίαις τοσύτος ἄνδρας εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέφειν ἄνευ ψηφίσματος βυλῆς, δυναμένων τῶν ἱερυργιῶν καὶ δι' ἑτέρων ἐπιτελεσθῆναι, τῶν μετεχόντων μὲν τῦ αὐτῦ γένυς, προβεβηκότων δὲ ταῖς ἡλικίαις· ὅτ' εἰ πάντες ἀπεληλύθεισαν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ μηδεμία μοῖρα τῦ

quum eorum profectionem praesensissent, cum parte copiarum in via *ipsis* insidias struxisse, cum reliqua vero parte instructa non multo post sequutos. Quum autem Fabii ad insidias accessissent, tunc Hetruscos ex insidiis surrexisse, et in eos impetum fecisse, alios a fronte, alios a lateribus. et paullo post reliquas Hetruscorum copias a tergo adactas fuisse; eosque vndique circumventos, partim fundis, partim sagittis, partim iaculis et lanceis ab hostibus ad eos collineantibus petitos, telorum multitudine omnes ab illis confixos atque obrutos fuisse. Atque haec quidem opinio minus probabilis mihi videtur. neque enim verisimile est, sacrificii caussa tot viros, qui sub signis erant, sine senatusconsulto in vrbem ex castris redire ausos fuisse: praesertim quum ea sacra per alios gentiles aetate iam prouectiores peragi possent. Quamuis autem omnes ex vrbe abiissent, nec vlla

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 1/2. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

m Προσπίπτουσιν αὐτοῖς *Vat.*

n Στοχαζόμενοι *Vat.* atque ita (vt puto) in *Lapi Cod.* nam vertit: *pilis et lanceis in eos intenti.* Hanc etiam lectionem alteri praeferunt *Sylb.* et *Portus.* vulg. τασιαζόμενοι.

φαβίων γένυς ἐν τοῖς ἐφεξίοις ὑπελείπετο, πάντας εἰκὸς ἦν τὺς κατέχοντας τὸ φρύριον ἐκλιπεῖν αὐτῦ τὴν φυλακήν. ἤρκυν γὰρ ἂν καὶ τρεῖς καὶ τέτταρες ἀφικόμενοι συντελέσαι ὑπὲρ τῦ γένυς ὅλυ τὰ ἱερά. διὰ μὲν δὴ ταύτας τὰς αἰτίας ἐκ ἔδοξέ μοι πιστὸς εἶναι [o] ὅδε ὁ λόγος.

Ὁ δ' ἕτερος, ὃν ἀληθέστερον εἶναι νομίζω, περὶ τεχν τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῆς ἁλώσεως τῦ φρυρίυ, τοιόσδέ τις ἐστίν. ἐξιόντων ἐπὶ τὰς προνομὰς τῶν ἀνδρῶν πολλάκις, καὶ διὰ τὸ κατορθῦν ἐν ταῖς [p] πείραις συνεχῶς προσωτέρω προχωρύντων, οἱ Τυῤῥηνοὶ παρεσκευασμένοι στρατιὰν συχνὴν, ἐν τοῖς ἔγγιστα χωρίοις λαθόντες τὰς πολεμίας, κατεστρατοπέδευσαν. ἔπειτ' ἀποστέλλοντες ἐκ τῶν χωρίων ποίμνας τε καὶ βυκόλια, καὶ φορβάδων ἀγέλας ἵππων ἐπὶ νομὴν [q] τῷ λόγῳ, πρὸκαλῦντο τὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα. οἱ δ' ἐξιόντες τύς

vlla gentis Fabiae portio domi relicta fuisset; tamen non est verisimile, omnes, qui illud castellum tenebant, eius custodiam deseruisse. Satis enim fuisset, si tres quatuorue eo profecti pro tota gente sacra fecissent. Ob hasce igitur caussas haec opinio parum probabilis mihi videtur.

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 1/2. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

Altera vero, quam ad veritatem propius accedere puto, de illorum virorum internecione, et de illius castelli oppugnatione, haec est. Quum illi saepius praedatum exirent, et cohortes succesſibus secundis inuitatae continenter procederent vlterius, Hetrusci, parato ingenti exercitu, clam hostibus in proximis locis castra posuerunt: deinde ex castellis greges ouium et armenta boum et equorum ad pascua simulate emittentes, hoc modo ad praedam viros allectabant. Illi vero egressi pastores com-

o Non agnoscit *Vat.*

p Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* σπείραις in *Ed. Steph.* quam sequutus est *Gelenius* in sua versione.

q Τῷ λόγῳ in *Ed. Steph.* coniungitur cum sequentibus: vt *Gelenius* etiam verterat: *illectabant eo modo.* Sed rectius ad praecedentia refertur, sicut *Lapus* vertit: *propellentes pastum simulate.* perinde ac si dixisset auctor: τῷ λόγῳ μὲν ἐπὶ νομὴν ἀποστέλλοντες, τῷ ἔργῳ δὲ ταύταις αὐτὺς ταῖς ὠφελείαις δελεάζοντες. Idem loquendi genus vsurpatum etiam p. 1792. v. 6. *Sylb.* Τύτῳ τῷ λόγῳ. *Portus.*

τ' ἀνθρώπας συνήρπαζον, καὶ τὰ βοσκήματα περιήλαυνον. τῦτο συνεχῶς οἱ Τυρρηνοὶ ποιῦντες, καὶ προαγόμενοι τὰς πολεμίους ἀεὶ προσωτέρω τῦ χάρακος, ἐπειδὴ διέφθειραν αὐτῶν τὸ προνοητικὸν τῦ ἀσφαλῦς, ταῖς συνεχέσιν ὠφελείαις δελεάσαντες, ἐγκαθίζυσι λόχυς ἐν τοῖς ἐπικαίροις τῶν χωρίων νύκτωρ, καὶ ἕτεροι τὰς ὑπερδεξίας τῶν πεδίων καταλαμβάνονται σκοπιάς. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ προπέμψαντες ὀλίγυς τινὰς ἐνόπλυς, ὡς δὴ Φυλακῆς ἕνεκα τῶν νομέων, ἀφῆκαν ἐκ τῶν φρυρίων πολλὰς ἀγέλας. ὡς δ' ἀπηγγέλη τοῖς Φαβίοις, ὅτι τὰς πλησίον ὑπερβαλόντες λόφυς ἐν ὀλίγῳ δή τινι χρόνῳ μεσὸν εὑρήσυσι τὸ πεδίον παντοίων βοτῶν, καὶ τὴν φυλάττυσαν αὐτὰ χεῖρα ἐχ ἱκανὴν, ἐξῆλθον ἐκ τῦ φρυρίυ, φυλακὴν τὴν ἀρκῦσαν ἐν αὐτῷ καταλιπόντες· καὶ διανύσαντες σπυδῇ καὶ μετὰ προθυμίας τὴν ὁδὸν, ἐπιφαίνονται τοῖς φύλαξι τῶν βοσκημάτων συντεταγμένοι· κἀκεῖνοι, ἰ δεξάμενοι αὐτὰς, ἔφευγον. οἱ δὲ Φάβιοι, [r] ὡς ἐν ἀσφαλείᾳ [s] δὴ ὄντες, τάς τε νομεῖς συνελάμβα-

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

comprehendebant, et pecus abigebant. Quod cum saepius Hetrusci facerent, et hostes semper longius a castris retraherent, vbi eorum mentem peruerterunt, ita vt illi, quid sibi tutum esset, amplius non prospicerent, continua praeda iis inescatis, noctu in locis opportunis insidias collocarunt, et alii speculas campis imminentes occuparunt. Postridie vero, praemissis paucis quibusdam militibus armatis, quasi ad pastorum praesidium, multos greges ex castellis emiserunt. Quum autem nunciatum fuisset Fabiis, eos, superatis proximis collibus, exiguo temporis spatio campum vario pecoris genere plenum inuenturos, idque non satis valida manu custoditum, prodierunt e castello, praesidio, quantum satis esset, ibi relicto: et itinere propere et alacriter confecto, acie instructa ex improuiso in conspectum custodum pecoris venerunt. illi vero, non exspectato eorum impetu, fugerunt. At Fabii, quasi iam essent in tuto, et pastores comprehen-

r Ὡς ἐν ἀσφαλεῖ *Vat.*

s Non δὴ, sed ἤδη, legisse visus est *Gelen.*

t Deest

νον, καὶ τὰ βοσκήματα περιήλαυνον. ἐν δὲ τύτῳ οἱ Τυρρηνοὶ, ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀναστάντες κατὰ πολλὰ χωρία, προσπίπτυσιν [t] αὐτοῖς [u] πανταχόθεν. καὶ οἱ μὲν πλείυς τῶν Ῥωμαίων ἐσκεδασμένοι, καὶ [u] ἀλλήλοις ἀμύνειν ἐχ οἷοί τ' ὄντες, ἐνταῦθ' ἀπόλλυνται. ὅσοι δ' αὐτῶν συνεστηκότες ἦσαν, [x] προθυμούμενοί τι καταλαβέσθαι χωρίον ἀσφαλὲς, καὶ πρὸς τὰ ὄρη σπεύδοντες, εἰς ἕτερον ἐμπίπτυσι λόχον ἐν ὕλαις καὶ νάπαις ὑποκαθήμενον. καὶ γίνεται αὐτῶν μάχη καρτερὰ, καὶ φόνος ἐξ ἑκατέρων πολύς. ἀπεώσαντο δ' ἕν καὶ τύτυς [y] ὁμόσε, καὶ πλησάντες τὴν [z] Φάραγγα νεκρῶν, ἀνέδραμον ἐπὶ λόφον ῥᾴδιον ἁλῶναι· ἐν ᾧ τὴν ἐπιῦσαν νύκτα ἄποροι τῶν ἀναγκαίων ηὐλίσαντο.

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

comprehendebant, et pecus abigebant. Interea vero Hetrusci, in multis locis ex insidiis surgentes, vndique in eos impetum faciunt. et quum plerique Romanorum essent dispersi, nec sibi invicem possent succurrere, ibi interierunt. At quotquot eorum conglobati erant, quum magna animi contentione conarentur locum tutum occupare, et ad montes properarent, in alias insidias inciderunt, in syluis et saltibus subsidentes. Ibi acri pugna commissa, magna vtrinque caedes facta. Tamen et hos, qui cum ipsis congressi erant, repulerunt, et, tota acie cadaueribus repleta, cursu in collem non facilem expugnatu euaserunt, vbi sequentem noctem sine commeatibus egerunt.

Postero

t Deest *Vat.*

u Ἀλλήλυς] ἀλλήλοις *Vat.* quod *Sylburgio* placuisse video.

x Προθυμούμενοί τι καταλαβέσθαι *Vat.* quod (vt sensus sit χωρίον τι ἀσφ.) admittendum esse censuit *Sylb.* vulgo pro τι legitur τε.

y Post ὁμόσε desideratur participium χωρῆντας (vt p. 1800. v. 2.) vel simile. sic certe *Lapus* legisse videtur: *repellentes bos obuios Fabii. Sylb.* Fortasse pro ὁμόσε reponendum ὅμως, *tamen*: quod non fuerit absurdum. *Port.*

z Illud φάλαγγα agnoscit *Lapi* versio, atque etiam *Cod. Vat.* Verum φάραγγα *vallem* malit *Sylb.* quod hoc proelium commissum erat inter nemorosum saltum et collem. *Portus* tamen μετωνυμικῶς exercitui tribui censet, quod loco, in quo stabat exercitus, tribuendum erat.

a Arti-

XXI. Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ μαθόντες τὴν κατασχεθσαν τὰς σφετέρας τύχην [a] οἱ κατέχοντες τὸ φρούριον, καὶ ὅτι τὸ μὲν πλεῖον ἀπόλωλε τῆς στρατιᾶς μέρος ἐν ταῖς ἁρπαγαῖς, τὸ δὲ κράτιστον ἐν ὄρει πολιορκεῖται [b] κατακεκλεισμένον ἐρήμῳ, καὶ, εἰ μὴ ταχεῖά τις αὐτοῖς [c] εἴη βοήθεια, σπάνει τῶν ἀναγκαίων φθάσεσιν ἐξαιρεθέντες, ἐξῆεσαν κατὰ σπεδὴν, ὀλίγας πάνυ καταλιπόντες ἐν τῷ χωρίῳ φύλακας. καὶ αὐτὰς οἱ Τυῤῥηνοὶ, πρὶν ἢ συμμίξαι τοῖς ἑτέροις, ἐπικαταδραμόντες ἐκ τῶν χωρίων, κυκλῶνταί τε, καὶ πολλὰ γενναῖα ἔργα ἀποδειξαμένας διαφθείρεσιν ἅπαντας σὺν χρόνῳ. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ οἱ τὸν λόφον καταλαβόμενοι, λιμῷ τε καὶ δίψῃ πιεζόμενοι, ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις ἔγνωσαν· καὶ συμπεσόντες [d] ὀλίγοι πολλοῖς, ἕωθεν ἀρξάμενοι μέχρι νυκτὸς ἐμάχοντο· καὶ τοσοῦτον ἐποίησαν τῶν πολεμίων φόνον, ὥστε τὰς σωρὰς τῶν νεκρῶν ἐμποδὼν αὐτοῖς εἶναι τῆς μάχης πολλαχῇ κεχυμένας. οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ πλεῖον ἢ

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

Postero die, quum ii, qui castelli praesidio relicti fuerant, suorum cladem cognouissent, et maiorem exercitus partem in rapinis ac praeda caesam, praestantissimam vero in monte obsideri, in loco deserto conclusam, et, nisi mature illis subueniretur, fore, vt victus inopia cito expugnarentur, exierunt magna festinatione, perpaucis ad castelli praesidium relictis. Hos Hetrusci, priusquam se cum aliis coniungerent, ex castellis decurrentes circumdederunt, eosque, post multa fortia facinora ab ipsis edita, ad vnum omnes tandem interfecerunt. Nec multo post illi etiam, qui tumulum occuparant, quum fame et siti premerentur, cum hostibus confligere decreuerunt, paucique in multos facta impressione a mane ad noctem vsque pugnarunt; tantamque hostium ediderunt stragem, vt cadaverum acerui multis in locis fusi illis impedimento essent, quo minus pugnarent. Hetrusci vero, amissa amplius tertia

a Articulus *οἱ* omissus in *Ed. Steph.*

b Κατακεκλειμένον ἐρήμῳ *Vat.*

c Ἔσοι *Vat.*

d Ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς *Vat.*

e Ἐκ

τὸ τρίτον τῆς στρατιᾶς μέρος ἀπολωλεκότες, καὶ περὶ τὰ λοιπὰ δείσαντες, μικρὸν ἀνασχόντες τὰ ὅπλα διὰ τῶν ἀνακλητικῶν, ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἄδειαν αὐτοῖς ὑπισχνέμενοι καὶ δίοδον, ἐὰν τὰ ὅπλα ἀποθῶνται, καὶ τὸ φρούριον ἐκλίπωσιν. οὐ προσδεξαμένων δὲ τῶν ἀνδρῶν τὰς προκλήσεις, ἀλλὰ τὸν εὐγενῆ θάνατον αἱρεμένων, ἐπῆσαν αὐτοῖς αὖθις ἐκ διαδοχῆς, συστάδην μὲν καὶ [e] ἐκ χειρὸς ἀκέτι μαχόμενοι, [f] πρόσωθεν δὲ βάλλοντες ἀθρόοι λόγχαις καὶ χερμάσι· καὶ ἦν νιφετῷ παραπλήσιος ἡ πληθὺς [g] τῶν βελῶν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συσρεφόμενοι κατὰ λόχους, προσέτρεχον αὐτοῖς ἐχ ὑφισαμένοις, καὶ πολλὰς πληγὰς λαμβάνοντες ὑπὸ τῶν πέριξ ὑπέμενον. ὡς δὲ τά τε ξίφη πολλοῖς ἄχρηστα ἦν, τὰ μὲν ἀπεσομωμένα τὰς ἀκμὰς, [h] τὰ δὲ κατεαγότα, καὶ τῶν ἀσπίδων τὰ πέριξ ἴτυος ἐχόμενα διετέθρυπτο, ἔξαιμοί τε οἱ πλείους καὶ καταβελεῖς, καὶ

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

tia exercitus parte, et reliquis timentes, pugna ad exiguum tempus intermissa, atque signo receptui dato, caduceatores ad illos miserunt, fidem publicam tutumque transitum ipsis pollicentes, si arma deponerent et castello decederent. quas conditiones quum illi non admitterent, sed fortiter mori mallent, instaurato proelio, per vices eos aggressi sunt, non amplius stataria pugna et cominus pugnantes; sed omnes eminus lanceis lapidibusque eos petentes: telorum vero multitudo erat instar niuis hybernae. At Romani milites, in globos condensati, in eos, suum impetum non sustinentes, irruebant; et multa vulnera, a circumstantibus vndique hostibus illata, perferebant. Sed quum gladii iam multis nullum afferrent vsum, partim acie hebetati, partim fracti, quumque clypei vndique perforati essent, et plerique exsangues et telis confossi, membrisque

e Ἐκ χειρὸς *Vat.* vulg. ἐκ χειρῶν.

f πρόσθεν] Legendum vel πρόσωθεν, vt infra p. 557. v. 40. edit. Hudf. [atque etiam in *Cod. Vat.*] vel quod vsitatius est πόῤῥωθεν, vt *Lapus* vertit: *eminus iacientes lanceas. Sylburg.*

g τῶν βελῶν legit *Portus.* quo modo et *Lapus*, qui vertit: *eratque niui similis multitudo missilium.* vulg. τῷ βελῶν.

h Τὰ δ' ἀγότα *Vat.*

i Βέλη

παράλυτοι τὰ [i] μέλη διὰ πλῆθος τραυμάτων ἦσαν, καταφρονήσαντες αὐτῶν οἱ Τυῤῥηνοὶ χωρῆσιν ὁμόσε· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι προσπίπτοντες, ὥσπερ θηρία, δόρατά τ' αὐτῶν ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων, καὶ ξίφη δρατόμενοι κατὰ τὰς ἀκμὰς ἀπέσπων· [k] καὶ οἱ περικυλίοντες εἰς τὴν γῆν τὰ σώματα, συνεφύροντο, θυμῷ τὸ πλεῖον, ἢ δυνάμει, διαγωνιζόμενοι. ὥς' ἐκέτι συνῆεσαν αὐτοῖς εἰς χεῖρας οἱ πολέμιοι, τό τε καρτερικὸν ἐκπλητόμενοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν ἀπόνοιαν, ἣν προσειλήφεσαν κατὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῆ ζῆν, [l] δεδιότες· ἀλλ' ἀποσάντες αὖθις [m] ἔβαλον ἀθρόοι, καὶ ξύλοις καὶ λίθοις, καὶ ὅτω ἄλλῳ ἐντύχοιεν. καὶ τελευτῶντες ἐγκατέχωσαν αὐτὰς τῷ πλήθει τῶν βελῶν. διαφθείραντες δὲ τὰς ἄνδρας, ἔθεον ἐπὶ τὸ φρούριον, ἔχοντες τὰς τῶν ἐπιφανεστάτων κεφαλὰς, ὡς ἐξ ἐφόδου τὰς ἐκεῖ παραληψόμενοι. ὰ μὴν ἐχώρησέ γ' αὐτοῖς κατὰ τὴν

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

briſque prae multitudine vulnerum diſſolutis ſtarent, Hetruſci, iis contemtis, manus cum ipſis conſeruerunt. at Romani, ferarum ritu proruentes, eorum haſtilia prehendebant, eaque perfringebant, gladioſque per ipſas acies prehendentes illis extorquebant: quidam etiam ex ipſa ſtrage ſurgentes ſeſe illis immiſcebant, animis magis, quam viribus, pugnantes. ita vt hoſtes cum illis amplius congredi non auderent, tum eorum peruicacia territi, tum etiam deſperationem vitae, in quam illi venerant, formidantes; ſed iterum eminus omnes conferti, et fuſtibus, et lapidibus, aliiſque telis, quaecunque ſe ipſis obtuliſſent, eos peterent. quare tandem eos telorum multitudine obruerunt. Quibus caeſis, curſu ad caſtellum contenderunt, illuſtriſſimorum virorum capita praeferentes, vt primo impetu praeſidiarios ad deditionem compulſuri. Haud tamen res illis ſucceſſit,

i βέλη in *Ed. Steph.* manifeſto et procliui errore.

k Forſan κ῀ οἱ περικυλίοντες δὲ, vel οἱ δὲ κ῀ περικυλίοντες. *Sylb.* Recte, vt puto, in *Cod. Vat.* κ῀ περικυλίοντες.

l Οὐ δεδιότες agnoſcit etiam *Lapi* verſio: *impauidi.* Verum ὰ rectius omittit *Cod. Vat.* adeo vt δεδιότες de Etruſcis intelligatur, ſicut praecedens ἐκπλητόμενοι.

m Ἔβαλλον *Vat.*

n Vel

ἐλπίδα τὸ ἔργον. οἱ γὰρ καταλειφθέντες ἐν αὐτῷ, ζηλώσαντες τὸ εὐγενὲς τῆ θανάτῳ τῶν τε ἑταίρων καὶ [n] συγγενῶν, ἐξῆλθον ὀλίγοι παντάπασιν ὄντες· καὶ πολὺν ἀγωνισάμενοι χρόνον, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἑτέροις ἅπαντες διεφθάρησαν· τὸ δὲ χωρίον οἱ Τυῤῥηνοὶ ἔρημον παρέλαβον. ἐμοὶ μὲν δὴ ὁ λόγος ὅτος πιστότερος ἐφαίνετο πολὺ τῆ προτέρᾳ. φέρονται [o] δὲ" ἐν γραφαῖς Ῥωμαίων ἀξιοχρέοις ἀμφότεροι.

Τὸ δὲ συναπτόμενον τούτοις ὑπό τινων, ὅτ' ἀληθὲς ὂν, ὅτε πιθανὸν, ἐκ παρακάσματος δέ τινος πεπλασμένον [p] ὑπὸ τῆ πλήθους, ἄξιον μὴ παραλιπεῖν ἀνεξέταστον. λέγουσι γὰρ δή τινες, τῶν ἓξ καὶ τριακοσίων Φαβίων ἀπολομένων, ὅτι ἓν μόνον ἐλείφθη τῆ γένους παιδίον· [q] πρᾶγμα ὰ μόνον ἀπίθανον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον εἰσάγοντες. ὅτε γὰρ ἀτέκνως τε καὶ ἀγάμως

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

ceſſit, vt ſperarant. Nam, qui in eo fuerant relicti, aemulatione mortis generoſae ſociorum ſuorumque gentilium accenſi, perexigui numero prodierunt; et, poſt longum certamen, eodem modo, qui alii omnes, ad vnum interierunt: caſtellum vero deſertum Hetruſci ceperunt. Haec igitur opinio mihi multo probabilior, quam prior, videtur. vtramque tamen ſcripta Romanorum fide digna memoriae prodiderunt.

Quod vero nonnulli his addunt, quamuis nec verum, nec veriſimile, ſed quibuſdam rumoribus a veritate alienis fictum, tamen operae pretium fuerit hoc diſcutere, nec ſilentio praeterire. Nonnulli enim dicunt, CCCVI. Fabiis caeſis, ex tota gente vnicum puerum relictum: rem non ſolum incredibilem, ſed etiam quae fieri non potuit, introducentes. nec enim fieri poterat,

n Vel articulus τῶν repetendus videtur ante συγγενῶν, vel praecedens τε expungenda. *Sylb.*

o Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* δὲ minus recte deſideratur in *Ed. Steph.*

p Illa ἀπὸ τῆ ἀληθῆς [quae in vulg. pro ὑπὸ τῆ πλήθους leguntur] in verſione ſua plane omiſit *Lapus.* Ἀπὸ τῆ πλήθους in *Cod. Vat.*

q Πρᾶγμα ὰ μόνον ἀπίθανον] Vide *Cl. Perizonium* contra hanc *Dionyſii* opinionem acutiſſime differentem, in *Animadverſionibus ſuis Hiſtoricis*, c. 5.

r Ταῦτα

ἅπαντας εἶναι δυνατὸν ἦν τοὺς ἐξελθόντας εἰς τὸ Φρούριον Φαβίους. ὁ γὰρ ἀρχαῖος αὐτῶν νόμος γαμεῖν τ' ἠνάγκαζε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ τὰ γεννώμενα ἅπαντα ἐπάναγκες τρέφειν· ὃν οὐκ ἂν δήπου κατέλυσαν οἱ Φάβιοι μόνοι πεφυλαγμένον ἄχρι τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας ὑπὸ τῶν πατέρων. εἰ δὲ δὴ καὶ τοῦτο θείη τις, ἀλλ' ἐκεῖνό γ' ἂν οὐκ ἔτι συγχωρήσειε, τὸ μηδ' ἀδελφοὺς αὐτῶν εἶναί τισιν, ἡλικίαν ἔτι παίδων ἐχόντας. μύθοις γὰρ δή [r] ταῦτά γε καὶ πλάσμασιν ἔοικε θεατρικοῖς. οἱ δὲ πατέρες αὐτῶν, ὅσοι παῖδας ἔτι ποιεῖν εἶχον ἡλικίαν, τοσαύτης κατασχόντες τὸ γένος ἐρημίας, οὐκ ἂν [s] ἑκόντες τε καὶ ἄκοντες ἑτέρους παῖδας ἐποιήσαντο, ἵνα μήτε ἱερὰ ἐκλειφθῇ πατρῷα, μήτε δόξα τηλικαύτη διαφθαρῇ γένους; [t] εἰ μὴ ἄρα οὐδὲ πατέρες αὐτῶν τισιν ἐλείποντο, ἀλλὰ πάντα εἰς ταὐτὸ συνῆλθον ἐπὶ τῶν ἓξ καὶ τριακοσίων ἀνδρῶν ἐκείνων [u] ταῦτα τὰ ἀδύνατα· μὴ παῖδας αὐτοῖς καταλειφθῆναι νηπίους, [x] μηδὲ γυναῖκας ἐγκύους, μηδ' ἀδελφοὺς ἀνήβους, μηδὲ πατέρας ἐν ἀκμῇ. ταύτῃ μὲν δὴ τὸν λόγον ἐξετάζων, οὐκ ἀληθῆ νενόμικα· ἐκεῖνον δ' ἀληθῆ. τῶν τριῶν ἀδελφῶν, Καίσωνός τε καὶ Μάρκου καὶ Κοίντου, τῶν ὑπατευσάντων τὰς συνεχεῖς ἑπτὰ ὑπατείας, ἐγκαταλειφθῆναι πεῖθομαι Μάρκῳ παιδίον· καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν Φαβίων οἶκον λοιπόν, οὐδὲν κωλύει. [y] τὸ δὲ μηκέτι τῶν ἄλλων ἐπιφανῆ τινα καὶ λαμπρὸν ἔξω τοῦ ἑνὸς τοῦδ' ἀνδρωθέντος γενέσθαι, ταύτην παρασχοῦσαν τοῖς πολλοῖς τὴν δόξαν, ὅτι μόνος ἐκεῖνος ἐκ τῶν Φαβίων γένους ἐστὶ [z] λοιπός· οὐχ ὡς μηδενὸς ἄλλου ὄντος, ἀλλ' ὡς μηδενὸς ἐκείνοις ὁμοίου, ἀρετῇ τεκμαιρομένοις τὸ συγγενές, οὐ φύσει. καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα ἱκανά.

Οἱ [a] γὰρ Τυρρηνοὶ τούς τ' ἄνδρας διαφθείραντες, καὶ τὸ ἐν τῇ Κρεμέρᾳ φρούριον παραλαβόντες, ἐπὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν τῶν Ῥωμαίων ἦγον τὰς δυνάμεις. ἔτυχε

XXIII.

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

poterat, vt omnes Fabii, qui in illud caſtellum iuerant, eſſent ſine liberis et caelibes. nam priſca eorum lex cogebat eos, qui per aetatem poſſent, vxores ducere, et, vt omnes liberos ſuſceptos educarent, neceſſe erat: quam legem, diligenter vſque ad aetatem ſuam a maioribus ſeruatam, haudquaquam ſoli Fabii contemſiſſent. Sed ſi quis hoc quoque concedat, illud tamen non etiam concedet, ne fratres quidem vllos aetatis adhuc teneliae illis fuiſſe. Haec enim fabulis et figmentis theatricis ſunt ſimilia. Patres vero eorum, qui per aetatem adhuc liberos procreare poterant, in tanta ſuae gentis orbitate, nonne volentes et nolentes aliis liberis procreandis operam dediſſent, tum ne ſacra gentilitia interirent, tum etiam ne gentis huius tanta gloria periret? Quod ſi ne vllis quidem eorum patres reliqui erant, ſed omnes in illorum CCCVI. Fabiorum numero erant; fieri tamen non poteſt, quin ſaltem infantes *aliqui* fuerint illis reliqui, aut vxores grauidae, aut fratres impuberes, aut patres aetatis iam integrae. Hoc igitur modo hanc opinionem examinans, eam minime veram credo: ſed illam veram eſſe puto, quum in trium fratrum (Caeſonis, Marci, et Quinti) domo per ſeptennium conſulatus fuerit continuatus, ſoli Marco filiolum ſuperſtitem fuiſſe, atque hunc eſſe illum, qui ſolus e Fabia gente reliquus fuiſſe dicitur. Quod autem nullus alius amplius inſignis et illuſtris fuerit praeter hunc vnum iam adultum, hinc multorum opinionem natam *arbitror*, quod ſolus ille ex gente Fabia fuerit reliquus, non quod nullus alius fuerit relictus: ſed quod nullus illis *poſtea* ſimilis fuerit; quia cognationis coniecturam illi non ex natura, ſed ex virtute faciebant. Atque de his haec dixiſſe ſit ſatis.

Hetruſci igitur, Fabiis caeſis et capto Cremerae caſtello, copias ad alium Romanorum exercitum duxerunt. Alter autem

[r] Ταῦτά γε κῃ *Vat.* vulgatis deeſt γε.

[s] Ἑκόντες γε κῃ *Vat.*

[t] Εἰ μὲν ἦν ἄρα et ἐκλείποντοι] In *Cod. Vat.* εἰ μὴ ἄρα οὐδὲ πατέρες αὐτῶν τισιν ἐλείποντο, ἀλλὰ πάντα εἰς ταὐτὸ συνῆλθεν etc. Ἐκλείποντοι pro καταλείποντοι poſitum exiſtimat *Sylb.*

[u] Rectius fortaſſe ταῦτά γε ἀδύνατα, vel ταῦτα ἀδύνατα. *Sylb.* et *Port.* Ταῦτα non agnoſcit *Vat.*

[x] Μὴ γυναῖκας ἐγκύους, μὴ ἀδελφοὺς ἀνήβους, μὴ πατ. *Vat.*

[y] Τὸ δὲ μηκέτι malit *Portus*, cuius coniecturam firmat *Cod. Vat.* qui habet τὸ μηκέτι, vulg. τοῦ δὲ μηκέτι.

[z] Λοιπὸν male in *Ed. Steph.*

[a] In *Cod. Vat.* particula γὲν addita eſt recenti manu.

δ' ὰ μακρὰν κατεστρατοπεδευκὼς ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μενήνιος, ὰν ἐν ἀσφαλεῖ χωρίῳ· καὶ ὅτε ἡ Φαβίων συγγένεια καὶ τὸ πελατικὸν αὐτῶν ἀπώλλυντο, τριάκοντά πως σταδίοις ἀπεῖχεν ἀφ' ὧ τὸ πάθος ἐγένετο τόπος· δόξαν τ' ὰν ὀλίγοις παρέσχεν, γνοὺς, ἐν οἵοις κακοῖς ἦσαν οἱ Φάβιοι, μηδεμίαν αὐτῶν ποιήσασθαι Φροντίδα, τῆς τ' ἀρετῆς καὶ δόξης τοῖς ἀνδράσι φθονῶν. [b]τοιγάρτοι μετὰ ταῦτα ὑπαχθεὶς ὑπὸ τῶν δημάρχων εἰς δίκην, ἐπὶ ταύτῃ μάλιστα τῇ αἰτίᾳ ἑάλω. σΦόδρα [c]γὰρ" ἐπένθησεν ἡ Ῥωμαίων πόλις [d] ἀνδρῶν τοιούτων καὶ τοσούτων ἀρετὰς ἀποκειραμένη, καὶ πρὸς ἅπαν τὸ δόξαν αὐτοῖς αἴτιον γεγονέναι τῆς τοιαύτης συμφορᾶς, πικρῶς καὶ ἀπαραιτήτως εἶχεν. τὴν δ' ἡμέραν ἐκείνην, ἐν ᾗ τὸ πάθος ἐγένετο, μέλαιναν τε καὶ ἀποφράδα τίθεται, καὶ ὀδενὸς ὰν ἔργα ἐν ταύτῃ χρηστὰ ἄρξαιτο, τὴν τότε συμβᾶσαν αὐτῇ τύχην ὀτλευομένη. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῶν Ῥωμαίων οἱ Τυρρηνοὶ, συνιδόντες αὐτῶν τὸ στρατόπεδον· ἦν δ' ὑπὸ λαγόνι κείμενον ὄρους· τῆς τ' ἀπειρίας τὰ στρατηγὰ κατεφρόνησαν, καὶ τὸ δοθὲν ὑπὸ τῆς τύχης [e]πλεονέκτημα" ἀγαπητῶς ἔλαβον. καὶ αὐτίκα τὰς ἱππεῖς ἀναλαβόντες, κατὰ τὴν ἑτέραν πλευρὰν τὰ λόφα, ὀδενὸς κωλύοντος, [f] ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφήν. καταλαβόμενοι δὲ τὴν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τῶν Ῥωμαίων κόρυμβον, ἔθεντο ἐν τούτῳ τὰ ὅπλα, καὶ τὴν ἄλλην δύναμιν ἀσφαλῶς ἀναβιβάσαντες, ὑψηλῷ χάρακι καὶ βαθείᾳ τάφρῳ τὴν παρεμβολὴν ὠχυρώσαντο. εἰ μὲν ὖν συνιδὼν ὁ Μενήνιος, [g] οἷον ἐδεδώκει πλεονέκτημα τοῖς πολεμίοις, μετέγνω τε τὴν ἁμαρτάδα, καὶ εἰς ἀσφαλέστερον ἀπῆγε χωρίον τὴν στρατιὰν, σοφὸς ὰν ἦν· [h] νῦν δὲ δι' αἰσχύνης λαμβάνων τὸ δοκεῖν ἡμαρτηκέναι, καὶ τὸ αὔθαδες πρὸς τὰς μεταδιδάσκοντας Φυλάττων, εἰς αἰσχύνης ἄξιον πτῶμα ἔπεσεν. οἷα γὰρ ἐξ ὑπερδεξίων αὐτῇ τόπων [i] οἱ πολέμιοι τὰς ἐξόδους ἑκάστοτε ποιούμενοι, πολλὰ ἐπλεονέκτων, ἀγορὰς τ' αὐτῶν ἀγομένας ὑπὸ τῶν ἐμπόρων ἁρπάζοντες, καὶ τοῖς ἐπὶ χιλὸν ἢ ὕδωρ ἐκπορευομένοις ἐπιτιθέμενοι· καὶ

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

autem consul Menenius non procul inde castra habebat, in loco parum tuto: et, quando Fabia gens cum suis clientelis periit, circiter triginta stadia aberat ab eo loco, vbi clades ea est accepta: effecitque, vt multi crederent, eum, cognito ingenti Fabiorum periculo, tamen id neglexisse, quod virtuti et gloriae eorum inuideret. Quapropter postea a tribunis in ius vocatus, hac potissimum de caussa damnatus est. Vehementer enim populus Romanus tot taliumque virorum eximiis virtutibus praeditorum iacturam luxit; et quidquid talis eorum cladis caussam praebuisse videbatur, id implacabili odio est persequutus. Illum autem diem, quo clades ea est accepta, inter atros et nefastos retulit; nec vllum opus bonum, religione infortunii cladisque tunc acceptae motus, hoc die auspicaretur. Hetrusci vero, vbi ad Romanos accesserunt, conspectis eorum castris, (erant enim sub montis latere) ducis imperitiam contemserunt,

b Τοιγαροῦν μετὰ ταῦτα *Vat.*
c Non agnoscit *Vat.*
d Ἀνδρῶν τοσούτων καὶ τοιούτων *Vat.*
e Desideratur in *Cod. Vat.*
f Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* haud ita recte in *Ed. Steph.* ἐβησαν.
g Οἷον ἔδωκε *Vat.*
h Νῦν δὲ μετ' αἰσχύνης *Vat.*
i Articulus οἱ in *Cod. Vat.* est a manu recentiori.

serunt, oblatoque sibi a fortuna beneficio lubenter sunt vsi. Et mox cum equitatu, ab altero collis latere nemine prohibente, in verticem euaserunt. occupatoque capiti Romanorum imminente collis cacumine, in eo castra posuerunt; atque, reliquis copiis eo tuto adductis, castra vallo alto et profunda fossa munierunt. Si igitur Menenius animaduertisset, sua culpa hostium conditionem multo meliorem esse factam, suique erroris poenitentia ductus in locum tutiorem copias traduxisset, sapiens fuisset. Iam vero, quia pudendum ducebat videri peccasse, et quia sua arrogantia erga eos, qui aliter monebant, vtebatur, in cladem vere pudendam incidit. Nam quum hostes e locis superioribus semper egrederentur, plerumque longe meliore conditione erant, et commeatus, qui ad eos a mercatoribus apportabantur, intercipientes, et pabulatores aquatoresque adorientes: eoque redege-

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

k Ἀνα-

περιεισῄκει τῷ μὲν ὑπάτῳ μήτε καιρὸν εἶναι κυρίῳ, ἐν ᾧ τὸν ἀγῶνα ἔμελλε ποιεῖσθαι, μήτε τόπον· ἃ δοκεῖ μεγάλα εἶναι κατηγορήματα ἡγεμόνων στρατηγίας ἀπείρων. τοῖς δὲ Τυῤῥηνοῖς ἀμφότερα, ὡς ἐβούλοντο, εἶχε ταῦτα. καὶ ἐδὲ τότε [k] ἀπαναστῆναι τὴν στρατιὰν ὁ Μενήνιος ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἐξαγαγὼν παρέταξεν ὡς εἰς μάχην, καταφρονήσας τῶν τὰ συμφέροντα ὑποτιθεμένων. καὶ οἱ Τυῤῥηνοὶ τὴν ἄνοιαν τοῦ στρατηγοῦ μέγα εὐτύχημα ἡγησάμενοι, κατέβαινον ἐκ τοῦ χάρακος, οὐκ ἐλάττους ἢ διπλάσιοι τῶν πολεμίων ὄντες. ὡς δὲ συνέπεσον ἀλλήλοις, Φόνος ἐγίνετο τῶν Ῥωμαίων πολύς, ἃ δυναμένων ἐν τῇ τάξει μένειν. ἐξώθουν γὰρ αὐτοὺς οἱ Τυῤῥηνοί, τό τε χωρίον τὴν φύσιν ἔχοντες σύμμαχον, καὶ τῶν ἐφεστηκότων κατόπιν· ἐτάξαντο γὰρ [l] ἐπὶ βάθος· [m] ἐμπλώσει πολλῇ συνεργόμενοι. πεσόντων δὲ τῶν ἐπιφανεστάτων λοχαγῶν, ἡ λοιπὴ τῶν Ῥωμαίων δύναμις ἐγκλίνασα ἔφευγεν ἐπὶ τὸν χάρακα· οἱ δ' ἠκολούθουν, καὶ τὰς τε [n] σημαίας αὐτῶν ἀφαιροῦνται, καὶ τὰς τραυματίας συλλαμβάνουσι, καὶ τῶν νεκρῶν γίνονται κύριοι. καὶ κατακλείσαντες αὐτοὺς εἰς πολιορκίαν, καὶ δι' ὅλης τῆς λοιπῆς ἡμέρας προσβολὰς ποιησάμενοι πολλὰς, καὶ ἐδὲ τὴν νύκτα ἀφέντες, [o] αἱροῦσι τὸν χάρακα, ἐκλιπόντων αὐτὸν τῶν ἔνδον, καὶ γίνονται πολλῶν σωμάτων τε καὶ χρημάτων ἐγκρατεῖς· ἐδὲ γὰρ ἀποσκευάσασθαι δύναμιν ἔσχον οἱ φεύγοντες, ἀλλ' ἀγαπητῶς αὐτὰ τὰ σώματα διέσωσαν, ἐδὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ φυλάττοντες.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τήν τ' ἀπώλειαν τῶν σφετέρων, καὶ τὴν ἅλωσιν τοῦ χάρακος μαθόντες· ἦκον γὰρ οἱ περιοι διασωθέντες ἐκ τῆς πολλῆς τροπῆς, ἔτι νυκτὸς ὔσης· εἰς μέγαν θόρυβον, ὥσπερ εἰκὸς, κατέστησαν· καὶ ὡς

multum adiuuabant. Caesis autem nobilissimis centurionibus, reliquus Romanorum exercitus inclinatus fuga vallum petiit: illi vero sequebantur, et signa illis abstulerunt, et saucios comprehenderunt, et cadaueribus potiti sunt. eos quoque obsidione cingentes, et oppugnatione per totum reliquum diei spatium continuata, et ne noctu quidem intermissa, ceperunt castra a militibus deserta, et multa mancipia multasque pecunias in suam potestatem redegerunt. Qui enim fugerant, haec absportare non potuerant, sed satis habuerant corpora ipsa seruare, plerique ne armis quidem seruatis.

Romani vero, qui in vrbe erant, et suorum clade et castrorum expugnatione cognita, (qui enim ex illa ingenti strage primi euaserant, ante lucem venerunt) ingenti tumultu (vt verisimile est)

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

redegerunt consulem, vt nec tempus, nec locum, in quo pugnam committeret, arbitratu suo posset eligere. quae magna ducum imperitiae indicia videntur. At haec vtraque Hetrusci habebant, prout volebant. Ac ne tunc quidem Menenius castra inde mouere voluit: sed, spretis iis, qui recte monebant, copias eductas ad pugnam instruxit. Hetrusci vero, huius imperatoris amentiam sibi in magnam felicitatem cedere existimantes, e vallo descenderunt, numero duplo maiore, quam hostes. Vt vero manus conserere coeperunt, ingens Romanorum caedes est facta, quia ordines seruare non poterant. nam ab Hetruscis exturbabantur, quibus et loci natura fauebat, et sui a tergo adurgentes, (nam in altum patebat acies) prona impressione multum

Cod. Rom. ἐν πλώσει. quam lectionem retinens *Portus*, sibique persuadens, συνεργόμενον esse a συνείργω, locum sic interpretatur: *Hetrusci enim eos propellebant, tum quia loci natura iuuabantur, tum etiam, quia sui a tergo illos vrgebant, nam acies in loco decliui in longitudinem erat instructa, quod collis angustiis coarctaretur.*

n Ita ex *Cod. Rom.* restituit *Sylb.* minus recte σημείας in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

o Αἱροῦσι *Vat.* vulg. αἴρουσι.

k Ἀναστῆσαι maluerunt *Lapus* et *Gelenius*. Sed videtur auctor de industria hoc neutrum vsurpasse, ad maiorem *Menenii* reprehensionem, qui exercitum in tutiorem locum transire non sit passus; vt (p. 1805. v. 11.) dicit, eum nec recte sapuisse, nec bene monentibus obtemperare voluisse. *Sylb.*

l Quid sit ἐπὶ βάθος τάττειν, docet *Aelianus*, quum scilicet in profunditatem seu latitudinem instruitur acies. dicitur autem βάθος, τὸ κατόπιν τοῦ μετώπου πᾶν μέρος τῆς φάλαγγος, μέχρι τῶν ἐραγῶν, tota ea phalangis pars, quae a tergo frontis vsque ad tergi ductores pertingit. *Sylb.*

m Ἐμπλώσει e *Cod. Rom.* legit *Sylb.* eiusque versionem sequutus sum. In *Ed. Steph.* et *Cod.*

αὐτίκα δὴ μάλα τῶν πολεμίων ἐπὶ σφᾶς ἐλευσομένων, ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα, οἱ μὲν τὰ τείχη περιεσέφανον, οἱ δὲ πρὸ τῶν πυλῶν ἐτάξαντο, οἱ δὲ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως κατελαμβάνοντο. ἦν δὲ δρόμος ἄτακτος [p] ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην καὶ βοὴ συμμιγὴς, καὶ ἐπὶ τοῖς [q] τέγεσι τῶν [r] οἰκιῶν εἰς ἀλκὴν καὶ ἀγῶνα εὐτρεπὴς ὁ κατοικίδιος ὄχλος, πυρσοί τε συνεχεῖς, οἷα δὴ [s] ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ, διαιταί τε ὑπὸ λαμπάδων καὶ ἀπὸ τεγῶν τοσάτων τὸ πλῆθος, ἐπυρσεύοντο, ὥστε συναφὲς εἶναι δοκεῖν τοῖς πρόσωθεν ὁρῶσι τὸ σέλας, καὶ δόξαν ἐμπιπραμένης [t] τῆς [u] πόλεως παρασχεῖν. καὶ εἰ τότε οἱ Τυρρηνοὶ, τῶν ἐκ τῶν χάρακος ὠφελειῶν ὑπεριδόντες, ἐκ ποδὸς τοῖς φεύγουσιν ἠκολούθησαν, ἅπασα [u] ἂν διέφθαρτο ἡ στρατεύσασα ἐπ' αὐτοὺς δύναμις· νῦν δὲ πρὸς ἁρπαγάς τε τῶν ἐγκατα-

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

est) perturbati sunt. nec aliter, quam si mox mox hostes contra se essent venturi, correptis armis alii muros corona cingebant, alii pro portis se collocabant, alii loca vrbis edita occupabant. Tota autem vrbe discursus incompositus erat, et clamor confusus audiebatur, superque aedium tectis tota domestica turba ad resistendum et dimicandum parata erat, et ignes continui, vtpote in obscura nocte, et cubicula tectaque tot facibus colluebant, vt eminus intuentibus splendor continuatus esse videretur, et speciem incensae vrbis haberet. et si tunc Hetrusci, praeda castrorum contemta, vestigia fugientium sequuti fuissent, totus ille exercitus, qui contra eos profectus fuerat, deletus fuisset. Iam vero ad direptionem impedimentorum in castris

p Ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην *Vat.* ὅλην vulgatis deest.

q Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* ποιητικώτερον in *Ed. Steph.* τέγεσι.

r οἴκων *Vat.*

s *Rom.* et *Lapi Cod.* sequutus est *Sylb.* mendose in *Ed. Steph.* ἐν νυκτὶ σκότος [et mendosius adhuc in *Cod. Vat.* ἐν νυκτὶ σκότος διατᾶται ὑπὸ etc. et mox τοσάτων τὸ πλῆθος ἤροντο, ὥστε etc.] Illa τοσάτων τὸ πλῆθος ad λαμπάδων (subaudito ὕτως) referenda. *Cod. Rom.* habet, τοσοῦτον τὸ πλῆθος ἐπειρῶντο ὁρᾶν. itidemque *Lapi* versio: *lumina quoque per faces et a tectis tanta conabatur multitudo facere.* sed ea lectio parum apta est. *Sylb.*

t Non agnoscit *Vat.* et commode satis abesse potest.

u οὖν pro ἂν in *Ed. Steph.*

λειφθέντων ἐν τῷ χάρακι τραπόμενοι, καὶ ἀναπαύσει τὰ σώματα δόντες, μεγάλα αὐχήματος ἑαυτὰς ἐτέρησαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ τὰς δυνάμεις ἄγοντες ἐπὶ τὴν Ῥώμην, καὶ σταδίους ἀμφὶ τοὺς ἑκκαίδεκα ἀποσχόντες, ὄρος, ἐξ οὗ σύνοπτός ἐστιν ἡ Ῥώμη, τὸ καλούμενον Ἰάνικλον, καταλαμβάνονται· ὅθεν ὁρμώμενοι, τὴν Ῥωμαίων χώραν ἠγόν τε καὶ ἔφερον ἀκώλυτοι κατὰ πολλὴν τῶν ἔνδον ὑπεροψίαν, μέχρι τοῦ παραγενέσθαι τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Ὁράτιον ἄγοντα τὴν ἐν Οὐολούσκοις δύναμιν. τότε δὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ Ῥωμαῖοι νομίσαντες εἶναι, καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει νεότητα καθοπλίσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὴν ὕπαιθρον. ὡς δὲ τήν τε πρώτην μάχην ἀπὸ σταδίων ὀκτὼ τῆς πόλεως ποιησάμενοι παρὰ τὸ τῆς Ἐλπίδος ἱερὸν, ἐνίκησάν τε καὶ ἀπέωσαντο τοὺς ἀντιταξαμένους, καὶ μετὰ ταύτην αὖθις [x] ἑτέραν, πλείονι δυνάμει τῶν Τυρρηνῶν ἐπελθόντων, παρὰ ταῖς Κολλίναις καλουμέναις πύλαις ποιησάμενοι, λαμπρῶς ἠγωνίσαντο· [y] καὶ ἀνέπνευσαν ἐκ τοῦ δέους, καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἐτελεύτα.

Per. Iul. 4239. *Ante Chr.* 475. *Olymp.* 76 ½. *Cat.* *V.C.* 277. *Var.* 279.

castris relictorum conuersi, et corporum quieti se dantes, ingenti gloria se ipsi fraudarunt. Postridie vero copias Romam versus duxerunt, et quum circiter sexdecim stadia ab vrbe distarent, montem Ianiculum, vnde vrbs conspiciebatur, occuparunt: inde cum impetu profecti praedas ex agro Romano agunt feruntque, nemine eos prohibente, cum magno vrbanorum contemtu, donec alter consul Horatius cum copiis ex Volscis rediret. Tunc demum Romani, se in tuto esse rati, armata iuuentute vrbana, ex vrbe in campos apertos exierunt. Quum autem primo proelio, octauo ab vrbe stadio ad Spei fanum commisso, hostes vicissent ac profligassent; quumque iterum ad Collinam portam, Hetruscis cum maiore exercitu contra se profectis, altero proelio facto egregie dimicassent, respirarunt, et ex pauore se receperunt. Atque hic annus abiit.

Anno

x Ἑτέρᾳ πλείονι in *Vat.* et *Lapi Cod.*

y Illud καὶ redundare obseruarunt *Sylb.* et *Port.* nec agnoscit *Lapi* versio.

z Vide

XXV. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, [z] περὶ τὰς θερινὰς [a] μάλιστα τροπὰς, Σεξτιλίῳ μηνὸς παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατείαν ἄνδρες ἔμπειροι πολέμων, [b] Σερούιός τε Σερούιλιος καὶ Αὖλος Οὐεργίνιος· οἷς ὁ πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς πόλεμος, καίτοι μέγας καὶ χαλεπὸς ὢν, χρηστὸς ἐφαίνετο, [c] παρὰ τὸν ἐντὸς τείχους ἐξεταζόμενος. [d] ἀσπόρου γὰρ τῆς χώρας ἐν τῷ παρελθόντι χειμῶνι, διὰ τὸν ἐπιτειχισμὸν τῶν πλησίον ὀρῶν καὶ τὰς συνεχεῖς καταδρομὰς, γενομένης, καὶ ἀδὲ τῶν ἐμπόρων ἔτι τὰς ἔξωθεν ἐπεισαγόντων ἀγοράς, σπάνις ἰσχυρὰ σίτου τὴν Ῥώμην [e] κατέσχε μεγὴν ὅσαν τῶν τε κατοικιδίων καὶ τῶν συνερρυηκότος ἐκ τῶν ἀγρῶν ὄχλου. τῶν μὲν γὰρ ἐν ἥβῃ πολιτῶν ὑπὲρ τὰς ἑνδεκα

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat.* *V.C.* 278. *Var.* 280. *Sp. Seruilio et A. Virginio coss. domi turbae ac penuria, foris bellum cum Heruscis.*

Anno sequenti, circiter solstitium aestiuum, Sextili mense, consulatum inierunt viri rei militaris periti, Sp. Seruilius et A. Virginius: quibus bellum Hetruscum, quamuis graue esset, tamen leue videbatur cum rebus vrbanis collatum. Nam quum superiore hyeme nulla sementis in agro fuisset facta, propter occupatum vicinum montem et excursiones continuas, ac ne externi quidem commeatus a mercatoribus amplius in vrbem importarentur, vrbs magna inopia frumenti laborauit; quia et domestica turba et multitudine eorum, qui ex agris eo confluxerant, referta erat. Nam (vt ex proximo censu compertum est)

z Vide Annott.

a Περὶ τὰς θερινὰς] Conuersio aestiua est octauo calend. Sextiles, in Iunio, non in Iulio, vt latius lib. I. dictum est, ad 50. 11. [edit. Hudf.] quare hunc locum non bene habere puto. *Glareanus.* Infra p. 700. v. 24. [edit. Hudson.] Geganium et Quintium iniisse consulatum ait τῇ διχομηνίδι τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. vnde suspicari possit aliquis, legendum hic, περὶ τὰς χειμερίους μάλιστα τροπὰς, Δεκεμβρίου μηνὸς, *ferme circa solstitium hibernum, mense Decembri:* sicut etiam primi tribuni plebis (410. 14. edit. Hudf.) magistratum iniisse dicuntur τετάρτῃ πρὸ εἰδῶν Δεκεμβρίων, *quarto die ante idus Decembres.* Decemuiri inierunt Idibus Maiis. p. 650. v. 38. [edit. Hudson.] *Sylb.*

b Ex *Liuio*, *Cassiodoro*, et *Diodoro*, legendum Σπόριος.

c Παρὰ τῶν ἐντὸς τείχους in *Ed. Steph. Cod. Vat.* et *Lapi.* Παρὰ τὸν ἐντὸς τοῦ τείχους cum *Cod. Rom.* legendum censet *Sylb.* aut τὰ ἐντὸς τείχους, *sc.* δεινά.

d Male in *Ed. Steph.* ἀπόρου.

e Κατέσχε μεγὴν ὅσαν ὄχλου τοῦ τε

μυριάδας ἦσαν, ὡς ἐκ τῆς ἔγγιστα τιμήσεως εὑρέθη· γυναικῶν δὲ καὶ παίδων, καὶ τῆς οἰκετικῆς θεραπείας, ἐμπόρων τε καὶ [f] τῶν [g] ἐργαζομένων τὰς βαναύσους τέχνας μετοίκων· ἀδενὶ γὰρ ἐξῆν Ῥωμαίων ἄτε [g] κάπηλον, οὔτε χειροτέχνην βίον ἔχειν· οὐκ ἔλαττον, ἢ [h] τριπλάσιοι τοῦ πολιτικοῦ πλήθους· οὓς οὐκ ἦν παραμυθήσασθαι [i] ῥᾴδιον, ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀγανακτοῦντας καὶ συντρέχοντας εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ καταβοῶντας τῶν ἐν τοῖς τέλεσιν, ἐπί τε τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων κατὰ πλῆθος ὠθουμένους, καὶ διαρπάζειν ἐπιχειροῦντας ἄτερ ὠνῆς [k] τὰς ἀποκειμένας αὐτῶν τροφάς. οἱ δὲ δήμαρχοι, συνάγοντες αὐτοὺς εἰς ἐκκλησίαν, καὶ κατηγοροῦντες τῶν πατρικίων, ὡς ἀεί τι κακὸν ἐπὶ τοῖς πένησι μηχανωμένων, καὶ πάντα, ὅσα πώποτε δεινὰ, κατὰ τὴν ἀτέκμαρτόν τε καὶ ἀφύλακτον ἀνθρώποις [l] τύχην, ἐκείνων ἔργα λέ-

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat.* *V.C.* 278. *Var.* 280.

est) erant puberum Romanorum capita amplius, quam centum et decem millia: mulierum vero et puerorum, et seruitiorum domesticorum, et negotiatorum et inquilinorum opificum fordidas artes exercentium, (nemini enim ciui Romano aut propolam agere, aut arte manuaria victum quaerere licebat) numerus triplo maior erat, quam ipsa ciuium multitudo: quos difficile erat consolari, hac ipsa de caussa indignantes, et in forum concurrentes, et magistratus magnis clamoribus accusantes, atque cateruatim in diuitum aedes irruentes, eorumque alimenta in cellis penariis recondita sine pretio diripere conantes. Tribuni vero, eos ad concionem conuocando, et patricios incusando, vt eos, qui semper aliquid mali contra pauperes molirentur, et omnium malorum, quotquot vnquam accidissent, quae hominibus inopinata et ineuitabilis fortunae vis afferre solet,

τῇ τε κατοικιδίῳ καὶ τῇ συνεῤῥυηκότος ἐκ τῶν ἀγρῶν· τῶν etc. *Vat.*

f Deest *Vat.*

g De voce κάπηλος vide *Cl. Perizonii* notas ad *Aeliani* var. Hist. l. X. c. 19. p. 644.

h In *Cod. Vat.* τριπλάσιον. quod ad praeced. genitt. γυναικῶν, οἰκετῶν, ἐμπόρων, μετοίκων, et seq. πλήθους melius quadrare viderat *Sylb.*

i Ῥᾴδιος ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τῷ πάθει καὶ συντρέχοντας *Vat.*

k Τὰς ἐπικειμένας ἐν αὐτοῖς τροφὰς *Vat.*

l Post τύχην desideratur συμβῇ,

γοντες, ὑβριστὰς εἶναι πικροὺς ἐξειργάσαντο. [m] τοιούτοις συνεχόμενοι κακοῖς οἱ ὕπατοι, [n] πέμπουσι τοὺς συνωνησομένους σῖτον ἐκ τῶν σύνεγγυς τόπων μετὰ πολλῶν χρημάτων, καὶ τὸν ἐν ταῖς οἰκίαις ἔταξαν εἰς τὸ δημόσιον ἀναφέρειν τὸς εἰς τὸν ἑαυτῶν βίον πλείονα τῆ μετρίᾳ παραθεμένους, [o] τιμὴν ὁρίσαντες ἀποχρῶσαν. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ μηχανώμενοι τοιαῦτα, ἐπέσχον τῶν πενήτων τὰς παρανομίας, καὶ [p] ἀνατροφὴν ἔλαβον τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς.

[q] Ἐπειδὴ γὰρ αἱ μὲν ἔξωθεν ἐβράδυνον ἀγοραὶ, τὰ

XXVI.

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat.* 278. *V.C. Var.* 280.

folet, illos auctores vocando, * plebeios exasperarunt et insolentes reddiderunt. In tam misero rerum statu consules miserunt cum ingenti pecunia homines, qui frumentum ex propinquis locis coëmerent; et imperarunt, vt omnes, qui in suis aedibus plus frumenti repositi haberent, quam quanto ad modicum ipsorum victum opus esset, id in publicum conferrent: pretiumque iustum statuerunt. His igitur atque multis aliis istiusmodi artibus pauperum iniurias repressserunt, animosque iterum ad belli apparatum conuerterunt.

Quum autem externi commeatus tardius afferrentur, et omnia

βη, vel aliud verbum simile. *Sylb.*

* Atque ita magis exacerbabant vulgus suapte sponte procliue ad contumelias. *Gelen.*

m In *Cod. Rom.* τούτοις δὲ συνεχ. *Sylb.*

n Ex *Cod. Rom.* pro corrupto ὥστε [in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*] πέμπτεσι repositi *Sylb.* quod verbum infra quoque de iisdem legatis vsurpatum p. 1817. v. 3. supra etiam (p. 402. v. 20. et 23. edit. Hudson.) in simili narratione leguntur διαπέμπειν et διαστέλλειν. *Sylb.*

o Illud τιμὴν additum e *Cod. Rom.* atque agnoscit etiam *Lapi* versio. Verum totam periodum, quae male se habet, hoc modo restituendam censet *Port.* τοιούτοις συνεχόμενοι κακοῖς οἱ ὕπατοι τούς τε συνωνησομένους σῖτον ἐκ τῶν σύνεγγυς τόπων μετὰ πολλῶν χρημάτων ἔπεμψαν, καὶ τὸν ἐν ταῖς οἰκίαις ἔταξαν εἰς τὸ δημόσιον ἀναφέρειν τὸς εἰς τὸν ἑαυτῶν βίον πλείονα τῆ μετρίᾳ παραθεμένους, ὁρίσαντες ἀποχρῶσαν τιμήν. ταῦτα etc.

p Legendum esse ἐπιστροφὴν contendit *Steph.*

q Ἐπειδὴ αἱ] Procul dubio particula δὴ desideratur. *Port.* In *Cod. Vat.* ἐπεὶ δ' αἱ μὲν. *Lapus* legit ἐπειδὴ γὰρ. *postquam enim?*

δ' ἐντὸς τείχους τροφῆς ἐχόμενα πάντα κατανάλωτο, ἀποτροφὴ δὲ τῶν κακῶν ἀδεμία ἦν ἑτέρα, ἀλλὰ [r] δυοῖν θάτερον ἐχρῆν, ἢ τὰς πολεμίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας ἀπάσῃ δυνάμει παρακινδυνεύσαντας, ἢ τειχήρεις μένοντας ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ σάσεως διαφθαρῆναι· τὸ κατὰ φότερον αἱρούμενοι τῶν κακῶν, ἔγνωσαν ὁμόσε χωρεῖν τοῖς ἐκ τῶν πολεμίων [s] κακοῖς. προαγαγόντες δὲ τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς πόλεως, περὶ μέσας νύκτας διέβησαν τὸν ποταμὸν ἐπὶ σχεδίαις, καὶ πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, πλησίον τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσαν. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ [t] προελθόντες, [u] ἔταξαν εἰς μάχην τὸν στρατόν. εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν τῶν κεράτων Οὐεργίνιος, τὸ δ' εὐώνυμον Σερούϊλιος. ἰδόντες [x] δ' αὐτὰς εὐτρεπεῖς ὄντας οἱ Τυρρηνοὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα, σφόδρα ἐχάρησαν, [y] ὡς ἐνὶ τῷ τότε κινδύνῳ κατὰ νῶν χωρήσαντι τὴν Ῥωμαίων καθελοῦντες ἀρχὴν, εἰδότες, ὅτι πᾶν, ὅσον ἦν κράτιστον στρατιωτικὸν αὐτῶν, εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον ὥρμητο, καὶ δι' ἐλπίδος ἐχον-

omnia domestica cibaria absumta essent, nec vllo alio modo malum vitari posset, sed alterutrum necessario esset illis faciendum; aut totis viribus periclitandum, vt hostes ex agro Romano expellerent; aut fame et seditione absumtis pereundum, si intra muros se continerent: leuius malum eligentes, statuerunt se externis hostium periculis obiicere. Itaque, eductis ex vrbe copiis, circa mediam noctem flumen ratibus traicerunt; et, antequam dies clara illuceseret, prope hostes castra posuerunt. postridie vero progressi, exercitum ad pugnam instruxerunt. dextrum autem cornu a Virginio, laeuum a Seruilio ducebatur. Hetrusci vero, quum eos ad proelium paratos vidissent, vehementer laetati sunt: quasi, si ipsis vnum illud certamen ex animi sententia successisset, imperium Romanum euersuri essent, quod scirent, totum imperii robur militare ad id certamen venisse, et spem concepissent valde

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat.* 278. *V.C. Var.* 280.

r Δυεῖν θάτερον *Vat.*

s Δεινοῖς pro κακοῖς in *Cod. Vat.*

t Προσελθόντες in *Ed. Steph.*

u Ἔταξαν ὡς εἰς μάχην *Vat.*

x Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* δὲ omittit *Ed. Steph.*

y Ὡς ἐν τῷ τότε *Vat.*

z Ἀνεχώ-

r Δυεῖν

τες, ἐν ᾗ πολὺ τὸ κῦφον ἦν, ῥᾳδίως αὐτῶν κρατήσειν, ἐπειδὴ τὴν μετὰ Μενηνίου δύναμιν ἐν δυσχωρίαις παραταξαμένην σφίσιν ἐνίκησαν. γενομένης δ' ἰσχυρᾶς καὶ πολυχρονίου μάχης, πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες Ῥωμαίων, πολλῷ δ' ἔτι πλείονας τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες, [z] ἀνεχώρουν βάδην ἐπὶ τὸν χάρακα. ὁ μὲν ἓν Οὐεργίνιος τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων, ἐκ εἴα διώκειν τοὺς σφετέρους, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κατορθώματι [a] μένειν· ὁ δὲ Σερουίλιος ὁ τεταγμένος ἐπὶ θατέρῳ κέρῳ, ἐδίωκε τοὺς καθ' ἑαυτὸν, ἐπόμενος [b] μέχρι πολλοῦ. ὡς δ' ἐν τοῖς μετεώροις ἐγένετο, ὑποστρέψαντες οἱ Τυῤῥηνοὶ, καὶ τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ἐπιβοηθησάντων, ἐνστείσσιν αὐτοῖς. οἱ δ' ὀλίγον τινὰ δεξάμενοι χρόνον, ἐγκλίνουσι τὰ νῶτα, καὶ κατὰ τοῦ λόφου διωκόμενοι, σποράδες ἀπώλλυντο. μαθὼν δ' Οὐεργίνιος, ἐν οἵαις ἦν τύχαις ἡ τὸ ἀριστερὸν κέρας κατέχουσα φρατιὰ, πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν ἐν τάξει, πλαγίαν ἦγε διὰ τοῦ ὄρους ὁδόν. γενόμενος δὲ κατὰ νῶτα τῶν διωκόντων τοὺς

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat.* *V.C.* 278. *Var.* 280.

valde vanam, se facile victoriam ab illis reportaturos, quod Menenii copias in loco angusto ac iniquo secum congressas vicissent. Commisso igitur acri et diuturno proelio, multis Romanis caesis, sed longe pluribus de suis amissis, se in castra recipiebant. Virginius vero, qui dextrum cornu ducebat, suos vlterius hostem insequi non sinebat: sed eos hortabatur, vt praesenti successu contenti essent: at Seruilius, alteri cornu praefectus, cum suis eos, qui sibi erant oppositi, longe est insecutus. vt vero ad loca accliuia ventum est, Hetrusci conuersi, succurrente et castrorum praesidio, impressionem in eos fecerunt. illi, quum aliquantisper eorum impetum sustinuissent, terga verterunt; et, quum per decliuia hostis eos persequeretur, disiecti passim caedebantur. Vbi vero Virginius cognouit casum exercitus, qui in laeuo cornu erat, omnes copias acie instructa per montem transuerso itinere duxit. Quum autem a tergo hostium suos insequentium veniisset, partem exercitus

z Ἀνεχώρουν βάδην εἰς τὸν *Vat.* vulgatis deest βάδην.

a Vel ἠξίου, vel ἐκέλευε, aut simile verbum, desideratur post μένειν. nam ab illo εἶα commode regi nequit. *Port.*

b Ἀχρι πολλοῦ *Vat.*

c Ἐν

σφετέρας, μέρος μέν τι ταύτῃ καταλείπει τῆς φρατιᾶς, κωλύσεως ἕνεκεν τῶν ἐκ τοῦ χάρακος ἐπιβοηθησόντων· τὸ δὲ λοιπὸν αὐτὸς ἄγων ἐπεφέρετο τοῖς πολεμίοις. [c] ἐν δὴ τούτῳ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σερουίλιος [d] θαῤῥήσαντες τῇ παρούσῃ τῶν σφετέρων, [e] ὑποστρέφουσί τε καὶ καταστάντες ἐμάχοντο. κυκλωθέντες δ' ὑπ' ἀμφοῖν οἱ Τυῤῥηνοὶ, καὶ ὅτε πρόσω διεκπορευθῆναι δυνάμενοι, διὰ τὰς ὁμόσε χωρούντας, ὅτ' ὀπίσω φεύγειν ἐπὶ τὸν χάρακα, διὰ τὰς κατόπιν ἐπιόντας, [f] ἀτυχῶς οἱ πλείους κατεκόπησαν. γενομένης δ' οἰκτρᾶς νίκης περὶ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἀ παντάπασιν εὐτυχὲς τέλος εἰληφότος τοῦ ἀγῶνος, οἱ μὲν ὕπατοι πρὸ τῶν νεκρῶν καταστρατοπεδευσάμενοι, τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ηὐλίσαντο· οἱ δὲ κατέχοντες τὸ Ἰάνικλον Τυῤῥηνοὶ, ἐπειδὴ ἐδεμία παρὰ τῶν οἴκοθεν ἦρχετο ἐπικουρία, καταλιπεῖν ἔκριναν τὸ φρούριον· καὶ ἀναστρατοπεδεύσαντες νυκτὸς, ἀπῆραν εἰς τὴν Οὐϊεντανῶν πόλιν, ἐγγυτάτω σφίσι

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat.* *V.C.* 278. *Var.* 280.

tus ibi reliquit, vt prohiberet, ne qui e castris ad suppetias suis ferendas erumperent; at cum reliquis copiis ipse hostes inuasit. Interea et Seruiliani, resumtis animis ob suorum aduentum, conuertunt se, et repressa fuga pugnant. Hetrusci vero, ab vtrisque circumuenti, quum neque vlterius possent perrumpere ob oppositam aciem, neque retro in castra fugere ob eos, a quibus a tergo vrgebantur, plerique misere contrucidati sunt. Quum autem Romani miserandam victoriam adepti fuissent, et proelium parum laetum exitum habuissent, consules, castris ante caesorum cadauera positis, sequentem noctem ibi transegerunt. At Hetrusci, qui Ianiculum montem tenebant, quum nulla auxilia domo venirent, id castellum relinquere decreuerunt: et noctu motis castris Veios profecti sunt, quae vrbs Hetruscarum erat

c Ἐν δὲ τούτῳ *Vat.*

d Θαρσήσαντες *Vat.*

e Nota dissimili tempore ὑποστρέφουσι et ἐμάχοντο: cum regula postulat ὑποστρέφουσι et μάχονται, vel ὑπέστρεφον et ἐμάχοντο. *Sylb.* [Sed hoc iamdudum ante debuerat *Sylb.* notare, et potuisset vel centies facere.]

f Οὐκ ἀνάνδρως, ἀτυχῶς δ' οἱ πλείους κατεκόπησαν *Vat.* quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *non ignaue, sed infeliciter, pars eorum maior trucidata est.*

g Illa

τῶν Τυῤῥηνίδων πόλεων κειμένην. τῶ δὲ χάρακος αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες, τά τε χρήματα διαρπάζουσιν, ὅσα ὑπελείποντο ἀδύνατα ὄντα ἐν φυγῇ φέρεσθαι, καὶ τραυματίας λαμβάνουσι πολλούς, τοὺς μὲν [g] ἐν ταῖς σκηναῖς ἀπολειφθέντας, τοὺς δ' ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἅπασαν ἐρωμένους. ἀντείχοντο γάρ τινες γλιχόμενοι τῆς οἰκαδε ὁδῶ, καὶ διεκαρτέρουν παρὰ δύναμιν ἀκολουθοῦντες· εἶτα, βαρυνομένων αὐτοῖς τῶν μελῶν, ἠμυθήτουν κατέῤῥεον ἐπὶ τὴν γῆν· ὡς οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐπὶ πολὺ τῆς ὁδῶ προελθόντες ἀνείλοντο· καὶ, ἐπειδὴ ἀδὲν ἔτι πολέμιον ἦν, καθελόντες τὸ φρούριον καὶ τὰ λάφυρα ἄγοντες, ἦκον εἰς τὴν πόλιν, τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ μάχῃ τελευτησάντων νομίσαντες, οἰκτραὰν ὄψιν ἅπασι τοῖς πολίταις διὰ πλῆθός τε καὶ [h] ἀρετὴν τῶν ἀπολομένων. ὥστε ὁ μὲν δῆμος ἔτε ἑορτάζειν, ὡς καλὸν ἀγῶνα κατορθώσας, ἠξίου, ἔτε πενθεῖν ὡς ἐπὶ μεγάλῃ καὶ ἀνηκέστῳ συμφορᾷ. ἡ δὲ βουλὴ τοῖς μὲν θεοῖς [i] τὰς ἀναγκαίας ἐψηφίσατο θυσίας, τὴν

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat. V.C.* 278. *Var.* 280.

erat ipsis proxima. Romani vero, castris eorum potiti, diripuerunt omnia impedimenta, quae ibi fuerant relicta, quod in fuga portari non potuissent, multosque saucios ceperunt, alios in tentoriis relictos, alios passim toto itinere stratos. Quidam enim patriae desiderio *caeteros sequi* enitebantur, et supra vires sequendo *dolores* perferebant; deinde quum membra eorum grauarentur, semimortui in terram decidebant: quos Romani equites longius progressi susceperunt; et, quum nulli amplius apparerent hostes, dirutis illius castelli munitionibus, cum spoliis in vrbem redierunt, allatis cadaueribus eorum, qui in proelio ceciderant, miserabile toti ciuitati spectaculum, tam ob numerum, quam ob virtutem eorum, qui interierant. quare pulus nec laetari voluit, quasi re feliciter gesta, nec lugere, quasi ingens et insanabilis clades esset accepta. Senatus tamen diis supplicationes necessarias decreuit, at consu-

libus

g Illa ἐν ταῖς σκηναῖς addita sunt in *Cod. Vat.* a manu recentiori.

h καὶ τὴν ἀρετὴν] Non agnoscit *Vat.* articulum.

i τὰς ἀναγκαίας *Vat.*

δ' ἐπινίκιον τῶ θριάμβω πομπὴν οὐκ ἐπέτρεψε ποιήσασθαι [k] τοῖς ὑπάτοις. μετ' ὀ πολλὰς δ' ἡμέρας ἀγορᾶς ἐπλήσθη παντοδαπῆς ἡ πόλις, τῶν τε δημοσίᾳ πεμφθέντων, καὶ τῶν εἰωθότων ἐμπορεύεσθαι πολὺν εἰσαγαγόντων σῖτον· ὥς' ἐν τῇ προτέρᾳ [l] πάντας εὐετηρίᾳ γενέσθαι.

Καταλυθέντων δὲ [m] τῆδε" τῶν ὑπαθρίων πολέμων, ἡ πολιτικὴ στάσις αὖθις ἀνεκαίετο, τῶν δημάρχων πάλιν ταραττόντων τὸ πλῆθος. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πολιτεύματα διεσκέδασαν αὐτῶν ἀντιτατ7όμενοι πρὸς ἕκαστον οἱ πατρίκιοι· τὴν δὲ κατὰ Μενηνίου δίκην, τῶ νεωστὶ ὑπατεύσαντος, καίτοι πολλὰ πραγματευθέντες, ἀδύνατοι ἐγένοντο διαλῦσαι· ἀλλ' ὑπαχθεὶς ὁ ἀνὴρ εἰς δίκην [n] ὑπὸ τῶν δυοῖν δημάρχων, Κοΐντου [o] Κοϊντιλίου καὶ Τίτου Γενουκίου, καὶ λόγον ἀπαιτούμενος τῆς στρατηγίας τῶ πολέμω τέλος ἔτ' εὐτυχὲς ἔτ' εὐπρεπὲς λαβούσης, μάλιστα δὲ διαβαλλόμενος ἐπὶ τῷ Φαβίων ὀλέθρῳ, καὶ τῇ Κρεμέρας ἁλώσει, δικάζοντος τῶ δημοτικῶ ὄχλω κατὰ φυλάς, ὀ παρ' ὀλίγας

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 2/3. *Cat. V.C.* 278. *Var.* 280.

libus triumphi honorem ob partam victoriam negarunt. Paucis post diebus vrbs variis commeatibus est repleta, quia et legati a republica missi, et frumentarii negotiatores magnam vim frumenti in vrbem importarunt; ita vt omnes pristina annonae vilitate denuo frui coeperint.

His autem bellis externis finitis, seditio ciuilis, tribunis plebem rursus turbantibus, iterum est accensa. Ac caeteras quidem eorum ciuiles actiones patricii, vnicuique se opponentes, dissiparunt: at accusationem Menenii, qui superiore anno consul fuerat, impedire non potuerunt, licet multum enixi fuissent: sed ei duo tribuni, Q. Considius et T. Genucius, diem dixerunt, iussusque rationem reddere belli, nec feliciter, nec honeste administrati, praecipue vero ob Fabiorum cladem et Cremerae expugnationem accusatus, populi iudicio comitiis tributis ferme omnium

k Τοῖς. αὐτοῖς *Vat.*

l Si malis neutrum πάντα, per me licet. *Sylb.*

m Omittit *Vat.* τῶνδε, quod vulgatae dant pro τῆδε.

n Ὑπὸ τῶν δυεῖν *Vat.*

o Pro Κοϊντιλίου et *Lapus* et *Gelenius* cum *Sigonio* legunt Κωνσιδίου ex *Liuio*. In *Cod. Vat.* Κοϊντίνου.

p Ὤφειλεν]

ψήφῳ [p] ὤφλεν, υἱὸς ὢν Ἀγρίππα Μενηνίου, τῷ καταγαγόντος ἐκ τῆς φυγῆς τὸν δῆμον, καὶ διαλλάξαντος πρὸς τοὺς πατρικίους, ὃν ἀποθανόντα ἡ βουλὴ ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων λαμπροτάταις ἐκόσμησε ταφαῖς, αἱ δὲ γυναῖκες αἱ Ῥωμαίων ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον, πορφύραν καὶ χρυσὸν ἀποθέμεναι. ὁ μέντοι [q] θανάτῳ γ' [r] αὐτῷ οἱ καταδικασάμενοι ἐτίμησαν, ἀλλ' ἐκτίσματος, ὁ πρὸς μὲν τοὺς νῦν ἐξεταζόμενον βίους, γέλωτος ἂν ἄξιον φανείη, τοῖς δὲ τότ' ἀνθρώποις, αὐτεργοῖς ὄσι καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα ζῶσι, μάλιστα δ' ἐκείνῳ τῷ ἀνδρὶ, πενίαν κληρονομήσαντι παρὰ τοῦ πατρὸς, [s] ἀφυὲς ἦν καὶ βαρὺ, δισχιλίων ἀριθμὸς ἀσσαρίων. ἦν δ' ἀσσάριον, χάλκεον νόμισμα, βάρος λιτριαῖον. ὥστε τὸ σύμπαν ὄφλημα [t] ταλάντων ἑκκαίδεκα εἰς ὁλκὴν χαλκοῦ γενέσθαι.

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 ⅔. *Cat.* *V.C.* 278. *Var.* 280. *Menenius ob rem male gestam damnatus.*

omnium ſuffragiis damnatus eſt; quamuis eſſet filius illius Menenii Agrippae, qui plebem ex fuga in vrbem reduxerat, eamque patriciis reconciliarat, quem defunctum ſenatus publicis impenſis magnificentiſſimo funere decorarat, quem etiam matronae Romanae per integrum annum luxerant, purpura auroque depoſito. Qui tamen eum damnarunt, haud capite litem aeſtimarunt, ſed pecunia; quae, ſi cum noſtri ſeculi moribus ac vita conferatur, ridicula videatur: ſed illius hominibus, qui ſuis manibus victum neceſſarium ſibi quaerebant, praecipue vero illi viro, cui pro patrimonio paupertas fuerat relicta, nimia et grauis erat; duo aſſium millia. as autem numus erat aereus, libralis. ita vt tota mulcta pondere ſuo ſexdecim talenta aeris conficeret.

p Ὤφειλεν] Rectius in *Cod. Vat.* ὤφλεν. quod *Sylburgio* placuiſſe video.

q Θανάτῳ] Optime in *Cod. Vat.* Ϝανάτῳ, eodem ſcilicet caſu cum ἐκτίσματος, eademque ſtructura, quae mox repetitur p. 561. v. 17. [edit. Hudſ.]

r Αὐτῷ *Vat.* vulg. αὐτὸν.

s *Heſychius* ἀφυὲς interpretatur δυσχερές: quod mire huic loco conuenit. Alioqui ὑπερφυὲς [quod diſplicuit *Sylburgio* aeque ac ἀφυὲς] cenſerem legendum; vel ἀφελὲς, quam vocem Graeci grammatici interpretantur μέγα. *Caſaub.* In *Cod. Vat.* ἀφ' ἧς.

t Ait, duo aſſium millia pendere talenta 16. Talentum videlicet intelligit, quod libras CXXV. pondo valebat. Vide *Heſychium* et *Suidam*. Rem nunc expende, et vide, an ſexdecim talenta tantundem valeant, quantum duo aſſium libralium millia. Ergo ſi duo millia diuidemus per 125. emergent 16. Viden', vt fine cauſſa torſerint ſe hoc loco tot eruditi viri? *Caſ.*

καὶ τοῦτ' [u] ἐπίφθονον ἐφάνη τοῖς τότε ἀνθρώποις· καὶ ἐπανορθώσασθαι βουλόμενοι [x] αὐτοὶ, τὰς μὲν χρηματικὰς ἔπαυσαν ζημίας, μετήνεγκαν δ' εἰς προβάτων ἐκτίσματα καὶ βοῶν, τάξαντες καὶ τούτων ἀριθμὸν ταῖς ὕστερον ἐσομέναις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῖς ἰδιώταις [y] ἐπιβολαῖς. ἐκ δὲ τῆς Μενηνίου καταδίκης ἀφορμὴν αὖθις εἰλήφεσαν οἱ πατρίκιοι τῆς πρὸς τὸ δημοτικὸν ὀργῆς, καὶ ἅτε τὴν κληρουχίαν ἐπέτρεπον ἔτι αὐτῷ ποιεῖσθαι, ὅτ' ἄλλο ἐβούλοντο ἐνδιδόναι μαλακὸν ὀδόν. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τῷ δήμῳ μετέμελε τῶν δεδικασμένων, ἐπειδὴ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπύθετο· ὀδὲ γὰρ εἰς ἀνθρώπων ἔτι συνῆλθεν ὁμιλίας, ὀδ' ἐν δημοσίῳ τινὶ πρὸς ὀδενὸς ὤφθη τόπῳ. ἐξόν τ' αὐτῷ τὴν ζημίαν ἐκτίσαντι μηδενὸς ἀπελαύνεσθαι

Per. Iul. 4240. *Ante Chr.* 474. *Olymp.* 76 ⅔. *Cat.* *V.C.* 278. *Var.* 280.

conficeret. Idque eo ſeculo inuidioſum videbatur: quem morem quum ipſi vellent corrigere, pecuniarias mulctas abrogarunt, eaſque ad ouium atque boum mulctas tranſtulerunt; ſtatuto etiam horum certo numero in mulctis, quas magiſtratus in poſterum priuatis hominibus eſſent irrogaturi. Ob hanc autem Menenii damnationem, patricii, rurſus arrepta occaſione, contra plebem exaſperati ſunt, nec amplius agrum ei diuidi permittebant, nec vlla alia in re molliter ei cedere volebant. Sed non multo poſt ipſam quoque plebem eius poenituit, vbi illius viri obitum cognouit. nec enim hominum congreſſus amplius frequentauit, nec in vllo publico loco a quoquam eſt conſpectus. et, quum poſſet, perſoluta mulcta, a nullis publicis muneribus arceri,

u Tamen hoc non erat mulcta maxima: quae fuit aſſium 3020. Vide *Feſtum. Caſ.*

x Et αὐτοὶ retineri poteſt, et αὐτὸ admitti. *Sylb.* Αὐτὸ in *Cod. Vat.*

y Ἐπιβολαῖς] Verior lectio ἐπιβολαῖς, *mulctis*, vt apud *Harpocrat.* et *Suidam:* quam in verſione ſequuti ſumus, et non infeliciter expreſſit *Gelenius*, hiſce verbis: *taxato numero, vltra quem non liceret magiſtratui*

τῶν κοινῶν. ἕτοιμοι γὰρ ἦσαν ἐκ ὀλίγοι τῶν ἐπιτηδείων αὐτῷ τὴν καταδίκην ἀπαριθμεῖν· ἐκ ἠξίωσεν, ἀλλὰ θανάτῳ τὴν συμφορὰν τιμησάμενος, οἴκοι μένων καὶ ἀδέ-
5 να προσιέμενος, ὑπό τ' ἀθυμίας καὶ σίτων [z] ἐποχῆς μα-ρανθείς, ἀπέζη τῷ βίῳ. καὶ τὰ μὲν ἐν τούτῳ πραχθέντα τῷ ἐνιαυτῷ τοιάδ' ἦν.

XXVIII. Ποπλίῳ δὲ Οὐαλερίῳ Ποπλικόλᾳ καὶ Γαΐῳ Ναυτίῳ παραλαβόντων τὴν ἀρχήν, ἕτερος ἀνὴρ πάλιν τῶν πατρι-κίων [a] Σερβίος Σερβίλιος, ὁ τῷ παρελθόντι ὑπατεύσας
10 ἔτει, μετ' ὀλίγον, ἢ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, χρόνον, εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγῶνα ἦχθη. οἱ δὲ προθέντες αὐτῷ τὴν ἐν τῷ δήμῳ δίκην, δύο τῶν δημάρχων ἦσαν, [b] Λεύ-κιος Καιδίκιος καὶ Τῖτος Στάτιος, ἐκ [c] ἀδικήματος, ἀλλὰ τύχης ἀπαιτοῦντες λόγον, ὅτι, κατὰ τὴν πρὸς Τυῤῥηνοὺς
15 μάχην ὠσάμενος ἐπὶ τὸν χάραμα τῶν πολεμίων ὁ ἀνὴρ

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

arceri, (non pauci enim eius necessarii mulctae pecuniam nu-merare parati erant) hoc facere noluit: sed quum eam calami-tatem morte aestimasset, domi se continens, et neminem ad-mittens, moerore et inedia contabefactus, vita excessit. Atque haec quidem hoc anno sunt gesta.

P. Valerio et C. Nautio coss. Sp. Seruilius a tribunis accus.

P. Valerio Poplicola et C. Nautio coss. rursus alius vir ordi-nis patricii, Sp. Seruilius, qui superiore anno consul fuerat, non multo post depositum magistratum, reus capitis actus est. Duo autem tribuni, Lucius Caedicius et T. Statius, ei diem dixerunt, vt ad caussam dicendam apud plebem veniret, non alicuius de-licti, sed infortunii rationem exigentes; quod, quum in proelio contra Hetruscos audacius, quam prudentius, ad hostium castra proces-

tui a priuatis mulctam exigere. Si quis ἐπιβουλαῖς malit, cum *Porto* vertendum: *horum quoque statuto certo numero, ne magistratus in posterum futuri priuatis hominibus insidiarentur.*

z Aptius ἀποχῆς, *abstinentia. Sylb.*

a Ita etiam in *Lapi Cod.* vt supra p. 1810. v. 3. *Gelenius* ex *Liuio* et *Cassiodoro* Spurium praenominat. *Diodorus* vocat Caium Seruilium Structum. *Sylb.* Σερβίος Ἐρβῖνος *Vat.*

b Λεύκιος Δίκιος *Vat.*

c Perperam in *Ed. Steph.* ἀδικήματα.

θρασύτερον μᾶλλον, ἢ φρονιμώτερον, ἐδιώχθη τε ὑπὸ τῶν ἔνδον ἀθρόον ἐπεξελθόντων, καὶ τὴν κρατίστην νεότητα ἀπέβαλεν. ἔτος ὁ ἀγὼν ἁπάντων ἐφάνη τοῖς πατρικίοις ἀγώνων βαρύτατος. ἠγανάκ]ησάν τε συνιόντες πρὸς ἀλλή-λους, καὶ δεινὸν ἐποιοῦντο, εἰ τὰς εὐτολμίας τῶν στρατηγῶν, καὶ τὸ μηθένα κίνδυνον ὀκνεῖν, ἐὰν ἐναντιωθῇ ταῖς ἐπι-βολαῖς αὐτῶν τὸ δαιμόνιον, εἰς κατηγορίαν ἄξουσιν οἱ μὴ στάντες παρὰ τὰ δεινὰ· δειλίας τε καὶ [d] ὄκνου καὶ τῷ μηθὲν ἔτι καινοργεῖν τὰς ἡγεμόνας, [e] ὑφ' ὧν ἐλευθερία τ' ἀπόλλυται, καὶ ἡγεμονία καταλύεται, [f] τὰς τοιάτους ἀγῶ-νας αἰτίας ἔσεσθαι κατὰ τὸ εἰκὸς ἐλογίζοντο. παρακλή-σει τε πολλῇ ἐχρῶντο τῶν δημοτικῶν, μὴ καταγνῶναι τῷ ἀνδρὸς τὴν δίκην, διδάσκοντες, ὡς μεγάλα βλάψουσι τὴν πόλιν ἐπὶ ταῖς ἀτυχίαις τὰς στρατηγὰς ζημιοῦντες. ἐπεὶ δ' ὁ τῷ ἀγῶνος ἐνέστη χρόνος, παρελθὼν εἰς τῶν δη-μάρχων κατηγόρησε τῷ ἀνδρὸς, [g] Λεύκιος Καιδίκιος, ὅτι

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

proceſſiſſet, ab iis, qui in caſtris erant, ſtipato agmine irruptio-ne facta, repulſus fuiſſet, et lectiſſimam iuuentutem amiſiſſet. *Hoc viri periculum patriciis omnium periculorum grauiſſimum eſt viſum. et coëuntes inter ſe indignabantur, remque non fe-rendam dicebant, ſi ducum audaciam et fortitudinem (numine conſiliis eorum aduerſante) ii, qui ipſis periculis non interfuiſ-ſent, accuſarent ignauiae et pigritiae: atque, cohibita in po-ſterum ſuorum ducum audacia in nouis ſtratagematis excogi-tandis, libertatem interituram, imperiumque euerſum iri dice-bant. haec autem pericula, veriſimili ratione adducti, horum malorum cauſſam fore exiſtimabant. Quare plebem deprecа-bantur, ne damnaret hominem; docentes, fore, vt magna rei-publicae detrimenta afferrent, ſi ob infortunia duces mulcta-rent. Quum autem dies iudicii veniſſet, L. Caedicius, vnus de tribunis, progreſſus in medium, hominem accuſauit, quod ob

* Hoc certamen etc. *Lapus.* Ea actio etc. *Gelen.*

d Καὶ τῷ μηθὲν in *Codd. Rom.* et *Vat.* vulg. καὶ τῷ μ.

e Rectius in *Rom. Cod.* ἐλευθερίαν τε ἀπόλλυσθαι καὶ ἡγεμονίαν καταλύεσθαι. *Sylb.*

f *Lapus* hic addidit τούτων τε, *huiusque cauſſam fore haec certamina* etc. *Sylb.* Τὰς δὲ τοιάτους malit *Port.*

g Λεύκιος Δίκιος *Vat.*

διʼ ἀφροσύνην τε καὶ τῦ στρατηγεῖν ἀπειρίαν, εἰς πρόδηλον ὄλεθρον ἄγων τὰς δυνάμεις, ἀπώλεσε τῆς πόλεως τὴν κρατίστην ἀκμὴν, καὶ εἰ μὴ ταχεῖα τῦ κακῦ γνῶσις ἐγένετο τῷ συνυπάτῳ, καὶ κατὰ σπουδὴν ἄγων τὰς δυνάμεις τάς τε πολεμίους ἀνέσειλε, καὶ τὰς σφετέρας [h] ἔσωσε, μηδὲν ἂν γενέσθαι τὸ κωλῦσαν ἅπασαν ἀπολωλέναι τὴν ἑτέραν δύναμιν, καὶ τὸ λοιπὸν ἡμίσειαν ἀντὶ διπλασίας εἶναι τὴν πόλιν. τοιαῦτα εἰπὼν, μάρτυρας [i] ἐπηγάγετο λοχαγούς τε, ὅσοι περιῆσαν, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν τινας, οἳ τὸ ἑαυτῶν αἰσχρὸν ἐπὶ τῇ τότε ἥττῃ τε καὶ φυγῇ ζητοῦντες ἀπολύσασθαι, τὸν στρατηγὸν ἠτιῶντο τῆς [k] περὶ τὸν ἀγῶνα δυσποτμίας. ἔπειτα οἶκτον ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῶν τότε τεθνηκότων καταχεάμενος πολὺν, καὶ τὸ δεινὸν αὐξήσας, τά τ' ἄλλα, ὅσα εἰς φθόνον κοινῆ κατὰ τῶν πατρικίων λεγόμενα τὰς μέλλοντας ὑπὲρ τῦ ἀνδρὸς δεήσεσθαι ἀνείρξειν ἔμελλεν, ἐκ πολλῆς ὑπερῳσίας διελθὼν, παρέδωκε τὸν λόγον.

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

ob suam dementiam et artis imperatoriae imperitiam, copiis in manifestum exitium ductis, robur et florem populi Romani amisisset: dixitque, nisi illud malum a collega celeriter fuisset cognitum, et nisi magna festinatione cum copiis profectus hostes repulisset atque suos seruasset, nihil prohibiturum fuisse, quin totus alter exercitus deleretur, atque in posterum respublica dimidium virium pro duplo haberet. His dictis, testes produxit centuriones, quotquot erant superstites, et nonnullos alios milites, qui, abolere cupientes illius suae cladis et fugae ignominiam, proelii infelicem euentum duci suo adscribebant. Postea magnam mouens commiserationem ob militum in eo proelio tunc defunctorum cladem, et malo exaggerato, multisque aliis verbis, (quae, in communem patriciorum inuidiam dicta, homines *pro reo* deprecaturos deterritura erant) cum magna contemtione effusis, reo dicendi potestatem fecit.

Seruilius

h Illud ἔσωσε in *Cod. Vat.* additum a manu recenti.

i Ἐπηγάγετο *Vat.* vulg. ἐπήγαγε.

k Περὶ τὸν ἀγῶνα *Vat.* vulgatis deest articulus.

l Σερουίλιος

Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀπολογίαν ὁ [l] Σερουίλιος εἶπεν· XXIX.
„Εἰ μὲν ἐπὶ δίκην με κεκλήκατε, ὦ πολῖται, καὶ λόγον ἀπαιτεῖτε τῆς στρατηγίας, ἕτοιμός εἰμι [m] ἀπολογεῖσθαι· εἰ δ' ἐπὶ τιμωρίαν κατεγνωσμένην, καὶ ᾗδὲν ἔσομαι μοι πλέον ἀποδείξαντι, ὡς ᾗδὲν ὑμᾶς ἀδικῶ, λαβόντες τὸ σῶμα, ὅ τι πάλαι βούλεσθε, χρῆσθε. ἐμοί τε γὰρ κρεῖττον [n] ἀκρίτῳ ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ λόγῳ τυχόντι καὶ μὴ πείσαντι ὑμᾶς. δόξαιμι γὰρ ἂν ἐγὼ σὺν δίκῃ πάσχειν, ὅ τι ἂν μὴ καταγνῶτε. ὑμεῖς τ' ἐν ἐλάττονι αἰτίᾳ ἔσεσθε, ἀφελόμενοί μου τὸν λόγον, [o] καὶ ἐν ᾧ, καὶ εἴ τι ἀδικῶ ὑμᾶς, ἄδηλόν ἐστιν ἔτι, ταῖς ὀργαῖς χαρισάμενοι. ἔσομαι δέ μοι ἡ διάνοια ὑμῶν ἐκ τῆς ἀκροάσεως καταφανὴς, θορύβῳ τε καὶ ἡσυχίᾳ εἰκάζοντι, πότερον ἐπὶ τιμωρίαν,

Seruilius igitur, accepta causae dictione, sic suam defensionem est exorsus: „Si in iudicium me vocastis, Quirites, et imperii rationem a me reposcitis, paratus sum causam dicere: sin ad supplicium vestro iudicio iam decretum, et nihilo meliore conditione futurus sum, probata mea innocentia, iam nunc arreptum hocce corpus vestro arbitratu tractate. Mihi enim satius est mori, quam, concessa mihi causae dictione, vobis nihil persuadere posse. Videbor enim merito pati, quicquid de me statueritis. vestra quoque culpa erit minor, si, negata mihi potestate, dum incertum adhuc est, an aliquid in vos deliquerim, vestrae *in me* irae indulseritis. Vestra autem voluntas ex ipsa attentione mihi manifesta erit, ex tumultu et silentio coniecturam ducenti, vtrum me ad supplicium, an ad iudicium voca-

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

l Σερουίνος etiam hic loci, vt et paullo infra (p. 1825. v. 7.) in *Cod. Vat.*

m Ἀπολογήσασθαι *Vat.*

n *Gelenius* post ἀποθανεῖν addit ὕστερον, vt notauit *Sylb.* In *Vat.* et *Lapi Cod.* κρεῖττον ἀκρίτῳ ἀποθανεῖν. deest ἀκρίτῳ vulgatis.

o Ita plane in *Cod. Vat.* cui consentit et *Lapi* versio: *et in eo, in quo si quid vos laesi incertum est, irae gratificantes;* atque etiam *Cod. Rom.* nisi quod particulam καὶ non agnoscat. In *Ed. Steph.* καὶ ἐν ᾧ, καὶ εἴ τι ἀδικῶ ὑμᾶς, ἄδηλόν ἐστιν, ἐπὶ ταῖς ὀργαῖς χαρισάμενοι. ex quo hanc lectionem exsculpsisse videtur *Portus:* καὶ ἐν ᾧ, εἴ τι ἀδικῶ ὑμᾶς ἄδηλόν ἐστιν, ἐπὶ ταῖς ὀργαῖς καταχρησάμενοι: nam (καὶ ἐν ᾧ ἄδηλόν ἐστιν accipiens pro καὶ

ἢ ἐπὶ δίκην κεκλήκατέ με.„ Ταῦτ' εἰπὼν, ἐπέσχε. σιγῆς δὲ γενομένης, καὶ τῶν πλείστων ἐμβοησάντων, θαῤῥεῖν τε καὶ ὅσα βέλεται λέγειν, παραλαβὼν τὸν λόγον πάλιν ἔλεξεν· „Ἀλλ' [p] εἰ δικαταῖς ὑμῖν, ὦ πολῖται, καὶ μὴ ἐχθροῖς χρήσομαι, ῥαδίως πείσειν ὑμᾶς οἴομαι, ὅτι οὐδὲν ἀδικῶ. ποιήσομαι δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν λόγων ἐξ ὧν ἅπαντες ἴστε. ἐγὼ κατέστην ἐπὶ τὴν ἀρχὴν σὺν τῷ κρατίστῳ Οὐεργινίῳ, καθ' ὃν χρόνον ἐπιτειχίσαντες [q] ὑμῖν οἱ Τυῤῥηνοὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως λόφον, πάσης ἐκράτουν τῆς ὑπαίθρου, καὶ ἐν ἐλπίδι ἦσαν τοῦ καταλύειν ὑμῶν τὴν ἀρχὴν ἐν τάχει. λιμὸς δὲ πολὺς ἦν ἐν τῇ πόλει καὶ σάσις, καὶ τοῦ τί χρὴ πράττειν ἀμηχανία. τοιούτοις δὴ καιροῖς ἐπισὰς ὅτως ταραχώδεσι καὶ φοβεροῖς, τοὺς μὲν πολεμίους ἅμα τῷ συνάρχοντι ἐνίκησα διτταῖς μάχαις, καὶ ἠνάγκασα καταλιπόντας τὸ φρούριον ἀπελθεῖν· τὸν δὲ λιμὸν ἐκ εἰς μακρὰν ἔπαυσα, τροφῆς ἀφθόνου πληρώσας τὰς ἀγορὰς,

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

vocaritis.„ His dictis conticuit. Facto autem silentio, pluriſque acclamantibus, vt bono eſſet animo, et, quicquid vellet, diceret, ſuſcepta oratione, ſic denuo eſt loquutus: „Si igitur, Quirites, vobis iudicibus, non autem inimicis vtar, ſpero, me facile probaturum, me nullam iniuriam vobis feciſſe. Ducam autem meae orationis exordia ab iis, quae vobis omnibus ſunt nota. Ego creatus fui conſul cum optimo Virginio, quo tempore Hetruſci, colle vrbi imminente communito, totum agrum Romanum in ſua poteſtate habebant, et ſperabant, ſe breui veſtrum imperium deleturos. In ipſa vero vrbe ingens fames ac ſeditio erat, tantaque conſilii inopia, vt, quid faciendum eſſet, neſciretis. Cum igitur in tempora adeo iniqua, turbulenta, et formidanda incidiſſem, hoſtes ope collegae duobus proeliis vici, eoſque relicto praeſidio diſcedere coëgi: atque breui famem ſedaui, foris ingenti commeatuum copia repletis; et

[p] Εἴτοι *Vat.*

[q] Ὑμῖν Τυῤῥηνοὶ in *Cod. Vat.* vulg. dant ὑμῶν.

καὶ τοῖς [r] μετ' αὐτὸν ὑπάτοις τήν τε χώραν ὅπλων πολεμίων [s] παρέδωκα ἐλευθέραν, καὶ τὴν πόλιν ὑγιῆ πάσης νόσου πολιτικῆς, [t] εἰς ἃς κατέβαλον αὐτὴν οἱ δημαγωγοῦντες. [u] τίνος ἂν ἀδικήματος ὑπεύθυνός εἰμι ὑμῖν; εἰ μὴ τὸ νικᾶν τοὺς πολεμίους ἐστὶν ὑμᾶς ἀδικεῖν. εἰ δ' ἀποθανεῖν τισι τῶν [x] στρατιωτῶν εὐτυχῶς ἀγωνιζομένοις συνέπεσε, τί [y] Σερβίλιος τὸν δῆμον ἀδικεῖ; ἆ γὰρ δὴ θεῶν τις ἐγγυητὴς τοῖς στρατηγοῖς τῆς ἁπάντων ψυχῆς τῶν ἀγωνισμένων γίνεται· ἐδ' ἐπὶ διακειμένοις καὶ ῥητοῖς τὰς ἡγεμονίας παραλαμβάνομεν, ὥσθ' ἁπάντων κρατῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ μηδένα τῶν ἰδίων ἀποβαλεῖν.

et ſucceſſoribus meis agrum armis hoſtilibus vacuum tradidi, et ciuitatem omnibus morbis ciuilibus liberam, in quos eam conieceranti, qui plebem ſuis concionibus ductabant. Cuius igitur criminis reus ſum? niſi forte hoſtes vincere in vos delinquere eſt. Quod ſi aliquibus militibus dimicantibus feliciter mori contigit, quanam in re Seruilius rempublicam laedit? nec enim duces deum aliquem ſponſorem habent vitae omnium eorum, qui ſunt pugnaturi: nec certis conditionibus verbiſque conceptis imperia accipimus, vt omnes hoſtes deuincamus, et nullos de noſtris amittamus.

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

[r] Vel reciproce legendum μεθ' αὐτὸν, vel ſimplicius μετ' ἐμέ, vt cum *Rom. Cod.* habet etiam *Lapi* verſio.

[s] Παρέδωκα, quod editioni Stephani deerat, e *Cod. Rom.* addidit *Sylb.* In *Cod. Vat.* χώραν παρέδωκα ὅπλων πολεμίων ἐλευθέραν.

[t] Εἰς ἃς defendi poteſt, vt referatur ad νόσου: ſicut *Lapus* verterat: *in quos quidam eum deieceranti.* Si tamen aliquis malit neutrum ἃ, vt mox infra p. 1828. v. 6. ἐφ' οἷς, non repugnabo. mox *Rom. Cod.* habet κατέβαλον. *Sylb.*

[u] Ita reſtituit *Sylb.* e *Cod. Rom.* prius in *Ed. Steph.* τίνος ἂν ἀδικήματι ὑπ. vnde τίνι (vt apud *Chryſoſt.* τιμωρίᾳ ὑπεύθυνον) reponi iubet *Portus.* Optime in *Cod. Vat.* τίνος ἂν ἀδικήματος ὑπεύθυνός εἰμι ὑμῖν· εἰ μὴ etc. quo modo et in *Lapi Cod.* nam vertit: *et cuius igitur vobis criminis ſum obnoxius: niſi crimen* etc. a vulgatis abeſt ὑμῖν.

[x] Sequens εὐτυχῶς agnoſcit etiam *Lapi* verſio. ſenſus tamen potius videtur requirere ἀτυχῶς. *Sylb.* In *Cod. Vat.* στρατιωτῶν κατὰ τὴν μάχην εὐτυχῶς ἀγ.

[y] Σερβίνος (vt paullo ante p. 1823. v. 1.) in *Cod. Vat.*

ἐκεῖνο τὸ ἀδίκημα ἄδηλον) vertit: *neque incerti criminis reum (ſi modo vlla in re vos laeſit) per iram necaueritis.*

[r] Vel

τίς γὰρ ἂν ὑπομείνειεν, ἄνθρωπος ὤν, ἅπαντα καὶ τὰ τῆς γνώμης, καὶ τὰ τῆς τύχης εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβεῖν; ἀλλὰ τὰ μεγάλα ἔργα μεγάλων ἀεὶ κινδύνων ὠνούμεθα.»

XXX. »Καὶ ἐκ ἐμοὶ ταῦτα πρώτῳ πολεμίοις ὁμόσε χωρήσαντι συνέβη παθεῖν, ἅπασι δὲ, ὡς εἰπεῖν, ὅσοι μάχας παρακεκινδυνευμένας σὺν ἐλάττοσι ταῖς σφετέραις δυνάμεσι πρὸς μείζονας τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐποιήσαντο. ἐδίωξαν γὰρ ἤδη τινὲς ἐχθρὲς, καὶ αὐτοὶ ἔφυγον· καὶ ἀπέκτειναν τε τῶν ἐναντίων πολλὰς, καὶ ἀπώλεσαν ἔτι πλείονας τῶν σφετέρων. ἐῶ γὰρ, ὅτι πολλοὶ, καὶ τὸ παράπαν ἡττηθέντες, σὺν αἰσχύνῃ τε καὶ βλάβῃ μεγάλῃ ἀνέσρεψαν· ὧν ἀδεὶς τῆς τύχης [z] ἔδωκε δίκας. ἱκανὴ γὰρ ἡ συμφορά· καὶ τὸ μηδενὸς ἐπαίνου τυχεῖν, [a] ὡς δεῖ, κἂν μηδὲν ἄλλο, μεγάλη τοῖς ἡγεμόσι καὶ χαλεπὴ ζημία. ἃ μὴν ἀλλ' ἔγωγε τοσάτα δέω λέγειν, ὃ πάντες οἱ μέτριοι δίκαιον εἶναι φήσασιν, ὡς οὐ δεῖ με τύχης εὐθύνας ὑπέχειν· ὥσ' εἰ καὶ μηδεὶς ἄλλος τοιόν-

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

amittamus. Quis enim mortalium omnes tam consilii, quam fortunae euentus in se ipsum recipere auderet? sed semper magna facinora magnis emimus periculis.„

„Neque vero mihi primo cum hostibus congresso hoc accidit: sed fere omnibus, quotquot cum minore suorum manu cum maiore hostium exercitu proelia committere sunt ausi. Saepe enim accidit, vt, qui modo hostes persequebantur, ipsi mox fugerent: et qui multos de hostibus occiderant, multo plures de suis amitterent. Non dicam enim, multos et omnino victos, magna clade accepta, cum ignominia domum reuersos; quorum nemo poenas infortunii dederit. satis enim *ad poenam est* ipsa calamitas: nullamque, vt par erat, laudem assequi, etiamsi nihil praeterea accedat, ducibus magna et grauis est mulcta. Verumtamen tantum abest, vt dicam, (id quod omnes aequi *arbitri* iustum esse dicent) me non debere mei infortunii rationem reddere, vt, licet nullus alius

z Δέδωκε *Vat.*

a Ὡς δ' εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο μεγάλη *Vat.* quo fere modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *et si etiam nihil aliud* etc.

b Non

δε ἀγῶνα ὑπέμεινεν εἰσελθεῖν, ἐγὼ μόνος οὐ παραιτοῦμαι, ἀλλὰ συγχωρῶ τὴν τύχην ἐξετάζεσθαι τὴν ἐμὴν ἐχ ἧττον τῆς [b] γνώμης, ἐκεῖνο προειπών· ἐγὼ τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις, τάς τε δυσυχεῖς καὶ τὰς εὐτυχεῖς, ἐκ ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἔργων πολλῶν ὄντων καὶ ποικίλων ὁρῶ κρινομένας, ἀλλ' ἐκ τῶ τέλους· καὶ ὅταν μὲν τοῦτο χωρήσῃ κατὰ νοῦν, [c] κἂν τὰ μεταξὺ πολλὰ ὄντα μὴ καθ' ἡδονὰς γένηται, ἀδὲν ἧττον [d] ἐπαινεμένας καὶ ζηλωμένας ὑπὸ πάντων ἀκούω, καὶ τῆς ἀγαθῆς νομιζομένας τύχης· ὅταν δὲ πονηρὰς [e] λάβωσι τελευτὰς, καὶ ἐὰν ἅπαντα τὰ πρὸ τοῦ τέλους ἐκ τοῦ ῥᾴστου γένηται, ἀ τῇ σπουδαίᾳ τύχῃ τῶν πραξάντων ἀποδιδομένας, ἀλλὰ τῇ κακῇ. τοῦτον δὴ τὸν σκοπὸν [f] προελόντες αὐτοὶ ἐξετάζετε καὶ τὴν ἐμὴν τύχην, ἢ παρὰ τὰς πολέμους κέχρημαι. καὶ ἐὰν μὲν εὕρητε ἧττημένον με ὑπὸ τῶν πολεμίων, πονηρὰν καλεῖτέ μου τὴν τύχην· ἐὰν δὲ

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

alius tale certamen *ac periculum* subire ausus fuerit, ego solus hoc non detrectem; quinetiam meam fortunam non minus, quam meum consilium, in disquisitionem venire patiar: vbi prius illud dixero, me humanarum actionum felicitatem inspicere, non ex singulis rebus, quae geruntur, licet multae et variae sint, sed ex earum euentu iudicari videre; et si is ex sententia successerit, licet interea multa fiant nobis parum grata, nihilominus tamen eas ab omnibus laudari, omnesque earum esse aemulos, et bonae fortunae eas adscribi audire: quoties vero malus earum fuerit finis, quamuis omnia, quae finem praecesserunt, feliciter successerint, tamen haud felicitati, sed infelicitati eorum, qui eas gesserunt, attribui. Huc igitur spectantes, meam quoque fortunam, qua in bellis sum vsus, examinate. et si comperiatis, me ab hostibus victum, meam fortunam malam vocate; sed si illos a me victos compe-

b Non agnoscit *Vat.* ἐμῆς, quod vulgatae ante γνώμης interponunt.

c In *Cod. Vat.* κἂν τὰ μεταξὺ. vulgo καὶ τὰ μ.

d Ἐπαινεμένας ὑπὸ πάντων ἀκούω καὶ ζηλωμένας καὶ τῆς ἀγαθῆς *Vat.*

e Λάβωσι *Vat.* quod maluit etiam *Portus.* vulg. λάβῃ.

f Προελόντες αὐτοῖς *Vat.*

κεκρατηκότα τῶν ἐχθρῶν, ἀγαθήν· περὶ μὲν ἓν τῆς τύχης, ἐπ ἀγνοῶν, ὅτι Φορτικοὶ πάντες εἰσὶν οἱ περὶ αὐτῆς λέγοντες, ἔχων ἔτι πλείω λέγειν, παύσομαι.„

XXXI. „Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς γνώμης κατηγορεῖσί μου, προδοσίαν μὲν οὐ τολμῶντες [g] ἐπικαλεῖν, ἀδ' ἀνανδρίαν, ἐφ' οἷς αἱ κατὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν γίνονται κρίσεις, ἀπειρίαν δὲ τὲ στρατηγεῖν, καὶ ἀφροσύνην, ὅτι κίνδυνον ὑπέμεινα ἐκ ἀναγκαῖον, ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων ὡσάμενος, βέλομαι καὶ περὶ τούτε λόγον [h] ὑποσχεῖν ὑμῖν, προχειρότατον μὲν τοῦτο ἔχων εἰπεῖν, ὅτι τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν τοῖς γενομένοις πάνυ ῥᾴδιον καὶ παντὸς ἀνθρώπε· τὸ δὲ παραβάλλεσθαι πράγμασι καλοῖς χαλεπὸν καὶ ὀλίγων· καὶ ὅτι ἐχ, ὥσπερ τὰ γεγονότα φαίνεται, ὁποῖά ἐσιν, ἕτω καὶ τὰ μέλλοντα, ὁποῖα ἔσαι· ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν [i] αἰσθήσεσι καὶ πάθεσι καταλαμβανόμεθα, ταῦτα δὲ μαντείαις καὶ δόξαις εἰκάζομεν, ἐν

Per. Iul. 4241. Ante Chr. 473. Olymp. 76 ¾. Cat. V.C. 279. Var. 281.

comperiatis, bonam appellate. De fortuna igitur, quoniam omnes, qui de ea verba faciunt, moleſtos eſſe ſcio, quamuis plura poſſem praeterea dicere, tamen nihil addam.„

„Sed quia *accuſatores* conſilium quoque meum accuſant, proditionem quidem, aut ignauiam appellare non audentes, ob quae crimina alii duces fieri ſolent rei, ſed imperatoriae artis imperitiam, et dementiam, quod periculum non neceſſarium ſubierim, qui vſque ad caſtra hoſtes ſim perſequutus; volo huius quoque rei rationem reddere, cum in promtu mihi ſit dicere, res geſtas reprehendere vel cuilibet facillimum eſſe, ſed res *praeclaras aggredi, arduum atque paucis datum; nec vt facile de rebus praeteritis, ita etiam de futuris, quales illae ſint futurae, iudicari poſſe: ſed illas quidem ſenſibus et cladibus nobis percipi, has vero diuinationibus et coniecturis colligi,

g Ἐπικαλεῖν pro ἐγκαλεῖν ſupra quoque habuimus. *Sylb.*

h Ὑποσχεῖν ὑμῖν *Vat.* vulgatis deeſt pronomen.

* Παραβάλλεσθαι πράγμασι καλοῖς non eſt ſimpliciter, *res praeclaras aggredi*, ſed *aggredi coniiciendo ſe in apertum periculum. q. d.* παραβόλως ἐγχειρεῖν πράγμασι καλοῖς. *Port.*

i Αἰσθήσει *Vat.*

k Βεβη-

αἷς πολὺ τὸ ἀπατηλόν· καὶ ὅτι ῥᾷον ἁπάντων ἐς λόγω στρατηγεῖν πολέμυς, ἔξω τῶ δεινῶ [k] γεγονότας, ὧ ποιῶσιν οἱ κατηγορῶντες ἐμῶ. ἀλλ' ἵνα ταῦτ' ἀφῶ, φέρε πρὸς θεῶν, εἰπατέ μοι, μόνος ἢ πρῶτος ἐγὼ [l] φαίνομαι βιάσασθαι φρέριον ἐπιβαλόμενος, καὶ πρὸς ὑψηλὰ χωρία τὰς δυνάμεις ἀγαγών; ἢ πολλῶν μετ' ἄλλων ὑμετέρων στρατηγῶν, ἐξ ὧν οἱ μὲν κατώρθωσαν, τοῖς δ' ἐκ ἐχώρησεν ἡ πεῖρα κατὰ νῶν; τί δήποτ' ἔν τὲς ἄλλες ἀφέντες, ἐμὲ κρίνετε, εἰ ταῦτ' ἀστρατηγησίας καὶ ἀφροσύνης ἔργα νομίζετε; πόσα δ' ἄλλα τότε τολμηρότερα [m] τοῖς ἡγεμόσιν ἦλθεν ἐπὶ νῶν πράτ]ειν, ὅταν τὸ ἀσφαλὲς καὶ λελογισμένον ἥκισα οἱ καιροὶ δέχωνται; [n] οἱ μέν γε τὰς [o] σημαίας ἁρπάσαντες τῶν σφετέρων, ἔρριψαν εἰς τὲς πολεμίες, ἵνα τοῖς βλακεύσι καὶ ἀποδειλιῶσιν ἐκ τῶ ἀναγκαίω παρασῇ τὸ [p] εὔψυχον, ἐπισαμένοις, ὅτι

Per. Iul. 4241. Ante Chr. 473. Olymp. 76 ¾. Cat. V.C. 279. Var. 281.

colligi, in quibus ineſt plurimum fallaciae. facillimum item cuivis eſſe verbis bella adminiſtrare, dum procul eſt a periculo, quod faciunt mei accuſatores. Sed, vt haec miſſa faciam, agite, per deos mihi dicite, ſoluſne ego, aut primus hoſtium munitiones vi illata aggreſſus eſſe, et copias ad loca edita duxiſſe videor? an vero idem feci, quod multi alii veſtri imperatores; quorum alii rem feliciter geſſerunt, aliis vero conatus ex animi ſententia non ſucceſſit? Cur igitur, quum alios abſolueritis, * me damnatis, ſi haec imperite et ſtulte facta putatis? quot alia maioris, quam haec, audaciae ducibus in mentem venerunt, quoties tempus conſilia tuta et iam conſiderata non patitur? Nonnulli enim ſigna ſuis abrepta in medios hoſtes coniecerunt, vt ſegnibus ac timidis fortitudinis neceſſitatem imponerent ſcientibus,

k Βεβηκότας *Vat.*

l Φαίνομαι βιασόμενος] Optime in *Cod. Vat.* πρῶτος ὑμῖν ἐγὼ φαίνομαι βιάσασθαι φρέριον ἐπιβαλόμενος.

* Vel potius, *me in iudicium vocatis*, nondum enim illum damnarant. ac pro *damnare* potius κατακρίνειν, quam κρίνειν dicunt. *Gelenius* vertit: *me iudicatis. Port.*

m Τοῖς ἡγεμόσιν ἔπεισι πράττειν *Vat.*

n Reſpicit ad Aquilii factum, quod ſupra expoſitum, p. 512. v. 9. [edit. Hudſon.]

o Σημείας *Vat.*

p Εὔψυχον *Vat.* quod *Sylburgio*

τὰς μὴ ἀνασώσαντας τὰ σημεῖα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν δεῖ σὺν αἰσχύνῃ ἀποθανεῖν· οἱ δ', εἰς τὴν τῶν πολεμίων χώραν ἐμβαλόντες, ἔλυσαν τὰ ζεύγματα τῶν ποταμῶν, ᾗς διέβησαν, ἵνα τοῖς φεύγειν διανοημένοις ἄπορος ἡ τῆ σωθῆναι ἐλπὶς φανεῖσα, θάρσος παρασήσῃ καὶ μένος ἐν ταῖς μάχαις· οἱ δὲ, τὰς σκηνὰς καὶ τὰ σκευοφόρα κατακαύσαντες, ἀνάγκην ἐπέθηκαν τοῖς σφετέροις, ἐκ τῆς πολεμίας, ὅσων δέονται, λαμβάνειν. ἐῶ τἄλλα μυρία ὄντα λέγειν, καὶ ὅσα τολμηρὰ [q] ἔργα καὶ ἐνθυμήματα ἕτερα στρατηγῶν, ἱστορίᾳ τε καὶ πείρᾳ παραλαβόντες ἔχομεν, ἐφ' οἷς ἀδεὶς πώποτε τῶν ψευσθέντων τῆς ἐλπίδος ὑπέσχε δίκας. εἰ μὴ ἄρα ἔχει τις ὑμῶν αἰτιάσασθαί με, ὅτι προβαλὼν τὰς ἄλλας εἰς πρᾶπον ὄλεθρον, αὐτὸς ἔξω τῆ κινδύνῳ τὸ σῶμα εἶχον. εἰ δὲ μετὰ πάντων τ' ἐξηταζόμην, καὶ τελευταῖος ἀπηλλατ]όμην, καὶ τῆς αὐτῆς τοῖς ἄλλοις μετεῖχον τύχης, τί ἀδικῶ; καὶ περὶ μὲν ἐμῆ ταῦτα ἱκανὰ εἰρήσθω.„

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

ſcientibus, ignominioſam mortem a ducibus propoſitam iis, qui ſigna non receperint: alii vero, facta in hoſticum irruptione, fluminum pontes, qua tranſierant, ruperunt, vt *militibus* de fuga cogitantibus, ſpe ſalutis ſublata, audaciam et robur in proeliis inſererent: alii vero, tentoriis et impedimentis crematis, neceſſitatem ſuis impoſuerunt ex hoſtico capiendi ea omnia, quibus indigerent. Omitto ſexcenta alia ducum audacia facinora et conſilia, quae et memoriae ſunt prodita, et ipſa experientia accepimus, ob quae nullus vnquam, qui ſpe fruſtratus fuiſſet, poenas dedit. Niſi forte veſtrum aliquis me accuſet, quod, aliis manifeſto exitio obiectis, ipſe extra periculum fuerim. quod ſi cum caeteris in acie ſum verſatus, et poſtremus ex proelio exceſſi, et eiuſdem fortunae cum aliis particeps fui, quamnam iniuriam facio? atque haec quidem de me ipſo dixiſſe ſit ſatis.„

gio placuiſſe video. vulg. ἔμψυχον. quod eſt *animatum, ſpirans.* non *forte, acre, nobile.*

q In *Ed. Steph.* nulla copula inter ἔργα et ἐνθυμήματα. *Lapus* eam ante ὅσα ſublatam hic ponere maluit. ſic enim vertit: *quaecunque audacia opera aliasque cogitationes ducum* etc. *Sylb.*

„Περὶ δὲ τῆς βουλῆς καὶ τῶν πατρικίων, ἐπειδὴ τὸ κοινὸν ὑμῶν μῖσος, ὃ διὰ τὴν κωλυθεῖσαν κληρουχίαν ἔχετε, καὶ ἐμὲ λυπεῖ, καὶ ἀδὲ ὁ κατήγορος αὐτὸ ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ μέρος ἐκ ἐλάχιστον ἐποιήσατο τῆς ἐμῆς κατηγορίας, βούλομαι βραχέα εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἔστι δὲ μετὰ παῤῥησίας ὁ λόγος· ἄλλως γὰρ ἅτ' ἂν ἐγὼ δυναίμην λέγειν, ἅτε ὑμῖν ἀκούειν συμφέροι. ἃ δίκαια ποιεῖτε, ἅτε ὅσια, ὧ δημόται, τῶν μὲν εὐεργεσιῶν, ἃς εὕρεσθε παρὰ τῆς βουλῆς, πολλῶν ἀσῶν καὶ μεγάλων, οὐκ εἰδότες αὐτῇ χάριν· εἰ δέ τι δεομένοις ὑμῖν, ἐξ ὧν συγχωρηθέντος μεγάλα βλάπ]οιτ' ἂν τὸ κοινὸν, ἀφθονοῦσα ὑμῖν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ὁρῶσα, ἠναντιώθη, τοῦτο δι' ὀργῆς λαμβάνοντες. ἔδει δ' ὑμᾶς μάλισα μὲν ὡς ἀπὸ τοῦ κρατίστου τὰ βουλεύματα αὐτῆς γενόμενα, καὶ ἐπὶ τῷ πάντων ἀγαθῷ, δεχομένους ἀποσῆναι τῆς [r] σπουδῆς· εἰ δ' ἀδύνατοι ἦτε κατασχεῖν

XXXII.

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

„De ſenatu vero et patriciis (quoniam veſtrum in eos commune odium, quod ob impeditam agrorum diuiſionem conceptis, me quoque non ſine graui dolore tangit, quod ne ipſe quidem accuſator diſſimulauit, verum bonam meae accuſationis partem in hoc conſumſit) paucis apud vos dicere volo. Dicam autem libere, * alioqui enim nec ego poſſem dicere, nec vobis audire conduceret. Praeter ius et fas, ** Quirites, facitis, qui pro tot tantiſque beneficiis, a ſenatu in vos collatis, nullam ipſi gratiam habeatis; ſed ſi quid, quod non niſi cum magno reipublicae damno concedi potuiſſet, (non quod vobis inuideret, ſed reipublicae commodis proſpiceret) veſtris precibus denegarit, iniquo animo feratis. atqui debueratis maxima animi alacritate eius conſulta, vt ab optimo animo manantia et pro communi omnium bono facta, accipere, et *** a veſtro ſtudio abſiſtere: aut, ſi damno-

* *Vel potius*, neque enim aliter, quam libere, verba facere poſſem. *Port.*

** Ad verbum, *o populares mei.*

*** *Vel*, a veſtris cupiditatibus, quas explere tanto ſtudio contenditis. *Port.*

r Σπουδὴν hic vocat, quod in ſequendi membro ἐπιθυμίας dicit, *cupiditates*, quae ſtudiorum ſunt incitamenta. *Sylb.*

* Vel

s In

ἀσύμφορον ἐπιθυμίαν λογισμῷ σώφρονι, μετὰ τῆ πεί-
θειν τῶν αὐτῶν ἀξιῶν τυγχάνειν, ἀλλὰ μὴ μετὰ τῆ
βιάζεσθαι. αἱ γὰρ ἐκόσιοι δωρεαὶ τοῖς τε προεμένοις
ἡδίους τῶν ἠναγκασμένων εἰσὶ, καὶ τοῖς λαμβάνουσι βε-
βαιοτέραι τῶν μὴ τοιούτων. ὃ μὰ τὸς θεὸς [s] οὐ λογί-
ζεσθε ὑμεῖς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν, ὥσπερ θά-
λασσα ὑπ' ἀνέμων, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἀνισαμένων, ἀνα-
κινέμενοί τε καὶ ἀγριαινόμενοι, οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον χρόνον
ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ διακεῖσθαι τὴν πόλιν ἐᾶτε. τοι-
γάρτοι πάρεσιν ἡμῖν κρείττονα ἡγεῖσθαι τῆς εἰρήνης τὸν
πόλεμον· ὅταν μέν γε πολεμῶμεν, τοὺς ἐχθροὺς κακῶς
ποιοῦμεν· ὅταν δ' εἰρήνην ἄγωμεν, τοὺς φίλους. καίτοι,
ὦ δημόται, εἰ μὲν ἅπαντα τὰ βουλεύματα τῆ συνεδρίᾳ
[t] καλὰ καὶ συμφέροντα ἡγεῖσθε εἶναι, ὥσπερ ἐστὶ, τί
ἀχὶ καὶ τοῦτο ἓν ἐξ αὐτῶν ὑπολαμβάνετε εἶναι; εἰ δὲ
μηδὲν ἁπλῶς τῶν δεόντων τὴν βουλὴν οἴεσθε φρονεῖν,

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

damnosam cupiditatem sana ratione cohibere non poteratis, suadendo, non autem vim afferendo, postulare, vt illa ipsa vobis concederentur. nam voluntaria dona et donantibus sunt iucundiora, quam ea, quae extorquentur, et ipsis accipientibus firmiora, quam illa contraria. Quod vos, per deos, non consideratis; sed, commoti ac efferati, ne momentum quidem temporis ciuitatem quiescere et tranquillam esse sinitis. Quare censendum est nobis bellum pace praestantius; si quidem bello inimicos, pace amicos maleficiis afficimus. Atqui, Quirites, si omnia senatusconsulta honesta et vtilia (vt reuera sunt) putatis, quin hoc quoque vnum ex illis esse existimatis? sed si senatum de nullis rebus, quae sunt curandae prorsus, cogitare putatis,

s In *Cod. Vat.* ὃ λογίζεσθε ὑμεῖς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν ὥσπερ θάλατλα ὑπ' ἀνέμων ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἀνισαμένων ἀνακινέμενοί τε καὶ ἀγρ. atque ita plane in *Lapi Cod.* nam vertit: *a ducibus multitudinis, tanquam mare a ventis, aliis super alios insurgentibus, permoti et efferati.* Vulgatae, plerisque horum omissis, dant haec pauca: λογ. ὑμεῖς, ἀλλὰ κινέμενοι.

t Illa καλὰ καὶ non agnoscit *Vat.*

u Ver-

ἀλλ' αἰσχρῶς καὶ κακῶς τὴν πόλιν ἐπιτροπεύειν, τί δή
ποτ' ἀχὶ μεταστησάμενοι αὐτὴν ἀθρόαν, αὐτοὶ ἄρχετε,
καὶ βουλεύετε, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας πολέμους ἐκ-
φέρετε, ἀλλὰ περικινίζετε αὐτὴν, καὶ κατὰ μικρὰ διαλύ-
ετε, τὰς ἐπιφανεστάτας ἀναρπάζοντες ἐν ταῖς δίκαις; 5
ἄμεινον γὰρ [u] ἦν ἅπασιν ἡμῖν κοινῆ πολεμεῖσθαι, ἢ καθ'
ἕνα ἕκαστον [x] ἰδίᾳ συκοφαντεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ ἀχ ὑμεῖς
αἴτιοι τούτων, ὥσπερ ἔφην, ἀλλ' οἱ συνταράττοντες ὑμᾶς
δημαγωγοὶ, ἵτ' ἄρχεσθαι ὑπομένοντες, ἵτ' ἄρχειν εἰδό-
τες. καὶ ὅσον μὲν ἐπὶ τῆ τούτων ἀφροσύνῃ τε καὶ ἀπει- 10
ρίᾳ πολλάκις ἂν ὑμῖν τόδε τὸ σκάφος ἀνετράπη· νῦν
δ' ἡ τὰ τούτων σφάλματα ἐπανορθῶσα, καὶ [y] ἐν ὀρθῆ
πλεῖν παρέχουσα ὑμῖν τῆ πόλει, ἡ πλεῖστα δεινὰ ὑπ'
αὐτῶν ἀκήκοά ἐστι βουλή. ταῦτ' εἴτε ἡδέα ἐστὶν ὑμῖν
ἀκοῦσαι, εἴτ' ἀνιαρὰ, μετὰ πάσης ἀληθείας εἴρηταί μοι 15
καὶ τετόλμηται· καὶ μᾶλλον αἱρούμην ἂν παῤῥησίᾳ

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281.

tis, sed turpiter et male administrare rempublicam, cur non potius, eo toto amoto, magistratus ipsi capessitis, et consultatis, et bella pro imperio *hostibus* infertis; sed eum circumciditis, et paullatim consumitis, nobilissimum quemque iudiciis tollentes? satius enim esset nobis omnibus simul bellum a vobis fieri, quam vnumquemque priuatim calumniis appeti. Verum (vt dixi) vos horum *malorum* non estis auctores; sed ii, qui suis concionibus plebem ductant et vos perturbant, nec imperium ferentes, nec imperare ipsi scientes. Et quantum in istorum dementia et imperitia est, iam saepe haec nauis vobis fuisset subuersa. nunc vero, qui eorum errores corrigit, et rempublicam erigit atque vobis incolumem praestat, est hic ipse senatus, qui pessime apud eos audit. Haec siue vobis auditu iucunda sunt, siue molesta, verissime dicere sum ausus; et mallem ob

u Verbum ἦν omittit *Vat.* et commode satis abesse potest.

x Ἰδίᾳ *Vat.* vulg. ἰδίως.

y *Lapus* legit ἐν ὀρθῷ παρέχουσα ὑμῖν τὴν πόλιν, *in recto vobis exhibens ciuitatem.* sed conuenientior mihi quidem videtur lectio, ἐν ὀρθῇ παρέχουσα ὑμῖν τῇ πόλει διάγειν, vel καὶ ὀρθὴν παρέχουσα ὑμῖν τὴν πόλιν. ad quam posteriorem lectionem respicit *Gelenius. Sylburg.* πλεῖν abest a vulgatis.

z Si

συμφερόσῃ τῷ κοινῷ χρώμενος ἀποθανεῖν, ἢ τὰ πρὸς ἡδονὴν λέγων ὑμῖν σεσῶσθαι.„

XXXIII. Τοιούτους εἰπὼν λόγους, καὶ οὔτε πρὸς ὀλοφυρμὸς καὶ ἀνακλαύσεις τῆς συμφορᾶς τραπόμενος, οὔτ' ἐν δεήσεσι καὶ προσκυλισμοῖς ἀσχήμοσι ταπεινὸς φανεὶς, οὔτ' ἄλλην [z] ἀγεννῆ διάθεσιν [a] ἀποδειξάμενος ἀδεμίαν, παρέδωκε τὸν λόγον τοῖς συναγορεύειν, ἢ μαρτυρεῖν βουλομένοις. πολλοὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλοι [b] παριόντες ἀπέλυον αὐτὸν τῆς αἰτίας, μάλιστα δὲ Οὐεργίνιος, ὁ κατὰ τὸν αὐτὸν ὑπατεύσας χρόνον, καὶ τῆς νίκης αἴτιος εἶναι δοκῶν· ὃς οὐ μόνον ἀναίτιον αὐτὸν ἀπέφαινεν, ἀλλὰ καὶ ὡς κράτιστον ἀνδρῶν τὰ πολέμια καὶ στρατηγῶν φρονιμώτατον, ἐπαινεῖσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ πάντων ἠξίου. ἔφη δὲ δεῖν, εἰ μὲν ἀγαθὸν οἴονται τέλος εἰληφέναι τὸν πόλεμον, ἀμφοτέροις σφίσι τὴν χάριν εἰδέναι· εἰ δὲ πονηρὸν, ἀμφοτέρους ζημιῶν· κοινὰ γὰρ αὐτοῖς καὶ τὰ βουλεύματα καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὰς ἐκ τοῦ δαιμονίου τύχας γεγονέναι. ἦν δ' οὐ μόνον ὁ λόγος τῷ ἀνδρὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ βίος πείθων, ἐν ἅπασιν ἐξητασμένος ἔργοις ἀγαθοῖς. προσῆν δὲ τούτοις, ὃ πλεῖστον ἐκίνησεν οἶκτον, ὄψεως σχῆμα συμπαθὲς, οἷον περὶ αὐτοὺς τοὺς πεπονθότας, ἢ μέλλοντας πάσχειν τὰ δεινὰ γίνεσθαι φιλεῖ. ὥστε καὶ τοὺς προσήκοντας τοῖς ἀπολωλόσι, καὶ δοκοῦντας ἀδιαλλάκτως ἔχειν πρὸς τὸν αἴτιον σφίσι τῆς συμφορᾶς, μαλακωτέρους γενέσθαι, καὶ ἀποθέσθαι τὴν ὀργὴν, ὡς ἐδήλωσαν. ἀναδοθεισῶν γὰρ τῶν ψήφων, [c] ἀδεμία φυλὴ τοῦ ἀνδρὸς κατεψηφίσατο. ὁ μὲν δὴ τὸν Σερουίλιον καταλαβὼν κίνδυνος τοιούτου τέλους ἔτυχεν.

XXXIV. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον χρόνῳ στρατιὰ Ῥωμαίων ἐξῆλθεν ἐπὶ Τυρρηνοὺς, ἄγοντος θατέρου τῶν ὑπάτων, Ποπλίου Οὐαλερίου. συνέστη γὰρ αὖθις ἡ Οὐϊεντανῶν δύναμις, προσθεμένων αὐτοῖς Σαβίνων, οἳ τέως ὀκνοῦντες αὐτοῖς συνάρασθαι τοῦ πολέμου, ὡς ἀδυνάτων ἐφιεμένοις, ἕως ἐπὶ τὰς θύρας ἦλθον αὐτῶν οἱ πολέμιοι, οὐδὲν ἐκίνουν· ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ προαστείῳ τὰ πολέμια ἦν, ἐβοήθουν ἅπαντες ἐκ τῶν πόλεων, καὶ τὸν ἐν τῷ πεδίῳ κατεστρατοπεδευκότα Ῥωμαίων στρατὸν ἐπολιόρκουν. ἐπὶ τούτους ἐξελθὼν ὁ ὕπατος, καὶ συμβαλὼν μάχην ἰσόρροπον, ἐνίκησε τῇ ἀρετῇ τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἐξεῖλε τῶν πολεμίων. ἐν δὲ τῇ μάχῃ τραυματίαν λαβὼν τὸν ἵππον, ἐπεὶ ἐκ τοῦ τραύματος ἐξέρρεεν αἷμα πολὺ, καὶ ἔμελλεν ἀπορίᾳ τοῦ ἐκρυῆναι τὸν ἄνδρα ἀποκτενεῖν, ἀπέδυσε τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ, καὶ τὸ τραῦμα ἐπέδησε, καὶ τὸν ἵππον ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τρίτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τέταρτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πέμπτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἕκτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἕβδομον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ὄγδοον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἔνατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν δέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑνδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν δωδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τρισκαιδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντεκαιδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκκαιδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑπτακαιδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ὀκτωκαιδέκατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἐνενηκοστὸν ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν πρῶτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν δεύτερον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν τρίτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν τέταρτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν πέμπτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν ἕκτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν ἕβδομον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν ὄγδοον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν ἑκατοστὸν ἔνατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν πρῶτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν δεύτερον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν τρίτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν τέταρτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν πέμπτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν ἕκτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν ἕβδομον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν ὄγδοον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν διακοσιοστὸν ἔνατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν πρῶτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν δεύτερον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν τρίτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν τέταρτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν πέμπτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν ἕκτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν ἕβδομον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν ὄγδοον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τριακοσιοστὸν ἔνατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν πρῶτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν δεύτερον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν τρίτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν τέταρτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν πέμπτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν ἕκτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν ἕβδομον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν ὄγδοον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν τετρακοσιοστὸν ἔνατον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν πρῶτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν δεύτερον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν τρίτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν τέταρτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν πέμπτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν ἕκτον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν ἕβδομον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐνίκησε, καὶ τὸν ἵππον ἐκεῖνον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέστειλε, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἑαυτοῦ ἐκέλευσε κομίσαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἵππον ἐκέλευσε, καὶ ἐπὶ τὸν πεντακοσιοστὸν ὄγδοον ἐστράτευσε στρατόπεδον. ἐπεὶ δὲ

τότε, ἐπειδὴ τήν τε Μενηνίᾳ Φυγὴν ἔγνωσαν, καὶ τὸν ἐπιτειχισμὸν τῶ πλησίον τῆς Ῥώμης ὄρους, τεταπεινῶσθαι νομίσαντες τὰς [d] δυνάμεις Ῥωμαίων καὶ τὸ φρόνημα τῆς πόλεως ἡτ]ῆσθαι, συνελάμβανον τοῖς Τυῤῥηνοῖς πολλὴν ἀποσείλαντες δύναμιν. οἱ δὲ Οὐϊεντανοὶ τῇ τε σφετέρᾳ [e] δυνάμει θαῤῥοῦντες καὶ τῇ Σαβίνων νεωστὶ ἡκούσῃ, τὰς παρὰ τῶν ἄλλων Τυῤῥηνῶν ἐπικουρίας περιμένοντες, πρόθυμίαν μὲν εἶχον ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν [f] τῷ πλείονι τῆς σφετέρας στρατιᾶς, ὡς ἑδενὸς αὐτοῖς ὁμόσε χωρήσοντος, ἀλλὰ [g] δυοῖν θάτερον, ἢ ἐκ τειχομαχίας αἱρήσοντες τὴν πόλιν, ἢ λιμῷ κατεργασόμενοι. ἔφθασε δὲ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν [h] Οὐαλέριος, ἐν ᾧ ἔτι ἔμελλον ἐκεῖνοι, καὶ τὰς ὑστερίζοντας συμμάχους ἀνέμενον, αὐτὸς ἀγαγὼν Ῥωμαίων τὴν κρατίστην ἀκμὴν, καὶ τὸ παρὰ τῶν συμμάχων ἐπικούρικὸν, ἐκ τῆς φανερᾶς ποιησάμενος τὴν ἔξοδον, ἀλλ' ὡς μάλιστα λήσεσθαι αὐτὸς ἔμελλε. προελθὼν γὰρ ἐκ τῆς Ῥώμης περὶ δείλην ὀψίαν, καὶ διαβὰς τὸν Τίβεριν, ὡς μακρὰν ἀποσχὼν τῆς πόλεως,

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

affectarent, tunc, quum cognouissent Menenium profligatum, et praesidium in proximo vrbi monte communitum, rati, vires populi Romani afflictas, animosque eius fractos contusosque, missis ingentibus copiis Hetruscos iuuerunt. Veientes vero, et suis et Sabinorum copiis recens adductis freti, a caeteris Hetruscis auxilia exspectantes, parati erant Romam ipsam petere cum maiore sui exercitus parte, sperantes, nullum secum congredi ausurum: sed se e duobus alterum facturos, aut vrbem vi expugnaturos, aut fame confecturos. Sed Valerius eorum conatum praeuenit, dum illi adhuc cunctabantur, et sociorum tardantium auxilia exspectabant, ipse cum lectissimo Romanae iuuentutis robore, et sociorum copiis, non palam, sed quam occultissime potuit, egressus, vt eos lateret. Nam circiter vespertinum crepusculum productis ex vrbe copiis, et traiecto Tiberi, non procul ab vrbe castra posuit. Deinde circiter

d Δυνάμεις τὰς Ῥωμαίων *Vat.*
e Δυνάμει πεποιθότες καὶ τῇ *Vat.*
f Τῇ πλείονι *Vat.*
g Δυεῖν θάτερον *Vat.*
h In *Cod. Vat.* ὁ Οὐαλέριος.
i Omissa

κατεστρατοπέδευσεν. ἔπειτ' ἀναστήσας τὴν στρατιὰν [i] περὶ μέσας νύκ]ας ἦγεν ἐν τάξει· καὶ πρὶν ἡμέραν γενέσθαι, θατέρῳ χάρακι τῶν πολεμίων [k] ἐπέβαλε. δύο γὰρ ἦν στρατόπεδα, χωρὶς μὲν τὸ Τυῤῥηνῶν, [l] ἑτέρωθι δὲ τὸ Σαβίνων, ὰ διὰ μακρᾶ ἀλλήλων ἀπέχοντα. πρώτῃ δὲ προσαγαγὼν τὴν δύναμιν τῇ Σαβίνων στρατοπεδείᾳ, καθυπνωμένων ἔτι τῶν πλείστων, καὶ ἀδεμιᾶς ὅσης ἀξιολόγυ φυλακῆς, οἵα ἐν φιλίᾳ τε γῇ καὶ κατὰ πολλὴν ὑπεροψίαν τῶν πολεμίων ἀδαμῆ ἀγγελλομένων, ἐξ ἐφόδυ [m] γίνεται ταύτης ἐγκρατής. τῶν δ' ἀνθρώπων οἱ μὲν ἐν ταῖς κοίταις ἔτ' ὄντες κατεσφάγησαν, οἱ δ' ἀνισάμενοι ἀρτίως καὶ τὰ ὅπλα ἐνδυόμενοι, οἱ δ' ὡπλισμένοι μὲν, σποράδες δὲ καὶ ἐκ ἐν τάξει ἀμυνόμενοι· οἱ δὲ πλεῖστοι φεύγοντες ἐπὶ τὸν ἕτερον χάρακα, ὑπὸ τῶν [n] ἵππων καταλαμβανόμενοι, διεφθάρησαν.

Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλόντος τῶ τῶν Σαβίνων χά- xxxv.

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

circiter mediam noctem excitatum exercitum acie instructa duxit; et, antequam dies illucesceret, altera hostium castra est adortus. Bina enim erant castra seorsum posita, nec magno interuallo inter se distantia; vna Hetruscorum, altera Sabinorum. Sed prius ad Sabinorum castra admotis copiis, cum plurimi adhuc sopiti essent, nullaque custodia satis firma in ipsis castris esset, quod in pacato agro nihil minus, quam hostem, timerent, de quo nullum nuncium acceperant, his primo impetu potitur. Ibi alii in ipsis cubilibus adhuc decumbentes iugulati sunt; alii, recens surgentes, et se armantes; alii, iam armati, sed passim et nullo ordine repugnantes; plurimi vero, ad altera castra fugientes, ab equitibus intercepti perierunt.

Hoc modo captis Sabinorum castris, Valerius cum copiis conten-

i Omissa hic praepositio περὶ, (quo loquendi genere alibi vtitur) vel mutato casu legendum μέσης νυκτός. *Lapus* vertit: *de media nocte. Sylb.* A vulgatis nempe abest περὶ.
k Ἐπέβαλε *Vat.* vulg. ἐνέβαλε.
l Ἑτέρωθι δὲ *Vat.* vulg. ἕτερον δὲ.
m Γίνεται αὐτῆς ἐγκρατὴς *Vat.*
n Vel tropica locutio est, vel legendum ἱππέων, vt *Lapus* quoque vertit: *deprehensi ab equitibus. Sylb.*

o Omittit

ρακος, ἦγε τὴν δύναμιν ὁ Οὐαλέριος ἐπὶ τὸν ἕτερον, ἔνθα ἦσαν [o] οἱ [″] Οὐϊεντανοὶ, χωρίον ἀ πάνυ [p] ὀχυρὸν κατειληφότες. λαθεῖν μὲν ἂν ἀκέτι ἐνεδέχετο τὰς προσιόντας τῷ χάρακι· ἡμέρα τε γὰρ ἦν ἤδη λαμπρὰ, καὶ τῶν Σαβίνων οἱ φεύγοντες ἀπήγγειλαν τοῖς Τυρρηνοῖς τήν τ' αὐτῶν συμφορὰν καὶ [q] τὴν ἐπ' ἐκείνοις ἔλασιν· ἀναγκαῖον δ' ἦν ἐκ τᾶ καρτερᾶ τοῖς πολεμίοις συμφέρεσθαι. γίνεται δὲ μετὰ τᾶτο, πάσῃ προθυμίᾳ τῶν Τυρρηνῶν ἀγωνιζομένων περὶ τῆς παρεμβολῆς, ὀξεῖα μάχη καὶ φόνος ἀμφοτέρων πολὺς, ἰσόῤῥοπός τε καὶ μέχρι πολλᾶ ταλαντευομένη τῇδε καὶ τῇδε ἡ κρίσις τᾶ πολέμα. ἔπειτα ἐνέδοσαν οἱ Τυρρηνοὶ, ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξωσθέντες ἵππα, καὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὸν χάρακα. ὁ δ' ὕπατος ἠκολάθει· καὶ ἐπειδὴ πλησίον [r] ἐγένετο τῶν ἐρυμάτων· ἦν δὲ φαύλως κατεσκευασμένα, καὶ τὸ χωρίον, ὥσπερ ἔφην, ἀ πάνυ ἀσφαλές· [s] προσέβαλλε κατὰ πολλὰ μέρη, τό

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

contendit ad altera caſtra, in quibus erant Veientes, qui locum non valde munitum occuparant. Qui autem ad ea caſtra accedebant, latere amplius non poterant. iam enim dies clara erat, et Sabini, qui fugerant, Hetruſcis ſuam cladem, et *ſimilem* ipſis imminentem nunciauerant. neceſſe *igitur fuit, vt acriter cum hoſtibus pugnarent. Mox igitur, Hetruſcis pro caſtris omni ſtudio dimicantibus, acre proelium committitur, cum magna vtrorumque ſtrage; et diu ancipiti marte, nunc huc nunc illuc inclinante victoria, pugnatum eſt. Tandem Hetruſci, a Romanorum equitatu expulſi, loco ceſſerunt, et in caſtra ſe recepe-runt. At conſul eos ſequebatur, et quum ad munitiones acceſſiſſet, (erant autem male exſtructae, et locus, vt dixi, non valde tutus) eas multis partibus oppugnare coepit, per reliquum illius

o Omittit *Vat.*

p Ἐχυρὸν *Vat.*

q Poſt ἐκείνοις ſubaud. particip. ἐτελευτομένην, vel aliud ſimile. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τὴν ἐπ' ἐκείνοις ἔλασιν, *incurſum in illos hoſtium*, vt vertit *Lapus.* ἔλασιν abeſt a vulgatis.

* Δὴ pro δὲ legiſſe viſi ſunt *Interpretes.*

r Ἐγένετο *Vat.* vulg. ἐγίνετο.

s Προσέβαλλε *Vat.*

t Forſan

τε λοιπὸν ἐκείνης τῆς ἡμέρας μέρος ἐπιταλαιπωρῶν, καὶ ὀδὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἀναπαυσάμενος. οἱ δὲ Τυρρηνοὶ, ταῖς συνεχέσι κακοπαθείαις ἀπειρηκότες, ἐκλείπουσι τὸν χάρακα περὶ τὸν ὄρθρον· καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν [t] ἔφευγον, οἱ δ' εἰς τὰς πλησίον ὕλας ἐσκεδάσθησαν. γενόμενος δὲ καὶ τάτα τᾶ χάρακος ἐγκρατὴς, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ἀνέπαυσε τὴν στρατιάν· τῇ δ' ἐξῆς [u] τά τε λάφυρα, ὅσα ἐξ ἀμφοτέρων [x] εἰλήφει τῶν στρατοπέδων, διένειμε τοῖς ἀγωνισαμένοις, πολλὰ ὄντα, καὶ τὰς ἀριστεύσαντας ἐν ταῖς μάχαις τοῖς εἰωθόσιν ἐκόσμει στεφάνοις. [y] ἦν δ' ὁ κράτιστα πάντων ἀγωνίσασθαι δόξας, καὶ τρεψάμενος τὴν Οὐϊεντανῶν δύναμιν, Σερβίλιος ὁ τῷ προτέρῳ ὑπατεύσας ἔτει, καὶ τὴν ἐπὶ τᾶ δήμα δίκην ἀποφυγὼν, πρεσβευτὴς τότε τῷ Οὐαλερίῳ συμπεμφθεὶς, καὶ ἐπὶ τῇ ἀριστεία τῇδε τὰς νομιζομένας εἶναι μεγίστας παρὰ Ῥωμαίοις δωρεὰς ἔτος ἦν ὁ πρῶτος ἐξενεγκάμενος. μετὰ ταῦτα τάς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσας νεκρὰς ὁ ὕπατος, καὶ τῶν ἰδίων ταφὰς ποιησάμε-

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 ¾. *Cat.* *V.C.* 279. *Var.* 281.

illius diei ſpatium continuato labore, et ne in ſequenti quidem nocte intermiſſo. Hetruſci vero, continuis malis fracti, circa diluculum caſtra deſeruerunt: et alii in vrbem fugerunt, alii in proximas ſyluas ſunt diſperſi. His quoque caſtris potitus, illum diem exercitus quieti dedit: poſtridie vero praedam, quam ex vtriſque caſtris ceperat, militibus diuiſit, quae magna erat: et eos, qui in proeliis fortiter ſe geſſerant, de more militaribus coronis ornauit. Seruilius autem, ſuperioris anni conſul, et nuper populi iudicio abſolutus, tunc vero legatus Valerio datus, omnium fortiſſime dimicaſſe et Veientium copias profligaſſe viſus eſt: et ob hanc fortitudinem hic primus praemia, quae apud Romanos maxima habentur, retulit. Conſul deinde, ſpoliatis hoſtium cadaueribus, et ſuis ſepultis, copias

t Forſan rectius ἔφυγον, eodem ſcilicet tempore, quo mox ſequitur ἐσκεδάσθησαν. *Sylb.*

u Τά τε λάφυρα *Vat.* vulg. τε omittunt.

x Εἰλήφει *Vat.* vulg. εἴληφε.

y In *Cod. Vat.* ὁ δὲ κράτιστα etc.

νος, [z] ἐξῆγε τὴν δύναμιν, καὶ πλησίον τῆς Οὐϊεντανῶν [a] χώρας κατασήσας, [b] προκαλεῖται τοὺς ἔνδον. ὡς δ' οὐδεὶς ἐξήει μαχησόμενος, ἄπορον ὁρῶν χρῆμα ἐκ τειχομαχίας αὐτοὺς ἑλεῖν, ἐχυρὰν σφόδρα ἔχοντας πόλιν, τῆς γῆς αὐτῶν πολλὴν καταδραμών, εἰς τὴν Σαβίνων ἐνέβαλε. λεηλατήσας δὲ κἀκείνην ἔτι ἀκέραιον ἔσαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, καὶ βαρεῖαν ἤδη τὴν ἀποσκευὴν ἔχων ταῖς ὠφελείαις, [c] ἀπῆγεν οἴκοι τὴν δύναμιν· καὶ αὐτῷ ὁ μὲν δῆμος πρὸ πολλοῦ τῆς πόλεως ὄντι ἐσεφανωμένος ὑπήντα, λιβανωτοῖς τε θυμιῶν τὴν πάροδον, καὶ κρατῆρσι μελικράτου κεκραμένοις ὑποδεχόμενος τὴν στρατιάν. ἡ δὲ βουλὴ τὴν τοῦ θριάμβου πομπὴν ἐψηφίσατο. ὁ δ' ἕτερος τῶν ὑπάτων, Γάϊος Ναύτιος, ᾧ προσέκειτο κατὰ κλῆρον ἡ τῶν συμμάχων Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων φυλακή, βραδυτέραν ἐποιήσατο τὴν ἔξοδον· ἔτ' [d] ἀπορίᾳ, ἔτ' ὄκνῳ τοῦ κινδύνου κρατηθείς, τὴν δ' ἀδηλότητα τοῦ

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281. *Valerius de Veientibus et Sabinis triumphat.*

copias eduxit; iisque ad Veiorum moenia admotis, pugnae potestatem oppidanis fecit. Sed quum nullus ad certamen prodiret, difficile esse videns eos expugnare, quippe quod vrbem munitissimam haberent: excursionibus per bonam eorum agri partem factis, in agrum Sabinum irrupit. Illum quoque, adhuc intactum, per multos dies poculatus, copias magnis impedimentis et praeda iam onustas reduxit: eique venienti populus longe ab vrbe obuiam coronatus processit, et thus ei transeunti adolens, et exercitum poculis mulsi excipiens. Senatus vero ei triumphum decreuit. Alter vero consul, C. Nautius, cui sorte obuenerat sociorum et Latinorum atque Hernicorum custodia, aliquamdiu distulit profectionem: non ob consilii inopiam, nec periculi formidine deterritus, sed belli Veientani incertum

z Ἐξῆγε τὴν στρατιὰν *Vat.*

a Aptius πόλεως, vt *Lapus* quoque vertit: *propius vrbem accedens. Sylb.*

b In *Ed. Sreph.* προσκαλεῖτου, minus congruenter. Προὐκαλεῖτο *Vat.* quo modo in *Lapi Cod.* nam vertit: *prouocauit.*

c Ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου *Vat.*

d Ἀπορίᾳ agnoscit etiam *Lapi* versio: [et *God. Vat.*] alioqui maluerit aliquis ἀπειρίᾳ. *Sylb.*

e Τῷ

πρὸς Οὐϊεντανοὺς πολέμου παραδοκῶν, ἵν', ἐάν τι συμβῇ παῖσμα περὶ τὴν ἐκεῖ στρατιὰν, ἐν ἑτοίμῳ τις ὑπάρχῃ τῇ πόλει συνεγῶσα δύναμις, ἣ κωλύσει τοὺς πολεμίους εἰς τὴν χώραν ἐμβαλεῖν, ἐὰν, ὥσπερ οἱ πρότερον ἐλάσαντες ἐπὶ τὴν Ῥώμην, ἐπιτειχίζειν τινὰ κατὰ τῆς πόλεως χωρία ἐπιβάλωνται. ἐν δὲ τῷ [e] μεταξὺ τούτων χρόνῳ καὶ ὁ κατὰ τῶν Λατίνων πόλεμος, ὃν ἐπῆγον αὐτοῖς Αἰκανοί τε καὶ Οὐολῦσκοι, τέλος εὐτυχὲς ἔσχε· καὶ παρῆσάν τινες ἀπαγγέλλοντες μάχῃ νικηθέντας ἀπεληλυθέναι τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν, καὶ μηδεμιᾶς τοῖς συμμάχοις ἔτι δεῖν βοηθείας κατὰ τὸ παρόν. ὁ μέντοι Ναύτιος οὐδὲν ἦττον, [f] ἐπειδὴ τὰ ἐν Τυρρηνίᾳ πράγματα καλῶς σφίσιν ἐχώρησεν, ἐξῆγε τὴν στρατιάν. ἐμβαλὼν δ' εἰς τὴν Οὐολούσκων χώραν, καὶ πολλὴν αὐτῆς διεξελθὼν ἔρημον ἀφειμένην, ἀνδραπόδων μὲν καὶ βοσκημάτων [g] ὀλίγων ἐκράτησεν· ἀρούρας δ' αὐτῶν, ἐν ἀκμῇ τοῦ σίτου ὄντος, ἐμπρήσας, καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα τῶν

Per. Iul. 4241. *Ante Chr.* 473. *Olymp.* 76 3/4. *Cat. V.C.* 279. *Var.* 281. *Aequi et Volsci repressi.*

incertum euentum exspectans; vt si quam cladem ille exercitus forte accepisset, reipublicae praesto esset aliquis exercitus iam coactus, qui hostes ab irruptione in agrum facienda prohiberet, si qua loca (vt iam ante fecerant, qui Romam petierant) contra vrbem munire conarentur. Interea vero bellum etiam, quod Aequi Volscique Latinis intulerant, feliciter est confectum: et nuncii quidam retulerunt, hostes, proelio victos, ex eorum agro excessisse, et in praesentia socios nullis auxiliis amplius indigere. Nautius tamen nihilo minus, quoniam res in Hetruria Romanis feliciter successissent, copias eduxit. Facta autem irruptione in agrum Volscorum, magnamque eius partem desertam peruagatus, paucis mancipiis exiguoque pecoris numero est potitus: incensisque eorum aruis, quum frumentum iam maturum esset, aliisque non paucis damnis

e Τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ] Supra quoque (p. 498. v. 45. edit. Hudf.) habuimus hoc loquendi genus: in quo si τούτου malis, per me licet. *Sylb.* Τούτου expresse in *Cod. Vat.*

f Ἐπεὶ *Vat.*

g Ὀλίγων πάνυ *Vat.*

ἐν τοῖς ἀγροῖς λωβησάμενος, ἀδενὸς ὁμόσε χωρῆντος, ἀπῆγε τὴν στρατιάν. ταῦτα μὲν [h] ἐπὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐπράχθη.

XXXVI. Οἱ δὲ διαδεξάμενοι τούτους ὕπατοι, Αὖλος [i] Μάλλιος καὶ Λεύκιος [k] Φούριος, ψηφισαμένης τῆς βουλῆς, τὸν ἕτερον αὐτῶν στρατιὰν ἐπὶ Οὐϊεντανοὺς ἄγειν, ἐκληρώσαντο περὶ τῆς ἐξόδου, καθάπερ [l] αὐτῶν ἔθος ἦν. καὶ λαχὼν Μάλλιος ἐξῆγε τὰς δυνάμεις διὰ ταχέων, καὶ πλησίον τῶν πολεμίων κατεστρατοπέδευσεν. οἱ δὲ Οὐϊεντανοί, τειχήρεις γενόμενοι, τέως μὲν ἀντεῖχον· καὶ διεπρεσβεύοντο [m] πρός τε τὰς ἄλλας ἐν Τυρρηνοῖς πόλεις, καὶ πρὸς τοὺς νεωστὶ συμμαχήσαντας αὐτοῖς Σαβίνους, βοήθειαν ἀξιοῦντες [n] ἀποστέλλειν σφίσι διὰ ταχέων. ὡς δ' ἁπάντων ἀπετύγχανον, καὶ τὰς τροφὰς ἀπαναλώκεσαν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῷ λιμῷ βιασθέντες, ἐξῆλθον ὡς τὸν ὕπατον, ἱκετηρίας φέροντες οἱ πρεσβύτατοί τ' αὐτῶν καὶ τιμιώτατοι, περὶ καταλύσεως δεόμενοι τῷ

Per. Iul. 4242. *Ante Chr.* 472. *Olymp.* 76/77. 4/1. *Cat.* *V.C.* 280. *Var.* 282. *A. Manlio et L. Furio coss. cum Veientibus debellatum.*

damnis datis, nullo secum congredi audente, exercitum abduxit. Atque haec quidem ab his consulibus sunt gesta.

Consules anno sequenti creati, Aulus Manlius et Lucius Furius, senatu alterum eorum exercitum in Veientes ducere decernente, sortiti sunt, vt eorum mos erat, inter se de exitu. qui cum Manlio sorte obtigisset, copias celeriter eduxit, atque castra prope hostes posuit. Veientes vero, inclusi moenibus, aliquamdiu *ei* restiterunt; et, legatis in varias partes missis, solicitabant Hetruriae populos, et Sabinos, nouos socios, orantes, vt sibi celeriter opem ferrent. Sed quum a nullis auxilia impetrarent, et commeatus iam absumsissent, necessitate famis coacti, ad consulem prodierunt eorum natu maximi et honoratissimi quique, supplicum insignia praeferentes, et obsecrantes, vt bello finis

h Ἐπὶ τούτων *Vat.* vulgo ὑπὸ τούτων.

i Rectius Μάλλιος in *Cod. Vat.* (vt supra quoque p. 1748. v. 7.) et infra v. 8. et p. 1843. v. 1. vulgo Μάλιος simplici litera.

k Φρούριος *Vat.*

l Αὐτοῖς ἦν ἔθος in *Vat.* et *Lapi Cod.*

m Πρός τε τὰς ἄλλας *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo deest ἄλλας.

n Ἀποστεῖλαι *Vat.*

o Gelenius

πολέμου. τῷ δὲ Μαλλίου κελεύσαντος αὐτοῖς ἀργύριόν τ' εἰς ὀψωνιασμὸν ἐνιαυτοῦ τῇ στρατιᾷ καὶ διμήνου τροφὰς ἀποφέρειν, ὅταν δὲ ταῦτα ποιήσωσιν, εἰς Ῥώμην [o] ἀποστέλλειν τὰς διαλεξομένους τῇ βουλῇ περὶ τῶν διαλύσεων, ἐπαινέσαντες ταῦτα, καὶ διὰ ταχέων τό τ' ὀψώνιον τῇ στρατιᾷ, καὶ τὸ ἀντὶ τοῦ σίτου συγχωρηθὲν ὑπὸ τῷ Μαλλίῳ κατενέγκαντες ἀργύριον, ἦκον εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλήν, συγγνώμης ἐπὶ τοῖς γεγονόσι τυχεῖν ἠξίουν, καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπαλλαγῆς τοῦ πολέμου. πολλῶν δὲ λεχθέντων εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη [p] λόγων, ἐνίκησεν ἡ σπένδεσθαι παραινοῦσα τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον γνώμη, γίνονταί τ' ἀνοχαὶ τῷ πολέμῳ πρὸς αὐτοὺς τεσσαρακονταετεῖς. καὶ οἱ μὲν ἀπῆεσαν, πολλὰς τῇ πόλει τῆς εἰρήνης χάριτας εἰδότες· ὁ δὲ Μάλλιος ἀφικόμενος εἰς τὴν πόλιν, ἐπὶ τῇ καταλύσει τοῦ πολέμου τὸν πεζὸν θρίαμβον αἰτησάμενος, ἔλαβεν. ἐγένετο δὲ καὶ τίμησις ἐπὶ τῆς τούτων ἀρχῆς, καὶ ἦσαν

Per. Iul. 4242. *Ante Chr.* 472. *Olymp.* 76/77. 4/1. *Cat.* *V.C.* 280. *Var.* 282.

finis imponeretur. Manlio autem imperante, vt vnius anni stipendium atque cibaria in duos menses exercitui darent, hisque peractis, Romam legatos mitterent, qui cum senatu de bello deponendo agerent; illi *laudantes ista, et celeriter exercitui stipendio et pecunia loco frumenti permissu consulis allata, Romam iuerunt; et, in senatum admissi, veniam praeteritorum et in posterum bello liberari petierunt. Multis autem verbis in vtramque partem factis, ea sententia vicit, quae foedus cum illis faciendum censebat, induciaeque quadraginta in annos ipsis sunt datae. Atque illi, maximis gratiis populo Romano ob pacem impetratam actis, abierunt. Manlius vero in vrbem reuersus, ob pacem partam, ouationem, quam petiit, impetrauit. His consulibus census quoque habitus: et

o Gelenius legit ἀποστέλλειν ὑποσχομένους. sed (vt notauit *Sylb.*) dependet potius hoc verbum ἀποστέλλειν a praeced. participio κελεύσαντος: ideoque Latina ad hanc lectionem conformaui.

* i. e. istas conditiones acceptantes.

p Πρὸς αὐτοὺς post λόγων habet *Cod. Vat.*

q Τρισ-

οἱ τιμησάμενοι πολῖται σφᾶς τ' αὐτὰς καὶ χρήματα καὶ τὰς ἐν ἥβῃ παῖδας, ὀλίγῳ πλείας [q] τρισκαίδεκα μυριάδων.

XXXVII. Οἱ δὲ μετὰ τούτους παραλαβόντες τὴν ὕπατον ἀρχὴν, Λεύκιος Αἰμίλιος [r] Μάμερκος τὸ τρίτον, καὶ Οὐοπίσκος [s] Ἰούλιος, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ ἑβδόμης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον [t] Δάτης Ἀργεῖος, Ἀθήνησι δὲ ἄρχοντος Χάρητος, ἐπίπονον σφόδρα καὶ ταραχώδη τὴν ἀρχὴν διετέλεσαν, εἰρήνην μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πολέμων· ἐν ἡσυχίᾳ γὰρ ἦν πάντα τὰ διάφορα· ὑπὸ δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει στάσεων αὐτοί τ' εἰς κινδύνους ἀχθέντες, καὶ τὴν πόλιν ὀλίγου δεήσαντες ἀπολέσαι. ὡς γὰρ ἀνεπαύσατο τῶν [u] στρατειῶν τὸ πλῆθος, ἐπὶ τὴν διανομὴν εὐθὺς ὥρμησε τῶν δημοσίων ἀγρῶν. ἦν γάρ τις ἐν τοῖς δημάρχοις θρασὺς, καὶ λέγειν ἱκανὸς ἀδύνατος ἀνὴρ,

Γναῖος Γενύκιος, [x] ὁ παραθήγων τὰς ὀργὰς τῶν πενήτων. ἅπαξ ἐκκλησίας συνάγων ἑκάστοτε, καὶ ἐκδημαγωγῶν τὰς ἀπόρους, προσηνάγκαζε τὰς ὑπάτους τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντα περὶ τῆς κληρουχίας συντελεῖν. οἱ δ' οὐκ ὑπήκουον, ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἀρχῆς λέγοντες [y] ἐπιτετάχθαι τὸ ἔργον ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἀλλὰ τοῖς [z] περὶ Κάσσιον καὶ Οὐεργίνιον ὑπάτοις, [a] πρὸς οὓς καὶ τὸ προβούλευμα ἐγράφη· καὶ ἅμα ἀδ' εἶναι νόμους εἰς ἀεὶ κυρίους, ἃ ψηφίζεται τὸ συνέδριον, ἀλλὰ πολιτεύματα [b] καιρῶν, ἐνιαύσιον ἔχοντα ἰσχύν. ταύτας προβαλλομένων τῶν ὑπάτων τὰς αἰτίας, ἀδύνατος ὢν ὁ Γενύκιος αὐτοὺς ἀναγκάσαι μείζονα ἐξουσίαν ἔχοντας, ἰταμὴν ὁδὸν ἐτράπετο. τοῖς γὰρ ὑπατεύσασι τὸ ἔμπροσθεν ἔτος, Μαλλίῳ τε καὶ [c] Λευκίῳ, δίκην ἐπήνεγκε δημοσίαν, [d] καὶ προεῖπεν

audax, nec infacundus, Cn. Genucius, qui inopes ad iram infligabat. Iste quotidianis concionibus, ad captandam plebis inopumque gratiam, volebat cogere conſules ſenatuſconſultum de agro diuidendo factum exſequi. Illi vero ei non parebant, dicentes, non ſibi conſulatum gerentibus, ſed Caſſio Virginioque coſſ. id a ſenatu imperatum fuiſſe, ad quos ſenatuſconſultum ſcriptum erat: ſimulque ſenatuſconſulta non eſſe leges, quae ratae perpetuo maneant, ſed eſſe inſtituta vim vnius anni habentia. Conſulibus has cauſſas praetendentibus, Genucius, quia eos maiore poteſtate praeditos cogere non poterat, ad impudentem viam ſe conuertit. Nam ſuperioris anni conſulibus, Manlio et Furio, dicam iniuriae plebi factae ſcripſit, illiſque diem

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat.* *V.C.* 281. *Var.* 283. *L. Aemilio* III. *et Vop. Iulio coſſ.* *turbae domi.*

et ciues, qui ſeipſos et pecunias et filios puberes cenſuerunt, paullo plures erant centum et tribus millibus.

Anno ſequenti conſules facti L. Aemilius Mamercus tertium et Vopiſcus Iulius, LXXVII. olympiade, qua in ſtadio vicit Dates Argiuus, archonte Athenis Charete, laborioſiſſimum ac turbulentiſſimum habuerunt conſulatum, quia bellis quidem externis non infeſtabantur, (omnes enim hoſtes pacati erant) ſed domeſticis ſeditionibus et ipſi in ſalutis periculum ſunt adducti, et reſpublica ab ipſis pene eſt euerſa. Nam ſimulatque multitudo a militia ceſſauit, confeſtim agri publici diuiſionem flagitare coepit. Erat enim quidam de tribunorum collegio, vir

q Τρισκαίδεκα *Vat.* vulg. τρισχιλίων τε καὶ δέκα.

r Μάρκος in *Ed. Steph.* Pro Μάμερκος ſupra fuit (p. 1711. v. 5.) Μαμέρκου υἱός. *Sigonius* etiam *Mamercinos* cognominatos fuiſſe Aemilios e veterum ſcriptis docet. *Sylb.*

s Τύλιος in *Ed. Steph.* ſed *Iulium* cognomento *Iulum* probat etiam *Sigonius* ex idoneis auctoribus. *Sylb.*

t Pro Δάτης legitur apud *Diodorum* Δαΐδης. *Sylb.* Δάτις in *Vat.* et *Lapi Cod.*

u Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* στρατιωτῶν. quam ſequutus eſſe videtur *Gelenius.*

x Expreſſius in *Cod. Vat.* ὁ παραθήγων. nam vulgatae articulo carent.

y Ἐπιτετάχθαι *Vat.* vulgatae ſimplex τετάχθαι dant.

z Τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Οὐεργίνιον ὑπάτοις [*Caſſio, Virginioque Coſſ.* vt vertit *Lapus*] legendum videtur, vt conſtat ex *Liuio*, et *Dionyſio* ipſo p. 606. [iuxta *Ed. Sylb.*] Vulgata lectione [quae eſt μετὰ pro περὶ] retenta vertendum: *conſulibus poſt Caſſium et Virginium creatis. Port.*

a Πρὸς οὓς καὶ τὸ *Vat.* vulgatis deeſt καὶ.

b Καιρῶν *Vat.* vulgo καιρὸν.

c Aptius Φυσίῳ: vel pro Μαλλίῳ legendum Αὔλῳ: vt coniungantur vel nomina, vel praenomina. *Sylb.* In *Lapi* verſione, *Manlio et Lucio*, quam ſequuti ſumus.

d Καὶ προσεῖπεν *Vat.*

ἥκειν ἐπὶ τὸν δῆμον ἀπολογησομένους, ὁρίσας ἀντικρυς τὴν αἰτίαν τῆς δίκης, ὅτι τὸν δῆμον ἀδικοῦσιν ἀπο δείξαντες τοὺς δέκα ἄνδρας, οὓς ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ, τοὺς ποιησομένους τὴν τῶν κλήρων διανομήν. [e] τὸ δὲ μὴ τῶν ἄλλων τινὰς ὑπάτων ἄγειν ἐπὶ τὴν δίκην, [f] δώδεκα γενομένων τῶν μεταξὺ ἀρχείων, ἀφ' ἧς τὸ προβούλευμα ἐγράφη, τότους δὲ προβαλέσθαι τοὺς ἄνδρας μόνους τῆς ψευσθείσης ὑποσχέσεως, ἐπιεικεῖς ἔφερεν αἰτίας· καὶ τελευτῶν ἔφη μόνως ἂν ὅτως ἀναγκασθῆναι τοὺς [g] ἐν ἀκμῇ τότ' ὄντας ὑπάτους κληρουχῆσαι τὴν γῆν, ἐὰν ἑτέρους τινὰς ἰδωσιν δίκην τῷ δήμῳ διδόντας, ἐνθυμηθέντας, ὅτι καὶ σφίσιν αὐτοῖς συμβήσεται τὸ αὐτὸ παθεῖν.

XXXVIII. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ παρακαλέσας ἅπαντας [h] ἥκειν ἐπὶ τὴν δίκην, καθ' ἱερῶν τ' ὀμόσας, ἢ μὴν [i] ἐμμένειν τοῖς ἐγνωσμένοις, καὶ πάσῃ προθυμίᾳ τῶν ἀνδρῶν κατηγορεῖν, ἡμέραν [k] προεῖπεν, ἐν ᾗ τὴν δίκην ἔμελλεν ἐπιτελέσειν. [l] τοῖς δὲ πατρικίοις, ὡς ἔμαθον ταῦτα, πολὺ δέος εἰσέρχεται καὶ φροντὶς, ὅτῳ χρὴ τρόπῳ τάς τ' ἄνδρας ἐκλύσασθαι τῆς αἰτίας, καὶ τὸ δημαγωγὸν τὸ θράσος ἐπισχεῖν. καὶ δὴ ἐδέδοκτο αὐτοῖς, εἴ τι ψηφίσαιτο κατὰ τῆς ἀρχῆς τῶν ὑπάτων ὁ δῆμος, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτῷ κατὰ τὸ καρτερὸν ἐνισταμένους, καὶ εἰ δέοι καὶ εἰς ὅπλα χωρῶντας. ὁ μὴν ἐδέησέ γε τῶν βιαίων ὀδενὸς αὐτοῖς, ταχεῖαν λαβόντος τὸ κινδύνου καὶ παράδοξον τὴν λύσιν· [m] μιᾶς γὰρ ἡμέρας ὕστερος ἔτι λοιπῆς τῆς δίκης, νεκρὸς Γενύκιος ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κοίτης εὑρέθη, σημεῖον ὀδὲν ἔχων ὅτε σφαγῆς, ὅτ' ἀγχόνης, ὅτε φαρμάκου, οὔτ' ἄλλου τῶν ἐξ ἐπιβουλῆς θανάτων οὐδενός. ὡς δ' ἐγνώσθη τὸ πάθος, καὶ [n] προηνέχθη τὸ σῶμα εἰς τὴν ἀγοράν, δαιμονίου τι κωλύσεως συγκύρημα ἔδοξεν

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat.* *V.C.* 281. *Var.* 283.

diem dixit, ad quam eos cauſſam apud populum dicturos venire iuſſit, pronunciato palam crimine, cuius eos reos eſſe dicebat, quod *ſcilicet* plebi iniuriam facerent, non creatis decemviris ex ſenatuſconſulto, qui agros diuiderent. Quod autem hic nullos alios conſules accuſarit, quum duodecim anni interea elapſi eſſent, ex quo id ſenatuſconſultum fuerat ſcriptum, ſed hos duos ſolos ob fidem promiſſorum non ſeruatam reos egerit, non iniquas attulit rationes: tandemque dixit, hac ſola ratione coſſ. qui tunc magiſtratum gerebant, coactum iri agrum diuidere, ſi aliquos alios poenas populo dare vidiſſent, idem ſibi quoque euenturum cogitantes.

Haec loquutus, hortatus eſt omnes, vt iudicio adeſſent, et per ſacra iurauit, ſe in propoſito permanſurum et omni ſtudio illos

e Τὰς δὲ μὴ *Vat.*

f Δέκα γενομένων *Vat.* reclamante *Lapi* verſione.

g Ἐν ἀκμῇ] Optime in *Cod. Vat.* ἐν ἀρχῇ. quod *Sylburgio* placuiſſe video.

h In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] ἦγεν. Sed veram lectionem ἥκειν agnoſcit etiam *Lapi* verſio. ſic et infra *Dionyſ.* τὸ ἀνδρὸς κατηγορήσαντες, παρεκάλεν ἥκειν ἅπαντας. *Sylb.*

i Nota ἐμμένειν et κατηγορεῖν pro ἐμμενεῖν et κατηγορήσειν, ad declarandam certitudinem et conſtantiam. *Sylb.*

k Minus

illos accuſaturum; diemque dixit, qua iudicium eſſet peragendum. Patricios vero, hac re cognita, ingens inuaſit timor et ſolicitudo, quanam ratione reos iudicio poſſent eripere, audaciamque tribuni compeſcere. Iamque decreuerant, ſi quid plebs contra conſulare imperium ſciuiſſet, hoc ei non permittere: ſed totis viribus reſiſtere, et ad arma (ſi res tuliſſet) venire. Verumtamen nulla vi ipſis opus fuit, quia celeriter et praeter omnem opinionem id periculum euanuit. nam vno ante iudicium die Genucius in ſuo lecto mortuus eſt inuentus, cum nullo aut caedis, aut laquei, aut veneni, aut alicuius inſidioſae mortis veſtigio. Hoc autem caſu cognito, et eius corpore in forum prolato, diuina quadam prouidentia id impedimentum accidiſſe videbatur: moxque

k Minus recte in *Ed. Steph.* προειπὼν. *Sylb.* Vulgatam lectionem retinere potes, vt προειπὼν pendeat a κατηγορεῖν. *Port.*

l Τὰς δὲ πατρικίας *Vat.*

m Infra (p. 665. iuxta *Ed. Sylb.*) aperte declarat, vno ante iudicium die hoc factum eſſe. *Sylburgius* retenta ambiguitate Graecae phraſeos vertit: *cum enim adhuc vna tantum vſque ad iudicium ſupereſſet dies.*

n Προηνέχθη *Vat.* vulg. προσηνέχθη.

o Δίκη

εἶναι, καὶ αὐτίκα ἡ [o] δίκη διελύετο. τῶν γὰρ ἄλλων ὐδεὶς ἐτόλμα δημάρχων ἀνακαλεῖν τὴν σάσιν, ἀλλὰ καὶ τῶ Γενυκίᾳ [p] κατεγίνωσκον πολλὴν μανίαν. [q] εἰ μὲν ὖν μηδὲν ἔτι πολυπραγμονῦντες οἱ ὕπατοι διετέλεσαν, ἀλλ' ἀφῆκαν, ὡς ὁ δαίμων ἐκοίμισε τὴν σάσιν, ὐδεὶς ἂν αὐτὸς ἔτι κατέλαβε κίνδυνος· νῦν δ' εἰς αὐθάδειαν καὶ καταφρόνησιν τῶ δημοτικῶ τραπόμενοι, καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ὅσον ἐσὶν ἐπιδεῖξαι βελόμενοι, κακὰ ἐξειργάσαντο μεγάλα. προθέντες γὰρ στρατολογίαν, καὶ τὸς ἀχ ὑπακόοντας ταῖς τ' ἄλλαις ζημίαις καὶ πληγαῖς ῥάβδων προσαναγκάζοντες, εἰς ἀπόνοιαν ἐποίησαν τραπέσθαι τῶ δημοτικῶ τὸ πλέον, ἀπὸ τοιαύτης μάλισα αἰτίας.

XXXIX. Ἀνήρ τις ἐκ τῶν δημοτικῶν τὰ πολέμια λαμπρὸς, Πόπλιος Βολέρων, ἡγεμονίαν ἐσχηκὼς λόχων ἐν ταῖς προτέραις [r] στρατείαις, τότε ἀντὶ λοχαγῶ στρατιώτης πρὸς

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat.* V.C. 281. *Var.* 283.

moxque *re infecta* comitia sunt soluta. nam caeterorum *tribunorum* nemo ausus est renouare seditionem: quinimo *omnes* magnum Genucii furorem damnabant. Si igitur consules nihil praeterea nimium curiose fecissent; sed seditionem, vt a deo fuerat sopita, quiescere siuissent, in nullum periculum amplius adducti fuissent. Iam vero quum se ad plebem superbe et contumeliose tractandam vertissent, quumque, quanta esset sui magistratus potestas, ostentare vellent, magnorum malorum auctores fuerunt. Nam indicto delectu, et contumaces cum aliis mulctis, tum etiam virgarum verberibus cogentes, effecerunt, vt maior plebis pars ad desperationem se verteret, hac potissimum de caussa.

Vir quidam de plebe, bellica virtute clarus, nomine P. Volero, qui in superioribus expeditionibus ordines duxerat, tunc, quum centurio esset constituendus, in gregarios milites ab

o Δίκη ἐλέλυτο *Vat.*

p Κατεγίνωσκον *Vat.* vulgo κατεγίνωσκε.

q Εἰ μὲν ὖν μηδὲν ἔτι πολυπραγ.] Censeo, ita vertendum esse: *Si consules nimium satagere noluissent* etc. *sed contra conversis ad superbiam et plebis contemtum eorum animis* etc. *Steph.*

r Στρατιαῖς] Magis proprie στρατείαις: itidemque mox p. 1849. v. 3. *Sylb.*

s Omittit

αὐτῶν κατεγράφετο. ὡς δ' ἠναντιῶτο, καὶ ἐκ ἠξίᾳ χώραν ἀτιμοτέραν λαβεῖν, ὐδὲν ἡμαρτηκὼς ἐν ταῖς προτέραις στρατείαις, δυσανασχετῦντες οἱ ὕπατοι τὴν παῤῥησίαν αὐτῶ, τοῖς ῥαβδόχοις ἐκέλευσαν τὴν ἐσθῆτά [s] τε περικαταῤῥῆξαι, καὶ ταῖς ῥάβδοις τὸ σῶμα ξαίνειν. ὁ δὲ νεανίας τός τε δημάρχως ἐπεκαλεῖτο, καὶ, εἴ τι ἀδικεῖ, κρίσιν ἐπὶ τῶν [t] δημοτικῶν ὑπέχειν ἠξίᾳ. ὡς δ' ἐ προσεῖχον αὐτῷ τὸν νῶν οἱ ὕπατοι, ἀλλὰ [u] τοῖς ῥαβδόχοις ἄγειν καὶ τύπ]ειν ἐπεκελεύοντο, ἐκ ἀνασχετὸν ἡγησάμενος εἶναι τὴν ὕβριν, αὐτὸς ἑαυτῷ [x] ταμίας τῆς δίκης γίνεται. τόν τε γὰρ πρῶτον προσελθόντα τῶν ῥαβ-

ab illis referebatur. Sed quum ille resisteret, nec locum minus honoratum capere vellet, quod in superioribus expeditionibus nihil deliquisset, consules, eius dicendi libertate offensi, lictoribus imperarunt, vt vestem eius lacerarent, corpusque virgis caederent. Tunc iuuenis opem tribunorum implorabat, et, si quam iniuriam fecerit, plebis iudicium subire volebat. Sed quum consules animum ad eum non aduerterent, sed eum a lictoribus duci caedique iuberent, contumeliam non ferendam ratus, ipse sibi ipsi opem tulit. nam primum lictorem, qui accesserat,

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat.* V.C. 281. *Var.* 283.

s Omittit *Var.*

t Δημοτῶν *Var.*

u Ταῖς ῥάβδοις [vt vulg. dant] tropice dictum pro τοῖς ῥαβδόχοις, vt mox loquitur p. 1850. v. 7. itidemque ἵππων supra vsurpatum pro ἱππέων p. 1837. v. 14. Alioqui soluta hypallage legendum foret, ἀλλ' ἄγειν καὶ ταῖς ῥάβδοις τύπ]ειν. *Sylb.* In *Cod. Vat.* expresse τοῖς ῥαβδόχοις ἄγειν. quo modo legisse visus est *Lapus*, atque legendum esse monuit *Portus.*

x Mirum, quantum hic locus torsit Criticos. Vel generaliter ταμίας vocabulum accipi, vel eos ταμίας, qui tribunis collegae erant additi, respici existimat *Sylb.* Si vero (inquit *Casaub.*) tribunum voluit dicere, cur eum ταμίαν vocat? aut si quis aedilem intelligi voluit, quod aediles tribunorum erant veluti ὑπηρέται, id difficultatem non tollit; nam eos ἀγορανόμους vocat semper *Dionysius*, non ταμίας. Quare persuasissimum habeo, vocem ταμίας corruptam esse. dubito tamen, an τιμωρὸς, vel ἀμύντης, vel προστάτης, in eius locum reponendum sit. Κωλυτὴς βίας pro ταμίας scriptum fuisse suspicatur *Steph.* Optime in *Cod. Vat.* ἑαυτῷ ταμίας τῆς δίκης γίνεται, *sui ipsius vindex fit.* quo fere modo *Lapus* vertit; *suus*

δέχων παίων εἰς τὸ πρόσωπον ἐναντίαις πυγμαῖς, νεανίας καὶ ἐῤῥωμένος ἀνὴρ, ἀνατρέπει, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ. ἀγανακτησάντων δὲ τῶν ὑπάτων, καὶ πᾶσιν ἅμα τοῖς ὑπηρέταις προσελθεῖν κελευσάντων, [y] δεινὸν τοῖς παροῦσι τῶν δημοτικῶν ἐφάνη· καὶ αὐτίκα συστραφέντες ἀθρόοι, καὶ ἀναβοήσαντες τὸ παρακλητικὸν τῆς ἀλλήλων ὀργῆς, τόν τε νεανίσκον ἐξήρπασαν, καὶ τὰς ῥαβδούχους ἀπέκτησαν παίοντες· καὶ τελευτῶντες ἐπὶ τοὺς ὑπάτους ὥρμησαν, καὶ εἰ μὴ καταλιπόντες ἐκεῖνοι τὴν ἀγορὰν ἔφυγον, [z] ἀνήκεστον ἄν τι κακὸν ἐξειργάσαντο. ἐκ δὲ τούτου διείσηκει πᾶσα ἡ πόλις, καὶ οἱ τέως ἡσυχάζοντες δήμαρχοι τότ' ἠγείροντο, καὶ τῶν ὑπάτων κατηγόρουν. [a] περιεισήκει τε ὁ περὶ τῆς κληρουχίας εἰς ἕτερον μείζονα τὸν ὑπὲρ τοῦ κόσμου τῆς πολιτείας ἀγῶνα. [b] οἱ μὲν γὰρ πατρί-

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat.* 281. *Var.* 283. V.C.

acceſſerat, aduerſis pugnis in facie tundens, vir aetate et viribus ferox, proſtrauit: itidemque mox alterum. Coſſ. autem id iniquo animo ferentibus, et ſimul omnes lictores ad eum accedere iubentibus, plebeiis, qui aderant, res indigna viſa eſt; et confeſtim omnes conglobati, ſublatoque clamore, quo ſe inuicem ad iram adhortabantur, et iuuenem eripuerunt, et lictores pulſatos repulerunt, tandemque in ipſos conſules impetum fecerunt, qui, niſi e foro ſe proripuiſſent, grauiſſimum facinus mox perpetraſſent. Hoc autem facto in diuerſa ſtudia tota ciuitas eſt diuiſa, et tribuni, qui hactenus quieuerant, tunc efferabantur, et in conſules inuehebantur. et ſeditio legis agrariae in grauius *malum*, ob contentionem de reipublicae ſtatu ortam, erupit. Nam

ſuus ipſe ſit protector. vulgatis deſunt τῆς δίκης.

[y] Δεινόν τι τοῖς παροῦσι *Vat.*

[z] In *Cod. Vat.* ἀνήκεσον ἄν τι κακὸν ἐξειργ. atque *Lapus* vertit: *intolerabile aliquod peregiſſent malum.* vulgatae dant ἀνήκεσον αὐτίκα κακόν.

a Vel legendum: περιεισήκει τε ἡ περὶ τῆς κληρουχίας τάσις εἰς ἕτερον μείζονα δηλαδὴ τὸν ὑπὲρ etc. vel minore mutatione, nec minus apto ſenſu: περιεισήκει τε ὁ περὶ τῆς κληρουχίας εἰς ἕτερον μείζονα, τὸν ὑπὲρ etc. *atque haec de agris diuidundis concertatio tranſiit in aliam longe grauiorem* etc. *Sylb.* Περιεισήκει τε ἡ περὶ τῆς κληρουχίας τάσις εἰς ἕτερον μείζον (*ſc.* κακὸν) διὰ τὸν etc. malit *Portus.*

b Οἱ μέν γε πατρίκιοι *Vat.*

c *Lapus*

κιοι τοῖς ὑπάτοις ὡς καταλυομένης αὐτῶν τῆς ἐξουσίας συναγανακτοῦντες, τὸν ἐπιβάλλειν τοῖς ὑπηρέταις τολμήσαντα κατὰ κρημνοῦ βαλεῖν ἠξίουν. οἱ δὲ δημοτικοὶ συῤῥέψαντες αὐτοῖς, κατεβόων τε καὶ παρεκελεύοντο μὴ προδιδόναι σφῶν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν βουλὴν τὸ πρᾶγμα ἄγειν, καὶ τῶν ὑπάτων κατηγορεῖν, καὶ δίκης τινὸς [c] παρ' αὐτῶν ἠξίουν τυχεῖν, ὅτι τὸν ἐπικαλεσάμενον τὴν ἐκ τῶν δημάρχων βοήθειαν, καὶ ἐν τῷ δήμῳ κρίσιν ὑπέχειν, εἴ τι πλημμελεῖ, βουλόμενον, ἀδετέρας τυχεῖν εἴασαν τῶν δικαίων, ἀλλ' ἐν ἀνδραπόδου μοίρᾳ τὸν ἐλεύθερον καὶ πολίτην ἔθεντο, παίειν ἐπικελευόμενοι. ἀντιτεταγμένων δὲ τούτων, καὶ ἀδετέρων εἶξαι βουλομένων τοῖς ἑτέροις, ἅπας ὁ λοιπὸς τῆς ὑπατείας ἐκείνης ἐδαπανήθη χρόνος, ἅτε πολεμικαῖς πράξεσι κοσμηθεὶς παλαιαῖς, ἅτε πολιτικαῖς λόγου ἀξίαις.

Ἐπιστάντων δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων, ὕπατοι μὲν ἀπεδείχθησαν Λεύκιος Πινάριος καὶ Πόπλιος [d] Φούριος. ἐν XL.

Nam patricii, indigne ferentes, conſulum poteſtatem tolli, eum, qui lictoribus manus iniicere auſus fuerat, de ſaxo deiicere volebant. contra plebeii cateruatim vociferabantur, et ſe inuicem cohortabantur, ne libertatem ſuam proderent; ſed rem ad ſenatum referre, et conſules accuſare, et animaduerſionem aliquam in eos poſcere volebant, quod eum, qui opem tribunorum implorarat, et populi iudicium (ſi quam iniuriam feciſſet) ſubire volebat, neutro iure potiri paſſi eſſent, ſed hominem ingenuum et ciuem Romanum vt mancipium tractaſſent, caedique iuſſiſſent. His igitur ſibi inuicem reſiſtentibus, et neutris alteris cedere volentibus, totum illius conſulatus reliquum tempus conſumtum eſt, nec vllis rebus in bello praeclare geſtis, nec vllis actis ciuilibus memoratu dignis ornatum.

Per. Iul. 4243. *Ante Chr.* 471. *Olymp.* 77 ½. *Cat.* 281. *Var.* 283. V.C.

Quum autem comitiorum tempus veniſſet, L. Pinarius et P. Furius conſules creati. Huius anni principio vrbs

c *Lapus* vertit: *de eis*: quaſi legerit περὶ, vel ὑπέρ. ſed aptius cum *Gelenio* legemus κατ' αὐτῶν: vt ſatis arguunt ſequentia. *Sylb.*

d Φούριος paſſim *Vat.*

ἀρχῇ δὲ τῷ ἔτει εὐθὺς [e] ὀτ]είας τινὸς ἡ πόλις ἐπληρώθη, καὶ φόβε δαιμονίε, τεράτων τε καὶ σημείων πολλῶν γενομένων. καὶ οἵ τε μάντεις ἅπαντες, καὶ οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ, χόλε [f] δαιμονίε μηνύματα εἶναι τὰ γενόμενα ἀπέφαινον, ἱερῶν τινων ἐχ ὁσίως ἐδὲ καθαρῶς ἐπιτελεμένων. καὶ ἦν μετ' ὀ πολὺ νόσος ἐνέσκηψεν εἰς τὰς γυναῖκας ἡ καλεμένη λοιμική, καὶ θάνατος, ὅσος ἔπω πρότερον, μάλιτα δ' εἰς τὰς ἐγκύμονας. ὠμοτοκίαί τε γὰρ καὶ νεκρὰ τέκ]εσαι συναπέθνησκον τοῖς βρέφεσι· καὶ ἔτε λιτανεῖαι πρὸς ἕδεσι καὶ βωμοῖς γινόμεναι θεῶν, ἔτε καθαρτήριοι θυσίαι, περί τε πόλεως καὶ οἴκων ἰδίων ἐπιτελέμεναι, παῦλαν αὐταῖς ἔφερον τῶν κακῶν. ἐν τοιαύτῃ δὲ συμφορᾷ τῆς πόλεως ὔσης, τοῖς ἐξηγηταῖς τῶν ἱερῶν γίνεται μήνυσις ὑπὸ δέλε τινὸς, ὅτι μία τῶν ἱεροποιῶν παρθένων τῶν Φυλατ]εσῶν τὸ ἀθάνατον πῦρ [g] Ὀρβινία τὴν παρθενίαν ἀπόλωλε, καὶ τὰ ἱερὰ θύει τὰ τῆς πόλεως, ὐκ ὄσα καθαρά.

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 2/3. *Cat.* 282. *V.C.* 284. *Var.* *L. Pinario et P. Furio coss. prodigia et pestis insolita ob Vestalis virginis stuprum.*

vrbs religione quadam et diuini numinis metu repleta est, quod prodigia signaque multa apparuissent. et omnes vates et pontifices ea prodigia diuinae irae indicia esse dicerent, quod aliqua sacra nec pie nec pure fierent. Nec multo post, morbus, qui pestilens vocatur, mulieres, atque mors, quanta nunquam antea, praecipue vero grauidas, inuasit: nam immaturos et mortuos foetus parientes, vna cum ipsis infantibus moriebantur; ac neque supplicationes in templis, et circa aras deorum factae, neque lustralia sacrificia pro republica priuatisque familiis facta malis eas liberabant. Quum autem respublica in statu tam calamitoso versaretur, seruus quidam pontificibus indicat, vnam sacerdotum, de numero virginum Vestalium, perpetuum ignem seruantium, nomine Vrbiniam, * amisisse virginitatem, et pollutam sacra pro

e Εὐθὺς ὀτ]είας *Vat.* vulgatis deest aduerbium.

f Δαιμόνων *Vat.*

g *Vrbinia* dicitur etiam *Lapo.* sed an *Orbilia* verius nomen sit, haud scio. *Sylb.* Ὀρνιβία *Vat.*

* Ἀπολώλεκε pro ἀπόλωλε malit *Steph.*

κἀκεῖνοι μετασήσαντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν, καὶ προθέντες δίκην, ἐπειδὴ καταφανὴς ἐγένετο ἐλεγχθεῖσα, ῥάβδοις τ' ἐμασίγωσαν, καὶ πομπεύσαντες διὰ τῆς πόλεως, ζῶσαν κατώρυξαν. τῶν δὲ διαπραξαμένων τὴν ἀνοσίαν Φθορὰν ὁ μὲν ἕτερος ἑαυτὸν [h] διεχρήσατο, τὸν δ' ἕτερον οἱ τῶν ἱερῶν ἐπίσκοποι συλλαβόντες ἐν ἀγορᾷ μάσιξιν αἰκισάμενοι, καθάπερ ἀνδράποδον, ἀπέκ]ειναν. ἡ μὲν ὖν [i] νόσος ἡ ταῖς γυναιξὶ κατασκήψασα, καὶ ὁ πολὺς αὐτῶν φθόρος μετὰ τῦτο [k] τὸ ἔργον ἐπαύσατο εὐθύς.

Ἡ δ' ἐκ πολλῦ χρόνε διαμένσα ἐν τῇ πόλει στάσις, ἣν οἱ δημόται πρὸς τὲς πατρικίες ἐστασίαζον, ἀνίσατο πάλιν. ὁ δ' ἐξεγείρων αὐτὴν δήμαρχος ἦν Πόπλιος Βολέρων, ὁ τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ τοῖς περὶ Αἰμίλιόν τε καὶ [l] Ἰέλιον ὑπάτοις ἀπειθήσας, [m] ὅτι αὐτὸν ἀντὶ λοχαγῦ στρατιώτην κατέγραφον· ὁ δ' ἄλλο τι μᾶλλον [n] ἀπο-

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 2/3. *Cat.* 282. *V.C.* 284. *Var.* *Turbae domesticae recrudescunt.*

pro populo facere. illi eam a sacris amotam, et in iudicium adductam, et manifesti criminis conuictam virgis verberarunt; traductamque per vrbem viuam defoderunt. illorum vero, qui nefarium stuprum commiserant, alter sibi ipsi manus attulit; alterum pontifices comprehensum in foro virgis caesum, instar mancipii, interfecerunt. Morbus igitur, qui mulieres inuaserat, et ingens earum strages, hoc peracto confestim cessauit.

At seditio in vrbe iam inueterata, qua plebeii a patriciis dissidebant, rursus est renouata. Eam autem excitauit P. Volero, tribunus plebis, qui superiore anno, quod ab Aemilio et Tullio coss. pro centurione in milites gregarios referretur, imperium eorum contemserat: postea hac potissimum de caussa

h Διεχρήσατο *Vat.* vulg. διεχειρίσατο.

i Νόσος ἡ κατασκήψασα εἰς τὰς γυναῖκας *Vat.*

k Τὸ ἔργον εὐθὺς ἐπαύσατο *Vat.*

l Mendose hic quoque (vt supra p. 1844. v. 6.) Τέλιον habet *Ed. Steph.*

m Si ὅτε malis, per me licet. *Sylb.*

n Non male sic: ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τῶν πενήτων τῆ δήμε προστάτης, *plebis antistes ab inopum turba creatus. Sylb.* et *Port.*

δειχθεὶς ὑπὸ τῶ τῶν πενήτων δήμω προστάτης· γένος τε γὰρ ἐκ τῶν ἐπιτυχόντων ἦν, καὶ τεθραμμένος ἐν πολλῇ ταπεινότητι καὶ ἀπορίᾳ· ἀλλ' ὅτι τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπάτων, βασιλικὸν ἔχουσαν ἀξίωμα τέως, πρῶτος ἔδοξεν ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπειθείᾳ ταπεινῶσαι, καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐποιεῖτο μετιὼν τὴν ἀρχὴν κατὰ τῶν πατρικίων, ὡς ἀφαιρησόμενος αὐτῶν τὴν ἰσχύν. ὃς, ἐπειδὴ τάχιστα ἐξεγένετο αὐτῷ, λωφήσαντος τῶ δαιμονίου χόλου, τὰ πολιτικὰ πράττειν, συναγαγὼν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, νόμον εἰσφέρει περὶ τῶν δημαρχικῶν ἀρχαιρεσίων, μετάγων αὐτὰ ἐκ τῆς [o] Φατριακῆς ψηφηφορίας, ἣν οἱ Ῥωμαῖοι [p] κυριάτην καλοῦσιν, ἐπὶ τὴν Φυλετικήν. τίς δὲ τούτων διαφορὰ τῶν ἀρχαιρεσίων, ἐγὼ σημανῶ. τὰς μὲν Φατριακὰς ψηφηφορίας ἔδει, προβουλευσαμένης τῆς βουλῆς, καὶ τὸ πλῆθος κατὰ Φατρίας

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 282. *Var.* 284.

cauſſa ab infima plebe tribunus eſt creatus, (nam erat ignobili genere natus, et in magna humilitate ac egeſtate educatus) quod conſularem dominationem, regiae dignitati parem, tunc ipſe primus vir priuatus ſua contumacia humilem feciſſe viſus fuiſſet; et multo magis, quod magiſtratum contra patricios ambiens, ſe illis potentiam ablaturum promiſiſſet. Ille igitur, ſimulatque, placata diuini numinis ira, licuit ſibi rempublicam capeſſere, populo ad concionem conuocato, legem promulgauit de tributis comitiis, ea quidem ex curiatis (quae eo nomine a Romanis appellantur) in comitia tributa mutans. Quodnam autem ſit horum comitiorum diſcrimen, ego declarabo. Curiata comitia oportebat, praecedente ſenatuſconſulto, et ſuffragiis a plebe curiatim

o Φρατριακῆς, vt et v. 14. Φρατριακὰς, et v. 15. Φρατρίας in *Cod. Vat.* ſicut ſupra habuimus aliquoties φρατρία et φρατριακός. Verum ſcripturam vulgatam veram eſſe exiſtimat *Sylb.* quod apud *Heſychium* occurrant φάτρα et φατρίαι, et vtrumque expoſitum ſit συσήματα, συντάγματα.

p In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* κυράτην. *Lapus* et *Gelenius* legunt κυριάτην, vel, vt infra reperitur; κυριάτιν: at *Glareanus* κεντυριάτην legendum aſſerit.

q Ἐπεν-

τὰς ψήφους [q] ἐπενέγκαντος, καὶ μετ' ἀμφότερα ταῦτα τῶν παρὰ τῶ δαιμονίου σημείων τε καὶ οἰωνῶν μηδὲν ἐναντιωθέντων, τότε κυρίας εἶναι· τὰς δὲ Φυλετικὰς, μήτε προβουλεύματος γινομένου, μήτε τῶν ἱερέων τε καὶ [r] οἰωνοσκόπων ἐπιθεσπισάντων, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελεσθείσας ὑπὸ τῶν Φυλετῶν τέλος ἔχειν. καὶ ἦσαν ἐκ τῶν τετ]άρων λοιπῶν [s] δημάρχων οἱ συνεισφέροντες αὐτῷ δύο δήμαρχοι τὸν νόμον· ὃς προσεταιρισάμενος, ἐλατ]όνων ὄντων τῶν μὴ [t] ταὐτὰ βουλομένων, περιῆν. οἱ δ' ὕπατοι, καὶ ἡ βουλὴ, καὶ πάντες οἱ πατρίκιοι, κωλύειν λύειν ἐπεχείρουν τὸν νόμον· ἀφικόμενοί τε κατὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐν ᾗ προεῖπον οἱ δήμαρχοι κυρώσειν τὸν νόμον ἡμέρᾳ, παντοδαπὸς διῆλθον λόγος, τῶν τε ὑπάτων καὶ τῶν πρεσβυτάτων ἐκ τῆς βουλῆς καὶ ἄλλου παντὸς, ὅτῳ βουλομένῳ ἦν, τὰς ἐνούσας ἐν τῷ νόμῳ διεξιόντος ἀτοπίας. ἀντιλεξάντων δὲ τῶν δημάρχων καὶ αὖθις τῶν ὑπάτων, καὶ μέχρι πολλοῦ τῆς ἀψιμαχίας

curiatim latis, atque poſt hoc vtrumque ſignis diuinis auibusque non aduerſantibus, tunc demum rata eſſe. Tributa vero comitia ſine ſenatuſconſulto atque ſine ſacrificiis, nulliſque auibus addicentibus, vno die a tribulibus peragi. Habebat autem e quatuor reliquis tribunis duos legis ferendae ſocios: quibus ſibi conciliatis, reliquos, qui diſſentiebant, numero ſuperabat. At coſſ. et ſenatus, omneſque patricii, legem eam impedire conabantur: quumque magno numero in forum veniſſent, ad diem, quo tribuni ſe legem perlaturos dixerant, variae orationes habitae ſunt a coſſ. et ſenatoribus natu maximis, et ab alio quouis, qui verba facere voluiſſet, incommoda, quae in ea lege inerant, demonſtrante. Tribunis vero contra conſules, et illis contra tribunos viciſſim dicentibus, et altercationibus ad multas horas

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 282. *Var.* 284.

q Ἐπενέγκαντος *Vat.* vulgo ἐξενέγκ.

r Forſan rectius οἰωνῶν, vt v. 2. vel οἰωνοσκοπίων. *Sylb.* In vulgatis ſcil. non ἱερέων, ſed ἱερῶν legitur.

s Mallem hoc modo: δημάρχων δύο δήμαρχοι οἱ συνεισφέροντες αὐτῷ τὸν νόμον. *Port.*

t Ταῦτα [quod vulgatae exhibent] agnoſcit etiam *Lapi* verſio. ſi quis malit ταὐτὰ, facile feram. *Sylb.*

τῶν λόγων ἐκμηκυνθείσης, ἐκείνην μὲν τὴν ἐκκλησίαν διέλυσεν εἰς νύκτα συγκλεισθεὶς ὁ χρόνος. προθέντων δὲ πάλιν τῶν δημάρχων εἰς τρίτην ἀγορὰν τὴν περὶ τῶ νόμω διάγνωσιν, καὶ συνελθόντος ἔτι πλείονος εἰς αὐτὴν ὄχλω, τὸ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ συνέβη γενέσθαι πάθος. τῶτο συνιδὼν ὁ Πόπλιος ἔγνω μήτε τοῖς ὑπάτοις ἐπιτρέπειν ἔτι τῶ νόμω κατηγορεῖν, μήτε πατρικίοις ἐᾷν τῇ ψηφηφορίᾳ παρεῖναι· καθ' ἑταιρείας γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ κατὰ συστροφὰς ἅμα τοῖς ἑαυτῶν πελάταις ἐκλεύοντές τε τοῖς κατηγοροῦσι τῶ νόμω, καὶ θορυβοῦντες τὰς ἀπολογουμένους, καὶ ἄλλα πολλὰ πράττοντες, ἀκοσμίας τε καὶ βίας τῆς ἐν ταῖς ψήφοις [u] μηνύματα.

XLII. Ἐπέσχε δ' αὐτῶ τὰ βουλεύματα, ὄντα τυραννικά, ἕτερα συμπεσοῦσα θεήλατος συμφορά. νόσος γὰρ ἥψατο λοιμικὴ τῆς πόλεως, [x] γενομένη μὲν καὶ κατὰ τὴν ἄλλην

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 282. *Var.* 284.

horas productis, noctis interuentu illa comitia soluta sunt. Quum autem tribuni rursus legis rogationem in trinundinum distulissent, et ad diem dictam maior etiam turba confluxisset, idem, quod ante, accidit. Qua re animaduersa, Publius statuit, nec permittere consulibus, vt legem dissuaderent, nec pati, vt suffragiis ferendis patricii interessent: nam illi cum suis sodalitiis, fuorumque clientum cateruis, quorum numerus non erat exiguus, multas fori partes occuparant, legis dissuasoribus animos addendo, et defensoribus obstrependo, aliaque multa faciendo, quae confusionis et violentiae in suffragiis futurae indicia erant.

Pestis atrox.

Sed haec eius consilia tyrannica altera calamitas diuinitus immissa impediuit. Pestilentia enim vrbem inuadit, per reliquam etiam

u Ἐχομένης, [quod in vulgatis ante voc. *μηνύματα* legitur,] si mendo caret, accipiendum hic in *adhibendi* significatione. *Lapus* in *haerendi* significatione accepisse videtur, dum vertit: *et violentiae secutae in suffragiis.* Sed longe veriorem esse puto lectionem *Gelenii*, *ἐσομένης*. *Sylb.* Vox *ἐχομένης* desideratur in *Cod. Vat.* et commode satis abesse potest.

x Γενομένη μὲν καὶ κατὰ *Vat.* vulgatis deest καὶ.

y Ἐφ'

Ἰταλίαν, μάλιστα δὲ πλεονάσασα κατὰ τὴν πόλιν· καὶ ὅτ' ἀνθρωπίνη βοήθεια ἤρκει τοῖς κάμνουσιν ὐδεμία, ἀλλ' ἐν τῷ ἴσῳ οἵ τε σὺν πολλῇ θεραπευόμενοι φροντίδι, καὶ οἷς μηδὲν ἐγίνετο τῶν δεόντων, ἀπέθνησκον· ὅτε λιτανείαι θεῶν καὶ θυσίαι, καὶ [y] ἐφ' οἷς ἄνθρωποι τελευταίοις ἐν ταῖς τοιαῖσδε ἀναγκάζονται καταφεύγειν συμφοραῖς, οἱ κατ' ἄνδρα τε γινόμενοι καὶ ὑπὲρ τῆ κοινῆ καθαρμοὶ, τότε [z] ὠ'' προσωφέλουν. διήκουέ τε τὸ πάθος ὐχ ἡλικίαν, ὐ φύσιν, ὐ ῥώμην, ἢ ἀσθένειαν σωμάτων, ὐ τέχνην, [a] ὐκ ἄλλο τι τῶν δοκούντων κωφίζειν τὴν νόσον· ἀλλὰ γυναιξί τε ἐνέπιπτε καὶ ἀνδράσι, καὶ γηραιοῖς καὶ νέοις. [b] ὐ μὴν πολύν γε κατέσχε χρόνον· ὅπερ αἴτιον ἐγένετο τῆ μὴ σύμπασαν διαφθαρῆναι τὴν πόλιν· ἀλλὰ ποταμῷ δίκην, ἢ πυρὸς, ἀθρόα τοῖς ἀνθρώποις ἐμπεσῶσα, τήν τε προσβολὴν ὀξεῖαν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τα-

etiam Italiam grassata, sed nusquam alibi, quam Romae, infestior; in qua nulla humana ope laborantibus succurri poterat, sed aeque ii, quibus magna cura impendebatur, atque illi, qui nullo modo curabantur, interibant: nec supplicationes, nec sacrificia, nec extremum remedium, ad quod homines, qui in istiusmodi calamitatibus versantur, confugere coguntur, lustrationes, aut privatae, aut publicae, quidquam tunc proderant. saeuiebatque id malum in omnes, sine vllo discrimine, aut aetatis, aut sexus, aut corporum roboris, aut imbecillitatis; nec arti, aliisue remediis, quae morbum videntur leuare, cedebat: sed mulieres et viros, senes atque iuuenes inuadebat. Non fuit tamen diuturnum, quod effecit, ne tota ciuitas periret; sed, instar torrentis, aut incendii, vno impetu homines inuasit; et vt celeriter *eos* inuasit,

y Ἐφ' οἷς ἄνθρωποι τελευταίου] Verior esse lectio videtur, ἐφ' ἃς οἱ ἄνθρωποι: et mox itidem cum articulo τὸ τελευταῖον. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* ἐφ' ἃς ἄνθρωποι τελευταίοις: vt intelligamus οἱ καθαρμοὶ, ἐφ' ἃς etc. similiter etiam *Lapus*, qui vertit: *nec eae, ad quas* ete. *expiationes lustratioue sue* etc.

z Non agnouit *Vat.*

a Οὐκ ἄλλο τι τῶν *Vat.* vulgatis deest τι.

b Οὐ πολὺν δὲ κατέσχε *Vat.*

c Rectissi-

χεῖαν ἔλαβεν. ὡς δὲ τὸ δεινὸν ἐλώφησεν, [c] ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρχῆς ὢν ὁ Πόπλιος, ἐπειδὴ ἐκ ἐδύνατο κυρῶσαι τὸν νόμον ἐν τῷ περιόντι χρόνῳ, τῶν [d] ἀρχαιρεσιῶν ἐπισάντων, μετῆει πάλιν τὴν δημαρχίαν εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν, πολλὰ καὶ μεγάλα [e] τοῖς δημόταις ὑπισχνούμενος· καὶ ἀποδείκνυται πάλιν δήμαρχος ὑπ' αὐτῶν, καὶ δύο τῶν συναρχόντων. οἱ δὲ πατρίκιοι πρὸς τοῦτο ἀντεμηχανήσαντο, πικρὸν ἄνδρα καὶ μισόδημον, καὶ μηδὲν ἐλαττώσοντα τῆς ἀριστοκρατίας, ἐπὶ τὴν ὑπατείαν προαγαγεῖν, Ἄππιον Κλαύδιον, υἱὸν Ἀππίου τοῦ πλεῖστα τῷ δήμῳ περὶ τὴν κάθοδον ἐναντιωθέντος, καὶ αὐτὸν πολλὰ ἀντειπόντα, καὶ ἐδὲ εἰς τὸ πεδίον ἐλθεῖν βεληθέντα, ἕνεκα τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ἐδὲν ἧττον προεβάλευσάν τε καὶ [f] ἐψηφίσαντο ἀπόντα ὕπατον.

Per. Iul. 4244. *Ante Chr.* 470. *Olymp.* 77 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 282. *Var.* 284.

inuasit, ita etiam celeriter discessit. Sedata autem peste, Publius, quum esset in magistratus sui exitu, quia reliquo temporis spatio legem perferre non poterat, comitiis instantibus tribunatum iterum in proximum annum ambiebat, multa et magna ciuibus promittens. Itaque tribunus cum duobus collegis itetum ab illis designatur. Patricii vero aduersus hoc et ipsi callide * statuerunt hominem acerbum et plebi infestum, et qui optimatum dominatum nihil esset imminuturus, ad consulatum prouehere, Appium Claudium, Appii istius filium, qui acerrime plebis reditui aduersatus fuerat: atque eum, licet valde restitisset, et ne in campum quidem comitiorum caussa venire voluisset, nihilominus tamen absentem, facto ante senatusconsulto, consulem crearunt.

Comitiis

c Rectissime in *Cod. Vat.* ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρχῆς ὢν ὁ Πόπλιος. quod *Sylburgio* placuisse video. vulgatae pro participio dant imperfectum ἦν.

d In *Ed. Steph.* ἀρχαιρεσιῶν: quod cum sequenti participio neutro consistere non potest. *Sylb.*

e Τοῖς δημόταις *Vat.* vulgo τοῖς πολίταις.

* *Dionysius* vtitur vocabulo, quod *contra machinari* significat. Dicit enim πρὸς τοῦτο ἀντεμηχανήσαντο. ideoque *Gelenius* vertit: *His simili machinamento opposuerunt virum austerum. Pors.*

f Ἐψήφισαν *Vat.*

g In

Τελεσθέντων δὲ τῶν ἀρχαιρεσίων κατὰ πολλὴν εὐ- XLIII.
πέτειαν· οἱ γὰρ πένητες ἐξέλιπον τὸ πεδίον, ἐπειδὴ τὸν ἄνδρα τόνδε ὀνομασθέντα ἤκουσαν· παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατείαν Τίτος [g] Κοΐντιος Καπιτωλῖνος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος, ἔτε τὰς φύσεις, ἔτε τὰς προαιρέσεις ἔχοντες ὁμοίας. Ἀππίᾳ μὲν γὰρ ἦν γνώμη, περισπᾶν [h] περὶ τὰς ἔξω στρατείας τὸν ἀργὸν καὶ πένητα δῆμον, ἵνα τῶν τε καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων ἐκ τῆς πολεμίας εὐπορῶν τοῖς αὐτῷ πόνοις, ὧν ἐν χρείᾳ μάλιστα ὑπῆρχε, καὶ τὰ συμφέροντα τῇ πόλει διαπρατ[τ]όμενος, ἥκιστα τοῖς ἐκ τῆς συνεδρίας [i] διοικῶσι τὰ κοινὰ δυσμενής τε καὶ χαλεπὸς ᾖ· πολέμου δὲ πᾶσαν ἔσεσθαι πρόφασιν εὔλογον ἀπέφαινεν ἡγεμονίας ἀντιποιουμένῃ πόλει, καὶ ὑπὸ πάντων [k] ἐπιφθονουμένῃ· κατά τε τὸ εἰκὸς τοῖς γεγονόσιν ἤδη τὰ μέλλοντα εἰκάζειν ἠξίου, ἐπιλεγόμενος, ὅσαι ἤδη κινήσεις ἐγένοντο [l] ἐπὶ τῇ πόλει, ὅτι πᾶσαι [m] κατὰ τὰς

Comitiis autem facillime peractis, (pauperes enim confestim e campo discesserunt, audito Appii nomine) consulatum ineunt Titus Quintius Capitolinus et Appius Claudius Sabinus, viri nec ingenio, nec voluntate similes. Nam Appius volebat, externa militia otiosam atque inopem plebem distineri, vt victum quotidianum (cuius inopia maxime laborabat) ex hosticis suis laboribus abunde parans, eaque peragens, quae e republica essent, patribus rempublicam administrantibus minime infensa ac molesta esset. Occasionem vero belli honestam non defuturam dicebat ciuitati imperium sibi vendicanti, et omnium invidia laboranti: et ex praeteritis verisimiliter de futuris coniectare ipsos postulabat, docens, omnes superiores vrbanos motus ob

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 $\frac{3}{4}$. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285. *T. Quintio Capitolino et Ap. Claudio Sabino coss. turbae domi.*

g In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] et hic, et alibi, Κοίντος. Sed verae scripturae tum apud Latinos auctores manifesta exstant argumenta, tum eiusdem vestigium est in mendoso nomine Κάτιος apud *Diodorum*, p. 276. *Sylb.*

h Malet forsan aliquis ἐπὶ τὰς ἔξω στρατείας. *Sylb.*

i In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] συνοικῶσι. veriorem lectionem διοικῶσι agnouit etiam *Lapi* versio: *administrantibus remp. Sylb.*

k Malim ἔτι φθονουμένῃ. *Steph.*

l Ἐπὶ posita hic pro ἐν. *Sylb.*

m Forsan μετὰ pro κατὰ reponendum. *Sylb.*

n Ἀνα-

[n] ἀναπαύσεις ἐγένοντο τῶν πολέμων. Κοϊντίῳ δὲ οὐκ ἐδόκει πόλεμον ἐκφέρειν οὐδένα, ἀγαπητὸν ἀποφαίνοντι, εἰ πρὸς τὰς ἀναγκαίας τε καὶ ἔξωθεν ἐπαγομένας κινδύνας καλέμενος ὁ δῆμος εὐπειθὴς γένοιτο, καὶ διδάσκοντι, ὡς, εἰ βίαν προσάξουσι τοῖς μὴ πειθομένοις, εἰς ἀπόνοιαν ἀναγκάσουσιν ἐλθεῖν τὸ δημοτικὸν, ὥσπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν ἐποίησαν ὕπατοι· ἐξ ὧν κινδυνεύσειν αὐτὰς [o] δυοῖν θάτερον, ἢ δι' αἵματος καὶ φόνων καταπαῦσαι τὴν στάσιν, ἢ θεραπεύειν αἰσχρῶς ὑπομεῖναι τὸ δημοτικόν. ἦν δ' ἡ τοῦ μηνὸς ἐκείνης ἡγεμονία τῷ Κοϊντίῳ προσήκουσα. ὡς τ' ἀναγκαῖον ἦν τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων μηδὲν ἄκοντος ἐκείνου ποιεῖν. οἱ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον [p] δήμαρχοι ἔθεν ἔτι διαμελλήσαντες, τὸν ἐν τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ ὑ δυνηθέντα ἐπικυρωθῆναι νόμον πάλιν εἰσέφερον, [q] προσγράψαντες αὐτῷ, καὶ τὸ τῶν ἀγορανόμων ἀρχεῖον ἐν ταῖς αὐταῖς [r] ψηφοφορεῖσθαι ἐκκλησίαις, καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ὅσα ἐν τῷ δήμῳ πράττεσθαι

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

ob vacationem a bellis ortos. At Quintius nullum bellum cuiquam inferendum censebat, et satis esse demonstrabat, si ad pericula necessaria atque ab aliis illata propulsanda plebs vocata obtemperaret; docebatque, si militiam detractantibus vim attulissent, fore, vt plebem ad desperationem adigerent, vt fecerant coss. superiores: vnde ipsi in periculum e duobus alterum incurrerent; vt vel sanguine caedibusque seditionem compescerent, vel plebem obsequiis parum honestis sibi conciliarent. Erat autem penes Quintium illius mensis imperium. quare alter consul illo inuito nihil facere poterat. At Publius tribunus cum collegis suis, nihil amplius cunctatus, legem, quam superiore anno perferre non potuerat, iterum promulgabat, hoc capite legi addito, vt iisdem comitiis etiam aedilitius magistratus crearetur, et quicquid aliud apud populum agi decerniq[ue]

n Ἀναπαύλας *Vat.*

o Δυεῖν θάτερον *Vat.*

p Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* Δήμαρχον in *Ed. Steph.*

q Προσγράψαντες *Vat.* vulgo προσγράφοντες.

r Ψηφοφορεῖσθαι passim in *Cod. Vat.*

s In

τε καὶ [s] ἐπικυρῶσθαι δεήσει, ὑπὸ τῶν Φυλετῶν ἐπιψηφίζεσθαι [t] κατὰ ταὐτό· ὅπερ ἦν ἄρα τῆς μὲν βουλῆς κατάλυσις φανερὰ, τῷ δὲ δήμῳ δυναστεία.

Τοῦτο μαθοῦσι τοῖς ὑπάτοις φροντὶς εἰσῆει καὶ λόγος, ὅπως ἂν ἐν τάχει καὶ σὺν τῷ ἀσφαλεῖ τὸ παρακινοῦν καὶ [u] τασιάζον [x] ἐξαιρεθῇ. ὁ μὲν δὴν Ἄππιος ἐπὶ τὰ ὅπλα καλεῖν γνώμην ἐδίδου [y] τοὺς βουλομένους σώζεσθαι τὴν πάτριον πολιτείαν· εἰ δέ τινες ἐναντιωθήσονται σφίσι πρὸς τὰ ὅπλα, τούτους ἐν πολεμίων ποιεῖσθαι μοίρᾳ. ὁ δὲ Κοΐντιος λόγῳ πείθειν ᾤετο δεῖν τοὺς δημοτικοὺς, καὶ μεταδιδάσκειν, ὡς δι' ἄγνοιαν τοῦ συμφέροντος εἰς ὀλέθρια βουλεύματα φερομένους· ἐσχάτης μανίας ἔργον εἶναι λέγων, ἃ παρ' ἑκόντων ἔξεστι φέρεσθαι τῶν συμπολιτευομένων, ταῦτα παρ' ἀκόντων βούλεσθαι λαμβάνειν. ἐπ- XLIV. 5 10

que oporteret, tributis comitiis eodem modo decerneretur. Quod nihil aliud erat, quam senatus potentiam aperte abrogare, eamque ad plebem transferre.

Hac re cognita, consules cura et cogitatio subiit, quomodo celeriter et tuto motus seditioque tolli posset. Appius censebat, vocandos ad arma, qui rempublicam saluam vellent; et si qui sibi arma capientibus aduersati fuissent, hos pro hostibus habendos. at Quintius rationibus plebem flectendam censebat, et docendam, eam per ignorantiam rerum vtilium in consilia pernicioſa praecipitem ferri: extremae insaniae esse dicens, ea a suis ciuibus inuitis extorquere, quae a volentibus impetrari possint.

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

s In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] est ἐπικυρεῖσθαι: quod agnoscit etiam *Lapi* versio: *agi in plebe, auxilioque esse.* Sed procul dubio vera lectio est ἐπικυρῶσθαι, vt *Gelenius* quoque vertit *decerni:* quod eod. v. est ἐπιψηφίζεσθαι. *Sylb.*

t Κατὰ ταὐτὸ in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo κατ' αὐτό.

u Deest *Vat.* τό, quod vulgatae interponunt.

x Ἐξαιρεθῇ *Vat.* quod non displicuit *Sylburgio.* vulgatae dant simplex αἱρεθῇ.

y Aptius in *Cod. Vat.* τοὺς βουλομένους: vt non feratur ad proximum verbum ἐδίδου, sed ad remotius καλεῖν. quod notatum etiam *Sylburgio.* sic certe *Lapus* quoque: *volebat vocari ad arma, quicunque salvam esse vellent patriam remp.* vulgatae dant τοῖς βουλομένοις.

z Τῶν

ανεσάντων δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν [z] συμπαραληφθέντων εἰς τὸ συνέδριον τὴν Κοϊντίᾳ γνώμην, παρελθόντες εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ ὕπατοι λόγον ἠτοῦντο παρὰ τῶν δημάρχων καὶ χρόνον. μόλις δ' ἀμφοῖν τυχόντες, ἐπειδὴ καθῆκεν ἣν ἠτήσαντο παρ' αὐτῶν [a] ἡμέραν, ὄχλε παντοδαπῆ συνελήλυθότος εἰς τὴν ἀγορὰν, ὃν ἀμφότεραι παρεσκευάσαντο σύμμαχον ἑαυταῖς ἐκ παρακλήσεως αἱ ἀρχαὶ, παρῆσαν, [b] ὡς κατηγορήσοντες τῆ νόμε. [c] ὁ μὲν ὖν Κοϊντιος, τά τ' ἄλλα ἐπιεικὴς ὢν ἀνὴρ, καὶ δῆμον [d] οἰκειώσασθαι λόγῳ πιθανώτατος, πρῶτος αἰτησάμενος τὸν λόγον, ἐπιδέξιόν τινα καὶ κεχαρισμένην ἅπασι διεξῆλθε δημηγορίαν· ὥστε τὰς ὑπὲρ τῆ νόμε λέγοντας εἰς πολλὴν ἐλθεῖν ἀμηχανίαν, ἔτε δικαιότερα λέγειν ἔχοντας, ἔτ' ἐπιεικέστερα. [e] καὶ εἰ μηδὲν ἔτι πολυπραγμονεῖν ὁ συνύπατος αὐτῆ προείλετο, συγγνὼς ἂν ὁ δῆμος, ὡς ἔτε δίκαια, ἔτε ὅσια ἀξιῶν, ἔλυσε τὸν νόμον. νῦν δ' [f] ὑπ' ἐκείνε λόγον διελθόντος ὑπερήφανον καὶ βαρὺν ἀκεσθῆναι πένησι, χαλεπὸς εἰς ὀργὴν ἐγένετο καὶ ἀμείλικτος,

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

possint. Quum autem caeteri quoque senatores Quintii sententiam laudassent, consules in comitium progressi dicendi copiam diemque a tribunis petierunt. Vtroque autem aegre impetrato, quum dies, quam ab illis petierant, venisset, et varia turba in forum confluxisset, cuius subsidium vtrique magistratus aduocarant ac sibi pararant, prodierunt, vt legem dissuaderent. Quintius igitur, vir omnibus in rebus aequissimus, et populari facundia gratiosissimus, primus, petita dicendi copia, concionem ad rem, de qua agebatur, accommodatam et omnibus gratam habuit: ita vt legis suasores, ad magnam consilii inopiam redacti, nihil vel iustius, vel aequius afferre possent. Et, si collega eius nihil praeterea nimium superbe tentare voluisset, plebs, agnoscens, se, nec iusta, nec aequa postulare, legem eam abrogasset. Iam vero illius oratio, superba et pauperum auribus molesta, plebem vehementer exasperauit et implacabilem reddidit; effecitque, vt ad contentionem, quantam nunquam

z τῶν παραληφθέντων *Vat.*

a Ἡμέρα praefert *Steph.*

b *Gelenius* maluit οἱ κατηγ. sed ὡς retinere nil vetat, hoc sensu: *prodierunt in medium, velut dissuasuri legem. Sylb.*

c [Ὁ μὲν ὖν Κοϊντιος τά τε ἄλλα ἐπιεικὴς ὢν ἀνὴρ, καὶ δῆμον οἰκειώσασθαι λόγῳ πιθανώτατος] Id est: *At Quinctius quidem, vir moderatus, et ad demerendum verbis fauorem populi aptissimus, primus, petita dicendi potestate, praesenti rerum statui conuenientem et gratam omnibus concionem habuit: adeo vt qui legi patrocinabantur, omnino consilii inopes essent, quum nihil vel iustius, vel quod plus moderationis haberet, possent proponere: et sane, si eius collega nihil vltra circa hanc rem moliri voluisset, populus apud se reputans, praeter ius et fas esse, quod petebat, legem illam abrogasset: at contra, quum ille superbam et pauperibus auditu grauem orationem habuisset, acrem populus et implacabilem iram concepit, et magis peruicaciter contendere, quam antea coepit.* Quinetiam addit, quae potissimum tantam iram illi accenderint. *Non enim* (inquit) *tanquam ingenuos et ciues alloquens, qui pro arbitratu legem sancire, vel abrogare valerent, sed velut inter illos, qui honorum minime capaces forent, aut peregrinos, aut qui libertatem non satis certam haberent, potestatem vsurpans,* etc. Obserua autem, illum hic, quemadmodum et in aliis huiusmodi locis, particulis νῦν δὲ vti ἐν ἄρσει, vt quidam loquuti sunt: qui talem sermonem, in quo per particulam εἰ ponitur, quod fieri debuit, et illi redditur νῦν δὲ, opponendo ei, quod fieri debuit, id quod factum contra fuit, appellant λόγον κατὰ θέσιν καὶ ἄρσιν. ideo certe νῦν δὲ in talibus locis reddo ac reddendum censeo *at contra*, vel *sed contra*. Verum quum suspensa ante νῦν δὲ oratio maneat, perperam ante νῦν stigme τελεία, perinde ac si praecedentia sententiam omnino clauderent, ponitur. *Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionys.* c. 8. p. 14.

d Fortasse scripserat οἰκειώσασθαι δυναμένῳ λόγῳ πιθανώτατος, aut tale quid: nisi alio superlatiuo (cuiusmodi est δυνατώτατος) vsus erat. *Steph.*

e Καὶ εἰ μηδὲν ἔτι πολυπραγμονεῖν] Placet hunc locum periphrastice interpretari, ad hunc modum: *ac si collega eius maluisset, non nimium satagens, nihil amplius tentare;* vel ita: *non nimium satagere ac nihil amplius tentare maluisset:* dein νῦν δὲ, v. 8. vertere *at contra*, vt in aliis locis quam plurimis. Quin et notandum, quod male hic στιγμὴ τελεία post νόμον posita est: quum suspendat particula εἰ sententiam, et illi respondeat νῦν δὲ. *Steph.*

f Tollenda videtur praepositio ὑπὸ, quod orationis cursum impediat, atque adeo ἀνακόλυθον faciat. *Port.* Illam non agnouisse

καὶ εἰς ἔριν ἦλθεν, ὅσην ἄπω πρότερον. ὁ γὰρ ὡς ἐλευθέροις τε καὶ πολίταις ὁ ἀνὴρ διαλεγόμενος, οἳ τῶ θεῖναι τὸν νόμον ἢ λῦσαι κύριοι ἦσαν, ἀλλ' ὡς ἐν ἀτίμοις, ἢ ξένοις, ἢ μὴ βεβαίως ἔχουσι τὴν ἐλευθερίαν ἐξουσιάζων, πικρὰς καὶ ἀνυπομονήτους ἐποιήσατο κατηγορίας, τῶν τε χρεῶν τὰς ἀποκοπὰς αὐτοῖς ὀνειδίζων, καὶ τῶν ὑπάτων τὴν ἀπόστασιν προφέρων, ὅτε τὰ ἱερὰ σημεῖα ἁρπάσαντες ᾤχοντο ἐκ τῶ στρατοπέδω, φυγὴν ἐπιβαλόντες ἑαυτοῖς ἑκάστου· τάς τε ὅρκους ἀνακαλούμενος, οὓς ὤμοσαν τὰ ὅπλα ἃ περὶ τῆς γενομένης αὐτοῖς γῆς ἀναλαμβάνοντες, οἷς [h] κατ' αὐτῆς ἐκείνης ἐχρήσαντο. τοιγάρτοι θαυμαστὸν οὐδὲν ἔφησεν αὐτοὺς ποιεῖν, εἰ θεοὺς μὲν ἐπιορκήσαντες, ἡγεμόνας δὲ καταλιπόντες, πόλιν δ' ἔρημον εἶναι τὸ καθ' ἑαυτοὺς μέρος ἀφέντες, ἐπὶ δὲ πίστεως συγχύσει, καὶ νόμων ἀνατροπῇ, καὶ πολιτεύματος πατρίου φθορᾷ ποιησάμενοι τὴν κάθοδον, ἃ μετριάζουσιν, οὐδ[g]

χρηστὰς δύνανται πολίτας ἑαυτοὺς παρασχεῖν, ἀλλ' ἀεί τινος ὀρέγονται πλεονεξίας καὶ παρανομίας, τοτὲ μὲν ἀρχὰς ἐξεῖναι σφίσιν ἀξιοῦντες αὐτοὺς [i] ἐφ' ἑαυτῶν ἀποδεικνύναι, [k] καὶ τὰς αὐτὰς ἀνυπευθύνους ποιοῦντες καὶ παναγεῖς· τοτὲ δ' εἰς ἀγῶνας [l] ὑπὲρ τῶν αἰσχίστων καθιστάντες, οὓς αὐτοῖς δόξειε τῶν πατρικίων, [m] καὶ τὰ νόμιμα δικαστήρια, οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς [n] ἡ πόλις πρότερον ἔδωκε κρίνειν· μεταφέροντες ἐκ τῆς καθαρωτάτης φυλῆς ἐπὶ τὸν ῥυπαρώτατον ὄχλον· [o] τοτὲ δὲ νόμους

Per. Iul. quam ante, prorumperet: nam ille non, vt ad ingenuos et ciues Romanos, verba faciens, penes quos esset sanciendae vel abrogandae legis arbitrium, sed vt in viles, aut peregrinos, aut quos libertatem satis firmam non haberent, suam potestatem exercens, acerbis et minime ferendis verbis in eos est inuectus, nouas tabulas illis exprobrans, et defectionem a coss. factam obiiciens, quando, raptis signis sacrosanctis, ex castris abierunt se ipsi in * voluntariam fugam dantes; et in memoriam reuocans sacramentum, quo se obstrinxerant, arma pro patria suscipientes, quae in illam conuerterant. Quare dixit, nil mouit eos facere, si, quum periuri in deos fuissent, et duces deseruissent, patriamque, quantum in se fuisset, desolassent, et ad fidem turbandam, et leges euertendas, patriumque reipublicae statum corrumpendum in eam rediissent, se moderate non gerere[n]

rent, nec bonorum ciuium officium praestare possent; sed semper suis cupiditatibus obsequerentur, et plus aequo experterent, modo petentes, vt sibi liceat proprios magistratus de suo ordine, et eosdem nemini obnoxios et sacrosanctos creare; modo quoslibet patricios arbitratu suo in discrimen de rebus turpissimis adducentes, et legitima iudicia, quibus de capitali poena ciuium exsiliique mulcta maiores antehac decerni voluerint, a purissima ciuitatis parte ad sordidissimam turbam transferentes; modo

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

agnouisse videtur *Lapus*, qui vertit: *verum illo percurrente orationem superbam* etc.

* *Al.* in voluntarium exsilium.

g Περιγινομένης αὐτοῖς γῆς *Vat.*

h In *Ed. Steph.* κατὰ τῆς ἐκείνης. sed veriorem lectionem κατ' αὐτῆς ἐκείνης confirmat etiam *Lapi* versio: *quibus aduersus illam ipsam vsi erant. Sylb.*

i Rectius ἀφ' ἑαυτῶν, *ex seipsis*, i. e. *ex suo ipsorum corpore.* sic enim supra, in postulatione huius magistratus, dicit ἐξ ἡμῶν, p. 394. v. 14. et rursum ἐκ τῶν δημοτικῶν, p. 396. v. 15. [edit. Hudſ.] *Sylb.*

k Καὶ ταύτας *Vat.*

l Sequens ἀγώνων [quod vulgatae pone αἰσχίστων addunt,] meo iudicio rectius aberit. *Sylburg.* Ἐσχάτων pro αἰσχίστων legisse videtur *Gelen.* In *Cod. Vat.* ὑπὲρ αἰσχίστων κινδύνων.

m Κατὰ in *Cod. Vat.*

n Pro inclusis, e *Cod. Rom.* repositis, [inclusis nempe in edd. Sylburg. et Hudson. quae verba sunt ἡ πόλις πρότερον ἔδωκε κρίνειν] perperam in *Ed. Steph.* ὁ πάλιν ὡς πρότερον. *Lapus* videtur legisse: οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς ἡ πόλις, τὸ πρότερον ἐδόκει (vel potius εἰώθει) κρίνειν. sic enim locum vertit: *per quae ciuitas videbatur prius de morte deque exsilio iudicare. Sylb.* Ex scriptura *Stephanea* hanc lectionem exsculpsit *Portus*: ἐν οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς γιγνώσκεται, πάλιν ὤχ ὡς πρότερον· μεταφέροντες, *in quibus de capitali poena exsilioque cognoscitur, iterum contra pristinam consuetudinem a purissima* etc. Optime tamen, vt puto, in *Cod. Vat.* οἷς περὶ θανάτου καὶ φυγῆς ἡ πόλις πρότερον ἐχρῆτο, μεταφ.

o Τοτὲ pro ὁ τὲ (vt in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*) ex *Cod. Rom.* reposuit *Sylb.*

p Inclusa

εἰσφέροντες οἱ θῆτες καὶ ἀνέσιοι κατὰ τῶν εὐπατριδῶν τυραννικὰς καὶ ἀνοσίας, καὶ οὐδὲ τῷ προβεβλεῦσαι περὶ αὐτῶν ἐξουσίαν τῇ βουλῇ καταλείποντες, ἀλλ' ἀφαιρούμενοι καὶ ταύτην αὐτῆς τὴν τιμὴν, ἣν ἐκ τοῦ παντὸς εἶχεν ἀναμφίλεκτον χρόνου, βασιλευομένης [p] τε καὶ τυραννουμένης τῆς πόλεως. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια προσθεὶς, καὶ ἀδενὸς ὅτου πικροῦ πράγματος, ὅτου βλασφήμου ὀνόματος φεισάμενος, τελευτῶν ἐκεῖνον προσέθηκεν ἔτι τὸν λόγον, ἐφ' ᾧ μάλιστα ἡ πληθὺς ἠγανάκτησεν, ὅτι χρόνον οὐδένα παύσεται στασιάζουσα περὶ παντὸς χρήματος ἡ πόλις, ἀλλ' ἀεί τινα καινὴν ἐπὶ παλαιᾷ νοσήσει νόσον, ἕως ἂν ἡ τῶν δημάρχων ἐξουσία διαμένῃ· διδάσκων, ὅτι πράγματος παντὸς πολιτικοῦ καὶ κοινοῦ τὰς ἀρχὰς προσήκει σκοπεῖν, ὅπως εὐσεβεῖς ἔσονται καὶ δίκαιοι. [q] φιλεῖ γὰρ ἐκ μὲν τῶν ἀγαθῶν σπερμάτων [r] χρηστὰς καὶ εὐτυχεῖς γίνεσθαι τὰς καρπούς· ἐκ δὲ τῶν πονηρῶν, κακὰς καὶ ὀλεθρίους.

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

modo vero leges tyrannicas et nefarias ipsi homines mercenarii et extorres contra patricios ferentes, ne cognitione quidem earum patribus permissa, vt de illis senatusconsultum facerent, sed hoc quoque honore ipsis erepto, quem citra omnem controversiam semper ab vrbe condita, tum sub regibus, tum sub tyrannis habuerant. multisque aliis huiusmodi additis, et a nulla acerba contumelia nulloque maledicto sibi temperans, postremo illud etiam addidit, quo maxime plebs offensa est, nunquam in ciuitate causas multas dissidiorum defore, sed semper post veterem morbum eam aliquo nouo laboraturam, dum tribunitia potestas durarit; docens, omnium ciuilium ac publicarum rerum initia esse consideranda, operamque dandam, vt pia iustaque sint. Sic enim natura comparatum esse *dicebat*, vt ex bonis seminibus boni

p Inclusa (quae deerant in Ed. *Steph.*) agnoscunt *Codd. Vat. Rom.* atque *Lapi* versio. [Sunt nempe in edd. Sylb. et Hudsn. vncis inclusa haec tria verba τε καὶ τυραννουμένης.]

q Legitima constructio postulat φιλεῖν γὰρ ἔφησεν ἐκ μὲν etc. vel certe dicendum: φιλοῦσι γὰρ ἐκ μὲν τῶν ἀγαθῶν σπερμάτων χρηστοὶ καὶ εὐτυχεῖς γίγνεσθαι καιροὶ, ἐκ δὲ τῶν πονηρῶν κακοὶ καὶ ὀλέθριοι. *Portus.*

r χρηστὰς γίγνεσθαι καὶ εὐτυχεῖς *Vat.*

χεῖς γίνεσθαι τὰς καρπούς· ἐκ δὲ τῶν πονηρῶν, κακὰς καὶ ὀλεθρίους.

„Εἰ μὲν οὖν, ἔφη, ἦδ' ἡ ἀρχὴ μεθ' ὁμονοίας εἰσ- XLV.
ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ πάντων ἀγαθῷ παροῦσα σὺν οἰωνοῖς τε καὶ ὀτρείαις, πολλῶν ἂν ἡμῖν ἐγίνετο καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἰτία, [s] χαρίτων, ὁμοφροσύνης, εὐνομίας, ἐλπίδων χρηστῶν παρὰ τοῦ δαιμονίου, [t] μυρίων ἄλλων. νῦν δ' ἐπεὶ βία αὐτὴν εἰσήγαγε καὶ παρανομία, καὶ στάσις, καὶ πολέμου δέος ἐμφυλίου, καὶ πάντα τὰ ἔχθιστα ἐν ἀνθρώποις, τί οὖν ἔτι καὶ μέλλει [u] χρηστὸν ἔσεσθαι, ἢ σωτήριον, τοιαύτας λαβούσης τὰς ἀρχάς; ὥστε [x] περίεστιν ἡμῖν ἴασιν καὶ ἀλεξήματα τῶν ἀναβλαστανόντων [y] ἐξ

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

boni et felices fructus proueniant, ex malis mali et pernicioſi.

„Si igitur (inquiebat) hic magistratus pro communi omnium bono per concordiam bonis fausti sique auibus et salua religione in rempublicam introductus fuisset, multorum et magnorum bonorum caussa nobis fuisset, gratiae, concordiae, bonarum legum, bonae spei a numine, et sexcentorum aliorum: nunc vero quoniam violentia, iniquitas, seditio, et belli intestini metus, et caetera, quae hominibus sunt maxime abominanda, eum inuexerunt, quid boni salutarisue amplius ab eo, qui talia habuerit initia, sperandum est? Itaque superuacaneum est nobis, curationem et remedia malorum inde pullulantium quaerere, quaecunque ibi suam sententia clausulam haberet. *Steph.*

s Distinctionem ante χαρίτων agnoscit etiam *Lapi* versio. quamquam vel haec ipsa vox, vel praecedens ἀγαθῶν, sine vllo sensus detrimento, abesse posse mihi quidem videtur; vt etiam *Gelenius* eam praeteriit. *Sylb.*

t Μυρίων ἄλλων. νῦν δὲ ἐπεὶ] Quum praecedant εἰ μὲν οὖν ἦδε ἡ ἀρχὴ, et sequantur haec, quae velut ἀνταπόδοσις sunt, νῦν δὲ ἐπεὶ βία αὐτὴν εἰσήγαγε καὶ παρανομία, etc. perperam ita interpungitur post ἄλλων, ac si

u χρηστὸν ἐξ αὐτῆς ἔσεσθαι *Dionysium* scripsisse suspicatur *Steph.* χρηστὸν ἔσεσθαι ποτὲ ἢ σωτ. *Vat.*

x *Gelenius* περίεστιν accipit pro περίεργόν ἐστιν. sed forsan negatiue legendum ὐ περίεστιν. *Sylb.* Videntur (inquit *Steph.*) interpretes male reddere περίεστι, *superuacancum est.* tanquam neget hic faciendum, quod contra facere suadet; vt doceo in quodam meorum *Schediasmatum.*

y Ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῆς κακῶν *Vat.*

αὐτῆς κακῶν ζητεῖν, ὁπόσα εἰς ἀνθρώπινον πίπτει λογισμὸν, μενάσης ἔτι τῆς πονηρᾶς ῥίζης. ἀ γὰρ ἔσαι πέρας, ἀδ' ἀπαλλαγὴ τῶν δαιμονίων χόλων, ἕως ἂν ἥδ' ἡ Βάσκανος ἐριννὺς καὶ [z] Φαγέδαινα ἐγκαθημένη πάντα σήπῃ καὶ διαφθείρῃ τὰ καλά. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἕτερος ἔσαι λόγος καὶ καιρὸς ἐπιτηδειότερος· νῦν δ' ἐπὶ τὰ παρόντα εὖ τίθεσθαι χρὴ, πᾶσαν εἰρωνείαν ἀφεὶς, τάδε ὑμῖν λέγω· ἔτε ὅδε ὁ νόμος, ἔτ' ἄλλος ἀδεὶς, ὃν ἀχ ἡ βελὴ προβελεύσει, κύριος ἐπὶ τῆς ἐμῆς ὑπατείας γενήσεται, ἀλλὰ καὶ λόγοις ἀγωνιῶμαι περὶ τῆς ἀριστοκρατίας, κἂν εἰς τὰ ἔργα δέῃ χωρεῖν, [a] ἀδ' ἐν τούτῳ τῶν ἐναντιωμένων λελείψομαι· καὶ εἰ μὴ πρότερον ἔγνωτε, ὅσην ἰσχὺν ἔχει τὸ τῶν ὑπάτων κράτος, ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς μαθήσεσθε.„

"Ἀππιος μὲν [b] δὴ" ταῦτα εἶπεν. ἐκ δὲ τῶν δημάρχων ὁ πρεσβύτατος καὶ πλείστε ἀξιώματος τυγχάνων,

XLVI. quaecunque poteſt excogitare humana ratio, peſſima radice adhuc manente. Nullus enim diuinae irae finis erit, nec ea vnquam liberabimur, donec iſta inuida Furia et Phagedaena *in ciuitate* commorans omnia honeſta putrefaciet et corrumpet. Sed de his alias dicetur opportunius. nunc vero quoniam praeſenti rerum ſtatui recte eſt conſulendum, omni diſſimulatione omiſſa haec vobis dicam; nec iſta lex, nec vlla alia, de qua ſenatus ante non cognorit atque ſuum conſultum fecerit, me conſule rata fiet: ſed et dictis optimates defendam, et factis (ſi opus fuerit) nulla in re aduerſariis cedam. Et ſi ante ignoraſtis, quanta eſſet conſularis imperii poteſtas, me conſule diſcetis.„

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

Appius igitur tunc ita eſt loquutus. Poſt eum C. Lectorius, tribunorum natu et dignitate maximus, vir bello

Vat. ſcil. ἐξ αὐτῆς τῆς δημάρχων ἐξουσίας, vt placuit etiam *Sylburgio.*

z Vide *Annott.*

a Forſan rectius ἀδὲν τῶν τούτοις ἐναντιωμένων λελείψομαι. *Lapus* omiſit genitiuum τούτων, vt ſatis declarat verſio: *nihil relinquam aduerſantibus. Sylb.* In *Cod. Vat.* ἀδὲν τούτοις τῶν ἐναντ.

b Deeſt *Vat.*

Γάϊος [c] Λεκτώριος, ἀνὴρ ἔν τε τοῖς πολέμοις ἐγνωσμένος εἶναι ψυχὴν ἀ κακὸς, καὶ τὰ πολιτικὰ πράττειν ἐκ ἀδύνατος, ἀνίσαται πρὸς ταῦτα ἀπολογησόμενος· καὶ διῆλθε πολὺν ὑπὲρ τᾶ δήμε λόγον, ἀπὸ τῶν ἄνωθεν ἀρξάμενος· „ὡς πολλὰς μὲν καὶ χαλεπὰς [d] ςρατείας οἱ βλασφημέμενοι πρὸς [e] αὐτᾶ πένητες ἐςρατεύσαντο, ἀ μόνον ἐπὶ τῶν βασιλέων, [f] ὅτε τὴν ἀνάγκην ἄν τις ἠτιάσατο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἐκβολὴν ἐλευθερίαν κτώμενοι τῇ πατρίδι καὶ ἡγεμονίαν· ἀμοιβὴν δ' ἀδεμίαν ἐκομίσαντο παρὰ τῶν πατρικίων, ἀδ' ἀπέλαυσαν ἀδενὸς τῶν κοινῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ὡς πολέμῳ ἁλόντες ἀφηρέθησαν [g] πρὸς αὐτῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἀνασώσασθαι βελόμενοι, καταλιπεῖν ἠναγκάσθησαν τὴν πατρίδα πόθῳ γῆς ἑτέρας, ἐν ᾗ τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι αὐτοῖς ἐλευθέροις ἔσιν ὑπάρξει· καὶ ἔτε βιασάμενοι τὴν βελὴν, ἔτε πολέμῳ προσαναγκάσαντες, [h] εὗραντο τὴν ἐπὶ τὰ σφέτερα

bello ſpectatae fortitudinis, et ad ciuilia negotia tractanda idoneus, ad haec reſponſurus ſurrexit, et altius rem repetens, multa pro plebe dixit: „inopes, quos maledictis conſul infectatus fuerat, ad multas et graues expeditiones profectos eſſe, non ſolum ſub regibus (quod neceſſitati fortaſſe adſcribi poſſet) ſed etiam poſt illos exactos, dum libertatem imperiumque patriae parant; nullam tamen a patriciis remunerationem accepiſſe, nec vllius communis boni participes factos fuiſſe, ſed tanquam mancipia libertate etiam ab illis exutos fuiſſe; quam dum vellent recuperare, coactos fuiſſe patriam aliarum ſedium deſiderio relinquere, vbi ipſi, qui erant ingenui, contumelias non paterentur: nec vlla vi ſenatui facta, nec armis illo coacto domum rediiſſe, ſed ei roganti ac oranti, vt

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

c Λαικλώριος *Vat.*

d Στρατιὰς] Magis proprie ςρατείας, vt in *Codd. Rom.* et *Vat.*

e Αὐτᾶ agnoſcit etiam *Lapi* verſio. quod vt *Glareano* ſuſpectum fuit, ita ego quoque non inepte legi poſſe exiſtimarim, πρὸς Ἄππιε. excuſari tamen et

f Ὅτε τὴν ἀνάγκην ἄν τις *Vat.* vulgatis deeſt ἄν.

g Ὑπ' αὐτῶν *Vat.*

h Εὗραντο pro vulg. ἔραντο ſubſtitui e *Cod. Rom. Sylb.* Ἀραντο retinendum cenſet *Portus:*

relatiuum aliquo modo poteſt. *Sylb.*

κάθοδον, ἀξιώσῃ τε καὶ δεομένῃ τὰ ἐκλειφθέντα [i] ἀπολαβεῖν εἴξαντες. τάς τε ὅρκους διεξήει, καὶ τὰς συνθήκας τὰς ἐπὶ τῇ καθόδῳ γενομένας ἀνεκαλεῖτο· ἐν αἷς ἦν ἀμνηστία μὲν [k] τὸ″ πρῶτον πάντων, ἔπειτα ἐξουσία τοῖς πένησιν ἀρχὰς ἀποδεικνύναι, τιμωρὸς μὲν ἐσομένας σφίσιν αὐτοῖς, τοῖς δὲ κατισχύειν βουλομένοις, ἀντιπάλους.„ διεξελθὼν δὲ ταῦτα, τὰς νόμους ἐπεδείκνυτο, ἃς ὁ δῆμος ἐπεκύρωσεν ἐ πρὸ πολλοῦ, [l] τόν τε περὶ τῶν δικαστηρίων τῆς μεταγωγῆς, [m] ὡς ἔδωκεν ἡ βουλὴ τῷ δήμῳ τὴν ἐξουσίαν κρίνειν, ἃς ἂν αὐτοῖς δόξειε τῶν πατρικίων, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ψηφοφορίας, ὡς οὐκ [n] ἔτι τὴν λοχῖτιν [o] ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὴν κυριάτιν ἐποίει τῶν ψήφων κυρίαν.

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

vt res suas *in vrbe* relictas reciperent, cessisse. Et iusiurandum commemorauit, et leges reditus *omnibus* in memoriam reuocauit: in quibus erat primum obliuio iniuriarum omnium, deinde pauperibus data potestas creandi magistratus, qui ipsis opem ferrent, et vim afferre volentibus aduersarentur.„ His autem commemoratis, leges ostendit *ac recitauit*, quas plebs non multo ante tulerat, alteram de iudiciis *ad plebem* translatis, vt scilicet senatus potestatem plebi dedisset iudicandi, quoscunque de patriciis vellet; alteram de suffragiis ferendis, vt *idem senatus* non amplius penes centuriata, sed penes curiata comitia suffragia esse voluerit.

Hac

quod ἄρασθαι τὴν κάθοδον significet *reditum suscipere, redire.* In *Cod. Vat.* εὕροντο. quod *Sylburgii* coniecturam firmat.

i Ἀπολαβεῖν *Vat.* vulg. ἀναλαβεῖν.

k Non agnouit *Vat.*

l Ita *Codd. Rom.* et *Vat.* In *Ed. Steph.* τῶν τε, itidemque mox (v. 11.) καὶ τῶν: errore manifesto. *Sylb.*

m Mallem ᾧ, *sc.* νόμῳ: vel δι' ὅ, *qua lege.* sic paullo infra ᾧ οὐκ εἶχε. *Portus.*

n Pro ἔτι in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* εἶχε. quam lectionem (inquit *Portus*) si sequaris, εἶχε ad praecedens βουλὴ referendum est, vertendumque: *et quod* (senatus) *non haberet comitia centuriata, sed comitia curiata suffragiorum dominam faceret.* Vtrumque (ἔτι et εἶχε) agnouit *Lapi* versio: *non amplius secundum ordines habuerit.* verum εἶχε *Sylburgio* nequaquam ferendum visum est. Optime tamen hoc modo legendum

Διεξελθὼν δὲ τὸν ὑπὲρ τῶ δήμω λόγον, ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸν Ἄππιον· „Ἔπειτα σὺ τολμᾷς, εἶπε, λοιδορεῖσθαι τούτοις, δι' ὃς μεγάλη μὲν ἐκ μικρᾶς, ἐπιφανὴς δ' ἐξ ἀδόξου γέγονεν ἡ πόλις; καὶ σασιασὰς ἑτέρους ἀποκαλεῖς, καὶ φυγαδικήν τινα τύχην ὀνειδίζεις, ὥσπερ ἐχ ἁπάντων ἔτι τούτων μεμνημένων [p] τὸ καθ' ὑμᾶς, ὅτι σασιάσαντες οἱ σοὶ πρόγονοι πρὸς τοὺς ἐν τέλει, καὶ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καταλιπόντες, [q] ἐνθάδ' ἱδρύνθησαν ἱκέται; εἰ μὴ ἄρα ὑμεῖς μὲν ἐκλιπόντες τὴν ἑαυτῶν πατρίδα πόθῳ τῆς ἐλευθερίας, καλὸν ἔργον ἐπράτετε· Ῥωμαῖοι δὲ τὰ ὅμοια ὑμῖν δεδρακότες, ἀ καλόν· τολμᾷς δὲ καὶ τὴν τῶν δημάρχων ἐξουσίαν, ὡς ἐπὶ κακῷ παρελθυθεῖαν εἰς τὴν πόλιν, λοιδορεῖν; καὶ πείθεις [r] τούτους καταλῦσαι τὴν τῶν πενήτων ἐπικουρίαν τὴν ἱερὰν καὶ ἀκίνητον καὶ μεγάλαις ἀσφαλισμένην ἐκ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀνάγκαις, ὦ μισοδημότατε καὶ τυραννικώτατε; καὶ ἐδὲ τοῦτ' ἄρα ἐδυ-

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

Hac autem oratione pro plebe habita, conuersus ad Appium: „Et tu (inquit) his conuicium facere audes, quorum opera magna ex parua, illustris ex obscura ciuitas est facta? et alios vocas seditiosos, et exsilii fortunam ipsis exprobras; quasi omnes isti non meminerint adhuc id, quod aetate nostra accidit, tuos maiores a primoribus dissidentes sua patria deserta huc venisse supplices? nisi forte vos quidem, vestra patria libertatis desiderio relicta, praeclarum facinus fecistis, Romani vero, qui idem fecerunt, turpe. Audes etiam tribunitiam potestatem vituperare, vt in reipublicae perniciem in vrbem inuectam? et o plebis infensissime hostis, et maxime tyrannici ingenii homo, his suades, vt tollant pauperum auxilium sacrosanctum ac inuiolabile, et magnis necessitatis vinculis, tum a diis, tum ab hominibus confirmatum? Et ne hoc quidem animadvertere

gendum esse censet *Port.* ὃς ἐκ ἔτι, vt ὃς ad νόμος respiciat: hoc sensu: *quae lex non amplius centuriata comitia, sed curiata suffragiorum dominam faciebat.*

o Ἐξουσίαν *Vat.*

p τῶν καθ' ἡμᾶς *Vat.* Τὸ καθ' ὑμᾶς, *id quod apud vos accidit,* malit *Portus.*

q Ἐνθάδ' ἱδρύθησαν *Vat.* vulgo ἔνθα ἱδρ.

r Τουτουὶ *Vat.*

νήθης μαθεῖν, ὅτι τῇ τε βελῇ καὶ τῇ σεαυτοῦ ἀρχῇ ταῦτα λέγων [s] λοιδορεῖς; καὶ γὰρ ἡ βελὴ διανασᾶσα "πᾶσα" πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὧν ἀκέτι τὰς ὑπερηφανίας καὶ τὰς ὕβρεις ὑποφέρειν ἠξίου, τὸ τῶν ὑπάτων ἀρχεῖον κατεσήσατο, καὶ, πρὶν ἐκείνους ἐξελάσαι τῆς πόλεως, ἑτέρους ἐποίησε τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας κυρίους. ὥστε ἃ περὶ τῆς δημαρχίας λέγεις, ὡς ἐπὶ κακῷ παρεληλυθυίας, ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ δικοστασίας ἔλαβε, ταῦτα καὶ κατὰ τῆς ὑπατείας λέγεις. οὐδὲ γὰρ ἐκείνην ἄλλη τις εἰσήγαγε πρόφασις, ἀλλ' ἡ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν πατρικίων στάσις. ἀλλὰ τί ταῦτά σοι διαλέγομαι, ὡς χρηστῷ καὶ μετρίῳ πολίτῃ, ὃν ἅπαντες ἴσασιν ὅτι σκαιὸν ὄντα διὰ γένος, καὶ πικρὸν, καὶ μισόδημον, καὶ τὸ θηριῶδες ὑπὸ φύσεως οὐδέποτε ἐξημερῶσαι δυνάμενον; ἀλλ' ἔχ ὁμόσε χωρῶ σοι, τὰ ἔργα ἐπίπροσθεν ποιησάμενος τῶν λόγων, καὶ δείκνυμι, ὅσην ἰσχὺν ὁ δῆμος ἔχων λέληθέ σε, ὃν οὐκ ἠσχύνθης ἀνέσιον καὶ ῥυπαρὸν καλῶν· [u] καὶ ὅσην ἥδε ἡ ἀρχὴ δύναμιν, ἣν σε ὁ νόμος [x] ἐκτρέπεσθαι καὶ εἴκειν

5 10 15

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

vertere potuisti, te haec dicentem conuiciari et senatui et tuo ipsius magistratui? nam quum totus senatus, facto dissidio, in reges conspirasset, quorum superbiam et contumelias diutius pati nolebat, consulum magistratum constituit, et, antequam illos ex vrbe pelleret, aliis regiam potestatem tradidit. Itaque quod de plebis tribunatu, vt in perniciem reipublicae in vrbem recepto, dicis, quod discordia natus sit, idem quoque in consulatum dicis. nam ne ille quidem aliunde est ortus, quam ex dissidio patriciorum a regibus facto. Sed cur ego de his tecum loquor, quasi cum bono ac moderato ciue: quem omnes isti sciunt natura saeuum, acerbum, et plebi infestum, et innatam feritatem nullo modo mansuefacere posse? Quin potius, omissis verbis, te factis aggredior, et ostendo tibi, quantam vim plebs habeat tibi nondum notam, quam non te puduit extorrem atque sordidam vocare; et quanta sit huius magistratus potestas, quem venerari et cui

s Λοιδορῇ *Vat.*

t Non agnoscit *Vat.*

u Καὶ ὅσον ἥδε ἡ ἀρχὴ δυνα- μένη, σε ὁ νόμος *Vat.*

x Potius ἐντρέπεσθαι. hinc ἐντροπὴ, *reuerentia.* nisi forte ἐκτρέπεσθαι

ἀναγκάζει; παρεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ἅπασαν εἰρωνείαν, ἔργα ἄρξομαι."

Ταῦτ' εἰπὼν, ὅρκον, ὅσπερ μέγιστος αὐτοῖς ἦν, διομοσάμενος, ἢ τὸν νόμον ἐπικυρώσειν, ἢ τῆς ζῆν [y] μεθήσεσθαι, σιωπῆς γενομένης ἐκ τοῦ πλήθους, καὶ ἐναγωνίᾳ προσδοκίας, ἐφ' ᾧ μέλλει δρᾶν, ἐκέλευσε μεταχωρεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τὸν Ἄππιον. ὡς δ' οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ τοὺς ῥαβδούχους παρασησάμενος, [z] καὶ τὸν ὄχλον, ὃν ἦγε παρασκευασάμενος οἴκοθεν, ἀπεμάχετο μὴ παραχωρῆσαι τῆς ἀγορᾶς, σιωπὴν ὑποκηρυξάμενος ὁ Λεκ]ώριος ἀνεῖπεν, ὅτι τὸν ὕπατον εἰς φυλακὴν κελεύουσιν οἱ δήμαρχοι ἄγεσθαι. καὶ ὁ μὲν ὑπηρέτης κελευσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ προσῆγεν, ὡς τοῦ σώματος ἐπιληψόμενος. τῶν δὲ ῥαβδούχων ὁ πρῶτος ἐπιτυχὼν, παίων αὐτὸν ἀπήλασε. κραυγῆς δ' ἐκ τῶν παρόντων γενομένης μεγάλης καὶ ἀγανακτήσεως, ἔτι αὐτὸς ὁ [a] Λεκ]ώριος παρακελευ-

5 10 15

XLVIII.

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

cui cedere te cogunt? Ergo et ipse, omni dissimulatione omissa, rem aggrediar.

Haec loquutus, et iureiurando (quod apud illos maximum erat) iurato, aut se perlaturum legem, aut se vita excessurum, silentio ab omnibus facto, omnibusque in id certamen intentis, ac anxio animo exspectantibus, quidnam ille facturus esset, iussit Appius ex concione excedere. Quo non parente, sed stipante se lictoribus, omnique alia turba, quam domo *ad hoc ipsum* paratam adduxerat, et repugnante, ne foro decederet, Lectorius per praeconem silentio imperato pronunciauit, tribunorum collegium iubere consulem in carcerem duci. ac mox apparitor ab eo iussus eum apprehensurus accessit; at proximus lictor eum pulsatum repulit. Magno autem clamore ab iis, qui aderant, sublato, ipse Lectorius, adhortatus plebem, vt sibi opem

τρέπεσθαι pro ἐντρέπεσθαι positum esse dicas. *Portus.*

y Μεθήσεσθαι *Vat.* quo modo legendum esse coniecerat *Sylb.* vulg. μεταθήσεσθαι.

z Καὶ τὸν ὄχλον, ὃν ἦγε, παρεσκευασμένος *Vat.* vulgatae pone ὄχλον addunt vocabulum ex eo perperam iterato natum, ὅλον.

a Λαιτώριος (vt et mox infra p. 1874. v. 16.) in *Cod. Vat.* at supra p. 1869. v. 1. Λαικ]ώριος.

b Ἠρξατο

σάμενος τοῖς ὄχλοις ἀμύνειν· καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄππιον σῖφος ἔχοντες νέων πολὺ καὶ καρτερὸν, ὑφίσανται. καὶ μετὰ τᾶτο λόγοι τε ἀσχήμονες ἐγένοντο εἰς ἀλλήλους, καὶ καταβοαὶ, καὶ σωμάτων ὠθισμοί· καὶ τελευτῶσα εἰς χεῖρας ἀπέσκηψεν ἡ ἔρις, καὶ εἰς λίθων [b] ἤρξαντο προβαίνειν βολάς. ἐπέσχε δὲ ταῦτα, καὶ τᾷ μὴ προσωτέρω χωρῆσαι τὰ δεινὰ [c] Κοΐντιος, ἄτερος τῶν ὑπάτων, αἴτιος ἐγένετο, δεόμενός τε ἁπάντων καὶ λιπαρῶν σὺν τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἐκ τᾶ συνεδρίᾳ, καὶ εἰς μέσας τὰς ἀψιμαχᾶντας ὠθέμενος. ἦν δὲ καὶ τῆς ἡμέρας τὸ λειπόμενον βραχὺ μέρος· ὥς' ἀκέσιοι ἀπ' ἀλλήλων διελύθησαν. ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις αἵ τ' ἀρχαὶ ἀλλήλαις ἐνεκάλεν· ὁ μὲν ὕπατος τοῖς δημάρχοις, ὅτι καταλύειν αὐτᾷ τὴν ἀρχὴν ἠξίουν, ἐς τὸ δεσμωτήριον τὸν ὕπατον ἀπάγειν κελεύσαντες· τῷ δὲ ὑπάτῳ οἱ δήμαρχοι, ὡς ἐμβεβληκότι πληγὰς σώμασιν [d] ἱεροῖς, καθωσιωμένοις ὑπὸ τᾶ νόμω· καὶ ὁ Λεκ]ώριος τὰ ἴχνη τῶν πληγῶν εἶχεν ἐπὶ τῆς ὄψεως ἔτι φανερά· ἥ τε πόλις ὅλη διοιδᾶσα καὶ ἀγριαινομένη διεισήκει.

Per. Iul. opem ferret, ad eum iuit: at Appius cum ingenti ac valido iuuenum globo se ei opposuit. Deinde foedae inter eos altercationes, et vociferationes, et corporum protrusiones sunt secutae: et postremo rixa ad manus prorupit, et ad lapidum iactus ventum est. Sed Quintius, alter consul, haec repressit, et, ne malum vlterius progrederetur, effecit, cum senioribus senatoribus omnes rogando et orando, et in mediam pugnantium turbam se coniiciendo. Ipsum quoque diei reliquum spatium breue erat: itaque inuiti diremti sunt. Insequutis diebus magistratus se inuicem accusabant: consul tribunos, quod suum magistratum abrogare voluissent, consulem in carcerem abduci iubentes; tribuni consulem, quod plagas ingessisset iis, quorum corpora lex sacra et sancta esse iubet. et Lectorius manifestas sugillationis notas in facie adhuc habebat; et tota ciuitas dissensionibus et dissidiis efferata erat. Plebs

4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

b Ἤρξατο *Vat.*
c Κοίντος *Vat.* vt et paullo post p. 1875. v. 6. et v. 10.
d Ἱεροῖς καὶ καθωσιωμένοις *Vat.*
e Deest

ἔπειτα ὁ μὲν δῆμος ἐφρούρει τὸ Καπιτώλιον ἅμα τοῖς δημάρχοις, ἔτε ἡμέρας, ἔτε νυκ]ὸς ἐκλείπων [e] αὐτᾷ τὴν φυλακήν. ἡ δὲ βουλὴ συνιᾶσα, πολλὴν καὶ ἐπίπονον ἐποιεῖτο ζήτησιν, ὅπως χρὴ παῦσαι τὴν δίχοστασίαν, τᾷ τε κινδύνῳ τὸ μέγεθος ἐνθυμουμένη, καὶ ὅτι [f] οὐδὲ τοῖς ὑπάτοις τὰ αὐτὰ παρεισήκει φρονεῖν. ὁ μὲν γὰρ Κοΐντιος εἴκειν τῷ δήμῳ τὰ μέτρια ἠξίου, ὁ δ' Ἄππιος μέχρι θανάτου ἀντεῖχεν.

Ὡς δ' οὐδὲν ἐγίνετο πέρας, χωρὶς ἑκάστου ἀπολαμβάνων ὁ Κοΐντιος, τούς τε δημάρχους, καὶ τὸν Ἄππιον, ἐδεῖτο καὶ ἐλιπάρει, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων ἀναγκαιότερα ἡγεῖσθαι ἠξίου. ὁρῶν δὲ τοὺς μὲν ἤδη [g] πεπειροτέρους γεγονότας, τὸν δὲ συνάρχοντα ἐπὶ τῆς αὐτῆς αὐθαδείας μένοντα, πείθει τοὺς ἀμφὶ Λεκ]ώριον, ὑπὲρ ἁπάντων [h] τῶν τ' ἰδίων ἐγκλημάτων καὶ τῶν δημοσίων, τὴν βουλὴν ποιῆσαι κυρίαν. ἐπεὶ δὲ τᾶτο διεπράξατο, συνεκάλει τὴν

XLIX.

Plebs deinde cum tribunis Capitolium occupauit, diurnis nocturnisque id seruans excubiis. Quod vbi senatus cognouit, magna cura quaerebat modum, quo sedaretur haec seditio, sollicitus, tum propter periculi magnitudinem, tum propter consulum dissensionem. Quintius enim plebi non iniqua petenti cedendum censebat; Appius vero ei resistebat, et mori, quam cedere, malebat.

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

Quumque nullus contentionis fieret finis, Quintius seorsum tribunos, seorsum Appium orabat atque obsecrabat; et, vt priuatis commodis publica anteponerent, postulabat. animadvertens autem, illos iam mitiores factos, collegam vero in sua peruicacia perseuerare, persuasit Lectorio eiusque collegis, vt omnium priuatorum publicorumque criminum cognitionem arbitrio senatus permitterent. Hoc autem impetrato, senatum

conuo-

e Deest *Vat.*
f Οὐδὲ τοῖς ὑπάτοις *Vat.* et *Lapi Cod.* pro primo voc. vulgatae dant οὐδέν.
g Ita in *Rom. Vat.* et *Lapi Cod.* In *Ed. Steph.* ἐμπειροτέρους.
h Τῶν τε ἰδίων *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* vulgatis enim particula copulans deest.

quam lectionem *Gelenius* periphrasi adiuuerat, *experientia sapientiores factos.*

βελὴν, καὶ τὰς δημάρχας πολλὰ ἐπαινέσας, καὶ τῶ συνάρχοντος δεηθεὶς, μὴ ἀντιπράττειν [i] τῇ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως, ἐκάλει τὰς εἰωθότας ἀποφαίνεσθαι γνώμας. πρῶτος δὲ κληθεὶς Πόπλιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας γνώμην ἀπεφήνατο τήνδε· ὅσα μὲν ἀλλήλοις ἐγκαλῶσιν οἵ τε δήμαρχοι καὶ ὁ ὕπατος, ὑπὲρ ὧν ἔπαθον, ἢ ἔδρασαν ἐν τῇ ταραχῇ, ἐπειδὴ ἐκ ἐξ ἐπιβουλῆς, ἀλλ' οἰκείας [k] πλεονεξίας [l] ἕνεκα εἰς αὐτὰ κατέσηναν, ἀλλ' [m] ὑπὲρ τῆς εἰς τὰ κοινὰ φιλοτιμίας, ἀφεῖσθαι δημοσίᾳ, καὶ μηδεμίαν ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι δίκην· περὶ δὲ τῶ νόμω, ἐπειδὴ ὁ ὕπατος Ἄππιος ἐκ ἐᾷ νόμον ἀπροβούλευτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκφέρειν, προβουλεῦσαι περὶ τούτω τὸ συνέδριον· τὰς δὲ δημάρχας ἅμα τοῖς ὑπάτοις ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς τε ὁμονοίας τῶν πολιτῶν, ὅταν ἡ ψῆφος περὶ αὐτῶ διαφέρηται, καὶ τῆς εὐκοσμίας. ἐπαινεσάντων δὲ

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285.

conuocauit, et tribunis multum laudatis, et rogato collega, ne publicae saluti aduersaretur, vocauit eos, qui suam sententiam dicere solebant. Et P. Valerius Poplicola primus rogatus, hanc dixit sententiam: omnia crimina, quae sibi inuicem obiiciebant tribuni et consules, omnes iniurias in tumultu et illatas et acceptas, quod non dolo malo, nec priuatae vtilitatis caussa eo ventum esset, sed per ambitiosam contentionem de republica publice remittendas, nec in vllum iudicium vocandas dixit. Quod vero ad legem attineret, quoniam Appius consul non patiebatur, eam sine senatusconsulto in concione promulgari, de ea ad senatum referendum, atque senatusconsultum faciendum censebat. Caeterum, tribunis vna cum coss. operam dandam, vt concors esset ciuitas, et decorum ac ordo seruaretur in suffragiis ferendis. Hac

i Optime in *Cod. Vat.* τῇ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως. quod *Gelenio, Sylburgio* atque *Porto* placuisse video. nam vulgatae dant τὰ σωτήρια.

k Apud *Suidam*: παρὰ δὲ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ, πλεονεξία ἡ νίκη. Forsan hunc locum respexerit.

l In *Cod. Vat.* ἔνεκεν.

m Pro ὑπὲρ non inepte, meo quidem iudicio, reposuerimus ὑπὸ, vt infra alicubi: pro qua praepositione in praecedentibus membris vsurpata ἐξ et ἕνεκα. *Sylb.*

n Κόϊντος

τὴν γνώμην ἁπάντων, εὐθὺς ἀνέδωκε τὴν ὑπὲρ τῶ νόμω ψῆφον ὁ [n] Κοΐντιος τῷ συνεδρίῳ, καὶ πολλὰ μὲν Ἄππίω κατηγορήσαντος, πολλὰ δὲ τῶν δημάρχων ἀντιλεξάντων, ἐνίκα παρὰ πολλὰς ψήφους ἡ τὸν νόμον εἰσφέρειν ἀξιῶσα γνώμη. ἐπικυρωθέντος δὲ τῶ προβουλεύματος, αἵ τ' ἴδιαι τῶν ἀρχόντων διαφοραὶ διελύθησαν, καὶ ὁ δῆμος, ἀγαπητῶς δεξάμενος τὸ συγχώρημα τῆς βουλῆς, ἐπεψήφισε τὸν νόμον. ἀπ' ἐκείνω τῶ χρόνω τὰ τῶν δημάρχων καὶ ἀγορανόμων ἀρχαιρέσια μέχρι τῶ καθ' ἡμᾶς χρόνω, δίχα οἰωνῶν τε καὶ τῆς ἄλλης ὀτῇείας ἀπάσης, αἱ φυλετικαὶ ψηφηφορῶσιν ἐκκλησίαι. αὕτη λύσις ἐγένετο τῆς τότε κατασχούσης ταραχῆς τὴν πόλιν.

L. Καὶ μετ' ὀλίγον στρατιὰς ἐδόκει Ῥωμαίοις καταγράφειν, καὶ τοὺς ὑπάτους ἐκπέμπειν ἀμφοτέρους ἐπί τ' Αἰκανοὺς καὶ Οὐολούσκους. δυνάμεις γὰρ [o] ἐξ ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν μεγάλας ἐξεληλυθέναι ἠγγέλλοντο, καὶ προνομεύειν τοὺς Ῥωμαίων συμμάχους. παρασκευασθεισῶν δὲ τῶν δυνάμεων σὺν τάχει, Κοΐντιος μὲν Αἰκανοῖς πο-

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat. V.C.* 283. *Var.* 285. *Lex de tributis comitiis.*

Hac sententia ab omnibus probata, confestim Quintius senatores misit in suffragia; et, post multam Appii dissuasionem, multis suffragiis vicit. Factoque senatusconsulto, et priuatae magistratuum discordiae diremtae sunt, et plebs, senatus concessum laeto animo accipiens, legem suo suffragio confirmauit. Ex illo tempore vsque ad nostram aetatem tribunorum atque aedilium creandorum comitia, sine auspiciis et omni alia religione, suffragio tribuum peraguntur. Atque hic fuit illius seditionis in vrbe tunc excitatae finis.

Paullo post Romanis placuit exercitus conscribere, et vtrumque consulem contra Aequos et Volscos emittere. erant enim, qui nunciabant, magnas vtriusque gentis copias egressas esse, et agros sociorum populi Romani populari. Exercitibus igitur celeriter paratis, consules prouincias sortiti sunt, et Quintio bellum

n Κόϊντος *Vat.* vt supra aliquoties, et mox infra.

o Ἐφ' ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν ἐξεληλυθέναι ἠγγέλλοντο μεγάλοι *Vat.*

p Εἰς

λεμήσων ὤχετο, Ἄππιος δὲ Οὐολύσκοις, κλήρῳ διαλαχόντες τὰς ἀρχάς. συνέβη δὲ τῶν ὑπάτων ἑκατέρῳ τὰ εἰκότα πάσχειν· ἡ μὲν γὰρ τῷ Κοϊντίῳ προσνεμηθεῖσα στρατιὰ, τὴν ἐπιείκειάν τε καὶ μετριότητα τῆ ἀνδρὸς ἀσπαζομένη, πρόθυμος ἦν [p] εἰς ἅπαντα τὰ ἐπιτατ]όμενα, καὶ τὰ πλεῖστα αὐτοκέλευστος ὑφίστατο κινδυνεύματα, δόξαν τῷ ἡγεμόνι καὶ τιμὴν πρᾶτ]ουσα· καὶ διεξῆλθε πολλὴν τῆς Αἰκανῶν χώρας λεηλατοῦσα, ὁ τολμώντων εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τῶν πολεμίων· ἐξ ἧς λάφυρα πολλὰ καὶ ὠφελείας μεγάλας ἐκ]ήσατο. χρόνον δ' ὀ πολὺν ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρίψασα, παρῆν εἰς τὴν πόλιν ἀπαθὴς κακῶν, λαμπρὸν ἐπὶ τοῖς ἔργοις [q] τὸν στρατηγὸν ἄγουσα. ἡ δὲ τῷ Ἀππίῳ συνεξελθοῦσα δύναμις, μίσει τῷ πρὸς αὐτὸν, πολλὰ ὑπερεῖδε τῶν πατρίων. τά τε γὰρ ἄλλα ἐθελοκακοῦσα ἐν ὅλῃ τῇ [r] στρατείᾳ, καὶ ὀλιγωρῆσα τοῦ ἡγεμόνος διετέλεσε, καὶ ἐπειδὴ μάχεσθαι ἔδει τῇ Οὐολύσκων στρατιᾷ, κατασταθεῖσα ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων εἰς τάξιν, ὀκ ἠξίωσε τοῖς πολεμίοις εἰς χεῖρας ἰέναι· ἀλλ' οἵ τε λοχαγοὶ καὶ οἱ πρόμαχοι αὐτῶν, οἱ μὲν τὰ σημεῖα [s] ῥίψαντες, οἱ δὲ τὴν τάξιν ἐγκαταλιπόντες, [t] ἔφευγον ἐπὶ τὸν χάρακα. καὶ εἰ μὴ θαυμάσαντες τὸ παράλογον τῆς φυγῆς αὐτῶν οἱ πολέμιοι, καὶ δείσαντες, μὴ ἐνέδρα τις ἦ, τῆς ἐπὶ πλεῖον διώξεως [u] ἀπετράποντο, τὸ πλεῖον ἂν μέρος τῶν Ῥωμαίων διέφθαρτο. ἐποίησν δὲ ταῦτα φθόνῳ τῷ ἡγεμόνος, ἵνα μὴ, καλὸν ἀγώνισμα ὁ ἀνὴρ διαπραξάμενος, θριάμβῳ τε καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπιλαμπρυνθῇ τιμαῖς. τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ τὰ μὲν ἐπιτιμῶντος αὐτοῖς τῷ ὑπάτῳ τῆς ἀδόξου φυγῆς, τὰ δὲ παρακαλοῦντος ἔργον αἴσχιστον ἀναλύσασθαι καλῷ ἀγῶνι, τὰ δ' ἀπειλοῦντος, εἰ μὴ σήσονται [x] παρὰ τὰ δεινὰ, χρήσεσθαι τοῖς νόμοις, ἀπειθείᾳ τε διεχρῶντο καὶ καταβοῇ, καὶ ἀπάγειν σφᾶς ἐκέλευον ἐκ τῆς πολεμίας, ὡς ἀδύνατοι ἔτι ὄντες ὑπὸ τραυμάτων ἀντέχειν.

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 ¾. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

bellum contra Aequos, Appio contra Volscos obtigit. Vtrique consuli res successit, vt succedere par fuit. Exercitus enim, qui Quintio datus fuerat, lenitatis eius ac aequitatis amore, promptus erat ad omnia imperata facienda, et plurima pericula sponte sua nullo iubente adibat, vt duci suo gloriam et honorem pararet: magnamque Aequorum agri partem praedabundus est peruagatus, hostibus cum ipso congredi non audentibus, vnde multa spolia magnamque praedam partam retulit. nec diu in hostico moratus, incolumis in vrbem rediit, cum duce rebus egregie gestis conspicuo. Qui vero Appii ductu ad bellum profecti sunt, odio, quo eum prosequebantur, multa patriae disciplinae praecepta neglexerunt. Nam et alias toto illius militiae tempore data opera ignauiter rem gesserunt, ducemque semper contemserunt; et quum pugnandum esset cum Volscorum copiis, a ducibus in aciem producti cum hostibus manus conse-

p Εἰς πάντα τὰ *Vat.*

q Τὸν στρατηγὸν *Vat.* vulgatis deest articulus.

r Rectissime in *Cod. Vat.* στρατείᾳ, *expeditione.* nam vulgatae dant στρατιᾷ.

s Inclusa

conferere noluerunt; sed et centuriones et antesignani, alii abiectis signis, alii vero ordinibus desertis, in castra se recepe- runt. et nisi hostes, inopinatam eorum fugam mirati, insidias metuentes, ab ipsis vlterius persequendis abstinuissent, maxima pars Romanorum periisset. Id autem faciebant, quod duci inviderent; ne ille, bello praeclare confecto, triumpho aliisque honoribus decoraretur. Postero autem die, licet consul partim eorum ignominiosam fugam increparet, partim ad eius facinoris ignominiam praeclaro proelio abolendam eos hortaretur, partim ipsis minaretur, nisi in periculis se fortiter gessissent, se legibus vsurum; illi tamen in eadem contumacia perseverabant, et vociferabantur, atque se ex hostico abduci iubebant, quod prae vulneribus amplius *malis* resistere non possent. multi

s Inclusa [in edd. Sylb. et Hudf. haec quinque vocabula ῥίψαντες, οἱ δὲ τὴν τάξιν] e *Cod. Rom.* addita [a Sylburgio] agnoscit etiam *Lapi* versio: *alii signa proiicientes, alii aciem deserentes.* atque adeo sic legendum esse arguunt sequentia p. 1881. v. 2. *Sylb.* Eadem illa omisit *Cod. Vat.* atque etiam *Gelenius* in sua versione.

t Ἦλθον ἐπὶ τὸν χάρακα in *Ed. Steph.*

u Ἀπετράποντο rectius in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod agnouit etiam *Sylb.* vulg. ἀνετράπ.

x Alibi habet παρὰ τὰ δεινά. *Sylb.*

κατεδήσαντο γὰρ αὐτῶν οἱ πολλοὶ τὰς ὑγιεῖς χρῶτας, [y] ὡς τραυματίαι. ὥσε ὁ Ἄππιος ἠναγκάσθη ἀπάγειν τὸν στρατὸν ἐκ τῆς πολεμίας· [z] καὶ Οὐολῦσκοι, ἀπιοῦσιν ἐπόμενοι, πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτειναν. ὡς δ' ἐν τῇ φιλία ἐγένοντο, συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν αὐτὰς ὁ ὕπατος, καὶ πολλὰ ὀνειδίσας, ἔφη χρήσεσθαι [a] τῇ" κατὰ τῶν λειποτακτῶν κολάσει. καὶ πολλὰ δεομένων τῶν [b] πρεσβευτῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τέλει, μετριάσαι, καὶ μὴ συμφορὰν ἐπὶ συμφορᾷ προσθεῖναι τῇ πόλει, λόγον ὠδενὸς αὐτῶν ποιησάμενος, ἐκύρωσε τὴν κόλασιν. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ λοχαγοί τε ὧν οἱ λόχοι ἔφυγον, καὶ οἱ πρόμαχοι τῶν σημείων, ὅσοι τὰ σημεῖα ἀπολωλέκεσαν, οἱ μὲν πελέκει τὰς αὐχένας ἀπεκόπησαν, οἱ δὲ ξύλοις παιόμενοι διεφθάρησαν· ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου πλήθους ἀπὸ [c] δε-

Per. Iul. 4245. *Ante Chr.* 469. *Olymp.* 77 3/4. *Cat.* *V.C.* 283. *Var.* 285.

multi enim eorum integras corporis partes quasi saucias obligarant. Itaque Appius exercitum ex hostico deducere coactus est: et Volsci, eos abeuntes sequuti, multos illorum interfecerunt. Vt vero in pacatum agrum ventum est, consul, iis ad concionem conuocatis, multisque exprobratis, se vt in aciei desertores animaduersurum dixit: et quamuis seniores atque alii primores viri, qui minores magistratus in castris gerebant, eum pluribus deprecarentur, et valde orarent, vt moderate ageret, neue publicae cladi aliam nouam calamitatem adderet, ille, spreta eorum oratione, poenam sanciuit. ac mox et centuriones, quorum cohortes fugerant, et antesignani, qui signa amiserant, partim securi percussi sunt, partim caesi fustibus necati sunt: ex reliqua vero multitudine pro aliis decimus quisque miles sorte

κάδος ἑκάστης εἰς ἀνὴρ, ὁ λαχὼν κλήρῳ, πρὸ τῶν ἄλλων ἀπέθνησκεν. αὕτη Ῥωμαίοις πάτριός ἐστι κατὰ τῶν λιπόντων τὰς τάξεις, ἢ προεμένων τὰς [d] σημείας, ἡ κόλασις. καὶ μετὰ ταῦτ' αὐτός τε μισούμενος ὁ στρατηγὸς, καὶ τῆς στρατιᾶς ὅσον ἔτι περιῆν, [e] κατηφὴς καὶ ἄτιμον ἐπαγόμενος, τῶν [f] ἀρχαιρεσίων καθηκόντων, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα.

Ἀποδειχθέντων δὲ μετ' ἐκείνους ὑπάτων Λευκίου Οὐαλερίου τὸ δεύτερον καὶ Τιβερίου Αἰμιλίου, βραχύν τινα χρόνον ἐπισχόντες οἱ δήμαρχοι, τὸν ὑπὲρ κληρουχίας πάλιν εἰσῆγον λόγον· καὶ προσιόντες τοῖς ὑπάτοις, ἠξίουν βεβαιῶσαι τῷ δήμῳ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐποιήσατο ἡ βουλὴ, Σπορίου Κασσίου καὶ Πρόκλου Οὐεργινίου [g] ὑπατευόντων, δεόμενοί τε καὶ λιπαροῦντες. καὶ οἱ ὕπατοι αὐτοῖς συνελάμβανον ἀμφότεροι, Τιβέριος μὲν Αἰμίλιος κότον τινὰ παλαιὸν εἰς τὴν βουλὴν ἐκ ἄλογον ἀναφέρων,

LI.

sorte ad supplicium abductus fuit. Haec poena apud Romanos solennis est in eos, qui ordines deseruerunt, vel signa proiecerunt. Post haec ipse dux, omnibus odiosus, cum moerore et ignominia exercitum, qui adhuc erat reliquus, instantibus comitiis, in patriam reduxit.

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77/78. 4/1. *Cat.*

Anno sequenti, quum creati fuissent consules, L. Valerius iterum et Tib. Aemilius, tribuni aliquanto post legis agrariae mentionem iterum fecerunt; et adierunt consules, eosque summis precibus orarunt, vt ratum facerent, quod senatus, Sp. Cassio et Proculo Virginio consulibus, promiserat. Et vterque consul ipsis fauebat; Tib. Aemilius propter quoddam vetus odium in senatum, quod non erat iniustum, quia eius patri trium-

V.C. 284. *Var.* 286. *L. Valerio* II. *et Ti. Aemilio coss. agitata res agraria.*

Sylb. In vulgatis nempe legitur περὶ τὰ ὃ.

y Ὡς τραυματίαι *Vat.* vulgo ὡς τραυματίας.

z Καὶ οἱ Οὐολῦσκοι *Vat.*

a Omittit *Vat.*

b Πρεσβυτῶν [ita enim vulg. legitur] nomine intelligi hoc loco possunt veterani milites, vt infra alicubi: vel πρεσβευτῶν legi potest, vt significet, legatos seu propraetores pro illis interfuisse. *Sylb.*

c Ita in *Vat.* et *Lapi Cod.* quod firmat etiam *Liuius.* et hinc passim apud alios Historicos est *legionum decimatio*: itidemque apud *Polybium* ἐκ δεκάδος ἄγεσθαι ἐπὶ θανάτῳ, et apud *Xiphilinum* δεκατεύεσθαι, sic apud *Plutarchum* etiam in *Numa*, vbi vulgo legitur μέχρι τῶν δώδεκα, *Xylander* reponit δέκα. *Sylb.* Perperam ideo in *Ed. Steph.* δωδεκάδος. Vide *Broadaei* Miscell. l. I. c. 9.

d Alibi σημαίας, et quidem frequentius. *Sylb.*

e Κατηφὲς καὶ ἄτιμον in *Vat.* et *Lapi Cod.* vulgo κατηφὴς καὶ ἄτιμος.

f Minus recte ἀρχαιρεσιῶν in *Ed. Steph.*

g Ὑπατευόντων *Vat.* vulgo ὑπατευσάντων.

h Perpe-

ὅτι τῷ πατρὶ [h] αὐτᾶ θρίαμβον αἰτεμένῳ κατάγειν ἐκ
ἐπέτρεψεν. ὁ δὲ Οὐαλέριος, ἀποθεραπεῦσαι τᾶ δήμᾳ
τὴν ὀργὴν βουλόμενος, ἣν εἶχε πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῷ Σποῤίου
Κασσίου θανάτῳ, ὃν ἀπέκτεινεν ὡς ἐπιχειροῦντα [i] βασι-
λεία, [k] ταμίας ὢν τότε Οὐαλέριος, ἄνδρα τῶν κατὰ
τὴν αὐτὴν ἡλικίαν γενομένων ἐπιφανέστατον ἐν ἡγεμονίαις
τε πολέμων καὶ πολιτικαῖς πράξεσιν, ὃς καὶ τὸ περὶ τῆς
κληρουχίας πολίτευμα πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν·
καὶ δι' αὐτὸ μάλιστα ὑπὸ τῶν πατρικίων, [l] ὡς δῆμον
[m] αἱρούμενος πρὸ αὐτῶν, ἐμισήθη. τότε δ' ἓν ὑποσχο-

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

triumphum petenti negarat: Valerius vero, quia cupiebat plebem delinire sibi infensam propter Sp. Cassii mortem, quem, tyrannidis affectatae conuictum, ipse tunc reipublicae Quaestor capitali supplicio affecerat, virum ob peritiam exercituum ductandorum, rerumque ciuilium tractandarum, longe omnium aetate sua clarissimum, qui primus legem agrariam in vrbem intulerat; eoque nomine potissimum, vt plebem ad se allectans, patriciis exosus erat. Quum igitur consules illis tunc promisissent,

h Perperam αὐτῶν in *Ed. Steph.*

i Rectius forsan τῇ βασιλείᾳ, vt p. 581. v. 4. [edit. Hudf.] ὁ τῇ τυραννίδι ἐπιχειρῶν. *Sylb.*

k Post ταμίας in *Ed. Steph.* reperitur coniunctio τε; loco plane alieno. *Sylb.* ταμίας τότε ὢν Οὐαλέριος *Vat.*

l Ὡς δῆμον αἱρούμενος πρὸς αὐτὸν] Omnino legendum ἀναιρούμενος. Nam verbum ἀναιρεῖσθαι vsurpare Atticos obseruauimus pro *allicere in sui amorem*, et *demereri*. Ita *Xenophon* Κυρ. παιδ. l. II. πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτὲ σὲ ἔργῳ ἀνῄρητο ἕτος ἀνῄρητο; Idem lib. I. ταχὺ δὲ τὰς πατέρας αὐτῶν ἀνῄρητο προσιὼν, καὶ ἔνδηλος ὢν, ὅτι ἡσπάζετο αὐτῶν τὰς υἱεῖς. Ita enim emendandus est hic *Xenophontis* locus, vbi vulgo ἀνήρητο legitur. *Casaub.* Vid. *Var. Lect.* paginae huic subiectas.

m Αἱρούμενος positum hic pro οἰκειούμενος, seu ἑταιριζόμενος, significatione (vt ego quidem puto) rarissima. In *Cod. Rom.* ἀναιρούμενος. *Lapus* vertit *attrahens*, *Sylb.* Verisimile est, *Dionysium* scripsisse, ὡς δῆμον αἱρούμενος πρὸ αὐτῶν. Alioqui certe ἀναιρούμενος scriptum fuisse dicerem. nam ἀναιρεῖσθαι est interdum *demereri*, pro quo et ἀναρτᾶσθαι dici ostendit meus *Thesaurus*. an tamen dicatur etiam ἀναιρεῖσθαι πρὸς αὐτὸν, seu ἑαυτὸν, videndum est. *Steph.* Nihil minus apte dici fingiue possit, quam vt *Portus* somniauit, esse legendum

μένων τῶν ὑπάτων αὐτοῖς [n] προθήσειν ἐν τῇ βουλῇ τὸν
ὑπὲρ τῆς διανομῆς τῶν δημοσίων [o] κλήρων λόγον, καὶ
τῆς ἐπικυρώσεως τᾶ νόμᾳ [p] συναρεῖσθαι, πιστεύσαντες
αὐτοῖς οἱ δήμαρχοι, παρῆσαν ἐπὶ τὴν βουλὴν, καὶ λόγους
διεξῆλθον ἐπιεικεῖς. οἷς ἀδὲν ἀντιλέξαντες οἱ ὕπατοι,
ὡς μὴ φιλονεικίας δόξαν ἀπενέγκαιντο, γνώμην ἀποδεί-
κνυσθαι τὰς [q] πρεσβυτέρας ἠξίουν. ἦν δ' ὁ πρῶτος ὑπ'
αὐτῶν κληθεὶς Λεύκιος Αἰμίλιος, θατέρᾳ τῶν ὑπάτων
πατήρ· „ὃς ἔφη δοκεῖν αὐτῷ [r] καὶ δίκαιον, καὶ συμφέ-
ρον ἔσεσθαι τῇ πόλει, πάντων εἶναι τὰ κοινὰ, καὶ μὴ
ὀλίγων· τῷ τε δήμῳ πειθόντι ὑπηργεῖν συνεβούλευεν, ἵνα
χάρις ἡ παραχώρησις γένηται αὐτῶν. πολλὰ γὰρ καὶ
ἄλλα μὴ δόντας αὐτῷ κατὰ προαίρεσιν, ὑπ' ἀνάγκης
συγκεχωρηκέναι· τάς τε κατέχοντας τὰς κλήσεις, [s] ὧν

5 10

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

mississent, se de publici agri diuisione ad senatum relaturos, ipsosque in lege perferenda adiuturos, tribuni his freti in senatum venerunt, atque verbis vsi sunt mansuetis. contra quae cum consules nihil dixissent, ne viderentur contentionem quaerere, seniores sententiam rogarunt. Primus autem L. Aemilius alterius consulis pater rogatus fuit; „qui dixit, sibi videri e republica fore, si bona publica ab omnibus possiderentur, non autem a paucis; et plebi *hoc* roganti indulgendum esse censebat, vt ea concessio pro beneficio a senatu dato haberetur. saepe enim coactos eos multa alia ei concessisse *dicebat*, quae sponte largiri noluerant: eosque, qui possessiones *publicas* detinebant,

n Ita etiam *Vat.* et *Lapi Cod.* minus recte προσθήσειν *Ed. Steph.*

o Κλήρων λόγον *Vat.* in vulgatis transposita leguntur haec duo vocabula.

p Συναιρεῖσθαι *Vat.*

q Πρεσβυτάτας *Vat.*

r Plenius in *Vat.* et *Lapi Cod.* καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον. duo priora vocabula desunt vulg.

s Ὧν ἐκαρπώσαντο χρόνων λαθόντες *Vat.* quo modo et *Lapus*, qui vertit: *temporum quidem, per quae eas possederant, latentes ipsi, habere gratiam* etc. vulgo ὧν et χρόνον λαθόντας.

ἐκαρπώσαντο χρόνων λαθόντες, ἠξίσ χάριν εἰδέναι· κωλυομένους δὲ, μὴ φιλοχωρεῖν. ἔφη τε, σὺν τῷ δικαίῳ, ὃ πάντες ὁμολογήσειαν ἰσχυρὸν εἶναι, τὰ μὲν δημόσια κοινὰ πάντων εἶναι· τὰ δ' ἴδια ἑκάστ[ε] τῶν νόμῳ κ]ησαμένων, καὶ ἀναγκαῖον ἤδη τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τῆς βουλῆς γεγονέναι, πρὸ ἐτῶν ἐπ]τακαίδεκα τὴν γῆν διανέμειν ψηφισαμένης. καὶ τότ' ἀπέφηνεν ἐπὶ τῷ συμφέροντι τότ' αὐτὴν βεβουλεῦσθαι, ἵνα μήτε γῆ χέρσος ᾖ, καὶ ὁ τὴν πόλιν οἰκιῶν πένης μὴ ἀργὸς, ὥσπερ νῦν, τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς φθονῶν· ἐπιτρέφηται [u] δὲ ["] τῇ πόλει νεότης ἐν ἐφεσίοις καὶ κλήροις [x] πατρῴοις, ἔχουσά τι ἐπὶ τῷ καλῶς τετράφθαι μέγα φρονεῖν· ἐπεὶ τοῖς γ' ἀκλήροις καὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων [y] κ]ημάτων, ἃ μισθοῦ ἐργάζονται, γλίσχρως διατρεφομένοις, ἢ ἀρχῆθεν μὴ ἐμφύεσθαι ἔρωτα γενεᾶς τέκνων, ἢ ἐμφύντα πονηρὸν ἐκφέρειν καρπὸν, καὶ οὐδ' εὐτυχῆ, ἐκ ταπεινῶν τε συμπορισθέν-

nebant, pro fructu, quem tamdiu clam ex illis perceperant, *Per. Iul.* 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 4. *Cat.* V.C. 284. *Var.* 286. *senatui* gratias agere debere aequum censebat; et si *in posterum illis vti* prohiberentur, pertinaces esse non debere in illis retinendis. Addebat, praeter ius, quod omnium confessione firmum est, publicas quidem possessiones omnibus esse communes; priuatas vero vniuscuiusque esse, qui legitimis artibus sibi eas parasset: necessitatem etiam huius rei peragendae senatui iam incumbere, quod de agro diuidendo ante XVII annos senatusconsultum fecisset. Ostendebatque, id decretum in vtilitatem publicam tunc ab ipso senatu factum, ne ager incultus maneret, neue vrbani pauperes otiosi (vt tunc) alienis bonis inuiderent; vtque iuuentus vrbana in suis laribus et paternis possessionibus educaretur, et honeste educata magno esset animo. nam iis, qui nullum patrimonium habent, et qui parce se alunt alienis pecuniis, quas opera sua sibi parant, aut omnino nullum procreandorum liberorum amorem insitum esse, aut si insitus sit, malum fructum proferre, et parum felicem, quod (vt verisimile

t Minus apte in *Ed. Steph.* τῷ νόμῳ.

u Non agnoscit *Vat.*

x Πατρίοις *Vat.*

y Quamuis χρημάτων agnoscat *Lapi* versio, [et *Cod. Vat.*] non

τα, οἷα εἰκὸς, γάμων, καὶ ἐν κατεπ]ωχευμέναις τραφέντα τύχαις. ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, γνώμην ἀποδείκνυμι, τά τε προβουλευθέντα ὑπὸ τῆ συνεδρίου, καὶ διὰ τὰς μεταξὺ ταραχὰς παρειλκυσμένα, ἐμπεδοῦν τοὺς ὑπάτους, καὶ τοὺς ποιησομένους τὴν διανομὴν ἄνδρας ἀποδεικνύναι."

Ταῦτ' εἰπόντος Αἰμιλίου, δεύτερος κληθεὶς ["] Ἄππιος Κλαύδιος ὁ τῷ πρόσθεν ὑπατεύσας ἔτει, τὴν ἐναντίαν γνώμην ἀπεφήνατο, „διδάσκων, ὡς ἔθ' ἡ βουλὴ διανεῖμαι τὰ δημόσια πράγματα προαίρεσιν ἔσχε· πάλαι γὰρ ἂν εἰληφέναι τὰ δόξαντα αὐτῇ τέλος· [z] ἀλλ' εἰς χρόνον καὶ διάγνωσιν ἑτέραν ἀνεβάλετο, παῦσαι προθυμουμένη τὴν τότε κατασχοῦσαν σάσιν, ἣν εἰσῆγεν ὁ τῇ τυραννίδι ἐπιχειρῶν [a] ὕπατος, καὶ μετὰ ταῦτα δίκας δοὺς καλάς· ἔτε οἱ μετὰ τὸ προβούλευμα λαχόντες [b] ὕπατοι τέλος

LII.

simile est) ex humili coniugio prouenerit, et in mendica fortuna sit educatus. Ego igitur, inquit, hanc sententiam dico, vt senatusconsulta, quae turbulentorum temporum interuentu ad hanc vsque diem dilata sunt, a consulibus confirmentur, et decemuiri creentur, qui agros diuidant.„

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 4. *Cat.* V.C. 284. *Var.* 286.

His ab Aemilio dictis, secundus rogatus App. Claudius, superioris anni consul, contrariam dixit sententiam: „docens, nunquam eam fuisse voluntatem senatus, vt res publicae diuiderentur: (nam si voluisset, iampridem id fecisse) sed in aliud tempus eius rei cognitionem distulisse, quod cuperet illam seditionem sopire, quam excitarat consul affectans tyrannidem, et postea meritis eo nomine poenis affectus: neque primos post *illud* senatusconsultum consules decreta exsequutos fuisse, quod non dubito tamen, quum sequatur ἃ μισθῷ ἐργάζονται, quin verior scriptura sit κ]ημάτων: cuiusmodi commutatio alibi occurrit. alioqui latius explicanda esset χρημάτων significatio. *Sylb.* conf. annotat. o. ad p. 588. 43. [edit. Hudſ.]

καὶ διάγνωσιν ἀνεβάλετο. *Steph.*

z Lego ἀλλ' εἰς χρόνον ἕτερον

a Ita distinxit *Sylb.* In *Ed. Steph.* post ὕπατος periodica est distinctio, et mox commatica post καλάς. Verum *Sylburgiana* structurae conuenientior est, et Latina ad eam conformauimus.

b Non dubito, quin rectius sit ὑπατείαν. *Sylb.*

τοῖς ἐψηφισμένοις ἐπέθεσαν, ὁρῶντες, ὅσων εἰσελεύσεται κακῶν εἰς τὴν πόλιν ἀρχὴ, συνεθισθέντων τὰ κοινὰ τῶν πενήτων διαλαγχάνειν· αἵ τε μετ' ἐκείνους πεντεκαίδεκα ὑπατεῖαι, πολλῶν [c] αὐταῖς ἐπαχθέντων ὑπὸ τῦ δήμου κινδύνων, οὐδὲν ὑπέμειναν, ὃ μὴ [d] συνέφερε πράττειν, διὰ τὸ μηδ' ἐξεῖναι σφίσι κατὰ τὸ προβούλευμα, [e] τὰς γεωμόρους [f] ἀποδεικνύναι, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις ὑπάτοις ἐκείνοις. ὥσ' [g] ἐδ' ὑμῖν, ἔφησεν, ὦ Οὐαλέριε καὶ σὺ Αἰμίλιε, [h] τὰς ἀναδασμὰς εἰσφέρειν, ἃς ἂν ἐπέταξεν ὑμῖν τὸ συνέδριον, ἅτε καλῶς [i] ἔχει, προγόνων οὖσιν ἀγαθῶν, οὔτ' ἀσφαλῶς. καὶ περὶ μὲν τῦ προβουλεύματος, ὡς ἐ κρατεῖσθε ὑπ' αὐτῦ οἱ τοσότοις ὕστερον ὑπατεύσαντες χρόνοις, [k] ταῦτα ἱκανά. περὶ δὲ τῦ

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *Cat. V.C.* 284. *Var.* 286.

quod viderent, quantis malis aditus in rempublicam patefieret, si publica pauperibus diuidendi mos reciperetur: neque deinceps per continuos xv annos vllos consules (licet multa pericula illis a plebe fuissent illata) sustinuisse quidquam contra reipublicae commodum facere, quod ne liceret quidem ipsis ex illo senatusconsulto istos agri finitores creare; sed solis illis primis coss. *quorum consulatu id factum esset.* Itaque, ne vobis quidem, (inquit) Valeri, tuque Aemili, de diuidendis agris referre licet, quibus hoc a senatu mandatum non fuit, nec *id, quod facitis,* honestum, aut tutum est iis, qui ex bonis maioribus sunt orti. Atque haec quidem de senatusconsulto, quo tot annis post consules facti non tenemini, dixisse sit satis. De illis vero,

c Ita e *Cod. Rom.* restituit *Sylb.* quum antea minus recte αὐτοῖς in *Ed. Steph.* cui consentit *Cod. Vat.*

d Συνέφερε *Vat.* vulg. συνεφέρετο.

e *Rom. Cod.* τάτας ὁμόρους habet. Τὰς γε ὁμόρους *Vat.* vnde reſcribendum puto (non cum *Sylburgio* τὰς δέκα γεωμόρους, ſed) τὰς γεωμόρους, vel τὰς δὲ γεωμόρους. quo modo legiſſe viſus eſt *Lapus,* dum vertit: *hos agri diuiſores.* vulg. τάσδε γῆς δμόρους legitur.

f Ἀποδεικνύειν *Vat.*

g Οὐδὲ ἐν ὑμῖν, ἔφησεν, εἶναι] Illud ἓν abeſt a *Codd. Rom.* et *Vat.* neque ſequens εἶναι agnoſcit *Vat.*

h Τῆς ἀναδασμὰς *Vat.*

i Rectius forſan ἔχει, vt in *Cod. Vat.* vulg. ἔχειν.

k Ταῦτ' ἱκανὰ *Vat.*

l Perpe-

βιασαμένης τινὰς ἢ λαθόντας σφετερίσασθαι τὰ δημόσια, βραχὺς ἀπαρκεῖ μοι λόγος. εἰ γάρ τις οἶδε καρπούμενόν τινα, ὧν ἐκ ἔχει κ[ῆ]σιν ἀποδεῖξαι νόμῳ, μήνυσιν ἀπενεγκάτω πρὸς τὰς ὑπάτας, καὶ κρινάτω κατὰ τὰς νόμους, ἃς ἐ νεωστὶ δεήσει γράφειν· πάλαι γὰρ ἐγράφησαν, καὶ ἐδεῖς αὐτὰς ἠφάνικε χρόνος. [l] ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τοῦ συμφέροντος ἐποιεῖτο λόγους Αἰμίλιος, ὡς ἐπὶ τῷ πάντων ἀγαθῷ τῆς κληρουχίας ἐσομένης, ἐδὲ τοῦτο τὸ μέρος ἀνέλεγκ[τ]ον ἐᾶσαι βούλομαι. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ τὸ αὐτόθι μόνον [m] οὗτός γε ὁρᾶν, τὸ δὲ μέλλον ἐ προσκοπεῖν, [n] ὅτι τὸ μικρὸν εἶναι δοκοῦν ἔτι τὸ τῶν δημοσίων τοῖς ἀργοῖς καὶ ἀπόροις, πολλῶν ἔσαι καὶ μεγάλων κακῶν αἴτιον. τὸ γὰρ ἔθος τὸ συνεισπορευόμενον ἅμα τάτῳ, καὶ διαμένον ἐν τῇ πόλει, καὶ μέχρι παντὸς ὀλέθριον ἔσαι καὶ δεινόν· ἐ γὰρ [o] ἐξαιρεῖ τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ τυγχάνειν αὐτῶν, ἀλλ' αὔξει,

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *Cat. V.C.* 284. *Var.* 286.

vero, qui vel per vim, vel clam, bona publica sibi vsurpant, paucis agere satis mihi erit. Si quis enim compertum habet, aliquem frui agris, quorum se legitimum possessorem probare non possit, eius nomen ad consules deferat, resque iudicetur ex legibus, quae non erunt nunc condendae; iampridem enim scriptae sunt, et nulla vetustas eas deleuit. Quoniam vero Aemilius de vtilitate etiam disseruit, asseuerans, agri diuisionem bono fore omnibus, ne hanc quidem partem sine confutatione relinquam. Hic enim videtur mihi tantummodo praesentem rerum statum spectare, sed id, quod est futurum, nequaquam prospicere; nimirum hanc rerum publicarum diuisionem otiosis et egenis hominibus concessam, quae adhuc videtur parui esse momenti, multorum et magnorum malorum caussam futuram. nam mos, qui hoc facto in rempublicam iam inuehitur, et qui in ea permanebit, grauis etiam et perniciosus in perpetuum erit. potiri enim malis cupiditatibus non eximit eas ex

l Perperam in *Ed. Steph.* ἔπειτα δέ. *Codd. Vat.* et *Rom.* habent ἐπεὶ δέ.

m Οὗτός τε ὁρᾶν *Vat.*

n In *Cod. Rom.* ὅτι τὸ μικρὸν εἶναι δοκῶν ἔτι τῶν δημοσίων. *Sylb.*

o Ἐξαιρεῖ *Vat.* vulg. ἐξαίρει.

καὶ πονηροτέρας [p] ποιεῖ. τεκμήρια δ' ὑμῖν [q] γενέσθω τούτων τὰ ἔργα· τί γὰρ δεῖ τοῖς λόγοις ὑμᾶς τοῖς ἐμοῖς, ἢ τοῖς Αἰμιλίᾳ προσέχειν;"

LIII. "Ἴσε δήπου πάντες, ὅσας ἐχειρωσάμεθα πολεμίας, καὶ ὅσην γῆν προενομεύσαμεν, καὶ ὅσα λάφυρα ἐκ τῶν ἁλόντων χωρίων ἐλάβομεν, ὧν οἱ πολέμιοι [r] στερόμενοι, τέως εὐδαίμονες ὄντες, [s] ἐν πολλῇ κατέστησαν ἀπορίᾳ· καὶ ὅτι τούτων ἁπάντων ἑνὸς ἀπηλάθησαν, οὐδὲ μεῖον [t] ἐκτήσαντο ἐν ταῖς διανομαῖς οἱ τὴν ἀπορίαν ὀδυρόμενοι. ἆρ' ἂν διὰ ταύτας τὰς ἐπιλήσεις ἐπανορθωσάμενοι φαίνοιντό τι τῆς παλαιᾶς τύχης, καὶ προελθόντες εἰς ἐπιφάνειαν τοῖς βίοις; [u] ἐβουλόμην μὲν ἄν, καὶ θεοῖς εὐξάμην, ἵνα ἦσαν [x] οἱ ἐπίσκηνοι λυπηροὶ τῇ πόλει. νῦν δ' ὁρᾶτε γὰρ καὶ ἀκούετε αὐτῶν ὀδυρομένων, ὅτι ἐν ἐσχάτῃ

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77 4/78 1. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

ex animo: sed auget eas, et peiores reddit. Horum enim facta sint vobis argumento. quid enim opus est, vos ad mea, vel Aemilii verba mentem aduertere?"

"Vos omnes scitis, quantum hostium vicerimus, quantum agrorum populati fuerimus, et quantum praedae ex oppidis expugnatis retulerimus; quibus rebus hostes priuati, cum olim beati essent, nunc ad magnam egestatem sunt redacti. *Scitis etiam*, eos, qui de inopia queruntur, a nulla harum repulsos; sed ex aequo earum fuisse participes. An igitur ex his lucri aliquid pristinae eorum fortunae accessit, aut ad vitae genus illustrius prouecti videntur? Equidem hoc vellem, precibusque a diis contenderem, vt minus molesti contubernales ciuitati essent. At nunc videtis et auditis eos de sua extrema inopia conqueri.

p Ποιεῖ *Vat.* vulgo ποιεῖται.

q Γενέσθω in *Ed. Steph.* vnde forsan aliquis legendum suspicaretur γενήσεται, vel γενέσθω δεῖ.

r Στερόμενοι *Vat.*

s Ἐν πολλῇ νῦν καθεστήκασιν ἀπορίᾳ *Vat.*

t Plenius in *Cod. Vat.* ἐκτήσαντο ἐν ταῖς διανομαῖς οἱ τὴν etc. vulgatis desunt vocabula ἐν ταῖς διανομαῖς.

u Ἐβουλόμην δ' ἂν *Vat.*

x Articulus οἱ, (qui deest in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*) additus e *Rom. Cod.* nota vero ibidem ἐπίσκηνοι pro σύσκηνοι, vt *Lapus* quoque vertit: *contubernales.* ἐπίσκηνοι proprie sunt, qui

εἰσὶν ἀπορίᾳ. ὥς γ' ὀδ' εἰ ταῦτα, ἃ νῦν αἰτοῦνται, καὶ ἔτι [y] τούτων λάβοιεν πλείονα, ἐπανορθώσονται τὰς βίους. ἐν γὰρ ἐν ταῖς τύχαις αὐτῶν ἐνοικεῖ τὸ ἄπορον, ἀλλ' ἐν τοῖς τρόποις· ἃς οὐχ οἷον ὁ βραχὺς ἔτος ἐκπληρώσει κλῆρος, ἀλλ' οὐδ' αἱ σύμπασαι βασιλέων τε καὶ τυράννων δωρεαί. δράσομέν γ', [z] εἰ καὶ ταῦτα συγχωρήσομεν αὐτοῖς, ὅμοια τοῖς πρὸς ἡδονὴν θεραπεύσι τοὺς κάμνοντας ἰατροῖς. ὁ γὰρ τοῦ νοσοῦν ὑγιασθήσεται τῆς πολιτείας μέρος, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑγιαῖνον ἀπολαύσει τῆς νόσου. καθόλου δ', ὦ βουλή, πολλῆς ὑμῖν δεῖ ἐπιμελείας τε καὶ φροντίδος, ὅπως ἂν σώσητε πάσῃ προθυμίᾳ διαφθειρόμενα τὰ [a] ἔθη τῆς πόλεως. [b] ὁρᾶτε γάρ, εἰς ἃ προελήλυθεν ἡ τοῦ δήμου ἀκοσμία, καὶ ὡς οὐκέτι ἄρχεσθαι πρὸς τῶν ὑπάτων ἀξιοῖ· ὧν γ' ὁ μετεμέλησε τῶν ἐνθάδε πραττομένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ στρατοπέδου τὴν αὐτὴν ἀκοσμίαν ἀπεδείξατο, ὅπλα τε ῥίψας, καὶ τάξεις ἐκλιπών, καὶ σημεῖα πολεμίοις προέμενος, καὶ φυγῇ, πρὶν

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77 4/78 1. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

conqueri. Itaque, ne his quidem, quae nunc petunt, nec multo pluribus impetratis, vitam vel tantillum commodius transfigent. nam non in earum fortuna, sed in moribus egestas inest: quos non modo exigua ista agri portio non satiauerit; sed ne regum quidem et tyrannorum omnes munificentiae. Quibus si haec concesserimus, idem faciemus, quod medici, qui aegrotis morem gerunt, et ad eorum voluntatem eos curant. non enim aegra pars ciuitatis sanabitur: sed etiam sana pars huius morbi contagione inficietur. Denique, Patres conscripti, magna diligentia et cura vobis opus est, vt omni studio mores ciuitatis conseruetis, qui paullatim corrumpuntur. Videtis enim, quo processerit plebis immodestia, vtque consulum imperio parere amplius nolit: quam non solum non poenitet domesticorum facinorum, sed etiam foris eadem petulantia est vsa: siquidem arma abiecit, ordines deseruit, signa hostibus prodidit, et ante congres-

qui tentorium et sedes suas ad nos contulerunt. *Sylb.*

y Πλείω τούτων λάβοιεν *Vat.*

z Εἰ καὶ ταῦτα *Vat.* vulgo δράσομέν τε, εἴ γε ταῦτα.

a Si ἦθη pro ἔθη malis, per me licebit. *Sylb.*

b Vel legendum νῦν γὰρ ὁρᾶτε, vel illud γὰρ plane tollendum. *Port.*

εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἐπονειδίστῳ χρησάμενος, ὥσπερ ἐμοῦ μόνου ἀφαιρησόμενος τὴν ἐκ τῆς νίκης δόξαν, ἀλλ' ἀχὶ καὶ τῆς πατρίδος τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν [c] κλέος. καὶ νῦν Οὐολέσκοις κατὰ Ῥωμαίων ἵσταται τρόπαια, καὶ κομεῖται τοῖς ἡμετέροις λαφύροις [d] τἀκείνων ἱερά, καὶ ἐν αὐχήμασιν, ἡλίκοις ὲ πώποτε, αἱ πόλεις αὐτῶν εἰσιν, [e] αἱ" τέως ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ τε καὶ [f] κατασκαφῆς τῶν ἡμετέρων δεόμεναι ἡγεμόνων. ἆρά γε δίκαιον ἢ καλὸν, ἐπὶ τοιούτοις κατορθώμασι χάριν αὐτοῖς ὑμᾶς εἰδέναι, καὶ δημοσίαις ἐπικοσμεῖν δωρεαῖς κληρεχήσαντας τὴν

congreſſum fugae ignominioſae ſe dedit, quaſi mihi ſoli victoriae gloriam, ac non etiam patriae de victis hoſtibus laetitiam ereptura eſſet. Et nunc Volſci de Romanis tropaea ſtatuunt, illorumque templa noſtris ſpoliis ornantur; et eorum populi *nunc* ſe, vt nunquam ante, iactant, qui paullo ante ſuppliciter a noſtris ducibus petierant, ne ſe in ſeruitutem abducerent, neue occidione delerent. An igitur aequum et honeſtum eſt, ob eiuſmodi egregia facinora nos gratiam illis referre; et donis publicis agro diuiſo ornare, quem hoſtes (quan-

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

c πάθος [vt vulgatae dant pro κλέος] in meliorem partem hic accipiendum pro χαρά: vt *Lapus* quoque vertit: *ab aduerſis hoſtium, laetitiam.* paullo longius *Gelenius* receſſerat, *quaſi ageretur de mea gloria, non de ſecuritate incolumitateque patriae. Sylb.* Sed quis in *Gelenii* interpretatione vocem πάθος poteſt agnoſcere? Mallem ex *Lapi* verſione vocabulum exſculpere, quod *laetitiam* exprimat. qualem ſignificationem habet nomen γάνος, quod forſan *Lapus* in ſuo exemplari invenit. *Steph.* in *Schediaſm.* l. VI *Sched.* 23. Lego τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαιον. quam lectionem non eſt quod pluribus confirmatum eam: ipſa per ſe ſatis ſe probat, et ſequentia extra dubium ponunt. Manavit autem lectionis deprauatio a ſimilitudine ſoni poſterioris ſyllabae in voce ἐχθρῶν et primae in voce τρόπαιον. Qui *Pandectas Florentinas* aliquando verſauit, non ignorat morem veterum librariorum, qui hunc locum corrupit. *Caſaub.*

d τὰ ἐκείνων *Vat.*

e Deeſt *Vat.*

f Ita in *Cod. Rom.* [et *Vat.*] κατασφαγῆς cum *Ed. Steph.* agnoſcit *Lapi* verſio. Sed melius ad τὰς πόλεις mihi quadrare viſa eſt κατασκαφῆς, niſi πόλεις cum *Gelenio* metonymicως accipiamus pro ciuibus. *Sylb.*

g *Gelenius*

γῆν, [g] ἧς πολέμιοι κρατοῦσι, τὸ κατὰ τύτους εἶναι μέρος; ἀλλὰ τί δεῖ τύτοις ἐγκαλεῖν, οἷς δι' ἀπαιδευσίαν τε καὶ [h] δυσγένειαν [i] ὀλίγος ἐστὶ τῶν καλῶν λόγος; ὁρῶντας, ὡς ἐδ' ἐν τοῖς ἡμετέροις ἤθεσι [k] πᾶσιν οἰκεῖ ἔτι τὸ ἀρχαῖον Φρόνημα, [l] ἀλλ' αὐθάδεια μὲν ἡ σεμνότης καλεῖται πρὸς ἐνίων, μωρία δ' ἡ δικαιοσύνη, μανικὸν δὲ τὸ ἀνδρεῖον, καὶ ἠλίθιον τὸ σῶφρον. ἃ δὲ μισητὰ παρὰ τοῖς προτέροις ἦν, [m] ταῦτα πυργῶταί τε νῦν, καὶ [n] θαυμάσια ἡλίκα φαίνεται τοῖς διεφθαρμένοις ἀγαθὰ, ἀνανδρία καὶ βωμολοχία καὶ κακοήθεια, καὶ [o] τὸ πανοῦργον

(quantum in iſtis eſt) in ſua poteſtate habent? Sed quid opus eſt iſtos accuſare, qui male nati et male educati paruam honeſtatis habent rationem? vident enim, ne in omnium quidem noſtrum moribus amplius habitare priſcos animos: ſed a nonnullis grauitatem ſuperbiae, iuſtitiam ſtultitiae, fortitudinem inſaniae, prudentiam fatuitatis nomine appellari. contra vero, quae apud illos priſcos odioſa erant, haec nunc extolli, et hominibus corruptis admiranda bona videri; ignauiam *ſcilicet* et ſcurrilitatem, et malignitatem, et verſutiam, et animum

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

ad

g *Gelenius* hic a Graeci textus mente diſceſſerat; *cuius partem, quam iſti ſibi poſtulant, hoſtis occupat.* aptius *Lapus: cuius, quantum in ipſis fuit, hoſtes domini.* ſimile loquendi genus tum alibi, tum ſupra, p. 1864. v. 14. *Sylb.*

h Ita in *Vat. Rom.* et *Lapi Cod.* Perperam in *Ed. Steph.* συγγένειαν.

i Ὀλίγος ἐστὶ τῶν καλῶν λόγος in *Codd. Vat.* et *Rom.* vulg. ὁ λόγος ἐστὶ τ. κ. ὀλίγος.

k πᾶσιν ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον οἰκεῖ φρ. *Vat.*

l Ἀλλ' αὐθάδεια] Videtur hic reſpexiſſe ad locum illum *Thucydidis*, quem in epiſtola ad Ammaeum notat: τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος, ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη· μέλλησις δὲ προμήθης, δειλία εὐπρεπής. τὸ δὲ σῶφρον, πρόσχημα τοῦ ἀνάνδρου· καὶ τὸ εἰς ἅπαξ συνετὸν, ἐπίπαν ἀργόν. *Sylb.*

m Ταῦτα πυργῶταί τε νῦν *Vat.* vulg. ταῦτά τε πυργῶται νῦν.

n Θαυμάσια ἡλίκα *Vat.* vulgatis deeſt ἡλίκα.

o *Gelenius* hic aliam lectionem quaeſierat, *malitia, verſutia, habentur pro ſapientia; ſicut ſimplices et in nullo bono propoſito conſtantes, tractabiles habentur et dociles.* Sed τὸ πανοῦργον σοφὸν coniuncte potius accipiendum, pro ἡ πανοῦργος σοφία, *verſutia, vafrities, calliditas.*

σοφὸν, καὶ τὸ πρὸς πάντα ἰταμὸν, καὶ τὸ μηδενὸς τῶν κρειττόνων [p] ἀντέχεσθαι εὐπειθές· ἃ πολλὰς ἤδη πόλεις ἰσχυρὰς λαβόντα ἐκ βάθρων ἀνέστρεψε. ταῦτα ὑμῖν, ὦ βουλὴ, εἴτε ἡδέα ἐστὶν ἀκοῦσαι, εἴτ' ἀνιαρὰ, μετὰ πάσης ἀληθείας καὶ παῤῥησίας εἴρηται, τοῖς μὲν πεισθησομένοις ὑμῶν, ἐὰν ἄρα πεισθῆτε, [q] ἔν τε τῷ παρόντι χρήσιμα, καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλῆ· ἐμοὶ δ', ὃς ὑπὲρ τῆς κοινῆς συμφέροντος ἰδίας ἀπεχθείας ἀναιρήσομαι, πολλῶν ἐσόμενα κινδύνων αἴτια. προορᾶν γὰρ ἱκανός εἰμι τὰ συμβησόμενα ἐκ λογισμῶν, καὶ παραδείγματα ποιήσομαι τὰ ἀλλότρια πάθη τῶν ἐμαυτοῦ.„

LIV. Ταῦτ' εἰπόντος Ἀππίου, καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγου δεῖν πάντων τὴν αὐτὴν γνώμην ἀποφηναμένων, ἡ μὲν βουλὴ διελύετο. οἱ δὲ δήμαρχοι, δι' ὀργῆς ἔχοντες τὴν ἀποτυχίαν, ἀπῆσαν, καὶ μετὰ τοῦτ' ἐσκόπουν, ὅπως τιμωρήσονται τὸν ἄνδρα· ἔδοξεν ἐν αὐτοῖς πολλὰ βουλευσαμένοις, δίκην τὸν Ἄππιον ὑπαγαγεῖν θανάτου ἐχούσης τὸ τίμημα. καὶ μετὰ ταῦτ' ἐν ἐκκλησίᾳ τῷ ἀνδρὸς κατηγορήσαντες, παρεκάλεσαν ἥκειν ἅπαντας εἰς τὴν ἀποδειχθησομένην ἡμέραν, ὡς διοισόντας ὑπὲρ αὐτοῦ ψῆφον. ἃ δὲ κατηγορεῖν ἔμελλον, ταῦτ' ἦν· ὅτι πονηρὰς ἐτίθει κατὰ τοῦ δήμου γνώμας, καὶ φάσιν εἰσῆγεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ δημάρχῳ χεῖρας ἐπήνεγκε, παρὰ τὰς ἱερὰς νόμους· καὶ στρατιᾶς ἡγησάμενος, σὺν βλάβῃ τε καὶ αἰσχύνῃ μεγάλῃ ἀνέστρεψε. ταῦτα προεισπόντες ἐν τῷ πλήθει, καὶ ῥητήν τινα [r] ἡμέραν ἀποδείξαντες, ἐν ᾗ τέλος ἔφησαν ἐπιθεῖναι τῇ δίκῃ, παρήγγειλαν αὐτῷ παρεῖναι τότε ἀπολογησομένῳ. [s] ἀγανακτούντων δὲ ἁπάντων τῶν πατρικίων, καὶ παρεσκευασμένων ἁπάσῃ προθυμίᾳ σώζειν τὸν ἄνδρα, καὶ τὸν Ἄππιον παρακαλούντων εἶξαι τῷ καιρῷ, καὶ σχῆμα ταῖς παρούσαις τύχαις ἁρμότον μεταλαβεῖν, οὐδὲν ἔφη ποιήσειν ὁ ἀνὴρ ἄτ' ἀγεννὲς, ἅτε

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

ad quaeuis temerarium, et ad optima quaeque deferenda flexilem: quae iam multas potentes ciuitates funditus euerterunt. Haec, Patres conscripti, siue auditu iucunda vobis sunt, siue molesta, a me et verissime et liberrime sunt dicta, iis quidem de vobis, qui me audient, (si modo me audietis) et nunc vtilia, et in posterum tuta; mihi vero, qui publicorum commodorum caussa priuatas inimicitias suscipio, multa pericula allatura. Res enim futuras ratiocinatione praeuidere possum, et quid mihi sit euenturum, ex aliorum exemplis et casibus coniicio.„

His ab Appio dictis, et aliis ferme omnibus in eandem sententiam euntibus, senatus quidem est dimissus. tribuni autem, ob repulsam, quam tulerunt, irati abierunt: et statim coeperunt consul-

ditas. Melius *Lapus* vertit: *malignitas et versuti sapientia, ac ad omnia procacitas, ac nemini meliorum obtemperare.* sane ἰταμὸς πρὸς πάντα est, qui temere ad quiduis audendum aggreditur; et εὐπειθὴς μηδενὸς τῶν κρειττόνων ἀντέχεσθαι, qui facile sibi persuaderi patitur, vt nihil capessat eorum, quae sunt meliora. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τὸ πανέργως σοφόν.

p Lego ἀνέχεσθαι. *Steph.* Ἀντέχεσθαι omittit *Vat.*

q Ἔν τε τῷ *Vat.* vulgatis τε deest.

r Ἀποδείξαντες ἡμέραν, ἐν ᾗ τέλος ἔφησαν ἐπιθήσειν *Vat.* Δεῖ ἐπιθεῖναι legendum contendit *Steph.*

s Ἀγανακτούντων δὲ ἁπάντων *Vat.* pro particula vulgatae dant τε.

consultare, quanam ratione illum vlciscerentur. Illis igitur post longam consultationem placuit diem Appio dicere, litem capite aestimantibus. Post haec, homine pro concione accusato, adhortati sunt omnes, vt ad diem dictam adessent, suffragia de illo laturi. Crimina autem, quae illi erant obiecturi, haec erant: malas eum contra plebem sententias dicere, seditionem in ciuitatem inducere, et tribuno contra sacratas leges manus intulisse; et exercitui praefectum, accepta ingenti clade et ignominia, *in patriam* reuersum. His pro concione dictis, certaque die praestituta, qua se iudicium peracturos dixerunt, ei, vt tunc ad caussam dicendam veniret, denunciarunt. Id quum omnes patricii aegre ferrent, et omni studio parati essent reum seruare, et Appium hortarentur, vt tempori cederet, et habitum praesenti fortunae conuenientem sumeret, negauit ille, se quidquam facturum, quod esset illiberale, et rebus ante dictis

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

τῶν προγεγονότων ἔργων ἀνάξιον, μυρίας δ' ἂν ὑπομεῖναι θανάτας πρότερον, ἢ γονάτων ἅψασθαί τινος· τάς τε ὑπὲρ αὐτῆ δεῖσθαι παρεσκευασμένας διεκώλυεν, εἰπών, ὡς διπλασίως ἂν αἰδεσθείη ταῦτα ὑπὲρ αὐτῆ ποιοῦντας ἑτέρας ὁρῶν, ἃ μηδὲ ὑπὲρ αὐτῆ πράττειν πρέποντα ἡγεῖται. ταῦτά τε δὴ καὶ πολλὰ ὅμοια τούτοις λέγων, καὶ ἅτ' ἐσθῆτα ἀλλάξας, ἅτε τὸ τῆς ὄψεως γαῦρον ἀλλοιώσας, ἅτε φρονήματός τι ὑφέμενος, ὡς εἶδεν ὀρθὴν καὶ μετέωρον ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆ ἀγῶνος τὴν πόλιν, ὀλίγων ἔτι λειπομένων ἡμερῶν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. οἱ [t] μέντοι προσήκοντες αὐτῷ νόσον ἐσκήπτοντο γενέσθαι τῆ θανάτε αἰτίαν. [u] προενεχθέντος δὲ τῆ σώματος εἰς τὴν ἀγοράν, ὁ μὲν υἱὸς αὐτῆ προσιὼν τοῖς δημάρχοις καὶ τοῖς ὑπάτοις, ἠξίε τὴν νόμιμον ἐκκλησίαν αὐτῷ συναγαγεῖν, καὶ τὸν ἐν ἕδει Ῥωμαίοις ὄντα ἐπὶ ταῖς ταφαῖς ἀγορεύεσθαι τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν λόγον ἐπιτρέψαι περὶ τῆ

dictis indignum, et se millies mori malle, quam cuiquam ad genua accidere. et eos quoque, qui pro se deprecari parati erant, impediebat, dicens, duplicatum pudorem sibi fore, si videret, alios pro se facere, quae ne pro se quidem fieri decorum putaret. Haec aliaque multa his similia dicens, nec mutata veste, nec variata grauitate vultus, nec quidquam de priſtina magnanimitate remittens, vt vidit, totam ciuitatem eius iudicii exſpectatione erectam et ſuſpenſam, paucis ante iudicium diebus manus violentas ſibi attulit. Eius tamen neceſſarii ipſum morbo exſtinctum ſimulabant. Allato autem in forum cadauere, filius eius adiit tribunos et conſules, petiitque, vt ſibi populum ad concionem legitimam conuocarent, ſibique in ea, more maiorum et ex populi Romani conſuetudine, patrem oratione funebri, quae in viros bonos haberi ſolet, ornare permitterent. Tribuni vero coſſ. dum adhuc populus ab ipſis ad concionem vocaretur, aduerſabantur, et adoleſcenti imperabant, vt cadauer abſportaret. Populus tamen non tulit, nec iſtam contumeliam neglexit, vt inhonoratum corpus eiiceretur: ſed permiſit adoleſcenti, vt honores moribus receptos patri perſolueret. Hic igitur fuit Appii finis.

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* $\frac{77}{78}$. $\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286. *App. Claudius moritur.*

Caeterum coſſ. copias conſcriptas ex vrbe eduxerunt; Lucius Valerius Aequis, Tib. Aemilius Sabinis bellum illaturus. nam hi ſeditionis tempore in agrum Romanorum fecerant irruptionem, eiuſque magna parte vaſtata, parta ingenti praeda diſceſſerant. Aequi autem aliquoties congreſſi, et multis vulneribus acceptis in caſtra in loco munito ſita fuga ſe receperunt, nec poſtea amplius ad pugnam prodierunt. Valerius vero eorum caſtra oppugnare eſt aggreſſus: ſed diuinitus eſt prohibitus. Quum enim progreſſus eſſet, et iam rem aggre-

Bellum cum Aequis et Sabinis.

t In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] μὲν ὴ. Sed μέντοι agnoſcit etiam *Lapi* verſio: *ſimularunt vero neceſſarii. Sylb.*

u Προσενεχθέντος, vt legitur in vulgatis, in ſuo codice habuit *Lapus*, qui vertit: *allato vero in forum corpore.* et ſupra vſurpatum eſt hoc ipſum verbum in ſimili caſu, p. 1847. v. 14. ſi quis tamen cum *Gelenio* [et *Porto* et *Cod. Vat.*] malit προσενεχθέντος, *prolato*, fruatur ſuo iudicio. *Sylb.*

x Non agnoſcit *Vat.* τὴν, quod vulgatae addunt.

y Ἐκπολιορκεῖν *Vat.*

z Πολὺς,

πατρὸς διελθεῖν. οἱ δὲ δήμαρχοι, καλεμένης ἔτι τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ἐνίσαντο, καὶ παρήγγελλον τῷ μειρακίῳ τὸν νεκρὸν ἀποφέρειν. ἐ μὴν ὁ δῆμός γ' ἠνέσχετο, ἐδὲ περιεῖδε τὴν ὕβριν, ἄτιμον ἐκβληθῆναι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐπέτρεψε τῷ μειρακίῳ τὰς νομιζομένας ἀποδοῦναι τῷ πατρὶ τιμάς. Ἄππιος μὲν δὴ τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχεν.

Οἱ δὲ ὕπατοι τὰς δυνάμεις καταγράψαντες, ἐξ- LV.
ῆγον ἐκ τῆς πόλεως· Λεύκιος μὲν Οὐαλέριος Αἰκανοῖς πολεμήσων, Τιβέριος δ' Αἰμίλιος Σαβίνοις, καὶ γὰρ ἔτοι κατὰ τὸν τῆς στάσεως καιρὸν ἐνέβαλον εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν, καὶ πολλὴν αὐτῆς κακώσαντες ἀπῆλθον, λείαν ἄφθονον περιβαλόμενοι. Αἰκανοὶ μὲν δὴ πολλάκις εἰς χεῖρας ἐλθόντες, καὶ πολλὰς πληγὰς λαβόντες, εἰς τὸν χάρακα ἐν ἐχυρῷ χωρίῳ κείμενον κατέφευγον, καὶ τὸ λοιπὸν ἐκέτι προήεσαν εἰς [x] μάχην. ὁ δὲ Οὐαλέριος ἐπεχείρησε μὲν [y] πολιορκεῖν αὐτῶν τὸ στρατόπεδον, ἐκωλύθη δὲ ὑπὸ τῆ δαιμονίε. προϊόντι γὰρ αὐτῷ, [z]

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* $\frac{77}{78}$. $\frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 284. *Var.* 286.

x Non agnoſcit *Vat.* τὴν, quod vulgatae addunt.

y Ἐκπολιορκεῖν *Vat.*

z Πολὺς,

καὶ ἤδη ἔργα ἐχομένῳ, ζόφος ἐξ ἀέρος γίνεται καὶ ὄμβρος [z] πολὺς, καὶ ἀστραπαί τε καὶ βρονταὶ σκληραί. διασκεδασθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς, ὅ τε χειμὼν εὐθὺς ἐπαύσατο, καὶ πολλὴ κατέσχε τὸν τόπον αἰθρία. [a] τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ὀτ]ευσάμενος ὁ ὕπατος, καὶ τῶν μάντεων κωλυόντων πολιορκεῖν τὸ χωρίον, ἀποτραπεὶς τὴν γῆν αὐτῶν ἐκάκωσε· καὶ ὅση ἐπέτυχε λεία, τοῖς στρατιώταις ἅπασαν ὠφελεῖσθαι ἀφεὶς, ἀπῆγεν ἐπ' οἶκον τὴν δύναμιν. Τιβερίῳ δ' Αἰμιλίῳ, διεξιόντι τὴν πολεμίαν σὺν πολλῇ καταφρονήσει κατ' ἀρχάς, καὶ ἀδδὲν ἔτι προσδοκῶντι ἀντίπαλον, ἐπῆλθεν ἡ Σαβίνων δύναμις, καὶ γίνεται μάχη αὐτῶν ἐκ παρατάξεως, μεσούσης μάλιστα τῆς ἡμέρας ἀρξαμένη μέχρι δύσεως ἡλίου. σκότους δ' ἐπιλαμβάνοντος, ἀνεχώρησαν αἱ δυνάμεις ἐπὶ τοὺς ἑαυτῶν χάρακας, ὅτε νικῶσαι, ὅτε λειπόμεναι. ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ἡσυχάσαντες τὰς ἑαυτῶν ἐκήδευσαν οἱ ἡγεμόνες, καὶ χάρακας ἐξωρύξαντο· καὶ γνώμας τὰς αὐτὰς εἶχον ἑκάτεροι, διὰ φυλακῆς τὰ οἰκεῖα ἔχειν, καὶ μηκέτι ἀρ-

Per. Iul. 4246. *Ante Chr.* 468. *Olymp.* 77. 4. 78. 1. *Cat. V.C.* 284. *Var.* 286.

aggrederetur, caligo coelitus cum ingenti imbre exorta est, et fulgura et tonitrua formidanda. exercitu vero dispersо, confestim tempestas illa cessauit, et magna serenitas in loco illo est facta. Consul igitur hac religione motus, vatibusque castelli oppugnationem impedientibus, deterritus, eorum agrum vastauit; omnique praeda, in quam incidit, militibus concessa, copias domum reduxit. At Tiberium Aemilium, principio hosticum cum magna contemtione peruagantem, et iam nihil amplius hostile timentem, Sabinorum exercitus inuasit; collatisque signis, pugnatum est inter eos, ferme a meridie vsque ad solis occasum. at noctis interuentu exercitus se in sua castra receperunt, incerta victoria. Sequentibus diebus, duces vtrique suorum cadauera funerarunt, fossaque sua castra communiuerunt: atque idem vtrique statuerant, sua custodire, nec hostem proelio

z Πολὺς, ἀστραπαὶ δὲ καὶ βρονταὶ *Vat.*

a Τοῦτό τε δὴ *Vat.*

b Παρ-

χειν μάχης. ἔπειτα σὺν χρόνῳ τὰς σκηνὰς λύσαντες, ἀπῆγον τὰς δυνάμεις.

Ἐν δὲ τῷ μετὰ τοῦτο τὰς ὑπάτους ἔτει, κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν καὶ ὀγδόην ὀλυμπιάδα, ἣν ἐνίκα στάδιον [b] Παρμενίδης Ποσειδωνιάτης, Ἀθήνησι δὲ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν ἔχοντος [c] Θεαγενίδου, κατεστάθησαν ὕπατοι Ῥωμαίων Αὖλος Οὐεργίνιος [d] Νωμεντανὸς καὶ Τῖτος [e] Νομίκιος Πρίσκος. ἀρτι δ' αὐτῶν τὴν ἀρχὴν παρειληφότων, ἀγγέλλεται Οὐολούσκων πολλὴ στρατιὰ παροῦσα. καὶ μετ' ὀλίγον τῶν [f] περιπολίων τι [g] τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐξ ἐφόδου καταληφθὲν ἐκαίετο. ἦν δ' ὁ διὰ μακροῦ τῆς Ῥώμης· καὶ ὁ καπνὸς ἤγγελλε τοῖς ἐν τῇ πόλει τὸ πάθος. τότε

LVI.

proelio lacessere. Postea tandem, tentoriis refixis, copias abduxerunt. *Per. Iul.* 4247. *Ante Chr.* 467. *Olymp.* 78 1/2. *Cat. V.C.* 285. *Var.* 287. *Virginio et T. Numicio coss. bellum cum Volscis, Aequis, Sabinis.*

Anno autem sequenti, LXXVIII olympiade, qua vicit in stadio Parmenides Posidoniates, archonte Athenis Theagenide, coss. Romae creati sunt A. Virginius Caelimontanus, et T. Numicius Priscus. Quorum consulatus initio nunciatum est, Volscos cum magno exercitu aduentare. nec multo post castellum quoddam Romanorum, ex iis, quae extra vrbem erant, *ab hostibus* occupatum ac incensum fuit. non distabat autem procul ab vrbe, et fumus casum eum populo Romano denunciauit. Tunc

b Παεμενίτης *Vat.*

c Apud *Diodorum* diphthongus scribitur Θεαγενείδης, vt Ἡρακλείδης.

d Νωμεντανὸς habuimus supra [atque etiam in *Cod. Vat.*] et retinuit *Lapus*, nec non *Cuspinianus* in *Fastis*. Verum *Gelenius* cum *Fastis Siculis* maluit *Caelimontanum*. qua de re supra ad pag. 379. [edit. Hudf.] *Sylb.*

e Pro Νομίκιος apud *Diodorum* est Μινύκιος: quum *Numicium* agnoscant etiam *Liuius* et *Cassiodorus*. *Sylb.*

f *Rom. Cod.* habet περιπόλεων, sed περιπολίων agnoscit etiam *Lapi* versio: *suburbanum quoddam* et *Pollux* l. IX. scribit: ἐν δὲ τοῖς προαστείοις καὶ τὰ περιπόλια εἴη ἄν. Verum mihi περιπόλια non *suburbia* verti placet, sed *circumfusa vrbi castella*: quo sensu infra legimus: ἐκ τῶν περὶξ χωρίων, ἃ διὰ μακροῦ ὄντων. *Sylb.*

g Τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐξ ἐφόδου καταληφθὲν ἐκαίετο *Vat. Lapus* et *Gelenius* legisse videntur ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καταλειφθέν. vulg. τῶν Ῥωμαίων καταληφθέν.

μὲν ἦν, καὶ γὰρ ἦν ἔτι νύξ, ἱππεῖς τινας ἀποστείλαντες ἐπὶ κατασκοπὴν οἱ ὕπατοι, καὶ φυλακὰς καταστήσαντες ἐπὶ τοῖς τείχεσι, καὶ αὐτοὶ ταξάμενοι πρὸ τῶν πυλῶν σὺν τοῖς εὐζωνοτάτοις, ἐξεδέχοντο τὰς παρὰ τῶν ἱππέων ἀγγελίας. ὡς δ' ἡμέρα τ' ἐγένετο, καὶ συνήθροιτο αὐτοῖς ἡ ἐν τῇ πόλει δύναμις, ἦγον ἐπὶ τὰς πολεμίας. οἱ δὲ, διαρπάσαντες καὶ κατακαύσαντες τὸ φρούριον, ἀπῆσαν διὰ τάχους. τότε μὲν ἦν οἱ ὕπατοι σβέσαντες τὰ ἔτι καιόμενα, καὶ τῇ χωρὶς φυλακὴν κατάλιπόντες, ἀπῆσαν εἰς τὴν πόλιν. ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις, τάς τ' οἰκείας ἔχοντες δυνάμεις καὶ τὰς παρὰ τῶν συμμάχων, ἐξῆσαν ἀμφότεροι, Οὐεργίνιος μὲν ἐπὶ τὴν Αἰκανῶν, Νομίκιος δ' ἐπὶ τὴν Οὐολούσκων· καὶ αὐτοῖς ἀμφοτέροις κατὰ γνώμην τὰ τῇ πολέμῳ ἐχώρησεν. Οὐεργινίῳ τε γὰρ Αἰκανοὶ δῃῶντι τὴν χώραν αὐτῶν οὐκ ἐτόλμησαν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ λόχον τινὰ ὑποκαθίσαντες ἐν ὕλαις ἐπιλεκτῶν ἀνδρῶν, οἳ ἔμελλον ἐσπεδασμένοις ἐπιθήσεσθαι τοῖς πολεμίοις, διήμαρτον τῆς ἐλπίδος, ταχείας γενομένης τοῖς Ῥωμαίοις αἰσθήσεως, καὶ μάχης καρτερᾶς, ἐξ ἧς πολλὰς

τῶν σφετέρων οἱ Αἰκανοὶ ἀπέβαλον· ὥς' ἐδ' εἰς πεῖραν ἑτέρας μάχης ἔτι ἦρχοντο. Νομικίῳ τ' ἄγοντι τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὴν Ἀντιατῶν πόλιν, ἣ τότε ἐν ταῖς πρώταις πόλεσι τῶν Οὐολούσκων ἦν, ἐδεμία ἠναντιώθη δύναμις, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τειχῶν ἠναγκάζοντο ἕκαστοι ἀμύνεσθαι. ἐν δὲ τούτῳ ἥ τε γῆ αὐτῶν ἡ πολλὴ ἐτμήθη, καὶ πολίχνη τις ἐπιθαλάττ]ιος [h] ἑάλω, ἥ ἐπινείῳ τε καὶ ἀγορᾷ τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἐχρῶντο, [i] ἐκ θαλάττ]ης τε καὶ διὰ λῃστηρίων τὰς πολλὰς ἐπαγόμενοι ὠφελείας. ἀνδράποδα μὲν ἦν, καὶ χρήματα, καὶ βοσκήματα, καὶ τὰς ἐμπορικὰς φόρτους ἡ στρατιὰ συγχωρήσει τῷ ὑπάτῳ διήρπασε· τὰ δ' ἐλεύθερα σώματα, ὁπόσα μὴ ὁ πόλεμος ἔφθη διειργασμένος, ἐπὶ τὸ λαφυροπώλιον ἀπήχθη. ἐλήφθησαν δὲ καὶ νῆες τῶν Ἀντιατῶν εἴκοσι καὶ δύο μακραὶ, καὶ ἄλλα νεῶν ὅπλα

Per. Iul. 4247. *Ante Chr.* 467. *Olymp.* 78 ½. *Cat. V.C.* 285. *Var.* 287.

Tunc igitur coss. (nox enim adhuc erat) aliquot equitibus speculatum missis, et dispositis per moenia custodiis, ipsi cum expeditissimis quibusque stationem pro portis habebant, exspectantes, quid renunciarent equites. Quum autem dies illuxisset, et vrbanae copiae collectae fuissent, eas contra hostes duxerunt. illi vero, direpto incensoque castello, celeriter se inde proripuerant. Tum igitur coss. exstincto reliquo incendio, praesidioque relicto, quod custodiret castellum, in vrbem sunt reuersi. Paucis autem post diebus ambo consules, cum domesticis atque sociorum copiis, expeditionem fecerunt; Virginius in Aequos, Numicius in Volscos: et vtrique bellum ex animi sententia successit. Nam Aequi cum Virginio, agrum ipsorum vastante, congredi non sunt ausi: quinetiam, quum manum quandam lectorum virorum in insidiis in syluis collocassent, qui hostes palantes aggrederentur, sua spe frustrati sunt, quia Romani mature dolum senserunt, pugnamque acrem commiserunt, in qua multos de suis Aequi desiderarunt; ita vt alterius proelii fortunam ne tentare quidem vellent. Numicio quoque ducenti exercitum ad Antium vrbem, quae tunc inter primarias Volscorum vrbes erat, nullus exercitus se opposuit: sed omnes *populi* ex moenibus se defendere cogebantur. Interea vero et ager eorum bona ex parte vastatus est, et oppidulum quoddam maritimum captum est, quod erat illis nauale, simul et forum rerum venalium ad victum necessariarum, quo tum ex mari, tum etiam *terrestribus* latrociniis magnam praedam aduehebant. Mancipia igitur, et pecunias, et pecus, et merces exercitus consulis permissu diripuit: at libera corpora, quae belli clade absumta non fuerant, sub hasta vendita sunt. captae etiam sunt Antiatum naues longae viginti et duae, et alia nauium arma et

h Inclusum ἑάλω (quod deest in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*) e *Cod. Rom.* insertum agnoscit etiam *Lapus*, et requirit sensus. *Sylb.*

i Figura est, quam vocant ἓν διὰ δυοῖν. nam ἐκ θαλάττης τε καὶ διὰ λῃστηρίων significat ἐκ τῆς θαλάττης λῃστεύοντες. Antiates enim praedones maris fuere et piratae, vt notatum *Straboni*, Geogr. l. V. et *Dionysius* quoque (l. VII.) Antiates piraticam exercuisse indicauit. Errant ergo, qui λῃστήρια terrestria latrocinia hic interpretantur. *Casaub.*

k Ἐνεπίμ-

τε καὶ παρασκευάς. μετὰ ταῦτα κελεύσαντος τοῦ ὑπάτου, τὰς τ' οἰκίας [k] ἐνέπρησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰς [l] νεωσοίκους κατέσκαπτον, καὶ τὸ τεῖχος ἤρειπον ἐκ θεμελίων· ὥστε μηδ' ἀπελθόντων σφῶν, χρηστὸν ἔτι τοῖς Ἀντιάταις εἶναι τὸ φρούριον. [m] ταῦτα δὲ δὴ ἐπράχθη χωρὶς ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων, καὶ ἀμφοτέροις ἔτι [n] κοινὴ στρατεία τοῖς ἀνδράσιν ἐπὶ τὴν Σαβίνων γῆν, ἣν δηώσαντες ἀπῆγον ἐπ' οἶκον τὴν δύναμιν. καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἦτος ἐτελεύτα.

LVII. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει [o] Τίτου Κοϊντίου Καπιτωλίνου καὶ Κοΐντου Σερουϊλίου Πρίσκου τὴν ὕπατον ἀρχὴν [p] παραλαβόντων, ἥ τ' οἰκεία δύναμις [q] Ῥωμαίων ἅπασα ἐν τοῖς ὅπλοις ἦν, καὶ τὰ συμμαχικὰ ἐκ πάσια παρῆν, πρὶν

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 2/3. *V.C.* 286. *Var.* 288.

Quintio II et Q. Seruilio coss. bellum cum Sabinis, Aequis, Volscis.

et instrumenta ad vsus necessarios parata. Postea, iussu consulis, Romani domos incenderunt, *naualia diruerunt, et moenia funditus euerterunt; vt ne post suum quidem discessum illud oppidulum Antiatibus vllum afferret vsum. Haec igitur ab vtroque consule separatim sunt gesta: postea vero coniunctis duobus exercitibus, et facta irruptione in agrum Sabinum, eoque vastato, copias domum reduxerunt. Atque hic annus ita finitus est.

Anno sequenti, T. Quintio Capitolino et Q. Seruilio Prisco coss. creatis, statim et domesticae Romanorum copiae in armis fuerunt, et sociorum auxilia vltro aduenerunt, antequam

quem expeditionem fecerunt in agrum Sabinum, quo vastato, copias domum reduxerunt.

k Ἐνεπίμπρασαν *Vat.*

* *Nauium receptacula* malit *Sylb.*

l Perperam in *Ed. Steph.* νέους οἴκους. reclamante *Cod. Vat.* atque *Lapi* versione.

m Ταῦτά τε δὴ *Vat.*

n Κοινῇ στρατιᾷ] Mallem κοινὴ στρατεία, *communis expeditio*: subaudito scilicet e praecedentibus verbo ἐπράχθη. *Sylb.* Quam lectionem sequendo, verte: *postea coniunctis viribus commu-*

o Minus recte in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] Κοίντου Καπετωλίου, omisso etiam praenomine Τίτου. Veram lectionem expresse refert *Diodorus*, p. 279. sed in alterius consulis cognomine Στρεκλον habet pro Πρίσκον. *Sylb.*

p Παρειληφότων *Vat.*

q Ῥωμαίων ἅπασα ἐν τοῖς *Vat.* vulgatis deest ἅπασα.

r Rectius

r ἐπαγγελθῆναι αὐτοῖς [s] στρατείαν. καὶ μετὰ τοῦτο εὐχάς τε ποιησάμενοι τοῖς θεοῖς οἱ ὕπατοι, καὶ καθήραντες τὸν στρατὸν, ἐξήεσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Σαβῖνοι μὲν οὖν, ἐφ' οὓς ὁ Σερουΐλιος ἤλασεν, οὔτ' εἰς μάχην κατέστησαν, οὔτ' ἐξῆλθον εἰς τὴν ὕπαιθρον· μένοντες δ' ἐν τοῖς φρουρίοις, [t] ἀνείχοντο γῆς τ' αὐτοῖς ἐκτεμνομένης, καὶ οἰκιῶν ἐμπιπραμένων, θεραπείας τ' αὐτομολούσης· ὥστε κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν ἀπελθεῖν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τοὺς Ῥωμαίους, ὠφελείας τε [u] βαρεῖς καὶ αὐχήμασι λαμπρούς. καὶ ἡ μὲν Σερουϊλίου στρατεία τοῦτ' ἔσχε τὸ τέλος· οἱ δὲ σὺν τῷ [x] Κοϊντίῳ στρατεύσαντες ἐπί τ' Αἰκανοὺς καὶ Οὐολούσκους· συνελήλυθεσαν γὰρ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν οἱ προαγωνιούμενοι τῶν ἄλλων, καὶ πρὸ τῆς Ἀντιατῶν πόλεως ἀντεστρατοπεδεύσαντο· θᾶττον, ἢ βάδην χωροῦντες ἐπιφαί-

quam exercitus illis imperaretur. moxque consules, quum diis vota fecissent et exercitum lustrassent, in hostes sunt profecti. Sabini autem, contra quos Seruilius iuerat, nec in certamen descenderunt, nec copias in campos apertos produxerunt: sed intra munimenta se continentes agros suos in conspectu caedi, et aedificia incendi, et seruitia transfugere patiebantur; ita vt facillime Romani, magna praeda et simul splendida gloria aucti, ex eorum agro discesserint. atque Seruilii expeditio hunc finem habuit. At qui cum Quintio in Aequos et Volscos profecti fuerant, (in vnum enim eundemque locum conuenerant ex vtraque gente, qui pro aliis certaturi erant, et castra ad Antium posuerant) celerius, quam militari gradu, euntes, in eorum conspectum ex improuiso

r Rectius ἀπαγγελθῆναι, vel παραγγελθῆναι, vt infra alicubi. *Sylb.*

s Στρατιὰν] Melius στρατείαν, et mox v. 10. στρατεία. quoniam expeditio his locis significatur, non exercitus. *Sylb.*

t Ἠνείχοντο *Vat.*

u Βαρείαις ferri potest, subaudita praepositione σύν. malet tamen aliquis fortasse βαρεῖς, *graues*, *onusti*. *Sylb.* quo modo in *Vat.* et *Lapi Cod.* βαρεῖς καὶ αὐχήμασι λαμπρούς. vulgatae dant λαμπροῖς.

x Male in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* et hic et infra aliquoties Κοίντῳ.

νονται αὐτοῖς· καὶ οὐ πολὺν τόπον τῆ χάρακος αὐτῶν ἀποσχόντες. ἐν ᾧ πρῶτον ὤφθησάν τε καὶ εἶδον ἐκείνας χωρίῳ, ταπεινῷ ὄντι, τὰς ἀποσκευὰς ἔθεντο, τῆ μὴ δεδοικέναι τὰ πολέμια, πλήθει μαχῃ πρέχοντα, δόξαν ποιῆσαι βελόμενοι. [y] ὡς δ' εὐτρεπῆ ἀμφοτέροις τὰ εἰς μάχην ἅπαντα ἦν, ἐξήεσαν εἰς τὸ πεδίον· καὶ συμπεσόντες ἠγωνίζοντο μέχρι μεσάσης ἡμέρας, ἅτ' εἰκότες τοῖς πολεμίοις, ἅτ' ἐπιβαίνοντες, ἀεὶ δὲ τὸ κάμνον μέρος ἀνισῶντες [z] τοῖς ἐπὶ ταῖς ἐφεδρείαις τεταγμένοις ἐκάτεροι. ἐν δὲ τούτῳ μάλιστα οἱ Αἰκανοὶ καὶ Οὐολῶσκοι, [a] πλήθει τῶν Ῥωμαίων πρέχοντες, ἀνέφερον, καὶ [b] περιῆσαν, τῶν πολεμίων ἐκ ἐχόντων ἴσον τῇ προθυμίᾳ τὸ πλῆθος. ὁ δὲ Κοΐντιος, ὁρῶν νεκρούς τε πολλοὺς τῶν σφετέρων, καὶ τῶν περιόντων [c] τὰς πλείστας τραυματίας, ἐμέλλησε μὲν ἀνακαλεῖσθαι τὴν δύναμιν· δείσας δὲ, μὴ δόξαν παράσχῃ τοῖς πολεμίοις φυγῆς, παρακινδυνευ-

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 2/3. *Cat.* *V.C.* 286. *Var.* 288.

improuiso venerunt: nec procul ab eorum castris in loco humili, vbi primum conspecti fuerunt, illosque conspexerunt, impedimenta deposuerunt, quia nolebant videri hostes numero longe superiores formidare. Rebus autem omnibus ab vtrisque ad proelium paratis, in campum processerunt: et congressi ad meridiem vsque pugnarunt, neutri cedentes hostibus, neque ipsos superantes, exaequantes vero vtrique semper partem laborantem subsidiis ad hoc ipsum dispositis et instructis. hac autem in re potissimum Aequi et Volsci, quia Romanis numero praestabant, sese maxime efferebant, et superiores erant, quia hostes multitudinem tantam alacritate parem non habebant. Ibi Quintius, videns, multos de suis cecidisse, et ex iis, qui superarant, plurimos saucios, receptui signum daturus erat: sed veritus, ne hostibus fugae opinionem praeberet, sibi periclitandum esse

y Ὡς εὐτρεπῆ τὰ εἰς μάχην ἑκατέροις πάντα *Vat.*

z Τοῖς σφετέροις τεταγμένοις *Vat.*

a Haec ita sunt construenda: ἀνέφερον (*sc.* ἑαυτὰς) πρέχοντες τῶν Ῥωμαίων πλήθει. i. e. *efferebant sese* etc. *Port.*

b Rectius fortasse καὶ περιῆσαν τῶν πολεμίων, *hostibusque superiores erant, qui tantam multitud.* etc.

c Τὰς πλείστας *Vat.*

d Pro

τέον σφίσιν εἶναι ἔγνω. ἐπιλεξάμενος δὲ τῶν ἱππέων τὰς κρατίστας, κατὰ τὸ δεξιὸν, [d] ᾧ μάλιστα ἔκαμνον, τοῖς σφετέροις παρεβοήθει. καὶ τὰ μὲν ἐπιτιμῶν τοῖς ἡγεμόσιν αὐτοῖς τῆς ἀνανδρίας, τὰ δ' ὑπομιμνήσκων τῶν προτέρων ἀγώνων, τὰ δὲ τὴν αἰσχύνην ἐπιλεγόμενος, καὶ τὸν κίνδυνον, ὃς καταλήψεσθαι αὐτὰς ἔμελλεν ἐν τῇ φυγῇ· τελευτῶν εἶπεν ἐκ ἀληθῆ· ἃ μάλιστα μὲν τοῖς σφετέροις θάρσος παρέσχησε, τοῖς δὲ πολεμίοις δέος. ἔφη γὰρ, ὅτι τὸ ἕτερον αὐτῶν ἤδη κέρας ἐξέωσε τὰς πολεμίας, καὶ ἐγγὺς ἤδη ἐστὶ τῶν ἐκείνων χάρακος. ταῦτ' εἰπὼν, ἐνσείει τοῖς πολεμίοις, καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου, σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐπιλέκτοις τῶν ἱππέων συσπάδην ἐμάχετο. ἐκ δὲ τούτου τόλμα τις ἐμπίπτει τοῖς κάμνουσι τέως, καὶ ὠθοῦνται ἅπαντες, ὥσπερ ἕτεροί τινες γεγονότες. καὶ οἱ Οὐολῶσκοι, τῇδε γὰρ ἐκεῖνοι ἐτάξαντο, μέχρι πολλοῦ διακαρτερήσαντες, ἐνέκλιναν. ὡς δὲ τούτου ὁ Κοΐντιος ἀπεώσατο, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, παρήλαυνεν ἐπὶ τὴν ἑτέραν τάξιν, καὶ ἐδείκνυε τοῖς ἐκεῖ πεζοῖς

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 2/3. *Cat.* *V.C.* 286. *Var.* 288.

esse statuit. Quare lectis fortissimis quibusque equitibus, dextro suorum cornu, qua parte maxime laborabant, succurrit. et modo ipsos duces ob ignauiam increpans, modo superiora proelia ipsis in memoriam reuocans, modo ignominiam memorans et periculum, in quod ipsa fuga incursuri essent: tandem opportunissimo figmento rem labantem sustinuit; quo suis audaciam, hosti pauorem attulit. dixit enim, alterum eorum cornu, fugatis hostibus, iam castris illorum proximum esse. Haec loquutus, impressionem in hostes fecit; et, ex equo descendens, cum lectis equitibus, quos circa se habebat, cominus pugnare coepit. moxque audacia quaedam inuasit eos, qui ante laborabant; atque vniuersi, quasi alii essent facti, in hostes impetum fecerunt. Volsci vero (in ea enim parte collocati fuerant) quum diu *ipsis* restitissent, *tandem* inclinarunt. Quintius, his profligatis, equum conscendit, et alterum cornu petiit; et peditibus, qui ibi erant,

d Pro ᾧ possis etiam legere [ἐν ᾧ] i. e. *vbi*, [*qua parte.*] Verum ὃ μάλιστα ἔκαμνεν legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *quod maxime laborabat. Sylburg.* et *Port.*

e Ἑτέρων

τὸ ἡτ]ώμενον τῶν πολεμίων μέρος, καὶ παρεκελεύετο μὴ λείπεσθαι ἀρετῇ τῶν [e] ἑτέρων.

LVIII. Καὶ μετὰ τοῦτ' ἐδὲν ἔτι διέμενε τῶν πολεμίων, ἀλλὰ πάντες εἰς τὸν χάρακα ξυνέφυγον. ὃ μέντοι δίωξις γ' αὐτῶν ἐπὶ πολὺ ἐγένετο· ἀλλ' εὐθὺς οἱ Ῥωμαῖοι [f] ἀποτραπέντες, ὑπὸ κόπῳ τὰ σώματα παρειμένοι, καὶ ἐδὲ τὰ ὅπλα ἔτι ὅμοια ἔχοντες, ὀλίγων διελθόσων ἡμερῶν, ἃς ἐσπείσαντο ταφῆς τε [g] τῶν οἰκείων νεκρῶν, καὶ θεραπείας τῶν κεκμηκότων ἕνεκα, [h] παρεσκευασμένοι τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐλλείποντα, ἑτέραν ἠγωνίσαντο μάχην [i] περὶ τῷ τῶν Ῥωμαίων χάρακι. προσελθόσης γὰρ ἄλλης δυνάμεως τοῖς Οὐολέσκοις τε καὶ Αἰκανοῖς ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ὃ διὰ μακρὸ ὄντων, ἐπαρθεὶς ὁ στρατηγὸς αὐτῶν, ὅτι καὶ πενταπλάσιοι τῶν πολεμίων οἱ σφέτεροι ἦσαν, τήν τε παρεμβολὴν τῶν Ῥωμαίων ἐκ ἐν ἐχυρῷ ἔσαν ὁρῶν, κράτιστον ὑπέλαβεν εἶναι καιρὸν ἐπιχειρεῖν,

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 2/3. *Cat. V.C.* 286. *Var.* 288.

erant, partem hostium victam ostendit: eosque adhortatus est, ne aliis virtute cederent.

Hoc facto, nulla amplius hostium acies *ipsis* restitit; sed omnes simul fuga castra repetere coeperunt. non tamen longe Romani eos sunt persequuti: sed statim reuersi, quum corpora prae labore languida essent, nec amplius arma paria haberent, paucis interiectis induciarum diebus, qui ab vtrisque in suorum cadaueribus sepeliendis et aegrotis curandis consumti sunt, reliquis ad pugnam necessariae erant, paratis, alterum proelium ad Romanorum castra commiserunt. Nam quum nouae copiae Volscis et Aequis a vicinis populis missae fuissent, eorum imperator elatus, quod suae copiae quintuplo maiores essent, quam hostiles, et cernens Romanorum castra in loco parum munito sita, tempus eos adoriendi opportunissimum putauit.

e Ἑτέρων agnoscit etiam *Lapi* versio. alioqui maluerit fortasse quispiam ἑταίρων, id est, συστρατιωτῶν. *Sylb.*

f Melius in *Cod. Vat.* ἀπετράποντο, ὑπὸ κόπῳ τ. σ. π. κ. ὃ. τ. ὅ. ἔ. ὅμοια ἔχοντες. ὀλίγων δὲ διελθόσων etc. quam lectionem in sua versione sequitur *Lapus.*

g τῶν οἰκείων νεκρῶν *Vat.* vulgatis deest νεκρῶν.

h Παρασκευασάμενος *Vat.*

i Περὶ τῷ Ῥωμαίων χάρακι *Vat.* vulg. περὶ τὸν τ. Ῥ. χάρακα.

k Ἡμέρα

αὐτοῖς. ἐνθυμηθεὶς δὲ ταῦτα, περὶ μέσας νύκτας ἦγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, καὶ κύκλῳ περισήσας ἐφρούρει, μὴ λάθοιεν ἀπιόντες. ὁ δὲ Κοΐντιος, ὡς ἔμαθε τῶν πολεμίων τὸ πλῆθος, ἀγαπητῶς ἐδέξατο, καὶ περιμείνας, ἕως [k] ἡμέρα τε ἐγένετο, καὶ ὥρα πληθυούσης μάλιστα ἀγορᾶς, κάμνοντας ἤδη τὰς πολεμίας αἰσθόμενος ὑπό τ' ἀγρυπνίας καὶ ἀκροβολισμῶν, καὶ ἃ κατὰ λόχους, ἐδ' ἐν τάξει προσάγοντας, ἀλλὰ πολλαχῇ κεχυμένας καὶ σποράδας, ἀνοίξας τὰς πύλας τῶ χάρακος ἐξέδραμεν ἅμα τοῖς ἐπιλέκτοις τῶν ἱππέων· καὶ οἱ πεζοὶ, πυκνώσαντες τὰς λόχας, ἠκολούθων. οἱ δὲ Οὐολῦσκοι, καταπλαγέντες αὐτῶν τὸ θράσος, [l] καὶ τῆς ἐφόδε τὸ μανικὸν βραχὺν ἀνασχόμενοι χρόνον, [m] ἀνακρόντα τε, καὶ [ἅμα] ὑποχωρῦσιν ἀπὸ τῦ χάρακος. ἦν δέ τις ἀ πρόσω τῦ στρατοπέδε λόφος ὑψηλὸς ἐπιεικῶς·

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 2/3. *Cat. V.C.* 286. *Var.* 288.

putauit. Haec autem in animo habens, circa mediam noctem ad Romanorum castra copias duxit; eaque circumdata, ne clam discederent, custodiebant. Gratum hoc fuit Quintio, cognita hostium multitudine, exspectatoque die, donec illucesceret, *horaque diei ferme tertia, animaduertens, hostes, iam et vigiliis et velitationibus fatigatos, nec centuriatim, nec ordinibus instructis accedere, sed confuse ac sparsim, apertis castrorum portis, cum lectis equitibus eruptionem in eos fecit: et pedites densatis cohortibus *eum* sequebantur. At Volsci, eorum audacia et furiosa impressione territi, quum breue temporis spatium eorum impetum sustinuissent, repulsi sunt, et simul a castris recesserunt. Erat autem non procul a castris quidam tumulus

k Ἡμέρα τε ἐγένετο *Vat.* quod *Stephano* etiam placuit. vulg. ἡμέρα τέως ἐγένετο.

* A *Dionysio* non quota esset hora dicitur, sed eam fuisse horam, siue id tempus, quo forum solet esse frequentissimum. *Port.* Graeca sonant: *exspectauitque, donec lucesceret, atque ea diei hora appelleret, qua forum solet esse frequentissimum.* Vide *Lexicon.*

l In *Ed. Steph.* perperam ἐκ τῆς ἐφόδυ etc. ego cum vtroque interprete particulam ἐκ in κῃ mutare malui. *Sylb.* Expresse in *Cod. Vat.* κῃ τὸ μανικὸν τῆς ἐφόδυ.

m Ἀνακρόντων κῃ ὑποχωρῦσιν ἀπὸ τῦ χάρακος· κῃ ἦν γάς τις etc. *Vat.*

εἰς τᾶτον [n] ἦν" ἀνατρέχσιν, ὡς ἀναπαυσόμενοί τ' αὖθις καὶ εἰς τάξιν καταςησόμενοι. ἀλλ' ὰ γὰρ αὐτοῖς ἐξεγένετο [o] καταςῆναι, καὶ αὐτὰς ἀναλαβεῖν, ἀλλ' ἐκ ποδὸς ἠκολάθησαν [p] αὐτοῖς οἱ πολέμιοι, πιλήσαντες, ὡς μάλιςα ἦν δυνατὸν, τὰς λόχας, ἵνα μὴ καταῤῥαχθῶσι πρὸς ἅπαντες χωρίον βιαζόμενοι. καὶ γίνεται μέγας ἀγὼν ἐπὶ πολὺ μέρος τῆς ἡμέρας, νεκροί τε πίπτσσι πολλοὶ ἀφ' ἑκατέρων. καὶ Οὐολσκοὶ πλήθει τε ὑπερέχοντες, καὶ τὸ ἐκ τᾶ τόπα προσειληφότες ἀσφαλὲς, ὐδετέρα τάτων ὐδὲν ἀγαθὸν ἀπέλαυσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων προθυμίας καὶ ἀρετῆς ἐκβιασθέντες, τόν τε λόφον ἐξέλιπον, καὶ ἐπὶ τὸν χάρακα φεύγοντες οἱ πολλοὶ ἀπέθνησκον. ὰ γὰρ εἴασαν αὐτὰς οἱ Ῥωμαῖοι διώκοντες, ἀλλ' ἐκ ποδὸς ἠκολάθησαν, καὶ ὰ πρότερον ἀπετράποντο, ἢ τὴν παρεμβολὴν αὐτῶν ἐλεῖν κατὰ κράτος. γενόμενοι δὲ [q] σωμάτων τ' ἐγκρατεῖς, καὶ ὅσα ἐγκατελήφθη τῷ χάρακι, καὶ ἵππων, καὶ ὅπλων, καὶ χρημάτων

Per. Iul. 4248. *Ante Chr.* 466. *Olymp.* 78 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 286. *Var.* 288.

mulus mediocriter altus: in eum cursu se receperunt, vt interquieſcerent et aciem mox inſtaurarent. Sed non licuit ipſis *ibi* conſiſtere, et vires recolligere: hoſtes enim e veſtigio eos ſequuti ſunt, denſatis cohortibus, quam maxime fieri poterat, ne, dum locum accliuem adſcenderent, vi deturbarentur. certatumque eſt acriter ad multum diei, magnaque vtrinque caedes facta eſt. Et Volſcis, licet multitudine ſuperiores eſſent, et loci tuti natura adiuuarentur, tamen neutrum horum profuit; ſed Romanorum alacritate et virtute per vim pulſi tumulum reliquerunt, et multi fuga caſtra petentes occiſi ſunt. Neque enim Romani eos perſequi deſierunt, ſed eos e veſtigio ſequuti ſunt; nec prius *eos ſequi* deſtiterunt, quam eorum caſtra vi ceperunt. Corporibus autem in ſuam poteſtatem redactis, et rebus omnibus, quae in caſtris fuerant relictae, equis, armis, et pecuniis

[n] Deeſt *Vat.*

[o] Rectius, vt arbitror, in *Cod. Vat.* καταςῆναί τε καὶ ἑαυτάς.

[p] Optime in *Cod. Vat.* αὐτοῖς. quo modo legendum eſſe monuit *Portus.* vulg. αὐτῶν.

[q] Σωμάτων τε ὅσα ἐγκατ. *Vat.*

[r] Παρα-

παμπόλλων κύριοι, τὴν μὲν νύκτα ἐκείνην αὐτόθι κατεςρατοπέδευσαν· τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ τὰ εἰς πολιορκίαν ἐπιτήδεια [r] παρεσκευασμένος ὁ ὕπατος, ἐπὶ τὴν [s] Ἀντιατῶν χώραν, ὰ πλείω ἀπέχσαν τριάκοντα ςαδίων, ἦγε τὴν δύναμιν. ἔτυχον δὲ Φυλακῆς ἕνεκα τοῖς Ἀντιάταις Αἰκανῶν τινες ἐπίκυροι [t] παρόντες καὶ Φυλάττοντες τὰ τείχη· οἳ τότε δείσαντες τὸ Ῥωμαίων τολμηρὸν, δρασμὸν ἐκ τῆς πόλεως ἐπεχείρσν ποιεῖσθαι. γενομένης δὲ τοῖς Ἀντιάταις γνώσεως, κωλυόμενοι πρὸς αὐτῶν ἀπιέναι, γνώμην ἐποιῆντο παραδῦναι Ῥωμαίοις ἐπῖσι τὴν πόλιν. τᾶτο μαθόντες ἐκ μηνύσεως οἱ Ἀντιάται, τῷ τε καιρῷ εἴκσι, καὶ κοινῇ μετ' ἐκείνων βσλευσάμενοι, παραδιδόασι τῷ [u] Κοϊντίῳ τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ Αἰκανὸς μὲν ὑποσπόνδς ἀπελθεῖν, Ἀντιάτας δὲ Ῥσμαὶν δέξασθαι, καὶ τὰ κελευόμενα ὑπὸ Ῥωμαίων ποιεῖν. ἐπὶ τάτοις κύριος [x] γενόμενος ὁ ὕπατος τῆς πόλεως, καὶ λαβὼν ὀψώ-

pecuniis permultis potiti, illam noctem in illis caſtris tranſegerunt: *Per. Iul.* 4248. ſequenti vero die, paratis rebus omnibus ad oppugnationem neceſſariis, conſul in agrum Antiatem, triginta inde ſtadia non amplius diſtantem, copias duxit. Antiates autem ad vrbis cuſtodiam eiuſque praeſidium quoſdam Aequorum auxiliarios habebant: qui tunc quidem, Romanorum audacia territi, ex vrbe profugere conabantur. ſed re ab Antiatibus cognita, ab illis abire prohibiti, vrbem Romanis aduentantibus dedere ſtatuerunt. Antiates, hoc per indicium cognito, tempori ceſſerunt, conſilioque cum illis communicato, vrbem Quintio dediderunt his conditionibus: vt Aequi accepta fide publica abirent, et Antiates praeſidium reciperent, et populi Romani imperata facerent. His conditionibus conſul potitus vrbe, acceptoque ſtipendio,

Ante Chr. 466. *Olymp.* 78 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 286. *Var.* 288.

[r] Παρασκευασάμενος *Vat.*

[s] Ἀντιατῶν πόλιν in *Vat.* et *Lapi Cod.*

[t] Pro τυχόντες [quod in vulg. eſt] requiritur potius συνόντες, vel ὄντες, vel aliud eiuſdem ſignificationis. *Sylb.* et *Port.* Optime in *Cod. Vat.* παρόντες. atque ita quidem *Lapus* legiſſe viſus eſt, dum vertit: *aderant autem* etc.

[u] Recte hic tandem in *Ed. Steph.* Κοϊντίῳ: mox tamen ad errorem redit. *Sylb.* atque ita plane in *Cod. Vat.*

[x] Γενόμενος τῆς πόλεως ὁ ὕπατος *Vat.*

νιά τε καὶ τἄλλα, ὅσων ἔδει τῇ στρατιᾷ, καὶ Φρεραὰν ἐγκατασήσας, ἀπῆγε τὴν δύναμιν· ἀνθ' ὧν αὐτὸν ἡ βουλὴ ὑπαντήσασα φιλανθρώπως ἐδέξατο, καὶ θριάμβῳ πομπῇ ἐτίμησεν.

LIX. Ἐν δὲ τῷ μετὰ τάτας ἔτει ὕπατοι μὲν ἦσαν Τιβέριος Αἰμίλιος τὸ δεύτερον, καὶ Κόϊντος Φάβιος, ἐνὸς τῶν τριῶν ἀδελφῶν υἱὸς τῶν ἡγησαμένων τε τῆς ἀποσαλείσης Φρερᾶς εἰς [y] Κρεμέραν, καὶ διαφθαρέντων ἐκεῖ [z] σὺν τοῖς πελάταις. ἡ δὲ βουλὴ, τῶν δημάρχων πάλιν ἀνακινούντων τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ κληρουχίᾳ, καὶ συναγωνιζομένων θατέρῳ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς Αἰμιλίῳ, δόγμα ἐπεκύρωσε, θεραπεῦσά τε καὶ ἀναλαβεῖν τὰς [a] πένητας βουλομένη, διανεῖμαί τινα μοῖραν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀντιατῶν χώρας, ἣν τῷ προτέρῳ ἔτει δόρατι ἑλόντες κατέσχον. καὶ ἀπεδείχθησαν ἡγεμόνες τῆς κληρουχίας, Τῖτος Κοΐντιος Καπιτωλῖνος, ᾧ παρέδοσαν Ἀντιάται σφᾶς αὐτές· καὶ σὺν αὐτῷ Λεύκιος [b] Φούριος, καὶ Αὖλος Οὐεργίνιος. ἦν δ' [c] ἐκ ἄγαν ἀσπαστὴ τοῖς πολλοῖς καὶ πένησι Ῥωμαίων ἡ διανομὴ τῆς χώρας, ὡς ἀπελαυνομένοις τῆς πατρίδος. ὀλίγων γ' ἀπογραψαμένων, ἔδοξε τῇ βουλῇ, ἐπειδὴ ἐκ ἀξιόχρεως ἦν [d] ὁ ἀπόσολος, ἐπιτρέψαι Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων τοῖς βουλομένοις, τῆς ἀποικίας μετέχειν. οἱ μὲν δὴ εἰς [e] Ἀντίαν ἀποσαλέντες, κατένεμον τὴν γῆν τοῖς σφετέροις, μοῖράν τινα ἐξ αὐτῆς τοῖς Ἀντιάταις ἀπολειπόμενοι. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χρόνῳ [f] στρατεία τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων ἐγένετο, Αἰμιλίᾳ μὲν εἰς τὴν Σαβίνων χώραν, Φαβίᾳ δ' εἰς τὴν Αἰκανῶν. καὶ τῷ μὲν Αἰμιλίῳ πολὺν [g] εἰς τὴν τῶν πολεμίων μείναντι χρόνον, ἐδεμία δύναμις ὑπήντησε [h] μαχομένη περὶ τῆς γῆς· ἀλλ'

5 10 15

Per. Iul. 4249. Ante Chr. 465. Olymp. 78 3/4. Cat. V.C. 287. Var. 289. Tib. Aemilio II. et Q. Fabio, coss. Ager plebi diuisus, Sabini populati, Aequi in amicitiam et foedus recepti.

dio, atque aliis rebus, quibus opus habebat exercitus, impositoque ibi praesidio, copias abduxit: quapropter a senatu, obviam ei procedente, honorifice exceptus est, atque triumphali pompa honoratus.

Anno sequenti coss. creati sunt T. Aemilius iterum, et Q. Fabius, filius vnius trium illorum fratrum, qui praesidio ad Cremeram misso praefecti fuerant, et qui cum suis clientelis ibi interierant. Senatus vero, tribunis plebem legis agrariae stimulis iterum concitantibus, Aemilioque altero consule ipsis fauente, quod vellet pauperes demereri atque eos subleuare, partem aliquam de Antiatum agro, superiore anno armis capto et occupato, illis diuidere decreuit. Quare triumuiri agri diuidendi caussa creati sunt T. Quintius Capitolinus, cui se Antiates dediderant, et cum eo L. Furius atque

y Κρέμερα] Vel Κρέμεραν, vel potius Κρεμέραν legendum. *Port.* Vide p. 1791. v. 8. 1792. v. 5. 1803. v. 18.

z Σὺν ταῖς τῶν πελατῶν] Mallem σὺν τοῖς ἑαυτῶν πελάταις. *Sylb.* Forsan σὺν τοῖς τῶν πελατῶν, vel σὺν ταῖς τῶν πελατειῶν. *Port.* Σὺν τοῖς πελάταις *Vat.*

a Perperam in *Ed. Steph.* collocata est distinctio post πένητας. *Sylb.*

b Φρούριος *Vat.*

c Οὐκ ἀγῶν πᾶσι τοῖς] Ἀγῶν nihil huc facit. Legendum forsan ἀγαπητὸν, seu ἀρεστὸν. vt *Lapus* vertit: *grata.* vbi etiam nota τοῖς πολλοῖς, pro τοῖς δημοτικοῖς, seu τῷ πλήθει. *Rom. Cod.* habet οὐκ ἄγαν πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς πολλοῖς: perperam. *Sylb.*

d Articulum ὁ, e *Cod. Rom.* additum, non agnoscit *Cod. Vat.* nec *Ed. Steph.*

e Nota hic rursus Ἀντίαν, vt

atque A. Virginius. Illa autem agri diuisio plerisque plebeiis et pauperibus Romanorum, quasi patria abigerentur, nequaquam erat grata. Et quum pauci nomina dedissent, placuit senatui, (quum non esset iustus coloniae numerus) Latinis et Hernicis, qui vellent, permittere, vt coloniae illius essent participes. Triumuiri igitur Antium missi agrum suis diuiserunt, eius parte quadam Antiatibus relicta. Interea vero ambo consules expeditionem fecerunt; Aemilius in Sabinos, Fabius in Aequos. Ac Aemilius quidem, quum in hostico diu fuisset moratus, neminem inuenit, qui pro agro pugnaturus ei obuiam venisset: sed, impune

f Στρατιὰ] Magis proprie στρατεία. *Sylb.*

g Εἰς hic manifeste vsurpata pro ἐν. *Sylb.* Ἐν τῇ πολεμίᾳ *Vat.*

h Μαχομένη malit *Portus.*

i Ἐπεκη-

ἀδεῶς αὐτὴν κείρας, ἐπειδὴ καθῆκεν ὁ χρόνος τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ἀπῆγε τὰς δυνάμεις. Φαβίῳ δ' Αἰκανοὶ, πρὶν εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν στρατιᾶς διαφθαρείσης, ἢ τειχῶν ἁλισκομένων, [i] ἐπεκηρυκεύσαντο περὶ διαλλαγῶν καὶ φιλίας. ὁ δ' ὕπατος δύο τε μηνῶν τροφὰς τῇ στρατιᾷ, καὶ δύο χιτῶνας κατ' ἄνδρα, καὶ ἀργύριον εἰς ὀψωνιασμὸν [k] ἑξαμήνου, καὶ εἴ τι ἄλλο κατήπειγεν, εἰσπραξάμενος, ἀνοχὰς ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς, ἕως ἂν εἰς Ῥώμην ἀφικόμενοι παρὰ τῆς βουλῆς εὕρωνται τὰς διαλύσεις. ἡ μέντοι βουλὴ, ταῦτα μαθοῦσα, τῷ Φαβίῳ ἐπέτρεψεν αὐτοκράτορι διαλύσασθαι πρὸς τοὺς Αἰκανοὺς, ἐφ' οἷς ἂν αὐτὸς προαιρῆται. μετὰ τοῦτο συνθῆκαι γίνονται ταῖς πόλεσι, μεσιτεύσαντος αὐτὰς τοῦ ὑπάτου, τοιαίδε· Αἰκανοὺς εἶναι Ῥωμαίων ὑπηκόους, πόλεις τε καὶ χώρας τὰς ἑαυτῶν ἔχοντας, ἀποστέλλειν δὲ Ῥωμαίοις μηδὲν, ὅτι μὴ [l] στρατιὰς, ὅταν τις [m] παραγγέλλῃ, τέλεσι τοῖς ἰδίοις

ἐκπέμποντας αὐτάς. ταῦτα συνθέμενος, ἀπῆγε τὴν δύναμιν Φάβιος, καὶ τὰς εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ἀρχὰς ἅμα τῷ συνυπάτῳ κατέστησεν.

Ἦσαν δ' ὑπ' αὐτῶν ἀποδειχθέντες ὕπατοι Σπόριος [n] Ποσούμιος Ἀλβῖνος, καὶ Κόϊντος Σερβίλιος Πρίσκος τὸ δεύτερον. ἐπὶ τούτων ἔδοξαν Αἰκανοὶ παραβαίνειν τὰς πρὸς Ῥωμαίους νεωστὶ γενομένας ὁμολογίας, ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας· Ἀντιατῶν ὅσοι μὲν εἶχον ἐφέσια καὶ κλήρους, ἔμειναν ἐν τῇ γῇ, τά τ' ἀπομερισθέντα σφίσι, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν κληρούχων ἀφορισθέντα [o] κλήματα, γεωργοῦντες ἐπὶ ῥηταῖς τισι καὶ τεταγμέναις μοίραις, ἃς ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῖς ἐτέλουν. οἷς δ' οὐδὲν τούτων ἦν, ἐξέλιπον τὴν πόλιν· καὶ ὑποδεχομένων αὐτοὺς προθύμως τῶν Αἰκανῶν, ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι, τὰς Λατίνων ἀγροὺς ἐλήϊζευον. ἐκ δὲ τούτου καὶ τῶν Αἰκανῶν ὅσοι [p] τολμηρότε-

LX.

priis sumtibus. Fabius, hoc foedere icto, copias reduxit; et magistratus in annum sequentem vna cum collega designauit.

Per. Iul. 4250. *Ante Chr.* 464. *Olymp.* 78 $\frac{3}{4}$. *Cat.* *V.C.* 288. *Var.* 290. *Sp. Postumio, et Q. Seruilio II. coss. foedus ab Aequis violatum, et dedicata aedes DiiFidii.*

Consules autem ab illis designati erant Sp. Postumius Albinus et Q. Seruilius Priscus iterum. His coss. Aequi conditiones pacis cum populo Romano recens factae violare sunt ausi, tali de caussa: Antiates, qui vrbana et rustica praedia habebant, in illis remanserunt, *atque agros possessionum tam sibi diuisarum ac propriarum, quam earum, quae ad nouos colonos pertinebant, quae a triumuiris fuerant ipsis diuisae ac assignatae, colebant ea conditione, vt certam et statutam fructuum partem illis penderent. qui vero nihil tale habebant, vrbem deseruerunt; et lubenter ab Aequis excepti, eruptione inde facta, Latinorum agros latrociniis infestabant. Postea Aequorum audacissimi quique,

Per. Iul. impune peruastato agro, quum iam instaret comitiorum tempus, copias *domum* abduxit. Ad Fabium vero Aequi, antequam, deletis copiis, aut moeniis expugnatis, vsque ad extremam necessitatem redigerentur, praeconem ad pacem et amicitiam impetrandam miserunt. At consul, exacto duorum mensium frumento, et binis tunicis in singulos milites, atque stipendio sex mensium, et si quid aliud necessarium erat, inducias cum illis fecit, donec Romam profecti pacem a senatu impetrarent. Senatus, hisce cognitis, Fabio imperatori permisit, vt pacem cum Aequis, quibus vellet conditionibus, faceret. Postea, consulis deprecatione, foedera inter duos populos his legibus sunt facta: vt Aequi, saluis vrbibus et agris suis, populi Romani imperio parerent, et Romanis nihil mitterent, praeter auxilia, quotiescunque hoc ipsis denunciatum fuisset, idque pro-

4249. *Ante Chr.* 465. *Olymp.* 78 $\frac{3}{4}$. *Cat.* *V.C.* 287. *Var.* 289.

i Ἐπεκηρυκεύσαντο *Vat.* vulg. ἐπεκηρύκευσαν in actiuo.

k Vel χρόνε subaudiendum, vel ἑξάμηνον legendum. *Port.*

l Στρατιὰν *Vat.*

m Legendum παραγγελθῇ: nisi ante παραγγέλλῃ inseratur ἡ βουλὴ, aut simile. *Sylb.* Malim παραγγέλλωσι, vt ad Ῥωμαίους referatur. *Port.*

n Ita etiam in *Lapi* versione et *Sigonii Fastis*. Minus recte in *Ed. Steph.* Ποσθύμιος Λαιβῖνος καὶ Κόϊντιος etc. et in *Cod. Vat.* Ποσόμιος Λαυῖνος.

* Diuisos sibi et ablatos a colonis agros sub pactionibus quibusdam colentes, partemque eis pendentes fructuum. *Lapus.*

o In *Ed. Steph.* χρήματα, vt supra p. 1884. v. 13. Rectius, vt in *Cod. Rom.* [et *Vat.*] κλήματα. *Sylb.*

p Τολμηροί τε *Vat.*

q Ἀπο-

τεροί τε καὶ ἄποροι ἦσαν, συνελάμβανον αὐτοῖς τῶν λη-
στηρίων. ταῦτα Λατίνων [q] ἀποδυρομένων ἐπὶ τῆς βουλῆς,
καὶ ἀξιούντων ἢ [r] στρατὸν πέμπειν, ἢ συγχωρῆσαι σφί-
σιν αὐτοῖς τὰς ἄρξαντας πολέμου [s] ἀμύνεσθαι, μαθόν-
τες οἱ σύνεδροι, στρατιὰν μὲν [t] οὔτ' αὐτοὶ ἐψηφίσαντο πέμ-
πειν, οὔτε Λατίνοις ἐπέτρεψαν ἐξάγειν· πρεσβευτὰς δ'
ἑλόμενοι τρεῖς, ὧν ἡγεῖτο Κόϊντος Φάβιος, ὁ τὰς πρὸς τὸ
ἔθνος συνθήκας ποιησάμενος, ἐντολὰς αὐτοῖς [r] δόντες,
πυνθάνεσθαι παρὰ τῶν [u] ἡγεμόνων τῶν ἐθνῶν, πότερα
κοινῇ γνώμῃ τὰ λῃστήρια ἐξαποστέλλουσιν εἴς τε τὴν τῶν
συμμάχων [x] καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν· ἐγένοντο γὰρ
καὶ εἰς αὐτὴν καταδρομαί τινες τῶν Φυγάδων· ἢ τῶν
πρατ]ομένων ἑδενός ἐσι τὸ κοινὸν αἴτιον· καὶ ἐὰν φῶσιν,
ἰδιωτῶν ἔργα εἶναι, μὴ ἐπιτρέψαντος τῷ δήμῳ, τά τε
ἡρπασμένα ἀπαιτεῖν, καὶ τοὺς ἐργασαμένους τὰ ἀδική-

quique, et quotquot pauperes erant, ad eam latrociniorum ſo-
cietatem ſe addiderunt. His de rebus Latinis apud ſenatum querentibus, et poſtulantibus, vt aut exercitum mitterent, aut ſibi ipſis permitterent, eos vlciſci, a quibus bello fuerant laceſſiti, Patres, hac re cognita, nec exercitum mittere decreuerunt, nec Latinis ſuas copias educere permiſerunt; ſed, electis tribus legatis, quorum princeps erat Q. Fabius, qui pacem cum ea gente fecerat, ipſis mandarunt, vt quaererent ex gentis illius principibus, vtrum de communi conſenſu latronum manus in ſociorum, et populi Romani agrum mitterentur, (nam et in eum excurſiones quaedam ab exſulibus factae fuerant) an nihil eorum publico conſilio factum fuiſſet: et ſi reſponderent, ea facinora priuatorum eſſe contra populi voluntatem, res captas repeterent, et fontes eos, qui haec iniqua facinora patraſſent,

Per. Iul. 4250. *Ante Chr.* 464. *Olymp.* 78 4 / 79 1. *Cat.* 288. *V.C. Var.* 290.

q Ἀποδυραμένων *Vat.*

r Στρατιὰν πέμπειν ἢ συγχωρῆσαι *Vat.* Συγχωρεῖν malit *Sylb.* vulgatae dant συγχωρήσειν.

s Ἀμύνασθαι in *Cod. Vat.*

t Legendum ἔδοσαν, quod voci ἑλόμενος reſpondebit, vel ἔπεμψαν addendum ante ἐντολάς. *Port.*

u Ἡγουμένων *Vat.*

x Καὶ εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν. ἐγένοντο γάρ τινες καὶ εἰς αὐτὴν καταδρομαὶ τῶν etc. *Vat.*

y Ἀκού-

ματα ἐκδότους αἰτεῖν. ἀφικομένων δὲ τῶν πρεσβευτῶν,
[y] τοὺς λόγους ἀκούσαντες Αἰκανοὶ, πλαγίας αὐτοῖς ἔδοσαν
ἀποκρίσεις, τὸ μὲν ἔργον οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης λέγοντες
γεγονέναι, τοὺς δὲ δράσαντες οὐκ [z] ἀξιοῦντες ἐκδιδόναι,
πόλιν τ' ἀπολωλεκότας καὶ ἀλήτας γεγονότας, σφῶν
τ' ἐν τῷ πεδίῳ ἱκέτας. ἐφ' οἷς ὁ Φάβιος ἀγανακτῶν,
καὶ τὰς ψευσθείσας πρὸς [a] αὐτὸν ὁμολογίας ἀνακαλού-
μενος, ὡς εἶδεν εἰρωνευομένους τοὺς Αἰκανούς, καὶ εἰς βουλὴν
χρόνον αἰτουμένους, ξενισμῷ τε χάριν ἐπικατέχοντας αὐ-
τὸν, ὑπέμεινέ τε, κατοπτεύσας τὰ ἐν τῇ πόλει πράγμα-
τα βουλόμενος· καὶ διεξιὼν πάντα τόπον κατὰ πρόφα-
σιν θεωρίας δημοσίων τε καὶ ἱερῶν, τά τ' [b] ἐργαστήρια
τῶν πολεμικῶν ὅπλων, τῶν μὲν ἤδη συντετελεσμένων,
τῶν δ' ἔτι ἐν χερσὶν ὄντων, ἔγνω τὴν διάνοιαν αὐτῶν.
καὶ ἀφικόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, [c] ἀπήγγειλε πρὸς τὴν
βουλὴν ἅ τ' ἤκουσεν, [d] ἅ τ' εἶδε. κἀκείνη δὲν ἔτι ἐνδοιά-

sent, ad ſupplicium dedi poſtularent. Legatis eo profectis, Aequi, auditis eorum querimoniis, ambigua dederunt reſponſa, negantes, id facinus de communi ſententia factum, et minime aequum cenſentes, auctores eius dedere, qui et vrbem ſuam amiſerant, et errones erant, et ad ſe ſupplices confugerant. Quibus rebus Fabius indignatus, et foederis fidem violatam implorans, vt vidit, Aequos ſimulate agere, tempuſque ad deliberandum petere, et ſe per ſpeciem hoſpitalitatis ab ipſis detineri, remanſit, quia volebat res eorum explorare. Quare per ſpeciem contemplandi circumductus per omnia loca et publica et ſacra, et per bellicorum armorum officinas, quum animadverteret, quaedam iam perfecta, quaedam adhuc in manibus eſſe, mentem eorum cognouit. et Romam reuerſus ſenatui renunciauit, quicquid audierat et quicquid viderat. Ille, nihil amplius

Per. Iul. 4250. *Ante Chr.* 464. *Olymp.* 78 4 / 79 1. *Cat.* 288. *V.C. Var.* 290.

y Ἀκούσαντες τοὺς λόγους οἱ Αἰκανοὶ πλάνας αὐτοῖς ἔδοσαν ἀποκρίσεις *Vat.*

z Male in *Ed. Steph.* ἀξιοῦντας.

a Αὐτὸν retineri poteſt, et αὐτῶν pro eodem ſubſtitui.

b Ἐργαστήρια ἅπαντα πολεμικῶν *Vat.*

c Ἀπήγγελλε *Vat.*

d Καὶ ἃ εἶδε *Vat.*

e Κατ-

σασα, τὰς εἰρηνοδίκας ἐψηφίσατο πέμπειν [e] καταγγε-
λοῦντας Αἰκανοῖς τὸν πόλεμον, ἐὰν μὴ τάς τ' Αντιατῶν
φυγάδας ἀπελάσωσιν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ δίκας τοῖς
ἠδικημένοις ὑπόσχωνται. οἱ δ' Αἰκανοὶ θρασυτέρας πρὸς
τὰς ἄνδρας ἐποιήσαντο τὰς ἀποκρίσεις, καὶ τὸν πόλεμον
ἐκ ἀκήσιοι ὡμολόγησαν δέχεσθαι. ἀλλὰ γὰρ ἐκ ἐξε-
γένετο Ῥωμαίοις, στρατιὰν ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἐπ' αὐτὰς
ἀποστεῖλαι, εἴτε τῶ δαιμονίω κωλύοντος, εἴτε διὰ τὰς
νόσους, αἳ κατέσχον τὴν πληθὺν ἐπὶ πολὺ μέρος τοῦ ἔτους·
ἀλλὰ φυλακῆς ἕνεκα τῶν συμμάχων ὀλίγη τις ἐξελθοῦ-
σα δύναμις, ἧς ἡγεῖτο [f] Κόϊντος Σερβίλιος, ἄστερος τῶν
ὑπάτων, ἐν τοῖς Λατίνοις ὅροις διέτριψεν. ἐν δὲ τῇ πό-
λει τὸν νεὼν τῶ [g] Πιστίω Διὸς Σπόριος [h] Ποστόμιος, ὁ συνύ-
πατος αὐτῶ, καθιέρωσε, μηνὸς Ἰουνίω ταῖς καλουμέναις
Νόναις, ἐπὶ τῶ [i] Ἐνυαλίω λόφω [k], κατασκευασθέντα

Per. Iul. 4250. *Ante Chr.* 464. *Olymp.* 78. 4. *Cat.* *V.C.* 288. *Var.* 290.

plius cunctatus, decreuit mittere feciales, qui bellum Aequis indicerent, nisi exsules Antiatum vrbe pellerent, et pro iniuriis populo Romano illatis se ipsis satisfacturos pollicerentur. Aequi audacius legatis responderunt: seque non inuitos bellum excepturos dixerunt. Non licuit tamen Romanis, eo anno exercitum contra illos mittere, siue deo vetante, siue propter morbos, quibus multitudo per bonam anni partem detenta fuit: sed perexiguus exercitus, ad sociorum praesidium egressus, duce Q. Seruilio altero consule, in agri Latini finibus statiua habuit. In vrbe vero aedem Iouis Fidii Sp. Postumius, eius collega, consecrauit Nonis mensis Iunii in colle Quirinali, exstructam quidem ab vltimo rege Tarquinio, non tamen ab illo ex more populi Romani consecratam. Sed tum demum ex senatusconsulto data est eius inscriptio Postumio. His consulibus nihil aliud memorabile gestum est.

e Καταγγέλλοντας *Vat.*

f Κόϊντιος *Vat.*

g Ζεὺς Πίστιος dictus Iupiter, qui fidei praeerat, eiusque violatores puniebat. *Port.*

h Ποσόμιος *Vat.* vt et mox infra.

i Vide *Annott.*

k Ἐνυαλίω λόφω] Non consentiunt hic interpretes. nam *Lapus*, retento appellatiuo nomine, mutauit proprium: in *Capitolino colle*. at *Gelenius*, proprio retento, mutarat appellatiuum: *in luco Bellonae*. Ego reposueram in *Quirinali colle*: quoniam ipse *Dionysius* supra (p. 108. v. 33. edit. Hudſ.) tradit, Ἐνυάλιον a Sabinis et Romanis appellari Quirinum: vbi itidem τῶ Πιστίω Διὸς fit mentio; sed nihil de templo eius additur.

μὲν ὑπὸ τῶ τελευταίω βασιλέως Ταρκυνίου, τῆς δὲ νομι-
ζομένης παρὰ Ῥωμαίοις [l] ἀνιερώσεως ὑ τυχόντα [m] ὑπ'
ἐκείνου. [n] τότε τῇ βουλῇ δόξαν, ὁ Ποστόμιος [o] ἔλαβεν
αὐτῶ τὴν ἐπιγραφήν. ἄλλο δ' οὐδὲν ἐπὶ τῶν ὑπάτων
τούτων λόγου ἄξιον ἐπράχθη.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐνάτης καὶ ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα Ξενοφῶν Κορίνθιος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρχε-
δημίδου, παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατείαν Τίτος [p] Κοΐντιος

LXI.

Per. Iul. 4251. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 79 1/2. *Cat.* *V.C.* 289. *Var.* 291. *Consulibus T. Quintio III. et Q. Fabio II. bellum cum Aequis.*

Olympiade LXXIX. qua vicit Xenophon Corinthius, archonte Athenis Archedemide, consulatum ineunt Titus Quintius

l Ἀνιερώσεως *Vat.* Vide p. 291. v. 44. [edit. Hudſ.] vulgatae dant ſimplex ἱερώσ.

m Rectius forsan ἐπ' αὐτῶ, *sub eius imperio, illo regnante. Sylb.* Ἐπ' ἐκείνου, *illius tempore*, malit *Port.*

n Post τότε desideratur coniunctio δὲ, vel δή, aut simile quidpiam. *Sylb.*

o Hanc lectionem agnoscit etiam *Lapi* versio: *inscriptionem eius sumsit:* eamque confirmat, quod supra habuimus aliquanto plenius, p. 291. v. 44. [edit. Hudſ.] Τὴν ἀνιέρωσιν αὐτῶ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔλαβε Μάρκιος Ὁράτιος. significat enim hic Postumio ex SC. hoc honoris datum, vt templo inscriberet, Aedem eam Postumio cos. ex SC. dedicatam esse. *Gelenius* sic verterat: *ex SC. id fecit Postumius, vt testatur aedis inscriptio. Sylb.*

p Hic quoque in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] recte Κοΐντιος. sed perperam mox [in *Cod. Vat.* Κοΐντιος et] apud vtrumque in Fabii cognomine Ἰβλανὸς pro οὐϊβω-

Καπιτωλῖνος, καὶ Κόϊντος Φάβιος Οὐϊβελανός· Κόϊντος μὲν, τὸ τρίτον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τῦ δήμυ, Φάβιος δὲ τὸ δεύτερον. οἷς ἡ βυλὴ ἀμφοτέροις στρατιὰς μεγάλας καὶ εὖ παρεσκευασμένας παραδῦσα, ἐξέπεμψε. Κόϊντιος μὲν ἓν ἐτάχθη φυλάττειν τὴν σφετέραν γῆν, ὅση τοῖς πολεμίοις ὅμορος ἦν· Φάβιος δὲ, τὴν Αἰκανῶν δῃῦν· καὶ καταλαμβάνει τὰς Αἰκανὰς ἐπὶ τοῖς μεθορίοις ὑπομένοντας αὐτὸν σὺν δυνάμει πολλῇ. καὶ ἐπειδὴ τὰς παρεμβολὰς ἐν τοῖς κρατίστοις ἑκάτεροι χωρίοις κατεσήσαντο, [q] προήεσαν εἰς τὸ πεδίον, Αἰκανῶν προκαλεσαμένων καὶ ἀρξάντων τῆς μάχης, [r] καὶ διέμειναν ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἐκθύμως καὶ φιλοπόνως ἀγωνιζόμενοι, καὶ τὸ νικᾶν ἑ παρ' ἄλλον τινὰ, ἢ παρ' ἑαυτὸν ἕκασος τιθέμενος. ὡς δὲ τὰ ξίφη τοῖς πλείοσιν αὐτῶν διὰ τὰς συνεχεῖς πληγὰς ἄχρηστα ἐγεγόνει, σημηνάντων τὸ ἀνακλητικὸν τῶν ἡγεμόνων, ἀπῆλθον ἐπὶ

Per. Iul. 4251. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 79 ½. *Cat.* *V.C.* 289. *Var.* 291.

tius Capitolinus et Q. Fabius Vibulanus: Quintius quidem a populo tertium ad iſtum magiſtratum euectus, Fabius vero iterum. quibus ambobus ſenatus magnos et bene inſtructos exercitus dedit, atque ita eos ad bellum miſit. Quintius iuſſus eſt agrum Romanorum hoſtibus finitimum tueri, Fabius Aequorum agros vaſtare. iſque Aequos nactus eſt cum ingenti exercitu in ſuis finibus aduentum ſuum exſpectantes. Quum autem vtrique in munitiſſimis locis caſtra poſuiſſent, in planiciem proceſſerunt, Aequis hoſtem prouocantibus et proelio laceſſentibus, et ad multas diei horas fortiter ac ſtrenue pugnarunt, ſingulis victoriae ſpem in ſe ipſis, non in alio quopiam, collocantibus. Quum vero pleriſque eorum gladii ad continuos ictus inutiles eſſent facti, ſigno a ducibus receptui dato, in

οὐϊβελανός: eodem prope modo, quo in ſuperioribus libris aliquoties ſcriptum Ἰοὶ et Ἰεντανοὶ pro Οὐῖοὶ et Οὐϊεντανοὶ: librariorum magis, quam auctoris, culpa. verae ſcripturae euidentius veſtigium eſt apud *Diodorum*, p. 280. οὐβελανὸς, omiſſo tantum ῖ. *Sylb.*

q Non agnoſcit *Vat.* προῆ, quod eſt in vulg. ante προήεσαν.

r Καὶ hoc loco redundare exiſtimat *Sylb.*

s Ἀπὸ τῆς Αἰκανῶν *Vat.* vulg.

τὰς χάρακας. καὶ μετὰ τῦτο τὸ ἔργον ἀγὼν μὲν ἐκ παρατάξεως ἐκέτι αὐτῶν ἐγένετο, ἀκροβολισμοὶ δέ τινες καὶ συμπλοκαὶ ψιλῶν, περί τε ὕδασι καὶ ἐν ἀγορᾶς παραπομπαῖς, συνεχεῖς. κἀν τύτοις μέντοι τὰ πολλὰ ἦσαν ἰσόῤῥοποι. ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίνετο χρόνῳ, μοῖρά τις [s] ἀπὸ τῆς Αἰκανῶν στρατιᾶς παρελθῦσα καθ' ἑτέρας ὁδὰς ἀφυλάκτως, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν, ἣ πλεῖστον ἀφειστήκει τῆς ὁμόρυ, καὶ διὰ τῦτο ἀφύλακτος ἦν· ἐξ ἧς ἀνθρώπυς τε πολλὰς συνήρπασε καὶ χρήματα· [t] λαθῦσα δὲ τὰς σὺν τῷ Κοϊντίῳ περιπόλυς τῆς σφετέρας γῆς, ἀπῆλθεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. τῦτο συνεχῶς ἐγίνετο, καὶ πολλὴν παρεῖχεν αἰσχύνην τοῖς ὑπάτοις. ἔπειτα μαθὼν διὰ κατασκόπων τε καὶ αἰχμαλώτων ὁ Φάβιος ἐξεληλυθυῖαν ἐκ τῦ χάρακος τῶν Αἰκανῶν τὴν [u] κρατίστην δύναμιν, ἐν τῇ παρεμβολῇ καταλιπὼν τὰς πρεσβυτάτας, αὐτὸς ἐξῆλθε νύκτωρ ἱππέων ἐπαγόμενος καὶ τῦ πεζῦ τὸ ἀκμαιότατον. οἱ μὲν ἓν Αἰκανοὶ, διηρπακότες τὰ χωρία,

Per. Iul. 4251. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 79 ½. *Cat.* *V.C.* 289. *Var.* 291.

in caſtra ſe receperunt. Poſt haec inter eos non amplius totis viribus acie inſtructa certatum eſt: ſed continuae quaedam velitationes ſequutae, et proelia inter leuis armaturae milites facta, dum aquarentur et commeatus proſequerentur: et in his quoque plerumque aequo marte diſcedebatur. Dum haec geruntur, pars quaedam exercitus Aequorum, tranſgreſſa per alios incuſtoditos tramites, fecit irruptionem in agri Romani partem, quae ab Aequorum finibus maxime erat remota, et ideo minus cuſtodita: vnde multos captiuos et magnam praedam abduxit; inſciiſque Quintianis, quibus agri Romani cuſtodia mandata fuerat, domum ſe recepit. Quod ſaepius fiebat, et magnam conſulibus ignominiam afferebat. Tandem quum Fabius, per exploratores et captiuos, cognouiſſet, robur totius exercitus Aequorum ex caſtris egreſſum, ipſe quoque, in caſtris relictis ſenioribus, noctu egreſſus eſt cum lectiſſimis quibuſque et equitibus et peditibus. Aequi igitur, direptis locis, in quae irruperant,

t Λαθῦσά τε τὰς σὺν τῷ Κοίντῳ *Vat.* παρὰ τ. Α.

u Deeſt *Vat.*

οἷς ἐνέβαλον, ἀπήεσαν, ἐπαγόμενοι πολλὰς ὠφελείας. ὁ δὲ Φάβιος ἐ πολὺ προελθὼν αὐτοῖς ἐπιφαίνεται, καὶ τήν τε λείαν ἀφαιρεῖται, καὶ μάχῃ τὰς ὑπομείναντας νικᾷ γενομένης ἀνδρας ἀγαθός. οἱ δὲ λοιποὶ σποράδες ἐμπειρίᾳ ὁδῶν λαθόντες τὰς διώκοντας, κατέφυγον εἰς τὸν χάρακα. ἐπεὶ δὲ ταύτῃ ἀνεκρέσθησαν οἱ Αἰκανοὶ τῇ συμφορᾷ παρὰ δόξαν σφίσι γενομένῃ, λύσαντες τὴν παρεμβολὴν ὑπὸ νύκ]α ᾤχοντο, καὶ ἐκέτι τὸ λοιπὸν ἐξήεσαν ἐκ τῆς πόλεως· ἀλλ' ἠνείχοντο, σῖτον, ὃς ἐν ἀκμῇ τότε ἦν, συγκομιζόμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ἀγέλας βοσκημάτων ἀπελαυνομένας ὁρῶντες, χρήματά τε διαρπαζόμενα, καὶ αὐλὰς πυρὶ διδομένας, καὶ αἰχμαλώτους πολλὰς ἀγομένας. τᾶτο διαπραξάμενος ὁ Φάβιος, ἐπειδὴ παραδᾶναι τὰς ἀρχὰς ἑτέροις ἔδει, τὴν δύναμιν ἀνασήσας ἀπῆγε· τὸ δ' αὐτὸ καὶ Κοΐντιος ἐποίει.

LXII. Ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέδειξαν ὑπάτους Αὖλον [x] Ποστόμιον [y] Ἄλβον καὶ Σερβίον

Per. Iul. 4251. *Ante Chr.* 463. *Olymp.* 79 $\frac{1}{2}$. *Cat.* *V.C.* 289. *Var.* 291.

perant, cum magna praeda diſcesſerant. at Fabius ipſis non longe progreſſis derepente apparuit, praedamque eripuit, et proelio vicit eos, qui ipſius impetum ſuſtinere voluerant, quique fortiter pugnarant: reliqui diſperſi, hoſtibus inſequentibus locorum peritia eluſis, in caſtra fuga ſe receperunt. Aequi, inopinata hac clade perculſi, vallo euulſo ſub noctem diſceſſerunt, nec poſtea ex vrbe amplius prodierunt: ſed paſſi ſunt in ſuo conſpectu frumentum iam maturum ab hoſtibus abſportari, et greges pecoris abigi, et pecunias diripi, et villas incendi, et multos captiuos abduci. His rebus geſtis, Fabius, * quoniam aliis tradendus erat magiſtratus, copias, motis caſtris, domum reduxit, et Quintius idem fecit.

Romam autem reuerſi deſignarunt conſules A. Poſtumium Album

* *Sc.* inſtantibus comitiis.

x Ποστόμιον *Vat.*

y Ἄλβον agnoſcit etiam *Fragmentum Capitolinum*, in quo (teſte *Sigonio*) legitur: *Spurius Poſtumius Albus Regillenſis.* Supra *Spurius Poſtumius* cognominatur *Albinus*, p. 1911. v. 5. Mox pro Σερβίον rectius Σπόριον legi tradit idem *Sigonius*, et confirmat *Diodorus*, p. 282. (ſed erratum ibi in cognomentis conſu-

z Φέριον. οἱ μὲν δὴ νεωστὶ παρειλήφεσαν τὴν ἀρχήν· παρὰ δὲ τῶν συμμάχων Λατίνων ἄγγελοι Ῥωμαίοις κατὰ σπουδὴν διαπεμφθέντες [a] ἦκον. ἔτοι καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλήν, διεσάφουν, Ἀντιατῶν τὰ πράγματα ἐ βέβαια εἶναι, κρύφα τε διαπρεσβευομένων πρὸς αὐτὸς Αἰκανῶν, καὶ ἀναφανδὸν εἰσιόντων εἰς τὴν πόλιν ἀγορᾶς προφάσει πολλῶν οὐολόσκων, ὃς ἐπήγοντο οἱ πρότερον ἐκλιπόντες τὴν πόλιν Ἀντιατῶν, [b] ὅτ' ἐκληρυχεῖτο, διὰ πενίαν, καὶ πρὸς Αἰκανὲς αὐτομολήσαντες, ὥσπερ ἔφην. [c] συνδιεφθάρθαι δὲ τοῖς ἐπιχωρίοις ἅμα ἤγγελλον καὶ τῶν ἐποίκων συχνός· καὶ εἰ μὴ προκαταληφθήσονται φυλακῇ [d] ἀξιόχρεῳ, [e] ἀναστήσεσθαι κἀκεῖθεν ἀπροσδόκητον Ῥωμαίοις πόλεμον. τότων ἐ πολλῷ ὕστερον ἕτεροι πεμφθέντες ὑπὸ Ἑρνίκων ἤγγελλον ἐξεληλυθέναι με-

bum et Sp. Furium. Illi quidem conſulatum inierunt: a ſociis autem Latini nominis nuncii propere miſſi venerunt. Hi in curiam introducti indicarunt, Antiates dubia eſſe fide, et ad defectionem ſpectare, occulte per legatos Aequis eos ſolicitantibus, et multis Volſcis per ſpeciem mercatus in vrbem euntibus, quos adducebant ii, qui Antium ante deſeruerant, quando eius ager ob paupertatem diuiſus eſt, et qui ad Aequos (vt dixi) transfugerant. Nec ſolos indigenas corruptos eſſe nunciabant, ſed etiam magnam aduenarum partem: et niſi valido praeſidio praeuenti fuiſſent, inde quoque inopinatum bellum Romanis illatum iri. Et paullo poſt alii ab Hernicis miſſi nunciarunt, magnum

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 290. *Var.* 292. *A. Poſtumio et Sp. Furio coſſ. bellum cum Aequis et Volſcis.*

conſulum; et pro *Regulus* ac *Mediolanus* ſcribendum *Regillanus* et *Medullinus*) praenomen tamen et *Seruii* etiam huic ipſi *Furio* tribuitur p. 1920. v. 10. *Sylb.*

z φερέριον vbique in *Cod. Vat.*

a Vel legendum ἦκον καὶ ἔτοι τάντες: vel potius, ἦκον, ἔτοι καταταθέντες ἐπὶ τὴν βελήν. *Port.* Poſteriorem coniecturam firmat *Cod. Vat.* qui habet ἦκοι ἔτοι καταστάντες ἐπὶ.

b Ὅτ' ἐκληρυχεῖτο διὰ πενίαν πρὸς Αἰκ. *Vat.*

c Συνδιεφθάρθαι τε τοῖς *Vat.*

d In *Ed. Steph.* ἀξιοχρέφ. Ego Atticum accentum malui. *Sylb.*

e Ἀνασήσεσθαί τινα ἔλεγον κἀκεῖθεν *Vat.* quo modo legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit: *exſurrecturum illinc dicebant inexſpectatum* etc.

γάλην δύναμιν Αἰκανῶν, καὶ ἐγκαθεζομένην ἐν τῇ σφετέρᾳ γῇ, φέρειν τε πάντα καὶ ἄγειν, [f] στρατεύειν δὲ ἅμα τοῖς Αἰκανοῖς καὶ Οὐολόσκοις τὴν πλείω τῶ στρατῶ μοῖραν παρεχομένους. πρὸς ταῦτα ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ τοῖς μὲν Ἀντιατῶν ταράττουσι τὰ πράγματα· ἦκον γὰρ ἀπολογησόμενοί τινες ἐξ αὐτῶν, καὶ καταφανεῖς ἐγένοντο οὐδὲν ὑγιὲς φρονοῦντες· φυλακὴν ἑτέραν πέμψαι, ἣ ἔμελλε δι' ἀσφαλείας ἕξειν τὴν πόλιν· ἐπὶ δ' Αἰκανοὺς ἄγειν τὴν στρατιὰν τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων, Σερβίλιον Φάβιον. καὶ ἐγένετο ταχεῖα ἀμφοῖν ἡ ἔξοδος. οἱ δ' Αἰκανοί, μαθόντες ἐξεληλυθυῖαν τὴν Ῥωμαίων στρατιάν, ἀναστάντες ἐπὶ τὴν Ἐρνίκων, ἐχώρουν αὐτοῖς ὁμόσε. ἐπεὶ δ' εἶδον ἀλλήλους, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν οὐ πολὺ διαστάντες κατεστρατοπέδευσαν· τῇ δ' ἐξῆς ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων οἱ πολέμιοι ἦκον, διάπειραν αὐτῶν τῆς γνώμης λῃψόμενοι. ὡς δ' οὐκ ἐξῆσαν εἰς μάχην, ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 ⅔. *Cat. V.C.* 290. *Var.* 292.

magnum Aequorum exercitum, e finibus ſuis egreſſum, in agro ſuo ſtatiua habere, eumque populari: et Volſcos ſe ad illam Aequorum militiam ſocios addidiſſe, maioremque exercitus partem praebuiſſe. Propterea ſenatus ad eos, qui res Antiatum turbabant, (quidam enim ex illis venerant, vt ſe purgarent, ſed ſatis conſtabat, eos nihil ſani cogitare) aliud praeſidium, quod ciuitatem tueretur et in officio contineret, mittere decreuit, et contra Aequos Sp. Furium exercitum ducere iuſſit. Et ambo celeriter copias eduxerunt. At Aequi, vbi cognouerunt, Romanorum exercitum egreſſum, caſtris ex Hernicorum agro motis, obuiam ipſis iuerunt. Quum autem in mutuum conſpectum veniſſent, caſtra non longe ſemota a ſe inuicem eo die poſuerunt: poſtridie vero hoſtes ad vallum Romanorum accеſſerunt, vt eorum animos explorarent. Quibus ad proelium non

[f] Στρατεύειν δὲ ἅμα *Vat.* vulg. στρ. τε ἅ.

[g] Et *Lapus* et *Gelenius* legunt ἐκ τῆς Ἐρνίκων, vt infra pag. 626. [iuxta *Ed. Sylb.*] et conſentanea eſt haec lectio tum praecedentibus, tum ſequentibus. In *Cod. Rom.* [et *Vat.*] εἰς τὴν Ἐρνίκων, *traductis in Hernicum agrum copiis. Sylb.*

[h] τῆς

βολισμοῖς χρησάμενοι, καὶ οὐδὲν ἀξιόλογον δράσαντες, σὺν μεγάλῳ αὐχήματι ἀπῆλθον. ὁ μέντοι Ῥωμαίων ὕπατος ἐκλιπὼν τὸν χάρακα τῇ ἐπιούσῃ· τὸ γὰρ χωρίον οὐ λίαν ἀσφαλὲς ἦν· μετεστρατοπεδεύσατο ἐν ἐπιτηδειοτέρῳ, ἔνθα τάφρον τε ὠρύξατο βαθυτέραν, καὶ χάρακα ἐβάλετο ὑψηλότερον. τοῖς δὲ πολεμίοις ταῦτα ὁρῶσι πολὺ θράσος προσεγένετο· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐπειδὴ σύμμαχος αὐτοῖς ἀφίκετο στρατιὰ παρὰ τῶ Οὐολόσκων τε καὶ Αἰκανῶν ἔθνους, οὐδὲν ἔτι διαμελλήσαντες, ἐπῆγον τῷ Ῥωμαίων χάρακι.

Ὁ δ' ὕπατος, ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐκ ἀξιόμαχος ἔσται LXIII. ἡ σὺν αὐτῷ δύναμις ἀγωνιζομένη πρὸς ἀμφότερα τὰ ἔθνη, πέμπει τινὰς ἐκ τῶν ἱππέων γράμματα εἰς τὴν Ῥώμην κομίζοντας, δι' ὧν ἠξίου ταχεῖαν αὐτοῖς ἐλθεῖν ἐπικουρίαν, ὡς κινδυνευούσης ὅλης διαφθαρῆναι [h] τῆς ὑπ' αὐτῷ στρατιᾶς. [i] ταῦτ' ἐπιλεξάμενος ὁ συνύπατος αὐτοῦ, Ποστούμιος· ἦσαν γὰρ μέσαι νύκτες μάλιστα, ὅτε οἱ ἱππεῖς

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 ⅔. *Cat. V.C.* 290. *Var.* 292.

non prodeuntibus, velitationibus factis, nulloque memorabili facinore patrato, cum magna iactatione abierunt. Poſtridie conſul Romanus, relicto vallo, (locus enim non valde tutus erat) caſtra in opportuniore loco poſuit, vbi et profundiore foſſa et altiore vallo ea muniit. Quo viſo hoſtibus audacia creuit; et multo magis, poſtquam ipſis nouarum copiarum auxilium a Volſcorum et Aequorum gente miſſum venit: ita vt nihil amplius cunctati, copias ad vallum Romanorum adducerent.

At conſul, animaduertens, ſuum exercitum non fore ſatis firmum ad reſiſtendum ambabus gentibus, quoſdam equites cum literis Romam miſit, per quas auxilium ſibi celeriter mitti poſtulabat, quod totus ſuus exercitus in ſummo ſalutis diſcrimine verſaretur. Poſtumius, eius collega, hic acceptis, (nam ferme media nox erat, quum equites eo venerunt) patres

[h] Τῆς σὺν αὐτῷ στρατιᾶς *Vat.*

[i] Ταῦτα ἐπιλεξάμενος [ἴσ. ἐπιδεξάμενος] ὁ συνύπατος αὐτοῦ Ποστούμιος· ἦσαν δὲ μέσαι *Vat.* vulg. ταῦτα δεξάμενος. [Coniecturam ſuam Hudſono ego equidem condonarim.]

[k] Ποστό-

ἀφίκοντο· διὰ κηρύκων πολλῶν τὴς βελευτὰς ἐκ τῶν οἰκιῶν συνεκάλει· καὶ γίνεται δόγμα βελῆς, πρὶν ἡμέραν λαμπρὰν γενέσθαι, Τίτον μὲν Κοΐντιον, τὸν ὑπατεύσαντα τὸ τρίτον, ἔχοντα τὴς ἀκμαιοτάτης τῶν νέων πεζὰς τε καὶ ἱππεῖς, ἀρχῇ κοσμηθέντα ἀνθυπάτῳ, χωρεῖν ἐπὶ τὴς πολεμίας ἐξ ἐφόδου· Αὖλον δὲ [k] Ποστόμιον, τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων, τὰς λοιπὰς δυνάμεις συναγαγόντα, [l] ἃς ἔδει χρονιώτερον συνελθεῖν, ὡς ἂν αὐτῷ τάχιης ἐγγένηται, βοηθεῖν. ἡμέρα δ' ἤδη [m] διεπέφωσκε, καὶ ὁ Κοΐντιος συνήγαγε τὴς [n] ἐθελοντὰς πεντακισχιλίης μάλιστα ἀνδρας· καὶ ὁ πολὺ ἐπισχὼν, ἐξῆγεν ἐκ τῆς πόλεως. τῆτο ὑποπτεύσαντες [o] ἐκ ἔμενον Αἰκανοί· καὶ πρὶν ἐλθεῖν ἐπι-

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *Cat.* *V.C.* 290. *Var.* 292.

patres per multos praecones ex aedibus excitos in curiam conuocauit: factumque est ante claram lucem senatusconsultum, vt T. Quintius, qui ter consul fuerat, cum lectissima peditum equitumque iuuentute, proconsulari imperio ornatus, in hostes confestim iret; et A. Postumius, alter consul, reliquis copiis coactis, ad quas cogendas longiore mora ei opus erat, quanta maxima celeritate posset, suis opem ferret. Prima luce Quintius contraxit voluntariorum ferme quinque millia, nec longa mora interiecta ex vrbe eas copias eduxit. *Aequi hoc suspicati sunt, atque hoc ipsum exspectantes, antequam subsidium Romanis

k Ποστόμιον passim *Vat.*

l Ἃς ἔδει χρονιώτερον αὐτῷ συνελθεῖν, ὡς τάχιης γένηται] Rectius, vt arbitror, in *Cod. Vat.* ἃς ἔδει χρονιώτερον συνελθεῖν, ὡς ἂν αὐτῷ τάχιης ἐγγένηται βοηθεῖν.

m Vt hic ἡμέρα διεπέφωσκε, sic apud *Lucam Euang.* c. 23. σάββατον ἐπέφωσκε: et *Matth.* 28. τῇ ἐπιφωσκούσῃ. *Sylb.*

n Ἐθελοντὰς, *voluntarios*, malit *Sylb.* vulg. ἐθέλοντας.

o In *Cod. Vat.* ἔμενον οἱ Αἰκανοὶ. et mox p. 1923. v. 2. ἁλωσόμενον. vulg. dant ἁλωσόμενοι. *Lapi* versio non agnoscit ἔμενον. et mox pro ἁλωσόμενοι legit ἁλωσομένῳ, vel ἁλωσόμενον: *hoc autem suspicantes Aequi, ac, priusquam Romanis adueniret auxilium, castra eorum aggredi cogitantes, tanquam vi et multitudine capienda, exiuere.* non male, inquit *Sylb.* neque enim vel ἁλωσόμενοι actiua significatione vsurpari solet, vel ἔμενον apte in ἔμελλον mutari potest.

* Ego interpretationem paullo liberiorem sequutus sum. Vertes autem sic: *Aequi hoc suspicati*

κηρίαν τοῖς Ῥωμαίοις, προσβαλεῖν τῷ χάρακι αὐτῶν διανοηθέντες, ὡς βίᾳ καὶ πλήθει ἁλωσόμενον, ἐξῆλθον ἀθρόοι, διχῇ νείμαντες αὐτές. γίνεταί τε μέγας ἀγὼν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἰταμῶς αὐτῶν ἐπιβαινόντων τοῖς προτειχίσμασι κατὰ πολλὰ μέρη, καὶ ἔτε παλτῶν, ἔτε [p] βελῶν ἀπὸ τοξοτῶν, ἔτε χερμάδων ἀπὸ σφενδόνης ἀφιεμένων ἀδιαλείπτοις βολαῖς ἀνειργομένων. ἔνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις ὅ τε ὕπατος καὶ ὁ πρεσβευτὴς ὑφ' ἕνα καιρὸν ἀναπετάσαντες τὰς πύλας, ἅμα τοῖς ἀκμαιοτάτοις ἐκτρέχεσιν ἐπὶ τὰς πολεμίας, κατ' ἄμφω τε τὰ μέρη τῆς προσβολῆς συῤῥάξαντες αὐτοῖς, ἀποτρέπεσι τὰς ἐπιβαίνοντας τῷ χάρακι. τροπῆς δὲ γενομένης, [q] ὁ μὲν ὕπατος διώξας ἐπ' ὀλίγον τὰς καθ' ἑαυτὸν τεταγμένας, ἀνέσρεψεν· ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτῷ καὶ πρεσβευτὴς Πόπλιος Φούριος, ὑπὸ [r] λήματός τε καὶ προθυμίας φε-

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *Cat.* *V.C.* 290. *Var.* 292.

Romanis veniret, castra eorum oppugnare in animo habentes, vt vi et multitudine ea expugnaturi, exercitu suo bifariam diuiso, omnes ex castris egressi sunt. pugnatumque acriter per totum diem, quod illi munitiones variis ex partibus audacter adscenderent, nec iaculorum, nec sagittarum arcu, nec lapidum funda emissorum continuo iactu submoueri possent. Tunc consul et legatus, cohortati se inuicem, subito apertis portis eodem tempore, vna cum validissimis quibusque irruptionem in hostes fecerunt; et ab vtraque castrorum parte, qua oppugnabantur, facta in eos impressione, illos, qui vallum adscendebant, repulerunt. Hostibus autem in fugam versis, consul, non longe persequutus eos, qui sibi oppositi erant, reuersus est. Sed frater eius, et legatus, P. Furius, animi magnitudine et ardore

suspicati exspectabant. i. e. hoc suspicati sunt et euenturum putabant. *Port.*

p Inclusa, quae desunt in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] e *Cod. Rom.* addidit *Sylb.* βελῶν ἀπὸ τόξων legisse visus est *Lapus*, dum vertit: *neque sagittas per arcus* etc. atque hoc ipsum *Sylburgio* placuisse video. vulgatis desunt ista duo vocabula βελῶν ἀπὸ.

q Ὁ μὲν ὕπατος ἐπ' ὀλίγον διώξας τὰς καθ' ἑαυτὸν ἀνέσρεψεν *Vat.*

r Post λήματος non additur τε in *Cod. Vat.*

ρόμενος, ἄχρι τῆς παρεμβολῆς τῶν πολεμίων ἤλασε, διώκων τε καὶ κ]τείνων. ἦσαν δὲ δύο σπεῖραι περὶ [s] αὐτὸν, ἃ πλείας ἀνδρῶν ἔχουσαι χιλίων. τοῦτο μαθόντες οἱ πολέμιοι, περὶ πεντακισχιλίας μάλιστα γενόμενοι, χωροῦσιν ἐπ' αὐτὸν ἐκ τοῦ χάρακος· καὶ ἦτοι μὲν ἐξ ἐναντίας προσήεσαν, ἱππεῖς δ' αὐτῶν κύκλῳ [t] περιελάσαντες, κατὰ νώτα τοῖς Ῥωμαίοις ἐφίσανται. τούτῳ δὴ τῷ τρόπῳ κυκλωθέντες ὑπ' αὐτῶν οἱ σὺν τῷ Ποπλίῳ, καὶ δίχα τῶν σφετέρων [u] ἀποληφθέντες, ἐξὸν αὐτοῖς σῴζεσθαι παραδῶσι τὰ ὅπλα· προὐκαλοῦντο γὰρ αὐτοὺς εἰς τοῦτο οἱ πολέμιοι, καὶ περὶ πολλῷ ἐποιοῦντο χιλίους Ῥωμαίων τοὺς ἀρίστους αἰχμαλώτους λαβεῖν, ὡς διὰ τούτων διαλύσεις εὑρησόμενοι καλὰς τῷ πολέμῳ· καταφρονήσαντες αὐτῶν, καὶ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις μηδὲν ἀνάξιον πρᾶξαι τῆς

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 290. *Var.* 292.

ardore euectus, vsque ad hostium castra, tergo haerendo, et caedendo, *eos* est insequutus: *habuit autem secum duas cohortes, non plus, quam mille hominum, complectentes. Hoc animaduerso, hostes circiter quinquies mille ex castris progressi eum adorti sunt: atque hi quidem a fronte eos aggressi sunt, equites vero, per mediam suorum aciem circumuecti, terga Romanorum inuaserunt. Hoc igitur modo ab illis circumuenti, qui cum Publio erant, et a suis destituti, quum possent salutem traditis armis redimere, (ad hoc enim hostes eos inuitabant, et magni faciebant mille Romanorum viros fortissimos in suam potestatem redigere, quia sperabant, se horum opera pacem honestam impetraturos) contemtis illis, et se inuicem cohortati, ne quid

* Habens secum non plus, quam duas cohortes quingenarias. *Gelen.*

s Nulla distinctio post αὐτὸν in *Ed. Steph.* Mox ἃ πλείας ἄνδρας ἔχουσαι χιλίων malit *Portus*, vel ἃ πλείας, ἀνδρῶν ἔσαι χιλίων, vel demum ἃ πλείας, ἄνδρας ἔχουσαι χιλίας.

t Illa κατὰ μέσον, quae vulgatae pone κύκλῳ addunt, nec agnoscit *Cod. Vat.* nec *Lapi* versio.

u Ἀποληφθέντες, *inclusi, intercepti*, [vt in *Cod. Vat.*] non ἀπολειφθέντες, vt in *Ed. Steph.* legendum esse arguit etiam *Lapi* versio: *a suis segregati. Sylb.* Hic lectionem *Stephaneam* sequutus est *Portus.*

x In

πόλεως, μαχόμενοι, καὶ πολλοὺς ἀποκ]τείναντες τῶν πολεμίων, πάντες ἀποθνήσκουσι.

Διαφθαρέντων δὲ τούτων, ἐπαρθέντες οἱ Αἰκανοὶ τῷ προτερήματι, παρῆσαν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, τήν τε τοῦ Ποπλίου κεφαλὴν ἐπὶ δορατίου πεπηγυῖαν ἀνατείναντες, καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν τῶν ἐπιφανῶν· ὡς [x] δὴ τούτῳ καταπλήξόμενοι τοὺς ἔνδον, καὶ ἀναγκάσοντες παραδοῦναι σφίσι τὰ ὅπλα. τοῖς δ' ἄρα πρὸς μὲν τὴν συμφορὰν τῶν ἀπολωλότων ἔλεός τις παρέσῃ, καὶ ἀνεκλαίοντο αὐτῶν τὴν τύχην· πρὸς δὲ τὸν ἀγῶνα [y] θάρσος διπλάσιον ἐνέφυ, καὶ τοῦ νικᾶν, ἢ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις τρόπον ἀποθανεῖν, πρὶν εἰς πολεμίων χεῖρας ἐλθεῖν, καλὸς ἔρως. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκ]τα παρεστρατοπεδευκότων τῷ χάρακι τῶν πολεμίων, ἄγρυπνοί τε [z] Ῥωμαῖοι, καὶ ἐπισκευάζοντες τὰ πεπονηκότα τοῦ χάρακος διετέλεσαν, τά τ' ἄλλα, οἷς ἀπερύκειν ἔμελλον [a] τοὺς πολεμίους, εἰ

quid indignum patria admitterent, pugnantes, multisque hostium caesis, omnes ad vnum ceciderunt. *Per. Iul.* 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 290. *Var.* 292.

His caesis, Aequi secundo successu elati ad Romanorum castra venerunt, Publii aliorumque nobilium virorum capita hastis praefixa ostentantes; sperantes, se hoc modo terrorem incussuros illis, qui erant in castris, et se ad deditionem eos compulsuros. At illos ob caesorum cladem miseratio subiit, eorumque fortunam deflebant: sed ad certamen audacia duplo maior in eorum animis creuit, eosque praeclarum desiderium cepit, vt vel vincere, vel eodem, quo illi, modo occumbere mallent, quam in hostium manus deuenire. Illam igitur noctem ab hostibus obsessi Romani transegerunt, vigilantes et sarcientes valli partes laborantes, atque parantes multas alias easque varias res, quae erant necessariae ad arcendos hostes, si iterum

x In *Ed. Steph.* δὴ τούτων. sed τούτῳ *Vat.* vulgo ὡς διὰ τούτων. διὰ legendum esse, vt paulo ante p. 1924. v. 12. declarat etiam *Lapi* versio: *tanquam per hoc. Sylb.* Forsan δὴ τούτοις. *Port.* Ὡς δὴ

y Θράσος *Vat.*

z Οἱ Ῥωμαῖοι *Vat.*

a Αὐτὲς pro τὲς πολεμίους habet *Cod. Vat.*

b Ἐπεξιόν-

πειραθεῖεν πάλιν τειχομαχεῖν, πολλὰ καὶ παντοῖα εὐτρεπιζόμενοι. τῇ δ' ἑξῆς αἵ τε προσβολαὶ πάλιν ἐγίνοντο, καὶ ὁ χάραξ διεσπᾶτο κατὰ πολλὰ μέρη· καὶ πολλάκις μὲν ὑπὸ τῶν ἐξιόντων κατὰ συτροφὰς ἐκ τῶ χάρακος ἐξεκρούσθησαν οἱ Αἰκανοὶ, πολλάκις δ' ἀνεκόπησαν ὑπ' ἐκείνων οἱ θρασύτερον [b] ἐπεξιόντες. καὶ τοῦτο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας [c] ἐγίνετο· ἔνθα ὅ τε ὕπατος ὁ τῶν Ῥωμαίων, [d] σαυνίῳ διὰ τοῦ θυρεοῦ διαπερονηθεὶς, τιτρώσκεται τὸν μηρὸν, καὶ ἄλλοι συχνοὶ τῶν ἐπιφανῶν, ὅσοι περὶ αὐτὸν ἐμάχοντο. ἤδη δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἀπειρηκόσιν ἀπροσδόκητος ἐπιφαίνεται περὶ δείλην ὀψίαν προσιὼν Κοΐντιος, [e] ἄγων τὴν ἐθελόσιον ἐπικουρίαν τῶν ἀκμαιοτάτων· ὃς ἰδόντες οἱ πολέμιοι προσιόντας, ἀνέστρεφον ἀφέντες τὴν πολιορκίαν ἀτελῆ· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεξελθόντες αὐτοῖς ἀπιοῦσι, τοὺς ὑστερίζοντας ἐφόνευον. ὑμέντοι [f] ἐπὶ πολύν γε χρόνον ἐδίωξαν, ἀσθενεῖς ὄντες ὑπὸ τραυμάτων οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ διὰ τάχους ἀνέστρεψαν. καὶ μετὰ ταῦτα διὰ φυλακῆς εἶχον ἑκάτεροι σφᾶς αὐτοὺς [g] μένοντες ἐν ταῖς παρεμβολαῖς ἄχρι πολλοῦ.

Per. Iul. 4252. Ante Chr. 462. Olymp. 79 2/3. Cat. V.C. 290. Var. 292.

iterum oppugnationem tentassent. Postridie vero hostes iterum castra oppugnare coeperunt, et vallum multis in locis convellebant; et saepe Aequi a valio repulsi sunt ab iis, qui conglobati eruptionem faciebant, saepe etiam, qui audacius progressi fuissent, ab illis *in castra* sunt compulsi. durauitque id certamen per totum diem: in quo et consul Romanus tragula per scutum traiecta, in femore est vulneratus, et multi alii illustres viri, qui circa eum pugnabant. Romanis autem iam defatigatione fractis, circa vespertinum crepusculum, inopinato Quintius, cum lectissimis voluntariorum auxiliis, aduentans est conspectus. quorum aduentum hostes conspicati, omissa oppugnatione, re infecta se in sua castra receperunt: Romani vero, facta eruptione in eos abeuntes, extremum agmen caedebant. haud tamen diutius eos sunt persequuti, quod plerique vulneribus debilitati

b Ἐπεξιόντες *Vat.* vulg. διεξιόντες.

c Ἐγίνετο *Vat.* vulg. ἐγένετο.

d In *Cod. Vat.* σαυνίᾳ διὰ τῷ θυρεῷ διαπερονηθέντος, *iaculo transeunte per clypeum*, vt vertit *Lapus.*

e Ἄγων τὴν ἐθελόσιον *Vat.* vulgatis deest articulus.

f Ἐπὶ πολύν γε χρόνον *Vat.* γε deest vulg.

g Μένοντες

Ἔπειτ' Αἰκανῶν τε καὶ Οὐολόσκων ἑτέρα δύναμις, καλὸν ὑπολαμβάνουσα καιρὸν ἔχειν προνομεῦσαι τὴν Ῥωμαίων γῆν, ἐξεστρατευμένης αὐτῶν τῆς κρατίστης δυνάμεως, ἐξῆλθε νυκτός· καὶ ἐμβαλοῦσα εἰς τὴν προσωτάτω χώραν, ἔνθα τοῖς γεωργοῖς δέος ἀδὲν εἶναι ἐδόκει, πολλῶν γίνονται σωμάτων καὶ χρημάτων ἐγκρατεῖς. ἐ μὴν καλάς γ', οὐδ' εὐτυχεῖς τὰς [h] ἐσχάτας ἔσχον ἐκεῖθεν ἀπαλλαγάς. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων, [i] Ποστόμιος, ἄγων τὴν συναχθεῖσαν ἐπικουρίαν [k] τοῖς ἐν τῷ χάρακι πολεμουμένοις, ὡς ἔμαθε τὰ γινόμενα ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐπιφαίνεται αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀνελπίστου. οἱ δ' ὅτε κατεπλάγησαν, ὅτ' ἔδεισαν αὐτοῦ τὴν ἔφοδον, ἀλλ' ἀποθέμενοι σχολῇ τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ λάφυρα εἰς ἓν LXV.

Per. Iul. 4252. Ante Chr. 462. Olymp. 79 2/3. Cat. V.C. 290. Var. 292.

debilitati essent; sed celeriter reuersi sunt. Vtrique postea, se in castris continentes, diu sibi accurate cauerunt.

Deinde Aequorum et Volscorum aliae copiae, existimantes, se nactas praeclaram occasionem populandi agri Romani, dum Romanarum virium robur militia distineretur, noctu ex suis finibus sunt egressae; factaque irruptione in remotissimam agri partem, qua maxima erat agrestium securitas, multis captivis atque magna praeda potitae sunt. Sed, quum inde discessissent, tandem nec honestum, nec felicem rerum exitum habuerunt. Nam alter consul, Postumius, qui copias ducebat, vt auxilium ferret iis, qui in castris obsidebantur, postquam audiuit, quod ab hostibus fuerat factum, ex insperato ipsis occurrit. Illi vero aduentu eius nec consternati, nec territi sunt; sed impedimentis praedaque per otium in loco munito depositа,

g Μένοντες malit *Sylb.* quod licet (vt inquit *Port.*) melius videatur, vulgata tamen lectio μένοντας (in accusat.) retineri potest.

h Vel τύχας, vel simile quidpiam, desiderari videtur. *Port.*

[Nam pro ἀπαλλαγὰς, ad quod haec adiectiua redeunt, in vulg. est ἀπαλλαγέντες.]

i Ποστόμιος *Vat.*

k τῶν — πολεμουμένων] Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* τοῖς ἐν τῷ χάρακι πολεμουμένοις.

l Sic

χωρίον ἐχυρὸν, καὶ φυλακὴν τὴν ἀρκοῦσαν ἐπὶ τούτοις καταλιπόντες, οἱ λοιποὶ συντεταγμένοι χωρῶσι τοῖς Ῥωμαίοις ὁμόσε· καὶ συμπεσόντες ἄξια λόγου ἔργα ἀπεδείκνυντο, ὀλίγοι μὲν πρὸς πολλοὺς [l] ἀγωνιζόμενοι· συνέῤῥεον γὰρ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπ' αὐτοὺς συχνοὶ [m] διεσκευασμένοι ψιλῇ ὁπλίσει πρὸς ἄνδρας ὅλα τὰ σώματα ἔχοντας ἐν φυλακῇ· ἐποίησάν [n] τε πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων νεκροὺς, καὶ μικρῷ ἐδέησαν ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ [o] καταληφθέντες τρόπαια τῶν ἐλθόντων ἐπὶ σφᾶς [p] αὐτοὺς ἀναστῆσαι. ἀλλ' ὅ γε ὕπατος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ῥωμαίων ἱππεῖς ἐπίλεκτοι,

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *Cat. V.C.* 290. *Var.* 292.

depoſita, manuque ſatis firma ad horum praeſidium relicta, reliqui acie inſtructa cum Romanis conflixerunt; et congreſſi facinora memoratu digna ediderunt, pauci cum multis dimicantes, (iam enim in eos multi, qui ante erant diſperſi, ex agris concurrebant) et leuiter armati cum hominibus, qui totum corpus tectum ac munitum habebant: multoſque Romanos interfecerunt, et parum abfuit, quin in agro alieno deprehenſi erigerent tropaea de illis, qui contra ipſos venerant. Sed conſul et lectiſſimi Romanorum equites, qui cum eo erant, equis

l Sic diſtinguitur in *Ed. Steph.* ἀγωνιζόμενοι. συνέῤῥεον γὰρ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπ' αὐτοὺς συχνοὶ ἤδη διεσκεδασμένοι ψιλῇ ὁπλίσει, πρὸς ἄνδρας ὅλα τὰ σώματα ἔχοντας ἐν φυλακῇ, ἐποίησάν τε etc. atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *confluxerant enim ex agris in eos plures diſperſi leuis armaturae, aduerſus viros habentes corpora tota contecta, multoſque reliquerant* etc. Verum *Sylburgius*, mutata paullulum diſtinctione, liberius vertit: *conſertiſque manibus memorabilia cdiderunt facinora, nec numero pares, nec armaturae genere. nam plerique, qui per agros diſperſi fuerant, eo cum leui armatura confluebant, et cum viris toto corpore armatis inibant proelium: in quo tantus Romanorum numerus cecidit, vt parum abfuerit, quin* etc. Hoc modo legit et diſtinguit *Portus*: ἀγωνιζόμενοι· συνέῤῥεον γὰρ ἐκ τῶν ἀγρῶν συχνοὶ ἤδη διεσκεδασμένοι· καὶ ψιλῇ ὁπλίσει etc.

m Illa ἤδη διεσκεδασμένοι [quae in vulg. leguntur] non agnoſcit *Vat.*

n Ad μὲν (praemiſſam v. 4.) melius quadrat δὲ, quam τε: vt indicant etiam antitheta, ὀλίγοι et πολλούς. *Sylb.*

o Ἀπολιφθέντες *Vat.*

p Rectius αὐτοί. *Sylb.*

q Πελά-

ἀχαλινώτοις [q] ἐπελάσαντες τοῖς ἵπποις κατὰ τὸ καρτερώτατόν τε καὶ ἄριστα [r] μαχόμενον αὐτοῖς, διασπῶσι τὴν τάξιν, καὶ καταβάλλουσι συχνούς. διαφθαρέντων δὲ τῶν προμάχων, καὶ ἡ λοιπὴ δύναμις ἀποτραπεῖσα, ἐνέκλινεν εἰς φυγήν· οἵ τε φυλάσσοντες τὰς ἀποσκευὰς, [s] μεθέμενοι αὐτῶν, ἀπιόντες ᾤχοντο ἀνὰ τὰ πλησίον ὄρη. [t] κατ' αὐτὸν μὲν δὴ τὸν ἀγῶνα ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν διεφθάρησαν, ἐν δὲ τῇ φυγῇ πάνυ πολλοὶ, χώρας τ' ἄπειροι ὄντες, καὶ ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων ἵππου διωκόμενοι.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίνετο χρόνῳ, πεπυσμένος ἄτερος τῶν ὑπάτων [u] Σερβίος, ἐπὶ βοήθειαν αὐτῷ προσιόντα τὸν συνύπατον, δείσας, μὴ ὑπαντήσωσιν αὐτῷ οἱ πολέμιοι, καὶ διακλείσωσι τῆς πρὸς αὐτὸν ὁδοῦ, περισπᾷν διενοεῖτο LXVI.

equis infrenatis, impetu facto in eorum aciem firmiſſimam et acerrime pugnantem, ordines perruperunt, et multos proſtrarunt. Caeſis autem iis, qui in prima acie pugnabant, et reliquus exercitus profligatus in fugam ſe dedit: et qui impedimenta cuſtodiebant, eis relictis, in proximos montes ſe contulerunt. In eo igitur proelio pauci ex illis ceciderunt: ſed in fuga plurimi, tum quia locorum erant ignari, tum quia equitatus Romanorum eos conſectabatur.

Dum haec geruntur, alter conſul, Sp. Furius, poſtquam intellexit, collegam aduentare, vt ſibi ferret auxilium, veritus, ne hoſtes obuiam illi irent, et iter intercluderent, ne ad ſe veniret, valli oppu-

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *Cat. V.C.* 290. *Var.* 292.

q Πελάσαντες] Melius forſan ἐλάσαντες: quo modo legiſſe videtur *Gelenius*. Vulgata lectione retenta, vertendum: *quum acceſſiſſent equis infrenatis ad fortiſſimam hoſtium partem, et quae acerrime pugnans ipſis reſiſtebat, ordines* etc. Forſan tamen et aliquis ex ſcriptura *Stephanica* legendum eſſe ſuſpicaretur, θέμενοι αὐτὰς, quod ſimili phraſi vtatur *Dionyſ.* p. 597. v. 39. [edit. Hudſ.]

r Μαχόμενον αὐτῶν μέρος *Vat.*

s Μεθιέμενοι e *Cod. Rom.* pro vulg. θέμενοι, repoſuit *Sylb.* Μεθέμενοι *Vat.* Verum *Lapus*, paulo maiori mutatione facta, legit φυλάσσειν ὑπολελειμμένοι, vt infra, p. 596. v. 29. [edit. Hudſ.] ſic enim vertit: *et qui relicti erant ad impedimentorum cuſtodiam, abeuntes, tendunt ad proximos montes.* vtramque lectionem expreſſit *Gelen. qui impedimentis cuſtodes appoſiti fuerant, relictis eis* etc. Forſan tamen et aliquis ex ſcriptura *Stephanica* legendum eſſe ſuſpicaretur, θέμενοι αὐτὰς, quod ſimili phraſi vtatur *Dionyſ.* p. 597. v. 39. [edit. Hudſ.]

t Κατὰ μὲν δὴ *Vat.*

u Perperam in *Ed. Steph.* Σερουίλιος.

αὐτὰς, προσβολὰς ποιέμενος τῷ χάρακι. ἀλλὰ γὰρ φθάσαντες αὐτὸν οἱ πολέμιοι, ἐπειδὴ ἔγνωσαν τὴν συμφορὰν [x] τῶν ἑταίρων, ἣν ἀπήγγειλαν οἱ περισωθέντες ἐκ τῆς προνομῆς, λύσαντες τὴν παρεμβολὴν, ἐν τῇ πρώτῃ [y] νυκτὶ μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν πόλιν ἀπῆραν, οὐχ ἅπαντα πεπραχότες, ὅσα ἐβούλοντο. χωρὶς γὰρ τῶν ἀποθανόντων ἔν τε ταῖς μάχαις, [z] καὶ ἐν ταῖς προνομαῖς, τοὺς ὑστερήσαντας ἐν τῇ τότε φυγῇ πολλῷ πλείους τῶν προτέρων ἀπέβαλον. οἱ γὰρ ὑπὸ καμάτου τε καὶ τραυμάτων βαρυνόμενοι, σχολῇ προβαίνοντες, ἐγκαταλιπόντων αὐτοὺς τῶν μελῶν, ἔπιπτον, μάλιστα δὲ περὶ τὰ νάματα καὶ ποταμοὺς ὑπὸ δίψης φλεγόμενοι· ὃς οἱ Ῥωμαίων ἱππεῖς καταλαμβάνοντες, ἐφόνευον. ὁ μὲν δὴ ὅδε Ῥωμαῖοι πάντα ἐκ τοῦ τότε ἀγῶνος εὐτυχηκότες ἀνέστρεψαν· ἄνδρας μὲν γὰρ ἀγαθοὺς καὶ πολλοὺς ἐν ταῖς μάχαις [a] ἀπολωλέκεσαν, καὶ πρεσβευτὴν ἁπάντων λαμπρότατον γενόμενον ἐν τῷ ἀγῶνι· νίκην δὲ ὁδεμιᾶς ἥττονα τῇ πόλει φέροντες ἀνέστρεψαν. ταῦτα ἐπ' ἐκείνων τῆς ἀρχῆς ἐπράχθη.

Τῷ δὲ κατόπιν ἔτει, Λευκίου [b] Αἰβουτίου καὶ Ποπλίου Σερουιλίου Πρίσκου παρειληφότων τὴν ἀρχὴν, οὐδὲν οὔτε [c] κατὰ πολέμους ἔργον ἀπεδείξαντο Ῥωμαῖοι λόγου ἄξιον, οὔτε πολιτικὸν, ὑπὸ νόσου κακωθέντες, ὡς ἔπω πρότερον, λοιμικῆς· ἣ τὸ μὲν πρῶτον ἵππων τε φορβάδων καὶ βοῶν ἀγέλαις προσῆλθεν, ἀπό τε τούτων εἰς τὰ αἰπόλια καὶ ποίμνας κατέσκηψε, καὶ διέφθειρεν ὀλίγου δεῖν πάντα τὰ τετράποδα· ἔπειτα τῶν νομέων τε καὶ γεωργῶν ἥψατο, καὶ διελθοῦσα διὰ πάσης τῆς χώρας, εἰς τὴν πόλιν ἐνέπεσε. θεραπόντων μὲν οὖν καὶ θητῶν, καὶ τοῦ πένητος ὄχλου πλῆθος ὅσον διέφθειρεν, οὐ ῥᾴδιον ἦν εὑρεῖν. κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἐπὶ ἁμάξαις σωρηδὸν οἱ θνήσκοντες ἀπεκομίζοντο· τελευτῶντες [d] δὲ, ὧν ἐλάχιστος ἦν ὁ λόγος, εἰς τὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ ῥεῖθρον ὠθοῦντο. τῶν δ' ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου τὸ τέ-

Per. Iul. 4252. *Ante Chr.* 462. *Olymp.* 79 2/3. *Cat.* *V.C.* 290. *Var.* 292.

oppugnatione eos distinere statuit. Sed hostes, cognita suorum clade, quam nunciarant, qui ex ea strage euaserant, eum praeverterunt, et conuulso vallo noctis initio in vrbem redierunt, re gesta non omnino ex animi sententia: nam praeter milites absumtos in proeliis et pabulationibus, in illa fuga, ex iis, qui tardiores fuerant, longe plures, quam ante, amiserunt. Nam qui labore et vulneribus grauati aegre gradum promouebant, membrorum viribus eos deficientibus, cadebant, potissimum vero circa riuos et fluuios, prae sitis ardore: quos Romani equites comprehensos occidebant. Sed ne Romani quidem re omnino feliciter in illo bello gesta domum redierunt: nam viros multos et fortes in proeliis amiserunt, et legatum, cuius opera in illo certamine inter caeteros omnes maxime enituit. victoriam tamen

ρωίλιος. Vide *Var. Lect.* ad p. 1918.

x Τῶν σφετέρων *Vat.*

y Plenius in *Cod. Vat.* νυκτὶ μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν etc. vulgatis desunt ista μετὰ τὴν μάχην.

z Καὶ κατὰ τὰς προνομὰς *Vat.*

a Ἀπολωλέκεσαν *Vat.* vulg. ἀπολωλέκασι.

LXVII.

5

10

15

tamen nulla alia inferiorem in patriam retulerunt. Haec illis consulibus sunt gesta.

Anno autem sequenti, L. Aebutio et P. Seruilio Prisco coss. neque militiae, neque domi, quidquam memorabile Romani gesserunt, pestilentia, vt nunquam ante, vexati; quae primum equorum boumque armenta inuasit, et mox greges caprarum ouiumque aggressa est, et pene omne quadrupedum genus absumsit: deinde pastores et colonos attigit, et totum agrum Romanorum peruagata vrbem inuasit. Ac seruorum et mercenariorum hominum et pauperis turbae quantam multitudinem absumserit, difficile est inuenire. nam principio coacervata in plaustris cadauera absportabantur: deinde vero, qui vilissimi erant, et quorum minima ratio habebatur, in profluentem fluuium proiiciebantur. Ordinis vero senatorii, vt ex numero

Per. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 79 3/4. *Cat.* *V.C.* 291. *Var.* 293. *L. Aebutio et P. Seruilio coss. domi pestis saeuissima, foris bellum ab Aequis et Volscis.*

b Pro Αἰβουτίου in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] Φαβίου, et mox Σερουίου pro Σερουιλίου. in sequentibus tamen recte vtrumque. *Sylb.*

c Κατὰ πολέμους male in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

d Τε] Si δὲ pro τε malis, non refragabor. *Sylb.* Neutrum agnoscit *Lapi* versio.

ταρτον μέρος συνελογίσθη διεφθαρμένον· ἐν οἷς ἦσαν οἵ τε ὕπατοι ἀμφότεροι, καὶ τῶν δημάρχων οἱ πλείους. ἤρξατο μὲν ἂν ἡ νόσος περὶ τὰς Καλάνδας τῆ Σεπτεμβρίᾳ μηνός· διέμεινε δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ὅλον, ἅπασαν ὁμοίως καταλαμβάνουσα καὶ διεργαζομένη φύσιν τε καὶ ἡλικίαν. γενομένης δὲ τοῖς πλησιοχώροις γνώσεως τῶν κατεχόντων τὴν Ῥώμην κακῶν, καλὸν ἡγησάμενοι καιρὸν Αἰκανοί τε καὶ Οὐολῆσκοι καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, συνθήκας τε καὶ ὅρκους ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους περὶ συμμαχίας· καὶ παρασκευασάμενοι τὰ εἰς πολιορκίαν ἐπιτήδεια, ὡς εἶχον ἀμφότεροι τάχους, ἐξῆγον τὰς δυνάμεις. ἵνα δὲ τὴν ἀπὸ τῶν συμμάχων [e] ἀφέλωνται τῆς Ῥώμης ἐπικουρίαν, εἰς τὴν Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων γῆν πρῶτον ἐνέβαλον. ἀφικομένης δὲ πρεσβείας ἐπὶ τὴν βουλὴν ἀφ' ἑκατέρας τῶν πολεμουμένων ἐθνῶν ἐπὶ συμμαχίας παρακλησιν, ὁ μὲν ἕτερος τῶν ὑπάτων, Λεύκιος Αἰβούτιος, ἐκείνην ἔτυχε τὴν ἡμέραν τεθνηκώς· Πόπλιος δὲ Σερβίλιος ἐγγὺς ὢν τοῦ θανάτου. [f] ὃς ἔτι ὀλίγον

Ver. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 79 ¾. *Cat. V.C.* 291. *Var.* 293.

numero inito apparuit, quarta pars exstincta est; inter quos et ambo consules, et maior pars tribunorum. Coepit enim pestis circa Kal. Septembris; et duravit totum illum annum, aeque omnem sexum et aetatem inuadens et conficiens. Vbi autem vicini populi cognouerunt malum, in quo populus Romanus versabatur, Aequi et Volsci, rati, praeclaram sibi oblatam occasionem euertendi eius imperii, societatis foedus iureiurando interposito fecerunt, paratisque rebus ad vrbis obsidionem necessariis, vtrique, quanta maxima celeritate potuerunt, copias ex suis finibus eduxerunt. vt autem Romanis sociorum auxilia eriperent, primum in Latinorum et Hernicorum agros irruptionem fecerunt. Quo autem die legatio ab vtraque gente, quae bello premebatur, ad senatum auxilii implorandi caussa venerat, eo die alter consul, Lucius Aebutius, obierat: at P. Seruilius morti proximus, quippe qui paullum adhuc spirabat, senatum

[e] Ἀφέλοιντο *Vat.*

[f] Ὡς] In *Ed. Steph.* est ὃς. ego ὡς e *Lapi* versione [cui consentit *Cod. Vat.*] reposui: *vt qui paullum*

ἐμπνέων, συνεκάλει τὴν βουλήν. τῶν δὲ οἱ πλείους ἡμιθνῆτες ἐπὶ κλινιδίων κομισθέντες, καὶ συνεδρεύσαντες, ἀπεκρίναντο τοῖς παροῦσιν, ἀγγέλλειν τοῖς σφετέροις, ὅτι διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς τὰς πολεμίους ἀμύνεσθαι ἡ βουλὴ αὐτοῖς ἐπιτρέπει, μέχρις ἂν ὁ ὕπατος ῥαΐσῃ, καὶ ἡ συναγωνισμένη δύναμις αὐτοῖς συναχθῇ. ταῦτα Ῥωμαίων ἀποκριναμένων, Λατῖνοι μὲν, ὅσα ἠδυνήθησαν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰς πόλεις ἀνασκευασάμενοι, φυλακὴν ἐποιοῦντο τῶν τειχῶν, τὰ δ' ἄλλα περιεώρων ἀπολλύμενα. Ἕρνικες δὲ, δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τῇ λύμῃ καὶ διαρπαγῇ τῶν ἀγρῶν, ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα, ἐξῆλθον. ἀγωνισάμενοι δὲ λαμπρῶς, [g] καὶ πολλοὺς μὲν ἀποβαλόντες τῶν σφετέρων, πολλῷ δ' ἔτι πλείους ἀποκτείναντες τῶν πολεμίων, ἐκβιασθέντες εἰς τὰ τείχη κατέφυγον, καὶ οὐκέτι μάχης ἐπειρῶντο.

Αἰκανοὶ δὲ καὶ Οὐολῆσκοι προνομεύσαντες αὐτῶν τὴν χώραν, ἀδεῶς ἐπὶ τὰς [h] Τυσκλάνων ἀγροὺς ἀφίκον-

LXVIII.

Per. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 78 ¾. *Cat. V.C.* 291. *Var.* 293.

senatum conuocauit. Eorum autem plerique semimortui, lectis in curiam delati, responderunt legatis ad se missis, vt suis renunciarent, senatum illis permittere, vt sua virtute hostem arcerent, donec consul melius se haberet, atque exercitus ad auxilium ipsis ferendum cogeretur. Hoc responso a Romanis accepto, Latini, rebus, quascunque potuerunt, ex agris in oppida comportatis, moenia tutabantur, caeteraque damna contemnebant. Sed Hernici, quum ferre non possent vastationem, et direptionem agrorum, arreptis armis, ex vrbibus suis egressi sunt: proelioque egregie facto, multis suorum amissis, et hostium longe pluribus occisis, coacti sunt *tandem* intra moenia se recipere, nec amplius martis aleam tentarunt.

At Aequi et Volsci, eorum regionem populati, impune in Tusculanum agrum processerunt. hoc quoque direpto,

paullum adhuc spiraret. tu si καὶ malis, non multum refragabor. *Sylb.*

[g] Καὶ πολλοὺς μὲν ἀναβαλόντες *Vat.* vulg. deest μὲν.

[h] Τυσκλάνων barytonως supra quoque habuimus, itidemque Κορτολάνους, atque etiam Ἐχετρά-νων infra: quum analogia requirat Τυσκλανῶν, vt non modo

το. διαρπάσαντες δὲ καὶ τάτας, ἀδενὸς ἀμυνομένης, παρῆσαν εἰς τὰς Σαβίνων ὅρας. ἐλάσαντες δὲ καὶ διὰ τούτης ἀδεῶς τῆς γῆς, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀφικνοῦντο. [i] ἐθορύβησαν μὲν ἓν ἱκανῶς τὴν πόλιν, ὐ μὴν κρατῆσαί γ' αὐτῆς ἠδυνήθησαν· ἀλλὰ καίπερ [k] ἐξασθενοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σώματα, καὶ τὰς ὑπάτας ἀπολωλεκότες ἀμφοτέρας· καὶ γὰρ ὁ Σερβίλιος ἐτεθνήκει νεωστί· καθοπλισάμενοι παρὰ δύναμιν, τοῖς τείχεσιν ἐπέστησαν, τῷ περιβόλῳ τῆς πόλεως ὄντος ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ὅσος Ἀθηναίων τῷ ἄστεος ὁ κύκλος· καὶ τὰ μὲν, ἐπὶ λόφοις κείμενα, καὶ πέτραις ἀποτόμοις, ὑπ' αὐτῆς ὠχυρωμένα τῆς φύσεως, καὶ ὀλίγης δεόμενα φυλακῆς· τὰ δὲ, ὑπὸ τῷ Τιβέρεως τετειχισμένα ποταμῷ· ἔ τὸ μὲν εὐρός ἐστιν τετ[τ]άρων πλέθρων [l] μάλιστα· τὸ δὲ βάθος, οἷόν τε ναυσὶ πλεῖσθαι μεγάλαις· τὸ δὲ ῥεῦμα, ὥσπερ τι καὶ ἄλλο, ὀξύ, καὶ δίνας ἐργαζόμενον μεγάλας· [m] ὃν ἀκ ἔνεστι πεζοῖς διελθεῖν, εἰ μὴ κατὰ γέφυραν. [n] ἦν δ' ἐν τῷ τότε χρόνῳ μία ξυλόφρακ[τ]ος, ἣν ἔλυον ἐν τοῖς πολέμοις. ἓν δὲ χωρίον, ὃ τῆς πόλεως ἐπιμαχώτατόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν [o] Ἐσκυλίνων καλουμένων πυλῶν μέχρι τῶν [p] Κολλίνων, χειροποίητος ἐστὶν ὀχυρόν. τάφρος τε γὰρ ὀρώρυκ[τ]αι πρὸ αὐτοῦ, πλάτος, [q] ἧ βραχυτάτη, μείζων ἑκατὸν ποδῶν, καὶ βάθος ἐστὶν [r] αὐτῆς τριακοντάπηχυ· τεῖχος δ' ὑπερανέστηκε τῆς τάφρου [s] χώματι συνεχόμενον ἔνδοθεν ὑψηλῷ καὶ πλατεῖ, οἷον μήτε κριοῖς κατασεισθῆναι, μήτε ὑπορυτ[τ]ομένων τῶν θεμελίων ἀνατραπῆναι. τοῦτο τὸ χωρίον ἑπ[τ]ὰ μὲν ἐστὶ μάλιστα ἐπὶ μῆκος σταδίων, πεντήκοντα δὲ ποδῶν ἐπὶ πλάτος· ἐν ᾧ τότε οἱ Ῥωμαῖοι τεταγμένοι κατὰ πλῆθος, ἀνεῖρξαν τῶν πολεμίων τὴν ἔφοδον, ὅτε χελώνας χωρίδας κατασκευάζειν εἰδότων τῶν τότ' ἀνθρώπων, ὅτε τὰς καλουμένας ἑλεπόλεις μηχανάς.

Per. Iul. 4253. *Ante Chr.* 461. *Olymp.* 79 ¾. *Cat.* *V.C.* 291. *Var.* 293.

direpto, nemine repugnante, in Sabinorum fines iuerunt; et, per hunc quoque agrum impune iter facientes, Romam petierunt: vrbemque grauiter quidem turbarunt, haud tamen ea potiri potuerunt; nam Romani, licet infirmis essent corporibus, atque vtrumque consulem amisissent, (nuper enim et Servilius vita excesserat) supra vires armati, muros vrbis conscenderunt, cuius ambitus tunc temporis erat eadem magnitudine, qua Athenarum circuitus. erant autem *muri* partim in collibus siti, et saxis praeruptis ipsa loci natura muniti, et exiguo praesidio indigentes: partim Tiberi fluuio muniti, cuius latitudo est quatuor ferme iugerum; profunditas vero tanta, vt magnis nauibus nauigari possit; eiusque cursus est concitatus et valde vorticosus,

fus, si quis alius; nec pedibus, nisi per pontem, transiri potest: tunc autem vnus erat sublicius, qui belli tempore dissolue-batur: ea vero vrbis pars, quae facillime expugnari poterat, ab Esquilina porta vsque ad Collinam, opere manu facto munita est. nam et fossa ante eam ducta est lata pedes centum et amplius, qua minimum est lata, alta triginta, murusque fossae imminet alto et lato aggere intrinsecus suffultus, ita vt nec arietibus quassari, nec funditus actis cuniculis euerti possit. huius loci longitudo est ferme septem stadiorum, latitudo vero quinquaginta pedum; quo in loco tunc Romani conferta instructaque acie hostium impetum repulerunt, quod illius seculi homines imperiti essent parandarum testudinum, quae terra aggesta fiebant, et aliarum machinarum, quae * ἑλεπόλεις vocantur. Hostes

Stephanus habet, sed apud hunc ipsum ostendunt Αἰκανοὶ, Οὐϊεντανοὶ, et similia. attamen et infra hic accentus constanter retinetur aliquam multis in locis. *Sylb.*

i Non agnoscit *Vat.* ηθ', quod vulgatae praeponunt v. ἐθορύβησαν.

k Ἐξασθενῦντες *Vat.* vulg. ἀσθενῦντες.

l Μάλισα· βάθος δὲ *Vat.*

m Aptius fortasse ὅ: vt feratur non ad remotius, ποταμόν: sed

sed ad propinquius, ῥεῦμα. quod innuit etiam *Lapi* versio. *Sylb.*

n In *Cod. Vat.* ἢ ἦν ἐν τῷ τότε *Vat.*

o Ἐκκυλίνων in *Ed. Steph.* vnde Ἐσκυλινῶν, vel Ἐξκυλινῶν legendum censet *Portus*. Rectius in *Cod. Vat.* Ἰσκυλίνων. quo modo et supra apud *Dionysium* ipsum, p. 209. v. 49. [edit. Hudſ.]

p Κολίμμων *Vat.* errore manifesto.

q Ἡ βραχ.] Melius ἧ βραχυτάτη. vt *Lapus* quoque vertit: *lata vbi minimum* etc.

r Αὐτῦ *Vat.*

s Χώματι προσεχόμενον *Vat.*

* *i. e.* vrbium expugnatrices.

οἱ μὲν δὴ πολέμιοι ἀπογνόντες τῆς πόλεως τὴν ἅλωσιν, ἀπῆσαν ἀπὸ τῶ τείχους, καὶ δηώσαντες τὴν χώραν, ὅσην διεξῆλθον, ἀπῆγον ἐπ' οἴκους τὰς δυνάμεις.

LXIX. Ῥωμαῖοι δὲ τὰς καλεμένας [t] ἀντιβασιλεῖς ἑλόμενοι τῶν [u] ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, ἃ ποιεῖν εἰώθασιν, ὅταν ἀναρχία κατάσχῃ τὴν πόλιν, ὑπάτους ἀπέδειξαν Λεύκιον [x] Λοκρήτιον, καὶ Τίτον Οὐετύριον [y] Γέμινον. ἐπὶ τῆς τότων ἀρχῆς ἥ τε νόσος ἐπαύσατο, καὶ τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα ἀναβολῆς ἔτυχε, τά τ' ἴδια καὶ τὰ κοινά, πειραθέντος μὲν αὖθις τὸ περὶ τῆς κληρσχίας πολίτευμα κινεῖν ἑνὸς τῶν δημάρχων [z] Σέξτου Τίτου, κωλύσαντος δὲ τὸ δῆμον, καὶ εἰς ἐπιτηδειοτέρους ὑπερθεμένου καιρούς.

προθυμία τε πολλὴ πᾶσιν ἐνέπεσε τιμωρήσασθαι τὰς ἐπιστρατεύσαντας τῇ πόλει κατὰ τὸν τῆς νόσου καιρόν· καὶ αὐτίκα τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, καὶ τῶ δήμου τὸν πόλεμον ἐπικυρώσαντος, κατεγράφοντο τὰς δυνάμεις, ὑδενὸς τῶν ἐχόντων στρατεύσιμον ἡλικίαν, ὃς εἴ τινα ὁ νόμος ἀπέλυεν, ἀξιοῦντος ἐκείνης ἀπολειφθῆναι τῆς [a] στρατείας. νεμηθείσης δὲ τριχῇ τῆς δυνάμεως, μία μὲν ὑπελείφθη φυλάττειν τὴν πόλιν, ἧς ἡγεῖτο Κόϊντος [b] Φάβιος, ἀνὴρ ὑπατικός· αἱ δὲ δύο σὺν τοῖς ὑπάτοις [c] ἐξῆλθον ἐπί τ' Αἰκανοὺς καὶ Οὐολούσκους. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἔτυχεν ἤδη γεγονός. ἡ μὲν γὰρ κρατίστη δύναμις, ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν συνελθοῦσα, ὑπαίθριος ἦν, ὑπὸ δυσὶν ἡγεμόσι, καὶ ἔμελλεν ἀπὸ τῆς Ἑρνίκων γῆς, ἐν ᾗ τότ' ἦν, ἀρξαμένη, πᾶσαν ἐπελεύσεσθαι τὴν Ῥωμαίων ὑπήκοον· ἡ δ' ἧττον ἐκείνης

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79 4. 80 1. *Cat.* *V.C.* 292. *Var.* 294. *L. Lucretio et T. Veturio coss. bellum cum Aequis et Volscis.*

Hostes igitur, desperata vrbis expugnatione, a muris recesserunt; totoque agro, per quem iter faciebant, vastato, copias domum reduxerunt.

Romani vero, interregibus comitiorum caussa creatis, (quod facere solent, quoties nullus est in vrbe magistratus) consules crearunt, L. Lucretium et T. Veturium Geminum. His consulibus morbus est sedatus, et omnes actiones ciuiles, tam priuatae, quam publicae, in aliud tempus dilatae fuerunt; * vno quidem tribunorum plebis, Sexto Tito, legis agrariae iterum mentionem lationemque tentante, plebe autem prohibente, atque res in opportuniora tempora reiiciente. omnesque accensi

accensi sunt ingenti desiderio vlciscendi eos, qui pestis tempore bellum reipublicae intulerant: et confertim senatusconsulto plebisque scito bellum est decretum, et copiae conscribi coeptae, nullis, qui militari aetate essent, ne illis quidem, qui per leges erant immunes, ad eam militiam proficisci recusantibus. Copiis autem trifariam diuisis, pars vna ad vrbis praesidium est relicta, cui praeerat L. Fabius, vir consularis: duae reliquae cum consulibus in Aequos et Volscos sunt profectae. Idem autem iam et hostes fecerant. nam vtriusque gentis firmissimum robur collectum in castris erat, sub duobus ducibus, et ab agro Hernico (in quo tunc erat) initio facto, agros omnium, qui populi Romani imperio parebant, inuadere constituerat: reliquae copiae,

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79 4. 80 1. *Cat.* *V.C.* 292. *Var.* 294.

t Supra μεσοβασιλεῖς dicit multis in locis: quod *Lapus* quoque secutus vertit: *interreges creantes*. ἀντιβασιλεῖς essent *proreges*, vt ἀνθύπατοι, *proconsules*, ἀντιστρατηγοὶ, *propraetores*. *Sylb.*

u In *Cod. Vat.* ἀρχαιρεσιῶν ἕνεκα, *comitiorum caussa*, vt vertit *Lapus*. vulg. ἕνεκα deest.

x In *Ed. Steph.* Λοκρίτιος hic et alibi. semel etiam Λευκρίτιος. *Sylb.*

y Γεμίνιον minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

* Ita locum interpretatur *Gelen.* ac si σιγμὴ τελεία posita esset post κοινὰ v. 9. *Nam etsi vnus e tribunorum collegio.* etc. Atque in hoc quidem ei consentit *Lapus*: verum distinctionem solum commaticam agnouisse videtur post καιρούς v. 12. *Tentante vno autem tribunorum* etc. *et in opportuniora tempora reiiciente, multa incidit omnibus promtitudo* etc.

z Σέξτου *Vat.* Mox Τιτίου maluit *Gelenius*. Infra p. 600. v. 4. [edit. Hudf.] hoc factum tribuere videtur C. *Terentio;* nisi forte absentibus consulibus tentauit C. *Terentius*, quod ante illorum profectionem molitus erat *Sextus Titus*. *Sylb.*

a Magis proprie στρατείας. *Sylb.* nam vulgatae dant στρατιᾶς.

b Pro Φάβιος [et Φρούριος, vt in *Cod. Vat.*] interpretes rectius ex *Liuio* legunt Φάβιος. infra quoque *Fabius* cum tertia copiarum parte vrbi praeficitur in expeditione consulum, p. 648. iuxta *Ed. Sylb.*

c Ἐξῆλθον *Vat.* vulg. διεξῆλθον.

χρησίμη, τὰ οἰκεῖα πολίσματα ὑπελείφθη φυλάττειν, μή τις ἔφοδος αἰφνίδιος πολεμίων ἐπ' αὐτὰ γένηται. πρὸς ταῦτα βουλευομένοις τοῖς Ῥωμαίων ὑπάτοις ἐδόκει κράτιστα εἶναι ταῖς πόλεσιν [d] αὐτῶν πρῶτον ἐπιχειρεῖν, κατὰ τοιόνδε τινὰ λογισμόν, ὅτι διαλυθήσεται τὸ κοινὸν αὐτῶν στράτευμα, εἰ πύθοιντο ἕκαστοι τὰ οἰκεῖα ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄντα κινδύνοις· καὶ πολὺ κρεῖττον ἡγήσεσθαι τὰ σφέτερα σώζειν, ἢ τὰ τῶν πολεμίων φθείρειν. Λοκρήτιος μὲν οὖν εἰς τὴν Αἰκανῶν ἐνέβαλεν, Οὐετέριος δ' εἰς τὴν Οὐολσκῶν. Αἰκανοὶ μὲν οὖν, τὰ ἔξω πάντα ἀπολλύμενα περιορῶντες, τὴν πόλιν καὶ τὰ φρούρια εἶχον ἐν φυλακῇ.

LXX. Οὐολσκοὶ δὲ [e] ὑπὸ θράσους καὶ αὐθαδείας προαχθέντες, τῷ τε Ῥωμαϊκῷ στρατεύματος, ὡς ἐκ ἀξιομάχου ὄντος πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος συμφέρεσθαι, καταφρονήσαντες, ἐξῆλθον ἀγωνιούμενοι περὶ τῆς γῆς, καὶ πλησίον τῷ Οὐετερίᾳ κατεστρατοπέδευσαν. οἷα δὲ φιλεῖ πάσχειν στρατιὰ νεοσύλλεκτος, ἔκ τε πολιτικῶν καὶ γεωργικῶν πρὸς καιρὸν συνελθόντος ὄχλου συναχθεῖσα, ἐν ᾗ πολὺ καὶ τὸ ἄνοπλον ἦν καὶ κινδύνων ἄπειρον, [f] ἀδ' εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τῶν πολεμίων ἐθάρρησαν· ἀλλ' ἅμα τῇ πρώτῃ τῶν Ῥωμαίων ἐφόδῳ διαταραχθέντες οἱ πολλοὶ, καὶ ἅτ' ἀλαλαγμῶν, ἅτε ὅπλων [g] κλύπτα ἀνασχόμενοι, προτροπάδην ἔφευγον εἰς τὰ τείχη· ὥστε πολλοὺς μὲν ἐν ταῖς στενοχωρίαις τῶν ὁδῶν [h] καταληφθέντας ἀποθανεῖν, πολλῷ δὲ πλείους παρὰ ταῖς πύλαις ὠθισμένους, τῶν ἱππέων ἐπιδιωκόντων. Οὐολσκοὶ μὲν ἓν ταύτῃ χρησάμενοι τῇ συμφορᾷ, σφᾶς αὐτοὺς ἠτιῶντο τῆς ἀφροσύνης, καὶ ἀδὲν ἔτι παρακινδυνεύειν ἐπειρῶντο. οἱ δὲ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ στρατιὰς [i] Οὐολσκῶν τε καὶ Αἰκανῶν ἔχοντες ἡγεμόνες, πυνθανόμενοι τὰ οἰκεῖα πολεμούμενα, γενναῖόν τι καὶ οὗτοι δρᾶν ἐβουλεύσαντο, ἀνασάν-

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 72. 4. 80. 1. *Cat.* *V.C.* 292. *Var.* 294.

copiae, ad externam militiam minus vtiles, ad oppidorum praesidium relictae sunt, ne qua vis repentina ipsis ab hostibus inferretur. Tunc Romanis consulibus consultantibus visum est optimum, eorum vrbes adoriri, quod eo consilio fecerunt, quod communem eorum exercitum dissolutum iri certo sciebant, si singuli res suas in extremis periculis versari intellexissent, eosque longe satius esse ducturos sua seruare, quam res hostium vastare. Lucretius igitur in Aequorum, Veturius in Volscorum agros irrupit. Aequi, agrorum damno ac vastatione contemta, vrbem et munitiones tuebantur.

At Volsci audacia et arrogantia impulsi, contemto Romano exercitu, vt qui sustinendae ipsorum multitudini haud par futurus esset, prodierunt pro agro certaturi, et prope Veturium castra posuerunt. Sed vt accidere solet exercitui, qui constat ex tironibus, et oppidanorum et agrestium turba

d Αὐτῶν πρῶτον ἐπιχειρεῖν *Vat.* aduerbium vulgatis deest.

e Ὑπό τε θράσους *Vat.*

f Optime

turba pro tempore tumultuario delectu coacta, in qua magna pars est inermis et rei militaris imperita, cum hostibus ne manus quidem conserere sunt ausi: sed primo Romanorum impetu plerique turbati, quum nec clamores, nec armorum strepitum ferre potuissent, fuga effusa vrbem petierunt, ita vt multi in viarum angustiis deprehensi, et longe plures, dum se circa portas mutuo premunt, equitatu insequente caederentur. Volsci igitur, hac clade accepta, suam ipsorum dementiam accusabant, nec in posterum belli fortunam tentare sunt ausi. Duces vero Volscorum et Aequorum, qui castra sub dio habebant, quum audissent, oppida sua bello premi, et ipsi generosum aliquod facinus edere statuerunt, castrisque motis

f Optime in *Cod. Vat.* ἀδ' εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις ἐθάρσησαν. atque τοῖς πολεμίοις (vt alibi p. 1878. v. 18.) *Sylburgio* placuisse video.

g In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] κλύπων. mihi κλύπτα melius hic sonare visum est: et sic legisse videtur *Lapus. Sylb.*

h Καταδλιβέντας aut καταθριβέντας maluit *Gelen.* dum verterat: *obtererentur compressione mutua. Sylb.* Καταλειφθέντας legisse videtur *Lapus*, dum vertit: *ita vt multi in faucibus viarum arctis relicti morerentur.*

i Ἐρνίκων perperam in *Ed. Steph.* Ἐκείνων τε καὶ Αἰκανῶν *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit: *duces vero, qui eorum exercitus campestres et Aequorum habebant.*

k Δυεῖν

τες ἐκ τῆς Ἐρνίκων τε καὶ Λατίνων γῆς, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἄγειν, ὡς εἶχον ὀργῆς τε καὶ τάχους, τὸν στρατὸν, κατὰ τοιάνδε τινὰ καὶ αὐτοὶ δόξαν, ὅτι [k] δυοῖν ἔργων καλῶν θάτερον αὐτοῖς κατορθῶσαι ὑπάρξει, ἢ τὴν Ῥώμην ἀφύλακτον οὖσαν ἑλεῖν, ἢ τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς ἑαυτῶν χώρας ἐκβαλεῖν, ὡς δὴ τῶν ὑπάτων ἀναγκασθησομένων πολεμουμένῃ τῇ πατρίδι βοηθεῖν. ταῦτα διανοηθέντες, ἦγον τὴν στρατιὰν ἐπιταχύνοντες, ἵν' ἐξ ἀπροσδοκήτου τῇ πόλει συμμίξαντες, εὐθὺς ἔργου ἔχωνται.

LXXI. Ἀφικόμενοι [l] δὲ μέχρι Τύσκλου [m] πόλεως, μαθόντες τὸν περίβολον τῆς Ῥώμης ὅλον πλήθυοντα ὅπλων, καὶ πρὸ τῶν πυλῶν τέτταρας ἐξεστρατευμένας σπείρας, ἀνδρῶν ἑξακοσίων ἑκάστην, τῆς μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁδοῦ ἀπετράποντο, [n] τὴν δ' ὑπὸ τῇ πόλει χώραν, ἣν ἐν τῇ

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79. 4. 80. 1. *Cat.* *V.C.* 292. *Var.* 294.

tis ex Hernicorum et Latinorum agris, animi impetu et celeritate, quanta maxima possent, ipsam Romam petere; isto consilio ipsi quoque ad id impulsi, fore *scilicet*, vt e duobus praeclaris facinoribus alterum sibi feliciter succederet, vel vt Romam incustoditam caperent, vel vt hostes ex agro suo expellerent, quia sciebant, consules coactum iri, patriae oppugnatae opem ferre. Hoc igitur consilio inito, exercitum festinanter ducebant, vt ex improuiso ad vrbem accederent, et statim oppugnationem aggrederentur.

Iamque Tusculum vsque progressi, quum vidissent moenia Romana armatis hominibus oppleta, et pro portis quatuor cohortes, quarum vnaquaeque ex sexcentis viris constabat, in statione esse, consilium petendae Romae deposuerunt, at eum vrbis agrum,

k Δυεῖν ἔργων *Vat.*

l In *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] pro δὲ scriptum τε: minus recte. *Sylb.*

m Ita in *Codd. Rom.* et *Vat.* πόλιν habet *Ed. Steph.* vnde πάλιν legi posse existimarunt *Sylb.* et *Port.* vt significet, eos nunc iterum Tusculum vsque peruenisse: nam ante quoque in Tusculanum agrum excursiones ab eis factas supra narrauit, p. 1933. v. 17.

n Vulgatam scripturam agnoscit etiam *Lapi* versio perplexa; nec *Rom. codex* quidquam discrepat, nisi quod pro ἐν τῇ habet ἐπὶ τῇ. Mihi locus vitiosa repetitione corruptus videtur; vt vera lectio sit haec: ἣν δὲ ἐν τῇ προ-

προτέρᾳ παρέλιπον εἰσβολῇ, ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν. ἐπιφανέντος δ' αὐτοῖς θατέρου τῶν ὑπάτων, Λευκίου Λοκρητίου, καὶ θεμένου τὴν παρεμβολὴν οὐ πρόσω, καλὸν ὑπολαβόντες εἶναι καιρὸν, πρὶν ἐλθεῖν τῷ Λοκρητίῳ τὴν ἑτέραν Ῥωμαίων δύναμιν σύμμαχον, ἧς Οὐετούριος ἡγεῖτο, συνάψαι μάχην, θέμενοι τὰς ἀποσκευὰς ἐπὶ λόφου τινὸς, καὶ δύο σπείρας ἐπ' αὐταῖς καταλιπόντες, οἱ λοιποὶ προῆλθον εἰς τὸ πεδίον· καὶ συμβαλόντες τοῖς Ῥωμαίοις, ἄνδρες ἀγαθοὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐγίνοντο ἄχρι πολλοῦ. μαθόντες δ' ἐκ τῶν κατὰ νώτου φρουρίων [o] τινὸς καταβαίνουσαν ὑπὲρ ὄχθου στρατιὰν, ὑπέλαβον, ἥκειν τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἄγοντα τὴν σὺν αὐτῷ δύναμιν. καὶ δείσαντες, μὴ κυκλωθεῖεν ὑπ' ἀμφοῖν, οὐκέτι διέμειναν, ἀλλ' εἰς φυγὴν τρέπονται. ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι οἵ τε ἡγεμόνες αὐτῶν ἀμφότεροι γενναίων ἀνδρῶν ἔργα [p] ἐπιδειξάμενοι πίπτουσι, καὶ ἄλλοι πολλοὶ μαχόμενοι περὶ αὐ-

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79. 4. 80. 1. *Cat.* *V.C.* 292. *Var.* 294.

agrum, quem superiore irruptione intactum reliquerant, ibi confidentes vastabant. In quorum conspectum quum alter consul, L. Lucretius, ex improuiso veniisset, et castra non procul ab ipsis posuisset, illi praeclaram occasionem sibi oblatam existimantes proelii committendi, antequam alter exercitus, cui praeerat Veturius, Lucretio subsidium ferret, depositis impedimentis in quodam tumulo, et duabus cohortibus ad eorum praesidium relictis, reliqui in planiciem processerunt: et congressi cum Romanis rem diu fortiter gesserunt. Sed deinde quum vidissent ex quodam castello montano exercitum a tergo descendentem, existimarunt, alterum consulem cum suis copiis aduentare. et veriti, ne ab vtroque circumuenirentur, haud amplius in eodem loco constiterunt; sed in fugam se dederunt. In hoc proelio vterque hostium dux post edita *multa* praeclara facinora cecidit, et circa eos multi alii fortes viri pugnantes, qui

τῇ προτέρᾳ εἰσβολῇ παρέλιπον χώραν, ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν. *Sylb.* Τὴν δὲ πόλεως χώραν, ἣν ἐν τῇ προτέρᾳ παρέλιπον εἰσβολῇ malit *Portus.* Verum paullo rectius in *Cod. Vat.* τὴν δ' ὑπὸ τῇ πόλει χώραν, ἣν ἐν τῇ etc. vulgatae sic dant τὴν δὲ ἐν τῇ προτέρᾳ πόλει.

o Τινὲς *Vat.*

p Ἀποδειξάμενοι *Vat.*

τὰς ἀγαθοί· [q] οἱ δὲ φυγόντες ἐκ τῆς μάχης, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας σκεδασθέντες ἀνεχώρησαν. ἐκ δὲ τότε πολλὴν λαβὼν ἄδειαν ὁ Λοκρήτιος, ἔφθειρε τὴν Αἰκανῶν γῆν, καὶ Οὐετύριος τὴν Οὐολσκων, ἕως ὁ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐπέστη καιρός. [r] τότε δ' ἀναςήσαντες ἀπῆγον ἐπ' οἴκυ τὰς δυνάμεις. καὶ κατήγαγον ἀμφότεροι τὰς ἐπινικίους θριάμβυς· Λοκρήτιος μὲν, ἐπὶ τεθρίππυ παρεμβεβηκώς· Οὐετούριος δὲ, πεζὸς εἰσελαύνων. δύο γὰρ ἔτοι θρίαμβοι δίδονται τοῖς ἡγεμόσιν ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὥσπερ ἔφην, τὰ μὲν ἄλλα [s] ταμεῖα ἔχοντες ἴσα, τῷ δὲ, τὸν μὲν ἱππικὸν εἶναι, τὸν δὲ πεζικὸν, διαφέροντες.

Per. Iul. 4254. *Ante Chr.* 460. *Olymp.* 79. 4. 80. 1. *Cat.* 292. *V.C. Var.* 294.

qui vero ex pugna fugerunt, disperſi in ſuam quique patriam ſe receperunt. Poſt haec Lucretius, * nemine prohibente, Aequorum agrum impune vaſtauit, et Veturius Volſcorum, vſque ad comitiorum tempus. tunc demum motis caſtris copias domum reduxerunt. Et vterque ob partam victoriam triumphauit: Lucretius, quadrigis inuectus; Veturius, vrbem pedibus ingreſſus. Iſti enim duo triumphi (vt dixi) ducibus a ſenatu conceduntur; caetera quidem pompa pares: ſed hac tantum re differentes, quod in altero duces curru inueherentur, in altero pedibus vrbem ingrederentur.

q οἱ δὲ λοιποὶ φυγόντες legiſſe videntur *Lapus* et *Gelen.*

* Multa cum ſecuritate. *Lapus.* Sine vllius periculi metu. *Gelen.*

r Τότε δ' ἀναςήσαντες τὰς δυνάμεις ἀπῆγον ἐπ' οἴκυ *Vat.*

s Pro ταμεῖα *Lapus* generalius poſuit *reb.* ego puto, legendum eſſe τίμια. minus huc facit σημεῖα. *Sylb.* Si liceret paullo liberius haec emendare, dicerem, non inepte legi poſſe, τὰς μὲν ἄλλας τιμητείας ἔχοντες ἴσας. Vide *Suidam* in v. τιμητεία. *Port.*

IO.

IO. IAC. REISKE
AD
DIONYSII ARCHAEOLOGIAE ROMANAE
LIBRVM SEPTIMVM.

p. 1308. 2. εὐχερέστεροι non ſunt locupletiores, ſed proteruiores, audaciores, tumultuoſiores, quibus animi eſſent leues atque temerarii. v. p. 427. 35. 450. 26. [edit. Hudſ.] deficiebant autem hi ad patricios, quia pro leuitate animorum, qua agebantur, decoris publici et aequi nullam haberent rationem, priuatum ſuum ſequentes emolumentum.

12. ἀφορμῆς cohaeret et cum σπερμάτων, et cum τροφῆς. Eſt nempe ſementis ἀφορμὴ ea copia, qua opus ſit ad agros conſerendum; et alimentorum ἀφορμὴ eſt ſufficiens penus ad alendum familiam, vna cum beſtiis, in annum. vtroque genere ſortis carebant, qua ſi fuiſſent inſtructi, potuiſſent rei familiaris adminiſtrationem rurſus recapeſſere. Sin autem negas ἀφορμῆς cum inſequentibus copulandum, ſed ais per ſe ſtare, quaſi Dionyſius ita ſcripſiſſet: ἔτε ἀφορμῆς ὑπαρχούσης, ἔτε τροφῆς, ἔτε σπερμάτων ὑπαρχόντων, tum erit ἀφορμὴ illud aes, vnde ſerui, boues, plauſtra, alia neceſſaria ſupellex villatica comparantur. Erunt itaque tria, quibus illi coloni carebant. 1) ἀφορμὴ, ſors. 2) ſementis, 3) penus alimentarius. ἀφορμὴ vniuerſe eſt in quacunque re principium, vnde exis quaſi et proficiſceris ad illam rem gerendam, et ad reliqua agenda procedis, origo et fons omnium reliquorum inde prouenientium.

1313. 2. τῶν περὶ τὰς χρόνυς] ſubaudi πραγματειῶν.

4. fort. ἀποφηνάμενοι (in aor. 1.) ob praemiſſum ἐξητακότες.

15. annales, tradentes memorias rerum vetuſtiſſimarum anniſque perquam multis ante geſtarum.

1314. 5. ὧν de meo dedi, pro vulgari ἣν. redit enim ad σῖτον, non ad δωρεὰν, quod voc. h. l. aduerbiale eſt, ſignificans, *gratuito.*

6. μηδὲν de meo dedi, pro vulgari μὴν.

1315. 8. nihil hic conturbatum eſt. ῥύσια παρά τινος πόλεως ἔχειν, vel κατέχειν, diceris tu, cum in poteſtate tua habes vel retines corpora bonaue, quae ſunt in iure ciuitatis alicuius, quam tu tibi debere neſcio quid numorum merciumue, aut etiam talionem ſanguinis, ais, donec ſatisfactum tibi ſit; quo tu ius tuum certius citiuſque conſequaris. ῥύσια

medio aeuo reprenſalia, ſeu repreſſalia, a reprehendendo, ſeu capiendo in locum iniuſte erepti, appellabant.

1315. pen. Hic Ariſtodemus ideo videtur καλακὸς eſſe appellatus, quod Cumanos ſuos molli et effoeminatae vitae aſſuefaceret.

1316. 7. ἐπισήσαντας] ſubaudi ἡμᾶς. alias vtique lectio Vaticani ἐπισήσας praeſtat, vt et verſu 3. πρὸς ὀργήν.

1317. 14. f. οἱ γὰρ παρὰ τὰ ϛρ.

1318. 13. malim ἀναρπασόμενοι.

1319. pen. λυθέντος non improbo. vſitatius tamen eſt compoſitum καταλυθ.

1321. locus, quem deſignat, legitur p. 292. [edit. Hudſ.]

1323. 8. ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ non eſt, quod videtur, prima ſtatim nocte, ex quo appulerat, (quatenus prima opponitur ſecundae et tertiae) ſed eſt latiniſmus prima nocte, h. e. in prima ſtatim parte noctis, incipiente nocte, ἀρχομένης νυκτός.

1327. 10. τὲς ἐπὶ θανάτῳ] ſcil. δεδεμένους, quod omittere ſolet Dionyſius. v. 409. 45. [ed. Hudſ.]

1328. 10. καταϛήσωντομ] recte et ordine conſtituiſſent atque conſtabiliuiſſent formam regiminis popularem. pluralis hic redit ad Ariſtodemum eiuſque ſocios.

1329. pen. ὧν ἦν μία] Sic dedi de meo, pro vulgari ὧν ἡ μία. quae lectio ſi probetur, deberet ἦν ſubaudiri, quod poſſit ferri, et omitti ſolet. 2) deinceps quoque dici debuiſſet, non ἕτερα δὲ, et τρίτη δὲ, ſed ἡ δὲ ἑτέρα, et ἡ τρίτη.

1332. 5. ξανθιζομένους vtique praeſtat. nam 1) de verbi ἐξανθίζεσθαι auctoritate et ſignificatione parum certo conſtat. 2) de veſtibus coloratis paulo poſt ſeorſim mentio fit. 3) comas et oculos, et vngues et ſupercilia colore croceo tingi, vt nunc orientalibus in vſu eſt, ita videtur Ionibus quoque olim vſitatum fuiſſe, et quicunque graeci ex Aſia in Italiam tranſgreſſi mollitiem affectarunt.

1333. 15. poſt διατρίβειν deeſt κατημέλησεν, aut ſimile quid. neglexit, ſpreuit, nullo in loco habuit. nam alias fulcro caret κελεύσας. nam profecto copulari ſecum non poſſunt ἐπέσχεν et κελεύσας.

pen. διαχειρισάμενος] imo vero διαχρησάμενος.

1334. 3. μηνυθὲν de meo dedi, pro vulgari μηνυθέντες. cum fuiſſet ipſis neſcio cuius indicio proditum.

1335. 4. νυκτὶ μὲν —] Sententia videtur haec eſſe. Si tyranni ſatellites, cum graſſatoribus noctu fuiſſent inſidiati, de ſtatione mane decederent, domum, h. e. in vrbem redeuntes, tum graſſatores vaſtabant agros de die. contra cum tyranni ſatellites, noctu quieſcentes, interdiu graſſatores inſectarentur, tum hi noctu populabantur, tum diligenter obſervatis incurſuum et receſſuum vicibus, vt miniſtrorum tyranni otiis atque negotiis ad amuſſim reſponderent. Aut potius ita accipe. latrones, ſi quem in vicum veſpere veniſſent, altero mane

mane rurſus illinc diſcedebant, et contra, ſummo mane, ſi quod in oppidum pagumue irrupiſſent, rurſus inde ſe ſub veſperam recipiebant, quo fiebat, vt auxilium interim Cumis arceſſitum, tandem aduenientes, ſero veniret, illis iam elapſis.

1335. 13. ᾗδὲν] ſubaudi μέγα.

1336. 11. non infitiabor, χερνήτης, χερνήτᾳ, in prima declinatione, aut fuiſſe in vſu, aut ſaltim potuiſſe a volente formari. Multo tamen magis vſurpabatur in tertia declinatione χερνῆς, χερνῆτος. vnde χερνῆτες in plurali. v. ad p. 366. 2. diſputata de χειρωνάκτες et χειρωνάκτου.

1337. 3. f. καὶ δὴ καὶ τᾶτο πράξαντες ἔλαθον. atque hoc ipſum quoque peragebant clam, inſciis omnibus. vt clam ipſi in vrbem venerant.

8. ἐσίαν praetuli, quia ſic ſeruari poterat τὴν τυραννικὴν, quod in τὸ τυραννικὸν mutari debuiſſet, ſi ἐφέσιον praetuliſſem; quamquam ad hoc animus magis ferebat.

1338. 15. ἦν refero, non ad inſequens δίκην, ſed ad praemiſſum ἐξουσίαν. nam δίκην verſu 16. videtur tollendum. ἀπολογεῖσθαι ſine addito δίκην vſitatius eſt, quam cum eo.

1339. 12. αὐτὲς] malim αὖθις, *rurſus*.

pen. διὰ τὴν πενίαν] articulum de meo addidi, ob praemiſſum διὰ τὴν ἀτοπίαν. vbi item redundet articulus, ſi hic redundet.

1341. 1. ὑπολαβὼν] interceptos. vt reti piſces intercipimus.

2. τελευτῶντες δ' ἦν] ſuſtuli particulam aduerſatiuam.

6. τὲς vt tollendum vncis incluſi.

11. παραλαμβάνειν] num ἀναλαμβ. reficere, recreare. nam penitus exinanita erat colonia.

1342. 14. ἀναμνήσει] id eſt ἐπ' ἀναμνήσει. indicatur hic cauſa, ob quam patricii plebeiis incommodare ſtuduiſſent, ſcil. quia meminiſſent defectionis.

vlt. ἦν de meo addidi.

1343. 10. κατελήφθη] verumtamen ab inuicta neceſſitate deprehenſa et conſtricta haec populi pars impediebatur ab exſequendo propoſito. v. verſu vltimo.

11. ψηφισαμένης τῆς βυλῆς] id eſt ψηφίσματι τῆς βυλῆς, vel διὰ τὸ ψηφίσασθαι τὴν βυλὴν, conſtricti neceſſitate SCti, aut retinebatur et cogebatur a SCto.

vlt. verba traiecta, cuiuscunque culpa, ſic in ordinem redigi velim. εὔπρεπεῖ ἀνάγκῃ καταληφθεὶς εἰς Οὐελίτρας ἀπεστάλη. Verbum καταληφθεὶς ſignificat h. l. ἄκων, καὶ κατασχεθεὶς ἀνάγκῃ, ἣν ἐχ οἷόν τ' ἐκφεύγειν.

1344. 4. τῶν ἐκ λογισμᾶ] ſcil. εἰκότων, aut προσδοκωμένων.

1345. 16. ἐκβολὴν εἶναι ἀποφαίνοντες] ſic de meo dedi, pro vulgari ἐκβαλεῖν ἀποφ.

1346. 7. ἡ μὲν δὴ ἐκκλησία ἐπὶ τύτοις διελύετο.

14. προσηγορίᾳ] num προσηνείᾳ, blanditie, comitate.

pen. ſuſtuli quidem hic, pone συμφέροντος, ex auctoritate Vaticani vocabula haec aliena τὸν δῆμον. non tamen ideo prorſus

ſus extermïnanda duxi, ſed traduxi in verſum primum p. 1347. et collocaui pone πρὸς, arbitratu meo. vt verba ὄχλον αὐθάδη καὶ ἀμαθῆ ſint per appoſitionem et ſuperenarrationem addita.

1347. 4. τῶν γεγονότων] hoc poſterius τῶν de meo addidi. eorum, quae a patriciis profecta eſſent, nihil creaſſe illa mala, quae euenïſſent.

11. ἐπὶ πολὺ] ſubaudi τόπῳ. non χρόνῳ. cohaeret non cum ταραχθέντα, ſed cum ἐξακουμένης. a voce eorum, quae poterat ad longinquum ſpatium exaudiri.

1349. 2. aut pro δοθῆναι leg. eſt δῦναι, aut illo ſeruato, ſic. προσελθὼν ὁ βρῦτος τοῖς ὑπάτοις, ἠξίου δοθῆναι λόγον αὐτῷ.

13. dixiſſet quidem vtique alius quicunque μαθόντες. verum Dionyſius plebeiam ſuam et latam loquitur dialectum. Conf. p. 423, 23. 424, 27.

15. αὐτοὶ] tribuni plebis puta.

1351. 3. ἕως λόγου] ſubaudi μόνον, καὶ ὁ περαιτέρω. nam plene ſi voluiſſet eloqui, ſic dediſſet. ἕως λόγου προχωρήσασαν, οὐχ ἕως ἐκχωρήσειν. ad verba progreſſam, non item ad facinora eſſe exceſſuram.

8. προσέχειν] ſubaudi e praemiſſis εἰσήει.

15. ὅσος ὐδεπώποτ' ἐκεῖ συνῆλθεν] ſic de meo dedi, pro vulgari ὅσος ὐδέπω ἐδόκει, συνῆλθεν. non ſine cauſa addit ἐκεῖ. nam in campo Martio quoque coibat plebs, et frequentior etiam, quam in foro.

1352. vlt. ἀναδίδωσι h. l. accipiendum eſt pro ἐπιτρέπει. nam alias per ſe dicitur ψῆφον ἀναδιδόναι, ſine ἐπιφέρειν. aut ſic dicere debebat. ἀναδίδωσι τῷ πλήθει περὶ αὐτοῦ, ὥστε [vel ἐφ' ᾧ] παραχρῆμα ἐπενεγκεῖν, ſcil. τὴν ψῆφον.

1353. 9. τῶν δ' ἀμφισβητ.] particulam de meo interpoſui.

1354. 7. μικρὰ] id eſt ὀλίγα.

1355. κακωμένην τὴν χώραν in accuſatiuo de meo dedi, pro vulgari κακωμένης τῆς χώρας. apti ſunt hi accuſatiui, ſiue ex εἰλήφεσαν ἀφορμὴν, ſiue ex ἐπιλογιζόμενοι p. 1356. 1. quamquam prius planius eſt.

1356. 1. ἐπιλογιζομένους] dedi de meo ἐπιλογιζόμενοι. qui nominatiuus aptus eſt e ſuperiori εἰλήφεσαν ἀφορμὴν. pariter verſu 2. εὐπορωτέρᾳ dedi, quod idem quoque in Vaticano fuiſſe videtur, tametſi ex eo εὐπορώτερα relatum fuit.

1357. 7. δίχα σίτου] praepoſitio h. l. non excludit, ſed connumerat. potiebantur non ſolummodo ingenti copia ſpecierum annonariarum, quas in villis deprehendebant, ſed praeterea quoque mancipiis et beſtiis.

9. placuit prioris ὁ loco ὃν de meo dare. καὶ ἓν μετ' ὀ πολὺ. ideoque non multo poſt.

1358. 8. αὐτὴν redit ad ἀγορὰν, vt verſu 15. δημοσίᾳ non ad κατήγαγον, ſed ad ὠνησάμενοι.

1362. pen. περιβαλλόμενος] detraxi alterum λ de meo ſenſu.

14. ἐᾶσαι καταβαλλόμενον] graecum hoc non eſt, ſed aut ἐᾶσαι καταβάλλεσθαι, aut περιϊδεῖν καταβαλλόμενον. verum eſt Dionyſio ſua graecitas, ipſi relinquenda.

1364. 2. poſt προσπολεμηθῆναι malim ἦν addi, aut ſic legi: ἕως ἀσθενὴς ἔτ' ἐστι καὶ πρ. ῥ.

1365. 1. ἐὰν de meo addidi. Conſtructio haec eſt ὅτι ἀναίτιοι ἔσονται — ἐὰν αὐτὸ δρῶσιν. Alias labat conſtructio.

7. malim τὸ ὐκ ἀξιῶν. quod idem eſt atque τοῦτο ὅτι ὐκ ἀξιοῖ. nam ἀξιῶν non eſt h. l. participium, ſed infinitiuus. ἐμμένειν ἐφ' οἷς εὕρετο τ. κ. idem eſt atque ἐμμένειν τούτοις, ἐφ' οἷς ἔ. τ. κ. manere, perſeuerare iis in conditionibus, ſub quibus reditum in vrbem impetrarant.

1366. 3. τε de meo addidi.

5. ἐφιεμένους redit ad plebeios, εἰδότας ad patricios.

6. πρῶτα de meo dedi, pro vulg. πατρῷα. iura praerogatiua appellantur prima, vel priora, reſpectu temporis, et aliorum talium iurium poſtmodum patriciis extortorum.

9. πειρᾶσθε h. l. eſt imperatiuus.

11. καιρὸς δὲ] ſcil. τοῦτο ποιεῖν.

1367. 14. malim ἵνα δὴ καὶ γνῶμεν.

1368. 2. τοιούτων τυχεῖν ἑτέρων] ſcil. καιρῶν. ſic dedi de meo.

13. ſupplementum Vaticani inſerere ſi velis, addes poſt v. ἀναισχυντίας iſta duo vocabula καὶ ὀργιζόμενοι, vel καὶ χαλεπαίνοντες, et ſtomachantes, οἱ μὲν ἐπὶ —

vlt. pro vulgari τὸν τρόπον dedi de meo τῶν τρόπων. vt προ-

αἵρεσις τοῦ βίου vſurpatur, ſic potuit quoque vſurpari προαίρεσις τοῦ τρόπου, aut τῶν τρόπων.

1371. 11. τινα (in ſingulari) de meo dedi, pro τινας (in plur.) quod eſt in vulgatis.

1376. 2. aut hic ποιησάμενοι quoque in aor. 1. leg. eſt, vt ἐργασάμενοι p. 1375. pen. ſi illud ibi bene habet, quod aio habere, aut ſi ποιησόμενοι (in fut.) h. l. rectum eſt, quod minus videtur, etiam ibi in futuro leg. erit ἐργασόμενοι.

vlt. ὧν ἡ πίστις] dixerat Minucius paulo ante, ſi tribuni cum plebe modo vellent paullïſper exſpectare, conſtiturum ipſis, patricios nequaquam hoc agere, vt plebi noceant, ſed potius ſe, patricios, et iura plebi iam conceſſa eſſe confirmaturos, et diſtractionem frumenti ad ſententiam plebis eſſe conſtituturos. Hae promiſſiones, cum eſſet incertum, an vnquam eſſent exitum ſortiturae, non tam praeſidium tutum et certum erant aduerſus vim a patriciis plebi offerendam, quam ſolummodo praetextus dubiae fidei, qua ſenatus vteretur ad praeſens periculum defugiendum, affirmans, ſe nolle plebi noxiam vllam afferre. Eiuſmodi promiſſiones ergo, ait, quae poſſunt aequaliter verae atque falſae eſſe, vexare et criminari, eoque concordiam conuellere et ex vrbe tollere, volentis cuiuſque eſt.

1377. 12. ἐπειδὴ δὲ καὶ καθ' ἕνα] καὶ de meo addidi.

1377. vlt. διϊσάνομ] ſubaudi ἡμᾶς. nos ſerendis cauſis diſſidiorum ciuitatem diſtrahere, diuellere.

1378. 8. ἠτήσασθε ἀποδεικνύναι] id eſt ἠτ. ἐξουσίαν τοῦ ἀποδεικνύναι.

10 τὴν poſterius de meo addidi.

12. ἤτ' ἐμέλλετε] et ne in mentem quidem vobis hoc tum venit. praeferebam hoc tum vulgatae, ἤτε μέλλετε. quum nunc mallem a me immotam fuiſſe relictam. ſententia enim non minus bona ei ineſt, quam illi alteri: neque videmini vnquam commiſſuri, vt tale quid vobis in mentem veniat. magna vis ineſt praedicationi, ad plebem leniendam et permouendam. *ihr werdet auch wohl ganz gewiß nie die Thorheit begehen, euch dergleichen einfallen oder gelüſten zu laſſen.*

15. et hic ἐν et verſu proximo penultimo μὴ eſt tollendum. at nihilominus tamen ſententia labat. poſt λέγειν deſunt nonnulla, e. c. τυραννεῖν δόξετε βούλεσθαι. videbimini tyrannidem affectare.

vlt. εἰπόντες de meo dedi, pro vulgari εἶπον.

1381. 1. f. τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ.

8. ſi Vaticano deferas, leg. erit προϊσχόμενοι. prae nobis ferentes, vel tenentes, velut ſcutum, et vobis oſtendentes, h. e. contra tendentes, offerentes. *entgegen halten.*

10. ἔργα] ſubaudi ἐστιν. facinora autem comitatis, aequitatis atque humanitatis plena haec ſunt, οἷς χρησόμεθα, quibus nunc vtemur, id eſt, quae nunc proferemus.

1381. 11. vtrumque vſurpat Dionyſius, ἀνειδίζειν τινὶ et τινά. etiam ὧν verſu 13. bene habet et ſeruandum eſt.

vlt. παραφέρειν] dedi de meo παραφέρομεν.

1382. 9. τῶν πολιτῶν] num τῶν πολλῶν.

1384. 11. ἐκμαρτυρήσειν] loco et nomine collegarum ſe, velut interpretem, eſſe teſtaturum atque praedicaturum.

1385. 12. aut ἐκ ἀξιώσει τὴν ἀπολογίαν ποιεῖσθαι. aut ἤτοι τὸ παράπαν ἀπαξιώσει τὴν ἀπολογίαν. quod ſubiicit Vaticanus, recte, dummodo ἐκ omittatur.

1387. 7. μεθελκόμενος de meo dedi, pro vulgari μεθελκομένοις. murmur, fremitus, ſiue is eſt aſſentientium, ſiue obſtrepentium, dicitur μεθέλκεσθαι reciprocari, cum, partibus inter ſe duabus aduerſis ſtantibus, ab altera parte ad alteram per crebras vices tranſit, meat, remeatque alternis.

1388. 4. quibus multum levitatis atque temeritatis inerat.

1389. 7. καταλαμβάνεσθαι dicitur id, quod reprehendimus, h. e. retinemus, retrahimus, ne cadat, ne in praecipitium ruat. Significat itaque h. l. inhibebatur, reprimebatur furor ſaevientium, priuſquam in facinus luctuoſum excederet.

1391. 10. τίθεντο in plurali malebam aliquando, referens ad patricios. ſed bene habet vulgata, in ſingulari, referenda ad

σπουδήν. videtis ſtudium, contentionem, ardorem patriciorum, quam vni viro —— totam ciuitatem poſtponat (ſcil. hic ardor.) quod idem eſt atque: videtis, quanta contentione patricii vni viro totam veſtram multitudinem poſtponant.

1391. pen. poſt ἀφαιρῶνται videtur τὰς αἰτίας deeſſe. reos poenis eripiunt.

1392. 2. τοῖς εὐγνώμοσι μᾶλλον κρείττους, ἢ τοῖς βιαίοις εἶναι τῶν ἀδικούντων ὑμᾶς πολιτῶν βουλόμεθα] dictio haec non ſolummodo vitio caret, ſed etiam exquiſita et paene thucydidea eſt. et ſunt penes Dionyſium loci haud pauci admodum dicendi Thucydidi proprium ita plane aſſimilati, vt ipſe Thucydides videatur neque aliter eos, neque melius fuiſſe tornaturus. κρείττων penes atticos eſt homo frugi, vir bonus et honeſtus. comparatiuus in iſta vſurpatione vocabuli locum non habet, ſed merus poſitiuus vices eius gerit. τοῖς εὐγνώμοσιν idem eſt atque τῇ εὐγνωμοσύνῃ, vel διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης. Eſt itaque ſententia haec perinde atque ſi dixiſſet. βουλόμεθα μᾶλλον διὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιεικείας ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἐσμὲν καλοὶ κἀγαθοὶ, ἢ διὰ βιαίων ἔργων, ὅτι ἐσμὲν ἐν τοῖς ἀδικοῦσιν ὑμᾶς. malumus aequitate et ciuilitate erga vos planum facere, nos eſſe in numero virorum bonorum atque honeſtorum, quam violentia et iniuriis, nos eſſe in numero ciuium vos opprimere conantium.

13. malim αὐτοὶ [ſcil. ἡμεῖς] ἐπιμελησόμεθα. nosmetipſi prouidebimus.

1393. 2. λυσιτελεῖς recte habet, reſpondens latinorum *pretiis ſalubribus*, h. e. mediocribus, tolerabilibus, vbi neceſſe non eſt emtorem emtionis ſuae pudere aut poenitere. *ein gedeylicher Preiß.* vnde fructus ad te hic redeat, vt vectigalium haud poenitendum, quid inde recuperes. εὐτελεῖς ideo locum habere nequit, quia idem foret atque εὐώνους.

1394. repetam hic, quod quamquam perſpicuitatis ergo indicandum erat, tamen feſtinans loco ſuo praeterieram, vocabula duo ἐν αὐτῇ in vulgatis poſt ἐν ἀκμῇ legi. Haec quem fugiunt, is annotationem *e* non poterit intelligere.

1397. 10. συναγορεύειν de meo dedi, pro vulgari συναγορεύσειν. nam a communi ſubauditur βουλομένοις.

11. βουλευομένων ſi maſculini generis eſt, ſignificat eos, qui conſilia vel deliberationes contuliſſent, quamquam vtique συμβουλευσάντων praeſtaret, ſin autem neutrius generis eſt, ſignificabit, in medium dictorum. quamquam et hic βεβουλευμένων melius conueniret. fuit cum λεγομένων ſufficiendum eſſe ſuſpicarer.

12. αὐτοῖς] tribunis plebis puta.

13. ἀποφήνασθαι] vt de eo ſibi decernere atque pronunciare ius et fas eſſet.

1398. 1. num συγχωρησάντων δὲ καὶ τῶν ὑπάτων οἵσπερ οἱ δήμαρ-

χοι ἠξίουν, et cum conſules quoque poſtulationi tribunorum pl. concederent, ἐπὶ τῷ τὸ προβούλευμα γενέσθαι, hac conditione, vt de Marcio ſenatus auctoritas conſcriberetur atque ad plebem ferretur a conſulibus.

1398. 9. διʼ αἰτίας ἃς οἰόμεθα] correxi de meo διʼ αἰτίας ἐσόμεθα. id eſt ἐν αἰτίᾳ, vel ὑπαίτιοι.

vlt. ἀλλʼ ὡς] ſententia poſtulat μὴ ὡς. periculum ſubibimus maximum, ne tanquam proditores —

1399. 4. ἃς de meo dedi, pro vulgari οἷς.

5. καὶ vt inutile et amputandum vncis incluſi, niſi ſi exiſtimes, τηλικούτων καὶ τοιούτων leg. eſſe. λέγειν e Vaticano praetuli.

1400. pen. προβουλεύσητε] paulo ante dixerat προβουλεύσεσθαι. ergo vtroque modo vſurpauit, et in actiuo et in medio.

vlt. vulgatae ſic dant ὅτι τῶν μὲν ἰδιωτῶν ὄντων τὸ μειονεκτεῖν συμβαίνει οἷς περὶ τὰς κρίσεις κυρίαν. correxi qua lectionem, qua diſtinctionem. pro ὄντων dedi de meo εἴ τῳ (enclitice) *ſi cui*. et pro οἷς περὶ τὰς dedi εἰς τὰς — ſine περὶ. Gemina nempe olim in libris fuit lectio, aliis εἰς τὰς, aliis περὶ τὰς dantibus, quae duae varietates poſtmodum in vnam vitioſam lectionem οἷς περὶ τὰς coaluerunt. plebeiorum ſi cui accidat, vt in iudicio laedatur, et iure ſuo fraudetur, iis ratam eſſe debere firmamque ad populum prouocationem.

1401. 10. τῷ de meo dedi, pro vulgari τῷ, et verſu vltimo ἐφιεμένους pro vulg. ὑφιεμένους.

1402. 1. forte leg. τοῖς ἀρετῇ καὶ φρονήσει πρέπουσιν, et ὑμᾶς ſufeci in locum vulgaris ὑμῶν.

13. f. τὶς ἕν ὑμῶν.

1403. 10. ἐλαχίστους] num ἐλαχίστας.

12. ἦν] ſic dedi de meo pro vulgari ἄν.

1404. 11. εἰ δὲ ἀναγκαῖα malim. ſin autem neceſſaria.

12. f. ὅτε κατὰ λογισμόν. nam quae ſecundum ſanam rationem fiunt, ea non conceduntur, ſed prorſus negari nequeunt, ſed ſtatim tribui debent.

1405. 3. τὰ βέβαια] correxi τῶν βεβαίων. verumtamen adhuc deeſt pone τηρεῖν participium aliquod, ἀξιοῦντες v. c. vel ſimile.

6. conſtructio verborum haec eſt. τὸ λέγειν, ὅτι τὰ δίκαια ἀξιοῦμεν, — ἐῶ πρὸς ὑμᾶς, ὡς εἰδότας ταῦτα ἅπαντας. non video, cur oporteat me vobis moleſtiam creare, plura his de rebus diſputantem, quas vos omnes probe tenetis.

1406. 8. malim ἐνθάδε, hic in ſenatu, καθʼ ἡμῶν in nos εἰπεῖν inuehi.

15. idem eſt ac ſi dixiſſet, αἱ ἐξότου γεγόνασιν, ὅπω τὸ τέταρτον ἔτος παρελήλυθεν.

1407. 6. ὑμῖν dedi pro vulg. ἡμῖν. redit hic datiuus ad παρήνει. poterat quoque ἡμῶν ſuffici, qui genitiuus ſit rediturus ad ἀφελέσθαι.

10. ὡς] malim ἐν ᾧ τετρύχωται. quo tempore eneruatus eſt.

1407. 12. f. ὥστε ἅπαν ἂν ῥᾳδίως ἐπιτρέψαι. ita vt facile nihil non concederet plebs. aut potius pro αὐτῷ leg. eſt αὐτοῖς. ipſis, patriciis puta, flagitantibus et imperantibus. aut denique αὐτὸ, in accuſat. ſing. gen. neutrius. ſcil. τὸ δημοτικόν.

1408. 4. ὧν προσετρίβετο] malim δι' ὧν πρ. per quae ſeſe quaſi fricare ad plebem, h. e. plebem offendere, irritare, ad diſcordiam et ſeditionem prouocare contendebat.

9. malim in optatiuo ἐπικυρώσαιτε.

11. ἠδὲ de meo addidi, et verſu proximo 12. ἂν, quod cum παρέσχομεν cohaeret. nam profecto commiſſuri tum non ſimus, vt modis tam mancipiis dignis, alii e patria excideremus, alii ſuppliciis indignis periremus.

vlt. aut cum Sylburgio datiuus hic eſt accuſatiuo praeferendus, aut in locum εἶναι ſufficiendum eſt ἦκον.

1411. 8. aut cum Vaticano leg. eſt κατεβίβασαν, aut ad σεαυτὸν addendum eſt μεταῤῥύθμιζε.

1412. 14. σιτοδασίαν (per α, a δαίειν) id eſt διάδασιν, διανομὴν τοῦ σίτου, dedi pro vulgari σιτοδοσίαν, per ο, a διδόναι.

1413. 1. τῇ poſterius de meo addidi.

4. μὲν de meo dedi pro vulgari γε.

9. aut ante, aut poſt ἀπομαχόμενος aut ὑφεῖναι deeſt τολμᾶς. nil audes vel vis remittere de ſpiritibus tuis.

1414. pen. de παραψύχοντες haud contendam, nam eſt παραψυχειν quoque in vſu, quamquam minus, quam περιψ. de altero autem παρακροτεῖν, nullus dubitem affirmare, περικρ. eſſe rectius, quam vulg. παρακρ. ambae dictiones e ſacris myſticis Adonidis ſumtae ſunt. περιψύχειν τὸν Ἄδωνιν. περικροτεῖν τὸν Ἄδωνιν, flabellis Adonidi adſpirare auras frigidulas. et tympanis ſiſtriſque argutum tinnientibus Adonia circumſtrepere, quo dolores eius ab accepto vulnere leniantur, et ipſe in ſomnum ſopiatur. deinde Adonis ſymbolum eſt commune omnibus iis, quae tu amplecteris, foues, in ſinu geris, cara habes, quare nullus dubitaui vtroque περι in locum παρα ſufficere de meo ſenſu.

1415. 7. καὶ τὸν μακρὸν χρόνον. magiſtrorum proponit geminum genus, domeſticum et extraneum. domeſticus ſapientiae ciuilis magiſter eſt h. l. Marcii conatus; extraneus hiſtoria fatorum, quae populi extranei paſſi ſunt. Nam hiſtoriam appellat longinquum tempus, continens pro contento, fortunas tradentem populorum per multorum ſeculorum decurſum.

1416. 1. κατʼ ἄμφω ταῦτα] quaenam illa ſunt *haec duo?* non enim niſi de vno, de aetate prouectiore praeceſſit.

4. malim ἐπικυρώντες, vt concordet cum λέγοντες. nam ad νέοι e praemiſſis ſubaudiatur ἀνίσαντο. non verbis quidem, at tranſi-

transitione tamen ad partes consularium.

1416. 6. τοῖς de meo addidi.

14. aut ὡς plane est tollendum, aut εἰκὸς addendum.

1417. 9. ἡμῖν non improbo. orator ipse sese communione culpae implicat. *peccatis nostris.* sed ἐπιτιμᾷν videtur legendum. ἐπιτιμᾷν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις ἡμῖν. homini dicitur ἐπιτιμᾷν, non crimini, at ἐπιτ. τινι ἐπί τινι ἐγκλήματι.

12. προελθόντα] imo vero παρελθ. *praeterita*, nam opponitur τοῖς παροῦσι, praesentibus.

1418. 2. et 5. ἐνθυμουμένοις et λογιζομένοις in datiuo (redeunt enim ad τισιν ὑμῶν) praetuli vulgari lectioni ἐνθυμούμενος et λογιζόμενος. qui nominatiui si seruandi sint, vt cum δόξῳ cohaereant, et Appium designent, desunt vtroque loco particulae infitiantes οὐκ ἐνθυμούμενος — οὐδὲ τὰς Μαρκίᾳ συμφορὰς — λογιζόμενος.

12. ἀφέλξει] abstrahet me. sic de meo dedi, pro vulgari ἀφέξει.

14. malim πρῶτον μὲν ἦν τοῦθ' ὑμᾶς.

1419. 2. σκοπεῖτε γὰρ ὅτως, ὅτε] sic dedi de meo, pro vulgari σκοπεῖτε γὰρ ὅπως, ὅτε —

4. τὸ μὴ δύνασθαι] pro accusatiuo articuli fuffeci de meo datiuum.

6. ἀδικεῖσθαι σκηπτόμενος] infinitiuum de meo addidi.

vlt. ἔγνωσαν cohaeret cum ἀκυρῶσαι ea μνησικακεῖν. decreuerunt plerique vestrum, (non enim omnes) decepti a malis consultoribus, a quibus eos non decipi optandum fuerat, leges vetustas de fide contractuum numariorum tuenda latas abrogare.

1420. 5. μεμνημένος] sententia postulat δεδεημένος. cuius egens, vel quam solam flagitans.

1421. 5. μαρτυρομένῃ (per ο simplex) de meo dedi, a verbo non contracto, pro μαρτυρωμένῃ vulgari, per diphthongum, a verbo contracto.

8. malim ἀποβέβηκε.

1422. 1. si post ἡμῖν nihil deest, e. c. ἐνυβρίζων, sed isti datiui sunt absoluti, pro genitiuis, quae datiui vsurpatio profecto graecis, non dicam ignota, sed ne rara quidem est; saltim pro puncto, comma, aut semicolon est sufficiendum.

5. non quo vulgatae προγόνων vitium minus cernerem, ideo reliqui, sed quia delectus emendationum difficilis erat.

9. τῶν ὕστερον] scil. πλεονεξιῶν, vel παρανομιῶν.

1423. 1. significat caritatem annonarum, plebis in vrbem reditum insecutam, et quorundam patriciorum erga plebeios duritiem et inciuilitatem.

2. ᾗ τὴν τύχην, ὥσπερ ἔφην] vbinam vero locorum hoc dixisti, Appi? in illis proximis puta, πολλὰ δέ ἐστιν, ὧν —

10. f. βιώσασθαι, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς ἂν πρότερον, ἢ ταῦτα ἀφαιρεθῆτε, sed potius passuri fuissetis, vt spiritus vobis, quam vt haec bona, eriperentur, ἀμφότερα ἀφηρέθητε. ambobus illis simul vno die fuissetis priuati, spirituque

tuque bonisque illis a me commemoratis. voc. ἀφηρέθητε est iteratio eiusdem versu 5. praemissi, perspicuitatis ergo.

1425. 9. παρ' ὑμᾶς] propter vos. κωλύει τι est aliquid, quod aliud quid impediat, propterea quod ego intercedo. παρ' ὑμᾶς ἐγένετο τὸ κωλύσον, ob vos euenit impedimentum. per vos stetit, quo minus res fieret.

1426. 8. f. ὡς μετὰ, πολὺ [id est σφοδρῶς] ἔπνει, vt apud Demost. πολὺς ἔῤῥει. id est σφοδρῶς καὶ βιαίως.

1427. 8. malim ἀντιπράττειν in actiuo.

1428. 6. aut non intelligo satis sententiam dictionis νόμος — ὃν Δέκιος ἐκράτυνατο, aut idiotismus est Dionysii pro vulgari, ᾧ Δέκιος ἰσχυρίζετο. quo Decius maxime fidebat. si haec nempe sententia est.

9. τε et hic et p. 1429. 14. de meo dedi pro vulgari γε.

11. τούτῳ hoc rursus meum est. vulgatae dant τοῦτο.

15. ἐν τῷ νόμῳ] num ἐπὶ τῷ ν. fiducia legis huius. certum penes me est pro δεδοκιμασμένην leg. esse δεδικασμένην. nullam causam esse iudicatam.

1429. 11. ὧν si ad τι praemissum redit, leg. erit ᾧ. sed potest etiam accipi sic, ac si plene scriptum esset τι τούτων, ὧν κύριος.

1430. 1. post μήτε ὅταν αὐτοὶ deest alterum membrum μήτε ὅταν ἄλλοι. neque si ipsi, neque si alii in foro periclitentur. κινδυνεύωσι in praesenti de meo, quemadmodum paullo ante dederam φεύγωσι, pro vulgari φύγωσι.

8. f. οὐδὲν ἂν χαρίσαιτο.

9. sine dubio κατ' ἀνδρὸς leg. est, aut περὶ ἀ.

11. malim μῦσος (per υ) abominationem vt hominis conscelerati et piacularis.

pen. malim οὐκ ἄξιον. non decet. non conuenit. de σκοπεῖν sustineo iudicium, neque Casaubono satisfaciente, neque ipse meliora extundens.

1431. 13. καὶ de meo addidi.

1432. 1. εἰρωνεία h. l. assimulatio voluntaria et ad certum finem consequendum, atque ad fucum aliis faciendum adscita ignorationis eius rei, quam tu optime noris. Probe tenebat Decius, id quod eum quique nosse decebat, vel pueris notum, verum tamen callide et dolose simulabat a se ignorari, seniores prudentia iunioribus praestare, meliusque cognita atque perspecta habere commoda reip. verum ignarum et tardum assimulare, hic temporis eius intererat. *er stellte sich vorsätzlich und aus Absichten dumm.* porro probe nouit, vos tam tardos non esse, vt in eius auctoritate sitis. et nihilominus tamen ea vos poscit, quae si concedatis, verueces vos esse prodatis. in his duobus h. l. εἰρωνεία cernitur.

pen. augeret perspicuitatem, si τὶ ἂν ἄλλο legeretur.

1433. 7. solummodo vitiosam interpunctionem corrigens, lucem et veritatem sententiae reddidi.

1434. 1. f. καὶ εἰ δὴ καὶ δράσετε. vel καὶ εἰ δήπερ καὶ δράσετε. vlt. ταῦτα μὲν ἤ] dedi de meo ταῦτα μὲν εἴη.

1435. 1. μέχρι λόγων] subaudi μόνον.

9. repraesentaui h. l. lectionem Vaticani hactenus, vt vocabula πολέμιος προφάσεις transponerem.

1436. 3. κεκρατημένῳ] imo vero κεκρατηκότι. non enim κεκρατῆσθαι τῷ σώματος vsurpatur, pro corpus aliquod in potestatem suam redegisse, id in manu atque potestate sua habere, sed κεκρατηκέναι in actiuo. vitiosa haec videtur esse Thucydidis imitatio, de qua Dionysius ipse haud raro in opusculis criticis queritur. An τῷ κεκρατημένῳ τῷ σώματος idem est atque τῷ κεκρατῆσθαι ὑπ' αὐτῶν τὸ σῶμα τῷ ὑπευθύνε. eo quod a se teneatur corpus rei.

1437. 4. f. προσλαμβάνειν.

1438. 6. φεύγειν h. l. non est rei personam agere, causam capitis dicere, hoc est, non habet hic forensem significatum, sed solummodo vulgarem, sc. τῷ ἀναδύεσθαι, recusandi, refugiendi. sed tum deest παριένου, vel similis infinitiuus. ne cunctaretur ad plebem prodire, cum concione agere, ad diluendam orationis aequitate criminationis iniquitatem. vnde patet, pro ἀπολυόμενον in praesenti leg. esse ἀπολυσόμενον in futuro.

12. δι' ἑαυτὸν (in accusatiuo) de meo dedi, a Vaticano admonitus, praepositionem, qua vulgata caret, addente. neque dubito, prorsus idem in Vat. quoque fuisse, quamquam ex eo parum fideliter relatum est. Insequentia bene habent. οἱ πεισθέντες sunt patres hi, qui Marci precibus hoc dedissent, vt causam eius ad plebem defenderent, eoque videantur seditionem concitaturi, in qua si cadant, calamitosam iis eam cladem fore; sin autem superiores euadant, turpem ipsis eam victoriam fore.

1439. 5. ἐξύφαινε] detexuit, pertexuit.

10. num προσλαβῶσαν.

11. τἀναντία προσήκοντα] cum Vaticanus ἤ interponeret, paululum progressus ego τὰ addidi de meo, et sic dedi, τἀναντία ἢ τὰ προσήκοντα. quamquam vtique τἀναντία τοῖς προσήκουσι mallem, vt planius atque vsitatius.

vlt. ὁμονοοῦσαν δὲ ἀεὶ] pro adverbio malim δεῖ.

1440. 1. καὶ recte habet. non senatus solum, sed plebs quoque. verum τούτων deest. τούτων καὶ ὁ δῆμος αἰτιώτατος.

4. τινα de meo dedi pro vulgari τήν.

1441. 4. καταληφθεὶς repressus, reprehensus, coërcitus. δικαιοῦται, castigatur, punitur.

9. ad ductum Vaticani, dedi de meo ἀποδείκνυτε (in secunda pers. plur. praesentis indicat. actiui) pro vulgari ἀποδείκνυσθε.

11. pro vulgari ἤδη βουλή, dedi rursus de meo, sed ad ductum Vaticani, ἤδ' ἡ βουλή, *hic* senatus.

1442.

1442. 8. συννοσεῖν de meo dedi, sed rursus ad ductum Vaticani, pro vulgari συναινεῖν. in quo videor mihi vestigia cernere lectionis, quae possit item a Dionysio profecta videri, συναγνοεῖν. qua a lectione lectio Vaticana pariter abest atque a mea. est autem συναγνοεῖν vna cum altero errare, idem atque vna delinquere.

1444. 7. malim compositum, aut κατασκευαζ. aut συσκευαζ.

1446. 5. malim in coniunctiuo βάλωντοι.

1448. 14. ἐναντιωμένων et ἀξιούντων] Sacco similis haec oratio, exitum non habenti, nam fulcro carent, vel redditione, haec duo participia, anacoluthis, a grammaticis vsurpatis, annumeranda est. Dionysius enim in longinquam de comitiis tributis atque centuriatis disputationem euectus, qua supersedere poterat, dudum ea defunctus iam alio, et suo, loco, aberrauit a recto tramite orationis, et ex ambagibus in vestigia sua redire oblitus est.

1449. 4. ἐς] subaudi ἐπιτελεῖν.

1450. 1. μαχομένων] aut prorsus est exterminandum, aut cum λαχόντων mutandum.

1453. 2. καὶ αὐτοὶ] quemadmodum patres comitia centuriata flagitauerant, ita rursus tribuni quoque comitia flagitabant, sed tributa.

1455. 10. est tertia singularis a v. παριένου. prodire in medium.

1458. pen. τὸ malim abesse,

1459. pen. τυραννὶς est ipsa iam exercitatio tyrannidis. ἐπίθεσις conatus, machinatio, affectatio. haec praeit, et minus est crimen, illa sequitur, et summum est scelus.

1460. 5. malim τῶν διὰ τούτους.

1462. 10. τὸν λόγον τοῦτον] pronomen, vt superuacaneum, periculo meo expunxi.

1464. 1. malim ἀπολαῦσαι τῆς τε τοῦ στρατηγοῦ.

1465. 4. φανείσης ἐπὶ σφίσι non damnabo. ἐπὶ cum datiuo valet aduersus, contra, in fraudem. malim tamen vocabulis transpositis ἀπροσδοκήτου ἐπιφανείσης σφίσι τῆς αἰτίας.

8. ἁλῶναι non est actiuum, sed passiuum. non condemnare, sed condemnari significat, et h. l. condemnatum iri. quapropter, pro vulgari τιμήσαντες, de meo dedi τιμησάντων. si mortis poenam ipsi irrogarent.

1467. 3. πρόκλησις] dedi de meo πρόσκλησις. non enim Marcius vltro ad iudicium populi prouocauerat, (quae fuisset πρόκλησις et προκαλεῖσθαι) sed a tribunis ad plebem vocabatur, citabatur, et inuitissimus cogebatur comparere. quae erat πρόσκλησις et προσκαλεῖσθαι. bene vidit Portus sententiam, at non item rationem aut necessitatem emendandi. Potuit tamen rursus quoque fieri, vt Dionysius more suo quodam proprio locutus vocabula istaec promiscue habuerit atque confuderit, morem fori vetusti attici pensi non faciens. quod in medio vt relinquam, facit eius in reli-

qua ſcriptione dictionis indiligentia.

1468. 12. αὖ de meo addidi.

1469. 2. τε rurſus de meo addidi.

1471. 6. μεθήρμοσαν] ſubaudi ἀλλήλαις a communi. malim tamen in medio μεθηρμόσαντο.

1473. 4. e Sylburgii annotatione colligas, ipſum de lectione ἀνόητον ſubdubitaſſe, eique lectionem ἀνόνητον praelatum iſſe. neutra lectio vtique aliena eſt.

1474. 3. malim ſic diſtingui et legi. ἀναβοώσας. hic finit periodus iſtaec. iam init noua. ὁ δ' οὐδὲν — ille vero nil iſtis motus —

7. παραθέμενος] correxi de meo παρακαταθέμενος.

9. poſt φιλοφρονησάμενος videtur ὅτ' ἐπιφερόμενος, neque ſecum aufferens, deeſſe.

1477. 6. aut ἔχειν, aut λαβεῖν eſt delendum, et tum ἐκφέρων leg. pro vulg. ἐκφέρειν. aut alias ſic leg. eſt totus locus: δι' αἰσχύνης ἔχειν τὸ πρᾶγμα, εἰ ἀνὴρ αὐτουργὸς — ἐκφέρῃ — μὴ καὶ γέλωτα ὄφλῃ. vel ſic ἔχειν τὸ πρᾶγμα, καὶ δέος λαβεῖν, ἀνὴρ — ἐκφέρων (in particip.) — quam poſtremam rationem equidem praeferam.

9. fort. νέον ὄντα καὶ καλόν.

1478. 8. ἥκειν] correxi de meo ἥκειν in modo narrantis. *ſe venire nunc in curiam.* vt reliqua ſuperiora oblique fuerunt elata in infinitiuo.

1480. 2. aut καὶ eſt delendum, vt cohaereant ſecum ἐβόα φωνὰς. aut ſi καὶ ſeruatur, addendum ad φωνὰς erit ἠφίει. de ſe edebat, emittebat. nam φωνὰς ἐποιεῖτο dici nequit. figurae grammaticae, *per ſyneſin* vſurpatae, parum defero.

1481. 6. αὐτὰς] ſolas, meras, nil aliud, nil praeterea exquiſitius, ſed eas ſolummodo, quas accepiſſent traditiones iisdem verbis, nil auctas, nil minutas, reddere.

1482. 9. τὰ πρῶτα] primigenia ſacra, quae iam ab origine gentis ſuae habuerunt et vſurparunt. Suſpicabar aliquando de πατρῷα.

1483. 2. poſt τῇ πόλει deeſt πρὸς τὸ. ſufficere ad interpretandum haec pro vetuſtorum inſtitutorum haud obſcuris documentis.

4. εἴτε vt delendum vncis incluſi.

1484. 5. τοῦτο] ſcil. τὸ ἀργύριον.

1485. 1. ἴλαι et λόχοι ſunt minores globi vel cateruae, illae equitum, hae peditum. συμμορίαι verò et τάξεις ſunt maiora corpora, illae peditum, hae equitum.

8. τὰ δὲ περὶ τὴν αἰδῶ] loco prioris articuli τὸ, in ſingulari, qui eſt in vulgari, τὰ in plurali, de meo dedi.

11. γὰρ de meo dedi, pro vulgari δὲ.

12. num ὅλον τὸ σῶμα.

1487. 14. παρηρτημένα de meo dedi, pro vulgari περιηρτ. nam gladii appenduntur ſinguli vni femori, non deni circumpenduntur ambobus femoribus.

1489. 7. poſt τύχην deeſt ἐν ταύτῃ [ſcil. τῇ πόλει.]

1489. 22. ἐν αὐτῇ] praepoſitionem de meo addidi.

1490. 10. malim προκατάρχοντας in actiuo. v. in extremo fine huius libri, p. 1500. pro vulgari ἄγων dedi de meo λέγων. poterat quoque εἰσάγων ſuffici.

1491. 1. κερτόμῳ καὶ τωθασικῇς] quod ad ſubſtantiuum haec adiectiua redeant, dubito. non enim profecto poſſunt ad ὀρχήσεως redire, quod alias eſſet paratiſſimum ad reſpondendum. nulla hic erat ſaltatio ſubſannatoria, contumelioſa. Stabant, aut incedebant, non ſaltabant, inter ſe probra iactantes. num ergo παιδιᾶς deeſt? paulo poſt certe legitur verſu penult. huius p. τὴν κέρτομον καὶ σατυρικὴν παιδιάν. Videor tamen ipſe mihi nunc, progreſſus ad p. 1492. 7. et vltimam, ſentire, me ipſum ſine cauſa calceo meo ſcrupulum ſuppoſuiſſe. quem reprehendam. Eſto, per me liceto ὀρχήσεως h. l. ſubaudire. Nodos in ſcirpo ne quaeramus.

5. Lindenbrogii coniectura, pro χόρτου ſufficiens σκορτέους, ad primam ſpeciem ſpecioſa et blandiens, verum tamen in nonnullas impingens ſcopulos. nam 1) vocabulum graecum hic requiritur, non latinum. 2) ſi latino locus tamen ſit, non σκορτέους eſſet exarandum, ſed σκορτέως. ſcil. pelles, veſtes. verum 3) ſcortea amicula non ſunt villoſa, ſed glabra, depilia. nam coria tantum ea ſcortea dicuntur, quae depilata, a lanis mundata, depſendo ſubacta fuerint. verum hic villoſiſſimae et hirſutiſſimae quaeque deſignantur. Cur autem laenae laneae villoſae a graecis χιτῶνες χορταῖοι ſint appellati, a me nemo requirat doceri, qui ipſe neſciam.

6. περιβόλαια ἐκ παντὸς ἄνθους] num rectius reddes, amicula nullo non genere colorum tincta. de ἄνθος, quatenus *colorem* ſignificat, conſule Olearium ad Philoſtratum.

1493. 5. ἐφ' ὧν] ſubaudi κείμενα. nam alias ἐπὶ hic parum bene conuenit, ſed melius conveniat ἀπὸ, vel ὑπὸ.

1494. 16. in ἐμβαλλέτω geminaui τὸ λ.

1495. 1. θυηπόλων] a θυηπόλος, ſacrificulus, qui parum h. l. conuenit, niſi aias, ei aliquid deeſſe. Sin autem nihil deeſt, malim ſic legi. καὶ τῶν θυηπολιῶν δὲ τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν. a nominatiuo ſingulari ἡ θυηπολία. ratio quoque ipſa ſacrorum faciendorum paene eadem eſt apud Romanos atque apud graecos.

2. ἱερὰ] non ſolum τὰ ἱερεῖα victimas, ſed etiam ſacra, ſimulacra deorum, loca ſacra, vt aras, vaſa ſacra, vt cultros, labra, [Zober] ſcaphas, [Mulden] ollas, furcas, alia — luſtrali aqua perſpergebant. quam quod in continenti ſequitur, ταῖς κεφαλαῖς αὐτῶν, reſtringit voc. τὰ ἱερὰ ad ſola τὰ ἱερεῖα, victimas. neque abhorret a Dionyſii more ſignificationes horum duum vocabulorum promiſcuas habere ſic. vt ἱερὰ pro ἱερείοις vſurpet, non item contra.

1495. 7. ſuſpicabar aliquando ſic leg. eſſe οἱ δὲ πίπλοντος ὑπετίθεσαν τὰς σκαφίδας. alii victimae deiectae vel proſtratae ſupponebant ſcaphulas, h. e. labra, ſanguini excipiendo, οἱ δ' ἔσφατλον, alii tum iugulabant. καὶ μετὰ τῦτο δ.

10. κανᾶ non ſunt caniſtra *Körbe*, ſed lances, paterae, *Schüſſeln, Näppe, Aeſche.*

pen. ſi ἀμφὶ θυσίαν idem ſignificat atque ἀμφὶ τὸ θυσιάζειν, circa ritus ſacrificandi, feram, tametſi durum. alias leg. ſit ἀμφὶ θυσίας in plurali, id eſt περὶ τῶν θυσιῶν.

1497. 9. ἔλλησι βαρβάρῳς καί τινας] ſic vulgatae. reſtauraui luxatum ordinem verborum ad hunc modum. ἔλλησι καὶ βαρβ. τινας. etiam barbaros in nonnullis ſacris et diebus eadem cum graecis peragere, id licet, datum eſt, fieri poteſt fortuito. Sed occupauit hoc iam Sylburgius, vt nunc demum video.

10. ταῦτα] correxi de meo ταὐτὰ, *eadem.*

vlt. f. locus ita eſt integrandus. ὀλυμπιάσι καὶ πυθιάσι ἐποίων, καὶ μέχρι τῆ νῦν παρόντος ἔτι ποιῶσιν.

1498. 4. μὲν aut eſt tollendum. non enim ſequitur δὲ ei reſpondens, aut anacoluthis Dionyſii eſt annumerandum, orſi quidem a μὲν, obliti vero poſtmodum, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις διαμεμένηκεν.

1499. 1. ἕτερόν τε] ſuffeci τε de meo vulgari δὲ. reſpondet enim hoc τε illi praemiſſo p. 1498. 3. in illis τό τε περὶ τὰ τρίπωλα.

1500. 6. ποιύμενοί τινας, αἷς] mediam vocem marte meo cum τιμῶν mutaui. promulgantes voce praeconis honores illos, quibus afficiebant bene de ſe meritos.

AD LIBRVM VIII. ARCHAEOLOGIAE ROMANAE DIONYSII HALIC.

1503. 15. poſt πλειστάκις videtur αὐτὸς deeſſe.

1506. 16. poſt πράξεσι videtur δικαίαις deeſſe.

1507. 15. ἐπὶ μέσον extra vſum eſt. ἐς μέσον vſitatius.

1508. 10. ἀναβαλλόμενος] detraxi alterum λ ſenſu meo.

1509. 10. ἐπιφέρει] addit. malim tamen ἐκφέρει. effert, vt arcanum.

1510. 13. f. πρῶτος μὲν ἦν αὐτῶν.

1511. 2. ἀπόῤῥητον — ὕβριν] latiniſmus eſt, infandam vel nefandam contumeliam. poſterioribus ſeculis ſecundum Dionyſium, ἐπίῤῥητον malebant vſurpare, quod Philoſtratus creberrime fecit.

14. malim συνιένου.

1512. 1. non damnabo vulgatam, at vſitatior tamen haec eſt dicendi ratio ἐν καλλίστῳ κεῖσθαι συνόδῳ, vel πρὸς σύνοδον.

1514. 11. malim πρεσβυτέρων, vt ſtatim νεωτέρων inſequitur.

1515. 1. conueniret vtique ὑπάρχειν melius, quam ἔχειν. *aequum cenſentes*, libertatem omnibus

omnibus perinde communem eſſe.

1515. 11. malim προσεκαλέσαντο.

1516. 8. ἀποδυήσεσθαι — ſubaudi ex inſequentibus λεγόντων. tribunis affirmantibus, futurum, vt honore multarentur.

1517. 5. aut cum Sylburgio eſt faciendum, aut leg. χάριν τε ὑμῖν μεγάλην.

7. e lectione Vaticani ὑπ' ἐμῦ ποτε ὄντες effeci de meo ὑπ' ἐμῦ ποτε ἐχθροὶ ὄντες. poteram e vulgata quoque pari iure parique facilitate efficere (et poenitet tum in mentem mihi non veniſſe) ὑπ' ἐμῦ ἔτι πολεμίᾳ ὄντος. nam πολέμιος vtique melius hic conuenit, quam ἐχθρὸς.

1518. antep. καθ' ἕνα alias plerumque ſignificat viritim, vel alius pone alium, et ſubauditur ἄνδρα. hic autem rariore modo vſurpatum ſignificat, ſtantes omnes pro vno viro. *alle für einen Mann.* aut ſubauditur τόπον, vel χῶρον. in vnum omnes locum congreſſi, vnis caſtris, copiis coniunctis. ad quod exprimendum, ni fallor, plerumque καθ' ἓν (in neutro, ſcil. πλῆθος, vel σύνημα) ἅπαντες dici ſolet.

1519. pen. malim ἀπολαβεῖν, recuperare.

vlt. τότῳ] ſcil. τῷ ἔργῳ, vel τῷ παραδείγματος. huius rei, (repoſcendi nempe ſua) vel huius exempli (facti, quo quis iniuſte ſibi erepta repopoſcit) vos decet primos auctores fieri.

1520. 1. ἀπαιτοῦντες (in nominatiuo) de meo dedi, vt aptum ſit e πέμπετε, (pro vulgari ἀπαιτοῦντας,) concinatque cum inſequentibus ἀξιοῦντες et πείθοντες.

12. perquam placet Sylburgii coniectura. quod ſi tamen ἂν ſeruatum velis, legas velim in coniunctiuo ἂν ὁμολογήσωσιν, aut ὁμολογήσαιεν.

1521. 2. πρότεροι (in nominat. plur.) de meo dedi, pro vulgari πρότερον.

vlt. inter ἐπιτρέψετε et διανοεῖσθαι deeſſe nonnulla videntur. E. c. ἐπιτρέψατε. hic finit ſententia. περὶ ἐμοῦ δ' ἀξιῶ ὑμᾶς, ὡς περὶ φίλῳ βεβαίῳ διανοεῖσθαι. de me autem rogo vos vt tanquam de amico certo exiſtimetis.

1522. 9. ἐπεσημήναντο, aſſenſi ſunt, in medio, de meo dedi, pro vulgo ἐπεσήμηναν in actiuo.

10. ᾠδενὶ] ſubaudi ἄλλῳ μετὰ τὸν Μάρκιον. pro vulgari προσθέντες dedi de meo προθέντες.

1524. 8. ἀπαιτεῖτε et ἀδικεῖσθε videtur ob additum νῦν defendi poſſe. verum etiam particula infitians addenda eſſe. ἀδ' ἕτως ἀδικεῖσθε. ſi, quas regiones olim nobis dono dediſſetis, aut vltro conceſſiſſetis, eas nunc, poenitentia ducti, repeteretis, iniuriam ne ſic quidem vllam acciperetis, illas haud recuperantes. Nam ſemel nobis permiſſa, non iam ſunt amplius veſtra, ſed noſtra; et aliena appetere, iniquum eſt. Sin autem iſta vobis bello victis, vi et armis extorſimus, multo minus vos decet noſtra vobis arrogare, quae dudum deſierunt veſtra eſſe. veruntamen vulgatam ſi quis

quis tueri contendat, haud repugnabo.

1524. 14. δὲ de meo dedi, pro vulgari τε.

1525. 2. ἂν δ' ἄρχητε (in actiuo) malim. nam ἄρχειν πολέμου dicitur.

7. aut κοινῷ, aut πλήθει est delendum. ambae hae sunt variae lectiones, quarum aliae, sed seorsim, aliis in libris olim fuere.

1526. 4. aut ἐχώμεθα malim, in coniunctiuo, aut ἐξόμεθα potius in futuro. nisi si futuri loco praesens vsurpare maluit, quod atticis non est infrequens, ad indicandam actionis celeritatem.

6. non displicet ἀποτέμνεσθαι Vaticani. nam ita leg. est, et sic ibi fuit procul dubio, non ἀποτέμεσθαι, quod inde retulit Hudsonus, id quod nihili est, neque inf. praesent. neque aor. 2. nam accentus non concordat. verumtamen hic ἀπονέμεσθαι obtinere debet. ἀποτέμνεσθαι χώραν dicuntur coloni, quibus aliquo deductis a coloniae ductore agri sui cuique ἀποτέμνονται quasi, praesecantur, proficiuntur, h. e. assignantur viritim atque diribuntur, ad perpetuo obtinendum et percolendum. hic vero tantum de depraedando, depopulando agitur. id quod est ἀπονέμεσθαι. quasi decerpere sibi atque depascere, expilare, praedamque secum aufferre.

1527. 8. ἐγκατελήφθη de meo dedi, a λαμβάνειν, pro vulgari ἐγκατελείφθη.

1528. 9. malim δι' ὑποψίαν (in singul.) nam αἱ ὑποψίαι in plurali insolentius videtur.

1529. 5. χρήσονται (in indicatiuo) de meo dedi, pro vulgari χρήσωνται. (per ω)

1530. 3. de meo dedi ἀφυλάκ]ῳ αὐτῇ. scil. τῇ χώρᾳ. pro vulgari ἀφυλάκ]ως αὐτοῖς. vnde effici quoque poterat τοῖς ἀφυλάκ]οις αὐτῆς. [scil. τῆς χώρας τόποις] locis regionis haud communitis.

6. ἤδη] num νῦν ἤδη, *iam statim*, aut ἢ δεῖ, *qua par est*.

1533. 6. ἐκπέμψωσι] id est θέλωσι, aut δύνωνται. quantaecunque tandem illae copiae fuerint.

1534. 8. malim ἔτ' ἐνδεῖν. illis adhuc deesse, scil. copiis militaribus domesticis.

9. Sententia est. Socii Rom. neque adduci poterant, neque a se impetrare possent, vt volentes lubentes Romanis opitularentur. dictio ὃκ ἦν οἷα significat aut ὃκ ἐδύνατο, aut ὃκ ἐβούλετο. conuerte ἑκούσια in ἑκοντὶ, vel ἑκουσίως, et videbis, omnia plana esse.

1535. 9. num ἐν τοῖς πολέμοις. nihil tamen temere mouebimus, quia fieri possit, vt dictio ἤκμαζον ἐν ταῖς πόλεσιν idem significet atque ἤκμαζον αὐτοῖς αἱ πόλεις νεότητι καὶ δυνάμει.

11. f. ἐδῄου τῆς γῆς ὅσην —

1536. 3. τὸν ἐπὶ] hunc articulum de meo addidi.

10. οἷα raro modo dictum pro ὅτι vel ὡς. proxima λεηλατοῦντες

τῶντες et ἠνείχοντο referuntur ad Romanos.

1537. nescio, an hoc posterius v. στρατηγὸς, vt perperam iteratum, tollendum sit.

1539. pen. f. βῶλαν, ἑτέραν μεγάλην Ῥωμαίων, [siue mauis Λατίνων] πόλιν. v. p. 1554. vlt.

1542. 1. f. post καὶ αὕτη deest ἐπιφανὴς. etiam hoc oppidum Latinorum nobile tum temporis.

1543. 1. malim νεαλῶν. pro νεαλέων. a nominatiuo νεαλὴς.

1545. 6. e vulgari ἐπιβαλεῖσι effecissem, siue ἐπιβατεῦσιν (a verbo ἐπιβατέω), aut ἐπιβατεύουσι. sed praestat vtique lectio Vaticani ἐπιβᾶσι.

1546. 1. vocabula sic struxi arbitratu meo. τὰς πύλας ἀνοίξαντες, ἐξέθεον.

1547. 1. ἐν ᾠδεῖ] subaudi ἄλλῳ.

5. τε de meo dedi pro vulgari γε.

12. τῇ πολιορκίᾳ item de meo dedi, in datiuo, pro vulgari ἡ πολιορκία.

1549. 4. ἑκάστῳ bene habet. subauditur τῶν αἰτιωμένων. non modo cum accusatiuo construitur συγχωρεῖν, sed etiam cum datiuo, vt etiam latini *concedere aliquid* et *alicui*.

1550. 1. προσάξοντος] idem est ac προσβαδιοῦντος. quasi bellum iamiam ad moenia esset accessurum.

5. ἔσησαν] subaudi αὐτοὺς. collocarunt eos. est enim h. l. non aor. 2. sed primus.

1551. 2. προδεδομένοι, in perfecto, de meo dedi, pro vulgari προδιδόμενοι.

1553. 14. τυραννίδι ἐπιτίθεσθαι πρὸς ταύτην] Sic de meo dedi, partim a Vaticano, qui τυραννίδι in datiuo dat, adiutus, pro vulgari, τυραννίδα. ἐπὶ ταύτην. In ἐπὶ manifesto latebat ἐπιτίθεσθαι, insidiari tyrannidi. ἐπί τι ἀπολογεῖσθαι non vsurpatur, sed πρός τι. Sed quid attinet crimen Marcii affectatae tyrannidis ad patres? at dicit tamen τελευτῶντες ἦκον ἐφ' ἡμᾶς. Marcio, non patribus, hanc actionem intentabant tribuni plebis.

1554. vlt. καὶ εἰ] vulgatis deest εἰ. sed recte viderunt viri docti, non posse abesse. in eo vero errarunt, quod existimarunt, id in locum καὶ esse sufficiendum, imo vero et καὶ est seruandum, eique adiungendum εἰ. vt feci. καὶ cohaeret cum verbis ὃ φρονεῖς p. 1555. 3.

pen. et vlt. f. εἰρήσθω, ἃ χαίρεις ἀφανίζων. hic finit caput 24. tum incipit caput 25. Εἰ δὲ δὴ ἔδει πάντας μὲν ἀνθρώπους —

1556. 8. ob praecedens ἐκ βάθρων malim ἀναστάσας. recurrit tamen vulgata p. 488. 23. ed. Hudf.

10. aut delendum est ὡς, aut cum πῶς mutandum. in o quam multis oppidis.

1557. 5. ἥκομεν malim.

12. ἔδρας in imperfecto de meo dedi, pro vulgari δρᾷς in praesenti, ob praemissum aor. 1. ἀντιπαρεσκεύασται.

1559. 4. f. καὶ ταῦτα τοῖς Ὀλ.

1560. 11. μὴ δὴ Πεδανοῖς de meo dedi, pro vulgari μηδ' ἢ Πεδανοῖς.

1561. 1. f. τοιούτων ἑρμάτων.

1562.

1562. 10. καὶ ᾠδενὶ] deleui καὶ, vt perperam natum e litera poſtrema vocabuli proximi λόγος.

1563. 4. poſt ἡγεμόνες repete tacite e praemiſſis πρῶτον οἴοντσι δεῖν σκοπεῖν τὸ τέλος αὐτῶν τοσούτῳ μᾶλλον.

11. καὶ μὴ πάντα ὑπάρξῃ] ſcil. ἃ ἤλπισας, aut ἃ ὑπέσχυ τοῖς σοῖς φίλοις.

1564. 9. malim τὰ ἔσχατα cum articulo. παθεῖν h. l. non eſt *tolerare*, ſed *toleratu*. extrema toleratu vel ad tolerandum mala.

1565. antepen. αἴτιος ἔσῃ σὺ. in cauſa eris tu.

1566. 1. f. ποίας καὶ πηλίκας τινὰς.

1567. 6. καὶ γυναικός τε φιλοφροσύνας] ſic vulgatae. deleui τε periculo meo.

1569. vlt. ἐπιβαίνειν πόλεως pro conſcendere moenia oppidi, numeremus in Dionyſio propriis dictionibus.

1570. 8. στρατηγὸς tenendum eſt. ego, qui neque imperator, neque tribunus militum eram, ſed merus miles gregarius, cui nullum eſſet in reliquos milites imperium, ea tamen peregi, quae peracta a ſe eſſe nullus eſt imperatorum omnium, nullus tribunorum mil. qui gloriari poſſit, a quibus tamen eiuſmodi facinora multo facilius exſpectari poterant, quam a me; vtpote imperio armatis, vt milites neceſſe haberent ipſis parere.

1571. 16. malim ἀλλ' ἡ προαίρεσις.

1573. 1. ἁλῶ eſt h. l. prima perſona, non tertia.

2. ἥξοντα] num ἑκόντα.

11. non damnabo vulgatam, nullo modo culpabilem. foret oratio tantillo planior, ſi ἀπ' ἀνάγκης legeretur.

1576. 5. ὑμῶν de meo dedi, pro vulgari ἧν.

1577. 2. f. ἀλλ' ἀνέστρεψε.

6. malim τὰ δεινότατα.

1578. 6. malim τὶς δ' ἂν ἐμπ]ύσειέ μοι ἀκούσας. ecquis me non conſpuat audito.

1579. 6. κατ' ὀρθὸν] ſubaudi ᾗδεν, vel πλεῖν.

12. num poſt ταπεινὸς addendum eſt δι' αὐτὸς. aut διὰ τὸς αὐτὸς. an per ſe ſua ſponte e praemiſſis intelligitur.

1582. 5. καὶ ἅμα ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τ. θ.] ſic de meo dedi, pro vulgari καὶ ἅμα ταῦτα καὶ πρὸς τ. θ.

pen. ἐγὼ μὲν] addidi μὲν de meo.

1583. 1. poſt διαλλαγὰς addendum videtur βούλεσθε. ſiue inducias, ſiue pacem vultis. ſc. petere.

2. verba vncis a me incluſa tolle. nam officiunt ſententiae. Lege omnia continua ſerie, iſtis omiſſis, et videbis, omnia plena eſſe atque bene inter ſe cohaerere.

5. ἐπιτηδείοις] ſubaudi φέρειν, quod addi neceſſe non eſt.

1584. 1. malim ἀποδώσουσιν indicatiuo, quam inſequentium quicquam mouere.

1585. 2. τοῖς de meo dedi, pro vulgari γῆς, quod ſubaudiri neceſſe, poni minus eſt.

6. πρὸς τέτοις de meo dedi, pro vulgari πρὸς τέτῳ.

1585.

1585. pen. in Homericis exemplis ᾠδῷ circumfertur.

1592. 1. δι' οἰωνῶν de meo dedi, pro vulgari ἢ οἰωνῶν.

11. num poſt δημοτελῆ inſerendum ſit ψήφῳ ἢ γένει (vel κληρονομίᾳ) *ſuffragiis aut hereditate adepti*, in dubio relinquam.

1594. 10. malim ἱκανωτάτῳ, vt cum κρατίστῳ conueniat. veruntamen huic coniecturae ipſe parum tribuo.

1595. 6. δεόμενοι] repete a communi σώζοιμεν ἂν τὴν πατρίδα.

7. f. ἐννοίας, ſubtili, acuto invento, ſolerter excogitato conſilio ſapienti.

9. εἴ τις] malim ἥτις.

1597. 13. καὶ ταυτασὶ τὰς γενεὰς.] haec quid ſibi velint, haud intelligo. idem ſi ſunt cum τὰ νήπια, cur poſuit? diverſum ſi quid ſignificant, haud exputo, quid id ſit. num Marcii liberos?

1603. 2. num poſt υἱᾷ addendum eſt καὶ τίνα αὖτη [ſcil. vxor eius] ποιήσεται τῶ ἀνδρὸς.

4. f. καὶ ταῦτα μηδένα μηδὲν ἀδικῶν.

1605. 9. pro vulgari ἄνευ dedi ex ſententia Sylburgii μετὰ.

10. et vlt. ἐᾶσαι πορευομένας eſt idiotiſmus Dionyſii, pro ἐᾶν πορεύεσθαι.

1606. 14. ὅμως refertur ad illa ſuperiora p. 1605. ἄχρι τῆς ἑσπέρας διετέλουν ἀπορῦντες. diu multumque vtramque in partem dubitato, tandem tamen nihilominus ſententia vicit permittens.

vlt. καὶ γενησόμενα] ſeruanda vtique eſt copulatiua. non ſolum ea, quae conſultu eſſent optima, ſed etiam, quae euentus eſſet confirmaturus.

1608. 1. δεήσεσι [in plur.] de meo dedi pro vulgari δεήσει in ſing.

antep. τὸ μὴ bene habet, idemque prorſus valet atque πρὸς τὸ μή, vel ὥστε μή, prorſusque aequipollet τῷ, τῷ μή. nam vt hic ἕνεκα, χάριν, λόγω, vel tale quid, ſubauditur, ita ad alterum ſubauditur πρὸς.

1609. 8. f. ὡς καὶ μέχρι.

12. γένος tam ſunt in aſcendente, quam in deſcendente linea. hic vſurpauit pro γονεῖς.

1611. 3. ἐν καλῷ τοῖς ὄχλοις] id eſt ἐν τοιούτῳ τόπῳ, ὅπου τοῖς ὄχλοις καλὸν δόξειεν ἂν εἶναι τὰς ἀποκρίσεις δίδοσθαι, ἢ πρὸς τὸ ἐπιτηδειότερον ὑπὸ πάντων τῶν περιεστώτων ἐξακούεσθαι τὰ ὑφ' ἑκατέρων λεγόμενα, ἢ πρὸς τὸ σεμνότερον καὶ ἀξιωματικώτερον τῆ σχήματος καὶ προεδρίας. Etiam Caſaubonus l. h. egregie expoſuit.

1612. 14. καὶ ὅτε εὐτυχοῦμεν, εὔνοιαν ἔτι παρασχόμενοι] ſic dant vulgatae. ego verba tranſpoſui de meo ſenſu ſic. ὅτε εὐτυχοῦμεν ἔτι, cum adhuc rebus ſecundis floreremus, εὔνοιαν παρασχόμ. εὐτυχοῦμεν h. l. non eſt praeſens, ſed imperfectum.

1613. 4. malim cum articulo ἡ συνοικεροῦσα.

1615. 3. ἄλλον in accuſ. ſing. de meo dedi pro vulg. ἄλλων.

9. num οἶκον κεκ]ῆσθαι, ὃν ἐγὼ κέκ]ημαι.

1617. vlt. f. οὐολῦσκοι δὲ νῦν μὲν πολύ.

1618. 7. φαύλας in foemin. de meo dedi, pro vulg. φαύλης, quia φαῦλος trium, non duarum eſt terminationum.

10. lectio Vaticana ſuſpicionem mouet, vetuſtis in libris olim verſatam eſſe hanc lectionem μάλιστα προχείρως ἔχετε, εὖ ἴσθι, ὅτι τῆτ' αὐχήματος, cuiuſmodi locos communes vos rempublicam gerentes maxime in promtu habetis: bene ſcito, ſeu confirmo tibi, futurum, vt Voluſci —

1619. pen. καὶ de meo addidi, et verſu vlt. αὐτοῖς. verum hoc pronomen ad nutum Vaticani, αὐτῆς dantis, et loco non idoneo.

1621. 4. malim ᾗδ' ἂν ὕτω σοι.

13. quid ſibi velit annotatio litera *f* ſignata, ſic bona fide a nobis relata, qualis in Hudſoniana iacet, haud intelligo. In vulgata eſt ἱκανὸν παράδειγμα καὶ οἰκεῖον, ὃ (in neutro). videtur Hudſonus lectionem Vaticani referre voluiſſe. Ego ὃς de meo dedi, pro ὅ. qui articulus generis maſculini cohaeret cum ᾗκ ἐμνησικάκει.

1622. 2. ἐξελαθεὶς καὶ αὐτὸς] etiam ipſe in exſilium miſſus, ſicut tu fuiſti, et ſicut Tarquinii fuerunt, tyranni puta.

vlt. μέχρις de meo dedi pro vulgari περὶ.

1623. 2. malim προάγεις (ſine ς in principio.)

pen. δικαιώματα h. l. ſunt auſa, quae quis, velut ſibi licita, aliis vetita, ſibi arrogat atque exercet prae faſtu et ſuperbia.

1625. pen. f. καὶ πρώτῃ τὰς πρώτας πάντων τῆ βίᾳ χάριτας.

1626. 9. f. νόμον μὲν ἔν τόνδε.

12. ὑπομνήσεις eſt accuſatiuus plur. a nominatiuo ὑπόμνησις. et ſubauditur e praemiſſis, ἔχουσα πολλὰς καὶ μεγάλας ὑπομνήσεις ἔργων χρηστῶν παρ' ἐμοῦ πρὸς σέ, ἀξιῶ μὴ μόνη τιμῶν ἄμειρος γενέσθαι τῶν ἐμοὶ προσηκόντων.

1631. 6. προσήκει de meo dedi pro vulgari προσῆκεν.

13. τέλος μηδὲν] id eſt γνώμην μηδεμίαν. Sed profecto totus hic locus vſque ad 1633. 7. impeditus neque optime tornatus eſt.

1634. 4. f. καὶ εἴ τι ἄλλο ἔτι δεινότερον.

12. παθεῖν] ſcil. αὐτὸν. ne quid ipſe, Marcius, grauius pateretur, contendere ſecum atque eniti.

1635. antep. locus inprimis vexatus, quem ſic ferme (nam melior ratio nunc non ſuccurrit) ad ſententiam ſaltim tolerabilem reformes. τῆς προθυμίας ἐν στήλαις δημοσίᾳ γραφῇ μνήμην προσοίσοντα τοῖς ἐπιγινομένοις αἰώνιον. vel τ. πρ. ἐν στήλαις δ. γρ. μνήμην αὐτᾶις βεβαιώσοντα τὴν ἐκ τῶν ἐπιγιγνομ. αἰ. quae collaudatio, in cippo vel titulo literis conſignata foret ipſis [mulieribus puta] memoriam a poſteris, h. e. memoriam poſterorum, confirmatura ſempiternam.

1636. 3. ἐπὶ malim abeſſe, aut deeſſe nomen proprium loci in vrbe, vbi templum hoc eſſet condendum. e. c. in via Latina. v. p. 491. 34. p. 495. vlt. ed. Hudſ.

1638. 9. νεὼς interdum eſt foreola, ſpecus, in muro excauata, *la Niche*, die Blinde, in qua capſula cum idolo reponitur, pone aram. h. l. eſt νεὼς ſolummodo capſula, quae plerumque lignea erat, velis pretioſis conueſtita, in qua capſula, et pone quae vela ſtabat idolum abſconditum oculis vulgi, donec ſtatis temporibus exponeretur ſpectandum, expromtum lauaretur, et vngeretur, et gemmis, atque veſte aurea ornaretur.

1639. 3. ἡ ἑβδόμη τῆ μηνὸς ἡμέρα eſt ſextus dies. nam nox diem praecedit. tenente adhuc die ſexto, luna iam ſeptima coelum ſubit, ſeptimo octaua, et ſic porro. Vacat itaque menda locus, ſignificatque die ſeptimo, ſi ſecundum lunam computus fiat, non ſecundum ſolem.

1640. 1. προγόνων e Vatic. reſtitui pro ἀνθρώπων, vetuſta lectione. qua e lectione colligo, aliis in libris olim fuiſſe παρὰ τῶν ἄνω, a maioribus, ab hominibus ſuperiorum *aetatum*. Nam veteres non plane ἀνθρώπων, ſed ἄνων per compendium exarabant.

5. ad ἀναθέσθαι addidi de meo ᾖ. *liceat*.

1641. pen. ἄλλας] nam praeter coerimonias, a ſenatu ſancitas, matronae quoque alias eſſe ratas iufferunt, mox enumerandas.

1642. 3. Sententia eſt, ne liceret matronae bis nuptae, ſimulacro neque corollas imponere, neque manus adeo vllo pacto, veluti pollutas, afferre.

10. f. μετὰ τοίνυν τὴν.

Adhuc Reiskius V. C. annotata, a ſe olim conſcripta, denuo reuidit et accuratius elaborauit; quae nunc ſequuntur, quum morte praeuentus ea recognoſcere non potuerit, ita, vt quondam ab eo ſunt conſcripta, exhibentur.

1643. 11. μύσος, *ſceleris, impietatis*, de meo dedi, pro vulgari μίσος.

1644. 2. καὶ τοῖς οὐολῦσκοις de meo dedi pro vulgari καὶ εἰς οὐολῦσκους. Haud raro ἔρχεσθαι pro κατέρχεσθαι *redire* vſurpatur.

9. ἦν] malim ὦν. quod redibit ad inſequens ἡγεμών. cum autem eſſet imperator earum copiarum, quae in oppidis Volſcorum remanſerant, eo quoque licebat ei —

vlt. f. ὡς προείρητό μοι, διὰ τῆτ' ἦν καὶ κύριος — ideo quoque penes eum erat —

1645. 15. malim μένειν in infinitiuo. eo eſſe plebem oratione ſua adducendam, vt ſe ſinat in imperio manere.

1646. 2. mutaui de ſenſu meo diſtinctionem vulgarem, quae ſic habet. καταλύσασθαι, συγχω-

συγχωρησάντων ἁπάντων, γενήσεται κύριος. Verum ἁπάντων non est masculinum h. l. sed neutrum, et cohaeret cum κύριος. rerum omnium potiturum esse, vbi concessissent, (Volsci puta) vt bellum pro arbitrio suo deponeret.

1646. 5. Idem est, ni fallor, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, et κατὰ τὴν ἀγορὰν. num ergo leg. est καὶ κατὰ τὴν βυλήν. in concionibus, et in senatu.

1648. 16. f. χώματι ὑψηλῷ, ταχέως διὰ πολυχ.

1651. 1. ἀλλ' ἔστιν ὅτε] hoc ἀλλὰ (quod rectius foret ἄλλα καὶ) non cohaeret cum ὃ μόνον. nam ἀλλὰ καὶ, quod cum ὃ μόνον cohaeret, iam pagina superiore, v. vlt. praecessit. videtur hic aliquid deesse. Num auctor sic dedit: αὐτοῖς τε [scil. τοῖς ἔχουσι ταύτην τὴν ἀρετὴν] καὶ ἄλλοις εἶναι ἀλυσιτελής. ὃ μόνον δ' ἐστὶν ἀλυσιτελὴς, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ αἰτία. ipsisque eam tenentibus, aliisque infructuosa. Et non solum infructuosa est, verum etiam interdum noxia.

14. σκοπὸν de meo dedi, pro vulgari σκοπῶν. se non exponere, veluti metam quandam —

1652. 11. aut τινα transponendum est, et ad χρόνον statim adiungendum, aut est cum ἀπὸ vel ἐκ commutandum. ἐνδιαμένουσι v. 12. idem est, atque συνδιαμ. permanent, perdurant.

1653. 6. αἱ de meo addidi.

1654. 6. f. δυσὶν, ἔχοντος ἴδιον.

8. μεῖζον possit hic accipi pro μέγα.

vlt. dedi de meo διὰ δέος, in accus. sponte sua sese deditorum, prae metu. nam si genitivus seruetur, legendum potius fit διὰ δέους παρασκήσοντες. per metum coacturi Romanos ad dedendum sese.

1655. 5. ἅπαξ non sic simpliciter scripsisset Dionysius, sed aut καθάπαξ, aut ἅπαξ ἁπλῶς.

vlt. καὶ ἀτάκτως] hoc καὶ de meo addidi.

1659. 4. ὃ de meo addidi.

1660. 16. καὶ γὰρ καὶ οἱ τ. Ἑ.] posterius καὶ de meo addidi. nam Hernicorum quoque cohortes restaurabantur, et decrementa eorum supplebantur eo, quod ab ipsorum imperatoribus identidem recentes copiae affectis et fatigatis submitterentur.

1661. 3. νυνὶ δὲ videtur bene habere. Sic vsurpant graeci, pro nunc certe, nunc saltim, si non citius. quare loco suo reliqui δὲ.

1662. 15. τότε μὲν ἦν· ἤδη γὰρ ἦν] Sic dedi de meo, pro vulgari τότε μὲν ἦν ἤδη· καὶ γὰρ ἦν.

1664. 6. malim παρεῖη, *adesse*.

15. malim καὶ ταῦτα.

1665. 3. f. μέρος ἔχων, εἰς τ.

1666. 8. post ἀνθρώπων videtur ἰσάριθμον deesse.

1667. 2. τὰ de meo addidi.

7. αἱ ἀγκύλαι non possunt h. l. aliud quid esse, praeterquam οἱ ἀγκῶνες, flexus cubitorum, vbi cubiti cum brachiis cohaerent, articulis connexi. ad καταφέροντες subauditur τὰς μαχαίρας.

8. vocabula ἀμυνομένας καὶ σκεπάσας τὰ σώματα vncis inclusi v

vt inutilia, partim quoque repugnantia. Ecqui enim possint manus appellari protectrices et obumbratices corporis, quae dictio vt recte vsurpetur de clypeis, minus recte vsurpabitur de manibus, quarum hae partes non sunt, vt corpus protegant et quasi velent.

1667. 12. f. ἐκ μὲν γὰρ τῶν.

1668. 2. f. ἐπέχοντες. verbum compositum pro simplici.

1669. 11. προσέθεσαν (cum σ in prima syllaba) dedi de meo pro vulgari προέθεσαν.

13. ἠλευθερωκένου dedi, pro vulg. ἐλευθερ.

vlt. ὡς περὶ τὰς μείζονας θρ.] sic dedi de meo, pro vulgari ὥσπερ τὰς μ. θρ.

1670. 3. f. ὤαν. ἤδη δὲ δεδήλωται —

8. τὸ de meo addidi. verumtamen p. 1677. 9. quoque τρίτον vsurpat pro τὸ τρίτον.

1671. 9. δημένης τῆς χώρας περιορᾶν] subaudi τὸ γιγνόμενον. nam alias dicendum fuisset, vt paulo ante dixit, δημένην τὴν χώραν.

1673. 1. εὐπορήσωσι bene habet. non semel apud Dem. εὐπορεῖν et ἐξευπορεῖν reperitur, pro *erschwingen, möglich machen, ausfündig machen.* extundere, corradere vndecunque.

2. pro αὐτοῖς posteriori malim ἐν αὐταῖς, *in his diebus*, interea temporis.

9. malim κατασήσασθαι. v. p. 1789. 6. nisi placet opinari, Dionysium exprimere sic voluisse latinum statuere.

12. δεύτερον veram esse lectionem constat e p. 1675. 8.

1674. 5. δόξαν non est h. l. accusatiuus nominis substantiui generis foeminini, sed nominatiuus participii aor. 1. generis neutrius, idemque significat, atque ὅτι ἔδοξε. quod si probamus, necesse erit, vt nonnihil h. l. desit. fortassis ita leg. est δόξαν αὐθαδείας τεκμήριον εἶναι καὶ τῷ μηδ.

14. quamquam valde necessarium vocabulum ἀγαθὸν non est, et vulgata probari possit eo, quod tam εὔφημα, quam κακόφημα, omitti soleant, loci cuiusque sententia lectorem quemque non tardissimum docente, quid itentidem subiiciendum sit, tutissimum tamen visum est, inserere, quod Vaticanus praebebat. Praeterea tenendum quoque est, ad δεδρακότας subaudiendum esse αὐτὸς. a quibus ipsi [Romani] nullo essent ornati beneficio.

15. τῇ τε ὑπεροψίᾳ dedi de meo, in datiuo, pro vulgari τῆς τε ὑπεροψίας.

1676. 10. a vocabulo οἰκεῖα exorsus sum nouum caput, vulgatis a voc. ταῦτα id exordientibus.

1679. 10. f. συνέφυρε. commiscebat.

15. arbitratu meo sic struxi verba ἄπορόν τε καὶ ξυπαρὸν καὶ πάντα τολμᾷν πρ. pro vulgari hoc ordine ἄπορον καὶ ξυπαρόν τε καὶ π. τ. πρ.

1680. 1. εὐγενὲς de meo dedi, pro vulgari εὐγενέστατον. pone καθαρὸν videtur καὶ αἰδήμον deesse.

1680. 2. v. τιθέμενον offendor. quis ita loquitur, ὑπό τινι τίθεσθαι pro τάττεσθαι. Num dedit τὰ ὅπλα τιθέμενον? an τίθεσθαι sic nude vsurpatur pro τ. τὰ ὅπλα.

5. μηδ' ἐκείνοις δοκεῖν ἄμεινον — dedi de meo, ad nutum Vaticani, pro vulgari μηδὲ ἐκεῖνο ἄμεινον (sine δοκεῖν) quia ne illis quidem [tribunis puta] videretur expedire reip. vt plebs largitionibus corrupta desidiae vacaret.

10. ᾗθὲν δὲ κωλύει καὶ διὰ τὸ δέος] subaudi a communi προσνειμάντων ἑαυτὸς τῷ δήμῳ. sic dedi de meo, pro vulgari ᾗδὲν δὲ κωλύει διὰ τοῦτο τὸ δέος.

1681. 11, αὐτὸν redit ad τὸν δῆμον.

1682. 2. κωλύσεως de meo dedi, pro vulgari κωλῦσαι.

4. ὁμοίως] malim aut ὅμως, aut potius βεβαίως.

1683. 3. post θάτερον deesse videtur μόνον.

6. malim διανέμεσθαι in medio. operam dare, vt inter nos diuidantur.

1684. 16. lectio ψήφων ἁρπαγαὶ colorem accipit a p. 634. vlt. et 635. pen. [edit. Hudſ.] vrnas euertere et tabellas tollere, erat comitia irrita facere, aut etiam vrnas rapere, eſt per vim et multitudinem ſancire illegitima. praeſtat tamen hic loci ξιφῶν.

1685. 14. ὑπάρχει defendi poteſt, ſi reddatur per *reſeruatam eſſe, manere.*

Ibid. ἐνὶ dedi de meo, pro vulgari ἐπὶ.

1686. 3. num ἐπεργάζονται, ᾗδὲν ἰδίᾳ γνόντες. de eo nihil ipſi per ſe decernant, ſed nomen eius apud aerarium deferant.

8. εἶναι] imo vero ἂν εἶναι. vt ab huiuſmodi fundorum petitoribus locus eſſet nullus agendi in redemtores eorum, ſed, ſi vellent iure experiri, neceſſe ipſis eſſet hanc cauſam ſuſcipere aduerſus fiſcum ipſum, non aduerſus homines priuatos.

Ibid. αὐτῶν] directa conſtructio poſtulat αὐτῆς. ſcil. τῆς δημοσίας γῆς. quod ſi ergo tuebimur vulgatam, accipiendum erit αὐτῶν pro τῶν τῆς χώρας μοιρῶν. Aut ſi αὐτῶν ad τὰς ὁριστὰς agrorum definitores redit, neceſſe ſit ſic legi. ὥς᾽ ἃ τοῖς συνωνησαμένοις εἶναι πρὸς τὰς ἀντιποιησομένας, ἀλλὰ τοῖς ὁριταῖς ὑπὲρ αὐτῶν τὰς κρίσεις. quo redemtores huiuſmodi fundorum neceſſe nil haberent cauſam agere aduerſus petitores, ſi qui ſint exſtituri, ſed ipſorum loco, cauſam eorum acturi ſint ipſi agrorum definitores aduerſus petitores.

9. προσιὸν emendaui ex auctoritate Sylburgii, cuius ad h. l. annotatio, ex Hudſoni editione exſulans, haec eſt. [Malim προσιὸν [nam vulgo legitur προϊὸν] vt mox verſu 44. dicit πολλὰς οἴσουσι προσόδους, *multos prouentus.*]

1687. 7. f. διδάξομεν.

10. post ἔχων deesse videtur ᾗδὲν ὠφεληθήσεται, *nullum eius fructum*

fructum ſit percepturus, aut tale quid.

1687. 11. f. ὅτι μὴ τὸν γείτονα.

1688. 1. τὸ de meo addidi.

2. ἔστι ὅτε facile poſſe defendi, nullus equidem dubitem, quamquam neſcio, an huius dictionis nullum vſquam exſtet exemplum. fui tamen in auctoritate codicum inter ſe h. l. conſentientium. veruntamen eo nondum perſanatus eſt hic locus, ſed mea ſententia ſic erit leg. ἕκαστον εἰσφέρειν, τεθλιμμένον ἔστιν ὅτε τῷ βίῳ, καὶ ἔτι μᾶλλον — ἐπιβαρησόμενον [id eſt βαρυνθησόμενον.]

6. malim ſic legi. Ἄππιον μὲν ᾗ νῦν ἐγὼ ἄρχομαι πρῶτον ἐπαινεῖν. Ego equidem nunc primum laudare Appium non incipio. id quod patet ex illis verſu 11. ἀεὶ γὰρ αὐτὸν ἐπαινῶν καὶ θαυμάζων διατελῶ.

14. ταύτην] malim τὴν αὐτήν. vlt. aut προσιθεὶς in praeſ. aut προσθήσων in futuro.

1691. 3. ᾗδὲν ᾗδ᾽ ἡμῖν] ad hunc modum, arbitratu meo, copulavi lectionem vulgatam cum Vatic.

vlt. recte obſeruauit Sylburgius, verba τῶν μὴ τυγχανόντων, non ſolummodo comparatiue, ſed etiam partitiue poſſe accipi, vt ſententia ſit haec. Eorum, qui cupitis excidunt, duo ſunt genera. Alteris hi, vnde petuntur illa cupita, ſpem eorum faciunt et promittunt ea indulgenda: alteris nullam ſpem faciunt, neque condicunt quidquam, ſed prorſus et perpetuo denegant. Horum duum generum prius genus multo ſaevius eſt atque importunius, quam poſterius. Erit ergo poſt μὴ κομιζόμενοι ſubaudiendum ἢ οἱ μηδέποτε μηδὲν ἐλπίσαντες, μηδὲ ὁμολογίαις τισὶν ἐπαρθέντες.

1692. 2. οἰχήσεται δὴ π. φέρων αὐτὸς] imitatio eſt loci demoſthenici 239. 16. ed. Lipſ. et 347. 10. ad τὰ πρὸς ἡδονὴν ſubaudiendum eſt αὐτοῖς.

vlt. ὑμᾶς διαγνόντας poteſt ferri, hactenus, vt ταύτην δεῖ ſubaudiatur. quod licere non infitiabor. malim tamen, vt planius, ſic legi: ταύτην ὑμᾶς αὐτὸς δεῖ διαγνόντας — cum δεῖ cohaeret κατανεῖμαι p. 1693. v. 2. vosmet ipſi debetis eum agrum diuidere, vel diſtribuere inter ſine omnes, ſiue — Quod autem ὑμᾶς αὐτὸς *vosmet ipſi* ait, hoc ideo fit, quia paulo poſt ſubiiciet: veſtri autem in conſulatu ſucceſſores, et decemuiros agris diuidundis nuncupabunt, et SCtum a vobis ſcriptum effectui dabunt.

1693. 2. f. ſic leg. τὰς δὲ ὁριστὰς αὐτῆς δέκα ἄνδρας ἀποδεῖξαι [ſubaudi a communi δεῖ, vel φημὶ.] auctor ſum, vt veſtri in conſulatu ſucceſſores deſignent, nuncupent, creent illos, quos dico, decemuiros agris diuidundis. Conf. p. 1694. 10.

13. τὸ μὴ ταράττειν ἐν τοῖς προεστηκόσι] Subaudi ὄν. hoc eſt ἡ ἀπιστία τὸ ταράττειν ἐν ἑαυτοῖς τοὺς προεστηκότας.

15. τὴν de meo addidi.

1697. 11. ἐπιβαλόμενος (in

aor. 2.) de meo pro vulgari ἐπιβαλλόμ. in praesenti.

1700. 7. δὲ locum et vim particulae γὰρ h. l. obtinet. quod si quid mutandum sit, malim γὰρ.

1701. 6. ἐπικαλῶν bene habet. ἐπικαλεῖν vsurpant Graeci pro incusare, non minus, quam ἐγκαλεῖν. et quidem recentiores illud etiam magis, quam hoc.

1704. 1. in illo δὲ superiorum editionum latere videtur δηλονότι.

3. τε] malim τέως.

Ibid. malim compositum κατήχθησαν.

1705. 6. hic non sustinui vulgatam Ἑλλήνων cum Ἕλλησι mutare, vt paulo ante feceram, quoniam h. l. dubium est, vtrum omissum sit vocab. καταδεῖς, aut καταδεδειγμένος, vel simile quodpiam.

11. Locum hunc neque intelligo, neque expedio. quid enim est ἀφανεῖ δόξῃ φέρεσθαι. ferri, aufferri, agitari, circumagi, opinione, spe vana, rei, cuius veritas nulla appareat. videtur illa quidem esse loci sententia, eos designantis ciues, qui se ludendos atque ductitandos praebuissent vanis pollicitationibus patrum. Verum quid tum est βίῳ φέρεσθαι? quis hoc explanabit? videtur vtique leg. esse καὶ τῷ βίῳ ξενοχωρούμενοι, vel simili modo. nam dictio εἰς ταπεινὰ cohaeret cum συνεσάλησαν. Dices, ἀφανῆ δόξαν esse vitae obscuritatem, conditionis ignobilitatem. Probabimus tantisper, tametsi improbabile est. Quid tum erit φέρεσθαι ἀφανεῖ δόξῃ, et φέρεσθαι ἀφανεῖ βίῳ? Potestne δόξα pro δοκήσει, vel ἐλπίδι accipi? Num φερβόμενοι leg. est, *obscura et dubia spe pasti?*

1708. vlt. f. ὑδεμία ὑδενὶ ἔτ' ἦν φροντὶς.

1709. 3. εἰς τὴν πόλιν] Designat Antium. v. p. 1708. 6.

1710. 1. malim διανομῆς in genitiuo, vt referatur ad ἐλπίδα.

13. παρὰ τοῖς ἐπιφανεστάτοις et ἔχουσι de meo dedi pro vulgari περὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους et ἔχοντας.

1713. 5. malim aut ὅρων, aut ὁρίων. ad confinia agrorum, vel regionum.

1714. 3. εὐταλαίπωρον de meo dedi, pro vulgari ἀταλ.

1715. 15. si περὶ, quod hic est in vulgatis, seruatur, necesse est, vt pro τραπόμενοι deinceps legatur τρευγόμενοι, *morantes, cessantes.*

1717. 3. προσελθόντες dedi de meo pro vulgari προελθ. neque dubito, idem voluisse Sylburgium annotare. nam in texto curauit huic vocabulo eam notam apponi, quae ad annotationes in calce voluminis subiectas remittit. quamquam ibi nihil ad h. l. annotatum reperio.

1719. vlt. f. τῇ ὑπάτῳ τε καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς.

1721. 1. ἐκεῖ πίσυνοι aut cum εἰκῇ πίσυνοι est commutandum, aut cum ἐπιπίσυνοι, duobus vocabulis in vnum contrahendis.

7. ἐμπίπλησιν si bene habet, est pro συμπ. aut ἐπιπίπλ.

10. δὲ dedi de meo pro τε vulgari.

1721. 10. γε dedi de meo pro vulg. τε.

14. aut τέως, aut ἤδη delendum est, vtrumque enim idem significat.

1722. 13. κεχαρισμένοις, in datiuo, vt referatur ad οἷς, dedi de meo, pro vulgari κεχαρισμένοι (in nominat.)

1723. 3. ὑπὲρ raro modo hic vsurpatum est pro *loco, in locum.* quomodo in illo Paulino βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. cum decessissent vita prius, quam vndis lustralibus expiarentur, si qui paganorum Christianis sacris nomen dare voluissent, amici defunctorum superstites loco et nomine eorum coerimoniam hanc in suis corporibus peragi sinebant, quo defuncti ipsi pro expiatis haberentur.

12. κατὰ πλῆθος] magno numero, denso agmine. sed legi quoque possit κατὰ πλήθη. cateruatim. per globos.

1724. 13. ἔνθα de meo dedi (*vbi*) pro vulg. ἐνταῦθα (*ibi*) et distinctionem correxi.

1726. 2. f. καίτοι δόξασα εἶναι καὶ μόνη ἀποχρῶσα. quamquam visa fuit vel sola sufficere ad distrahendum ciuitatem discordiis.

5. bene habere videtur h. l. vulgata. κατέχειν h. l. est κρατεῖν, ἐπιπολάζειν.

vlt. ἐπὶ τῆς στρατολογίας τοῖς τεταγμένοις bene si habet, idem est atque si dixisset consueto vocabulorum ordine, τοῖς ἐπὶ τῆς στρατολογίας τεταγμ. constitutis vel delegatis ad milites conscribendum, vt paulo ante v. 6. dixerat ἐν Γαλατίᾳ τὰ στρατόπεδα, pro τὰ ἐν Γ. στρατ.

1728. 2. ἔδει de meo dedi pro ἐδόκει vulgari.

4. παρὰ dedi de meo pro περὶ.

15. τιθεμένῳ idem est h. l. atque οἰομένῳ. idem est atque si dixisset νομίζοντος, εἰ νικῶεν οἱ σφέτεροι, ὐδένα ἄλλον τούτῳ αἴτιον εἶναι, ἢ μόνον ἑαυτόν. v. p. 1780. 10.

1729. 1. πρὸς de meo dedi, pro vulgari περὶ.

5. μένειν] subaudi ἐν ταὐτῷ, vel ἐν τῷ βεβαίῳ καὶ ἀκινήτῳ.

Ibid. προβολὰς de meo dedi, pro vulgari προσβολὰς. cum scuta praegrauantia non finerent in eodem (loco statuue) manere proiectiones scutorum. h. e. cum Romani non possunt diutius scuta tenere firmiter proiecta. τετραμμένων bene habet. cum rétusae ensium acies seu mucrones essent, *sich umgelegt hatten.* Est idem atque ἐστραμμένων, aut κεκαμμένων. a κάμπτειν, v. p. 1799. 14.

6. ὅλων, an ὅλως, videtur non multum interesse.

10. πνίγει, ὥρᾳ ἔτους] bene posse defendi videtur. in aestu suffocante, tempestate aestatis praeferuida.

1730. 4. post μηδὲν videtur ἠθέλησεν deesse.

vlt. οὐ] malim ὅτι.

1731. 12. verba sic struxi arbitratu meo: ἐν φανερῷ ἀπέκλειναν, καὶ παραχρῆμα μετὰ τοῦτο. vulgo sic iacent: ἐν φανερῷ παραχρῆμα ἀπέκλειναν καὶ μετὰ τοῦτο.

1734. 10. ἐκ dedi de meo pro vulgari ἕνεκα. praeterea malim

lim quoque καὶ ὁ μὲν δῆμος legi. cui μὲν respondebit δὲ p. 1735. 1.

1736. 2. malim ἐπαγόμενοι. est quidem hac in re compositum hoc frequentatius, quam simplex.

14. κοινὸν] num καινὸν, novum bellum.

1737. 5. οἱ de meo addidi.

AD LIBRVM IX. ARCHAEOLOGIAE ROMANAE DIONYSII HALIC.

1738. 6. post ὁ δῆμος deesse videtur διετέλων. verum verbo γνωσιμαχεῖν Dionysius h. l. abusus est, vsurpans id sensu diverso a communi. Nam vulgo significat repugnare suaemet ipsius sententiae, mentem mutare, hic autem valet, aduersari voluntatibus alienis.

1739. 13. Num simplex ἐξήνεγκαν tantundem valet atque γνώμην, vel ψῆφον ἐξήνεγκαν.

1740. 8. f. συγχωρήσειν ἔτι ὅτ' ἐπὶ προφάσει τῶν πολεμίων (hostium) πολέμων.

1741. 5. πράττῃ de meo dedi, item versu 6. μὴ κωλύῃ, pro vulgaribus πράττειν et κωλύειν, sine μή. et qui illa non impediat, illis haud intercedat, quibus ille [Spurius Icilius] aduersetur.

1742. 12. κωλύσειν de meo dedi, pro vulgari κωλύειν.

1743. 12. δὲ de meo dedi, pro vulg. τε.

14. στρατείας item pro vulg. στρατιᾶς.

vlt. ἐπὶ rursus expunxi, quod a Vaticano et ab edit. Stephani abest, et quod si teneatur, tum necesse sit καὶ ante εὔπορον addi.

1744. 4. ἐπὶ τυραννίδι de meo dedi, expuncto τῇ, quod vulgatae interponunt.

7. ἐν πρέποντι] praepositionem de meo addidi. constructio haec est: ὅσα ἔδει κατασχεῖν χρησαμένους τῷ προθύμῳ καὶ τῇ ἐν πρέποντι βίᾳ.

8. ἀντιπολεμίων de meo dedi, pro vulgari ἀντιπολέμων. non enim ἀντιπόλεμος est hostis, sed ἀντιπολέμιος.

12. f. ἐφυβρίζοντες. nam ὑβρίζειν cum datiuo non construitur, sed cum accus.

vlt. ἐκείνῳ τε] particulam copulantem de meo addidi, admonitus a Vaticano, e quo δὲ refertur. sed procul dubio etiam ibi fuit τε.

1745. 1. ἄξια bene habet. graecis ἄξιον est omne id, quod alii rei aequipollet, cum ea aequiparari potest. ἄξιον βλάβης ergo est id, quod in loco magnae cladis haberi potest.

12. f. κακίζουσί τε τῇ φωνῇ.

vlt. post ἀγαθὰς videtur ἄνδρας deesse.

1746. 7. malim ὅτε τὰς ἀπειλὰς cum articulo, vt modo dixerat τὰς δεήσεις.

1747. 10. ἐκ παντὸς] num ἐπιξάντες.

1748. 4. in Vaticano et in codd. Stephani videtur fuisse ὡς δὴ πολεμοκρατοῦντες, vno vocabulo, pro quo vsitatius dicitur πολέμῳ κρατοῦντες.

1749.

1749. 9. malim ἐπικυρικὸν in nominatiuo.

13. f. ταγμάτων τῶν ἐν ἀκμῇ, aetatem vergentem agentium. aut τ. τῶν ὔπω ἐν ἀκμῇ, eorum, qui nondum ad virilem aetatem peruenissent.

15. οἱ ὑπὲρ τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον sunt quibus emerita sunt stipendia, eoque venia aetatis gaudentes exemti sunt a functione militiae.

1755. 8. si τιμῆς seruatur, pro πρὸς leg. erit περὶ. τῆς περὶ τὸν ὕπατον τιμῆς.

1756. 2. ὐδὲ de meo dedi, pro vulg. ὅτε. quod si seruatur, necessario deerit alterum ὅτε. Sed ὐδὲ cohaeret cum βουλομένους, non cum πεισθῆναι. ne volentes quidem oratione se moveri recta docentium, nedum vt faciles et patulas aures iis praebuerint.

5. f. ἐν τῷ πολλῷ πλήθει.

11. γέμουσιν de meo dedi, pro vulg. γενομένης.

1757. 3. αὑτῶν cum aspero dedi. sese, Romanos, a consulibus prodi querebantur. redit eodem, quo proximum σφίσι.

1758. 5. εἴτ' ἐπ' ἀρετῇ dedi de meo, pro vulgari εἴ γ' ἐπ' ἀρ. ob insequens εἴτ' ὄν. opponuntur inter se duo εἴτε. siue hoc gloriae et virtutis ergo facitis, — siue studio emolumentorum.

12. f. περὶ τῆς ὐκ ἐξόδου. cunctatio exeundi e castris in aciem. de his vocabulis cum ὐκ compositis, vt est ὐκ-ἔξοδος, desidia exeundi, egit Marklandus ad Maximum Tyrium.

1759. 3. μάντεις] subaudi οἱ ταῦτα προειρῦντες.

1760. 14. νῦν, vt otiosum, vncis inclusi.

1762. 9. ἀνδρῶν] num ἀνδρείως, aut ἀνδρωδῶς.

1763. 6. φιλάνθρωπα idem est, atque δῶρα, βεαβεῖα. dona, largitiones, munera gratuita.

9. τε, quod in vulgatis pone ἀναβοήσεις legitur, arbitratu meo deleui. aut profecto erit cum μὲν mutandum.

10. ἐπαύσαντο in plurali de meo dedi, pro vulgari ἐπαύσατο. cum desiissent milites vociferari.

1764. 6. malim sic legi atque distingui. φανερός· Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφησεν, ὦ ὕπατοι. vt oratio Flabuleii ordiatur a vocabulis ἐπεὶ τοίνυν, quoniam igitur.

11. ambigo, vtrum ὅσοι δὴ ἐγνώκατε.

14. f. κάρτιστον. non *optimum*, sed *firmissimum*.

1767. 1. num ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν. Q. Fabium, letaliter vulneratum.

1768. 16. num ἀπὸ τοῦ στρατηγίου.

1770. 12. ἐξ ὑπερδεξίων τε χωρίων de meo dedi, pro vulgari ἐξ ὑπερδεξίων τὸ χωρίον.

1772. 4. δὲ de meo dedi, (neque dubito, sic in Vaticano fuisse) pro vulgari τε. refertur hoc δὲ ad μὲν, quod versu 1. e Vaticano addidi.

5. post τοσαύτη deesse videtur δύναμις.

1773. 6. malim ἀνασεσῶσθαι.

1775. 1. f. καὶ τῆς ἄλλης λείας.

1776.

1776. 5. malim πολλά τ' [per tau] ἄλλα.

1778. 2. ἀνασκευάσασθαι de meo dedi, vel potius ex auctoritate Vaticani, in quo nullus dubito id idem fuisse, quamquam operae Hudsoni vitiosam lectionem illinc retulerunt. vulgatae dant ἀνασκευάσαντες.

1780. 1. προκειμένων h. l. idem est atque προκαθημένων. praesessuris, praesidatum acturis. Sed pone ἑκκαίδεκα dubito, desitne πολλῶν, quasi, si qui sint, non certe permulti sint futuri. qui vltro partes praesidendi in se suscipiant.

3. duo Fabii sunt M. Fabius versu 12. et Fabius Caeso p. 1781. 1.

13. pro ὁ malim ὃς, et καὶ post ἔτει malim omitti.

1781. 5. αὐτοῖς] Veientanis puta. possit quoque cum aspero legi αὑτοῖς. sibi Fabiis.

6. φυλάττεσθαι τοσαύτῃ στρατιᾷ idem est ac si dixisset ἐκ. φ. ὑπὸ τοσαύτης στρατιᾶς. alias si e vetusta lectione τοσαύτην στρατιὰν serues, leg. erit φυλάττειν in actiuo, quod custodire et tueri posset copias tantas.

11. θάτερα μέρη] articulum τὰ, quem vulgatae interponunt, arbitratu meo omisi.

1782. 10. εἰσαγομένοις me quidem non offendit. potuisset εἰσάγεσθαι quoque dare, vbi subaudiendum esset e communi δυναμένοις. sed vulgata prorsus idem dicit. neque merces alibi vnde importandas valentibus nanciscipenes se importatas.

1783. 3. num ἐκείνως, *hoc modo*, leg. est, in aduerbio. aut ἐκεῖνος ὅτως ἐτελεύτα.

10. f. τὰς ἰδίας δυνάμεις.

14. ἐκπεπολεμῶσθαι de meo dedi, pro vulg. ἐκπολεμεῖσθαι. differunt istaec. ἐκπολεμεῖν est debellare, bello domare. ἐκπολεμῶν ad arma capessendum incitare.

vlt ἀποστέλλειν de meo dedi, pro vulg. ἐπιστέλλειν.

1786. 6. γενομένῳ (in aor. 2.) dedi de meo, pro vulg. γινομ.

9. aut ὅπῃ δ' ἐκ; ἀποβαίνων, aut ὅπῃ δ' ᾗ, καταβαίνων. ambae lectiones videntur olim in libris Dionysii fuisse versatae, et tum confusae esse. Non videtur verbum graecum esse ἀποκαταβαίνειν, perinde atque latine dici nequit *adescendere*, vel *dedescendere*.

1787. 7. f. ἐν τῇ μάχῃ ταῖς ἐκπρεπ.

8. ἐγκαταληφθέντα (per η) de meo dedi, pro vulgari ἐγκαταλειφθ. per diphthongum.

vlt. ὑπεραγάμενον de meo dedi, (ab ἄγασθαι) incredibilem in modum exosculantes, magnique facientes et venantes atque adamantes, pro vulgari ὑπεραγόμενον. Malui hoc, quam ἐπαγόμενοι, secum vehentes, gestantes, quod cum a sententia non abhorreat, et cum ἐπὶ στρατοπέδῳ optime consentiat, tamen cum οἵκοι non videtur constare posse.

1788. 9. τὲς πρεσβευτὰς] articulum, quem vulgatae praeponunt, arbitratu meo expunxi.

1789. 11. ἄλλων] aut ἄλλην, aut ἄλλως malim.

Ibid. πιστὸν τοῖς de meo dedi, deleto ἐν, quod vulgatae interponunt.

1789. 16. f. καὶ αὐτὸς ταύτας. quo respiciatur ad simile Cassii factum, de quo v. p. 515. edit. Hudf. vulgata, si seruetur, hanc subiiciat sententiam, ab Aemilio iam antea alias quoque similes inducias cum Veientanis esse initas. quod secus est.

1790. 6. ὡς e Vaticano si adscisas, leg. videtur esse ὡς ἐ δικαίως ἀχθομένης.

9. καὶ ἀπαιτῶσι] videtur hoc καὶ vtique seruandum esse. idem est ac si dixisset ἅμα τῷ ἀπαλλαγῆναι πολέμων, καὶ ἀπαιτῶσι. *etiam flagitent.*

10. f. φεγακ. nam ἔτος, quod Vaticanus additum habet, recipere ausus non sum, non bene graecum esse visum. planius vtique foret dictum εἰς πόσον, aut saltim sine praepositione πόσον ἤδη ἔτος. *quotum iam in annum?* Nam πολλοστὸν plane non conuenit, efficiens abhorrentem sententiam. amplexus ergo sum arbitratu meo ποσὸν ἤδη ἔτος φεν.

11. post ὅμοια videtur συνείρας deesse.

1791. 9. μερίσηται bene habet. subaudi ὁ δῆμος. donec plebs inter se distributos tulerit agros.

1792. 13. ἐπισειλάντων de meo dedi, pro vulgari ἀπος. ab ipsis Fabiis per eorum nuncios et literas certiores facti.

1794. 8. αὐτὲς de meo dedi pro vulg. αὐτοῖς.

1795. 4. ὑπὲρ de meo dedi, pro vulg. περὶ.

1796. 7. σκοπιὰς de meo dedi, pro vulg. σκοπὰς.

1800. 5. f. καὶ οἷς [id est ἐνίοις] περικυλίοντες. vbi οἷς cohaeret cum συνεφύροντο.

1801. 11. ὑπὸ τῆ πλήθες de meo dedi, nil dubitans, in Vatic. quoque sic fuisse.

1802. 14. si εἰ μὲν ἦν serues, tum in fine versus pro ἀλλὰ leg. erit ἅμα.

1803. 8. cum semel τὸ δὲ e Vatic. recepissem, necesse fuit, vt e παρασῆναι versu 10. efficerem παρασῆσαι. alias, si e τῆ δὲ vulgari effecissem ἐκ τῆ δὲ, potuisset παρασῆναι stare. et paene magis in hanc vergo lectionem. ἐκ τῆ δὲ — παρασῆναι.

1804. 16. αὐτῇ] quo redit? ad πόλει, an ad ἡμέρᾳ.

1805. 15. dubito de ἐξόδους, an ἐφόδους.

1808. 7. verba οἷα δὴ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ δρᾶται ὑπὸ λαμπάδων καὶ ἀπὸ τεγῶν τοσούτων τὸ πλῆθος videntur parentheseos signis esse includenda. nam δρᾶται ὑπὸ λ. leg. videtur, non διαιταί τε ὑπὸ. quemadmodum fieri solet nocte et in obscuro a lampadibus et e tectis tot numero.

1809. 9. f. τότε δὲ δὴ.

17. καὶ δὴ ἀνέπνευσαν. tum demum libere coeperunt respirare.

1810. 5. bene haberet παρὰ, si ἐξεταζόμενος abesset. Sic vero leg. est πρὸς. v. p. 1818. 8.

1811. 9. f. κατὰ πλῆθη, turmatim, gregatim, cateruatim.

11. ἀποκειμένας, reconditas, reseruatas, in cellis futuros ad vsus

vſus ſepoſitas. ſic dedi de meo, pro vulg. ἐπικειμ.

1812. 8. ἀναγροφή h. l. bene habet, ſignificans *receptum, otium, perfugium*, h. e. tempus amplius, ad comparandum bello neceſſaria per otium.

1817. 6. aut omittendum eſt cum Vaticano τῶνδε, aut cum τῇδε mutandum, hac ratione, aut cum ὧδε.

14. τῷ πολέμῳ] malim τῆς πολέμου. nam τῆς hoc iteratum cohaeret cum λαβούσης, et πολέμου caret articulo. alias ſi τῷ ſeruetur, et στρατηγία πολέμου ſit imperium in bello, praeſtet, non λαβούσης, ſed λαβόντος legi.

1819. 1. καὶ ὅμως τοῦτο, et nihilominus tamen hoc —

1820. 4. ἐποχῆς bene ſi habet, ſignificat *inhibitio, repreſſio*, vt e. c. aqua ἐπέχεται, cui negatur defluxus ad te, quam non ſinunt ad te promanare.

1821. 4. f. ὅθεν ἠγανάκ]εν.

8. emendaui locum hunc, hunc, partim melius diſtinguendo, partim e libris τῷ adſciſcendo, partim de meo emendando ὑφ' ὧν pro vulgari vitioſo σφῶν. vulgatae ſic circumferunt παρὰ τὰ δεινὰ, δειλίας τε καὶ ὄκνου· καὶ τῷ μηδὲν — τοὺς ἡγεμόνας σφῶν ἐλευθερίᾳ — Verum tenendum 1) δειλίας τε καὶ ὄκνου non cohaerere cum κατηγορίαν. 2) τε, quod poſt δειλίας legitur, idem valere atque καὶ. quo ſumto, conſtruamus ſic: καὶ ἐλογίζοντο τοὺς τοιούτους ἀγῶνας αἰτίους ἔσεσθαι δειλίας, καὶ ὄκνου, καὶ τῷ μηδὲν ἔτι καινουργεῖν τοὺς ἡγεμόνας. et cogitabant ſecum, (id quod erat conſentaneum eos ſic cogitare) huiuſmodi certamina forenſia creatura eſſe pauorem et cunctationem, et verecundiam imperatorum nouum aliquod, et extraordinarium atque anceps facinus audendi. ἀφ' ὧν — quibus a vitiis, pauore puta, et cunctatione et verecundia, perit libertas et omne imperium militare conuellitur.

1822. 13. καταχεάμενος (in aor. 1.) de meo dedi, ob inſequens αὐξήσας, pro vulgari καταχεόμενος in praeſ.

1823. 8. δοξαιμι γὰρ ἂν ὁ σὺν δίκῃ] nam ſi cauſa indicta moriar, facile videar per nefas ſublatus. duas particulas ἂν et ὁ de meo addidi.

1824. 9. ἀρχῆς, quod in vulgatis pone ὑπαίθρου legitur, arbitratu meo ſuſtuli. nam ad ἡ ὕπαιθρος non ſubauditur ἀρχή, ſed χώρα.

1825. 6. εὐτυχῶς, ſiue cum ἀποθανεῖν, ſiue cum ἀγωνιζομένοις copuletur, bene habet. feliciter moritur, qui mortem oppetit gloriosam pro patria dimicans, ſuaque morte patriam defendit et liberat. feliciter pugnat, qui metam eandem conſequitur, vt nempe fortunas ſuas patriaeque ſalutem et decus tueatur.

1826. 14. f. τυχεῖν παρ' ὧν ἔδει, aut τυχεῖν ἐφ' οἷς ἔδει, κἂν μηδὲν ἄλλο [ſubaudi δεινὸν] προσῇ, μεγάλη.

1827. 13. προελόντες] imo vero πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες.

1833. 12. νῦν δ' ἡ τὰ τ.] ſic de meo dedi, pro vulgari νῦν δὲ τὰ τ.

1833.

1833. 13. πλεῖν de meo addidi.

1834. 5. de προσκυλισμοῖς amplio. προσκυλινδεῖσθαί τινος dici noui, non προσκυλινδεῖσθαί τινι.

1836. 3. τὰς δυνάμεις de meo dedi, expungens τε, quod vulgatae interponunt.

7. περιμένοντες] imo vero ὑπὲρ περιμ. haud exſpectantes.

1840. 15. ἀπορίᾳ bene habet. ob tarditatem et perplexitatem conſilii. *aus Unentſchlüſſigkeit.*

1841. 6. τούτων de meo dedi, pro vulgari τούτῳ.

1845. 9. πολιτεύματα καιρῶν ſunt coepta, inſtituta, conductiones rerum ciuilium, a temporum iniquitate ab inuitis expreſſa, temporum praeſentium atrocitati cedendum atque ſerviendum eſſe ducentibus, quo ne contumacia repugnantiae maius malum conſciſcatur.

1846. 9. ἐν ἀκμῇ ſeruandum duxi. robore, potentia, auctoritate, efficacia tum pollentes. ſed pro τότε ὄντας, quod eſt temporis praeteriti, malim τοὺς ἀεί ποτε ὄντας. quod eſt futuri. qui vſquam eſſent in potentia futuri.

1847. 10. malim πρὸ τῆς δίκης.

1850. 13. ὁ περὶ] ſcil. ἀγών. quod vocabulum ex inſequentibus hic tacite eſt ſubaudiendum. Sic de meo dedi, pro vulgari ἡ περὶ.

Ibid. μείζονα τὸν] ſic rurſus de meo dedi, pro vulgari μεῖζον διὰ τὸν.

1851. 2. ad ἐπιβάλλειν aut adde, aut ſubaudi certe τὰς χεῖρας.

7. παρ' αὐτῶν aut ad τῶν ὑπάτων poteſt referri, aut ad τῶν βελευτῶν. ſi quid mutandum ſit,

malim παρ' αὐτῆς, ſcil. τῆς βουλῆς. quod praeceſſit.

1852. 6. καὶ ἓν μετ' ὀ πολύ] ſic de meo dedi, ideoque non multo poſt, pro vulgari καὶ ὀ μετ' ὀ πολύ. poterat quoque prius ὀ prorſus tolli, aut in eius locum ὁπ ſuffici.

7. ἡ καλυμένη] articulum de meo addidi.

8. μάλιστα δ' εἰς] particulam aduerſatiuam item.

16. aut ἀπώλεσε leg. aut ἀπολώλεκε in actiuo.

1855. 4. ἱερέων de meo dedi, pro vulgari ἱερῶν.

1856. 13. ἐχομένης ex eo natum eſt, quod aliis in libris ἐχόμενα legeretur, ſine μηνύματα, in aliis hoc, ſine illo. volens ergo aliquis, cuius in codice exaratum eſſet μηνύματα, annotare, aliis in libris loco huius vocabuli legi ἐχόμενα, ſuperſcripſit hoc, et ſic nata eſt vitioſa vulgata lectio, ἐχομένης μηνύματα.

1857. 8. aut ὀ deleri velim ex auctoritate Vatic. aut cum ὀδὲν permutari.

10. verba ὐκ ἄλλο τι τῶν δοκούντων κωφίζειν τὴν νόσον aberrarunt a ſede ſua, quo ſunt reuocanda, et pone τότε προσωφέλουν verſu 8. inſerenda.

1858. 11. f. ſic eſt diſtinguendum et leg. ἐναντιωθέντος. ὃν καὶ αὐτὸν —

1859. 7. aut Sylburgio eſt obſequendum, aut περὶ ταῖς ἔξω στρατείαις in datiuo leg.

14. num ὑπὸ πάντων ἐπιφανῶς φθονουμένη. nam ἐπιφθονεῖν verbum graecum eſſe non videtur, tametſi ἐπίφθονος bene graecum eſt.

1863. 6. συνύπατος αὐτῷ recurrit p. 1914. 13. 1921. 16.

1866. 3. καταλείποντες, in praesenti, dedi de meo, ob circumstantia, pro vulgari καταλιπόντες in aor. 2.

1867. 6. χαρίτων] gratiarum, h. e. officiorum, studiorum, quibus homines liberales et ciuiles, aut mutuo amantes, alii alios promerentur atque demerentur. *Liebesdienste, Gefälligkeiten.*

11. περίεστιν] hunc fructum ferimus contentionis nostrae, hoc nobis supereſt, vel reliquum est. *das haben wir davon.*

1868. 2. pone λογισμὸν videtur εἰς ἡδὲν ὄφελος deesse, vel ἡνάλλως, vel μάτην.

11. ἐδ' ἐν τούτῳ de meo dedi, pro vulgari ἡδὲν τούτων. In Vaticano videtur fuisse ἐδ' ἐν τούτοις.

1870. 11. f. ὃς ἐκ ἔτι τὴν κυριάτην ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὴν φυλετικὴν ἐποίει τ. ψ. κ. non iam amplius curiatis, sed tributis comitiis potestatem suffragandi daret.

1872. vlt. ἐκτρέπεσθαι videtur seruandum. de via decedere venienti, locum dare, reuerentiae ergo.

1873. 14. πρῶτος ἐπιτυχών] qui forte fortuna tum primus erat, stans in fronte agminis.

1878. 13. συνεξελθοῦσα de meo dedi, pro vulgari συνελθοῦσα.

1880. 6. f. τῇ πατρίῳ κατὰ τῶν,

1883. 3. συναιρεῖσθαι de meo dedi, ob praemissum προθήσειν, pro vulgari συναίρεσθαι. lectionis e Vaticano proditae vitium eodem ducit, neque dubito, id ibi fuisse, quod reposui. pro genitiuo item τῆς ἐπικυρώσεως malim datiuum τῇ ἐπικυρώσει τὲ νόμῳ.

1884. 5. ὑπὸ τῆς βυλῆς] articulum de meo addidi.

9. οἰκυρῶν] num οἰκῶν. post ἐργὸς, aut post νῦν, deesse videtur καθῆται, *desideat.*

13. χρήματα ἀλλότρια ἐργάζεσθαι μισθῷ significat (si Dionysius hanc dictionem vsurpauit) aliena aera mercenaria opera sua merere. suspicabar aliquando χρημάτων, πρὸς ἃ μισθῷ ἐργ. ex alienis numis, pro modo laboris mercenarii, quem exantlant.

14. post διατρεφομένοις deesse videtur ἀνάγκη.

16. f. καὶ ἡδενὶ εὐτυχῇ.

1885. vlt. ἀχθόντες de meo dedi, pro vulg. λαβόντες. quod si serues, addendum erit τὴν ἀρχήν.

1886. 7. nisi Vaticani magna penes me esset auctoritas, cum Sylburgio emendassem τὰς δέκα γεωμόρους. sunt iidem, quos supra γῆς μερισὰς et ὁρισὰς agrorum diuisores et terminatores appellauit.

1887. 11. f. δοκεῖν νῦν ἔτι, id quod adhuc quidem videtur minutum esse.

12. post ἀπόροις videtur μεταδιδόναι deesse.

14. f. καὶ μέχρι παντὸς προϊὼν, et in infinitum procedens.

1888. 13. οἱ ἐπίσκηνοι sunt homines tabernarii, sessulariis et aliis talibus sordidis artibus diditi, qui sedentes in tabernis meritoriis, (*Buden, Kramladen, Gewölbern*) siue in foro exstructis, siue priuatis in domibus per angiportus, opera sua parant, aut fabrefacta iam venum exponunt et vendunt. *Krämer, Handwerksleute.*

1889.

1889. 2. πλείονα (in accus. plurali generis neutrius) dedi de meo, pro vulgari πλείων.

5. f. σύμπασαι πάντων βασιλέων.

6. δράσομέν γ' εἰ καὶ ταῦτα] sic partim e Vatic. partim de meo dedi. γε meum est, pro vulgari τε. καὶ est e Vatic. pro vulgari γε.

1890. 3. κλέος de meo dedi, pro vulgari πάθος.

1892. 2. probo Stephani ἀνέχεσθαι, tolerare, perferre. sed tum εὐπειθῶς quoque erit leg. in aduerbio.

3. λαβόντα eleganter redundat. latine quidem reddi nequit. at nos Germani conuenientissime dicimus. *nehmen sie und kehren sie um.* simile notum φέρων.

1894. 10. διεχρήσατο de meo dedi, pro vulgari διεχειρίσατο. v. p. 1853. 5.

1901. 1. recte habet ἐπαγγελθῆναι, *imperaretur.*

1902. 8. δὲ de meo dedi, pro vulg. τε.

1903. 7. δὲ, quod vulgatae ad τελευτῶν addunt, sustuli, et ex ὃ, quod est in vulgatis, effeci ἃ ob ἀληθῆ. alias leg. esset ἀληθὲς.

1904. 7. ὅμοια] scil. τοῖς ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης.

1905. 5. e vulgatarum τέως malim τελέως effici, et pro καὶ ὥρα legi περὶ ὥραν.

14. ἅμα stare poterit, si versu vlt. lectionem Vaticani optes, καὶ· (ἦν γάρ τις—) εἰς τοῦτον ἀνατρέχουσιν.

1906. 16. ἐγκατελήφθη de meo dedi, pro vulg. ἐγκατελείφθη.

1909. 2. ἐκ ἄγαν ἀσπαστὴ τοῖς π.] sic dedi de meo, pro vulgari ἐκ ἀγαν πᾶσι τοῖς π. Poterat etiam e πᾶσι effici ἀγαστὴ eadem sententia.

4. γε dedi de meo, pro vulg. τε. poterat etiam δὲ suffici.

7. ἀποσταλέντες] subaudi γεωμόρους, decemuiri coloniae deducendae.

1910. vlt. f. ὅταν τις παραγγέλλῃ, vbi quis imperet, (cui scil. imperandi potestas sit.) sic de meo dedi, pro vulgari ὅτε ἂν αὐτοῖς παραγγ. Sed τρατιὰς (in plurali) tenendum esse docet insequens αὐτὰς.

1911. 11. καὶ τεταγμέναις] copulam de meo addidi.

1912. 6. πρεσβευτὰς δὲ] subaudi a communi tacite repetendum ἐψηφίσαντο πέμπειν.

1913. 1. ἐκδότους αἰτεῖν] qui potest? prius postulantur, tum traduntur, non traditi iam postulantur. fine dubio leg. ἐκδότους παραλαβεῖν.

6. ἐν τῷ πεδίῳ] has voces h. l. non intelligo.

1914. 12. f. Λατίνων.

1919. 3. malim ἐπὶ τῇ βυλῇ, vel ἐπὶ τῆς βυλῆς.

11. ἔποικοι sunt Romani, Antium velut in coloniam haud dudum ante deducti, quo veluti praesides et speculatores Antiatum essent ad defectionem pronorum.

1922. vlt. ἐκ ἔμενον] non cunctabantur, non exspectabant. particulam infitiantem de meo addidi.

1923. 6. si τοξοτῶν seruatur, pro ἀπὸ adscisendum erit ὑπὸ, et subaudiendum ἀφισμένων ex insequentibus.

vlt. num ἐκφερόμενος.

1924. 6. illa κατὰ μέσον, quae in vulgatis pone κύκλῳ addita leguntur,

guntur, si locum habere debent, inserenda sunt pone σφετέρων versu 9.

1927. 10. τὰς ἐσχάτας ἔσχον ἐκεῖθεν ἀπαλλαγὰς] Postremae invasionis exitum haud habuere prosperum. Sic de meo dedi, pro vulgari τὰς ἐσχάτας ἔσχον, ἐκεῖθεν ἀπαλλαγέντες.

1928. 5. ἐπ' αὐτοὺς] Aequos puta. vt συνέδρεον colonos Romanos significat. ψιλῇ ὁπλίσει significat item hos colonos Romanos. πρὸς ἄνδρας autem Aequos toto corpore armatos. ἔχοντας ἐν φυλακῇ more loquendi Dionysio proprio significat idem atque ἔχοντας τὰ σώματα ὅπλοις κατάφρακτα.

Ibid. συχνοὶ διεσκευασμένοι ψιλῇ ὁπλίσει] Sic de meo dedi, pro vulg. συχνοὶ ἤδη διεσκεδασμένοι, ψιλῇ ὁπλ. Vaticanus neque ἤδη, neque διεσκεδασμένοι agnoscit. sed posterius leniter, vt feci correctum seruari debet. ἤδη factum est ex οι (in συχνοὶ) et δι (in διεσκευασμ.

7. τε bene habet, neque cum δὲ est mutandum. non enim respondet illi μὲν, quod versu 4. legitur. nam illud μὲν plane caret apodosi.

1931. 14. μὲν de meo dedi, et δὲ proximo versu ex auctoritate Sylburgii. vulgatae vtroque loco τε dant.

1932. vlt. ego Stephani lectionem ὃς reuocaui, cui Sylburgius, festinatione deceptus, ὡς substituerat, non animaduertens, ad ἐγγὺς ὧν subaudiri e proximo tacite repetendum ἔτυχε.

1934. 11. pone αὐτῆς addendum videtur ἐστὶν. v. p. 1935. 5.

1935. 8. in Vaticano videtur fuisse προσκεχωμένον. (a χωννύναι) murus ille geminus erat. facies extra vrbem erat saxis exstructa; et sic quoque altera muri facies, ad vrbem versa. Sed intercedebat vastum cauum, quod exaggeratum, seu oppletum erat humo infusa, seu aggesta. id est aggere terreo. De συνεχόμενον dubito adhuc, seruandumne sit, an praestet cum συγκεχωμένον mutari. *verschüttet, zugeschüttet mit Erde.*

1939. 2. aut sic leg. videtur: ἐν ᾗ τὸ πολὺ καὶ ἄνοπλον ἦν καὶ κινδύνων ἄπειρον. aut sic: ἐν ᾗ πολὺ καὶ τὸ ἄνοπλον ἦν καὶ τὸ κινδ. ἄ. praefero tamen priorem rationem.

5. ἐλαλαγμὸν et κλύπον malim, vtrumque in accusat. singul.

1941. 11. f. καταβαίνουσαν ἀπ' ὄχθου.

1942. 7. ἐπὶ τεθρίππου de meo dedi, sine articulo τοῦ, quem vulgatae interponunt.

10. ταμεῖα] videtur aut βραβεῖα, aut πρεσβεῖα leg. esse, id est γέρα καὶ τιμάς.

EX OFFICINA SAALBACHIA.

Università di Venezia
BIBLIOTECA DI ARCHEOLOGIA
Inv. Nr. 5014 DIP
Collocazione

